Bundel van de Politieke Avond van 15 september 2021

Agenda bijlagen

Raadskamerindeling 15 september 2021

1.RZ 18.45 uur - 20.15 uur: Agenderingsverzoek "Jongeren en alcohol en drugs"

Locatie: Raadzaal

Behandeladvies 15 september 2021

Agenderingsverzoek "Jongeren en alcohol en drugs" van de fracties VVD en D66

Raadsbrief "Plan van aanpak tegengaan alcohol- en drugsgebruik op en rondom school", d.d. 23-02-2021

Bijlage - Plan van aanpak

Raadsbrief "Voortgang aanpak alcohol- en drugsgebruik op en rondom scholen", d.d. 23-06-2020

Schriftelijke inspraakbijdrage van het JongerenNetwerk

Behandelresultaat 15 september 2021

2.LF 18.45 uur - 20.15 uur: Wijzigen Algemene Plaatselijke verordening ten behoeve van gelijke kansen voor standplaatshouders

Fase: meningsvormend (1) (vervolg)
Locatie: Landgoed/Festival

Dossier 2736 voorblad

Behandeladvies 15 september 2021, 2e meningsvormende (1) behandeling

Raadsvoorstel "Wijzigen Algemene plaatselijke verordening ten behoeve van gelijke kansen voor standplaatshouders"

Schriftelijke inbreng dhr. R. Meurs

Schriftelijke inbreng dhr. R. Hendriks

Memo van wethouder Paping "Juridische vragen inzake standplaatsen", d.d. 26-07-2021

Bijlage bij memo wethouder Paping - Advies Juridische Zaken

Behandelresultaat 14 juli 2021, informatieve & meningsvormende (1) behandeling

Raadskameradvies t.b.v. de besluitvormende behandeling op 29-09-2021

3.WG 18.45 uur - 20.15 uur: Voorontwerp-omgevingsvisie: Arnhem 2040

Fase: informatief & meningsvormend (1)
Locatie: Walburgis

Dossier 2739 voorblad

Behandeladvies 15 september 2021, informatieve & meningsvormende (1) behandeling

Raadsvoorstel "Voorontwerp-omgevingsvisie: Arnhem 2040"

Bijlage 1 - Voorontwerp Omgevingsvisie

Bijlage 2 - Notitie Reikwijdte en Detailniveau

Bijlage 3 - Participatiedocument

Bijlage 4 - Koersdocument

Bijlage 5 - Koerswijzer

Bijlage Inbreng op Omgevingsvisie inwoners

Bijlage Inbreng op Omgevingsvisie inwoners met vindplaats visie

Bijlage Inbreng op Omgevingsvisie stakeholders

Bijlage Inbreng op Omgevingsvisie stakeholders met vindplaats visie

Bijlage Verslag Groep 1 bijeenkomst 7 september 2021

Bijlage Verslag Groep 2 bijeenkomst 7 september 2021

Behandelresultaat 15 september 2021, informatieve & meningsvormende (1) behandeling

4 20.15 uur - 20.30 uur: Pauze

5.RZ 20.30 uur - 21.45 uur: Gele Rijders Plein

Fase: informatief
Locatie: Raadzaal

- Dossier 2756 voorblad
- Behandeladvies 15 september 2021, informatieve behandeling
- Raadsvoorstel "Gele Rijders Plein"
- Bijlage 1. Studie ontwerprichtingen AKU
- Bijlage 2. Vergelijking ontwerprichtingen AKU monument
- Bijlage 3. Aanwijzing rijksmonument AKU
- Bijlage 4. Advies RCE AKU
- Bijlage 5. Kostenraming ontwerprichtingen AKU
- Bijlage 6. Participatie en standpunten van diverse stakeholders AKU
- Bijlage 7. Financiële vergelijking model 2a & 2b AKU met Raadskader 2017
- Bijlage 8. Moties 19M157 en 17M46
- Bijlage 9. Begrotingswijziging
- Link naar stukken raadsvoorstel Gele Rijdersplein 2017 d.d. 10-7-2017
- Link naar de uitzending gemeenteraad d.d. 10-7-2017
- Beantwoording Art. 44-vragen inzake "Stand van zaken Jansbeek" d.d. 31-03-2021
- Bijlage antwoord - correspondentie omtrent Jansbeek - mails
- Bijlage antwoord - correspondentie omtrent Jansbeek - vergaderstukken
- Bijlage antwoord - correspondentie omtrent Jansbeek - brieven
- Raadsbrief "Middelen Jansbeek Noord (motie 18M29)", d.d. 07-09-2021
- Bijlage - Aangenomen motie "Jansbeek ook op Gele Rijders Plein naar boven" (18M29)
- Lijst met deelnemers ronde tafelgesprek
- Schriftelijke inspraakbijdrage van de erven Brouwer Tajiri
- Schriftelijke inspraakbijdrage Bewonersgroep Arnhems Hart
- Schriftelijke inspraakbijdrage van mw. M. van Mechelen
- Schriftelijke inspraakbijdrage van dhr. D. Cochius (APCG)
- Behandelresultaat 15 september 2021, informatieve behandeling

6.LF 20.30 uur - 21.45 uur: Vaststelling 'Chw Omgevingsplan Presikhaaf 1 en 2'

Fase: informatief & meningsvormend (1)
Locatie: Landgoed/Festival

- Dossier 2811 voorblad
- Behandeladvies 15 september 2021, informatieve & meningsvormende (1) behandeling
- Raadsvoorstel - Vaststelling 'Chw Omgevingsplan Presikhaaf 1 en 2'
- Bijlage 1a - Vast te stellen omgevingsplan 'Chw Omgevingsplan Presikhaaf 1 en 2' -tekst
- Bijlage 1b - 1b Plankaart Chw Omgevingsplan Presikhaaf 1 en 2 NL.IMRO.0202.969-0301
- Bijlage 1 - Wijzigingenoverzicht
- Bijlage 2a - Zienswijzennota (geanonimiseerd)
- Bijlage 2b - Gebundelde zienswijzen (geanonimiseerd)
- Raadskameradvies t.b.v. de besluitvormende behandeling op 29-09-2021

7.WG 20.30 uur - 21.45 uur: Verordening bodemenergie Arnhem Binnenstad e.o. 2021

Fase: informatief & meningsvormend (1)
Locatie: Walburgis

- Dossier 2810 voorblad
- Behandeladvies 15 september 2021, informatieve & meningsvormende (1) behandeling
- Raadsvoorstel "Verordening bodemenergie Arnhem Binnenstad e.o. 2021"
- Bijlage 1 - Bijlage bij verordening: kaart interferentiegebied en toelichting
- Bijlage 2 - Bodemenergieplan Arnhem Binnenstad e.o. 31 mei 2021

Raadskameradvies t.b.v. de besluitvormende behandeling op 29-09-2021

8 21.45 uur - 22.00 uur: Pauze

9.RZ 22.00 uur - 23.15 uur: Gele Rijders Plein (vervolg)

Fase: informatief
Locatie: Raadzaal

10.LF 22.00 uur - 23.15 uur: Stedenbouwkundig schetsontwerp Nijmeegseweg

Fase: informatief & meningsvormend (1)
Locatie: Landgoed/Festival

Dossier 2848 voorblad

Behandeladvies 15 september 2021, informatieve & meningsvormende (1) behandeling

Raadsvoorstel "Stedenbouwkundig schetsontwerp Nijmeegseweg"

Bijlage 1 - Ontwikkelingsplan Malburgen, Vlekkenplan - nieuwe situatie, 2 maart 1998.

Bijlage 2 - Stedenbouwkundig Schetsontwerp Nijmeegseweg, OD205, februari 2021

Bijlage 3 - Advies klankbordgroep

Behandelresultaat 15 september 2021, informatieve & meningsvormende (1) behandeling

11.WG 22.00 uur - 23.15 uur: Criteria waardevolle particuliere bomen

Fase: informatief & meningsvormend (1)
Locatie: Walburgis

Dossier 2676 voorblad

Behandeladvies 15 september 2021, informatieve & meningsvormende (1) behandeling

Raadsvoorstel "Criteria waardevolle particuliere bomen"

Bijlage 1 - Criteria waardevolle particuliere bomen

Bijlage 2 - Advies Boomkwaliteitsteam Arnhem

Het vastgestelde Bomenplan d.d. 19-02-2020

Aangenomen amendement "Baas in eigen tuin, boompje planten niet ontmoedigen" (20A08) van de fracties VVD, D66, Arnhem Centraal, Arnhemse Ouderen Partij, SP en CDA

Schriftelijke inspraakbijdrage van mw. T. Chabot

Behandelresultaat 15 september 2021, informatieve & meningsvormende (1) behandeling

Raadskamerindeling

Politieke Avond

15 september 2021

Raadzaal	Landgoed/Festival	Walburgis
18.45 uur - 20.15 uur (90) Agenderingsverzoek "Jongeren en alcohol en drugs"	18.45 uur - 20.15 uur (90) Wijzigen Algemene Plaatselijke verordening ten behoeve van gelijke kansen voor standplaatshouders (m1) (vervolg)	18.45 uur - 20.15 uur (90) Voorontwerp-omgevingsvisie: Arnhem 2040 (i/m1)
Pauze: 20.15 uur - 20.30 uur		
Raadzaal	**Landgoed/Festival**	**Walburgis**
20.30 uur - 21.45 uur (75) Gele Rijders Plein (i)	20.30 uur - 21.45 uur (75) Vaststelling 'Chw Omgevingsplan Presikhaaf 1 en 2' (i/m1)	20.30 uur - 21.45 uur (75) Verordening bodemenergie Arnhem Binnenstad e.o. 2021 (i/m1)
Pauze: 21.45 uur - 22.00 uur		
Raadzaal	**Landgoed/Festival**	**Walburgis**
22.00 uur - 23.15 uur (75) Gele Rijders Plein (i) (vervolg)	22.00 uur - 23.15 uur (75) Stedenbouwkundig schetsontwerp Nijmeegseweg (i/m1)	22.00 uur - 23.15 uur (75) Criteria waardevolle particuliere bomen (i/m1)

Titel/onderwerp: **Agenderingsverzoek "Jongeren en alcohol en drugs"**

Raadsadviseur: P. Wielaard Telefoonnr: 377 4836 petra.wielaard@arnhem.nl

Van:	VVD/D66	Ambtenaar:	Marieke Zijlstra (Daniel Stap)
College:	B. Roelofs A. Marcouch M. Louwers	Telefoonnr:	
		E-mailadres:	marieke.zijlstra@arnhem.nl
Doel activiteit	De bespreking van het onderwerp stelt de raadskamer in staat om zich te laten informeren en het door het college gevoerde beleid te controleren.		
Toelichting	De fracties van de VVD en D66 hebben verzocht om agendering van de raadsbrief "Plan van aanpak tegengaan alcohol- en drugsgebruik op en rondom school". Het plan roept bij deze fracties meerdere vragen op die zij willen voorleggen aan de portefeuillehouders Onderwijs en Jeugdzorg, Veiligheid, en Welzijn. Het plan van aanpak is het uiteindelijke resultaat van een eerder agenderingsverzoek van beide fracties om met betrokken partijen en het college te spreken over deze problematiek. Deze bijeenkomsten hebben begin 2020 plaatsgevonden. De eerdere besprekingen kunt u terugkijken via onderstaande linken: 12 februari 2020: rondetafelgesprek met betrokken partijen. 4 maart 2020: raadskamerbespreking Voor de exacte vragen verwijs ik u naar het agenderingsverzoek. Partijen die betrokken zijn geweest bij het rondetafelgesprek en/of de totstandkoming van het plan van aanpak zijn geinformeerd over de agendering van dit verzoek.		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Er is geen vervolgbehandeling voorzien. Een eventueel vervolg hangt af van het initiatief van een of meerdere fracties.		
Spreekrecht publiek	Ja		
Behandeladvies	Technische vragen dienen voorafgaand aan de bespreking te worden gesteld. 1. Spreekrecht publiek (i) Het is mogelijk voor insprekers om de gemeenteraad toe te spreken over dit onderwerp. Hiervoor zijn op dit moment twee aanmeldingen ontvangen. 2. Vergaderorde agenderingsverzoek - Iedere fractie heeft twee termijnen, waarin meningen kunnen worden verkondigd of politieke vragen kunnen worden gesteld. In het geval van een agenderingsverzoek krijgt de indiener(s) van het verzoek als eerste het woord in de eerste termijn. - De portefeuillehouder reageert nadat alle fracties aan het woord zijn geweest, en beantwoordt de vragen, waarbij antwoorden kunnen worden samenvoegen en herhaling van vrijwel overeenkomstige punten achterwege blijft, De voorzitter ziet erop toe dat de beantwoording van de portefeuillehouder ter zake is en in gaat op de gestelde vragen. Interrupties (in de vorm van een korte vraag of opmerking zonder inleiding) zijn in alle termijnen toegestaan. Zoals altijd kan de voorzitter interrupties beperken.		
Bijlagen			

Agenderingsverzoek "Jongeren en alcohol en drugs" van de fracties VVD en D66
Raadsbrief "Plan van aanpak tegengaan alcohol- en drugsgebruik op en rondom school", d.d. 23-02-2021
Bijlage - Plan van aanpak

Van: Steffenie Pape
Verzonden: zondag 28 februari 2021
Onderwerp: Jongeren en alcohol en drugs

Geachte griffie,

Naar aanleiding van de raadsbrief Plan van aanpak tegengaan alcohol- en druggebruik op en rondom school, sturen wij u hierbij een agenderingsverzoek van dit plan. Wij dringen erop aan dat naast de aanwezigheid van portefeuillehouder onderwijs en jeugdzorg, ook portefeuillehouders veiligheid en welzijn aanwezig zullen zijn tijdens de behandeling.

Nadat wij anderhalf jaar lang op verschillende manieren aandacht hebben gevraagd voor een groeiend probleem, namelijk het gebruik van alcohol en drugs door jongeren, hebben wij op 25 februari 2021 eindelijk een plan van aanpak ontvangen.

Wat ons betreft is het plan van aanpak te mager, te weinig concreet en te veel vanuit alleen de onderwijshoek geschreven. Daarbij maken wij ons nog steeds zorgen over het gevoel van urgentie bij de verschillende partijen.

Daarnaast kan je scholen hooguit verantwoordelijk achten voor wat er binnen de school gebeurt. Daarbuiten moet je als gemeente met de politie en je zorg- en welzijnsnetwerk aan de slag en moet je manieren ontwikkelen waardoor ouders zich betrokken en gesteund voelen bij wat hun kind doet en/of overkomt.

De VVD en D66 willen daarom wederom dit onderwerp agenderen en hebben in ieder geval de volgende vragen:

1. Hoe kan er nou sprake zijn van een integrale aanpak als het plan zich beperkt tot drugsgebruik op en om school?

2. In het plan staat dat “op termijn daadwerkelijk een begin gemaakt kan worden met een gezamenlijke aanpak”. Waarom niet direct beginnen met een gezamenlijke aanpak en wat is dan de termijn waarop het dan wel kan?

3. “Dealen op school komt volgens de scholen zelden voor”. Klopt deze uitspraak, is dit ook wat de politie ziet en op basis waarvan kunnen we deze waarneming als feit aannemen of moeten we hier verder onderzoek naar doen?

4. “Tijdens de binnenkomst van 24 september hebben enkele deelnemers aangegeven dat zij niet weten of hun organisatie een bijdrage kan leveren aan de uitvoering van het plan van aanpak”. Welke organisaties waren dat, hoe cruciaal is de bijdrage van deze organisaties bij het slagen van de aanpak en welke consequenties heeft dit voor de samenwerking met deze partijen in de toekomst?

5. Zoals wij het plan van aanpak nu lezen is de focus vooral gericht op netwerkbijeenkomsten, onderzoeken en convenanten. Tijdens de expertmeeting is gesproken over een periodiek overleg met een duidelijke agenda waar concrete

problematiek met elkaar wordt besproken. Dit plan van aanpak lijkt nog ver weg van de concrete aanpak die wij voor ogen hadden. Ook mist een duidelijk tijdpad. Wanneer gaan we aan de slag met een effectief, concreet plan?

Steffenie Pape - VVD
Sabine Andeweg - D66

GEMEENTE Arnhem

Aan de gemeenteraad

Datum : 23 februari 2021
Zaaknummer : 482175
Contactpersoon : Anka Buunk
Telefoonnummer : 026 3775520

Onderwerp: Plan van aanpak tegengaan alcohol- en drugsgebruik op en rondom school

Geachte voorzitter en leden,

Wij stellen u voor kennis te nemen van het plan van aanpak om het gebruik van drugs op en rondom school bij jongeren tot 18 jaar tegen te gaan. Dit plan is een coproductie van het voortgezet onderwijs, politie, welzijnsinstellingen, zorgaanbieders VGGM en gemeente.

Inleiding
Begin vorig jaar hebben enkele scholen voor voortgezet onderwijs aandacht gevraagd voor het toenemende (alcohol- en) drugsgebruik van leerlingen onder schooltijd. Scholen hebben gevraagd om versterking van de samenwerking om het probleem integraal aan te pakken. De fracties van de VVD en D66 hebben vervolgens met een agenderingsverzoek aandacht gevraagd voor dit onderwerp. Zij vroegen om een expertmeeting om in gesprek te gaan met vertegenwoordigers uit het onderwijs, de politieorganisatie, corporaties, de sociale wijkteams en de teams leefomgeving. Op 12 februari 2020 heeft de expertmeeting plaatsgevonden. Vervolgens heeft op de politieke avond van 4 maart 2020 de raadskamerbespreking plaatsgevonden. De wethouder heeft vervolgens de toezegging gedaan dat de gemeente het voortouw zou nemen bij het opstellen van een gezamenlijk plan van aanpak.

Totstandkoming van het plan van aanpak
In de bijlage bij deze raadsbrief sturen wij u het plan van aanpak. Alle bovengenoemde partijen hebben zich aan dit plan en de doelstellingen ervan gecommitteerd. Alleen door gezamenlijke inzet en ondersteuning kan drugsgebruik onder jongeren worden tegengegaan. Zowel op school als na school en tijdens naschoolse activiteiten.

Het plan van aanpak van de scholen richt zich vooral op versterking van de samenwerking tussen scholen onderling en tussen scholen, jongerenwerk en politie. De acties uit dit plan zorgen ervoor dat de partijen elkaar makkelijker weten te vinden, dat kennis gedeeld wordt en dat scholen met een gezamenlijk convenant één lijn trekken in hun aanpak. Zodat bijvoorbeeld een kind met de juiste ondersteuning van de ene school naar de andere school gaat. Dit heeft voor nu de belangrijkste prioriteit

volgens alle partners. Als dit goed staat, bouwen we de aanpak verder uit met de uitwerking van vervolgacties.

Om tot dit plan te komen hebben we interviews gehouden, een inventarisatie van de problematiek gemaakt, een brede bijeenkomst georganiseerd en werkgroepen ingesteld. Het plan is tot stand gekomen dankzij de inzet en betrokkenheid van 21 partijen.

Als gemeente onderschrijven we het belang van een gezamenlijke aanpak. We ondersteunen dit traject door bij te dragen aan de uitwerking van de acties en - waar nodig - aanvullende opdrachten richting welzijnsinstellingen te geven. Bijvoorbeeld voor een betere aansluiting van jongerenwerk bij wat er in en rondom school gebeurt, tijdens en na schooltijd.

Ook de scholen onderschrijven het belang van dit onderwerp en zij hebben zich van harte gecommitteerd aan het plan van aanpak. Komende periode gaan we in werkgroepen aan de slag met de uitvoering van de acties. In de eerstvolgende netwerkbijeenkomst in mei koppelen we de resultaten aan elkaar terug en bepalen we gezamenlijk wat de volgende acties worden.

Het plan van aanpak in een bredere context
Dit plan staat niet op zich, maar maakt deel uit van een bredere aanpak. Een aanpak waarin veel beter de verbinding wordt gemaakt in wat er op school gebeurt en daarbuiten. We zetten in op de 'driehoek' school, ouders, vrijetijdsbesteding. Naast ouders helpen docenten, jongerenwerkers en andere zorgpartners om jongeren op te voeden tot burgers die hun plaats in de samenleving vinden, weg van de criminele wereld die hen in steeds gevaarlijker en uitzichtlozer situaties brengt.

Een belangrijke stap daarvoor is ook gezet in het plan van aanpak voortijdig schoolverlaten dat eerder met uw raad is gedeeld. Deze aanpak richt zich op specifieke doelgroepen waar Vroegtijdig School Verlaten relatief vaak voorkomt. In deze aanpak staat de school centraal in het netwerk en hebben een aantal scholen gericht jongerenwerkers of coaches de school binnengehaald, zodat er een goede aansluiting is tussen wat er op school gebeurt en daarbuiten. Daarbij wordt ook, met de verbinding die door jongerenwerkers bekrachtigd kan worden, de verbinding met ouders gelegd.

Naast dit plan van aanpak tegengaan drugsgebruik op en rondom school onderzoeken we vanuit de gemeente hoe we de 'Veiligheid in en rond de School' van nieuwe impulsen kunnen voorzien. Dit doen we door op twee VO-scholen te inventariseren welke behoefte leeft. Op basis daarvan gaan we kijken welke nieuwe impulsen gewenst zijn. De resultaten van deze inventarisatie delen we met het netwerk, zodat de andere scholen en partners hier ook kennis van nemen en bij aan kunnen haken.
Daarnaast geven we in invulling aan de BOTOC-aanpak (Breed offensief tegen georganiseerde ondermijnende criminaliteit). Hierbij ligt de focus op jongeren die dreigen af te glijden naar de criminaliteit of daar een groter risico op hebben. Strategie hierbij is tijdig deze signalen te herkennen, ouders hier nadrukkelijk bij te betrekken, toezicht op straat en in en om de school. Over de brede BOTOC-aanpak wordt u op een later moment uitgebreider geïnformeerd.

Onze brede inzet op preventie van alcohol- en drugsgebruik bij jongeren - naast wat we op de scholen gaan doen - gaat vanzelfsprekend ook onverminderd door. Daarnaast heeft het onderwerp veel raakvlakken met andere beleidsterreinen, denk aan Vroegtijdig Schoolverlaten, Gezond en Fit of Jongeren en Schulden.

Tot slot

Met de totstandkoming van het plan van aanpak is een begin gemaakt aan een intensievere samenwerking tussen alle partijen die nodig zijn om het drugsgebruik onder jongeren te verminderen. We starten samen met scholen, welzijnsinstellingen, politie, VGGM en gemeente met de uitvoering van het plan.

Hoogachtend,
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,

de loco-secretaris,	de burgemeester,
P.J. Altena	A. Marcouch

Bijlage
- Plan van aanpak

Plan van aanpak om het gebruik van drugs op en rondom school bij jongeren tot 18 jaar tegen te gaan

December 2020

Dit plan is een coproductie van: voortgezet onderwijs (inclusief leerlingen), welzijnsinstellingen, verslavingszorg, VGGM, politie en gemeente Arnhem

Plan van Aanpak

1. Inleiding

Begin 2020 hebben enkele scholen voor voortgezet onderwijs aandacht gevraagd voor het toenemende (alcohol en-) drugsgebruik van leerlingen onder schooltijd. De politiek heeft dit signaal opgepakt en in februari heeft een expertmeeting plaatsgevonden. Daar is afgesproken dat de gezamenlijke partners een integraal plan van aanpak gaan maken om het probleem aan te pakken. In september jl. (later dan gepland i.v.m. Corona) zijn de partners bij elkaar gekomen om input te leveren voor het plan van aanpak. Deze input is in dit plan verwerkt. Het plan is tot stand gekomen met de inbreng van: onderwijs (inclusief leerlingen), welzijnsinstellingen, verslavingszorg, VGGM, politie en gemeente (zie voor alle betrokken organisaties bijlage 2). De ouders worden via klankbordgroepen op de scholen betrokken bij de uitwerking van de acties.

2. Afbakening van het vraagstuk

Voorbereiding

Ter voorbereiding van een bijeenkomst heeft de gemeente:

1. bij alle scholen een schriftelijke uitvraag gedaan naar eigen ervaring met het gebruik van alcohol- en drugs door leerlingen en naar de noodzaak van een gezamenlijke aanpak
2. met zeven scholen een voorbereidend gesprek gehad voor verdieping op de problematiek

Hieruit bleek dat -met uitzondering van de VSO-scholen- alle scholen de problematiek in meer of mindere mate herkennen. Het belang van een gezamenlijke aanpak wordt door alle scholen onderschreven.

Het probleem

Tijdens de bijeenkomst in september hebben de deelnemers stilgestaan bij de vraag: welk probleem gaan we aanpakken? Uit een peiling onder alle aanwezigen kwam naar voren dat vooral het gebruik van drugs een groeiend probleem vormt op de scholen. Dat wil niet zeggen dat er geen problematisch alcoholgebruik onder jongeren is, maar dit vindt meer plaats in de avonduren en de weekends en minder onder schooltijd.

Het drugsgebruik vindt plaats voor en onder schooltijd (tussenuren /pauzes). Leerlingen zitten niet dronken in de klas, maar soms wel stoned. Met dit plan van aanpak leggen we de focus daarom op het drugsgebruik op en om school. De gevolgen daarvan zijn direct merkbaar op school. Dat wil niet zeggen dat we geen verantwoordelijkheid voelen voor het alcoholgebruik van de leerlingen, maar we kiezen ervoor om focus aan te brengen. Zo kunnen we op korte termijn daadwerkelijk een begin maken met een gezamenlijke aanpak. Later kan de aanpak dan eventueel uitgebreid worden met het (alcohol)gebruik door bijvoorbeeld ook sportclubs te betrekken. Jongeren gebruiken ook drugs in het weekend en buiten het schoolterrein. Dit plan van aanpak richt zich daar in eerste instantie niet op.

Dit brengt ons op de volgende probleemstelling voor ons plan van aanpak:

Hoe voorkomen dan wel bestrijden we de verkoop en het gebruik van drugs op en rondom school bij jongeren tot 18 jaar

Dealen

Dealen op school komt volgens de scholen zelden voor. De scholen zijn heel alert en grijpen direct in bij de verkoop van drugs op school. Leerlingen spreken daarom via social media af met dealers buiten de school. De aanpak van dealen is daarmee een probleem dat vooral buiten de school aangepakt moet worden, maar het 'proces' van dealen start binnen de school. Het tegengaan van dealen heeft hoge prioriteit voor alle betrokkenen. Om dit probleem aan te pakken, lopen verschillende initiatieven die breder kijken dan dit plan. We noemen bijvoorbeeld het (preventie)project Botoc. Dit project start in de wijken Malburgen en Presikhaaf. Op de vo-scholen 't Venster en Maarten van Rossem wordt een brede preventieve aanpak ontwikkeld waarvan het tegengaan van drugs onderdeel uitmaakt. Doel is uiteindelijk ruimte scheppen voor een goed functionerend leer- en leefklimaat. Bij gebleken succes zal de aanpak naar andere vo-scholen worden uitgebreid.

Het resultaat

Met dit plan van aanpak willen we voor de onderwerpen die volgens de betrokkenen de hoogste prioriteit hebben, een adequate aanpak/oplossing/inzet afspreken. Het gaat dan om:

- een eenduidige aanpak en een gezamenlijk convenant
- sterkere samenwerking tussen alle partijen (nu en in de toekomst)
- samen met jongeren verdere verdieping van de oorzaken van de problematiek

Het uiteindelijke resultaat is een afname van het gebruik en dealen van drugs door jongeren op en rondom de school. De scholen en de VGGM monitoren dit (scholen o.b.v. ervaring/ cijfers incidenten, VGGM met het al bestaande onderzoek).

De totstandkoming van dit plan van aanpak draagt ook bij in de versterking van de samenwerking. Tijdens de bijeenkomst met alle partijen en de uitwerking van de acties in werkgroepen hebben we elkaar (beter) leren kennen en is een basis gelegd voor een sterkere samenwerking.

3. Wat gebeurt er al?

We beginnen niet vanaf nul. Scholen, maatschappelijke organisaties en gemeenten doen al veel om het gebruik bij leerlingen tegen te gaan. Hieronder een overzicht van wat we nu al doen (zie ook bijlage 6). De acties in dit plan van aanpak zijn aanvullend op onderstaande activiteiten.

4. De aanpak

Ideeën van de professionals

Tijdens de bijeenkomst in september hebben de aanwezigen gesproken over wat nog extra nodig is om het drugsmisbruik op scholen terug te dringen. Een totaaloverzicht van de suggesties is in bijlage 4 te vinden. Als eerste starten we met de uitwerking van de acties waarvan de aanwezigen het meeste effect verwachten. Dat zijn:

1. Contacten versterken met wijkagent / jongerenwerk
2. Eenduidige aanpak alle scholen bij gebruik - combinatie met actie 5
3. Netwerk / platform oprichten
4. Met jongeren zoeken naar oorzaak problematiek
5. Convenant met duidelijke afspraken (ook ouders) - combinatie met actie 2

Een aantal deelnemers van de bijeenkomst heeft zich opgegeven om de acties verder uit te werken. Zij hebben in vervolgsessies de volgende punten uitgezocht:
- wat gaan we doen en tot welk resultaat moet dat leiden?
- wie heeft daarin welke rol/verantwoordelijkheid / welke anderen zijn daarbij nodig?
- wat is eventueel nog meer nodig aan middelen of expertise?

Het resultaat van deze uitwerking is in bijlage 1 van dit plan opgenomen.

Met de daadwerkelijke uitvoering van bovenstaande actie starten we begin 2021 na een akkoord van alle betrokken scholen. We vragen de bestaande werkgroepen om de acties uit te voeren. Als de vijf eerste acties in uitvoering zijn, kunnen we in het voorjaar van 2021 tijdens de volgende (netwerk)bijeenkomst de voortgang bespreken en samen het vervolg bepalen. In dit vervolg kunnen ook de ideeën die leerlingen ons hebben aangereikt opgepakt worden.

Ideeën van leerlingen

We hebben ook met leerlingen van diverse scholen en opleidingsniveaus gesproken. Tijdens een bijeenkomst op het Guido waren leerlingen van Olympus, 't Venster, Rivers International, Thomas a Kempis en Guido de Bres aanwezig[1].

[1] Alle scholen waren uitgenodigd

We hebben de leerlingen gevraagd te reageren op de acties van de professionals. Vervolgens zijn we met hen in gesprek gegaan over de ideeën die zij kansrijk vinden. In bijlage 3 en 5 vindt u een weergave van de uitkomsten. Hieronder geven we enkele van de inzichten weer.

Leerlingen gaven aan dat drugsmisbruik straffen averechts effect kan hebben. Geschorst worden van school of een gesprek met de politie levert stoere verhalen op. Deze straffen schrikken niet af, maar dragen juist bij aan een grotere populariteit van de leerling bij medescholieren. Beter is het om de leerling met ouders op school uit te nodigen voor een goed gesprek met bijvoorbeeld de mentor.

De thuissituatie is een belangrijke factor. Leerlingen gaven aan dat in bepaalde culturen alcohol- en drugs geen optie zijn. Die leerlingen zien zij veel minder vaak gebruiken. Er zijn ook ouders die het gebruik van hun kinderen geen probleem vinden of zich niet met het gebruik bezig houden. Ouders betrekken in de aanpak en ook met hen het gesprek aangaan, is volgens de leerlingen een belangrijke voorwaarde voor succes.

Ook kan een vertrouwenspersoon helpen. Drugsgebruik kan een vlucht zijn om problemen te vergeten. Een vertrouwenspersoon kan helpen de problemen op een andere manier op te lossen. Daarvoor zijn twee dingen nodig:
- het moet normaler worden om hulp te vragen. Iedere leerling gaat daarom minimaal 1x naar de vertrouwenspersoon (vergelijkbaar met de schoolarts)
- de vertrouwenspersoon is buiten de school zodat het ook echt vertrouwelijk is als je gaat.

Voorlichting van een ervaringsdeskundige is effectiever dan voorlichting van een docent. Hoe meer de ervaringsdeskundige van hun eigen leeftijd is, hoe meer indruk het verhaal maakt. Leerlingen gaven aan dat een ervaringsdeskundige van 30 jaar of ouder te ver van hen afstaat. Zij kwamen met het idee om leerlingen bij elkaar op school over hun ervaringen te laten vertellen. Deze voorlichting moet vroeg. Leerlingen gaven aan dat het meeste gebruik start in het 2e of 3e leerjaar.

5. Randvoorwaarden voor de uitvoering

Voor een succesvolle uitvoering van dit plan van aanpak moet aan een aantal randvoorwaarden voldaan worden. Het gaat dan om:

- Heldere verdeling van rollen en verantwoordelijkheden

Dit plan van aanpak is een coproductie van 21 partijen. Het plan is van ons allemaal en daarmee van niemand in bijzonder. Om te zorgen dat de uitvoering niet tussen wal en schip raakt, is het goed om duidelijke afspraken te maken over wie waarvoor verantwoordelijk is. Dit kan op de volgende netwerkbijeenkomst. Het voorstel is om die bijeenkomst te organiseren door de school die de uitwerking van de actie op zich genomen heeft. Dit betekent dat het Montessori College samen met de gemeente de bijeenkomst in april/mei organiseert. Daar zullen we dan afspraken maken over de overall regie op het plan en de verantwoordelijken per actie.

- Voldoende tijd en prioriteit van alle partijen om een bijdrage te leveren

Tijdens de bijeenkomst van 24 september hebben enkele deelnemers aangegeven dat zij niet weten of hun organisatie een bijdrage kan leveren aan de uitvoering van het plan van aanpak. Bij de uitwerking zal blijken of hier een op te lossen knelpunt ligt of niet. De gemeente kan als opdrachtgever van enkele welzijnsinstellingen deze taak in de beschikking opnemen. Voor de scholen en de politie geldt dit niet.

- Werkbudget

Voor de uitwerking van de diverse acties is een gering budget nodig. De meeste kosten zitten in de uren (zie hierboven). Daarnaast is voor de netwerkbijeenkomsten budget nodig voor catering. Voorstel is om de bijeenkomst ieder half jaar op een andere school te organiseren. De 'gastschool' zorgt dan ook voor de catering.
Mogelijk zijn er in de toekomst andere acties waar budget voor nodig is. Dit zal per actie bekeken worden.

6. Monitoring resultaat

We vinden het belangrijk om de voortgang en de effectiviteit van de acties uit dit plan van aanpak te volgen. Daartoe zetten we de volgende stappen:

- **Voortgang en evaluatie tijdens netwerkbijeenkomsten**

Ieder half jaar komen we bij elkaar (zie uitwerking actie vier, bijlage 1). Vast agendapunt op deze netwerkbijeenkomsten is de voortgang van het plan van aanpak. Hoe staat het met de uitvoering van de acties? Wat gaat goed en waar zijn we tevreden over? Waar zien we knelpunten die extra aandacht nodig hebben? Welke nieuwe acties gaan we oppakken? Vanuit verschillende invalshoeken (scholen, welzijn, politie) delen we ervaringen.

- **Monitoring door scholen en de VGGM**

Het uiteindelijke resultaat dat we met dit plan beogen is een afname van het gebruik en dealen van drugs door jongeren op en rondom de school. De scholen en de VGGM monitoren dit. Scholen op basis van hun eigen, dagelijkse ervaring in de praktijk van de school. De VGGM met het al bestaande onderzoek waarin zij het alcohol- en drugsgebruik onder jongeren volgen.

Tot slot

Met de totstandkoming van dit plan hebben we een begin gemaakt aan een gezamenlijke aanpak van drugsmisbruik op de Arnhemse scholen. Alle betrokkenen hebben met veel enthousiasme en energie hun bijdrage geleverd. Hartelijk dank daarvoor! In 2021 gaan we op volle kracht door en starten we met de gezamenlijke uitvoering van dit plan.

Het plan is geen statisch document. Op de netwerkbijeenkomsten zullen we stilstaan bij de voortgang en bespreken welke vervolgacties opgepakt worden. Op die manier kunnen we aansluiten bij de actuele situatie en in gezamenlijkheid effectief werken aan het terugdringen van alcohol- en drugsgebruik door jongeren op school.

Bijlage 1 - uitwerking acties

Uitwerking actie: Contacten versterken met politie en jongerenwerk	
Beschrijving van de actie - wat gaan we doen? - met welk resultaat?	We gaan afspraken maken over wie doet wat. Er komt een duidelijke taakverdeling met daarin beschreven, wie waarvoor verantwoordelijk is, duidelijke rol verdeling en hoe informatie gedeeld kan worden. **Resultaat: Heldere lijnen en verwachtingen**. Jongeren werkers, maken bij alle scholen de verbinding tussen de wijk en de school. **Resultaat: Betere verbinding met jongeren uit de wijk en op school** Er komt een overlegvorm (bijv. casus overleg) tussen de belangrijkste partners (school, veiligheidscoördinator school, wijkagent, jongerenwerker en sociaal wijkteam en!). **Resultaat: Van elkaar leren. Bijsturen op afspraken. Bespreken van concrete casussen in dit overleg, wie doet wat.** Wijkagenten willen contact met school verbeteren waar nodig. Over de daadwerkelijke invulling van inzet buigt de politie Arnhem zich momenteel. **Resultaat: Kortere lijnen. De politie heeft intensief contact met de scholen en zij kan makkelijk verbinding leggen.** In de opdracht aan (bijv.)Rijnstad voor jongerenwerker, zal expliciet worden opgenomen, dat jongerenwerkers in de wijk maar ook op school zichtbaar zijn. Jongerenwerkers gaan intensievere samenwerking aan met scholen, veiligheidscoördinator school en politie (en leerplichtambtenaar!). **Resultaat: Jongeren zijn beter en eerder in beeld.**
Wie voert regie op de uitvoering?	Regie rollen verantwoordelijkheden: scholen, gemeente en externe partners Regie Jongerenwerkers: Gemeente neemt andere vorm van werken op in beschikking met subsidie partners. Regie casusoverleg: via scholen, gemeente faciliteert. Regie: twee (jeugd)agenten: politie
Welke partijen zijn nodig bij de uitvoering?	Scholen, jongerenwerker, politie, veiligheidscoördinator, gemeente, sociaal wijkteam en ouders.
Wat is nog meer nodig voor de uitvoering (tijd, middelen, expertise)	- procesbegeleider voor casus overleggen - vastleggen van protocollen - Extra uren voor jongerenwerker voor verbinding binnen scholen - Goed contact wijkagent school (clusters)

Uitwerking actie Eenduidige aanpak alle scholen en convenant	
Beschrijving van de actie - wat gaan we doen? - met welk resultaat?	Gedeeld integrale aanpak opstellen, waar een convenant onderdeel van uitmaakt. Gezamenlijke aanpak scholen opstellen met o.a. - aandacht voor beleid/ regelgeving - beschrijving preventieve aanpak in curriculum - scholing leerkrachten (o.a. vroegsignalering) - inzet zorgsysteem/ zorgkader De aanpak kan onderling verschillen per school (ligt ook aan leerlingpopulatie e.d.) maar een gedeelde basis. **Convenant** is onderdeel: hierin onderschrijven scholen de gezamenlijke aanpak en afspraken. **Resultaat**: Duidelijkheid over de aanpak bij gebruik/dealen op school: voor leerlingen, ouders en school. Uiteraard is een gewenst resultaat dat met deze aanpak het probleem op en om school kleiner wordt.
Wie voert regie op de uitvoering?	Het **onderwijs** voert de regie op de uitvoering. Uiteraard worden ketenpartners betrokken; zij zullen onderdeel zijn van het plan van aanpak. Sylvia Bannink wil de rol van trekker op zich nemen.
Welke partijen zijn nodig bij de uitvoering?	IrisZorg, politie, gemeente, alle betrokken partners. Sylvia gaat bij het onderwijs ophalen wat er al ligt en stelt begin 2021 een concreet voorstel op. Tamara kijkt mee en levert input vanuit andere gemeenten. Sylvia betrekt mogelijk collega's van andere scholen (Edit Djini van Montessori en Niels de Graaf van Beekdal)
Wat is nog meer nodig voor de uitvoering (tijd, middelen, expertise)	Er zijn op dit moment al convenanten in omloop. Blijkbaar werken die niet goed. Het is goed om na te gaan wat nodig is om het nu wél te laten werken (gezamenlijkheid is al één ding) De aanpak zal breder zijn dan alleen het gebruik van alcohol en drugs op en om school tegen gaan: ondermijning zal ook benoemd worden. Voor de implementatie is het belangrijk om op de hoogte te zijn van de organisaties/aanbieders die actief zijn op dit gebied: - wat wordt door de gemeente/regio gesubsidieerd en - welke opdracht ligt hieronder? - Is deze opdracht ruim genoeg in dit nieuwe kader? - Is er wellicht behoefte aan een bredere/andere opdracht? - Zijn daar middelen voor?
Eventuele aandachtspunten/ bijzonderheden	Het is belangrijk om de activiteiten van alle werkgroepen aan elkaar te koppelen: deze hangen samen en moeten ook samenhangen om de aanpak te laten slagen.

Uitwerking actie: met jongeren op zoek naar de oorzaak van middelengebruik op en rondom school	
Beschrijving van de actie - wat gaan we doen? - met welk resultaat?	Om antwoord te geven op deze vraag willen we een aantal gesprekken voeren met: - jongeren - jongerenwerk/straathoekwerk - IrisZorg Daarnaast onderzoeken we of we vanuit bestaande gegevens vanuit VGGM (lokaal) en Trimbos (landelijk) bepaalde kenmerken van jongeren kunnen halen die iets kunnen zeggen over de oorzaken van middelengebruik. Als resultaat streven we naar een aantal gemeenschappelijke kenmerken van jongeren die drugs gebruiken op en rondom school.
Wie voert regie op de uitvoering?	Gemeente Arnhem en VGGM
Welke partijen zijn nodig bij de uitvoering?	Jongeren, IrisZorg, straathoekwerk, jongerenwerk, ex-verslaafden
Wat is nog meer nodig voor de uitvoering (tijd, middelen, expertise)	---
Eventuele aandachtspunten/ bijzonderheden	- Vooral bij jongeren na gaan wat zij nodig hebben. - Biedt de uitkomst aanknopingspunten voor preventie en behandeling. - Een oorzaak-gevolg relatie zal lastig te vinden zijn. Om hier uitspraken over te kunnen doen is er een gedegen onderzoek nodig. We hopen een aantal kenmerken uit de gegevens en gesprekken te kunnen filteren.

Uitwerking actie Netwerkbijeenkomst/platform	
Beschrijving van de actie - wat gaan we doen? - met welk resultaat?	Organiseren van tweejaarlijks netwerkbijeenkomst: najaar (start schooljaar) en voorjaar. Organiseren van bijeenkomsten met verschillende partijen. Om te leren van elkaar, informeren opbrengsten plan van aanpak, delen stand van zaken scholen, op de hoogte brengen van projecten en acties die zijn geweest. Contact leggen en elkaar makkelijker opzoeken, verschillende invalshoeken bij elkaar brengen, expertise delen en krachten bundelen.
Wie voert regie op de uitvoering?	De gemeente heeft de regie in samenwerking met een wisselende school. De school kan de locatie/benodigheden/catering faciliteren. Daarnaast denkt de school mee, in samenspraak met de gemeente, over het programma.
Welke partijen zijn nodig bij de uitvoering?	De scholen (verschillende belanghebbenden), welzijnsinstellingen, de gemeente, de politie, VGGM.
Wat is nog meer nodig voor de uitvoering (tijd, middelen, expertise)	Werkbudget: evt. een expert/spreker, koffie/thee, catering.
Eventuele aandachtspunten/ bijzonderheden	-Tijdig de uitnodigingen versturen en reminder met programma.. - De bijeenkomsten tijdig voorbereiden en nuttig/zinvol invullen (agendapunten: ruimte voor ontmoeting, sparren met andere partijen, presentaties ketenpartners, expert/spreker, terugkoppeling van acties, plan van aanpak stand van zaken delen). - Voldoende deelname stimuleren meerdere verschillende partijen en partners.

Bijlage 2: Deelnemende organisaties

Scholen:

- Rivers International School
- Lorentz Lyceum
- Thomas a Kempis (Arentheem)
- 't Venster
- Beekdal Lyceum
- Stedelijk Gymnasium
- Leerpark Presikhaaf
- Montessori College Arnhem
- Produs
- Guido de Bres
- Olympus College
- Maarten van Rossem

Ketenpartners:

- Sociale wijkteams
- Pactum
- Presikhaaf University
- Leerlingalert
- VGGM
- IrisZorg
- Politie
- Rijnstad
- AM - Support

Gemeente Arnhem

Leerlingen:

- Rivers International
- 't Venster
- Olympus
- Thomas a Kempis
- Guido de Bres

Bijlage 3 - mentimeter (in bezit van aanwezigen)

Bijlage 4 - totaaloverzicht van acties professionals

Top 5

- Contacten versterken wijkagent / jongerenwerk
- Eenduidige aanpak alle scholen bij gebruik
- Netwerk oprichten / platform oprichten
- Met jongeren zoeken naar oorzaak problematiek
- Convenant met duidelijke afspraken (ook ouders)

Alle acties (inclusief aantal stemmen)

- Inzicht verkrijgen: ervaringsdeskundigen/online (4 stemmen)
- netwerk oprichten / platform oprichten (14 stemmen)
- gezamenlijke aanpak 4
- Contacten versterken wijkagent / jongerenwerk (20 stemmen)
- Bewust maken (2 stemmen)
- Positieve rolmodellen om drugs negatief imago te geven (4 stemmen)
- Handelingsadviezen leerkrachten en onderwijspersoneel (2 stemmen)
- eenduidige aanpak alle scholen bij gebruik (19 stemmen)
- problematiek definiëren met data (3 stemmen)
- deskundigheidsbevorderingen / vroegsignaleren (8 stemmen)
- Probleemgedrag aanpakken/specialisten op school (8 stemmen)
- gemeente meer verantwoordelijkheid leefomgeving school (7 stemmen)
- ouders betrekken (meer kennis niet nodig) (8 stemmen)
- samenwerking wijk en school (9 stemmen)
- ruimte op school voor gesprek / openheid (3 stemmen)
- alternatief bieden aan jongeren (8 stemmen)
- ouders uitnodigen bij ZAT /training mediawijsheid (3 stemmen)
- Convenant met duidelijke afspraken (ook ouders) (10 stemmen)
- Met jongeren zoeken naar oorzaak problematiek (14 stemmen)

Bijlage 5 - totaaloverzicht acties leerlingen

- Ouders meer betrekken (om te voorkomen en oplossingen te zoeken)
- Vertrouwenspersoon / aanspreekpunt (buiten school - basis: iedereen gaat)
- Rolmodellen bieden
- Alternatieven bieden - andere oplossingen tegen stress of verveling
- Meer toezicht rondom school
- Ervaringsdeskundigen inzetten
- Hangplek op school (met stroom en toezicht)

Bijlage 6: overzicht 'wat doen we al'

Aan de gemeenteraad

Datum	: 23 juni 2020
Zaaknummer	: 482175
Contactpersoon	: Marieke Zeilstra
Telefoonnummer	: 026 377 4449

Onderwerp: Voortgang aanpak alcohol- en drugsgebruik op en rondom scholen

Geachte voorzitter en leden,

Wij stellen u voor kennis te nemen van de voortgang van het gezamenlijke plan van aanpak 'tegengaan van alcohol- en drugsgebruik op en rondom scholen'.

Aanleiding plan van aanpak
Op 12 februari jongstleden vond een expertmeeting plaats over drank- en drugsgebruik onder jongeren op en rondom school. Tijdens deze meeting hebben politie, onderwijs, sociale wijkteams, Pactum, IrisZorg, teams leefomgeving, jongerenwerk Rijnstad, raadsleden en VGGM van gedachten gewisseld over het onderwerp. Alle genodigden deelden de mening dat er sprake is van een probleem. Vooral de aanwezige scholen gaven aan dat er sprake is van een groeiend probleem waar steeds jongere kinderen bij betrokken zijn. Op 4 maart is een vervolgbijeenkomst geweest. Daar hebben we afgesproken een gezamenlijk plan van aanpak te maken. Dit plan zou voor de zomer klaar zijn zodat bij aanvang van het nieuwe schooljaar op onderdelen met de aanpak gestart kon worden.

Gewijzigde planning door corona
De afgelopen maanden zijn veel van de betrokken partijen druk geweest met de gevolgen van de coronacrisis. Vanzelfsprekend heeft dit prioriteit gekregen. De scholen hebben bij ons aangegeven dat zij in augustus/september verwachten weer mogelijkheden te hebben om mee te werken aan het plan van aanpak. Dat betekent dat de planning opschuift en we in het najaar het gezamenlijke plan van aanpak op kunnen leveren. We kunnen dan na de kerstvakantie met de aanpak starten.

Niet stilgezeten
Ondanks corona hebben we in de voorbereiding wel stappen gezet. We hebben een uitvraag gedaan bij alle voortgezet onderwijsscholen in Arnhem naar de herkenning van het probleem. Daarnaast brengt de VGGM de cijfers in kaart. Deze cijfermatige verkenning is bijna klaar. Tot slot brengen we in beeld wat er door de diverse partijen al gedaan wordt om alcohol- en drugsgebruik op school tegen te gaan.

Eusebiusbuitensingel 53 • Postbus 9029 • 6800 EL Arnhem
Telefoon 0800-1809 • Fax 026 - 3774830 • www.arnhem.nl

Vervolgproces

Na de zomer bespreken we de analyse van het vraagstuk met de partners. We organiseren dan een bijeenkomst om input voor het plan van aanpak op te halen. Een kerngroep van gemeente en partners werkt dit vervolgens uit tot een eerste concept-plan. In dit plan staat concreet beschreven welke maatregelen we gaan treffen, wie daarin wat doet en wat daarvoor nodig is. Dit concept leggen we voor aan alle betrokken partners. De reacties worden door de kerngroep verwerkt in een definitief plan. Dit plan zal na afstemming met de partners ter informatie aan u worden toegestuurd.

Hoogachtend,
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

Inspraakreactie JongerenNetwerk PvA Drank en Drugs d.d. 15-09-2021

Geachte gemeenteraad,

Deze inspraakreactie doe ik namens het JongerenNetwerk, een initiatief van ongeveer 80 vrijwilligers met ervaring in diverse vormen van hulpverlening. Vanuit hun ervaringen adviseren zij gemeenten, helpen zij jongeren en geven zij gastlessen op scholen.

Mijn naam is Lennart en ik ben 24 jaar. Ik heb zelf ervaring op het gebied van alcohol en drugsmisbruik. Ook bij mij begon dit tijdens mijn schooltijd. Deze inspraak wil ik graag de volgende 3 punten aan jullie meegeven.

Het is goed dat de gemeenteraad aandacht heeft voor dit onderwerp op scholen. Duidelijk werd ook dat er al een hoop activiteiten worden ondernomen om het drugsgebruik onder jongeren op school tegen te gaan.

Toen ik begon met drugsgebruik, speelde dit zich vooral buiten schooltijd af. Langzaam maar zeker werd het gebruik een manier van socialiseren en zelfs vrienden maken. Deze manier van socialiseren verplaatste zich langzaam maar zeker ook naar school.

Tijdens mijn middelbare schooltijd hier in Arnhem heb ik de ervaring dat vanuit mijn school de focus vooral lag op het straffen van 'betrapte' leerlingen. Ik ben dan ook veel geschorst. Dit heeft voor mij nooit een positief effect gehad. Dit heeft de negatieve trend waarin ik mij bevond alleen maar versterkt.

Nu kan ik echter zeggen dat ik het vreemd vind dat er in die tijd niemand was die heeft gevraagd hoe het met mij ging. Oprechte betrokkenheid zie ik dan ook als een voorwaarde voor het verminderen van alcohol en drugsgebruik op school. Daar lijkt het in het plan van aanpak onvoldoende over te gaan.

We ondersteunen het meer betrekken van ouders, omdat de problematiek zich op deze leeftijd vooral binnen het gezin manifesteert. Een aantal gemeenten in Nederland nemen inmiddels een voorbeeld aan een programma uit IJsland met veelbelovende resultaten. *Meer informatie: www.trimbos.nl/ijsland* We adviseren om dit nader te onderzoeken.

Tot slot roep ik op om structureel aandacht aan dit onderwerp te schenken door jongeren met ervaring met drugs en alcoholgebruik structureel gastlessen te laten geven in de schoolklassen.

Ik kan me ook nog goed herinneren dat een professional kwam vertellen wat het met hem deed, dit was shockerend en jongeren herkenden zich er totaal niet in. Het helpt om jongeren te laten vertellen en waarschuwen om erger te voorkomen.

Voor vragen kan men altijd contact met mij opnemen via Lennartemmen@hotmail.com

BEHANDELRESULTAAT

Agenderingsverzoek Politieke Avond 15 september 2021

Jongeren en alcohol en drugs

Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	A. Marcouch, M. Louwers, B. Roelofs

Resultaat van bespreking:

Aanwezige raadsleden en/of fractievolgers: de heer Henzen (PVV), de heer Spruyt (Arnhem Centraal), mevrouw Pape (VVD), mevrouw Koorn (CDA), mevrouw Andeweg (D66), mevrouw Nede (ChristenUnie), mevrouw Gemici (GroenLinks), mevrouw De Vries (PvdA), de heer Usta (DENK Verenigd Arnhem), de heer Eliëns (Partij voor de Dieren) , de heer Elfrink (SP)
De fractie van de Arnhemse Ouderen Partij was niet vertegenwoordigd bij de beraadslagingen.

Overige aanwezigen: de heer Marcouch (burgemeester), de heer Roelofs (wethouder).

Agenderingsverzoek

De fracties van de VVD en D66 hebben verzocht om agendering van de raadsbrief "Plan van aanpak tegengaan alcohol- en drugsgebruik op en rondom school". Het plan roept bij deze fracties meerdere vragen op die zij willen voorleggen aan de portefeuillehouders Onderwijs en Jeugdzorg, Veiligheid, en Welzijn.

Insprekers
Van het recht om in te spreken maken de heer Emmen (Jongerennetwerk) en mevrouw Ersilia en mevrouw Dam (MDT026) gebruik.

Verloop

Na het inspreken is de eerste termijn van de raadskamer gestart. Deze kon nog niet worden afgerond
.

Conclusie
De voorzitter concludeert dat het agenderingsverzoek zal worden voortgezet met de eerste termijn van de raadskamer.

De griffier	De voorzitter,
J. Kersten	R. Maref

Politieke Avond

Dossiernummer	2736
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	15 september 2021
Agendapunt	2.LF
Omschrijving	18.45 uur - 20.15 uur: Wijzigen Algemene Plaatselijke verordening ten behoeve van gelijke kansen voor standplaatshouders

Geagendeerd	Vergaderdatum
Politieke Avond	14 juli 2021
Politieke Avond	**15 september 2021**
Politieke Avond	29 september 2021

Titel/onderwerp: **Wijzigen Algemene Plaatselijke verordening ten behoeve van gelijke kansen voor standplaatshouders**

Raadsadviseur: W. Lammers/E.Dirksen Telefoonnr: 2581/4712 Willem.lammers@arnhem.nl
Elsebee.dirksen@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Danielle van Haard
Portefeuillehouder:	R. Paping	Telefoonnr:	3683
		E-mailadres:	Danielle.van.Haard@arnhem.nl
Doel activiteit	Meningsvormend (vervolg-M1)		
Toelichting	**Inhoud** De ruimte, en daarmee de te verdelen vergunningen, voor standplaatsen (zoals een oliebollenkraam) is beperkt. Een uitspraak van de Raad van State schrijft voor dat bij het verdelen van schaarse vergunningen openbaarheid en transparantie verplicht is. Dat is momenteel niet het geval, en daarom is er een APV wijziging nodig om de wijze van vergunningverlening in lijn te brengen met de uitspraak van de Raad van State. Zie voor meer informatie het raadsvoorstel. **Politieke Avond 14 juli 2021** Tijdens de Informatieve fase is ingesproken door de heren Meurs en Hendriks. Hun schriftelijke bijdragen zijn toegevoegd aan de stukken. Na de afronding van de Informatieve fase is een start gemaakt met de meningsvormende fase I. Omdat er veel vragen waren over het voorstel is besloten dat de raadskamer eerst de toegezegde informatie van de portefeuillehouder af wacht alvorens verder te gaan met de behandeling van dit raadsvoorstel.		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Afronding van de meningsvormende (M1) fase en besluit over vervolgbehandeling.		
Spreekrecht publiek	Nee		
Behandeladvies	<u>Vergaderorde M1</u> Er wordt in twee termijnen vergaderd. - Iedere fractie heeft twee termijnen, waarin meningen kunnen worden verkondigd of politieke vragen kunnen worden gesteld. - De portefeuillehouder reageert na een termijn van de raad als alle fracties aan het woord zijn geweest. De portefeuillehouder beantwoordt de gestelde vragen, waarbij hij of zij antwoorden kan samenvoegen waardoor herhaling van vrijwel overeenkomstige punten achterwege blijft. De voorzitter ziet erop toe dat de beantwoording van de wethouder ter zake is en in gaat op de gestelde vragen. - Interrupties (in de vorm van een korte vraag of opmerking zonder inleiding) zijn in alle termijnen toegestaan. Zoals altijd kan de voorzitter interrupties beperken. Uitkomst van de Meningsvormende (MI) behandeling kan zijn: 1. Partijen zijn het eens, het voorstel wordt doorgeleid naar de besluitvormende fase 2. Partijen zijn het niet (volledig) eens en overwegen moties en/of amendementen. Het voorstel wordt doorgeleid naar de fase Meningsvorming 2, waar deze besproken zullen worden.		
Bijlagen			

Raadsvoorstel "Wijzigen Algemene plaatselijke verordening ten behoeve van gelijke kansen voor standplaatshouders"			
Schriftelijke inbreng van de heer R. Meurs			
Schriftelijke inbreng van de heer R. Hendriks			
Behandelresultaat 14 juli 2021			
Memo wethouder Paping Juridische vragen inzake standplaatsen *nav toezegging d.d. 14-7-21*			
Advies Juridische Zaken, Bijlage bij memo wethouder Paping dd 14-7-21			

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 532081

Onderwerp: Wijzigen Algemene plaatselijke verordening ten behoeve van gelijke kansen voor standplaatshouders

Voorstel

1. De Algemene plaatselijke verordening voor Arnhem te wijzigen in verband met samenlopende en concurrerende aanvragen van standplaatshouders.

Inleiding

De ruimte voor de te verdelen vergunningen voor standplaatsen is beperkt. Hierdoor is er sprake van schaarse vergunningen. In het huidige standplaatsenbeleid gaan standplaatshouders met oude rechten voor, dit is naar de huidige stand van het recht niet meer mogelijk. Op basis van een uitspraak van de Raad van State op 2 november 2016 schrijft de rechtspraak voor dat bij het verdelen van schaarse vergunningen openbaarheid en transparantie verplicht is zodat alle potentiële gegadigden een eerlijke kans hebben mee te dingen naar de vergunning. De wijze waarop vergunningen worden verdeeld en de aanvraagmogelijkheid moeten voorafgaand aan een nieuwe vergunningsperiode bekend worden gemaakt. Zie ook https://www.raadvanstate.nl/@8967/gelijke-kansen-en/

De eerdergenoemde schaarste speelt zich met name af bij de winterstandplaatsen (verkoop oliebollen en aanverwante producten). In 2016 zijn de winterstandplaatsen voor drie jaar vergund. Dat was voor de uitspraak van de Raad van State. In het voorjaar van 2019 zijn de vergunningen aan de winterstandplaatshouders vervolgens weer verleend voor de periode van drie jaar. In die vergunning (en voorafgaand aan verlening) is aan de vergunninghouders gecommuniceerd dat de gemeente zich aan het oriënteren is op welke wijze zij de schaarse standplaatsvergunningen wil gaan verdelen zodat wordt voldaan aan de bovenstaande uitspraak van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State.

Nu is het moment aangekomen dat de wijzigingen daadwerkelijk doorgevoerd kunnen worden, en dat de zittende ondernemers ook voldoende en zorgvuldig voorbereid zijn op de nieuwe wijze van vergunningen verstrekken. Voor de vaste standplaatsen, die jaarrond worden verleend voor een bepaalde dag en locatie, is minder sprake van schaarste daar er een ruim aanbod is van beschikbare locaties voor het innemen van een standplaats in de gemeente. Maar ook voor deze standplaatsen geldt dat moet worden voldaan aan de uitspraak van de Raad van State.

Ook op het gebied van terrassen, evenementen en nachtwinkels heeft men te maken met schaarse vergunningen waarbij het verlenen van vergunningen voor onbepaalde tijd vanwege voornoemde uitspraak gewijzigd moeten worden naar vergunningen voor bepaalde tijd. Het terrassenbeleid is hier in 2019 al op aangepast, het evenementenbeleid volgt dit najaar. Het standplaatsenbeleid zal ook

GEMEENTE Arnhem

aangepast moeten worden op basis van de uitspraak van de Raad van State. Beleidsoverwegingen die in het verleden ten grondslag lagen aan beleid zullen dus op basis van de uitspraak van de Raad van State opnieuw bekeken moeten worden. Hierbij is ook gekeken naar aanpassingen in verordeningen in andere gemeenten, waar deze wijzigingen in beleid ten aanzien van schaarse vergunningen ook spelen.

Beoogd effect

De regelgeving omtrent de vergunningen voor standplaatsen wordt ingericht volgens de huidige wet- en regelgeving met als uitgangspunt gelijke kansen voor elke geïnteresseerde ondernemer.

Argumenten

1.1 *Er moet een weigeringsgrond worden toegevoegd die het mogelijk maakt om aanvragen af te wijzen wanneer er sprake is van concurrerende en samenlopende aanvragen.*

Als er meerdere ondernemers zijn die op dezelfde locatie en op hetzelfde tijdstip willen staan dan is er sprake van samenlopende en concurrerende aanvragen. In het geval er hiervoor geen alternatieve oplossing is, zal de standplaats op grond van loting aan één ondernemer worden toegekend. De andere aanvragen worden dan op grond van dit artikellid afgewezen.

1.2 *Er moet een formulier worden vastgesteld voor het aanvragen van een vergunning.*

De interesse van een ondernemer wordt kenbaar gemaakt via een formulier waarop aangegeven wordt voor welke dagen en locaties hij/zij in aanmerking wil komen. Op basis hiervan wordt gekeken of er sprake is van samenlopende en concurrerende aanvragen.

Kanttekeningen en risico's

1.1 *Er kan enige onvrede ontstaan bij standplaatshouders die onder het oude recht voorrang hadden op andere aanvragers.*

Seizoensstandplaatshouders die onder het oude recht vallen, raken door de aanpassing van de APV hun voorkeurspositie kwijt. De gemeente is in gesprek met deze ondernemers. In deze gesprekken wordt benadrukt dat de rechtspraak voorschrijft dat openbaarheid en transparantie verplicht is zodat alle potentiële gegadigden een eerlijke kans hebben mee te dingen naar de vergunning. Er wordt in dat kader ook gekeken naar, en met de ondernemers gesproken over, een ruime overgangsperiode voor de standplaatshouders die onder het oude recht vallen.

Participatie

De gemeente is in gesprek met seizoensstandplaatshouders.

Financiën

Niet van toepassing.

Uitvoering

Na wijziging van de APV zal het huidige standplaatsenbeleid "Notitie beleid standplaatsvergunningen 2015" geactualiseerd worden.

Communicatie

Publicatie van de wijziging van de APV vindt plaats op www.overheid.nl en het digitale Gemeenteblad. De publicatie van (nieuwe of vrijgevallen) standplaatsen vindt plaats op www.officielebekendmakingen.nl

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad
- niet van toepassing

RAADSVOORSTEL

Besluit van	
Zaaknummer	532081

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 11 mei2021, nummer: 532081;

gelet op artikel 147 van de Gemeentewet;

Besluit:

1. De Algemene plaatselijke verordening voor Arnhem te wijzigen in verband met samenlopende en concurrerende aanvragen van standplaatshouders, op de volgende wijze:

I. In artikel 5.2.3, zesde lid (weigeringsgronden) als volgt te wijzigen en de bijbehorende toelichting vast te stellen zodat na sub f een sub g wordt ingevoegd luidende:

"g. er één of meer aanvragen voor samenlopende concurrerende standplaatsen zijn ingediend."

Toelichting

artikel 5.2.3, zesde lid, aanhef, onder g (samenlopende en concurrerende aanvragen)
Indien er meerdere ondernemers zijn die op dezelfde locatie en op hetzelfde tijdstip willen staan dan is er sprake van samenlopende en concurrerende aanvragen. In het geval er hiervoor geen alternatieve oplossing is, zal de standplaats op grond van loting aan één ondernemer worden toegekend. De andere aanvragen worden op grond van dit artikellid afgewezen.

II. Na artikel 5.2.3 een nieuw artikel 5.2.4 in te voegen dat komt te luiden als volgt:

"Artikel 5.2.4 Aanvraag vergunning
1. Het college stelt voor het indienen van aanvragen voor een vergunning als bedoeld in artikel 5.2.3 een formulier vast.
2. Bij een aanvraag voor een vergunning als bedoeld in artikel 5.2.3 worden overgelegd:
   a. een bewijs van inschrijving in het handelsregister bij de Kamer van Koophandel;
   b. situatietekening van de locatie;
   c. een foto van de kraam/standplaatswagen;
   d. een bewijs waaruit blijkt dat de aanvrager gerechtigd is tot het gebruik van de ruimte van de standplaats;
   e. een kopie van een identiteitsbewijs van de aanvrager."

Gemeente Arnhem

III. Te bepalen dat de onder I en II bedoelde wijziging van de APV in werking treden op de dag na die van bekendmaking in het Gemeenteblad.

De griffier, De voorzitter,

Datum: 14 juli 2021
Onderwerp: RE: Inspreken gemeenteraad

Beste raadsleden,

Graag wil ik de volgende punten onder de aandacht brengen

In de brief van maart 2016 is mij toegewezen dat ik als zittende standplaatshouder van een seizoen standplaats , die zijn vergunning wil verlengen, voorrang heeft. Dit betekent dat een standplaats pas vrijkomt als de zittende ondernemer zich niet meer inschrijft. Met de zittende standplaatshouder wordt de ondernemer bedoeld aan wie laatste vergunning is verleent voor de betreffende seizoen standplaats.

Met deze vergunning had ik weer hoop op de toekomst en ik was door deze vergunning zeker voor mijn inkomsten voor de toekomst waardoor ik een nieuwe gebakkraam heb laten bouwen met daarbij een opslag waar de gebakkraam onderdak kreeg buiten de periode okt tm januari om. Maar om even terug t gaan in de geschiedenis in het jaar 2003 moest ik een stuk grond kopen van de gemeente aan de molen weg Elden gem Arnhem om als verblijf voor mijn bedrijf te huisvesten opslag van de gebakkraam, maar om dit alles te bekostigen van aanschaf van de deze kavel had ik al geen voldoende inkomen , met mijn boekhouding ter hand hebben wij een gesprek gevoerd met de gemeente Arnhem in deze de heer Rene Mulder, hieruit bleek dat mijn hooft inkomen verdiend wordt in de maanden oktober tm januari jaarlijks op het Willemsplein waar ik toen al geruime tijd stond vanaf 1988, met deze inkomen en gemeente garantie kon en kan ik de financiering net maandelijks voldoen, daarbij kreeg ik een vergunning van 12 jaren op contract daarna zou t contract weer verlengd worden , dat is met vele hotten en stoten steeds weer vergund

vervolgens krijg ik de mededeling in 2019 van der gemeente Arnhem, dat de raad van state eind 2016 heeft besloten dat er ,, een wijziging algemene plaatselijk verordening ten behoeve van gelijke kansen voor standplaats houders is gekomen

nu zijn we in gesprek met de gemeente Arnhem voor een passende oplossing .
de toezeggingen in het verleden hebben toch wel een verantwoording van de gemeente Arnhem naar mij toe, zonder deze standplaats in Arnhem kan ik simpel weg niet meer overleven geen voldoende inkomsten meer , en als deze standplaats weg valt heeft gemeente Arnhem dan al een oplossing voor mij, mijn inkomsten zijn alleen mijn gebakkraam in Arnhem

mijn voorstel laat het beleid zoals het was, en laat het nieuwe beleid ingaan bij nieuwe te realiseren standplaatsen wat ook al reeds div andere gemeentes op deze wijze toepassen

wij zijn van voornemens om met de gemeente een passende oplossing te vinden maar uw voorstel van 7 jaar is naar ons inziens te kort om de investeringen terug te verdienen daarbij zeg de gemeente 10 jaar maar deze 3 jaar meegerekend snijd geen hout om dat wij deze 3 jaar al hadden volgens de toezeggingen van het oude beleid,, vervolgens om even terug te komen op de gemeente garantie van hypotheek voor mijn kavel aan de molenweg deze loopt nog 15 jaar, en daarbij de afschrijving van de gebakkraam jaarlijks

verders verwijs ik u naar de bijlagen die mijn collega Hendriks naar u meezond. Berekeningen ect etc
mvg Rocher meurs

Beste raadsleden,

Graag wil ik de volgende punten onder de aandacht brengen:

- In de brief van 24 maart 2016 met kenmerk: 2016.0.017.414 en zaaknr: 2016-03-01354 is mij toegewezen dat ik als zittende standplaatshouder van een seizoensstandplaats, die zijn standplaatsvergunning wil verlengen, voorrang heeft. Dit betekent dat een standplaats pas vrijkomt als de zittende ondernemer zich niet inschrijft. Met de zittende standplaatshouder wordt de ondernemer bedoeld aan wie het laatst de vergunning is verleend voor de betreffende seizoensstandplaats. Naar aanleiding van deze brief heb ik een investering gedaan van € 150.000 euro om een nieuwe gebakkraam te laten bouwen.

- Vervolgens krijg ik de mededeling in 2019 van de Gemeente Arnhem, dat de Raad van State eind 2016 heeft besloten dat er: een wijziging algemene plaatselijke verordening ten behoeve van gelijke kansen voor standplaatshouders is gekomen.

- Nu zijn we in gesprek met de Gemeente Arnhem om een passende oplossing te vinden. Het voorstel van de Gemeente Arnhem is om een vergunning te verlenen voor 10 jaar met aftrek van afgelopen 3 jaar (die ons reeks vergund was). Dit betekent dat we over 7 jaar onze seizoensstandplaats kwijt raken. En ik hierdoor in deze korte periode mijn investering niet terug kan verdienen.

- Er zijn diversen Gemeentes die hier anders mee omgaan dan de Gemeente Arnhem.

Bijlage 1: Wijziging beleid seizoensstandplaats d.d 24 maart 2016.
Bijlage 2 Schaarste vergunningen BOVAG
Bijlage 3: Rapport schaarste vergunningen

GEMEENTE
Arnhem

VERZONDEN 2 4 MAART 2016

De heer R.H.C. Hendriks

Datum	:	
Uw kenmerk	:	
Ons kenmerk	:	2016.0.017.414
Zaaknr.		2016-03-01354
Contactpersoon	:	
Telefoonnummer	:	

Onderwerp : Wijziging beleid seizoensstandplaatsen

Geachte heer, mevrouw,

Hierbij deel ik u mee dat het college van B&W bij vergadering van 15 maart jl.. het 'Beleid Standplaatsvergunningen 2015' heeft gewijzigd. De beleidsregel voor seizoensstandplaatsen is gewijzigd. In het beleid is opgenomen dat een "zittende" standplaatshouder van een seizoensstandplaats, die zijn standplaatsvergunning wil verlengen, voorrang heeft. Dit betekent dat een standplaats pas vrijkomt als de zittende ondernemer zich niet inschrijft. Met de zittende standplaatshouder wordt de ondernemer bedoeld aan wie het laatst de vergunning is verleend voor de betreffende seizoensstandplaats.

Nu de vergunningen voor seizoensstandplaatsen zijn verlopen, moeten de standplaatshouders zich opnieuw inschrijven. In 2016 wordt eenmalig de inschrijving voor de seizoenstandplaatsen voor de winterperiode op 1 juni 2016 gesteld.

Ik hoop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
Het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
namens het college,

Kristel van Zonneveld
Hoofd van de afdeling Werk inkomen economie en cultuur

Eusebiusbuitensingel 53 • Postbus 9029 • 6800 EL Arnhem
Telefoon 0900 - 1809 (lokaal tarief) • Fax 026 - 3774830 • gemeente@arnhem.nl

SCHAARSE VERGUNNINGEN

Beste collega's, belanghebbenden & kermisliefhebbers,

Jaarlijks staan er in de laatste maanden van het jaar rond de 1700 oliebollen- en gebakkramen verspreid door heel Nederland. Het overgrote deel van deze standplaatshouders (ambulante handel) zijn kermisexploitanten. Buiten het feit dat deze periode ons afgelopen november en december ongelofelijk veel positieve publiciteit heeft opgeleverd is het ook een intensieve periode van hard werken, lange dagen, tot zelfs 7 dagen per week maar ook omzettechnisch een zeer belangrijk onderdeel van onze jaarlijkse bedrijfsvoering.

Veel standplaatshouders hebben momenteel nog langdurige afspraken, meerjarige contracten tot zelfs 'een plek voor het leven'. Maar Europa gooit roet in het eten. In het standplaatsenbeleid van verschillende gemeenten staat een grote verandering op stapel namelijk die van de schaarse vergunningen. Door Europese regelgeving mogen gemeenten verschillende vergunningen niet meer voor onbepaalde tijd verlenen. Deze ingrijpende regelgeving geldt ook voor de standplaatsvergunningen (ambulante handel).

De BOVAK heeft hierover gesproken met de Centrale Vereniging voor de Ambulante Handel. De CVAH gaf aan dat ze in Den Haag en Brussel een intensieve lobby voert om de regelgeving niet voor de ambulante handel te laten gelden dan wel de contractduur op te rekken tot 15 jaar zodat investeringen in nieuwe kramen niet mank gaan lopen met de looptijd van de standplaats (met andere woorden; hoe kun je nog financiële middelen verkrijgen wanneer je maar een éénjarig contract kunt verkrijgen).

Op 27 november jl. heeft de voltallige Tweede Kamer ingestemd met een motie van SGP kamerlid Chris Stoffer en VVD kamerlid Martin Wörsdörfer, om een onderzoek te starten naar de gevolgen van de schaarse vergunningen voor de ambulante handel. Zij verwachten dat dit onderzoek zal leiden tot handvatten voor gemeenten over hoe om te gaan met de schaarse vergunning voor de ambulante handel.

De gemeente Apeldoorn heeft als één van de eerste besloten om haar nieuwe Marktverordening uit te stellen tot er meer duidelijkheid is. Dit betekent dat hun oude Marktverordening van kracht blijft en dat de bepalingen over schaarse vergunningen nog niet ingaan. Ondertussen bereiken ons steeds meer berichten uit het land dat verschillende gemeenten 'worstelen' met dit vraagstuk. Zoals in de gemeenten Den Bosch en Oss. In de gemeente Haarlem – het braafste jongetje van de klas - vindt momenteel een interne inventarisatie plaats maar de BOVAK roept alle gemeenten dringend op om voorlopig te wachten met het aanpassen van de plaatselijke Marktverordening en de resultaten van bovengenoemd onderzoek af te wachten. Wij houden jullie uiteraard op de hoogte van het vervolg.

Familieberichten
Helaas waren er de afgelopen twee weken ook weer enkele sterfgevallen te betreuren. Zo heeft de (kermis)wereld op vrijdag 1 februari jl. afscheid genomen van de 83-jarige Bep Goeman-Brouwer († 27 januari jl.) uit Leiden (bekend als exploitante van een oliebollenkraam en moeder van Carla Schimmelpenninck-Goeman). Tevens hebben we op woensdagavond 30 januari en donderdagmiddag 31 januari jl. vaarwel moeten zeggen tegen de 90-jarige Margrieta Sipora (tante Griet) Schaaf-Witstijn († 28 januari jl.) uit Amsterdam (weduwe van Gerrit Schaaf en moeder van onder andere Ank Beekvelt-Schaaf en Johnny Schaaf). Hierbij wil ik mijn oprechte deelneming overbrengen aan alle dierbaren en de wederzijdse families. Allen veel sterkte en kracht toegewenst voor de komende tijd.

In deze weken brengt (& bracht) mijn 'kermistour' me onder andere naar het 68e Kinderfeest van Carnavalsvereniging De Groenzoeters in Zuidlaren (zo. 27 jan. jl.), de vakbeurs Interschau / 70e Delegiertentag / 65-jarig ESU jubileum / nostalgische Kirmes Anno Dazumal in Essen (Dld.) (wo. 30 & do. 31 jan. jl.) en het 52e Kinderfeest van Carnavalsvereniging De Juttekoppen te Klarenbeek (za. 9 febr. jl.). Ik hoop u tijdens één van bovenstaande momenten te mogen ontmoeten en te spreken.

Donderdag 14 februari a.s. Algemene Leden Vergadering
Tenslotte wil ik u nogmaals attenderen en uitnodigen voor onze aankomende jaarlijkse ALV (Algemene Leden Vergadering) welke gehouden zal worden op donderdag 14 februari aanstaande vanaf 10:00 uur zoals vanouds weer bij Van der Valk in Ugchelen. Nu Corry Sipkema en Ida Oostenenk-Maas hebben besloten te stoppen als BOVAK-bestuurder en Hans van Tol zich weer verkiesbaar heeft gesteld moeten wij deze dag een drietal nieuwe bestuursleden kiezen. Naast Hans van Tol hebben zich een drietal nieuwe kandidaten beschikbaar gesteld te weten Remon Bakker (Deventer), Jeffrey Dauphin (Weert) en Jan Vermolen (Den Haag).

Daarnaast wil het bestuur u graag bijpraten over de stappen en beslissingen die we in het afgelopen jaar hebben moeten nemen maar belangrijker nog, we willen graag onze plannen voor de komende jaren met u delen. In navolging op het succesvolle BOVAK-symposium van 1 oktober jl. in Weert willen we graag met alle aanwezigen in discussie aan de hand van de stelling: IS ER NOG TOEKOMST VOOR ONS KERMISBEDRIJF. Ik reken op uw komst en betrokkenheid!

Hartelijke groet,
BOVAK - Nationale Bond van Kermisbedrijfhouders

Atze J. Lubach-Koers
Voorzitter

Colofon

Officieel orgaan van de Nationale Bond van Kermisbedrijfhouders
Gezamenlijke uitgave van BOVAK en Buro de Kermisgids B.V.

Verschijnt elke 14 dagen

ISSN 0166-2554
Redaktie, abonnements- en advertentieadministratie

DE KERMISGIDS
Organisator van ruim 80 kermissen door heel Nederland en eigenaar/uitgever van het toonaangevende vakblad 'de kermisgids'.

Postadres:
Postbus 7
2400 AA Alphen a/d Rijn

Bezoekadres:
Maatschappijlaan 33
2401 CL Alphen a/d Rijn
Tel. (0172) 43 03 55 of 44 22 89
Fax (0172) 43 08 80
www.dekermisgids.nl
e-mail redactie@dekermisgids.nl

Bankrelatie:
ING Bank/Alphen a/d Rijn
Rekeningnr. NL10INGB065.24.10.000
Gironr. NL28INGB000048.10.903

Hoofdredaktie:
K.A. Vonk
Alphen a/d Rijn
Dagelijks bestuur BOVAK

Opmaak: Buro de Kermisgids
Druk: Okay Color, Alphen aan den Rijn

Overname van de gehele of gedeeltelijke inhoud van dit blad is verboden.

De redaktie van De Kermisgids is niet verantwoordelijk voor de inhoud van opgegeven advertenties alsmede de inhoud van het bovak katern.

Secretariaat BOVAK:
Prins Willem Alexanderlaan 1435
7312 GB Apeldoorn
Tel. (055) 522 37 46
www.bovak.nl; kermis@bovak.nl

Bijlage: 3

Schaarse vergunningen en terugverdientijd in de ambulante handel
Amsterdam, januari 2021 In opdracht van ministerie van Economische Zaken en Klimaat

Bevindingen over verkoopwagens 66,9 procent van de ambulante handelaren geeft aan gebruik te maken van een verkoopwagen. Deze wagen is nagenoeg altijd (98,5 procent) in eigendom van de onderneming. Circa negentig procent van de ondernemingen die handelen in de voedingswaren maken gebruik van een verkoopwagen. Voor de overige producten is dit aantal aanzienlijk lager, circa veertig procent. Een gemiddelde verkoopwagen kost € 108.000, en wordt binnen circa tien jaar afgeschreven. Een verdere uitsplitsing toont aan dat de prijzen van de verkoopwagens onderling sterk verschillen. Het grootste gedeelte van de variantie kan worden verklaard door het type verkoopwagen. Zo kost een wagen met koeling gemiddeld genomen € 134.500, terwijl een wagen zonder koeling gemiddeld genomen € 69.500 kost. Verkoopwagens die gebouwd zijn voor de vishandel zijn met een gemiddelde waarde van € 178.000 het duurst.

De terugverdientijd
Tabel 3.7 toont aan dat de gemiddelde terugverdientijd voor ondernemingen in de ambulante handel negen of twaalf jaar is. Indien er gekozen wordt voor de bovengrens houdt men rekening met een minimum inkomen voor alle ondernemers in aftrek van de netto winst. Indien er gekozen wordt voor de ondergrens, wordt er geen rekening met het minimum inkomen gehouden.

Tabel 3.7 De gemiddelde terugverdientijd is 9 (ondergrens) of 12 (bovengrens) jaar

Terugverdientijd	**Ondergrens/ bovengrens**	**Jaar**
Gemiddelde	Ondergrens (excl. Minimum inkomen)	9
	Bovengrens (incl. minimum inkomen)	12
Mediaan	Ondergrens (excl. Minimum inkomen)	**5**
	Bovengrens (incl. minimum inkomen)	**7**

Bron: SEO Economisch onderzoek

Memo

Datum : maandag 26 juli 2021

Aan : De raad van de gemeente Arnhem

Van : Wethouder Paping

Betreft : Juridische vragen inzake standplaatsen

Aanleiding van deze memo is behandeling van het raadsvoorstel op 14 juli 2021 dat voorziet in een weigeringsgrond in Algemene plaatselijke verordening waardoor bij meerdere aanvragen voor dezelfde plaats, voor dezelfde tijd aanvragen kunnen worden geweigerd. Naar aanleiding van deze behandeling heb ik toegezegd juridisch uit te (laten) zoeken of het mogelijk is om de lengte van de overgangstermijn op bijvoorbeeld 10 jaar te zetten, de mogelijkheden in lengte van de vergunning te onderzoeken en of het (juridisch) mogelijk is voorwaarden m.b.t. de kwaliteit aan een vergunning te verbinden.

Juridisch Advies termijnen

In het advies wordt aangegeven dat er belangrijke rechtsbeginselen (het formele gelijkheidsbeginsel en het beginsel van gelijke kansen) ten grondslag liggen aan de voorgenomen wijziging van het beleid. Dat betekent - kort gezegd - dat bij schaarse vergunningen het belangrijk is dat ook andere potentiële vergunninghouders de kans krijgen om een plek te verwerven. Omdat de standplaatsvergunningen nu eerst gegund worden aan de "zittende" exploitant voldoet ons huidig beleid hier niet aan.
Verder wordt ingegaan op de regels die gelden voor het vaststellen van de termijn. Hierbij is van belang dat deze termijn niet van onbepaalde duur mag zijn en een afweging plaats moet vinden tussen de (afschrijving van de) investeringen en de mate waarin elke standplaatshouder een kans krijgt op een plek in Arnhem.

Daarnaast wordt ingegaan op het overgangsrecht nu insprekers nieuwe informatie hebben verstrekt bij het inspreken in de raad. Hierbij hebben zij aangegeven dat zij door de brief van 2016 het vertrouwen hebben gekregen levenslang van een vergunning voorzien te zijn op hun huidige plek. Vanuit dat vertrouwen hebben zij forse investeringen gedaan. Het advies geeft aan dat wanneer betrokkenen hierdoor destijds extra investeringen hebben gedaan, hier vanuit het vertrouwensbeginsel mee rekening moet worden gehouden.

Uitwerking

Zoals in het juridisch advies aangegeven zijn afschrijvingen en investeringen van exploitanten van standplaatsen in zijn algemeenheid niet één op één terug te herleiden naar één bepaalde standplaats in de gemeente Arnhem.

In dat verband lijkt het pleitbaar om in de toekomst een termijn van tien jaar te hanteren voor de duur van de standplaatsvergunning. Zo wordt de vrije mededinging zo min mogelijk belemmerd, maar biedt de termijn wel ruimte voor een exploitant om investering terug te verdienen. Omdat van te voren helder is dat een vergunning de duur van tien jaar kent, kan de exploitant daar rekening mee houden met zijn investeringen.

Gelet op de omstandigheden van dit specifieke geval kan bij het overgangsrecht gemotiveerd worden dat deze tot vijftien jaar na 2016 geldt. Dit houdt verband met de stelling van de exploitanten dat zij vanwege de wijziging van het beleid begin 2016 grote investeringen hebben gedaan die zij anders niet zouden hebben gedaan. In het kader van het vertrouwensbeginsel kan onderbouwd worden om vanaf 2016 een overgangstermijn te hanteren van 15 jaar (tot 2031) zodat de exploitanten de toen gedane investeringen nog terug kunnen verdienen. Deze termijn is afgeleid van de afschrijvingstermijn die de insprekers zelf hebben aangegeven.

Juridisch advies - kwaliteitseisen
Het juridisch advies geeft aan dat er ook andere wijze mogelijk zijn om standplaatsen te verdelen. Eén van de mogelijkheden is de vergelijkende toets: hierbij vindt een inhoudelijke vergelijking plaats op van tevoren vastgestelde criteria. Om dit te kunnen doen, moeten de criteria waarlangs en de wijze waarop getoetst wordt van te voren bekendgemaakt worden.

Uitwerking
Het is dus mogelijk om kwaliteitscriteria te hanteren bij het verdelen van standplaatsen. Hierbij denk ik bijvoorbeeld aan de volgende punten:

1. Criteria die zien op de uitstraling van de verkoopinrichting, zoals ruimtelijke kwaliteitswaarde en de inpassing in de omgeving van de standplaats;
2. Criteria die zien op de innovatie en duurzaamheid, zoals energiezuinige apparatuur, apparatuur die weinig overlast veroorzaakt en afval dat wordt gescheiden en op verantwoorde wijze afgevoerd;
3. Criteria die zien op de ondernemer, zoals maatschappelijke verantwoord ondernemen.

Advies Juridische Zaken

Datum : 22 juli 2021

Aan : Wethouder Paping

Betreft : Juridisch advies schaarse rechten en standplaatsen

Op 14 juli 2021 heeft een raadskamerbehandeling van het voorstel tot wijziging van de Algemene plaatselijke verordening voor Arnhem in het kader van de standplaatsvergunningen plaatsgevonden. Naar aanleiding van deze behandeling heeft wethouder Paping toegezegd juridisch uit te (laten) zoeken of het mogelijk is om de lengte van de overgangstermijn op bv 10 jaar te zetten, de mogelijkheden in lengte van de vergunning te onderzoeken en of het (juridisch) mogelijk is voorwaarden m.b.t. de kwaliteit aan een vergunning te verbinden. Dit advies beoogt deze juridische vragen te beantwoorden

1. Inleiding

Op 2 november 2016 heeft de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) een uitspraak[1] gedaan in een zaak over een speelautomatenhal die consequenties heeft voor het verlenen van schaarse vergunningen door bijvoorbeeld gemeenten. In deze uitspraak constateerde de Afdeling dat er in het Nederlands recht een rechtsnorm bestaat die ertoe strekt dat bij de verdeling van schaarse vergunningen door het bestuur op enigerlei wijze aan (potentiële) gegadigden ruimte wordt geboden om naar de beschikbare vergunning(en) mee te dingen (formele gelijkheidsbeginsel en het beginsel van gelijke kansen). Kort samengevat bepaalt de uitspraak:

- Een gemeentelijke verordening kan niet worden gebruikt om de regels zo toe te snijden op een concrete situatie dat het er feitelijk op neer komt dat er maar één van tevoren beoogde ondernemer voor vergunning in aanmerking komt;
- Bij verordening kan mededingingsruimte wel worden beperkt maar niet worden uitgesloten;
- De uitspraak sluit geen manieren van verdeling uit. Vergunningverlening op volgorde van binnenkomst van aanvragen is mogelijk;
- Daar waar sprake is van een beperkt aantal vergunningen waarbij het aantal gegadigden het aantal vergunningen overtreft (de zgn. schaarse vergunningen) zijn vergunningen voor onbepaalde tijd in beginsel niet toegestaan;
- Bij schaarse vergunningen is openbaarheid en transparantie verplicht zodat alle potentiële gegadigden een eerlijke kans hebben mee te dingen naar de vergunning. Om gelijke kansen te realiseren moet het bestuur voorafgaand aan de aanvraagprocedure openbaar bekend maken dat:
    1. Er een schaarse vergunning beschikbaar is;
    2. Welke procedure wordt gevolgd om de vergunning te verdelen;
    3. Binnen welk aanvraagtijdvak een aanvraag moet worden ingediend;
    4. De toe te passen criteria bij verdeling van de vergunningen.

2. Huidige situatie met standplaatsen

Op dit moment worden de standplaatsvergunningen in de gemeente Arnhem door het college voor drie jaar verleend. Strikt genomen worden ze dus niet voor onbepaalde tijd verstrekt. In 2016 is echter het beleid dusdanig gewijzigd dat een "zittende" standplaatshouder die zijn standplaats wil verlengen, voorrang heeft. Dit betekent dat een nieuwkomer niet de ruimte wordt geboden mee te dingen naar een

[1] AbRvS, 2 november 2016, ECLI:NL:RVS:2016:2927. Verdere voorbeelden voor standplaatsen: AbRvS 12 april 2017, ECLI:NL:RVS:2017:994 en AbRvS 21 juli 2021, ECLI:NL:RVS:2021:1588.

standplaats die hij graag wil hebben, als deze ingenomen is door een standplaatshouder die wil verlengen. Gelet hierop is het beleid niet in lijn met de uitspraak van de Afdeling en is het aan het college dit aan te passen aan de huidige stand van het recht.
Verder bieden de huidige bepalingen van de Algemene plaatselijke verordening voor Arnhem (Apv) geen goede mogelijkheden om bij aanvragen van meerdere exploitanten voor dezelfde standplaats op dezelfde tijd te weigeren. Deze Apv wijziging ligt nu ter besluitvorming voor bij de raad.

3. Is het nodig om iets te veranderen?

Van gemeenten mag verwacht worden dat ze zich aan de regels houden voor verdeling van schaarse vergunningen. Zij moeten daarom bekijken of er vergunningstelsels in hun gemeente zijn die in de praktijk kunnen leiden tot verdelingsvraagstukken. Uit de uitspraak van de Afdeling volgt dat in geval er sprake is van schaarse rechten er bepaalde regels gelden waarmee deze worden verdeeld.

Er is sprake van een schaarse recht als er meer aanvragen zijn dan beschikbare vergunningen. Vraag die in de raadsvergadering gesteld is, is of er wel sprake is van schaarse rechten en of een oplossing zou zijn om meer standplaatsen te creëren.

Binnen de gemeente Arnhem zijn de standplaatsen aangewezen door het college, zodat er geen wildgroei aan standplaatsen ontstaat (schaarse rechten om beleidsmatige redenen). De mogelijkheden tot het innemen van een standplaats zijn in de stad op dit moment bijna allemaal benut.
Voor exploitanten zijn standplaatsen die gelegen zijn in een druk gebied zoals het centrum van de stad of bij de winkelcentra zeer gewild. De aangewezen standplaatsen worden door de exploitanten daarom niet allemaal als gelijkwaardig beschouwd, waardoor de vergunningen voor de courante plekken op dit moment in ieder geval als schaars recht moeten worden beschouwd. Het aanwijzen van nieuwe plaatsen zou dit probleem niet ondervangen.

Ter onderbouwing kan worden opgemerkt dat begin 2019 een andere exploitant dan de zittende exploitant een aanvraag heeft gedaan voor de standplaats aan het Willemsplein. In zijn zienswijze op de weigering van de standplaatsvergunning heeft de gemachtigde van deze exploitant een beroep gedaan op de onderhavige jurisprudentie. Uiteindelijk is dit geschil beslecht omdat er nog een mogelijkheid was hem een andere standplaats te geven.

4. Welke regels gelden voor het vaststellen van de termijn van de vergunning?

De duur van vergunningen mag dus niet onbepaald zijn, maar moet bepaald worden. Op grond van artikel 62 Dienstenrichtlijn moet de geldigheidsduur van de vergunning voor economische activiteiten zodanig worden vastgesteld dat de vrije mededinging niet in grotere mate wordt belemmerd of beperkt dan nodig is met het oog op de afschrijving van de investeringen en een billijke vergoeding van het geïnvesteerde kapitaal.

De wetgeving stelt hiervoor geen algemene en concrete termijn omdat de situaties van de diverse schaarse rechten verschillen. Zo is bij de coffeeshops in de gemeente Arnhem gekozen voor een termijn van acht jaar, terwijl bij de terrassen een kortere overgangstermijn is gehanteerd van vier jaar. Het verschil hiertussen wordt onder meer veroorzaakt door de afschrijving van hiervoor gedane investeringen.

Bij bepalen van die termijn moet er een afweging plaats moet vinden tussen de (afschrijving van de) investeringen en de mate waarin elke standplaatshouder een kans krijgt op een plek in Arnhem. Bij ambulante handel is het bepalen van die termijn lastig. Investeringen die een exploitant doet aan zijn wagen zijn immers niet één op één terug te rekenen naar de standplaats die zij nu hebben in de gemeente Arnhem. Nadat de termijn van hun vergunning is verstreken kan het zijn dat zij dezelfde of een andere standplaats binnen de gemeente krijgen. Exploitanten kunnen ook een standplaats buiten de gemeente Arnhem hebben of in de toekomst krijgen om hun inkomen te verdienen. Tevens kan een wagen verkocht worden wanneer een exploitant geen standplaats in of buiten de gemeente Arnhem krijgt, waardoor er een restwaarde van de investering overblijft.

5. Welke ruimte biedt het juridisch kader om een andere overgangstermijn te hanteren?

Zoals onder punt 4 uiteen gezet biedt het juridisch kader geen kale rekensom, maar uitgangspunten waarlangs beleidsmatig termijnen moeten worden bepaald. In het kader van het overgangsrecht speelt echter nog een rechtsbeginsel: het vertrouwensbeginsel.

In de raadsvergadering hebben exploitanten (in eigen bewoordingen) een beroep op dit beginsel gedaan door te stellen dat zij uit een brief van 2016 hebben mogen afleiden dat zij "levenslang" en standplaatsvergunning zouden krijgen. Op grond hiervan hebben zij grote investeringen gedaan met een afschrijftermijn van 15 jaar. Door nu het beleid te wijzigen naar een overgangstermijn van 10 jaar lopend vanaf 2019, kunnen zij hun investeringen (mogelijk) niet meer terugverdienen (op een standplaats in Arnhem).

Het college heeft op 24 maart 2016 in een brief aan de standplaatshouders aangegeven het beleid van de standplaatsen te wijzigen. In het beleid is vanaf dat moment opgenomen dat een "zittende" standplaatshouder van een seizoensstandplaats, die zijn standplaatsvergunning wil verlengen, voorrang heeft. Deze beleidswijziging is van voor de uitspraak omtrent schaarse rechten. Beleid kan worden gewijzigd en de vergunningen worden voor drie jaar verleend, maar in casu konden exploitanten uit deze mededeling het gerechtvaardigd vertrouwen wellicht ontlenen dat zij voor langere termijn de beschikking hadden over de standplaats. Dit wordt bevestigd in een heel recente uitspraak van de Afdeling. Hieruit volgt dat bij standplaatsvergunningen voor onbepaalde tijd die worden omgezet naar vergunningen met een beperkte geldigheidsduur, de betrokken vergunninghouders in bijzondere omstandigheden extra tijd moet worden geboden om de door hen met het oog op de eerdere situatie gemaakte (kapitaal)investeringen redelijkerwijs te kunnen afschrijven.[2]

Indien en voor zover exploitanten naar aanleiding van dit vertrouwen forse investeringen hebben gedaan, kan er een schadeplicht voor het gemeentebestuur ontstaan indien zij hier bij het bepalen van hun overgangstermijn geen rekening houdt.[3]

6. Is het mogelijk om andere voorwaarden te stellen aan de vergunninghouder i.p.v. dat er alleen wordt geloot?

De uitspraak en de daarin aangehaalde rechtsbeginselen sluiten geen verdelingssystematiek uit. Globaal bestaan er de volgende soorten verdelingsprocedures:

[2] AbRvS 21 juli 2021, ECLI:NL:RVS:2021:1588, r.o. 5.1.
[3] Er wordt hiermee voldaan aan het zogenaamde dispositievereiste: betrokkenen hebben naar aanleiding van de ondubbelzinnige mededeling van het college anders gehandeld (investeringen gedaan) dan dat zij anders zouden hebben gedaan.

1. Volgorde van binnenkomst: deze procedure is ook wel bekend als "wie het eerst komt, wie het eerst maalt";
2. De veiling: deze procedure wordt door de centrale overheid wel gebruikt voor de "verkoop" van frequenties voor mobiele telefonie;
3. De loting: aanvragen moeten binnen een bepaald tijdvak worden ingediend en daarna vindt een loting plaats;
4. De vergelijkende toets: hierbij vindt een inhoudelijke vergelijking plaats op van tevoren vastgestelde criteria. Deze lijkt op het tendersysteem zoals bij bijvoorbeeld culturele subsidies wordt gebruikt.

Het is dus mogelijk om voor een ander systeem te kiezen dan voor het systeem om te loten bij meerdere aanvragen voor dezelfde plaats op dezelfde tijd. Om dit te kunnen doen, moeten de criteria waarlangs en de wijze waarop getoetst wordt van te voren bekend gemaakt worden. Ook moet achteraf duidelijk herleidbaar zijn op welke wijze de inhoudelijke toets heeft plaatsgevonden en hoe bijvoorbeeld een puntenverdeling tot stand is gekomen. Daarbij is van belang dat de criteria zo objectief mogelijk zijn. Risico hierbij is dat er een hele beoordelingssystematiek (punten) voor gemaakt moet worden, het gaat veel tijd kosten, maar zal ongetwijfeld ook tot onvrede gaan leiden bij de aanvragers. Je zult gemotiveerd moeten onderbouwen waarom je bepaalde punten hebt toegekend. Volgens ons kun je op die manier vervelende discussies gaan krijgen en schiet het zijn doel voorbij. Dit risico wordt kleiner is als uitgegaan wordt van een beperkt aantal minimumeisen (ipv scoren op onderdelen).

Een raadslid heeft tevens gevraagd of tegengegaan kan worden dat er een Belgische gebakskraam de plek van een Arnhemse onderneming inneemt. Deze vraag moet ontkennend worden beantwoord. Binnen de Europese Unie zijn de vier vrijheden van belang: van goederen, personen, van vestiging en van diensten. Met name die laatste twee zorgen ervoor dat er geen selectie plaats mag vinden op de nationaliteit of het ingezetenschap van degene die de diensten verzorgt.

Op basis van bovenstaande is ons voorstel om In de uitwerking van het beleid een aantal minimumcriteria te hanteren die betrekking hebben op o.a. duurzaamheid, arbeidsvoorwaarden en uitstraling. Voldoet men hier aan volgt via een loting de toekenning van de vergunning.

BEHANDELRESULTAAT

Informatieve & Meningsvorming-I behandeling

Wijziging APV ten behoeve van gelijke kansen voor standplaatshouders

Documentnummer:	
Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	Paping

Resultaat van bespreking:

Aanwezig: de raadsleden/fractievolgers Peters (VVD), Steenvoort (D66), Tujeehut (AOP) Simonis (GroenLinks), Bouma (PvdA), Nede (ChristenUnie) en Van der Broek (CDA). De fracties van de PVV, DENK/Verenigd Arnhem, SP, Arnhem Centraal en de Partij voor de Dieren waren niet vertegenwoordigd.

Verloop
Tijdens de Informatieve fase is ingesproken door de heren Meurs en Hendriks. Hun schriftelijke bijdragen zijn toegevoegd aan de stukken.

Na de afronding van de Informatieve fase is een start gemaakt met de meningsvormende fase I. Omdat er veel vragen waren over het voorstel is besloten dat de raadskamer eerst de toegezegde informatie van de portefeuillehouder af wacht alvorens verder te gaan met de behandeling van dit raadsvoorstel.

Toezegging
Wethouder Paping zegt toe juridisch uit te (laten) zoeken of het mogelijk is om de lengte van de overgangstermijn op bv 10 jaar te zetten, de mogelijkheden in lengte van de vergunning te onderzoeken en of het (juridisch) mogelijk is voorwaarden m.b.t. de kwaliteit aan een vergunning te verbinden. (Deze informatie zal voor 1 september naar de raad gestuurd worden).

Conclusie
De voorzitter concludeert namens de raadskamer dat de meningsvormende fase I niet is afgerond en na het zomerreces zal worden voortgezet.

De raadsadviseur,

E.J.S. Dirksen

De voorzitter,

J. van der Loo

Evaluatie Wijziging APV ten behoeve van standplaatshouders

Voor de gemeenteraadsvergadering d.d.:	29 september 2021
Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	R. Paping

.

Aan de gemeenteraad, 15 september 2021

Aanwezig: de raadsleden/fractievolgers Kraaienbrink (Arnhem Centraal), Peters (VVD), Steenvoort (D66), De Groot (PvdD), Dayioglu (GroenLinks), Visser (PvdA), Becker (ChristenUnie), Aydemir (Denk/Verenigd Arnhem), Van Plateringen (AOP) en Van den Broek (CDA). De fracties van de PVV en de SP waren niet vertegenwoordigd.

Verloop
Het raadsvoorstel is besproken inclusief het memo van de wethouder naar aanleiding van de vragen die de raadskamer bij de vorige behandeling had (14 juli). Verschillende fracties (D66, PvdA, VVD) hebben een amendement en motie aangekondigd over de te hanteren van kwaliteitscriteria bij het verdelen van standplaatsen en de termijn van de vergunning.

Conclusie
De voorzitter concludeert namens de raadskamer dat de meningsvormende fase is afgerond en dat de aangekondigde motie en het aangekondigde amendement tijdens de besluitvormende fase behandeld kunnen worden.

De raadsadviseur, De voorzitter,

E.J.S. Dirksen E.J. Greving

Politieke Avond

Dossiernummer	2739
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	15 september 2021
Agendapunt	3.WG
Omschrijving	18.45 uur - 20.15 uur: Voorontwerp-omgevingsvisie: Arnhem 2040

Geagendeerd	Vergaderdatum
Politieke Avond	15 september 2021

Titel/onderwerp: # Voorontwerp-omgevingsvisie: Arnhem 2040

Raadsadviseur: W. Lammers Telefoonnr: 377 3851 griffie@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Wendy Akkers
Portefeuillehouder:	C. Bouwkamp	Telefoonnr:	4008
		E-mailadres:	wendy.akkers@arnhem.nl
Doel activiteit	Informerend (I) & Meningsvormend (M1)		
Toelichting	**Inhoud** De gemeenteraad van Arnhem wordt voorgesteld om het voorontwerp-omgevingsvisie vast te stellen en de Notitie Reikwijdte en Detailniveau ter inzage te leggen. De omgevingsvisie is een samenhangende visie die richtingbepalend is voor Arnhem naar 2040 toe, en antwoord moet geven op opgaves ten aanzien van de groei van de stad in samenhang met het aantrekkelijk houden en het vitaler en socialer maken van de stad. Dit vergt in combinatie met het groene karakter van de stad innovatieve oplossingen in het ruimtegebruik. De notitie Reikwijdte en detailniveau is de eerste stap voor de milieu effect rapportage (m.e.r.): een onderzoek naar de gevolgen van de visie op de leefomgeeving. De Notitie Reikwijdte en detailniveau is een plan van aanpak waarin wordtt aangegeven wat precies wordt onderzocht in de m.e.r. Dat plan van aanpak wordt zes weken ter inzage gelegd zodat ieder de mogelijkheid heeft een zienswijze te geven op de geschetste onderzoeksaanpak. Zie voor meer informatie het raadsvoorstel. **Proces** Het voorliggende document is de *voorontwerp*-omgevingsvisie. Dit is een belangrijke mijlpaal in het besluitvormingsproces van de omgevingsvisie, want die wordt hierdoor al grotendeels vastgelegd. Na besluitvorming door de gemeenteraad over het voortontwerp zal de m.e.r. worden uitgevoerd en wordt de omgevingsvisie ter inzage gelegd voor eventuele zienswijzes. Mocht de m.e.r. of zienswijzes aanleiding geven voor aanpassingen dan worden die doorgevoerd. De nieuwe versie van de omgevingsvisie zal dan ter vaststelling worden aangeboden aan de raad. Voorafgaand aan de behandeling van deze i/M1 is er door de raadswerkgroep omgevingswet een participatietraject opgezet. Dit traject bestaat uit drie peilers: 1. Bewoners en organisaties hebben de kans gekregen om schriftelijk direct naar de raad te reageren. Hiervoor heeft een oproep gestaan in de lokale wijk-/buurt-/stadsbladen en -websites, op social media en op de pagina van arnhem.nl. 2. Een aantal organisaties zijn gericht per mail gevraagd om input te leveren. 3. Er is een bijeenkomsten georganiseerd op 7 september voor bewoners en bewonersvertegenwoordigers. De opbrengst van dit traject wordt toegevoegd aan de stukken.		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Start en afronding van de informatieve fase, start en afronding van de meningsvormende (M1) fase en besluit over vervolgbehandeling.		
Spreekrecht publiek	Ja		
Behandeladvies	<u>1. Informerende fase</u> *Inspreken* Het is mogelijk voor insprekers om de gemeenteraad toe te spreken over dit onderwerp. Op dit moment zijn er nog geen aanmeldingen binnen voor in te spreken.		

	2. Vergaderorde M1 Er wordt in twee termijnen vergaderd. - Iedere fractie heeft twee termijnen, waarin meningen kunnen worden verkondigd of politieke vragen kunnen worden gesteld. - De portefeuillehouder reageert na een termijn van de raad als alle fracties aan het woord zijn geweest. De portefeuillehouder beantwoordt de gestelde vragen, waarbij hij of zij antwoorden kan samenvoegen waardoor herhaling van vrijwel overeenkomstige punten achterwege blijft. De voorzitter ziet erop toe dat de beantwoording van de wethouder ter zake is en in gaat op de gestelde vragen. - Interrupties (in de vorm van een korte vraag of opmerking zonder inleiding) zijn in alle termijnen toegestaan. Zoals altijd kan de voorzitter interrupties beperken. Uitkomst van de Meningsvormende (MI) behandeling kan zijn: 1. Partijen zijn het eens, het voorstel wordt doorgeleid naar de besluitvormende fase 2. Partijen zijn het niet (volledig) eens en overwegen moties en/of amendementen. Het voorstel wordt doorgeleid naar de fase Meningsvorming 2, waar deze besproken zullen worden.
Bijlagen	

Raadsvoorstel "Voorontwerp-omgevingsvisie: Arnhem 2040"			
Bijlage 1 - Voorontwerp Omgevingsvisie			
Bijlage 2 - Notitie Reikwijdte en Detailniveau			
Bijlage 3 - Participatiedocument			
Bijlage 4 - Koersdocument			
Bijlage 5 - Koerswijzer			

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 560653

Onderwerp: Voorontwerp-omgevingsvisie: Arnhem 2040

Voorstel

1. De voorontwerp-omgevingsvisie vast te stellen.
2. De Notitie Reikwijdte en Detailniveau ter inzage te leggen.

Inleiding

Arnhem staat de komende jaren voor een aantal belangrijke opgaven gesteld. De stad is in trek bij inwoners, bedrijven en bezoekers. Niet alleen ten opzichte van de regio maar in een steeds groter verband. De groei die dit met zich meebrengt willen we benutten om de stad aantrekkelijker, vitaler en socialer te maken. Gezien het groene karakter van de stad vergt dit innovatieve oplossingen in het ruimtegebruik van de stad. Oplossingen die gezien de termijn van 2040 vragen om een samenhangende omgevingsvisie. Met deze visie als basis schetsen we een wenkend perspectief voor iedereen in de stad, formuleren we inspanningen die we moeten doen om dit perspectief te bereiken en leggen we een basis voor een adaptieve werkwijze die bestand is tegen de tijd. De voorontwerp-omgevingsvisie is een belangrijke mijlpaal in het besluitvormingsproces van de omgevingsvisie. Het legt de ambities, doelen en keuzes van de omgevingsvisie vast.
De voorontwerp omgevingsvisie is het resultaat van een proces dat in juli 2019 met een startnotitie begon. In 2020 is op basis van het koersdocument een uitgebreid participatieproces doorlopen. In september 2020 en maart 2021 zijn debatten door de raad gevoerd over proces en inhoud van de visie. De fracties hebben hierbij hun droom voor de toekomst van de stad met een wervende pitch geuit.

Het vaststellen van de omgevingsvisie is in het najaar in 2021 gepland. Voor de omgevingsvisie is het opstellen van een milieu effect rapportage (m.e.r) verplicht. De m.e.r. procedure loopt parallel aan het proces voor de omgevingsvisie. Tegelijkertijd met het vrijgeven van de voorontwerp-visie voor onze bestuurlijke en maatschappelijke partners leggen we daarom ook onze aanpak voor het MER-traject ter inzage: de zogenaamde Notitie Reikwijdte en Detailniveau.

Beoogd effect

Een samenhangend afwegingskader gericht op een balans tussen de bescherming versterking van de typisch Arnhemse waarden en het realiseren van ontwikkelingen in de leefomgeving die bijdragen aan onze maatschappelijke behoeften.

Gemeente Arnhem

Argumenten

1.1 **De druk op de ruimte in de stad maakt een integrale visie nodig**
Op dit moment staan we voor grote uitdagingen die van invloed zijn op het functioneren van onze stad en het welbevinden van onze inwoners. Complexe opgaven, zoals de druk op de woningmarkt, verduurzaming en klimaatadaptatie, die ook nog eens nauw met elkaar verweven zijn. Daarnaast hebben we als stad een hoop ambities, we willen een aantrekkelijke groene stad zijn met een sterke economische basis en voldoende werkgelegenheid. Slimme keuzes zijn nodig om ook in de toekomst de stad te kunnen zijn, die we willen zijn. De omgevingsvisie Arnhem 2040 zorgt voor de integrale koers voor onze leefomgeving.

1.2 **De omgevingsvisie is goed en zorgvuldig voorbereid met inbreng vanuit de stad**
Het ontwikkelen van een koers voor de stad kan niet zonder de inbreng van onze inwoners. In het proces hebben we dan ook veel aandacht besteed aan participatie. Door de corona maatregelen konden we geen fysieke bijeenkomsten houden en heeft de participatie grotendeels digitaal plaatsgevonden. We hebben daardoor meer Arnhemmers weten te bereiken dan we voor mogelijk hadden gehouden. Op basis van de eerder met u gedeelde documenten Koersdocument en de Koerswijzer, hebben we het gesprek met de stad gevoerd. Om veel Arnhemmers te bereiken hebben we het Arnhems Klankbordnetwerk opgericht met koepelorganisaties van belangenverenigingen en professionele stakeholders. Via hen en via de wijkmanagers van onze teams leefomgeving hebben we een breed Arnhems publiek weten te bereiken. Het bijgesloten participatiedocument geeft weer hoe de opzet van de participatie is geweest, welke contactmomenten er waren, wie er aan bijgedragen hebben en wat ervan is meegenomen in de omgevingsvisie. We kijken terug op een geslaagd participatieproces, met veel deelnemers, over veel thema's en daardoor zijn ook keuzes gemaakt om zaken wat meer beleidsrijker te maken.

1.3 **De omgevingsvisie is inspirerend en uitnodigend**
De omgevingsvisie is inspirerend en nodigt initiatiefnemers uit om met goede plannen bij te dragen aan de toekomst van onze stad. Daarmee sluit deze visie aan op de geest van de Omgevingswet. Door een duidelijke koers kunnen we een goede gesprekspartner zijn voor initiatiefnemers, onze ruimtelijke kwaliteiten versterken en onze waarden en identiteit beschermen. Zo werken we samen met de Arnhemmers aan de toekomst van de stad.

1.4 **De duidelijke koers in de omgevingsvisie helpt ons in onze positionering naar regio en rijk.**
Regionale afspraken en ambities zijn opgenomen in de omgevingsvisie. Een duidelijke koers en positionering in de omgevingsvisie helpt ons bij een betere samenwerking en sterkere lobby naar onze bestuurlijke partners.

2.1 **De notitie reikwijdte en detailniveau (NRD) is de eerste stap voor de milieu effect rapportage (m.e.r) behorend bij de omgevingsvisie.**
Gelijktijdig met het proces van totstandkoming van de omgevingsvisie onderzoeken we door middel van een milieu effect rapportage de effecten van de omgevingsvisie op de leefomgeving. Denk bijvoorbeeld aan de gevolgen van de extra woningen op het verkeer en daarmee de geluidskwaliteit, Dit onderzoek helpt ons om de keuzes bij de inrichting van de stad beter te kunnen maken. Behalve de milieu effecten zullen ook sociale en economische effecten in beeld gebracht worden. Dit past in de geest van de omgevingswet en de integrale koers die met de omgevingsvisie wordt bepaald. Als

eerste stap in het m.e.r.-proces is een Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) opgesteld. Deze NRD kan beschouwd worden als een plan van aanpak waarin wordt aangegeven wat we willen onderzoeken. We leggen de NRD zes weken ter inzage. Binnen deze termijn heeft een ieder de mogelijkheid een zienswijze te geven op de geschetste onderzoeksaanpak.

Kanttekeningen en risico's

1.1 De Omgevingswet is nog niet in werking getreden

Hoewel we anticiperen op de komst van de Omgevingswet is deze visie opgesteld vanuit een inhoudelijke urgentie, en niet gekoppeld aan de datum van de inwerkingtreding van de Omgevingswet en de hierin opgenomen datum dat de omgevingsvisie wettelijk gereed moet zijn. De druk op de ruimte in de stad maakt het nodig en urgent om duidelijke integrale koers voor Arnhem 2040 vast te stellen zoals de regionale energietransitie, de woondeal, onze rol binnen de groene metropoolregio. De omgevingsvisie voorziet in deze behoefte.

1.2 Het participatieproces heeft in de corona-periode plaatsgevonden

Door Corona zijn er na maart 2020 geen fysieke bijeenkomsten meer geweest en hebben we voor het participatieproces extra veel inspanningen gedaan om een brede doelgroep te bereiken, via de digitale kanalen. Hierdoor hebben mensen die niet digitaal vaardig zijn wellicht geen kans gehad om deel te nemen aan de participatie. Wel hebben we hierdoor juist veel andere mensen bereikt die niet naar een fysieke bijeenkomst zouden zijn gekomen.

Participatie

Voor de totstandkoming van de voorontwerp omgevingsvisie hebben we een uitgebreid participatieproces doorlopen. Het doel van de participatie was om een omgevingsvisie te maken voor de stad waarin de Arnhemse samenleving zich zou herkennen; zij zijn immers expert van hun eigen leefomgeving. We hebben veel inspanningen verricht om een brede groep Arnhemmers te bereiken.

De doelgroepen van de participatie over de omgevingsvisie waren:
1. Geïnteresseerde inwoners
2. Professionele stakeholders en belangenverenigingen
3. Jongeren, in de leeftijd van ca. 15-25 jaar.
4. Doelgroepen die normaliter niet meedoen aan participatietrajecten van de gemeente, maar die wel belangrijk zijn om een breed beeld te verkrijgen van wat de Arnhemmers hun stad in 2040 toewensen.

Na een aantal fysieke bijeenkomsten hebben we het participatieproces vanaf maart 2020 vanwege de corona-pandemie alleen via digitale middelen kunnen voortzetten. Zelfs het project dat we via scholen met jongeren hebben uitgevoerd, is door de tweede corona-lockdown gedeeltelijk digitaal uitgevoerd.

Om zoveel mogelijk Arnhemmers te bereiken hebben we gebruik gemaakt van diverse (social) media kanalen en de netwerken van de wijkmanagers van de Teams Leefomgeving. We hebben contact gezocht met koepelorganisaties van branche- en belangenverenigingen en met hen het Arnhems Klankbord Netwerk opgezet. Met hen als ambassadeur hebben we aandacht voor de omgevingsvisie

gevraagd bij de diverse professionele stakeholders en hen gewezen op de participatie-tool, de koerswijzer.

In eerdere bijeenkomsten met u hebben we u het koersdocument en de koerswijzer getoond, op basis waarvan we het gesprek met de stad hebben gevoerd. In het bij de voorontwerp-omgevingsvisie bijgesloten participatiedocument leest u hoe we de participatie hebben vorm gegeven, op welke manier we de doelgroepen hebben benaderd, wie hebben bijgedragen, welke input we hebben ontvangen en wat er is meegenomen naar de omgevingsvisie. Het koersdocument en het resultaten-rapport van de Koerswijzer zijn hierin opgenomen als bijlagen.

Financiën

De kosten voor de totstandkoming en implementatie van de Omgevingsvisie zijn gedekt binnen de voor de invoering van de omgevingswet beschikbaar gestelde middelen. Het vaststellen van de omgevingsvisie zelf heeft geen directe financiële consequenties. Wel heeft de omgevingsvisie een richtinggevend karakter en zet diverse ambities en opgaven voor de komende jaren op de agenda. Ook in de lobby naar rijk, provincie en regio helpt de omgevingsvisie als duidelijke integrale koers. Bij de nadere uitwerking van de in de visie beschreven ambities en opgaven zullen ook de bijhorende financiële consequenties voor de gemeentebegroting inzichtelijk gemaakt worden. Daar waar dit van toepassing is worden deze dan in aparte voorstellen ter besluitvorming aan de raad voorgelegd en/of in de reguliere P&C-cyclus meegenomen.

Uitvoering

Procedureel:
Om tot uiteindelijke vaststelling van de omgevingsvisie te komen zijn de volgende stappen nodig:

- Mei 2021: Vaststellen van voorontwerp-omgevingsvisie en NRD door college en agenderen voor besluitvorming door de gemeenteraad.
- Juli 2021: Vaststellen van voorontwerp-omgevingsvisie en ter inzage legging van NRD door de gemeenteraad
- Juni -september 2021: consultatie van maatschappelijke en bestuurlijke partners op basis van de voorontwerp-omgevingsvisie en opstellen milieu effect rapportage (m.e.r)
- Oktober 2021: vaststellen ontwerp omgevingsvisie inclusief m.e.r door college van B&W en ter inzage leggen voor een ieder
- Januari 2022: Besluit vaststellen omgevingsvisie door de gemeenteraad

De procedure bestaat uit verschillende volgordelijke procedurele stappen en kost daardoor tijd. De urgentie voor het vaststellen van de visie groot. De grote opgaven voor onze fysieke leefomgeving, die nu al op ons afkomen, vragen om een duidelijke en samenhangende koers. De procedurele stappen dienen opeenvolgend en zorgvuldig doorlopen te worden. De vaststelling van de voorontwerp-omgevingsvisie met de NRD is nodig om het m.e.r. proces op de correcte wijze, met de juiste basis en op efficiënte manier te kunnen doorlopen. Een vertraging in enige processtap brengt het vaststellen van de omgevingsvisie in deze coalitieperiode in gevaar, dat een veel grotere vertraging oplevert door coalitievorming en kennisachterstand van het nieuwe bestuur over het voortraject.

Om tot de voorontwerp-omgevingsvisie te komen is er reeds een uitvoerig participatieproces doorlopen met professionele stakeholders en inwoners van Arnhem. De gemeenteraad is in dit voortraject

betrokken geweest tijdens informatieve raadsavonden over de omgevingsvisie, een intern inhoudelijk debat en via de raadswerkgroep omgevingswet. Ook bij de bijeenkomsten met het Arnhems Klankbord Netwerk zijn raadsleden aanwezig geweest. Over de aanpak en opzet van de participatie op basis van het Koersdocument is de gemeenteraad voorafgaand aan het participatieproces geïnformeerd. In de bijgesloten documenten vindt u een uitvoerige beschrijving van aanpak, uitvoering en resultaten van de participatie in het voortraject.

Inhoudelijk:
De omgevingsvisie omhelst een tijdspanne van ongeveer 20 jaar en geeft richting aan toekomstige initiatieven en beleid. De grote opgaven voor onze fysieke leefomgeving, die ook nu al op ons afkomen, vragen om een duidelijke en samenhangende koers. De uitvoering van de omgevingsvisie vindt gefaseerd plaats en krijgt concreter invulling via andere beleidsinstrumenten en de ook hier weer bijbehorende participatie. Hoe de uitwerking en doorwerking van de omgevingsvisie naar andere beleidsdocumenten en richting uitvoering vorm krijgt, staat in hoofdstuk 7 van de omgevingsvisie.

Communicatie

De voorontwerp omgevingsvisie bespreken we met bestuurlijke partners en professionele stakeholders. In een later stadium, bij de ontwerp omgevingsvisie, kan een ieder zienswijzen indienen.

Bij de uitwerking van de omgevingsvisie in andere beleidsdocumenten vindt eveneens participatie plaats. Gezien het cyclisch karakter van de beleidsvorming ontstaat er zo een haast continue proces van participatie met de stad.

Jongeren zijn een belangrijke doelgroep geweest in het participatietraject tot nu toe. Hiervoor is lesmateriaal ontwikkeld en is een wedstrijd georganiseerd. Daaruit zijn inspirerende filmpjes voortgekomen. De winnende drie inzendingen zullen we samen met de voorontwerp omgevingsvisie laten zien op de website van de gemeente Arnhem.

De definitieve omgevingsvisie wordt digitaal (doorklikbaar) document en ontsloten via het digitaal stelsel omgevingswet (DSO) .

Ook krijgt de omgevingsvisie een publieksvriendelijke samenvatting in begrijpelijke taal en is toegankelijk qua vorm.

Het moment van het vaststellen van de ontwerp-omgevingsvisie gebruiken we om aandacht te vragen voor de omgevingsvisie in de media.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Voorontwerp omgevingsvisie
- Notitie Reikwijdte en Detailniveau
- Participatiedocument
- Koersdocument
- Koerswijzer

RAADSVOORSTEL

Besluit van	
Zaaknummer	560653

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 13 april 2021, nummer: 560653;

gelet op artikel 147 van de Gemeentewet;

besluit:

1. De voorontwerp-omgevingsvisie vast te stellen.
2. De Notitie Reikwijdte en Detailniveau ter inzage te leggen.

De griffier, De voorzitter,

Gemeente Arnhem

Voorontwerp omgevingsvisie Arnhem 2040

3 mei 2021

Voorontwerp omgevingsvisie Arnhem 2040

GEMEENTE Arnhem

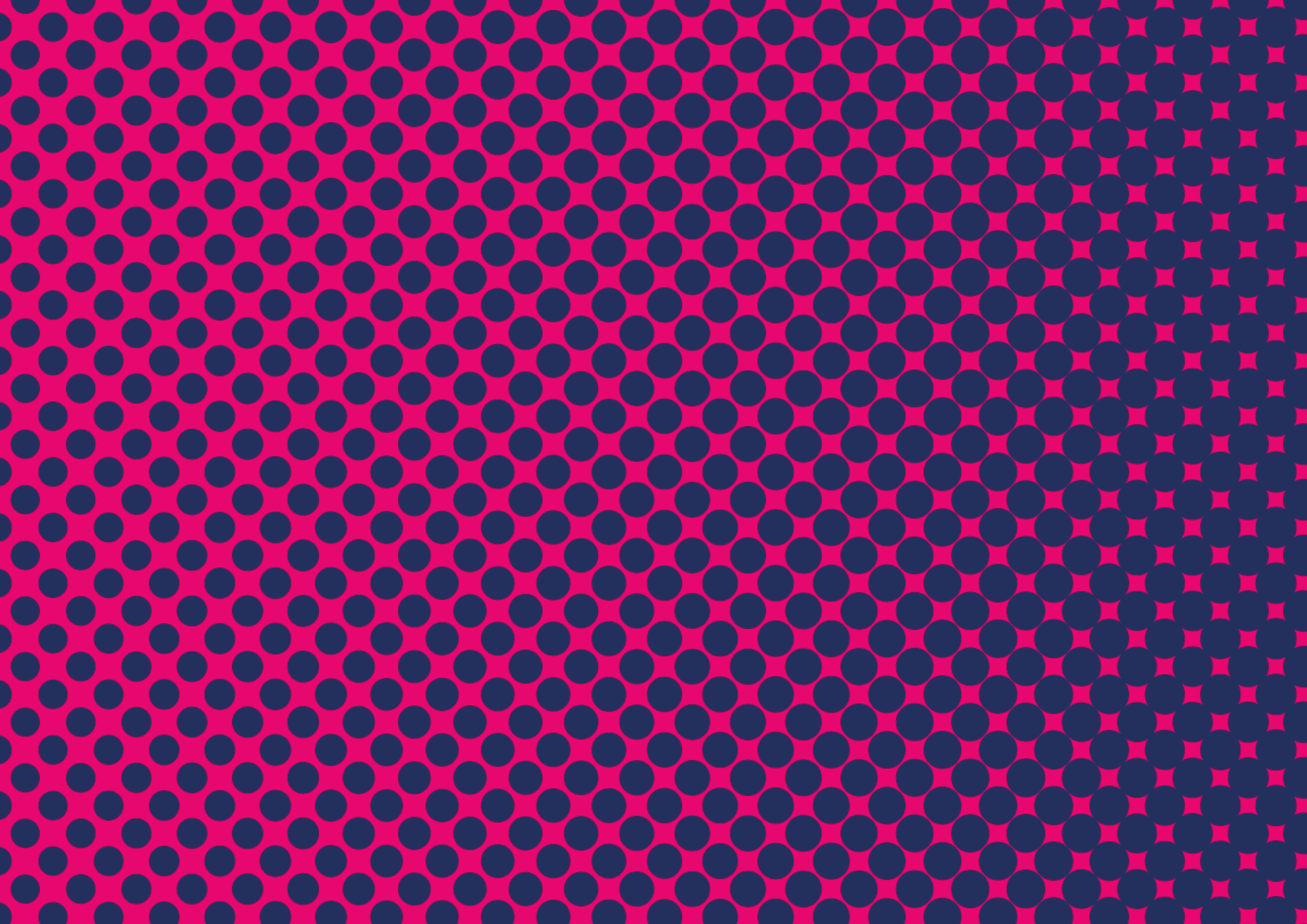

Arnhem 2040

Voorontwerp omgevingsvisie

Voorwoord

Arnhem is een stad met veel kwaliteiten. Kwaliteiten waar we trots op zijn en die we willen koesteren. Maar als stad staan we ook voor grote uitdagingen. De grote woningbouwopgave waar we aan werken. Het zorgdragen voor een gezonde stad met voldoende werkgelegenheid. De inspanning om samen de stad klimaatadaptief in te richten. Het stimuleren van onze duurzame economie. En op welke manier we Arnhem goed bereikbaar houden. Dit zijn enkele voorbeelden van actuele vraagstukken.

Met trots bieden we het voorontwerp-omgevingsvisie aan. Hierin hebben we de Arnhemse uitdagingen vertaald naar een gezamenlijke visie. Een visie met duidelijke en realistische ambities en heldere kaders voor de ontwikkeling van onze stad. Een wenkend perspectief voor Arnhem in een veranderende wereld.

De afgelopen periode hebben we, met input vanuit de stad, gewerkt aan deze visie. Dat hebben we verwerkt in dit eerste bod. We zijn benieuwd wat de rest van de stad er van vindt. Om de visie verder aan te scherpen en ervoor te zorgen dat het een visie wordt van alle Arnhemmers. Een visie waarin Arnhem zichzelf blijft, maar ook klaar is voor de toekomst!

Cathelijne Bouwkamp

Wethouder Ruimtelijke Ordening en Omgevingswet

Samenvatting

Hoe Arnhem zichzelf blijft op weg naar de toekomst

Arnhemmers weten heel goed waarom het goed wonen is in Arnhem. Arnhem staat voor wonen in een echte stad met de Veluwe, de uiterwaarden en de Betuwe altijd dichtbij. Een stad waar het leven ontspannen is, met cultuur en voorzieningen in de buurt. Een stad die gunstig ligt en waar de 'rest van Nederland' nooit echt ver weg is, met Duitsland op een steenworp afstand. Arnhem is steeds meer in trek. Dat vraagt wat van de stad. Allereerst zijn er woningen nodig, daarna extra scholen, huisartsen en sportvoorzieningen. Tegelijk zijn ook meer banen nodig. De uitdaging voor Arnhem is om hierin een weloverwogen ruimtelijke koers te gaan varen. Om te zorgen dat Arnhem zichzelf blijft op weg naar de toekomst, hebben we samen met de stad de omgevingsvisie 'Arnhem 2040' opgesteld. In onze aanpak vormen de ruimtelijke kwaliteiten waar we trots op zijn het vertrekpunt.

Waarom deze Omgevingsvisie 2040?

Een omgevingsvisie schetst een beeld voor de fysieke leefomgeving op de langere termijn. In dit geval een beeld van Arnhem in 2040. Dat beeld gaat niet alleen over 'klassieke' ruimtelijke ordeningsthema's als bouwen, verkeer, water en infrastructuur, maar ook over ecologie, gezondheid, sociale samenhang, veiligheid en duurzaamheid. Een omgevingsvisie beschrijft hoe we keuzes gaan maken in het ruimtegebruik, rekening houdend met al die thema's. Met als doel dat Arnhem in een veranderende wereld zijn unieke kwaliteiten behoudt en voor al zijn huidige en nieuwe bewoners de best mogelijke leefomgeving biedt.

In 2012 verscheen de laatste ruimtelijke visie voor heel Arnhem: 'Structuurvisie Arnhem 2020, doorkijk 2040'. Door snelle ontwikkelingen in met name verstedelijking en klimaatverandering is die visie voor een deel verouderd. Daarom is nu deze omgevingsvisie Arnhem 2040 opgesteld.

De stad denkt mee

Bewoners, ondernemers en organisaties van Arnhem hebben meegedacht over de omgevingsvisie. Ruim 3500 mensen reageerden online op 18 stellingen en drie scenario's. Professionele partijen namen deel via een klankbordnetwerk met bijeenkomsten. Middelbare scholieren maakten een presentatie hoe zij Arnhem willen zien over twintig jaar. Deze participatie heeft invloed gehad: de omgevingsvisie is op een aantal aspecten aangepast en ingevuld op basis van de inbreng uit de stad. Bijvoorbeeld: meer aandacht voor natuur, ontmoeten en bewegen bij de straat- en buurtinrichting, hoogbouw op goed bereikbare plekken, het voorzieningenniveau in de wijk (wat moet dichtbij, wat kan verder weg) en een doordachte mix van de vervoersmiddelen zoals fiets, bus en auto.

De Arnhemse uitdaging: wat komt er op ons af?

e wereld om ons heen verandert continu. Ontwikkelingen, zoals de groei van het aantal inwoners en het aantal huishoudens, energietransitie en kringloopeconomie, klimaatverandering en digitalisering, hebben een grote invloed op onze fysieke leefomgeving. Onze eisen op het gebied van woonklimaat en gezondheid veranderen ook. Niet alles kan overal zonder de kwaliteiten van de stad onrecht aan te doen. We moeten schaarse ruimte intensief benutten, prioriteiten stellen en een weloverwogen ruimtelijke koers varen.

Op naar 2040: waar ligt onze focus?

Arnhem is in trek bij bewoners, bedrijven en bezoekers en groeit. In de komende twintig jaar neemt de behoefte aan woningen naar verwachting met 16.000 toe. Deze groei willen we benutten om de stad aantrekkelijker, socialer en vitaler te maken. Het gewenste toekomstbeeld voor Arnhem 2040 is een stad als onderdeel van een sterke regio met een veelzijdig landschap, waardevolle wijken en krachtige knooppunten.

Om dat streefbeeld in 2040 te bereiken, geven we de komende jaren vooral aandacht aan:

- een sterke positionering en profilering van Arnhem als groene, creatieve, ondernemende energiestad;
- een gunstig vestigingsklimaat voor onderwijs en innovatieve bedrijvigheid in en rondom de energiesector;
- investeren en bouwen op die plekken in de stad, die goed met het OV bereikbaar zijn en al over voorzieningen beschikken én meer ruimte voor fietsen en wandelen;
- woningen creëren ín de stad, met aandacht voor mensen met beperkingen, een achtergestelde maatschappelijke positie en/of een kleine portemonnee;
- ruimte voor nieuwe gemengde woon-werkmilieus in de stad;
- een aantrekkelijke, gezonde, groene woon- en

leefomgeving passend bij het veranderende klimaat;
- gezonde wijken waar iedereen kan meedoen;
- verduurzaming van wijken en het tegengaan van energiearmoede;
- transformatie van de bruisende binnenstad van koop- naar ontmoetingscentrum.

Hoe maken we keuzes?

We houden rekening met wat er in heel Nederland speelt en hanteren bij het maken van keuzes de drie criteria uit de nationale omgevingsvisie: we combineren op één plek liefst meerdere functies, we gaan uit van de kenmerken van een gebied en we lossen onze eigen problemen hier en nu op. In Arnhem onderscheiden we nog vier aanvullende 'afwegingsprincipes', die ons helpen bij het maken van keuzes. We stellen de volgende voorwaarden aan het ruimtegebruik in een groeiende stad:

1. De Arnhemse identiteit versterken.

Bij ruimtelijke keuzes staan de kwaliteiten en identiteit van onze stad, wijken en landschappen voorop. Bij de bouw en herinrichting zijn het behoud en de versterking van groenstructuur en cultuurhistorische waarden daarom belangrijke voorwaarden.

2. Duurzaam en gezond ontwikkelen.

De natuurwaarden en de kwaliteit van de leefomgeving moeten toenemen. Dit betekent onder meer dat we bedrijven en opleidingen bij elkaar zetten, nieuwe woningen bij park, bos of water bouwen, gebouwen liever van functie veranderen dan slopen en voorzieningen zo veel mogelijk delen.

3. Wijken versterken waarin iedereen mee kan doen.

Alle Arnhemmers moeten beter worden van de groei van de stad. Dit betekent aandacht in de wijken voor woningen voor álle doelgroepen en voor levensloopbestendige wijken met voldoende werkgelegenheid. Bij groei van woon-, winkel- en/of bedrijfsruimte moeten er tegelijk functies worden toegevoegd die bijdragen aan de sociale samenhang en leefbaarheid in de wijk.

4. Slim omgaan met ruimtegebruik.

Ruimte is schaars en moet dus efficiënt gebruikt worden. Dit betekent dat we nieuwe woningen en kantoren zoveel mogelijk bouwen op plekken die goed bereikbaar zijn met het openbaar vervoer, in de nabijheid van veel voorzieningen. Daar gaan we de hoogte in. We mengen functies en houden ook rekening met ontwikkelingen onder de grond, zoals kabels en leidingen, grondwater en bodemkwaliteit.

Thema- en gebiedsgerichte uitwerking

In de omgevingsvisie Arnhem 2040 werken we deze met elkaar samenhangende keuzes uit in zes overkoepelende thema's: ruimtelijke kwaliteit, gezonde leefomgeving, economische vitaliteit, woningbouw en -transformatie, bereikbaarheid en schone mobiliteit en tenslotte energietransitie.

In de omgevingsvisie is een uitwerking van deze koers opgenomen voor vier deelgebieden: Arnhem Centrum, Arnhem Oost, Centrum Zuid en Arnhem Noord. Dit zijn deelgebieden waar relatief veel opgaven tegelijk spelen. In de komende jaren zal juist in die delen van de stad veel veranderen en zijn belangrijke keuzes te maken. Dit doet natuurlijk niets af aan het belang en de kwaliteiten van andere deelgebieden van Arnhem.

Waar wordt de omgevingsvisie voor gebruikt?

De omgevingsvisie biedt uitgangspunten, criteria en randvoorwaarden waarbinnen en waarmee de gemeente programma's en gebiedsvisies kan ontwikkelen en projecten tot uitvoering kan brengen. Binnen de hier gestelde kaders is ruimte voor concrete keuzes, invulling en fasering, iets dat we uiteraard samen met onze bewoners, ondernemers en organisaties gaan oppakken.

Deze omgevingsvisie zet de eerste stap in de toekomstige ontwikkeling van de stad. De volgende stap is het uitvoeren van de visie, zodat we straks ook echt kunnen genieten van een gezonde, leefbare, duurzame en mooiere stad. Samen met de stad willen we werken we aan mooie plannen om te zorgen dat Arnhem zichzelf blijft op weg naar de toekomst. We zijn trots op Arnhem en gaan de toekomst met vertrouwen tegemoet!

THE MEXICAN
LUNCH
DINER

Inhoudsopgave

1 Waarom een koers voor Arnhem 2040 11
1.1 Aanleiding 11
1.2 Wat ging vooraf 11
1.3 Doorkijk naar vervolgproces 16
1.4 Leeswijzer 17

2 Arnhem in een veranderende wereld 19
2.1 De Arnhemse identiteit als basis 19
2.2 Vanuit verschillende perspectieven 22
2.3 Onderdeel van de groene metropoolregio 23
2.4 We dragen bij aan een gaaf Gelderland 23

3 De Arnhemse uitdaging 25
3.1 Belangrijkste trends en ontwikkelingen 25
3.2 Stapelen van ambities vergt keuzes 27

4 Koersen richting 2040 29
4.1 Waar willen we naar toe? 29
4.2 De visie van Arnhem 30
4.3 Afwegingsprincipes 32
4.4 Toelichting op omgevingsvisiekaart 34

5 Thematische uitwerking 37
5.1 Een aantrekkelijk Arnhem 37
5.2 Een groene gezonde, aantrekkelijke en leefbare stad 41
5.3 Een vitale stad 45
5.4 Een stad waar het goed wonen is 48
5.5 Een goed bereikbare stad met ruimte voor schone mobiliteit 50
5.6 Een stad met nieuwe energie 53

6 Gebiedsuitwerking 57
6.1 DNA van de wijken 58
6.2 Arnhem Centrum 60
6.3 Arnhem Oost 64
6.4 Centrum Zuid 68
6.5 Arnhem Noord 72

7 Doorwerking 77
7.1 De wettelijke basis 77
7.2 Overzicht van de instrumenten 77
7.3 Thematische uitwerking in programma's 78
7.4 Gebiedsuitwerking in ontwikkelperspectieven en gebiedsvisies 81

Arnhem Zuid

1. Waarom een koers voor Arnhem 2040

Ontwikkelingen zoals klimaatverandering en verstedelijking vragen om adaptatie. Ambities op het gebied van leefbaarheid en economie vragen om creatieve oplossingen. En de combinatie vraagt om samenhangende keuzes in het ruimtegebruik. Daarom is een actuele, integrale visie nodig op de leefomgeving in Arnhem; een door de stad gedragen koers richting 2040.

1.1 Aanleiding

Een omgevingsvisie geeft het beeld van de gewenste ruimtelijke kwaliteit van de fysieke leefomgeving in Arnhem: een integraal streefbeeld waar we als gemeente naartoe willen ontwikkelen. Een strategische langetermijnvisie, waar opgaven en ambities voor de gehele fysieke leefomgeving samenkomen. Een omgevingsvisie stellen we vast voor een langere periode, maar is geen statisch verhaal, want de visie maakt onderdeel uit van de beleidscyclus en kan periodiek worden aangepast. Een omgevingsvisie gaat niet alleen over traditionele ruimtelijke onderwerpen zoals bouwen, verkeer en water, maar ook over ecologie, gezondheid, inclusie, veiligheid en duurzaamheid. En een omgevingsvisie bekijkt die onderwerpen niet apart, maar in onderlinge samenhang.

In 2012 verscheen onze laatste ruimtelijke visie voor heel Arnhem: Structuurvisie Arnhem 2020, doorkijk 2040. Met het oog op ontwikkelingen in verstedelijking en klimaatverandering is deze visie deels verouderd. Daarom nu deze omgevingsvisie Arnhem 2040.

1.2 Totstandkoming

Voorafgaand aan de voorontwerp-omgevingsvisie is de identiteit van Arnhem inzichtelijk gemaakt in een Waardenatlas met tijdlijn en themakaarten (zie afbeelding 1.1). Vervolgens zijn in een koersdocument de trends en ontwikkelingen voor Arnhem in beeld gebracht en is er een toekomstbeeld voor Arnhem 2040 geschetst. Omdat in de visie veel dingen samenkomen, is het maken ervan vooral een proces van belangen afwegen en integrale keuzes maken voor onze leefomgeving. Uiteenlopende beleidsdoelen, ambities en initiatieven vanuit de stad leggen afzonderlijk een claim op de fysieke ruimte. Om de samenhang te versterken en dilemma's op te lossen, zijn de opgaven en ambities geclusterd in realistische doelen, en zijn vier afwegingsprincipes benoemd. In dit keuzeproces is de kracht van de stad en de regio gebruikt. Samen met onze inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners komen we op deze manier tot de juiste keuzes.

Koppeling met het participatietraject

Zoals in afbeelding 1.1 te zien, zijn door het stapelen van kansen, keuzes ontstaan. Deze keuzes hebben we voorgelegd aan de stad. Doel van de participatie was om een omgevingsvisie te maken voor de stad waarin de Arnhemse samenleving zich kan herkennen. Met participatie wilden we de doelgroepen raadplegen in het proces naar de omgevingsvisie; de Arnhemmers zijn expert van hun eigen leefomgeving en kunnen nieuwe inzichten geven.

Om een breed beeld te krijgen van wat Arnhemmers belangrijk vinden voor de toekomst van de stad hebben we de participatie voor de omgevingsvisie gericht op de volgende doelgroepen:

- geïnteresseerde inwoners;
- professionele stakeholders en belangenverenigingen;
- jongeren, in de leeftijd van ca. 15-25 jaar;
- doelgroepen die normaliter niet meedoen aan participatietrajecten van de gemeente, maar wel belangrijk zijn om een breed beeld te verkrijgen van wat de Arnhemmers hun stand in 2040 toewensen.

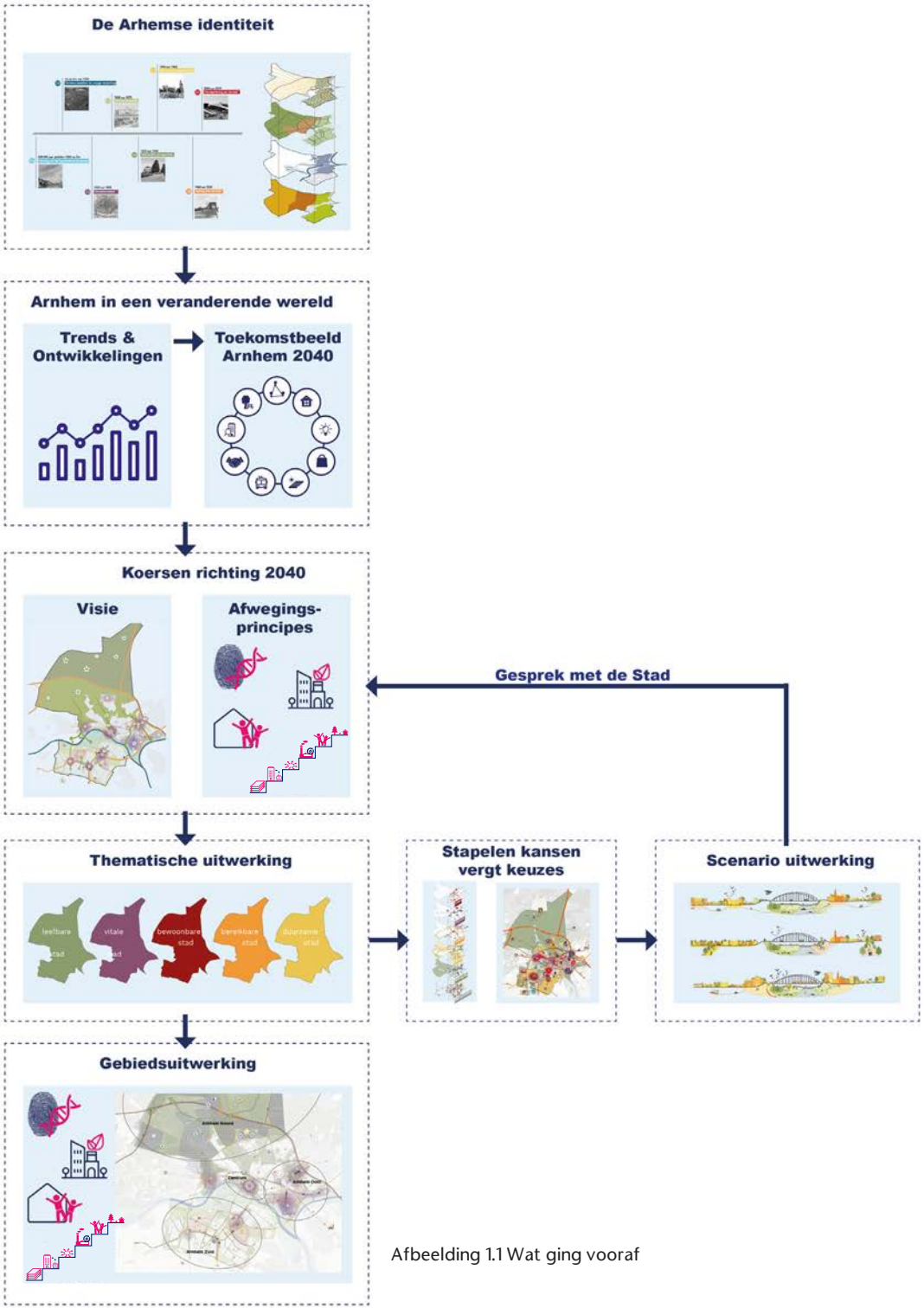

Afbeelding 1.1 Wat ging vooraf

In het participatiedocument wordt toegelicht op welke manier de participatie vorm heeft gekregen, welke doelgroepen zijn bereikt en wat de inhoudelijke resultaten zijn geweest.

Met de input uit de stad hebben we de omgevingsvisie verrijkt en aangescherpt. We noemen enkele voorbeelden. Dat de thema's groen, gezond en duurzaam hoog scoorden en mobiliteit een stuk lager heeft doorgewerkt in de inrichting van de straat van de toekomst. In die straat krijgen groen, spelen en beweging dicht bij de deur meer ruimte als de ruimte voor parkeer- en verkeersfuncties kan afnemen. De verschillen tussen de wijken in wensen ten aanzien van vervoersmiddelen hebben geleid tot nuances en maatwerk in de mobiliteitsconcepten. Met behulp van de hoge respons op 'groen' en 'ruimte voor bewegen en ontmoeten in wijk en binnenstad' in combinatie met het signaal dat men open stond voor verdichting en kwalitatieve hoogbouw op specifieke goed bereikbare plaatsen, hebben we de potentiële verdichtingslocaties kunnen aangeven op de kaart.

Arnhemmers gaven aan dat zij scholen, buurtsupermarkt en ontmoetingsplekken als buurthuizen, kleine theaters en kleine horeca in de wijk willen hebben, terwijl ze voor sport- en grootschalige voorzieningen bereid zijn verder te reizen. Voor de wijk- en stad-overstijgende culturele voorzieningen wordt vooral de binnenstad als aangewezen plek gezien.

Middelbare scholieren hebben als lesopdracht een presentatie gemaakt over hoe zij Arnhem willen zien over 20 jaar. De jongeren bleken erg betrokken, creatief en bewust te zijn in het nadenken over hun toekomst.
De onderwerpen die we uit het scholenproject meegenomen hebben naar de omgevingsvisie zijn:

- schone en duurzame (deel)mobiliteit en in de toekomst andere vormen van mobiliteit;
- investeren in een goede fiets infrastructuur;
- combineren van functies (wonen, werken, voorzieningen) in een gebouw;
- wonen en werken in een groene leefomgeving;
- zoveel mogelijk vergroenen van de openbare ruimte en daarbij gezond gedrag en ontmoeten mogelijk maken en bevorderen;
- woningen verduurzamen: groene daken met zonnepanelen;
- nadenken over wonen in hoogbouw en tijdelijke en verplaatsbare (prefab)woningen;
- voldoende betaalbare woningen en gemengde wijken;
- nadenken over autovrije zones in de stad.

Via het opgerichte Arnhems klankbordnetwerk konden professionele partijen deelnemen in het participatieproces. In het Arnhems klankbordnetwerk zitten de koepelorganisaties van belangenverenigingen (op het gebied van zorg, onderwijs, energie en duurzaamheid), ondernemers, ontwikkelaars, woningbouwcorporaties, inwoners, raadsleden en ambtenaren. Uit dit netwerk is een bijeenkomst met de Bouwsociëteit Arnhem voortgekomen en heeft het scholenproject concreter vorm gekregen. Hierdoor is de visie aangescherpt op de onderdelen woon-werkmilieus en innovatieve en creatieve bedrijvigheid.

Wijkvoorzitters en bewoners benadrukten hoe belangrijk het is dat duidelijk is waar inwoners daadwerkelijk iets over te zeggen hebben. Voor de omgevingsvisie geldt dat deze een kader schept voor toekomstige ontwikkeling, maar nog ruimte laat voor concrete invulling, fasering en afweging.

Voor een meer uitgebreide toelichting op de resultaten uit het participatietraject verwijzen we naar het participatie-document.

De winnende presentatie van het scholenproject was het idee om wegen in Arnhem om te vormen tot een ecologische tuin en boerderij voor lokale voedselproductie. Wethouder Cathelijne Bouwkamp zei over de video's: "Ik ben supertrots op alle leerlingen die een video hebben gemaakt en dat ze het belangrijk vinden hoe hun stad er straks uit ziet. Het winnende filmpje is erg origineel."

Afbeelding 1.2 Winnende video van het scholenproject

Koerswijzer

Aan de hand van drie scenario's en een aantal stellingen hebben we meningen uit de stad opgehaald. Dit hebben we gedaan aan de hand van de online tool de Koerswijzer en het Koersdocument als achtergrondinformatie. In het gesprek met de stad wilden we weten wat de Arnhemmers belangrijk vinden voor de toekomst van de stad. Hoe ziet Arnhem er in 2040 uit?

Ruim 3500 mensen hebben de Koerswijzer ingevuld, met 18 stellingen over de thema's voorzieningen, woningbouw, werkgelegenheid, mobiliteit en verkeer, natuur, groen en recreatie, klimaat en energie. Belangrijkste conclusies: 80% van de respondenten had natuur, groen en recreatie in de top drie van belangrijkste thema's staan; daarnaast in die top drie de thema's voorzieningen, klimaat en energie; tenslotte werd het thema mobiliteit het minst vaak genoemd.

Op basis van de resultaten uit de Koerswijzer zijn er voor drie onderwerpen verdiepende stellingen online gezet om concreter inzicht te krijgen hoe Arnhemmers tegen de samenhang tussen thema's aankijken. De thema's waren hoogbouw, inrichting van de straat en het voorzieningenniveau in de wijk. Hoogbouw als een van de mogelijkheden om te voldoen aan de grote vraag naar woningen en aan een groene gezonde leefomgeving. De inrichting van de straat om de verhouding tussen groen, ontmoeten, bewegen en spelen, versus verkeer en parkeren scherper te krijgen. En voorzieningen om meer inzicht te krijgen in welke voorzieningen de inwoners op wijkniveau wensen en voor welke voorzieningen ze naar de binnenstad of grotere centra willen gaan.

Reacties van Arnhemmers op stellingen over .....

...hoogbouw

"Er was een tijd dat het draagvlak voor hoogbouw niet groot was in Arnhem. Ik denk dat de tijd nu rijp is, dit zie je ook in andere middelgrote steden."

"Het lijkt me niet eenvoudig een sfeervol centrum te creëren als er hoogbouw moet komen. Al is het maar door het gebrek aan licht wat hoogbouw met zich meebrengt. Hoogbouw heeft ruimte nodig om zich heen."

"Als iedereen blijft roepen 'niet in mijn achtertuin', komen we nooit verder. Hoogbouw hoeft echt niet overal, maar als het past doe het dan goed. Maak van Arnhem weer de hoofdstad van Gelre!"

"Hoogbouw is niet de enige oplossing. Verdichten kan ook relatief laag. Barcelona is de dichtst bevolkte stad van Europa, met nauwelijks hoogbouw"

"Het groen is voor veel mensen een van de redenen om in Arnhem te wonen. De vele parken zijn kostbaar. Om de woningnood op te lossen is hoogbouw hard nodig."

"Gratis parkeren stimuleert autogebruik en ik pleit juist voor minder auto's en dus een betere luchtkwaliteit in de stad."

...de inrichting van de straat

"Minder auto's in de straten: bouw meer parkeergarages in woonblokken voor de bewoners van dat blok. Parijs doet dat."

"Gratis parkeren hoort bij woongenot"

"Als inwoner van je eigen straat mag je verwachten dat je in de buurt gratis kan parkeren. Tenslotte betalen wij allemaal wegenbelasting"

"Naar school in de eigen wijk vind ik belangrijk voor de sociale contacten en ontwikkeling van mijn kinderen."

"Men wil ook leefgenot en dat gaat niet met horeca en kinderdagverblijven. Voorzieningen net buiten de wijk met voldoende parkeergelegenheid zou een mooie optie zijn"

"Ik vind het prettig dat er een centrum is waar je heen kunt als je iets nodig hebt en dat het verder in wijken rustiger blijft. Ik heb liever meer groen in de wijken dan dat er opeens winkels bij komen."

Ja, wijken wel vergroenen, maar behoud wel de mogelijkheid om je auto bij je huis neer te zetten."

...voorzieningen

"Zeker met een verouderende bevolking is het belangrijk om winkels en overige voorzieningen in de buurt te hebben."

"Ik vind het fijn als alles lopend of fietsend snel te bereiken is. Dit is de reden waarom ik weg ging uit Schuytgraaf: 1100 meter lopen naar de bakker! 3400 naar de snackbar of het café."

"Eerlijker verdelen ben ik voor, bijvoorbeeld dat een huishouden nabij het huis één auto kan parkeren. Dat meerdere auto's elders zouden moeten staan. Al kan het natuurlijk zijn dat iemand deze toch echt nodig heeft."

"Er is in mijn wijk weinig ruimte voor sociale ontmoeting en sport en spel (buiten). Daar mag echt wel in geïnvesteerd worden."

1.3 Doorkijk naar vervolgproces

De omgevingsvisie geeft richting aan de oplossingen voor de urgente opgaven voor de stad. Het beschrijft onze ambities en geeft een samenhangende langetermijnvisie voor de fysieke leefomgeving. Daarmee vervangt het onderdelen uit de huidige structuurvisie Arnhem 2020-2040. De structuurvisie blijft gelden op de gedetailleerd uitgewerkte aspecten, waarvoor in de omgevingsvisie slechts op hoofdlijnen de ambities en koers benoemd zijn.

De omgevingsvisie moet in samenhang gezien worden met een ander instrument uit de Omgevingswet: het omgevingsprogramma. Omgevingsprogramma's geven een nadere invulling van de voorgenomen koers in deze omgevingsvisie. De omgevingsvisie geeft voor de thema's en gebieden een eerste uitwerking, en omgevingsprogramma's geven dat per thema en/ of gebied verder vorm.

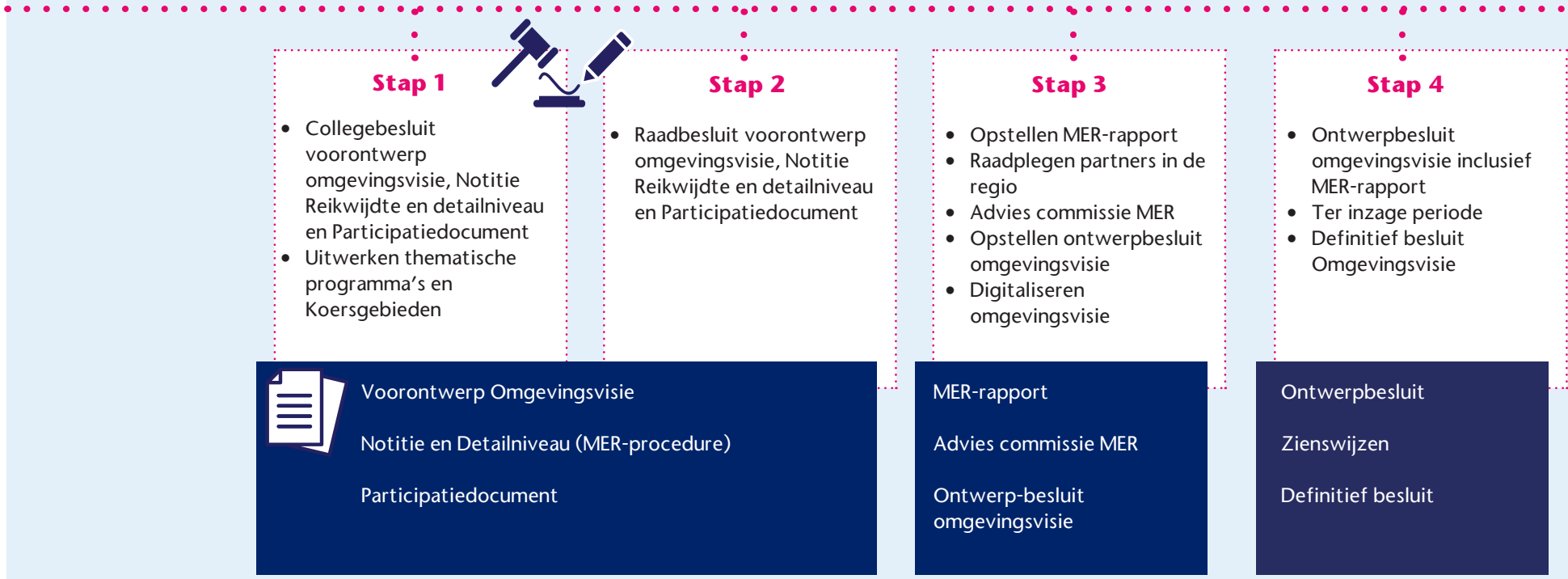

Afbeelding 1.3 Vervolgproces

1.4 Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk wordt gestart met de positie van Arnhem in een veranderende wereld. Daarbij dient de Arnhemse identiteit als basis voor de toekomst. Vervolgens wordt Arnhem vanuit verschillende perspectieven geschetst, zoals als onderdeel van de groene metropoolregio en als onderdeel van een gaaf Gelderland. Hoofdstuk 3 beschrijft de opgaven waar Arnhem voor staat, uitgaande van de belangrijkste trends en ontwikkelingen. De combinatie van opgaven en ambities vraagt om keuzes. Hoofdstuk 4 doet een voorzet voor die keuzes en geeft aan welk toekomstbeeld Arnhem voor 2040 voor ogen heeft. Hoofdstuk 5 geeft een thematische uitwerking en hoofdstuk 6 een uitwerking van enkele deelgebieden waar sprake is van nieuwe meervoudige opgaves en/ of een afwijking van de huidige koers. Er zijn zowel thematische als gebiedsuitwerkingen opgenomen, omdat de stad niet overal hetzelfde is en ook de keuzes en randvoorwaarden per type gebied kunnen verschillen. Tot slot wordt in hoofdstuk 7 de doorwerking weergeven op de programma's en gebiedsvisies.

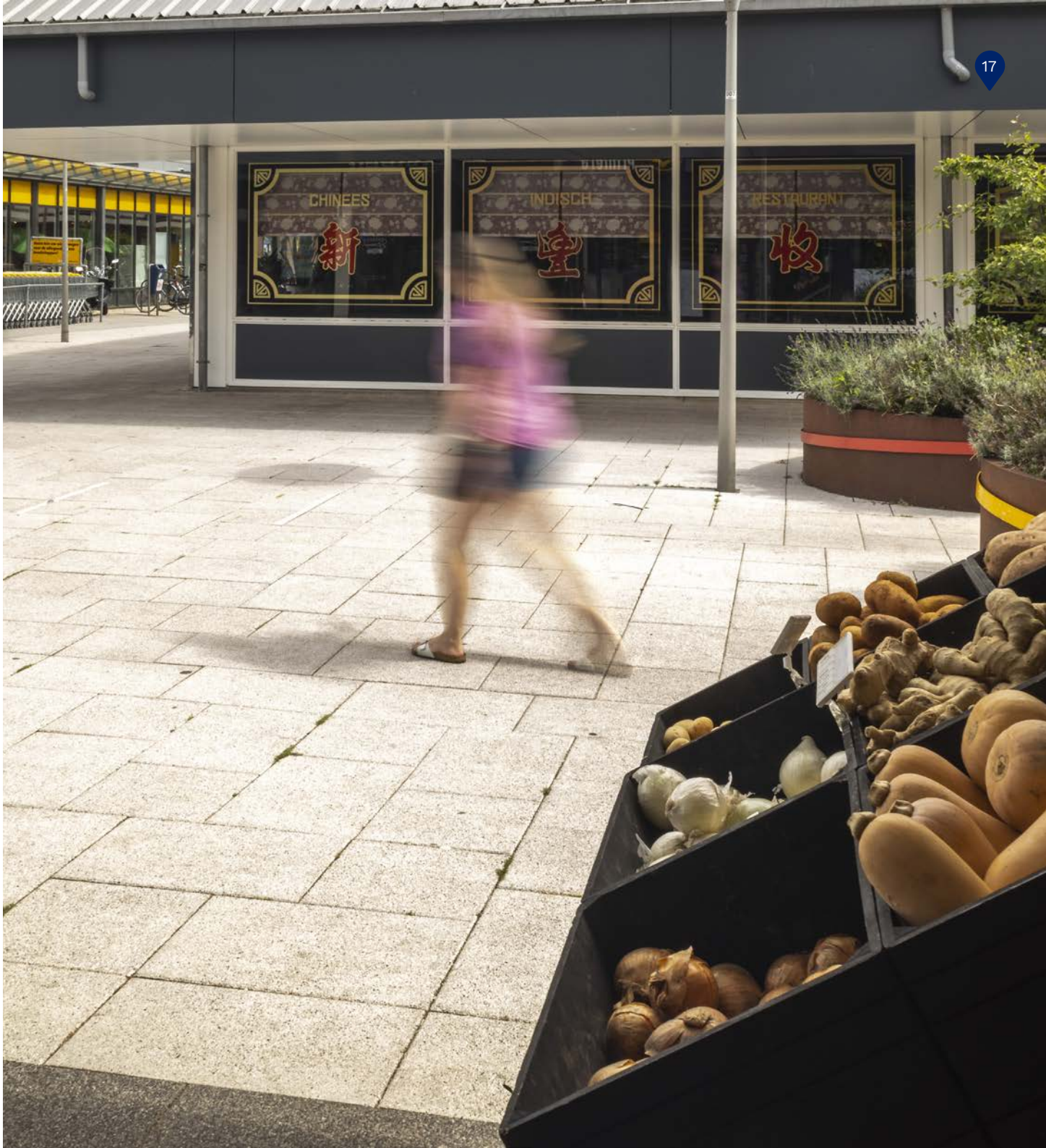

18
VAN ZWEEDEN
Focus FILMTHEATER

2. Arnhem in een veranderende wereld

Arnhem bezit veel ruimtelijke kwaliteiten waar we trots op zijn. In onze aanpak vormen deze kwaliteiten het vertrekpunt: we ontwikkelen vanuit het Arnhemse DNA.

2.1 De Arnhemse identiteit als basis

Als uitgangspunt voor deze Omgevingsvisie geldt dat we ruimte bieden aan de fysieke ontwikkeling van de stad vanuit de unieke kwaliteiten van Arnhem.

Arnhem bezit veel ruimtelijke, landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten waar we trots op zijn en die onze stad uniek maken. Het gaat daarbij om waarden die van belang zijn voor de ruimtelijke fundamenten van Arnhem, ontstaan door sociaal-maatschappelijke of economische gebeurtenissen. Omdat deze ruimtelijke fundamenten sterk sturend zijn in de verdere ontwikkeling van de stad, gebruiken we ook wel de term 'DNA van Arnhem'.

Veelzijdige ondergrond

Arnhem ligt ingebed in vier landschapstypen: het reliëfrijke stuwwallenlandschap, het gradiëntlandschap dat zich heeft gevormd op de overgang tussen de Veluwe en de rivieren, het rivierenlandschap van Rijn en IJssel en het polderlandschap in Arnhem Zuid.

De stad ligt ingebed in deze landschappen. Het is uniek dat tot diep in het stedelijk gebied deze landschappen doordringen. Voorbeelden zijn onder meer de stadsparken in Arnhem Noord en Immerloo in Arnhem Zuid, maar ook de groene stadslanen, historische polderlinten en dijken.

Ook in het stedelijk gebied zijn de overgangen tussen verschillende landschapstypen vaak goed te zien. Zo markeert de Velperweg de overgang tussen de poldergrond en zandgrond. Een ander voorbeeld is te vinden bij Onderlangs, waar het stuwwallenlandschap op dramatische wijze het Rivierenlandschap raakt. Door de verwevenheid van stad en landschap is de afstand naar groen overal klein. Daar waar de drie landschappen in contact komen met het stedelijk weefsel is deze overgang goed te ervaren. De rijkheid in variatie en landschap die in deze regio ontstaan is, is uniek voor Nederland.

Stedenbouwkundige contrasten

De Arnhemse wijken kennen een grote variatie. Elke bouwperiode in de geschiedenis van de stad bracht eigen stedenbouwkundige idealen met zich mee en een eigen ruimtelijke inrichting. Deze gebieden liggen als 'scherven in het groen' en zijn niet aan elkaar gegroeid als aaneengesloten stedelijk gebied. Er is veel open ruimte tussen clusters van bebouwing. Open ruimte die wordt bepaald door de grote groene parken en landschappen in Noord, het rivierengebied en in Arnhem-Zuid de vaak forse maat van infrastructuur en de wijkopzet.

Ook het scherpe contrast tussen landschap en stedelijkheid is een bijzondere Arnhemse kwaliteit. Het is uniek hoe ver de groene gebieden in het hart van de stad doordringen.

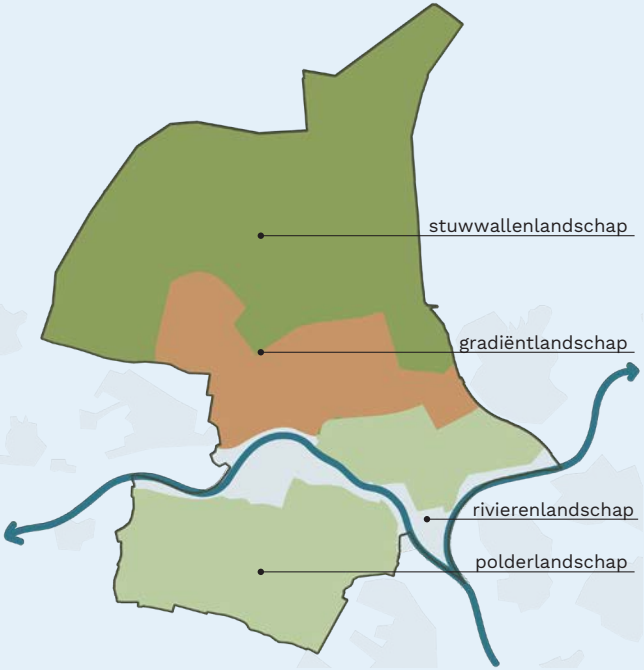

Afbeelding 2.1 Arnhem op het kruispunt van vier landschapstypen

Strategische ligging

De verlegging van de Rijn, de aanleg van de haven en de komst van het spoor bracht naast mobiliteit en economische voorspoed ook groeimogelijkheden voor de stad. Wonen in Arnhem en werken in het westen is sindsdien een feit.

De stad is strategisch gelegen, op een kruispunt van auto-, spoor- en vaarwegen, tussen Randstad en Ruhrgebied, tussen Noord- en Zuid-Nederland. Arnhem heeft altijd het belang van een goede bereikbaarheid begrepen. Ook nu bepaalt onze ligging en positionering de samenwerking met de regio. De koers voor regionale samenwerkingsverbanden (groene metropoolregio en de woondeal) geven de regio weer een sterke positie.

Ontwikkeld als dienstenstad

De eerste bedrijvigheid in Arnhem ontstond door de positie aan de Rijn (Hanzestad) en later door de aanleg van havens en steenfabricage langs de rivier. Langs beken ontstond bedrijvigheid met waterkracht, gebruikmakend van het hoogteverschil. Nog altijd zijn we een stad waar (duurzame) energie en innovatie ons handelsmerk is. Op economisch gebied profileren we ons als stad met het "hotspot energie"-merk. Nieuwe (groene) bedrijven en innovaties passen goed bij onze economische signatuur.

Arnhem is nooit een echte industriestad geworden; wel een dienstenstad. Het daarmee samengaande grote culturele aanbod en de vestiging van ArtEZ, Introdans, Oostpool en het Modekwartier vormde de basis van de energieke en creatieve identiteit van Arnhem. Bij ontwikkelingen zetten we ons in om samen met de stad bij te dragen aan het groene, creatieve en innovatieve profiel van de stad.

Een diverse stad

Met de snelle verstedelijking na 1850 kwamen er naast veel rijken ook veel arbeiders en huishoudelijk personeel naar Arnhem. Deze sociale verschillen zijn nog altijd aanwezig. In Arnhem wonen relatief

Afbeelding 2.2 De stad ingebed in de parken en landschappen

Afbeelding 2.3 Verschillende ruimtelijke milieus

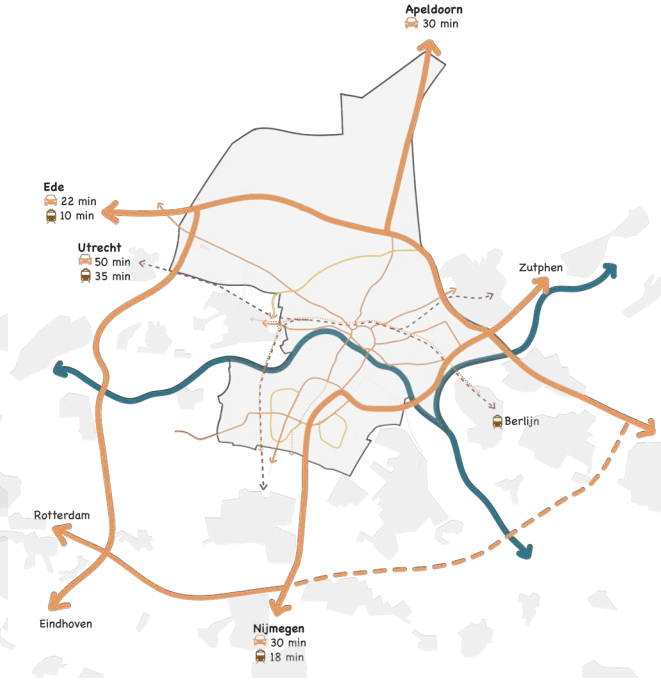

Afbeelding 2.4 Strategische ligging van Arnhem

veel inwoners met een laag inkomen en een grote groep die niet deelneemt aan het arbeidsproces. Dit is meer dan gemiddeld in Nederland. Een goede wijkgerichte aanpak en/of herstructurering kan het verschil maken om de tweedeling op te heffen en wijken met gelijke kansen te creëren. ‘Alle wijken sterk’ is een belangrijk principe. We willen Arnhemmers uitnodigen om samen te werken aan vitale, sociale, gezonde, duurzame en inclusieve wijken. De groei en ontwikkeling van de stad dient altijd meerdere doelen. Naast fysieke maatregelen is ons sociaal kapitaal belangrijk. Verstedelijkingsopgaves gaan daarom gepaard met verbeteren van de werkgelegenheid, leefbaarheid en sociale gelijkheid in kansen.

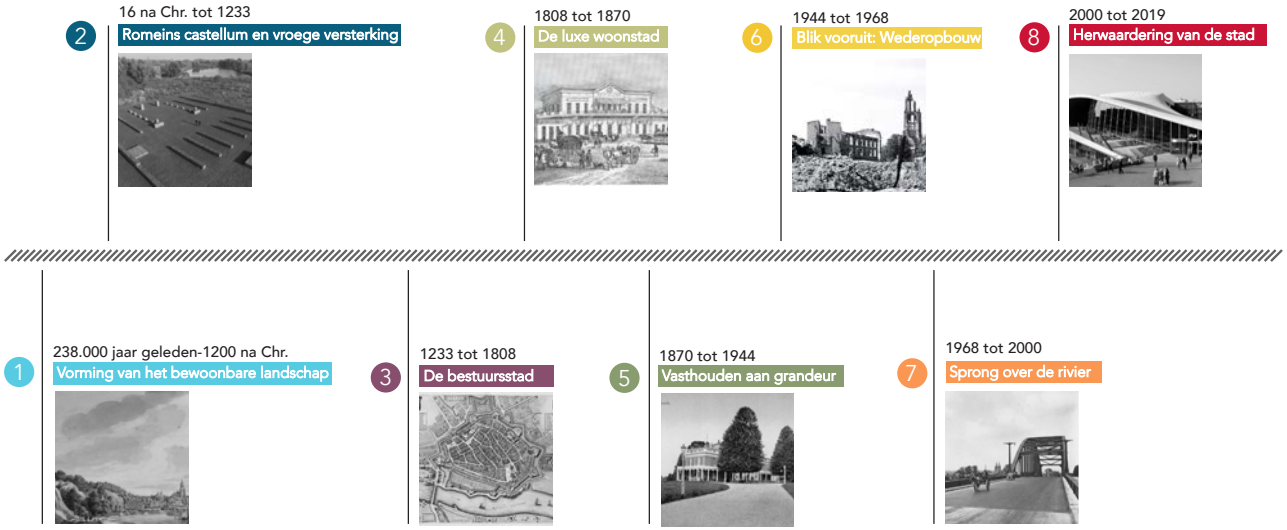

Afbeelding 2.5 Tijdlijn van Arnhem

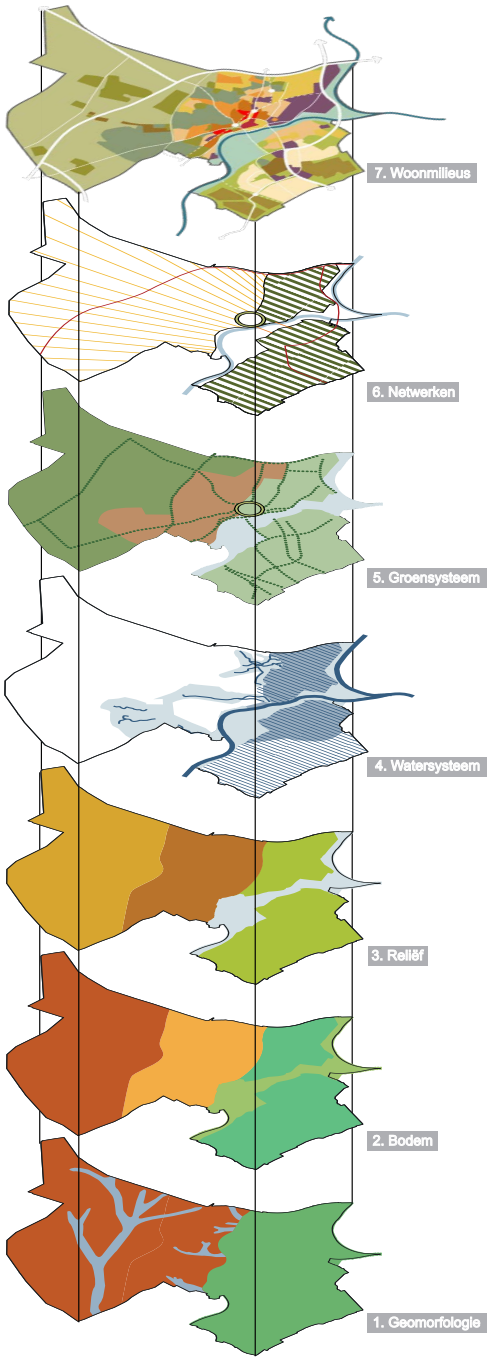

Afbeelding 2.6 Arnhem in themalagen

2.2 Vanuit verschillende perspectieven

Arnhem houdt niet op bij de gemeentegrens. De positie van de stad en haar netwerk kan op verschillende schaalniveaus gedefinieerd worden. Op een ander schaalniveau naar de stad kijken, levert inzicht op en wijzigt het perspectief op de stad.

Arnhem als Centrumstad

De stedelijke invloed van Arnhem is groter dan alleen het deel dat binnen de gemeentegrens ligt. De kernen direct rondom Arnhem (zoals Oosterbeek, Velp en Huissen) zijn sterk gericht op Arnhem en haar voorzieningen. Andersom bieden deze kernen kwaliteiten die Arnhem zelf niet heeft. Deze kernen zijn fysiek, sociaal en economisch zo sterk met Arnhem verbonden dat we kunnen spreken van Arnhem als centrumstad.

Arnhem als onderdeel van de regio

In regionaal verband zijn Arnhem en Nijmegen de belangrijkste centra, met daaromheen middelgrote en kleine woonkernen. De regio Arnhem-Nijmegen heeft een sterke identiteit. Met unieke landschappelijke waarden, een kenniseconomie die sterk onderling verbonden is met een regionaal hoogwaardig openbaar vervoer.

Arnhem tussen Randstand en Noordrijn-Westfalen

De Randstad en Noordrijn-Westfalen zijn sterke economische regio's. Arnhem ligt er exact tussen; verbonden met snelwegen, een internationale treinverbinding en een rivier. In dit perspectief bezien neemt Arnhem (en de regio) een bijzondere plek in.

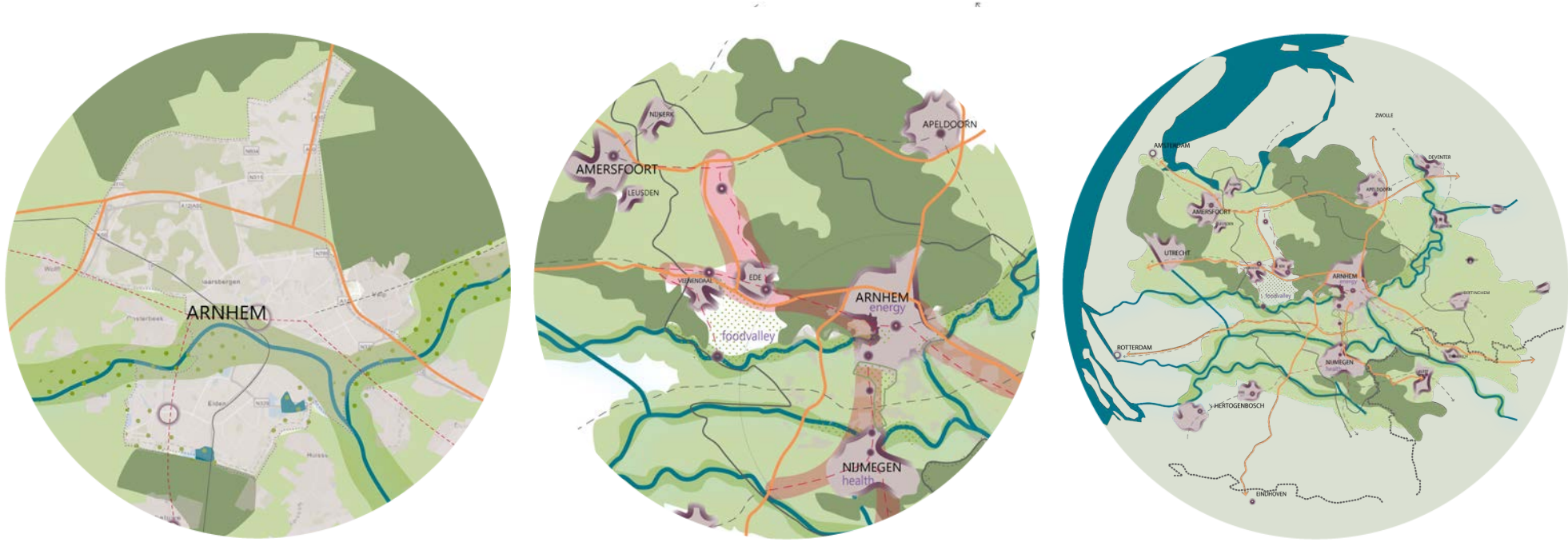

Afbeelding 2.7 Arnhem als centrumstad, in regio Arnhem-Nijmegen en tussen Randstad en Ruhrgebied

2.3 Onderdeel van de groene metropoolregio

Arnhem, met haar profiel van een groene, innovatieve en creatieve stad, draagt bij aan de economische positionering van de groene metropoolregio Arnhem-Nijmegen. Het versterken van het vestigingsklimaat van stad en regio op circulaire principes vergt een goede samenwerking binnen de regio om een vanzelfsprekende partner te worden voor het Rijk.

De ruimtelijke, economische en sociale relaties binnen de regio Arnhem-Nijmegen nemen steeds verder toe. Steeds meer opgaven vragen om een grotere schaal en gezamenlijke aanpak: verstedelijking en mobiliteit, energietransitie en klimaatopgave, economische ontwikkeling, vestigingsklimaat en werkgelegenheid.

Zoals al eerder beschreven, kent Arnhem van oudsher een aantrekkelijke ligging tussen stuwwal en rivier en een strategische ligging in het netwerk tussen de Randstad en het Ruhrgebied. Dit heeft ervoor gezorgd dat Arnhem een aantrekkelijke stad is voor bewoners, bezoekers en bedrijven. Door de vestiging van burgers en bedrijven kon de stad zich ontwikkelen als de hoofdstad van de provincie. Inmiddels geldt dit niet alleen voor de stad Arnhem, maar voor de gehele regio. Het samenhangende stedelijk netwerk van het gebied rondom Arnhem en Nijmegen beslaat het grondgebied van alle 18 regiogemeenten. De regio Arnhem-Nijmegen vormt in steeds meer opzichten één stedelijke agglomeratie met een variatie aan stedelijke, suburbane en landelijke milieus.

We zijn inmiddels het grootste verstedelijkte gebied buiten de Randstad en een moderne kennisintensieve regio. Er zijn bloeiende innovatieve bedrijven in alle economische sectoren, met de topsector Energy als belangrijk groeispeerpunt voor Arnhem.

De trek naar de stad en regio vormt ook een uitdaging voor de toekomst. Hoe zorgen we ervoor dat iedereen een passende woning vindt, hoe blijven we op een duurzame manier bereikbaar en hoe houden we iedereen aan het werk? Tegelijk willen we onze groene leefomgeving in stand houden. Dit kan niet zonder de opgaven van de stad in regionaal verband te zien. Hierbij sluiten we aan bij het perspectief van de groene metropoolregio van de regio Arnhem-Nijmegen.

Vanuit Arnhem en de regio functioneren we in een stedelijk netwerk op nationale schaal. We willen ons in dat gezelschap blijven onderscheiden als een groene regio met een meer ontspannen leefomgeving. Wij zijn in 2018 al verkozen tot circulaire topregio en stellen ons ten doel om in 2050 een energie-neutrale en circulaire metropoolregio te zijn. Met provincie, Rijk, Europa en maatschappelijke partners zijn wij met dit profiel als groene, circulaire metropoolregio een interessante samenwerkingspartner.

2.4 We dragen bij aan een Gaaf Gelderland

Als provinciehoofdstad zijn we in Arnhem natuurlijk ook bewust van de opgave waar we op provinciaal niveau voor staan. De provincie Gelderland heeft een eigen omgevingsvisie: Gaaf Gelderland. In deze Gelderse visie staat aangegeven wat van waarde is en (dus) beschermd moet worden, alsook waar de wens en noodzaak is om te veranderen en verder te ontwikkelen. Doel is een gezond, veilig, schoon en welvarend Gelderland. Hierin staan oplossingsrichtingen voor grote bovenlokale vraagstukken centraal, zoals het energievraagstuk, de klimaatverandering, uitputting van grondstoffen, kwetsbare biodiversiteit, verdere verstedelijking en de toenemende mobiliteit. De visie Gaaf Gelderland dient als een gedeeld vergezicht.

Onze Arnhemse omgevingsvisie is opgesteld in de geest van de Gelderse ambities. Uiteraard met onze eigen invulling en invloed die we hebben, maar dezelfde opgaven en ambities staan centraal.

Afbeelding 2.8 Ambities Gaaf Gelderland

24

3. De Arnhemse uitdaging

De wereld om ons heen verandert continu. Ontwikkelingen, zoals de groei van het aantal inwoners en het aantal huishoudens, energietransitie en kringloopeconomie, klimaatverandering en digitalisering hebben een grote invloed op onze fysieke leefomgeving. Onze eisen op het gebied van woonklimaat en gezondheid veranderen ook. De uitdaging voor Arnhem is om hierin een weloverwogen ruimtelijke koers te gaan varen.

3.1 Belangrijkste trends en ontwikkelingen

Demografische veranderingen

Hoewel 2040 nog ver weg lijkt, zijn de demografische verwachtingen helder. Zo staat het vast dat het aantal ouderen zal toenemen. Het is ook zeker dat de bevolking in de beroepsleeftijden nog slechts bescheiden zal groeien. Van deze laatste groep zal het aantal mensen met een Nederlandse achtergrond sterk teruglopen. Daar staat een groei van het aantal mensen met een migratieachtergrond tegenover. De totale bevolkingsomvang zal blijven groeien, vooral in de dichtbevolkte regio's.

De omvang van huishoudens neemt af; het aantal huishoudens neemt in de komende twintig jaar met ca. 16.000 toe. Dit zijn vanwege vergrijzing meer eenpersoonshuishoudens. Door de drievoudige vergrijzing (aantal ouderen neemt toe, ouderen worden ouder, ouderen blijven langer zelfstandig wonen) ontstaat behoefte aan nieuwe en andere woonvormen. Tegelijkertijd kan een te lage groei van de potentiële beroepsbevolking de economische ontwikkeling negatief beïnvloeden.

Onze regio, met de steden Arnhem en Nijmegen in het bijzonder, is de laatste jaren relatief sneller gegroeid dan andere steden in het land. De prognoses laten zien dat deze groei doorzet. Als regio hebben we een woningbouwopgave die voortkomt uit enerzijds een bestaand woningtekort en anderzijds autonome groei en een hoge aantrekkingskracht van onze regio op mensen van buitenaf (zowel vanuit het binnen- als het buitenland).

Trek naar de stad en toename van ruimtelijke verschillen

De verschillen in Nederland tussen regio's, steden en binnen steden nemen toe. Ook is er sprake van wijzigende geografische patronen. Het gebied waarbinnen de belangrijkste dagelijkse verplaatsingen (woon-werk, studie, sport, etc.) zich afspelen, dijt uit. Er is een trek naar de stad voor specifieke groepen (jongeren, alleenstaanden, kenniswerkers). In toenemende mate kiezen inwoners en huishoudens bij beslissingen over woon- en werklocaties hun (toekomstige) woonplaats op basis van de kwaliteit van de woon- en leefomgeving. Van daaruit wordt gekeken welke banen bereikbaar zijn. Betaalbare woonlasten zijn hierbij een belangrijke factor.

In de grote steden worden we geconfronteerd met een achterblijvende woningproductie en een groeiende bevolking. Mede gezien de sterk wijzigende bevolkings- en huishoudenssamenstelling is daarbij de vraag voor de toekomst welke woningen men waar moet bouwen. Dit is niet zozeer een kwantitatieve als wel een kwalitatieve opgave. De bereikbaarheid van de stad wordt steeds belangrijker door de geografische opschaling, het pendelen naar werk vanuit de woonplaats en de vele kriskras-verkeersbewegingen in de stad en de omliggende regio. We verwachten ook dat in de toekomst meer mensen thuis gaan werken. Het is nog onbekend welke effecten ten aanzien van mobiliteit en huisvesting te verwachten zijn op de middellange termijn.

Naar een duurzame samenleving

De, onderling samenhangende, transities op het gebied van energie en circulariteit hebben grote impact op de ruimtelijke ontwikkeling van de stad. Ze stellen ons voor een aantal grote opgaven, zoals het creëren van duurzame energiebronnen en grootschalige energieopslag, hergebruik van stoffen en vermindering van energie- en grondstoffengebruik. De gemeenten hebben hierin een belangrijke rol. De energieproductie verschuift deels van nationaal naar lokaal niveau.

Ondanks de inspanningen om de opwarming van de aarde te beperken, krijgen we te maken met de effecten van klimaatverandering. Meer

en extremere regenbuien vragen om een andere inrichting van de stad. Meer hittegolven zullen leiden tot meer sterfgevallen onder ouderen en een minder aangenaam verblijfsklimaat in onze binnensteden.

De ligging van Arnhem, op de overgang van het stuwwallenlandschap en het polderlandschap, maakt dat de situatie in Arnhem anders is dan gemiddeld in Nederland. Zowel te veel water als droogte zorgen soms voor overlast. Vooral in Arnhem-Noord geldt dat de hoogteverschillen de stad extra kwetsbaar maken voor droogte op de hoge zandgronden en wateroverlast op de lage delen van de stad. In Arnhem-Zuid is vooral de waterveiligheid van belang. Hoog water in de Rijn is hier een extra risico.

Zorgen voor een gezonde stad

Gezondheid en een gezonde samenleving zijn ook ruimtelijk gezien steeds belangrijkere maatschappelijke thema's geworden.

Het onderwerp van een gezonde leefomgeving wordt van oudsher benaderd vanuit het beperken van gezondheidsrisico's voor mensen. Dit is vooral uitgewerkt in normeringen voor geluid, luchtkwaliteit, bodemkwaliteit of in maatregelen zoals het verlagen van de maximumsnelheid. Tegenwoordig gaat het ook om het bieden van voorzieningen die de gezondheid bevorderen. Gezondheid wordt niet alleen bepaald door leefstijl en gedrag, zoals voeding en bewegen, maar ook door de omgeving. Bijvoorbeeld door de afwisseling van bebouwing met groen en de aanwezigheid van plekken met rust (stilte) en verkoelend water. Ook van belang is de aanwezigheid van aantrekkelijke en gevarieerde openbare ruimten die uitnodigen tot bewegen, zoals goede fiets- en wandelvoorzieningen en buitenspeelmogelijkheden.

De digitalisering van onze samenleving

De digitalisering van onze samenleving heeft invloed op het ruimtegebruik. Activiteiten worden door de digitalisering minder plaatsgebonden en de scheidslijnen tussen werk en vrije tijd, werk en thuis én tussen publiek en privaat vervagen. De behoefte van functiemenging op de schaal van een gebouw of wijk neemt daarmee toe.

Afbeelding 3.1 Informatie over energie besparen

Afbeelding 3.2 Wateroverlast Arnhem

Afbeelding 3.3 Sporten in de openbare ruimte

3.2 Stapelen van ambities vergt keuzes

Wanneer we alle ambities en opgaven van de stad op elkaar stapelen in de fysieke leefomgeving, dan kan niet alles overal zonder dat we belangrijke kwaliteiten van de stad onrecht aandoen. Het is daarom van belang te kijken op welke manier we ambities kunnen combineren, hoe we de schaarse ruimte intensief kunnen benutten en waar nodig is te prioriteren.

De afbeelding hiernaast laat de ambities en opgaven voor de verschillende thema's in de stad zien. Het Arnhemse DNA is de basis, met vervolgens de verschillende ontwikkelingen per thema. De kaart is een weergave van de stapeling en maakt inzichtelijk waar veel ontwikkelingen samen komen en keuzes nodig zijn.

De wereld om ons heen verandert continu. Ontwikkelingen zoals de groei van het aantal inwoners en het aantal huishoudens, energietransitie en kringloopeconomie, klimaatverandering en digitalisering hebben een grote invloed op onze fysieke leefomgeving. Onze eisen op het gebied van woonklimaat en gezondheid veranderen ook. De uitdaging voor Arnhem is om hierin een weloverwogen ruimtelijke koers te gaan varen.

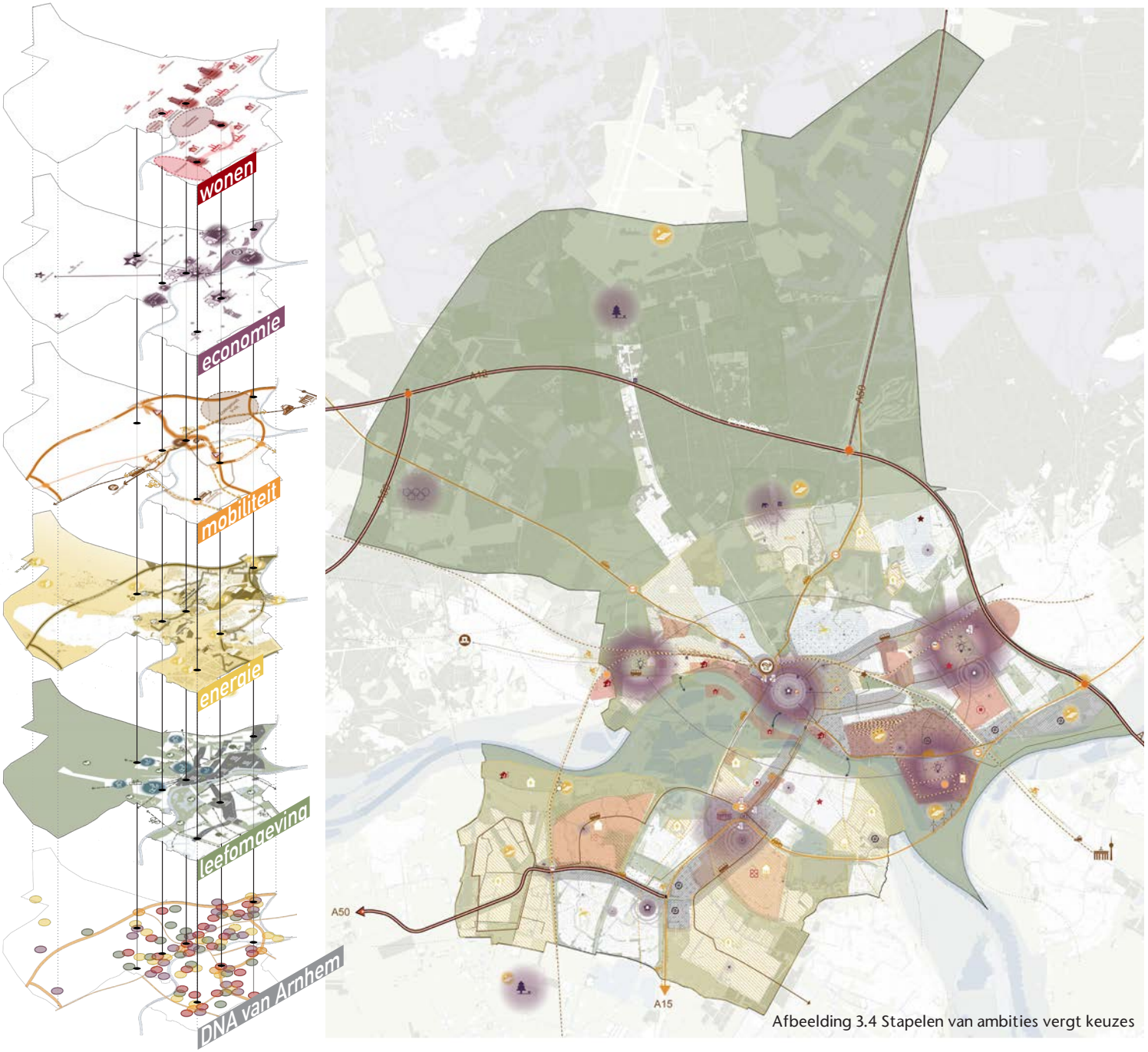

Afbeelding 3.4 Stapelen van ambities vergt keuzes

Sligro

4. Koersen richting 2040

Arnhemmers weten heel goed waarom het goed wonen is in Arnhem. Arnhem staat voor wonen in een echte stad met de Veluwe, de uiterwaarden en de Betuwe altijd dichtbij. Een stad waar het leven ontspannen is, met cultuur en voorzieningen in de buurt. Een stad die gunstig ligt en waar de 'rest van Nederland' nooit echt ver weg is, met Duitsland op een steenworp afstand. Arnhem is steeds meer in trek. Dat vraagt wat van de stad. Allereerst zijn er woningen nodig, daarna extra scholen, huisartsen en sportvoorzieningen. Tegelijk zijn ook meer banen nodig. Om te zorgen dat Arnhem zichzelf blijft op weg naar de toekomst, hebben we samen met de stad afwegingsprincipes opgesteld.

4.1 Waar willen we naar toe?

Arnhem is in trek bij inwoners, bedrijven en bezoekers. Niet alleen ten opzichte van de regio, maar in een steeds groter verband. De groei die dit met zich meebrengt willen we benutten om de stad aantrekkelijker, vitaler en socialer te maken. Dit vergt innovatieve oplossingen in het ruimtegebruik van de stad, uitgaande van onze identiteit. Oplossingen die vragen om een toekomstbeeld voor 2040 dat de belangrijkste ambities, waarden en principes beschrijft waarmee we richting geven aan de toekomst.

We hebben nadrukkelijk rekening gehouden met het gedachtegoed van de nationale Omgevingsvisie en onderschrijven de nationale opgaven en de afwegingsprincipes uit deze visie. Combinaties van functies gaan voor enkelvoudige functies, kenmerken en identiteit van een gebied staan centraal en afwentelen wordt vermeden.

Afbeelding 4.1
Toekomstbeeld
Arnhem 2040

4.2 De visie van Arnhem

De omgevingsvisie geeft aan waar Arnhem de komende jaren op in gaat zetten.

Onderdeel van een sterke regio

Arnhem maakt deel uit van een sterke regio. Als regio Arnhem-Nijmegen en regio Foodvalley koesteren we samen een stevige ambitie: doorgroeien naar een duurzame en circulaire metropoolregio van betekenis. Met Arnhem als groene, innovatieve en creatieve stad dragen we bij aan de versterking van die metropoolregio en nemen we onze verantwoordelijkheid als het aankomt op de verstedelijkingsopgaven. *We richten ons op een sterke positionering en profilering van Arnhem als groene creatieve ondernemende energiestad in het stedelijk netwerk Nederland.*

De kracht van Arnhem bestaat uit een samenspel van een stevige groene structuur met stedelijke focuspunten. Tussen de brede stadsassen met allure ligt een diversiteit aan wijken met elk een eigen karakter. Ontwikkelingen en transformaties zetten we in om bestaande kwaliteiten te behouden en versterken en dragen bij aan verbetering en vergroening van de leefomgeving. *We bieden ruimte aan nieuwe stedelijke gemengde woon-werkmilieus.*

Levendig landschap

De landschappelijke onderlegger en de groene structuur is een belangrijke drager van de identiteit van Arnhem. Het groen is in veel wijken direct aanwezig en soms dichtbij en de nabijheid van het landschap is in Arnhem voelbaar. Het heeft een grote aantrekkingskracht en is een vestigingsvoorwaarde voor veel nieuwe bewoners en bedrijven. Het groen speelt een belangrijke rol bij de klimaatadaptatie, de biodiversiteit, de leefkwaliteit en de gezondheid van de inwoners van Arnhem. In de visie ligt de focus op het behouden en versterken van de groenstructuur van Arnhem, om te *zorgen voor een aantrekkelijk, gezond, klimaatadaptief en groen woon- en leefmilieu.* Daarbij zoeken we naar oplossingen waarbij het groen bijdraagt aan meerdere doelen van de stad, zoals waterberging, schone lucht, biodiversiteit en het tegengaan van hittestress.

Waardevolle wijken

Arnhem bestaat uit een grote diversiteit van wijken met elk een eigen karakter en eigen uitdagingen voor de toekomst. *De visie richt zich op duurzame en gezonde wijken, waar iedereen mee kan doen.* De ontwikkelingen in de stad dragen bij aan de verduurzaming en sociale ontwikkeling van de wijken. Dit houdt in dat ingezet wordt op heterogene wijken met voldoende betaalbare en levensloopbestendige woningen. Dit alles met behoud van de identiteit van de wijk en haar bewoners.

In Arnhem wordt de komende jaren gewerkt aan het beschikbaar en betaalbaar houden van woningen. Om tot een inclusieve en vitale stad te komen, streven we onder meer naar een goede mix van allerlei typen woningen en woonmilieus in sociale huur, vrije-sectorhuur en koop. Dit in combinatie met de daarbij passende voorzieningen. *We lossen de woningbouwopgave binnenstedelijk op, waarbij inclusie en betaalbaar wonen een centrale plek hebben.*

De komende jaren zet Arnhem vol in op de energietransitie, met als doel *Arnhem klimaatneutraal in 2050*. Dit doen we door het verduurzamen van mobiliteit, door bedrijven en industrie te ondersteunen bij reductiedoelstellingen en door het verduurzamen van woningen en gebouwen. *Via een wijkgerichte aanpak werken we aan verduurzaming van wijken en het tegengaan van energiearmoede.*

Krachtige knooppunten

In de dynamische gebieden zullen de komende jaren opgaven en ambities samenkomen. *We gaan vooral investeren op die plekken in de stad die per OV goed bereikbaar zijn en waar al veel voorzieningen aanwezig zijn. Ook zetten we in op meer ruimte voor fietsen en wandelen.* Dit doen we zorgvuldig en met oog voor een kwaliteitsimpuls voor de stad. We benutten bestaande, stedelijke knooppunten als gemengde woon-werkmilieus en versterken de stedelijke assen. Bij het programmeren richten we ons op het versterken van de identiteit van een plek en de positie in de stad.

Arnhem onderscheidt zich binnen de regio door enkele kenmerkende economische speerpunten, waaronder Energy, bruisende binnenstad, creatieve industrie en ontwerp, regionaal dienstencentrum en gezondheid en sport. Het kernwinkelgebied blijft een belangrijke trekker, samen met de horeca en cultuur. *De binnenstad is en blijft voor Arnhem het bruisende brandpunt voor de regio: van place to buy naar place to meet.*

Om koploper te blijven op energiegebied maken en houden we onze stad aantrekkelijk voor startups en innovatieve bedrijven in de energiesector. Daarnaast gaan we de energiesector beter verbinden aan de sterk aanwezige creatieve industrieën en koppelen we onderwijs aan innovatieve bedrijvigheid. We verankeren de samenwerking ook op een juridische en bestuurlijk wijze. *Arnhem ontwikkelt zich als energie-hotspot met een gunstig vestigingsklimaat voor onderwijs en circulaire, innovatieve en creatieve bedrijvigheid.*

Afbeelding 4.2 Gebieden met kwaliteits- en beheersopgave en een enkelvoudige wijkgerichte opgave

Afbeelding 4.3 Gebieden met een meervoudige stedelijke opgave

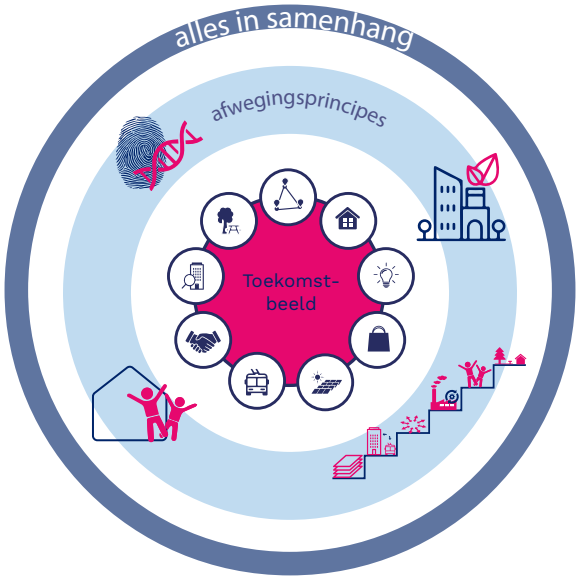

4.3 Afwegingsprincipes

De opgaven waar we voor staan kunnen niet succesvol apart van elkaar worden aangepakt. Een omgevingsvisie zorgt voor en integrale, samenhangende aanpak. Om samenhang tussen de opgaven en aanpak te brengen, hanteren we een aantal afwegingsprincipes. De druk op de fysieke leefomgeving vraagt om scherpe en fundamentele keuzes, maar ook vooral integrale keuzes. De volgende afwegingsprincipes dragen ertoe bij dat de opgaven ook aantrekkelijk, duurzaam, gezond en sociaal worden en dat we slim en duurzaam met onze ruimte omgaan. Dit betekent niet dat overal hetzelfde moet gebeuren. Wel dat we dezelfde afwegingsprincipes hanteren. We onderscheiden er vier.

De Arnhemse identiteit versterken

Arnhem is de stad van contrasten en een stad met een randje: van kantoortorens en koeien, van Hoogte Tachtig en hoog water, van oorlog en vrijheid en van villa's en flatjes. Arnhemmers zijn gezegend met een weldaad aan prachtige landschappen en de band tussen die twee is innig. Het contrast tussen het stedelijk gebied en de landschappelijke structuur is een specifieke identiteit van Arnhem en is verankerd in het DNA van de stad. Ook binnen de stedelijke structuur willen we de Arnhemse kwaliteit behouden. Integraal ontwerpen in samenhang met de omgeving en versterken van de ruimtelijke kwaliteit is een daarbij een belangrijk principe. Bij ruimtelijke keuzes staan de kenmerken en de identiteit van onze stad, wijken en landschappen voorop. Dit betekent dat behoud en versterking van groenstructuur en cultuurhistorische waarden belangrijke voorwaarden zijn bij ontwikkeling.

Duurzaam en gezond ontwikkelen

Voorwaarde voor de groei van de stad is dat de natuurwaarden in de stad toenemen en dat de leefomgeving bijdraagt aan het welbevinden van mens en dier. Daarnaast draagt een goed en groen ingerichte leefomgeving bij aan het voorkomen van gezondheidsklachten.
De clustering van bedrijven en opleidingen op het gebied van de energietransitie levert innovatiekracht op en een slag naar een circulaire en duurzame economie. Nieuwe woningen moeten zoveel mogelijk in de buurt van een park, een bos of het water staan. Als dat niet kan, dan moet er minimaal een fraaie groene route zijn waar het fijn wandelen is. Als bepaalde gebouwen niet meer nodig zijn, heeft functieverandering de voorkeur boven sloop. Het besparen van ruimte kan ook door meer voorzieningen te delen; denk daarbij aan de deelauto of -fiets en aan gedeelde sportvelden, schoolpleinen, concertzalen, zwembaden en (dak) tuinen.

Wijken versterken waarin iedereen mee kan doen

Arnhemmers kennen ook hun kwetsbare kant, de wijken in de stad waar Arnhemmers minder profiteren van wat de stad te bieden heeft. Een derde voorwaarde aan de groei van de stad is dan ook dat Arnhem vitaler en socialer wordt. Alle Arnhemmers moeten beter worden van de ontwikkeling van de stad. Dit betekent aandacht voor aantrekkelijke wijken waar woonruimte is voor alle doelgroepen (sociale huur en koop, van starters- tot seniorenwoning), dus levensloopbestendige wijken met voldoende werkgelegenheid voor iedereen. Uitgangspunt is dat we sociale woningen en woningen voor kwetsbaren toevoegen aan sterke wijken. Bij ontwikkelingen is het creëren van maatschappelijke meerwaarde een belangrijk principe. Ontwikkelingen voorzien niet alleen in zoveel mogelijk woon-, winkel- of werkruimte, het moet ook iets 'terugdoen'. Dat kan door het toevoegen van functies die bijdragen aan de sociale cohesie en de leefbaarheid van de wijk.

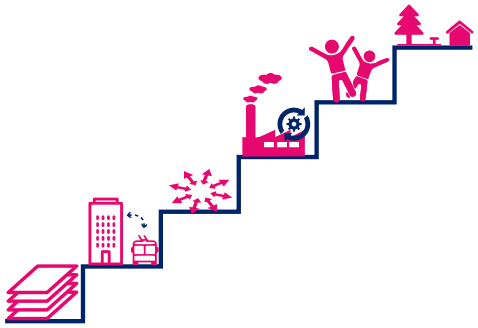

Slim omgaan met ruimtegebruik

Door in de stad te bouwen, hoeven we geen nieuwe wegen, buslijnen of winkelcentra aan te leggen. Nieuwe woningen en kantoren moeten zo veel mogelijk gebouwd worden op plekken die goed bereikbaar zijn met het openbaar vervoer en in de nabijheid van voorzieningen zijn. Op de best bereikbare plekken, zoals rond trein- en busstations, bouwen we de hoogte in. Op deze plekken zal de auto minder worden gebruikt en profiteren mensen optimaal van het aanwezige openbare vervoer. Ook is bouwen nabij een winkelcentrum heel geschikt, omdat mensen ook op deze plekken minder afhankelijk zijn van de auto.

We gaan meer functies mengen. Denk aan het mogelijk maken van woningen bij bedrijven of kantoorlocaties of boven winkels in de binnenstad. Op die manier worden ook deze plekken beter benut en neemt de sociale veiligheid toe. Maar ook in wijken zal de werkgelegenheid toenemen. Als we ontwikkelingen mogelijk maken aan de stadsranden, houden we rekening met de landschappelijke waarden en moet de uitbreiding een maatschappelijke meerwaarde hebben.

Naast een efficiënt gebruik van de ruimte levert dit afwegingsprincipe een reductie op in het gebruik van nieuwe grondstoffen (verlengen van de levensduur, efficiënt en duurzaam grondstoffenverbruik, grondstoffen opnieuw gebruiken, grondstoffen recyclen en producten zoveel mogelijk lokaal produceren en verwerken).

Duurzaam omgaan met de ruimte en energie is niet langer alleen een opgave voor de bovengrond van de stad. Ook de ondergrondse drukte neemt toe en ondergrondse infrastructuur vraagt ruimte. Zoals het beschermen van gebieden voor drinkwater, het borgen van archeologische waarden, het bieden van groeiruimte voor bomen en het benutten van kansen voor bodemenergie. De aanwezigheid van bodemverontreinigingen en explosieven verhoogt de ruimtedruk. Dit vraagt om regie op de ondergrond in relatie met de opgaven en ontwikkelingen bovengronds.

4.4 Toelichting op omgevingsvisiekaart

De visiekaart zoals hiernaast weergegeven, is een ruimtelijke vertaling van de hiervoor beschreven aspecten. Het gaat om het toekomstbeeld, de ruimtelijke kwaliteiten en de opgaven en ambities voor 2040 als basis, aangevuld door de wensen vanuit de stad en vanuit de afwegingsprincipes.

In de volgende hoofdstukken worden de thema's en gebieden uitgebreid toegelicht. In het laatste hoofdstuk wordt de doorwerking van de omgevingsvisie beschreven. Hoe gaan we onze visie realiseren en met behulp van welke instrumenten uit de gereedschapskist van de nieuwe omgevingsvisie? Door het opstellen van nieuwe programma's, het opnieuw tegen het licht houden van bestaand beleid en het uitwerken van deelgebiedsvisies, geven we de komende jaren invulling aan de ambities uit de omgevingsvisie. Bij elke fase worden de plannen duidelijker. Daar hoort ook een andere vorm van participatie bij. Dat bespreken we in het laatste hoofdstuk, zodat we steeds weer een zorgvuldig proces van afwegen en besluiten doorlopen.

Legenda Visiekaart

Wonen
Onderzoeken mogelijkheid verdichting met verbeteren van leefbaarheid en DNA als inzet.

Multifunctionele opgave nader uit te werken.

Onderzoekslocatie: verstedelijking stadsrand vanuit landschappelijke kwaliteit en maatschappelijke meerwaarde.

Energie
Onderzoekslocaties voor de energieopgave.

Vitale stad
Hoogdynamische ontwikkeling om de vitaliteit, variatie en leefbaarheid van de Arnhemse wijken en bebouwde gebieden te versterken en te vernieuwen. Hierbij wordt een integrale combinatie gemaakt met energietransitie, klimaatadaptatie, economie, kwaliteit van de openbare ruimte en toekomstbestendige bereikbaarheid.

Ontwikkeling van economische hotspots waar optimaal wordt ingezet op bedrijvigheid en het handhaven van concentratiebeleid in detailhandel.

Ontwikkeling van economische hotspots waar optimaal wordt ingezet op bedrijvigheid met een focus op energie, innovatie, maken en testen.

Ontwikkeling van educatieve hotspots waaronder middelbare scholen, ArtEZ, de HAN University of applied sciences en Van Hall Larenstein, met de focus op educatie en toegepaste wetenschappen, schone mobiliteit, circulaire economie en energie.

Behouden en optimaliseren van bedrijventerreinen met kansen voor functiemenging.

Leefomgeving
Grootschalig aaneengesloten groenstructuur. Deze zone biedt aanknopingspunten voor omliggende gebieden die vergroend kunnen worden en kunnen worden aangesloten op dit natuurnetwerk. Deze groene plekken dienen als verkoelende plekken die beschermd blijven.

Natuurontwikkeling door het opheffen van barrières en het verbinden van bestaande natuurgebieden.

Natuur- en cultuurzone; intensiever benut met respect voor alle (natuurlijke) kwaliteiten: investering in de bestaande groene buitenruimte tot een nog hoogwaardigere zone waar kan worden geïnvesteerd in het verhogen van de biodiversiteit.

Investering in de buitenruimte tot een aaneengesloten, divers en hoogwaardig groen-blauw raamwerk met als doel om het gebied te verbinden met de groenzones rondom stadsparken, de IJssel, Nederrijn en Veluwe. Dit raamwerk biedt mogelijkheden om te verblijven in een natuurlijke omgeving waar men kan wandelen, sporten en elkaar kan ontmoeten.

Mobiliteit
Robuust autonetwerk van snelwegen, provinciale en lokale wegen.

Robuust netwerk van radialen met HOV als prioriteit; ruimte voor duurzame mobiliteit.

Sociaal veilige verbindingen en robuust netwerk van (snel)fietspaden.

Ontwikkeling van het station tot dynamisch knooppunt waar ook de verstedelijkingsopgave aan gekoppeld kan worden, als de woon-werk-milieus van de toekomst die zijn verbonden met de economische Hotspots van Arnhem.

Zoekgebied nieuw station Arnhem-Oost.

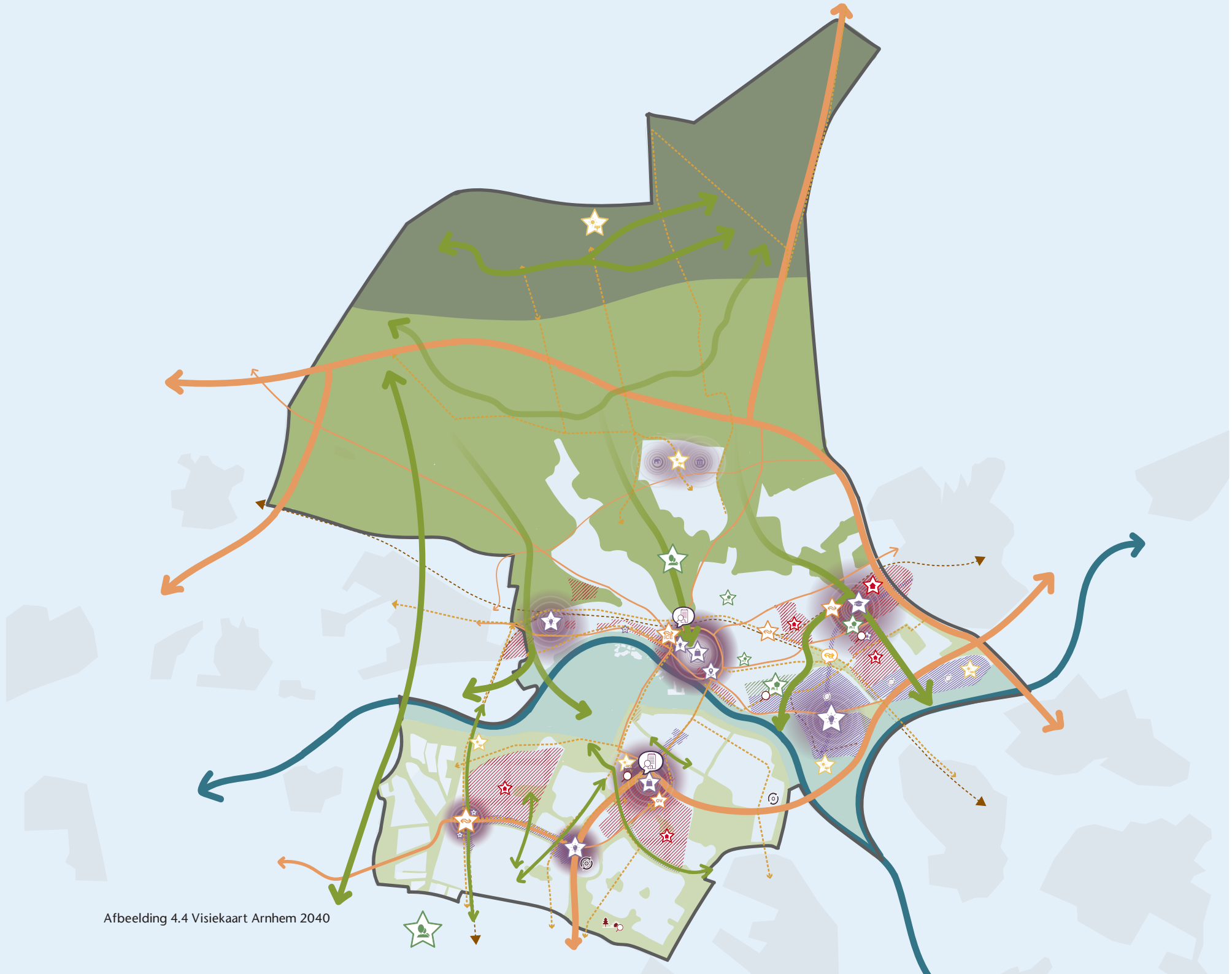

Afbeelding 4.4 Visiekaart Arnhem 2040

VAN DE KOLK

5. Thematische uitwerking

In dit hoofdstuk werken we de integrale ontwikkelkoers voor de stad uit in een aantal overkoepelende thema's. Per thema geven we aan welke inspanningen we de komende jaren gaan doen in de stad en hoe deze inspanningen zich verhouden met andere thema's. Door de verschillende thematische opgaven met elkaar te verbinden, kunnen we werk met werk maken en kunnen we vooraf slimme oplossingen bedenken voor potentieel conflicterende ruimteclaims.

5.1 Een aantrekkelijk Arnhem

Om de ruimtelijke kwaliteit van onze stad te behouden en te versterken, gaan we de komende jaren flink aan de slag met het verder zichtbaar en meer beleefbaar maken van Arnhem als groene, creatieve en vrije stad.

We kijken over de grenzen: Arnhem in de Regio

In regionaal verband is de combinatie van het rivierenlandschap met de stuwwal dé identiteitsdrager. Onze geschiedenis is onlosmakelijk verbonden met de grote rivieren en dit werkt nog steeds door in de regio. Arnhem ligt daar waar de grote rivieren uit het Europese achterland zich splitsen en uitwaaieren richting Holland en het IJsselmeer. In combinatie met het reliëf en de bosrijke natuur op de hoge stuwwallen kent onze regio een grote variatie aan natuur en landschappen. Het landschap kenmerkt ook de stedelijke ontwikkeling met een palet van twee centrumsteden en omliggende dorpen met hun verschillen in historie, karakter en cultuur. In de regio staat het versterken van de eigen kwaliteiten centraal, waarbij Arnhem zich profileert als groene, creatieve en vrije stad met een bruisend centrum, een rijk cultureel leven en topattracties.

De komende jaren blijven we inzetten op het versterken van Arnhem als aantrekkelijke stad voor onze inwoners en onze bezoekers uit de regio en ver daarbuiten. Herdenkingstoerisme speelt daarin een grote rol, waarbij het verbinden en positioneren van onze regio als 'het Normandië van het Noorden' een belangrijke focus is. Net als Normandië heeft Gelderland immers een groot aantal betekenisvolle plekken waar historische gebeurtenissen uit WOII hebben plaatsgevonden.

We maken het landschap en ons erfgoed nog zichtbaarder en delen de verhalen die daarbij horen

In Arnhem zijn we gezegend met maar liefst vier landschappen: de Veluwe met het stuwwallenlandschap en het gradiëntlandschap, het rivierenlandschap en het polderlandschap. We koesteren de verschillen in landschapskarakteristieken, groenstructuur, bodemsoort en waterhuishouding. Om die reden bouwen we geen nieuwe woonwijken in onze waardevolle landschappen, maar maken we zoveel mogelijk gebruik van de ruimte in de stad, door gebouwen te transformeren en gebieden te herontwikkelen. Komende jaren zorgen we niet alleen voor het versterken van de landschappen buiten de stad, maar ook voor het beter verbinden van groen en natuur in de stad. Dit doen we door het herstellen en verbeteren van de groene en landschappelijke verbindingen. We blijven inzetten op het beter zichtbaar en beleefbaar maken van alle (voor)historische elementen die onderdeel uitmaken van onze stad, zowel boven

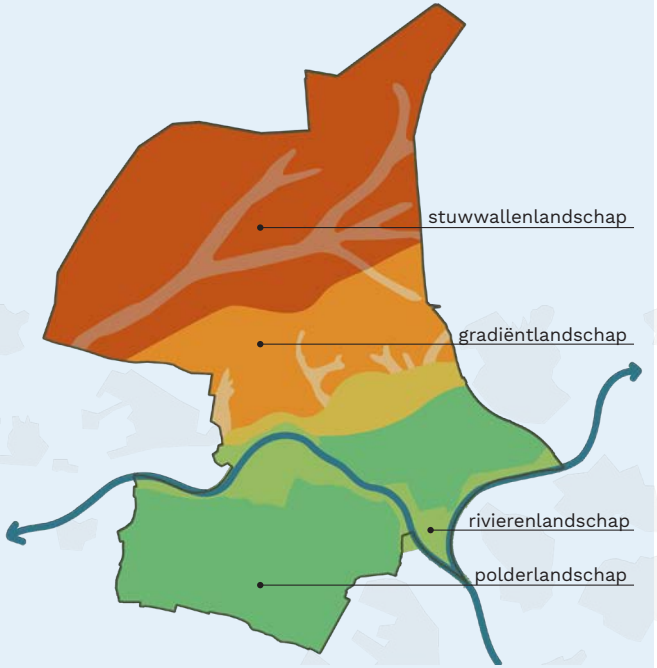

Afbeelding 5.1 Landschapstypologieën

als onder de grond, die laten zien hoe Arnhemmers vroeger leefden en werkten. Daarbij gebruiken we de aanwezige energie in de stad en zoeken we afstemming met onze betrokken partners. Om cultuurhistorisch waardevolle gebouwen te behouden, werken we mee aan herbestemming met passende functies. Er is ruimte voor ontwikkeling, met respect voor het bestaande.

We koesteren onze vrijheid door het zichtbaar maken van onze verdedigingswerken

In haar lange geschiedenis heeft Arnhem veel meegemaakt en de overgebleven verdedigingswerken van de Romeinse tijd tot de Koude Oorlog zijn daar nog stille getuigen van. We blijven inzetten om deze geschiedenis beter zichtbaar en beleefbaar te maken. Mooi voorbeeld zijn de contouren van het castellum in Meinerswijk dat onderdeel was van de verdedigingswerken van de Romeinse rijksgrens (limes). Vanaf 1825 werden de muren, wallen en grachten van Arnhem gesloopt en gedempt. Bij graaf- en bouwwerkzaamheden worden hier en daar nog steeds muurresten aangetroffen. Op diepte is de muur grotendeels nog intact onder de grond. De Sabelspoort is de enige stadspoort die een sloop bespaard is gebleven. Meer recente verdedigingswerken spreken echter net zo tot de verbeelding. De Fliegerhorst Deelen werd door de Duitsers aangelegd als een groot gecamoufleerd vliegveld met bijbehorende landingsbaan, gebouwen en kampementen. Tijdens de Koude Oorlog speelde de Rijn bij Arnhem een belangrijker rol. Als de dreiging van een Russische invasie groot werd, zou de Rijn hier afgesloten kunnen worden door een stuw. Daarmee zou zoveel water naar de IJssel stromen dat een groot gebied onder water kwam te staan. Voor al deze elementen geldt nu de opdracht om nieuwe functies te vinden en de toeristisch-

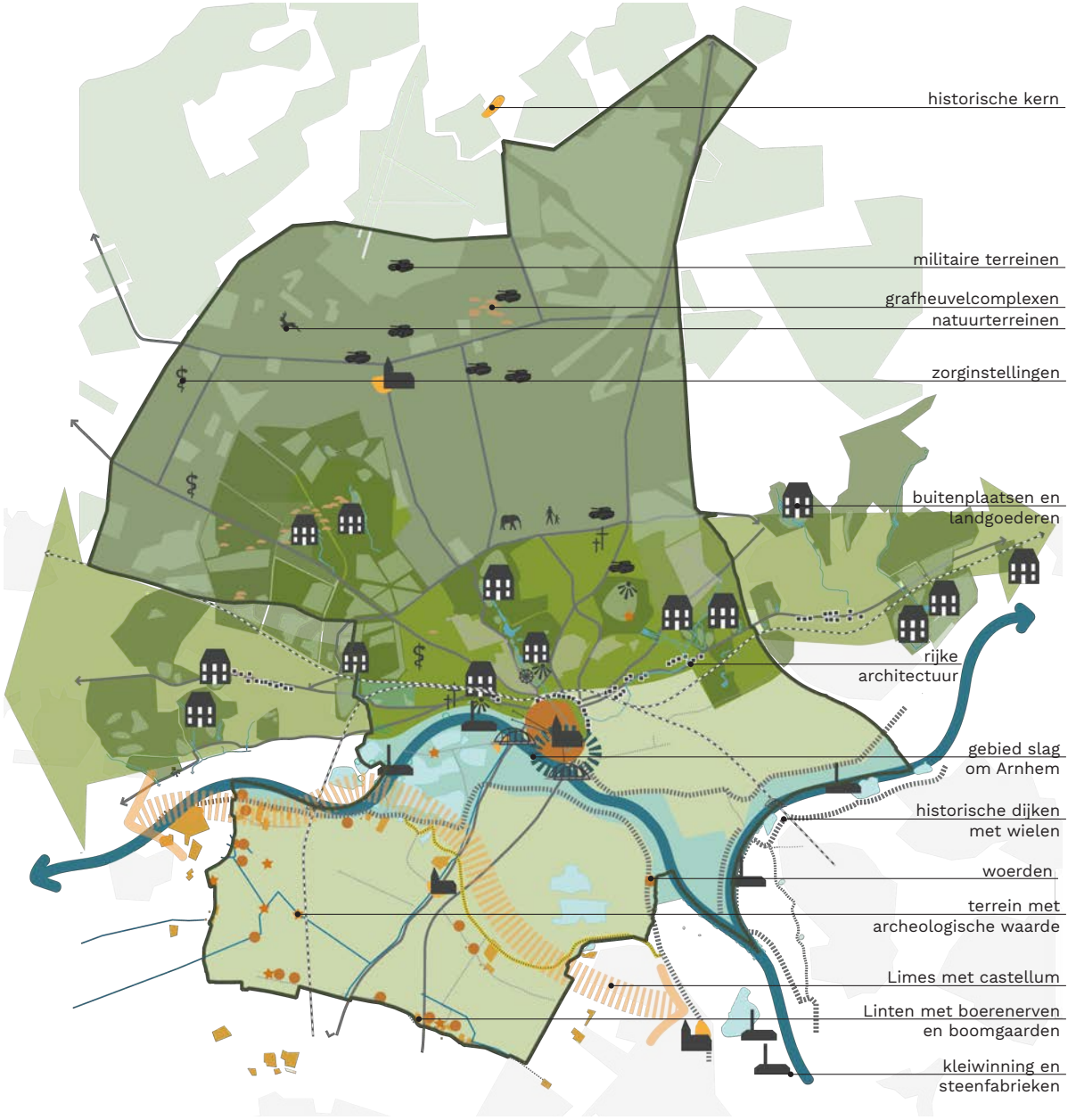

Afbeelding 5.2 Cultuurhistorie van Arnhem

recreatieve mogelijkheden van dit erfgoed te onderzoeken. Ze vertellen het Arnhemse verhaal, dragen bij aan onze identiteit en sluiten aan bij de regionale ambities ten aanzien van het herinneringstoerisme.

We maken aantrekkelijke plekken in de stad waar het creatieve karakter van de stad centraal staat

Vanuit de monumentale binnenstad ontwikkelen we verschillende gebieden die bijdragen aan het creatieve karakter en imago van onze stad. In Centrum West wordt de relatie tussen binnenstad (Focus en Rozet) en het Museum Arnhem met een creatieve corridor versterkt. Het verbindt de binnenstad en de verschillende culturele functies (ArtEZ en de creatieve wijk Coehoorn). Het gebied krijgt hiermee een zichtbare identiteit. Het verbeteren van de toegankelijkheid en aantrekkelijkheid is een katalysator voor nieuwe ontwikkelingen en biedt volop kansen om het gebied te transformeren tot een woon-werkgebied voor de creatieve maakindustrie. We stimuleren de samenwerking en richten de openbare ruimte zo in dat we hierin faciliteren. Aan de oostzijde van de binnenstad richten we ons rondom de schouwburg op een bundeling van de podiumkunsten. Een stevige voor alle podiumkunsten in Arnhem is nodig om de door het Rijk gefinancierde topgezelschappen goed te faciliteren.
Door het netwerk van corridors verankert de binnenstad in haar omgeving. De bezoekers van het centrum worden verleid om een combinatiebezoek aan de omgeving te maken (Sonsbeek, Stadsblokken, Modekwartier en Kunstkwartier). Zo zetten we breder in op onze identiteit "Arnhem groen en creatief". Dit alles draagt bij aan de culturele infrastructuur en aan een aantrekkelijke stad en regio voor wonen, werken en verblijven.

We versterken het contrast van onze wijken

In de lange ontstaansgeschiedenis van Arnhem zijn buurten en wijken ontstaan die eeuwen aan bouwstijlen laten zien en verschillende verhalen vertellen. Van de middeleeuwse kelders in de binnenstad tot het modernistische winkelcentrum Presikhaaf en van de klassieke villa's aan de Velperweg tot de woonerven in Elderveld. De komende jaren gaan we de diverse karakters van onze wijken verder versterken. Dit doen we door bij transformaties, herontwikkelingen, verbouwingen en herinrichting van straten de cultuurhistorische waarden, overige kwaliteiten en ligging van een wijk als vertrekpunt te nemen voor ruimtelijke verbeteringen. We werken vanuit de ontwerpstijl van de wijk (met name bij beschermde stadsgezichten) en met een menselijke maat. Wijkvisies dragen bij om de karakteristiek per wijk te duiden. Een mooi voorbeeld is de visie voor Elden, waarin de wijkbewoners vragen om waardering en bescherming van de dorpse identiteit.

We transformeren onze straten en pleinen tot aantrekkelijke groene ontmoetingsplekken

Om de leefbaarheid van onze stad in de toekomst te verbeteren zorgen we voor een andere inrichting van ons openbaar gebied. Een inrichting die ruimte geeft aan schone vormen van mobiliteit. Onze straten en pleinen maken we groener met meer ruimte voor ontmoeten, spelen en bewegen voor iedereen. Hiermee bevorderen we de sociale- en gezondheidskwaliteit van de buurt. De inrichting van onze buitenruimte stemmen we af op het onderliggende landschap, de stedenbouwkundige karakteristiek en de klimaatopgave van een buurt. Waar een combinatie ligt met cultuurhistorische thema's, pakken we die kansen.

Afbeelding 5.3 Creatieve karakter van de stad

Afbeelding 5.4 Malburgen in sneeuw

Afbeelding 5.5 Transformatie van openbare ruimte

Aandacht is er voor de verschillende belangrijke invals- en verbindingswegen in de stad. Deze zijn geschikt om zich te ontwikkelen tot aantrekkelijke verblijfsgebieden met veel groen en ontmoetingsfuncties. De beleving van de stad met haar groen, haar uitzichten en haar wisselende buurten en voorzieningen moet vanaf deze plekken centraal staan. Een voorbeeld is de Apeldoornseweg, op deze weg rijd je eerst door het bos met doorzichten naar velden en af en toe wat bebouwing. Vervolgens zie je de villa's en daarna beleef je de stad met steeds dichtere bebouwing en steeds meer voorzieningen en levendigheid op straat.

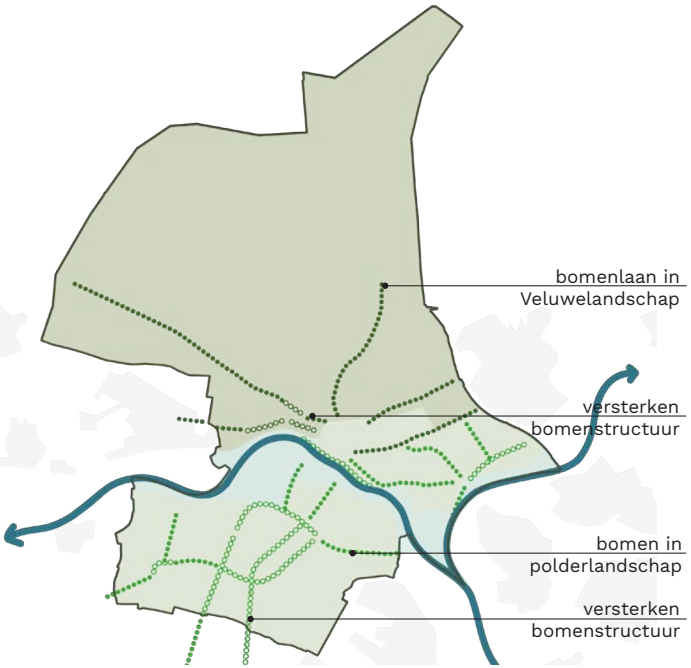

Afbeelding 5.6 Groen-Blauw raamwerk van Arnhem

Bij het aantrekkelijker maken van onze openbare buitenruimten kan de inrichting van de buitenruimte van particulieren (bij instellingen, kantoren, particuliere tuinen en erven) niet achterblijven. Deze dragen immers voor een belangrijk deel bij aan het groene karakter van onze stad. We gaan dit groen daarom beter beschermen en we stimuleren de aanleg van meer groen in deze gebieden.

We ontwikkelen een kwaliteitskader voor verdichting

We koesteren onze fraaie landschappen, parken en polderlinten. Deze zijn verankerd in het groenblauwe netwerk en vormen onze aantrekkelijke woonomgeving. Dat betekent niet dat verandering en gebiedsdynamiek worden geweerd. Het betekent dat de stad bij zichzelf blijft; het DNA en de ruimtelijke kwaliteit als vertrekpunt. Om te bouwen gaan we op zoek naar plekken in of direct aan de bestaande stad. Daarbij maken we het liefst gebruik van goed bereikbare plekken in en rond het centrum, de omgeving van treinstations en (winkel)centra. Maar er zijn ook andere locaties binnen de stad waar gebouwd gaat worden. Bouwen in de bestaande stad is altijd maatwerk en heeft overal zijn specifieke uitdagingen. Daarom stellen we een integraal kwaliteitskader voor de stad op, waarin de samenhang tussen de waarden geborgd is. In dit kwaliteitskader geven we aan welke kwaliteiten we willen versterken en waar verdichting kan bijdragen aan de karakteristiek van het gebied. Voorwaarde is dat de nieuwe bebouwing extra omgevingskwaliteit toevoegt aan de stad en dat openbare ruimte altijd publiek toegankelijk blijft.

Dit kan door het creëren van een ontmoetingsplek, het toevoegen van groen, het herbestemmen van monumentale objecten. Maar afschermende bebouwing kan bijvoorbeeld ook bijdragen aan het verminderen van geluid voor de omgeving. De menselijke maat en schaal spelen een belangrijke rol bij de inpassing van nieuwe bebouwing en met name hoogbouw. Ook de mogelijke overlast voor de directe leefomgeving (schaduw en windhinder) wegen we hierbij mee. Participatie door omwonenden en ander direct belanghebbenden is noodzakelijk. Met herstructurering kunnen door het efficiënte ruimtegebruik soms meer woningen worden gerealiseerd. Dit geldt vooral voor naoorlogse woningen en wijken met opgaven voor verduurzaming en herstel van de ruimtelijke structuur. Een andere oplossingsrichting is transformatie. Bijvoorbeeld door bestaande gezinswoningen om te vormen naar eenpersoonshuishoudens. Met goede stallingsvoorzieningen en parkeeroplossingen zorgen we voor behoud van ruimtelijke kwaliteit in het openbaar gebied. In alle gevallen moet ontwikkeling bijdragen aan een verbetering van de ruimtelijke en omgevingskwaliteit.

We maken onze stad duurzaam aantrekkelijk

De Arnhemse monumenten en stadsgezichten geven de stad haar unieke karakter en daar zijn we zuinig op. Omdat we willen dat ons waardevolle erfgoed nog eeuwen mee kan, zorgen we dat ook deze gebouwen beter worden geïsoleerd en kunnen omschakelen naar duurzame energiebronnen. Nieuwe afwegingskaders ondersteunen de afstemming tussen verduurzaming en behoud van beschermde monumentale waarden.

5.2 Een groene gezonde, en leefbare stad

Het Arnhems groen draagt bij aan de fysieke en mentale gezondheid van onze inwoners. De groene ruimte nodigt uit tot bewegen en sporten. Daarnaast heeft groen een sociale functie: mensen ontmoeten elkaar. Het bevordert de psychische gezondheid en beperkt het gevoel van eenzaamheid (onder andere bij ouderen). De komende jaren gaan we veel woningen in de stad bijbouwen. Hiermee sparen we het groen buiten de stad, maar we moeten ook zorgen dat er ín de stad voldoende groen aanwezig blijft. Bij de verstedelijkingsopgave is een klimaatbestendige, schone, biodiverse en gezonde leefomgeving en goed toegankelijk, nabij en aantrekkelijk groen een cruciaal uitgangspunt.

We kijken over de grenzen: Arnhem in de regio

In de groene ontwikkeling van de stad kijken we verder dan de gemeentegrenzen van Arnhem. Samen met de gemeenten om ons heen kijken we hoe we de regio als geheel kunnen vergroenen en gezonder maken. Park Lingezegen is een mooi voorbeeld. Dit landschapspark tussen Arnhem en Nijmegen bedient inwoners uit alle omliggende gemeenten. Het park is als groot, groen recreatiegebied tussen groeiende steden en dorpen een uiting van de balans tussen groei en leefkwaliteit in de regio.

We beschermen en verbeteren ons stadsklimaat

Nieuwe duurzame energiebronnen (windmolens, zonne-energie) passen we met behoud van de ecologische, landschappelijke en cultuurhistorische waarden in. Ook klimaatadaptatiemaatregelen vragen ruimte, zowel boven als in de grond. Afstemming en regie op de inpassing van al deze maatregelen is nodig. Voor een aantrekkelijke, gezonde stad is een klimaatbestendige, schone en gezonde leefomgeving met goed toegankelijk en aantrekkelijk groen een randvoorwaarde. De thema's water, hitte en droogte spelen bij herinrichting en herontwikkeling een belangrijke rol.

We gaan ons groen nog beter met elkaar verbinden

De stedelijke en de groene ontwikkeling van de stad gaan hand in hand. Dit doen we door de bestaande groengebieden in en buiten de stad nog beter met elkaar te verbinden. Zo kunnen we op een aantrekkelijke manier van het ene park naar het andere park komen. Deze verbindingen zijn niet alleen goed voor mensen, maar ook voor dieren en planten. Op die manier kun je straks via groene verbindingen van de Veluwe via de parken naar de Rijn en de IJssel en van park Lingezegen naar Stadsblokken en Meinerswijk. Ook tussen de wijken en de parken zorgen we voor meer groene en veilige verbindingen, zodat het vanuit een wijk nooit te ver is voor een ontspannen wandeling of een picknick in het park.

We maken onze wijken veiliger

Een leefbare stad is een veilige stad. We maken onze wijken veiliger door wijken gemengder te maken. Dit betekent een mix van koop en huur, jong en oud, rijk en arm. We voorkomen concentraties van kwetsbare mensen en mensen met een hulpvraag. Daarnaast zorgen we voor meer ogen op straat. Dit doen we door functies te mengen, zodat er op alle tijden van de dag wat

Afbeelding 5.7 Groene plekken in de stad

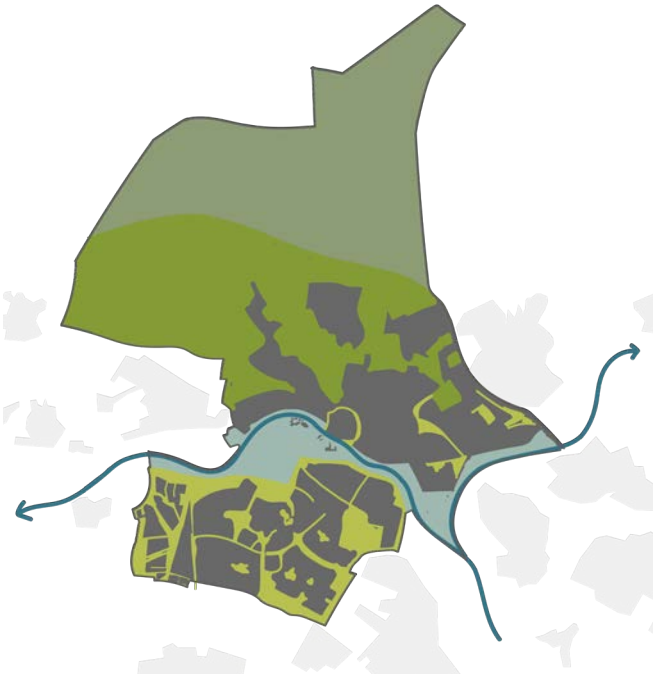

Afbeelding 5.8 Groene verbindingen rondom woonblokken

Afbeelding 5.9 Schone straten

Afbeelding 5.10 Sporten in de openbare ruimte

Afbeelding 5.11 Koele plekken in de stad met water

te doen is in een gebied. Bij de inrichting van het openbaar gebied en bij inpassing of aanpassing van bebouwing zorgen we dat veel ramen en zichtlijnen naar de openbare ruimte gericht zijn. Dit zorgt voor meer betrokkenheid van bewoners bij hun straat en draagt bij aan de sociale veiligheid. We houden onze straten schoon en heel en zorgen voor een inrichting van het openbaar gebied gericht op snelheidsverlaging van auto en scooter.

Daarnaast zorgen we bij de inrichting van onze stad dat we risico's op gevaarlijke situaties zoveel mogelijk voorkomen en, mocht gevaar optreden, we onze inwoners zoveel mogelijk bescherming kunnen bieden door het voorkomen en beperken van gewonden, doden en schade als gevolg van een ongeval met gevaarlijke stoffen. Dit kan gaan om de directe gevolgen, maar ook om de indirecte gevolgen die voortkomen uit het langdurig onbereikbaar zijn van een gebied, of de uitval van vitale infrastructuur zoals transport-, elektriciteit-, communicatie-of drinkwatervoorzieningen.

In de wijken zorgen we voor voldoende speel-, sport- en ontmoetingsruimtes

Bewegen is een belangrijk middel voor gezondheid, maar ook voor inwoners om elkaar te ontmoeten. Het versterkt zo de sociale cohesie in onze wijken. Hierbij hoeft niet uitsluitend gedacht te worden aan de klassieke vorm van sporten via een vereniging, waarbij de sportbeoefening voorop staat. Het kan ook gaan om een wandeling of een potje jeu de boules. We zien de sportparken als een belangrijke ontmoetingsplek voor de wijken. De voetbal- en hockeyvelden bieden overdag kansen, want dan worden ze vaak weinig gebruikt door de verenigingen. We willen toe naar sportparken die het hart vormen van de wijk als beweeg- en ontmoetingsplek. Open sportparken, waar allerlei activiteiten plaatsvinden naast de verenigingssport. Voor bijvoorbeeld jongeren die frisbeeën of voor senioren die voordat ze gaan wandelen samen koffiedrinken. Dit vraagt van sportverenigingen om naast focus op de sport ook aandacht te hebben voor de sociale rol die zij voor en in de wijk kunnen spelen.

We zorgen voor voldoende medische voorzieningen in de wijk

Onze bevolking neemt toe en vergrijst. De behoefte aan zorgvoorzieningen in de wijk neemt door beide ontwikkelingen toe. Het aanbod aan medische voorzieningen moet goed aan blijven sluiten op de demografische ontwikkeling van een wijk.

We zorgen voor een nog betere toegang van gebouwen en buitenruimten voor alle Arnhemmers

We willen iedereen in staat stellen om zelfstandig te kunnen genieten van alles wat Arnhem te bieden heeft. Bij de inrichting van onze buitenruimten en bij de realisatie van gebouwen zorgen we daarom dat deze toegankelijk zijn voor ouderen en mensen met een beperking. We zorgen vanaf de start van een (beleids)proces dat we inwoners met een beperking (en organisaties zoals het Arnhems platform chronisch zieken en gehandicapten - Apcg en Bijzonder in Arnhem) als ervaringsdeskundigen betrekken. Op basis van 'Niets over ons zonder ons'-principe uit VN-verdrag Handicap.

We spelen in op een veranderende beweegcultuur in een groeiende stad

Waar het aantal mensen dat bij verenigingen

sport langzaamaan daalt, zien we juist dat het aantal mensen dat bij commerciële aanbieders of in de eigen leefomgeving sport, stijgt. Er is een sterke wens om in de eigen buurt, in het park, of elders in de openbare ruimte, te sporten en te bewegen. Hier gaan we de openbare ruimte op inrichten, maar zonder dat ecologische, klimaat- en erfgoedwaarden en -functies in de knel komen. Het gebruik van de openbare ruimte moet aansluiten op de draagkracht van het gebied. De intensiteit, het gebruik, de frequentie en de duur kunnen verschillen per locatie.

We ontwikkelen nieuwe woningen bij groen of aan een aantrekkelijke route

We zorgen dat we onze bestaande buurten vergroenen en dat het vanaf een woning nooit ver lopen is naar het groen. Dit kan door nieuwe woningen in de buurt van bestaande groenvoorzieningen te bouwen en door bij nieuwbouw ook te zorgen voor groen in de buurt. Daarnaast zorgen we voor aantrekkelijke en veilige verbindingen naar groengebieden. Op die manier kunnen mensen die wat verder van het groen wonen op een prettige manier het groen bereiken.

We blijven inzetten op de gebiedsgerichte milieubenadering

Voor een gezondere stad zetten we in op een betere milieukwaliteit voor de hele stad. Dit betekent het terugdringen van het lawaai in de stad en een gezonde luchtkwaliteit. We beseffen dat het op de ene plek in de stad drukker is dan op de andere. Om die reden hanteren we een gebiedsgericht milieubeleid. Dit betekent dat we onze milieuambities afstemmen op de levendigheid van een gebied. In de binnenstad en andere belangrijke centra

Afbeelding 5.12 Bewegen & ontmoeten in Arnhem

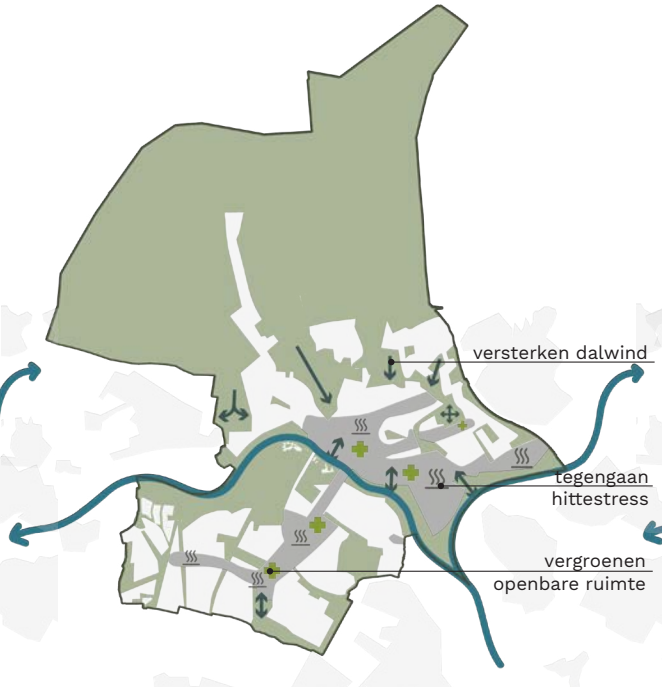

Afbeelding 5.13 Hittestress Arnhem

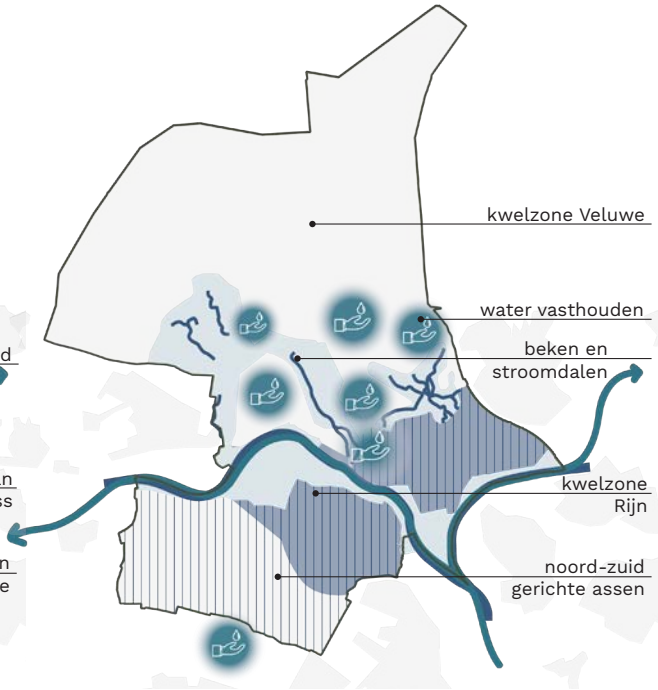

Afbeelding 5.14 Water in Arnhem

in de stad en langs de doorgaande wegen waar veel voorzieningen aanwezig zijn, kunnen we andere normen accepteren dan in een buitenwijk. Daar moet echter wel wat tegenover staan, zoals het beschikken over een geluidsluwe buitenruimte, een park of groene route op korte afstand en een hoog voorzieningenniveau. Een gebiedsgerichte benadering vraagt ook om een goede monitoring van de milieusituatie. Daarom gaan we in beeld brengen welke delen van de stad al voldoen aan de gezondheidsnormen van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) en waar mogelijk milieuwinst te behalen valt.

We beperken overlast van extreme buien

De aanwezige hoogteverschillen maken met name Arnhem-Noord kwetsbaar voor afstromend regenwater. Om het risico op wateroverlast te verminderen, moeten we water langer vasthouden in de hogergelegen gebieden, sneller afvoeren uit de lagergelegen gebieden en voorkomen dat er te veel regenwater in gemengde riolen terecht komt. Daarom gaan we aan de slag met het verminderen van verhardingen in de openbare ruimte, maar ook in particuliere tuinen en erven. We gaan door met het afkoppelen van hemelwater. Bij nieuwbouw koppelen we al het regenwater af, bij renovatie koppelen we maximaal af en 90% van alle openbare ruimte wordt ontkoppeld.

We bereiden onze stad voor op droge perioden

Langdurige droogte kan ons groen aantasten en leidt tot lagere waterstanden in beken, vijvers en rivieren. Dan helpt het als we de bodem als buffer gebruiken om zoveel mogelijk regenwater in op te slaan. Ook hiervoor zorgen we dat we minder verhardingen hebben in de wijken, zowel op straat als in de particuliere tuinen. Daarnaast maken we ons bomenbestand diverser en geschikter voor droge perioden.

We willen een geschikte bodem en schoon grondwater

Het Arnhemse grondwater is over het algemeen van hoge kwaliteit en wordt tevens gebruikt als drinkwater, proceswater, koelwater, voor energiewinning en is de bron van de Arnhemse beken. Het grondwatersysteem en de bodemdiversiteit zijn belangrijke dragers van ecosystemen. Voor een gezondere stad zetten we in op bodems die geschikt zijn voor wat we erop doen en beschermen we ons grondwater voor onze drinkwatervoorzieningen. We voorkomen nieuwe verontreiniging of aantasting en we beheren op duurzame en doelmatige wijze resterende historische verontreinigingen.

Het gebruik van onze stad door de jaren heen heeft in delen van de stad geleid tot te veel lood in de bovengrond. We zetten ons in om samen met bewoners ervoor te zorgen dat buiten spelen, (moes)tuinieren en tegelwippen veilig kan. Ook het gebruik van allerlei ‘moderne’ stoffen (denk aan PFAS, medicijnen, antibiotica en nieuwe chemicaliën) heeft een keerzijde. We houden daarom in de gaten welke ontwikkelingen er zijn en welke invloed dat heeft op het gezond kunnen gebruiken van onze bodem. We wegen bodemkwaliteit mee als onderdeel van een brede afweging over de kwaliteit van de leefomgeving in relatie tot de functies.

We zorgen voor meer koelte in de stad

We willen zoveel mogelijk voorkomen dat onze inwoners, en vooral de kwetsbare Arnhemmers, negatieve gezondheidseffecten ondervinden van de hoge temperaturen. Het gaat dan om de situatie binnen- en buitenshuis. Bij hitte-eilanden, zoals bedrijventerreinen, de binnenstad, oudere wijken en Kronenburg, moeten stadsbomen, groene pleinen, daken en gevels de oplopende temperaturen tijdens de zomer reduceren. Daarnaast stimuleren we eigenaren en gebruikers om hun eigen tuinen en erven verder te vergroenen.

We zorgen voor meer natuur en biodiversiteit in en om de stad

De natuurwaarden staan onder druk. Er zijn sterke aanwijzingen dat in de afgelopen decennia de hoeveelheid insecten met driekwart is afgenomen. De Veluwe verzuurt door het neerslaan van stikstof op de bodem. Steden worden steeds belangrijker voor biodiversiteit. Een groot deel van het Arnhems groen is onderdeel van het Gelders Natuurnetwerk en van Europees Natura 2000-gebied. We koesteren en blijven investeren in waardevolle natuurwaarden van het groenblauwe raamwerk dat de natuur ver de stad in brengt. Het vergroot de natuurbeleving dichtbij huis, zorgt voor meer biodiversiteit en voor een klimaatbestendige stad. Bij de realisatie van (nieuw)bouw is natuurinclusief bouwen het uitgangspunt. Ook op gebouw-, straat- en tuinniveau zorgen we dat de inrichting bijdraagt aan de biodiversiteit. In een deel van onze parken en natuurgebieden kijken we goed welke gebieden geschikt zijn voor de wat intensievere recreatie en evenementen en in welke gebieden rust en nachtelijke donkerte voorop staan. Onnodig lichthinder is in de hele stad een aandachtspunt.

5.3 Een vitale stad

Arnhem wil een veerkrachtige stad zijn. Een duurzame dynamische economie is cruciaal in relatie tot de andere uitdagingen die de stad kent, zoals het welzijn van haar inwoners, mobiliteit en bereikbaarheid, woningbouw en ruimtelijke kwaliteit en verduurzaming. De aanwezigheid van banen, innovaties en investeringen in de stad is een impuls voor de ontwikkeling van de welvarendheid van de stad als geheel. De werklocaties in Arnhem spelen daarin een cruciale rol. Onder werklocaties verstaan we in dit perspectief naast de bedrijventerreinen en kantorenlocaties ook andere delen van de stad waar gewerkt wordt. Zoals de binnenstad en woonwijken. Daarom investeren we de komende jaren in economische kracht, in nieuwe bedrijvigheid, in werklocaties en in sterke wijken met voldoende werkgelegenheid en een hoog voorzieningenniveau. Een sterk energiecluster is daarbij ons vlaggenschip.

We kijken over de grenzen: Arnhem in de regio

Ook economisch kan Arnhem niet los worden gezien van de regio. We werken samen met andere gemeenten zodat we ons als één aantrekkelijke regio kunnen positioneren en niet elkaars concurrent worden. Arnhem maakt deel uit van de regio Arnhem-Nijmegen en positioneert zich samen met de Regio FoodValley als Groene Metropool. Economisch maakt deze regio zich sterk voor topsectoren Energy, Food & Agri en Health & Hightech, waarbij elk deelgebied in de regio zijn eigen specialisaties heeft die elkaar onderling kunnen versterken. Arnhem onderscheidt zich binnen de regio door enkele kenmerkende economische speerpunten, waaronder energie, bruisende binnenstad, creatieve industrie & ontwerp, regionaal dienstencentrum en gezondheid & sport.

We maken Arnhem koploper in energietransitie en circulariteit

De energietransitie biedt grote kansen. Om koploper te blijven op energiegebied, maken en houden we onze stad aantrekkelijk voor startups en innovatieve bedrijven in de energiesector. Daarnaast gaan we de energiesector beter verbinden aan de sterk aanwezige creatieve industrie. Ook versterken we de verbinding tussen IPKW, Arnhems Buiten en de HAN Onderwijscampus, zodat deze drie energy-hotspots het fundament vormen in de innovatie- en kennisontwikkeling in Arnhem. Voor de energietransitie zijn heldere regelgeving en samenwerking tussen alle bestuurslagen van overheden van belang. We zien onze energieambities niet los van de transitie naar een circulaire economie. We werken de komende jaren aan slimme manieren om 'afval' in te zamelen en te verwerken in herbruikbare materialen.

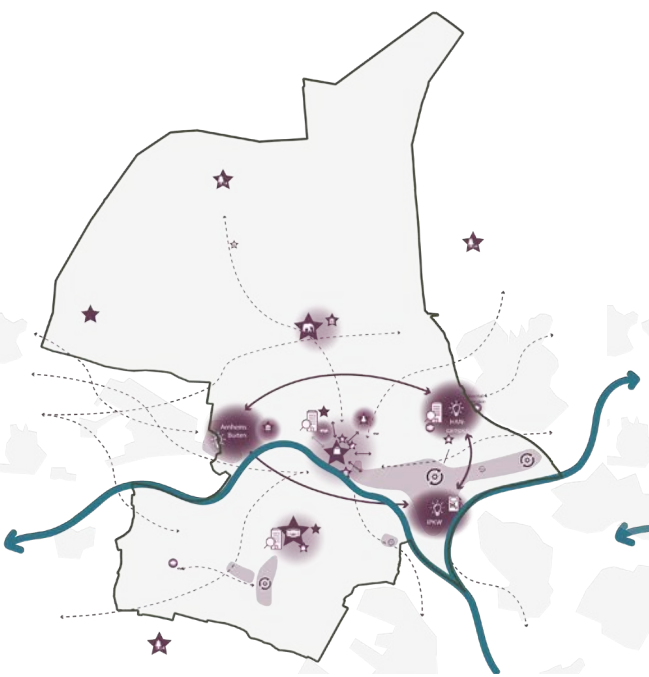

Afbeelding 5.15 Hotspots in Arnhem

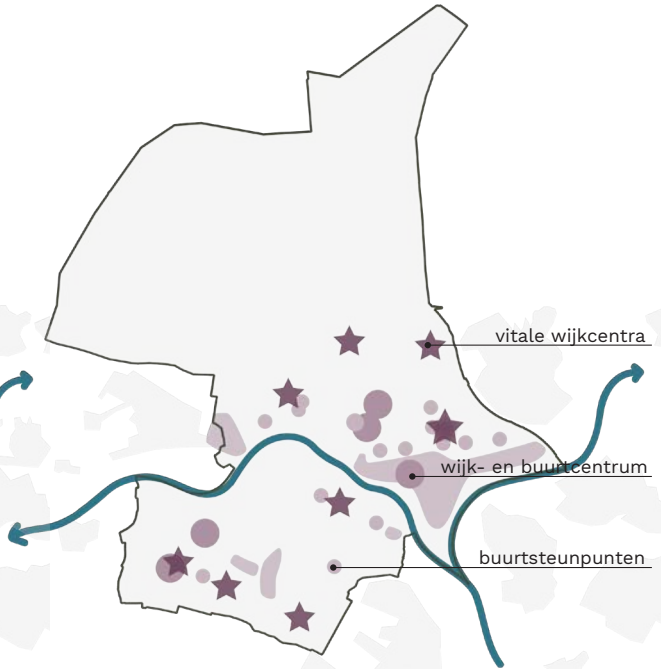

Afbeelding 5.16 Wijkcentra in Arnhem

Afbeelding 5.17 Ontmoetingsplekken en werklocaties

Afbeelding 5.18 Binnenstad als woon- en werklocatie

We investeren in mensen

We gaan ervan uit dat de energietransitie voor veel extra banen zorgt, zowel voor hoger opgeleide als praktisch geschoolde mensen. Om te zorgen dat bedrijven straks beschikken over goed geschoold personeel en onze inwoners en studenten maximaal kunnen profiteren van de extra werkgelegenheid gaan we zorgen voor een goede afstemming tussen die twee. Als gemeente spelen we hierin een verbindende rol. Daarmee streven we naar een passende baan voor alle Arnhemmers.

De binnenstad en onze stadsdeelcentra blijven de plekken om elkaar te ontmoeten

De binnenstad van Arnhem blijft het bruisende brandpunt van de stad en de regio. Het kernwinkelgebied blijft een belangrijke trekker, samen met de horeca en cultuur. Daarnaast is de binnenstad samen met de omgeving van station Arnhem Centraal een belangrijke woon- en werklocatie. Om al deze functies te huisvesten, ontwikkelt het centrum zich steeds meer tot een stedelijk multifunctioneel gebied met hoge dichtheden. De binnenstad transformeert daarbij van een place to buy naar een place to meet. De grote stadsdeelcentra Kronenburg en Presikhaaf transformeren naar een full service center. De komende jaren gaan we met de omgeving van beide centra aan de slag zodat ook deze centra toekomstbestendig worden en winkelen, horeca, beleven, cultuur, zorg en ontmoeten centraal staan. In de gebiedsuitwerkingen in hoofdstuk 6 gaan we hier nader op in.

We maken onze werklocaties toekomstbestendig

We willen onze werklocaties optimaal benutten. Dat betekent dat deze ruimte moeten bieden aan bedrijven die zorgen voor veel arbeidsplaatsen voor Arnhemmers en/of bedrijven die zich vooral richten op de sterke sectoren in Arnhem, zoals energy, dienstverlening, de creatieve industrie en ontwerp en circulariteit. Het traditionele MKB heeft daarbij ook zijn plek op de werklocaties.
Bij het bouwen van nieuwe woningen in de stad houden we rekening met de bestaande werklocaties. We gaan onderzoeken welke plekken in de stad geschikt zijn voor het mengen van wonen met werken en welke plekken geschikt zijn voor bedrijven die meer (milieu)ruimte nodig hebben, zoals bijvoorbeeld bedrijven voor de circulaire economie. We verwachten dat we door een goede inrichting van de ruimte en technische oplossingen veel kunnen bereiken, waardoor we de schaarse ruimte in de stad efficiënter kunnen gebruiken. Op die manier kunnen we op een effectieve manier woningen toevoegen aan de stad. Zodat dit niet ten koste gaat van onze werkgelegenheid en de ontwikkelruimte van bedrijven, maar juist een meerwaarde oplevert.

We zorgen voor goed bereikbare kantoren voor zakelijke dienstverlening en overheidsdiensten

Arnhem is een regionaal dienstencentrum. De aanwezigheid van zowel de branches juridisch en accountancy als ingenieurs- en adviesbureaus zorgt voor een sterke mix aan zakelijke diensten in de stad. Daarnaast huisvest het Bestuurskwartier diverse overheidsdiensten van provincie, gemeente, politie en openbaar ministerie. Om onze positie als dienstenstad te kunnen blijven versterken, zijn voldoende kantoorlocaties van de juiste kwaliteit belangrijk. Door de coronapandemie zijn we meer thuis gaan werken. We weten niet of deze trend zich straks blijft doorzetten, maar de verwachting is dat het kantoor meer een functie als

ontmoetingsplek en minder als standaard-werkplek zal krijgen. De verwachting is ook dat kantoren bij stationslocaties populair zullen blijven. Dit wordt mede gestimuleerd door de positie van station Arnhem in het internationale netwerk Amsterdam - Duitsland (Ruhrgebied / Berlijn). Bedrijven kiezen daarbij vaker voor meerdere kleinere locaties met spreiding over het land. Dergelijke locaties moeten goed bereikbaar zijn en de stations bieden op dat vlak de beste mogelijkheden, vanwege de centrale ligging en de toegankelijkheid van het openbaar vervoer. Om op deze plekken aan de vraag te kunnen blijven voldoen zien we hoogbouw als een goede oplossing.

We vergroten onze creatieve industrie en bevorderen de ontwerp- en cultuursector

Arnhem kent een brede creatieve sector variërend van kunst, cultuur en mode tot creatieve (maak) industrie en innovaties door kruisbestuivingen tussen sectoren. We blijven inzetten op het Modekwartier dat tientallen winkels en bedrijfsruimten huisvest op het gebied van mode en design en een aantrekkende werking heeft op winkelend publiek. De meer creatieve en innovatieve werkgelegenheid huisvest zich onder andere op Coehoorn en op het IPKW terrein, dat een broedplaats vormt voor starters in de creatieve sector. Deze innovatieve en creatieve ondernemers vormen een meerwaarde voor de bestaande bedrijvigheid en het vestigingsklimaat en hebben potentie door te groeien tot zelfstandige Arnhemse werkgevers.

We versterken de wijkvoorzieningen en maken werken in de wijk mogelijk

Online winkelen, digitaal zakendoen en thuiswerken zijn blijvend van invloed op de inrichting van de stad. In Arnhem vinden we het belangrijk dat iedere wijk en buurt kan beschikken over dagelijkse voorzieningen. Door woningen toe te voegen nabij bestaande winkelcentra blijft het aantal bezoekers aan deze voorzieningen hoog genoeg. Wijkcentra verrijken we met voldoende maatschappelijke functies, zoals huisartsenposten en buurtcentra. Zo kunnen ze zich ontwikkelen tot de 'huiskamers' van de buurt. Daarnaast ondersteunen we de wijkeconomie door het ontwikkelen van kleinschalige bedrijfsruimte en nieuwe mixvormen van wonen, werken en horeca.

We blijven inzetten op gezondheid en sport

De sector gezondheids- en welzijnszorg is met ruim 19.000 banen (circa 18% van het totaal aantal banen) een belangrijke sector in de structuur van de Arnhemse economie. Mede vanwege het toenemend aantal ouderen zal de gezondheids- en welzijnssector op termijn een nog belangrijkere positie innemen. Aandachtspunt is daarom ook de toenemende krapte op de arbeidsmarkt. Daarnaast vormt sport een belangrijk onderdeel van de stad Arnhem: met Papendal/NOC-NSF en Vitesse/ Gelredome huisvest Arnhem twee symbolen op sportief gebied waar omheen diverse grote sportevenementen worden georganiseerd.

Afbeelding 5.19 Het Modekwartier in Arnhem

Afbeelding 5.20 Integraal kindcentrum

Afbeelding 5.21 Papendal als sportsymbool

5.4 Een stad waar het goed wonen is

Om de beschikbaarheid en betaalbaarheid van woningen in Arnhem op peil te houden, moeten er meer woningen worden gerealiseerd de komende jaren. Dit geldt voor alle soorten woningen en voor alle doelgroepen: aantrekkelijke levensloopbestendige woningen voor ouderen, woningen voor kleine huishoudens, sociale woningbouw in goedkoop en betaalbaar segment, de categorie middenhuur en het hogere segment. Om tot een inclusieve en vitale stad te komen, streven we onder meer naar een goede mix van allerlei typen woningen en woonmilieus in sociale huur, vrijesectorhuur en koop. Dit in combinatie met de daarbij passende voorzieningen.

We kijken over de grenzen: Arnhem in de regio

Ook de woningmarkt beperkt zich niet tot de Arnhemse gemeentegrenzen. Als centrumstad heeft Arnhem dan ook verschillende verbindingen met de omliggende gemeenten. De regio biedt op dit moment een palet aan woonmilieus, waarin Arnhem haar eigen duidelijke positie heeft. Dit betekent bijvoorbeeld dat verhoudingsgewijs veel mensen met een laag inkomen of ondersteuningsbehoefte naar Arnhem komen. Arnhem pakt dit op, maar wel in afstemming met buurgemeenten, om te komen tot een gezond regionaal evenwicht. Dit krijgt onder meer gestalte in de gezamenlijke afstemming over voldoende en juiste nieuwbouw in Arnhem en omgeving. Samen met de omliggende gemeenten gaan we invulling geven aan de regionale woonbehoeften.

We bouwen nieuwe woningen bij

Arnhem trekt net als andere steden in Nederland steeds meer inwoners aan. Tegelijk worden de huishoudens steeds kleiner. Daarom moeten we zorgen dat we meer woningen bijbouwen. De vraag in de periode 2020-2030 is ca 7.000 nieuwe woningen. Daarna verwachten we nog steeds een groei. Ook na 2030 moeten we dus blijven bouwen. We denken dan aan ongeveer 7.000 tot 9.000 woningen. Hiermee wordt de woningvoorraad in Arnhem tot 2040 met 16.000 woningen uitgebreid (dit is een deel van de regionale opgave zoals vastgelegd in de woondeal, zie H 3.1 demografische veranderingen). Omdat in de praktijk niet alle woningbouwplannen worden uitgevoerd, hanteren we een overprogrammering van 130% van de vraag, in overeenstemming met de landelijke aanpak.

We passen bestaande woningen aan

De woningvraag richt zich niet alleen op het bouwen van extra woningen, maar ook het aanpassen van bestaande woningen of het zorgen voor andere verhoudingen. De vraag naar bepaalde type woningen is namelijk niet altijd in balans met het aanbod van deze woningen. De komende jaren gaan we dan ook aan de slag met het aanpassen van woningen. Dit kan bijvoorbeeld door het splitsen van woningen of het zorgen dat een woning levensloopbestendig wordt.

Afbeelding 5.22 Huidige hoogbouw langs de Rijn

We bouwen tijdelijke of verplaatsbare woningen

Om snel in te kunnen spelen op de woningvraag gaan we ook tijdelijke of verplaatsbare woningen bouwen. De bouw hiervan duurt korter en gebeurt vaak deels in de fabriek, waardoor er minder overlast is voor de omgeving. Daarnaast kunnen deze woningen bijvoorbeeld neergezet worden in zogenaamde pauzelandschappen, waar een functie is verdwenen en nog geen nieuwe bestemming is.

We houden wonen betaalbaar

De groei van de stad bestaat voor een groot deel uit eenpersoonshuishoudens die een huur- of koopwoning zoeken in de betaalbare categorie (tot 310.000 euro). Deze groep komt maar moeizaam aan een passende woning. Enerzijds door de beperkte beschikbaarheid van de sociale huurwoningen en anderzijds door (financiële) drempels op de particuliere huurmarkt. Ook toegang tot de koopmarkt is voor starters en eenpersoonshuishoudens moeizaam. Om de toegang tot de Arnhemse woningmarkt te verbeteren voor deze groepen zijn verschillende maatregelen nodig. Enerzijds vergroten we het sociale woningaanbod bij nieuwbouw en anderzijds maken we een kwaliteitsslag in het bestaande woningaanbod om de doorstroming te bevorderen. Met name in Arnhem-Zuid worden hier positieve resultaten verwacht.

We gaan meer mixen

De vraag naar meer woningen in de stad biedt kansen voor grotere diversiteit in de wijken. Zo kijken we of de verhouding tussen de verschillende wooncategorieën op wijkniveau kan verbeteren. We streven naar gemengde wijken en buurten, waar mensen zich thuis voelen en waar ze andere mensen met verschillende leefstijlen en omstandigheden tegenkomen. Op deze manier proberen we sociale draagkracht en sociale draaglast meer met elkaar in evenwicht te brengen.

We zorgen voor sterke wijken

We gaan voor sterke wijken met passende, bereikbare, toegankelijke voorzieningen en een aantrekkelijke buitenruimte. Straten, pleinen en parken die uitnodigen om er op uit te gaan, te ontmoeten, te bewegen en te spelen. Bij nieuwbouwprojecten staat het welbevinden en de gezondheid van inwoners centraal. Naast de wijkgebonden aanpak vragen vijf wijken in Arnhem-Oost (Geitenkamp, Klarendal, 't Broek, Presikhaaf en Immerloo/'t Duifje) een meer samenhangende, integrale aanpak. Daarmee willen we de problematiek voor en achter de voordeur verkleinen en de leefbaarheid en sociaaleconomische vitaliteit vergroten. Een gevarieerd aanbod van woningtypen en woonmilieus voor verschillende doelgroepen is daarbij een belangrijk ingrediënt. De gemeente Arnhem zoekt bij deze aanpak de samenwerking met de maatschappelijke partners en het Rijk.

Afbeelding 5.23 Nieuwbouw in Schuytgraaf

Afbeelding 5.24 Renovatie van woningen

Afbeelding 5.25 Een nieuw Singelkwartier

Afbeelding 5.26 Schonere mobiliteit

Afbeelding 5.27 De Trolleybus als grote trots

Afbeelding 5.28 Fietsroutes en snelfietspaden

5.5 Een goed bereikbare stad met ruimte voor schone mobiliteit

Voor de ontwikkeling van Arnhem is een goede bereikbaarheid een belangrijke voorwaarde. Bereikbaarheid en toegankelijkheid voor iedereen. Daarbij gebruiken we de bestaande infrastructuur van wegen en spoorlijnen zo goed mogelijk. Om extra druk op de ruimte door autoverkeer te voorkomen, geven we de komende jaren ruim baan aan lopen, fietsen en openbaar vervoer. De Trolleybus is onze grote trots! Deze duurzame manier van verplaatsen is goed voor de gezondheid en de luchtkwaliteit, zorg voor minder lawaai en vraagt om minder ruimte.

We kijken over de grenzen: Arnhem in de regio

Arnhemmers werken of studeren ook buiten de stad en andersom brengen dagelijks veel mensen van buiten Arnhem een bezoek aan de stad voor werk, school, zorg en vrijetijdsbesteding. Arnhem wil goed bereikbaar zijn voor bezoekers en ondernemers, maar dit mag niet ten koste gaan van de leefbaarheid in onze stad. Door uit te gaan van ‘wel toegang maar geen doorgang’ leggen we de focus op hoe bezoekers het best naar Arnhem kunnen komen. We voeren een sterk ontmoedigingsbeleid op doorgaand verkeer door Arnhem heen. Dit biedt kans om het centrum en omliggende wijken bereikbaar te houden en een woonomgeving te maken waar het aangenaam is om te wonen en prettig is om te verblijven. Wij bieden goede toegang door bezoekers vanuit de regio te verleiden om met (H)OV of de fiets te komen, dan wel de auto aan de randen van de stad of het centrum te laten staan. Voor de fietser geldt dat er stevig doorgepakt gaat worden met de aanleg van exclusieve doorfiets- en snelfietsroutes op regionaal niveau.

We gaan vaker en meer lopen..

We gaan het lopen stimuleren. Bij nieuwe ontwikkelingen en bij het inrichten van onze straten en pleinen houden we nadrukkelijk rekening met voetgangers. Gezien het groeiend aantal ouderen en het feit dat deze steeds vaker thuis blijven, streven we ernaar dat belangrijke voorzieningen op veilige loopafstand zijn van hun woning.

..en we pakken sneller de fiets

De fiets, vooral de elektrische fiets, is op afstanden tot 10 of zelfs 20 kilometer een aantrekkelijk alternatief voor de auto. We gaan het fietsen stimuleren met aantrekkelijke (snel)fietsroutes en voldoende stallingsmogelijkheden. Het beleven van het landschap en de stad staat bij deze routes centraal. We zorgen ervoor dat onze werk- en onderwijslocaties, de binnenstad en andere stedelijke bestemmingen, goed, sociaal veilig en comfortabel per fiets te bereiken zijn. De inpassing van fietsroutes vraagt om een integrale en ruimtelijke benadering, vooral in de omgeving van de binnenstad waar het accent op verblijven, ontmoeten en beleven ligt.

We blijven investeren in trolley en trein

De bestaande OV-structuur willen we gebruiken als de ruggengraat van stad en regio, waarlangs we de verstedelijking concentreren. Deze plekken zijn via allerlei vervoersvormen bereikbaar en mensen kunnen hier uit alle mogelijke vervoermiddelen kiezen. We maken het op deze plekken niet alleen makkelijk om van het ene vervoermiddel over te stappen op het andere, maar zorgen ook dat het aantrekkelijke plekken zijn waar mensen graag werken, verblijven, afspreken en wonen. Daarnaast bouwen we onze (hoogwaardige)

OV-infrastructuur, waaronder Trolley 2.0, verder uit. We zorgen voor een betere benutting van de sporen voor personenvervoer in Arnhem en de daar bijbehorende ongelijkvloerse kruising van Spoorknoop Oost en een extra halteplaats op het spoor richting Zevenaar.

We zetten in op de ICE naar Berlijn

Met een internationale trein naar Berlijn vergroten we de aantrekkelijkheid van Arnhem als vestigingslocatie voor de zakelijke dienstverlening. Arnhem heeft daarmee tevens de potentie om uit te groeien tot internationale draaischijf voor de drie (stedelijke) kenniscampussen in de regio – Energy Hotspot Arnhem, Nijmegen (Health Tech) en Ede-Wageningen (Food).

We kunnen op meer plekken laden

Het sterk groeiende elektrisch vervoer vereist ook een toename aan laadinfrastuctuur. Dit geldt voor fietsen, auto's, bussen, deelauto's en stadsdistributie. Laadinfrastructuur bestaat in verschillende vormen en maten en wordt zorgvuldig ingepast in de directe omgeving. We maken hierbij zoveel mogelijk gebruik van het trolleynet dat al in Arnhem aanwezig is.

De bevoorrading van winkels, bedrijven en huishoudens is straks schoon

Logistiek is een belangrijk onderdeel van de mobiliteit en is essentieel voor een goed functionerende stad. Het zorgt echter ook voor de nodige uitdagingen, omdat het aantal bezorgvoertuigen groeit, zowel in het stadscentrum als in de wijken. We streven naar zowel efficiënte als schone stadslogistiek. Daarom stimuleren we logistieke knooppunten (hubs). Leveringen verzamelen zich op deze hubs en worden met volle en schone voertuigen naar de eindbestemming gebracht. De markt

Afbeelding 5.29 Autoverkeer in Arnhem

Afbeelding 5.30 Openbaar vervoer in Arnhem

Afbeelding 5.31 Fietsroutes in Arnhem

Afbeelding 5.32 Station van Arnhem

Afbeelding 5.33 Ruimte voor fietser in plaats van auto in de binnenstad

is verantwoordelijk voor de ontwikkeling van deze concepten, het werven van klanten en het rond krijgen van de business cases. We maken op- of overslagpunten en realiseren openbare oplaadinfrastructuur. We stellen randvoorwaarden (zoals het opstellen en uitvoeren van een mobiliteitsplan) bij bouwprojecten met een grotere mobiliteitsimpact.

We passen de stad aan op toekomstig gebruik van alle vormen van vervoer

Om de stad leefbaar en aantrekkelijk te houden, kiezen we ervoor om de stad aan te passen op verdere autonome groei van het OV- en fietsverkeer. Dit houdt in dat we bewust kiezen welke vervoersstroom we waar mogelijk maken. We gaan onderscheid maken in bereikbaarheidsprofielen van de verschillende delen (functies) van de stad. In sommige delen van de stad wordt prioriteit gegeven aan bereikbaarheid met de auto, bijvoorbeeld op de bedrijventerreinen langs de regionale hoofdwegenstructuur. In andere delen van de stad wordt prioriteit gegeven aan lopen, fietsen en het openbaar vervoer. We kunnen daarbij denken aan autoluwe wijken en het terugbrengen van de maximumsnelheid naar 30 km per uur, waar het de verkeersveiligheid en leefbaarheid verbetert. Naast bereikbaarheid van locaties per auto, zijn er ook steeds meer bedrijven die zich juist op locaties met goede OV-bereikbaarheid vestigen.

We kijken of we door slim ruimtegebruik minder parkeerplaatsen nodig hebben

Door het verbeteren van de bereikbaarheid van onze stad met de fiets, de benewagen en het OV en door het combineren van functies, bieden we een goed alternatief voor de auto. Daarnaast investeren we in hubs en faciliteren we deelautogebruik en elektrisch laden. Deze ontwikkelingen kunnen op termijn betekenen dat er minder parkeerplaatsen nodig zijn. Minder parkeerplaatsen betekent meer ruimte voor bijvoorbeeld groen, ontmoeten en bewegen. Randvoorwaarde voor het verminderen van het aantal parkeerplekken in de stad is het verbeteren van de bereikbaarheid met andere vervoersvormen dan de auto. We houden rekening met bewoners van bestaande wijken die voor hun vervoer geen goed alternatief op de auto hebben. Om te zorgen dat nieuwbouwprojecten minder parkeerplaatsen nodig hebben, zorgen we dat gebouwd wordt op plekken die goed bereikbaar zijn met (hoogwaardig) OV en/of beschikken over alternatieve vormen van vervoer, zoals deelauto's of elektrische fietsen. Een toename van parkeerdruk op de omgeving van dergelijke locaties voorkomen we door dit alleen toe te passen in gebieden waar in de omgeving niet gratis op straat geparkeerd kan worden.

5.6 Een stad met nieuwe energie

Een klimaatneutraal en duurzaam Arnhem, dat is waar we naartoe willen. Een groene en gezonde stad met schone lucht, waarin het ook voor onze kinderen en kleinkinderen goed wonen is. Een stad met een schone economie die niet meer draait op kolen, olie en gas, maar op schone energiebronnen als zon en wind. Om daar te komen, zetten we de komende jaren vol in op de energietransitie: de strategie om Arnhem in 2050 onafhankelijk te laten zijn van fossiele brandstoffen.

We doen het samen met onze regio

Om te komen tot ruimtelijke invulling van energieopwekking en de verdeling van bovenlokale warmtebronnen in de regio is een regionale energiestrategie (RES) opgesteld, in een samenwerkingsverband tussen 16 gemeenten, provincie Gelderland en 3 waterschappen. In de RES 1.0 (juni 2021) staan ruimtelijke afspraken die richting geven aan locatiekeuze voor zon- en windprojecten, afspraken over een optimaal warmtesysteem en procesafspraken over samenwerking, onderlinge solidariteit, participatie en doorwerking in omgevingsinstrumentarium. De RES wordt iedere twee jaar geactualiseerd. De locaties voor zonnevelden en windturbines uit het 'New energy made in Arnhem-programma' maken onderdeel uit van de RES. Om de doelen van 2030 te kunnen halen, zullen vergunningentrajecten voor windmolens en zonnevelden uiterlijk in 2025 zijn afgerond.

We worden klimaatneutraal

We houden ons aan internationale afspraken, het klimaatakkoord en het Gelders Energieakkoord. Het doel is een klimaatneutrale stad in 2050. Om dit te bereiken moet de komende jaren veel gebeuren. Onze doelstelling is in 2030 61% CO2-reductie ten opzichte van 2017, met als tussendoelstelling 25% afname in 2023. Deze reductie wordt grotendeels gerealiseerd door het actieprogramma 'New energy made in Arnhem 2030' en overige programma's binnen de gemeente. Een deel van de reductie komt van autonome ontwikkelingen; de resterende opgave (26%, 246 kT CO2-reductie) kunnen we vooralsnog niet binnen onze gemeentegrenzen realiseren. We onderzoeken of dit via de regionale energiestrategie (RES) binnen de regio lukt, in de vorm van grootschalige opwek met zon en/of wind. Anders zullen we in de komende jaren aanvullende ambities moeten formuleren. Het programma 'New energy made in Arnhem 2020-2030' bevat vier programmalijnen, die hieronder worden beschreven.

De energie transitie in de gebouwde omgeving

Een aanzienlijk deel van de energietransitie dient in de gebouwde omgeving gerealiseerd te worden. Isolatie van woningen en zonnepanelen op daken dragen bij aan het reduceren van het gebruik van fossiele energiebronnen. De wijkgerichte energietransitie is leidend: de Transitievisie Warmte (gereed 2021) brengt in beeld welke duurzame energiebron per wijk het meest geschikt is. Dit geeft richting aan maatregelen op gebouwniveau (isolatie) en heeft een ruimtelijk aspect: in wijken waar een collectief warmtenet het beste alternatief is voor fossiele energie, moet onder- en bovengrondse ruimte worden gereserveerd voor warmteleiding, tussenstation, eventuele energieopslag, en duurzame warmtebronnen, zoals warmte-koude opslag.

Afbeelding 5.34 Alternatieve warmtebronnen

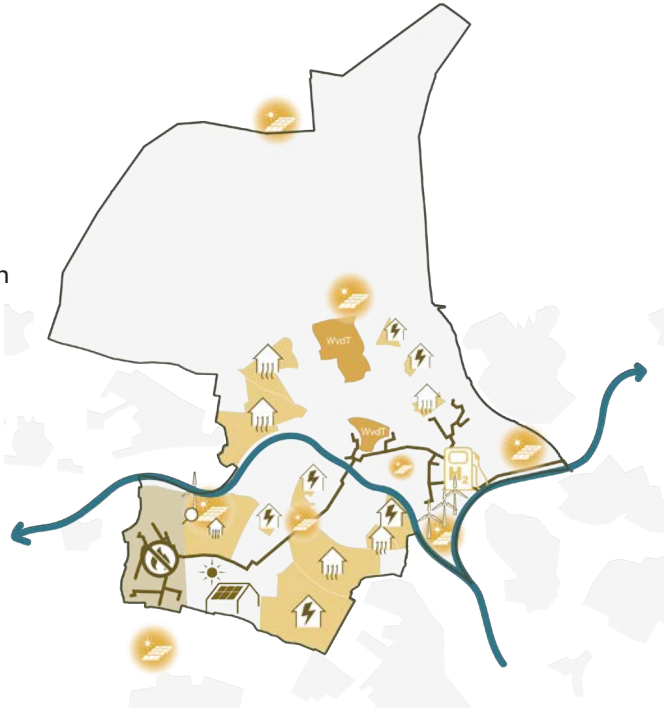

Afbeelding 5.35 Energie in Arnhem

Hiervoor starten we verschillende wijkgerichte pilots. Binnen de gebouwde omgeving werken we met een wijkgerichte aanpak om de woningen en gebouwen voor te bereiden op de energietransitie. We gaan isoleren, energie opwekken, op zoek naar duurzame warmtebronnen en uiteindelijk schakelen we over van aardgas naar een duurzame energiebron. Om deze overstap mogelijk te maken, is voldoende aanbod van schone energiebronnen, en de daarmee samenhangende energie-infrastructuur, noodzakelijk.

Ondergrondse ordening en duurzaam gebruik van de watervoerende pakketten voor bodemenergie (open en gesloten systemen) worden vastgelegd in een Bodemenergieplan en in een Verordening bodemenergie.

De eisen aan de isolatie van nieuwbouwwoningen en -gebouwen zijn hoog, wat leidt tot energetisch goede woningen en gebouwen. Daarnaast is de nieuwbouw aardgasvrij. De nieuwbouw is daarmee echter nog niet klimaatneutraal. Op project- en gebiedsniveau maken we een integrale afweging over de haalbaarheid en wenselijkheid om nieuwbouw klimaatneutraal te realiseren.

We gaan voor duurzame mobiliteit

We stimuleren het verminderen van vervoersbewegingen en meer gebruik van fiets en ov in plaats van de auto. We vergroten het aandeel elektrische voertuigen. Dit doen we door aanleg van nieuwe infrastructuur en het faciliteren van materiële en gedragsveranderingen. In de Visie Elektrisch Laden zal het ruimtelijk aspect van de nog aan te leggen laadinfrastructuur worden vastgelegd. In het Beleidsplan Deelvervoer zal een plaatsingsplan van mobiliteitshubs (verschillende vervoerstypes op een locatie) worden opgenomen. Deze hubs hebben ruimtelijke impact en moeten goed ingepast worden.

We vragen ook wat van onze bedrijven en de industrie

Energie besparen, hergebruiken en opwekken bij bedrijven en industrie draagt bij aan de reductiedoelstelling. Dit bereiken wij door betere informatievoorziening, het handhaven op verplichte maatregelen en het stimuleren van zonnepanelen op grote daken. Ook bedrijven en bedrijfsterreinen zullen moeten omschakelen op duurzame elektriciteit en warmte. Hiervoor geldt dezelfde onder- en bovengrondse ruimtelijke impact als in de gebouwde omgeving.

We doen als stad wat we kunnen

De elektriciteit die we in de toekomst nodig hebben, wordt op een duurzame manier opgewekt. In het programma ‘New energy made in Arnhem 2020-2030’ zijn locaties vastgesteld die geschikt zijn voor het realiseren van windturbines en zonnevelden. Ook is een aanvullend zoekgebied voor een zonneveld aangewezen. Voor een

Afbeelding 5.36 Zonnepanelen op het dak

Afbeelding 5.37 Windturbine in Arnhem

klimaatneutrale stad hebben we regionale duurzame elektriciteitsopwekking en bovenlokale warmtebronnen nodig. Naast ruimte voor duurzame energieopwekking (zon & wind) is ook ruimte nodig voor hoogspanningsmasten en -netten boven de grond, kabels onder de grond, opslag van elektriciteit en elektriciteitsstations.

We vinden dat de energietransitie betaalbaar moet zijn voor alle Arnhemmers

De energietransitie brengt (maatschappelijke) kosten met zich mee, voor toekomstige duurzame energiebronnen en duurzame energie-infrastructuur. Dit vraagt in iedere stap van de energietransitie een integrale afweging. Dit aspect komt onder andere aan de orde in de Transitievisie Warmte en de daaruit volgende wijk-uitvoeringsplannen. Daarnaast zullen de kosten van energie in de toekomst naar verwachting stijgen, waardoor het verschil in de energielasten tussen energetisch goede en energetisch slechte woningen groter wordt. Dit willen we voorkomen, met name voor inwoners met een laag inkomen, zoals we nu al doen met de Arnhemse aanpak energiearmoede.

We laten Arnhemmers meeprofiteren van de energietransitie

De energietransitie in Regio Arnhem Nijmegen moet zoveel mogelijk ten goede komen aan de inwoners van de regio. We streven naar minimaal 50% lokaal en/of regionaal mede-eigenaarschap van duurzame energieprojecten en zo laag mogelijke maatschappelijke kosten. Mede-eigenaarschap is een van de mogelijke uitkomsten van een zorgvuldig participatieproces met de omgeving. Financiële participatie, een omgevingsfonds en een omwonendenregeling zijn andere mogelijke vormen.

Lokaal eigenaarschap zorgt dat de baten bij de omgeving terecht komen. Daarbij komt dat lokale eigenaren de omgeving beter kennen, wat de communicatie en de inbreng van lokale wensen makkelijker maakt. Dit zorgt voor meer acceptatie en draagvlak en een grotere slagingskans van een project.

De aanleg van zonnepanelen en windmolens koppelen we altijd aan andere opgaven in het gebied.

De ontwikkeling van windturbines en zonnevelden gebeurt altijd vanuit de ruimtelijke kwaliteit en samenhang van het totale gebied. We houden daarbij rekening met het gebruik van de ruimte door lokale partijen, stakeholders en inwoners en andere lopende opgaven. Dit betekent dat we kijken of we duurzame ontwikkelingen kunnen koppelen aan bijvoorbeeld landschapsversterking of andere investeringen die nodig zijn. Bij het inpassen van zonnevelden maken we gebruik van de Gelderse zonnewijzer. Dit betekent dat we bij de inpassing letten op de mate van aantasting van karakteristieke kenmerken van het landschap. Ook letten we op de samenhang met andere functies in het gebied, (zoals landbouw, biodiversiteit, cultuurhistorie) en de mogelijkheden voor dubbel ruimtegebruik.

Afbeelding 5.38 Groene daken

Afbeelding 5.39 Drijvende zonnepanelen

Centrumring
Trans
TRANS
21-22
FOODHALL
TJ-840-R

6. Gebiedsuitwerking

Op de kaart hiernaast zijn de deelgebieden aangegeven waar de komende jaren de focus op ligt. Elk van deze deelgebieden wordt op de volgende pagina's in detail besproken. De kaarten zijn een nadere uitwerking van de visiekaart. Als basis van de uitwerkingen ligt het DNA van Arnhem en haar wijken.

Er is gekozen speciale aandacht te besteden aan deelgebieden, waar sprake is van een nieuwe meervoudige opgave en/of een afwijking van de huidige koers. Gekozen is voor vier deelgebieden:

1. Centrum
2. Arnhem Oost
3. Centrum Zuid
4. Arnhem Noord

6.1 DNA van de wijken

Het DNA van de wijken is het uitgangspunt voor nieuwe ontwikkelingen. Voordat we de opgaven en keuzes voor de vier deelgebieden nader uitwerken, gaan we in op dit DNA van de wijken van Arnhem. Dit doen we aan de hand van een kaart (afbeelding 6.2) met daarop in kleuren de verschillende woonmilieus. Deze worden op de volgende pagina toegelicht.

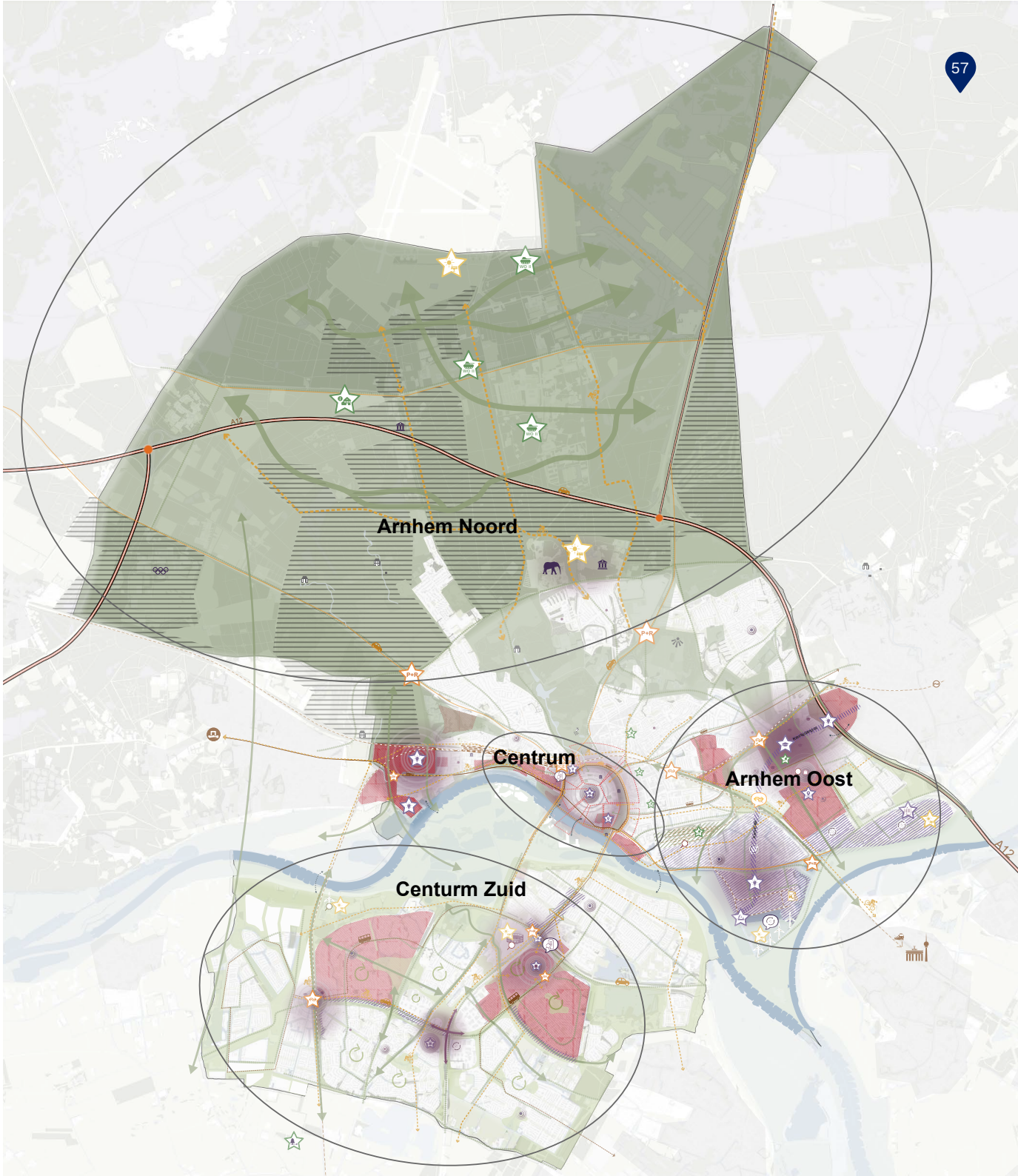

Afbeelding 6.1 Deelgebieden Arnhem

De middeleeuwse stad (1233-1830)

Een organisch gegroeid middeleeuws patroon van straten en pleinen met dichte bebouwing in gesloten bouwblokken. De bouwhoogte is ca. twaalf meter, met enkele hogere accenten. Ieder pand is individueel vormgegeven, statig, met veel ornamentiek. De 19e-eeuwse gevels domineren het beeld. Er is een sterke scheiding tussen formele straten en pleinen en informele ruimten op binnenterreinen. Er is weinig groen in openbare ruimte, maar wel bomen op pleinen, gevelgroen en binnentuinen.

Stad van singles en speculatiebouw (1830-1880)

Ruime groene singels op de ontmantelde vestingwerken domineren het beeld, met gevelwanden van vier tot zes lagen. Bebouwing voor de gegoede burgerij bevindt zich langs de singels en radialen, maar achter die façade ligt speculatiebouw in hoge dichtheden (de vroegere sloppen). In de straten is weinig groen. Wel zijn er groene singels en hofjes en bomen langs de radialen. Er is een menging van wonen, werken en maatschappelijke functies.

Stad van stratenplan en bouwblok (1880-1905)

Regelmatige stratenpatronen met dichte bebouwing in stedelijke bouwblokken wisselen af met herenhuizen of boven- en benedenwoningen. Er is weinig groen in wijkn zoals Sint Marten en Graaf Ottopleinen, maar juist een ruimere opzet ten gunste van groen in Spijkerbuurt, Boulevardkwartier, Transvaalbuurt en Burgemeesterswijk.

Stad van tuindorp en villapark (1905-1930)

Een anti-stedelijke, dorpsachtige opzet kenmerkt het beeld, gekoppeld aan het sociale ideaal van verheffing van de arbeider, gezonde stad en een betere maatschappij. Het stratenpatroon is afwisselend en gevarieerd met hiërarchie van straten, plantsoenen en bijzondere accenten. Er is een lage bebouwingsdichtheid in bouwblokken met binnenterreinen, woningen met eigen grond en gestapelde woningen als stedelijke accenten op belangrijke plekken. In de openbare ruimte en tuinen is veel groen.

Stad van tuinwijk en landschap (1930-1940)

De stad is verweven met het omliggende landschap. Het stratenpatroon bestaat uit hoofdassen en secundaire straten, met gestapelde bouw en langgerekte laagbouw ertussen. De bebouwing bestaat veelal uit rode bakstenen en rode kappen. Er is veel (landschappelijk) groen in de openbare ruimte, brede groenstroken en privétuinen met groene erfafscheidingen (veelal liguster). Op strategische locaties staan bijzondere voorzieningen als kerken en scholen.

Stad van licht, lucht en ruimte (1945-1970)

De bebouwing bestaat uit stempelbouw, variatie van grondgebonden en gestapelde woningen binnen clusters, die identiek herhaald worden. Het stratenpatroon is veelal orthogonaal met bebouwing in een groene setting, zoals wijkparken. Verkeer bepaalt de structuur van wijk of stadsdeel. Er is een scheiding van wonen, werken, verkeer en ontspanning. Er zijn geen klassieke bouwblokken, maar experimentele verkavelingsvormen en hoogbouw langs de invalswegen.

Stad van woonerf en menselijke maat (1970-1985)

De wijken bestaan uit kleinschalige en gevarieerde bouw in woonerven en vormen grillige eilanden binnen de ontsluitingswegen die omzoomd zijn door groen. De woningen hebben geen uitgesproken voor- of achterkant, geen duidelijke scheiding tussen collectief en privé, maar er is wel een duidelijke scheiding van langzaam- en snelverkeer.

Stad van Vinex en sleutelproject (1985-heden)

De robuuste groene hoofdstructuur bepaalt de opzet van de wijk, waarbij bestaande landschappelijke structuren en elementen gebruikt zijn. Binnen deze structuur hebben woonvlekken met hoge dichtheden elk een sterke eigen identiteit, vaak op basis van een thema. Er is een variatie in woningtypen met nadruk op laagbouw.

Dorp in de stad

Een traditionele dorpse structuur met bebouwing en architectuur die het beeld domineert.

Verspreide bebouwing in het groen

Losse, verspreide bebouwing in het groen, soms met een campusachtige opzet. Het gaat om militaire complexen, zorginstellingen, toeristische attracties, sportvoorzieningen of bedrijvigheid.

Stad van bedrijvigheid (meerdere perioden)

Grootschalige bedrijfscomplexen en grote percelen met verspreidde bebouwing domineren het beeld. De gebieden zijn functioneel ingericht met een rationeel wegenpatroon. Er is weinig samenhang in architectuur.

Stad van groene weelde (de oude landgoederen)

Voormalige landgoederen aangekocht door de gemeente en omgevormd tot stadsparken. Uiterlijk zijn ze vooral gevormd in de negentiende eeuw met hoofdzakelijk Engelse landschapsstijl: romantiek met op een enkele plek klassieke formele elementen.

Rivierenlandschap

De Nederrijn en de IJssel zijn zeer bepalende elementen in de ruimtelijke opbouw van Arnhem. Het gebied omvat ook uitgestrekte uiterwaarden, zoals Meinerswijk. Het rivierlandschap loopt als een brede landschappelijke strook door Arnhem heen en biedt ruimte, rust, groen.

Polderlandschap

Het oorspronkelijke Arnhemse polderlandschap strekt zich naar het zuiden uit vanaf de voet van de Veluwse stuwwal en wordt doorsneden door Rijn en IJssel. Lange tijd markeerde de Velperweg de overgang van zandgrond naar poldergrond, die te nat was om te bebouwen. In Arnhem Noord is het onderliggende landschap van weilanden en sloten bijna nergens meer herkenbaar. In Zuid op een aantal plaatsen nog wel.

Veluwslandschap

Het reliëfrijke landschap ten noorden van Arnhem is ontstaan in de IJstijd waar het oprukkende landijs grote zandlichamen opstuwde. Het smeltwater sleet hierin vervolgens erosiedalen uit. De wind wierp daarna zandruggen en stuifduinen op, waarna het gebied bebost raakte. Door de houtkap, overbegrazing en een verslechtering van het klimaat, veranderde het gebied in de 14e eeuw in schrale heide met zandverstuivingen. Toen vanaf de 15e eeuw de houtproductie toe nam, werd de oppervlakte woeste grond weer steeds kleiner. Als gevolg van grootschalige ontginningen kreeg het gebied vanaf de 19e eeuw definitief het huidige uiterlijk. Nu bestaat het gebied uit bos, hei en lange rechte lanen.

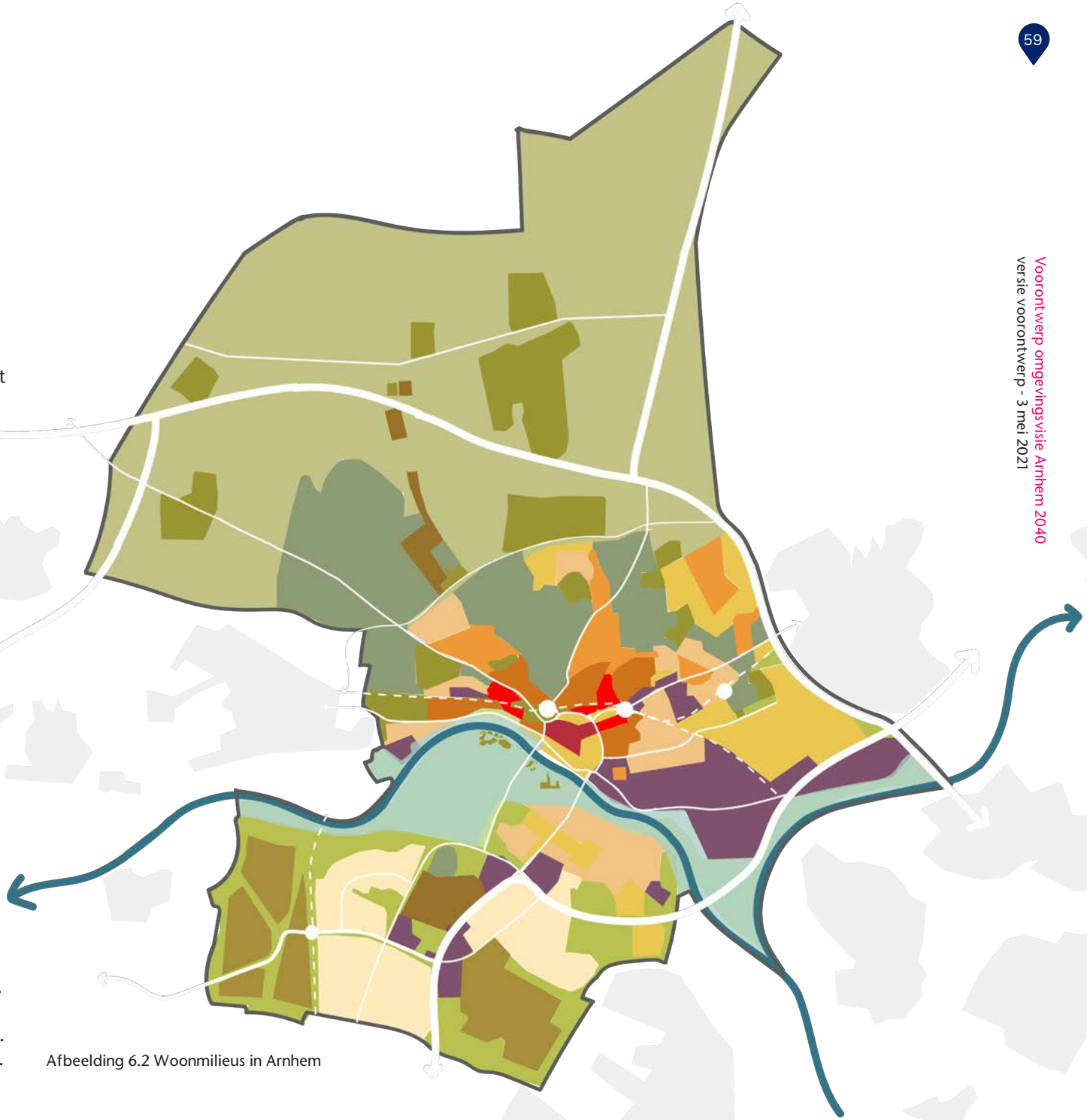

Afbeelding 6.2 Woonmilieus in Arnhem

6.2 Arnhem Centrum

Karakter

Hoewel de binnenstad van Arnhem slechts een klein gebied bestrijkt, is het gebied de economische motor van stad en regio. De binnenstad met haar straten, pleinen, groen en blauw, maar vooral met de aanwezige voorzieningen, krijgt steeds meer economische betekenis met meer dan 17.000 banen. Waar voorheen functies als wonen, werken en recreëren gescheiden waren, vloeien functies nu in elkaar over en worden nieuwe functies toegevoegd. Voor een bezoek aan de binnenstad staan ontmoeten en beleven centraal. Deze trend is zichtbaar in de afname van de werkgelegenheid in de detailhandel en de toename van de werkgelegenheid in de horeca. Daarnaast zien we een toename van het aantal toeristische en zakelijke overnachtingen in de stad. Vooruit kijkend naar 2040 zien we een vergroting van het centrum in de richting rondom Arnhem Centraal Station, de Steenstraat en omgeving, Centrum west en Centrum Oost.

Gebiedskansen

Toekomstbestendige binnenstad

De huidige coronapandemie heeft een versneld effect op diverse ontwikkelingen. Zoals leegkomende retail- en horecapanden, verschuivingen in de kantorenmarkt, binnen de woningmarkt en het wonen in de nabijheid van winkels. Ook vraagt het wat van de inrichting van de openbare ruimte. Door de crisis ligt de verschraling van het bruisende aanbod van de binnenstad op de loer. Denk aan leegstand van winkels, faillissementen van horecagelegenheden, dalend aanbod van evenementen en aantasting van de leefbaarheid. Tegelijk maken diverse overheden zich op om in deze crisistijd juist extra te investeren. Door te versnellen en aan te haken op transformaties houden we de binnenstad in beweging, in de juiste richting met voldoende kwaliteit. De coronapandemie heeft ons duidelijk gemaakt dat we rekening moeten houden met de behoefte aan flexibiliteit in de binnenstad om veranderingen in de tijd en ontwikkelingen in de maatschappij op te vangen.

Gebiedskansen oostelijk van het centrum

Nu de zuidelijke binnenstad haar voltooiing nadert, gaan we de komende jaren aan de slag met het verder ontwikkelen van de omgeving van het Bestuurskwartier: het gebied ten oosten van de Markt met onder meer het Gerechtshof en het Openbaar Ministerie. Hier ontwikkelen we een gemengd werk- en woonmilieu dat aansluit op de binnenstad. In het gebied is een concentratie van WOII-memorials. Door deze te verbinden ontstaat een sterke identiteit. Bovendien is hier een concentratie van bestuur (overheid en rechtspraak). Daarnaast pakken we het gebied rondom de Schouwburg aan, waarbij we verschillende culturele functies gaan clusteren. Er liggen kansen om de ontwikkelingen ten oosten van het centrum via het Bestuurskwartier te verbinden met de binnenstad. Ook de relatie met Stadsblokken en Meinerswijk kan verbeterd worden.

Gebiedskansen Centrum West

Met Centrum West bedoelen we het gebied tussen Museum Arnhem en de binnenstad en tussen station Arnhem Centraal en de Rijn. We willen Centrum West transformeren naar een aantrekkelijke wijk met een eigen identiteit, waar creatieve energie, kunst en cultuur naast wonen, werken en maatschappelijke instellingen een dynamische mix vormt. Daarbij is de inzet om het gebied beter te verbinden met de binnenstad en Arnhem Centraal en het unieke landschap (rivier en stuwwalhelling). Ontwikkelingen dragen bij aan de transformatie naar een Kunstkwartier en verbeteren de leefbaarheid van de bestaande wijk. De focus ligt op aantrekkelijke verbindingen (voetganger en fiets) tussen de binnenstad en Arnhem Centraal, via Centrum West naar het museum. Er gebeurt van alles: het museum wordt uitgebreid, een deel van de museumtuin wordt een openbaar wandelpark. De wijk Coehoorn krijgt nieuwe bebouwing, een nieuw park en een andere inrichting. Er komt een snelfietsroute langs de Oude Kraan. De Blauwe Golven worden opgeknapt met nieuwe parkeerplaatsen, een skatepark en groen langs de randen. En de fontein daar gaat weer spuiten. We benutten de rijke historie en het unieke landschap. We vergroten de leefbaarheid en levendigheid van het gebied.

Arnhem CS = Utrecht CS van het Oosten

De status van Arnhem Centraal Station als ICE-station maakt deze locatie het Utrecht Centraal Station van het Oosten. Dit is een uniek vestigingsmilieu voor kantoren en dienstverlening.

Wonen boven winkels

De potentie van de verdiepingen boven de winkels voor aantrekkelijke woningen wordt nog onvoldoende benut. Het toevoegen van meer woningen in het winkelgebied zorgt niet alleen voor een betere benutting van de schaarse ruimte in onze stad, maar zorgt ook voor meer

levendigheid en sociale veiligheid in het centrum buiten de werk- en winkeltijden. Het toevoegen van wonen vraagt ook om andere maatschappelijke functies in de nabijheid, zoals huisarts, tandarts en sportschool.

Ontspanning en vergroening

We zorgen voor meer groen en luwtegebieden in en rond het centrum als contrast met het drukke stedelijk leven. Goede verbindingen van het centrum naar de groene omgeving zijn hierbij essentieel.

Corridors: Verbinden van de binnenstad met de rest van de stad

Op steenworp afstand van de binnenstad liggen verrassende stadswijken en fraaie parken zoals Sonsbeek en Stadsblokken Meinerswijk. Deze nabijheid biedt kansen om de attractiewaarde van de (binnen)stad te verhogen door combinatiebezoeken met bijvoorbeeld het Modekwartier, het Spijkerkwartier of een wandeling door onze fraaie stadsparken. Door het gebrek aan logische en aantrekkelijke routes en de barrièrewerking van de rivier, de spoorweg, de centrumring met Willemstunnel en de opritten van de twee bruggen, is het lastig bezoekers aan de binnenstad te verleiden tot een combinatiebezoek.

Het beter verbinden van de binnenstad met de interessante plekken buiten het centrum is dan ook een belangrijke opgave die we willen vormgeven aan de hand van zogenaamde ‘corridors’. Dit zijn aantrekkelijke routes die de middeleeuwse binnenstad verbinden met de binnenstadschil en verder weg naar de stedelijke en landschappelijke omgeving rond de binnenstad. Hiermee worden Arnhemse kwaliteiten voor bezoekers ontsloten, die aanvullend zijn op de meer commerciële functies in de historische kern. De gemeente faciliteert en stimuleert de gewenste functies in combinatie met het realiseren en onderhouden van een hoogwaardige, uitnodigende, groene openbare ruimte die past bij het Arnhemse DNA.

Ambitie-agenda

- We zorgen dat detailhandel, horeca en cultuur zich na de coronapandemie weer kunnen herpakken.
- Op de langere termijn zorgen we voor solide gebouwen of stedenbouwkundige concepten die makkelijk transformeerbaar zijn en een openbare ruimte die daarop in kan spelen. Daarmee maak je de stad wendbaar bij toekomstige ontwikkelingen en trends, maar het vraagt ook om zorgvuldig te kijken naar welke functies in een gebied nodig en wenselijk zijn en daarop te sturen.
- We maken optimaal gebruik van de schaarse ruimte in en rondom het centrum door een slimme verdichtingsstrategie. We wijzen plekken rond of nabij het Centraal Station aan waar ruimte gegeven wordt aan nieuwe werklocaties, al dan niet in combinatie met wonen.
- Publieksaantrekkende functies in het gebied blijven welkom om te zorgen dat de Binnenstad the place to meet van Oost-Nederland blijft.
- Een nieuwe stedelijke ontwikkeling gaat gepaard met het toevoegen van groene, rustige buitenruimte.
- Een nieuwe ontwikkeling levert geen druk uit op de openbare ruimte, bewoners van nieuwbouw krijgen in principe geen parkeervergunning en fietsvoorzieningen moeten inpandig opgenomen worden.
- Door in te zetten op duurzame vormen van mobiliteit, verminderen we de rol van automobiliteit in en rondom het centrum. Dit komt de leefbaarheid ten goede en kan op termijn de barrière werking van de centrumring opheffen.
- We laten de maatschappelijke functies in het centrum meegroeien met de demografische ontwikkeling van het gebied.
- We ontwikkelen een integrale parkeerstrategie voor het centrum en de omliggende wijken, die uitgaat van een lagere parkeernorm in combinatie met een eerlijke vorm van betaald- en vergunningsparkeren. Het doel is om de druk op de openbare ruimte te verminderen.
- We stellen nieuwe stedenbouwkundige kaders op voor het centrum, de centrumschil en de omliggende wijken, die een verdichting van de stad mogelijk maken, in harmonie met de stedenbouwkundige, cultuurhistorische en landschappelijke waarden.
- We faciliteren het organiserend vermogen van de binnenstad.

Legenda Arnhem Centrum

Wonen

Onderzoeken mogelijkheid verdichting met verbeteren van leefbaarheid en DNA als inzet.

Verstedelijkingsopgave benutten om een meer divers centrum te creëren met een compacter stadshart waar nieuwe functies worden toegevoegd. Dit kan gerealiseerd worden met nieuwe 'kwartieren', elk met een eigen accent. Hier is ruimte voor wonen, ambachten en maakindustrie.

Leefomgeving

Toegankelijk groen singlepark aangesloten als groene loper naar de Veluwe. Deze groene plekken dienen als verkoelende plekken die beschermd blijven.

Uiterwaardenpark rondom de Nederrijn.

Bomenlanen die beeldbepalend zijn voor de groenstructuur.

Investering in de buitenruimte tot een aaneengesloten, divers en hoogwaardig groen-blauw raamwerk met als doel om het gebied te verbinden met de groenzones rondom stadsparken, de IJssel, Nederrijn en Veluwe. Dit raamwerk biedt mogelijkheden om te verblijven in een natuurlijke omgeving waar men kan wandelen, sporten en elkaar kan ontmoeten.

Ontwikkelen van 'pocketparks': investering in de bestaande groene buitenruimte met meer kwaliteiten en hogere biodiversiteit.

Vitale stad

Hoogdynamische ontwikkeling om de vitaliteit, variatie en leefbaarheid van de Arnhemse wijken en bebouwde gebieden te versterken en te vernieuwen. Hierbij wordt een integrale combinatie gemaakt met energietransitie, klimaatadaptatie, economie, kwaliteit van de openbare ruimte en toekomstbestendige bereikbaarheid.

Ontwikkeling van economische hotspots waar optimaal wordt ingezet op bedrijvigheid met een focus op energie, innovatie, maken en testen.

Ontwikkelen van hotspots en handhaven concentratiebeleid detailhandel.

Wijk- en buurtcentra transformeren tot aantrekkelijke multifunctionele ontmoetingsplekken.

Economische boost van de belangrijke hotspots en de tussenliggende verbindingszones met ruimte voor nieuwe woon-werkmilieus.

Zoekgebied flexibele (nieuwe) kantoorconcepten en innovatieve woon-werkconcepten.

Ontwikkelen van concentratiegebied van levendigheid door een mix van nieuwe woningen en voorzieningen.

Mobiliteit

Robuust autonetwerk van provinciale en lokale wegen.

Robuust netwerk van spoorwegen.

Radialen met HOV als prioriteit; ruimte voor duurzame mobiliteit.

Robuust netwerk van (snel)fietspaden en doorfietsroutes.

Ontwikkeling van het station tot dynamisch knooppunt, waar ook de verstedelijkingsopgave aan gekoppeld kan worden als de woon-werk-milieus van de toekomst, die zijn verbonden met de economische hotspots van Arnhem.

Corridors die interessante plekken met de binnenstad verbinden.

Voetveer als verbinding binnen de stad en naar aangrenzende buitengebieden.

Te onderzoeken nieuwe verbinding.

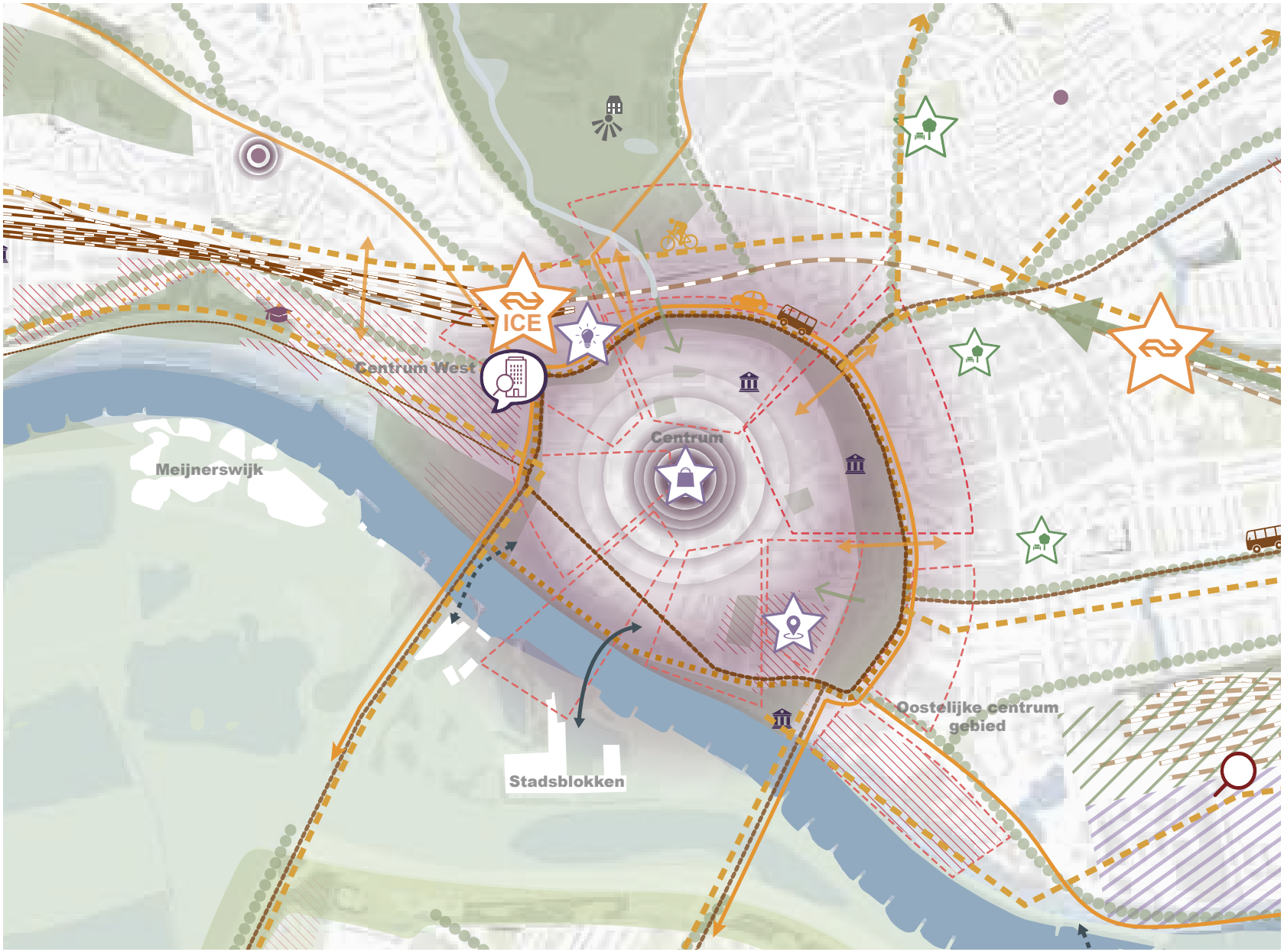

Afbeelding 6.3 Gebiedsuitwerking Arnhem Centrum

6.2 Arnhem Oost

Karakter

Het gebied ten oosten van de binnenstad transformeerde de afgelopen zestig jaar van stadsrand tot onderdeel van de stad. Na de Tweede Wereldoorlog is de woningbehoefte groot en vanaf het eind van de jaren '50 breidt de stad zich snel uit richting het oosten met nieuwe wijken het Broek en Presikhaaf. Het Spoor komt daarbij steeds meer in het stedelijk gebied te liggen en definieert de verschillende wijken met een eigen karakter en tijdsgeest.

Vooral in Presikhaaf zien we het naoorlogse ideaal van licht, lucht en ruimte terug. Het wonen was gescheiden van het werken; de auto kreeg ruim baan. Het winkelcentrum Presikhaaf vormt het hart in dit deel van de stad. In 2019-2020 is het winkelcentrum opgeknapt, maar de parkeerplaatsen rondom domineren nog steeds het straatbeeld. Ook in de wijken is geïnvesteerd. Toch blijft de leefbaarheid van de buurten een aandachtspunt.

Ten zuiden van het spooremplacement en langs de haven concentreert zich het werken in het Rijnpark, Nieuwe Haven, het huidige IKPW en bedrijventerrein het Broek. Hoewel IPKW een van de hotspots van Arnhem is, is het gebied omheind en enkel toegankelijk voor bevoegden. De eerste voormalige werklocaties, zoals het Coberco-terrein, worden al getransformeerd naar woningen.

Naast opgaven voor de woonwijken en werkgebieden ligt er een opgave voor het spoor. Enerzijds gaat het om het toekomstbestendig maken van het spoor, met een ongelijkvloerse spoorkruising en een hogesnelheidsverbinding naar Frankfurt en Berlijn. Anderzijds gaat het om het slechten van de barrière die de railinfrastructuur in Arnhem Oost vormt. Met name het spooremplacement, dat midden in het gebied ligt, zorgt ervoor dat de wijken en bedrijfsterreinen geïsoleerd van elkaar liggen en dat de uitwisseling tussen gebieden beperkt is.

Park Presikhaaf is hét groene stadspark van Arnhem Oost. Een robuust park naast het station en met de onderwijsinstellingen in het groen opgenomen. Deze groene kwaliteiten zijn echter niet overal in Oost sterk aanwezig. Doel is om een groene, natuurlijke verbinding te maken tussen de Veluwe en de rivieren. Daarnaast willen we hittestress verminderen in de woonbuurten en bedrijventerreinen. De vergroening van het gebied biedt tevens mogelijkheden voor bewoners om te bewegen en te ontmoeten.

Kwaliteit, samenhang en leefbaarheid

Arnhem Oost kent ook een aantal wijken waar leefbaarheid en veiligheid onder druk staan. De sociale uitdagingen die voor deze gebieden gelden, worden opgepakt in de Arnhem-Oost aanpak. Ook de leefomgeving is sleets en nodigt niet uit tot ontmoeting en verblijf. De woningvoorraad is te eenzijdig en deels verouderd. Door grootschalige infrastructuur zijn er veel barrières en is het stadsdeel ruimtelijk en sociaal versnipperd.

Gebiedskansen

Hoewel er diverse uitdagingen liggen in Arnhem Oost, voelt iedereen ook wel de potentie van dit stadsdeel. Het ligt dicht bij de binnenstad, is goed ontsloten en het fraaie landschap is binnen handbereik, zowel de uitlopers van de Veluwe als de uiterwaarden van de IJssel en Stadsblokken-Meinerswijk. Daarnaast liggen er twee belangrijke hotspots in het gebied; de Kenniscampus regio Arnhem en het IPKW. Voor Arnhem Oost is het dan ook de uitdaging om de verschillende kansen te gaan verzilveren.

Arnhem-Oost aanpak
De gebiedsuitwerking Arnhem Oost is het niet hetzelfde als de Arnhem-Oost aanpak, maar heeft wel raakvlakken.

In vijf wijken in het oosten van Arnhem is sprake van sociale problemen zoals armoede en taalachterstand in combinatie met overlast en criminaliteit in de wijk. De Arnhem-Oost aanpak heeft als doel om alle Arnhemmers gelijke kansen te bieden en tweedeling in de stad tegen te gaan.
De Arnhem-Oost aanpak is onderdeel van de Woondeal regio Arnhem-Nijmegen. In deze woondeal hebben we met de provincie en het rijk afspraken gemaakt voor een brede vernieuwingsaanpak. Het gaat om de wijken Klarendal, Geitenkamp, Presikhaaf-West, Malburgen en het Arnhemse Broek.

Triple helix staat voor de samenwerking tussen ondernemers, onderwijs en overheid. Door een gezamenlijke strategie en samen op te trekken ontstaat een meerwaarde tussen deze drie. Als gemeente zorgen we voor een optimaal ondernemers- en onderwijsklimaat waarin ruimte ontstaat voor innovatie en duurzame ontwikkelingen. Omdat ondernemers gebruik kunnen maken van de kennis en het onderzoek van het onderwijs kunnen zij innoveren en de uitwerking daarvan omzetten in economische ontwikkeling gericht op Arnhem als energiestad.

Energiek

Arnhem Oost is een energiek en duurzaam stadsdeel met ruimte voor alle vormen van ondernemerschap. Niet alleen op de bedrijventerreinen in het gebied maar ook in de wijken en de Kenniscampus regio Arnhem. Door de Kenniscampus te verbinden met de campus IPKW werken we aan een 'kennis-as' die ruimte biedt voor bedrijven en ondernemerschap in het energiecluster van de stad. Meer samenwerking en verbinding tussen de verschillende stakeholders (Triple helix: zie kader) zorgt voor een innovatieklimaat en waardencreatie. Hierdoor ontstaat er niet alleen ruimte voor meer kapitaal-, kennis- en arbeidsintensieve bedrijven, maar ook vraag naar ondersteunende werkgelegenheid. Zo laten we de Nieuwe Haven uitgroeien tot een cluster rondom watergebonden bedrijvigheid en energie en stimuleren we in Het Broek intensief en efficiënt ruimtegebruik, zodat er een vitaal, levendig en energiek district ontstaat met volop ruimte om te werken.

Nieuwe Arnhemse Mix

Arnhem Oost is een aantrekkelijk stadsdeel met een rijk palet aan woon- werk- en onderwijsfuncties. Op dit moment zijn de verschillende functies nog te veel van elkaar gescheiden, waardoor de ruimte niet altijd slim, duurzaam en effectief wordt gebruikt en de samenwerking beperkt is. Ontwikkeling in dit stadsdeel is mogelijk met verdichting rondom bestaande en nieuwe stations en (OV-)hubs, toevoeging van woningen aan de (onbenutte) ruimte op de Kenniscampus en/of het winkelcentrum en op termijn benutting van het gebied rondom het spooremplacement. Deze ontwikkeling gaat gepaard met het diverser maken van de wijken door woningtypes en functies beter te mengen, zodat een mix aan voorzieningen, inkomensgroepen en leefstijlen ontstaat in dit gebied. Vergroening is daarbij een randvoorwaarde.

Verbonden

De groei van dit deel van de stad vergt slimme duurzame keuzes in het netwerk om de verschillende buurten in Arnhem Oost goed met elkaar te verbinden. Niet alleen binnen Arnhem Oost, maar juist ook met de regio. Een belangrijke opgave daarbij vormt het aanpassen van de railverbindingen in de Spoorzone. Door de aanpassing van de sporen samen met de bereikbaarheid en de ontwikkeling tot aantrekkelijk woon- en werkgebied op te pakken, kunnen we hier een flinke kwaliteitsimpuls genereren. Dat betekent dat met het versterken van het station Presikhaaf, het oplossen van de knoop Arnhem Oost, het toevoegen van een potentieel nieuw station Arnhem Oost en het op termijn herontwikkelen van het spooremplacement zowel de bereikbaarheid als de leefbaarheid wordt versterkt. Hierdoor wordt het gebied goed bereikbaar met openbaar vervoer (OV) en verschuift de focus van auto naar lopen en fietsen door groene straten. De bestaande structuur vormt het uitgangspunt voor verbeteringen, waarbij barrières worden weggenomen en deelgebieden aan elkaar worden verbonden.

Trots op Oost

Arnhem Oost is een stadsdeel om trots op te zijn en waarmee mensen met verschillende achtergronden zich verbonden voelen. We zorgen voor een nog betere verbondenheid in de wijk door substantiële vergroting van het groen langs het spoor. Op die manier ontstaat er een groen Spoorpark van formaat – de leeflijn van Oost. Het gevolg is een betere verbinding tussen de omliggende buurten, hogere verblijfskwaliteit, ruimte voor bewegen en ontmoeten, en meer biodiversiteit. We scheppen ook meer ruimte voor dagelijkse voorzieningen op loop- en fietsafstand: scholen, gezondheidscentra en supermarkten waar ook de bestaande wijken gebruik van kunnen maken.

Ambitie-agenda

- We werken samen met het Rijk aan het versterken van de leefbaarheid, veiligheid en duurzaamheid in Arnhem Oost. En streven naar het vergroten van de ruimtelijke samenhang tussen de wijken door zoveel mogelijk bestaande infrastructurele barrières op te heffen.
- We werken samen met de onderwijsinstellingen aan de Kenniscampus regio Arnhem als vitaal, levendig en gemengd cluster van onderwijs en innovatie.
- We zorgen samen met de Kenniscampus, de campus IPKW in samenhang met de Nieuwe Haven en de kennisas op Het Broek voor een sterk cluster rondom het energie-profiel. Hiermee werken we aan de kwaliteitsimpuls op de bestaande werkgebieden en geven ruimte aan de Arnhemse mix.
- We ontwikkelen multifunctionele stedenbouwkundige concepten, die bijdragen aan de gewenste Arnhemse mix (wonen/ werken/voorzieningen) en die gebruik maken van duurzame vormen van mobiliteit.
- We leiden het onderzoek naar de 'spoorse' opgave in Arnhem Oost, waarbij Station Presikhaaf, de spoorknoop, een nieuw station Arnhem-Oost en de herontwikkeling van het spooremplacement worden meegenomen. Niet alleen de bereikbaarheid maar ook de kwalitatieve inpassing in de leefomgeving betrekken we hierbij.
- We realiseren een nieuw spoorpark Arnhem-Oost, dat de verschillende deelgebieden met elkaar verbindt en bijdraagt aan een gezonde ontwikkeling van dit stadsdeel.
- We zorgen voor ruimte voor flexwonen en tijdelijke woonconcepten.
- We investeren in de kwaliteit van de openbare ruimte door toevoeging van meer groen voor leefbaarheid, gezondheid, klimaatadaptatie en biodiversiteit.

Legenda Arnhem Oost

Vitale stad

Ontwikkeling van educatieve hotspots waaronder middelbare scholen, de HAN University of applied sciences en Van Hall Larenstein met de focus op educatie en toegepaste wetenschappen, schone mobiliteit, circulaire economie en energie.

Ontwikkeling van economische hotspots waar optimaal wordt ingezet op bedrijvigheid met een focus op energie, innovatie, maken en testen.

Wijk- en buurtcentra transformeren tot aantrekkelijke multifunctionele ontmoetingsplekken.

Versterken en verbinden van de kwaliteit en profiel; economische boost van de belangrijke hotspots en de tussenliggende verbindingszones.

Behouden en optimaliseren van de bedrijventerreinen met kansen voor functiemenging.

Potentiële uitbreiding IPKW.

Zoekgebied flexibele (nieuwe) kantoorconcepten en innovatieve woon-werkconcepten.

Leefbaarheid & nieuwe woonmilieus in Presikhaaf.

Ontwikkelen Nieuwe Haven cluster voor watergebonden en bedrijvigheid energie-profiel en de potentiële uitbreiding IPKW.

Verdichting kantoren.

Wonen

Onderzoeken van de mogelijkheid van verdichting met het verbeteren van leefbaarheid en DNA als inzet.

Multifunctionele opgave nader uit te werken, winkelcentrum Presikhaaf en Rijkpark/ Spooremplacement als onderzoeksopgave om nader uit te werken.

Leefomgeving

Grootschalig aaneengesloten groenstructuur. Deze zone biedt aanknopingspunten voor omliggende gebieden die vergroend kunnen worden en kunnen worden aangesloten op dit natuurnetwerk. Deze groene plekken dienen als verkoelende plekken die beschermd blijven.

Uiterwaardenpark rondom de Nederrijn.

Bomenlanen die beeldbepalend zijn voor de groenstructuur.

Verminderen barrièrewerking spoor en investering in de buitenruimte tot een aaneengesloten, divers en hoogwaardig groen-blauw raamwerk, met als doel om het gebied te verbinden met de groenzones rondom stadsparken, de IJssel, Nederrijn en Veluwe. Dit raamwerk biedt mogelijkheden om te verblijven in een natuurlijke omgeving waar men kan wandelen, sporten en elkaar kan ontmoeten.

Ontwikkelen van 'pocketparks': investering in de bestaande groene buitenruimte met meer kwaliteiten en hogere biodiversiteit.

Mobiliteit

Robuust autonetwerk van snelwegen.

Robuust autonetwerk van provinciale en lokale wegen.

Robuust netwerk van spoorwegen.

Radialen met HOV als prioriteit; ruimte voor duurzame mobiliteit.

Robuust netwerk van (snel)fietspaden en doorfietsroutes; nieuwe centrale doorfietsroute/fietsstraat Arnhem Oost door bestaande straten.

Ontwikkeling van het station tot dynamisch knooppunt waar ook de verstedelijkingsopgave aan gekoppeld kan worden als de woon-werk-milieus van de toekomst die zijn verbonden met de economische Hotspots van Arnhem.

Zoekgebied nieuw station Arnhem-Oost.

Ontwikkeling van de toegankelijkheid door beter gebruik te maken van bestaande parkeerplaatsen.

Fietsverbinding over de Rijn sluit aan bij regionale fietsroute Malburgen-Huissen.

Energie

Onderzoekslocaties (te realiseren) zonnevelden.

Onderzoekslocaties windturbines.

Openbare waterstoftankstations IPKW en energieopslag.

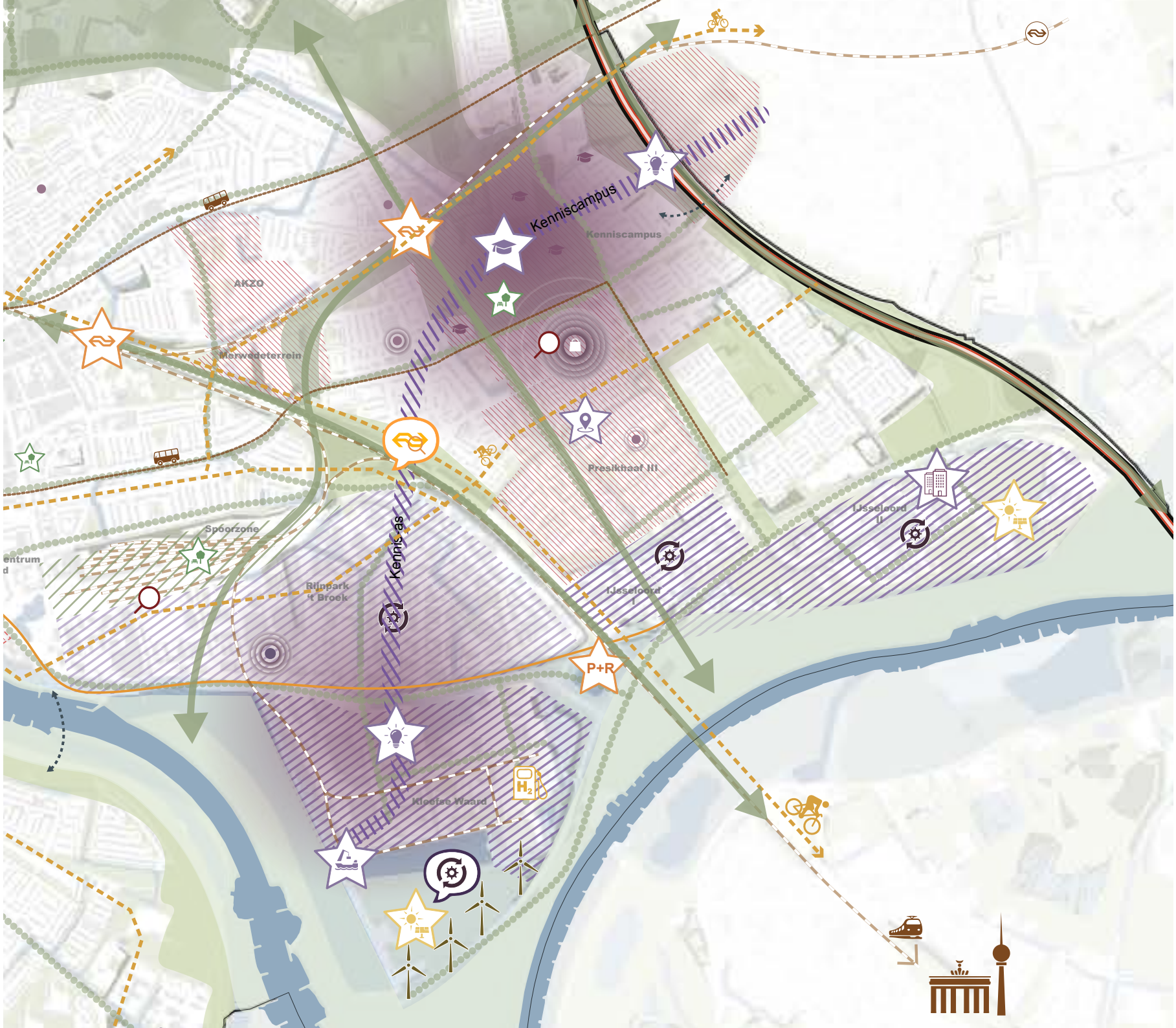

Afbeelding 6.4
Gebiedsuitwerking
Arnhem Oost

6.3 Centrum Zuid

Karakter

De grootste groei van Zuid vond plaats tussen 1970 en midden jaren '90. Hierdoor is het ruimtelijke karakter van Centrum Zuid sterk bepaald door de stedenbouwkundige mode van die tijd.
Er werd gezocht naar meer geborgenheid in woongebieden, waarin mensen elkaar weer konden ontmoeten. Terug naar de menselijke maat was het motto. Het woonerf werd uitgevonden en voor het ontwerp van buurten werd inspiratie gezocht in organische patronen.

De structuur van deze wijken zorgt ervoor dat de wijken een geborgen en kleinschalig karakter hebben. De woongebieden zelf werden ook ingevuld met veel groen en weinig doorgaande wegen. De oude landschappelijke structuren vormen een mooi en introvert contrast met de nieuwe groene auto-ontsluitingen. Deze landschappelijke polderlinten zijn aantrekkelijke langzaam-verkeersverbindingen tussen het wonen in de wijk en verder weg gelegen voorzieningen. Samen met de dijken vormen ze de landschappelijke en cultuurhistorische onderlegger van Centrum Zuid. De ruimtelijke structuur van Kronenburg heeft een wat diffuus karakter, door de 'clash' van het grootschalig en rationeel ontworpen winkelcentrum in een meer organisch gestructureerde woonbuurt.
Inwoners van Centrum Zuid zijn over het algemeen tevreden met hun leefomgeving. Ze zijn blij met de rust in dit bijna dorpse woonmilieu in de stad, de goede bereikbaarheid, het vele groen binnen handbereik, de ruime opzet van de wijken en de ruime woningen die hier ook nog eens relatief betaalbaar zijn.

Centrum Zuid kent veel gezinswoningen. Door vergrijzing en de toename van eenpersoonshuishoudens zien we de vraag naar kleinere woningen toenemen. Het aanbod hierin is soms beperkt. De combinatie van nieuwe huisvesting nabij knooppunten (openbaar vervoer en voorzieningen) vormt een kans voor doorstroming en wooncarrière in eigen wijk.

Toch is er wel wat aan de hand. Inwoners van Centrum Zuid ervaren een tekort aan mogelijkheden om elkaar te ontmoeten in de eigen wijk. Ze geven aan dat er te weinig ontmoetingsplaatsen zijn in de openbare ruimte. Daarnaast spelen er veel ontwikkelingen in dit gebied: transformaties van kantoorgebouwen, de invulling van de terreinen bij station Zuid, investeringen in de energietransitie en verbeteren van het OV-knooppunt Kronenburg. Nieuwe ontwikkeling moeten bijdragen aan de leefbaarheid van Centrum Zuid.

Gebiedskansen

Investeren in Kronenburg en omgeving draagt bij aan de sociaal, economische versterking van Centrum Zuid

Kronenburg is het centrum van Zuid en is van lokale en regionale betekenis. Het gebied is vol in ontwikkeling, maar heeft ook problemen als het gaat om leefbaarheid, eenzaamheid en ruimte om elkaar te ontmoeten. De openbare ruimte is stenig en levert daardoor grote hittestress op. Kronenburg is aangewezen als versnellingslocatie (woondeal Arnhem-Nijmegen). Dit biedt kansen om op korte termijn (tot 2025) meer woningen te bouwen met een divers en aanvullend woningaanbod. Daarbij zijn klimaatadaptatie, verbetering van de leefomgeving en verkleining van sociale problematiek noodzakelijke voorwaarden. De focus ligt op vergroten van het groen, verminderen van verharding en creëren van aantrekkelijke plekken en routes. Deze opgave loopt parallel met de ontwikkelingen van een HOV-knooppunt en een voorzieningenknooppunt (winkelcentrum Kronenburg).

Onze ambitie is een aantrekkelijk gebied dat het vanzelfsprekende centrum van Zuid gaat vormen, waar het goed wonen is en waar naast winkels ook cultuur en horeca een plek vinden. Een Kronenburg dat goed bereikbaar is, met de bus en auto, maar vooral ook met de fiets en lopend vanuit de omliggende buurten en de binnenstad. Er ligt een kans om een duurzaam centrum voor Zuid te vormen; door te verbinden, te verlevendigen en te verduurzamen.

Investeer in bestaande kwaliteiten

De wijken in Centrum Zuid hebben een hoge kwaliteit, onder andere door een relatief rustige, geborgen en groene woonomgeving. Soms is deze kwaliteit wat sleets geworden of heeft het een andere betekenis gekregen dan oorspronkelijk bedoeld. Zo is de ontmoetingsfunctie van de hofjes in Vredenburg (ooit bedoeld als gemeenschappelijke achtertuin waar kinderen konden spelen en bewoners elkaar konden ontmoeten) door slijtage en vergrijzing verdwenen. Maar de ruimte is er nog wel, en wacht bij wijze van spreken op een nieuwe betekenisvolle invulling voor de bewoners van de wijk.

Neem de robuuste groen-blauwe structuur als uitgangspunt

Een basiskwaliteit van Centrum Zuid is de robuuste groenblauwe hoofdstructuur, die de wijken omzoomt en door de wijken verweven is. Deze structuur speelt een belangrijke rol bij het verbinden van de wijk met het omliggende landschap. De afstand van de woningen tot het groen is klein, en maakt dat voet- en fietsverbindingen aantrekkelijk zijn. Anderzijds biedt het een buffer tussen de verschillende buurten en geeft het identiteit en geborgenheid. De robuuste groenblauwe hoofdstructuur moet op een aantal punten hersteld worden; het vormt de basis voor de historische identiteit van Centrum Zuid en de verbinding voor mens en dier. Voorbeeld hiervan is de kruising van de Huissensedijk met de Matsersingel en tussen Kronenburg en de Overmaat. We willen daar het landschappelijke profiel van de dijk herstellen en de verkeerswegen inpassen, zodat de groenbeleving en cultuurhistorische waarden weer zichtbaar worden.

Versterk de ruggengraat van Zuid

De goede bereikbaarheid is een belangrijk onderdeel van de woonkwaliteiten van Centrum Zuid en moet daarom gekoesterd worden. Op een aantal plekken wordt de ruimte niet meer volledig benut waarvoor het bedoeld is (auto en bus). Als afschalen mogelijk is, kan de ruimte worden ingericht voor ander gebruik (fiets, voetganger, water of groen). Dit zal bijdragen aan een betere verblijfskwaliteit. Dit geldt bijvoorbeeld voor de Groningersingel, maar misschien ook voor de Kronenburgsingel en in de toekomst voor een deel van de Burgermeester Matsersingel. De Burgermeester Matsersingel functioneert niet meer als centrale verkeersas, maar is in ruimtelijk opzicht nog steeds de ruggengraat van Centrum Zuid.

Op een aantal strategische punten mag de stad zich nadrukkelijker tonen aan de Matsersingel voor de herkenbaarheid en oriëntatie: bij het centrum van Zuid (Kronenburg), bij de Gelderse Poort (Kruising A325-Matsersingel) en bij Station Zuid. Stedelijke functies op deze drie gebieden zal Centrum Zuid zichtbaarheid geven, daardoor wordt de oriëntatie vanaf de singel en de herkenbaarheid verbeterd. Ze krijgen elk een eigen uitstraling en dynamiek en laten zien dat Centrum Zuid niet alleen een woongebied is. De Matsersingel fungeert als een groen kralensnoer waarbij de verblijfskwaliteit en de toegankelijkheid voor voetgangers en fietsers wordt verbeterd.

Ambitie-agenda

- Nieuwe ontwikkelingen zorgen voor meer variatie in het woningaanbod en nieuwe werkplekken.
- Een nieuwe stedelijke ontwikkeling gaat gepaard met verbetering van de omgevingskwaliteit (toevoegen van groen, tegengaan hitte, ontmoetingsruimte).
- We ontwikkelen multifunctionele stedenbouwkundige concepten.
- Een nieuwe ontwikkeling levert geen druk op de openbare ruimte (extra m2 verharding en parkeren) en maakt gebruik van duurzame mobiliteitsconcept of gebouwd parkeren.
- We versterken de bestaande groene en blauwe structuren.
- We heffen de bestaande infrastructurele barrières op.
- We zorgen voor voldoende lokale arbeidsplaatsen.

Legenda Centrum Zuid

Wonen

Onderzoeken van de mogelijkheid van verdichting met het verbeteren van leefbaarheid en DNA als inzet: meer diversiteit in woningen, een gevarieerd en toekomstbestendig winkelcentrum, meer aanbod van (avond)horeca en andere functies die passen bij een stadsdeelcentrum, verbetering van imago en uitstraling.

Onderzoek van locatie voor toekomstige ontwikkelingen; een andere manier van kijken naar het stadion en omliggend terrein biedt kansen voor verstedelijking.

Onderzoekslocatie: verstedelijking stadsrand vanuit landschappelijke kwaliteit en maatschappelijke meerwaarde.

Leefomgeving

Ontwerpperspectief per wijk, verduurzamen: meer groen in en om de wijk, minder steen, asfalt en blik. Auto terugdringen door OV en fiets te stimuleren. Duurzamer betekent ook gezonder en sociale duurzaamheid: ontmoeten en verbinden van mensen.

Robuuste groenstructuur die de wijken omzoomt en door de wijken verweven is. Afstand naar groen is klein en maakt voet- en fietsverbindingen aantrekkelijk. Het geven van meer ruimte aan het groen versterkt de groenbeleving en de bufferende werking.

Noemenswaardige bomenlanen die beeldbepalend zijn voor de groenstructuur.

Investering in de buitenruimte tot een aaneengesloten, divers en hoogwaardig groenblauw raamwerk, om het gebied te verbinden met de groenzones. Dit raamwerk biedt mogelijkheden om te verblijven, wandelen, sporten en ontmoeten in een natuurlijke omgeving.

Mobiliteit

Robuust autonetwerk van provinciale en lokale wegen, inclusief afschaling infrastructuur.

Robuust netwerk van spoorwegen.

Radialen met HOV als prioriteit; ruimte voor duurzame mobiliteit.

Sociaal veilige verbindingen en robuust netwerk van (snel)fietspaden.

Ontwikkeling van het station tot dynamisch knooppunt, waar ook de verstedelijkingsopgave aan gekoppeld kan worden als de woon-werk-milieus van de toekomst die zijn verbonden met de economische Hotspots van Arnhem.

P+R

Ontwikkeling van de toegankelijkheid door beter gebruik te maken van bestaande parkeerplaatsen.

OV

Regionale OV-hub.

Fietsverbinding over de Rijn sluit aan bij regionale fietsroutes.

Energie

Onderzoekslocaties (te realiseren) zonnevelden.

Onderzoekslocaties windturbines

Vitale stad

Hoogdynamische ontwikkeling om de vitaliteit, variatie en leefbaarheid van de Arnhemse wijken en bebouwde gebieden versterken en vernieuwen. Hierbij wordt een integrale combinatie gemaakt met energietransitie, klimaatadaptatie, economie, kwaliteit van de openbare ruimte en toekomstbestendige bereikbaarheid.

Ontwikkeling van economische hotspots waar optimaal wordt ingezet op bedrijvigheid en handhaven concentratiebeleid detailhandel.

Wijk- en buurtcentra transformeren tot aantrekkelijke multifunctionele ontmoetingsplekken. Verbinden (tussen mensen onderling en met de leefomgeving): onder andere meer sociale cohesie, meer mogelijkheden voor ontmoeting, uitnodigende en veilige openbare ruimte, verbinden winkelcentrum met de woonomgeving, beter bereikbaar te voet, fiets en OV, stimuleren van werkgelegenheid, verbeteren van imago en uitstraling.

Ontwikkelen van concentratiegebied van levendigheid door een mix. Economische boost van de belangrijke hotspots en de tussenliggende verbindingszones met ruimte voor nieuwe woon-werkmilieus.

Zoekgebied flexibele (nieuwe) kantoorconcepten en innovatieve woon-werkconcepten.

Ruggengraat van Zuid.

Behouden en optimaliseren bedrijventerreinen met kansen voor functiemenging.

Afbeelding 6.5 Gebiedsuitwerking Centrum Zuid

6.4 Arnhem Noord

Karakter

Het noordelijke, overwegend groene buitengebied, van Arnhem beslaat ruim de helft van de oppervlakte van de gemeente. Toch woont in dit gebied ten noorden van de Schelmseweg nog geen anderhalf procent van de Arnhemse bevolking. Het buitengebied maakt deel uit van de Veluwe. Het is te karakteriseren als één groot natuurgebied met daarin een aantal min of meer stedelijke functies zoals militaire complexen, (zweef)vliegvelden, maatschappelijke instellingen, sportcentrum Papendal, woningen, horeca en grote toeristische trekkers. In het buitengebied zijn ook een aantal agrarische bedrijven gelegen.

De kwaliteit van het gebied is allereerst de hoge natuur- en landschappelijke waarde. Het is dé groene voortuin van Arnhem. Daarnaast speelt cultuurhistorie in dit gebied een belangrijke rol: het heeft aanzienlijk bijgedragen aan de ontwikkeling en de huidige vorm van het gebied. Vooral het afwisselend open, halfopen en gesloten landschap van de landgoederengordel van het Gelders Arcadië en het atypische landschap van de militaire en landbouwenclaves (Fliegerhorst-Deelen) rond Schaarsbergen dragen bij aan de uniciteit van de Veluwe en de Veluwezoom.

Ook de bijzonder gunstige ligging van het gebied in de nabijheid van de stad is een kwaliteit. Het is door dit alles een bijzonder aantrekkelijk gebied om te wonen, te werken en te recreëren. Het noordelijk buitengebied is bovendien van groot economisch belang voor Arnhem. Zo herbergt het grote recreatieve publieksmagneten, zijn er grote werkgevers gevestigd en is er waterwinning.

Gebiedskansen

Behoud van het bestaande karakter

Arnhem Noord mag zijn groene karakter niet verliezen, en daarom vinden we het belangrijk dat de natuur en biodiversiteit, het landschap en het culturele erfgoed worden versterkt. We zetten in op gastvrijheid en duurzame ontwikkeling van economische functies. Het gebied leent zich bij uitstek voor verbinding tussen stad en Veluwe. Ten noorden van de Schelmseweg blijft de natuur leidend. Dat betekent dat andere belangen altijd ook een aantoonbare meerwaarde moeten hebben voor natuur en landschap. Economische ontwikkelingen dienen natuur-inclusief te zijn en kunnen alleen dan ruimte krijgen wanneer zij leiden tot een verbetering van de bestaande situatie van natuur, biodiversiteit en landschap.

Het belangrijkste knelpunt in het gebied is de sterke versnippering, zowel van het groen als van de verschillende functies. Het gebied is ruimtelijk gefragmenteerd en nogal ontoegankelijk door de vele hekken, afgesloten terreinen en de autosnelwegen.

Natuurontwikkeling noordelijk van de Schelmseweg richt zich op het creëren van een omvangrijk en aaneengesloten areaal robuuste natuur door het opheffen van barrières en het verbinden van bestaande natuurgebieden en het onder duurzame en natuur-inclusieve voorwaarden inpassen van economische activiteiten. Robuuste natuur zoekt in principe aansluiting bij de oorspronkelijke natuurlijke vegetatie in dit gebied en bij natuurlijke processen. Waarbij altijd de leesbaarheid van het landschap vanuit cultuurhistorisch oogpunt behouden of versterkt wordt. Zo blijft het Gelders Arcadië en het militair verleden zichtbaar in het grote groen. Er wordt een gezonde bosbodem gecreëerd die beter bestand is tegen droogte. In bestaande en nieuwe bossen worden de natuurwaarden verhoogd en wordt met gebruikmaking van onder meer natuurlijke processen en gerichte ingrepen het bos klimaatbestendiger. Daardoor neemt op termijn de biodiversiteit in het gebied toe en door het opheffen van barrières verbetert de balans tussen de verschillende soorten wild.

Vanuit natuur en landschap (ecologie, biodiversiteit, water en cultuurhistorie) zijn deze stevige ambities neergezet in de Beheervisie Arnhemse Veluwe 2015-2024, in de Groenvisie 2017-2035 (Veluws Plateau en Veluwse Gradiënt) en in het Bomenplan 2019. De ambities voor het versterken van de landgoederenzone in de Veluwe zijn vastgelegd in een gezamenlijk visie opgesteld door het Gelders Genootschap. Ook voor het gebruik van onze landbouwgronden is een ambitie vastgesteld (duurzame natuur-inclusieve landbouw).

Natuurzone ten noorden van de Koningsweg

In de natuurzone ten noorden van de Koningsweg staat het verbeteren van de natuurwaarden, de mogelijkheid om deze te beleven en het leesbaar houden van de cultuurhistorische geschiedenis voorop. Het toevoegen van nieuwe woonfuncties en bedrijvigheid zijn hier niet gewenst. De ontwikkeling van de natuur staat op één.

Natuur- en cultuurzone ten zuiden van de Koningsweg

Ten zuiden van de Koningsweg ligt een natuur- en cultuurzone, die met respect voor alle (natuurlijke) kwaliteit meer benut kan worden. Een stad heeft een stadsrand nodig waar wat kan gebeuren. Het beter benutten van de bestaande woonfuncties en agrarische of andere bedrijfsactiviteiten is hier mogelijk. Maar ook het ontsluiten voor een groter publiek en het eventueel toevoegen van functies is een optie.

Toevoegen van nieuwe activiteiten en bebouwing in deze zone is denkbaar in beperkte omvang (kleinschalig en incidenteel) langs bestaande infrastructuur en bij voorkeur langs de Kemperbergerweg. Waarbij we uitgaan van de randvoorwaarden van het Gelderse Natuurnetwerk en Natura 2000. Er mag alleen nieuw gebouwd worden als er elders gesloopt wordt, per saldo mag er geen toename zijn aan bebouwing. De bebouwing moet bijdragen aan het verbeteren van de natuurlijke, landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten. De afwisseling tussen dichte bebouwing en open landschap moet behouden blijven of versterkt worden.

Landgoederen zone Gelders Arcadië

De landgoederen in het stuwwallenlandschap zijn onderdeel van Gelders Arcadië, een landgoederenzone langs de Veluwezoom. We versterken de landgoederen door gebruik te maken van de ruimtelijke identiteitsdragers van deze zone (zoals de gecreëerde vergezichten, de beekdalen, de aanwezige parken, de landhuizen en de karakteristieke lanen) als leidraad en onderlegger voor toekomstig beleid en nieuwe ontwikkelingen.

Onderzoeken energieopwekking rondom vliegbasis Deelen

We zetten de komende jaren vol in op de energietransitie om koploper te worden in duurzaamheid. Arnhem wil in 2050 energieneutraal zijn. Onderdeel van deze opgave is het zoeken naar ruimte voor alternatieve energiebronnen als wind- en zonne-energie. Daarvoor wordt ook gekeken naar Arnhem Noord en dan in het bijzonder de landbouwgronden en defensieterreinen in de Veluwezoom en op de Veluwe. Hiervoor werken we in Arnhem onder andere aan de realisatie van zonneparken. In het voorlopig bod van de Regionale energiestrategie Arnhem-Nijmegen is het gebied rondom Deelen als zoekgebied voor zonne-energie opgenomen.

Een mogelijk zonnepark op deze locatie zal ondergeschikt moeten zijn aan het landschap en goed ingepast moeten worden. Er worden meekoppelkansen onderzocht, zodat ruimte meervoudig gebruikt kan worden; bijvoorbeeld combinaties met duurzame landbouw. De ontwikkeling moet nadrukkelijk samengaan met het versterken van de aanwezige natuur en landschappelijke waarden, waarbij het gebruik van hekwerken zoveel mogelijk moet worden voorkomen, bijvoorbeeld door greppels of natuurlijke afrastingen. Nieuwe infrastructuur moet zoveel mogelijk beperkt blijven en brede zones voor groot wild moeten behouden blijven.

We brengen toerisme in balans met de natuur en biodiversiteit

De Veluwezoom en de Hoge Veluwe zijn belangrijke toeristische en recreatieve trekpleisters. Jaarlijks bezoeken ongeveer twee miljoen bezoekers uit binnen- en buitenland het gebied. Deze hoeveelheden aan bezoekers belasten het gebied, maar zorgen ook voor werkgelegenheid en inkomsten. Op dit moment werken de betrokken gemeenten samen met de provincie Gelderland aan een plan voor zorgvuldige inpassing van toerisme en recreatie in het hele gebied. Daarbij is het nodig om de achteruitgang in de natuur een halt toe te roepen, te investeren in de natuur en biodiversiteit en om de doelen uit het Natura 2000-beleid na te komen; met bijzondere aandacht voor de heidevelden en open stuifzandgronden. Het is zoeken naar een nieuwe balans in dit omvangrijke natuurgebied tussen natuur en economische activiteiten. Een belangrijke opgave die daarbij hoort is de vermindering van de verstoring van de rust in het gebied.

De bestaande (economische) functie in het gebied ontwikkelen we op een duurzame manier, met respect voor natuur en landschap. We zetten in op goeie verbindingen tussen Arnhem en Veluwe, met een duidelijke positionering van Arnhem. Verder zijn er kansen om met respect voor de natuur het bestaande wandelnetwerk te versterken. Om de recreatie op de Veluwe bij te sturen en de drukte te verspreiden onderzoeken we de mogelijkheid voor het creëren van een nieuwe ontvangstlocaties naar de Veluwe. Op deze manier houden we het karakter van het gebied in stand maar met een uitstekende én passende gastvrijheid voor toeristen en bezoekers.

Ambitie-agenda

- Investeer in robuuste, toekomstbestendige natuur en landschappen.
- Versterk onderliggende cultuurhistorische landschapsstructuren.
- De ontwikkelingen voor alternatieve energiebronnen gaan samen met de aanwezige natuur.
- Bestaande functies in het gebied op een duurzame manier ontwikkelen.
- Voorkomen dat een veelheid aan kleine ontwikkelingen leidt tot verdere verrommeling en versnippering.
- Gebieden met elkaar verbinden en inzetten op duurzame bereikbaarheid.
- Toekomstige ontwikkelingen zoveel mogelijk in samenhang met bestaande functies en deze moeten plaatsvinden op plekken waar deze functie nu al sterk aanwezig is.
- Recreatie ontwikkelen we natuurinclusief en is in balans met natuur en biodiversiteit.
- Onderzoek naar verlaging maximumsnelheid ten behoeve van veiligheid van mens en dier en de verlaging van de uitstoot van gassen.

Legenda Arnhem Noord

Leefomgeving

Natuurontwikkeling noordelijk van de Koningsweg richt zich op het creëren van een omvangrijk en aaneengesloten areaal robuuste natuur met behoud van cultuurhistorische kenmerken door:
- het opheffen van barrières en het verbinden van bestaand natuurgebieden;
- het onder duurzame en natuurinclusieve voorwaarden inpassen van economische activiteiten.

Natuur en cultuurzone; intensiever benut met respect voor alle (natuurlijke) kwaliteiten. Investering in de bestaande groene buitenruimte tot een nog hoogwaardigere zone waar kan worden geïnvesteerd in het verhogen van de biodiversiteit.

Zones met (matig) intenstief recreatief medegebruik.

Het versterken van de landgoederenzone gelegen door gebruik te maken van de ruimtelijke identiteitsdragers van deze zone (zoals de gecreëerde vergezichten, de beekdalen, de aanwezige parken, de landhuizen en de karakteristieke lanen) als leidraad en onderlegger voor toekomstig beleid en nieuwe ontwikkelingen.

Te onderzoeken ontvangstlocatie.

Het verduidelijken van historische verhaal van de Tweede Wereldoorlog.

Ruimte maken voor natuur: ecologische verbindingszones.

Vitale stad

Burgerszoo

Musea

Papendal

Mobiliteit

Robuust autonetwerk van snelwegen.

Robuust autonetwerk van provinciale en lokale wegen.

Robuust netwerk van (snel)fietspaden en doorfietsroutes; goede verbindingen tussen Arnhem en de Veluwe, met een duidelijke positionering van Arnhem, zodat het karakter van het gebied in stand blijft maar met een uitstekende én passende gastvrijheid voor toeristen en bezoekers.

Onderzoeksklocatie voor een P+R, door gebruik te maken van bestaande parkeerplaatsen.

Transferpunten

Energie

Onderzoekslocaties (te realiseren) zonnevelden

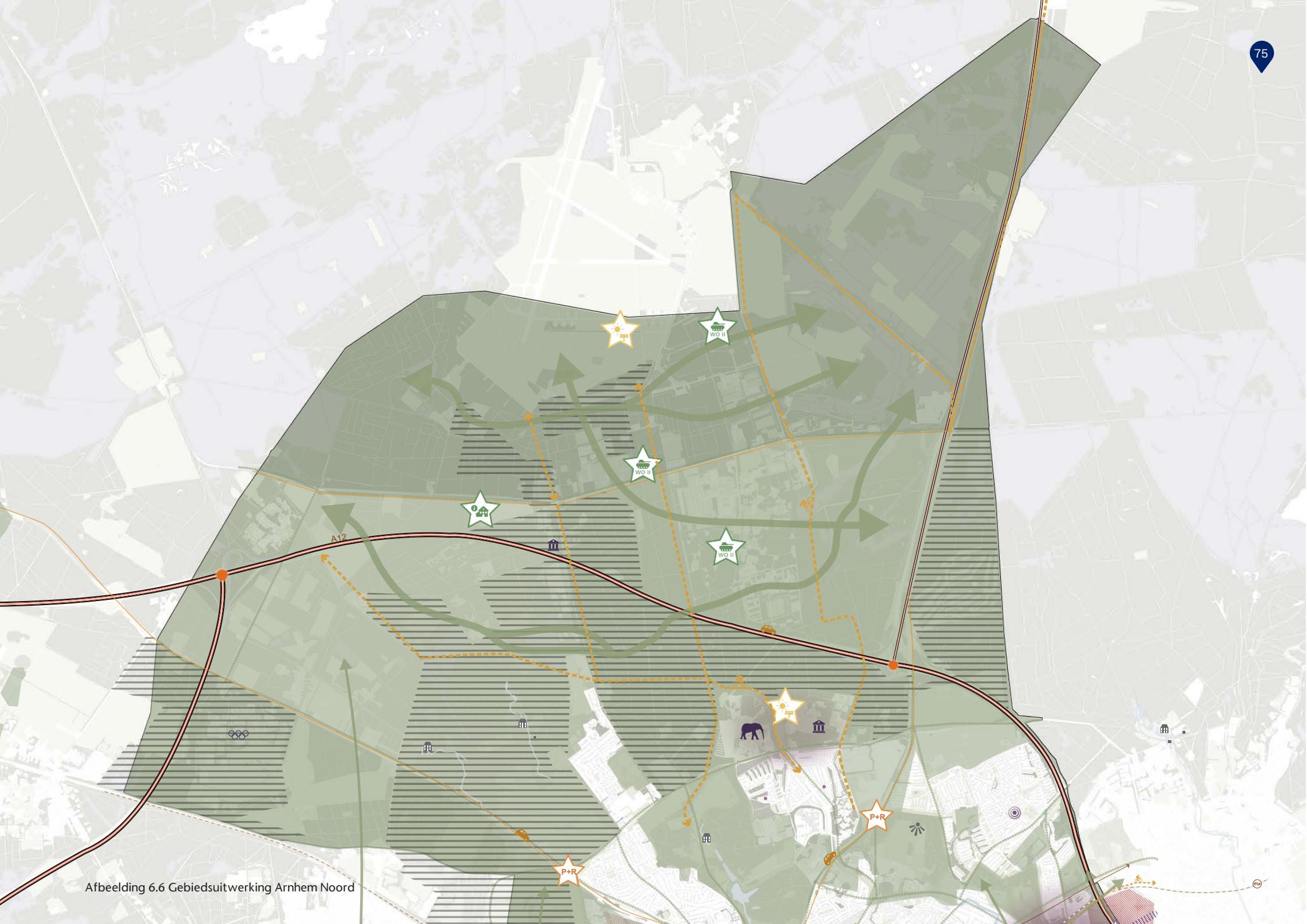

Afbeelding 6.6 Gebiedsuitwerking Arnhem Noord

7. Doorwerking

Deze omgevingsvisie zet de eerste stap in de toekomstige ontwikkeling van de stad. De volgende stap is het uitvoeren van de visie, zodat we straks ook echt kunnen genieten van een gezonde, leefbare, duurzame en mooiere stad. Hiervoor werken we de ambities uit de visie verder uit in verschillende omgevingsprogramma's en gebiedsvisies. In deze omgevingsprogramma's en gebiedsvisies geven we concrete kaders aan over de manier waarop we onze stad gaan ontwikkelen en welke instrumenten we daarvoor in gaan zetten.

7.1 De wettelijke basis

Als strategisch beeld voor de lange termijn vormt de omgevingsvisie voor gemeenten het uitgangspunt voor het gehele fysieke domein. De visie is vormvrij en schetst de hoofdlijnen van:

- het beleid van alle relevante terreinen van de fysieke leefomgeving;
- de kwaliteit van de fysieke leefomgeving;
- het gebruik, beheer, behoud en de bescherming van het grondgebied;
- de voorgenomen ontwikkelingen.

De omgevingsvisie is een kaderstellend ruimtelijk document waarmee het bestuur van de gemeente zichzelf bindt. Het uitgangspunt is daarbij dat er geen sectorale beleidsnota's meer verschijnen, maar bij wijziging van beleidsuitgangspunten een aanpassing van de omgevingsvisie of het programma plaatsvindt. De omgevingsvisie is daarmee een dynamisch document dat in de beleidscysclus wordt geactualiseerd.

Om de visie uitvoerbaar te maken werken we de hoofdlijnen van de visie als volgt uit:

- omgevingsprogramma's om de kwaliteit van de fysieke leefomgeving te monitoren en te sturen indien nodig;
- omgevingsplan om gebruik, beheer, behoud en bescherming van het grondgebied te regelen;
- gebiedsvisies om voorgenomen ontwikkelingen vorm te geven.

Het toekomstbeeld voor de gemeente voorziet in ontwikkelingen die impact hebben op de fysieke leefomgeving. Op grond van de Omgevingswet moeten effecten op de omgeving vooraf onderzocht worden in een MilieuEffectRapportage (MER). Parallel aan het opstellen van deze omgevingsvisie werken we daarom aan het MER. Het MER helpt ons de effecten van de keuzen op de leefomgeving inzichtelijk te maken en zorgt ervoor dat mogelijke conflicten eerder naar boven komen. Op die manier kunnen we gedurende het proces keuzes bijstellen of oplossingen bedenken om de negatieve effecten van keuzes te voorkomen of te verzachten.

7.2 Overzicht van de instrumenten

Het omgevingsprogramma is een flexibel instrument dat de overheid kan toepassen in verschillende fasen van de beleidscyclus. Het instrument omgevingsprogramma is, evenals de omgevingsvisie, een beleidsdocument. In omgevingsprogramma's formuleren gemeenten, waterschappen provincies en het Rijk maatregelen die leiden tot de gewenste kwaliteit van de fysieke leefomgeving. Er zijn verplichte en onverplichte programma's.

Omgevingsprogramma's

Het programma is een flexibel instrument voor de middellange termijn waarmee meestal per thema wordt gewerkt aan de realisatie van de ambities uit de omgevingsvisie. Op het moment dat de omgevingsvisie is vastgesteld gaan we aan de slag met het opstellen van onze programma's. Dit kan betekenen dat recentelijk vastgestelde beleidsnota's, die passen binnen de ambities van de visie, worden ondergebracht in een omgevingsprogramma. Er kunnen ook nieuwe of aangepaste omgevingsprogramma's komen voor thema's die nu nog niet zijn ondergebracht in samenhangend beleid zoals gezondheid of ruimtelijke kwaliteit. Een omgevingsprogramma is een stuk concreter dan een omgevingsvisie en bevat vaak beleidsregels of concrete gebiedsuitwerkingen. Net als de omgevingsvisie zijn de programma's koersbepalend en vormen zij het inhoudelijk kader voor het omgevingsplan. Een omgevingsprogramma kan verplicht zijn door Europese wetgeving of bij dreigende overschrijding van omgevingswaarden. In Arnhem geldt dit voor geluid en luchtkwaliteit. De huidige programma's voor geluid en luchtkwaliteit handhaven we dan ook onder de Omgevingswet.

Omgevingsplan en vergunningverlening

Op 1 januari 2022 beschikken we automatisch over een omgevingsplan. Dit is een zogenaamd omgevingsplan van rechtswege. Dit plan bestaat uit al onze bestemmingsplannen en een set voormalige rijksregels (de Bruidsschat). Deze regels krijgen we overgedragen van het Rijk. We mogen zelf bepalen of we deze 1 op 1

overnemen of gaan aanpassen. Na 1 januari 2022 moeten we zorgen dat er samenhang ontstaat tussen de bestaande bestemmingsplanregels, de voormalige rijksregels en de regels uit onze verordeningen. Hierbij moeten we niet vergeten dat de nieuwe regels ook aan (blijven) sluiten bij de beleidsuitgangspunten uit deze omgevingsvisie en de omgevingsprogramma's. Dit gebeurt niet automatisch maar hiervoor is een (thematische) wijziging van het omgevingsplan nodig.

Het omgevingsplan actualiseren we niet meer om de tien jaar, maar passen we aan als (maatschappelijke) ontwikkelingen of nieuwe beleidsdoelen daarom vragen. We passen op dat moment alleen de onderdelen aan die nodig zijn en herzien niet meer het totale plan.
In principe stelt de raad een wijziging van het omgevingsplan vast, maar de raad kan dit ook delegeren aan het college. De regels uit het omgevingsplan zijn straks op verschillende manieren eenvoudig te raadplegen via het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). Dit kan per adres of per activiteit. Hiervoor is het noodzakelijk dat we al onze regels digitaliseren en gebiedsgericht maken en voor veel voorkomende activiteiten 'vragenbomen' maken. We zijn al bezig met het digitaliseren van onze regels en ook de software om goed aan te kunnen sluiten op de mogelijkheden van het DSO is inmiddels in huis.

Grondbeleid

Als het gaat om het realiseren van deze visie staan niet alleen de inhoudelijke beleidsambities centraal maar ook de manier waarop we onze instrumenten inzetten om gebiedsontwikkelingen letterlijk van de grond te krijgen. Grond is immers het fundament voor de ontwikkeling van ruimtelijke plannen. De wetgever heeft gemeenten een set met grondbeleidsinstrumenten ter beschikking gesteld om het ruimtelijk beleid te kunnen verwezenlijken. Grondbeleid is dus geen doel op zich maar staat ten dienste van het ruimtelijk beleid. Grondbeleid kan worden gedefinieerd als het inzetten van het daarvoor beschikbare instrumentarium met als doel een maatschappelijk gewenst ruimtegebruik te bevorderen, de kwaliteit van het ruimtegebruik te verhogen en tot een rechtvaardige verdeling van kosten en opbrengsten over exploitanten, eigenaren, gebruikers en overheid te komen. Deze doelstellingen legitimeren actief optreden van de overheid op de grondmarkt en het voeren van een regierol.

Voor het voeren van een grondbeleid staat de gemeente een aantal instrumenten ter beschikking

- Wet voorkeursrecht gemeenten
- Onteigeningswet
- Wet inrichting landelijk gebied
- stedelijke kavelruil (nieuw; op vrijwillige basis, gemeente kan faciliteren)
- grondexploitatie (kostenverhaal publiekrechtelijk en privaatrechtelijk)

Onderdeel van de definitieve omgevingsvisie is een uitvoeringsparagraaf waarbij de inzet van deze instrumenten nader wordt toegelicht. Deze paragraaf voegen we later in het proces toe aan deze visie.

Monitoring

Om goede beslissingen te kunnen nemen willen we beschikken over betrouwbare informatie over de toestand van de fysieke leefomgeving. Bij monitoring verzamelen we gedurende langere tijd op systematische wijze gegevens over de fysieke leefomgeving of onderdelen daarvan. Dit kunnen we vervolgens gebruiken om te beoordelen of we de doelstellingen die we onszelf hebben gesteld halen of kunnen halen, zodat we dit kunnen evalueren en aanpassen in onze programma's en omgevingsvisie. Ook burgers, bedrijven en organisaties hebben belang bij de beschikbaarheid van de gegevens. Door actief monitoringsgegevens beschikbaar te stellen, kunnen onderzoekslasten voor concrete initiatieven verminderen.

Participatie bij de uitvoering of aanpassing van de omgevingsvisie

Deze omgevingsvisie ontwikkelen we samen met de stad. Ook bij de uitvoering en aanpassing van deze visie streven we naar goede afstemming met de omgeving. Hierbij spannen we ons in om een zo representatief mogelijke groep inwoners te betrekken, dus ook inwoners die we niet 'standaard' bereiken bij participatietrajecten via het Arnhemsklankbordnetwerk, Arnhemse scholen en bouwsocieteit. Met onze ervaring in participatietrajecten bepalen we per omgevingsprogramma of gebiedsuitwerking hoe we de stad gaan betrekken. We geloven in vroegtijdige participatie omdat het betrekken van de omgeving waardevolle inzichten op kan leveren. Dit maakt onze plannen beter, zorgt voor meer draagvlak en voorkomt bezwaren.

7.3 Thematische uitwerking in programma's

Zoals gezegd is de omgevingsvisie een integrale visie voor de leefomgeving om de stad in samenhang te ontwikkelen, keuzes te maken en ruimtegebruik en balans te houden tussen allerlei functies en doelen. Om deze visie uit te voeren gaan we de komende jaren onze instrumenten (zie 7.2) doorontwikkelen, zodat ze in lijn zijn met de ambities uit de omgevingsvisie. De thematische omgevingsprogramma's die we in deze paragraaf beschrijven kunnen in de loop van het proces nog wijzigen, mochten de opgaven in de stad daarom vragen.

Arnhem aantrekkelijke stad

We gaan aan de slag met het opstellen van een samenhangend omgevingsprogramma Arnhem aantrekkelijke stad. Dit programma zet in grote lijnen de huidige koers ten aanzien van de ruimtelijke kwaliteit voort maar bevat ook wijzigingen gericht op:

- het ontwikkelen van een verdichtingsvisie voor de stad en een herijking van de hoogbouwvisie;
- het ontwikkelen van een afwegingskader voor duurzaamheidsmaatregelen in cultuurhistorisch waardevolle gebieden;
- het doorontwikkelen van onze welstandsadvisering naar advisering voor ruimtelijke kwaliteit, voor de bebouwde en onbebouwde omgeving;
- het doorontwikkelen van de compensatieregels voor groen;
- een kader voor het verder verankeren van ruimtelijke kwaliteit in het omgevingsplan;
- ontwikkelen van een klimaattoets voor klimaatvriendelijk bouwen.

Basis voor de ontwikkeling van het omgevingsprogramma Arnhem aantrekkelijke stad zijn de volgende kaders:

- Erfgoedagenda 2017-2019
- Welstandsnota 2015
- De cultuurhistorische hoofdstructuur in paragraaf 2.2 van de structuurvisie 2012
- De kenmerken van de ruimtelijke milieus in paragraaf 3.2 van de structuurvisie 2012
- De groenvisie 2017-2035
- Bomenplan 2020
- De redengevende beschrijvingen van onze monumenten en beschermde stadsgezichten
- Beleidskaart archeologie

Advisering Ruimtelijke kwaliteit

Onder de omgevingswet moeten alle gemeenten een gemeentelijke dviescommissie instellen voor de omgevingskwaliteit. De bestaande commissie voor ruimtelijke kwaliteit en welstand komen niet meer terug. De omgevingswet biedt het bestuur meer ruimte om een eigen afweging van belangen te maken. Om die belangen goed te kunnen afwegen kan een onafhankelijk en deskundig advies behulpzaam zijn. Alle gemeenten met rijksmonumenten zijn verplicht om een adviescommissie in te stellen die minimaal over de rijksmonumenten adviseert, met uitzondering van archeologische monumenten. De wet voorziet niet in een overgangsrecht, dus gemeenteraden wordt geadviseerd in elk geval voor het inwerkingtreden van de Omgevingswet zo'n commissie in te stellen. De commissie kan ook een bredere taak krijgen om zijn adviesstelsel door te ontwikkelen in de geest van de Omgevingswet; breder en eerder in de processen.

Arnhem, groene, gezonde en leefbare stad

We gaan aan de slag met het opstellen van een samenhangend omgevingsprogramma Arnhem groene, gezonde en leefbare stad. Dit programma zet in grote lijnen de huidige koers ten aanzien van een gezonde leefomgeving voort maar bevat ook wijzigingen gericht op:

- het in lijn brengen van de gebiedsgerichte milieubenadering met de nieuwe ontwikkelgebieden in de omgevingsvisie;
- het formuleren van verbrede doelstellingen voor een gezonde stad gericht op meedoen en bewegen;
- het ontwikkelen van een integraal afwegingskader voor gezonde ontwikkelingen;
- het ontwikkelen van een dashboard gezonde leefomgeving.

Basis voor de ontwikkeling van het programma Arnhem gezonde en leefbare stad zijn de volgende kaders:

- De gebiedsgerichte milieubenadering uit paragraaf 2.12 van de structuurvisie 2012
- Bomenplan 2020
- Biodiversiteitsagenda Arnhem 2021 – 2025
- Beleidsplan geluid 2008
- Actieplan Omgevingslawaai 2013
- Uitvoeringsagenda luchtkwaliteit 2018
- Nota bodembeheer 2011
- Beleidsnota bodem 2012
- De bodemkwaliteitskaart 2020
- Strategie klimaatadaptatie 2020
- Gezond en Fit 2020
- Nota Lichthinder 2011
- Geurbeleid 2010
- Beleidsplan Externe veiligheid 2005
- Implementatie VN-verdrag Handicap
- Arnhemse Standaard Toegankelijkheid - AST (2019)
- Handboek AST Openbare Ruimte (2020)

Arnhem vitale stad

We gaan aan de slag met het opstellen van een samenhangend omgevingsprogramma Arnhem vitale stad. Dit programma zet in grote lijnen de huidige koers ten aanzien van een vitale economie voort maar bevat ook wijzigingen gericht op:

- een duurzame en toekomstgerichte ontwikkelingsstrategie voor functiemenging op Het Broek en Rijnpark gericht op behoud van voldoende werklocaties en werkplekken;
- een nieuwe programmatische visie voor de vergrote binnenstad gericht op het versterken van Arnhem als regionaal dienstencentrum;
- een lange termijnvisie voor een circulaire economie.

Basis voor de ontwikkeling van het programma vitale stad zijn de volgende kaders:

- Economische Agenda + Uitvoeringsagenda 2020 (in voorbereiding)
- Regionaal Programma Werklocaties regio Arnhem-Nijmegen Periode 2021 t/m 2024 (in voorbereiding)
- Kantorenbeleid 2021 (in voorbereiding)
- Detailhandelsvisie 2016-2021
- De Arnhemse Horecavisie 2017
- Cultuurbeleid Arnhem 2012
- Visie Arnhemse binnenstad herijking 2019
- Onderzoek Leisurevoorzieningen 2018
- Op weg naar een circulair Arnhem Plan van aanpak 2020-2023

Stad waar het goed wonen is

We gaan aan de slag met het opstellen van een samenhangend omgevingsprogramma Arnhem Stad waar het goed wonen is. Dit programma zet in grote lijnen de huidige koers ten aanzien van het woonbeleid voort, maar bevat ook wijzigingen gericht op:

- de focus op het verbeteren van de leefbaarheid in Arnhem Oost door wijkaanpak 3.0;
- nieuwe kaders voor inclusievere en gemengdere Arnhemse wijken met een nieuwe Arnhemse Mix.

Basis voor de ontwikkeling van het programma Arnhem Stad waar het goed wonen is zijn de volgende kaders:
- De Arnhemse woonprincipes 2015
- Plan van aanpak woningbouwontwikkeling Arnhem 2019
- Volkshuisvestelijk kader 2019-2022
- Woondeal Arnhem Nijmegen 2020

Bereikbare stad met ruimte voor schone mobiliteit

We gaan aan de slag met het opstellen van een samenhangend omgevingsprogramma Arnhem bereikbare stad met ruimte voor schone mobiliteit. Dit programma zet in grote lijnen de huidige koers ten aanzien van mobiliteit voort, maar bevat ook wijzigingen gericht op:
- een verdere doorontwikkeling van het mobiliteitsbeleid naar een Sustainable Urban Mobility Plan (SUMP) en daarmee een;
- nieuwe kijk op de rol van automobiliteit in de stad in relatie/combinatie met fiets, OV en inzet Hubs;
- mobiliteitsopgave koppelen aan de verstedelijkingsopgave;
- ontwikkelen van modern parkeerbeleid gericht op de leefbaarheid van de stad met inzet van gebiedsgerichte parkeerregulering in combinatie met parkeernormen;
- ontwikkelen van een visie op hubs in relatie tot de beschikbaarheid van parkeerplaatsen rond het centrum;
- ontwikkelen van een visie op deelvervoer.

Voorgaande kaders werken we de komende jaren uit in een samenhangend programma Arnhem Bereikbare stad. Dit programma zet in grote lijnen de huidige koers voort maar zal ook wijzigingen bevatten gericht op:
- Ambitiedocument duurzame mobiliteit en bereikbaarheid 2019
- Accentnota fiets 2019-2024
- Nota Bereikbare Binnenstad 2017
- OV-visie Arnhem-Nijmegen
- Verkeersveiligheidsrapportage 2016-2020
- Samenwerken aan hoogwaardige ov-corridors 2019-2023

Stad met nieuwe energie

We gaan aan de slag met het opstellen van een samenhangend omgevingsprogramma Arnhem Stad met nieuwe energie. Dit programma zet in grote lijnen de huidige koers ten aanzien van duurzame energie voort maar bevat ook wijzigingen gericht op:
- de transitievisiewarmte beschouwen we straks samen met de wijkuitvoeringsplannen als wettelijk programma on de Omgevingswet;
- we stellen een bodemenergieplan op en een verordening bodemenergie;
- we maken een Beleidsplan deelvervoer.

Basis voor het programma zijn de volgende kaders:
- Regionale Energie Strategie 1.0
- Programmaplan Nemia
- Aanpak energiearmoede
- Transitievisie Warmte
- De visie op de ondergrond uit paragraaf 2.10 van de structuurvisie 2012

7.4 Gebiedsuitwerking in ontwikkelperspectieven en gebiedsvisies

Voor de grote gebiedsuitwerkingen gaan we op stadsdeelniveau aan de slag met het opstellen van integrale ontwikkelperspectieven. In deze perspectieven werken we de ambities voor de gebieden Arnhem Centrum, Centrum Zuid. Arnhem Spoorzone Oost en Arnhem Noord nader uit. Onder deze ontwikkelperspectieven kunnen vervolgens voor specifieke locaties gebiedsvisies opgesteld worden met daarin de concrete stedenbouwkundige en programmatische uitgangspunten.

Colofon

Voorontwerp omgevingsvisie Arnhem 2040
Opdrachtgever Gemeente Arnhem
versie voorontwerp 3 mei 2021

Dit document is samengesteld
door Land-id, in opdracht van en in
samenwerking met gemeente Arnhem.

Strategisch ontwerpers
voor gebieden in beweging

Notitie Reikwijdte en Detailniveau Omgevingsvisie Arnhem

Omgevingsvisie gemeente Arnhem

8 april 2021

Kenmerk R001-1279798DSG-V01-agv-NL

Verantwoording

Titel	Notitie Reikwijdte en Detailniveau Omgevingsvisie Arnhem
Opdrachtgever	Gemeente Arnhem
Projectleider	Martijn Gerritsen
Auteur(s)	Daan van Gils
Tweede lezer	Martijn Gerritsen
Projectnummer	1279798
Aantal pagina's	17
Datum	8 april 2021
Handtekening	Ontbreekt in verband met digitale verwerking.
	Dit rapport is aantoonbaar vrijgegeven.

Colofon

TAUW bv
Australiëlaan 5
Postbus 3015
3502 GA Utrecht
T +31 30 28 24 82 4
E info.utrecht@tauw.com

Kenmerk R001-1279798DSG-V01-agv-NL

Inhoud

1 Omgevingsvisie en het proces 4
1.1 Introductie 4
1.2 Waarom een Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD)? 4
1.2.1 De Omgevingsvisie van Arnhem 4
1.2.2 De Omgevingsvisie en het milieueffectrapport (MER) 5
1.2.3 Het zoeken naar balans 6
1.2.4 Een samenhangende benadering: Omgevingseffectrapportage (OER) 6
1.2.5 Waarom een Notitie Reikwijdte en Detailniveau? 7
1.2.6 Inspraak 7
1.3 Waarom een Omgevingsvisie en Wat is een MER 7
1.3.1 Waarom een Omgevingsvisie 7
1.3.2 Wat is een MER 7
1.4 Proces tot nu toe 8
1.4.1 Proces om tot de Omgevingsvisie te komen 8
1.4.2 Participatietraject 10
2 Wat gaan we onderzoeken en hoe? 11
2.1 Het vertrekpunt van het PlanMER 11
2.2 Stappen MER 12
2.2.1 Wat en hoe: Huidige Situatie en autonome ontwikkeling (referentiesituatie) 13
2.2.2 Wat en hoe: Effectbeoordeling en doelbereik 13
2.2.3 Wat en hoe: Synergie en strijdigheden (afwegen alternatieven) 14
2.2.4 Keuzes leiden tot alternatieven die worden getoetst 14
2.2.5 Wat en hoe: Mitigerende maatregelen (aanbevelingen) 14
2.2.6 Wat en hoe: Monitoring (aanzet monitoringsprogramma) 14
3 Hoe gaan we dat onderzoeken? 15
3.1 Hoe: Beoordelingskader 15
3.2 Hoe: Effectbepalingen en doelbereik 17
3.3 Wat: de vervolgstappen op hoofdlijnen 17

1 Omgevingsvisie en het proces

1.1 Introductie

De gemeente Arnhem werkt aan het opstellen van een Omgevingsvisie. Inmiddels is het Voorontwerp van deze Omgevingsvisie opgesteld. De visie biedt de gemeente een beeld van hoe de leefomgeving van Arnhem zich in de brede zin van het woord gaat ontwikkelen tot en met 2040. Om tot de uiteindelijke Omgevingsvisie en de uitvoering daarvan te komen, doorloopt de gemeente een inhoudelijk proces waarin keuzes voor de inrichting van de stad worden gemaakt. Onderdeel van dit proces is het opstellen van een milieueffectrapportage (MER).

Het doel van deze Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) is om u als lezer inzicht te geven in de stappen die ten behoeve van het MER doorlopen worden. Om dit te bereiken wordt een aantal vragen besproken. Er wordt ingegaan op de vraag waarom een NRD eigenlijk nodig is. Daarna wordt verder uitgelegd waarom er een Omgevingsvisie komt en wat daarbij de rol van een MER is. Verder staan de vraag wat er precies onderzocht gaat worden en hoe dit zal gebeuren centraal. Ook het proces tot nu toe en het vervolg van dit proces na de Omgevingsvisie zullen worden toegelicht.

In **Hoofdstuk 1** volgt een antwoord op de vragen wat een NRD, de Omgevingsvisie en het MER zijn. Ook het proces tot nu toe wordt besproken. In **Hoofdstuk 2** volgt het antwoord op de vraag wat er onderzocht gaat worden en hoe dat gebeurt. In **Hoofdstuk 3** wordt verder ingegaan op de middelen die er zijn om te onderzoeken wat de effecten van de Omgevingsvisie op de leefomgeving in Arnhem zijn en wordt vooruit gekeken naar het vervolg van het proces.

1.2 Waarom een Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD)?

Om de vraag te beantwoorden waarom er eigenlijk een Notitie Reikwijdte en Detailniveau is, volgt eerst achtergrondinformatie over het proces waarin de Omgevingsvisie en het bijbehorende MER worden opgesteld.

1.2.1 De Omgevingsvisie van Arnhem

De gemeente Arnhem werkt aan het opstellen van een Omgevingsvisie. Het is de bedoeling dat de visie de basis vormt voor duidelijke keuzes in de ruimtelijke inrichting van de stad. In deze keuzes moeten de sociale en de fysieke opgaven in samenhang worden bekeken.

De Omgevingsvisie is voor de lange termijn het kerninstrument voor de ontwikkeling van de fysieke leefomgeving. De Omgevingsvisie zelf is een dynamisch document, omdat het zal mee veranderen met toekomstige opgaven en voorkeuren. De keuzes die in de Omgevingsvisie staan vormen een kader voor toekomstige uitvoeringsprogramma’s, uitwerkingen per gebied en het Omgevingsplan.

Om in beeld te brengen of de uitwerking van het beleid daadwerkelijk leidt tot een betere kwaliteit van de leefomgeving is periodieke informatie over het kwaliteitsniveau van de fysieke leefomgeving nodig. Daarnaast kunnen de resultaten van het tot dan uitgevoerde beleid meer inzicht geven. Met dit voortschrijdend inzicht kan uitwerking en bijsturing gegeven worden aan de Omgevingsvisie. Op deze manier ontstaat er een gesloten beleidscyclus waarbij onder andere de informatie uit het MER als goede basis dient. Zie onderstaande figuur 1.1 voor een uitwerking van de beleidscyclus. Vervolgens kan op basis daarvan de visie worden aangepast om scherper in te zetten op het behalen van die doelen.

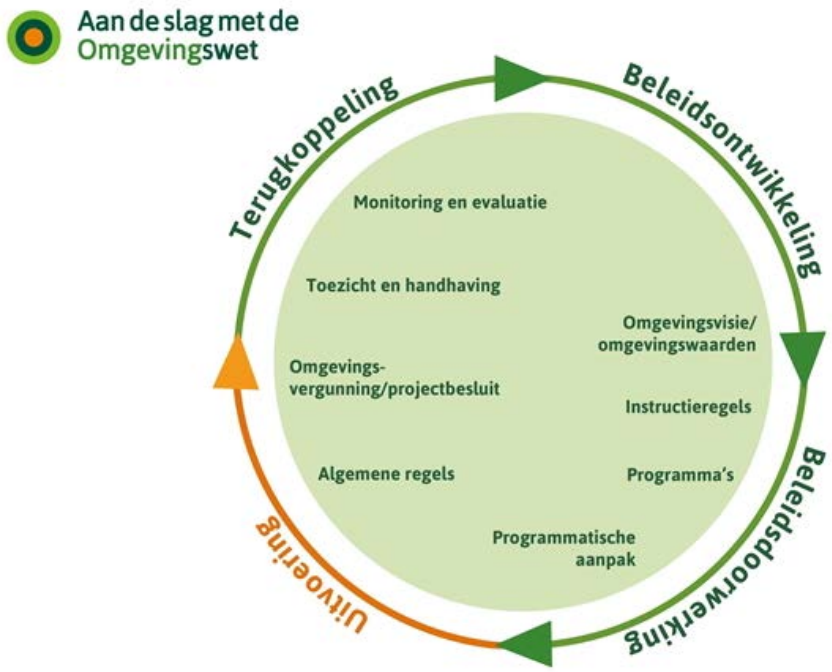

Figuur 1.1 Gesloten beleidscyclus binnen de context van de Omgevingswet (Bron: Aan de slag met de Omgevingswet).

1.2.2 De Omgevingsvisie en het milieueffectrapport (MER)

Binnen het proces wordt het opstellen van de Omgevingsvisie gelijktijdig en in samenhang opgepakt met het opstellen van het MER. Deze milieueffectrapportage is het instrument om afgewogen keuzes te maken voor de Omgevingsvisie. In het proces is het Voorontwerp van de Omgevingsvisie het startpunt voor het MER. Door het MER en de Omgevingsvisie in samenhang op te stellen kunnen gedurende het proces beide documenten elkaar aanvullen en versterken.

In onderstaand kader is meer achtergrond opgenomen over de “m.e.r. plicht”. Oftewel de wettelijke aanleiding voor het opstellen van het MER.

Kader M.e.r plicht
De Omgevingsvisie biedt het kader voor zogenaamde m.e.r.-plichtige activiteiten. Dat betekent dat het verplicht is voor zulke activiteiten een milieueffectrapportage op te stellen (hoofdstuk 7 van de Wet Milieubeheer). Het gaat hierbij onder andere om de woningbouwopgave. Ook hebben ontwikkelingen zoals opgenomen in de Omgevingsvisie mogelijk significante gevolgen voor Natura-2000 gebieden. De Veluwe bij Arnhem is een Natura-2000 gebied. Wanneer ontwikkelingen binnen de visie significante gevolgen hebben voor zo’n gebied, is een Passende Beoordeling nodig (Wet Natuurbescherming art. 7.2a lid 1 Wm). De Passende Beoordeling is een document waarin dieper wordt ingegaan op de gevolgen voor Natura-2000 gebieden. Het detailniveau van de Passende beoordeling moet passen bij het detailniveau van het plan. Omdat het in dit geval om een Omgevingsvisie gaat, zal een Passende Beoordeling – als deze nodig blijkt – ook een meer abstract karakter hebben. De passende beoordeling zal integraal onderdeel uitmaken van het MER.

Kader 1.1

1.2.3 Het zoeken naar balans

De informatie in de Omgevingsvisie gaat verder dan alleen milieuaspecten. Thema’s zoals duurzaamheid, veiligheid en inclusiviteit maken ook deel uit van de visie. De volgende vraag staat centraal in de visie:

‘Hoe en onder welke *(rand)voorwaarden kan er ruimte geboden worden aan verschillende ruimtevragers om hiermee een aantrekkelijke gemeente te zijn waarin verschillende functies en doelen met elkaar in balans zijn*? Het zoeken naar een balans vraagt om het slim puzzelen met de beperkte ruimte.

1.2.4 Een samenhangende benadering: Omgevingseffectrapportage (OER)

Hoewel in de Omgevingsvisie wordt gestreefd naar samenhang in functies en doelen, kunnen bepaalde doelen ook strijdig zijn met elkaar. De bedoeling van de m.e.r.-procedure is om de onderlinge strijdigheid tussen de doelen te onderzoeken en in beeld te brengen. De gemeente Arnhem wil in de geest van de Omgevingswet met een integrale bril naar de leefomgeving kijken. Met een dergelijke kijk moeten de fysieke en sociale opgaven waar de stad voor staat in samenhang worden opgepakt.

Een voorbeeld van deze samenhang is het werken aan klimaatadaptatie door meer groen in de stad toe te voegen. Met een integrale blik zie je dat groen niet alleen een oplossing biedt tegen hittestress, maar dat een groene omgeving ook positief is voor bewoners en beweging en recreatie onder die inwoners kan stimuleren. Het meenemen van thema’s zoals duurzaamheid, veiligheid, werkgelegenheid en inclusiviteit zorgt voor een vernieuwende m.e.r. aanpak waarbij je het MER ook wel Omgevingseffectrapportage (OER) kunt noemen, omdat het uitgangspunt niet alleen is om de milieueffecten in beeld te brengen, maar om de omgeving integraal te benaderen.

1.2.5 Waarom een Notitie Reikwijdte en Detailniveau?

Deze Notitie Reikwijdte en Detailniveau is de eerste stap in het proces om tot de Omgevingsvisie en het MER ofwel OER te komen. De NRD beschrijft welke omgevingsaspecten en effecten in de m.e.r.-procedure onderzocht gaan worden. Dat wordt de reikwijdte genoemd. Daarnaast geeft de NRD informatie over de manier waarop de effecten van de Omgevingsvisie onderzocht zullen worden en met welke diepgang. Dat heet het detailniveau. Het MER wordt tegelijk met de ontwerp omgevingsvisie ter inzage gelegd. Het geeft besluitvormers en geïnteresseerden inzicht in de positieve en negatieve effecten van de omgevingsvisie.

1.2.6 Inspraak

Het is belangrijk dat iedereen mee kan denken over de manier waarop de gemeente Arnhem het m.e.r. traject gaat inrichten. Om die reden ligt de NRD zes weken ter inzage. Tijdens deze periode kan eenieder reageren op de aanpak van de milieueffectrapportage voor de Omgevingsvisie zoals beschreven in deze NRD. Reacties kunnen in de vorm van zienswijzen bij de gemeente ingediend worden, zowel schriftelijk als digitaal. De reacties worden gebruikt bij de verdere uitwerking van de milieueffectrapportage.

1.3 Waarom een Omgevingsvisie en Wat is een MER

In deze paragraaf wordt besproken waarom er een Omgevingsvisie en bijbehorende MER door de Gemeente Arnhem wordt opgesteld.

1.3.1 Waarom een Omgevingsvisie

Arnhem staat de komende jaren voor een aantal belangrijke opgaven gesteld, die een beroep doen op de ruimte in de stad. Om de stad in samenhang te ontwikkelen, keuzes te maken in ruimtegebruik en balans te houden tussen allerlei functies en doelen, is een integrale visie nodig voor de leefomgeving; een koers richting 2040. De Omgevingsvisie gaat niet alleen over traditionele ruimtelijke onderwerpen zoals bouwen, verkeer en water, maar ook over ecologie, gezondheid en duurzaamheid. De Omgevingsvisie bekijkt die onderwerpen niet apart, maar in onderlinge samenhang.

De visie dient daarmee als vertrekpunt om stap voor stap het huidige beleid indien nodig bij te stellen in samenhangende programma’s om de voor de gemeente Arnhem opgestelde doelen te bereiken. De Omgevingsvisie geeft richting aan de belangrijke en dringende opgaven voor de stad. In de Omgevingsvisie worden de doelen en richting vooral op hoofdlijnen genoemd. Het beleid van de Omgevingsvisie vindt uiteindelijk zijn verdere uitwerking in verschillende omgevingsprogramma’s en gebiedsvisies.

1.3.2 Wat is een MER

Om te beginnen worden een tweetal afkortingen gebruikt: m.e.r. en MER. M.e.r. staat voor ‘milieueffectrapportage’ en is de procedure waarbinnen een MER wordt opgesteld. MER staat voor ‘Milieueffectrapport’ en bevat de resultaten van het onderzoek naar de (milieu)effecten binnen een m.e.r. De toevoeging ‘Plan’ (PlanMER) wil zeggen dat het om een MER voor een plan gaat, zoals een Omgevingsvisie. In deze NRD hanteren we kortweg de term MER.

Met milieueffectrapportage (m.e.r) krijgt het milieu een plaats in de besluitvorming over een plan of project, dit kan gaan om concrete projecten maar ook om plannen en visies zoals de Omgevingsvisie voor Arnhem. Het m.e.r helpt bij het proces van wikken en wegen van wat waar de ruimte krijgt binnen de Omgevingsvisie. Meer hierover in hoofdstuk 2 van deze NRD. Het eindproduct is een verslaglegging van dit proces en het eindresultaat, wat zoals beschreven samen met de ontwerp Omgevingsvisie ter inzage gaat.

1.4 Proces tot nu toe

De gemeente Arnhem heeft samen met inwoners, ondernemers, stakeholders en (maatschappelijke) partners een participatietraject doorlopen. Het resultaat van het participatietraject is de informatie die in het Voorontwerp Omgevingsvisie en deze NRD als bouwsteen dient. Deze bouwstenen vormen de basis in het proces voor het opstellen van de Omgevingsvisie.

1.4.1 Proces om tot de Omgevingsvisie te komen.

De gemeente Arnhem heeft met opstellen van het Voorontwerp Omgevingsvisie 2040 de eerste stappen gezet in het opstellen van de gemeentelijke Omgevingsvisie. De NRD is tegelijkertijd met het Voorontwerp van de Omgevingsvisie opgesteld.

Voordat het Voorontwerp van de Omgevingsvisie is opgesteld is de identiteit van Arnhem in beeld gebracht. Daarna zijn in een koersdocument de ontwikkelingen en trends en een toekomstbeeld voor Arnhem in 2040 geschetst. Hieruit blijkt dat verschillende beleidsdoelen, ambities en initiatieven vanuit de stad een claim op de fysieke ruimte in de gemeente leggen. Om hierbinnen samenhang te versterken en strijdigheden op te lossen zijn de opgaven en ambities samengenomen in realistische doelen. Deze realistische doelen worden de afwegingsprincipes genoemd. Hierbij is bewust de dialoog met de samenleving opgezocht. Hierna worden het toekomstbeeld, de afwegingsprincipes en de thematische uitwerking kort toegelicht.

Toekomstbeeld

In het toekomstbeeld worden de belangrijkste waarden, principes en ambities gepresenteerd die richting gaan geven aan het ruimtegebruik in Arnhem tot en met 2040. Het toekomstbeeld geeft een antwoord op de opgaven waar Arnhem de komende jaren voor staat. Belangrijk hierbij is dat de identiteit en kwaliteit van de stad behouden blijft en een gecombineerd ruimtegebruik de voorkeur heeft.

Figuur 1.2 Toekomstbeelden Arnhem 2040

De afwegingsprincipes

Het toekomstbeeld en de opgaven waar Arnhem voor staat kunnen niet apart van elkaar kunnen worden aangepakt. Een omgevingsvisie vraagt om een integrale, samenhangende aanpak. Om samenhang tussen de opgaven en aanpak te brengen, worden in de Omgevingsvisie een aantal Afwegingsprincipes gepresenteerd. Het is van belang dat bij het maken keuzes met betrekking tot de fysieke leefomgeving steeds dezelfde afwegingsprincipes worden gehanteerd.

Idealiter zorgen de afwegingsprincipes voor zorgvuldig onderbouwde keuzes. Dat betekent echter niet dat altijd elk afwegingsprincipe meegenomen dient te worden. Het kan voorkomen dat een principe bij een bepaald vraagstuk niet mee wordt genomen. Natuurlijk wordt er dan wel gemotiveerd van het principe afgeweken. De afwegingsprincipes zijn ‘Het versterken van de Arnhemse identiteit’, ‘Duurzaam en gezond ontwikkelen’, ‘Wijken versterken waarin iedereen mee kan doen’ en ‘ Slim omgaan met ruimtegebruik’.

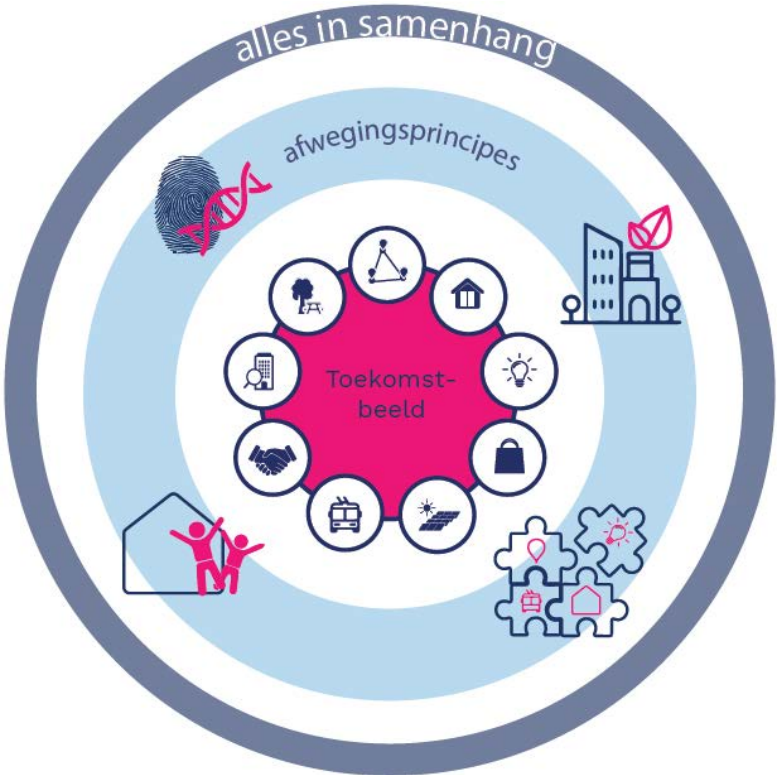

Figuur 1.3 Toekomstbeelden en afwegingsprincipes moeten in samenhang bekeken worden in de Omgevingsvisie naar 2040

Thematische uitwerking
In de Omgevingsvisie worden een aantal overkoepelende thematische uitwerkingen opgenomen. Deze thema's zijn:' een aantrekkelijk Arnhem' waarbij de identiteit of het DNA van de stad de basis vormt, 'een groene gezonde, aantrekkelijke en leefbare stad', 'een vitale stad', 'een stad waar het goed wonen is', 'een goed bereikbare stad met ruimte voor schone mobiliteit' en 'een stad met nieuwe energie'. De visie moet perspectief bieden voor de komende 20 jaar. In het gevoerde participatietraject is een basis gelegd voor de uitgangspunten van het proces en de inhoudelijke keuzes voor de Omgevingsvisie. Samen met inwoners, ondernemers, stakeholders en (maatschappelijke) partners wil de gemeente graag de Omgevingsvisie verder vormgeven.

Gebiedsuitwerking
Naast de thematische uitwerkingen die zich richten op de gehele stad bevat de Omgevingsvisie ook een aantal gebiedsgerichte uitwerkingen, In deze gebieden liggen de komende jaren belangrijke opgaven die vragen om een samenhangend ontwikkelkader.

1.4.2 Participatietraject
Doel van het participatietraject was om een Omgevingsvisie te maken voor de stad waarin de samenleving van Arnhem zich herkent. In het participatieproces zijn inwoners geraadpleegd over de Omgevingsvisie. De Arnhemmers zijn tenslotte expert van hun leefomgeving. De dialoog met de samenleving, de participatie, verloopt in verschillende fasen waarin gemeente (raad en B&W) en bewoners ook verschillende rollen hebben.

Voor een verdieping van het participatietraject wordt verwezen naar het Voorontwerp van de Omgevingsvisie en het participatiedocument. In het participatiedocument wordt toegelicht hoe de participatie vorm is gegeven, welke doelgroepen zijn bereikt en wat de inhoudelijke resultaten uit het traject zijn. In het Voorontwerp van de Omgevingsvisie staat op welke onderdelen van die visie inwoners hebben meegepraat.

2 Wat gaan we onderzoeken en hoe?

In dit hoofdstuk staan de belangrijkste punten die dienen als vertrekpunt van het MER. Zoals hiervoor al beschreven, is het nadrukkelijk de bedoeling dat het uitgangspunt van zowel de visie als het MER een samenhangende, brede, integrale blik moet zijn. De Omgevingsvisie en het MER hangen sterk samen, omdat ze elkaar horen te verrijken. Het Voorontwerp van de Omgevingsvisie is het uitgangspunt voor het MER. Het gaat om een proces waarin MER en Omgevingsvisie gelijktijdig worden opgesteld en het ene op een aantal momenten weer nieuwe informatie levert voor het andere. Dit wordt ook wel een cyclisch-iteratief proces genoemd. In de komende paragrafen wordt gekeken naar het vertrekpunt van het MER. Bovendien wordt behandeld wat in het MER onderzocht wordt en hoe dat gebeurt.

2.1 Het vertrekpunt van het PlanMER

Het MER gaat inzicht geven in onderstaande punten:

- De effecten van het nieuwe beleid op de leefomgeving voor de onderwerpen waar het MER over gaat
- In welke mate het nieuwe beleid bijdraagt aan de ambities van de gemeente Arnhem voor de negen toekomstbeelden (zie 1.4.1 en figuur 1.2)
- In welke mate de opgaven en doelen elkaar en het DNA van Arnhem kunnen versterken en waar ze met elkaar zullen botsen. Kortom: waar keuzes gemaakt moeten worden
- Welke alternatieven zijn beschouwd en hoe milieu informatie is meegewogen in de besluitvorming van de Omgevingsvisie
- Aanbevelingen en randvoorwaarden voor vervolgstappen

Het MER gaat over nieuw beleid, maar ook over de effectiviteit van bestaand beleid. De gemeente zet een deel van het beleid zoals opgenomen in de huidige strategische beleidsplannen ongewijzigd door voor de looptijd van deze plannen. Beoordeeld wordt wat de invloed van dit huidige beleid is op de leefomgeving, daarbij wordt gekeken naar de huidige situatie (HS) en de autonome ontwikkeling (AO). Daarnaast wordt beoordeeld of er mogelijk aanleiding is om het beleid alsnog te herzien.

In het MER staan die opgaven die in potentie een grote impact hebben op de leefomgeving, zowel qua ruimtelijke claim als op de kwaliteiten van Arnhem, zoals een gezonde leefomgeving en een aantrekkelijk landschap. Het gaat primair om de grote ruimtevragers:

- **Verstedelijking**; Uitgangspunt is om de verstedelijking op grotere schaal en gezamenlijk binnen de regio Arnhem-Nijmegen op te pakken. Binnen de lokale afwegingen voor de verstedelijkingsopgave moet er aandacht zijn voor aantrekkelijke wijken gebaseerd op de identiteit van Arnhem en waar plek is voor alle doelgroepen. Dat betekent dat er ook sociale woningen en woningen voor kwetsbare doelgroepen aan de sterke wijken worden toegevoegd. Bovendien gaat het om de samenhang dus wordt de verstedelijkingsopgave verbonden met klimaatadaptatie, economie en werkgelegenheid en is een aantrekkelijke, gezonde, schone, goed te bereiken en groene leefomgeving het streven
- **Duurzaamheid**; duurzaamheid moet in onderlinge samenhang met de andere ruimtelijke onderwerpen binnen de Omgevingsvisie bekeken worden. Arnhem heeft de ambitie om in 2050 een energieneutrale gemeente te zijn. In het kader van het actieprogramma New energy made in Arnhem (NemiA) 2020-2030 zijn tussendoelen gesteld voor in 2023 en 2030 met respectievelijk 25% en 61% C02-reductie ten opzichte van 2017. Daarnaast vragen de energie-transitie in de vorm van de Regionale Energie Strategie, de nog op te stellen warmtetransitievisie, het aanpakken van energie-armoede en klimaatadaptieve maatregelen en programma's de nodige aandacht en ruimte
- **Economie**; de ambitie is om de economie in Arnhem circulair te maken, gebaseerd op hernieuwing van grondstoffen en energie voor een duurzame samenleving en economie. De gemeente wil economische en educatieve hotspots realiseren waar wordt ingezet op bedrijvigheid en (middelbaar en hoger) onderwijs binnen de thema's energie, innovatie, schone mobiliteit, maken & testen en circulaire economie. Ook het realiseren van nieuwe woon-werkmilieus en het behouden van bestaande bedrijventerreinen met de mogelijkheid van functiemenging is belangrijk in de samenhang van economie met klimaat, energie, bereikbaarheid en kwaliteit van de openbare ruimte. De ontwikkeling van een nieuwe haven sluit hier met de aandacht voor schone energie en transport ook op aan

Deze ruimtevragers zijn gerelateerd aan opgaven in de leefomgeving met kansengelijkheid, gezondheid en veiligheid in het achterhoofd.

2.2 Stappen MER

In deze paragraaf worden de stappen van de m.e.r.-procedure beschreven. Onderstaand schema is een weergave van het proces en die verschillende stappen. Termen als de huidige situatie en autonome ontwikkeling, effectbeoordeling en synergie en strijdigheden worden daarna in een aantal alinea's verder toegelicht.

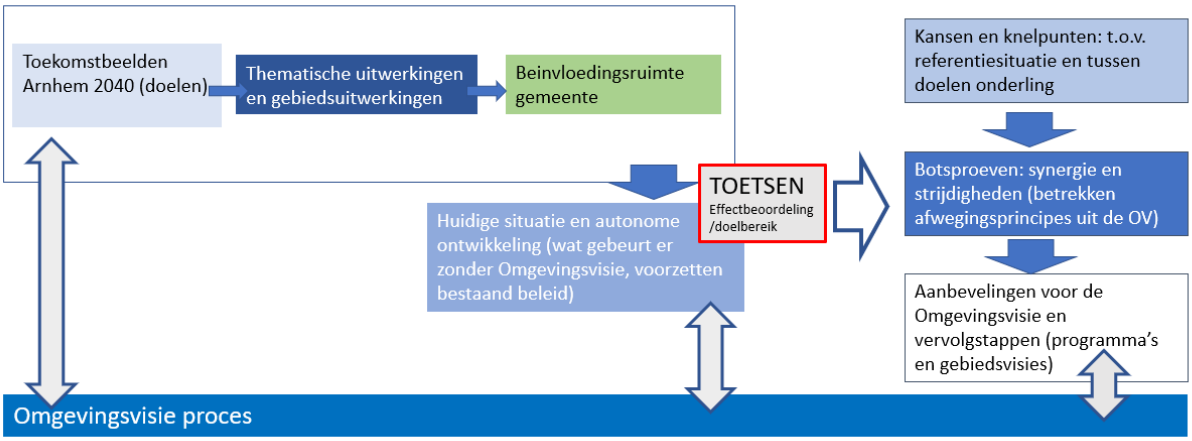

Figuur 2.1 de stappen van het m.e.r-proces: Hoe wordt wat beoordeeld.

2.2.1 Wat en hoe: Huidige Situatie en autonome ontwikkeling (referentiesituatie)

De eerste stap is het in beeld brengen van de huidige situatie en de verwachte autonome ontwikkelingen (HSAO). Autonome ontwikkeling betekent de te verwachten voortgang van de huidige situatie zonder dat er nieuw beleid van kracht is. De huidige situatie en autonome ontwikkeling tezamen wordt de referentiesituatie genoemd. In deze fase wordt het kwaliteitsniveau voor verschillende vooraf bepaalde thema's beschreven. Hierbij wordt ook het beleid betrokken dat al geldt en eventueel al bestaande monitoringsgegevens. Vervolgens wordt beoordeeld, hoe een bepaald doel er voor staat; bijvoorbeeld goed, redelijk of slecht. Daarmee kan vervolgens de doeltreffendheid van het bestaande beleid bepaald worden.

2.2.2 Wat en hoe: Effectbeoordeling en doelbereik

De toekomstdoelen en thematische uitwerkingen worden in het MER zo concreet mogelijk gemaakt. Onderscheid wordt gemaakt in wat nieuw beleid is en wat bestaand (en daarmee onderdeel uitmaakt van de referentiesituatie). Ook wordt gekeken naar de zogenaamde beïnvloedingsruimte van de gemeente: oftewel waar is en kan de gemeente zelf aan zet zijn en waar is zij afhankelijk van anderen partijen. Dit tezamen wordt getoetst aan de referentiesituatie.

Een deel van de uitspraken in de Omgevingsvisie zal van toepassing zijn op de hele gemeente en is daarmee abstract. Een ander deel van de uitspraken wordt op gebiedsniveau verder uitgewerkt. Het MER moet aansluiten op het abstractieniveau van de Omgevingsvisie. Vanwege dit abstractieniveau wordt er gewerkt met ondergrenzen van ontwikkelingen. Voor de invulling van de woningbouwopgave betekent dit concreet dat niet elke locatie afzonderlijk op gebiedsniveau in beeld wordt gebracht, maar dat er wordt gewerkt met een ondergrens van bijvoorbeeld enkele honderden huizen en dat de invulling van de opgave op gebiedsontwikkelingsniveau nader wordt uitgewerkt. Voor de energietransitie zal het waarschijnlijk ook gaan om grotere gebieden op de kaart. Bij de verdere uitwerking van het MER wordt het detailniveau scherper gedefinieerd. Uiteindelijk leidt dit tot een overzicht van mogelijke milieueffecten en vervolgens tot een vertaling in hoeverre doelen (de toekomstbeelden) worden bereikt met de Omgevingsvisie. Dit kan aanleiding geven om doelen aan te passen. Hierbij is het ook van belang in hoeverre doelen zich tot elkaar verhouden. Dat staat in de komende paragraaf.

2.2.3 Wat en hoe: Synergie en strijdigheden (afwegen alternatieven)

De kern van het proces is de vraag hoe en met welke voorwaarden Arnhem de balans kan behouden in het ruimtegebruik en de kwaliteiten van de stad. Hoewel het uitgangspunt van de Omgevingsvisie is om samenhang in ambities en doelen te houden, kunnen deze ook strijdig zijn met elkaar. Daarom brengt het MER bij het doelbereik ook de kans op onderlinge strijdigheid tussen doelen in beeld. Dit betekent dat er in sommige gevallen keuzes gemaakt moeten worden. Deze keuzes worden bekeken in het licht van de afwegingsprincipes zoals opgenomen in het Voorontwerp Omgevingsvisie.

2.2.4 Keuzes leiden tot alternatieven die worden getoetst

Voorgenoemde keuzes kunnen het bijstellen van ambities of het stellen van randvoorwaarden voor toekomstige ontwikkelingen betekenen. Wordt er in een gebied bijvoorbeeld gekozen om vooral in te zetten op energietransitie of juist op natuur en landschap? Wordt ingezet op het bouwen van woningen of het opwaarderen van bestaande bedrijventerreinen en zijn hierbij juist slimme combinaties mogelijk? Op basis van dit soort keuzes wordt een aantal onderscheidende alternatieven ontwikkeld. Deze alternatieven worden vervolgens op effecten en doelbereik beoordeeld. Gezien deze meer procesmatige aanpak zal pas in de loop van het project duidelijk worden welke relevante alternatieven ontstaan en op welk abstractieniveau.

2.2.5 Wat en hoe: Mitigerende maatregelen (aanbevelingen)

Aan de hand van de effectbeoordeling en de alternatievenafweging worden aanbevelingen opgenomen voor mitigerende maatregelen waarmee problemen of knelpunten verminderd of weggenomen kunnen worden. Mitigeren betekent dan ook verzachten of verminderen. Indien uit de beoordeling blijkt dat er geen verschil is of juist een verbetering optreedt dan wordt aangegeven hoe (positieve) effecten versterkt kunnen worden. De aanbevelingen zijn het startpunt voor verdere uitwerking van het beleid in omgevingsprogramma’s en gebiedsvisies.

2.2.6 Wat en hoe: Monitoring (aanzet monitoringsprogramma)

Het is nodig om het kwaliteitsniveau van de fysieke leefomgeving op gezette tijden en geordend bij te houden. In het MER volgt daarom ook de aanzet van een systeem voor monitoring en evaluatie. Een dergelijk systeem is nodig om te kunnen bepalen of gewenste doelen en voorspelde effecten ook daadwerkelijk uitkomen. Als dit niet het geval is, kan worden bijgestuurd door maatregelen in te zetten of door het beleid aan te passen. Het ontwikkelen van dit systeem begint al bij de beschrijving van de referentiesituatie waarbij is nagedacht over hoe de verschillende doelen, ambities en effecten gemeten en getoetst kunnen worden.

Door de monitoring blijft het MER actueel. Bij wijzigingen in het beleid kijkt de gemeente of de uitgangspunten overeenkomen met wat in het MER staat. Wanneer er kleine wijzigingen in het plan en of de referentiesituatie zijn, is een inhoudelijke wijziging in het MER een logische keuze. Aan het einde van het proces wordt bekeken of een aanvullende beoordeling nodig is. Er wordt dan gekeken of de wijzigingen leiden tot andere of meer nadelige milieugevolgen, dan wel andere keuzes, spelregels of maatregelen. Een volledig nieuwe m.e.r.-procedure, is alleen aan de orde als het plan zo wezenlijk wijzigt dat er eigenlijk sprake is van een nieuwe visie met andere milieugevolgen.

3 Hoe gaan we dat onderzoeken?

In dit hoofdstuk staat de vraag centraal hoe de effecten van de Omgevingsvisie onderzocht worden. Kortgezegd gebeurt dit met het beoordelingskader, de beoordeling van de effecten en het doelbereik. Deze termen worden hierna verder uitgelegd.

3.1 Hoe: Beoordelingskader

Vast onderdeel van het MER is een beoordelingskader op basis waarvan de effecten op de leefomgeving in beeld worden gebracht. In deze fase wordt per thema het kwaliteitsniveau van de referentiesituatie bepaald. Dit beoordelingskader wordt zowel gebruikt om de kwaliteit van de huidige situatie en autonome ontwikkeling, alsmede effecten en doelbereik van de Omgevingsvisie in beeld te brengen.

Uitgangspunt voor het beoordelingskader zijn de zes thematische uitwerkingen. Ook is een link gelegd met de verschillende toekomstbeelden. Onderstaand overzicht tabel 3.1 geeft per thematische uitwerking de belangrijkste (milieu)thema's en indicatoren weer. Zoals duidelijk zal worden is sprake van een breed beoordelingskader.

Thema's	Indicator	Relatie toekomstbeeld
Een goed bereikbare stad met ruimte voor schone mobiliteit	Modal split	Goede bereikbaarheid met meer ruimte voor fietsen, wandelen OV en schone mobiliteit
	Bereikbaarheid woon- en werkgebieden	
	Duurzaam vervoer	Groene metropool
Een stad met nieuwe energie	Duurzame energie	Klimaatneutraal in 2050, voorkomen van energie-armoede
	Bedrijven en industrie	Energiehotspot Arnhem en gunstig vestigingsklimaat voor onderwijs en circulaire, innovatie en creatieve bedrijvigheid
	Gebouwde omgeving	
	Gebruik en hergebruik duurzame materialen	Groene metropool
Aantrekkelijk Arnhem	Landschappelijke waarden	Aantrekkelijk, gezond, klimaatadaptief en groen woon- en leefmilieu Groene metropool
	Cultuurhistorische waarden (incl. archeologie)	
Een groene gezonde, aantrekkelijke en leefbare stad	Natura2000	Aantrekkelijk, gezond, klimaatadaptief en groen woon- en leefmilieu Groene metropool
	GNN (buiten Natura2000 gebieden)	
	Biodiversiteit	
	Geluid	Sterke en veilige wijken waarin
	Geurhinder	

Thema's	Indicator	Relatie toekomstbeeld
	Hinder door bedrijven	iedereen mee kan doen
	Luchtkwaliteit	
	Lichthinder	
	Bodemkwaliteit	
	Ondergrond	
	Waterkwantiteit	
	Waterkwaliteit	
	Ruimte voor spelen en bewegen	
	Verkeersveiligheid (incl. fiets en voetgangers)	
	Sociale veiligheid	
	Omgevingsveiligheid (externe veiligheid)	
	Wateroverlast	
	Droogte	
	Waterveiligheid	
	Hitte	
Een vitale stad	Aandeel kantoren en bedrijven (horeca, detailhandel, cultuur, Toerisme)	Sterke en veilige wijken waarin iedereen mee kan doen
	Aanbod bedrijventerrein en kantoorlocaties (incl. mogelijkheden voor menging van wonen en werken)	Binnenstad bruisend brandpunt voor regio: van place to buy naar place to meet
	Werkgelegenheid	
	Voorzieningen	Groene metropool
	Onderwijs	
	Toegankelijkheid	Ruimte voor nieuwe stedelijke gemengde woonwerkmilieus
	Ruimte voor ontmoeten	
	Kansengelijkheid	
		Klimaatneutraal in 2050, voorkomen van energie-armoede
Een stad waar het goed wonen is	Woningvoorraad	Woningbouwopgave binnenstedelijk oplossen: inclusie en betaalbaar wonen
	Woningaanbod	

3.2 Hoe: Effectbepalingen en doelbereik

Op basis van het beoordelingskader wordt voor het nieuwe beleid beoordeeld of er sprake is van een mogelijk positief effect, waarschijnlijk geen effect of mogelijk een negatief effect. Vervolgens wordt een totaalbeeld van de effecten gemaakt door de positieve en negatieve scores van het beleid in samenhang te bekijken. Zo wordt een eerste beeld gecreëerd van de mate waarin het relevante nieuwe beleid tot effecten kan leiden op de betreffende indicator. Daarbij wordt meegewogen hoe concreet het nieuwe beleid is, op welke wijze de indicator gereguleerd/ beschermd wordt, of er uitwerking wordt gegeven in een gebiedsvisie of programma en/of er sprake is van participeren of zelf realiseren. Kortom, op welke wijze wordt er navolging gegeven aan het nieuwe beleid op de betreffende indicator en wat is de invloed van de gemeente Arnhem daarop. Dit leidt tot de volgende drie categorieën beoordelingen per indicator:

- Er treedt mogelijk een verslechtering op ten opzichte van de huidige situatie en autonome ontwikkeling (HSAO) indien er met name negatieve effecten optreden als gevolg van het nieuwe beleid in de Omgevingsvisie
- Er treedt geen verschil op ten opzichte van de referentiesituatie (HSAO) indien er geen of beperkt effecten zijn van het nieuwe beleid in de Omgevingsvisie
- Er treedt mogelijk een verbetering op ten opzichte van de referentiesituatie (HSAO) indien er met name positieve effecten optreden als gevolg van het nieuwe beleid in de Omgevingsvisie

3.3 Wat: de vervolgstappen op hoofdlijnen

De Omgevingsvisie wordt in enkele formele stappen verder opgesteld. In onderstaande figuur is het vervolgproces in vier stappen weergegeven. Het eindresultaat van stap 1 en 2 zijn het Voorontwerp van de Omgevingsvisie, de Notitie Reikwijdte en Detailniveau en het Participatiedocument. Na stap 3 is de MER en de ontwerp Omgevingsvisie opgesteld. Vervolgens volgt na stap 4 het ontwerpbesluit Omgevingsvisie met het bijbehorende MER en wordt vervolgens de Omgevingsvisie definitief opgesteld.

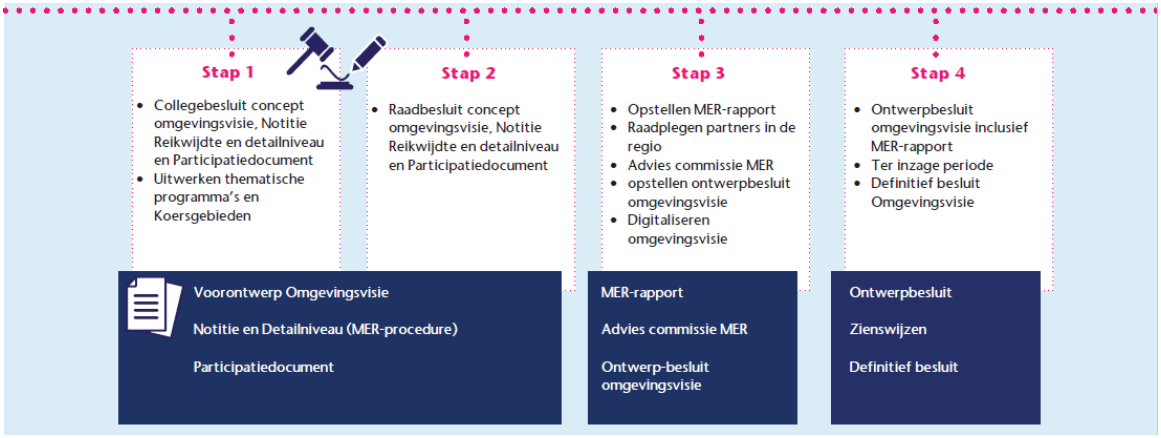

Figuur 3.1 vier stappen in het vervolgproces naar de Omgevingsvisie Arnhem

Participatiedocument

Omgevingsvisie Arnhem 2040

Gemeente Arnhem
April 2021

GEMEENTE Arnhem

Inhoudsopgave

Inleiding 5

Participatieplan 6

Arnhems Klankbord Netwerk 8

Bewonersbijeenkomst in congrescentrum 'Geniet in de Weerd' 9

Omgevingswetbraderie in het Stadhuis 10

Scholenproject 10

Koerswijzer 14
- Communicatie over koerswijzer 15
- Bereik in online media 16
- Resultaten responsiviteit 16
- Inhoudelijke conclusies Koerswijzer (Citisens) 16

Week van de stad 17

Meedenken.arnhem.nl 18
- Oproep inwoners 18
- Ronde 1 'Hoogbouw' 19
- Algemene conclusie 19
- Ronde 2 'Straat van de toekomst' 19
- Algemene conclusie 20
- Ronde 3 'Plek voor voorzieningen' 20
- Algemene conclusie 20

Bijlagen 21
- Bijlage 1 Frank Los 2019-08-27 22
- Bijlage 2 Frank Los 2019-11-19 28
- Bijlage 3 Meedenken.arnhem.nl resultaten per stelling 30

Inleiding

Op dit moment staan we voor grote uitdagingen die van invloed zijn op hoe onze stad er uit komt te zien. Complexe opgaven, zoals verstedelijking, verduurzaming en klimaatadaptatie, die ook nog eens nauw met elkaar verweven zijn. In 2012 verscheen onze laatste ruimtelijke visie voor heel Arnhem: Structuurvisie Arnhem 2020, doorkijk 2040. Met het oog op de nieuwe opgaven is deze visie deels verouderd.

De omgevingsvisie geeft het beeld van de gewenste ruimtelijke kwaliteit van de fysieke leefomgeving in Arnhem: een integraal streefbeeld waar we als gemeente naartoe willen ontwikkelen. Een strategische langetermijnvisie, waar opgaven en ambities voor de gehele fysieke leefomgeving samenkomen. De omgevingsvisie stellen we vast voor een langere periode, maar is geen statisch verhaal, want hij maakt onderdeel uit van de beleidscyclus en kan periodiek worden aangepast.

De Omgevingsvisie gaat niet alleen over traditionele ruimtelijke onderwerpen zoals bouwen, verkeer en water, maar ook over ecologie, gezondheid en duurzaamheid. De omgevingsvisie bekijkt die onderwerpen niet apart, maar in onderlinge samenhang.

Voorafgaand aan de voorontwerp-omgevingsvisie is de identiteit van Arnhem inzichtelijk gemaakt in een Waardenatlas met tijdlijn en themakaarten. Vervolgens zijn in een koersdocument de trends en ontwikkelingen voor Arnhem in beeld gebracht en is er een toekomstbeeld voor Arnhem 2040 geschetst. Omdat in de visie veel dingen samenkomen, is het maken ervan vooral een proces van belangen afwegen en slimme oplossingen bedenken voor onze leefomgeving. Uiteenlopende beleidsdoelen, ambities en initiatieven vanuit de stad leggen afzonderlijk een claim op de fysieke ruimte. Om de samenhang te versterken en dilemma's op te lossen, zijn de opgaven en ambities geclusterd in realistische doelen, ook wel afwegingsprincipes. In dit keuzeproces is de kracht van de stad en de regio gebruikt. Samen met onze inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners komen we op deze manier tot de juiste afwegingen en oplossingen.

Arnhem staat niet op zichzelf. Beleid op het gebied van mobiliteit, duurzaamheid, economie en woningbouw pakken we op in samenhang met onze buurgemeenten en de provincie Gelderland. Ook door onze buurgemeenten en door provincie en Rijk worden omgevingsvisies opgesteld. We zorgen ervoor dat onze omgevingsvisie ingebed wordt in de regionale context. Vanuit onze positie zullen we gezamenlijke ambities kracht bijzetten.

De omgevingsvisie voor Arnhem wordt inhoudelijk opgebouwd vanuit:
- De ruimtelijke kwaliteiten, het DNA van Arnhem (de Arnhemse identiteit);
- De opgaven en ambities voor de leefomgeving samengebracht in kansenkaarten per thema (Thematische uitwerking);
- Een globaal wenselijk toekomstbeeld, verkregen vanuit de 2 bovengenoemde bouwstenen;
- Input vanuit het participatieproces.

Het onderstaande figuur geeft een overzicht van de bouwstenen, de kern van de omgevingsvisie en de link met het participatieproces.

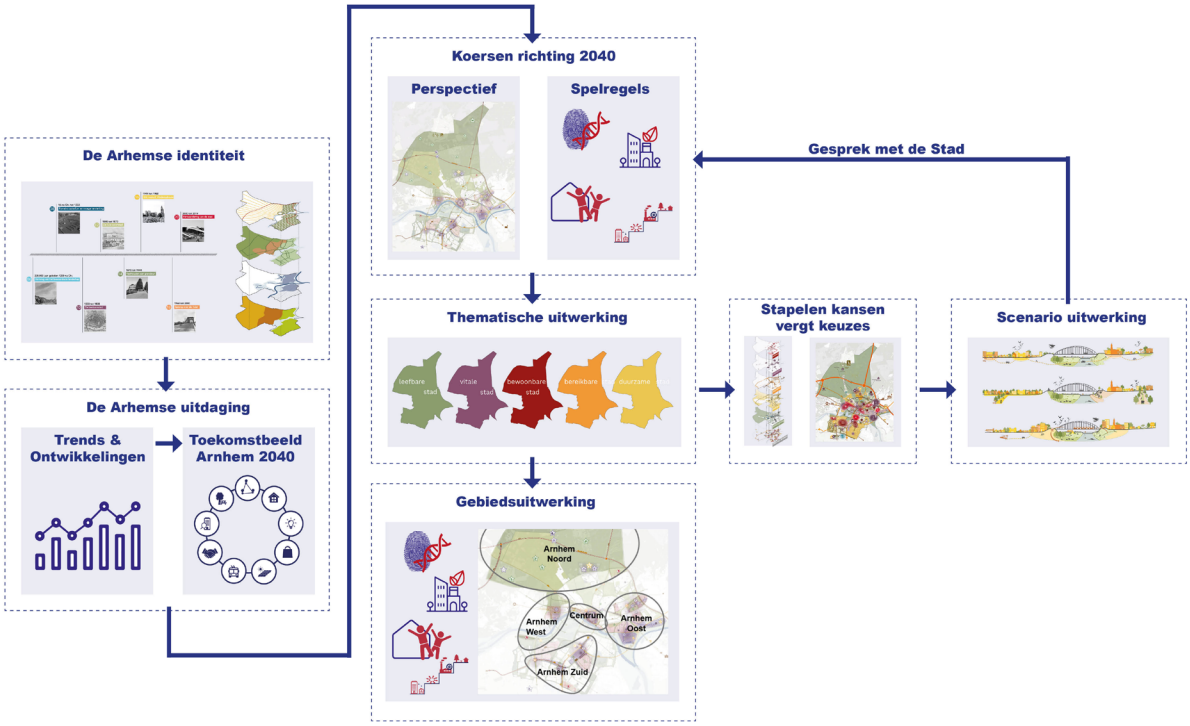

Participatieplan

Deze omgevingsvisie zet de eerste stap in de toekomstige ontwikkeling van de stad. De volgende stap is het uitvoeren van de visie, zodat we straks ook echt kunnen genieten van een gezonde, leefbare en aantrekkelijke stad. De ambities uit de visie werken we uit in verschillende programma's en gebiedsvisies. In deze programma's en gebiedsvisies geven we concrete kaders aan over de manier waarop we onze stad gaan ontwikkelen en welke instrumenten we daarvoor in gaan zetten. In het omgevingsplan komen vervolgens de direct bindende regels voor initiatieven in de stad zodat deze bijdragen aan de koers waarop we als stad willen ontwikkelen. De omgevingsvergunning die we al kennen is een verdere detaillering op locatieniveau. Door het beleid te monitoren en te evalueren kunnen weer nieuwe inzichten ontstaan die weer effect kunnen hebben op de verschillende beleidsinstrumenten. Zo bereiken we samenhang in alle beleidsinstrumenten, van strategisch naar uitvoerend niveau.

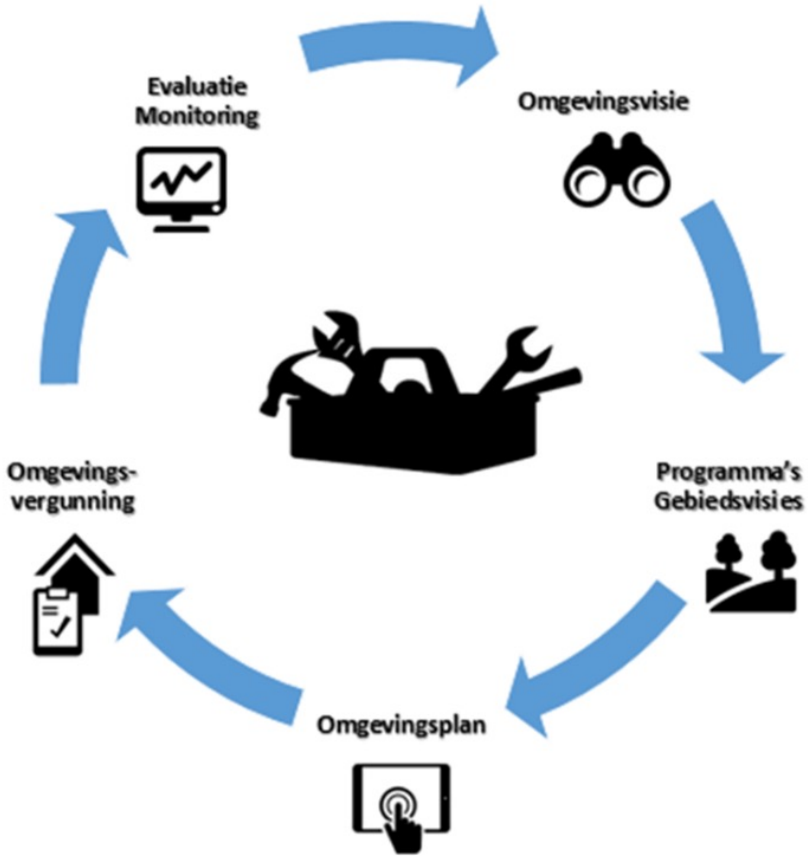

Begin 2020 zijn de grote lijnen van de participatie over de omgevingsvisie geschetst in een participatie-plan.

Het doel van de participatie was om een omgevingsvisie te maken voor de stad waarin de Arnhemse samenleving zich zou herkennen. Met participatie wilden we de doelgroepen meenemen in het proces van de omgevingsvisie. We wilden de Arnhemmers raadplegen; zij zijn immers expert van hun eigen leefomgeving en kunnen nieuwe inzichten geven.

De doelgroepen van de participatie over de omgevingsvisie waren:

1. Geïnteresseerde inwoners
2. Professionele stakeholders en belangenverenigingen
3. Jongeren, in de leeftijd van ca. 15-25 jaar.
4. Doelgroepen die normaliter niet meedoen aan participatietrajecten van de gemeente, maar wel belangrijk zijn om een breedbeeld te verkrijgen van wat de Arnhemmers hun stad in 2040 toewensen.

Per doelgroep is gekeken hoe ze het best benaderd kunnen en willen worden en op welke manier we met hen de dialoog konden voeren. Hieronder volgt een beschrijving van alle bijeenkomsten en kanalen die t.b.v. het participatieproces zijn ingezet.

Arnhems Klankbord Netwerk

Om overkoepelende belangen te betrekken bij de participatie hebben we een netwerk opgericht: het Arnhems Klankbord Netwerk voor de omgevingsvisie.
Dit netwerk kent de volgende partijen: Volkshuisvesting, Adviesraad Jeugdhulp, Alliander, Arnhem Noort - Oost (Paasberg), BPD, Burger Service Lab (overkoepelend orgaan van inwoners en wijken), Kiemt, Movaris (aangedragen door de HAN), Quadraam, raadsleden, Rijnstate, Stichting Arnhemse Bedrijven, WMO Adviesraad, Arnhems Hart en Platform Binnenstad Arnhem.
Vervolgens hebben we 3 bijeenkomsten georganiseerd: op 27 augustus 2019, 19 november 2019 en 1 september 2020.

De deelnemers aan dit netwerk werden persoonlijk uitgenodigd en konden elkaar en de gemeente gericht bevragen op onderwerpen/thema's.
De bijeenkomsten werden geleid door een onafhankelijke gespreksleider en Frank Los ('Interactieve Visuele Communicatie') heeft hier getekende notulen van gemaakt. Een impressie:

De rest van de getekende notulen is te vinden in de bijlagen.

Een dilemma werd duidelijk: *"Arnhem is van de Arnhemmers, maar Arnhem maakt ook onderdeel uit van de regio. De beschikbare ruimte is beperkt. Welke ruimte wordt voor welke functie gebruikt?"*

Onder leiding van een onafhankelijk gespreksleider zijn tijdens één van de bijeenkomsten, met behulp van een Mentimeter, de reacties van de deelnemers gehoord. De hoofdlijn van de reacties is hieronder op een rij gezet.

- *"Soms is kiezen niet mogelijk, zijn de uitersten niet bevredigend. Het midden is overigens ook een keuze"*
- *"Belangrijk ook bedrijven te betrekken binnen dit proces"*
- *"Ook voor digibeten, slechtzienden en anderstaligen moet de Koerswijzer toegankelijk zijn"*
- *"Duidelijk maken dat bepaalde keuzes leiden tot een bepaald scenario"*
- *"Uitleggen wat met de resultaten gedaan wordt"*
- *"Energietransitie mag uitgebreider belicht worden, evenals keuze locatie onderwijs en zorg"*

Belangrijke punten die door deelnemers van het AKN werden gegeven:
- *"Belangrijk dat aangegeven wordt aan burger wat er van de input gebruikt gaat worden en wat niet. De burger wil graag zien wat er met zijn input gedaan wordt"*
- *"Betrek vooral ook de jeugd, want zij zijn de volwassenen van de toekomst"*
- *"Aandacht voor toegankelijkheid voor mensen met een fysieke beperking. Ruimtekoers is in overleg met APCG"*
- *"Wanneer is de participatie goed genoeg geweest?"*
- *"Betrek ook winkeliersverenigingen en maak vooral gebruik van bestaande netwerken"*

De input vanuit het AKN heeft geleid tot het 'Scholenproject' en een bijeenkomst met de Bouwsociëteit.

Wat nemen we hieruit mee naar de Omgevingsvisie?
Voor het proces en de verdere uitwerking van de omgevingsvisie is het van belang om bij de participatie altijd duidelijk aan te geven waar nog ruimte is voor de burger.
Met een actieve benadering van de achterban, via het AKN, hebben we geprobeerd zoveel mogelijk mensen binnen het participatietraject te bereiken.

Bewonersbijeenkomst in congres-centrum 'Geniet in de Weerd'

Op 18 februari 2020 werden geïnteresseerde inwoners bijgepraat over de Omgevingswet.
De inwoners zijn uitgenodigd via de Teams Leefomgeving, wijkvertegenwoordigingen en een bericht in de Arnhemse Koerier.
De Teams Leefomgeving (TLO's) hebben hun (sociale) netwerk benut om zoveel mogelijk mensen te bereiken.

We hebben benadrukt dat de participatie een adviesrol betreft richting het bestuur van de stad, en dat de Omgevingsvisie een integrale langetermijnvisie is van het bestuur voor de fysieke leefomgeving.
Na een presentatie over het DNA van Arnhem werd het verband uitgelegd tussen de Omgevingsvisie en de wijkvisie. De avond werd afgesloten met een interactief deel waarin inwoners en ambtenaren van de gemeente met elkaar in gesprek gingen over het verleden en heden en werd de link gelegd met het DNA van Arnhem.
Ondanks dat er aan de tafels verschillende discussies werden gevoerd, waren er gemeenschappelijke delers te ontdekken:

"Het gemeentebestuur moet te allen tijde uitleggen: waarom vindt het bestuur dit?" en
"Een van de centrale elementen binnen dat communicatie & participatie-raamwerk moet zijn: wanneer willen we wat met de inwoners delen?"

Een aanwezige inwoner benadrukte de samenvatting van de avond. Een vraag die de gemeente in elk stadium van participatie steeds weer dient te beantwoorden:
"Hoeveel ruimte is er nog om mee te praten, en over welke onderwerpen valt er dan nog wel en over welke onderwerpen niet te praten…?"

Het scheppen van duidelijkheid daarover zal voor een belangrijk deel het succes van de communicatie & participatie zijn.

Afgesloten werd met de toezegging aan de aanwezigen dat de gemeente met hen zal delen:
- 'het DNA-boekje' (de Waardenatlas) (zie bijlagen)
- een persoonlijke uitnodiging voor de Omgevingsbraderie op 19 maart (zie hierna) en
- de ideeën over hoe wij het proces van communicatie & participatie willen organiseren. Duidelijk is in elk geval dat daarbij een belangrijke rol voor de Teams leefomgeving weggelegd moet zijn.

Wat nemen we hieruit mee naar de Omgevingsvisie?
Bewoners vroegen vooral veel aandacht voor de balans tussen:
- het noordelijke en het zuidelijke deel van de stad;
- groen en bouwen;
- behoud en ontwikkeling.

Ook gaven de aanwezigen aan bij participatie graag steeds duidelijk te willen weten waar wél en waar geen ruimte meer is, voor inbreng in de besluitvorming.

Omgevingswetbraderie in het Stadshuis

Het Arnhems Klankbord Netwerk, de mensen van de bewonersavond (18 feb. 2020) en de raadsleden werden persoonlijk uitgenodigd voor een 'Braderie' in het Stadshuis. De genodigden waren vrij om de uitnodiging door te sturen naar buren of wijkgenoten.

Op deze Braderie wilden wij hen informeren over de voortgang van de Omgevingsvisie in Arnhem. Naast informatiekramen waren er twee presentaties voorbereid.
Via een virtual reality-opstelling zouden de deelnemers een voorproefje krijgen van hoe we in de toekomst samen met inwoners kunnen kijken naar nieuwe ontwikkelingen in de leefomgeving.

Door de aangescherpte coronamaatregelen hebben we deze bijeenkomst moeten aflassen.

Scholenproject

Tijdens de eerder omschreven AKN-bijeenkomsten kwam het verzoek naar voren om ook jongeren (via middelbare scholen) te betrekken bij de participatie.
In samenwerking met onderstaande scholen zijn er online workshops voor de leerlingen ontwikkeld. De leerlingen werden vooraf geïnformeerd over wat de omgevingsvisie is en wat dit betekent voor de stad en zijn inwoners.

De lesopdracht:
"In de komende 4 lessen gaan jullie nadenken over hoe jullie Arnhem zouden willen zien over 20 jaar. Wat vind je belangrijk? Hoe woon je? Hoe reis je van de ene plek naar de andere? Waar en hoe ontmoet je elkaar? Op welke manier kan je duurzaam leven?
In de eerste twee lessen gaan jullie ideeën en oplossingen bedenken voor Arnhem in 2040.
In de derde les gaan jullie aan de hand van die ideeën samen met de klas een maquette van jullie stad van de toekomst bouwen.

Vanwege de coronamaatregelen is de maquette veranderd in het maken van een videopresentatie.

De deelnemende scholen waren:

Naam school en adres	**Klas aantal leerlingen**
Stedelijk Gymnasium Arnhem Thorbeckestraat 17, 6828 TS Arnhem	5 klassen 2vwo 147 leerlingen
Winford Arnhem Isaac Evertslaan 1 Arnhem	1 klas 5 leerlingen havo / vwo
Guido VMBO Grensweg 2, 6823 JH Arnhem	1 klas 4e jrs havo 25 leerlingen van Ak en ckv
Vmbo 't Venster Thomas a Kempislaan 82, 6822 LS Arnhem	1 klas 2e jrs vmbo 25 leerlingen
Arentheem College – Titus Brandsma Reigerstraat 25 6883 ER Velp T 026 363 38 36	6 klassen met ongeveer 28 leerlingen per klas mavo en havo leerjaar 2
Lorenzt Lyceum Metamorfosenallee 100, 6843HX Arnhem	5 klassen 2havo (28 leerlingen) 2vwo (29 leerlingen + 28 leerlingen) tweetalig havo2 (22 leerlingen) tweetalig vwo2 (32 leerlingen)
Montessori College Arnhem Utrechtseweg 174, 6812 AL Arnhem	1 klas 3 havo

Tijdens de online workshop (via de scholen) zijn de leerlingen aan de slag gegaan met het onlineprogramma CoSpaces i.p.v. een maquette. CoSpaces is een online 3D programma speciaal voor educatie doeleinden, waarbij de leerlingen een eigen 3D wereld kunnen bouwen. Het resultaat is een mp4-video. Ter beeldvorming een momentopname uit zo'n video:

We hebben 35 filmpjes ontvangen en bekeken. De betrokkenheid, creativiteit en het bewustzijn van de jongeren over hun toekomst, laten zien hoe ze nadenken over hun leefomgeving. Opvallend is dat niet alleen oplossingen zijn bedacht voor de fysieke maatregelen (zonnepanelen e.d.) maar ook de relatie met sociale thema's (gezondheid, ontmoeten, inclusie) werden gelegd. De teksten uit de filmpjes hebben we per thema overgenomen:

Wegen en vervoer

- *Waterstof, auto's op waterstof, bus op groene stroom*
- *Elektrische (gedeelde) voertuigen en auto's*
- *Auto's duurder maken die milieu onvriendelijker zijn*
- *Goede bereikbaarheid en schone manieren van verplaatsten*
- *Minder scheep en luchtvaart*
- *Meer fietsen en minder auto's en meer fietsparkeerplaatsen*
- *De wegen gaan de hoogte in*
- *Ondergrondse vervoersmogelijkheden*
- *De stad gaat voor iedereen bereikbaar zijn, ook voor mensen met een handicap*

Wind

- *Windenergie is de toekomst*
- *De windmolens staan verspreid over de stad, ze zijn stil en worden ook gebruikt als kunstobject: iedere windmolen is versierd door een Arnhemse kunstenaar.*
- *Windmolenpark in de uiterwaarden en windmolens op het water*

Werken

- *Werk in een groene omgeving*
- *Buiten is een werkplek voor frisse lucht, socialiseren en werken natuurlijk*
- *Alle kantoren 100% energieneutraal*
- *Woon- en werkgebouw in één*
- *Ontspannen en sporten tussen de werklocaties.*
- *Appartementen werkflat*
- *Thuiswerkomgeving aantrekkelijk maken*

Groen
- *Dit is de groenste stad van de wereld!*
- *Wijkmoestuintjes*
- *Veel groen in de stad, kinderboerderij, openbare parken*
- *Veel natuurgebieden*
- *Ondanks drukke wegen aan de rand van Arnhem zijn er parkjes voor de mensen uit de buurt*
- *Voldoende bomen om koolstofdioxide op te nemen*

Sociaal/inclusie
- *Iedereen laten geloven wat hij of zij wil*
- *Eenzaamheid is afgenomen, want ik kan met mijn vrienden naar het park hier in de buurt*

Wonen
- *De hoogte in = meer woonruimte. Veel hoogbouw, hoge torens*
- *Rijk en arm door elkaar heen laten wonen zodat er geen achterstandswijken zullen komen*
- *De huizen zijn prefab. Dit zijn huizen waar meerdere mensen in kunnen wonen, en van tevoren zijn geproduceerd zodat ze gemakkelijk en in- en uit elkaar gehaald kunnen worden*
- *Woningen boven winkels*
- *Veel appartementen voor één gezinshuishoudens*
- *Duurzame dakisolatie*
- *Doel is betaalbaar wonen, goed geïsoleerd*
- *Apotheek met woningen bovenin en ouderenzorg*
- *Groen daken in het centrum, gebruik maken van stroom uit de rivier door bijvoorbeeld een waterrad*

Scholen
- *Digitale basisscholen waarbij alleen wordt gewerkt met tablets, laptops en telefoons*
- *Meer les op scholen over afval scheiden*
- *Geen auto's in de buurt van scholen*
- *Kleine schoolklassen, maximaal 18 leerlingen*

Zonnepanelen
- *Zonnepanelen op daken en zonnevelden*
- *Bushokjes voorzien van zonnepanelen zodat je mobiel kunt opladen*
- *Goedkopere zonnepanelen*

Sociaal / ontspanning / sport
- *Meer ontspanning binnen handbereik*
- *Ruim mogelijkheden om mensen contact met elkaar te laten hebben*
- *Gezamenlijke tuinen die alle buurtbewoners onderhouden*
- *Energieopwekkende sportapparaten om bijvoorbeeld je mobiel op te laden*
- *Voldoende sportterreinen zodat mensen gezond kunnen blijven en sociale activiteiten kunnen doen. Binnen het stadspand zijn er ook bruisende centra, waar entertainment, ontspanning en samenkomst de boventoon voert*

Wat nemen we hieruit mee naar de Omgevingsvisie?
De scholieren hebben een breed scala aan inhoudelijke thema's aangedragen.
Wat we hieruit hebben meegenomen:
- *Schone en duurzame (deel)mobiliteit en in de toekomst andere vormen van mobiliteit;*
- *Investeren in een goede fiets-infrastructuur;*
- *Combineren van functies (wonen, werken, voorzieningen);*
- *Wonen en werken in een groene leefomgeving;*
- *Zoveel mogelijk vergroenen van de openbare ruimte en daarbij gezond gedrag en ontmoeten faciliteren en bevorderen;*
- *Woningen verduurzamen: groene daken met zonnepanelen;*
- *Nadenken over wonen in hoogbouw en tijdelijke en verplaatsbare (prefab)woningen;*
- *Voldoende betaalbare woningen en gemengde wijken;*
- *Nadenken over autovrije zones in de stad.*

Koerswijzer

Vlak na de zomer - van 16 september tot 4 oktober 2020 - zijn we de stad ingegaan met het koers-document van de Omgevingsvisie.
Met behulp van de Koerswijzer, een online stemwijzer, hebben Arnhemmers middels stellingen laten weten hoe zij denken over opgaven waar we als stad voor staan.

Deze Koerswijzer bestond uit in totaal 18 stellingen, verdeeld over zes thema's:
- voorzieningen
- woningbouw
- werkgelegenheid
- mobiliteit en verkeer
- natuur, groen en recreatie
- klimaat en energie

Een voorbeeld van een stelling:

Aan de hand van de stellingen is berekend welk van de drie scenario's de voorkeur heeft van de inwoners van Arnhem. De scenario's uit het koersdocument zijn ook in woord èn beeld voorgelegd met de vraag deze te beoordelen met een cijfer.

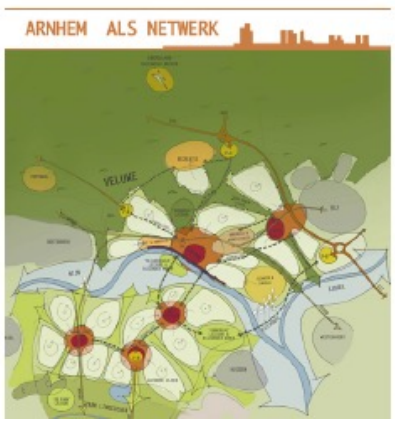

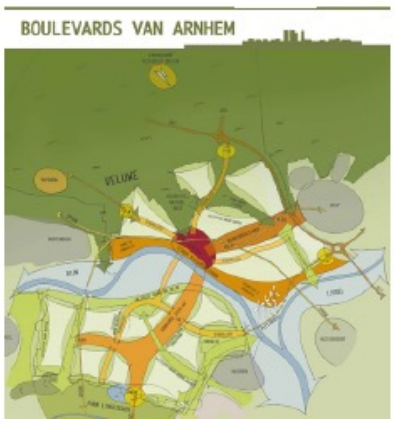

Ook konden inwoners prioriteren wat volgens hen de belangrijkste thema's voor de Omgevingsvisie zijn. Tenslotte is gevraagd hoe de inwoners in het vervolg betrokken willen blijven.
Op de eindpagina van de enquête kregen respondenten direct te zien welk van de drie scenario's het meest overeen kwam met hun mening.

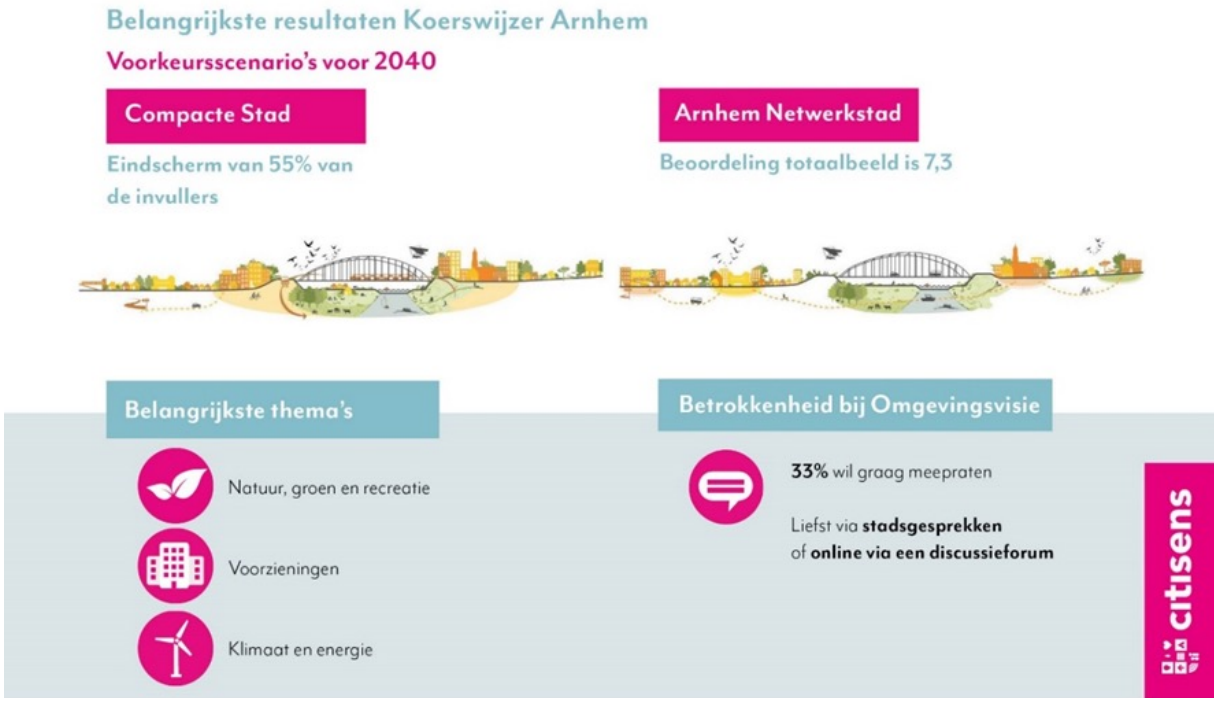

Communicatie over koerswijzer

De onderstaande kanalen zijn gebruikt om inwoners te wijzen op de koerswijzer en hen te motiveren om deze in te vullen. Per kanaal hebben we voor zover mogelijk het bereik in de periode woensdag 16 september tot en met zondag 4 oktober 2020 ernaast gezet.

Kanaal	**Bereik**
www.arnhem.nl/meedenken	326 views pagina door 213 unieke bezoekers
ArnhemMail	Rond 3.700 abonnees
Arnhemse Koerier	Verspreidingsgebied heel Arnhem
Social media algemene post *Facebook* *Twitter* *LinkedIn*	Views en doorkliks naar koerswijzer 12.787 bereikte personen + 476 clicks Bereik: 2.461 9.781 weergaven + 415 clicks
Social media campagne Facebook/Instagram • Stads nomaden • Geïnformeerde gezinsdrukte • Eigengereide digitalen • Honkvaste buurtbewoners	Bereikte personen en doorkliks • 21.133 en 582 clicks • 19.784 en 629 clicks • 15.001 en 451 clicks • 18.592 en 641 clicks
Persbericht	Niet gebruikt door de pers
Persbericht naar Wijkmedia	Onduidelijk welke wijkmedia het persbericht hebben gedeeld
Via AKN en geïnteresseerde inwoners	Rond 1.300 personen
Via digipanel-leden	Ongeveer 4000 leden
Mailing naar raadsleden	Raadsleden en achterban

Bereik in online media

Met de monitoringstool Coosto hebben we de nieuwsberichten over de koerswijzer tussen 16 september en 4 oktober online - op websites en social media - geanalyseerd.
Kort samengevat: 52 berichten waarvan 41 berichten en 11 reacties.
Deze berichten hadden een potentieel bereik van 80.159 mensen.
De berichten verschenen vooral op Twitter: 25 stuks met een bereik van 37.688.
Het bereik van de 2 LinkedIn berichten was 33.500.

Resultaten responsiviteit

De online enquête kon worden ingevuld vanaf woensdag 16 september tot en met zondag 4 oktober 2020. De vragenlijst is 3.708 keer ingevuld. Door middel van verschillende verificatiemethoden zijn dubbele invullers uit de resultaten gefilterd en zijn controles uitgevoerd om eventueel misbruik van de vragenlijst te achterhalen. We kwamen toen uit op een netto respons van 3.578 invullers. Na statistische correctie vormt deze groep een representatieve afspiegeling van de bevolking van Arnhem.

Inhoudelijke conclusies Koerswijzer (Citisens)

Scenario's: stellingen en totaalbeeld

Op basis van de keuzes die de inwoners bij de verschillende stellingen hebben gemaakt, kwam het scenario Compacte Stad het vaakst als voorkeursscenario uit de Koerswijzer. 55% van de invullers heeft dit scenario als voorkeursscenario gekregen. De verschillen tussen de scenario's waren echter niet zeer groot. Gemiddeld was de overeenkomst met dit scenario bij invullers 54%. De overeenkomst met de andere scenario's was gemiddeld 47% bij Stad van Boulevards en 45% bij Netwerkstad.
Bijna alle inwoners (91%) wilden ook de scenario's zien en beoordelen. Opvallend is dat inwoners hierbij de hoogste score toekenden aan het scenario Netwerkstad. Dit scenario werd gemiddeld beoordeeld met een 7,3 tegenover een 6,6 voor Compacte Stad en een 6,1 voor Stad van Boulevards.

De verschillen zijn waarschijnlijk te verklaren door het verschil in vraagstelling: de stellingen zijn concrete aspecten geweest van keuzes en ambities die de gemeente heeft, die door de inwoners afzonderlijk zijn beoordeeld. Bij de scorevraag is juist het volledige beeld geschetst van de scenario's, waarbij een hoger abstractieniveau is gehanteerd. Daarnaast is hierbij gebruik gemaakt van woord en beeld, waardoor andere aspecten van het scenario wellicht meer naar voren kwamen dan bij de specifieke stellingen. De verschillende resultaten laten daarmee zien dat het niveau waarop met inwoners over de Omgevingsvisie en de toekomstbeelden wordt gesproken, mede bepalend is voor de keuze die zij maken.

Prioritering thema's

Het belangrijkste thema voor inwoners van Arnhem is Natuur, groen en recreatie. Dit thema is zowel het vaakst op nummer 1 geplaatst (door 38% van de inwoners) als het vaakst in de top drie opgenomen (door 81%). De top drie werd verder gecomplementeerd door het thema Voorzieningen (aanbod van winkels, horeca, supermarkt, huisarts) en Klimaat en Energie. Het thema dat het minst vaak in de top drie is opgenomen is Mobiliteit.

Betrekken van inwoners bij Omgevingsvisie

De betrokkenheid van inwoners bij de Omgevingsvisie is groot. Maar 2% van de inwoners geeft aan dat zij helemaal niet geïnformeerd willen worden over het vervolg. Wel zien we gradaties in de manier waarop mensen betrokken willen worden.
Een groot deel van de inwoners kiest voor meer passieve vormen (zoals het ontvangen van informatie via mail, websites of krant), terwijl ook 33% van de inwoners aangeeft mee te willen praten. In totaal zijn er maar liefst 1.185 inwoners die aangegeven hebben mee te willen praten over de Omgevingsvisie. Het liefst doen inwoners dat via bijeenkomsten/stadsgesprekken (65%) of online via een discussieforum op een website
(39%).

Alle resultaten zijn terug te vinden in de onderzoeksrapportage Koerswijzer Arnhem, opgesteld door Citisens.

Wat nemen we hieruit mee naar de Omgevingsvisie?
- Mensen waarderen natuur, groen en recreatie in Arnhem enorm. Wandelen en fietsen in de directe groene woonomgeving is belangrijk voor een gezonde en goede leefomgeving. In de omgevingsvisie verankeren we deze waarden;
- De thema's klimaat, energie en woningbouw krijgen een belangrijke tweede plek; Klimaat en energie worden belangrijke thema's om als stad in te faciliteren;
- Woningbouw: voorzien in de behoefte van seniorenwoningen (éénpersoonshuishoudens) dicht bij OV en voorzieningen, maar ook in de directe woonomgeving.
- Hoogbouw kan een middel zijn om groen te sparen en te verstedelijken binnen de bestaande stad;
- Voorzieningen: mogelijkheden ondersteunen voor de kleine ondernemers in Arnhem.
- Verkeer: "de straat is om te verblijven" scoort hoger dan "de straat is er voor de auto". De auto is voor sommige niet meer een vanzelfsprekendheid;
- De ambitie om winkelcentra, binnenstad en voorzieningencentra goed bereikbaar te maken voor OV, fiets en voetganger geven we een plek in de Omgevingsvisie.

Week van de stad

De resultaten van de koerswijzer lieten geen duidelijke voorkeur voor een scenario zien.
Om duidelijker beeld te krijgen wat de Arnhemmer aanspreekt in de verschillende scenario's en welke functies (wonen, werken en vrije tijd) de Arnhemmer op welke plek belangrijk vindt, wilden we tijdens de Week van de Stad in gesprek met inwoners hierop dieper ingaan.
De Week van de Stad stond gepland voor 4 tot 14 november 2020. De gemeente had voor de organisatie de samenwerking opgezocht met Bureau Ruimtekoers.

Met de Week van de stad hoopten we in gesprek te komen met doelgroepen die normaliter niet meedoen aan participatietrajecten van de gemeente, maar wel belangrijk zijn om een breed beeld te verkrijgen van wat de Arnhemmers hun stad in 2040 toewensen.

Er lag een gevarieerd programma met diverse activiteiten:

- een Babbelbox op vier Arnhemse markten;
- diverse doe-workshops, zoals het gerecht van de toekomst te maken onder leiding van een chefkok;
- werken aan een track over de toekomst van 'jouw' stad, in samenwerking met Urban collectief Power Plug NL

Helaas kon de Week van de stad vanwege de coronamaatregelen geen doorgang vinden.

Meedenken.arnhem.nl

Aangezien de Week van de stad vanwege de corona-maatregelen was afgelast, is er gekozen om het gesprek online te laten plaatsvinden op de participatiewebsite meedenken.arnhem.nl

In 3 participatieronden (9 - 30 december, 6 - 20 januari en van 25 januari - 8 februari) konden inwoners meedenken over een aantal thema's die bepalend zijn voor de inrichting van de ruimte, te weten:
- Hoogbouw
- Het gebruik van de straat in de toekomst
- Wat zijn de beste plekken voor de verschillende voorzieningen (winkels, kantoren, scholen, zorginstellingen en sportgelegenheden)?

Deze thema's zijn gekozen op basis van de uitkomsten van de Koerswijzer.

Oproep inwoners

Bij de eerste ronde zijn verschillende kanalen ingezet om inwoners te bereiken en om hen te bewegen om online hun ideeën te laten horen.

Gemeentepagina

Hoe gebruiken we onze straat in de toekomst?

Burgerparticipatie: wat gaat goed, wat kan beter

In de problemen door de toeslagenaffaire?

Via een mailing werden inwoners die hadden aangegeven - na de bijeenkomst in de Weerdjesstraat of na het invullen van de koerswijzer - op de hoogte te willen blijven, uitgenodigd om mee te doen op meedenken.arnhem.nl. Ook het Arnhems Klankbordnetwerk kreeg een mail. Verder verstuurden we een persbericht aan de media en de Arnhemse wijkmedia en een raadsbrief aan de raad. En we plaatsten een nieuwbericht in de Arnhemse Koerier, op arnhem.nl, in de digitale nieuwsbrief ArnhemMail, op Facebook en LinkedIn. Ook is de mogelijkheid geboden aan inwoners om zich aan te melden voor een mailinglist om via de mail op de hoogte te blijven van de volgende participatieronden en de resultaten van het participatietraject.

Bij de tweede en derde ronde van stellingen brachten we inwoners op de hoogte via verschillende mailings, een nieuwsbericht in de Arnhemse Koerier, in de ArnhemMail en op arnhem.nl. Ook plaatsten we een post op Facebook en maakten we een Facebook-advertentie voor jongeren.

Ronde 1 'Hoogbouw'

In december 2020 konden inwoners zich uitspreken op meedenken.arnhem.nl over het thema 'hoogbouw'.

De pagina met stellingen over hoogbouw is 1.700 keer bekeken in 892 bezoeken. 33,5% van de bezoekers heeft doorgeklikt naar de inlog om te kunnen reageren. De eerste stelling is het best bekeken: 556 keer, 148 bezoekers hebben op 'eens' of 'oneens' geklikt en 44 hebben een uitgebreide reactie achtergelaten. Over alle stellingen zijn 187 reacties gegeven die als input hebben gediend voor deze resultaten.

Algemene conclusie

De meeste respondenten zijn positief over hoogbouw in Arnhem tot 2040. Er bestaat grote overeenstemming over het behoud van groen en het combineren van woontorens met voorzieningen en openbaar vervoer. Qua architectuur moet de hoogbouw visueel aantrekkelijk, duurzaam en creatief zijn. De hoogte van de gebouwen kan variëren afhankelijk van hun locatie. Toch zien de meeste burgers zichzelf in de toekomst niet in hoogbouw wonen.

De resultaten per stelling zijn te vinden in de bijlage.

Wat nemen we hieruit mee naar de Omgevingsvisie?
Hoogbouw kan een middel zijn om extra woningen te creëren.
Deze woningen moeten inpasbaar zijn binnen de leefomgeving, waarbij we rekening houden met architectuur/vormgeving.

Ronde 2 'Straat van de toekomst'

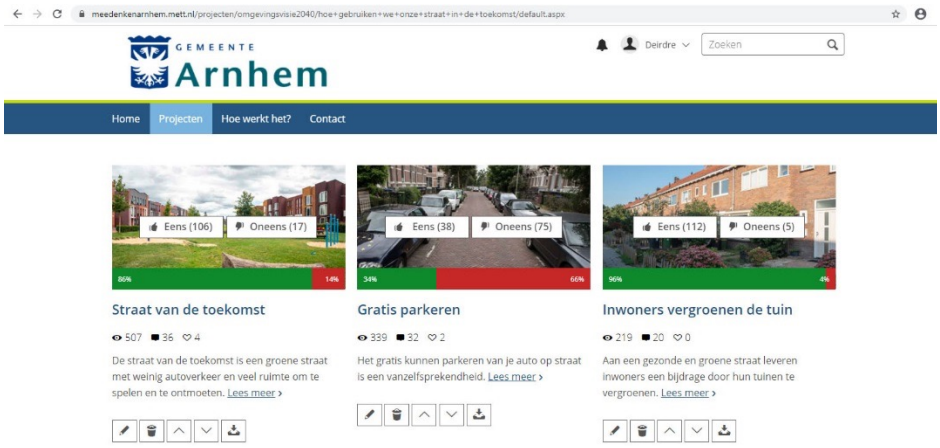

Van 6 tot 20 januari 2021 konden inwoners zich uitspreken op meedenken.arnhem.nl over het thema 'straat van de toekomst'.

De pagina met stellingen over 'straat van de toekomst' is 2.382 keer bekeken in 1054 bezoeken. Bijna 21% van de bezoekers heeft doorgeklikt naar de inlog om te kunnen reageren. Gemiddeld 130 bezoekers klikten per stelling op 'eens' of 'oneens'. Over alle stellingen zijn 232 uitgebreide reacties gegeven die als input hebben gediend voor deze resultaten.

Algemene conclusie

Bij de inrichting van de straten van Arnhem in 2040 kiezen de meeste respondenten voor minder ruimte voor de auto en meer ruimte voor groen en leefbaarheid in de wijk. Het merendeel van de respondenten vindt dat zij hieraan zelf kunnen bijdragen door hun eigen tuinen te vergroenen en vaker gebruik te maken van de fiets, het openbaar vervoer en de 'benenwagen'. De meeste respondenten zijn voor lagere snelheidslimieten in de straat en zijn bereid wat verder te moeten lopen naar hun auto. Daarnaast delen veel respondenten de mening dat het bezit van een tweede auto in het algemeen moet worden ontmoedigd en dat parkeerplaatsen eerlijk moeten worden verdeeld door betaald parkeren en parkeervergunningen. Over de beperking van de snelheid in de centrumring zijn de meningen verdeeld. Belangrijkste aandachtspunten zijn het bouwen van slimme parkeervoorzieningen in combinatie met groen in de wijken, rekening houden met demografie bij het toepassen van maatregelen om autogebruik te beperken en het faciliteren van alternatieve vormen van vervoer.

De resultaten per stelling zijn te vinden in de bijlage.

Wat nemen we hieruit mee naar de Omgevingsvisie?

- Vergroenen van de openbare ruimte en eigen tuin/terreinen t.b.v. gezond leven (bewegen en ontmoeten);
- Aandacht voor klimaatverandering (hitte bestrijding);
- Aantrekkelijkheid (ruimtelijke kwaliteit en omgevingskwaliteit);
- Biodiversiteit en natuur-inclusief bouwen;
- Bereikbaarheid mag niet ten koste gaan van de leefbaarheid. Daarom ontmoedigen we doorgaand verkeer door Arnhem;
- Door het verbeteren van de bereikbaarheid met de fiets, te voet en het OV, zijn we minder afhankelijk van de auto. Op termijn kan het betekenen dat er minder parkeerplaatsen nodig zijn en meer ruimte is voor andere functies;
- Bewustwording van het gebruik van de openbare ruimte i.r.t. parkeren speelt een belangrijke rol. Bij nieuwe ontwikkelingen zetten we in op duurzame mobiliteit en de bijbehorende systemen.

Ronde 3 'Plek voor voorzieningen'

Van 25 januari - 8 februari 2021 konden inwoners zich uitspreken op meedenken.arnhem.nl over het thema 'plek voor voorzieningen'.

De pagina met stellingen over 'plek voor voorzieningen' is 2.106 keer bekeken in 1.151 bezoeken. Van de bezoekers heeft 17,5% doorgeklikt naar de inlog om te kunnen reageren en 14% klikt naar de pagina om een account aan te maken. Gemiddeld 177 bezoekers klikten per stelling op 'eens' of 'oneens'. Over alle stellingen zijn 167 uitgebreide reacties gegeven die als input hebben gediend voor deze resultaten.

Algemene conclusie

Over het algemeen zijn de meeste respondenten voor het creëren van meer en ook verschillende voorzieningen in de wijken vanwege de sociale en milieuvoordelen. Tegelijkertijd is ook duidelijk dat niet alle voorzieningen noodzakelijk of wenselijk zijn in alle buurten. Voorzieningen worden door de meeste respondenten niet als bron van overlast ervaren. Inwoners vinden het handig om in de wijk boodschappen te kunnen doen. Wat betreft het combineren van verschillende voorzieningen, vond de meerderheid van de respondenten dat dit niet absoluut noodzakelijk is. Voorzieningen in buurten verspreiden op loopafstand kan het verkeer helpen en voor wat vertier zorgen.

De meeste respondenten vinden dat er niet meer woningen moeten komen om de voorzieningen in de wijk te behouden, maar andersom. Voor hen staat het hebben van ruimte en groen nog steeds voorop. Ook al zijn er meer woningen nodig en moet er ondersteuning komen voor de lokale voorzieningen, dit mag niet ten koste gaan van de kwaliteit van de buurt. De meeste respondenten vinden het belangrijk dat hun kinderen in de eigen buurt naar school gaan, vanwege de sociale contacten en de ontwikkeling van de kinderen. Voor sport was dit meestal niet het geval. Respondenten geven aan activiteiten te kiezen die beter bij hun kinderen passen, ook als voorzieningen verder weg zijn gelegen.

De meeste respondenten vinden het ook belangrijk om lokale ondernemers te ondersteunen en vinden dat er meer ruimte moet komen voor sociale voorzieningen en duurzaamheid. Veel respondenten geven ook aan dat ze vaak voor combinatiebezoeken naar de binnenstad gaan, en het leuk vinden door de binnenstad te wandelen. Wat betreft thuiswerken heeft een kleine meerderheid van de respondenten behoefte aan meer ruimte voor werkvoorzieningen in de buurt.

De resultaten per stelling zijn te vinden in de bijlage.

Wat nemen we hieruit mee naar de Omgevingsvisie?
- De binnenstad blijft een belangrijk trefpunt voor de stad en de regio;
- De binnenstad transformeert van “place to buy” naar “place to meet”;
- Ook de grotere winkelcentra, zoals bijvoorbeeld Kronenburg en Presikhaaf, ontwikkelen zich tot toekomstbestendige centra waar winkelen, wonen, werken, voorzieningen en horeca centraal staan;
- Behoud van groen en ruimte in de wijk;
- Het belang van dagelijkse voorzieningen per wijk behouden, wijkcentra kunnen ook verrijkt worden met maatschappelijke functies (bijv. huisarts en buurtcentra);
- Bevorderen van de wijkeconomie door in te zetten op kleinschalige bedrijfsruimten en bijdragen aan nieuwe vormen van flexwerken met een mix van wonen, werken en horeca.

Bijlagen

Bijlage Koersdocument Omgevingsvisie

Bijlage Frank Los 2019-08-27

Bijlage Frank Los 2019-11-19

Bijlage Rapportage Koerswijzer Arnhem - Citisens

Bijlage Meedenken.arnhem.nl resultaten per stelling

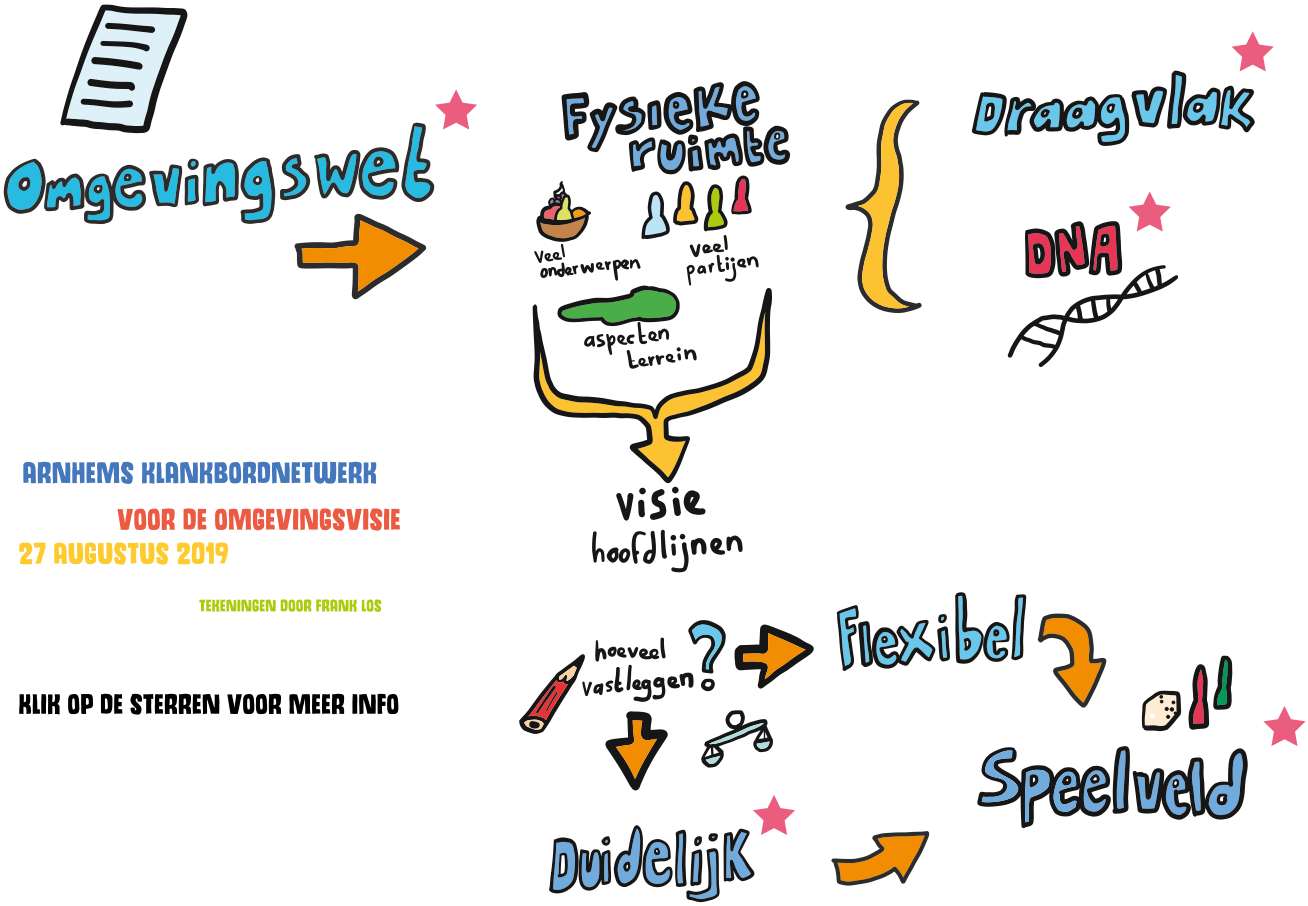

ARNHEMS KLANKBORDNETWERK

VOOR DE OMGEVINGSVISIE

27 AUGUSTUS 2019

TEKENINGEN DOOR FRANK LOS

KLIK OP DE STERREN VOOR MEER INFO

Omgevingswet
26 wetten
1 wet
gemeente
flexibel
omgevingsplan
leefomgeving
omgevingswet
visie
elk
gebied
regels
eigen
knoppen

TERUG

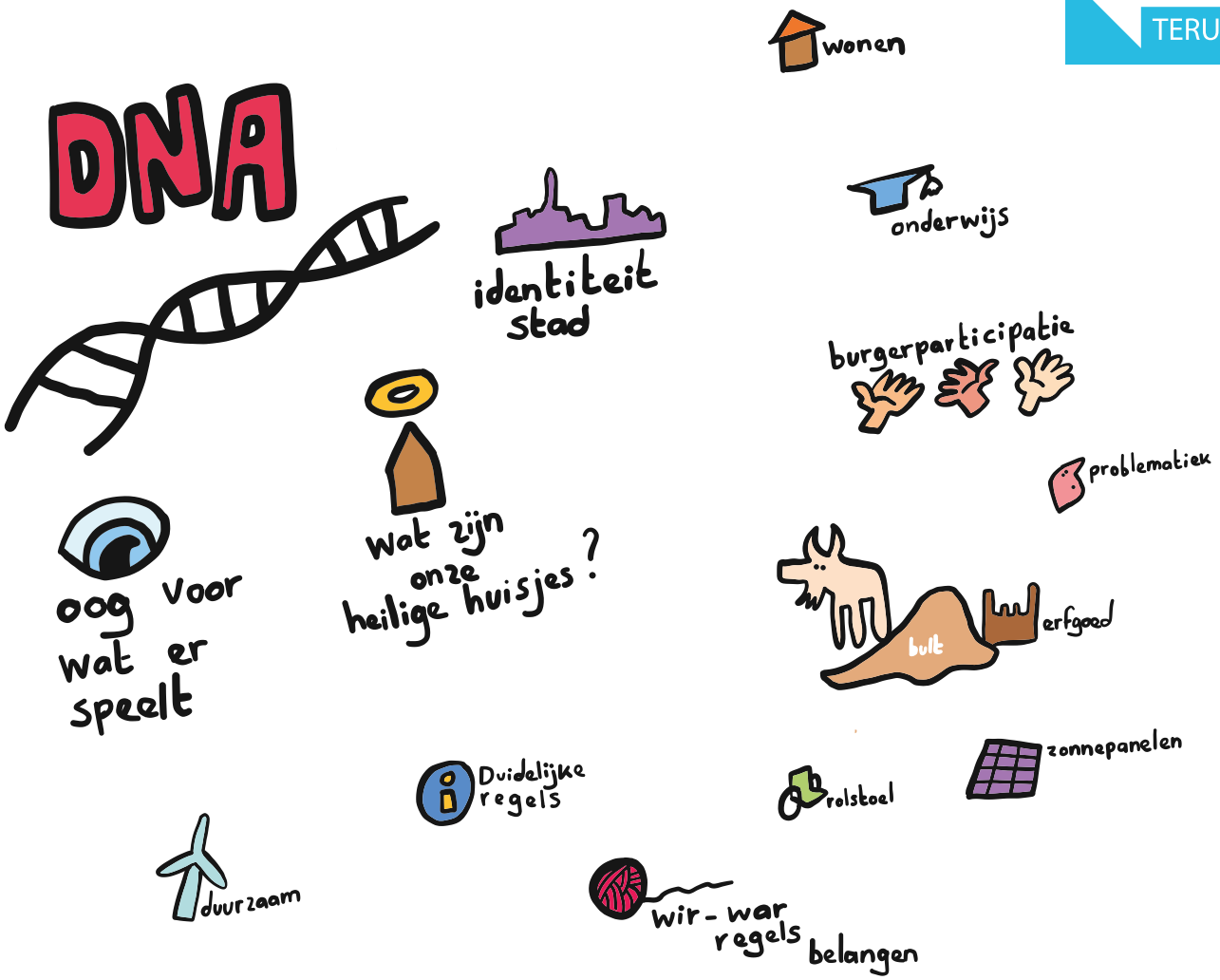
wonen
DNA
identiteit stad
onderwijs
burgerparticipatie
problematiek
oog voor wat er speelt
wat zijn onze heilige huisjes?
built
erfgoed
zonnepanelen
Duidelijke regels
rolstoel
duurzaam
wir-war regels
belangen

TERUG

Draagvlak

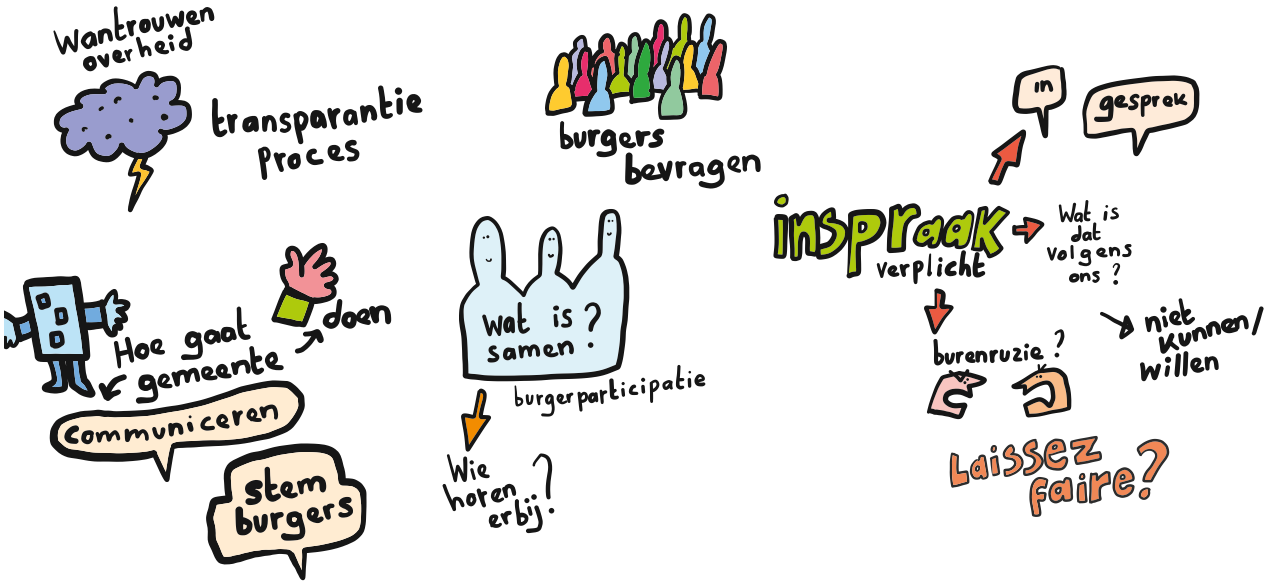

Duidelijk
Kleinschalig
transparant,
duidelijk & snel
voorspelbaar
handhaving
Transparantie
helder
geen
willekeur
Wat
zijn de
regels?
Wie kan
ik bellen?
gemakkelijk
vinden
te snappen

TERUG

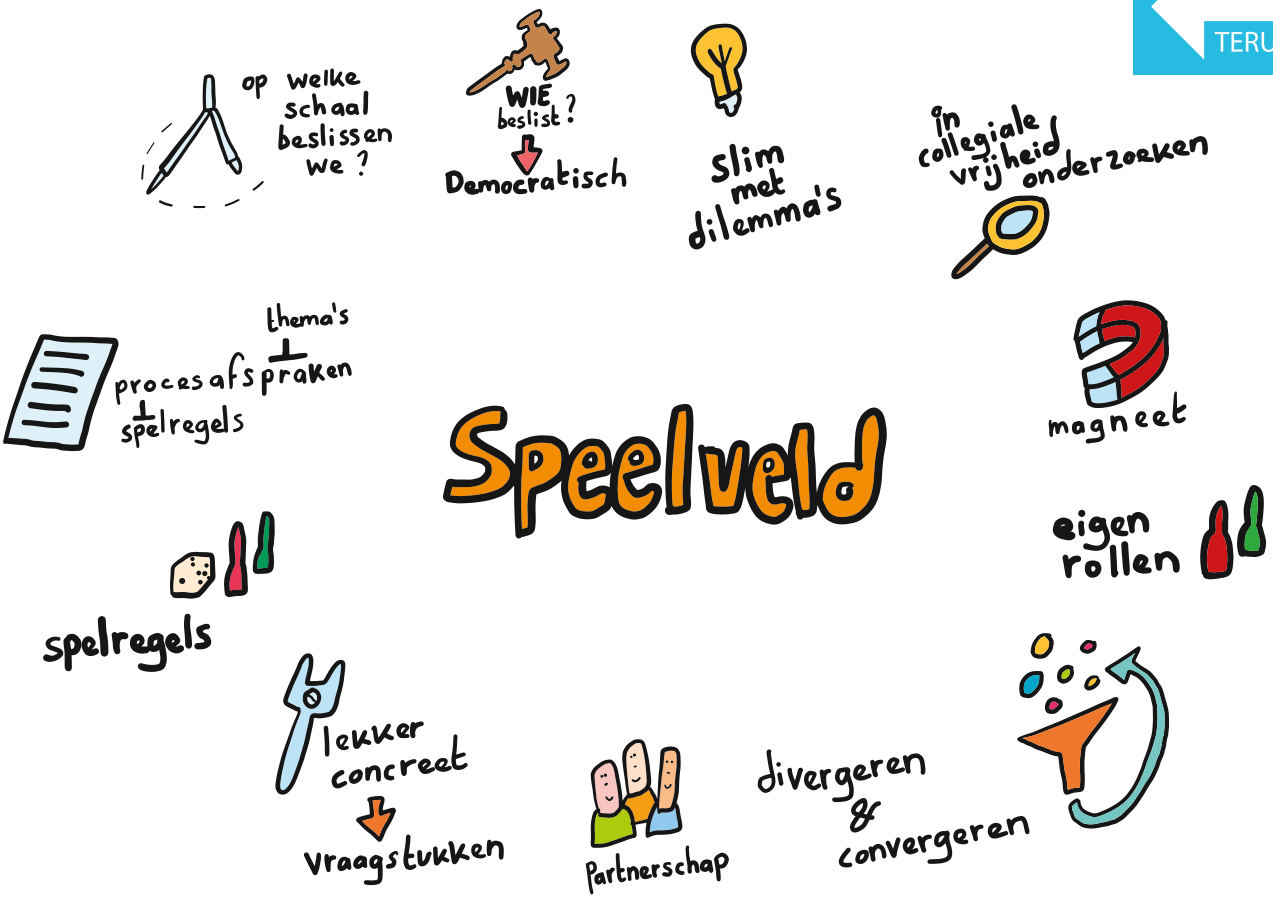
op welke schaal beslissen we ?
WIE beslist ?
Democratisch
Slim met dilemma's
in collegiale vrijheid onderzoeken
thema's
+
procesafspraken
+
spelregels
Speelveld
magneet
eigen rollen
spelregels
lekker concreet
Vraagstukken
Partnerschap
divergeren & convergeren

Bijlage 2 Frank Los afbeelding 1

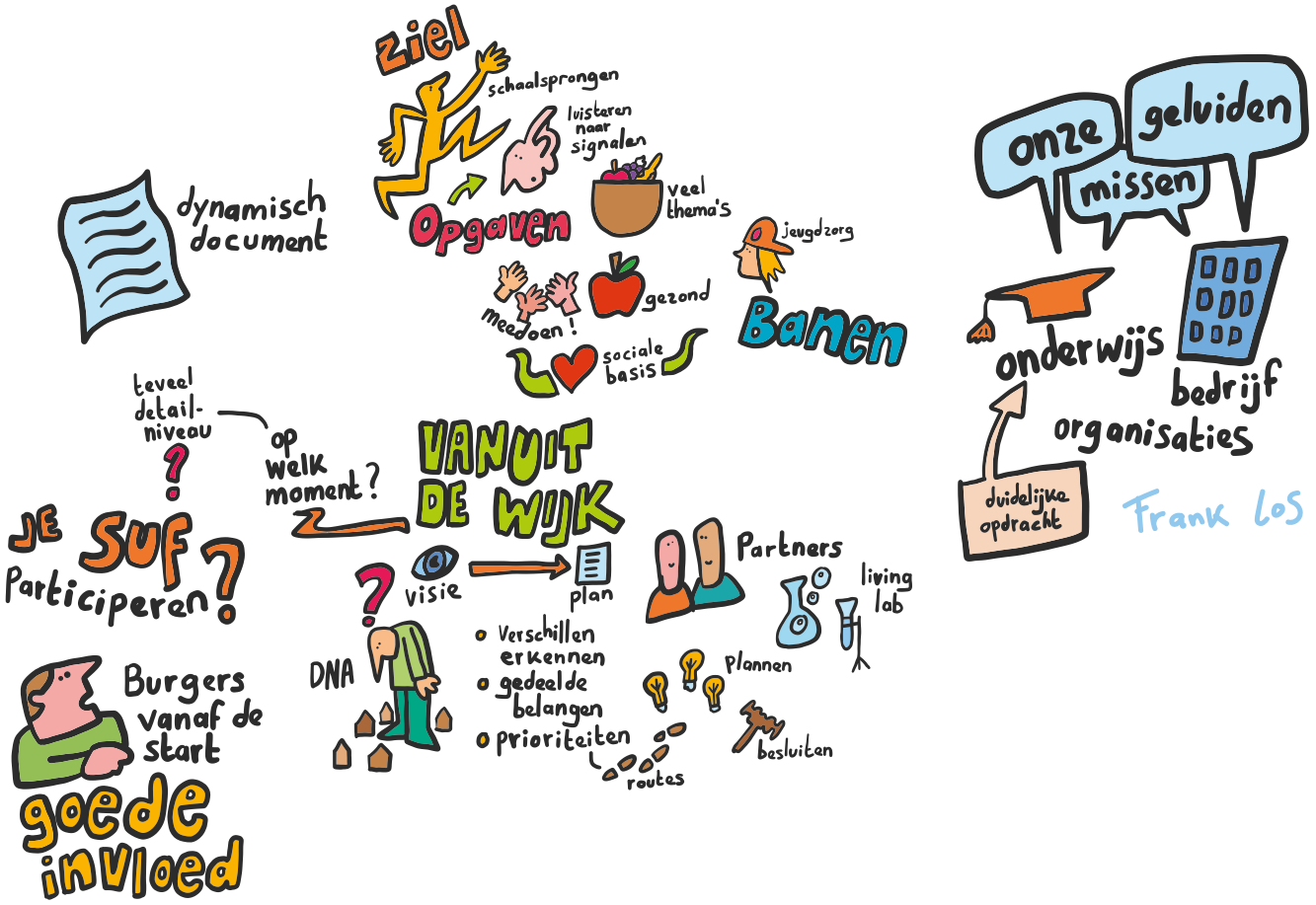
ziel
schaalsprongen
luisteren naar signalen
Opgaven
veel thema's
dynamisch document
jeugdzorg
gezond
meedoen!
sociale basis
Banen
onze
geluiden
missen
onderwijs
bedrijf
organisaties
duidelijke opdracht
Frank LoS
teveel detail-niveau
op welk moment?
JE SUF Participeren?
VANUIT DE WIJK
visie
plan
Partners
living lab
DNA
Verschillen erkennen
gedeelde belangen
prioriteiten
routes
Plannen
besluiten
Burgers vanaf de start
goede invloed

Bijlage Meedenken.arnhem.nl resultaten per stelling

Stellingen 'Hoogbouw' 31
Meer hoogbouw 31
Binnenstad 31
Maatschappelijke voorzieningen 31
Wonen 32
Bereikbaarheid openbaar vervoer 32
Hoogte 32
Architectuur 32
Groene plekken 32
Stellingen 'Straat van de toekomst' 33
Straat van de toekomst 33
Gratis parkeren 33
Inwoners vergroenen de tuin 34
Rijsnelheid naar 30 km per uur 34
Parkeerplaats verder weg 34
30 km per uur op de centrumring 34
Nieuwbouw en vervoer 35
Parkeerruimte eerlijk verdelen 35
Tweede auto weg 35
Stellingen 'Plek voor voorzieningen' 36
Voorzieningen in de wijk 36
Voorzieningen en overlast 36
Winkelen in de buurt 36
Verschillende voorzieningen 37
Meer woningen voor behoud voorzieningen 37
Eigen wijk 37
Lokale ondernemers 38
Binnenstad voor combinatiebezoek 38
Meer ruimte voor sociale voorzieningen en duurzaamheid 38
Thuiswerken en voorzieningen 39

Stellingen 'Hoogbouw'

Meer hoogbouw

De meeste mensen zijn het erover eens dat er in 2040 meer ruimte voor hoogbouw in Arnhem moet komen. Voor de voorstanders is het een noodzakelijke stap om het woningtekort op te lossen. Ook vinden ze hoogbouw duurzaam omdat het meer ruimte laat voor groen en de realisatie van biodiversiteit en de klimaatopgave.
Ook vinden de voorstanders hoogbouwpassen bij de allure van de stad als provinciehoofdstad. Degenen die tegen zijn, zeggen dat het niet past bij het historische karakter van de stad. Sommigen zijn sceptisch over de noodzaak om zoveel meer huizen te bouwen.

Belangrijke aandachtspunten die respondenten noemen bij meer hoogbouw, zijn biodiversiteit (bijvoorbeeld gebouwen vogel- en bijen-vriendelijk maken), architectonische kwaliteit (durf en originaliteit), hittestress, vermijd gettovorming en het bieden van ruimte buiten voor mensen om te bewegen.

Binnenstad

'De binnenstad is meer geschikt voor hoogbouw dan de groene randen van de stad.'

Voor de meeste mensen is het stadscentrum geschikter voor hoogbouw dan de groene randen van de stad. Voor de voorstanders is het een manier om het omringende groen te behouden, de behoefte aan meer infrastructuur te vermijden en het is de plek waar de meeste mensen willen zijn. Degenen die ertegen zijn, benadrukken dat het stadscentrum niet per se de beste of de enige plaats is voor hoogbouw. Zij overwegen locaties die goede bereikbaar zijn door het openbaar vervoer en ze uiten hun bezorgdheid dat meer hoge gebouwen in het centrum het te druk zouden kunnen maken. Als je kiest voor hoogbouw in de binnenstad dan is ruimtelijke kwaliteit en hoogwaardige architectuur en goede bereibaarheid belangrijk.

Maatschappelijke voorzieningen

'Hoogbouw kun je beter centreren bij maatschappelijke voorzieningen als winkels, scholen en kantoren dan aan de bestaande toegangswegen.'

Wat voorzieningen betreft, is de meerderheid van de respondenten het erover eens dat hoogbouw beter geconcentreerd kan worden bij winkels, scholen en kantoren dan aan de bestaande toegangswegen. De voorstanders geven aan dat hierdoor meer draagvlak komt voor het behoud van voorzieningen in de wijk, de behoefte aan autogebruik vermindert en dat het voordelen biedt voor zowel bewoners als ondernemers. Je krijgt levendige buurten en versterking van de wijkeconomie.

Voor de tegenstanders geldt dat zij vinden dat de ene optie de andere niet uitsluit; hoge gebouwen kunnen gebieden die nu ondergewaardeerd zijn nieuw leven inblazen en bebouwing langs doorgaande wegen voorkomt verkeer door woonwijken. Als aandachtspunten noemen ze het creëren van voorzieningen (cultuur) niet alleen in het

centrum, zorgen voor betrokkenheid in de wijk, gebruik maken van bestaande infrastructuur en zorgen voor connectiviteit met openbaar vervoer en fietsen.

Wonen

'Ik ben van plan om binnen nu en 20 jaar een appartement in een woontoren te betrekken.'

De meerderheid van respondenten is niet van plan om binnen nu en 20 jaar een appartement in een woontoren te betrekken. Het ontbreken van een tuin wordt als belangrijk punt genoemd. Ook waren veel respondenten kritisch over het gebouw op de foto bij deze vraag. Degenen die zich wel in hoogbouw zien wonen, noemen het belang van een mooi uitzicht en van betaalbaarheid.

Bereikbaarheid openbaar vervoer

'Hoogbouw is vooral geschikt op plekken die goed bereikbaar zijn met het OV.'

Voor de meerderheid van de respondenten is hoogbouw vooral geschikt op plekken die goed bereikbaar zijn met het openbaar vervoer (OV). Het merendeel van de respondenten stelt dat je levendige buurten en versterking van de wijkeconomie krijgt. Dat het goed is voor bewoners, ondernemers en de planeet, dat het ruimte bespaart en dat er gebruik gemaakt wordt van de infrastructuur die er al is. De tegenstanders geven aan dat hoogbouw de straten onleefbaar maakt, tocht en windstoten op straatniveau veroorzaakt en dat het sneller tot anonimiteit en onveiligheid kan leiden. Een belangrijk aandachtspunt dat bij dit item wordt genoemd, is de bereikbaarheid van het openbaar vervoer.

Hoogte

'Er mag niet hoger worden gebouwd dan de Eusebiustoren.'

De meeste respondenten geven aan dat er wel hoger gebouwd mag worden dan de Eusebiustoren. Voor velen kunnen in sommige gebieden (verder weg van het historische stadscentrum) hogere gebouwen worden gebouwd omdat het dan geen concurrentie aangaat met de Eusebiustoren. Ook de noodzaak om zichtlijnen en menselijke maat te behouden worden genoemd. Suggesties zijn onder meer het voorkomen van gebouwen die het zicht op het groene achterland blokkeren.

Architectuur

'Hoogbouw van goede architectuur kan een aanwinst zijn voor de stad.'

De overgrote meerderheid van de respondenten is het erover eens dat hoogbouw met goede architectuur een aanwinst voor de stad kan zijn. Voor hen past het bij de intenties van Arnhem om gezien te worden als een "creatieve" en "groene" stad en maakt het de stad aantrekkelijker. Aandachtspunten zijn: vermijden van “blokkendozen” bouwen (naoorlogse architectuur), de architecten meer ruimte voor creativiteit geven, groenere gebouwen maken, voorwaarden scheppen voor onderhoud, rekening houden met functionaliteit, prijs en toekomstige trends en het creëren van een goede verbinding met de straat (liefst geen blinde muren of een parkeerdek op straatniveau).

Groene plekken

'Liever wat meer hoogbouw in de stad dan dat er groene plekken verdwijnen.'

De meeste respondenten geven voorkeur aan meer hoogbouw in de stad boven het opofferen van groen voor woningbouw. Voor sommige respondenten is het groen wat Arnhem aantrekkelijk maakt. Degenen die niet meer hoogbouw willen, stellen dat hoge gebouwen het zonlicht kunnen blokkeren. Ook zien ze het niet als de enige manier om het groen te behouden, 'tiny house' wordt als voorbeeld genoemd. Suggesties zijn onder meer om eerst bestaande ruimtes te gebruiken alvorens schaarse vrije ruimtes te gebruiken (inclusief de lucht in) en meer grote bomen te planten om hittestress te voorkomen.

Stellingen 'Straat van de toekomst'

Straat van de toekomst

'De straat van de toekomst is een groene straat met weinig autoverkeer en veel ruimte om te spelen en te ontmoeten.'

De overgrote meerderheid van respondenten is het erover eens dat de straat van de toekomst een groene straat moet zijn met weinig autoverkeer en veel ruimte om te spelen en ontmoeten. Voorstanders van de groene straat vinden dat tegenwoordig een te groot deel van de openbare ruimte wordt ingenomen door verkeer en parkeren. Sommige respondenten verwachten ook dat er in de toekomst beter openbaar vervoer en deelautosystemen komen, waardoor er minder ruimte op straat voor auto's nodig zal zijn. Bovendien stellen ze dat groene straten beter kunnen bijdragen aan problemen van klimaatverandering, zoals wateroverlast en hittestress. Degenen die het oneens met deze stelling zijn, zijn van mening dat efficiënt verkeer de primaire functie van straten is. Ze noemen lawaai en overlast als ongemakken van een woonstraat. Ook geven ze aan dat veel mensen voor hun huis willen kunnen parkeren omdat dat gemakkelijk is, omdat ze zo een oogje in het zeil kunnen houden op hun eigen auto. Belangrijkste aandachtspunt voor de straat van de toekomst is het vinden van balans tussen groene leefruimte en vervoer. Hierbij vinden respondenten het ontmoedigen van autobezit en het bevorderen van andere vervoerswijzen zoals het openbaar vervoer, de fiets en deelauto's belangrijk. De auto kan zo 'te gast' worden in de straat en meer ruimte geven aan groen en speelplekken.

Gratis parkeren

'Het gratis kunnen parkeren van je auto op straat is een vanzelfsprekendheid.'

Voor de meeste respondenten is het gratis parkeren van auto's op straat niet vanzelfsprekend. Autogebruik moet worden ontmoedigd. De openbare ruimte is volgens hen beperkt en moet niet alleen voor auto's ingericht worden. Er mag daarom ook meer betaald parkeren worden ingevoerd in de stad. Aan de andere kant zijn er mensen die stellen dat de stad nog steeds bereikbaar zou moeten zijn met de auto en dat dus (betaald) parkeren nodig is. Het komt vaak voor dat betaald parkeren zich niet vertaalt in betere parkeermogelijkheden. Sommige mensen vinden dat ze al te veel belasting betalen. Parkeren zou daarom gratis mogelijk moeten blijven op aangewezen plekken in de openbare ruimte (het liefst dicht bij huis). Belangrijke aandachtspunten bij parkeren en vervoer zijn beter toegankelijke centrale parkeerterreinen/garages in de wijken en het uitgebreider en betaalbaarder maken van het openbaar vervoer.

Inwoners vergroenen de tuin

'Aan een gezonde en groene straat leveren inwoners een bijdrage door hun tuinen te vergroenen.'

De overgrote meerderheid van respondenten is het erover eens dat inwoners zelf bij kunnen dragen aan een gezonde en groene straat door hun tuinen te vergroenen. Ze geven aan dat een groene tuin bijdraagt aan tal van maatschappelijke doelen, zoals het vergroten van biodiversiteit, gezondheid, waterberging en het tegengaan van hittestress. Als suggesties/aandachtspunten worden genoemd: het belonen van bewoners met een groene voortuin met subsidie of lagere belasting, het geven van uitleg over groene tuinen, aandacht voor wateropvang en -retentie en het laten helpen van landschapsarchitecten bij het ontwerpen van tuinen in wijken.

Rijsnelheid naar 30 km per uur

'Om de leefbaarheid op straat te vergroten ben ik bereid mijn rijsnelheid te verlagen naar 30 km per uur.'

De meeste respondenten waren het eens met bovenstaande stelling. Zij stellen dat het voordelen biedt op het gebied van veiligheid, gezondheid en milieu en noemen bijvoorbeeld een aangenamere en veiligere leefomgeving voor de kinderen en minder geluidsoverlast als voordeel. Voor hen moet de veiligheid van niet-autogebruikers voorop staan. Degene die tegen snelheidsverlaging zijn, geven aan dat het geen zin heeft om 30 km/u voor de hele stad door te voeren, vooral niet voor de hoofdwegen. Sommigen noemen ook de nadelen van de lagere snelheid voor het milieu. De belangrijkste aandachtspunten zijn onder meer het onderscheid tussen woongebieden en toegangswegen, het gebruik van snelheidsmeterspaarpots, het toepassen van passend wegontwerp (breedte, bereikbaarheid) en een betere handhaving van snelheidsbeperkingen.

Parkeerplaats verder weg

'Ik ben bereid verder te lopen naar een parkeerplaats als mijn straat daardoor groener kan worden ingericht.'

De meeste respondenten zijn het erover eens dat parkeerplaatsen verder weg mogen zijn als daardoor de straten groener kunnen worden. Zo worden straten en wijken aangenamer. Sommigen beweren ook dat het idee om altijd dicht bij te parkeren achterhaald is, vooral in dichtbebouwde delen van de stad. Tegenstanders noemen de nadelen voor mensen met beperkte mobiliteit, moeilijkheden bij het verplaatsen van zware lasten en het niet in de gaten kunnen houden van hun auto. Ook wordt vermeld dat groen in de nabije omgeving soms ten koste gaat van groen elders. Belangrijke aandachtspunten zijn de bouw van slimme ondergrondse parkeerplaatsen en dat er op plaatsen voor de deur kortdurend parkeren mogelijk moet zijn. Ook aandacht voor de stalling van fietsen (ook scooters, kinderwagens etc) en parkeergelegenheid voor ouderen en gehandicapten.

30 km per uur op de centrumring

'De binnenstad wordt een stuk aantrekkelijker als het verkeer op de centrumring 30 km uur gaat rijden.'

Er is geen overeenstemming tussen respondenten over het beperken van de snelheid tot 30 km per uur op de centrumring. Ongeveer de helft van de respondenten is voor waarbij wordt

gesteld dat auto's onevenredig veel ruimte op de weg krijgen. Ze geven aan dat een dergelijke maatregel een positief effect heeft op geluidsoverlast, de kans op aanrijdingen en de uitstoot van uitlaatgassen. Lagere snelheden vergroten daarmee de aantrekkelijkheid en leefbaarheid in het stadscentrum. Degenen die tegen deze stelling zijn, geven aan dat deze snelheid op deze locatie onnatuurlijk aanvoelt en onbegrip oproept doordat de verkeersdoorstroming afneemt en de uitstoot toeneemt. Suggesties zijn onder meer: goed afgestemde verkeerslichten voor een betere groene golf, wegen die op natuurlijke wijze lagere snelheden stimuleren en het aanbieden van alternatieve routes.

Nieuwbouw en vervoer

'Bij het bouwen van nieuwe woningen moet het gebruik van de fiets, het OV en de benenwagen gestimuleerd worden. Bijvoorbeeld door woningen te bouwen bij treinstations, het verminderen van parkeerplaatsen en snellere en betere fietsverbindingen.'

De meeste respondenten zijn voorstander van het stimuleren van fietsgebruik, openbaar vervoer en de 'benenwagen' bij nieuwbouw. Voor deze groep zijn de huidige parkeernormen achterhaald en moet autogebruik worden ontmoedigd. Tegenstanders vermelden dat rekening moet worden gehouden met mensen met een beperkte mobiliteit en dat parkeerplaatsen noodzakelijk zijn. Suggesties zijn onder meer: rekening houden met demografie, bouwen van wijk- of buurtparkeerplaatsen met intelligente toegangscontrole als een vorm van beveiliging, uitbreiden van de fietssnelwegen, verbeteren van de kwaliteit van het openbaar vervoer en het aanbieden van elektrische deelauto's.

Parkeerruimte eerlijk verdelen

'Om de parkeerruimte in de straat eerlijk te verdelen moet de gemeente vaker werken met parkeervergunningen in combinatie met betaald parkeren.'

De meeste respondenten waren het erover eens dat parkeervergunningen en betaald parkeren moeten worden gebruikt om de parkeerruimte op straat eerlijk te verdelen. Degenen die tegen deze stelling zijn, geven aan dat betaalde parkeersystemen en parkeervergunningen niet goed werken voor grotere groepen. Omdat de wachttijd bijvoorbeeld te lang kan duren. Sommigen noemen ook dat burgers al te veel belasting betalen en dat daarom gratis parkeren gegarandeerd moet worden. Dat betaald parkeren geen oplossing is maar een verdringing van het probleem. Belangrijke aandachtspunten zijn onder andere het denken aan slimme extra parkeerplaatsen in combinatie met bijvoorbeeld groene daken/gevels en het stimuleren van parkeren op eigen terrein. Ook leeft de vraag wat een eerlijke verdeling is qua beschikbare parkeerplaatsen aangezien gezinnen andere behoeften hebben dan eenpersoonshuishoudens.

Tweede auto weg

'Ik ben bereid een tweede auto weg te doen als er alternatieven - zoals bijvoorbeeld het OV, een deelauto of een deelfiets - beschikbaar zijn.'

De meerderheid van de respondenten is het eens met bovenstaande stelling. Ze geven aan dat dit het autodelen zou stimuleren en er meer ruimte zou zijn voor groen en spelende kinderen. Degenen die ertegen zijn, geven aan dat het hebben van een tweede auto voor bepaalde gezinnen een noodzaak en geen luxe is. Daarnaast wordt vermeld dat gedeelde voertuigen niet altijd goed door gebruikers worden behandeld. Belangrijkste aandachtspunt

hierbij is dat alle vormen van vervoer in de stad goed moeten worden gefaciliteerd en dat er genoeg bushaltes in de wijken blijven bestaan.

Stellingen 'Plek voor voorzieningen'

Voorzieningen in de wijk

'Voorzieningen in een wijk (denk aan winkels, basisschool, huisarts, horeca, buurtcentrum en sport) zijn belangrijk. Ik woon liever in een wijk met veel voorzieningen dan in een wijk met weinig voorzieningen.'

De overgrote meerderheid van respondenten vindt het belangrijk om veel voorzieningen in de eigen wijk te hebben. Het maakt de buurt aantrekkelijker, levendiger en gezelliger. Ook benoemen de voorstanders de milieuvoordelen van wandelen en fietsen in plaats van het gebruik van de auto, en de sociale voordelen voor vooral de ouderen. Anderen wijzen erop dat niet alle voorzieningen in de eigen wijk nodig of wenselijk zijn. En dat een rustige omgeving in sommige wijken de voorkeur verdient. Belangrijke aandachtspunt en voor de voorzieningen in de wijk is dat het hebben van teveel voorzieningen in de buurt de leefbaarheid kan aantasten en dat achteruitgang van kleine winkelcentra moet worden voorkomen.

Voorzieningen en overlast

'Voorzieningen zoals horeca en een kinderdagverblijf geven overlast (geluid, parkeerdruk) en horen niet in de wijk.'

De meeste respondenten zijn het niet eens met bovenstaande stelling. Voorzieningen als horeca en een kinderdagverblijf horen voor hen een plek in de wijk te krijgen en worden niet als een bron van overlast beschouwd. De genoemde voordelen zijn onder meer het levend houden van de wijk en het belang van ontmoetingsplaatsen. Ze verdedigen dat overlast van parkeerdruk geminimaliseerd kan worden, bijvoorbeeld door voldoende parkeerplekken te creëren. Tegenstanders van de stelling vinden dat deze voorzieningen op een gunstige plek buiten de wijken horen te liggen. Ook wordt vermeld dat overlast afhankelijk is van het type voorzieningen. Zo heeft een regionale school voor speciaal onderwijs meer kans op parkeerdruk en autoverkeer dan een reguliere school in de buurt. Ook wordt aangegeven dat voor grotere wijken het creëren van extra winkels of horeca in de vorm van een buurtvoorziening de leefbaarheid vergroot.

Winkelen in de buurt

'Om de winkels in mijn buurt of wijk te behouden doe ik graag juist dáár mijn boodschappen.'

De meerderheid van respondenten is het eens met bovenstaande stelling. Het is handig om supermarkten en andere voorzieningen in de buurt te hebben, zeker met het oog op vergrijzing. Degenen die het niet eens zijn met de stelling, vermelden dat niet alles dichtbij hoeft te zijn en dat mensen ook moeten worden aangemoedigd om op andere plaatsen te kopen. Niet alleen om eentonigheid te voorkomen, maar ook om fietsen/ bewegen aan te moedigen. Als belangrijke aandachtspunten worden genoemd de behoefte aan voldoende

parkeervoorzieningen bij winkels en het aantrekken van klanten van verder weg door 'speciaalzaakjes' in een buurt.

Verschillende voorzieningen

'Winkels moeten veel meer gemengd worden met andere voorzieningen (zoals huisarts, sportschool, kinderdagverblijf e.d.), zodat ik mijn bezoek kan combineren.'

Een kleine meerderheid van de respondenten is het niet eens met bovenstaande stelling. Ze stellen dat een combinatie verschillende faciliteiten niet automatisch leidt tot een bezoek. Ze vermelden dat als alle voorzieningen bij elkaar komen, er grote clusters zullen ontstaan en de verspreide voorzieningen in de buurt kunnen verdwijnen. En dat juist de spreiding van voorzieningen voor wat vertier in de buurt zorgt. Ze geven ook aan dat het wenselijker is om groen in de buurt van nieuwe winkels te hebben. Ook vinden ze een totale vervanging van het stadscentrum ongewenst omdat mensen moeten worden aangemoedigd om af en toe naar het centrum te gaan.
Voorstanders van de stelling betogen dat laagdrempelige voorzieningen bijdragen aan het creëren van samenhang in wijken, praktisch zijn voor zorginstellingen en vervoersbewegingen beperken. Belangrijke aandachtspunten die door respondenten genoemd worden zijn: denk na over de plek van voorzieningen op loopafstand om extra verkeer te vermijden (vooral scholen), zorgen voor voldoende parkeerplaatsen en kijken wat elke wijk nodig heeft aan voorzieningen (bijvoorbeeld kinderopvang in een wijk met weinig jonge gezinnen is niet erg nuttig).

Meer woningen voor behoud voorzieningen

'Om de voorzieningen in mijn wijk te behouden vind ik het goed dat er meer woningen in de wijk bijkomen, zodat het aantal gebruikers van de voorzieningen kan toenemen.'

De meeste respondenten zijn tegen de komst van meer woningen in buurten als middel om de voorzieningen te behouden. Voor hen mogen voorzieningen niet het aantal woningen bepalen, maar juist andersom. Ze vermelden ook dat een buurt overvol kan raken en dat ruimte en groen behouden moeten blijven. Onder de voorstanders vinden sommigen dat dit per wijk verschilt. Als aandachtspunten worden genoemd: het bouwen van meer betaalbare/sociale huurwoningen in het centrum/Rijnkade, het overwegen van benutten van bestaande bebouwing voordat met nieuwbouw wordt gestart.

Eigen wijk

'Ik vind het belangrijk dat mijn kind in zijn eigen wijk naar school gaat of sport, ook als er buiten de wijk betere scholen of sportclubs zijn.'

De meeste respondenten vinden het belangrijk dat hun kinderen naar school gaan of sporten in de eigen buurt. Voor de voorstanders is naar school gaan in de eigen buurt goed voor de sociale contacten en ontwikkeling van kinderen. Bij sporten is dit echter niet altijd het geval omdat niet alle sporten in alle wijken beoefend kunnen worden. Voor degenen die tegen de stelling zijn, is de kwaliteit van onderwijs/sportfaciliteiten doorslaggevend. Ze kiezen liever een school of sportfaciliteit die het meest passend is voor hun kinderen, en zijn bereid hiervoor verder weg te gaan. Sommigen noemen ook gebrek aan ruimte als beperking om in

bepaalde gebieden grote sportfaciliteiten te organiseren. Anderen willen niet dat hoger onderwijs of grote sportfaciliteiten worden gebouwd in hun wijken. Belangrijke suggesties/aandachtspunten zijn onder meer: scholen kunnen verder weg kunnen naarmate de kinderen oud genoeg zijn om te kunnen fietsen en dat niet alle sporten beoefend hoeven te worden in elke buurt.

Lokale ondernemers

'Als de winkels in mijn wijk of in de binnenstad zorgen voor een goede lokale bezorgservice, dan kies ik liever voor de lokale ondernemers dan voor de grote landelijke webshops om zo de winkels in de stad te behouden.'

De overgrote meerderheid van de respondenten is het eens met bovenstaande stelling. Voor hen is het belangrijk om lokale ondernemers te ondersteunen, ook voor het milieu. Ze maken echter duidelijk dat loyaliteit aan lokale ondernemers grenzen heeft en gemak, prijs en vindbaarheid doorslaggevende aankoopfactoren blijven. Door degenen die tegen de stelling zijn, wordt gezegd dat thuisbezorging in grote mate voor verstoring kan zorgen. Een belangrijk aandachtspunt is dat eigenlijk ook andere factoren van belang zijn, zoals de 'gun factor' en de prijs.

Binnenstad voor combinatiebezoek

'In de binnenstad kom ik vaak voor een combinatie-bezoek (winkels, markt, horeca, bibliotheek, cultuur e.d.).'

De meeste respondenten geven aan voor een combinatiebezoek naar de binnenstad te gaan. Degenen die het met de stelling eens zijn, zeggen dat ze het gewoon leuk vinden om door de stad te wandelen. Degenen die 'oneens' stemden, noemen hiervoor verschillende redenen. Een respondent zegt dat het stadscentrum niet gezellig is en niet biedt wat hij/zij nodig heeft. Een ander vermeldt dat het meeste van wat nodig is in de wijk te vinden is en dat openbaar vervoer en parkeren niet goed zijn. Er zijn ook mensen die aangeven meestal naar het stadscentrum gaan met een specifiek doel, waarbij ze het bezoek meestal niet combineren met andere activiteiten. Als belangrijk aandachtspunt wordt genoemd dat de binnenstad niet alleen functioneel moet zijn, maar ook ruimte moet bieden aan kunst, cultuur, ontmoeting en inspiratie.

Meer ruimte voor sociale voorzieningen en duurzaamheid

'In de wijk moet meer ruimte komen voor sociale voorzieningen (buurtcentrum, dokterspost) en duurzaamheid (reparatiecafé, deelgebruik, lokale producten).'

De meeste respondenten zijn het erover eens dat er in de buurt meer ruimte moet komen voor sociale voorzieningen en duurzaamheid. De voorstanders zijn positief over het hebben van die voorzieningen in de buurt en hechten waarde aan duurzaamheid, sociale voorzieningen en het eten van lokaal voedsel. Degenen die het er niet mee eens zijn, vinden vooral dat sociale voorzieningen en duurzame lokale producten in hun buurt al voldoende beschikbaar zijn. Als suggestie wordt genoemd dat er meer ruimte moet komen voor duurzame energie en lokale voedselprojecten (bijvoorbeeld voedselbossen, pluktuinen, herenboerderijen, etc.). Ook zouden in de woonwijken aan de Rijnkade meer sociale

voorzieningen (buurthuis, dokterspost, tandarts, apotheek) en groen moeten komen. Ten slotte wordt aangegeven dat groene daken en het autodelen moeten worden gestimuleerd.

Thuiswerken en voorzieningen

'Ook na Corona ga ik meer thuiswerken, waardoor ik in de toekomst meer behoefte heb aan voorzieningen in mijn eigen wijk. Bijvoorbeeld voor een flexwerkplek of een lunchafspraak.'

Het is belangrijk te vermelden dat deze vraag voor sommige groepen irrelevant lijkt, zoals degenen die al met pensioen zijn. Aangezien er geen "neutrale" keuze was, kan dit de resultaten hebben beïnvloed.

Een kleine meerderheid van de respondenten geeft aan meer vanuit huis te willen gaan werken - ook na corona - waardoor er behoefte is aan meer ruimtes in de buurt voor dat doel. Sommigen geven aan dat reizen veel minder nodig is dan we tot nu toe dachten, maar ook dat thuiswerken niet altijd de ideale keuze is, zeker niet voor mensen met kinderen. Ook wordt vermeld dat horecagelegenheden de wijken meer levendigheid zouden kunnen brengen. Onder degenen die het oneens met de stelling zijn, geven sommige respondenten aan dat ze thuis genoeg ruimte hebben om te werken of genoeg horeca in de buurt hebben. Er wordt ook gezegd dat het stadscentrum daarvoor geschikter is en dat een prettige omgeving om buiten te wandelen belangrijker is. Een suggestie is om een duurzame ontmoetingsplek te creëren. Aandacht wordt gevraagd voor werken en/of te ontspannen in een groene en veilige omgeving.

Koersdocument Arnhem 2040

‘Samen bouwen aan Arnhem’

GEMEENTE Arnhem

Colofon

Koersdocument Arnhem 2040
Opdrachtgever Gemeente Arnhem
10 juli 2020

Dit Koersdocument is samengesteld door Land-id, in opdracht van en in samenwerking met gemeente Arnhem.

GEMEENTE Arnhem

land iD
Strategisch ontwerpers
voor gebieden in beweging

Inhoudsopgave

1. Inleiding 4
Koersdocument als basis voor de Participatie voor de omgevingsvisie 4
Omgevingsvisie Arnhem 2040 5
Gesprek met de stad 6
Bouwstenen Koersdocument 6

2. Regionale posititie 7
Arnhem; motor van de Groene Metropool 7

3. Toekomstbeeld Arnhem 2040 8
Stapelen van ambities 9

4. Scenario's
Overzicht 10
Arnhem als Netwerk 11
Boulevards van Arnhem 12
Compact stadshart 16
20

5. Gesprek met de stad
24

Bijlages
A De ruimtelijke kwaliteiten 27
B Kansenkaarten 29

1. Inleiding

Voor u ligt het Koersdocument Omgevingsvisie. Op basis van het Koersdocument gaan we in gesprek met inwoners en andere stakeholders van Arnhem. Hun inbreng is een input voor de Omgevingsvisie.

Koersdocument als basis voor de participatie voor de omgevingsvisie

Om over zo'n breed en complex onderwerp een goed gesprek te kunnen voeren, is een stevige basis nodig. Een basis die voldoende gespreksstof biedt, maar tegelijkertijd nog voldoende ruimte laat voor verschillende meningen en ideeën. Het Koersdocument is deze basis. Het laat zien waar we vandaan komen, voor welke uitdagingen we nu staan, en wat verschillende lijnen zijn om over de toekomst na te denken. Het koersdocument probeert aan te sluiten bij thema's die Arnhemmers belangrijk vinden voor de toekomst van hun stad: Wat betekenen deze voor de inrichting van hun leefomgeving? Hoe ziet Arnhem er dan uit? De uitkomsten van het gesprek nemen we mee bij het opstellen van de omgevingsvisie, als advies aan het bestuur.

Omgevingsvisie; instrument van de omgeving

De Omgevingsvisie is één van de belangrijkste instrumenten van de Omgevingswet. Andere kerninstrumenten zijn de omgevingsprogramma's, het omgevingsplan en de vergunningverlening. De planning daarvan staat ook in de tijdlijn weergegeven. De Omgevingsvisie is een strategische visie voor de lange termijn op de fysieke leefomgeving van de gemeente Arnhem. Het maken van een visie is vooral een proces van belangen afwegen en slimme oplossingen bedenken over hoe wij om willen gaan met de inrichting van de stad. Uiteenlopende beleidsdoelen, ambities, initiatieven vanuit de stad hebben afzonderlijk een claim op de fysieke ruimte. Samen met onze inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners komen we tot afwegingen en oplossingen.

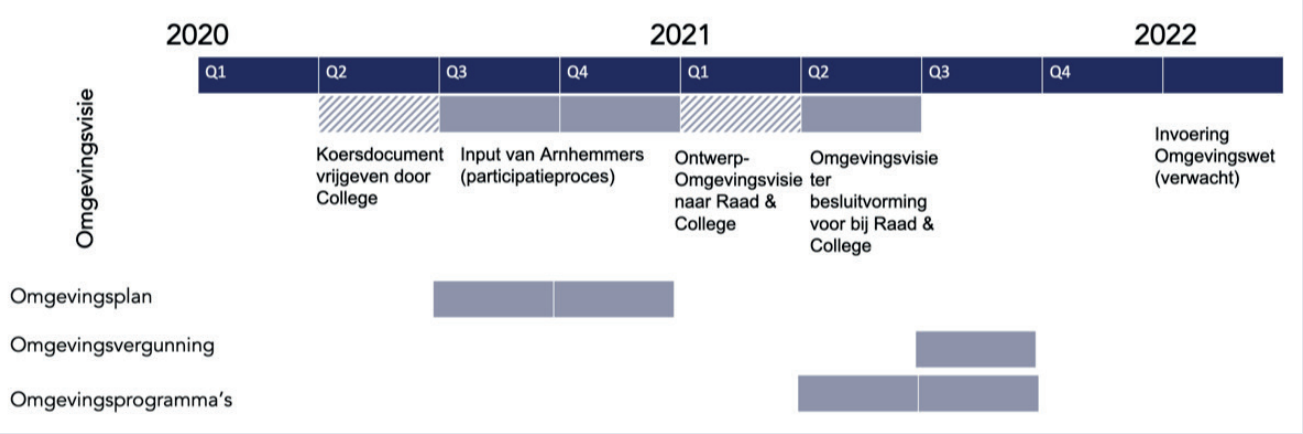

Afbeelding 1.1 Tijdlijn omgevingsvisie

Omgevingsvisie

Omgevingsvisie Arnhem 2040 omvat het integrale toekomstbeeld voor Arnhem 2040 en de koers ernaartoe.

De visie kan gezien worden als een integrale kop op sectoraal beleid en als kader voor toekomstige ontwikkelingen en initiatieven.

De omgevingsvisie voor Arnhem wordt inhoudelijk opgebouwd vanuit:

- de ruimtelijke kwaliteiten van Arnhem, ook wel DNA genoemd;
- de opgaven en ambities voor de leefomgeving, samengebracht in kansenkaarten per thema;
- een globaal wenselijk toekomstbeeld, verkregen uit de 2 bovengenoemde bouwstenen;
- input vanuit het participatieproces.

De visie omvat de koers voor Arnhem 2040 en is geen blauwdruk voor de toekomst. Tempo, (politiek) accent, en factoren als conjunctuur en (technologische) ontwikkelingen bepalen de exacte invulling bij de uitvoering.

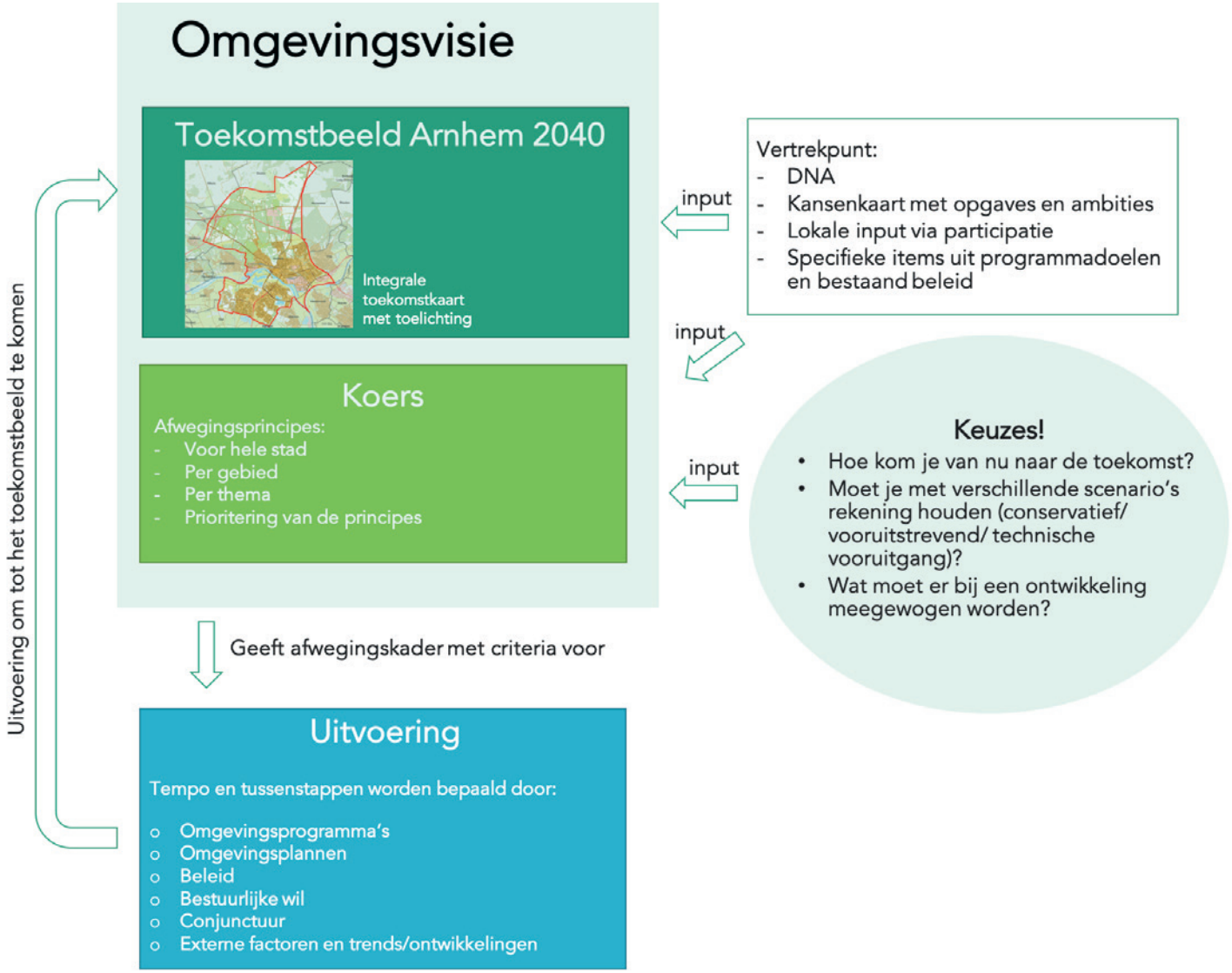

Afbeelding 1.2 Opbouw omgevingsvisie

Gesprek met de stad

In het gesprek proberen we aan de hand van het koersdocument aan te sluiten bij wat Arnhemmers belangrijk vinden voor de toekomst van hun stad: Hoe ziet Arnhem er dan uit?

In het koersdocument zijn scenario's opgenomen die prikkelend bedoeld zijn en helpen een gesprek te voeren over keuzes en prioriteiten voor Arnhem 2040.

De uitkomsten van het gesprek nemen we mee bij het opstellen van de omgevingsvisie, als advies aan het bestuur. De participatie heeft op de 'participatieladder' het niveau van raadplegen.

Bouwstenen van het koersdocument

De koers en het toekomstbeeld Arnhem 2040, straks het hart van de omgevingsvisie, worden opgebouwd uit kansen en opgaven in de fysieke leefomgeving (ruimte) van de stad. Daarnaast staan opgaven niet los van de identiteit en kwaliteit van de bestaande stad (het DNA van Arnhem). In de bijlagen zijn overzichten van ruimtelijke kwaliteiten en kansen en opgaven per ruimtelijk thema opgenomen. De sociale opgave van de stad maakt onderdeel uit van alle kansenkaarten.
De synergie en dilemma's tussen de bovengenoemde bouwstenen, gevoed door maatschappelijke waarden, leiden tot het toekomstbeeld en de koers voor Arnhem 2040, het hart van de omgevingsvisie. Het toekomstbeeld en de keuzes en prioritering van thema's hierbij zijn dan ook een belangrijk onderwerp voor het gesprek met de stad.

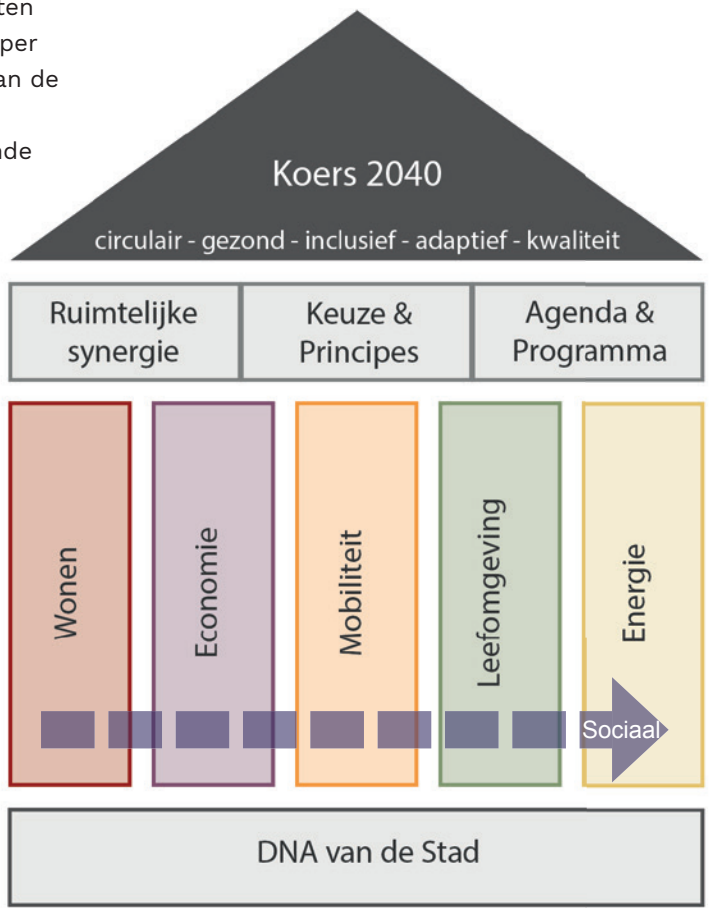

Afbeelding 1.3 Opbouw koers

2. Regionale positie

Arnhem; motor van de Groene Metropool

Arnhem kent van oudsher een aantrekkelijke ligging tussen stuwwal en rivier en een strategische ligging in het netwerk tussen de Randstad en het Ruhrgebied. Dit heeft ervoor gezorgd dat Arnhem een aantrekkelijk stad is voor bewoners, bezoeker en bedrijven om zich te vestigen en de stad zich kon ontwikkelen als de hoofdstad van de provincie. De regio Arnhem Nijmegen is inmiddels het grootste verstedelijkt gebied buiten de Randstad en een moderne kennisintensieve regio. Er zijn bloeiende innovatieve bedrijven in alle economische sectoren met de topsector Energy als belangrijk groeispeerpunt voor Arnhem.
De trek naar de stad en regio vormt ook een uitdaging voor de toekomst. Hoe zorgen we ervoor dat iedereen een passende woning vindt, hoe blijven we op een duurzame manier bereikbaar en hoe houden we iedereen aan het werk? Tegelijk willen we onze groene leefomgeving in stand houden. Dit kan niet zonder de opgaven van de stad in een groter verband te zien. Daarom hebben we onlangs een woondeal met het Rijk gesloten. Gezien de ligging van Arnhem in het Stedelijk Netwerk Nederland, het groene, creatieve en innovatieve profiel en met haar ICE-verbindingen met Duitsland functioneert Arnhem als stedelijke motor om tot een aantrekkelijke, duurzame en circulaire topregio uit te groeien.

Afbeelding 2.3 Stedelijk Netwerk Nederland (NOVI)

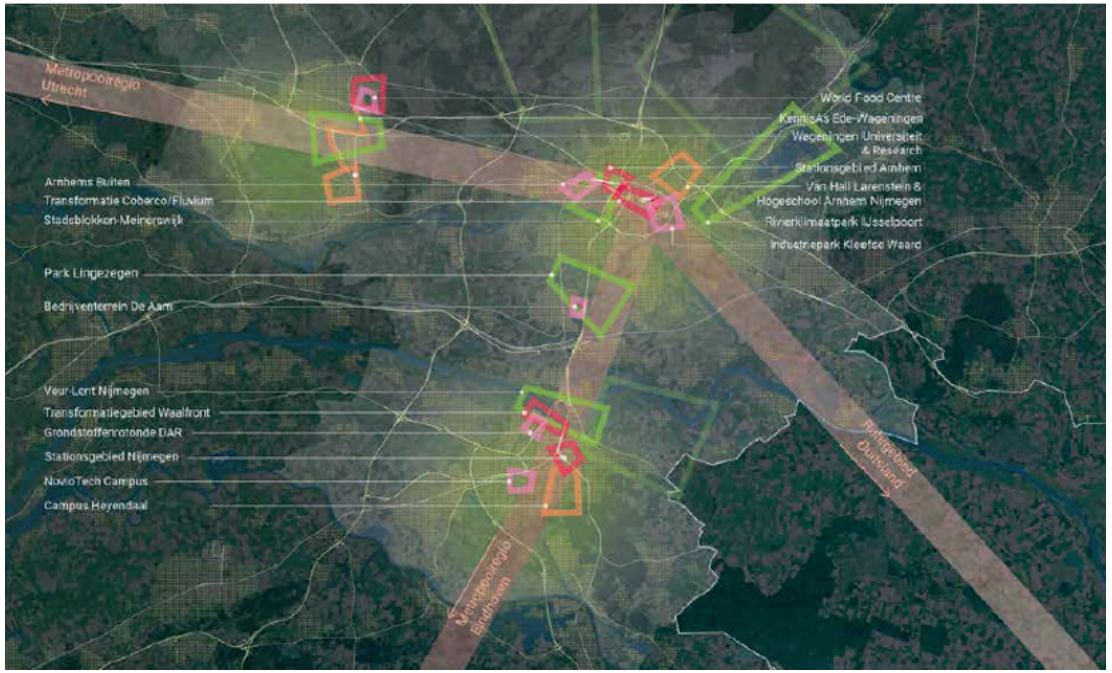

Afbeelding 2.4 NOVI-propositie Groene Metropoolregio Arnhem Nijmegen Foodvalley

3. Toekomstbeeld Arnhem 2040

Arnhem staat de komende jaren voor een aantal belangrijke opgaven gesteld. De stad is in trek bij inwoners, bedrijven en bezoekers. Niet alleen ten opzichte van de regio maar in een steeds groter verband. De groei die dit met zich meebrengt willen we benutten om stad aantrekkelijker, vitaler en socialer te maken. Gezien het groene karakter van de stad vergt dit innovatieve oplossingen in het ruimtegebruik van de stad. Oplossingen die gezien de termijn van 2040 vraagt om een toekomstbeeld wat de belangrijkste ambities, waarden en principes beschrijft waarmee we richting geven aan de toekomst. Met dit toekomstbeeld schetsen we een wenkend perspectief voor iedereen in de stad, formuleren een uitdaging voor de toekomst en leggen een basis voor een adaptieve werkwijze die bestand is tegen de tijd.

Afbeelding 3.1 Toekomstbeeld Arnhem 2040

Stapelen van ambities vergt keuzes

Wanneer we alle ambities en opgaven van de stad op elkaar stapelen in de fysieke leefomgeving, dan kan niet alles overal zonder de kans dat we belangrijke kwaliteiten van de stad onrecht aandoen. Het is daarom van belang te bekijken op welke manier we ambities kunnen combineren, de schaarse ruimte intensief benutten en waar nodig te prioriteren.

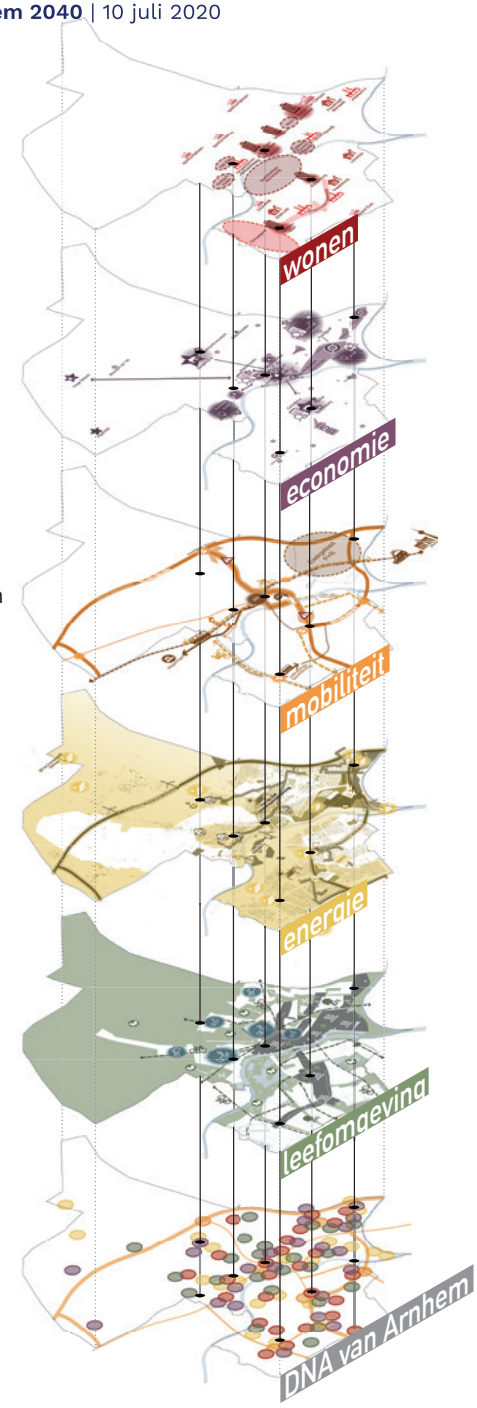

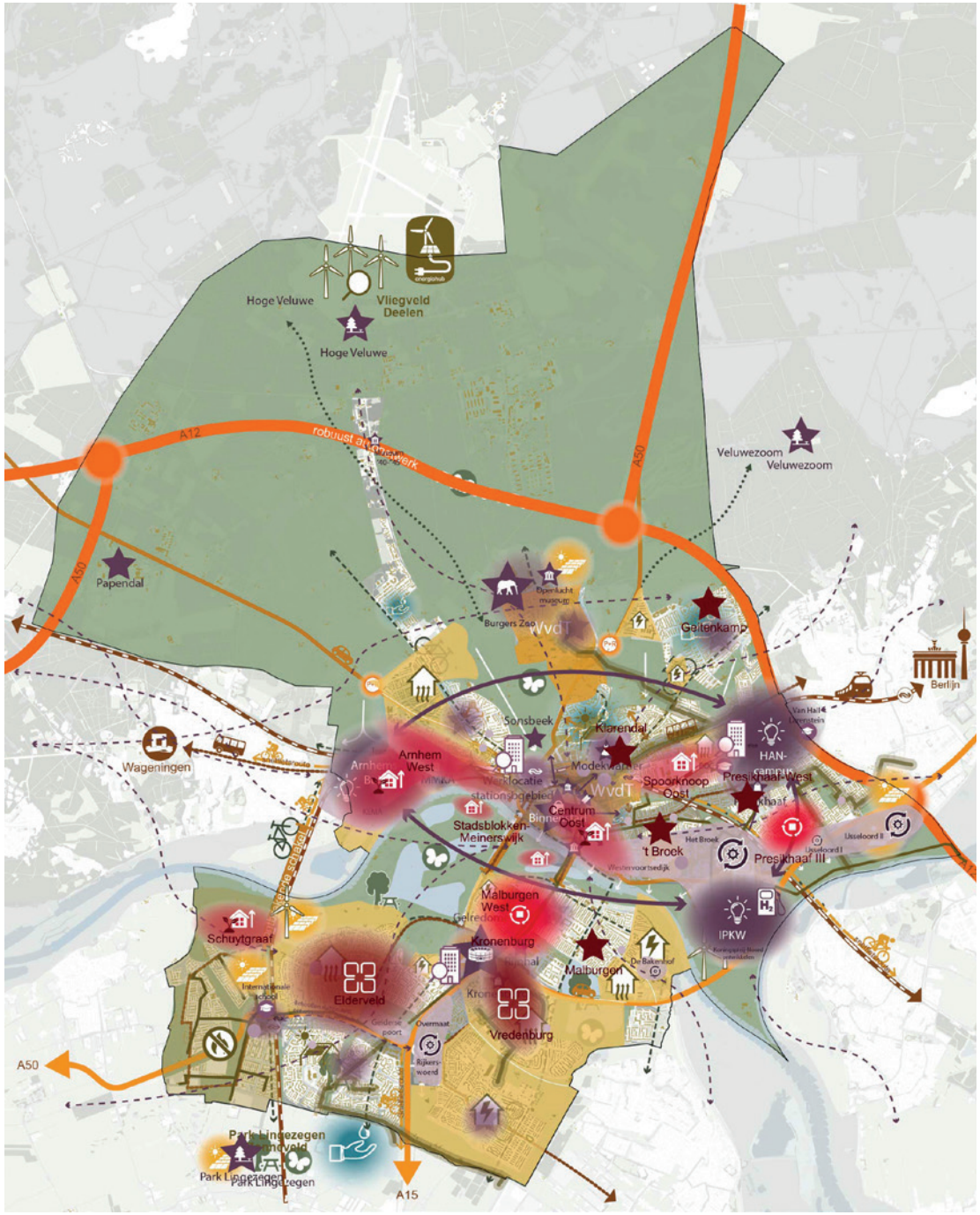

Afbeelding 3.2 Het stapelen van DNA van Arnhem en kansenskaarten vergt keuzes

4. Scenario's

Het slim combineren, benutten en afwegen van ambities in de beperkte ruimte van de stad leidt tot dilemma's. Dilemma's waar we als stad iets van moeten kunnen vinden, omdat deze ook mede bepalen in wat voor stad we wonen, werken en leven. De dilemma's zijn samengevat in een 'mengpaneel' om inzichtelijk te maken welke afwegingen of opgaven op de stad afkomen.

Dit mengpaneel is opgebouwd rondom vijf belangrijke opgaven in de stad; sociaal, wonen, economie, mobiliteit, leefomgeving en energie. Elke opgave vergt een afweging voor, en met de stad. Een afweging die ook consequenties heeft voor de ontwikkeling van onze stad en hoe we deze gebruiken en beleven.

Per opgave wordt hierbij kort een illustratief dilemma geschetst:
Als we een sociale en inclusieve stad willen zijn (de sociale opgave) betekent dat er net zoveel stedelijke cultureel-maatschappelijke voorzieningen als musea, uitgaansgelegenheden en theaters in Arnhem-Zuid als in Arnhem-Noord moeten zijn of juist door zorg te dragen voor de basisvoorzieningen zoals scholen, supermarkt en zorg in elke wijk en de stedelijke voorzieningen te concentreren in de binnenstad van Arnhem.

Als we de behoefte aan nieuwe woningen binnenstedelijk willen oplossen (de woonopgave) kunnen we dit doen door onze stadsranden en groene plekken te bebouwen of door nieuwe stedelijk milieus te creëren nabij centra, stations en in gemengde woon-werkgebieden.

Als we ons profileren op energie, creativiteit en groene, circulaire economie (de economische opgave) stimuleren we het vestigingsklimaat van deze bedrijven in de stad met de aanleg van goed bereikbare kantoorlocaties en het ontwikkelen van onze campussen in de stad. Of willen we ruimte bieden aan alle bedrijven in de stad en accepteren we dat we daar ruimte voor bieden en soms ook de geluids- en stankoverlast van ondervinden

Als we goed bereikbaar willen zijn (mobiliteit) voor bewoners, bedrijven en bezoekers nu en in de toekomst moeten we steeds meer gaan kiezen. Kiezen we bijvoorbeeld ervoor om meer ruimte te geven voor verblijf, fiets en voetgangers in de binnenstad door de Centrum-ring te ondertunnelen of stappen we aan de rand van de stad over op het HOV, deelfietsen en andere slimme concepten en maken we de binnenstad autoluw?

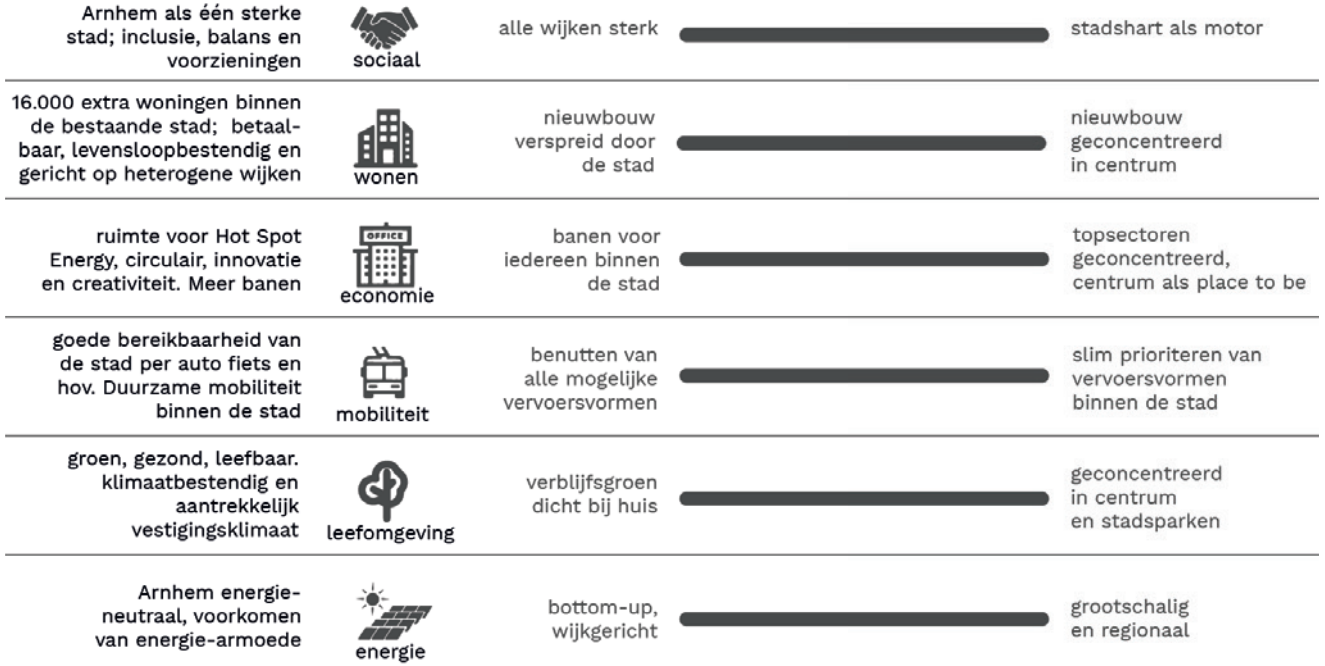

Afbeelding 4.1 Mengpaneel voor belangrijkste richtinggevende keuzes

Als we een groene, gezonde en aantrekkelijke stad willen zijn en blijven (leefomgeving) dan moeten we meer ruimte geven aan groen in de straat om gezond gedrag te stimuleren, een veilige omgeving te creëren voor onze kinderen en ruimte te maken voor meer bomen, zodat er schaduw en koelte in onze straten ontstaat. Of moeten we vooral meer sportparken in de stad en bos nabij de stad aanleggen om zo antwoord te geven op de groeiende behoefte aan sport en ontspanning.

Als we een duurzame, energie-neutrale stad willen worden (de energie-opgave) moeten we vooral wijk-voor-wijk slimme en betaalbare oplossingen bedenken voor besparing, opwek en duurzaam gebruik van energie. Of we moeten de stadsontwikkeling slimmer verbinden met de nieuwe energie-infrastructuur. Plekken waar aanbod en gebruik van duurzame energie samenkomen krijgen voorrang zoals bijvoorbeeld in Kronenburg-Vredenburg met de pilot aquathermie.

Omdat de bovenstaande voorbeelden nog maar een eerste oogst is van alle dilemma's en afwegingen die spelen in het omgevingsbeleid hebben we deze vertaald naar drie ruimtelijke scenario's voor de toekomst van de stad. Deze scenario's bieden op een ontwerpende manier inzicht hoe de verschillende keuzes uitpakken in de ruimte van de stad. Dat kan betekenen dat er kansen ontstaan voor bijvoorbeeld nieuwe woonmilieus maar dat hier wel minder ruimte is voor de auto. De scenario's zijn dus geen blauwdrukplannen voor Arnhem, maar zijn bedoeld als inspiratiebron voor het gesprek met de stad.

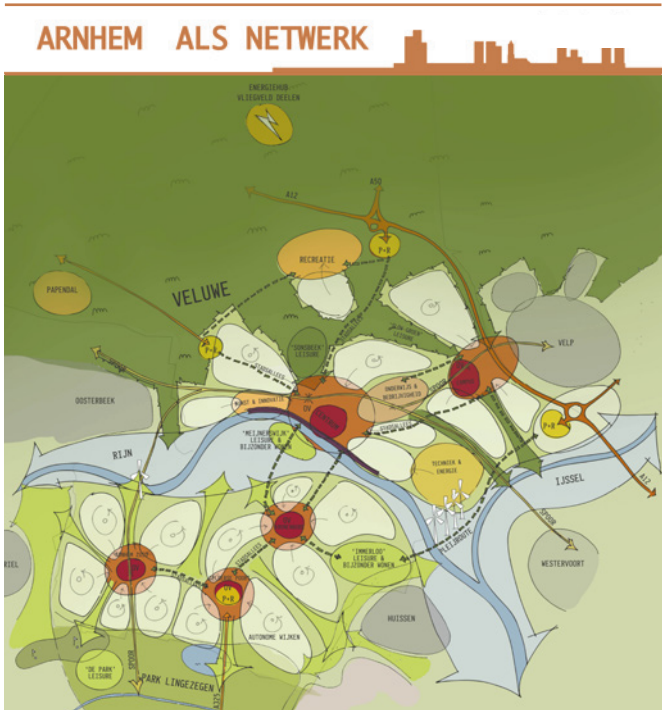

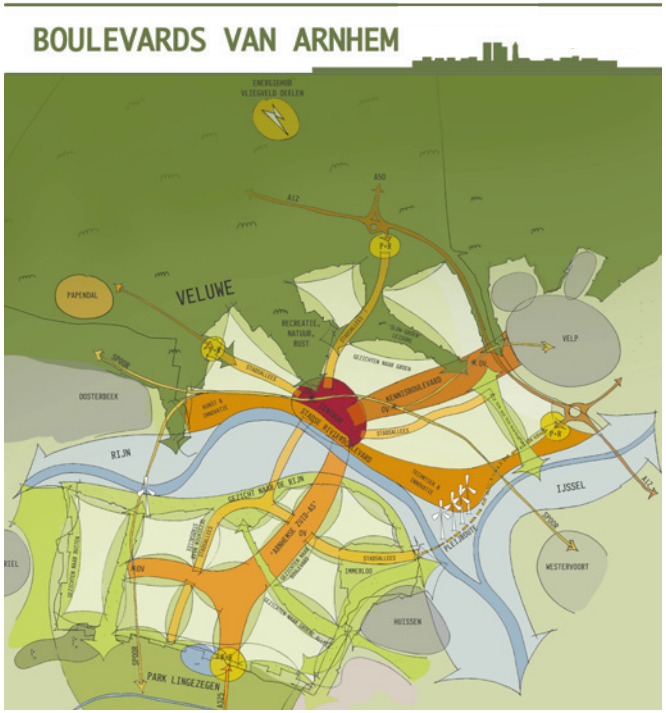

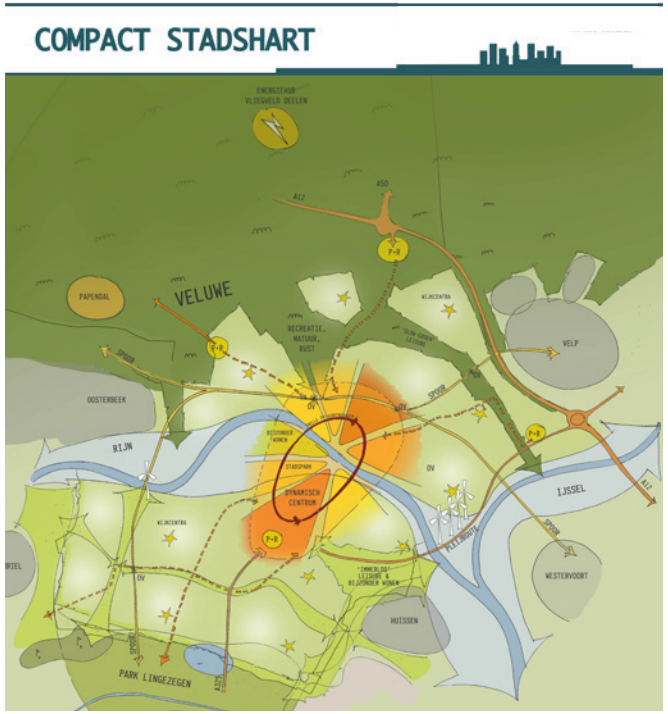

Afbeelding 4.2 Drie scenario's

ARNHEM ALS NETWERK

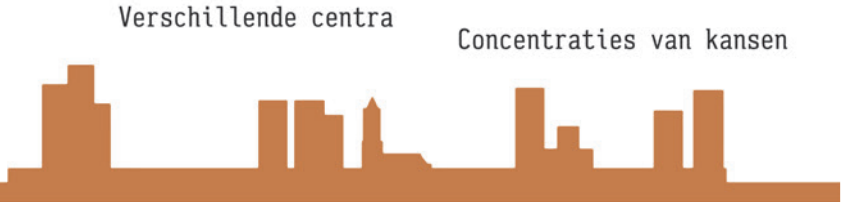

Arnhem als Netwerk

De groei van de stad wordt vooral opgevangen op en rondom bestaande en nieuwe knooppunten in de stad zoals bij stations, winkelcentra of andere goed bereikbare plekken waar veel mensen samen komen.

Bij de OV-knooppunten ontwikkelen zich (hoog-) stedelijke en dynamische centra. De afhankelijkheid van de auto wordt sterk verminderd. Schone en veilige routes verbinden de knooppunten voor langzaam verkeer. De schone bus rijdt elke 5 tot 10 minuten tussen de centra. In de wijken en buurten is het rustig en lommerrijk wonen met een van de knooppunten altijd dichtbij.

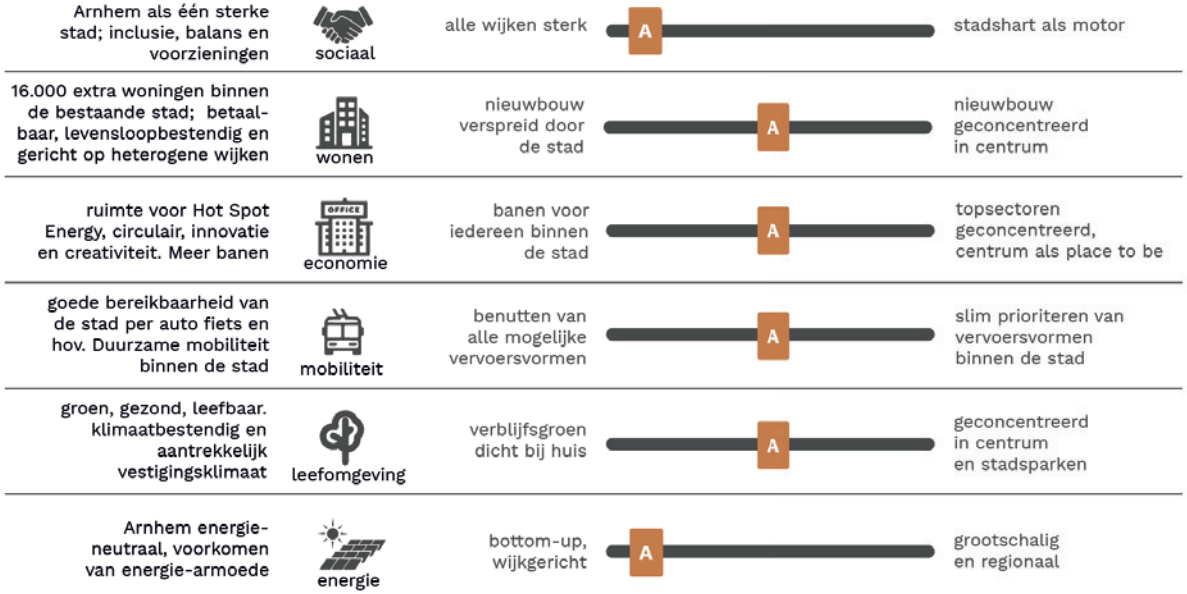

Afbeelding 4.3 Mengpaneel Arnhem als Netwerk

1 Stap 1: op verschillende stations en knooppunten wordt een combinatie van kansen benut, waardoor er meer kansen ontstaan. Nieuwe voorzieningen kunnen bijvoorbeeld duurzaam gebouwd worden.

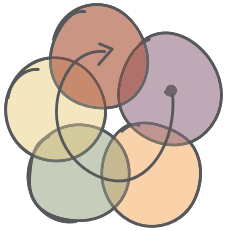

2 Stap 2: doordat er meer voorzieningen op de knooppunten ontwikkeld worden, willen meer mensen rond deze punten wonen, waardoor ook de woningbouw zich concentreert op deze plekken en elke wijk aan een centrum grenst.

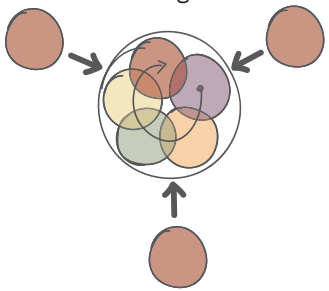

3 Stap 3: door op verschillende punten in de stad deze knooppunten te ontwikkelen met elk een eigen karakter, is het vervolgens belangrijk om ze aan elkaar te koppelen met snelle verbindingen, waardoor er een netwerkstad ontstaat.

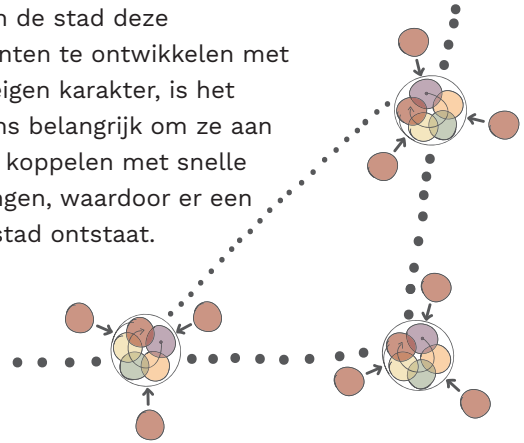

Afbeelding 4.4 Stappen voor Arnhem als Netwerk

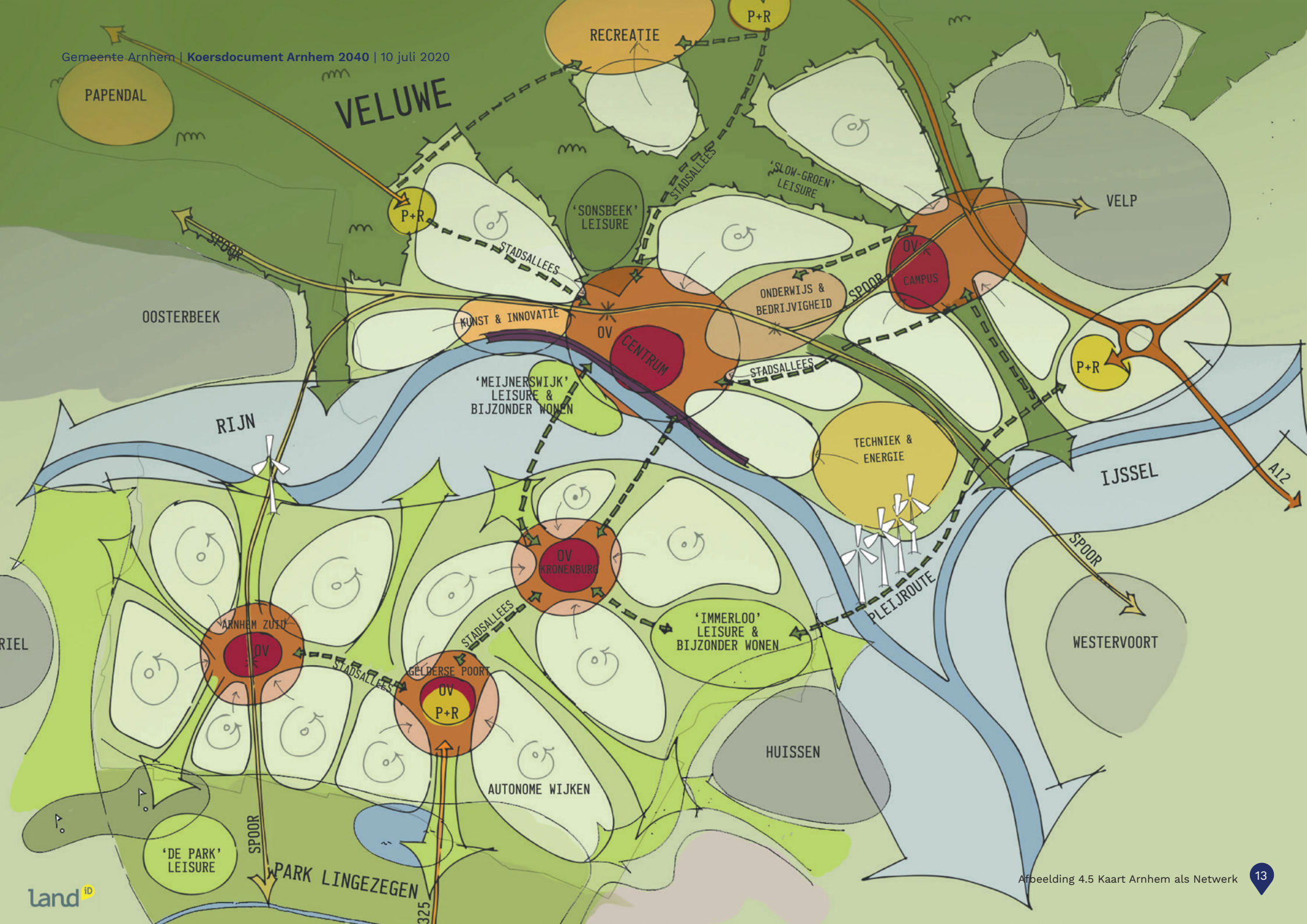

Afbeelding 4.5 Kaart Arnhem als Netwerk

Arnhem als Netwerk

wonen

- Woningbouwopgave hoofdzakelijk in hoogdynamische knooppunten; de stedelijke knooppunten, wijkcentra en OV-punten zijn dé plekken waar wordt verdicht en verdere functiemenging wordt gestimuleerd.
- Elke wijk grenst aan een knooppunt en aan groen, de wijken zelf zijn rustig en groen.
- De woningbouwopgave in buurten en wijken is gericht op maatwerk, inbreiding en transformatie van gebouwen en plekken.

Economie

- De knooppunten worden het bruisend brandpunt voor de regio en ontwikkelen zich verder als place to be.
- Wijken zijn opzichzelfstaand met kleine buurtcentra voor ontmoeten en zorg.
- Concentratie van bedrijven en werkplekken rond knooppunten en een mix van functies in grotere knooppunten.
- Knooppunten met energie gerelateerde bedrijven op IPKW, de Kenniscampus regio Arnhem (HAN/ Larenstein) en Businesspark Arnhems Buiten.
- In Arnhem Zuid ontstaat met Kronenburg, het Gelre Dome en het nieuwe Olympuskwartier een voorzieningencentrum van formaat.

Afbeelding 4.6a Doorsnede-impressie Arnhem als Netwerk

Mobiliteit

- Groene allees verbinden knooppunten voor langzaam verkeer.
- P+R gecombineerd met laagdynamische knooppunten, vanuit daar snelle OV-verbinding met hoogdynamische knooppunten.
- Arnhem Centraal als internationaal knooppunt met snelle verbindingen naar het westen en oosten.
- Parkeren in de buurt is wijkgericht.

Leefomgeving

- Sonsbeek, Meijnerswijk en Immerloo als concentratie van park, natuur en recreatie.
- Er wordt ingezet op vergroening en wateropvang in de wijken, dit is maatwerk.
- Met groene buffers tussen de wijken wordt hittestress tegengegaan en de biodiversiteit binnen de stad bevorderd.
- De openbare ruimte is ingericht voor ontmoeten, lopen, fietsen, sporten en spelen.

Energie

- Nieuwe gemengde woon-werkmilieus op de HOV-knooppunten van de stad bieden kansen voor slimme energie-concepten. Bijvoorbeeld door het slim benutten gezamenlijk opwekken van energie, het benutten van restwarmte en het reduceren van CO2-uitstoot door OV- en fietsgebruik.
- Voor geheel Arnhem wordt de energietransitie aangepakt via de wijkgerichte benadering waarin nadrukkelijk aandacht is voor het voorkomen van energie-armoede. Daarbij zal een deel van de duurzame energiebehoefte van Arnhem uit de regio moeten komen door middel van zon- en windenergie.

Afbeelding 4.6b Doorsnede-impressie Arnhem als Netwerk

BOULEVARDS VAN ARNHEM

Stad verbonden met boulevards

Iedere boulevard
een eigen identiteit

Boulevards van Arnhem

De groei van de stad wordt vooral opgevangen langs de belangrijke invalswegen in onze stad. Deze invalswegen bouwen we om van toegangswegen tot de binnenstad naar 'boulevards' met meer verblijfskwaliteit. Langs deze nieuwe boulevards van de stad ontwikkelen zich gemengde stedelijke unieke woon-werkgebieden, goed verbonden met stad en regio. De boulevards worden groen ingericht en zijn goed bereikbaar voor alle vormen van vervoer. De wegen vormen niet langer de barrière tussen stadsdelen maar vormen bruisende ontmoetingsplekken voor de omliggende buurten.

Arnhem als één sterke stad; inclusie, balans en voorzieningen	sociaal	alle wijken sterk	B	stadshart als motor
16.000 extra woningen binnen de bestaande stad; betaal-baar, levensloopbestendig en gericht op heterogene wijken	wonen	nieuwbouw verspreid door de stad	B	nieuwbouw geconcentreerd in centrum
ruimte voor Hot Spot Energy, circulair, innovatie en creativiteit. Meer banen	economie	banen voor iedereen binnen de stad	B	topsectoren geconcentreerd, centrum als place to be
goede bereikbaarheid van de stad per auto fiets en hov. Duurzame mobiliteit binnen de stad	mobiliteit	benutten van alle mogelijke vervoersvormen	B	slim prioriteren van vervoersvormen binnen de stad
groen, gezond, leefbaar. klimaatbestendig en aantrekkelijk vestigingsklimaat	leefomgeving	verblijfsgroen dicht bij huis	B	geconcentreerd in centrum en stadsparken
Arnhem energie-neutraal, voorkomen van energie-armoede	energie	bottom-up, wijkgericht	B	grootschalig en regionaal

Afbeelding 4.7 Mengpaneel Boulevards van Arnhem

1 Stap 1: langs de belangrijkste allees van de stad worden nieuwe ontwikkelingen geconcentreerd en ontstaat er een mix van woningen, bedrijven en werkplekken.

2 Stap 2: door deze allees in te richten als prettige verblijfsplek, ontstaan er boulevards. De omliggende wijken grenzen aan deze boulevards.

3 Stap 3: door de boulevards in te richten als hoogdynamische (OV)- verbindingen, kan er snel geschakeld worden tussen het centrum en de rest van de stad.

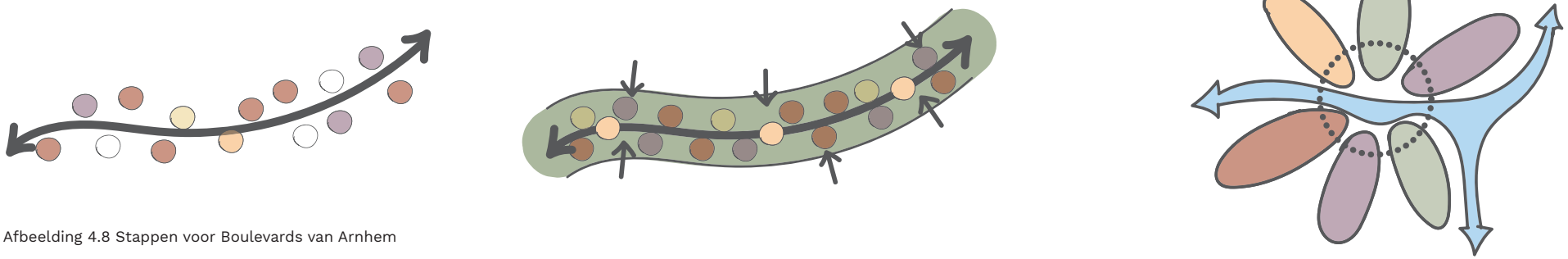

Afbeelding 4.8 Stappen voor Boulevards van Arnhem

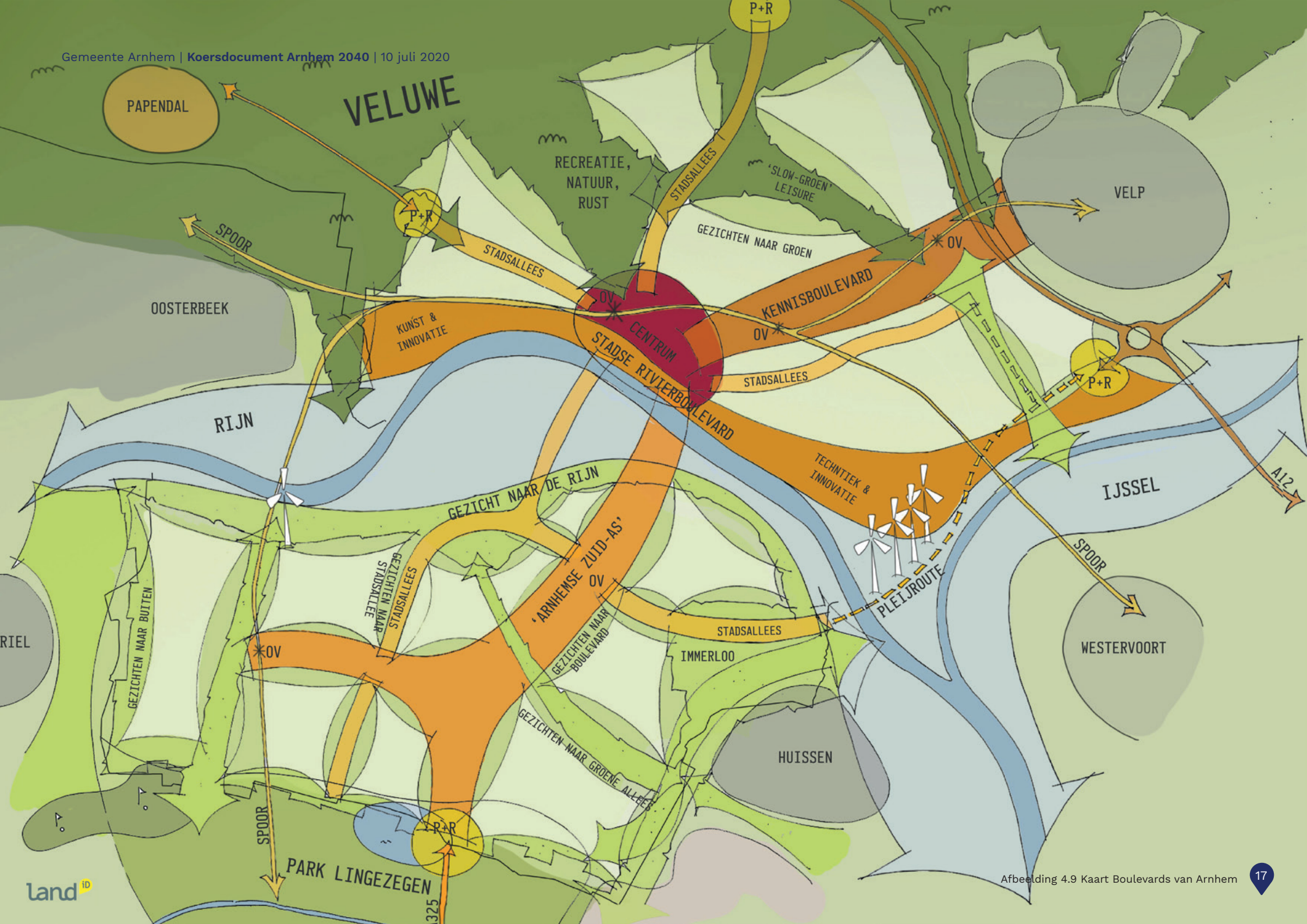

Afbeelding 4.9 Kaart Boulevards van Arnhem

Boulevards van Arnhem

wonen

- Woningbouwopgave hoofdzakelijk langs boulevards; de stedelijke knooppunten en HOV-lijnen zijn dé plekken waar wordt verdicht en verdere functiemenging wordt gestimuleerd.
- Opheffen van anonimiteit van de wijk, door wijken om te keren met het gezicht naar de boulevards, allees en groen. Hier is ruimte voor bijzondere woonmilieus en zoekruimte voor woningbouwopgave.
- Er is sprake van maatwerk als het gaat om inbreiding of transformatie van de wijken.

Economie

- De boulevards van Arnhem ontwikkelen zich als place to be.
- Een mix van woningen, bedrijven en werkplekken langs boulevards, met elk een eigen accent.
- Kennisboulevard: hoogwaardige werkgelegenheid in combinatie met onderwijs en technologie.
- Stadse-rivierboulevard: verloopt van kunst & innovatie naar bedrijvigheid & innovatie.
- Functiemenging, ruimtelijke samenhang en ruimtelijke kwaliteit dragen bij aan het economisch functioneren, leefbaarheid en toekomstwaarde van de boulevards.

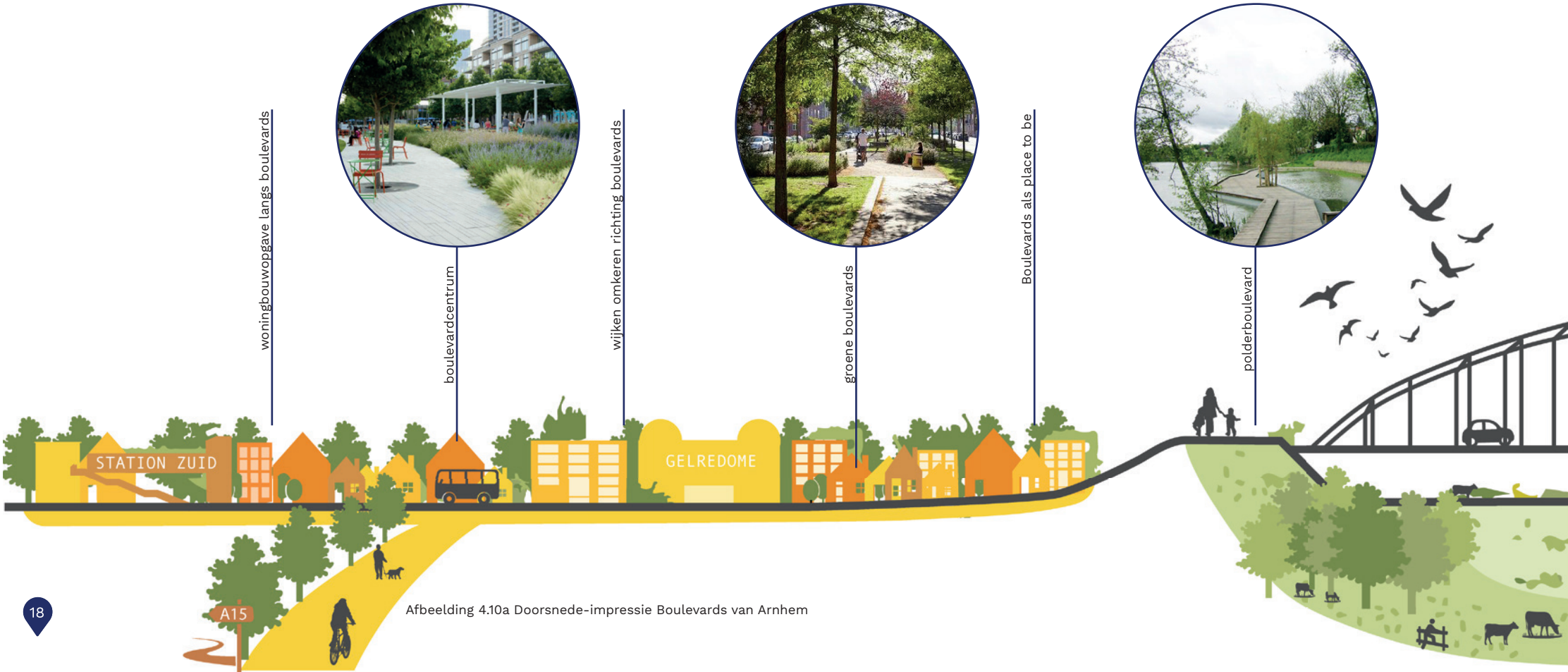

Afbeelding 4.10a Doorsnede-impressie Boulevards van Arnhem

Mobiliteit

- Boulevards als belangrijkste hoogdynamische (OV)-verbindingen en de stadsallees als laagdynamische snelle verbindingen.
- P+R aan begin van de boulevards.
- Arnhem Centraal als internationaal knooppunt met snelle verbindingen naar het westen en oosten.

Leefomgeving

- Groene wiggen als verbindende structuren met ruimte voor rust, natuur en recreatief verkeer en cultuurhistorische en landschappelijke allure.
- Er wordt ingezet op vergroening en wateropvang in de wijken, dit is maatwerk.
- Met het inzetten op de groene allees wordt hittestress tegengegaan en de biodiversiteit binnen de stad bevorderd.
- Openbare ruimte ingericht voor ontmoeten, lopen, fietsen, sporten en spelen.

Energie

- De ontwikkelen van nieuwe boulevards met een gemengd woon-werk karakter biedt kansen en mogelijkheden voor de aanleg van nieuwe warmte-infrastructuur ondergronds. Hierbij liften de nabijgelegen wijken mee met deze investering in duurzame warmte. Ook de koppeling van wonen en werken aan OV en fiets draagt bij aan de reductie van CO2.
- Voor geheel Arnhem wordt de energietransitie aangepakt via de wijkgerichte benadering waarin nadrukkelijk aandacht is voor het voorkomen van energie-armoede. Daarbij zal een deel van de duurzame energiebehoefte van Arnhem uit de regio moeten komen door middel van zon- en windenergie.

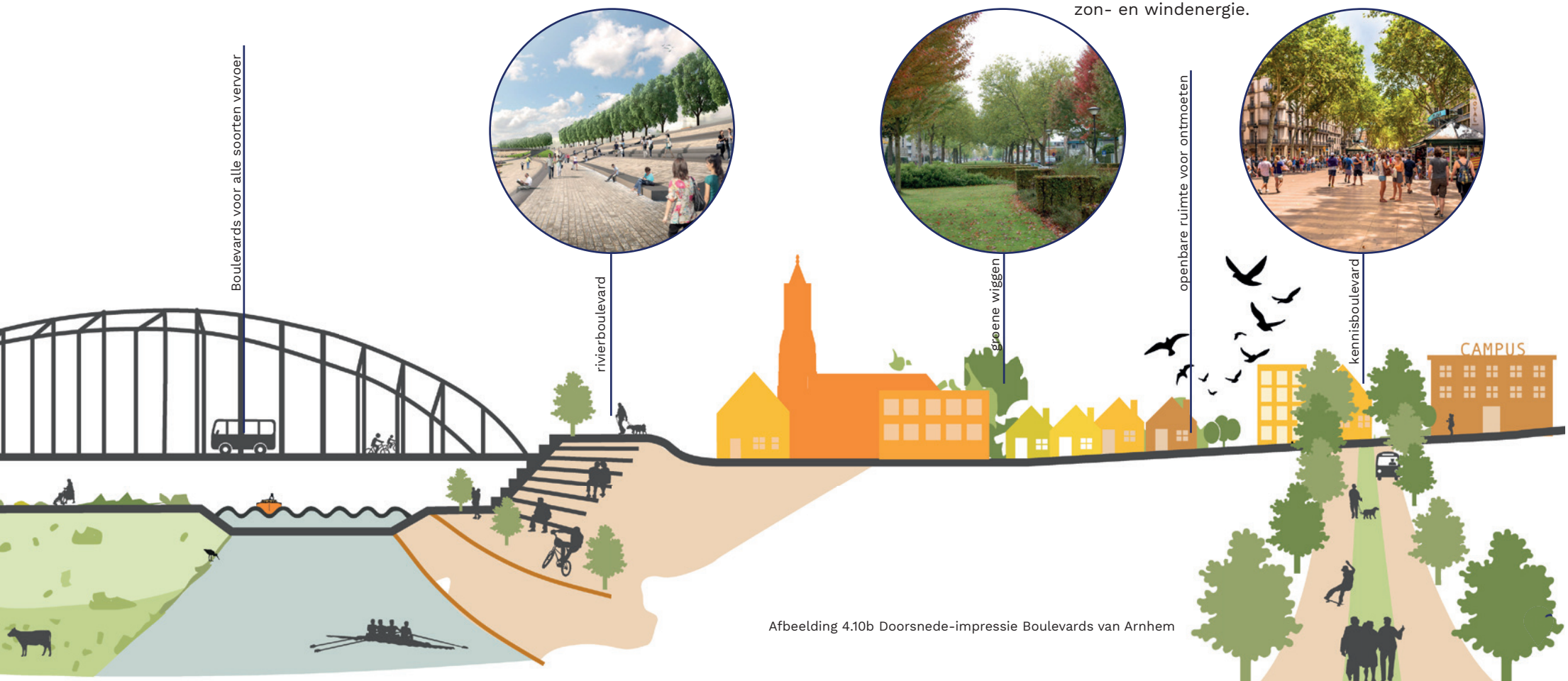

Afbeelding 4.10b Doorsnede-impressie Boulevards van Arnhem

COMPACT STADSHART

Compact Stadshart

De groei van de stad wordt vooral opgevangen in het hart van de stad. Hiervoor vergroten we ons centrum over de Rijn en verbinden daarmee Arnhem-Noord met Arnhem-Zuid. De rijn stroomt dwars door het hart van de stad met de uiterwaarden als rivier-klimaatpark.
De bruggen vormen een circulaire ring in het grote centrale hart en verbind daarmee Kronenburg en Malburgen met de binnenstad.
Het hart kent zo een gevarieerd stedelijk milieu met verschillende unieke kwartieren. De wijken en buurten omringen het hart en bieden rust en ruimte en er is ruimte voor bedrijventerreinen binnen de gemeente.

Arnhem als één sterke stad; inclusie, balans en voorzieningen	sociaal	alle wijken sterk	C	stadshart als motor
16.000 extra woningen binnen de bestaande stad; betaal-baar, levensloopbestendig en gericht op heterogene wijken	wonen	nieuwbouw verspreid door de stad	C	nieuwbouw geconcentreerd in centrum
ruimte voor Hot Spot Energy, circulair, innovatie en creativiteit. Meer banen	economie	banen voor iedereen binnen de stad	C	topsectoren geconcentreerd, centrum als place to be
goede bereikbaarheid van de stad per auto fiets en hov. Duurzame mobiliteit binnen de stad	mobiliteit	benutten van alle mogelijke vervoersvormen	C	slim prioriteren van vervoersvormen binnen de stad
groen, gezond, leefbaar. klimaatbestendig en aantrekkelijk vestigingsklimaat	leefomgeving	verblijfsgroen dicht bij huis	C	geconcentreerd in centrum en stadsparken
Arnhem energie-neutraal, voorkomen van energie-armoede	energie	bottom-up, wijkgericht	C	grootschalig en regionaal

Afbeelding 4.11 Boulevards van Arnhem

1 Stap 1: nieuwe ontwikkelingen en voorzieningen concentreren in het centrum, met de nadruk op verdichting en functiemenging.

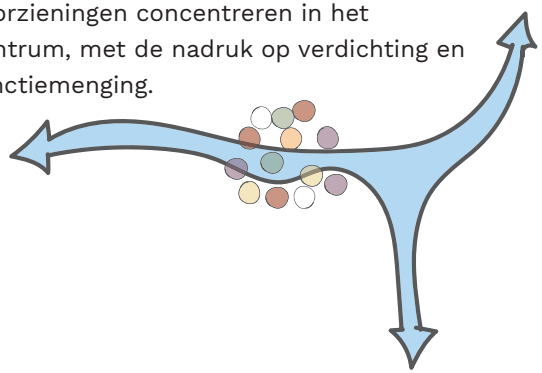

2 Stap 2: de uiterwaarden en de Rijn vormen een verbindend stadspark tussen noord en zuid.

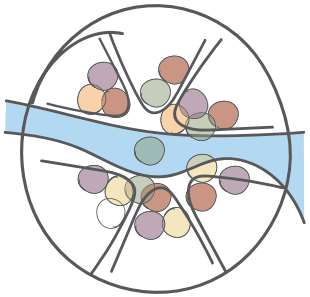

3 Stap 3: door alle kwartieren te verbinden met een snel circulair OV-systeem over de bruggen, ontstaat een dynamisch compact stadshart waarin de verschillende kwartieren herkenbaar zijn.

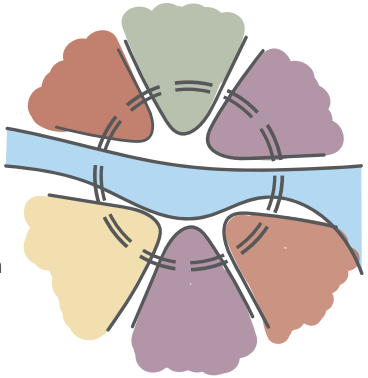

Afbeelding 4.12 Stappen voor Compact Stadshart

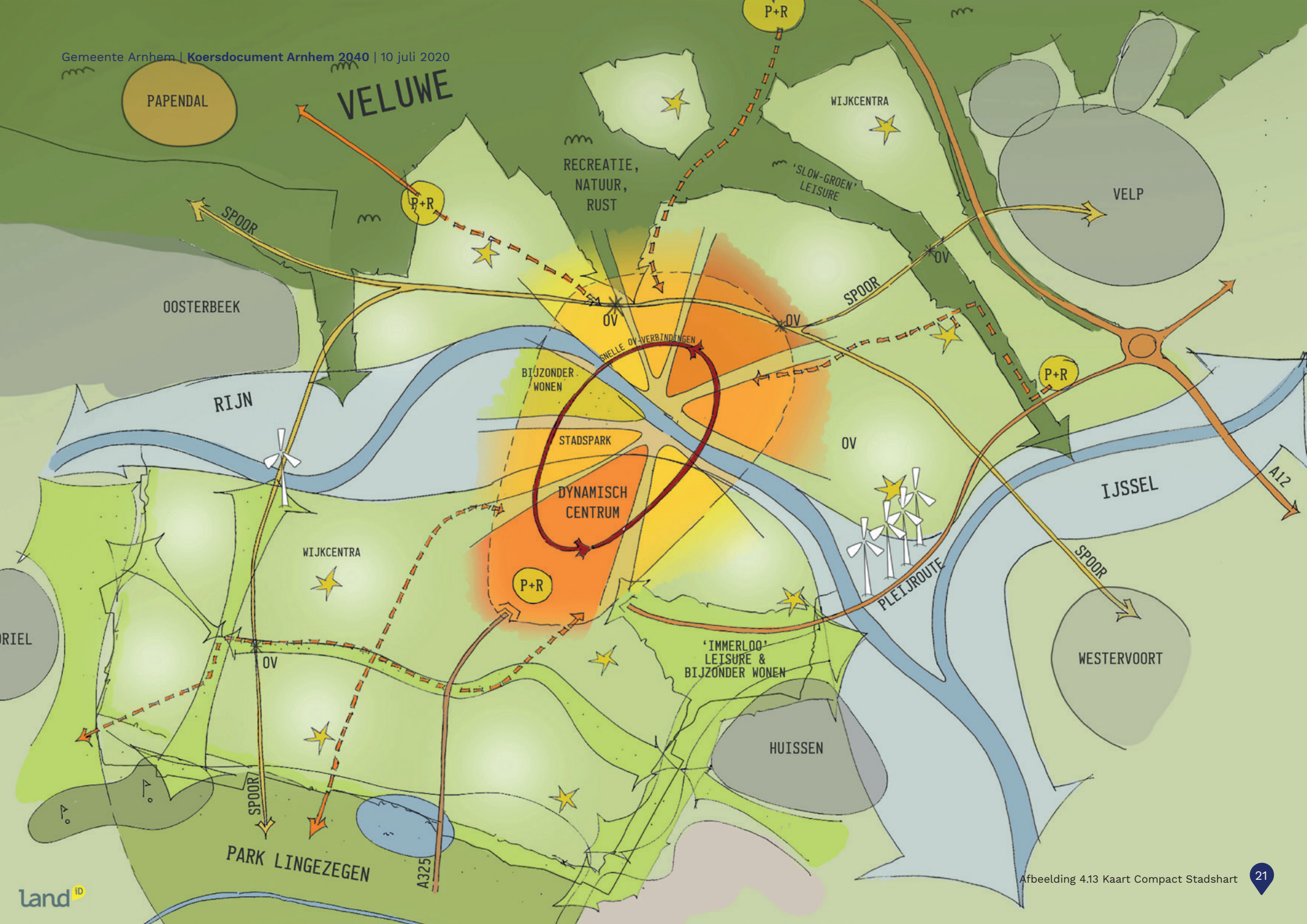

Afbeelding 4.13 Kaart Compact Stadshart

Compact Stadshart

wonen

- Concentratiebeleid in het hoogstedelijk centrum; hier wordt verdicht en verdere functiemenging gestimuleerd.
- Autonome ontwikkelingen in wijken, maatwerk als het gaat om inbreiding of transformatie.
- Woningbouwopgave in buurten en wijken gericht op maatwerk, transformatie van gebouwen en plekken.

Economie

- Het centrum van Arnhem wordt het bruisend brandpunt voor de regio en breidt zich uit van place to buy naar place to be.
- Unieke kwartieren komen samen in het centrum.
- Concentratie van woningen, bedrijven en werkplekken in het hoogstedelijke centrum.
- Subcentra in de woonwijken. Het behoud van wijk- en buurtcentra draagt bij aan de leefbaarheid en sociale cohesie. Hier kan op een fijnmazige manier ruimte worden gemaakt voor functiemenging en het huisvesten van nieuwe doelgroepen.

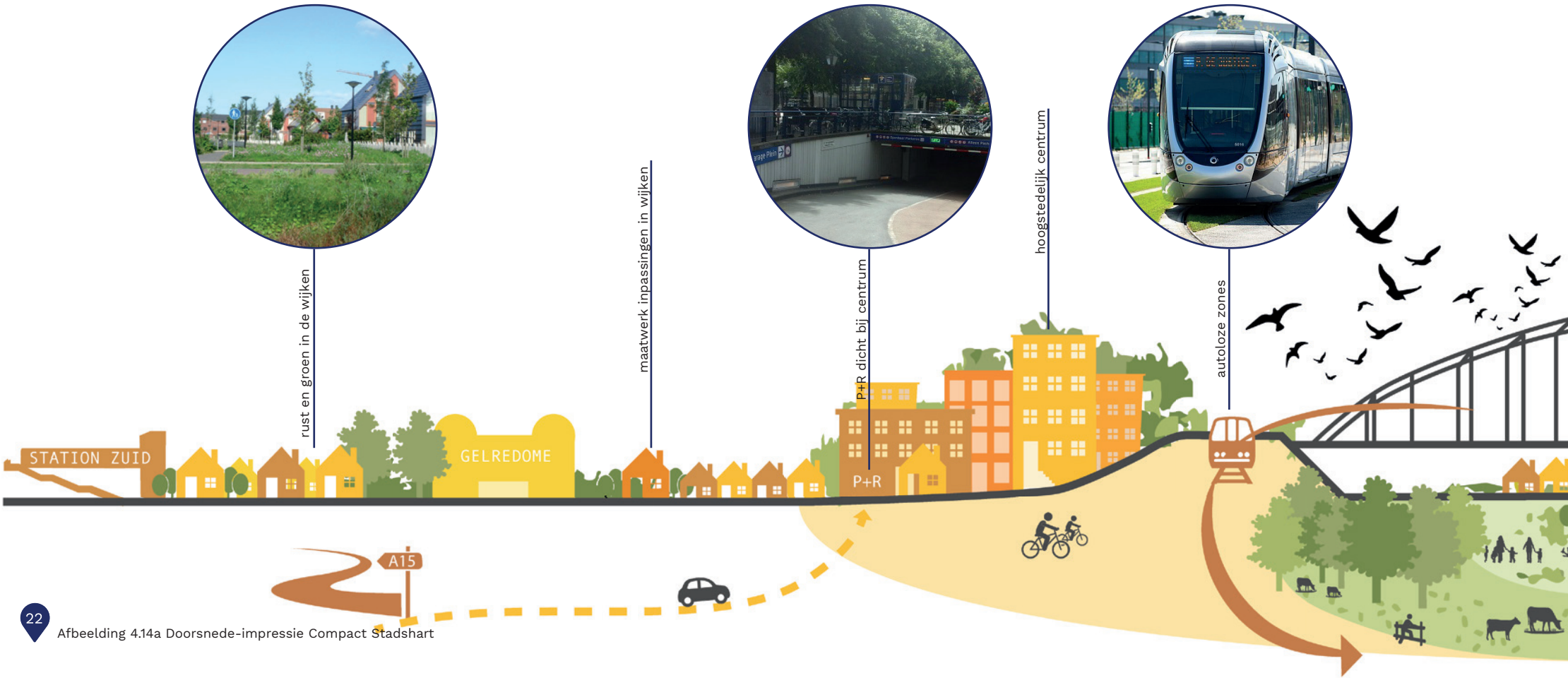

Afbeelding 4.14a Doorsnede-impressie Compact Stadshart

Mobiliteit

- Een autoluw centrum met snelle circulaire OV-verbinding in het hart.
- In Noord P+R op strategische plekken rondom centrum met snelle OV-verbindingen naar het centrum. In Zuid doorrijden tot centrum met inpandig P+R.
- Betere verbindingen tussen het centrum en andere attractieve delen in de stad, zoals het Modekwartier, het Sonsbeekpark en het Museumkwartier.
- Arnhem Centraal als internationaal knooppunt met snelle verbindingen naar het westen en oosten.

Leefomgeving

- Rijn als verbindend stadspark tussen noord en zuid.
- Slow-groen als verbinding tussen woonwijken met ruimte voor ontmoeten, lopen, fietsen, sporten en spelen.
- Er wordt ingezet op vergroening en wateropvang in de wijken, dit is maatwerk.
- Met meer ruimte voor groen in de wijken wordt hittestress tegengegaan en de biodiversiteit binnen de stad bevorderd.
- Openbare ruimte ingericht voor ontmoeten, lopen, fietsen, sporten en spelen.

Energie

- Door het stadshart van Arnhem te vergoten en te verdichten tot levendig gemengd gebied ontstaat voldoende draagvlak om tot innovatieve concepten te komen om aan de duurzame energie- en warmte vraag te voldoen; bijvoorbeeld door de Rijn te benutten als warmtebron (aquathermie). Ook de introductie van schoon, snel en comfortabel OV die de verschillende kwartieren in de binnenstad met elkaar verbindt draagt bij aan de reductie van CO2.
- Voor geheel Arnhem wordt de energietransitie aangepakt via de wijkgerichte benadering waarin nadrukkelijk aandacht is voor het voorkomen van energie-armoede. Daarbij zal een deel van de duurzame energiebehoefte van Arnhem uit de regio moeten komen door middel van zon- en windenergie.

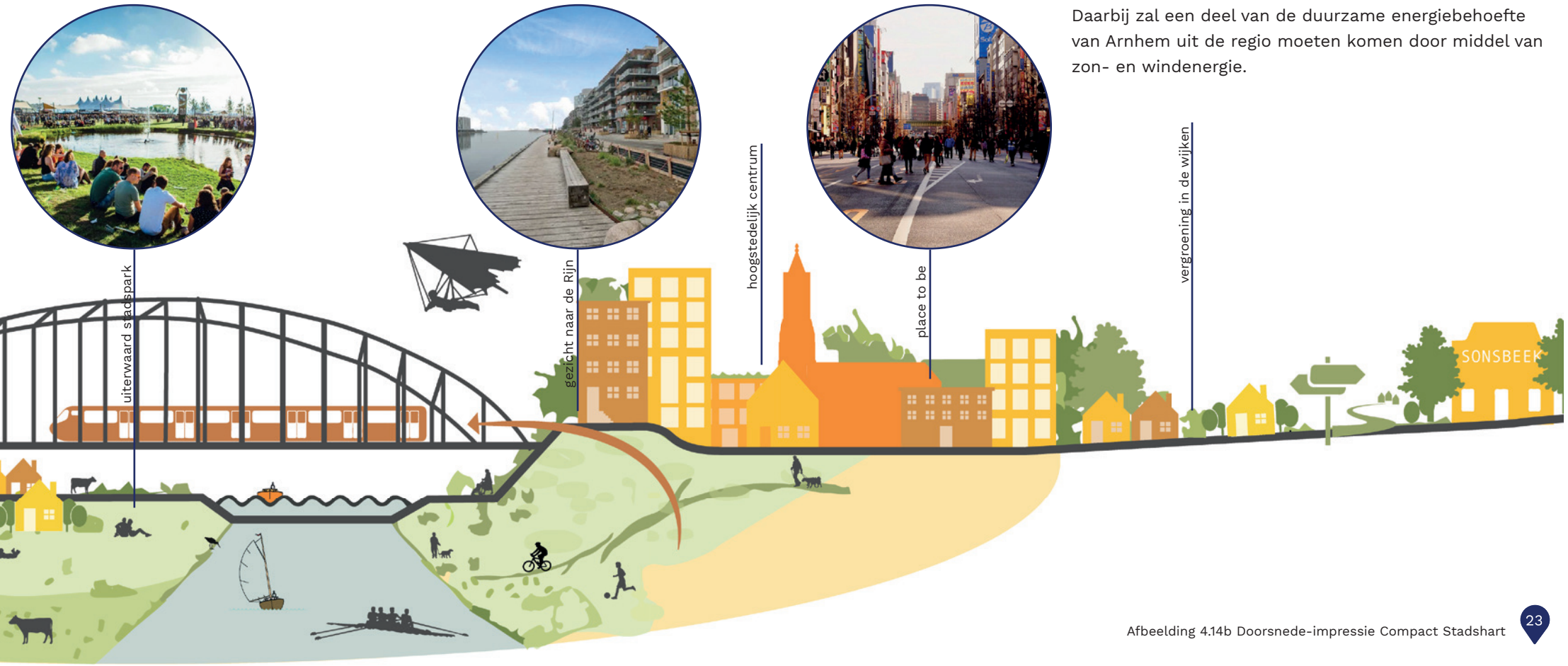

Afbeelding 4.14b Doorsnede-impressie Compact Stadshart

5. Gesprek met de stad

In het najaar van 2020 kunnen Arnhemmers meedenken over Arnhem 2040. Het Koersdocument Arnhem 2040 dient als inhoudelijke basis om een goed en scherp te gesprek te faciliteren over de toekomst van onze stad. Het maakt duidelijk welke ambities en uitgangspunten we hanteren voor de ruimtelijke koers van de stad. Ruimte bieden aan de groeiende populariteit van de stad, groei inzetten voor een sociale, vitale en groene stad en Arnhem versterken als motor van de groene metropoolregio!

Dat dit nog tot allerlei dilemma's, afwegingen en keuzes in de stad leidt zijn we ons van bewust. De drie scenario's (Arnhem als netwerk, Arnhemse boulevards en Compact Stadshart) maken duidelijk dat er wat te kiezen valt in wat voor stad we willen wonen, werken en leven.

Het vormt de basis van het gesprek met de stad over belangrijke onderwerpen in onze leefomgeving zoals waar willen we werken, hoe onze toekomstige mobiliteit er uit ziet, waar de nieuwbouw een plek vindt in de stad en hoe we een gezonde en aantrekkelijke stad blijven. Onderwerpen die ons allen aangaan en het waard zijn om over in gesprek te gaan.

Het gesprek met de stad (de participatie) begint met een digitale "Koerswijzer". Dit is een digitaal instrument à la een stemwijzer, waarbij Arnhemmers digitaal kunnen zien welk scenario het beste bij hun voorkeuren past.

Later, tijdens de 'maand van de stad' in november 2020 zullen ook fysiek, indien vanuit Corona maatregelen nodig, in grote of kleine groepen gesprekken georganiseerd worden. De gemeente is een samenwerking aangegaan met bureau Ruimtekoers om invulling te geven aan het programma, de werkvormen en het betrekken van een brede doelgroep en jongeren. Natuurlijk staat deze maand ook open voor andere partijen om bij te dragen aan het programma.

De resultaten uit het participatieproces worden als advies meegenomen bij het opstellen van de Omgevingsvisie Arnhem 2040. De omgevingsvisie wordt in het eerste kwartaal van 2021 opgesteld en vervolgens ter besluitvorming aan het College en gemeenteraad aangeboden. In deze fase is inspraak natuurlijk ook mogelijk.

Samen bouwen aan Arnhem

Arnhem
GEMEENTE

Bijlage

A De ruimtelijke kwaliteiten
B Kansenkaarten

DE TIJDLIJN VAN ARNHEM

De tijdlijn van Arnhem is een tijdlijn met een chronologische verbeelding van de belangrijkste gebeurtenissen die Arnhem (ruimtelijk) gevormd hebben. De tijdlijn bestaat uit de hiernaast genoemde tijdsperiodes, die elk weer uit circa 8 gebeurtenissen bestaat. In de Waardenatlas is de complete tijdlijn te vinden.

1 238.000 jaar geleden-1200 na Chr.
Vorming van het bewoonbare landschap

2 16 na Chr. tot 1233
Romeins castellum en vroege versterking

3 1233 tot 1808
De bestuursstad

4 1808 tot 1870
De luxe woonstad

5 1870 tot 1944
Vasthouden aan grandeur

6 1944 tot 1968
Blik vooruit: Wederopbouw

7 1968 tot 2000
Sprong over de rivier

8 2000 tot 2019
Herwaardering van de stad

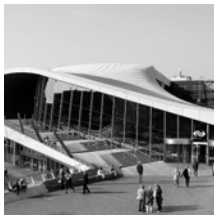

THEMAKAARTEN VAN ARNHEM

De themakaarten bestaan uit zeven kaarten met daarop de belangrijkste structuren en elementen van Arnhem. Elke themakaart wordt hiernaast weergeven in een kleine essentiekaart. In de Waardenatlas is de complete set kaarten te vinden.

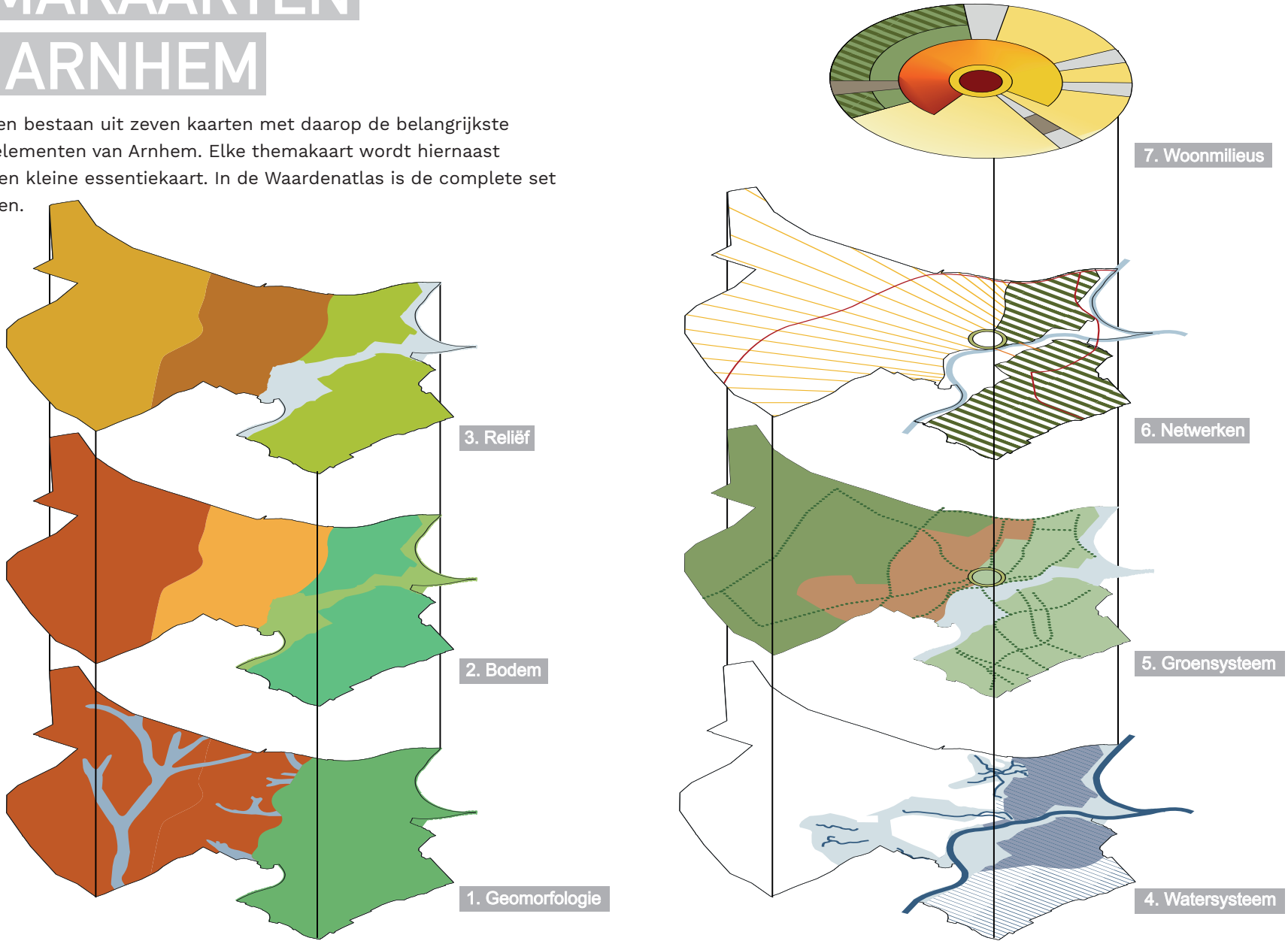

kansenkaart wonen

Ambities

- Kwantiteit, voldoende woningen
- Kwalitatieve behoefte
  - » bevorderen bevorderen van heterogene wijken
  - » levensloopbestendig wonen (zoals levensloopbestendige woningen, kleine huishoudens) en voldoende passende zorgwoningen in de wijken
- Leefomgeving verbeteren
  - » veiligheid + leefbaar
  - » aantrekkelijk
  - » gezond
  - » voorzieningen
  - » duurzaam
- Tweedeling in de stad tegengaan

Ontwikkelingen en bestaand beleid

Rekening houden met beschikbaarheid, betaalbaarheid en leefbaarheid.

- » Periode 2020-2030 is de vraag naar woningen ca. 7.000 woningen
- » Periode 2030-2040: 7.000-9.000 woningen
- » Totaal tot 2040: 16.000 woningen

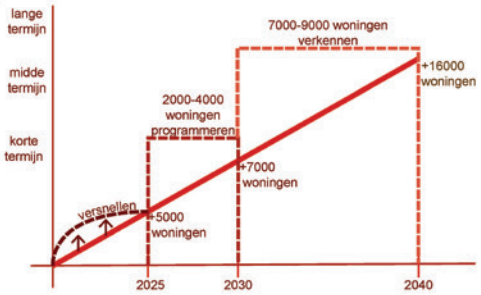

Kansen

- Binnenstedelijke transformatie en nieuwbouw
  - » betaalbaarheid, beschikbaarheid en geschiktheid
  - » energie- en klimaatopgave
  - » stedelijke bereikbaarheidsopgaven
- Herstructureringsopgave, integrale aanpak fysiek en sociaal
  - » stedelijke vernieuwing
  - » leefbaarheid
  - » veiligheid
  - » energietransitie
- Integrale aanpak jaren '60/'70-wijken
  - » energietransitie
  - » kwaliteit openbare ruimte
  - » beter woonaanbod
- Stadsvernieuwing 3.0
- Natuurinclusief bouwen als nieuwe norm (alle nieuwbouw)

Doorkijk naar de toekomst

Woningbouwopgave als middel voor versterken van het vestigingsklimaat en -milieu van de stad:

- » groei woningenaanbod in goede samenhang met een groene leefomgeving
- » langs bestaande HOV-verbindingen
- » rondom OV-knooppunten en Centra
- » draagt bij aan verduurzamingsopgave; energietransitie, klimaatadatief, natuurinclusief-bouwen en een circulaire economie
- » openbare ruimte versterkt de woonomgeving

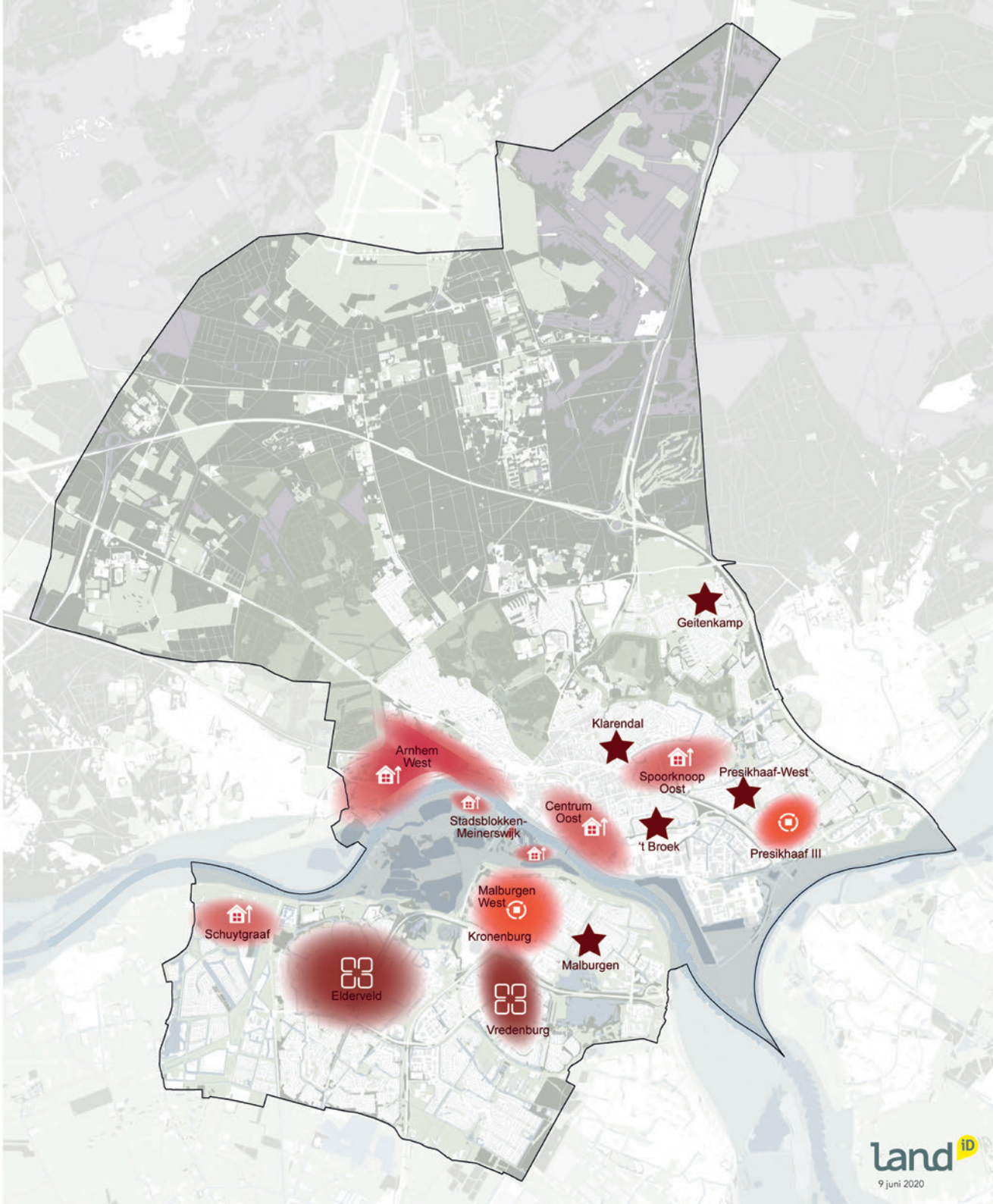

land iD

9 juni 2020

kansenkaart economie

Ambities

Arnhem innovatief , creatief en duurzaam
- » Sterke en gezonde arbeidsmarkt
- » Bedrijven investeren en benutten kansen
- » Kwaliteitsverbetering van wat er al is
- » Levendigheid in de wijken door wijkeconomie, maatschappelijke voorzieningen en activiteiten
- » Overbruggen kloof tussen arm en rijk

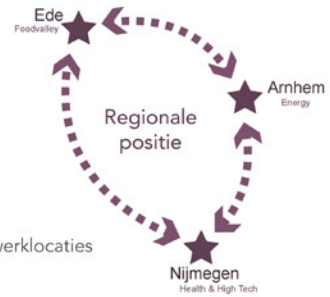

Vitale economie
- » Krachtiger ondernemersklimaat en toekomstbestendige werklocaties
- » Aantrekkelijke en gastvrije stad
- » Hotspot energy

Ontwikkelingen en bestaand beleid

- » Circulaire economie en creatieve bedrijvigheid stimuleren
- » Human Capital-agenda: oplossen van opleidingen en banen die niet op elkaar aansluiten
- » Ontbreken van nieuwe uitleglocaties
- » Samenwerking onderwijs, overheid en bedrijven (triple helix) ruimte geven in de stad
- » Ruimte geven aan creatieve sector (ateliers, musea, kunstenaars)

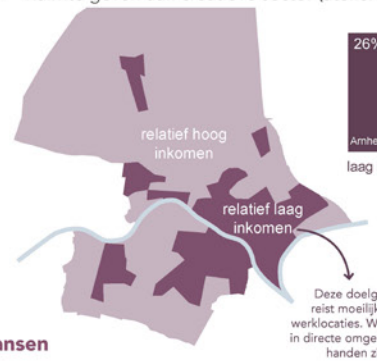

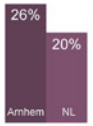

laag inkomen

hoog inkomen

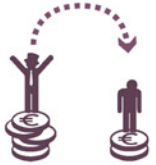
Overbruggen kloof tussen arm en rijk

Mismatches tussen vraag en aanbod op arbeidsmarkt

Vraag om doelgroepenbenadering:
- Opleiden bestaande en nieuwe beroepsbevolking
- Kloof naar werk verkleinen
- Talenten vasthouden

Kansen

- Hotspots ontwikkelen met focus op energy, creativiteit en innovatie
- Vergroten synergie tussen energiehotspots gericht op innovatie en duurzame energie
- Verbeteren aantrekkingskracht en verbindingen en 'Groen Arnhem' als selling point en economische pijler
- Hotspots ontwikkelen en handhaven concentratiebeleid detailhandel
- Binnenstad als bruisend brandpunt van stad en regio
- Verbeteren van verbindingen tussen binnenstad en andere attractieve delen van de stad
- Wijk- en buurtcentra transformeren tot aantrekkelijke multifunctionele ontmoetingsplekken:
  - Vitale wijkcentra
  - Wijk en buurt-centrum
  - Buurtsteunpunt
- Behouden en optimaliseren bedrijventerreinen met kansen voor functiemenging
- Zoekgebied flexibele (nieuwe) kantoorconcepten en innovatieve woon-werkconcepten.

Doorkijk naar de toekomst

- » Kantoren: zoekgebied centraal tot 4000m2 > geen ruimte. Ander soort type kantoren?
- » Hotspots: hoe gaan we daar mee om?
- » Bedrijventerreinen brancheverbreding: behouden met huidige activiteiten of schoonvegen ?
- » Leefbaarheid: detailhandel in de wijk of concentratie van retail in de grote centra?

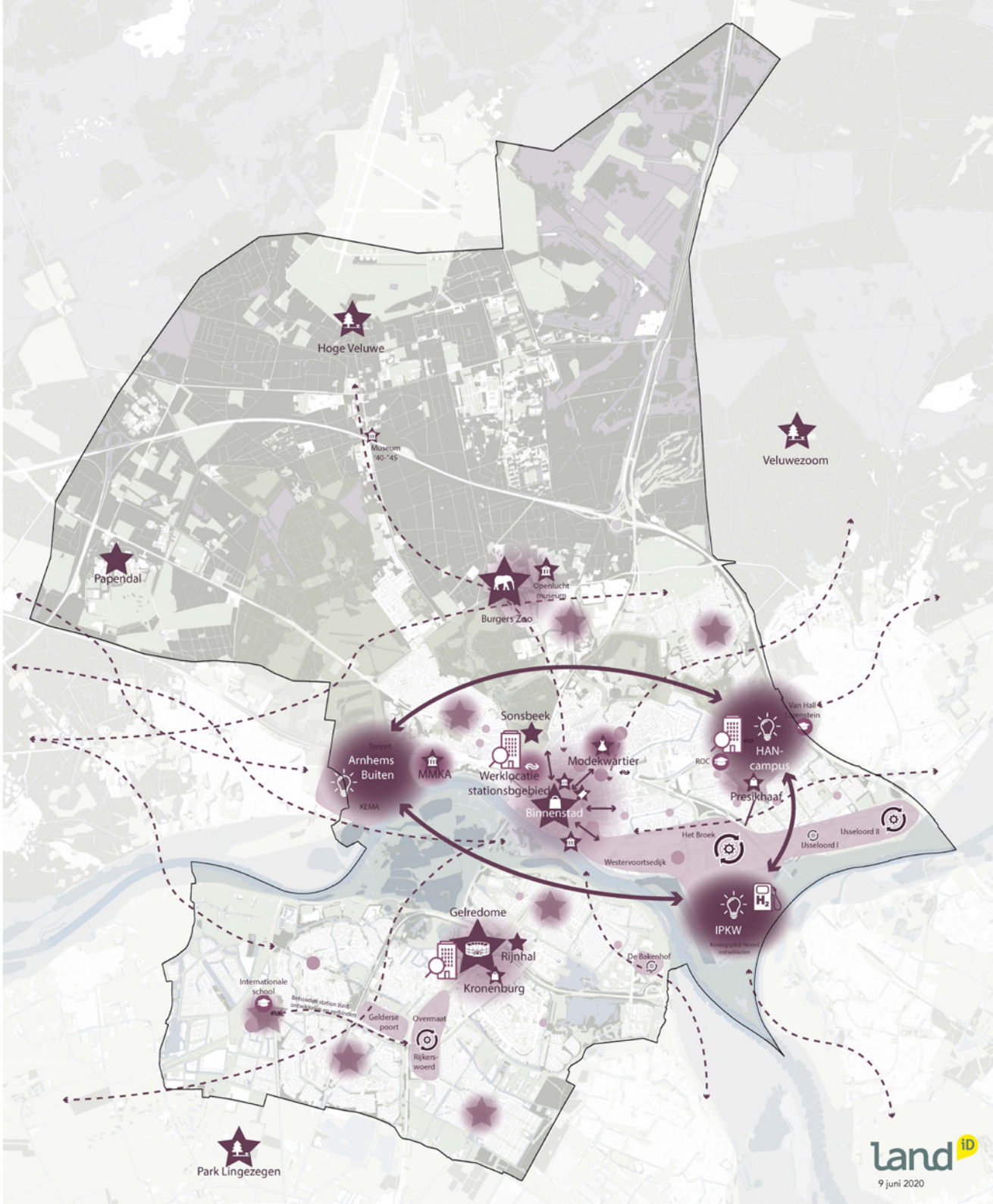

land iD
9 juni 2020

kansenkaart mobiliteit

Ambities

Sociale, economische en duurzame mobiliteit:

- Sociale mobiliteit: mobiliteit voor iedereen! Een evenwichtige inzet op fiets, hoogwaardig openbaar vervoer, ander autogebruik in de toekomst.
- Economische bereikbaarheid: faciliteren van een mix van fiets, (H)OV en automaatregelen met behoud en versterking van de ruimtelijke kwaliteiten.
- Duurzame mobiliteit: verbeterde luchtkwaliteit, minder geluidshinder en een integrale parkeerstrategie per buurt/wijk. Daar waar stad extra groeit invulling van HOV waarin spoor een belangrijke rol inneemt. Groei van de stad faciliteren door een hoogwaardig ov-netwerk.

Regionale positie

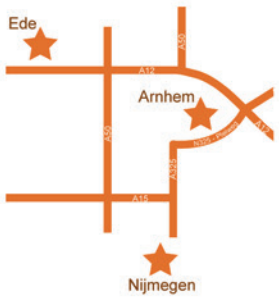

Kansen

1. Toegang naar Arnhem versterken en doorgang ontmoedigen;
2. Kiezen voor geschikte inzet van auto, fiets en openbaar vervoer;
3. Inzet op duurzame modaliteiten, zowel t.a.v. 'systemen' als gedrag.

Auto

Huidige situatie: stadsring = regioring

Kans: A15 verbinden met A12

- Robuust autonetwerk van snelwegen
- Secundair robuust autonetwerk
- Uitwisselpunten
- Radialen met autoverkeer als prioriteit
- Focus op toegang i.p.v. doorgaand verkeer
- Radialen met HOV als prioriteit
- Stations: ontwikkeling tot knooppunten
- Spoorknoop Oost
- Bestaande pontverbindingen
- Mogelijkheid voor nieuwe pontverbindingen
- Beoogde transferpunten
- Snelfietspaden
- Hotspots: intensieve mobiliteitspunten
- Leefbare wijken: evenwichtige inzet op fiets, hoogwaardig openbaar vervoer, auto en parkeren

land iD

9 juni 2020

kansenkaart energie

Ambities

- Vermindering van CO_2-uitstoot: klimaatneutraal in 2050 en verbeterde luchtkwaliteit, gezondheid en woonkwaliteit
- Toekomstbestendige economie die draait op schone energiebronnen als zon en wind
- Inzetten op volledig uitstootvrije (zero emissie) deelmobiliteit efficiënte stadslogistiek
- Wijkgerichte aanpak met gereed maken van woningen en gebouwen: isoleren, van het gas af, energie opwekken en op zoek naar duurzame warmtebronnen
- Huidige vervoersmiddelen verduurzamen en mobiliteitssyteem veranderen
- Energie besparen, hergebruik en opwekken bij bedrijven en industrie
- tegengaan van energiearmoede

huidige energielabels woningen

Kansen

- Kansrijke wijken: onderzoeken of de wijk of buurt voor 2030 van het aardgas af kan
  - Warmtenet
  - All electric
- WvdT — Wijken van de Toekomst
- Overige wijken/gehele stad: gebouwgebonden verduurzaming (o.a. isoleren, zon op dak, etc.)
- Aanwijslocaties (te realiseren) zonnevelden
- Aanwijslocaties windturbines
- Onderzoeklocatie windturbines
- Openbare waterstoftankstations IPKW en energieopslag
- Energiehub (zon/wind) op vliegveldbasis Deelen
- Huidige stadswarmtenet
- Duurzame bronnen zoeken; zoeken naar geschikte locaties voor windenergie
- Zoeken naar wijkgerichte, lokaal gedragen oplossingen
- Alle Arnhemmers doen mee

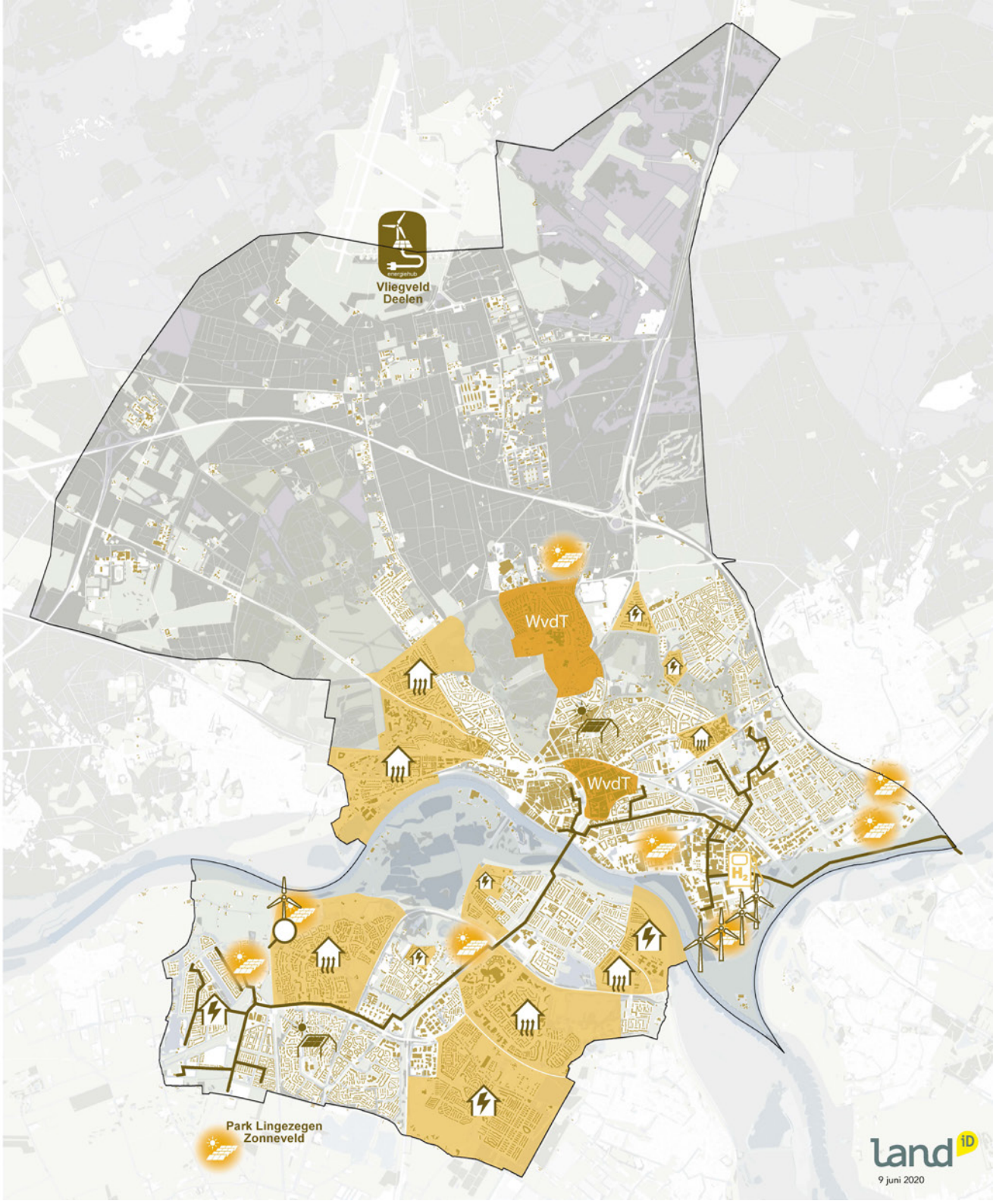

land iD

9 juni 2020

kansenkaart leefomgeving

Ambities

Natuur en landschapswaarden zijn belangrijke vestingscriteria.

- Groene leefomgeving behouden en waar nodig versterken, ondanks groei in woningbouw en economische vooruitgang
- Kwalitatief groen in de stad inzetten tegen wateroverlast, hittestress en vervuilde grond en voor biodiversiteit en aaneengesloten habitats.

Regionale positie

Ontwikkelingen en bestaand beleid

- Behouden van de (cultuur)landschappelijke waarde en boomstructuren, die zorgen voor de identiteit van Arnhem als groene aantrekkelijke stad
- Versterken van de natuurbeleving van Arnhemmers in of nabij hun leefomgeving
- Samenhangend netwerk van functionele en recreatieve routes in het groen
- Zorgen voor ontmoetingsplekken die passen bij de wijkbewoners en gebruikers van de openbare ruimte
- Klimaatbestendige, schone en gezonde leefomgeving
- Structureren van ondergrondse infrastructuur om groene ambities en waarden te realiseren
- Samenwerkingsverbanden met opleidingen om groene doelen en opgaven te realiseren
- Samenwerken met partners om bedrijventerreinen te vergroenen
- Kwalitatieve leefomgeving in alle wijken

Kansen

Groenstructuur Arnhem

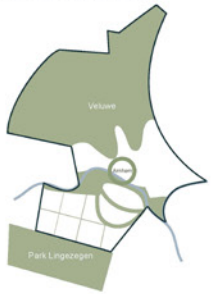

Landschap & ecologie

Versterken groenblauwe raamwerk van groenstructuren en hoofdstructuur versterken

Natuurinclusief bouwen (gehele stad)

Biodiversiteit vergroten (gehele stad)

Verbindingen met omliggende natuurgebieden

Klimaatadaptatie openbare ruimte

Water in gebied vasthouden en afkoppelen

Tegengaan van hittestress:

- Vergroenen openbare ruimte en verbeteren groeiomstandigheden bomen
- Versterken dalwind
- Verkoelende werking omgeving en uiterwaarden benutten

Stimuleren beweging en ontmoetingen met vergroenen van de openbare ruimte

Gezonde leefomgeving

Verbeteren milieukwaliteit

Koele beschaduwde routes en schaduwplekken door de stad

land iD

9 juni 2020

GEMEENTE
Arnhem

ONDERZOEKSRAPPORTAGE

Koerswijzer Arnhem

De gemeente Arnhem werkt aan haar Omgevingsvisie 2040. In deze Omgevingsvisie wil zij een beeld schetsen van de gemeente zoals deze er in de toekomst uit ziet. Daarbij wordt aandacht besteed aan de diverse uitdagingen waar de gemeente voor staat, bijvoorbeeld op het gebied van woningbouw, klimaatverandering, bereikbaarheid, gezondheid en groen in de stad. De kansen en ambities voor de belangrijkste thema's zijn inmiddels door de gemeente in kaart gebracht. Dit heeft geleid tot een Toekomstbeeld voor Arnhem in 2040. Niet alle kansen en ambities zijn echter met elkaar te verenigingen, en dus moeten er keuzes gemaakt worden. De gemeente wil haar inwoners betrekken in dit keuzeproces.

Daarvoor heeft de gemeente de kansen en ambities vertaald naar drie scenario's: drie mogelijke toekomstbeelden voor de stad. Deze scenario's zijn de leidraad voor het gesprek met inwoners. Onderdeel van de participatie is de Koerswijzer: een online tool waar inwoners inzicht krijgen in de keuzes die de gemeente te maken heeft, zelf hun voorkeuren kunnen aangeven én inzicht krijgen in de drie scenario's. De resultaten van deze Koerswijzer, die in deze rapportage gebundeld zijn, kan de gemeente gebruiken in de vervolgstappen en communicatie met haar inwoners over de Omgevingsvisie.

33% van de respondenten wil in het vervolg graag meepraten over de Omgevingsvisie Arnhem

Datum	Respondenten	In opdracht van
26 november 2020	**3.578**	**Gemeente Arnhem**

In deze rapportage

INHOUDSOPGAVE

Inleiding **5**

Omgevingsvisie: toekomstbeeld voor Arnhem 5
Onderzoek als communicatie 6
Hoge respons 6
Leeswijzer 6

Belangrijkste resultaten **8**

1) In één oogopslag 8
2) Scenario's: stellingen en totaalbeeld 8
3) Prioritering thema's 9
4) Betrekken van inwoners bij Omgevingsvisie 9

Resultaten Inwonersconsultatie **11**

Scenario's 11
Thema's 14
Vervolg 15
Stellingen 18

Onderzoeksverantwoording **22**

In het kort 22
Achtergrond invullers 23
Respons en toegepaste weging 27
Onderzoeksmethode 28

Bijlagen **31**

Bijlage 1: Stellingen 31
Bijlage 2: Betrokkenheidsprofielen 44
Bijlage 3: Wijken 49
Bijlage 4: Totaalbeelden 61

Inleiding

HOOFDSTUK 1

Omgevingsvisie: toekomstbeeld voor Arnhem

Gemeente Arnhem werkt aan de Omgevingsvisie 2040. Om deze visie te kunnen opstellen, zijn de kansen en ambities voor belangrijke thema's in kaart gebracht. Dit heeft geleid tot een Toekomstbeeld voor Arnhem 2040. Op basis van dit toekomstbeeld zijn drie stedenbouwkundige concepten (scenario's) uitgewerkt in een koersdocument.

Het gesprek met de stad over dit koersdocument heeft in de zomer van 2020 plaatsgevonden middels een online enquête. De enquête was grotendeels vormgegeven als een 'kieswijzer met stellingen'. Deze **Koerswijzer** bestond uit in totaal 18 stellingen, verdeeld over zes thema's:

- voorzieningen
- woningbouw
- werkgelegenheid
- mobiliteit en verkeer
- natuur, groen en recreatie
- klimaat en energie

Aan de hand van de stellingen is berekend welk van de drie scenario's de voorkeur heeft van de inwoners van Arnhem. Ook zijn de scenario's als 'totaalbeeld' - in woord èn beeld - voorgelegd, met de vraag deze te beoordelen met een cijfer. Dit rapport doet verslag van het onderzoek. We laten zowel de representatieve uitkomsten voor Arnhem zien, als de resultaten uitgesplitst per type inwoner. Hiervoor is het Citisensmodel met 8 betrokkenheidsprofielen gebruikt. In de onderzoeksverantwoording staat een staafdiagram opgenomen die laat zien welke betrokkenheidsprofielen in Arnhem aanwezig zijn, en in welke mate. Ook is gekeken naar de verschillen tussen de wijken in Arnhem.

Onderzoek als communicatie

Dit onderzoek is ook een communicatiemiddel. De gemeente maakt aan inwoners duidelijk dat zij aan de Omgevingsvisie werkt. Het onderzoek laat inwoners zien voor welke keuzes de gemeente staat en hoe het proces eruitziet. Anderzijds verkrijgt de gemeente via dit onderzoek ook meer inzicht in hoe in de nabije toekomst de participatie en communicatie met inwoners over de Omgevingsvisie vorm te geven.

Om dit inzicht te kunnen verkrijgen zijn enkele aanvullende vragen gesteld over hoe inwoners in de toekomst bij de Omgevingsvisie geïnformeerd en/of betrokken willen zijn.

Hoge respons

De online vragenlijst is ingevuld door 3.578 inwoners van Arnhem. Na statische correctie vormt deze groep een representatieve afspiegeling van de bevolking van Arnhem. Wilt u hier meer over weten? Raadpleeg dan de onderzoeksverantwoording.

De inzichten uit het onderzoek vormen belangrijke input voor het verdere proces richting het opstellen van de Omgevingsvisie 2040 voor Arnhem.

Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk worden allereerst de belangrijkste resultaten van het onderzoek beschreven: de managementsamenvatting. In het daaropvolgende hoofdstuk worden de verschillende onderdelen van het onderzoek besproken, en zijn tabellen en figuren opgenomen met de resultaten op de vragen. In verband met de toegankelijkheidseisen die gesteld worden aan documenten van de overheid, is bij elke figuur de bijbehorende tabel toegevoegd, zodat ook screenreaders de informatie kunnen verwerken. Het hoofdstuk met de resultaten is als volgt opgebouwd: 1) het overkoepelende resultaat van de Koerswijzer: wat zijn de voorkeursscenario's en de cijfers die gegeven zijn; 2) wat zijn volgens Arnhemmers de belangrijkste thema's voor de Omgevingsvisie; 3) hoe willen inwoners van Arnhem in het vervolg betrokken worden; en 4) de resultaten per stelling. Voor de leesbaarheid is bij de laatste paragraaf gekozen om alle figuren en tabellen in een aparte bijlage op te nemen (bijlage 1).

Belangrijkste resultaten

HOOFDSTUK 2

1) In één oogopslag

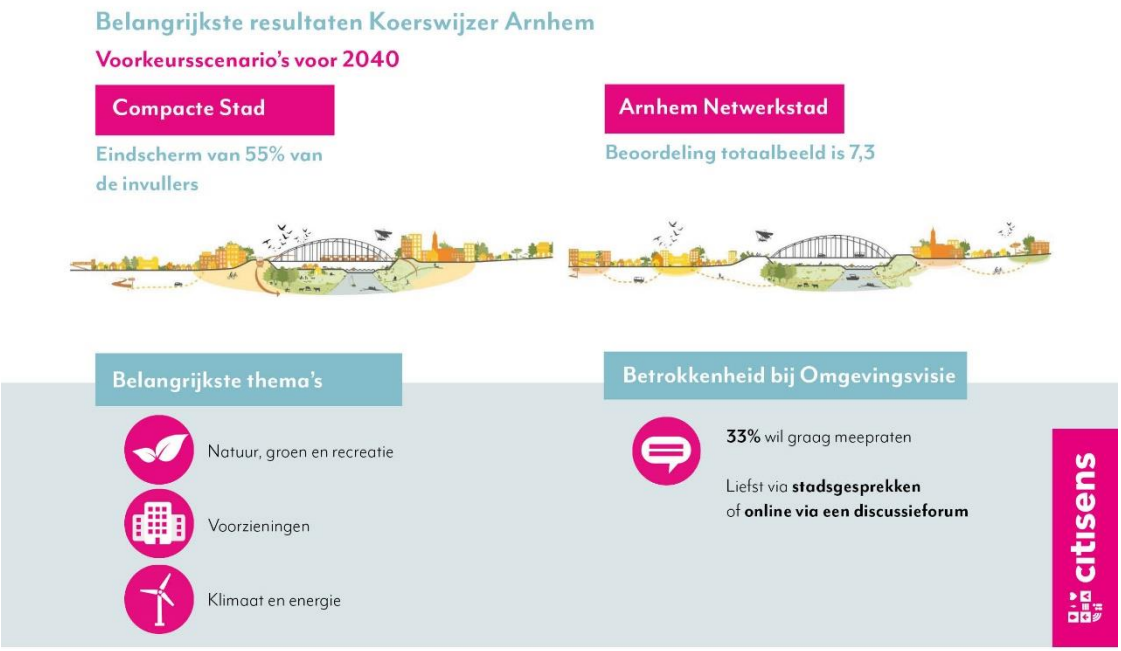

2) Scenario's: stellingen en totaalbeeld

Op basis van de keuzes die de inwoners bij de verschillende stellingen hebben gemaakt, kwam het scenario *Compacte Stad* het vaakst als voorkeursscenario uit de Koerswijzer. 55% van de invullers heeft dit scenario als voorkeursscenario gekregen. De verschillen tussen de scenario's waren echter niet zeer groot. Gemiddeld was de overeenkomst met dit scenario bij invullers 54%. De overeenkomst met de andere scenario's was gemiddeld 47% bij *Stad van Boulevards* en 45% bij *Netwerkstad.*

Bijna alle inwoners (91%) wilden ook de scenario's zien en beoordelen. Opvallend is inwoners hierbij de hoogste score toekenden aan het scenario *Netwerkstad*. Dit scenario werd gemiddeld beoordeeld met een 7,3, tegenover een 6,6 voor *Compacte Stad* en een 6,1 voor *Stad van Boulevards.*

De verschillen zijn waarschijnlijk te verklaren door het verschil in vraagstelling: de stellingen zijn concrete aspecten geweest van keuzes en ambities die de gemeente heeft, die door de inwoners afzonderlijk zijn beoordeeld. Bij de scorevraag is juist het volledige beeld geschetst van de scenario's, waarbij een hoger abstractieniveau is gehanteerd. Daarnaast is hierbij gebruik gemaakt van woord en beeld, waardoor andere aspecten van het scenario wellicht meer naar voren kwamen dan bij de specifieke stellingen. De verschillende resultaten laten daarmee zien dat het niveau waarop met inwoners over de Omgevingsvisie en de toekomstbeelden wordt gesproken, mede bepalend is voor de keuze die zij maken.

3) Prioritering thema's

Het belangrijkste thema voor inwoners van Arnhem is Natuur, groen en recreatie. Dit thema is zowel het vaakst op nummer 1 geplaatst (door 38% van de inwoners) als het vaakst in de top drie opgenomen (door 81%). De top drie werd verder gecomplementeerd door het thema Voorzieningen (aanbod van winkels, horeca, supermarkt, huisarts) en Klimaat en Energie. Het thema dat het minst vaak in de top drie is opgenomen is Mobiliteit.

4) Betrekken van inwoners bij Omgevingsvisie

De betrokkenheid van inwoners bij de Omgevingsvisie is groot. Maar 2% van de inwoners geeft aan dat zij helemaal niet geïnformeerd willen worden over het vervolg. Wel zien we gradaties in de manier waarop mensen betrokken willen worden.

Een groot deel van de inwoners kiest voor meer passieve vormen (zoals het ontvangen van informatie via mail, websites of krant), terwijl ook 33% van de inwoners aangeeft mee te willen praten. In totaal zijn er maar liefst 1.185 inwoners die aangegeven hebben mee te willen praten over de Omgevingsvisie. Het liefst doen inwoners dat via bijeenkomsten/stadsgesprekken (65%) of online via een discussieforum op een website (39%).

Dat biedt mooie perspectieven voor de Week van de Stad die Arnhem in het vooruitzicht heeft, waarbij zij de volgende stap wil zetten in het participatieproces rondom de Omgevingsvisie.

Resultaten Inwonersconsultatie

HOOFDSTUK 3

Scenario’s

Uitkomsten op basis van de stellingen

In het eerste deel van het onderzoek zijn 18 stellingen voorgelegd aan inwoners. Iedere stelling verwoordde een concrete keuze tussen de drie scenario's. De stellingen zijn te vinden in de bijlage van dit rapport. Op basis van hun mening op alle 18 stellingen kregen inwoners aan het einde van het onderzoek te horen met welke van de drie scenario's hun mening de meeste overeenkomst had, weergegeven in een percentage.

Bij 55% van de Arnhemmers kwam het scenario *Compacte Stad* als voorkeurscenario uit de Koerswijzer naar voren. 28% komt op het scenario *Stad van Boulevards* uit, 17% op het scenario *Netwerkstad.*

Uitkomsten scenario’s (N=3.578) *Berekening van overeenkomst op de 18 stellingen*

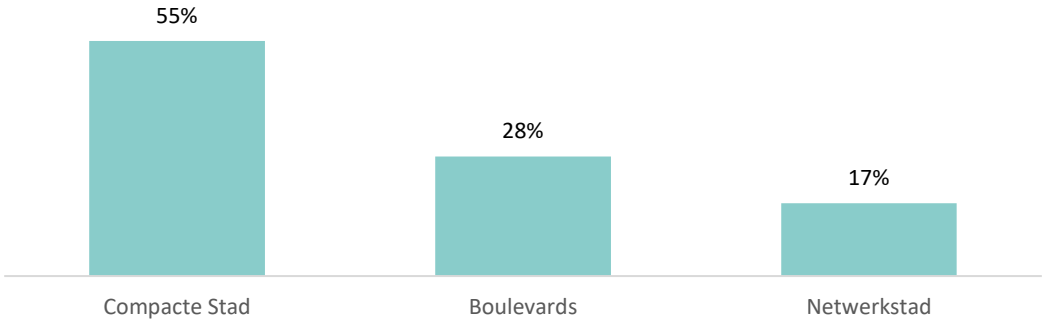

Uitkomsten scenario’s (N=3.578). ***Berekening van overeenkomst op de 18 stellingen***	
Compacte Stad	**55%**
Stad van Boulevards	**28%**
Arnhem Netwerkstad	**17%**

Nr. 1 Compacte Stad werd vaker dan gemiddeld als voorkeursscenario getoond aan inwoners uit de wijken Centrum (68%), Alteveer/Cranenvelt (65%) en Presikhaaf-Oost (63%).

Nr. 2 Stad van Boulevards werd vaker dan gemiddeld als voorkeursscenario getoond aan inwoners uit de wijken Monnikenhuizen (38%), Klarendal (36%) en Spijkerkwartier (36%).

Nr. 3 Arnhem Netwerkstad werd vaker dan gemiddeld als voorkeursscenario getoond aan inwoners uit de wijken Elderveld (26%), Vredenburg/Kronenburg (25%) en Rijkerswoerd (23%).

Zie bijlage 3 voor meer informatie.

Percentage overeenkomst per scenario

Daarnaast hebben we gekeken hoe hoog de percentages van overeenkomst waren die inwoners op het eindscherm zagen. Zij kregen namelijk te zien hoeveel procent hun mening op de stellingen overeen kwam met het voorkeursscenario en de twee andere scenario's. Hieruit zien we een wat genuanceerder beeld naar voren komen. Het percentage overeenkomst met *Compacte Stad* is gemiddeld 54%. De andere scenario's scoren iets lager (waardoor het niet het voorkeursscenario is), maar hier zien we nog steeds 47% en 45% overeenkomst.

Percentage overeenkomst per scenario (N=3.578) *Berekening van overeenkomst op de 18 stellingen*

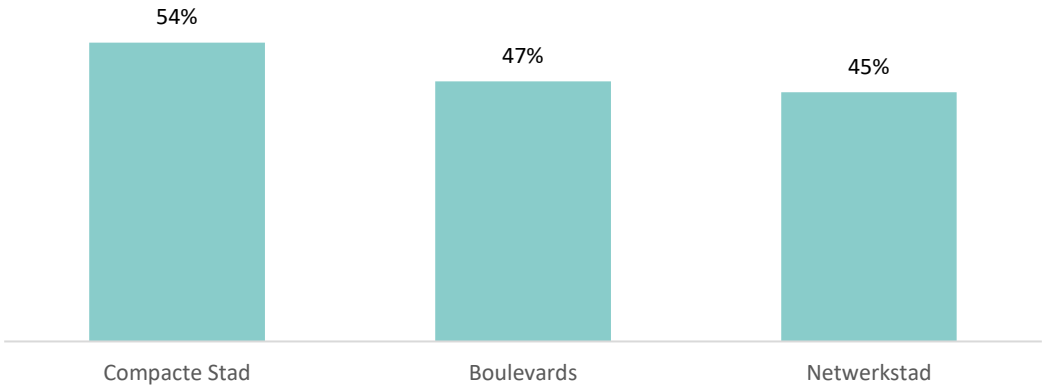

Percentage overeenkomst per scenario (N=3.578). ***Berekening van overeenkomst op de 18 stellingen***	
Compacte Stad	**54%**
Stad van Boulevards	**47%**
Arnhem Netwerkstad	**45%**

Beoordeling totaalbeeld

Naast dat inwoners gevraagd is hun mening te geven op 18 afzonderlijke stellingen, is hen ook gevraagd of zij de drie scenario's als totaalbeeld wilden beoordelen, met een cijfer van 1 tot 10. 3.248 inwoners gaven aan dit te willen doen. Het totaalbeeld bestond uit een korte tekst, die het scenario op (enigszins) abstracte wijze omschreef, begeleid door een afbeelding hoe het scenario er uit kan zien. De drie totaalbeelden zijn te vinden in de bijlage 4.

Het scenario *Netwerkstad* werd door inwoners van Arnhem het meest positief beoordeeld, met gemiddeld een 7,3. Het scenario *Compacte Stad* kreeg gemiddeld een 6,6, het scenario *Stad van Boulevards* een 6,1.

Welk cijfer geeft u dit scenario? (N=3.248) *vraag gesteld voor alle scenario's afzonderlijk.*

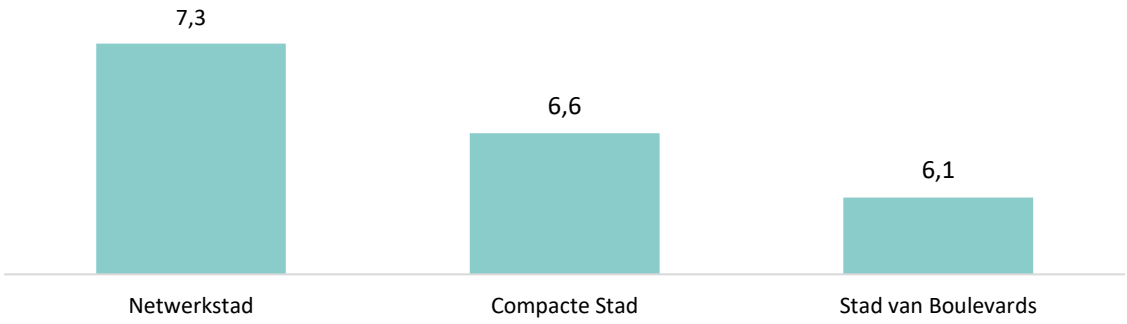

Welk cijfer geeft u dit scenario? (N=3.248)	
Arnhem Netwerkstad	**7,3**
Compacte Stad	**6,6**
Stad van Boulevards	**6,1**

Thema’s

Prioritering

In het tweede deel van de onderzoek is inwoners gevraagd aan te geven welke van de zes thema's uit de Koerswijzer zij belangrijk vinden, en welke wat minder belangrijk. Inwoners konden de zes thema's rangschikken op volgorde van belangrijkheid. Het thema 'natuur, groen en recreatie' wordt door de inwoners van Arnhem als meest belangrijk beschouwd. 38% van de inwoners heeft dit onderwerp op plek 1 gezet. Mobiliteit en verkeer is het minst belangrijke thema, dit thema staat het minst vaak in de top 3.

De ruimte in Arnhem is beperkt. Als u zou moeten kiezen, welke thema's vindt u dan belangrijk, en welke wat minder? (N=3.578)

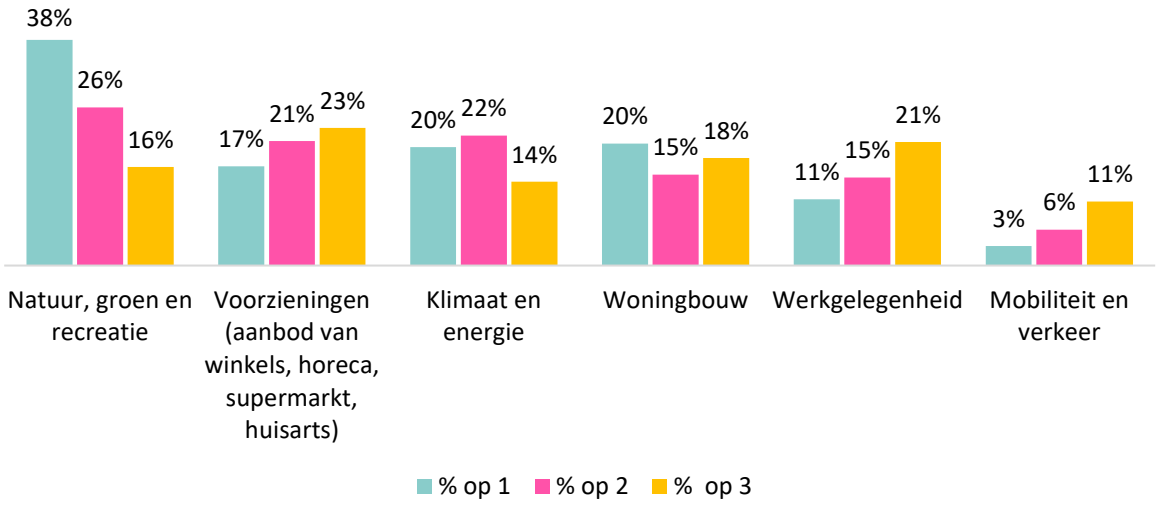

De ruimte in Arnhem is beperkt. Als u zou moeten kiezen, welke thema's vindt u dan belangrijk, en welke wat minder? (N=3.578)	% op 1	% op 2	% op 3
Natuur, groen en recreatie	38%	26%	16%
Voorzieningen (aanbod van winkels, horeca, supermarkt, huisarts)	17%	21%	23%
Klimaat en energie	20%	22%	14%
Woningbouw	20%	15%	18%
Werkgelegenheid	11%	15%	21%
Mobiliteit en verkeer	3%	6%	11%

Vervolg

Geïnformeerd worden

Aan het einde van het onderzoek is aan inwoners van Arnhem gevraagd of, en op welke manier zij in het vervolg betrokken willen worden bij de Omgevingsvisie. Inwoners die aangaven dat ze in het vervolg graag willen meepraten, is vervolgens gevraagd op welke manier zij dat het liefst willen doen.

Bij geïnformeerd worden gaat de voorkeur van inwoners van Arnhem uit naar de optie: 'via een digitale nieuwsbrief per e-mail' (54%). 'Via sociale media van de gemeente' (45%) en 'via bewonersbrieven' (41%) worden ook vaak genoemd door inwoners.

De gemeente Arnhem wil inwoners betrekken bij de Omgevingsvisie. Hoe wilt u in het vervolg geïnformeerd worden? (N=3.578)

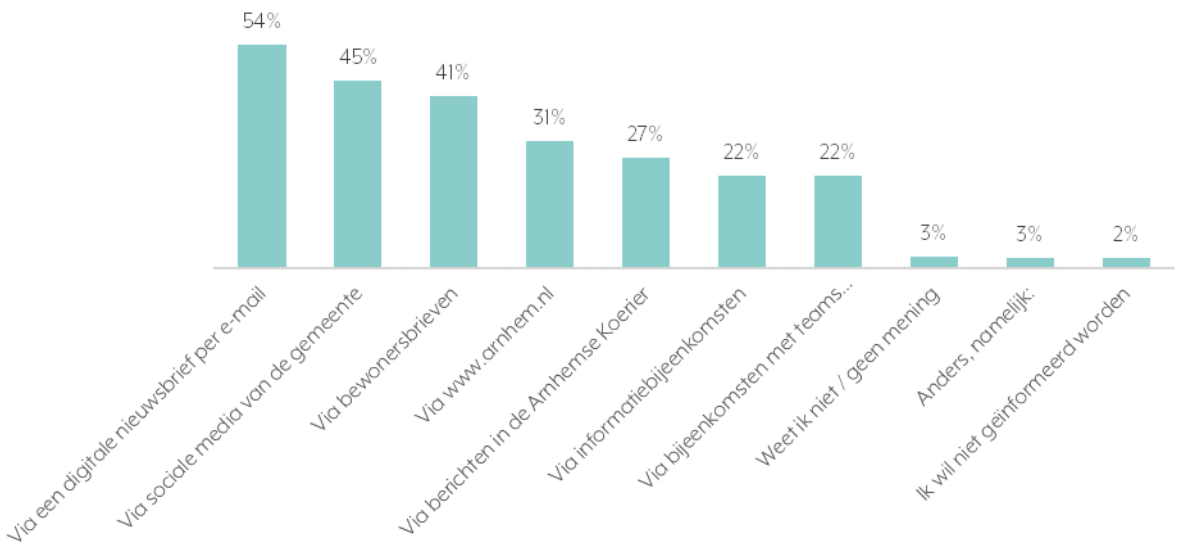

De gemeente Arnhem wil inwoners betrekken bij de Omgevingsvisie. Hoe wilt u in het vervolg geïnformeerd worden? (N=3.578)	
Via een digitale nieuwsbrief	**54%**
Via sociale media	**45%**
Via bewonersbrieven	**41%**
Via www.arnhem.nl	**31%**
Via berichten in de Arnhemse Koerier	**27%**

Via informatiebijeenkomsten	**22%**
Via bijeenkomsten met teams leefomgeving in de wijk	**22%**
Weet ik niet / geen mening	**3%**
Anders, namelijk	**3%**
Ik wil niet geïnformeerd worden	**2%**

Meepraten

33% van de inwoners gaf aan graag te willen meepraten over de Omgevingsvisie. Twee derde van deze groep doet dat het liefst 'via bijeenkomsten/stadsgesprekken' (georganiseerd i.k.v. 'De week van de Stad' in november 2020). Daarnaast geeft 39% aan dat zij 'online via een discussieplatform op een website' wil meepraten met de gemeente.

Hoe wilt u het liefst meepraten over de Omgevingsvisie? (N=1.185)

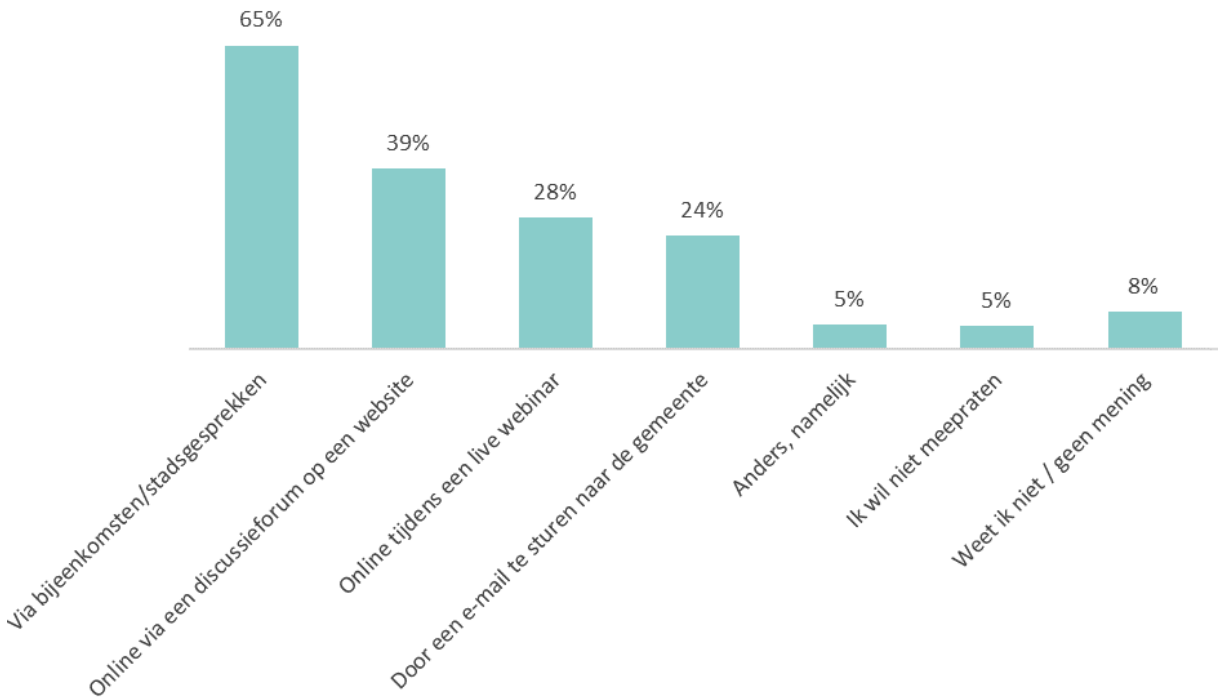

nb. 5% gaf bij deze vraag aan (toch) niet te willen meepraten over de Omgevingsvisie, ondanks hun eerdere 'ja'.

Hoe wilt u het liefst meepraten over de Omgevingsvisie? (N=1.185)	
Via bijeenkomsten	**65%**
Online via een discussieforum	**39%**
Online tijdens een live webinar	**28%**
Door een e-mail te sturen	**24%**
Anders	**5%**
Ik wil niet meepraten	**5%**
Weet ik niet / geen mening	**8%**

Indien er significante verschillen zijn tussen de **wijken in Arnhem** of de **betrokkenheidsprofielen**, worden deze beschreven in bijlage 2 en 3.

Stellingen

Naast de overkoepelende resultaten die uit de Koerswijzer kwamen, zoals paragraaf 1 van dit hoofdstuk beschreven, is ook per stelling informatie opgehaald over de mening van inwoners. Deze uitkomsten worden in de volgende paragraaf per thema beschreven. Voor de leesbaarheid zijn alle figuren en tabellen opgenomen in bijlage 1. Indien er significante verschillen tussen de Betrokkenheidsprofielen zijn, worden deze in bijlage 2 beschreven. De uitsplitsing tussen de wijken van Arnhem staat in bijlage 3.

Voorzieningen

Binnen het thema voorzieningen is gevraagd naar vier type voorzieningen: voorzieningen voor sport en bewegen, winkelcentra, de bioscoop en - op een iets abstracter niveau - hoe inwoners de toekomst van Arnhem zien: als huiskamer voor haar eigen inwoners vs. hoofdstad van Oost-Nederland.

Inwoners van Arnhem zijn eensgezind in hun keuze voor 'wandelen of fietsen in de directe omgeving'. Dit komt overeen met het scenario *Stad van Boulevards*. Verdeeldheid zien we bij de vraag over winkelcentra. Net iets meer dan de helft van de inwoners kies voor 'meerdere kleine winkelcentra' (*Stad van Boulevards)*, 35% kiest juist voor 'enkele grote winkelcentra' (*Arnhem Netwerkstad)*. Bijna drie op de vier inwoners van Arnhem kiest voor bioscoopbezoek 'in het centrum van de Stad', passend bij *Compacte Stad*. Ten slotte geeft de helft van de inwoners van Arnhem aan dat ze Arnhem in de toekomst het liefst zien 'als gezellige huiskamer voor haar eigen inwoners' *(Stad van Boulevards).* Eén derde van de inwoners kiest juist voor 'hoofdstad van Oost-Nederland' en heeft daarmee een voorkeur voor *Compacte Stad.*

Woningbouw

Binnen het thema woningbouw is gevraagd naar: de bouw van seniorenwoningen, hoogbouw vs. laagbouw en nieuwbouw in de stad vs. nieuwbouw buiten de stad (inbreiding vs. uitbreiding).

Bij de bouw van seniorenwoningen zien we verdeeldheid: 45% van de inwoners heeft een voorkeur voor 'kleinschalig in eigen wijk, maar minder voorzieningen' (*Arnhem Netwerkstad*), terwijl 39% van de inwoners juist kiest voor 'op een centrale plek in de stad met andere senioren en voorzieningen' (*Compacte Stad)*. Net iets meer dan de helft van de inwoners kiest voor 'hoogbouw waardoor er meer ruimte is voor openbaar groen' (*Compacte Stad).* Bij

de keuze voor inbreiding vs. uitbreiding zien we een lichte voorkeur voor uitbreiding: 40% kiest voor 'buiten de stad ten koste van bos en weiland' (*Arnhem Netwerkstad)*, tegenover 32% die kiest voor 'in de stad ten koste van pleinen en parken' *(Stad van Boulevards)*.

Werkgelegenheid

Binnen het thema werkgelegenheid is gevraagd naar: banen voor Arnhemmers in de stad vs. in de regio, locatie van bedrijven op bedrijventerreinen vs. verspreid in de wijk, en de vestiging van grote (nieuwe) bedrijven in de stad vs. kleine ondernemers uit Arnhem.

De helft van de inwoners geeft aan banen voor Arnhemmers het liefst te zien 'op bereikbare plekken in de regio' (*Arnhem Netwerkstad).* Ook over de locatie van bedrijven zijn inwoners uitgesproken. Bijna tweederde van de inwoners geeft aan dat ze deze het liefst 'bij elkaar op bedrijventerreinen' zien (*Compacte Stad)*. Gevraagd naar de vestiging van bedrijven geeft bijna twee op de drie inwoners (64%) aan dat ze graag zien dat 'kleine ondernemers uit Arnhem ondersteund worden' *(Stad van Boulevards).*

Mobiliteit, infrastructuur en verkeer

Binnen het thema mobiliteit, infrastructuur en verkeer zijn vier keuzes voorgelegd aan inwoners: de functie van straat, de bereikbaarheid van de binnenstad, waar en hoe vaak rijdt de bus, en 30 km/u voor auto's in de stad.

Voor de meerderheid van de Arnhemmers (58%) is de straat er vooral 'om te spelen en te verblijven' (*Compacte Stad*). Arnhemmers willen het liefst een binnenstad die 'goed bereikbaar is voor OV, fiets en voetganger' (70%, *Stad van Boulevards)*. 45% van de inwoners kiest voor een bus die 'komt overal in de stad, maar minder vaak' (*Compacte Stad),* terwijl een derde van de inwoners juist kiest voor 'komt niet overal in de stad, maar wel vaker' (*Stad van Boulevards).* Over de auto is de Arnhemmer weer meer uitgesproken; 62% geeft aan 'auto's mogen in de hele stad max 30km/h voor een veilige fietssituatie'. (*Stad van Boulevards).*

Natuur, groen en recreatie

Binnen het thema natuur, groen en recreatie zijn twee keuzes voorgelegd aan inwoners. De Veluwe behouden vs. ook gebruiken voor recreatie, en groen in de stad: een plantsoen of parkje dichtbij vs. een groot stadspark verder weg.

Zes op de tien Arnhemmers ziet het liefst dat de Veluwe en het buitengebied 'voor natuur wordt behouden' *(Compacte Stad)*. Nog meer uitgesproken zijn ze in de keuze voor groen in de stad: ruim twee derde geeft aan dat zij kiezen voor 'een plantsoen of parkje dichtbij' (*Compacte Stad).*

Klimaat en energie

Binnen het thema klimaat en energie is inwoners gevraagd bij wie volgens hen het initiatief voor het tegengaan van klimaatverandering ligt: bij inwoners zelf of bij de overheid. Ook is hun mening gevraagd over eigen voedselproductie vs. grootschalige opwek van duurzame energie.

De helft van de inwoners geeft aan dat het initiatief om klimaatverandering tegen te gaan ligt bij de 'gemeente' (*Stad van Boulevards).* Maar een op de vijf inwoners legt die verantwoordelijkheid bij henzelf (*Compacte Stad).* Gevraagd naar de voorkeur voor eigen voedselproductie of energie opwek zien we verdeeldheid onder inwoners: de groep die kiest voor voedselproductie (*Arnhem Netwerkstad)* is even groot als de groep die kiest voor energie opwekken (*Compacte Stad);* beiden 41%.

Onderzoeksverantwoording

HOOFDSTUK 4

In het kort

De Citisensmethode categoriseert inwoners in acht onderscheidende groepen. Deze acht profielen geven inzicht in de verschillen tussen inwoners op het gebied van:

- Betrokkenheid van inwoners bij de eigen leefomgeving
- hun vertrouwen in instituties
- participatiegedrag (belemmeringen en motieven)
- communicatievoorkeuren

De profielen zijn opgesteld op basis van sociaal-demografische kenmerken uit gerenommeerde bronnen zoals Whooz, CBS, VNG en het Kadaster. Daar is data aan toegevoegd van Citisens zelf: data uit MijnStem en uit het Citisens onderzoek dat 2-jaarlijks plaats vindt onder de Citisens-community van bijna 50.000 Nederlanders.

In december 2018 heeft Citisens in opdracht van de gemeente Arnhem de betrokkenheidsanalyse van de gemeente Arnhem gemaakt. Deze betrokkenheidsanalyse geeft inzicht in de mate waarin de acht, door Citisens opgestelde, betrokkenheidsprofielen aanwezig zijn in de gemeente, op 6-positie postcode. Deze betrokkenheidsanalyse is weer gebruikt voor de Koerswijzer.

De Koerswijzer is netto 3.578 keer ingevuld. Op deze respons is een weging toegepast. Op basis van postcode kon voor ieder profiel het %-respons worden berekend. En dat %-respons is vergeleken met de feitelijke %-verdeling van de profielen in Arnhem (bron: betrokkenheidsanalyse van Arnhem uit december 2018). Als er sprake was van onder- of oververtegenwoordiging dan is dat gecorrigeerd.

Achtergrond invullers

Achtergrondkenmerken van de invullers

De invullers hebben, naast de inhoudelijke vragen, ook twee vragen beantwoord over geboortejaar en postcode. Deze informatie is in de analysefase gebruikt om de representativiteit van de resultaten te controleren en in de rapportage verschillen te kunnen duiden tussen betrokkenheidsprofielen.

Leeftijdsgroepen

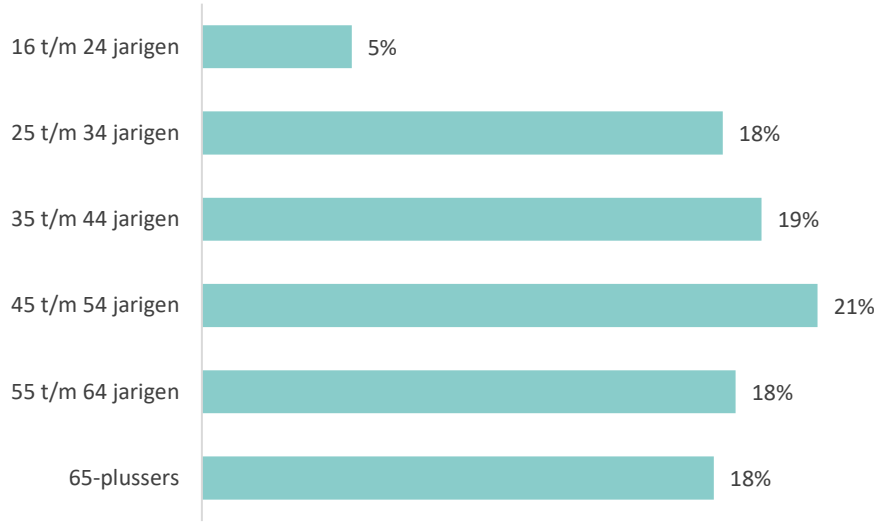

Wat is uw geboortejaar? (N=3.578) G*ecategoriseerd naar groepen*	**%**
16 t/m 24 jarigen	**5%**
25 t/m 34 jarigen	**18%**
35 t/m 44 jarigen	**19%**
45 t/m 54 jarigen	**21%**
55 t/m 64 jarigen	**19%**
65-plussers	**18%**

Betrokkenheidsprofielen

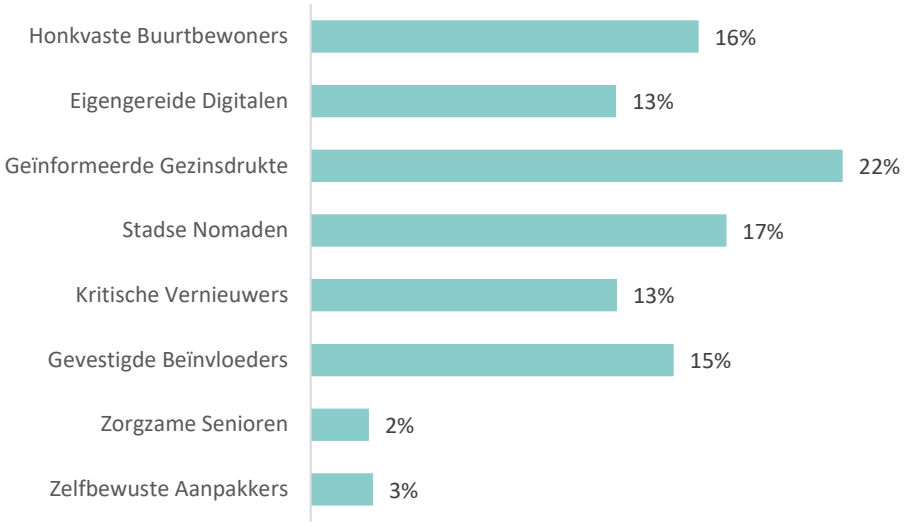

Respons per betrokkenheidsprofiel (N=3.578)	**%**
Honkvaste Buurtbewoners	**16%**
Eigengereide Digitalen	**13%**
Geïnformeerde Gezinsdrukte	**22%**
Stadse Nomaden	**17%**
Kritische Vernieuwers	**13%**
Gevestigde Beïnvloeders	**15%**
Zorgzame Senioren	**2%**
Zelfbewuste Aanpakkers	**3%**

Wijken

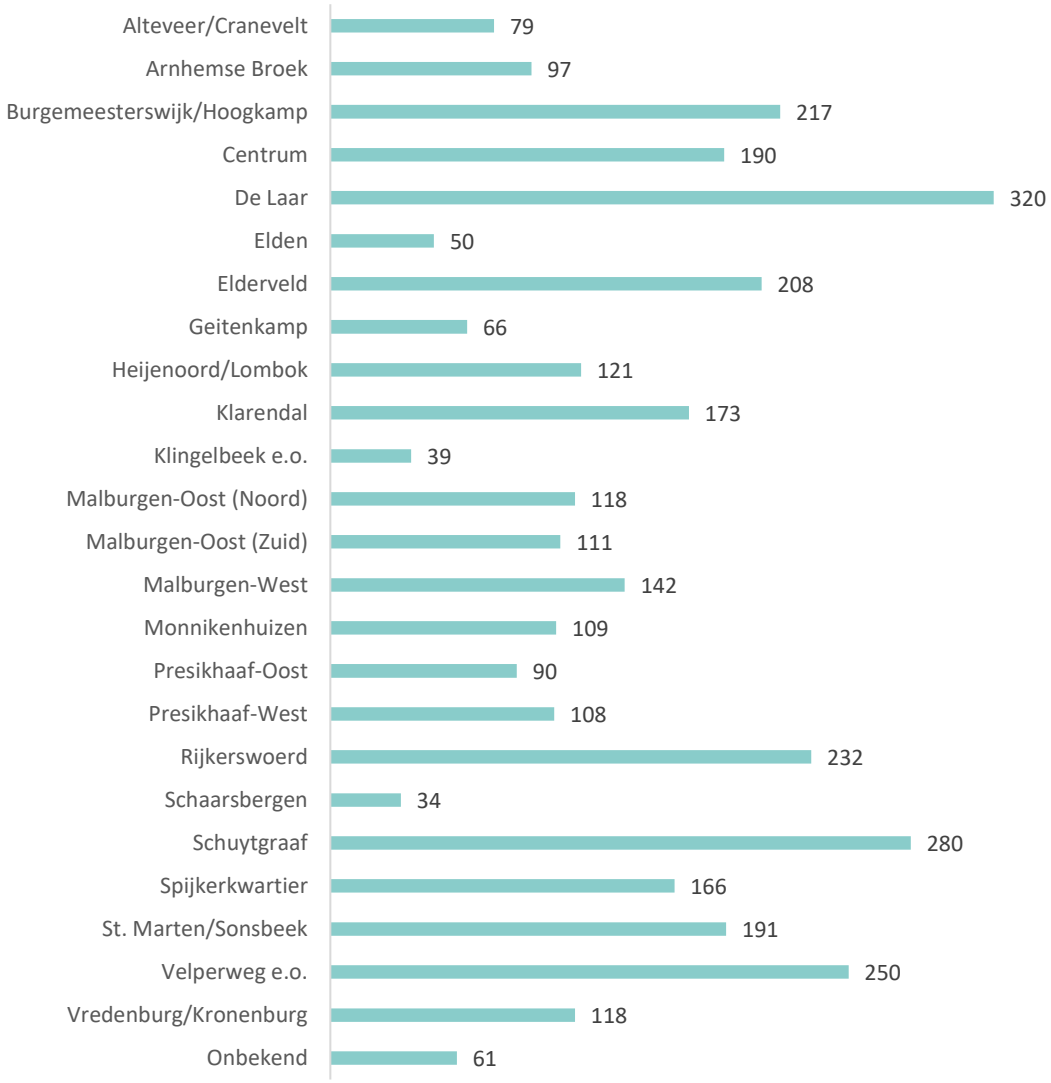

Respons per wijk (N = 3.570)	Aantal
Alteveer/Cranevelt	79
Arnhemse Broek	97
Burgemeesterswijk/Hoogkamp	217
Centrum	190
De Laar	320
Elden	50

Elderveld	208
Geitenkamp	66
Heijenoord/Lombok	121
Klarendal	173
Klingelbeek e.o.	39
Malburgen-Oost (Noord)	118
Malburgen-Oost (Zuid)	111
Malburgen-West	142
Monnikenhuizen	109
Presikhaaf-Oost	90
Presikhaaf-West	108
Rijkerswoerd	232
Schaarsbergen	34
Schuytgraaf	280
Spijkerkwartier	166
St. Marten/Sonsbeek	191
Velperweg e.o.	250
Vredenburg/Kronenburg	118
Onbekend	61

nb. De wijken: Elden, Klingenbeek e.o. en Schaarsbergen zijn niet meegenomen in de verschillen-analyse op wijkniveau). Dit in verband met een te klein aantal invullers. Respondenten woonachtig in deze wijken zijn wel meegenomen in de totaalberekeningen.

Respons en toegepaste weging

Dit onderzoek is uitgevoerd in het najaar van 2020. De online enquête kon worden ingevuld vanaf woensdag 16 september tot en met zondag 4 oktober 2020.

De vragenlijst is 3.708 keer ingevuld. Door middel van verschillende verificatiemethoden zijn dubbele invullers uit de resultaten gefilterd en zijn controles uitgevoerd om eventueel misbruik van de vragenlijst te achterhalen. Onderdelen van het verificatieproces waren een check op postcode, invultijd en IP-adres. Na een controle op dubbele invullers en de herkomst van de invuller zijn de antwoorden van 130 invullers uitgesloten van analyse. Dit betekent een netto respons van 3.578 invullers.

In de analysefase is aan iedere respondent een betrokkenheidsprofiel en CBS-wijk gekoppeld. Deze koppeling heeft plaatsgevonden op het niveau van positie-6 postcode (een postcode-6 gebied in Nederland heeft gemiddeld 16 huishoudens). Op deze manier konden verschillen inzichtelijk gemaakt worden tussen inwoners van Arnhem. Deze staan weergegeven in de bijlagen van dit rapport.

Op deze netto respons is vervolgens weging toegepast. Voor ieder betrokkenheidsprofiel is de %-respons binnen het totaal van 3.578 vergeleken met de feitelijke %-verdeling in Arnhem. Indien er sprake was van over- danwel ondervertegenwoordiging van een profiel is dit statistisch gecorrigeerd, met een minimum van 0,66 (bij oververtegenwoordiging) en een maximum van 3,11 keer (bij ondervertegenwoordiging). Onderstaande staafdiagram geeft de samenstelling qua betrokkenheidsprofielen weer in Arnhem (december 2018 - Betrokkenheidsanalyse Gemeente Arnhem).

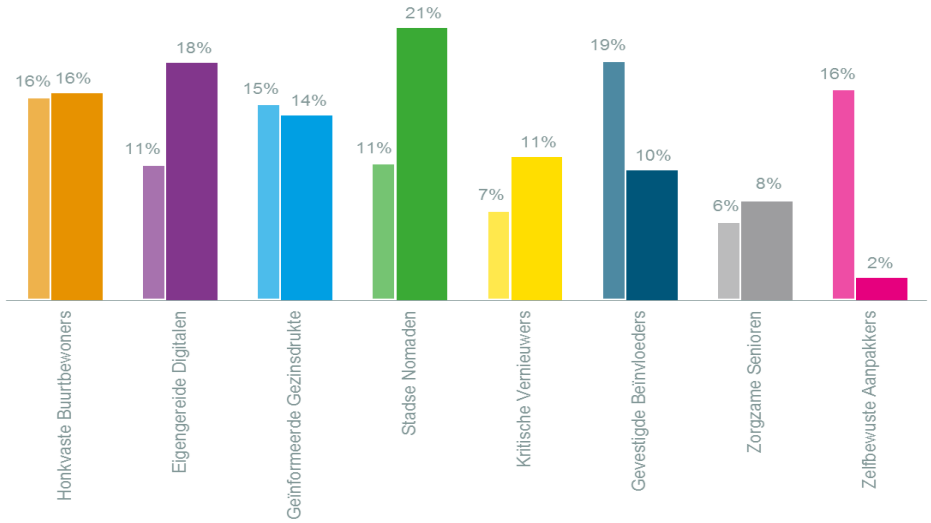

Samenstelling betrokkenheidsprofielen Nederland (links) en gemeente Arnhem (rechts)

Onderzoeksmethode

Alle inwoners van de gemeente Arnhem zijn uitgenodigd om mee te doen aan het onderzoek. Het onderzoek was via een open link te vinden die is geplaatst op www.koerswijzerarnhem.nl. De vragenlijst is op verschillende manieren door de gemeente Arnhem onder de aandacht gebracht van inwoners.

Op de eindpagina van het onderzoek (zie hieronder een voorbeeld) kregen invullers te zien met welke van de drie scenario's hun mening het meest overeen kwam. Hiervoor zijn de volgende stappen doorlopen. Bij het opstellen van de vragenlijst zijn, in samenspraak met de gemeente, de drie scenario's gescoord op 18 stellingen: bij elke stelling stond één scenario uiterst links, één scenario uiterst rechts en één scenario in het midden.

In het onderzoek konden de invullers hun mening geven over deze 18 stellingen*. Om de overeenkomst met de scenario's te berekenen zijn de antwoorden van de respondenten op deze stellingen vergeleken met de score die aan de scenario's waren toegekend. Per stelling is de absolute afstand tussen de positie van de invuller en de drie scenario's berekend. De afstanden van een invuller ten opzichte van de elk scenario zijn bij elkaar opgeteld. Vervolgens is de afstand van de respondent ten opzichte van een scenario gedeeld door de maximale afstand ten opzichte van dit scenario**. Het scenario waarbij voor een invuller de relatieve afstand het kleinst was, kwam als voorkeursscenario uit de bus. De stellingen waarbij een respondent "weet ik niet" heeft ingevuld zijn niet meegenomen in de berekening.

** Alle stellingen hadden een zeven-punt-schaal waarbij op de uitersten van deze schaal de antwoordopties zichtbaar waren.*

*** Niet alle scenario's stonden even vaak op de middenpositie, waardoor de maximale afstand per scenario verschilde.*

Uw antwoorden op de stellingen komen het meest overeen met het scenario: ***Arnhem Compacte Stad - 55%***

Met de andere twee scenario's is uw overeenkomst minder groot: Arnhem Netwerk Stad (36%) en Arnhem Stad van Boulevards (42%).

Hieronder vindt u een korte beschrijving van het scenario Arnhem Compacte Stad.

De intercity uit Berlijn dendert over de Westervoortse brug. Erkan schrikt wakker en ziet vier windmolens traag draaien. Op het moment dat de trein vaart mindert bij Arnhem Centraal, beseft hij dat de stad er heel anders uitziet dan in zijn studententijd. Er is veel hoogbouw bijgekomen en op straat is het druk met voetgangers, fietsers en bussen. De auto's zijn niet langer in de meerderheid, maar lijken zich bijna verontschuldigend te bewegen tussen de fietsers en voetgangers. De stationshal doet nog altijd verrassend modern aan. Op de 20e verdieping van Hotel Haarhuis is een advertentie geprojecteerd voor de opening van de RijnIJssel Universiteit in Malburgen. Nu begrijpt hij wat zijn broer bedoelde toen die zei dat Arnhem op dit moment booming is. Dat 'Den Haag' vanaf 2050 niet langer grootschalig wil investeren in de lage delen van de Randstad, heeft ertoe geleid dat verschillende bedrijven zijn uitgeweken naar Oost- en Zuid-Nederland. Onlangs maakte ook de Bijenkorf bekend weer terug te komen naar Arnhem en wel met een vestiging in het hippe Coehoornkwartier.

Benieuwd naar de beschrijving van de andere scenario's? Kijk dan op www.arnhem.nl/koersdocument.

Deel de koerswijzer met vrienden en familie via:

Tweet

Share

Bijlagen

Bijlage 1: Stellingen

In deze bijlage zijn alle figuren en tabellen per stelling weergegeven.

Voor sporten en bewegen kies ik: (N=3.578)

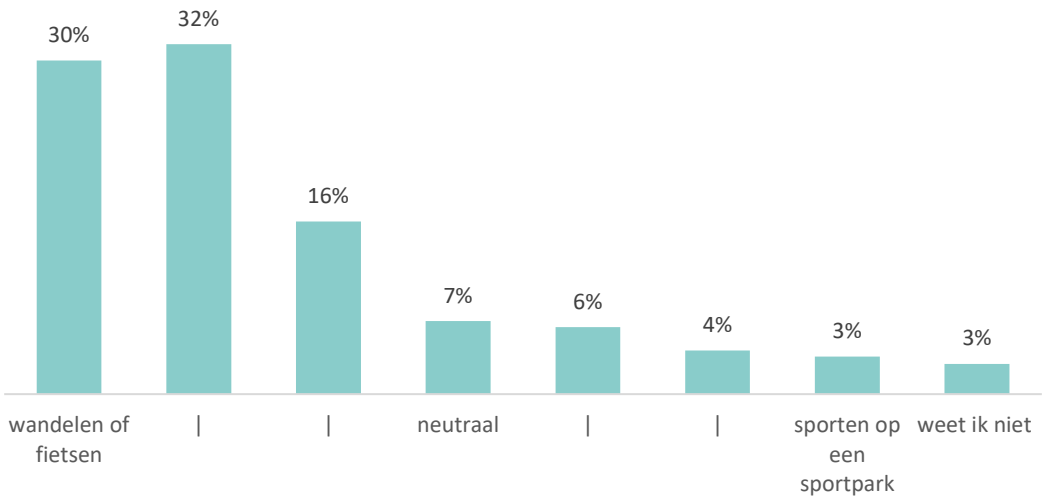

Voor sporten en bewegen kies ik: (N=3.578)	Scenario	%
wandelen of fietsen in de directe woonomgeving	Boulevards	30%
|		32%
|		16%
neutraal	Compacte stad	7%
|		6%
|		4%
sporten op een sportpark met meerdere sportfuncties	Netwerk	3%
weet ik niet		3%

Winkelcentra. Ik kies voor: (N = 3.578)

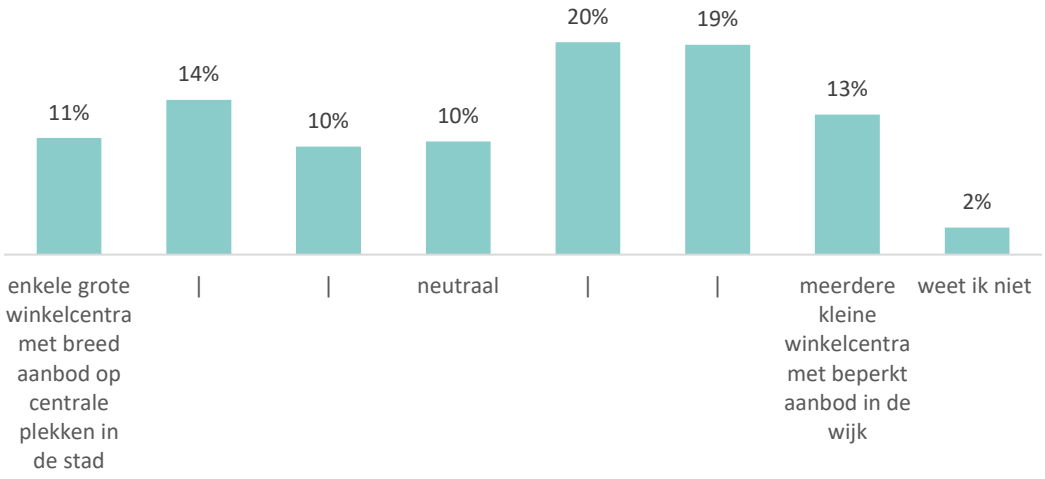

Winkelcentra. Ik kies voor: (N = 3.578)	Scenario	%
enkele grote winkelcentra met breed aanbod op centrale plekken in de stad	Compacte stad	11%
|		14%
|		10%
neutraal	Netwerk	10%
|		20%
|		19%
meerdere kleine winkelcentra met beperkt aanbod in de wijk	Boulevards	13%
weet ik niet		2%

Ik kies voor bioscoopbezoek: (N = 3.578)

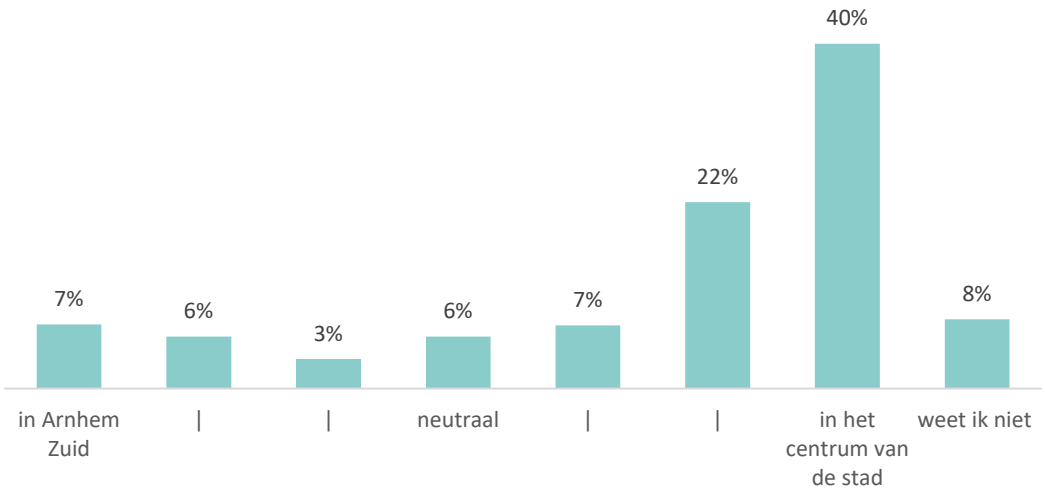

Ik kies voor bioscoopbezoek: (N = 3.578)	Scenario	%
in Arnhem Zuid	Boulevards	7%
|		6%
|		3%
neutraal	Netwerk	6%
|		7%
|		22%
in het centrum van de stad	Compacte stad	40%
weet ik niet		8%

Ik kies voor de toekomst van Arnhem: (N = 3.578)

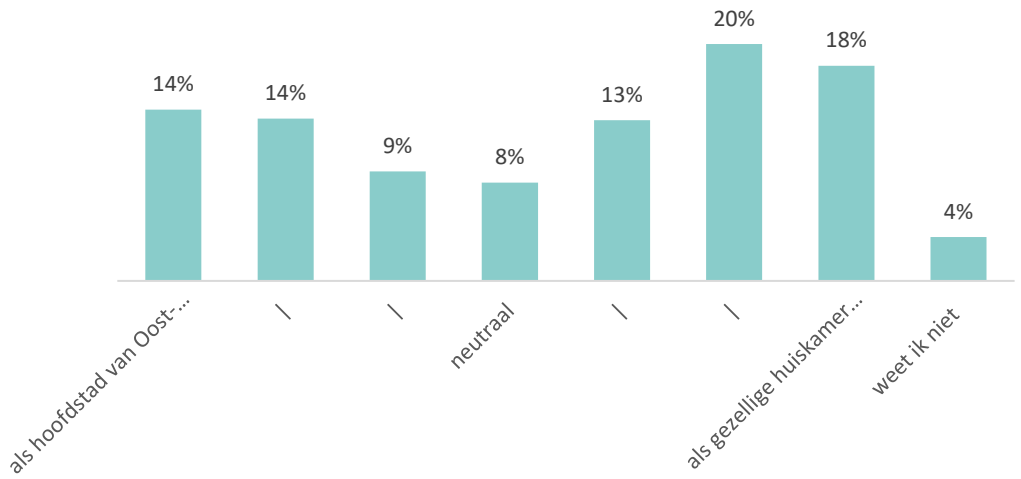

Ik kies voor de toekomst van Arnhem: (N = 3.578)	Scenario	%
als hoofdstad van Oost-Nederland	Compacte stad	14%
|		14%
|		9%
neutraal	Netwerk	8%
|		13%
|		20%
als gezellige huiskamer voor haar eigen inwoners	Boulevards	18%
weet ik niet		4%

Ik kies voor seniorenwoningen: (N = 3.578)

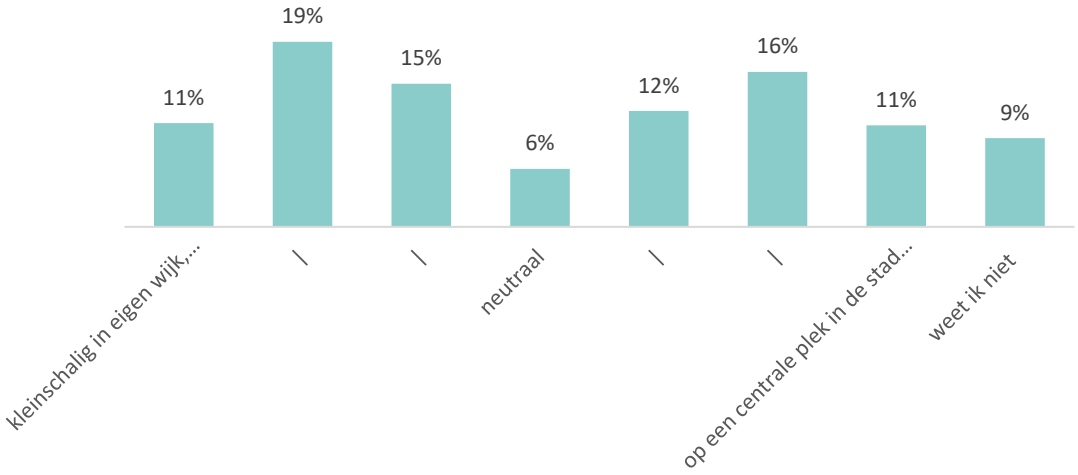

Ik kies voor seniorenwoningen: (N = 3.578)	Scenario	%
kleinschalig in eigen wijk, maar minder voorzieningen	Netwerk	11%
|		19%
|		15%
neutraal	Boulevards	6%
|		12%
|		16%
op een centrale plek in de stad met andere senioren en voorzieningen	Compacte stad	11%
weet ik niet		9%

Woningbouw. Ik kies voor: (N = 3.578)

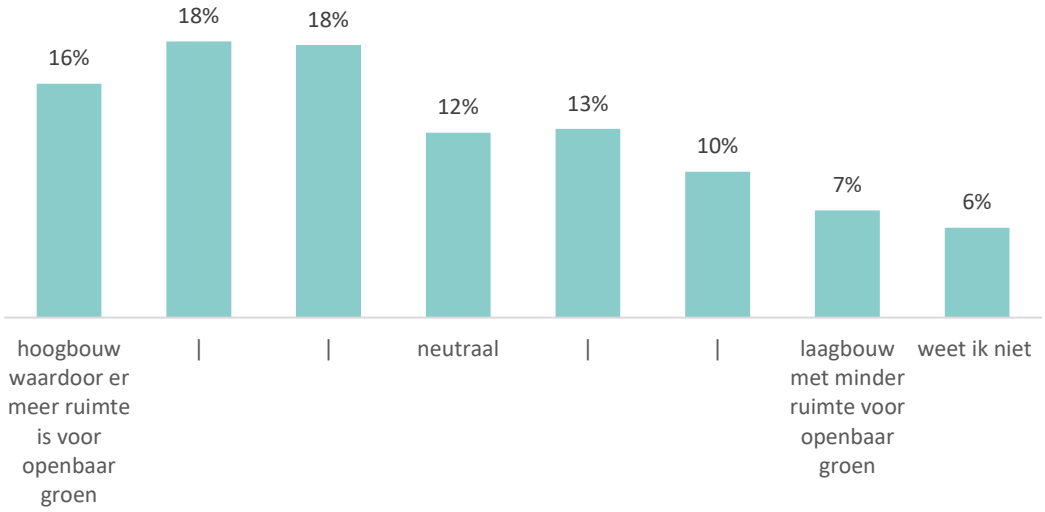

Woningbouw. Ik kies voor: (N = 3.578)	Scenario	%
hoogbouw waardoor er meer ruimte is voor openbaar groen	Compacte stad	16%
|		18%
|		18%
neutraal		12%
|	Netwerk	13%
|		10%
laagbouw met minder ruimte voor openbaar groen		7%
weet ik niet	Boulevards	6%

Ik kies voor nieuwbouw: (N = 3.583)

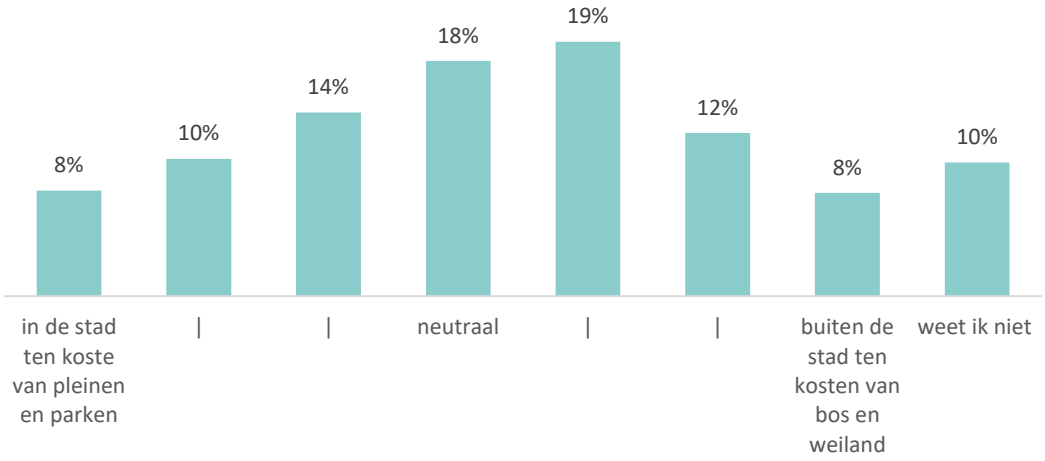

Ik kies voor nieuwbouw: (N = 3.578)	Scenario	%
in de stad ten koste van pleinen en parken	Boulevards	8%
|		10%
|		14%
neutraal	Compacte stad	18%
|		19%
|		12%
buiten de stad ten kosten van bos en weiland	Netwerk	8%
weet ik niet		10%

Banen voor Arnhemmers zie ik het liefst: (N = 3.578)

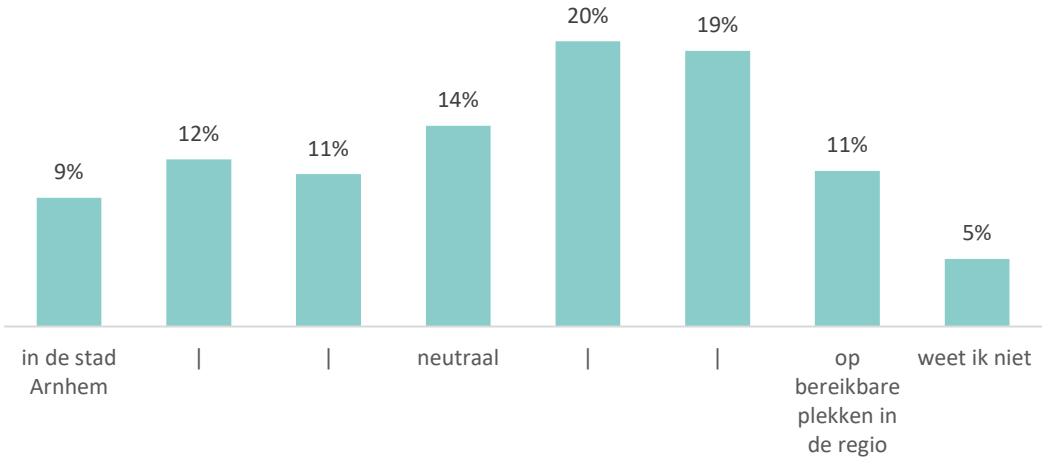

Banen voor Arnhemmers zie ik het liefst: (N = 3.578)	Scenario	%
in de stad Arnhem	Compacte stad	9%
|		12%
|		11%
neutraal	Boulevards	14%
|		20%
|		19%
op bereikbare plekken in de regio	Netwerk	11%
weet ik niet		5%

Ik kies voor de plek / locatie van bedrijven: (N = 3.578)

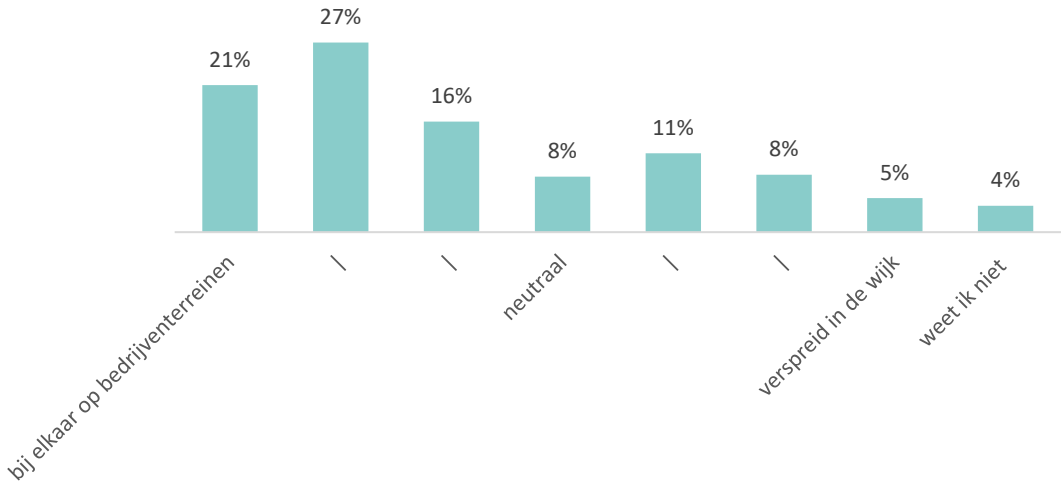

Ik kies voor de plek / locatie van bedrijven: (N = 3.578)	Scenario	%
bij elkaar op bedrijventerreinen	Compacte stad	21%
|		27%
|		16%
neutraal	Netwerk	8%
|		11%
|		8%
verspreid in de wijk	Boulevards	5%
weet ik niet		4%

Ik kies bij de vestiging van bedrijven ervoor om: (N = 3.578)

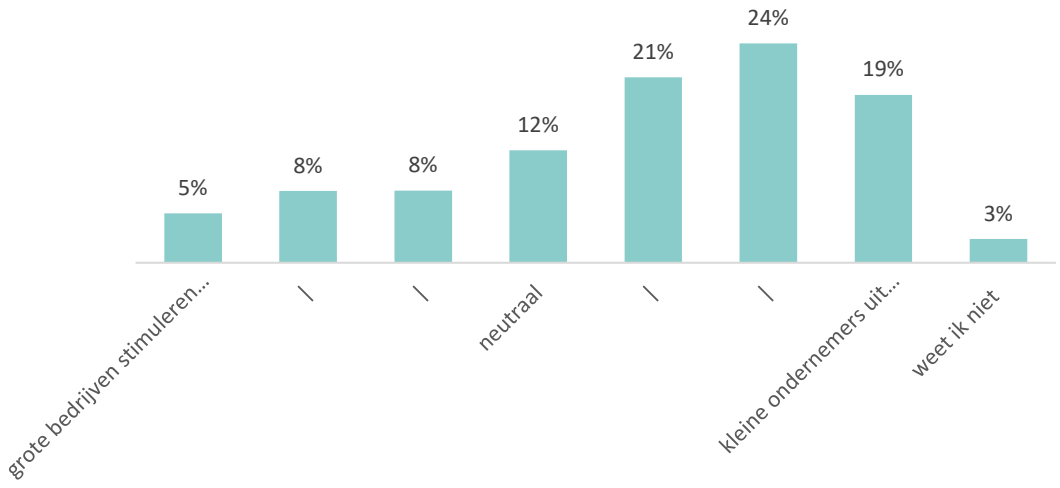

Ik kies bij de vestiging van bedrijven ervoor om: (N = 3.584)	Scenario	%
grote bedrijven stimuleren naar Arnhem te komen	Netwerk	5%
|		8%
|		8%
neutraal	Compacte stad	12%
|		21%
|		24%
kleine ondernemers uit Arnhem te ondersteunen	Boulevards	19%
weet ik niet		3%

De straat is er: (N = 3.578)

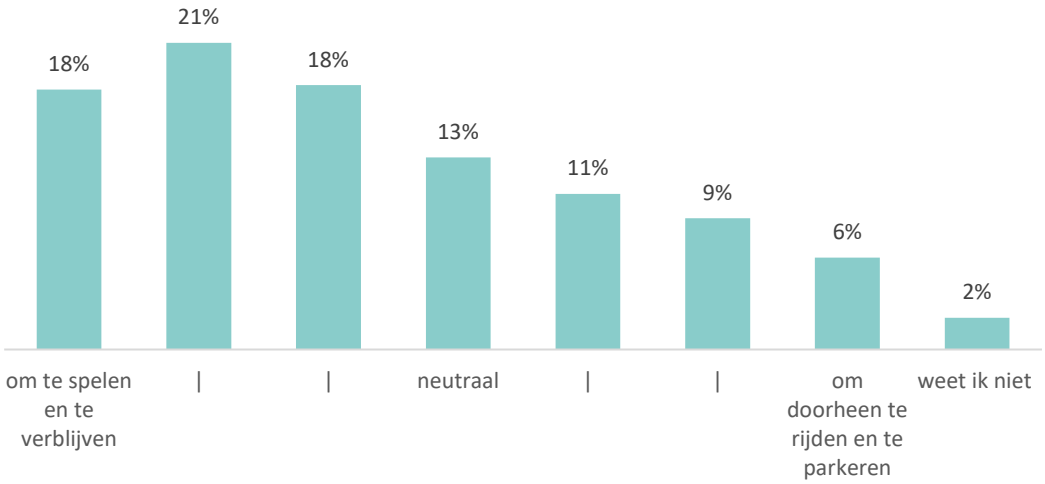

De straat is er: (N = 3.578)	Scenario	%
om te spelen en te verblijven	Compacte stad	18%
|		21%
|		18%
neutraal	Netwerk	13%
|		11%
|		9%
om doorheen te rijden en te parkeren	Boulevards	6%
weet ik niet		2%

Ik kies een binnenstad die: (N = 3.578)

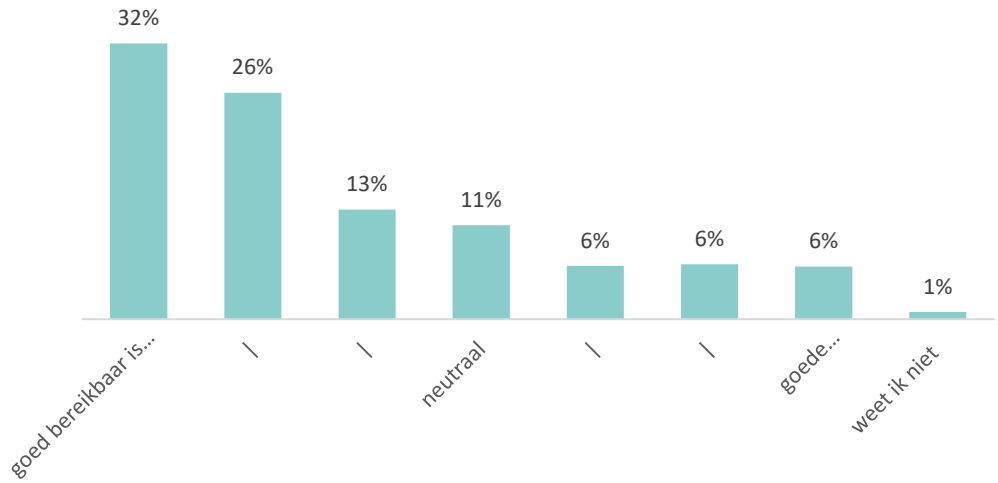

Ik kies een binnenstad die: (N = 3.578)	Scenario	%
goed bereikbaar is voor OV, fiets en voetganger	Boulevards	32%
|		26%
|		13%
neutraal	Compacte stad	11%
|		6%
|		6%
goede parkeervoorzieningen voor de auto heeft	Netwerk	6%
weet ik niet		1%

De bus: (N = 3.578)

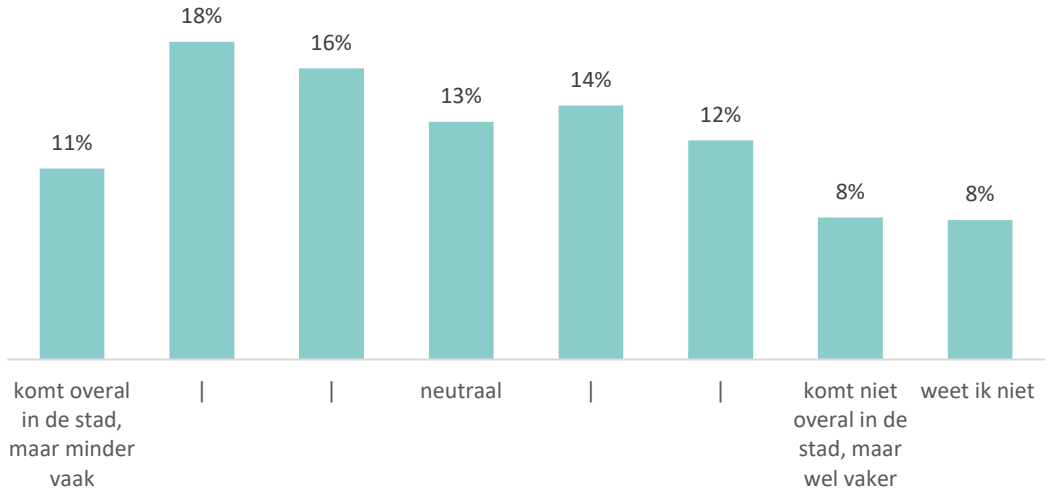

De bus: (N = 3.578)	Scenario	%
komt overal in de stad, maar minder vaak	Compacte stad	11%
|		18%
|		16%
neutraal	Netwerk	13%
|		14%
|		12%
komt niet overal in de stad, maar wel vaker	Boulevards	8%
weet ik niet		8%

Auto's: (N = 3.578)

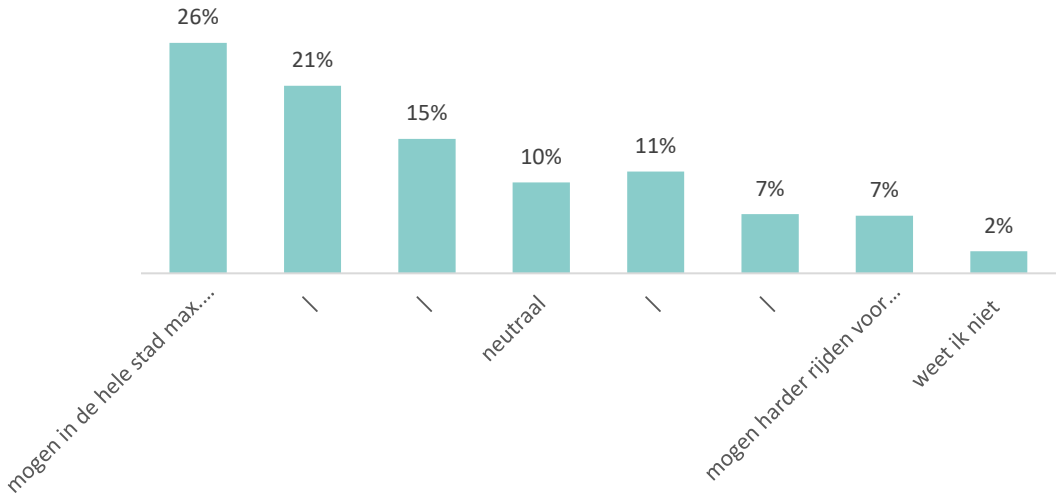

Auto's: (N = 3.578)	Scenario	%
mogen in de hele stad max. 30 km/h voor een veilige fietssituatie	Boulevards	26%
|		21%
|		15%
neutraal	Netwerk	10%
|		11%
|		7%
mogen harder rijden voor een betere bereikbaarheid	Compacte stad	7%
weet ik niet		2%

De Veluwe en het buitengebied ten noorden van de Schelmseweg: (N = 3.578)

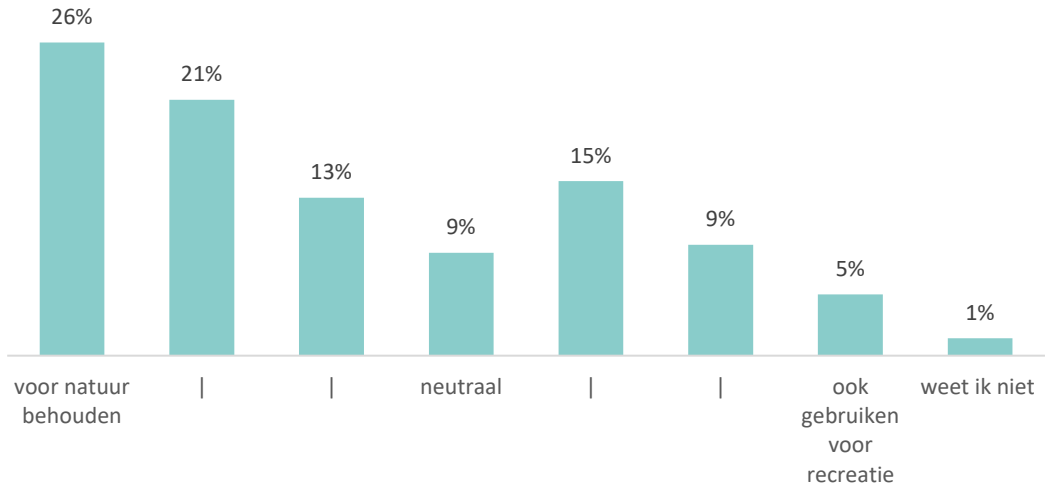

De Veluwe en het buitengebied ten noorden van de Schelmseweg: (N = 3.578)	Scenario	%
voor natuur behouden	Compacte stad	26%
|		21%
|		13%
neutraal	Netwerk	9%
|		15%
|		9%
ook gebruiken voor recreatie	Boulevards	5%
weet ik niet		1%

Bij groen kies ik voor: (N = 3.578)

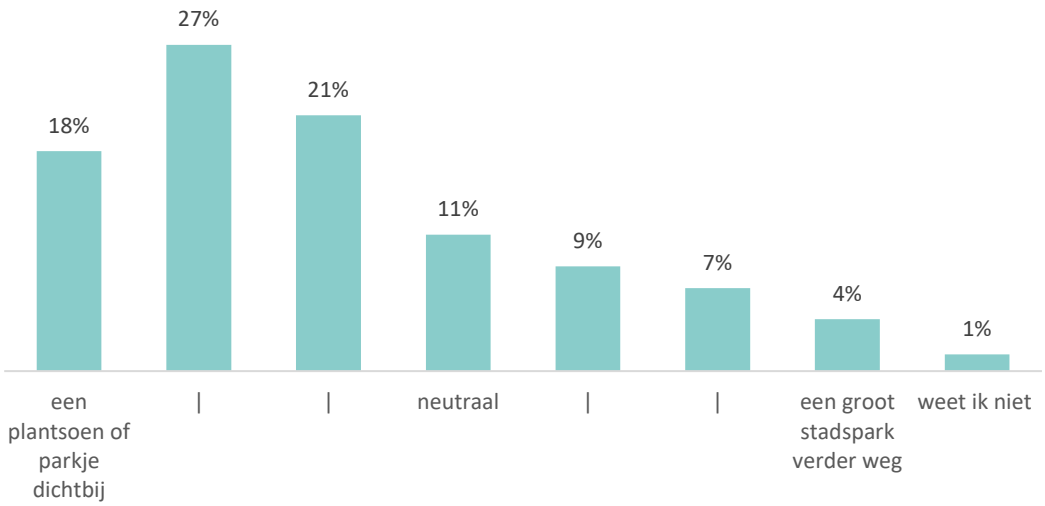

Bij groen kies ik voor: (N = 3.578)	Scenario	%
een plantsoen of parkje dichtbij	Compacte stad	18%
|		27%
|		21%
neutraal	Netwerk	11%
|		9%
|		7%
een groot stadspark verder weg	Boulevards	4%
weet ik niet		1%

Wie neemt het initiatief om klimaatverandering tegen te gaan? (N = 3.582)

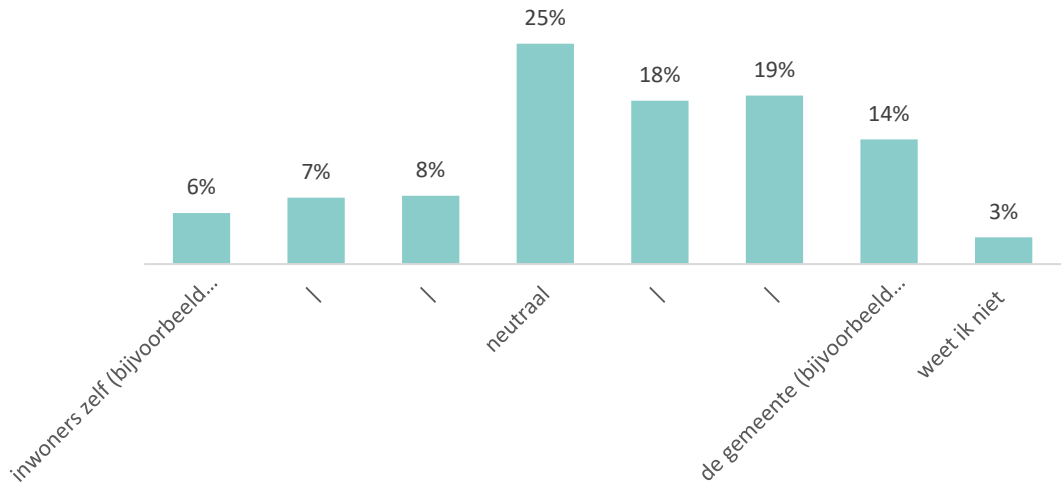

Wie neemt het initiatief om klimaatverandering tegen te gaan? (N = 3.582)	Scenario	%
inwoners zelf (bijvoorbeeld door stenen uit de tuin te halen)	Compacte stad	6%
|		7%
|		8%
neutraal	Netwerk	25%
|		18%
|		19%
de gemeente (bijvoorbeeld door te zorgen voor wateropvang in de straat)	Boulevards	14%
weet ik niet		3%

Wat vindt u belangrijker? (N=3.578)

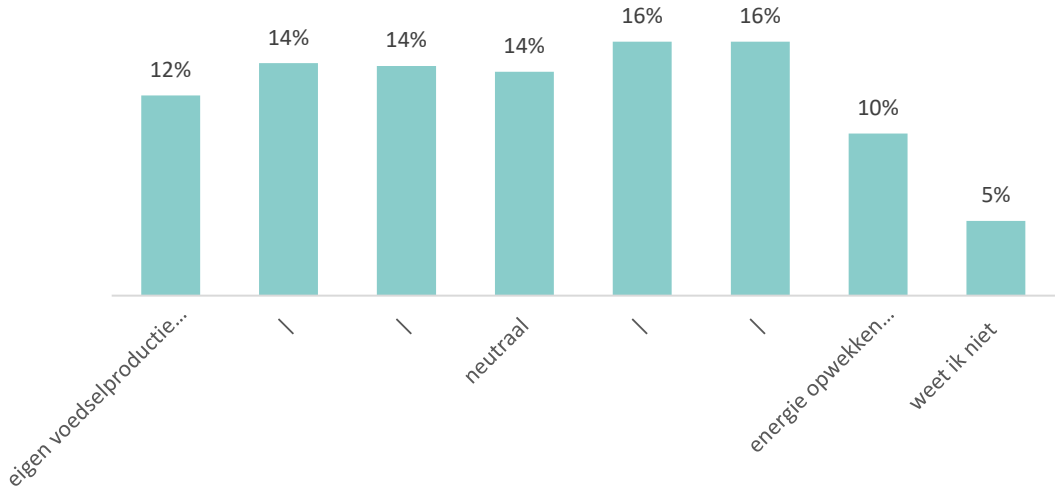

Wat vindt u belangrijker? (N = 3.578)	Scenario	%
eigen voedselproductie (stadslandbouw)	Netwerk	12%
|		14%
|		14%
neutraal	Boulevards	14%
|		16%
|		16%
energie opwekken (zonneparken)	Compacte stad	10%
weet ik niet		5%

Bijlage 2: Betrokkenheidsprofielen

In deze bijlage staan de verschillen tussen de betrokkenheidsprofielen (wanneer statistisch significant) opgenomen.

Scenario's – uitkomsten op basis van de stellingen

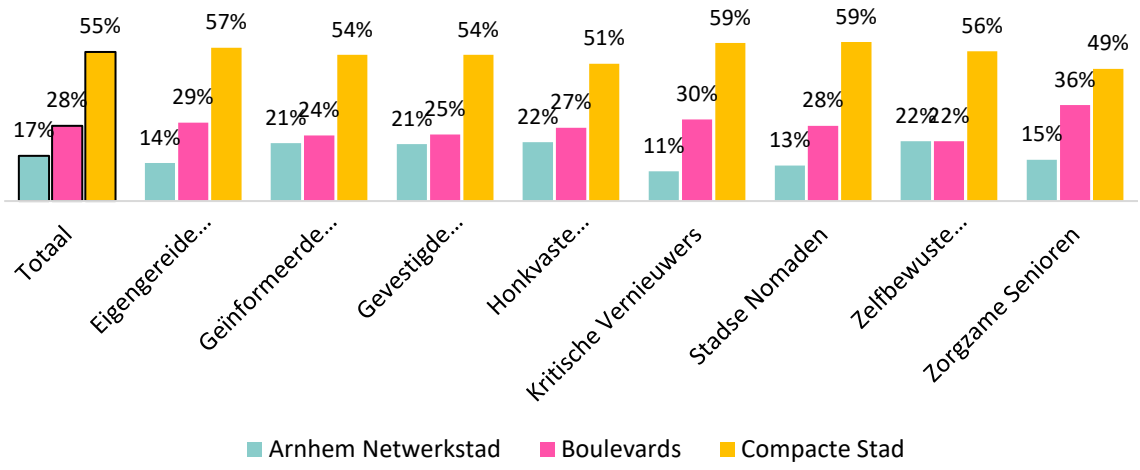

Uitkomsten scenario's (N=3.578). ***Berekening van overeenkomst op de 18 stellingen***			
	Arnhem Netwerkstad	**Stad van Boulevards**	**Compacte Stad**
Totaal	**17%**	**28%**	**55%**
Eigengereide Digitalen	14%	29%	57%
Geïnformeerde Gezinsdrukte	21%	24%	54%
Gevestigde Beïnvloeders	21%	25%	54%
Honkvaste Buurtbewoners	22%	27%	51%
Kritische Vernieuwers	11%	30%	59%
Stadse Nomaden	13%	28%	59%
Zelfbewuste Aanpakkers	22%	22%	56%
Zorgzame Senioren	15%	36%	49%

Percentage overeenkomst per scenario

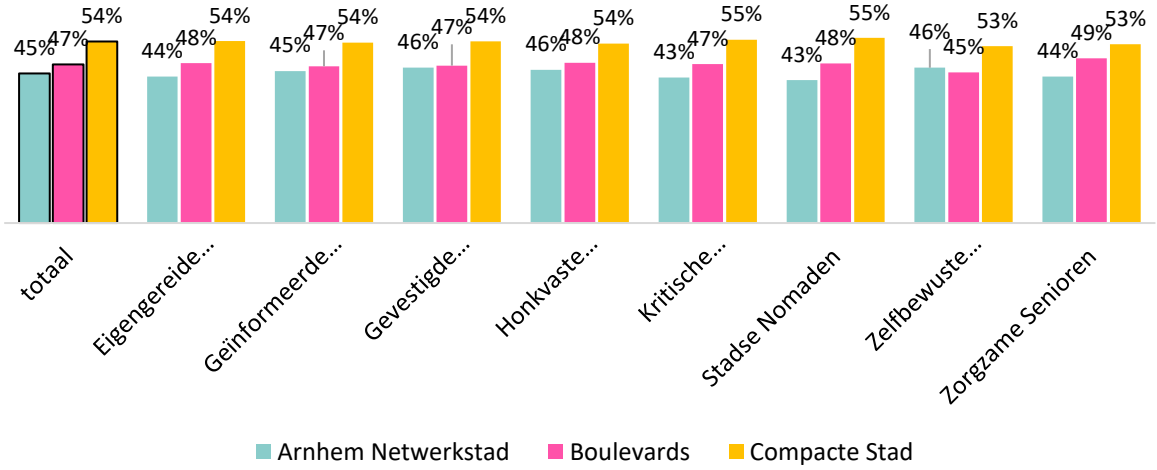

Percentage overeenkomst per scenario (N=3.578) ***Berekening van overeenkomst op de 18 stellingen***			
	Arnhem Netwerkstad	**Stad van Boulevards**	**Compacte Stad**
Totaal	**45%**	**47%**	**54%**
Eigengereide Digitalen	44%	48%	54%
Geïnformeerde Gezinsdrukte	45%	47%	54%
Gevestigde Beïnvloeders	46%	47%	54%
Honkvaste Buurtbewoners	46%	48%	54%
Kritische Vernieuwers	43%	47%	55%
Stadse Nomaden	43%	48%	55%
Zelfbewuste Aanpakkers	46%	45%	53%
Zorgzame Senioren	44%	49%	53%

Vervolg – geïnformeerd worden

De gemeente Arnhem wil inwoners betrekken bij de Omgevingsvisie. Hoe wilt u in het vervolg geïnformeerd worden? (N=3.578)									
	Eigengereide Digitalen	Geïnformeerde Gezinsdrukte	Gevestigde Beïnvloeders	Honkvaste Buurtbewoners	Kritische Vernieuwers	Stadse Nomaden	Zelfbewuste Aanpakkers	Zorgzame Senioren	**Totaal**
Via een digitale nieuwsbrief	49%	58%	66%	53%	48%	54%	63%	48%	**54%**
Via sociale media	47%	49%	34%	45%	49%	46%	46%	43%	**45%**
Via bewonersbrieven	42%	39%	35%	42%	41%	45%	39%	44%	**41%**
Via www.arnhem.nl	30%	28%	33%	29%	34%	32%	24%	31%	**31%**
Via berichten in de Arnhemse Koerier	28%	25%	28%	32%	19%	25%	24%	34%	**27%**
Via informatiebijeenkomsten	19%	21%	27%	22%	24%	23%	30%	20%	**22%**
Via bijeenkomsten met teams leefomgeving in de wijk	18%	22%	26%	23%	25%	20%	19%	27%	**22%**
Weet ik niet / geen mening	2%	2%	1%	2%	4%	4%	2%	3%	**3%**
Anders, namelijk	4%	3%	3%	1%	4%	2%	3%	1%	**3%**
Ik wil niet geïnformeerd worden	3%	3%	1%	2%	1%	3%	0%	2%	**2%**

Vervolg – meepraten

Hoe wilt u het liefst meepraten over de Omgevingsvisie? (N=1.185)									
	Eigengereide Digitalen	Geïnformeerde [illegible]	Gevestigde Beïnvloeders	Honkvaste Buurtbewon	Kritische Vernieuwers	Stadse Nomaden	Zelfbewuste Aanpakkers	Zorgzame Senioren	**Totaal**
Via bijeenkomsten	66%	60%	66%	58%	75%	69%	71%	57%	**65%**
Online via een discussieforum	42%	38%	34%	37%	43%	37%	43%	40%	**39%**
Online tijdens een live webinar	29%	28%	27%	24%	32%	35%	29%	13%	**28%**
Door een e-mail te sturen	23%	23%	21%	26%	23%	26%	21%	27%	**24%**
Anders	3%	3%	5%	5%	10%	8%	4%	3%	**5%**
Ik wil niet meepraten	7%	6%	5%	5%	4%	4%	0%	6%	**5%**
Weet ik niet / geen mening	**7%**	**6%**	**6%**	**10%**	**5%**	**8%**	**8%**	**17%**	**8%**

Stellingen – voorzieningen

- **Gevestigde Beïnvloeders** zijn het meest uitgesproken in hun keuze voor 'meerdere kleine winkelcentra'.
- **Geinformeerde Gezinsdrukte** en **Zelfbewuste Aanpakkers** kiezen relatief vaak voor bioscoopbezoek ‘in Arnhem Zuid’, ten opzichte van de andere profielen.
- **Kritische Vernieuwers** zijn het meest uitgesproken in hun keuze voor ‘in het centrum van de stad’.
- Opvallend is dat de **Gevestigde Beïnvloeders** als enige groep Arnhem liever zien als 'hoofdstad van Oost-Nederland' in plaats van 'huiskamer voor haar eigen inwoners'.
- **Zorgzame Senioren** zijn relatief gezien het meest uitgesproken in de keuze voor 'huiskamer voor haar eigen inwoners.

Stellingen – woningbouw

- **Gevestigde Beïnvloeders** en **Zelfbewuste Aanpakkers** zijn het meest uitgesproken over de keuze 'kleinschalig in eigen wijk'.
- **Zorgzame Senioren** geven het vaakst aan een voorkeur te hebben voor 'een centrale plek in de stad'.
- **Stadse Nomaden** en **Zorgzame Senioren** kiezen relatief vaker voor hoogbouw

- **Stadse Nomaden** en **Eigengereide Digitalen** kiezen vaker voor in de stad ten koste van pleinen en parken

Stellingen – werkgelegenheid

- **Geïnformeerde Gezinsdrukte** is meer uitgesproken, daarvan geeft 59% aan dat ze banen het liefst in de regio zien.
- **Eigengereide Digitalen en Zorgzame Senioren** geven iets vaker aan dat ze bedrijven ook graag in de wijk zien.
- Zowel **Geïnformeerde Gezinsdrukte** als **Gevestigde Beïnvloeders** geven wat vaker aan dat ook grote bedrijven gestimuleerd mogen worden (25%).

Stellingen – mobiliteit, infrastructuur en verkeer

- De groep **Eigengereide Digitalen** die aangeeft dat de straat er is om doorheen te rijden en te parkeren is relatief groter dan de andere profielen (32%).
- **Kritische Vernieuwers** zijn nog meer uitgesproken over de keuze voor een bereikbare stad voor OV, fiets en voetganger. 80% van hen kiest voor deze optie.
- Voor **Geïnformeerde Gezinsdrukte** is 'betere bereikbaarheid' ook belangrijk, een derde van hen geeft aan dat auto's harder mogen rijden om dit te bewerkstelligen.
- Er zijn significante verschillen op de stelling over de bus.

Stellingen – natuur, groen en recreatie

- **Geïnformeerde Gezinsdrukte** en **Zorgzame Senioren** geven relatief gezien vaker aan dat ze de Veluwe en het buitengebied willen gebruiken voor recreatie (36% en 38% ten opzichte van 29% algemeen).
- Een kwart van de **Kritische Vernieuwers** en **Stadse Nomaden** heeft de voorkeur voor een groter stadspark wat verder weg.

Stellingen – klimaat en energie

- Er is geen verschil tussen de betrokkenheidsprofielen op de vraag over klimaatverandering.
- **Kritische Vernieuwers** en **Geïnformeerde Gezinsdrukte** kiezen relatief vaker voor energie opwekken.
- **Zelfbewuste Aanpakkers** en **Zorgzame Senioren** kiezen relatief gezien vaak voor eigen voedselproductie.

Bijlage 3: Wijken

In deze bijlage staan de verschillen tussen de wijken opgenomen (wanneer statistisch significant).

Scenario's – uitkomsten op basis van de stellingen

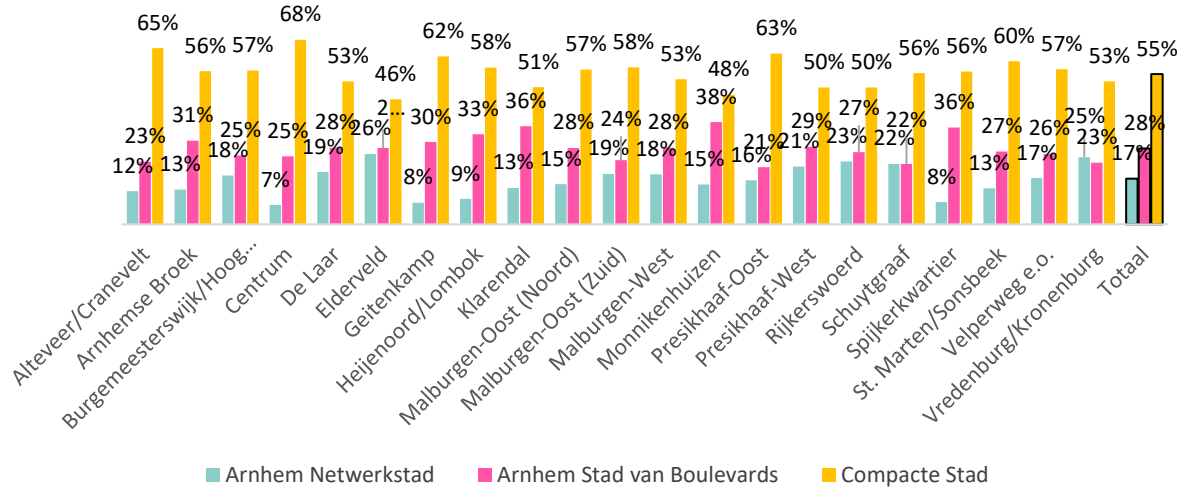

Uitkomsten scenario's (N=3.578). ***Berekening van overeenkomst op de 18 stellingen***			
	Arnhem Netwerkstad	**Stad van Boulevards**	**Compacte Stad**
Totaal	**17%**	**28%**	**55%**
Alteveer/Cranevelt	12%	23%	65%
Arnhemse Broek	13%	31%	56%
Burgemeesterswijk/Hoogkamp	18%	25%	57%
Centrum	7%	25%	68%
De Laar	19%	28%	53%
Elderveld	26%	28%	46%
Geitenkamp	8%	30%	62%
Heijenoord/Lombok	9%	33%	58%

Klarendal	13%	36%	51%
Malburgen-Oost (Noord)	15%	28%	57%
Malburgen-Oost (Zuid)	19%	24%	58%
Malburgen-West	18%	28%	53%
Monnikenhuizen	15%	38%	48%
Presikhaaf-Oost	16%	21%	63%
Presikhaaf-West	21%	29%	50%
Rijkerswoerd	23%	27%	50%
Schuytgraaf	22%	22%	56%
Spijkerkwartier	8%	36%	56%
St. Marten/Sonsbeek	13%	27%	60%
Velperweg e.o.	17%	26%	57%
Vredenburg/Kronenburg	25%	23%	53%

nb. De wijken: Elden, Klingenbeek e.o. en Schaarsbergen zijn niet meegenomen in de verschillen-analyse op wijkniveau). Dit in verband met een te klein aantal invullers. Respondenten woonachtig in deze wijken zijn wel meegenomen in de totaalberekeningen.

Stellingen

nb. De wijken Elden, Klingenbeek e.o. en Schaarsbergen zijn niet opgenomen in de verschillen-analyse op wijkniveau (en dus ook niet in de tabellen in deze bijlage). Dit in verband met een te klein aantal invullers uit die wijken. Respondenten woonachtig in deze wijken zijn wel meegenomen in de totaalberekeningen in het hoofdrapport.

Voor sporten en bewegen kies ik:

	Alteveer/Cranevelt	Arnhemse Broek	Burgemeesterswijk/Hoogkamp	Centrum	De Laar	Elderveld	Geitenkamp	Heijenoord/Lombok	Klarendal	Malburgen-Oost (Noord)	Malburgen-Oost (Zuid)	Malburgen-West	Monnikenhuizen	Presikhaaf-Oost	Presikhaaf-West	Rijkerswoerd	Schuytgraaf	Spijkerkwartier	St. Marten/Sonsbeek	Velperweg e.o.	Vredenburg/Kronenburg	**Totaal**
wandelen of fietsen	82%	83%	82%	85%	76%	79%	71%	81%	79%	86%	78%	75%	80%	75%	82%	78%	72%	83%	80%	82%	81%	**79%**
neutraal	8%	5%	9%	6%	4%	7%	9%	7%	7%	5%	7%	6%	6%	5%	4%	9%	10%	6%	7%	6%	6%	**7%**
sporten op een sportpark	9%	11%	9%	9%	20%	14%	20%	12%	15%	9%	15%	19%	14%	20%	14%	13%	17%	11%	13%	12%	13%	**14%**

Winkelcentra. Ik kies voor:

	Alteveer/Cranevelt	Arnhemse Broek	Burgemeesterswijk/Hoogkamp	Centrum	De Laar	Elderveld	Geitenkamp	Heijenoord/Lombok	Klarendal	Malburgen-Oost (Noord)	Malburgen-Oost (Zuid)	Malburgen-West	Monnikenhuizen	Presikhaaf-Oost	Presikhaaf-West	Rijkerswoerd	Schuytgraaf	Spijkerkwartier	St. Marten/Sonsbeek	Velperweg e.o.	Vredenburg/Kronenburg	**Totaal**
enkele grote winkelcentra met breed aanbod op centrale plekken in de stad	29%	35%	28%	41%	35%	29%	34%	24%	28%	46%	40%	54%	36%	47%	50%	38%	32%	31%	30%	34%	44%	**36%**
neutraal	11%	7%	11%	9%	11%	16%	11%	15%	7%	12%	17%	8%	7%	20%	4%	11%	12%	6%	10%	10%	12%	**11%**
meerdere kleine winkelcentra met beperkt aanbod in de wijk	60%	58%	61%	50%	54%	55%	54%	61%	65%	42%	43%	38%	57%	33%	46%	51%	56%	63%	60%	56%	44%	**53%**

Ik kies voor bioscoopbezoek:

	Alteveer/Cranevelt	Arnhemse Broek	Burgemeesterswijk/Hoogkamp	Centrum	De Laar	Elderveld	Geitenkamp	Heijenoord/Lombok	Klarendal	Malburgen-Oost (Noord)	Malburgen-Oost (Zuid)	Malburgen-West	Monnikenhuizen	Presikhaaf-Oost	Presikhaaf-West	Rijkerswoerd	Schuytgraaf	Spijkerkwartier	St. Marten/Sonsbeek	Velperweg e.o.	Vredenburg/Kronenburg	**Totaal**
in Arnhem Zuid	3%	6%	4%	6%	42%	36%	8%	3%	1%	25%	28%	33%	0%	7%	9%	41%	38%	5%	2%	5%	40%	**18%**
neutraal	5%	1%	5%	5%	8%	9%	1%	2%	6%	10%	8%	8%	9%	2%	6%	14%	8%	8%	2%	2%	12%	**7%**
in het centrum van de stad	92%	93%	92%	89%	51%	55%	91%	95%	93%	65%	64%	59%	91%	91%	85%	46%	54%	87%	96%	93%	48%	**75%**

Ik kies voor de toekomst van Arnhem:

	Alteveer/Cranevelt	Arnhemse Broek	Burgemeesterswijk/Hoogkamp	Centrum	De Laar	Elderveld	Geitenkamp	Heijenoord/Lombok	Klarendal	Malburgen-Oost (Noord)	Malburgen-Oost (Zuid)	Malburgen-West	Monnikenhuizen	Presikhaaf-Oost	Presikhaaf-West	Rijkerswoerd	Schuytgraaf	Spijkerkwartier	St. Marten/Sonsbeek	Velperweg e.o.	Vredenburg/Kronenburg	**Totaal**
als hoofdstad van Oost-Nederland	49%	39%	48%	48%	37%	33%	25%	38%	33%	39%	39%	33%	29%	41%	37%	38%	38%	44%	37%	39%	41%	**38%**
neutraal	7%	8%	13%	6%	5%	8%	9%	9%	8%	9%	7%	9%	9%	7%	4%	13%	11%	7%	16%	5%	9%	**8%**
als gezellige huiskamer voor haar eigen inwoners	45%	53%	39%	46%	59%	58%	67%	53%	59%	52%	54%	58%	63%	52%	59%	49%	51%	49%	47%	57%	50%	**53%**

Ik kies voor seniorenwoningen:

	Alteveer/Cranevelt	Arnhemse Broek	Burgemeesterswijk/Hoogkamp	Centrum	De Laar	Elderveld	Geitenkamp	Heijenoord/Lombok	Klarendal	Malburgen-Oost (Noord)	Malburgen-Oost (Zuid)	Malburgen-West	Monnikenhuizen	Presikhaaf-Oost	Presikhaaf-West	Rijkerswoerd	Schuytgraaf	Spijkerkwartier	St. Marten/Sonsbeek	Velperweg e.o.	Vredenburg/Kronenburg	**Totaal**
kleinschalig in eigen wijk, maar minder voorzieningen	63%	51%	64%	40%	41%	51%	46%	50%	55%	40%	39%	50%	49%	43%	46%	49%	45%	58%	54%	62%	52%	**50%**
neutraal	11%	11%	7%	2%	6%	6%	6%	10%	10%	11%	6%	5%	6%	11%	5%	4%	9%	6%	6%	4%	7%	**7%**
op een centrale plek in de stad met andere senioren en voorzieningen	27%	38%	29%	58%	53%	42%	48%	40%	35%	50%	55%	45%	44%	47%	49%	46%	46%	36%	40%	34%	41%	**43%**

Woningbouw. Ik kies voor:

	Alteveer/Cranevelt	Arnhemse Broek	Burgemeesterswijk/Hoogkamp	Centrum	De Laar	Elderveld	Geitenkamp	Heijenoord/Lombok	Klarendal	Malburgen-Oost (Noord)	Malburgen-Oost (Zuid)	Malburgen-West	Monnikenhuizen	Presikhaaf-Oost	Presikhaaf-West	Rijkerswoerd	Schuytgraaf	Spijkerkwartier	St. Marten/Sonsbeek	Velperweg e.o.	Vredenburg/Kronenburg	**Totaal**
hoogbouw waardoor er meer ruimte is voor openbaar groen	60%	58%	47%	75%	48%	48%	63%	52%	52%	60%	63%	71%	48%	61%	43%	46%	45%	69%	57%	58%	60%	**56%**
neutraal	13%	17%	17%	8%	12%	15%	6%	16%	17%	10%	9%	9%	27%	15%	13%	14%	17%	8%	10%	13%	13%	**13%**
laagbouw met minder ruimte voor openbaar groen	28%	25%	36%	16%	40%	37%	31%	32%	31%	30%	28%	20%	25%	24%	45%	40%	38%	23%	32%	28%	26%	**31%**

Ik kies voor nieuwbouw:

	Alteveer/Cranevelt	Arnhemse Broek	Burgemeesterswijk/Hoogkamp	Centrum	De Laar	Elderveld	Geitenkamp	Heijenoord/Lombok	Klarendal	Malburgen-Oost (Noord)	Malburgen-Oost (Zuid)	Malburgen-West	Monnikenhuizen	Presikhaaf-Oost	Presikhaaf-West	Rijkerswoerd	Schuytgraaf	Spijkerkwartier	St. Marten/Sonsbeek	Velperweg e.o.	Vredenburg/Kronenburg	**Totaal**
in de stad ten koste van pleinen en parken	21%	42%	34%	36%	39%	35%	51%	36%	33%	36%	46%	37%	31%	40%	37%	35%	38%	35%	32%	29%	34%	**36%**
neutraal	25%	18%	20%	17%	17%	19%	25%	18%	22%	27%	17%	17%	35%	25%	16%	18%	19%	17%	24%	19%	21%	**20%**
buiten de stad ten kosten van bos en weiland	54%	39%	46%	47%	44%	46%	24%	45%	45%	37%	37%	45%	33%	35%	47%	47%	43%	48%	44%	52%	45%	**44%**

Banen voor Arnhemmers zie ik het liefst:

	Alteveer/Cranevelt	Arnhemse Broek	Burgemeesterswijk/Hoogkamp	Centrum	De Laar	Elderveld	Geitenkamp	Heijenoord/Lombok	Klarendal	Malburgen-Oost (Noord)	Malburgen-Oost (Zuid)	Malburgen-West	Monnikenhuizen	Presikhaaf-Oost	Presikhaaf-West	Rijkerswoerd	Schuytgraaf	Spijkerkwartier	St. Marten/Sonsbeek	Velperweg e.o.	Vredenburg/Kronenburg	**Totaal**
in de stad Arnhem	44%	44%	33%	38%	25%	35%	35%	29%	38%	35%	27%	32%	25%	30%	29%	22%	23%	48%	40%	36%	33%	**33%**
neutraal	14%	16%	16%	15%	12%	10%	14%	18%	20%	17%	13%	9%	29%	12%	16%	14%	11%	14%	17%	12%	17%	**15%**
op bereikbare plekken in de regio	42%	40%	51%	48%	63%	55%	51%	53%	42%	49%	60%	59%	46%	58%	55%	64%	67%	39%	43%	52%	50%	**53%**

Ik kies voor de plek / locatie van bedrijven:

	Alteveer/Cranevelt	Arnhemse Broek	Burgemeesterswijk/Hoogkamp	Centrum	De Laar	Elderveld	Geitenkamp	Heijenoord/Lombok	Klarendal	Malburgen-Oost (Noord)	Malburgen-Oost (Zuid)	Malburgen-West	Monnikenhuizen	Presikhaaf-Oost	Presikhaaf-West	Rijkerswoerd	Schuytgraaf	Spijkerkwartier	St. Marten/Sonsbeek	Velperweg e.o.	Vredenburg/Kronenburg	**Totaal**
bij elkaar op bedrijventerreinen	66%	67%	66%	63%	74%	75%	57%	61%	56%	67%	74%	69%	58%	71%	67%	73%	70%	54%	53%	68%	74%	**66%**
neutraal	6%	4%	9%	10%	6%	8%	7%	8%	14%	6%	6%	5%	12%	9%	9%	9%	9%	10%	10%	9%	5%	**8%**
verspreid in de wijk	28%	28%	25%	27%	20%	18%	36%	31%	31%	27%	20%	26%	30%	21%	24%	18%	21%	36%	37%	23%	21%	**25%**

Ik kies bij de vestiging van bedrijven ervoor om:

	Alteveer/Cranevelt	Arnhemse Broek	Burgemeesterswijk/Hoogkamp	Centrum	De Laar	Elderveld	Geitenkamp	Heijenoord/Lombok	Klarendal	Malburgen-Oost (Noord)	Malburgen-Oost (Zuid)	Malburgen-West	Monnikenhuizen	Presikhaaf-Oost	Presikhaaf-West	Rijkerswoerd	Schuytgraaf	Spijkerkwartier	St. Marten/Sonsbeek	Velperweg e.o.	Vredenburg/Kronenburg	**Totaal**
grote bedrijven stimuleren naar Arnhem te komen	24%	22%	24%	20%	25%	21%	7%	17%	15%	22%	27%	19%	24%	17%	20%	28%	32%	21%	17%	21%	25%	**22%**
neutraal	11%	10%	16%	11%	11%	12%	16%	15%	11%	13%	8%	9%	13%	17%	18%	9%	16%	11%	16%	12%	12%	**13%**
kleine ondernemers uit Arnhem te ondersteunen	65%	69%	59%	69%	64%	67%	76%	68%	75%	66%	65%	72%	63%	65%	62%	63%	52%	68%	66%	67%	62%	**65%**

De straat is er:

	Alteveer/Cranevelt	Arnhemse Broek	Burgemeesterswijk/Hoogkamp	Centrum	De Laar	Elderveld	Geitenkamp	Heijenoord/Lombok	Klarendal	Malburgen-Oost (Noord)	Malburgen-Oost (Zuid)	Malburgen-West	Monnikenhuizen	Presikhaaf-Oost	Presikhaaf-West	Rijkerswoerd	Schuytgraaf	Spijkerkwartier	St. Marten/Sonsbeek	Velperweg e.o.	Vredenburg/Kronenburg	**Totaal**
om te spelen en te verblijven	61%	62%	60%	66%	56%	61%	55%	61%	63%	53%	53%	63%	58%	48%	50%	45%	58%	72%	69%	67%	57%	**59%**
neutraal	15%	15%	19%	9%	15%	14%	14%	18%	14%	19%	16%	6%	19%	14%	8%	14%	14%	10%	11%	10%	13%	**14%**
om doorheen te rijden en te parkeren	24%	23%	21%	25%	28%	25%	31%	21%	24%	28%	31%	31%	22%	38%	42%	41%	28%	18%	20%	23%	30%	**27%**

Ik kies een binnenstad die:

	Alteveer/Cranevelt	Arnhemse Broek	Burgemeesterswijk/Hoogkamp	Centrum	De Laar	Elderveld	Geitenkamp	Heijenoord/Lombok	Klarendal	Malburgen-Oost (Noord)	Malburgen-Oost (Zuid)	Malburgen-West	Monnikenhuizen	Presikhaaf-Oost	Presikhaaf-West	Rijkerswoerd	Schuytgraaf	Spijkerkwartier	St. Marten/Sonsbeek	Velperweg e.o.	Vredenburg/Kronenburg	**Totaal**
goed bereikbaar is voor OV, fiets en voetganger	81%	69%	77%	75%	58%	61%	66%	86%	78%	74%	71%	73%	73%	69%	65%	57%	61%	84%	77%	84%	64%	**71%**
neutraal	8%	16%	13%	4%	18%	11%	11%	6%	12%	13%	13%	11%	15%	10%	8%	15%	12%	6%	9%	7%	6%	**11%**
goede parkeervoorzieningen voor de auto heeft	11%	15%	10%	21%	24%	27%	24%	8%	10%	13%	17%	16%	12%	21%	27%	28%	27%	10%	14%	10%	30%	**18%**

De bus:

	Alteveer/Cranevelt	Arnhemse Broek	Burgemeesterswijk/Hoogkamp	Centrum	De Laar	Elderveld	Geitenkamp	Heijenoord/Lombok	Klarendal	Malburgen-Oost (Noord)	Malburgen-Oost (Zuid)	Malburgen-West	Monnikenhuizen	Presikhaaf-Oost	Presikhaaf-West	Rijkerswoerd	Schuytgraaf	Spijkerkwartier	St. Marten/Sonsbeek	Velperweg e.o.	Vredenburg/Kronenburg	**Totaal**
komt overal in de stad, maar minder vaak	59%	44%	48%	49%	51%	43%	48%	55%	44%	48%	51%	48%	45%	40%	55%	56%	44%	56%	47%	49%	40%	**48%**
neutraal	7%	22%	12%	11%	14%	19%	16%	13%	21%	15%	10%	13%	20%	16%	10%	13%	16%	9%	12%	15%	18%	**14%**
komt niet overal in de stad, maar wel vaker	34%	33%	39%	40%	36%	38%	35%	32%	35%	38%	39%	39%	35%	43%	35%	31%	41%	34%	42%	36%	42%	**37%**

Auto's:

	Alteveer/Cranevelt	Arnhemse Broek	Burgemeesterswijk/Hoogkamp	Centrum	De Laar	Elderveld	Geitenkamp	Heijenoord/Lombok	Klarendal	Malburgen-Oost (Noord)	Malburgen-Oost (Zuid)	Malburgen-West	Monnikenhuizen	Presikhaaf-Oost	Presikhaaf-West	Rijkerswoerd	Schuytgraaf	Spijkerkwartier	St. Marten/Sonsbeek	Velperweg e.o.	Vredenburg/Kronenburg	**Totaal**
mogen in de hele stad max. 30 km/h voor een veilige fietssituatie	73%	75%	74%	73%	57%	54%	58%	71%	69%	62%	59%	66%	64%	61%	57%	56%	53%	74%	75%	72%	57%	**64%**
neutraal	11%	3%	11%	5%	13%	15%	13%	9%	7%	9%	11%	10%	15%	12%	7%	13%	15%	10%	10%	10%	8%	**11%**
mogen harder rijden voor een betere bereikbaarheid	16%	22%	16%	21%	30%	31%	29%	21%	25%	30%	30%	24%	21%	27%	36%	31%	33%	16%	15%	18%	35%	**25%**

De Veluwe en het buitengebied ten noorden van de Schelmseweg:

	Alteveer/Cranevelt	Arnhemse Broek	Burgemeesterswijk/Hoogkamp	Centrum	De Laar	Elderveld	Geitenkamp	Heijenoord/Lombok	Klarendal	Malburgen-Oost (Noord)	Malburgen-Oost (Zuid)	Malburgen-West	Monnikenhuizen	Presikhaaf-Oost	Presikhaaf-West	Rijkerswoerd	Schuytgraaf	Spijkerkwartier	St. Marten/Sonsbeek	Velperweg e.o.	Vredenburg/Kronenburg	**Totaal**
voor natuur behouden	74%	66%	59%	64%	61%	57%	70%	73%	67%	59%	58%	64%	66%	69%	51%	56%	55%	58%	66%	65%	58%	**62%**
neutraal	4%	8%	11%	5%	10%	15%	6%	6%	9%	10%	11%	8%	6%	5%	7%	11%	9%	12%	11%	6%	6%	**9%**
ook gebruiken voor recreatie	22%	26%	30%	31%	29%	28%	24%	21%	23%	32%	32%	28%	28%	27%	42%	33%	36%	30%	24%	29%	36%	**29%**

Bij groen kies ik voor:

	Alteveer/Cranevelt	Arnhemse Broek	Burgemeesterswijk/Hoogkamp	Centrum	De Laar	Elderveld	Geitenkamp	Heijenoord/Lombok	Klarendal	Malburgen-Oost (Noord)	Malburgen-Oost (Zuid)	Malburgen-West	Monnikenhuizen	Presikhaaf-Oost	Presikhaaf-West	Rijkerswoerd	Schuytgraaf	Spijkerkwartier	St. Marten/Sonsbeek	Velperweg e.o.	Vredenburg/Kronenburg	**Totaal**
een plantsoen of parkje dichtbij	63%	66%	60%	68%	73%	78%	72%	66%	57%	75%	74%	65%	61%	62%	74%	66%	77%	66%	57%	70%	69%	**68%**
neutraal	24%	14%	14%	8%	10%	8%	8%	16%	15%	10%	11%	14%	20%	12%	4%	12%	9%	8%	16%	12%	11%	**12%**
een groot stadspark verder weg	13%	20%	25%	24%	17%	14%	20%	18%	29%	15%	15%	21%	19%	26%	22%	22%	15%	26%	27%	18%	20%	**20%**

Wie neemt het initiatief om klimaatverandering tegen te gaan?

	Alteveer/Cranevelt	Arnhemse Broek	Burgemeesterswijk/Hoogkamp	Centrum	De Laar	Elderveld	Geitenkamp	Heijenoord/Lombok	Klarendal	Malburgen-Oost (Noord)	Malburgen-Oost (Zuid)	Malburgen-West	Monnikenhuizen	Presikhaaf-Oost	Presikhaaf-West	Rijkerswoerd	Schuytgraaf	Spijkerkwartier	St. Marten/Sonsbeek	Velperweg e.o.	Vredenburg/Kronenburg	**Totaal**
inwoners zelf (bijvoorbeeld door stenen uit de tuin te halen)	25%	16%	14%	21%	27%	20%	26%	19%	21%	20%	32%	27%	16%	26%	20%	21%	24%	14%	19%	22%	24%	**22%**
neutraal	25%	27%	37%	21%	22%	25%	29%	30%	23%	20%	27%	18%	38%	21%	22%	29%	26%	23%	33%	27%	18%	**26%**
de gemeente (bijvoorbeeld door te zorgen voor wateropvang in de straat)	51%	57%	49%	58%	52%	55%	45%	50%	56%	59%	41%	56%	46%	53%	58%	50%	50%	63%	48%	51%	58%	**53%**

Wat vindt u belangrijker?

	Alteveer/Cranevelt	Arnhemse Broek	Burgemeesterswijk/Hoogkamp	Centrum	De Laar	Elderveld	Geitenkamp	Heijenoord/Lombok	Klarendal	Malburgen-Oost (Noord)	Malburgen-Oost (Zuid)	Malburgen-West	Monnikenhuizen	Presikhaaf-Oost	Presikhaaf-West	Rijkerswoerd	Schuytgraaf	Spijkerkwartier	St. Marten/Sonsbeek	Velperweg e.o.	Vredenburg/Kronenburg	**Totaal**
eigen voedselproductie (stadslandbouw)	36%	37%	36%	40%	45%	48%	38%	46%	39%	41%	53%	42%	49%	40%	51%	42%	43%	38%	35%	48%	40%	**42%**
neutraal	16%	14%	18%	9%	15%	19%	26%	17%	17%	11%	15%	18%	16%	14%	10%	15%	14%	12%	16%	12%	9%	**14%**
energie opwekken (zonneparken)	49%	49%	46%	51%	40%	33%	36%	38%	45%	48%	32%	40%	35%	46%	39%	43%	44%	50%	49%	41%	51%	**43%**

Bijlage 4: Totaalbeelden

Arnhem Netwerkstad

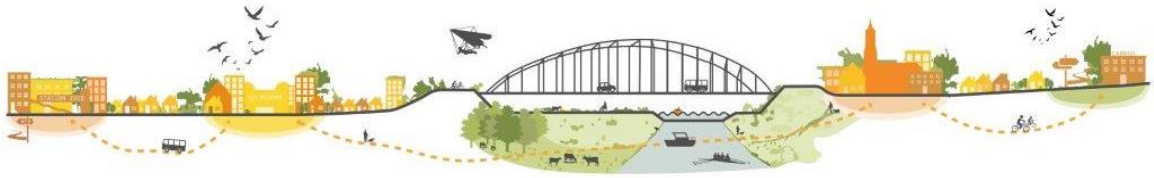

De stad groeit vooral rondom bestaande en nieuwe knooppunten in de stad. Knooppunten zijn stations, winkelcentra of andere goed bereikbare plekken waar veel mensen samen komen. Bij de grote knooppunten komt een mix van voorzieningen, woningen en bedrijven. Schone en veilige routes verbinden de knooppunten. De schone bus rijdt elke 5 tot 10 minuten tussen de centra. Elke wijk grenst aan een knooppunt en aan het groen.

Compacte Stad

De stad groeit vooral in het hart van de stad. We vergroten het centrum over de Rijn. Zo verbinden we Arnhem-Noord met Arnhem-Zuid. In het centrum komt een mix van woningen en bedrijven. De Rijn stroomt dwars door het hart en wordt een verbindend rivierpark tussen noord en zuid. Het centrum is autoluw. De bruggen in het hart vormen een ring met snelle openbaar vervoer verbindingen. De wijken omringen het hart en bieden rust en ruimte.

Stad van Boulevards

De stad groeit vooral langs de belangrijke invalswegen zoals de Velperweg, Amsterdamseweg en de Burgemeester Matsersingel. Deze invalswegen bouwen we om naar boulevards met een mix van woningen en bedrijven. De boulevards worden groen ingericht en zijn goed bereikbaar voor alle vormen van vervoer. De wegen vormen niet langer de grens tussen stadsdelen maar verbinden de omliggende buurten. De boulevard als bruisende ontmoetingsplek.

Citisens.nl

Organisaties zoeken nieuwe vormen om het publiek directer te bevragen, te verbinden. Merk jij dat ook?

Dat is wat Citisens biedt.

Wij organiseren betrokkenheid. Met een veelzijdig team staan we voor je klaar: ervaren onderzoekers, data-analisten en campagnespecialisten.

Van: A. Sommeling
Verzonden: zaterdag 17 juli 2021 9:00
Aan: Omgevingsvisie <omgevingsvisie@raad.arnhem.nl>
Onderwerp: de komst van kunstmatige intelligentie

Geachte gemeenteraad,

De omgevingsvisie van Arnhem ziet er prachtig uit. Vanzelfsprekend is er goed over alles nagedacht. Ik heb misschien nog wel twee punten om over na te denken.

- We ontkomen niet aan het bouwen van nieuwe woningen e.d. Nou is er veel mis gegaan in Arnhem na de tweede wereldoorlog, als het gaat om architectonische keuzes. Dit heeft Arnhem qua looks niet de meest gezellige stad gemaakt qua uiterlijk. Daar waar de bouw van voor de tweede wereld oorlog er nog staat heeft alles zijn charme nog, maar daarna… helaas.

Nou kan er met een aantal simpele ingrepen ook de nieuwbouw die er komen gaat minder kill gemaakt worden. Een voorbeeld is toch wel de bouw van de Schuytgraaf in Arnhem in tegenstelling tot bijvoorbeeld de blokkendozen in de herbouwde wijk in Presikhaaf II of de twee compleet uit de toon vallende torens bij het station.. Maak hier verstandige keuzes in. Ga niet voor strakke vormen die bijna elke architect een gemeente graag wilt aansmeren. Deze architect houdt alleen rekening met zijn eigen portfolio en niet met de gezelligheid en woongenot van de mensen in de buurt en hoe het in het complete plaatje past.

- Een ander punt van aandacht is de snelle groei van kunstmatige intelligentie. Deze groeit niet met een recht strakke stijgende lijn, maar deze groei is exponentieel. Dat wil zeggen dat veranderingen op dit gebied er veel sneller zullen zijn dan verwacht. Kunstmatige Intelligentie zal een enorme grote rol gaan spelen in onze samenleving, maar de grootste impact zal deze waarschijnlijk gaan hebben op de vrijetijdsbesteding van de mensen. Verreweg de meeste banen zullen overbodig worden. Als gevolg hiervan zal uiteindelijk een universeel basisinkomen ook onvermijdelijk zijn. Mensen zullen de mogelijkheid krijgen om meer creatief te zijn en meer tijd hebben voor sporten e.d. Dit zal een heel groot gedeelte van ons leven gaan bepalen. Zorg dat hier rekening mee gehouden wordt. Nu las ik al dat de binnenstad veranderd van een omgeving van nice to buy naar nice to meet. Perfect, maar maak er een meer complete culturele ervaring van.

Met vriendelijke groet,

A. Sommeling

Van: H. Monsma
Verzonden: zondag 18 juli 2021 13:13
Aan: Omgevingsvisie <omgevingsvisie@raad.arnhem.nl>
Onderwerp: RE: Besluitvorming Omgevingsvisie Arnhem 2040

Beste meneer, mevrouw,

In reactie op de mail van de projectsecretaris stuur ik u mijn vragen en opmerkingen over het voorontwerp omgevingsvisie.

Het viel mij op in de plannen dat wordt aangegeven het bruisende centrum meer een ontmoetingscentrum te gaan maken. Het lijkt mij mooi als er minder kledingwinkels komen en meer (goedkope) expositieplekken voor kunstenaars en studenten van de kunstacademie, plek voor woningen en terrassen&horeca behouden blijven. En misschien ook wat meer of beter vindbare huizen van de wijk waar mensen samen kunnen komen voor een leuke cursus of gewoon een kopje koffie. Voor kinderen mis ik activiteiten in de zomervakantie in deze buurt, liefst ook voor kinderen met een beperking/ rugzakje maar niet perse een grote portemonnee.

Voor Arnhem Zuid heb ik niet gelezen (heb ik het gemist?) over plannen voor ontmoetingsplekken en/of horeca. Ik woon zelf in Arnhem Zuid en merk dat ik weinig aanbod kan vinden, zoals bijvoorbeeld restaurants. Wij gaan weleens eten bij Fort 4 in Schuytgraaf en bij La Rocca in de RijnBoulder kun je pizza krijgen, maar vergeleken met het stadscentrum is dit wel erg weinig. Ik mis het gevoel van samen komen zoals dat kan in de stad en zou graag zien dat er bijvoorbeeld rondom station Arnhem Zuid en in de buurt van Kronenburg of de Rijnboulder wat meer kansen zijn om met vrienden af te spreken om ergens een hapje te eten of eind van de middag op een terras kan ontspannen met hapje en drankje. Het zou helemaal mooi zijn als dit binnen het kader van duurzame omgeving in een soort binnentuin zou kunnen, of binnen een stadsparkje.

Verder hoop ik dat bij nieuwbouw alle gebouwen voorzien worden van netjes weggewerkte installaties (bodem warmtepompen) voor duurzame energie. Dat de gemeente hier actief voor zorgt dat het nu al gebeurt en niet wacht tot 2030.

Ik wens u veel succes met het verder uitwerken van de plannen!

H. Monsma

Van: K. Kleinedorst
Verzonden: maandag 19 juli 2021 9:33
Aan: Omgevingsvisie <omgevingsvisie@raad.arnhem.nl>
Onderwerp: relatie met vorige hinderwet

Voor openluchtzwembad Klarenbeek is in 1993 een strikte vergunning afgegeven.
Het betreft de openingstijden, seizoensopening en activiteiten op het bad.
Met de nieuwe Omgevingsvergunning lijken deze beperkingen geheel verdwenen, met – voor omwonenden – vervelende gevolgen.
In de nieuwe wet zou een relatie moeten zitten met eerder verleende vergunningen. Deze ontbreekt nu geheel.
K. Kleinedorst

Van: J. Koot
Verzonden: maandag 19 juli 2021 15:11
Aan: Omgevingsvisie <omgevingsvisie@raad.arnhem.nl>
Onderwerp: reactie op de mail

Geachte heer, mevrouw,

Covid 19 heeft onze vakantiewensen verschoven naar het najaar. We hopen dan goed te kunnen reizen, maar weten nog niet waarheen. In ieder geval zijn we afwezig. Toch wil ik een paar standpunten doorgeven en hoop dan later weer beter te kunnen aanhaken.

Compacte stad

Ik vraag mij geregeld af welk gebied wordt bedoeld als "de Gemeente" het over **de stad** heeft. Ik heb vaak de indruk dat daarmee het oude centrum wordt bedoeld. Net zoals in Huissen het centrum "de stad" wordt genoemd.
Wij wonen sinds de opbouw van Stadseiland in Arnhem-Zuid-Oost-Noord. De ZONnige kant. Daar herken ik het beeld van Amsterdam-Noord, waar ik ben opgegroeid. Amsterdam-Noord is heel lang dorps gebleven. Je kon in het begin alleen naar het centrum met de pont of het Nieuwendammer bootje. Nu is het gebied van de yuppen. Yuppen die aan de overkant geen woning meer konden krijgen en hele buurten hebben opgekocht. Wij zijn er in 1970 vertrokken. Ik heb mij nooit Amsterdammer gevoeld, eerder een Nieuwendammer.

Seniorenbouw
Dat benoem ik omdat ik natuurlijk zelf tot die groep hoor. Om de woon en bouwruimte maakt hoog- of laagbouw eigenlijk niets uit. Hoogbouw is minder grond gebonden, maar heeft veel ruimte rondom nodig. Hoogbouw is wel veiliger wonen.. Daar tegenover hebben senioren minder ruimte nodig. De leefruimte compleet gelijkvloers met hooguit een extra kamer op een verdieping voor hobby en spullen die niet direct nodig zijn. Voordeel van laagbouw zit vooral aan de sociale kant. In een door ons ontwikkeld bouwplan voor senioren kijken we vooral naar elkaar om. De Gemeente heeft geen geld genoeg voor de zorgkant en daarnaast ook geen capaciteit. Wij senioren moeten het dus zelf proberen op te lossen. Dat kan ook, zeker als je je niet gaat afsluiten van de jongeren. Co2 speelt geen rol, als we compleet tot hout overgaan.. Doordat we veel minder papier zijn gaan gebruiken zijn er veel productiebossen over in Scandinavië en Canada. Er is hout genoeg als je bereid bent iets verder te kijken.

Klimaatverandering
Houtbouw heeft ook een beter binnenklimaat in zomer en winter dan beton en stenen. Ook hier moeten we bereid zijn verder te kijken. Hoe zijn de vordering en bij onze buurlanden? Dan heb ik het niet over de warmtepompen. Zeker niet in een rivierengebied. Daar is het fundament (de grond) minder stabiel. Wilt u hier een tweede Groningen? Als je bij veel huizen een warmtepomp plaatst, wordt er veel warm water naar boven gehaald en koud water teruggebracht. De grond gaat dan inkrimpen.
Arnhem zou toch de stad van **Waterstof** zijn.? Natuurlijk is het een andere investering, maar reken de andere modellen eens goed oor? Ook op de langere termijn.!! Daar doen we het toch voor?? Ik zal het zelf niet meer meemaken. Probeer niet zelf het wiel uit te vinden, maar kijk naar de buurlanden.

Dit zijn mijn voornaamste punten.

Ik wens jullie (dus ook ons) een gezond verstand.

Met vriendelijke groeten

J. Koot

Opmerkingen omgevingsvisie gemeente Arnhem 2040
21 juli 2021
P. Donders

Waarom een koers.
Meer woningen nodig en er komt een energie transitie aan. Dit lijkt mij een voldoende opgave.
Groei wordt niet als doelstelling genoemd, maar komt wel als zodanig in het verhaal voor. Voor mij is groei geen doelstelling. Kan wel het gevolg zijn.
Ruimte intensief, goed benutten. Is raadzaam, maar er wordt geen grens aangegeven. Gaan we de beukenlaan over ?
Extra functies in de wijken. Zie daar vooralsnog niet de ruimte voor.
Duurzaam en gezond. Mooie doelen, maar hoe wordt het resultaat gemeten? Kom ik in 5.2 op terug.
Kader voor deze visie is al getekend. Ik verwacht meer invloed van de externe factoren dan de invloed van deze online input.
Tweedeling. Hier wordt vaker over gesproken. Arm en rijk. Maar ten eerste is er een meervoudige deling en ten tweede; Je zaakjes bijhouden is niet afhankelijk van het inkomen.
Bouwen. Bouw naar de te verwachten vraag. Houdt er ook rekening mee dat de “grijze golf ”eens verdwijnt. Bouw niet voor het hoogste rendement van het project.
Regenbuien. De gemeente hoeft echt niet te wachten met het nemen van maatregelen om meer regen op te slaan en goed te geleiden.

4.2
“We richten ons op een sterke positionering en profilering van Arnhem als groene creatieve ondernemende energiestad in het stedelijk netwerk Nederland.” Ik vraag mij af waarom dan terrein IJsseloord al zo goed als vol staat. Veel ruimte wordt ingenomen door een Storage firma. Dat is geen match.

4.3
“Dit betekent dat behoud en versterking van groenstructuur en cultuurhistorische waarden belangrijke voorwaarden zijn bij ontwikkeling.” Ik zou zeggen; mogen niet aangetast worden.
Duurzame en gezonde ontwikkeling. Ik ben niet zo optimistisch over het effect van spullen, zoals auto’s delen.
Gebouwen met vervallen functie. Sloop kan een optie zijn als daarbij bv hoogbouw en groen mogelijk wordt.
Slim omgaan met ruimte gebrek. Bij NS stations in de hoogte bouwen. Er wordt niet aangegeven welke stations. 3 in noord en 1 in zuid. In noord zie ik ruimte bij station Presikhaaf. Maar acht het onwaarschijnlijk dat we in de wei een flat gaan bouwen. Graag duidelijkheid hierover.

4.4
De kaarten zijn te onduidelijk om locatie te kunnen bepalen.
Hoog dynamische ontwikkeling. Bedoelt U hiermee; installeren van zonnepanelen, warmtepompen, laadpalen en het aanleggen van groenstroken met wateropslag mogelijkheid ? Ik zou beginnen met de groenstroken, dan de zonnepanelen.

5. Thematische uitwerking.
Groene verbinding herstellen. Dit deel van de visie heeft een lagere prioriteit. Eerst maar transitie en woningen. Toerisme aanjagen is overbodig ! zelfs ongewenst !

In de binnen stad. Creatieve corridor. Parkeergarage Rozet staat hier behoorlijk in de weg. Er was toen nog geen visie. Ik zou zeggen; succes.
Contrast van onze wijken. Heeft ook geen prioriteit. Verander niet in een tevreden wijk (kijk daar in ieder geval mee uit)
Straten transformeren. Laadpalen plaatsen bedoelt U. en parkeerplaatsen opheffen, want er is ruimte nodig om te spelen. Er zijn blijkbaar te weinig parken of plantsoenen om in te spelen. Ook als men de auto op eigen terrein moet gaan plaatsen gaat dat ten koste van groen. Beton dorp verschijnt.
Groen van particulieren. Nooit antwoord gehad op een vraag aan gemeenteraadslid over evaluatie van afschaffen van de kapvergunning ! Afschaffen was een slecht besluit. Tegeltax of boombonus ?

5.2
Gezonde leefbare stad.
Benieuwd naar de groenverbinding. Kan er eens wat ander gebruikt worden, stad staat al vol met lonicera nitida en rodondendron.
Wijken mixen. Vlot geschreven, succes ermee.
Veel over gezondheid en milieu. Echter de trillingen, het geluid en het fijnstof veroorzaakt door, met name het goederenvervoer per spoor, wordt stelselmatig buitenbeschouwing gelaten ! Laten we de benzinemotor ook buitenbeschouwing in het CO2 vraagstuk ?

5.5
Schone mobiliteit.
“We gaan vaker lopen, we gaan vaker op de fiets”, Ten eerste zie ik al heel veel buurtbewoners op de fiets de boodschappen doen. Ten tweede, Het gebruik van de auto komt daar niet mee te vervallen. Het gebruik kan iets afnemen. Wees niet te optimistisch over het idee dat de fiets iets oplost. Snelfietsroutes lijkt mij meer een hobby als een oplossing. Vroeger ging ik per fiets van centrum Arnhem (steenstraat) naar centrum Nijmegen om te werken. Dat ging prima over de rijkswegen. Pedelacs, die zeer snelle fietsen zijn een gevaar. Houden zich niet aan de maximum snelheid. Geven dan de schuld aan het andere verkeer, als er wat fout gaat.

5.5
Slim ruimte gebruik.
Als ik het goed begrijp komt het slim ruimte gebruik neer op; “doe Uw auto weg”. Er zal heus wel iemand zijn die zijn auto weg kan doen. Maar wees hier ook niet te optimistisch. Ik geef even een voorbeeld ; Hij werkt in ploegendienst in industrie, zijn vriendin in ploegendienst in de zorg. Even belangrijke informatie; het openbaarvervoer vertrekt veel te laat om mensen naar hun vroege dienst te kunnen brengen. En de afstanden > 20km. 2 auto’s nodig ! En er werken nog steeds zeer veel mensen in ploegendienst. (In de politiek en bestuur heeft men hier geen idee van)

P. Donders

Van: K. Kleinendorst
Verzonden: zondag 22 augustus 2021 10:18
Aan: Omgevingsvisie <omgevingsvisie@raad.arnhem.nl>
Onderwerp: Toekomst stad

Meer aandacht voor donkere plekken in het buitengebied, dus minder straatlantaarns of alleen die aanspringen als er iemand langs komt.
Vooral in Noord branden veel nutteloze straatverlichtingen

Met vriendelijke groet,

K. Kleinendorst

Van: R. Bierdrager
Verzonden: woensdag 8 september 2021 22:32
Aan: Omgevingsvisie <omgevingsvisie@raad.arnhem.nl>
Onderwerp: mening concept omgevingsvisie

Goede avond,
Toch nog net voor sluiting een korte reactie op de door u gestelde vragen betreffende de concept omgevingsvisie:

- Zijn de juiste uitdagingen beschreven? Of ontbreekt er nog een belangrijke? Reactie: Als ik het zo snel zie zijn de juiste uitdagingen beschreven en mis ik er geen.
- Voelt u zich thuis in Arnhem in 2040, zoals die staat beschreven? Reactie: Ja, ik voel me er in thuis. Het is nog ver weg. Dan ben ik hoop ik inmiddels de 65 gepasseerd.
- Worden de juiste thema's beschreven, en daarbinnen de juiste doelen gesteld? Reactie: Het is wat veel. Ik ken niet elk gebied goed. Ik vind het wel wat vreemd, goedkoop om een zonnepark te plannen in een nu nog militair gebied dat op termijn natuurgebied (De Hoge Veluwe)zou moeten worden bij beeindiging van de militair gebruik. En een gepland zonnepark in de Zuid, Elderveld, is nu opeens weer zoekgebied nieuwbouw, indikking bebouwing wijk geworden. Overigens de huizen in Centrum Zuid hebben een primadak voor zonnepanelen, zie nu al in De Laar Oost/West waar veel huizen met zonnepanelen bedekt zijn/.
- Wat moet volgens u meer aandacht krijgen en wat moet juist worden geschrapt? En waarom? Reactie: Mij lijkt het goed in balans.
- Kunt u zich vinden in de uitwerking per gebied (centrum/Arnhem Oost/Centrum Zuid en Arnhem Noord)? Reactie: Ik woon zelf in Centrum Zuid. Ik kan me vinden in de uitwerking. Ik mis alleen dat er ook nog plannen zijn voor de revitalisering van de Woonboulevard. Op het plan voor Noord mis ik de ingang Schaarsbergen van Park De Hoge Veluwe. En Museum 40-45 staat links van de weg en niet rechts. en de zoeklocatie voor een ontvangstlokatie zweeft ook wat in de ruimte (waarschijnlijk Bunker Diogenes bedoelt)
- Wat mist er volgens u in de omgevingsvisie? Reactie: Nee, ik mis niet iets. Alles is vermeld.

Groet,
R. Bierdrager

A. Sommeling 17-07-2021	De omgevingsvisie van Arnhem ziet er prachtig uit. Vanzelfsprekend is er goed over alles nagedacht. Ik heb misschien nog wel twee punten om over na te denken. - We ontkomen niet aan het bouwen van nieuwe woningen e.d. Nou is er veel mis gegaan in Arnhem na de tweede wereldoorlog, als het gaat om architectonische keuzes. Dit heeft Arnhem qua looks niet de meest gezellige stad gemaakt qua uiterlijk. Daar waar de bouw van voor de tweede wereld oorlog er nog staat heeft alles zijn charme nog, maar daarna… helaas. Nou kan er met een aantal simpele ingrepen ook de nieuwbouw die er komen gaat minder kill gemaakt worden. Een voorbeeld is toch wel de bouw van de Schuytgraaf in Arnhem in tegenstelling tot bijvoorbeeld de blokkendozen in de herbouwde wijk in Presikhaaf II of de twee compleet uit de toon vallende torens bij het station.. Maak hier verstandige keuzes in. Ga niet voor strakke vormen die bijna elke architect een gemeente graag wilt aansmeren. Deze architect houdt alleen rekening met zijn eigen portfolio en niet met de gezelligheid en woongenot van de mensen in de buurt en hoe het in het complete plaatje past. - Een ander punt van aandacht is de snelle groei van kunstmatige intelligentie. Deze groeit niet met een recht strakke stijgende lijn, maar deze groei is exponentieel. Dat wil zeggen dat veranderingen op dit gebied er veel sneller zullen zijn dan verwacht. Kunstmatige Intelligentie zal een enorme grote rol gaan spelen in onze samenleving, maar de grootste impact zal deze waarschijnlijk gaan hebben op de vrijetijdsbesteding van de mensen. Verreweg de meeste banen zullen overbodig worden. Als gevolg hiervan zal uiteindelijk een universeel basisinkomen ook onvermijdelijk zijn. Mensen zullen de mogelijkheid krijgen om meer creatief te zijn en meer tijd hebben voor sporten e.d. Dit zal een heel groot gedeelte van ons leven gaan bepalen. Zorg dat hier rekening mee gehouden wordt. Nu las ik al dat de binnenstad veranderd van een omgeving van nice to buy naar nice to meet. Perfect, maar maak er een meer complete culturele ervaring van.	Pag .19, pag 30, pag .32, pag .40 Pag. 26, pag.39, pag 46, pag 47
H. Monsma 18-07-2021	In reactie op de mail van de projectsecretaris stuur ik u mijn vragen en opmerkingen over het voorontwerp omgevingsvisie. Het viel mij op in de plannen dat wordt aangegeven het bruisende centrum meer een ontmoetingscentrum te gaan maken. Het lijkt mij mooi als er minder kledingwinkels komen en meer (goedkope) expositieplekken voor kunstenaars en studenten van de kunstacademie, plek voor woningen en terrassen&horeca behouden blijven. En misschien ook wat meer of beter vindbare huizen van de wijk waar mensen samen kunnen komen voor een leuke cursus of gewoon een kopje koffie. Voor kinderen mis ik activiteiten in de zomervakantie in deze buurt, liefst ook voor kinderen met een beperking/ rugzakje maar niet perse een grote portemonnee.	Pag. 26, pag.39, pag 46, pag 47

	Voor Arnhem Zuid heb ik niet gelezen (heb ik het gemist?) over plannen voor ontmoetingsplekken en/of horeca. Ik woon zelf in Arnhem Zuid en merk dat ik weinig aanbod kan vinden, zoals bijvoorbeeld restaurants. Wij gaan weleens eten bij Fort 4 in Schuytgraaf en bij La Rocca in de RijnBoulder kun je pizza krijgen, maar vergeleken met het stadscentrum is dit wel erg weinig. Ik mis het gevoel van samen komen zoals dat kan in de stad en zou graag zien dat er bijvoorbeeld rondom station Arnhem Zuid en in de buurt van Kronenburg of de Rijnboulder wat meer kansen zijn om met vrienden af te spreken om ergens een hapje te eten of eind van de middag op een terras kan ontspannen met hapje en drankje. Het zou helemaal mooi zijn als dit binnen het kader van duurzame omgeving in een soort binnentuin zou kunnen, of binnen een stadsparkje. Verder hoop ik dat bij nieuwbouw alle gebouwen voorzien worden van netjes weggewerkte installaties (bodem warmtepompen) voor duurzame energie. Dat de gemeente hier actief voor zorgt dat het nu al gebeurt en niet wacht tot 2030. Ik wens u veel succes met het verder uitwerken van de plannen!	Pag. 47, pag 68, pag 69
K. Kleinedorst 19-07-2021	Voor openluchtzwembad Klarenbeek is in 1993 een strikte vergunning afgegeven. Het betreft de openingstijden, seizoensopening en activiteiten op het bad. Met de nieuwe Omgevingsvergunning lijken deze beperkingen geheel verdwenen, met – voor omwonenden – vervelende gevolgen. In de nieuwe wet zou een relatie moeten zitten met eerder verleende vergunningen. Deze ontbreekt nu geheel.	Omgevingswet; geen omgevingsvisie
J. Koot 19-07-2021	Covid 19 heeft onze vakantiewensen verschoven naar het najaar. We hopen dan goed te kunnen reizen, maar weten nog niet waarheen. In ieder geval zijn we afwezig. Toch wil ik een paar standpunten doorgeven en hoop dan later weer beter te kunnen aanhaken. **Compacte stad** Ik vraag mij geregeld af welk gebied wordt bedoeld als "de Gemeente" het over **de stad** heeft. Ik heb vaak de indruk dat daarmee het oude centrum wordt bedoeld. Net zoals in Huissen het centrum "de stad" wordt genoemd. Wij wonen sinds de opbouw van Stadseiland in Arnhem-Zuid-Oost-Noord. De ZONnige kant. Daar herken ik het beeld van Amsterdam-Noord, waar ik ben opgegroeid. Amsterdam-Noord is heel lang dorps gebleven. Je kon in het begin alleen naar het centrum met de pont of het Nieuwendammer bootje. Nu is het gebied van de yuppen. Yuppen die aan de overkant geen woning meer konden krijgen en hele buurten hebben opgekocht. Wij zijn er in 1970 vertrokken. Ik heb mij nooit Amsterdammer gevoeld, eerder een Nieuwendammer. **Seniorenbouw** Dat benoem ik omdat ik natuurlijk zelf tot die groep hoor. Om de woon en bouwruimte maakt hoog- of laagbouw eigenlijk niets uit. Hoogbouw is minder grond gebonden, maar heeft veel	Pag 29-30-31 en gebiedsuitwerkingen pag. 57-77

	ruimte rondom nodig. Hoogbouw is wel veiliger wonen.. Daar tegenover hebben senioren minder ruimte nodig. De leefruimte compleet gelijkvloers met hooguit een extra kamer op een verdieping voor hobby en spullen die niet direct nodig zijn. Voordeel van laagbouw zit vooral aan de sociale kant. In een door ons ontwikkeld bouwplan voor senioren kijken we vooral naar elkaar om. De Gemeente heeft geen geld genoeg voor de zorgkant en daarnaast ook geen capaciteit. Wij senioren moeten het dus zelf proberen op te lossen. Dat kan ook, zeker als je je niet gaat afsluiten van de jongeren. Co2 speelt geen rol, als we compleet tot hout overgaan.. Doordat we veel minder papier zijn gaan gebruiken zijn er veel productiebossen over in Scandinavië en Canada. Er is hout genoeg als je bereid bent iets verder te kijken. **Klimaatverandering** Houtbouw heeft ook een beter binnenklimaat in zomer en winter dan beton en stenen. Ook hier moeten we bereid zijn verder te kijken. Hoe zijn de vordering en bij onze buurlanden? Dan heb ik het niet over de warmtepompen. Zeker niet in een rivierengebied. Daar is het fundament (de grond) minder stabiel. Wilt u hier een tweede Groningen? Als je bij veel huizen een warmtepomp plaatst, wordt er veel warm water naar boven gehaald en koud water teruggebracht. De grond gaat dan inkrimpen. Arnhem zou toch de stad van **Waterstof** zijn.? Natuurlijk is het een andere investering, maar reken de andere modellen eens goed oor? Ook op de langere termijn.!! Daar doen we het toch voor?? Ik zal het zelf niet meer meemaken. Probeer niet zelf het wiel uit te vinden, maar kijk naar de buurlanden. Dit zijn mijn voornaamste punten. Ik wens jullie (dus ook ons) een gezond verstand.	
P. Donders 21-07-2021	Waarom een koers. Meer woningen nodig en er komt een energie transitie aan. Dit lijkt mij een voldoende opgave. Groei wordt niet als doelstelling genoemd, maar komt wel als zodanig in het verhaal voor. Voor mij is groei geen doelstelling. Kan wel het gevolg zijn. Ruimte intensief, goed benutten. Is raadzaam, maar er wordt geen grens aangegeven. Gaan we de beukenlaan over ? Extra functies in de wijken. Zie daar vooralsnog niet de ruimte voor. Duurzaam en gezond. Mooie doelen, maar hoe wordt het resultaat gemeten? Kom ik in 5.2 op terug. Kader voor deze visie is al getekend. Ik verwacht meer invloed van de externe factoren dan de invloed van deze online input. Tweedeling. Hier wordt vaker over gesproken. Arm en rijk. Maar ten eerste is er een meervoudige deling en ten tweede; Je zaakjes bijhouden is niet afhankelijk van het inkomen.	Pag. 72-75 Pag. 77; rest van punten zijn aandachtspunten bij uitwerking van de visie / spiegeling aan huidige situatie

	Bouwen. Bouw naar de te verwachten vraag. Houdt er ook rekening mee dat de “grijze golf ”eens verdwijnt. Bouw niet voor het hoogste rendement van het project. Regenbuien. De gemeente hoeft echt niet te wachten met het nemen van maatregelen om meer regen op te slaan en goed te geleiden. 4.2 “We richten ons op een sterke positionering en profilering van Arnhem als groene creatieve ondernemende energiestad in het stedelijk netwerk Nederland.” Ik vraag mij af waarom dan terrein IJsseloord al zo goed als vol staat. Veel ruimte wordt ingenomen door een Storage firma. Dat is geen match. 4.3 “Dit betekent dat behoud en versterking van groenstructuur en cultuurhistorische waarden belangrijke voorwaarden zijn bij ontwikkeling.” Ik zou zeggen; mogen niet aangetast worden. Duurzame en gezonde ontwikkeling. Ik ben niet zo optimistisch over het effect van spullen, zoals auto’s delen. Gebouwen met vervallen functie. Sloop kan een optie zijn als daarbij bv hoogbouw en groen mogelijk wordt. Slim omgaan met ruimte gebrek. Bij NS stations in de hoogte bouwen. Er wordt niet aangegeven welke stations. 3 in noord en 1 in zuid. In noord zie ik ruimte bij station Presikhaaf. Maar acht het onwaarschijnlijk dat we in de wei een flat gaan bouwen. Graag duidelijkheid hierover. 4.4 De kaarten zijn te onduidelijk om locatie te kunnen bepalen. Hoog dynamische ontwikkeling. Bedoelt U hiermee; installeren van zonnepanelen, warmtepompen, laadpalen en het aanleggen van groenstroken met wateropslag mogelijkheid ? Ik zou beginnen met de groenstroken, dan de zonnepanelen. 5. Thematische uitwerking. Groene verbinding herstellen. Dit deel van de visie heeft een lagere prioriteit. Eerst maar transitie en woningen. Toerisme aanjagen is overbodig ! zelfs ongewenst ! In de binnen stad. Creatieve corridor. Parkeergarage Rozet staat hier behoorlijk in de weg. Er was toen nog geen visie. Ik zou zeggen; succes. Contrast van onze wijken. Heeft ook geen prioriteit. Verander niet in een tevreden wijk (kijk daar in ieder geval mee uit) Straten transformeren. Laadpalen plaatsen bedoelt U. en parkeerplaatsen opheffen, want er is ruimte nodig om te spelen. Er zijn blijkbaar te weinig parken of plantsoenen om in te spelen. Ook als men de auto op eigen terrein moet gaan plaatsen gaat dat ten koste van groen. Beton dorp verschijnt.	

	Groen van particulieren. Nooit antwoord gehad op een vraag aan gemeenteraadslid over evaluatie van afschaffen van de kapvergunning ! Afschaffen was een slecht besluit. Tegeltax of boombonus ? 5.2 Gezonde leefbare stad. Benieuwd naar de groenverbinding. Kan er eens wat ander gebruikt worden, stad staat al vol met lonicera nitida en rodondendron. Wijken mixen. Vlot geschreven, succes ermee. Veel over gezondheid en milieu. Echter de trillingen, het geluid en het fijnstof veroorzaakt door, met name het goederenvervoer per spoor, wordt stelselmatig buitenbeschouwing gelaten ! Laten we de benzinemotor ook buitenbeschouwing in het CO2 vraagstuk ? 5.5 Schone mobiliteit. “We gaan vaker lopen, we gaan vaker op de fiets”, Ten eerste zie ik al heel veel buurtbewoners op de fiets de boodschappen doen. Ten tweede, Het gebruik van de auto komt daar niet mee te vervallen. Het gebruik kan iets afnemen. Wees niet te optimistisch over het idee dat de fiets iets oplost. Snelfietsroutes lijkt mij meer een hobby als een oplossing. Vroeger ging ik per fiets van centrum Arnhem (steenstraat) naar centrum Nijmegen om te werken. Dat ging prima over de rijkswegen. Pedelacs, die zeer snelle fietsen zijn een gevaar. Houden zich niet aan de maximum snelheid. Geven dan de schuld aan het andere verkeer, als er wat fout gaat. 5.5 Slim ruimte gebruik. Als ik het goed begrijp komt het slim ruimte gebruik neer op; “doe Uw auto weg”. Er zal heus wel iemand zijn die zijn auto weg kan doen. Maar wees hier ook niet te optimistisch. Ik geef even een voorbeeld ; Hij werkt in ploegendienst in industrie, zijn vriendin in ploegendienst in de zorg. Even belangrijke informatie; het openbaarvervoer vertrekt veel te laat om mensen naar hun vroege dienst te kunnen brengen. En de afstanden > 20km. 2 auto’s nodig ! En er werken nog steeds zeer veel mensen in ploegendienst. (In de politiek en bestuur heeft men hier geen idee van).	
K. Kleinendorst 22-08-2021	Meer aandacht voor donkere plekken in het buitengebied, dus minder straatlantaarns of alleen die aanspringen als er iemand langs komt. Vooral in Noord branden veel nutteloze straatverlichtingen	aandachtspunten bij uitwerking van de visie, pag.72-77
R. Bierdrager 08-09-2021	Zijn de juiste uitdagingen beschreven? Of ontbreekt er nog een belangrijke? Reactie: Als ik het zo snel zie zijn de juiste uitdagingen beschreven en mis ik er geen. Voelt u zich thuis in Arnhem in 2040, zoals die staat beschreven?	

	Reactie: Ja, ik voel me er in thuis. Het is nog ver weg. Dan ben ik hoop ik inmiddels de 65 gepasseerd. Worden de juiste thema's beschreven, en daarbinnen de juiste doelen gesteld? Reactie: Het is wat veel. Ik ken niet elk gebied goed. Ik vind het wel wat vreemd, goedkoop om een zonnepark te plannen in een nu nog militair gebied dat op termijn natuurgebied (De Hoge Veluwe)zou moeten worden bij beeindiging van de militair gebruik. En een gepland zonnepark in de Zuid, Elderveld, is nu opeens weer zoekgebied nieuwbouw, indikking bebouwing wijk geworden. Overigens de huizen in Centrum Zuid hebben een primadak voor zonnepanelen, zie nu al in De Laar Oost/West waar veel huizen met zonnepanelen bedekt zijn. Wat moet volgens u meer aandacht krijgen en wat moet juist worden geschrapt? En waarom? Reactie: Mij lijkt het goed in balans. Kunt u zich vinden in de uitwerking per gebied (centrum/Arnhem Oost/Centrum Zuid en Arnhem Noord)? Reactie: Ik woon zelf in Centrum Zuid. Ik kan me vinden in de uitwerking. Ik mis alleen dat er ook nog plannen zijn voor de revitalisering van de Woonboulevard. Op het plan voor Noord mis ik de ingang Schaarsbergen van Park De Hoge Veluwe. En Museum 40-45 staat links van de weg en niet rechts. en de zoeklocatie voor een ontvangstlokatie zweeft ook wat in de ruimte (waarschijnlijk Bunker Diogenes bedoelt) Wat mist er volgens u in de omgevingsvisie? Reactie: Nee, ik mis niet iets. Alles is vermeld.	Pag. 72-75 Pag. 68-71

Van: I. Bosman
Verzonden: maandag 19 juli 2021 22:42
Aan: Omgevingsvisie <omgevingsvisie@raad.arnhem.nl>
Onderwerp: Re: Gemeenteraad Arnhem vraagt uw mening over de Omgevingsvisie

Beste Menno,

Hartelijk dank voor het toesturen van de omgevingsvisie. Laat ik beginnen met jullie te complimenteren met de uitgewerkte visie waarbij jullie de brede opgaven die er liggen hebben weten te combineren. Arnhem is een prachtige stad met mooie identiteit die we graag behouden en waar we als bedrijfsleven aan meewerken.

Graag willen we jullie nog een paar punten meegeven (als antwoord op vraag 1):

- Wij zijn blij om te lezen dat er extra wordt ingezet op de energietransitie. Arnhem heeft een sterk innovatief energiecluster en zoals je weet, zien we graag dat onze stad en regio zichzelf daarmee breder gaan onderscheiden. Bij de schatting van woningen (en dus ook bereikbaarheidsopgave en groen en cultuur) vragen wij jullie rekening te houden met een mogelijk hoger scenario. De clusters trekken zowel studenten als medewerkers aan. We hebben de afgelopen jaren gezien dat Rijkswaterstaat vaak het lage scenario voor de drukte op de A12 heeft aangehouden en dat door toenemende groei de stad slecht bereikbaar is geworden. Wij hopen dat jullie juist kiezen of op zijn minst voorsorteren op het hogere scenario van groei.
- Als bedrijven dragen we bij aan het klimaatneutrale doel van de stad. Zoals burgers hierin gefaciliteerd worden vragen wij hiervoor ook facilitering voor de bedrijven en bedrijventerreinen, zodat zij dit haalbaar en betaalbaar en waar mogelijk in gezamenlijkheid kunnen doen. Voor individuele ondernemers zijn stappen vaak te groot, dus samenwerking is essentieel.
- In de omgevingsvisie wordt gesproken over droogte, wij vragen u daarnaast ook rekening te houden met momenten van te veel water, actueler kan het bijna niet... En hierin een dynamisch beleid te voeren.
- We hebben de afgelopen jaren gezien dat er woningen gebouwd zijn naast (zware) industrie. Dit geeft mogelijk op den duur problemen. Aan de ene kant kan het bedrijven belemmeren om te groeien, of op zijn minst terughoudend te zijn in verdere investeringen wanneer de druk toeneemt. Aan de andere kant, weten niet alle kopers (burgers) van deze woningen wat het betekent om naast bedrijven die 24/7 door moeten gaan te wonen. Veel problemen kunnen voorkomen worden door deze woonvergunningen zorgvuldig, met het oog op duurzame groei mogelijkheden te plannen.
- In de omgevingsvisie wordt een korte stap gemaakt naar windturbines en zon op dak. Wij adviseren hierin een duidelijke overlap met de RES te maken. Koelte in de stad gaat niet samen met een grote wens voor veel zon op dak. Dit trekt juist enkel meer warmte aan. Hier moet ook nagedacht worden over groen op dak en wat hiervoor nodig is (dakverzwaring, verzekeringen etc). Koelte en meer zonnepanelen zijn nu tegenstrijdig en een toekomstige ondersteuning in de vorm van subsidie zou met beide rekening moeten houden.

- Wij zijn blij om te lezen dat er blijvend ingezet wordt op de verbinding met Duitsland in het bijzonder de ICE Berlijn. Wij helpen hier graag bij.
- In de omgevingsvisie wordt aangegeven de hoogte in te gaan. Prima ontwikkeling. Ook het combineren van kantoorpanden met woningen is hierin een logische stap. Wij willen wel graag meegegeven dat bij renovatie/nieuwbouw de prijzen voor ondernemers betaalbaar moeten blijven ook in de binnenstad, omdat zij anders alsnog op andere plekken zich zullen vestigen.
- Gezondheid & Sport is een belangrijke pijler voor een vitale stad. Wij helpen hier graag bij door bedrijfssport blijvend te stimuleren. O.a. door Nederland Onderneemt Vitaal: https://www.nlom.nl/vitaal/

Als laatste geven we graag aan dat wij altijd bereid zijn om met jullie in gesprek te gaan. Liever eerder (gedurende het denk proces) dan als het document al klaar is. Voor nu hopen wij dat jullie met onze opmerkingen verder kunnen en als er vragen zijn neem vooral contact op.

Hartelijke groet,
I. Bosman
Voorzitter VNO-NCW Regio Arnhem-Nijmegen

Van: J. Wools
Verzonden: maandag 26 juli 2021 17:16
Aan: Omgevingsvisie <omgevingsvisie@raad.arnhem.nl>
Onderwerp: FW: Besluitvorming Omgevingsvisie Arnhem 2040

Beste Mevrouw Akkers,

N.a.v. het lezen van (concept) Omgevingsvisie Arnhem 2040 zouden wij graag het volgende willen terug geven:

Wij zijn erg verheugd te lezen dat er in dit vergezicht van Arnhem plek is voor iedereen. Het streven naar een inclusieve en vitale stad en het zorgen voor passende woonruimte voor alle Arnhemmers heeft een goed plek in deze visie. Als woningcorporaties (Vivare, Portaal en Volkshuisvesting) zetten wij ons al jaren in om in leefbare wijken betaalbare en gezonde woningen te bouwen en beheren voor Arnhemmers met een kleine portemonnee. Goed om te lezen dat ook de Arnhem Oost aanpak terug komt. Het gaat bij deze aanpak om langdurige inzet met een lange adem waarbij we het al gauw over een generatie hebben (18-20 jr). Ook wij ondersteunen de ambitie om te streven naar veilige en gemengde wijken waar een mix van koop en huur, jong en oud, rijk en arm is terug te zien.

Er zit bij ons als corporaties ook een zorg. Naast inzetten op een goede mix in Arnhem Oost (en zuid) zou deze ambitie ook voor Arnhem Noord moeten gelden. In Arnhem Noord voldoen de wijken nog beperkt aan de definitie gemengde wijk met een goede mix. In deze wijken is er geen of nauwelijks sociaal bezit. Wij zouden graag zien dat het toegroeien naar gemengde wijken met een goede mix ook in Arnhem Noord plaats vind. Kijkend naar de kaartbeelden zien we dat nu niet terug. Om toe te groeien naar die inclusieve en vitale stad vinden wij dit wel nodig.

Bij deze de vraag om de geschreven ambitie explicieter terug te laten komen in de kaartbeelden voor Arnhem Noord.

In afwachting op u reactie,

Met vriendelijke groet mede namens Vivare en Volkshuisvesting,

J. Wools
Voorzitter GOW (Samenwerkingsverband Arnhemse Woningcorporaties) & Regiomanager Portaal Arnhem

Postadres: Postbus 2211, 3500 GE Utrecht
Bezoekadres: Roermondsplein 25, Arnhem
www.portaal.nl

STICHTING ARNHEMSE BEDRIJVENTERREINEN

StAB

Gemeenteraad Arnhem
Postbus 9029
6800 EL ARNHEM

Datum 8 september 2021
Onderwerp voorontwerp Omgevingsvisie
Ons kenmerk 21054

Geachte raad,

Binnenkort behandelt uw raad het voorontwerp Omgevingsvisie. Graag geven wij u daarbij, mede namens OKA, het volgende mee.

Afgelopen jaar heeft StAB namens de ondernemers op de open bedrijventerreinen deelgenomen aan een aantal bijeenkomsten over de koers van de Omgevingsvisie. StAB heeft toen geconstateerd dat de materie in die bijeenkomsten ver afstaat van de dagelijkse problematiek op de bedrijventerreinen. Aanleiding om ons heel direct door de ambtelijke projectleiding te laten informeren over de mogelijke consequenties van de Omgevingsvisie voor ondernemers. Hoewel dit heeft geleid tot meer duidelijkheid, blijft dit voorontwerp van de Omgevingsvisie een abstract document, waarin vooral uiting wordt gegeven aan ambities die in de ogen van StAB niet aansluiten bij de hedendaagse praktijk op de open bedrijventerreinen. Deze terreinen huisvesten voor het merendeel mkb, dat zich niet direct herkend in de ambities die de hoofdlijn vormen in de Omgevingsvisie. Daarbij speelt ook de grote zorg van StAB en daarmee van de gevestigde bedrijven over de huidige kwaliteit van de open bedrijventerreinen.

Uiteraard begrijpen wij dat de Omgevingsvisie betrekking heeft op de lange termijn en dat het daarbij past om invulling te geven aan een toekomstvisie op een leefbaar Arnhem. Toch zijn wij benieuwd hoe uw raad de teloorgang van de verouderde open bedrijventerreinen binnen de kaders van de Omgevingsvisie een plek geeft. Met name voor de bedrijventerreinen Het Broek en RijnPark zou er, ook in het proces van de Omgevingsvisie, een antwoord moeten komen op de vraag hoe die terreinen toekomstbestendig te maken, zonder dit 'in beton te gieten' of te transformeren ten gunste van wonen.

Heel concreet brengen wij u onder de aandacht dat ons in het voortraject van de Omgevingsvisie duidelijk is gemaakt dat deze gebaseerd wordt op bestaand beleid. Dat maakt dat we ervan uitgaan dat alle huidige bedrijfsactiviteiten overeind blijven. Bedrijven mogen bij vergunningaanvragen niet onbedoeld en onnodig worden opgezadeld met extra regels. Bedrijven zijn gebaat bij snelheid en duidelijkheid; StAB vindt dit dan ook een voorwaarde. Wij gaan er ook vanuit dat de ambities van de economisch agenda en de visie Werklocaties niet botsen met de Omgevingsvisie.

Met vriendelijke groet,
Stichting Arnhemse Bedrijventerreinen

H.R. van der Doe, voorzitter

POSTADRES
VLAMOVEN 34
6826 TN ARNHEM

T (026) 351 82 45
E INFO@STAB-ARNHEM.NL
I WWW.STAB-ARNHEM.NL

IBAN NL77INGB0654113963
KVK 09128571
BTW NL810567416B01

STICHTINGARNHEMSEBEDRIJVENTERREINEN
STAB_ARNHEM
STAB ARNHEM

bpd
bouwfonds property development

Aan de gemeenteraad van de gemeente Arnhem
Postbus 9029
6800 EL Arnhem

Amersfoort, 8 september 2021

Betreft: Zienswijze op de Voorontwerp-Omgevingsvisie

Geachte leden van de raad,

Met belangstelling hebben wij kennis genomen van uw Omgevingsvisie 2040, zoals deze onlangs als voorontwerp ter visie is gelegd.

Vanwege onze betrokkenheid bij huidige en geplande woningbouwprojecten in de stad en onze bijzondere belangstelling voor en focus op Arnhem, beschouwen wij ons niet alleen als belanghebbende als het gaat om de toekomst van de fysieke leefomgeving van stad en ommeland, maar ook als partner in en van de gemeente. Als het gaat om woningbouwvraagstukken zitten wij vanuit dezelfde betrokkenheid aan diverse landelijke, provinciale en gemeentelijke tafels. Wij maken dan ook graag van de gelegenheid gebruik om een reactie kenbaar te maken ten aanzien van de Voorontwerp-Omgevingsvisie 2040 van uw gemeente. Wij richten ons daarbij primair op het thema wonen. U mag onze zienswijze lezen als een vanuit onze praktijkervaring ingegeven bespiegeling op de voorgenomen ruimtelijke en programmatische koers van uw gemeente, zonder dat wij daarmee direct een aanpassing van de visie beogen.

Graag maken wij van de gelegenheid gebruik de volgende zienswijzen met u te delen.

De Omgevingsvisie gaat uit van een aanzienlijke groei van het aantal inwoners de komende jaren. Teneinde deze groei aan inwoners te kunnen accommoderen, benoemt de visie een verwachte woningbouwopgave van ongeveer 16.000 woningen tot 2040. Waar deze raming van de opgave exact op is gebaseerd blijkt ons inziens niet uit de visie; wel is duidelijk dat de verwachte vraag is geënt op de huidige demografische ontwikkelingen en woningmarktsituatie. Dat ligt voor de hand, de huidige situatie is immers het vertrekpunt voor de lange termijnopgave. Anderzijds zet de Omgevingsvisie wél een langjarige koers uit tot 2040, hetgeen ons inziens het verkennen, beoordelen én ruimtelijk en programmatisch vertalen van meerdere (groei)scenario's noodzakelijk maakt. Daarbij vinden wij het goed en nodig om in de Arnhemse Omgevingsvisie meer rekenschap te geven van de in regioverband geconstateerde kwantitatieve en kwalitatieve vraag naar woningen en de ruimtelijke vertaling, programmering en prioritering hiervan in de visies van regiogemeenten.

Het volgende houdt hiermee verband. De Omgevingsvisie zet aldus een duidelijke kwantitatieve koers uit. De kwalitatieve strategie laat zich ons inziens lastiger lezen. In de omgevingsvisie wordt de huidige 'Arnhemse identiteit' als belangrijkste basis benoemd voor het ruimtelijke beleid van de komende jaren. In de visie wordt deze identiteit ons inziens terecht (onder meer) ontleend aan de vele Arnhemse groene wijken en de inbedding van de stad in een prachtig landschap, hetgeen een grote aantrekkingskracht heeft en een vestigingsvoorwaarde is voor veel nieuwe bewoners en bedrijven. Naar onze tevredenheid zet Arnhem ook de komende jaren de stad nadrukkelijk op de kaart onder de noemer 'Arnhem groen en creatief'. De vraag is echter of de uitvoering van de Omgevingsvisie hieraan bijdraagt als de locatiekeuze van woningbouwlocaties in ogenschouw wordt genomen. Uw gemeente

kiest in de visie wat betreft nieuwe woningbouwlocaties namelijk uitsluitend voor binnenstedelijke herontwikkeling. Hoewel wij het principe 'inbreiden voor uitbreiden' in de basis onderschrijven, is de rigide toepassing ervan in de Omgevingsvisie in onze ogen lastig uitlegbaar en onvoldoende onderbouwd. In de praktijk betekent uitvoering van de visie dat de eerstkomende jaren – op de afronding van Schuytgraaf na - slechts grootschalige woningbouw op inbreidingslocaties zal plaatsvinden, zoals Spoorzone Oost, Bestuurskwartier en Coehoorn en Kronenburg / Vredenburg. Hoewel inbreidingslocaties niet per definitie hoogstedelijk en met vooral appartementen hoeven te worden ingevuld, stelt de Omgevingsvisie impliciet dat Arnhem daar met haar verdichtingsstrategie wel voor kiest teneinde ook aan andere ambities als klimaatadaptatie te kunnen voldoen. Uitvoering van de Omgevingsvisie levert daardoor de eerstkomende jaren bij een - door ons verwachte - gedifferentieerde woningvraag in Arnhem vooral woningen op in eenzijdige, stedelijke woonmilieus, waarvan wij van mening zijn dat dit aanbod niet aansluit op de geconstateerde marktvraag en bij de door de gemeente gewenste positionering van de stad als groene stad in landschappelijke setting. Naar ons idee gaat de Omgevingsvisie voorbij aan het feit en onze ervaring dat locaties aan de stadsrand kunnen worden ontwikkeld mét inzet en juist behoud van de aanwezige (landschaps)kwaliteit voor de toekomst. Onze ervaring is dat aanwending van locaties aan de rand van de stad, waarbij vanzelfsprekend rekening moet worden gehouden met de daar aanwezige landschapskwaliteiten, op het niveau van de stad als geheel meer kunnen bijdragen aan doelstellingen als duurzaamheid, behoud van biodiversiteit, hittebestendigheid en betaalbaarheid dan binnenstedelijke projecten.

In dit kader betreuren wij dan ook, dat tijdens de publieke voorbereiding van deze visie slechts een drietal mogelijke toekomstscenario's is verkend, die alle zijn gebaseerd op hetzelfde kwantitatieve programma én op hetzelfde kwalitatieve uitgangspunt dat verdere uitbreiding van de stad – hoe gering en passend deze ook zou kunnen zijn – niet aan de orde is in de ogen van de gemeente. Een kritische kanttekening bij het in de visie geschetste participatietraject en daarmee draagvlak voor deze visie is in onze ogen daarom wel op zijn plaats: de input afkomstig van participatie zal voor de gemeente wellicht bruikbaar zijn, maar verliest in onze ogen waarde aangezien de wezenlijke keuze om al dan niet over te gaan tot uitbreiding van de stad, niet is voorgelegd aan stakeholders. Tegen de achtergrond dat er in ieder geval bij ons twijfel bestaat over de vraag of voldoende inbreidingsruimte in de stad aanwezig is om de geplande 16.000 woningen tot 2040 te accommoderen, had ons inziens een betere inschatting van het ruimtebeslag moeten worden gedeeld en daarmee ook het scenario van (beperkte) uitbreiding van de stad onderwerp van gesprek met stakeholders in de stad moeten zijn.

Ons inziens zou het hoe dan ook goed zijn te overwegen vanaf heden binnenstedelijke herontwikkeling te combineren met beperkte uitbreiding van de stad, uiteraard rekening houdend met de landschappelijke kwaliteiten die de rand van de stad kenmerken. Niet alleen komt dat de diversiteit van het nieuwe woonaanbod ten goede, immers kunnen op deze manier gelijktijdig verschillende woonmilieus worden aangeboden. Ook geeft dit minder druk op en overmatige uitstroom naar de 'kleinere' regiogemeenten, die wel een gewenst buitenstedelijk woonmilieu kunnen aanbieden. Wij zien deze tendens al in bijvoorbeeld onze woningbouwplannen in Elst en Huissen. Maar net zo belangrijk is de u bekende noodzaak om op korte termijn tot versnelling van woningbouw te komen, vooral in stedelijke groeiregio's. Onze ervaring is dat de omstandigheden rondom binnenstedelijke herontwikkeling zodanig complex zijn en de financiële impact (ook voor de gemeente) zo groot is, dat versnelling op deze locaties een stuk langer duurt en lastiger is dan op uitbreidingslocaties. Onze ervaring met het feit dat de door uw gemeente - in onze ogen overigens terecht – geformuleerde ambitieuze doelstellingen ten aanzien van bijvoorbeeld betaalbaarheid en duurzaamheid op binnenstedelijke locaties nog lastiger verenigbaar zijn met overige doelstellingen, ondersteunt ons standpunt. Wil de gemeente voldoen aan de huidige woningbehoefte, dan zal zij dat in onze ogen op

korte en zelfs middellange termijn niet bereiken met (uitsluitend) de aangewezen binnenstedelijke woningbouwlocaties.

De omgevingsvisie spreekt zich zeer ambitieus uit ten aanzien van een flink aantal sectorale thema's. Uw constatering dat een stapeling van ambities vraagt om het maken van keuzes, onderschrijven wij – mede op basis van onze lopende projecten in de stad - ten zeerste. Wanneer alle in de visie uitgesproken ambities ongewogen worden gestapeld in de Arnhemse fysieke leefomgeving, komen projecten niet van de grond. Wij willen er daarom voor pleiten al in de omgevingsvisie duidelijkheid te scheppen over de mogelijke uitwisseling van sectorale ambities, met wellicht een duidelijke ondergrens bij elke ambitie. Voor de kans van slagen van de ruimtelijke uitvoering van de visie is het van het grootste belang duidelijk aan te geven waar op welke wijze ambities kunnen worden gecombineerd zonder aan de gewenste kwaliteit in te boeten.

In het verlengde hiervan constateren wij dat Arnhem zich wil onderscheiden in de Groene Metropoolregio Arnhem - Nijmegen. Het zou in het kader van de Omgevingsvisie goed zijn om hier meer duiding aan te geven. Op welke wijze kan en wil Arnhem zich onderscheiden, welke positie neemt Arnhem in ten opzichte van de regio en wat betekent dat voor de woonopgave en de ruimtelijke opgaven van de stad? Wij zijn benieuwd of en hoe de geschetste kwantitatieve en kwalitatieve Arnhemse woonopgave zich verhoudt tot de regionale plannen en ambities van de Groene Metropoolregio.

Tot slot merken we op dat wij een verdere uitwerking van de visie in een uitvoeringsparagraaf inclusief gemeentelijke rol en instrumenten én in een concreet toetsingskader voor nieuwe initiatieven onontbeerlijk vinden. De Omgevingsvisie richt zich met het formuleren van gebiedsuitwerkingen nu vooral op de (her)ontwikkeling van een viertal binnenstedelijke gebieden. Wij vragen ons af welke mogelijkheden voor woningbouw resteren buiten deze gebieden en op welke wijze een afweging plaatsvindt ten aanzien van concrete initiatieven op in de visie niet concreet genoemde locaties, zowel wat betreft de inhoud van initiatieven als wat betreft de prioritering / planning.

Wij gaan ervan uit dat u onze reactie op waarde weet te schatten en betrekt bij uw afwegingen in de besluitvorming om te komen tot een vastgestelde Omgevingsvisie.

Vanzelfsprekend zijn wij bereid om een toelichting te geven op onze zienswijze.

Met vriendelijke groet,

Namens BPD,

H. Schimmel en M. Gerritsen

bpd
bouwfonds gebiedsontwikkeling

BPD Ontwikkeling BV
Regio Noord-Oost & Midden
De Brand 30, 3823 LK Amersfoort
Postbus 1, 3800 AA Amersfoort

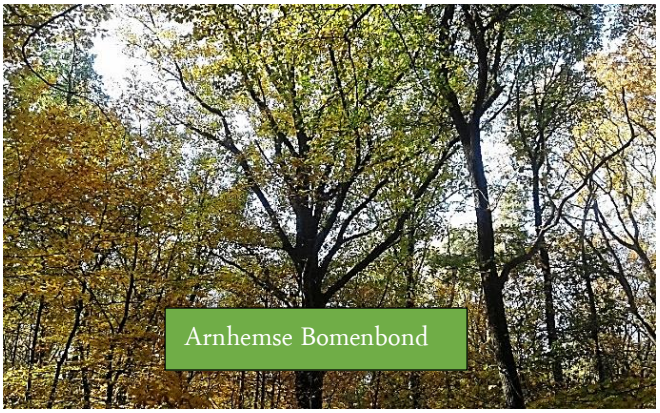

8 september 2021, Arnhem

Betreft: Eerste reactie op het Voorontwerp - Omgevingsvisie Gemeente Arnhem.

Aan de Gemeenteraad en B & W van Arnhem.

Geachte dames en heren,

Hierbij willen wij graag **een eerste reactie** geven op het Voorontwerp-Omgevingsvisie van de Gemeente Arnhem.

Naar onze mening dient in de Omgevingsvisie (nadrukkelijker) opgenomen te worden, dat:

- het areaal van de **bosdelen** van parken, landgoederen en bossen in de gemeente Arnhem vergroot moet worden, o.a. omdat Nederland veel te weinig bosgebieden heeft.

- meer ruimte voor bosdelen en groenterreinen in Arnhem Zuid ontwikkeld zal moeten worden.[1]

- kleine dieren, vogels en insecten ook de stad zelf bewonen. Deze zullen beter beschermd moeten worden in o.a. de beheer- en ontwikkelingsplannen van de Gemeente Arnhem.

- de onttrekking van grondwater ten behoeve van de industrie, landbouw en drinkwatervoorziening zal geleidelijk aanmerkelijk moeten verminderen. In plaats daarvan zal gezuiverd rivierwater meer aangewend moeten worden.

- (houtgestookte) biomassa verbranding en mestvergisting als energiebron niet langer toegestaan zal worden in de gemeente Arnhem. Deze ernstige luchtvervuilende energiebronnen mogen op geen enkele manier een rol spelen in de warmtevoorziening van woningen, bedrijven, warmtenetten en instellingen.

- de luchtkwaliteit in Arnhem en omgeving aanmerkelijk zal moeten worden verbeterd (is nu in de Omgevingsvisie nergens opgenomen en uitgewerkt!) .

- de geluidsoverlast voor de bossen en natuurgebieden langs de A12 en A50 veel te groot is en aanmerkelijk verminderd moet worden met geluidschermen.

[1] o.a. door een aantal nu nog onbebouwde (groene) gemeentelijke terreinen in Arnhem Zuid, die nu een bedrijfsbestemming hebben, de bestemming groen en bos te geven.

- In de energietransitie hoofdstukken wordt te eenzijdig gemikt op zon- en windenergie. Nadrukkelijk moeten andere (toekomstige) duurzame energie bronnen vermeld worden.

- het instellen van zonneparken in en nabij de bossen en landgoederen van Arnhem en Deelen zijn tegengesteld aan de gewenste versterking van de natuur in deze gebieden. Zonnepanelen zullen veel meer op daken aangebracht worden.

- Zonnepanelen kunnen ook goed langs de A12 en A50 geplaatst worden in combinatie met geluidsschermen.

Met vriendelijke groet

Namens de Arnhemse Bomenbond

A. Ferwerda en J. Blasweiler

Secretariaat adres van de Arnhemse Bomenbond: Jan Vethstraat 9, 6813 HJ Arnhem

toerisme veluwe arnhem nijmegen
DESTINATIEMANAGEMENT, ONTWIKKELING & MARKETING

Elst, 9 september 2021
Betreft: Toerisme in de omgevingsvisie Arnhem 2040

Geachte raadsleden,

Met veel interesse hebben wij kennisgenomen van het voorontwerp omgevingsvisie Arnhem 2040. Het doel van de visie is het schetsen van heldere kaders voor de ontwikkeling van Arnhem in een veranderende wereld. Een doel waar wij als regionaal bureau voor toerisme graag bij aansluiten en waarin wij een belangrijke rol zien weggelegd voor de toeristische sector. Een sector die zich met 1,6 miljard aan directe bestedingen en ruim 25.000 banen in de regio Arnhem Nijmegen kan meten met de bouw- of landbouwsector.

In het voorontwerp omgevingsvisie Arnhem 2040 wordt toerisme voornamelijk genoemd in verband met herinneren en herdenken van de Tweede Wereldoorlog, het zogenaamde 'herinneringstoerisme'. Een belangrijk thema waar wij als regionaal bureau voor toerisme ook veel aandacht aan besteden, niet in het minst door ons partnership met de Liberation Route en de Airborneregio. Arnhem en omgeving bieden echter meer dan enkel dit thema en toerisme kan breder ingezet worden als middel bij het realiseren van lokale opgaven in termen van economie, werkgelegenheid, leefbaarheid, duurzaamheid en een aantrekkelijke woonomgeving. Toerisme heeft namelijk niet alleen betrekking op bezoekers van buitenaf. Uit onderzoek blijkt 70% van het toeristisch en recreatief bezoek bestaat uit de vrijetijdsbesteding van inwoners uit de eigen stad en regio,

Wij willen u derhalve vragen om het toerisme en de toeristische sector breder mee te nemen in uw visie. Onderstaand treft u een aantal aandachtspunten op het gebied van toerisme en recreatie voor Arnhem en de regio. Wij hopen u hiermee in staat te stellen om het toerisme een meer prominente rol geven in de visie, zodat Arnhem ook in de veranderende wereld aantrekkelijk blijft voor bezoekers en bewoners.

Koester en omarm toerisme

Te vaak krijgt toerisme pas politieke aandacht als het over de negatieve gevolgen gaat: zo draagt de drukte op sommige plekken bij aan het beeld dat toerisme overlast veroorzaakt. Dat zorgt er ook voor dat de belangrijke bijdrage die bezoekers leveren aan de lokale economie en werkgelegenheid op de achtergrond raakt. Door gericht beleid, met oog voor de belangen van inwoners én ondernemers, van natuur én recreatie, van economie en stikstof, wordt toerisme niet langer een doel op zich, maar een middel om de ambities van de stad en de regio te realiseren.

De mogelijkheden van het zakelijk toerisme blijven benutten

De regio Arnhem Nijmegen kenmerkt zich door een hoge mate van bedrijvigheid in de sectoren: health & hightech, energy, food en duurzaamheid. Stuk voor stuk sectoren met een innovatief karakter en een krachtig toekomstperspectief. Deze bedrijvigheid, gecombineerd met de natuurlijke omgeving en gunstige ligging, maakt Arnhem uitermate geschikt voor zakelijke evenementen. Om optimaal gebruik te maken van dit potentieel is het van belang dat het aanbod (congres- en vergadercentra en hotelcapaciteit), nu en in de toekomst, aansluit bij de (potentiële) vraag. Het zakelijk toerisme is namelijk van groot belang voor Arnhem, zij zorgt voor innovatiekracht en versterkt de aantrekkingskracht voor bewoners en bedrijven.

Duurzaamheid als gezamenlijke opdracht

Duurzaamheid is voor de toeristische sector geen noviteit meer. (Potentiële) bezoekers verlangen dit ook van de sector: van hotels met ‘green keys’ tot restaurants met lokale producten. Denk daarbij ook aan het stimuleren van reizen met het openbaar vervoer als alternatief voor de auto, of de trein als alternatief voor het vliegen naar Europese steden. Sustainable development goals (SDG) moeten ook vertaald worden naar beleid op lokaal niveau. Wij adviseren om onder andere deze doelstellingen mee te nemen in de toeristische ambities.

Regionale samenwerking op het gebied van toerisme vormgeven

Om de toeristische ambities te realiseren is regionale samenwerking, met meer slagkracht en democratische legitimatie, essentieel. De Groene Metropool Regio (opgave ‘de Ontspannen Regio’) is een belangrijk regionaal orgaan dat o.a. op toeristisch, recreatief en cultureel gebied inzet op de kracht van het samenwerken. De belangrijkste regionale trekpleisters, voorzieningen en landschappen hebben namelijk per definitie een gemeentegrensoverschrijdende functie. Voor inwoners en bezoekers biedt het mozaïek van kwaliteiten in de regio de basis voor ontspanning, welbevinden en vrijetijdsbesteding. Wij roepen u op om bij het vaststellen van deze visie rekening te houden met gemeentegrens overschrijdende vraagstukken en dit op regionaal niveau te organiseren.

Wij hopen met deze aandachtpunten de nodige informatie te hebben gegeven om toerisme breder op te nemen in de omgevingsvisie Arnhem 2040.

Mocht u naar aanleiding van bovenstaande aandachtspunten vragen hebben dan zijn wij uiteraard meer dan bereid om deze te beantwoorden.

Met vriendelijke groet,

H. Dijkema
Directeur
Toerisme Veluwe Arnhem Nijmegen

B. van Es
Merkleider
Visit Arnhem Nijmegen

Van: W. Ewalds
Verzonden: donderdag 9 september 2021 17:58
Aan: Omgevingsvisie <omgevingsvisie@raad.arnhem.nl>
Onderwerp: Omgevingsvisie Arnhem/ reactie HAN

Geachte heer Loos,

Wij waarderen het zeer dat wij onze mening mogen geven op de Omgevingsvisie. Hieronder treft u de beantwoording van uw vragen aan.

Kunt u zich in het algemeen vinden in de Omgevingsvisie? Waarom wel, waarom niet?

Over het algemeen kan de HAN zich vinden in de Omgevingsvisie en de thema's die daarin zijn benoemd. De thema's sluiten in veel gevallen aan op de inhoudelijke thema's waar de HAN op inzet met de Zwaartepunten Health (dat zich richt op het verkleinen van sociaal-economische gezondheidsverschillen), Sustainable Energy & Environment en Smart Region.

Twee zaken behoeven ons inzien nadere aandacht.

A. We missen het thema Arnhem als studiestad.

   Aan dit thema wordt door de gemeente en kennisinstellingen gewerkt in "Arnhem Studiestad". Arnhem Studiestad is een samenwerkingsverband dat is voortgekomen uit de City Deal Kennis Maken in Arnhem. In Arnhem Studiestad werken de gemeente Arnhem, ROC RijnIJssel, Hogeschool van Hall Larenstein, ArtEZ en de HAN samen. Voor Arnhem Studiestad zijn de volgende doelstellingen vastgesteld:
   - Leveren van een bijdrage aan het interessant maken (profileren) van Arnhem als studiestad, voor aankomende, zittende studenten en alumni.
   - Leveren van een bijdrage aan de rijke leeromgeving (buiten de schoolmuren) door middel van gezamenlijke cross-over projecten. De projecten zijn over het algemeen gericht op maatschappelijke uitdagingen van de stad en haar omgeving, waarbij vraagstukken integraal opgepakt worden en "over de eigen grenzen van de opleiding en organisatie" heen kijken.
   - Leveren van een bijdrage aan de unieke samenwerking tussen de kennisinstellingen en haar studenten.

   Met name de ambitie voor een goed onderwijsklimaat in de stad voor alle niveaus (basisonderwijs, voortgezet onderwijs, mbo en hbo) wordt gemist in de Omgevingsvisie.

   Dit betekent ook dat de ambitie van een kenniscampus sterker aangezet kan worden. Dit betreft met name het lange termijn perspectief voor het onderwijs om gezamenlijk Arnhem als aantrekkelijke studiestad maar ook Arnhem als kennisstad neer te zetten.

B. Digitalisering is niet alleen een verandering maar ook een hulpmiddel bij het oplossen van grote vraagstukken. Dat is nu niet expliciet benoemd.

De Omgevingsvisie kent een thematische opbouw. Wat is het thema dat het dichtst bij uw eigen expertise ligt en wat vindt u van de visie op dat thema?

Op verscheidene thema's en de onderwerpen is veel expertise binnen de HAN. Achter de thema's die het dichtst bij onze expertise liggen, zijn enkele HAN-voorbeelden genoemd. De visie zoals per thema verwoord, is logisch en sluit aan op de actualiteit.

Thema's (incl. onderwerpen):

2. Een groene gezonde, aantrekkelijke en leefbare stad **(p. 41)**
a. Sport: o.a. via praktijkgericht onderzoek binnen de Academie Sport en Bewegen
    b. Fysieke en mentale gezondheid: o.a. via praktijkgericht onderzoek binnen de Academie Sport en Bewegen
    c. Stadsklimaat /duurzaamheid: o.a. via het zwaartepunt Sustainable Energy & Environment -Wijkgerichte Energietransitie, bijvoorbeeld het Spijkerkwartier

    g. Klimaatadaptatie (beperken overlast door extreme buien, droge periodes, meer koelte): via het zwaartepunt Sustainable Energy & Environment en onderzoek in het kader van het lectoraat Sustainable River Management
    h. Biodiversiteit: via HAN BioCentre
3. Een vitale stad **(p. 45)**

    b. Energietransitie en circulariteit: twee thema's van het zwaartepunt Sustainable Energy & Environment en van het centre of expertise voor duurzame, betrouwbare en betaalbare elektrische energievoorziening (SEECE). Daarnaast inbedding van deze thematiek in Connectr Innovation lab
    c. Toekomstbestendig en bereikbare werklocaties:

4. Een stad waar het goed wonen is **(p. 48): via praktijkgericht** onderzoek binnen de Academie Built Environment
    a. Bouwopgave:
        i. nieuwe woningen
        ii. aanpassen bestaande woningen
        iii. tijdelijk of verplaatsbare woningen
    b. Betaalbaarheid wonen
    c. Diversiteit in de wijken en vergroten leefbaarheid en vitaliteit in de wijken
5. Een goed bereikbare stad met ruimte voor schone mobiliteit **(p. 50)**
    a. Mobiliteit: schone mobiliteit is een thema van het zwaartepunt Sustainable Energy & Environment en onderzoek in het kader van het lectoraat Logistiek en Allianties.

6. Een stad met nieuwe energie **(p. 53):** Dit onderwerp valt nagenoeg samen met het zwaartepunt Sustainable Energy & Environment. Echter, wijkgerichte energietransitie

vraagt niet alleen kennis over de technische kant, maar ook de sociale kant is hierbij belangrijk.

a. Energietransitie en betaalbaarheid daarvan: centre of expertise voor duurzame, betrouwbare en betaalbare elektrische energievoorziening (SEECE)
b. Klimaatneutraal en CO2 reductie
c. Warmte transitie
d. Duurzame mobiliteit: onderzoek in het kader van het lectoraat HAN Automotive Research en het lectoraat Logistiek en Allianties.
e. Bijdrage bedrijven en industrie: Connectr
f. Betaalbaarheid energietransitie: dit is een dubbeling, zie a

Wat wilt u in algemene zin nog kwijt aan de gemeenteraad over de Omgevingsvisie?
Geen overige opmerkingen.

Mochten er naar aanleiding van het bovenstaande vragen zijn, dan vernemen wij het graag.

Met vriendelijke groet,
W. Ewalds

mr. W. Ewalds-Weijse | Secretaris College van Bestuur |
HAN_ University of Applied Sciences | Hogeschool van Arnhem en Nijmegen | Postbus 5375, 6802 EJ Arnhem |

I. Bosman Voorzitter VNO-NCW Regio Arnhem-Nijmegen 19-07-2021	Hartelijk dank voor het toesturen van de omgevingsvisie. Laat ik beginnen met jullie te complimenteren met de uitgewerkte visie waarbij jullie de brede opgaven die er liggen hebben weten te combineren. Arnhem is een prachtige stad met mooie identiteit die we graag behouden en waar we als bedrijfsleven aan meewerken. Graag willen we jullie nog een paar punten meegeven (als antwoord op vraag 1): • Wij zijn blij om te lezen dat er extra wordt ingezet op de energietransitie. Arnhem heeft een sterk innovatief energiecluster en zoals je weet, zien we graag dat onze stad en regio zichzelf daarmee breder gaan onderscheiden. Bij de schatting van woningen (en dus ook bereikbaarheidsopgave en groen en cultuur) vragen wij jullie rekening te houden met een mogelijk hoger scenario. De clusters trekken zowel studenten als medewerkers aan. We hebben de afgelopen jaren gezien dat Rijkswaterstaat vaak het lage scenario voor de drukte op de A12 heeft aangehouden en dat door toenemende groei de stad slecht bereikbaar is geworden. Wij hopen dat jullie juist kiezen of op zijn minst voorsorteren op het hogere scenario van groei. • Als bedrijven dragen we bij aan het klimaatneutrale doel van de stad. Zoals burgers hierin gefaciliteerd worden vragen wij hiervoor ook facilitering voor de bedrijven en bedrijventerreinen, zodat zij dit haalbaar en betaalbaar en waar mogelijk in gezamenlijkheid kunnen doen. Voor individuele ondernemers zijn stappen vaak te groot, dus samenwerking is essentieel. • In de omgevingsvisie wordt gesproken over droogte, wij vragen u daarnaast ook rekening te houden met momenten van te veel water, actueler kan het bijna niet... En hierin een dynamisch beleid te voeren. • We hebben de afgelopen jaren gezien dat er woningen gebouwd zijn naast (zware) industrie. Dit geeft mogelijk op den duur problemen. Aan de ene kant kan het bedrijven belemmeren om te groeien, of op zijn minst terughoudend te zijn in verdere investeringen wanneer de druk toeneemt. Aan de andere kant, weten niet alle kopers (burgers) van deze woningen wat het betekent om naast bedrijven die 24/7 door moeten gaan te wonen. Veel problemen kunnen voorkomen worden door deze woonvergunningen zorgvuldig, met het oog op duurzame groei mogelijkheden te plannen. • In de omgevingsvisie wordt een korte stap gemaakt naar windturbines en zon op dak. Wij adviseren hierin een duidelijke overlap met de RES te maken. Koelte in de stad gaat niet samen met een grote wens voor veel zon op dak. Dit trekt juist enkel meer warmte aan. Hier moet ook nagedacht worden over groen op dak en wat hiervoor nodig is (dakverzwaring, verzekeringen etc). Koelte en meer zonnepanelen zijn nu tegenstrijdig en een toekomstige ondersteuning in de vorm van subsidie zou met beide rekening moeten houden. • Wij zijn blij om te lezen dat er blijvend ingezet wordt op de verbinding met Duitsland in het bijzonder de ICE Berlijn. Wij helpen hier graag bij.	Pag. 30, pag. 53-55 Pag. 44 Pag.30, pag. 46 Pag 53.

	• In de omgevingsvisie wordt aangegeven de hoogte in te gaan. Prima ontwikkeling. Ook het combineren van kantoorpanden met woningen is hierin een logische stap. Wij willen wel graag meegegeven dat bij renovatie/nieuwbouw de prijzen voor ondernemers betaalbaar moeten blijven ook in de binnenstad, omdat zij anders alsnog op andere plekken zich zullen vestigen. • Gezondheid & Sport is een belangrijke pijler voor een vitale stad. Wij helpen hier graag bij door bedrijfssport blijvend te stimuleren. O.a. door Nederland Onderneemt Vitaal: https://www.nlom.nl/vitaal/ Als laatste geven we graag aan dat wij altijd bereid zijn om met jullie in gesprek te gaan. Liever eerder (gedurende het denk proces) dan als het document al klaar is. Voor nu hopen wij dat jullie met onze opmerkingen verder kunnen en als er vragen zijn neem vooral contact op.	Aandachtspunt bij uitwerking van de visie Aandachtspunt bij uitwerking van de visie
Joost Wools Voorzitter GOW (Samenwerkingsverband Arnhemse Woningcorporaties) & Regiomanager Portaal Arnhem 26-07-2021	N.a.v. het lezen van (concept) Omgevingsvisie Arnhem 2040 zouden wij graag het volgende willen terug geven: Wij zijn erg verheugd te lezen dat er in dit vergezicht van Arnhem plek is voor iedereen. Het streven naar een inclusieve en vitale stad en het zorgen voor passende woonruimte voor alle Arnhemmers heeft een goed plek in deze visie. Als woningcorporaties (Vivare, Portaal en Volkshuisvesting) zetten wij ons al jaren in om in leefbare wijken betaalbare en gezonde woningen te bouwen en beheren voor Arnhemmers met een kleine portemonnee. Goed om te lezen dat ook de Arnhem Oost aanpak terug komt. Het gaat bij deze aanpak om langdurige inzet met een lange adem waarbij we het al gauw over een generatie hebben (18-20 jr). Ook wij ondersteunen de ambitie om te streven naar veilige en gemengde wijken waar een mix van koop en huur, jong en oud, rijk en arm is terug te zien. Er zit bij ons als corporaties ook een zorg. Naast inzetten op een goede mix in Arnhem Oost (en zuid) zou deze ambitie ook voor Arnhem Noord moeten gelden. In Arnhem Noord voldoen de wijken nog beperkt aan de definitie gemengde wijk met een goede mix. In deze wijken is er geen of nauwelijks sociaal bezit. Wij zouden graag zien dat het toegroeien naar gemengde wijken met een goede mix ook in Arnhem Noord plaats vind. Kijkend naar de kaartbeelden zien we dat nu niet terug. Om toe te groeien naar die inclusieve en vitale stad vinden wij dit wel nodig. Bij deze de vraag om de geschreven ambitie explicieter terug te laten komen in de kaartbeelden voor Arnhem Noord.	Pag. 72-77
H.R. van der Doe Voorzitter Stg. Arnhemse Bedrijventerreinen (StAB) 08-09-2021	Binnenkort behandelt uw raad het voorontwerp Omgevingsvisie. Graag geven wij u daarbij, mede namens OKA, het volgende mee. Afgelopen jaar heeft StAB namens de ondernemers op de open bedrijventerreinen deelgenomen aan een aantal bijeenkomsten over de koers van de Omgevingsvisie. StAB heeft toen geconstateerd dat de materie in die bijeenkomsten ver afstaat van de dagelijkse problematiek op de bedrijventerreinen. Aanleiding om ons heel direct door de ambtelijke projectleiding te laten informeren over de mogelijke consequenties van de Omgevingsvisie voor ondernemers. Hoewel dit heeft geleid tot meer	

	duidelijkheid, blijft dit voorontwerp van de Omgevingsvisie een abstract document, waarin vooral uiting wordt gegeven aan ambities die in de ogen van StAB niet aansluiten bij de hedendaagse praktijk op de open bedrijventerreinen. Deze terreinen huisvesten voor het merendeel mkb, dat zich niet direct herkend in de ambities die de hoofdlijn vormen in de Omgevingsvisie. Daarbij speelt ook de grote zorg van StAB en daarmee van de gevestigde bedrijven over de huidige kwaliteit van de open bedrijventerreinen. Uiteraard begrijpen wij dat de Omgevingsvisie betrekking heeft op de lange termijn en dat het daarbij past om invulling te geven aan een toekomstvisie op een leefbaar Arnhem. Toch zijn wij benieuwd hoe uw raad de teloorgang van de verouderde open bedrijventerreinen binnen de kaders van de Omgevingsvisie een plek geeft. Met name voor de bedrijventerreinen Het Broek en RijnPark zou er, ook in het proces van de Omgevingsvisie, een antwoord moeten komen op de vraag hoe die terreinen toekomstbestendig te maken, zonder dit 'in beton te gieten' of te transformeren ten gunste van wonen. Heel concreet brengen wij u onder de aandacht dat ons in het voortraject van de Omgevingsvisie duidelijk is gemaakt dat deze gebaseerd wordt op bestaand beleid. Dat maakt dat we ervan uitgaan dat alle huidige bedrijfsactiviteiten overeind blijven. Bedrijven mogen bij vergunningaanvragen niet onbedoeld en onnodig worden opgezadeld met extra regels. Bedrijven zijn gebaat bij snelheid en duidelijkheid; StAB vindt dit dan ook een voorwaarde. Wij gaan er ook vanuit dat de ambities van de economisch agenda en de visie Werklocaties niet botsen met de Omgevingsvisie.	Pag.80
H. Schimmel en M. Gerritsen BPD Bouwfonds Gebiedsontwikkeling 08-09-2021	Met belangstelling hebben wij kennis genomen van uw Omgevingsvisie 2040, zoals deze onlangs als voorontwerp ter visie is gelegd. Vanwege onze betrokkenheid bij huidige en geplande woningbouwprojecten in de stad en onze bijzondere belangstelling voor en focus op Arnhem, beschouwen wij ons niet alleen als belanghebbende als het gaat om de toekomst van de fysieke leefomgeving van stad en ommeland, maar ook als partner in en van de gemeente. Als het gaat om woningbouwvraagstukken zitten wij vanuit dezelfde betrokkenheid aan diverse landelijke, provinciale en gemeentelijke tafels. Wij maken dan ook graag van de gelegenheid gebruik om een reactie kenbaar te maken ten aanzien van de Voorontwerp-Omgevingsvisie 2040 van uw gemeente. Wij richten ons daarbij primair op het thema wonen. U mag onze zienswijze lezen als een vanuit onze praktijkervaring ingegeven bespiegeling op de voorgenomen ruimtelijke en programmatische koers van uw gemeente, zonder dat wij daarmee direct een aanpassing van de visie beogen. Graag maken wij van de gelegenheid gebruik de volgende zienswijzen met u te delen. De Omgevingsvisie gaat uit van een aanzienlijke groei van het aantal inwoners de komende jaren. Teneinde deze groei aan inwoners te kunnen accommoderen, benoemt de visie een verwachte woningbouwopgave van ongeveer 16.000 woningen tot 2040. Waar deze raming van de opgave exact op is gebaseerd blijkt ons inziens niet uit de visie; wel is duidelijk dat de verwachte vraag is geënt op de huidige demografische ontwikkelingen en woningmarktsituatie. Dat ligt voor de hand, de huidige	

	situatie is immers het vertrekpunt voor de lange termijnopgave. Anderzijds zet de Omgevingsvisie wél een langjarige koers uit tot 2040, hetgeen ons inziens het verkennen, beoordelen én ruimtelijk en programmatisch vertalen van meerdere (groei)scenario's noodzakelijk maakt. Daarbij vinden wij het goed en nodig om in de Arnhemse Omgevingsvisie meer rekenschap te geven van de in regioverband geconstateerde kwantitatieve en kwalitatieve vraag naar woningen en de ruimtelijke vertaling, programmering en prioritering hiervan in de visies van regiogemeenten. Het volgende houdt hiermee verband. De Omgevingsvisie zet aldus een duidelijke kwantitatieve koers uit. De kwalitatieve strategie laat zich ons inziens lastiger lezen. In de omgevingsvisie wordt de huidige 'Arnhemse identiteit' als belangrijkste basis benoemd voor het ruimtelijke beleid van de komende jaren. In de visie wordt deze identiteit ons inziens terecht (onder meer) ontleend aan de vele Arnhemse groene wijken en de inbedding van de stad in een prachtig landschap, hetgeen een grote aantrekkingskracht heeft en een vestigingsvoorwaarde is voor veel nieuwe bewoners en bedrijven. Naar onze tevredenheid zet Arnhem ook de komende jaren de stad nadrukkelijk op de kaart onder de noemer 'Arnhem groen en creatief'. De vraag is echter of de uitvoering van de Omgevingsvisie hieraan bijdraagt als de locatiekeuze van woningbouwlocaties in ogenschouw wordt genomen. Uw gemeente kiest in de visie wat betreft nieuwe woningbouwlocaties namelijk uitsluitend voor binnenstedelijke herontwikkeling. Hoewel wij het principe 'inbreiden voor uitbreiden' in de basis onderschrijven, is de rigide toepassing ervan in de Omgevingsvisie in onze ogen lastig uitlegbaar en onvoldoende onderbouwd. In de praktijk betekent uitvoering van de visie dat de eerstkomende jaren – op de afronding van Schuytgraaf na - slechts grootschalige woningbouw op inbreidingslocaties zal plaatsvinden, zoals Spoorzone Oost, Bestuurskwartier en Coehoorn en Kronenburg / Vredenburg. Hoewel inbreidingslocaties niet per definitie hoogstedelijk en met vooral appartementen hoeven te worden ingevuld, stelt de Omgevingsvisie impliciet dat Arnhem daar met haar verdichtingsstrategie wel voor kiest teneinde ook aan andere ambities als klimaatadaptatie te kunnen voldoen. Uitvoering van de Omgevingsvisie levert daardoor de eerstkomende jaren bij een - door ons verwachte - gedifferentieerde woningvraag in Arnhem vooral woningen op in eenzijdige, stedelijke woonmilieus, waarvan wij van mening zijn dat dit aanbod niet aansluit op de geconstateerde marktvraag en bij de door de gemeente gewenste positionering van de stad als groene stad in landschappelijke setting. Naar ons idee gaat de Omgevingsvisie voorbij aan het feit en onze ervaring dat locaties aan de stadsrand kunnen worden ontwikkeld mét inzet en juist behoud van de aanwezige (landschaps)kwaliteit voor de toekomst. Onze ervaring is dat aanwending van locaties aan de rand van de stad, waarbij vanzelfsprekend rekening moet worden gehouden met de daar aanwezige landschapskwaliteiten, op het niveau van de stad als geheel meer kunnen bijdragen aan doelstellingen als duurzaamheid, behoud van biodiversiteit, hittebestendigheid en betaalbaarheid dan binnenstedelijke projecten. In dit kader betreuren wij dan ook, dat tijdens de publieke voorbereiding van deze visie slechts een drietal mogelijke toekomstscenario's is verkend, die alle zijn gebaseerd op hetzelfde kwantitatieve	Pag. 22-24 Pag.33 Pag. 11-15

	programma én op hetzelfde kwalitatieve uitgangspunt dat verdere uitbreiding van de stad – hoe gering en passend deze ook zou kunnen zijn – niet aan de orde is in de ogen van de gemeente. Een kritische kanttekening bij het in de visie geschetste participatietraject en daarmee draagvlak voor deze visie is in onze ogen daarom wel op zijn plaats: de input afkomstig van participatie zal voor de gemeente wellicht bruikbaar zijn, maar verliest in onze ogen waarde aangezien de wezenlijke keuze om al dan niet over te gaan tot uitbreiding van de stad, niet is voorgelegd aan stakeholders. Tegen de achtergrond dat er in ieder geval bij ons twijfel bestaat over de vraag of voldoende inbreidingsruimte in de stad aanwezig is om de geplande 16.000 woningen tot 2040 te accommoderen, had ons inziens een betere inschatting van het ruimtebeslag moeten worden gedeeld en daarmee ook het scenario van (beperkte) uitbreiding van de stad onderwerp van gesprek met stakeholders in de stad moeten zijn. Ons inziens zou het hoe dan ook goed zijn te overwegen vanaf heden binnenstedelijke herontwikkeling te combineren met beperkte uitbreiding van de stad, uiteraard rekening houdend met de landschappelijke kwaliteiten die de rand van de stad kenmerken. Niet alleen komt dat de diversiteit van het nieuwe woonaanbod ten goede, immers kunnen op deze manier gelijktijdig verschillende woonmilieus worden aangeboden. Ook geeft dit minder druk op en overmatige uitstroom naar de ‘kleinere’ regiogemeenten, die wel een gewenst buitenstedelijk woonmilieu kunnen aanbieden. Wij zien deze tendens al in bijvoorbeeld onze woningbouwplannen in Elst en Huissen. Maar net zo belangrijk is de u bekende noodzaak om op korte termijn tot versnelling van woningbouw te komen, vooral in stedelijke groeiregio’s. Onze ervaring is dat de omstandigheden rondom binnenstedelijke herontwikkeling zodanig complex zijn en de financiële impact (ook voor de gemeente) zo groot is, dat versnelling op deze locaties een stuk langer duurt en lastiger is dan op uitbreidingslocaties. Onze ervaring met het feit dat de door uw gemeente - in onze ogen overigens terecht – geformuleerde ambitieuze doelstellingen ten aanzien van bijvoorbeeld betaalbaarheid en duurzaamheid op binnenstedelijke locaties nog lastiger verenigbaar zijn met overige doelstellingen, ondersteunt ons standpunt. Wil de gemeente voldoen aan de huidige woningbehoefte, dan zal zij dat in onze ogen op korte en zelfs middellange termijn niet bereiken met (uitsluitend) de aangewezen binnenstedelijke woningbouwlocaties. De omgevingsvisie spreekt zich zeer ambitieus uit ten aanzien van een flink aantal sectorale thema’s. Uw constatering dat een stapeling van ambities vraagt om het maken van keuzes, onderschrijven wij – mede op basis van onze lopende projecten in de stad - ten zeerste. Wanneer alle in de visie uitgesproken ambities ongewogen worden gestapeld in de Arnhemse fysieke leefomgeving, komen projecten niet van de grond. Wij willen er daarom voor pleiten al in de omgevingsvisie duidelijkheid te scheppen over de mogelijke uitwisseling van sectorale ambities, met wellicht een duidelijke ondergrens bij elke ambitie. Voor de kans van slagen van de ruimtelijke uitvoering van de visie is het van het grootste belang duidelijk aan te geven waar op welke wijze ambities kunnen worden gecombineerd zonder aan de gewenste kwaliteit in te boeten.	Aandachtspunt bij de uitwerking van de visie

	In het verlengde hiervan constateren wij dat Arnhem zich wil onderscheiden in de Groene Metropoolregio Arnhem - Nijmegen. Het zou in het kader van de Omgevingsvisie goed zijn om hier meer duiding aan te geven. Op welke wijze kan en wil Arnhem zich onderscheiden, welke positie neemt Arnhem in ten opzichte van de regio en wat betekent dat voor de woonopgave en de ruimtelijke opgaven van de stad? Wij zijn benieuwd of en hoe de geschetste kwantitatieve en kwalitatieve Arnhemse woonopgave zich verhoudt tot de regionale plannen en ambities van de Groene Metropoolregio. Tot slot merken we op dat wij een verdere uitwerking van de visie in een uitvoeringsparagraaf inclusief gemeentelijke rol en instrumenten én in een concreet toetsingskader voor nieuwe initiatieven onontbeerlijk vinden. De Omgevingsvisie richt zich met het formuleren van gebiedsuitwerkingen nu vooral op de (her)ontwikkeling van een viertal binnenstedelijke gebieden. Wij vragen ons af welke mogelijkheden voor woningbouw resteren buiten deze gebieden en op welke wijze een afweging plaatsvindt ten aanzien van concrete initiatieven op in de visie niet concreet genoemde locaties, zowel wat betreft de inhoud van initiatieven als wat betreft de prioritering / planning. Wij gaan ervan uit dat u onze reactie op waarde weet te schatten en betrekt bij uw afwegingen in de besluitvorming om te komen tot een vastgestelde Omgevingsvisie. Vanzelfsprekend zijn wij bereid om een toelichting te geven op onze zienswijze.	Pag. 23 Pag. 77-81
A. Ferwerda en J. Blasweiler Arnhemse Bomenbond 09-09-2021	Hierbij willen wij graag **een eerste reactie** geven op het Voorontwerp-Omgevingsvisie van de Gemeente Arnhem. Naar onze mening dient in de Omgevingsvisie (nadrukkelijker) opgenomen te worden, dat: - het areaal van de **bosdelen** van parken, landgoederen en bossen in de gemeente Arnhem vergroot moet worden, o.a. omdat Nederland veel te weinig bosgebieden heeft. - meer ruimte voor bosdelen en groenterreinen in Arnhem Zuid ontwikkeld zal moeten worden.1 - kleine dieren, vogels en insecten ook de stad zelf bewonen. Deze zullen beter beschermd moeten worden in o.a. de beheer- en ontwikkelingsplannen van de Gemeente Arnhem. - de onttrekking van grondwater ten behoeve van de industrie, landbouw en drinkwatervoorziening zal geleidelijk aanmerkelijk moeten verminderen. In plaats daarvan zal gezuiverd rivierwater meer aangewend moeten worden. - (houtgestookte) biomassa verbranding en mestvergisting als energiebron niet langer toegestaan zal worden in de gemeente Arnhem. Deze ernstige luchtvervuilende energiebronnen mogen op geen enkele manier een rol spelen in de warmtevoorziening van woningen, bedrijven, warmtenetten en instellingen.	

	- de luchtkwaliteit in Arnhem en omgeving aanmerkelijk zal moeten worden verbeterd (is nu in de Omgevingsvisie nergens opgenomen en uitgewerkt!) . - de geluidsoverlast voor de bossen en natuurgebieden langs de A12 en A50 veel te groot is en aanmerkelijk verminderd moet worden met geluidschermen. - In de energietransitie hoofdstukken wordt te eenzijdig gemikt op zon- en windenergie. Nadrukkelijk moeten andere (toekomstige) duurzame energie bronnen vermeld worden. - het instellen van zonneparken in en nabij de bossen en landgoederen van Arnhem en Deelen zijn tegengesteld aan de gewenste versterking van de natuur in deze gebieden. Zonnepanelen zullen veel meer op daken aangebracht worden. - Zonnepanelen kunnen ook goed langs de A12 en A50 geplaatst worden in combinatie met geluidsschermen.	
H. Dijkema en B. van Es Toerisme Veluwe Arnhem Nijmegen 09-09-2021	Met veel interesse hebben wij kennisgenomen van het voorontwerp omgevingsvisie Arnhem 2040. Het doel van de visie is het schetsen van heldere kaders voor de ontwikkeling van Arnhem in een veranderende wereld. Een doel waar wij als regionaal bureau voor toerisme graag bij aansluiten en waarin wij een belangrijke rol zien weggelegd voor de toeristische sector. Een sector die zich met 1,6 miljard aan directe bestedingen en ruim 25.000 banen in de regio Arnhem Nijmegen kan meten met de bouw- of landbouwsector. In het voorontwerp omgevingsvisie Arnhem 2040 wordt toerisme voornamelijk genoemd in verband met herinneren en herdenken van de Tweede Wereldoorlog, het zogenaamde ‘herinneringstoerisme’. Een belangrijk thema waar wij als regionaal bureau voor toerisme ook veel aandacht aan besteden, niet in het minst door ons partnership met de Liberation Route en de Airborneregio. Arnhem en omgeving bieden echter meer dan enkel dit thema en toerisme kan breder ingezet worden als middel bij het realiseren van lokale opgaven in termen van economie, werkgelegenheid, leefbaarheid, duurzaamheid en een aantrekkelijke woonomgeving. Toerisme heeft namelijk niet alleen betrekking op bezoekers van buitenaf. Uit onderzoek blijkt 70% van het toeristisch en recreatief bezoek bestaat uit de vrijetijdsbesteding van inwoners uit de eigen stad en regio. Wij willen u derhalve vragen om het toerisme en de toeristische sector breder mee te nemen in uw visie. Onderstaand treft u een aantal aandachtspunten op het gebied van toerisme en recreatie voor Arnhem en de regio. Wij hopen u hiermee in staat te stellen om het toerisme een meer prominente rol geven in de visie, zodat Arnhem ook in de veranderende wereld aantrekkelijk blijft voor bezoekers en bewoners. Koester en omarm toerisme. Te vaak krijgt toerisme pas politieke aandacht als het over de negatieve gevolgen gaat: zo draagt de drukte op sommige plekken bij aan het beeld dat toerisme overlast veroorzaakt. Dat zorgt er ook voor dat de belangrijke bijdrage die bezoekers leveren aan de lokale economie en werkgelegenheid op de achtergrond raakt. Door gericht beleid, met oog voor de belangen van inwoners én ondernemers, van	

	natuur én recreatie, van economie en stikstof, wordt toerisme niet langer een doel op zich, maar een middel om de ambities van de stad en de regio te realiseren. De mogelijkheden van het zakelijk toerisme blijven benutten De regio Arnhem Nijmegen kenmerkt zich door een hoge mate van bedrijvigheid in de sectoren: health & hightech, energy, food en duurzaamheid. Stuk voor stuk sectoren met een innovatief karakter en een krachtig toekomstperspectief. Deze bedrijvigheid, gecombineerd met de natuurlijke omgeving en gunstige ligging, maakt Arnhem uitermate geschikt voor zakelijke evenementen. Om optimaal gebruik te maken van dit potentieel is het van belang dat het aanbod (congres- en vergadercentra en hotelcapaciteit), nu en in de toekomst, aansluit bij de (potentiële) vraag. Het zakelijk toerisme is namelijk van groot belang voor Arnhem, zij zorgt voor innovatiekracht en versterkt de aantrekkingskracht voor bewoners en bedrijven. Duurzaamheid als gezamenlijke opdracht Duurzaamheid is voor de toeristische sector geen noviteit meer. (Potentiële) bezoekers verlangen dit ook van de sector: van hotels met ‘green keys’ tot restaurants met lokale producten. Denk daarbij ook aan het stimuleren van reizen met het openbaar vervoer als alternatief voor de auto, of de trein als alternatief voor het vliegen naar Europese steden. Sustainable development goals (SDG) moeten ook vertaald worden naar beleid op lokaal niveau. Wij adviseren om onder andere deze doelstellingen mee te nemen in de toeristische ambities. Regionale samenwerking op het gebied van toerisme vormgeven Om de toeristische ambities te realiseren is regionale samenwerking, met meer slagkracht en democratische legitimatie, essentieel. De Groene Metropool Regio (opgave ‘de Ontspannen Regio’) is een belangrijk regionaal orgaan dat o.a. op toeristisch, recreatief en cultureel gebied inzet op de kracht van het samenwerken. De belangrijkste regionale trekpleisters, voorzieningen en landschappen hebben namelijk per definitie een gemeentegrensoverschrijdende functie. Voor inwoners en bezoekers biedt het mozaïek van kwaliteiten in de regio de basis voor ontspanning, welbevinden en vrijetijdsbesteding. Wij roepen u op om bij het vaststellen van deze visie rekening te houden met gemeentegrens overschrijdende vraagstukken en dit op regionaal niveau te organiseren. Wij hopen met deze aandachtpunten de nodige informatie te hebben gegeven om toerisme breder op te nemen in de omgevingsvisie Arnhem 2040. Mocht u naar aanleiding van bovenstaande aandachtspunten vragen hebben dan zijn wij uiteraard meer dan bereid om deze te beantwoorden.	

W. Ewalds Hogeschool van Arnhem en Nijmegen 09-09-2021	**Kunt u zich in het algemeen vinden in de Omgevingsvisie? Waarom wel, waarom niet?** Over het algemeen kan de HAN zich vinden in de Omgevingsvisie en de thema's die daarin zijn benoemd. De thema's sluiten in veel gevallen aan op de inhoudelijke thema's waar de HAN op inzet met de Zwaartepunten Health (dat zich richt op het verkleinen van sociaal-economische gezondheidsverschillen), Sustainable Energy & Environment en Smart Region. Twee zaken behoeven ons inzien nadere aandacht. A. We missen het thema Arnhem als studiestad. Aan dit thema wordt door de gemeente en kennisinstellingen gewerkt in "Arnhem Studiestad". Arnhem Studiestad is een samenwerkingsverband dat is voortgekomen uit de City Deal Kennis Maken in Arnhem. In Arnhem Studiestad werken de gemeente Arnhem, ROC RijnIJssel, Hogeschool van Hall Larenstein, ArtEZ en de HAN samen. Voor Arnhem Studiestad zijn de volgende doelstellingen vastgesteld: • Leveren van een bijdrage aan het interessant maken (profileren) van Arnhem als studiestad, voor aankomende, zittende studenten en alumni. • Leveren van een bijdrage aan de rijke leeromgeving (buiten de schoolmuren) door middel van gezamenlijke cross-over projecten. De projecten zijn over het algemeen gericht op maatschappelijke uitdagingen van de stad en haar omgeving, waarbij vraagstukken integraal opgepakt worden en "over de eigen grenzen van de opleiding en organisatie" heen kijken. • Leveren van een bijdrage aan de unieke samenwerking tussen de kennisinstellingen en haar studenten. Met name de ambitie voor een goed onderwijsklimaat in de stad voor alle niveaus (basisonderwijs, voortgezet onderwijs, mbo en hbo) wordt gemist in de Omgevingsvisie. Dit betekent ook dat de ambitie van een kenniscampus sterker aangezet kan worden. Dit betreft met name het lange termijn perspectief voor het onderwijs om gezamenlijk Arnhem als aantrekkelijke studiestad maar ook Arnhem als kennisstad neer te zetten. B. Digitalisering is niet alleen een verandering maar ook een hulpmiddel bij het oplossen van grote vraagstukken. Dat is nu niet expliciet benoemd. **De Omgevingsvisie kent een thematische opbouw. Wat is het thema dat het dichtst bij uw eigen expertise ligt en wat vindt u van de visie op dat thema?**	

	Op verscheidene thema's en de onderwerpen is veel expertise binnen de HAN. Achter de thema's die het dichtst bij onze expertise liggen, zijn enkele HAN-voorbeelden genoemd. De visie zoals per thema verwoord, is logisch en sluit aan op de actualiteit. **<u>Thema's (incl. onderwerpen):</u>** 2. Een groene gezonde, aantrekkelijke en leefbare stad (p. 41) a. Sport: o.a. via praktijkgericht onderzoek binnen de Academie Sport en Bewegen b. Fysieke en mentale gezondheid: o.a. via praktijkgericht onderzoek binnen de Academie Sport en Bewegen c. Stadsklimaat /duurzaamheid: o.a. via het zwaartepunt Sustainable Energy & Environment - Wijkgerichte Energietransitie, bijvoorbeeld het Spijkerkwartier g. Klimaatadaptatie (beperken overlast door extreme buien, droge periodes, meer koelte): via het zwaartepunt Sustainable Energy & Environment en onderzoek in het kader van het lectoraat Sustainable River Management h. Biodiversiteit: via HAN BioCentre 3. Een vitale stad (p. 45) b. Energietransitie en circulariteit: twee thema's van het zwaartepunt Sustainable Energy & Environment en van het centre of expertise voor duurzame, betrouwbare en betaalbare elektrische energievoorziening (SEECE). Daarnaast inbedding van deze thematiek in Connectr Innovation lab c. Toekomstbestendig en bereikbare werklocaties: 4. Een stad waar het goed wonen is (p. 48): via praktijkgericht onderzoek binnen de Academie Built Environment a. Bouwopgave: i. nieuwe woningen ii. aanpassen bestaande woningen iii. tijdelijk of verplaatsbare woningen b. Betaalbaarheid wonen c. Diversiteit in de wijken en vergroten leefbaarheid en vitaliteit in de wijken 5. Een goed bereikbare stad met ruimte voor schone mobiliteit (p. 50) a. Mobiliteit: schone mobiliteit is een thema van het zwaartepunt Sustainable Energy & Environment en onderzoek in het kader van het lectoraat Logistiek en Allianties. 6. Een stad met nieuwe energie (p. 53): Dit onderwerp valt nagenoeg samen met het zwaartepunt Sustainable Energy & Environment. Echter, wijkgerichte energietransitie vraagt niet alleen kennis over de technische kant, maar ook de sociale kant is hierbij belangrijk.	

	a. Energietransitie en betaalbaarheid daarvan: centre of expertise voor duurzame, betrouwbare en betaalbare elektrische energievoorziening (SEECE) b. Klimaatneutraal en CO2 reductie c. Warmte transitie d. Duurzame mobiliteit: onderzoek in het kader van het lectoraat HAN Automotive Research en het lectoraat Logistiek en Allianties. e. Bijdrage bedrijven en industrie: Connectr f. Betaalbaarheid energietransitie: dit is een dubbeling, zie a **Wat wilt u in algemene zin nog kwijt aan de gemeenteraad over de Omgevingsvisie?** Geen overige opmerkingen.	

Beknopt verslag

Datum : dinsdag 7 september 2021

Aan : Aanwezigen en belangstellenden
(5 inwoners van Arnhem, 4 raadsleden, 1 ambtenaar, 2 ambtelijke ondersteuning)

Van : Ambtelijke ondersteuning bij bewonersgesprek; Gespreksleiders zijn Lea Manders en Menno Loos

Betreft : Bewonersavond Voorontwerp Omgevingsvisie 7 september

---

Toelichting op de voorontwerp omgevingsvisie

- Het is een visie voor de lange termijn, tot 2040, en vervangt de huidige structuurvisie.
- Veel onderdelen zijn overgenomen uit de structuurvisie, maar er zijn ook nieuwe uitdagingen opgenomen zoals gezondheid en duurzaamheid.
- De omgevingsvisie is een kader voor nieuwe ontwikkelingen en voor zaken die we willen beschermen.

Vragen en gesprek naar aanleiding van de toelichting

1. Hoe gaan we om met het militair gebied? Wat zien we als de grens van Arnhem? Visie is daarin weinig concreet, wat is nou de grens van de stad, dat was altijd de Schelmseweg, tot waar verdichten we de stad?
    - We bouwen vooral in de bestaande stad en beschermen gebieden met natuurwaarden.
    - Het is een visie op hoofdlijnen voor de hele stad, de meer concrete uitwerking zal volgen in plannen voor gebieden en op thema's zoals in hoofdstuk 7 aangegeven.
    - Arnhem is ook een stad van tweedelingen; we proberen die te verminderen in deze visie. Dat gaat bijvoorbeeld om noord-zuid, maar ook om arme en rijke wijken
2. Dieren moeten meer aandacht krijgen in de visie
    - Over natuur, biodiversiteit gaat o.a. par. 5.2.
3. Is 2040 niet te ver vooruit?
    - We moeten nu beginnen om de visie te realiseren, en kunnen tussentijds de visie aanpassen als dat nodig is.
4. Wat kan je doen aan ambities op schone lucht? Zijn bredere fietspaden een haalbaar?
    - Dat is idd ook een regionale / nationale en mondiale opgave.
    - haalbaarheid van oplossingen zal onderzocht moeten worden.
    - gesprek over woningbouw toename en toename van mobiliteit; wonen en werken afwegen. Denk ook aan mobiliteit van ouderen en veiligheid op straat, continue looproute's in wijken die ook geschikt zijn voor blinden en mensen met andere beperkingen. Alles is nu wel heel erg ingericht op de auto. Probeer meer cohesie in de stad te krijgen. Hecht belang aan de flow van lopen, fietsen. Het centrum krijgt een ander gebruik.
5. Aantrekkelijke stad??, komen er nog meer eettenten in het centrum? En het station is saai.
    - Omgeving van het station ontwikkeld zich nog.
    - Er is ook sprake van marktwerking bij horeca.

- In een omgevingsplan (bestemmingsplan) kan je ook sturen op activiteiten als je dat zou willen.

Rondje voorstellen en inbreng van aanwezigen en gesprek naar aanleiding van.

A. Sympatieke visie; veel aandacht voor goedkopere woningen is fijn. De milieueffecten vragen aandacht; zaken als mobiliteit en stikstof lijken er nog niet goed in te zitten.
B. Globale visie, waar zijn de grenzen, tot hoever wil/kan de stad groeien? Wat wordt bedoelt met aantrekkelijk, zijn dat de gebouwen of wat anders? Investeer in sociale cohesie.
C. Welk profiel wil je Arnhem geven? Groei is geen doel op zich.
D. Leuk bedacht die visie, maar in onze wijken moeten 2 verdieners wonen met 2 auto's. Kinderen naar school brengen met tassen en alles dat er bij komt kijken is een hele tour. En dat 2x per dag. Hoe vormt een wijk zich?
E. Sterke punten van de stad meer versterken is een goed strategie. Jammer dat bedrijvigheid vermindert, behalve op energie. Wat zijn je grenzen, hoe wordt het concreet? Hoogbouw alsjeblieft niet ten koste van parken, combineer woningen met bedrijvigheid. Er zijn te weinig woningen. De nieuwbouw van het ING kantoor is te duur. We moeten grotere ecosystemen van bedrijven aantrekken, niet alleen op energie mikken maar nog meer.
F. Groene omgeving die te voet bereikbaar is, dat is een groot pluspunt van Arnhem. Maar zorg over hoogbouw in relatie tot sociale cohesie. Liever dichte laagbouw, daar heeft Herzberger goede onderzoeken/ voorbeelden van. Kijk naar de onderkant van de woningbouw en maak gebouwen multie-inzetbaar in hun levensloop. Maak transformaties mogelijk. (scholen > woningen, bedrijven > woningen). Stimuleer andere woonvormen, niet alleen ruimtelijk, maar ook met andere (financiële, landelijke) middelen. Je moet eigenlijk niet willen dat alleenstaanden in gezinswoningen wonen.
   In de visie zitten daarvoor aanknopingspunten: Grondpolitiek inzetten, winsten aan goed kopere woningbouw besteden; woningen kunnen splitsen. Maar denk ook aan het ophogen van het minimumloon op de schaal van Nederland.
G. Goed te lezen dat er afstemming is met Nijmegen en Wageningen.
H. Er is aandacht nodig voor een sociale en veilige stad; denk bijvoorbeeld aan de plinten van bestaande gebouwen, zorg dat daar "leven" is, geen dichte gevel, maar bedrijvigheid en aanwezigheid van mensen.
I. Geef aandacht aan plekken voor jongeren; die hebben te weinig ruimten en activiteiten waar ze welkom zijn, er is te weinig te doen voor ze.
J. Is er een visie op scholen? In plek, aantal, omvang?
   - Het in stand houden van de voorzieningen in de wijken door een goede mix en samenstelling in de wijken
   - Het ontwikkelen van de HAN campus

   Gesprek over voor- en nadelen van een universiteit naar Arnhem halen. We zoeken wel de samenwerking. Arnhem is vooral een diensten/ambtenarenstad. Hoe hou je HBO/MBO studenten hier? Zorg voor bedrijvigheid en woningbouw.
K. Zorg voor een schonere stad: minder afval dat rondslingert.

VERSLAG

Notulen van	**:**	Deelsessie Omgevingsvisie Arnhem 2040
Verslagnummer	**:**	-
Gehouden op	**:**	7 september 2021
Plaats	**:**	Commissiekamer 1
Voorzitter	**:**	Vincent Bouma
Genotuleerd door	**:**	Ramon Barends, aangevuld door Thor Smits
In afschrift aan	**:**	Raad en College

Aanwezig		**Afwezig**	
Vincent Bouma	PvdA		
Mattijs Loor	D66		
Steffenie Pape	VVD		
Maarten Witberg	PvdD		
Gerrit van Plateringen	AOP		
Wendy Akkers	Gemeente		
Thor Smits	Gemeente		
3 inwoners			

Verslag tekst:

- Vincent heet iedereen welkom, stelt zich voor. Net als Menno Loos is hij lid van de raadswerkgroep Omgevingswet. De andere aanwezigen stellen zich ook voor.
- Thor en Wendy geven een korte toelichting op de inhoud en het proces van de Omgevingsvisie. Deze stap is niet verplicht, maar voor de gemeente wel van waarde. Het ter inzage leggen van de Nota Reikwijdte en Detailniveau is wel verplicht, net als de periode van zienswijzen ophalen. De ontwerp-nota zal er ongeveer hetzelfde uit gaan zien.
- Er worden vraagtekens gezet bij de duur van de Omgevingsvisie. Weet het Arnhem van nu wel wat het Arnhem van 2040 moet worden? Geantwoord wordt dat de gemeenteraad bij elke grote planwijziging of -ontwikkeling de Omgevingsvisie kan wijzigen. Er is dan een nieuwe zienswijzeronde nodig en een nieuw raadsbesluit. In visies worden grote lijnen geschetst en majeure projecten ingepland. Deze nemen tijd in beslag. Kijk maar naar het Station Arnhem Centraal. Vraag is dan ook hoe politiek de visie moet worden gemaakt.
- Een concrete zorg is hoe parken worden beschermd. Gebeurt dit via de Visie of via de Programma's? Hoe hard is de Visie? De gemeente is gebonden aan de Visie en kan op de Visie aangesproken worden. De inwoner kan de gemeente dus vragen zich te houden aan de Visie.
- Gevraagd werd welke Programma's er na de Visie nog allemaal komen. Dat is nog niet helder. De thema's uit de Visie komen in ieder geval terug.
- Vanuit Kennisnetwerk Arnhem Nijmegen is een prikkeltekst geschreven over de plek van Arnhem in de directe omgeving en de regio (bijlage). De steden moeten elkaar aanvullen, maar niet aan elkaar groeien. Groen rond de stad is nodig.
- Bepleit wordt om het participatieproces verder door te zetten. Het Gesprek over de Stad moet doorgaan. Ook als de Visie af is. Conclusie van die processen kan zijn: we hoeven niks aan te passen. Dat is ook een besluit.

Verslag

- Thema's die nog spelen in de groep zijn: hoogbouw in het stadscentrum, gerelateerd aan parkeren, en de woningnood die er is. Een ander onderwerp is de plek van nieuwe station in de stad. Hier is ook de vraag waar de nieuwe woningen worden gebouwd belangrijk. "Mobiliteit volgt wonen."
- Een vraag die beantwoord moet blijven worden is wat we willen behouden in Arnhem? Denk aan cultuur-historie en aan markante Arnhemse plekken. Zo weet je welke panden (denk aan kantoorpanden) nu ingezet kunnen worden als woonbestemming.
- De planning in de raadsbrief wordt waarschijnlijk niet gehaald. Het zou een mooie plus zijn als de nieuwe Raad (van na de verkiezingen) de definitieve beslissing neemt over de Visie. Hier wordt verschillend over gedacht, want zou de nieuwe Raad de ruimte hebben om dan nog grote wijzigingen door te voeren? Een punt om verder over na te denken.
- Vincent bedankte ieder voor zijn inbreng, ideeën en bijdrage. Deze worden door de gemeenteraad meegenomen in de raadsbehandeling. Iedereen wordt ook uitgenodigd om schriftelijk inbreng te sturen. De gemeente Arnhem houdt iedereen verder op de hoogte.
- Vervolgens sloot Vincent de deelsessie. De avond werd vervolgd in een plenair gedeelte waar Ramon namens de groep de hoofdlijn van de deelsessie heeft gedeeld.

KAN

07 SEP 2021

Arnhem 2040: Naar Arnhijmegen?

Participatiebijeenkomst Voorontwerp-omgevingingsvisie

Het is 10:30 uur. Cathelijne loopt haar woning uit om van Station Presikhaaf met de agglorail naar de wetenschapszone te gaan en college te volgen. Eerst heeft ze een digitaal college gevolgd. Na het Noordstation en een stop op het agglokruispunt Elst komt ze aan op het Zuidstation. De wetensschapszone is op loopafstand van het Zuidstation. Ze ontmoet daar Noël die met de E-bike vanuit Station Bijsterhuizen arriveert. Zo gaan ze samen aan de slag met vele Arnhijmeegse inwoners. In de avond gaan ze gezamenlijk naar het ontspanningsgebied in Huissen. Daar komen ook de bezoekers van de voetbalwedstrijd die NETESSE tegen Ajax heeft gespeeld. Er is blijdschap want NETESSE is voor 5e keer landskampioen geworden. Cathelijne gaat met de niterail naar huis. Dat kan, want de dag er na is er alleen terugkijkcollege. Het leven is mooi in Arnhijmegen. Daar wil je wonen.

Vormen Arnhem en Nijmegen in 2040 een stad? Nee, Arnhem heeft haar eigen kracht. Net als Nijmegen. Overbetuwe en Lingewaard vormen een stevige buffer tussen de twee steden en staan haar mannetje. Het Park Lingezegen is een groene long tussen al deze woningen.

Woningbouw is nodig, maar plannen zoals van het EIM die recent zijn verschenen doorkruizen de filosofie van de dubbelstad. Twee steden, een samenwerking, met een eigen DNA. DNA staat hier voor Dorpen-Nijmegen-Arnhem. Want, de Groene Metropoolregio bestaat uit de twee steden en de omliggende gemeenten als ommeland.

Aandacht voor wonen, natuur, economie… dat is nodig in de Omgevingsvisie. Woningen, werk, winkels en de nodige natuur en cultuur die goed verbonden met auto en openbaar vervoer moeten zijn. Aandacht voor natuur en cultuur, want zonder deze parels in de stad en omgeving willen mensen niet in de stad wonen.

Arnhijmegen? Nee.
Een stevige groene groeiregio? Ja.
Daar moet Arnhem zich hard voor blijven maken.

Ramon Barends
Kennisnetwerk Arnhem Nijmegen

Mierlostraat 43
6844 DW ARNHEM
KennisnetwerkArnhemNijmegen@gmail.com

"Voorontwerp omgevingsvisie: Arnhem 2040 "(i/m1)

Zaaknummer:	?
Portefeuillehouder:	Bouwkamp

Resultaat van bespreking:

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Manders (AC), Bouma (PvdA), Loos (VVD), van Ommen (D66), Hutte (CDA), Prinsen (GroenLinks), Dilekci (Denk/VA), Verheij (PVV) en Witberg (PvdD).
De fracties van DENK/Verenigd Arnhem, PVV, Arnhemse Ouderenpartij en SP waren niet bij de beraadslaging aanwezig.
Verder aanwezig: Wethouder Bouwkamp en ambtelijk W. Akkers, S. Luijmes en E. van Haaften.

Bespreking
De beraadslaging bestond uit een informatieve en een meningsvormende fase. Tijdens de informatieve fase heeft dhr. R. Barends ingesproken, namens kennisnetwerk Arnhem/ Nijmegen.

Tijdens de meningsvormende behandeling hebben fractievertegenwoordigers hun voorlopige mening geuit en vragen gesteld aan de portefeuillehouder. De eerste termijn van de wethouder is niet afgerond. Er staan enkele vragen open en de wethouder heeft één toezegging gedaan.

Toezegging
Portefeuillehouder Bouwkamp zegt toe met een startnotitie richting raad te komen i.h.k. van de omgevingsvisie m.b.t. de hoogbouw en de daarbij horende Arnhemse woonprincipes, vóór januari 2022.

Conclusie
De voorzitter heeft geconcludeerd dat de raadskamer van mening is dat de meningsvorming 1 niet is afgerond en dat het onderwerp opnieuw m1 geagendeerd dient te worden.

De raadsadviseur,

Katinka Vons

De voorzitter,

Nico Wiggers

Politieke Avond

Dossiernummer	2756
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	15 september 2021
Agendapunt	5.RZ
Omschrijving	20.30 uur - 21.45 uur: Gele Rijders Plein

Geagendeerd	Vergaderdatum
Politieke Avond	**15 september 2021**
Politieke Avond	22 september 2021

Titel/onderwerp: # Gele Rijders Plein

Raadsadviseur: E. Dirksen Telefoonnr: 3774712 elsebee.dirksen@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Arthur Borst/Kirsten van Rijen
Portefeuillehouder:	B. Roelofs	Telefoonnr:	377 4353/ 377 3583
		E-mailadres:	arthur.borst@arnhem.nl kirsten.van.Rijen@arnhem.nl
Doel activiteit	Informatief		

Toelichting

Raadsvoorstel
Het college stelt uw raad voor om:

- Te kiezen voor ontwerprichting 2b: restauratie en transformatie van de fontein, het beeld en (een 60 cm verhoogde) pergola, gecombineerd met een half verdiepte fietsenstalling onder de pergola.
- Dit te financieren met een aanvullende financiële dekking van 1 mln. euro uit de Bestemmingsreserve Zuidelijke Binnenstad en 1,6 mln. euro uit de Anticyclische Investeringsagenda.
- Structureel (jaarlijks) € 40.000, - beschikbaar stellen voor onderhoud en dit te dekken uit de Bestemmingsreserve Bereikbaarheid.

Voorgeschiedenis
In **2011** is de visie op het Gele Rijders Plein door de raad vastgesteld. Hierin werd als doel gesteld: *"Het Gele Rijders Plein moet op termijn weer een vitale plek worden in de binnenstad. We zetten een koers in die naar onze overtuiging er stap voor stap voor kan zorgen dat het op en aan het Gele Rijders Plein goed wonen, werken en verblijven wordt."*
In **2015** is de nota 'De Arnhemse binnenstad 2015' door de raad vastgesteld waarin de koers werd ingezet om te werken aan de transformatie van de binnenstad van een 'place to buy' naar 'een place to meet'.
In **2017** heeft uw raad ingestemd met de Planuitwerking Gele Rijders Plein 2017 waarbij oa het amendement Creatief (17A20) werd aangenomen: *"(…) en het doen van nader onderzoek naar een vorm van roomdivider, die uitnodigt tot ontmoeting en creativiteit en die de kwalitiet van de openbare, gewenste groene ruimte versterkt."*
[zie voor stukken UIT 2017 de link bij de bijlage]

Roomdivider, Gele Kubus
In 2018/2019 vond een experiment plaats met de Gele Kubus naar aanleiding van het besluit in 2017 een placemakingstraject te starten en zo onderzoek te doen naar een nieuwe roomdivider die op de plek van de pergola het plein zowel zou scheiden als verbinden.
In het interpellatiedebat (Gele Kubus) hierover op 30 januari 2019 is aangekondigd dat er een evaluatie zal volgen naar de leerpunten van de placemaking voor de invulling van de definitieve roomdivider. [*zie raadsbrief + bijlagen 'Evaluatie en doorkijk vervolg gele rijders plein', d.d. 21-6-2019*].

In de 'Studie ontwerprichtingen AKU' [bijlage 1] zijn vier ontwerprichtingen uitgewerkt, waaronder (als uitvoering van motie 19M157) een scenario met behoud en restauratie van de pergola en de rest van het AKU monument, inclusief de daarbij behorende kosten.

Financiën
De totale kosten van ontwerprichting 2b bedragen ca. 4,2 miljoen euro. De totale kosten uit het raadskader van 2017 bedroegen 1,8 miljoen euro. In de financiële paragraaf van het raadsvoorstel wordt het verschil op hoofdlijnen toegelicht.

	De totale beschikbare dekking bedraagt ca. 1,6 miljoen euro. Hiervan is 912.000 euro bijdrage vanuit de provincie en 680.000 euro vanuit de gemeente. Er moet voor een bedrag van ca. 2,6 miljoen euro aanvullende dekking gevonden worden. Voor de aanpassingen aan het Gele Rijdersplein wordt een investeringskrediet aangevraagd van € 2.587.000, -. **Kanttekeningen** - Er is een kans dat de erven Brouwer en Tajiri een beroep gaan doen op het **auteursrecht.** De Auteurswet geeft kunstenaars (of de erfgenamen indien de persoonlijkheidsrechten bij testament zijn overgegaan) het recht zich te verzetten tegen wijzigingen in het kunstwerk, tenzij dat verzet in strijd zou zijn met de redelijkheid. - Door het vervallen van de **ijsbaan** vervallen ook de daarmee samenhangende kosten en dekking. Dit kan mogelijk gevolgen hebben voor de provinciale cofinanciering. Dit zal worden betrokken bij het gesprek over aanvullende financiële provinciale dekking. - Uitgangspunt is dat de **fietsenstalling** op het Gele Rijders Plein 24 uur per dag toegankelijk is en blijft voor gebruikers. Dit vraagt onderandere verruiming van de bewakingstijden en aanpassingvan de toegangssystemen. De investerings- en exploitatiekosten van deze keuzes zijn niet in dit raadsvoorstel opgenomen. Deze zullen onderdeel zijn van het fietsparkeerplan. - Voor de reeds verkregen **provinciale subsidie** is uitstel aangevraagd (en inmiddels verkregen) tot en met 2023. Indien de besluitvorming over de ontwerprichtingen voor het AKU monument wordt vertraagd ontstaat het risico dat de gemeente provinciale subsidie moet terugbetalen. Belangstellenden en betrokkenen zijn uitgenodigd voor het ronde tafelgesprek.
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Beslissen of het voorstel kan worden doorgeleid naar de meningsvormende fase
Spreekrecht publiek	ja
Behandeladvies	*Technische vragen dienen voorafgaand aan de bespreking te worden gesteld.* **Informerende fase** De informatieve fase bestaat uit een rondetafelgesprek met belanghebbenden. De bijeenkomst begint met een voorstelronde inclusief een korte pitch door de deelnemers aan het rondetafelgesprek. Aansluitend vindt het gesprek plaats waarbij de deelnemers en de raadsleden/ fractievolgers met elkaar in gesprek gaan. *De portefeuillehouder is bij dit gesprek van harte welkom als toeschouwer.*
Bijlagen	

Raadsvoorstel Gele Rijders Plein d.d. mei 2021			
Bijlage 1. Studie ontwerprichtingen AKU			
Bijlage 2. Vergelijking ontwerprichtingen AKU monument			
Bijlage 3. Aanwijzing rijksmonument AKU			
Bijlage 4. Advies RCE AKU			
Bijlage 5. Kostenraming ontwerprichtingen AKU			
Bijlage 6. Participatie en standpunten van diverse stakeholders AKU			
Bijlage 7. Financiële vergelijking model 2a & 2b AKU met Raadskader 2017			
Bijlage 8. Moties 19M157 en 17M46			
Bijlage 9. Begrotingswijziging			
Link naar stukken raadsvoorstel Gele Rijdersplein 2017 d.d. 10-7-17: https://ris2.ibabs.eu/Agenda/Details/Arnhem/bf11239e-4055-41be-abd4-b0b44c9d9c70#f2012ec1-192c-42b4-a9de-e484776972fb			
Link naar de uitzending gemeenteraad 10-7-17: https://arnhem.notubiz.nl/vergadering/416569#ai_3502387			
Beant. Art. 44-vragen inzake "Stand van zaken Jansbeek" d.d.31-3-21 inclusief 3 bijlages met correspondentie omtrent de Jansbeek			

Raadsbrief Middelen Jansbeek Noord (motie 18M29) d.d. 7-9-21			
Lijst met deelnemers ronde tafelgesprek 15 september 2021 (volgt)			

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 470905

Onderwerp: Gele Rijders Plein

Voorstel

1. Kennis te nemen van de studie 'ontwerprichtingen AKU fontein'.
2. Te kiezen voor ontwerprichting 2b: restauratie en transformatie van de fontein, het beeld en (een 60 cm verhoogde) pergola, gecombineerd met een half verdiepte fietsenstalling onder de pergola.
3. Dit te financieren met een aanvullende financiële dekking van 1 mln. euro uit de Bestemmingsreserve Zuidelijke Binnenstad en 1,6 mln. euro uit de Anticyclische Investeringsagenda en met het structureel (jaarlijks) beschikbaar stellen van € 40.000,- voor onderhoud te dekken uit de Bestemmingsreserve Bereikbaarheid.
4. De in het raadsvoorstel opgenomen begrotingswijziging vast te stellen.

Inleiding

Ingezette koers met de nota 'De Arnhemse Binnenstad 2015'
De Arnhemse binnenstad is het kloppend hart van de stad. Daar wordt gewerkt, gewinkeld, gewoond en ontmoeten we elkaar. Het lijkt zo vanzelfsprekend, een centrum vol beleving. Toch staat ook de Arnhemse binnenstad onder druk, wat versterkt wordt door de coronacrisis. Waar tot voor kort de recreatieve winkelfunctie dominant was in de binnenstad, werken we in Arnhem al enkele jaren aan de transformatie van 'place to buy' naar 'place to meet'. Deze koers is in 2015 ingezet met de nota 'De Arnhemse Binnenstad 2015'. De 'rode lopers' naar het kernwinkelgebied verlangen een aanpak die moet voorkomen dat het kernwinkelgebied de aansluiting op de omgeving verliest. Juist in die aanloopgebieden zoals het Gele Rijders Plein pakt de gemeente een actieve rol.

Raadsbesluit Planuitwerking Gele Rijders Plein 2017
Met dit raadsbesluit uit 2017 is een nieuwe koers ingezet voor het Gele Rijders Plein. Besloten is om de reuring aan de westzijde van het plein te versterken. Dit gebied is het meer dynamische deel van het plein en daar ligt een belangrijke entree van de binnenstad. Voor de oostzijde is de strategie ingezet om deze kant te transformeren naar een luwteplek waar het prettig wonen, werken en verblijven is. Inmiddels zijn de vergroening en herinrichting van de oostzijde afgerond. De pergola vormt de scheiding tussen de twee pleindelen. In de Planuitwerking is aangegeven dat dit 'een wat unheimische plek in de stad is waar mensen zich niet graag ophouden', maar dat die plek wel als roomdivider werkt tussen de pleindelen. Een knelpunt is verder de huidige fietsenstalling op maaiveld. In het raadsbesluit wordt uitgegaan van een (half) verdiepte fietsenstalling in de nieuwe situatie. Geconcludeerd wordt dat het noodzakelijk is om de pergola te verwijderen en studie te verrichten naar een roomdivider met (half) verdiept fietsparkeren, die recht doet aan het functioneren van het gebied.

Arnhem GEMEENTE

Verkenning roomdivider en placemaking 2019
In 2018/ 2019 heeft een experiment plaatsgevonden in de vorm van de 'Gele Kubus'. De uitkomsten van de evaluatie zijn met u gedeeld door middel van een raadsbrief. De opgave kan met gebruikmaking van de evaluatie als volgt worden gesteld:

- Zorg dat de fontein en het beeld tot hun recht komen en dat de omgeving een duidelijk openbaar karakter heeft.
- Zorg dat fontein en omgeving goed bruikbaar en aantrekkelijk zijn voor kleinschalige evenementen en wellicht een schaatsbaan.
- Verplaats de fietsenstalling en zorg dat deze de verblijfskwaliteit op het plein niet opnieuw nadelig beïnvloedt.
- Zorg dat ter plaatse van de pergola een roomdivider staat die verbindt, verdeelt en transparant is. Een roomdivider die past bij het gewenste gebruik en ongewenst gebruik niet aanmoedigt.

In de raadsbrief is aangegeven dat de roomdivider, gecombineerd met een (half) verdiepte fietsenstalling, wordt uitgewerkt en dat de kosten hiervan inzichtelijk worden gemaakt.

Motie aanvulling raadsvoorstel AKU fontein november 2019
Via een motie heeft de raad in november 2019 het college van B&W verzocht om bij de uitwerking van de plannen voor het Gele Rijders Plein ook een scenario met behoud en restauratie van de pergola en de rest van het AKU monument mee te nemen, inclusief de daarbij behorende kosten.

Studie 'ontwerprichtingen AKU fontein' 2020
In de periode december 2019 tot en met april 2020 hebben wij de studie 'ontwerprichtingen AKU fontein' laten uitvoeren (bijlage 1). Onderdeel van deze studie is een uitgebreid participatieproces. Er zijn diverse gesprekken gevoerd met onder andere de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE), Team Welstand en Monumenten, het Kwaliteitsteam Zuidelijke Binnenstad en de Klankbordgroep Gele Rijders Plein. Daarnaast zijn er ook twee zogenoemde Ronde Tafel gesprekken georganiseerd waar de dialoog is aangegaan met betrokkenen bij het AKU monument. In de studie wordt onderzocht hoe de restauratie en transformatie van het AKU monument gecombineerd kan worden met een betere verankering van het monument in de stad met als doel om beter (en nieuw) gebruik van de plek mogelijk te maken. De mogelijkheden voor een restauratie en transformatie van het AKU monument worden in een viertal ontwerprichtingen nader onderzocht. Van al deze ontwerprichtingen zijn de ruimtelijke consequenties inzichtelijk gemaakt. Het betreft een studie op hoofdlijnen. Na de keuze voor een variant kan in de uitwerking van het ontwerp veel detail worden toegevoegd. In de basis wordt met de keuze van een variant ‘de denkrichting’ (het concept op hoofdlijnen) vastgelegd zodat de kaders zijn bepaald voor de verdere uitwerking.

In de studie zijn de volgende ontwerprichtingen uitgewerkt:

1. Restauratie van de pergola, fontein en beeld met behoud van het huidige fietsparkeren op maaiveld
2. a. Restauratie en transformatie van de pergola, fontein en beeld gecombineerd met een separate verdiepte fietsenstalling ten westen van het AKU monument (op het voorplein)
   b. Restauratie en transformatie van de fontein, het beeld en (een 60 cm verhoogde) pergola gecombineerd met een half verdiepte fietsenstalling onder de pergola
3. a. Restauratie en transformatie van de fontein en het beeld met een nieuwe pergola (1,5 keer vergroot) gecombineerd met een half verdiepte fietsenstalling onder de pergola

b. Restauratie en transformatie van de fontein en beeld met een nieuw dak gecombineerd met een half verdiepte fietsenstalling onder dit nieuwe dak

4. Restauratie en transformatie van de fontein en het beeld met een nieuw paviljoen gecombineerd met een half verdiepte fietsenstalling onder dit paviljoen

Met dit raadsvoorstel beschouwen wij de moties 'Aanvulling raadsvoorstel AKU fontein (19M157)' en 'Rijders aan de randen van het Gele Rijders Plein (17M46)' als afgedaan (bijlage 8).

Beoogd effect

In lijn met de voorgaande besluitvorming het Gele Rijders Plein een nieuwe toekomst te geven door een betere verankering van het AKU monument in de stad met als doel om beter (en nieuw) gebruik van de plek mogelijk te maken.

Argumenten

1.1 Vergelijking van de ontwerprichtingen

Een weloverwogen keuze voor een ontwerprichting is bepalend voor de verankering van het AKU monument in de stad en de mogelijkheden om beter (en nieuw) gebruik van de plek mogelijk te maken. In bijlage 2 treft u een vergelijking van de verschillende ontwerprichtingen. Om te kunnen vergelijken is naar de volgende onderwerpen gekeken: ontmoeten en verbinden met de omgeving, fietsparkeren en fietsroute, sociale veiligheid, monumentale waarden, klimaatadaptatie en duurzaamheid, financiën en faseerbaarheid.

Het gehele AKU monument is op voorstel van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) aangewezen als rijksmonument (zie bijlage 3). De ruimte voor renovatie en vooral transformatie van een rijksmonument hangt nauw samen met de kernkwaliteiten en wat de voorgestelde wijzigingen betekenen voor het totaal. Wijzigingen aan een rijksmonument worden niet op voorhand uitgesloten. Het gaat om het zoeken naar een balans tussen de monumentale waarden en eventuele wijzigingen ten behoeve van het toekomstperspectief door veranderend gebruik. De RCE heeft hierin een belangrijke adviserende rol. Zie bijlage 4 voor het advies van de RCE over de studie. De RCE adviseert positief over de ontwerprichtingen 1 en 2a, waarbij bij de eerstgenoemde het knelpunt van het fietsparkeren op maaiveld blijft. De voorgestelde ingrepen en aanpassingen bij ontwerprichting 2a dragen volgens de RCE op een positieve manier bij aan de beleving en het gebruik van het monument in deze tijd, zonder daarbij de kernkwaliteiten uit het oog te verliezen. Vanuit de RCE gezien is ontwerprichting 2b tevens denkbaar na zeer zorgvuldige afwegingen, als blijkt dat er daadwerkelijk geen alternatief is voor het oplossen van het probleem van de fietsenstalling. Bij deze ontwerprichting is de RCE positief over het feit dat bij de verschillende ingrepen is getracht om in de geest van het ontwerp en de kernkwaliteiten van het AKU monument 'te kruipen' en hier een hedendaagse vertaling aan te geven. Deze ontwerprichting zit tegen de grens aan van wat volgens de RCE acceptabel is. Met de ontwerprichtingen 3 en 4 kan de RCE niet instemmen.

Voor de diverse ontwerprichtingen is tevens een kostenraming gemaakt (zie bijlage 5).

Essentieel punt in de ontwerprichtingen is (de plek voor) het verdiept fietsparkeren. Met de nota 'de Arnhemse binnenstad binnen bereik' (2017) en de 'Accentnota Fiets' (2020) heeft de Arnhemse Raad

aangegeven dat de binnenstad fietsvriendelijker moet worden. Steeds meer mensen bezoeken de binnenstad per fiets. Goede en veilige stallingen zijn een stimulans voor meer duurzame mobiliteit/fietsgebruik. De huidige fietsenstalling op maaiveld op het Gele Rijders Plein wordt goed gebruikt en heeft een hoge bezettingsgraad, maar is een sta-in-de-weg in de ruimtelijke kwaliteit en het functioneren van het gebied. De coronacrisis heeft ons laten zien dat de ruimte schaars is. De verwachting is dat er, gezien vanuit het oogpunt van gezondheid en leefbaarheid, ook in de toekomst meer openbare ruimte nodig is. Het verdiept fietsparkeren is daarmee nog belangrijker geworden. De fietsenstalling ligt ideaal ten opzichte van een van de bronpunten voor de binnenstad, de poort naar het Jansplein. Binnen het fietsparkeren voor de binnenstad neemt deze fietsenstalling dan ook een belangrijke positie in. Als uitgangspunt voor het op te stellen fietsparkeerplan voor de binnenstad wordt opgenomen dat de fietsenstalling op het Gele Rijders Plein 24 uur per dag toegankelijk is en blijft voor gebruikers. Er wordt naar een optimale uitwerking gezocht hoe dat mogelijk kan worden gemaakt (zie ook 2.3 onder Kanttekeningen en risico's). Bij het zoeken naar een nieuwe locatie voor de fietsenstalling is het van belang om de afstand tot de poort naar het Jansplein klein te houden. In de ontwerprichtingen zijn daarom twee opties uitgewerkt: half verdiept onder de pergola (ontwerprichtingen 2b tot en met 4) en verdiept onder het voorplein aan de westzijde van het AKU monument (ontwerprichting 2a).

2.1 Aanvullende financiële dekking nodig

In het raadsbesluit uit 2017 is aangegeven dat voor de roomdivider nader onderzoek nodig was. Om die reden was in het raadsbesluit uit 2017 geen raming of dekking opgenomen voor dit onderdeel.

2.2 Keuze voor ontwerprichting 2

Gezien de vergelijking van de ontwerprichtingen en de uitkomsten van de participatie (zie paragraaf Participatie) afwegende is het college van B&W voorstander van ontwerprichting 2. Bij deze ontwerprichting is sprake van een restauratie en transformatie van de fontein, het beeld en pergola gecombineerd met een (half) verdiepte fietsenstalling.

Het verschil tussen ontwerprichting 2a en 2b is vooral de positie van de (half) verdiepte fietsenstalling. Bij variant 2a is deze verdiept gepositioneerd onder het voorplein. Bij variant 2b is deze half verdiept gepositioneerd onder de pergola. Consequentie hiervan is dat de pergola 60 cm verhoogd wordt.

In ontwerprichting 2a en vooral 2b is sprake van een versterking van de plek voor ontmoeten en een verbetering van de verbinding met de omgeving. Er is bij 2b sprake van een verbetering van de sociale veiligheid en de pergola krijgt met het (half) verdiept fietsparkeren een extra functie. In ontwerprichting 2a is vrijwel volledig sprake van het behoud van monumentale waarden. Voor wat betreft de pergola is in ontwerprichting 2b daarnaast ook sprake van transformatie van monumentale waarden. Het AKU monument krijgt een nieuwe betekenis.

Een keuze voor ontwerprichting 2b betekent wel dat de renovatie en transformatie van de pergola gelijktijdig moet plaatsvinden met het realiseren van het half verdiept fietsparkeren. In ontwerprichting 2a kan dit gefaseerd worden, waarbij echter wel sprake is van een samenhang (en daarmee afhankelijkheid) met een herinrichting van het Willemsplein.

In ontwerprichting 2b is het mogelijk om het fietsparkeren half verdiept met daglichttoetreding uit te voeren. Bij ontwerprichting 2a vindt het fietsparkeren verdiept onder het voorplein plaats waarbij daglichttoetreding zeer beperkt mogelijk is. In beide ontwerprichtingen moet bij een verdere uitwerking aandacht zijn voor de toegankelijkheid, routing en aantrekkelijke hellingbanen van het (half) verdiept fietsparkeren.

Voor wat betreft klimaatadaptatie ligt er een opgave bij een herinrichting van het AKU monument en de openbare ruimte in de omgeving. Het is het voornemen om een verbinding te maken tussen de bomenrij in de Looierstraat, de reeds vergroende oostzijde en het Willemsplein, als onderdeel van de koele route. Bij een verdere uitwerking worden deze groenstructuren op een slimme wijze gecombineerd met alle andere ruimteclaims. Bij de verdere uitwerking is tevens het uitgangspunt dat er een vergroening van het stenige voorplein tussen de fontein en het Willemsplein plaatsvindt. Het AKU monument wordt hierbij als een bijzondere onderbreking, een punt van water, ontmoeting en interactie ingezet. Verder is bij een verdere uitwerking ook het uitgangspunt dat gekomen wordt tot een groen dak (wellicht gecombineerd met zonnepanelen) op de pergola, de plaatsing van een boom in het monument (bij ontwerprichting 2b), voorzieningen voor infiltratie van regenwater, etc.

Ontwerprichting 2b is duurder dan ontwerprichting 1, maar goedkoper dan ontwerprichting 2a waarbij vooral het verdiept fietsparkeren hogere investeringskosten met zich meebrengt (zie ook paragraaf Financiën).

Resumerend is het college van B&W binnen de keuze voor ontwerprichting 2 voorstander van ontwerprichting 2b. Doorslaggevend hierbij is dat het AKU monument een grotere versterking als plek voor ontmoeten en verbinden met de omgeving wordt, de sociale veiligheid nog meer verbeterd wordt en dat deze variant financieel gunstiger is. Hiermee krijgt het Gele Rijders Plein een nieuwe toekomst door een betere verankering van het AKU monument in de stad met als doel om beter (en nieuw) gebruik van de plek mogelijk te maken.

Kanttekeningen en risico's

2.1 Auteursrecht

Het AKU monument is een kunstwerk dat door Brouwer en Tajiri in samenhang is ontworpen. Op kunstwerken is het auteursrecht van toepassing. De Auteurswet geeft kunstenaars (of de erfgenamen indien de persoonlijkheidsrechten bij testament zijn overgegaan) het recht zich te verzetten tegen wijzigingen in het kunstwerk, tenzij dat verzet in strijd zou zijn met de redelijkheid. Ook heeft de kunstenaar het recht zich te verzetten tegen elke misvorming, verminking of andere aantasting van het werk, als hij aannemelijk kan maken dat hij hierdoor reputatieschade lijdt. Er is een kans dat de erven Brouwer en Tajiri een beroep gaan doen op het auteursrecht.

2.2 IJsbaan

Bij de Planuitwerking 2017 wordt nog uitgegaan van het realiseren van een ijsbaan in de fontein. Dat is echter niet eenvoudig te realiseren. Technisch is het zeer complex om een fonteininstallatie te combineren met een vriesinstallatie voor een ijsbaan. Daarnaast is de maat van de bestaande vijver te klein om een reguliere schaatsbaan van 20 x 30 meter te plaatsen. En er is daarbij uit veiligheidsoverwegingen een obstakelvrije zone nodig rond de pyloon met het kunstwerk. Dit alles maakt dat het alleen mogelijk is om een tijdelijke ijsbaan te plaatsen die deels op de plek van de vijver en deels boven de trappen is gesitueerd. Hierbij geldt hetzelfde als bij het toepassen van een

tijdelijke verhoogde vloer voor evenementen, de fundatie van de bestaande verdiepte vijvervloer dient hier dan op te worden voorbereid. Door het vervallen van de ijsbaan vervallen ook de daarmee samenhangende kosten en dekking. Dit kan mogelijk gevolgen hebben voor de provinciale cofinanciering. Dit zal worden betrokken bij het gesprek over aanvullende financiële provinciale dekking.

2.3 Openingstijden bewaakte verdiepte fietsenstalling

In dit raadsvoorstel is het uitgangspunt dat de te realiseren (half) verdiepte fietsenstalling hetzelfde bewakingsregime kent als de huidige fietsenstalling op maaiveld (bewaakt op werkdagen van 08.00 tot 19.00 uur, op donderdag van 08.00 tot 22.00 uur, op zaterdag van 08.00 tot 18.00 uur, op zondagen van 11.00 tot 18.00 uur). Doordat een (half) verdiepte fietsenstalling andere eisen stelt aan het bewakingsregime is dit waarschijnlijk nog niet de ideale eindsituatie. Uitgangspunt is dat de fietsenstalling op het Gele Rijders Plein 24 uur per dag toegankelijk is en blijft voor gebruikers.

In 2021 wordt gewerkt aan het fietsparkeerplan voor de Arnhemse binnenstad. Doel van het fietsparkeerplan is de bezoeker van de binnenstad die met de fiets komt zo goed mogelijk te faciliteren in het parkeren van zijn fiets. Belangrijke basis zijn een aantal opvangstallingen op strategische locaties rondom de binnenstad. Daar kunnen de meeste mensen dan hun fiets kwijt. Het voornemen is de huidige gratis bewaakte locaties Gele Rijders Plein en de oude V&D uit te breiden met een fietsenstalling bij Rozet. De uitwerking voor de stalling Gele Rijdersplein past goed in dit beleidsvoornemen. Het fietsparkeerplan zal onder andere resulteren in een totaaloverzicht van toekomstige fietsparkeervoorzieningen in de binnenstad, inclusief bewaakte stallingen. Een goede toegankelijkheid van de verschillende stallingen met ruime, op elkaar afgestemde openingstijden, zal daarbij een belangrijk uitgangspunt zijn.

Ook het openings- en bewakingsregime van de stalling Gele Rijdersplein wordt op basis van de fietsparkeerplan definitief bepaald. Een (half) verdiepte stalling kan immers een ander bewakingsregime vragen dan een stalling op maaiveld. In het fietsparkeerplan wordt afgewogen hoe deze en de andere stallingen zo kostenefficiënt mogelijk een maximale toegankelijkheid voor de bezoeker van de binnenstad kunnen bieden. Bij dit fietsparkeerplan wordt een gedetailleerde raming van de exploitatielasten bijgevoegd. Daarbij rekening houdend met eventuele subsidiemogelijkheden en andere potentiële financieringsmogelijkheden.

Afwegingen die voor de (half) verdiepte fietsenstalling op het Gele Rijders Plein gemaakt moeten worden zijn onder andere het verruimen van de bewakingstijden (zodat de bewakingstijden gelijk zijn aan de openingstijden), bewaking anders over de dag inzetten, openings- en bewakingstijden aanpassen op basis van de beschikbaarheid van andere stallingen, automatiseren van het toegangssysteem waarbij minder bemensing noodzakelijk is. De investerings- en exploitatiekosten van deze keuzes zijn niet in dit raadsvoorstel opgenomen. Deze zullen onderdeel zijn van het fietsparkeerplan.

2.4 Geen besluit over ontwerprichtingen

Voor de reeds verkregen provinciale subsidie is uitstel aangevraagd (en inmiddels verkregen) tot en met 2023. Indien de besluitvorming over de ontwerprichtingen voor het AKU monument wordt vertraagd ontstaat het risico dat de gemeente provinciale subsidie moet terugbetalen.

Participatie

Het onderzoek is mede tot stand gekomen dankzij een uitgebreid participatieproces. Naast de dialoog met de RCE zijn gesprekken gevoerd met de Klankbordgroep Gele Rijders Plein, Team Welstand en Monumenten en het Kwaliteitsteam Zuidelijke Binnenstad. Daarnaast zijn er ook twee zogenoemde Ronde Tafel gesprekken georganiseerd waar de dialoog is aangegaan met betrokkenen bij het AKU monument. Deelnemers aan deze Ronde Tafel gesprekken waren onder andere enkele direct omwonenden en ondernemers, erven van de kunstenaars Brouwer/ Tajiri, vertegenwoordigers van Platform Binnenstad Arnhem, RCE, Erfgoedvereniging Heemschut, bewonersorganisaties van de binnenstad, eigenaar van het Royalpand, Vereniging Stadsschoon en Stichting Toekomst AKU-Ensemble Arnhem. Tot slot zijn er nog 3 brieven binnengekomen: een brief van de Koepelkerk, een brief van Portaal vanuit haar rol als verhuurder van woningen boven de Janspoort en een brief van de eigenaar en huurders van het Royalpand. Al deze stukken zijn opgenomen in bijlage 6.

De diverse adviezen en verkregen input geven geen eenduidige richting. Er zijn voorstanders van een minutieuze restauratie, maar ook van een noodzakelijk geachte modernisering. In het uiteindelijke onderzoek naar ontwerprichtingen zijn zoveel mogelijk kennis en overwegingen uit de discussie verwerkt om de raad een verantwoorde keuze over de uitwerkingsrichting te kunnen laten maken. Ontwerprichting 2a is bijvoorbeeld geïnspireerd en tot stand gekomen op basis van de dialoog uit het 2de Ronde Tafel gesprek.

In essentie zijn er geen voorstanders voor ontwerprichting 4. Ontwerprichting 1 krijgt steun van vooral stakeholders die voor een minutieuze restauratie zijn (maar dan wel met het verzoek om het fietsparkeren op maaiveld te verwijderen). Ook ontwerprichting 3b krijgt weinig bijval. De meerderheid van de stakeholders beweegt zich in een keuze tussen ontwerprichting 2a, 2b of 3a, waarbij de standpuntbepaling vooral geleid wordt door het belang dat men hecht aan de monumentale waarden van de pergola en de oplossing voor het verdiept fietsparkeren.

Financiën

Investering model 2b
Met de vaststelling van de planuitwerking voor het Gele Rijders Plein in 2017 heeft u ook financiële kaders vastgesteld. Hieronder treft u een vergelijking van de kosten en dekking van ontwerprichting 2a en 2b vergeleken met het raadskader (zie ook bijlage 7).

Vergelijking kosten en dekking model 2b met Raadskader 2017			Raadskader 2017	Model 2a	Model 2b
Kosten					
fontein	renovatie fontein		€ 500.000	€ 232.000	€ 232.000
	verhogen vloer voor ijsbaan		€ 267.000	€ -	€ -
	ijsbaan in fontein		€ 233.000	€ -	€ -
	vervangen pompen fontein	*gereed*	€ -	*€ 67.000*	*€ 67.000*
pergola	renovatie en transformatie pergola		€ -	€ 473.000	€ 437.000
	sloop pergola		€ 25.000	€ -	€ -
	vernieuwd verlichtingsplan		€ -	€ 60.000	€ 60.000
	duurzaamheid, zonnepanelen op pergola		€ -	€ 24.000	€ 24.000
	boom in pergola		€ -	€ -	€ 30.000
fietsen	halfverdiept fietsparkeren		€ 400.000	€ 2.202.000	€ 2.007.000
openbare ruimte	fietspad en overige or rondom AKU monument		€ -	€ 670.000	€ 359.000
	slijpen deel van de tegels met veldkeien		€ -	€ 36.000	€ 36.000
vergroenen oostzijde		*gereed*	*€ 200.000*	*€ 200.000*	*€ 200.000*
placemaking		*gereed*	*€ 200.000*	*€ 200.000*	*€ 200.000*
plankosten*			€ -	€ 584.550	€ 507.750
Totaal kosten			**€ 1.825.000**	**€ 4.748.550**	**€ 4.159.750**
Dekking					
	bijdrage Prov (Steengoed Benutten)**		€ 912.000	€ 912.000	€ 912.000
				€ -	
	bestaande dekking gemeente		€ 680.000	€ 680.000	€ 680.000
	bestemmingsreserve BGB		€ 500.000	€ 500.000	€ 500.000
	reservering fonteinonderhoud		€ 80.000	€ 80.000	€ 80.000
	reservering fietsenstalling mobiliteit		€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000
	marktinvesteringen (ijsbaan)		€ 233.000	€ -	€ -
Totaal dekking			**€ 1.825.000**	**€ 1.592.000**	**€ 1.592.000**
Verschil tussen kosten en dekking* **			€ -	**€ 3.156.550-**	**€ -2.567.750**

* plankosten periode 2017-2020 a 154.000 euro inbegrepen
** eventuele wijzigingen in prestaties en cofinanciering kunnen gevolgen hebben voor de definitieve subsidie vaststelling
*** excl. 20.000 euro rente

De totale kosten van ontwerprichting 2b bedragen ca. 4,2 miljoen euro. De totale kosten uit het raadskader van 2017 bedroegen 1,8 miljoen euro. Het verschil kan op hoofdlijnen verklaard worden door:

- De raming van de kosten van de renovatie van de fontein en het beeld vallen lager uit. In model 2b zit niet meer een ijsbaan in de fontein (zie ook kanttekeningen en risico's).
- In het raadskader uit 2017 was nog geen kostenraming opgenomen voor de roomdivider, omdat dit nader onderzoek vergde. In de vernieuwde pergola conform 2b is ook een nieuw verlichtingsplan opgenomen, zonnepanelen op de pergola en een boom in de pergola.
- De half verdiepte fietsenstalling valt door de keuzes in ontwerprichting 2b duurder uit dan in 2017 voorzien. De fietsenstalling is onder andere meer verdiept, het plafond kan niet worden toegerekend aan de roomdivider, er wordt nu rekening gehouden met de inrichting van de fietsenstalling, bouwkostenstijgingen zijn meegerekend, etc.
- Er wordt rekening gehouden met de herinrichting van de openbare ruimte (klimaat adaptieve maatregelen, verleggen fietspad voor betere fietsroutes, slijpen tegels met veldkeitjes voor betere toegankelijkheid, etc.).
- Er wordt rekening gehouden met plankosten voor de verdere uitwerking.

Begrotingswijziging noodzakelijke aanvullende dekking model 2b

De totale beschikbare dekking bedraagt ca. 1,6 miljoen euro. Hiervan is 912.000 euro bijdrage vanuit de provincie en 680.000 euro vanuit de gemeente (zie voor de nadere onderverdeling van de gemeentelijke dekking bovenstaande tabel).

Er moet voor een bedrag van ca. 2,6 miljoen euro aanvullende dekking gevonden worden. Voor de aanpassingen aan het Gele Rijdersplein wordt een investeringskrediet aangevraagd van € 2.587.000,-. Zie hiervoor ook onderstaande tabel met de begrotingswijziging en bijlage 9.

Nr.	**21-002**	
Onderwerp	Ontwikkeling Gele Rijdersplein	
I / S	I en S	
Raad d.d.		
Zaaknr.		

bedragen x € 1.000	**Exploitatiebegroting**	Begroting 2021	Meerjarenraming 2022	2023	2024
	Lasten				
Programma	S02 Bereikbaarheid				
	Kapitaallasten investering 2.567.000				130
	Bespaarde rente over saldo in BR Kapitaallasten				-17
	Beheerslasten fietsenstalling				40
Programma	S00 Bestuur, dienstverlening en financien				
	Inzet kapitaallasten anticyclisch investeren				-80
		0	0	0	73
	Baten				
Programma					
		0	0	0	0
	Exploitatieresultaat	**0**	**0**	**0**	**-73**
	Mutaties reserves				
	Toevoegingen BR Kapitaallasten	0	0	-1.000	0
	Onttrekkingen BR Zuidelijke Binnenstad		0	1.000	
	Onttrekking BR Bereikbaarheid			0	40
	Onttrekkingen BR Kapitaallasten (jaarlijks afschrijvingsdeel)	0			33
		0	0	0	73
	Totaal Resultaat	0	0	0	0

	Meerjaren Investeringsplan (MIP)	Begroting 2021	Meerjarenraming 2022	2023	2024
Programma	S02 Bereikbaarheid				
	Ontwikkeling Gele Rijdersplein			2.587	
	Totaal Investeringen	0	0	2.587	0

Daarvan is een bedrag van 1 miljoen afkomstig uit de Bestemmingsreserve Zuidelijke Binnenstad (vanwege het niet doorgaan van de 2de fase van de Jansbeek bovengronds). Voor het restant (€1.587.000,-) wordt dekking gevonden vanuit de Anticyclische Investeringsagenda (hier is een bedrag van €5-7 mln. gereserveerd voor investeringen in het Centrumgebied). De totale investering leidt tot een bedrag van € 130.000,- aan kapitaallasten in het eerste jaar. Daarvan is € 80.000,- gekoppeld aan het bedrag van de Anticyclische Investeringsagenda. De € 1 miljoen uit de BR Zuidelijke Binnenstad wordt in de BR Kapitaallasten gestort. Hiermee wordt voor het andere deel de jaarlijkse kapitaallasten gedekt.

In de Raadsbrief Anticyclisch Investeren Arnhemse Herstelagenda is het Gele Rijders Plein (gecombineerd met het Willemsplein) opgenomen als belangrijke ontwikkeling voor het verbeteren van de bereikbaarheid van de binnenstad voor zowel de voetganger, fiets, auto als openbaar vervoer. Wij zijn in gesprek met de provincie over anti cyclisch investeren en extra investeringen in mobiliteitshubs en Hoogwaardig Openbaar Vervoer. Zo zetten we niet alleen in op het verbeteren van het gebruik van de fiets en het openbaar vervoer, maar ook op de overstapmogelijkheden van voetganger, fiets en het openbaar vervoer (hubs). Het Willemsplein is een dergelijke hub die in samenhang met het Gele Rijders Plein en het (half) verdiept fietsparkeren verder uitgewerkt gaat worden. Qua duurzame mobiliteit past dit voorstel goed in de Arnhemse Herstelagenda. Verder levert het een aanzienlijke bijdrage aan klimaatadaptatie, wat tevens een belangrijk punt in de Arnhemse Herstelagenda is (zie ook paragraaf 'Argumenten').

Exploitatielasten onderhoud fietsenstalling en AKU monument

Met het raadsbesluit uit 2017 is gekozen voor een (half) verdiepte fietsenstalling. Het is onvermijdelijk dat hiermee hogere exploitatielasten qua onderhoud samenhangen ten opzichte van de huidige stalling op maaiveld. De kosten die samenhangen met de gebouwexploitatie van de (half) verdiepte fietsenstalling

worden op dit moment geraamd op 30.000 euro (gebouwgebonden onderdelen, 40-jarig gemiddelde). De kosten die samenhangen de gebruiksexploitatie (schoonmaken, vervangen klemmen, etc.) worden op dit moment geraamd op 10.000 euro. Deze raming is passend bij het huidige uitwerkingsniveau en wordt na besluitvorming in de verdere planuitwerking nader gedetailleerd. Deze aanvullende jaarlijkse kosten voor beheer en onderhoud van de fietsenstalling bedragen € 40.000,-. Deze worden gedekt via de Bestemmingsreserve Bereikbaarheid.

Als onderdeel van de planuitwerking wordt ook een instandhoudingsplan na renovatie en transformatie voor het AKU monument opgesteld. Hierbij wordt ook de inzet van de Subsidieregeling Instandhouding Monumenten (SIM) betrokken (zie ook bijlage 4).

Uitvoering

Na een positief raadsbesluit wordt ontwerprichting 2b uitgewerkt. Hierbij zal onder andere een restauratie- en transformatieplan voor de pergola gebaseerd op ontwerprichting 2b uitgewerkt worden, gecombineerd met een uitwerking van het half verdiept fietsparkeren (o.a. routing, hellingbanen, aantrekkelijkheid) en een zorgvuldige onderbouwing hiervan in relatie tot het monument. De gegeven adviezen van onder andere het Kwaliteitsteam, de RCE en Team Welstand en Monumenten worden hierbij betrokken. Bij deze uitwerking wordt ook rekening gehouden met de toegankelijkheid van de pergola voor mindervaliden, mogelijkheden voor laden/ lossen, een oplossing voor het openbaar toilet, het uitwerken van het beheer en exploitatie van de verdiepte fietsenstalling, het uitwerken van een aantrekkelijke klimaat adaptieve openbare ruimte, goede verdeling openbare ruimte en semi-openbare ruimte t.b.v. terrassen en het optimaliseren van de mogelijkheden voor evenementen, etc. Bij de uitwerking wordt tevens de realisatie van een watertappunt betrokken.

Na besluitvorming (aanname is 2de kwartaal 2021) is de volgende planning voorzien:

- 2de helft 2021: uitwerking ontwerprichting
- 2022: technische uitwerking, vergunningen en aanbesteding
- 2023: realisatie

Alhoewel sprake is van twee afzonderlijke projecten zal een verdere uitwerking van ontwerprichting 2b in nauwe samenhang plaatsvinden met de planvorming van het Willemsplein.

Parallel aan bovenstaande stappen wordt de renovatie van de fontein en het beeld voorbereid en zo mogelijk uitgevoerd. De kosten hiervan passen evenals de reeds uitgevoerde vergroende oostzijde en onderzoek roomdivider/ placemaking binnen de bestaande budgettaire kaders van het raadsbesluit uit 2017.

Communicatie

Het onderzoek naar de ontwerprichtingen is mede dankzij een uitgebreid participatieproces tot stand gekomen. Indien gekozen wordt voor de verdere planuitwerking conform ontwerprichting 2b zullen wij dit participatieproces doorzetten. Hierbij zullen wij vooral afstemming zoeken met de klankbordgroep Gele Rijders Plein waar ondernemers en omwonenden van het AKU monument zitting in hebben. Ook de RCE, Team Welstand en Monumenten, het Kwaliteitsteam Zuidelijke Binnenstad en de erven Brouwer/

Tajiri zullen wij actief betrekken bij een verdere uitwerking. De Fietsersbond wordt tevens betrokken bij het uitwerken van de fietsenstalling.

Gezien het voorgaande beschouwen wij hiermee de moties 'Aanvulling raadsvoorstel AKU fontein (19M157)' en 'Rijders aan de randen van het Gele Rijdersplein (17M46)' als afgedaan.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

1. Studie ontwerprichtingen AKU
2. Vergelijking ontwerprichtingen AKU monument
3. Aanwijzing rijksmonument AKU
4. Advies RCE AKU
5. Kostenraming ontwerprichtingen AKU
6. Participatie en standpunten van diverse stakeholders AKU
7. Financiële vergelijking model 2a & 2b AKU met Raadskader 2017
8. Moties 19M157 en 17M46
9. Begrotingswijziging

RAADSVOORSTEL

Besluit van	
Zaaknummer	470905

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 18 mei 2021, nummer: 470905;

gelet op artikel 147 van de Gemeentewet;

besluit:

1. Kennis te nemen van de studie 'ontwerprichtingen AKU fontein'.
2. Te kiezen voor ontwerprichting 2b: restauratie en transformatie van de fontein, het beeld en (een 60 cm verhoogde) pergola, gecombineerd met een half verdiepte fietsenstalling onder de pergola.
3. Dit te financieren met een aanvullende financiële dekking van 1 mln. euro uit de Bestemmingsreserve Zuidelijke Binnenstad en 1,6 mln. euro uit de Anticyclische Investeringsagenda en met het structureel (jaarlijks) beschikbaar stellen van € 40.000,- voor onderhoud te dekken uit de Bestemmingsreserve Bereikbaarheid.
4. De in het raadsvoorstel opgenomen begrotingswijziging vast te stellen.

De griffier, De voorzitter,

Gemeente Arnhem

GEMEENTE Arnhem

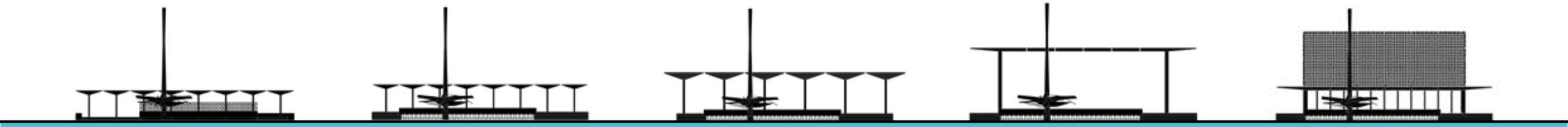

AKU-FONTEIN GELE RIJDERS PLEIN ARNHEM

ONDERZOEK VAN ONTWERPRICHTINGEN
APRIL 2020

BURO POELMANS REESINK LANDSCHAPSARCHITECTUUR

AKU-FONTEIN GELE RIJDERS PLEIN ARNHEM

ONDERZOEK VAN ONTWERPRICHTINGEN - 2 APRIL 2020

GEMEENTE Arnhem

BURO POELMANS REESINK LANDSCHAPSARCHITECTUUR

Colofon

Dit structuurwerp is in opdracht van Gemeente Arnhem gemaakt door Buro Poelmans Reesink Landschapsarchitectuur en in nauwe samenwerking met de opdrachtgever tot stand gekomen.

INLEIDING 6

KERNWAARDEN VAN HET MONUMENT 10

RUIMTELIJKE KENMERKEN 18

GEBRUIK 26

FIETSENSTALLING 32

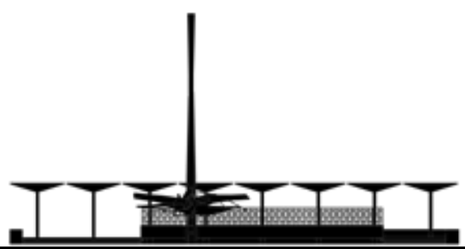

1 RESTAURATIE 36

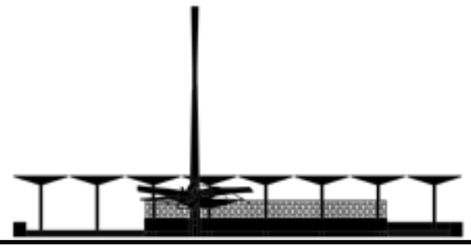

2 RESTAURATIE EN TRANSFORMATIE 40 45

FIETSENSTALLING
PERGOLA

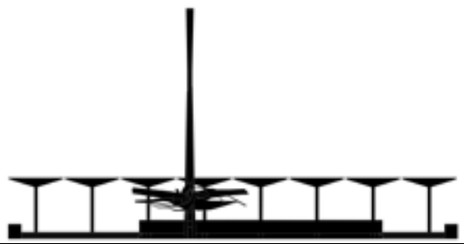

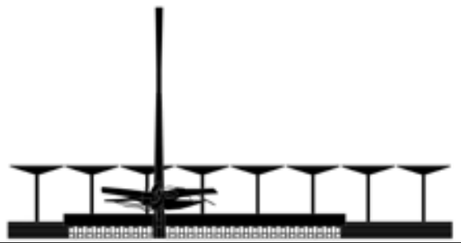

3 RESTAURATIE EN TRANSFORMATIE 52 57

FIETSENSTALLING
PERGOLA VERGROOT / DAK

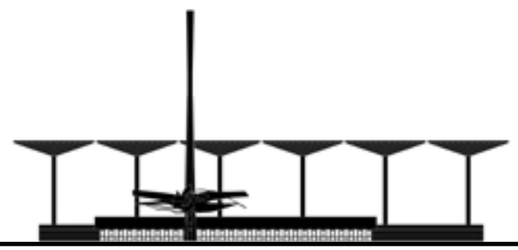

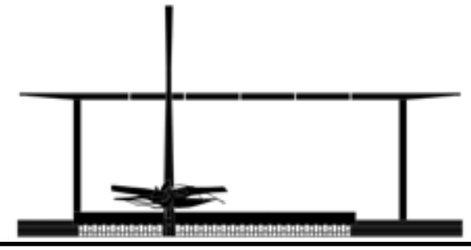

4 RESTAURATIE EN TRANSFORMATIE 61

FIETSENSTALLING
PAVILJOEN

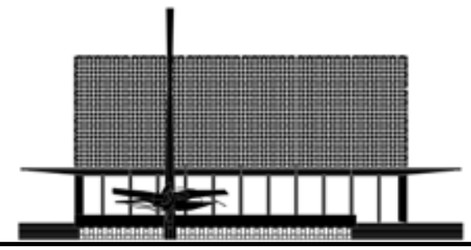

GEBRUIK EN EVENEMENTEN 65

DUURZAAMHEID 69

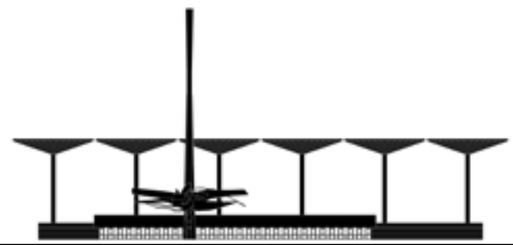

INLEIDING

OPGAVE

Deze studie is een vervolg op de ruimtelijke verkenning van juni 2019 waarin is onderzocht hoe de restauratie van de Aku-fontein kan worden gecombineerd met een betere verankering van het monument in de stad met als doel om beter (en nieuw) gebruik van de plek mogelijk te maken. In dit onderzoek van ontwerprichtingen wordt de mogelijkheid voor restauratie en transformatie van de Aku-fontein in een viertal varianten nader onderzocht. Van al deze 4 varianten zijn de ruimtelijke consequenties inzichtelijk gemaakt. Het betreft een onderzoek op hoofdlijnen. Na de keuze voor een variant kan in de uitwerking van het ontwerp veel detail worden toegevoegd. In de basis wordt met de keuze van een variant ‘de denkrichting’ (het concept op hoofdlijnen) vastgelegd zodat de kaders zijn bepaald voor de verdere uitwerking. Voorafgaand wordt stilgestaan bij de kernwaarden van het monument en worden de ruimtelijke kenmerken van de Aku-fontein benoemd en onderzocht. In hoofdstuk 1 t/m 4 worden de vier verschillende scenario’s voor restauratie en mogelijke transformatie van de Aku-fontein nader toegelicht. Tot slot gaat het onderzoek in op het gebruik van de plek en de mogelijkheid van het houden van evenementen en biedt het laatste hoofdstuk een eerste quickscan van duurzaamheidsaspecten die bij de restauratie een rol spelen zodat het monument toekomstbestendig wordt.

HISTORIE VAN DE PLEK

Het Gele Rijdersplein ligt aan de rand van de historische binnenstad van Arnhem in de zone van de voormalige stadsomwalling. Op de plek van het bastion De Gelderse Toren kwam de Sint Jansbeek de stad binnen. Op deze plek is bij het slechten van de stadsomwalling de kazerne van de Gele Rijders gebouwd. Deze kazerne is in de Tweede Wereldoorlog geheel verwoest.

het kazernegebouw van de Gele Rijders in het verlengde van de Bovenbeekstraat

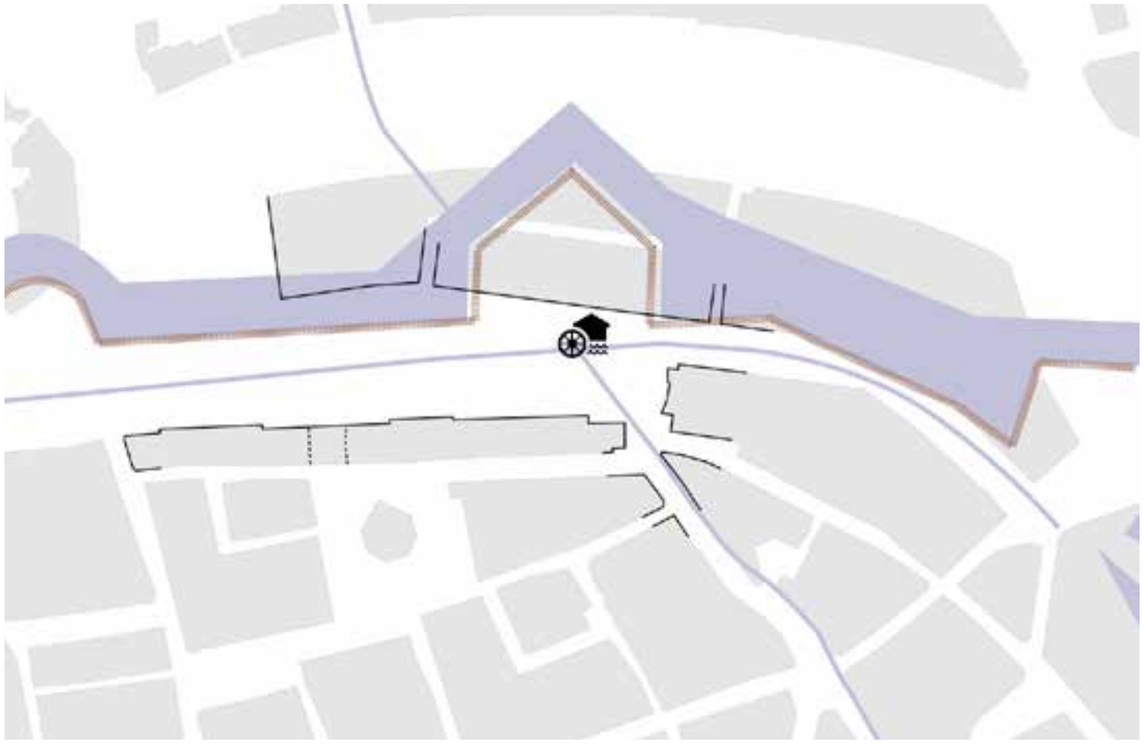

stadsomwalling met de Sint Jansbeek ter hoogte van bastion De Gelderse Toren

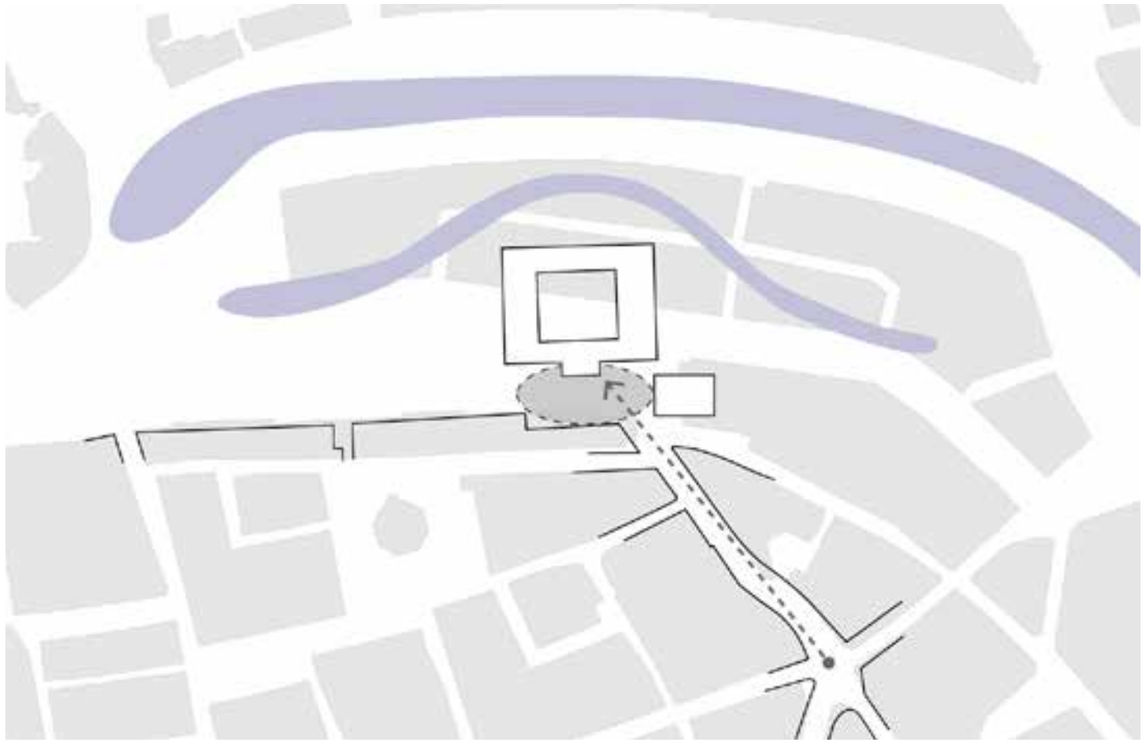

kazernegebouw van de Gele Rijders op de plek van het bastion

TWEE WEDEROPBOUWPLEINEN

Arnhem kent twee complete wederopbouwpleinen: De Markt met het Provinciehuis als een bijzonder gebouw op de kop van het plein en het Gele Rijdersplein met de Rotterdamse bank als blikvanger. Dit bankgebouw op de kop van het Gele Rijdersplein heeft helaas plaatsgemaakt voor nieuwbouw. Zo zijn er in de loop van de tijd rond het Gele Rijdersplein meerdere gebouwen uit de periode van de wederopbouw getransformeerd naar nieuwbouw.

twee wederopbouwpleinen aan de rand van de binnenstad

Rotterdamse / AMRO bank Gele Rijders Plein - 1961 (Gelders Archief)

Provinciehuis Markt (Gelders Archief)

CADEAU VAN DE ALGEMENE KUNSTZIJDE UNIE AAN DE STAD - 1961: HET VIEREN VAN DE WEDEROPBOUW

De Aku-fontein is een cadeau aan de stad van de toenmalige Aku-fabriek; het kent daardoor een sterke symboliek. Met dit cadeau werd de wederopbouw van de stad Arnhem gevierd. Het cadeau gaf blijk van de vooruitgang, er brak een nieuwe tijd aan. Inmiddels is de Aku-fontein een rijksmonument, dit geldt zowel voor de fontein, de pergola alsook de muurtjes en bestrating rondom. De Aku-fontein is een zogenaamd 'gesamtkunstwerk'; het ontwerp vormt een samenspel van diverse kunstvormen.

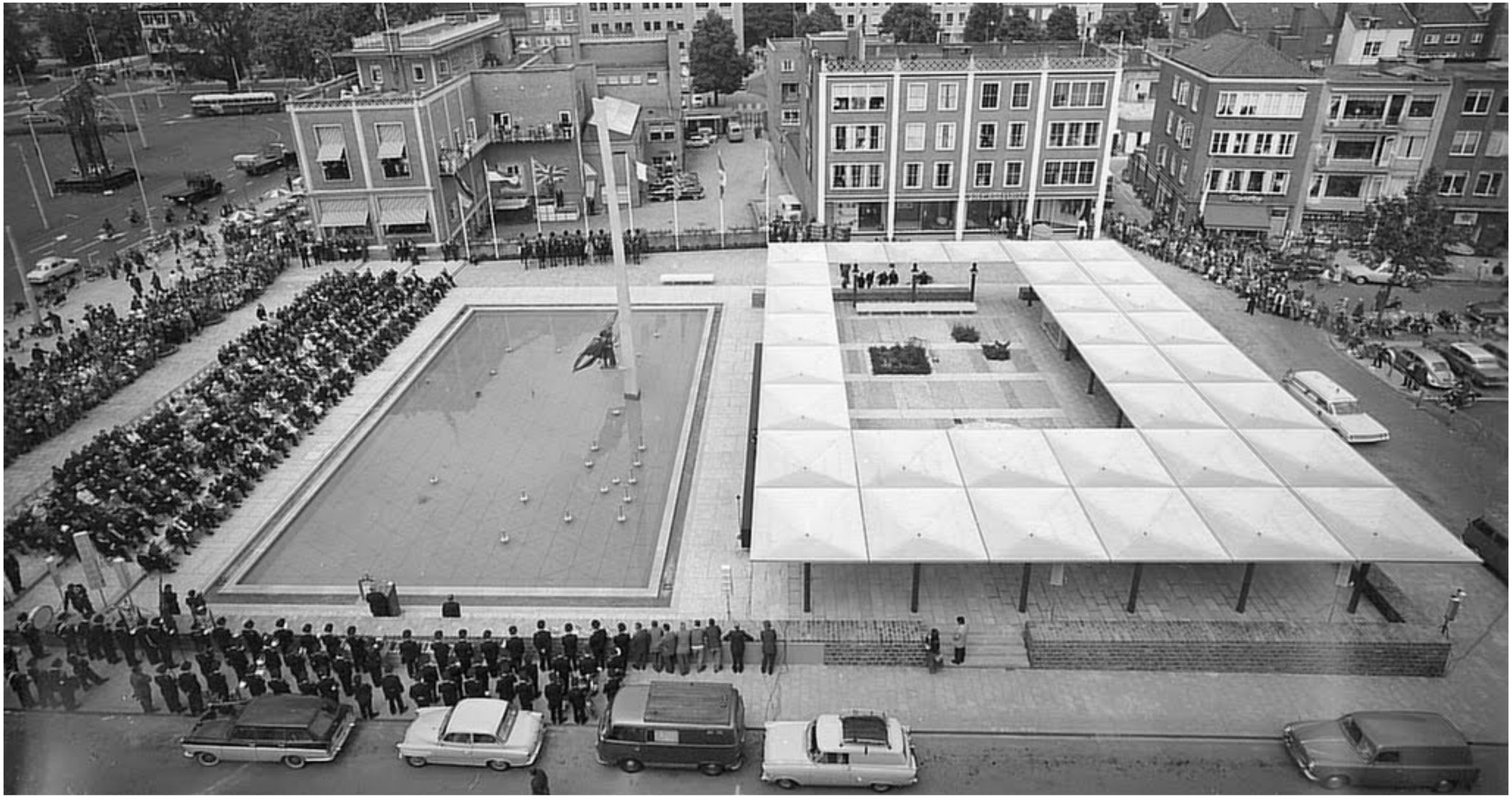

de opening van het Gele Rijdersplein in 1961

KERNWAARDEN VAN HET MONUMENT

De Aku-fontein en omgeving kennen een hoge cultuurhistorische waarde. Om deze waarde veilig te stellen is het noodzakelijk om de Aku-fontein in de veranderde omgeving wederom een passende betekenis te geven. Bij een mogelijke transformatie van de Aku-fontein is het daarom van belang de wederopbouwarchitectuur en de bijbehorende kernwaarden te respecteren. De rijksdienst voor de monumentenzorg heeft de kernwaarden van de Aku-fontein beschreven. Daarbij zijn op hoofdlijnen de volgende thema's te onderscheiden:

- Totaalkunstwerk

- Ontmoetingsplek voor de stad

- Viereenheid: maat, schaal, verhoudingen, compositie

- Binnen versus buiten, omzomen en omkaderen

- Materialisatie

TOTAALKUNSTWERK: ARCHITECTUUR DOOR BROUWER EN DEURVORST

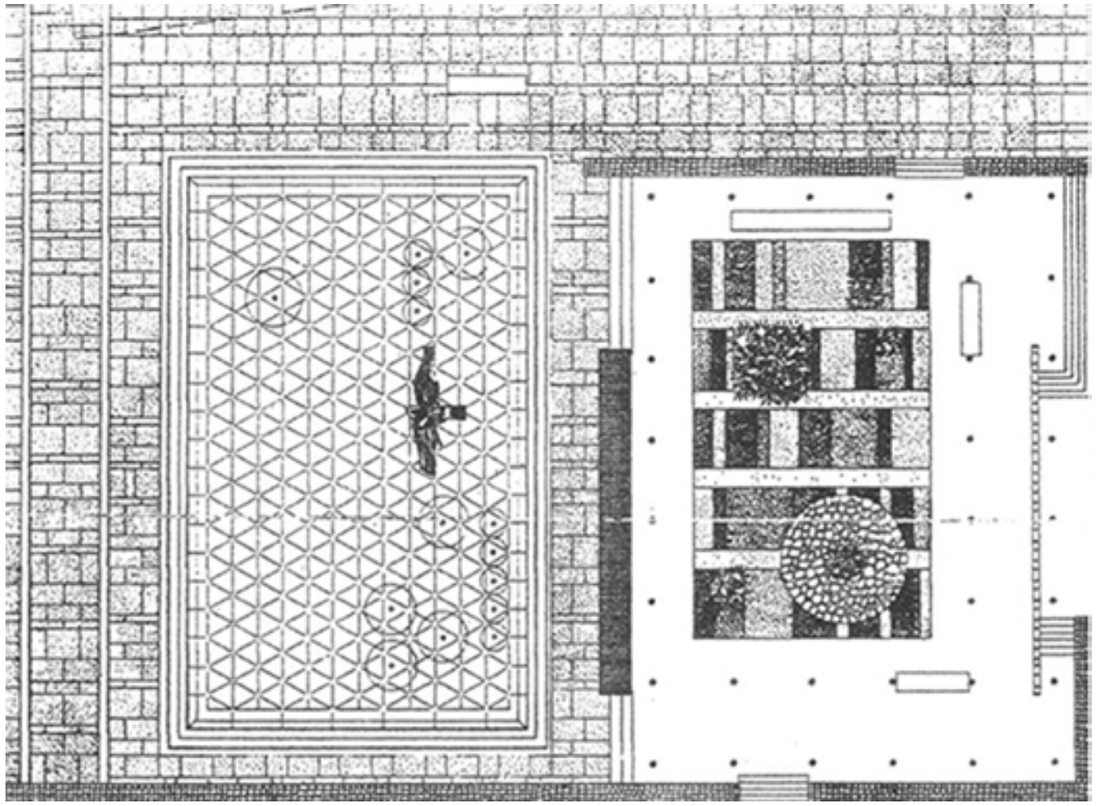

ontwerptekening uit 1961

De architectuur van het monument is ontworpen door het Arnhemse bureau Brouwer en Deurvorst. Het gaat hierbij om de totale compositie met pergola, muurtjes, trappen, vijver en de pyloon waar het kunstwerk op rust.

het orginele lichtplan

het orginele fonteinbeeld gezien vanuit de pergola

TOTAALKUNSTWERK: KUNSTWERK DOOR SHINKICHI TAJIRI: THE EXPLOSIVE FORCES OF NATURE

Het kunstwerk op de pyloon in de vijver is ontworpen door de kunstenaar Tajiri. Deze Amerikaans-Japanse kunstenaar heeft zich na de Tweede Wereldoorlog in Nederland gevestigd. De naam van het kunstwerk 'The explosive forces of nature' zegt veel over de betekenis die de kunstenaar aan zijn object gaf. De symboliek van geboorte of het ontspruiten van nieuw gewas sluit fraai aan bij de wederopbouwgedachte.

de sculptuur op de pyloon

de pyloon bij oplevering

Tajiri in zijn atelier

ONTMOETINGSPLEK VOOR DE STAD?

De Aku-fontein is een cadeau aan de stad en derhalve ontworpen als een ontmoetingsplek voor de stad. De ruimte rondom de vijver functioneert in de zomer ook als zodanig, echter de ruimte onder de pergola heeft nooit als ontmoetingsplek gefunctioneerd. De grootste opgave van dit project is om de ruimte onder de pergola nieuw leven in te blazen en de plek een nieuwe functie te geven. Daarbij vragen we ons af of alleen het restaureren van de pergola voldoende is om een beter gebruik te genereren (hoofdstuk 1 in dit document). Waarschijnlijk is er meer nodig om de plek een nieuwe betekenis te geven in de stad. Hiervoor zijn in dit document drie varianten uitgewerkt (hoofdstuk 2 t/m 4).

bijeenkomst in de jaren '60

de huidige staat van de pergola

ONTMOETINGSPLEK VOOR DE STAD: MEER DAN EEN ZWEMBAD IN DE ZOMER?

De vijver wordt beheerd als een openluchtzwembad en dat genereert een goed gebruik van de plek op warme zomerdagen. De horeca rondom de Aku-fontein speelt daar de laatste jaren goed op in maar gedurende de wintermaanden - als de vijver niet gevuld is met water - ligt het bassin er verlaten bij. In het laatste hoofdstuk worden kansen verkent om het gebruik van de vijver het hele jaar door te verbeteren en de mogelijkheden voor evenementen rondom de Aku-fontein te vergroten.

de vijver tijdens de wintermaanden

VIEREENHEID: MAAT, SCHAAL, VERHOUDINGEN, COMPOSITIE

De samenhang van het monument oftewel de viereenheid: maat, schaal, verhoudingen en compositie toont zich goed in het vooraanzicht van de Aku-fontein vanaf het Willemsplein. Het spel van horizontale lijnen in de vijver, de tegelbalk en de daklijn van de pergola ten opzichte van de verticale lijn van de pyloon vormt samen een fraaie compositie. Het behoud van deze compositie is van wezenlijk belang bij de transformatie van het monument. Alle toevoegingen die er worden gedaan aan het monument verhouden zich tot deze basiscompositie.

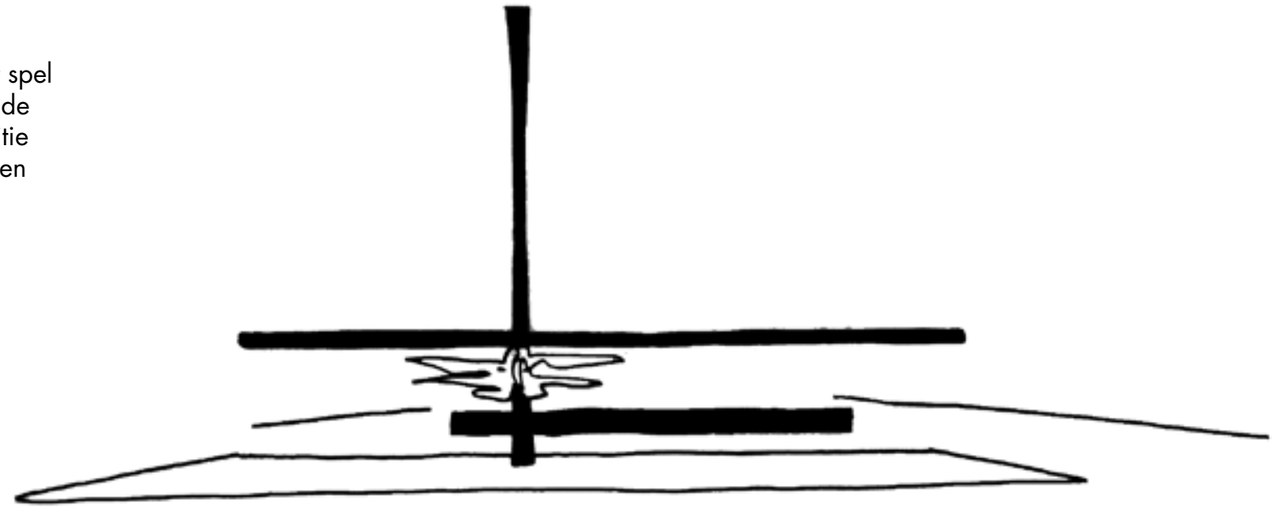

BINNEN VERSUS BUITEN, OMZOMEN EN OMKADEREN: DE AUTO EN HET GROEN

De Aku-fontein is ontworpen als een ‘hoek’ van het Gele Rijdersplein. Het overige deel van het plein was in de wederopbouwperiode ingericht voor de auto. Er was een brede verkeersweg, een parkeerplaats en zelfs een tankstation op het plein gesitueerd. Om de voetgangerszone rondom de Aku-fontein duidelijk te markeren zijn er keermuren rond het monument ontworpen en heeft de plek een introvert karakter gekregen. Inmiddels is de ruimte van de auto ingeruild voor een groen tapijt. Er is een miniparkje onder de bomen ontstaan waar (door de aanleg van een verstevigde grasmat) ook kleinschalige evenementen kunnen plaatsvinden. De vraag is of de relatie van dit groene pleindeel met de Aku-fontein bij de restauratie verbeterd kan worden. Hier ligt voor ons de sleutel voor een beter gebruik van de ruimte onder de pergola, bijvoorbeeld als een podium voor de stad of een Arnhemse ‘speakers corner’.

het Gele Rijdersplein ingericht voor de auto (op de achtergrond de Rotterdamse bank)

de huidige inrichting van het Gele Rijdersplein met een verstevigde grasmat onder de bomen

MATERIALISATIE EN OOG VOOR DETAIL

De Aku-fontein kent een rijke detaillering en zorgvuldig materiaalgebruik die typerend is voor de wederopbouwperiode. Bij de verdere uitwerking van het restauratieplan dient hier aandacht voor te zijn. In dit onderzoek omschrijven we de ambitie om ook bij transformatie van het monument zorgvuldig met detaillering en materiaalgebruik om te gaan. We geven daarvoor in dit document de eerste ideeën en mogelijkheden die in het uiteindelijke ontwerp voor de Aku-fontein verder wordt uitgewerkt.

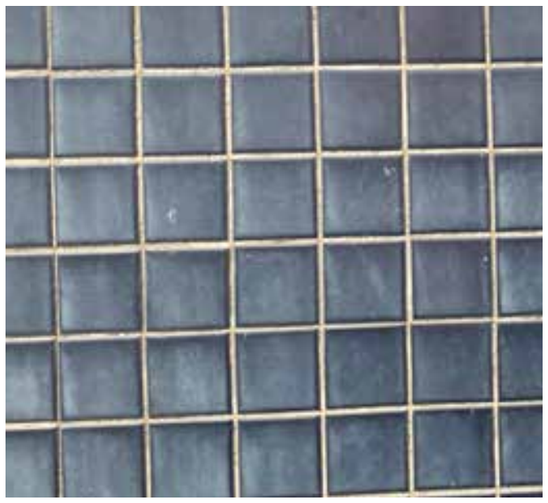

detaillering, materiaalgebruik en kleurgebruik (blauw en rood)

RUIMTELIJKE KENMERKEN

SCHEIDING

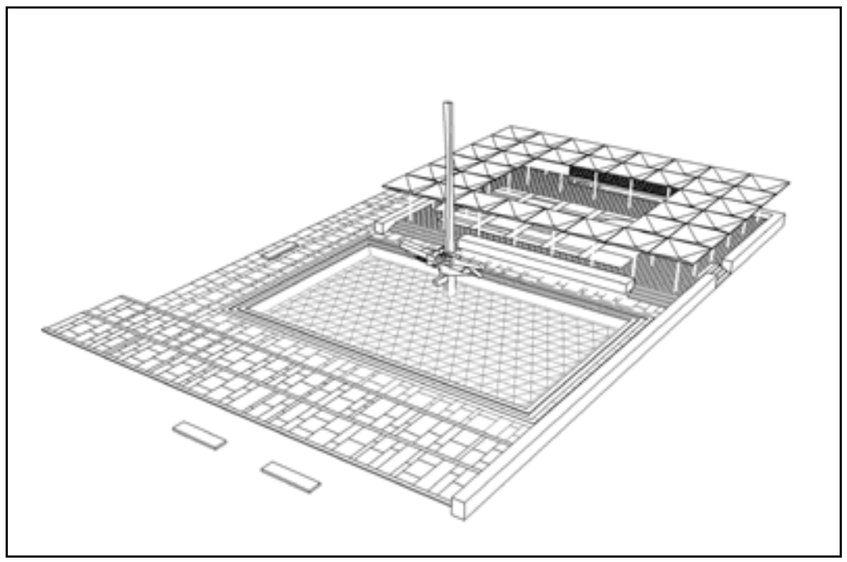

De Aku-fontein is ontworpen met een duidelijke voor- en achterkant. Dit is ontstaan omdat er achter het monument in de jaren ’60 een grote parkeerplaats lag. Nu die ruimte groen is ingericht is het de wens om de Aku-fontein twee voorkanten te geven, zowel richting het Willemsplein als richting het parkgedeelte, hierdoor kan er nieuw gebruik worden geïnitieerd. De ruimte van de pergola werkt dan als een tussenruimte of zoals in de opgave wordt verwoordt: als roomdivider. De pergola werkt ook als achtergrond voor de compositie van de vijver, de tegelbalk, de pyloon en het kunstwerk. Het is daarom van belang om bij eventuele transformatie deze compositie te respecteren.

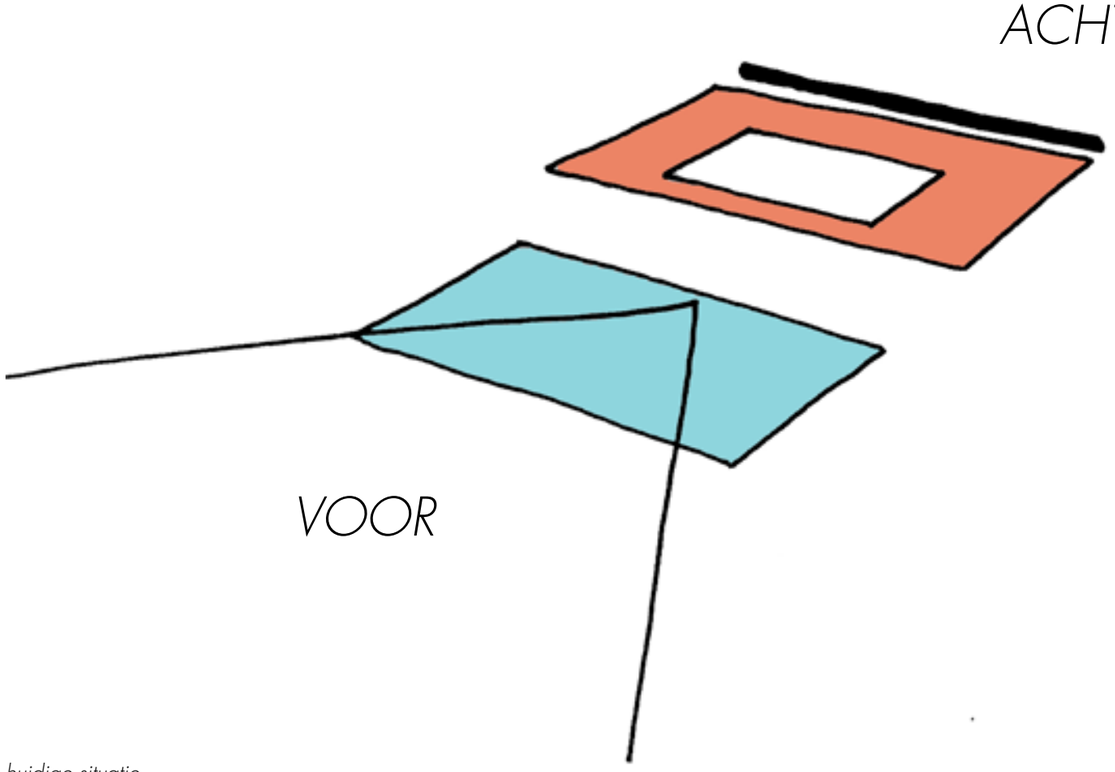

huidige situatie

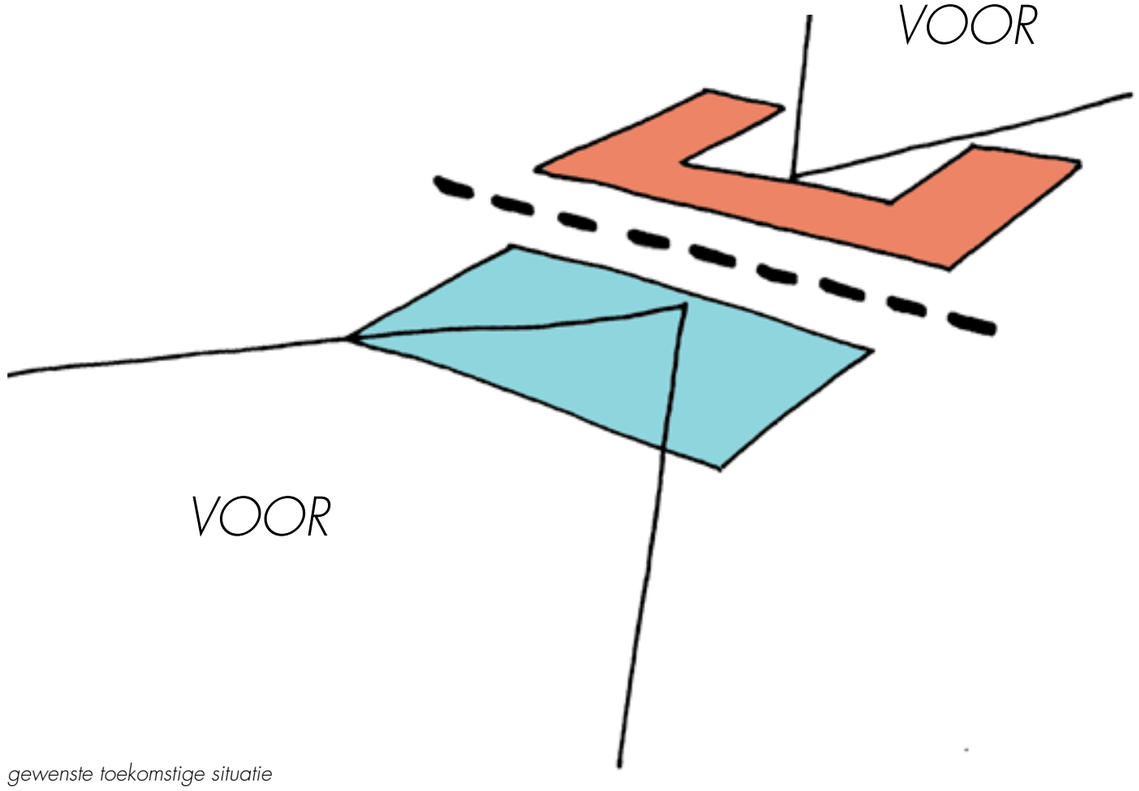

gewenste toekomstige situatie

TWEEDELING EN OVERGANGEN

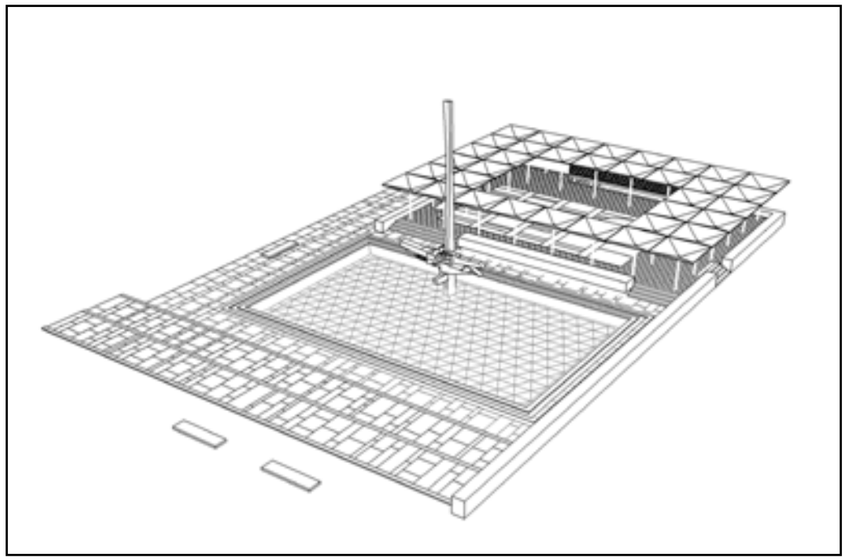

De Aku-fontein kent een heldere tweedeling, de ruimte rond de vijver en de ruimte onder de pergola. Onder de pergola door is er fraai zicht op de vijver met zijn fonteinen. Door de plaatsing van muren en trappen is de overgang van de ene naar de andere ruimte subtiel vormgegeven. Deze overgangen zijn tamelijk eenzijdig en geheel op de vijver georiënteerd. Richting het Jansplein en de parkzijde zijn de overgangen harder en meer gesloten van aard.

zicht op de fontein vanaf de ruimte onder de pergola

RELATIE MET HET GROEN

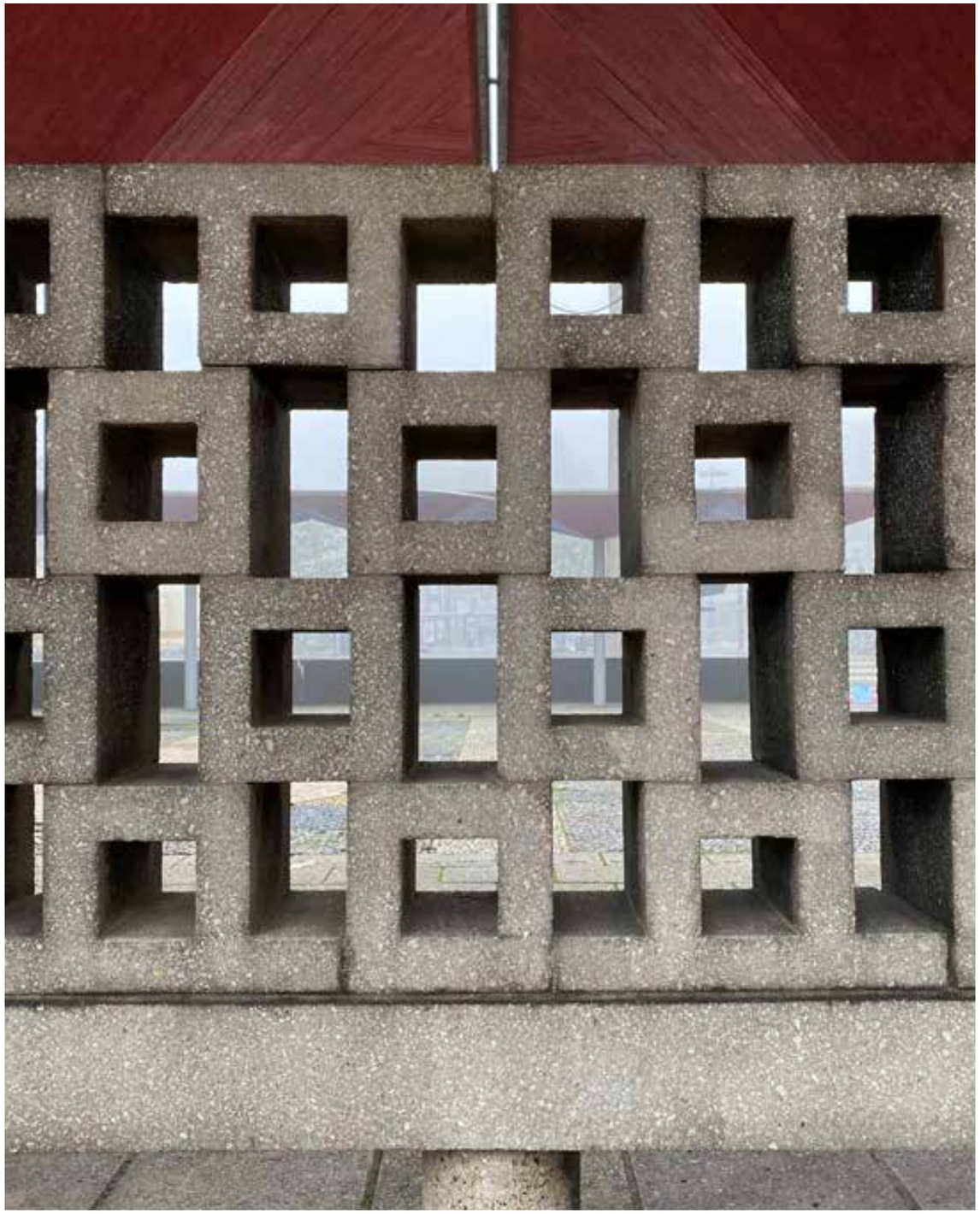

de detaillering van de muur met opengewerkte betonstenen

De muur van opengewerkte betonstenen sluit de pergola momenteel volledig af richting de parkzijde. Ondanks de zorgvuldige detaillering vormt de muur een grote barrière om toekomstig gebruik te faciliteren en de relatie tussen het groene deel van het plein en de ruimte onder de pergola te verbeteren.

de muur ontneemt het contact met het parkdeel

DE AUTO EN DE FIETS

luchtfoto met de situatie in de jaren '70: verkeersweg en parkeerplaats

meer recente luchtfoto met de situatie: fietsenstalleing en plein (het plein is momenteel groen ingericht)

De openbare ruimte ten zuiden van de Aku-fontein is momenteel ingericht als fietsenstalling. Deze ruimte kwam vrij toen de doorgaande autoweg over het Gele Rijdersplein is gesloten. De auto heeft letterlijk plaats gemaakt voor de fiets. De fietsenstalling vormt echter een grote barrière tussen de Aku-fontein en de poort naar het Jansplein. Het is van cruciaal belang om een andere plek voor de fietsenstalling te vinden en daarmee de relatie van de Aku-fontein met de binnenstad te verbeteren. Als dit niet gebeurd blijft de geïsoleerde ligging van de Aku-fontein in stand en zal het gebruik van de plek niet verbeteren.

RELATIE MET DE BINNENSTAD

De lange muur aan de zuidzijde van de Aku-fontein vormde in de jaren ’60 de afscheiding tussen de doorgaande weg en het voetgangersdomein. Aan de oostzijde biedt de muur een kleine doorgang naar de ruimte onder de pergola. De ruimte rond de vijver is vanaf het Jansplein niet betreedbaar. De wens is om de toegankelijkheid van de plek na restauratie te verbeteren en een bredere doorgang in de muur te maken (zie de varianten 2 t/m 4).

fietsenstalling en keermuur als barriére tussen het Jansplein en de Aku-fontein

DE VERANDERENDE OMGEVING

Het monument is nog steeds in zijn oorspronkelijke staat en dat is na 70 jaar best uniek te noemen, de omgeving is inmiddels wel flink veranderd. De Rotterdamse bank op de kop van het plein heeft plaats gemaakt voor een gebouw met een veel groter volume. De bomen op het plein zijn in 70 jaar tijd tot volle wasdom gekomen, ook de gebouwen aan zowel de noord- als de zuidzijde van de Aku-fontein zijn getransformeerd. Daarbij hebben de gebouwen meer verticale geleding gekregen (in de wederopbouwarchitectuur was sprake van meer horizontale plint). Al deze wijzigingen maken dat de maat en schaal van de Aku-fontein zich anders is gaan verhouden tot de omgeving - de Aku-fontein oogt namelijk een stuk kleiner.

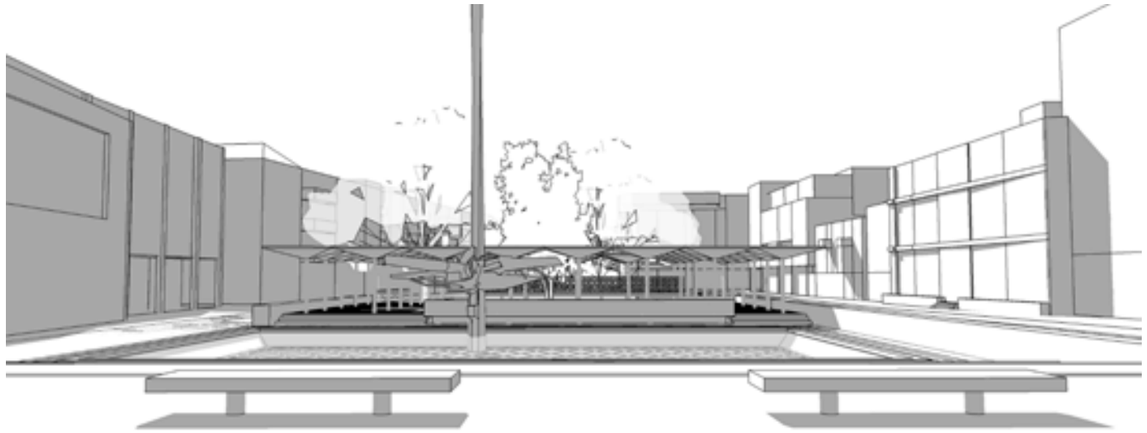

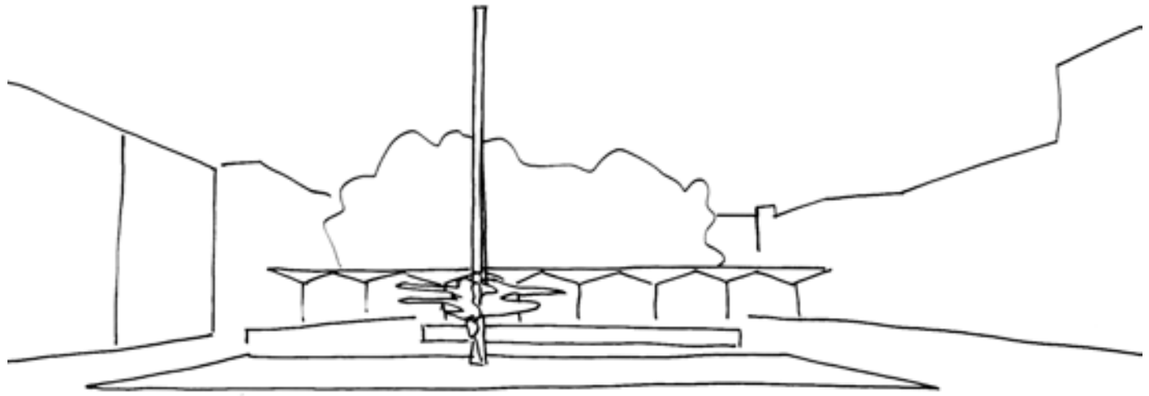

de huidige situatie (schematisch weergegeven)

de situatie in de jaren '60

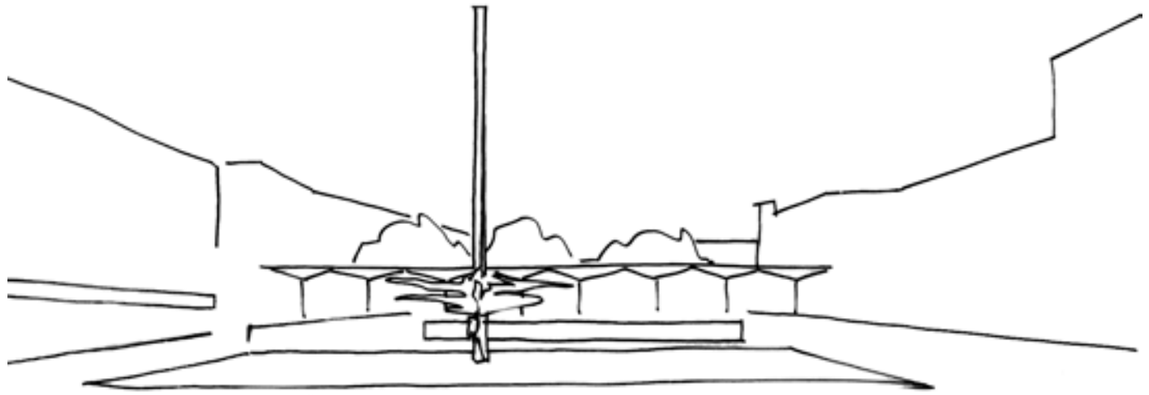

SCHAALSTAPPEN

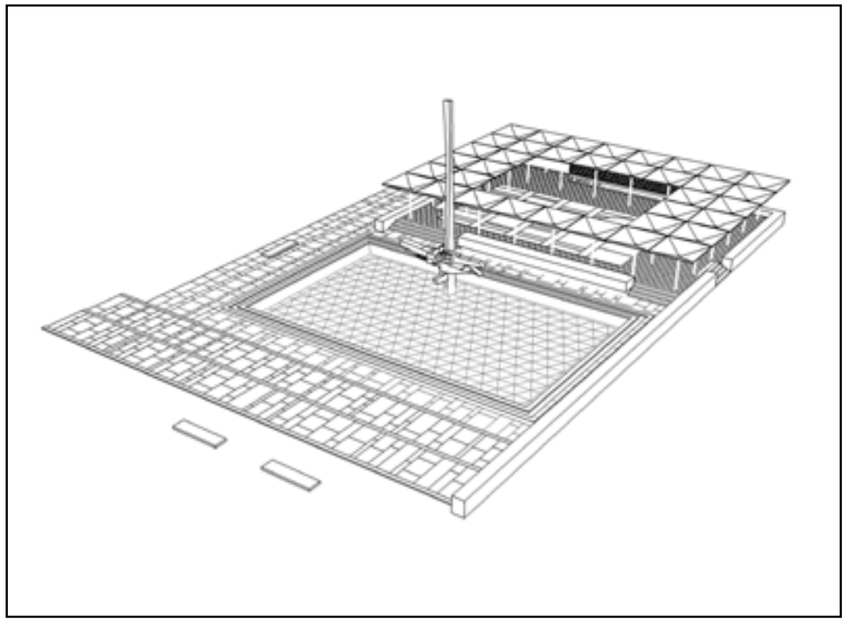

de pergola vanuit een laag standpunt gefotografeerd: dit geeft een fraaie perspectiefwerking

De ruimte onder de pergola heeft een kleinere schaal dan de ruimte rondom de vijver. Om de schaalsprong naar het parkgedeelte beter te maken vraagt de situatie van nu om de schaal van de pergola te vergroten. De pergola heeft maat nodig om opgewassen te zijn tegen de grote maat en de open ruimte van de parkzijde (zie variant 3).

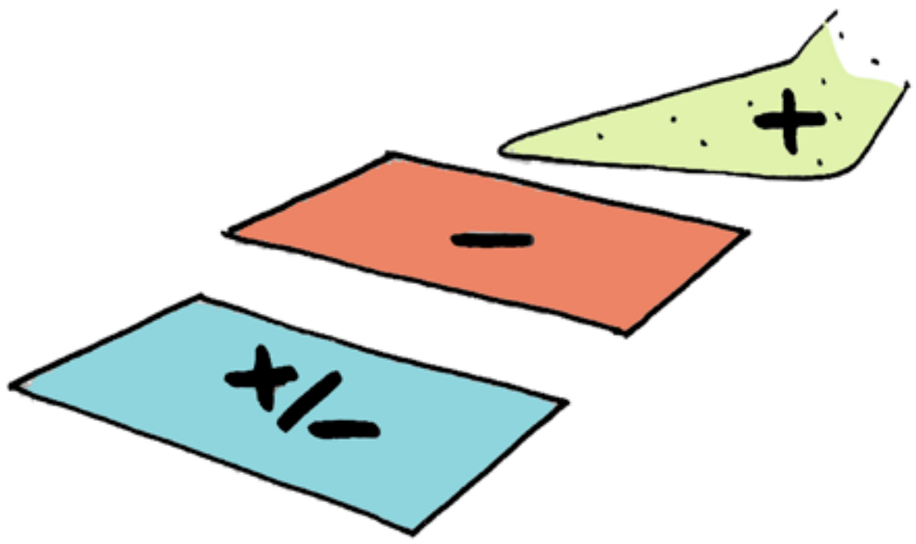

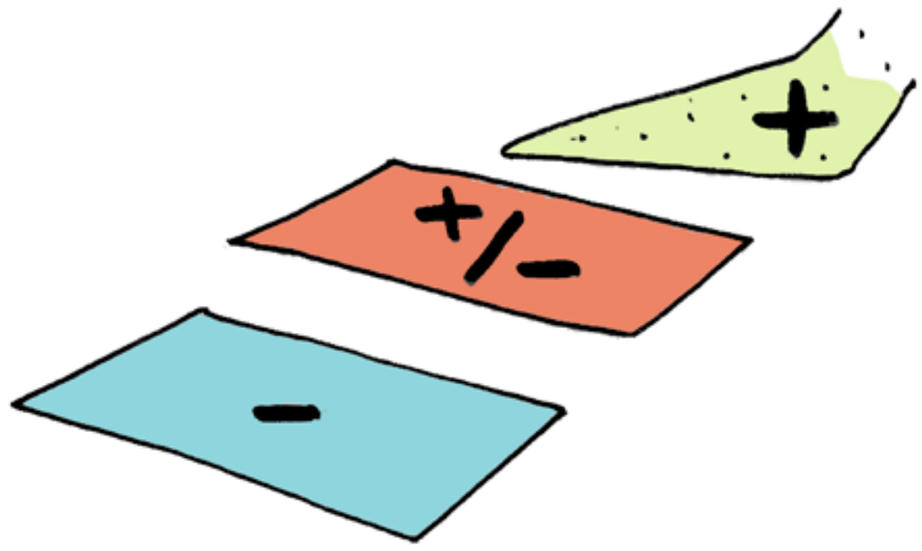

GEBRUIK

DUIDELIJKE BEGRENZING

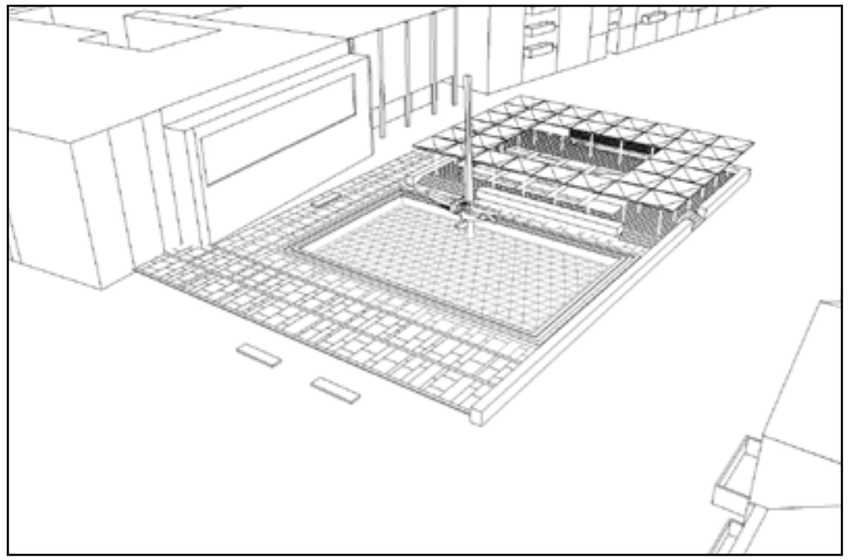

Een van de kernkwaliteiten is dat de Aku-fontein een duidelijke begrenzing heeft (binnen versus buiten, omzomen en omkaderen); echter door de positionering van het monument in de noordwesthoek van het plein staat de autonomie van de plek onder druk. De ambitie is om het monument iets meer op zichzelf te laten staan en daarom de keitjesvloer los te koppelen van de noordgevel. Hierdoor wordt de Aku-fontein rondom ook beter toegankelijk.

de tegels met veldkeitjes rond de vijver

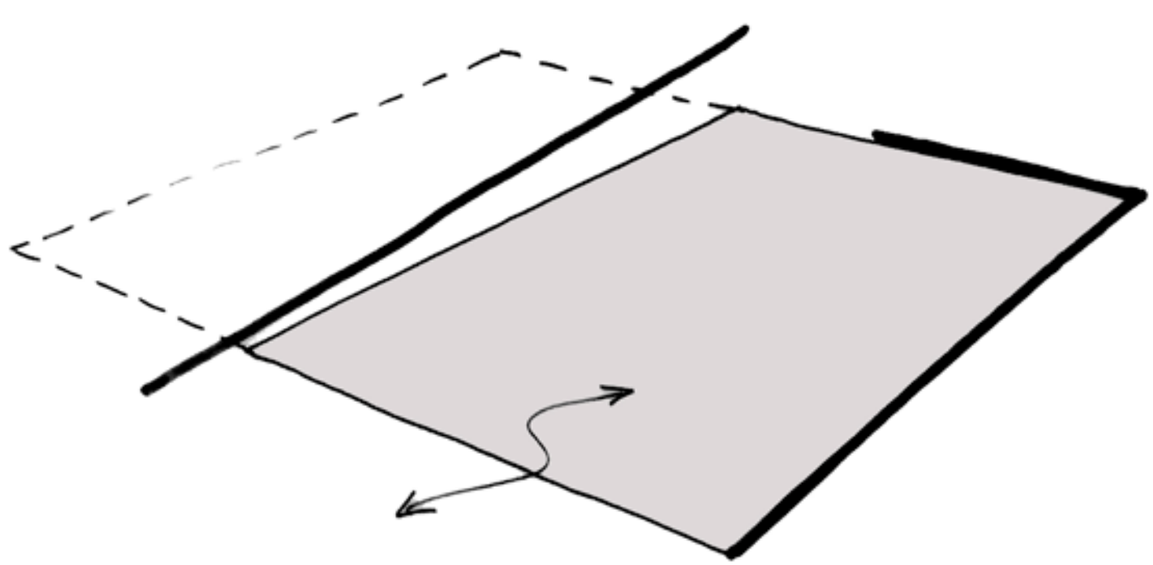

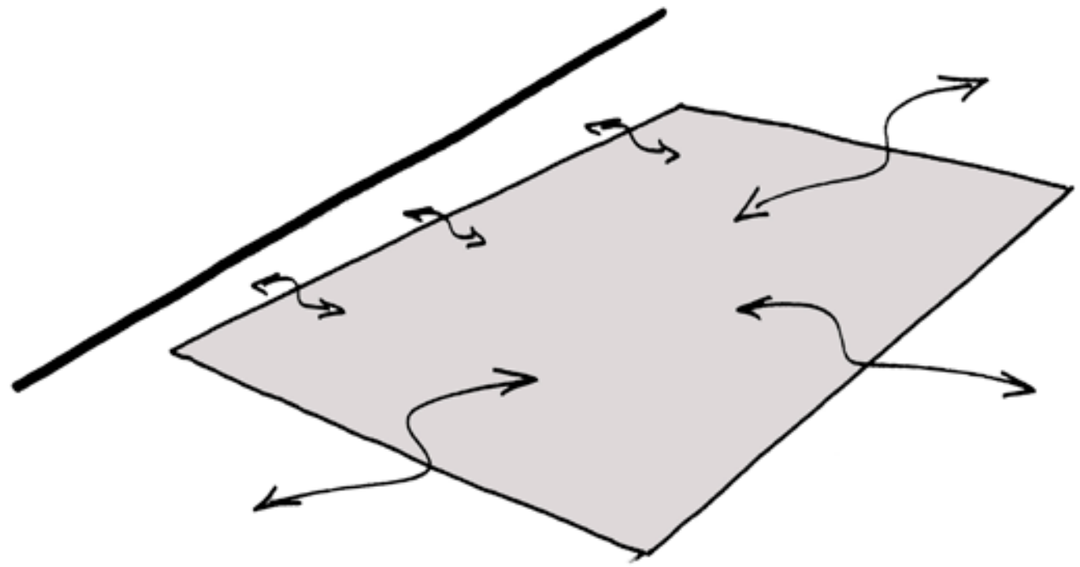

RUIMTE VOOR HORECA

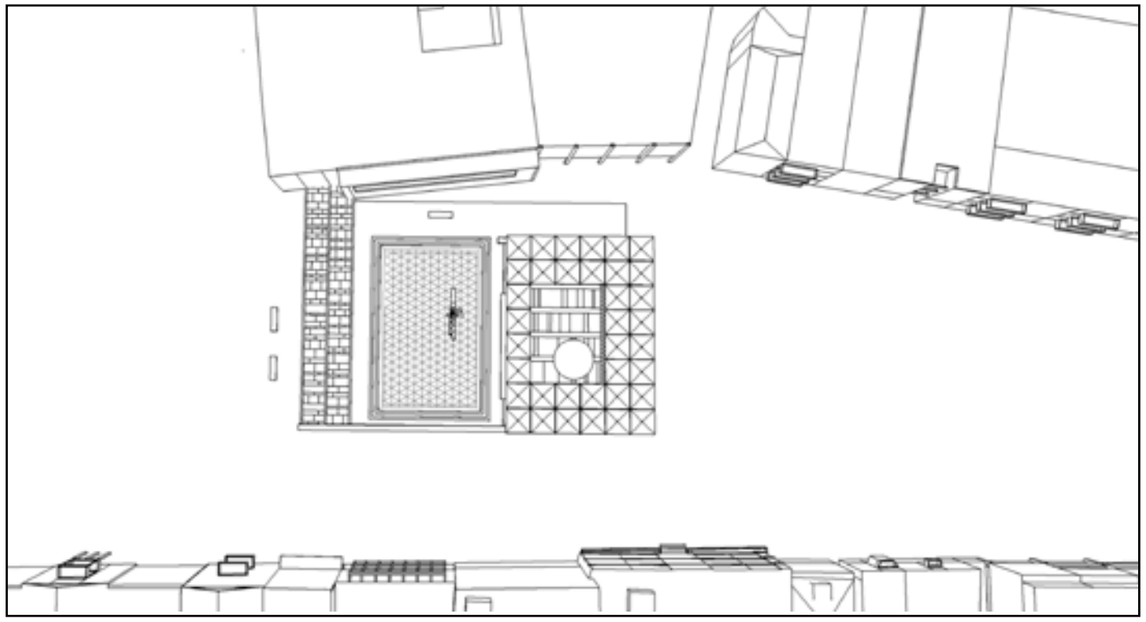

Zowel aan de noord- als aan de zuidzijde van de Aku-fontein bevinden zich horecagelegenheden. De wens is om de ruimte voor de horecaterrassen in de toekomst beter te faciliteren. Aan de noordzijde kan dat door de keitjesvloer op te schuiven en aan de zuidzijde wordt dit bereikt door het fietspad richting het noorden te verleggen. Bij de transformatie van de pergola is het mogelijk om de pergola meer in het midden van de pleinruimte te situeren. De afstand van de pergola tot beide gevels is dan meer evenredig en beter in verhouding (zie varianten 2 t/m 4).

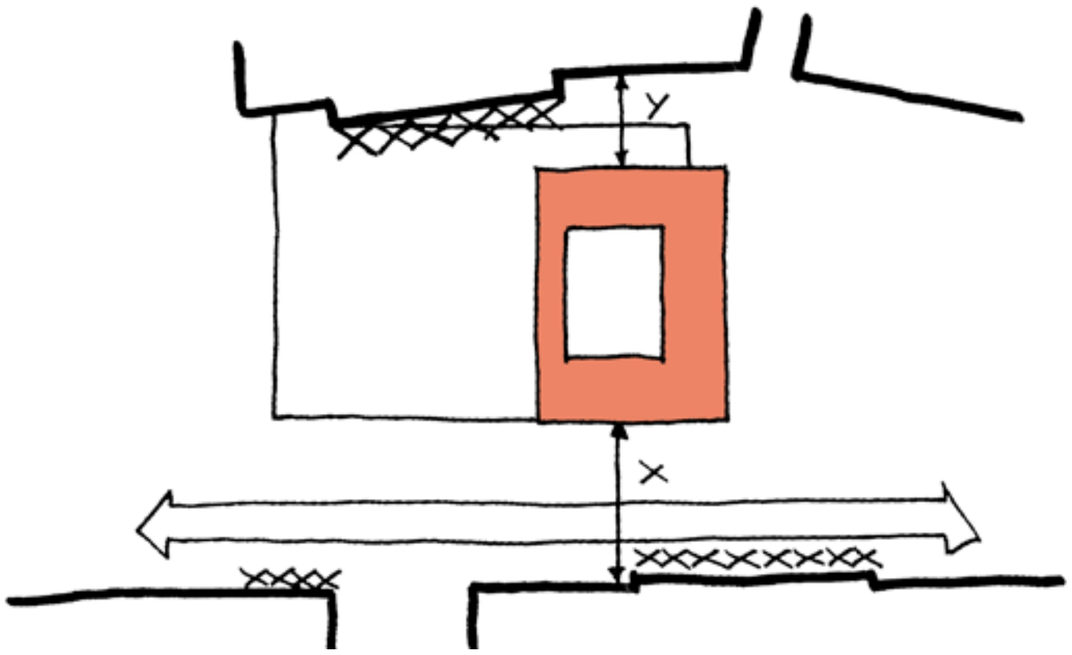

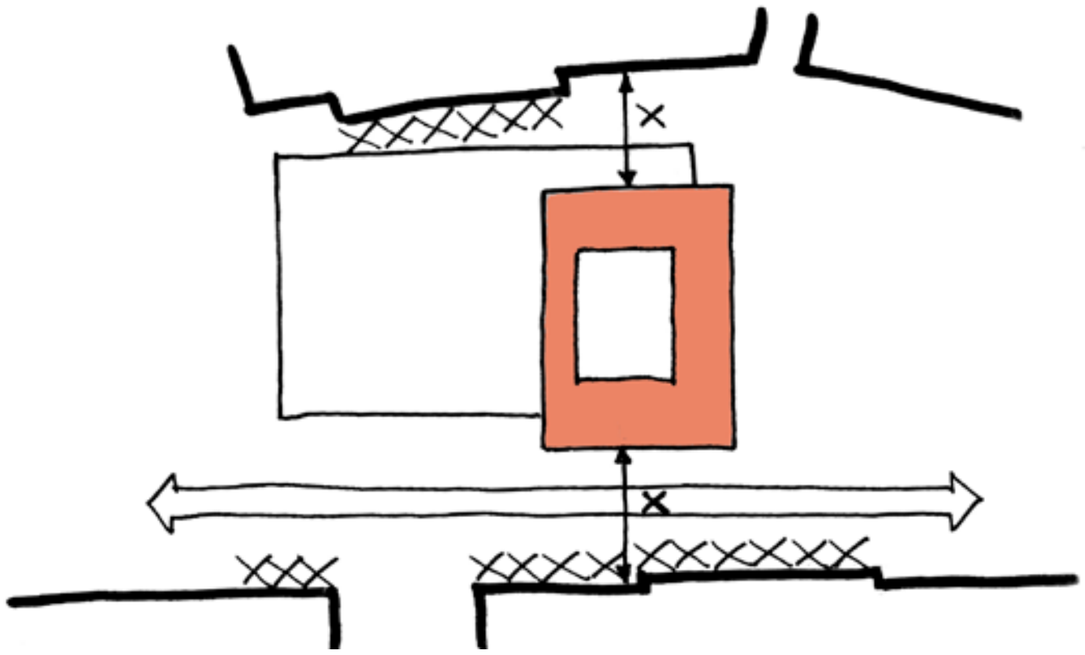

RUIMTE VOOR TERRASSEN EN EVENEMENTEN IN DE OPENBARE RUIMTE

Bij de herinrichting van het plein is het van belang om een goede balans te vinden in de verhouding tussen de ruimte van terrassen voor de horeca-exploitanten en de toegankelijkheid van de openbare ruimte in het centrale deel van het monument. De openbare ruimte kan bij gelegenheid worden ingezet voor het organiseren van evenementen.

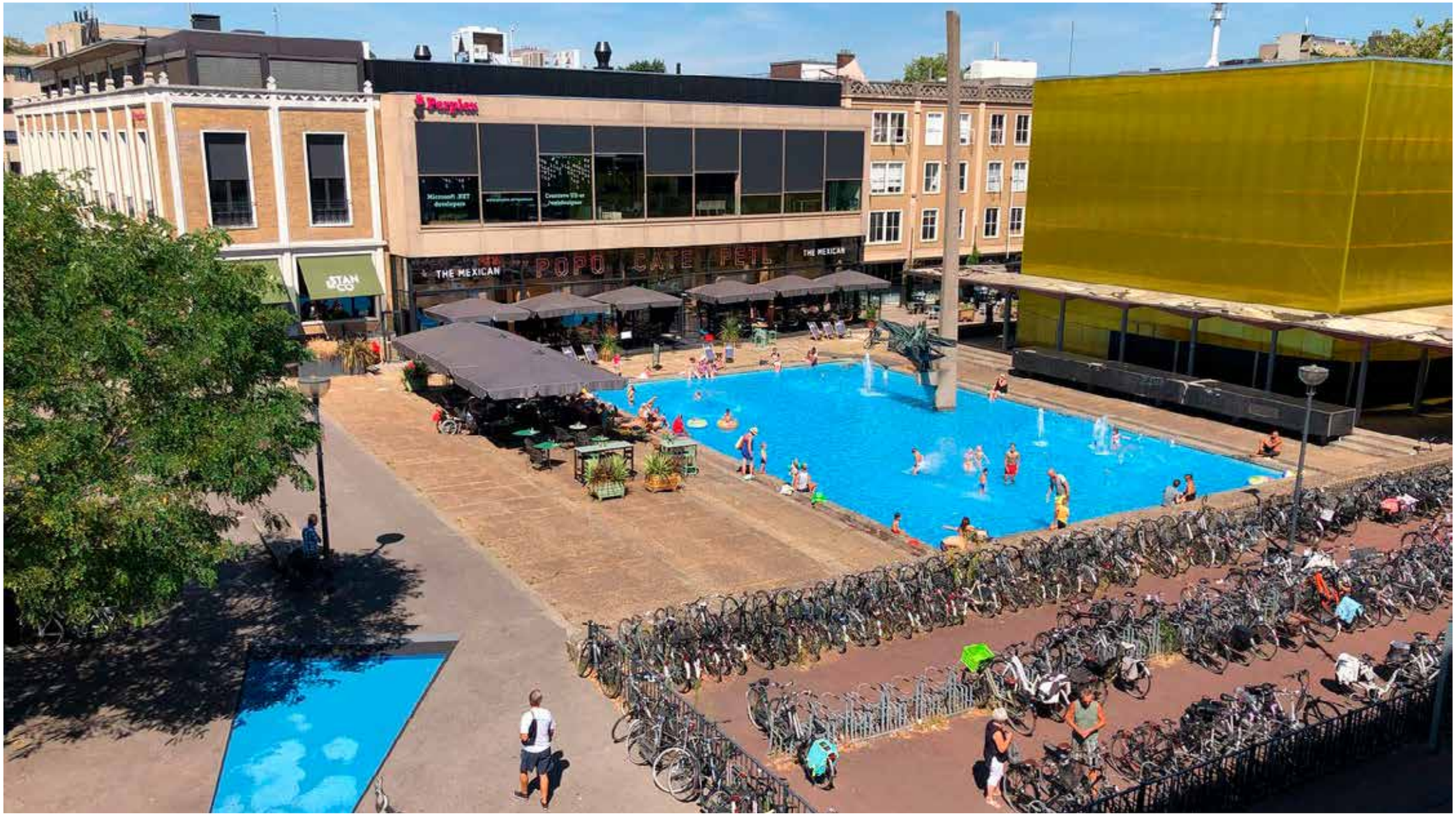

huidig gebruik met fietsenstalling, evenementen (world street painting) en terrassen

RUIMTE VOOR EVENEMENTEN

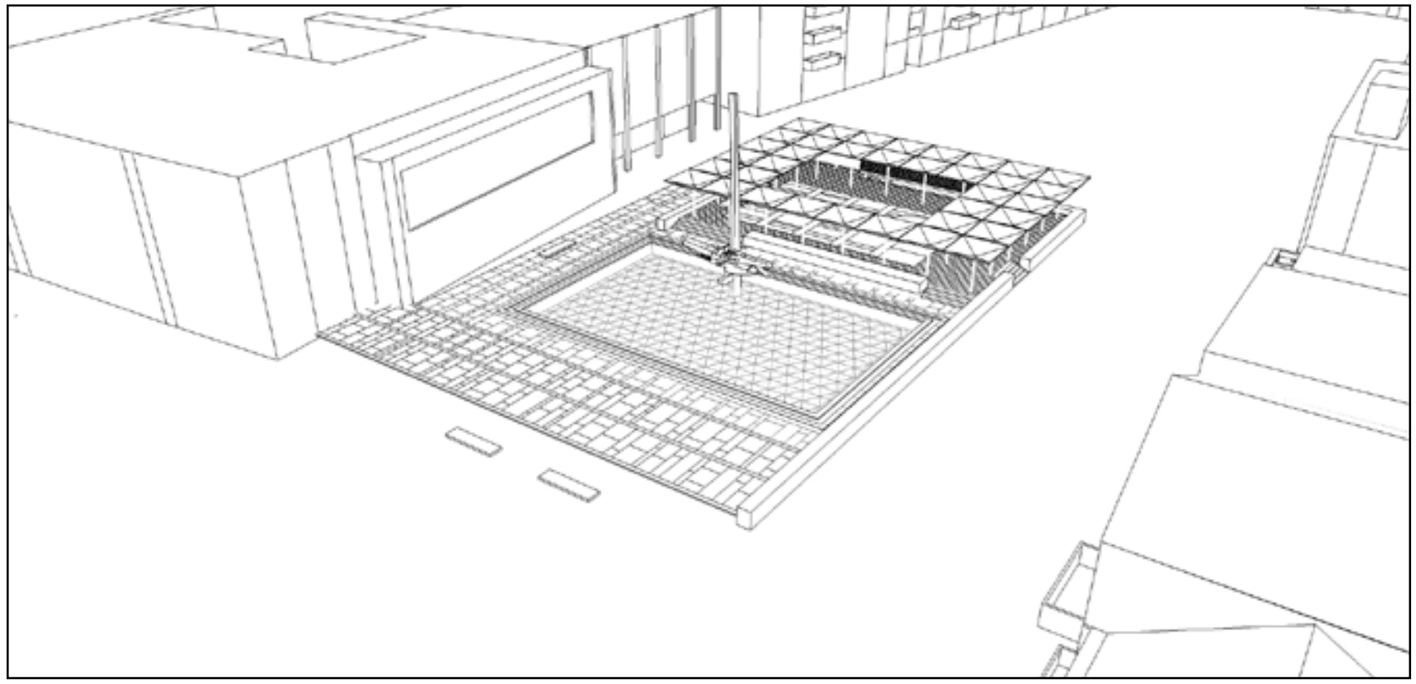

De ruimte voor het organiseren van evenementen concentreert zich op twee plaatsen, aan de oost- en westzijde van de Aku-fontein. Aan de oostzijde is er ruimte om evenementen te organiseren in het parkdeel. De kunst daarbij is om de ruimte onder de pergola bij deze evenementen te betrekken. Aan de westzijde is er ruimte om evenementen te organiseren op het pleindeel voor de vijver. Van belang is dat de huidige inrichting daarop wordt aangepast, ook zijn er kansen om de vijver in de wintermaanden bij de evenementenruimte te betrekken (zie laatste hoofdstuk).

evenement in de binnenruimte van de pergola

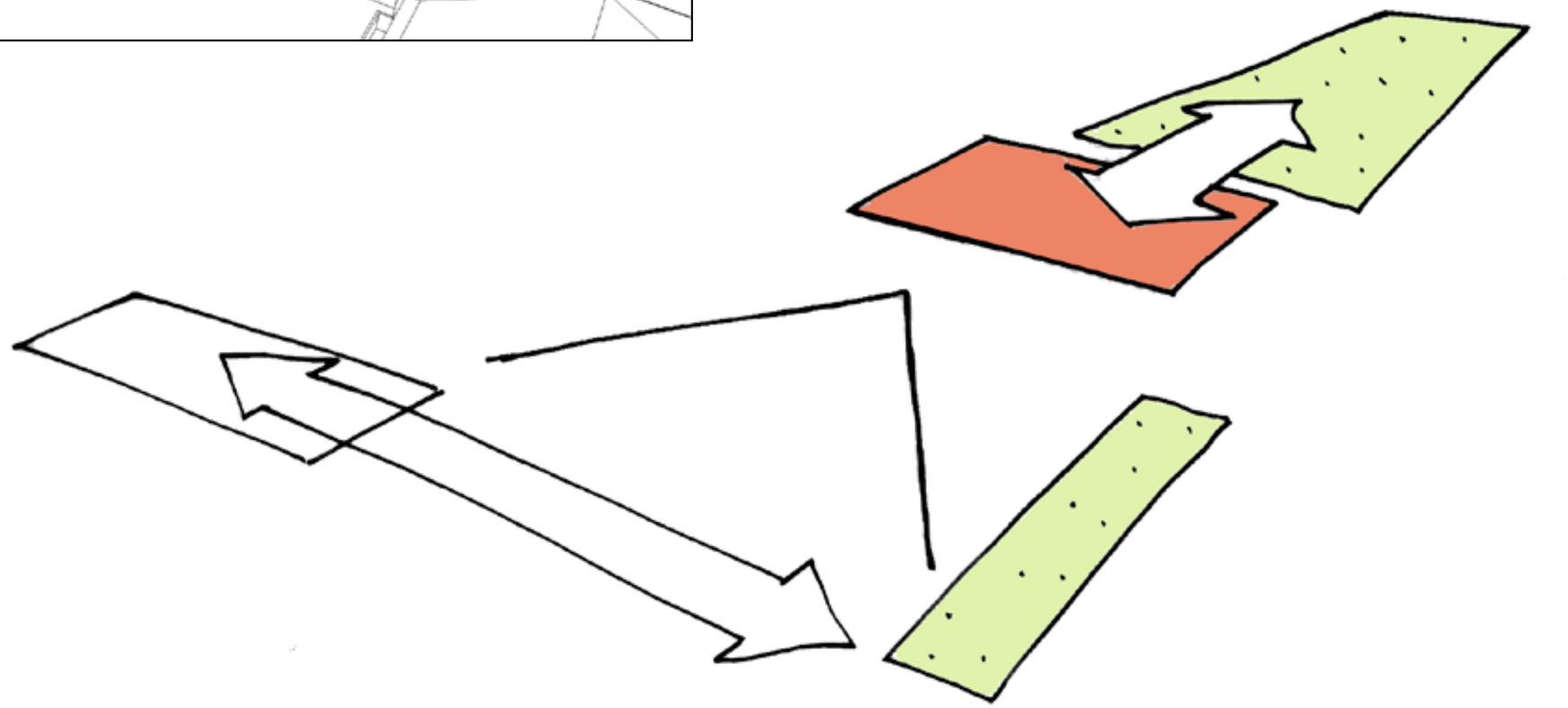

DE BEGAANBAARHEID VAN DE VLOER MET VELDKEIEN

De vloer met veldkeitjes is een veel besproken onderdeel van het rijksmonument. De beloopbaarheid van de tegels met veldkeitjes laat namelijk te wensen over. In de uitwerking van het project is hier aandacht voor. Zowel de maat van het vlak met keitjes kan worden herzien (zie alinea duidelijke begrenzing) als de afwerking van de keitjes kan worden aangepast (zie laatste hoofdstuk).

huidige staat van de vloer met veldkeitjes

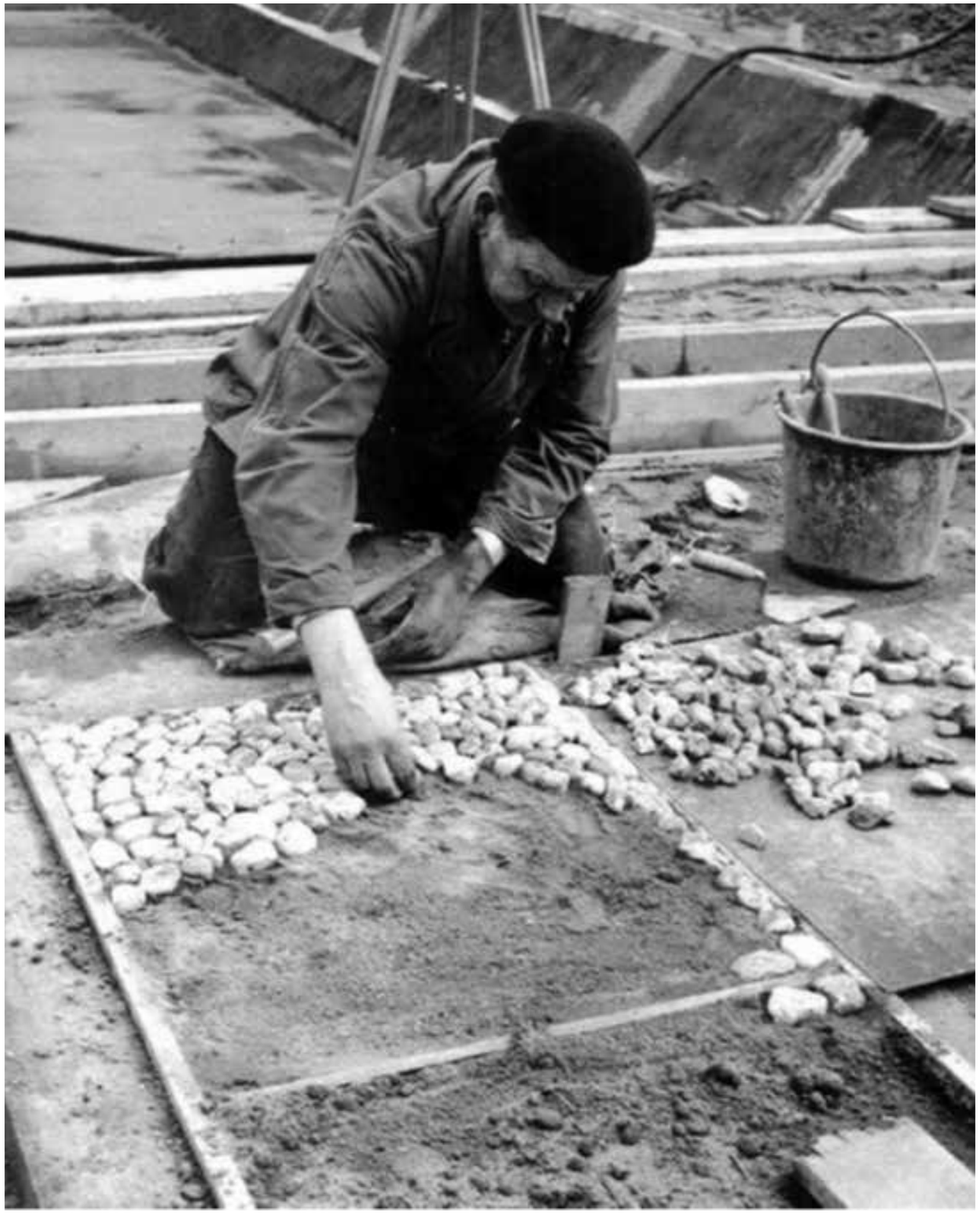

aanleg van de tegels met veldkeitjes van de Veluwe

FIETSENSTALLING

PLAATS VOOR DE FIETSENSTALLING

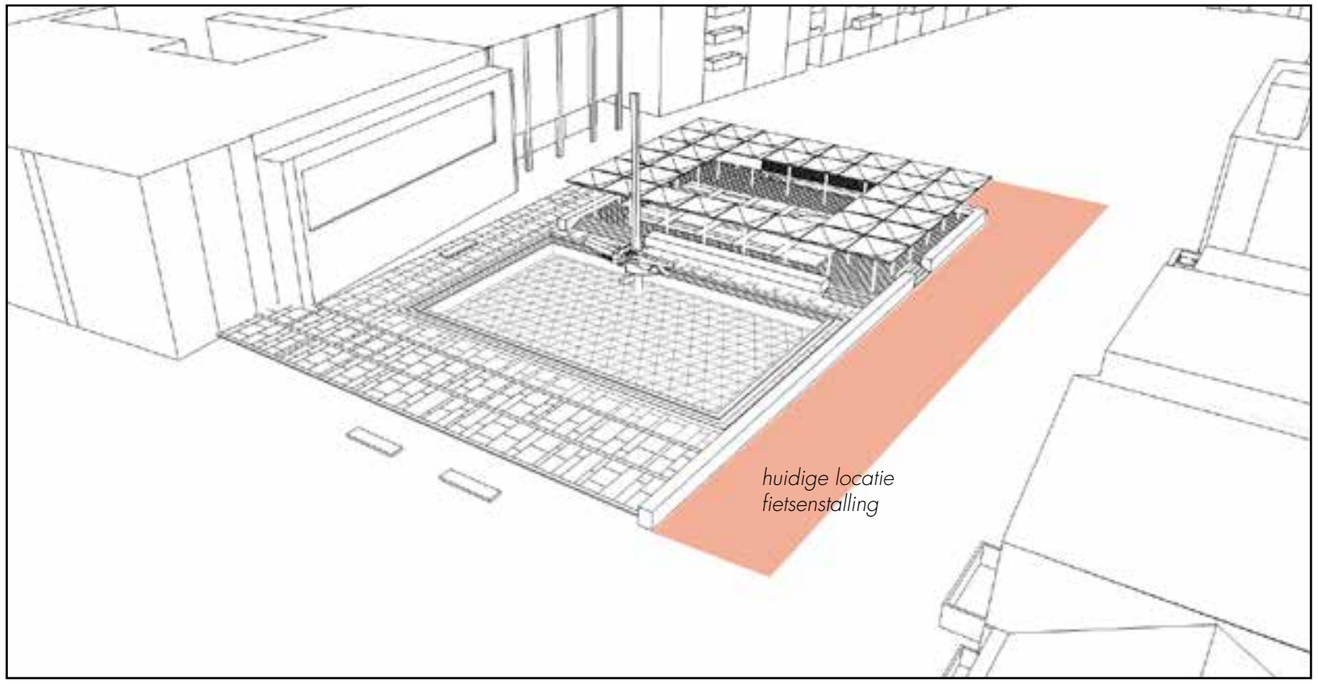

De huidige fietsenstalling wordt goed gebruikt en heeft een hoge bezettingsgraad. De fietsenstalling ligt dan ook ideaal ten opzichte van een van de bronpunten voor de binnenstad, de poort naar het Jansplein. Bij het zoeken naar een nieuwe locatie voor de fietsenstalling is het van belang om de afstand tot de poort naar het Jansplein klein te houden. Er zijn vier mogelijke locaties: verdiept onder de huidige locatie, verdiept onder het parkdeel, half verdiept onder de pergola en driekwart verdiept onder het voorplein van de vijver. Daarbij hebben twee opties de meeste kans van slagen: half verdiept onder de pergola en driekwart verdiept onder het voorplein, beide opties worden in dit structuurontwerp verder onderzocht. De overige opties zijn minder geschikt voor het inrichten van de verdiepte fietsenstalling. Op de locatie van de huidige stalling dient de stalling geheel verdiept te worden aangelegd waardoor er een lange hellingbaan ontstaat en de stalling minder goed toegankelijk is. Door de langgerekte vorm van de stalling is de verdiepte ligging op deze locatie ook kostbaarder. Situering onder een deel van het park kan niet vanwege het wortelgestel van de grote bomen. De situering onder de huidige vijver is ook bekeken maar ook hier geldt dat een geheel verdiepte ligging de stalling minder goed toegankelijk maakt.

half verdiept onder pergola: OOST

verdiept onder voorplein: WEST

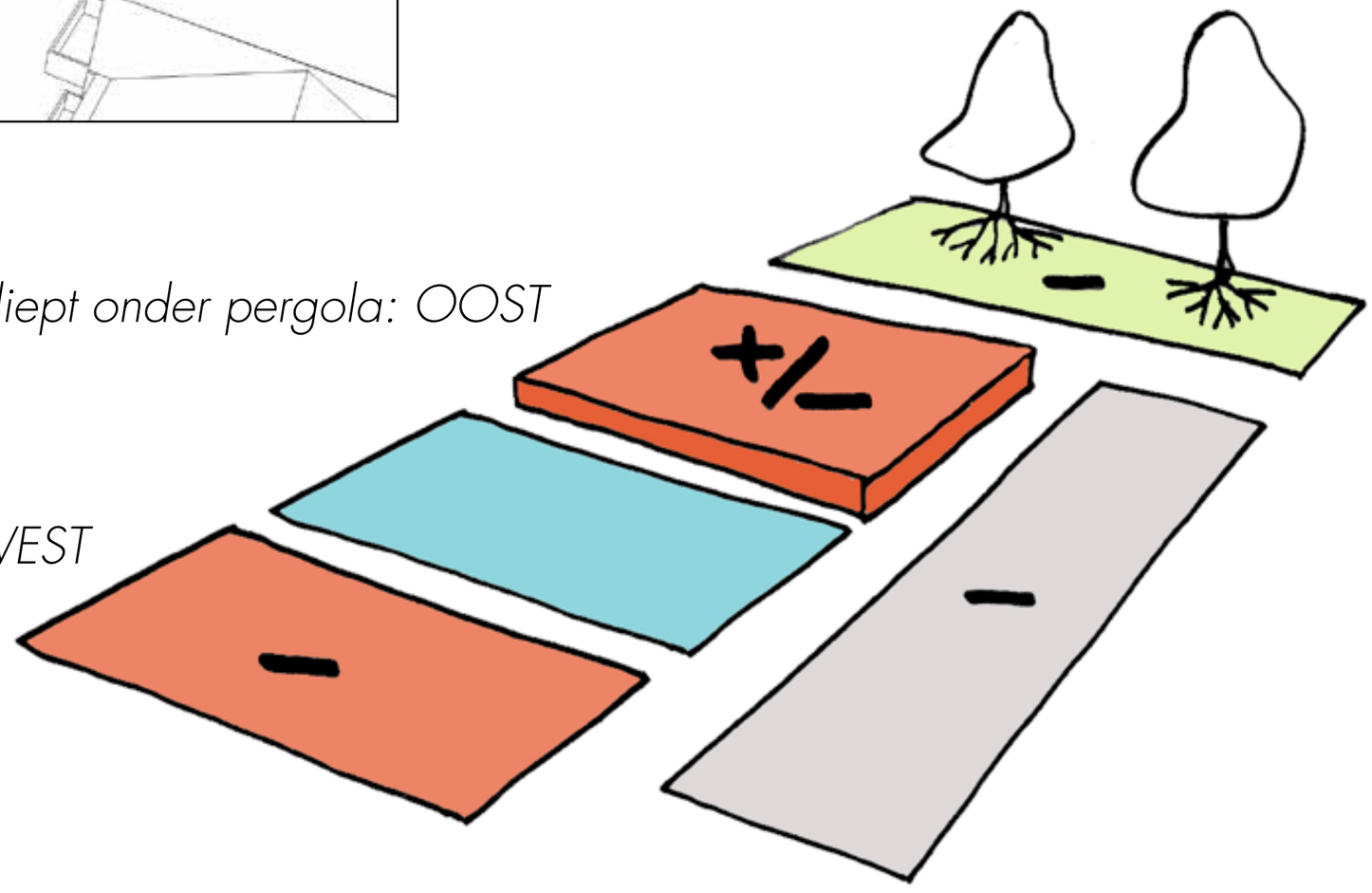

VAN PATIO NAAR PODIUM

Het aanbrengen van een half verdiepte fietsenstalling heeft als voordeel ten opzichte van een geheel verdiepte fietsenstalling dat er minder lange hellingbanen en trappen nodig zijn om de stalling te bereiken. Dit komt de toegankelijkheid van de stalling ten goede. Het realiseren van een geheel verdiepte fietsenstalling heeft als voordeel dat er geen aanpassingen hoeven te worden gedaan aan de Aku-fontein. Maar bij het realiseren van een half verdiepte fietsenstalling kan het verhogen van de vloer onder de pergola ook kansen bieden om de ruimte meer als een podium voor de stad in te richten: van patio naar podium.

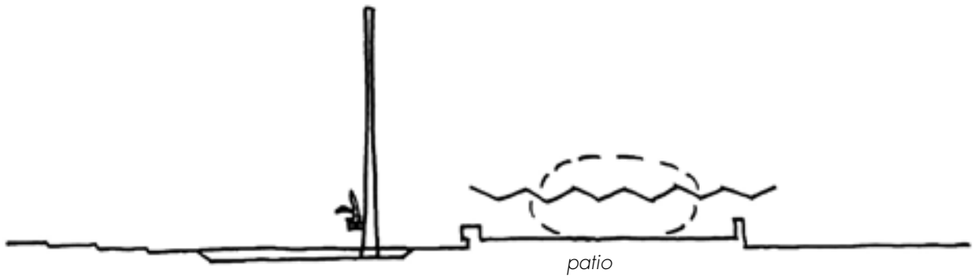

huidige situatie

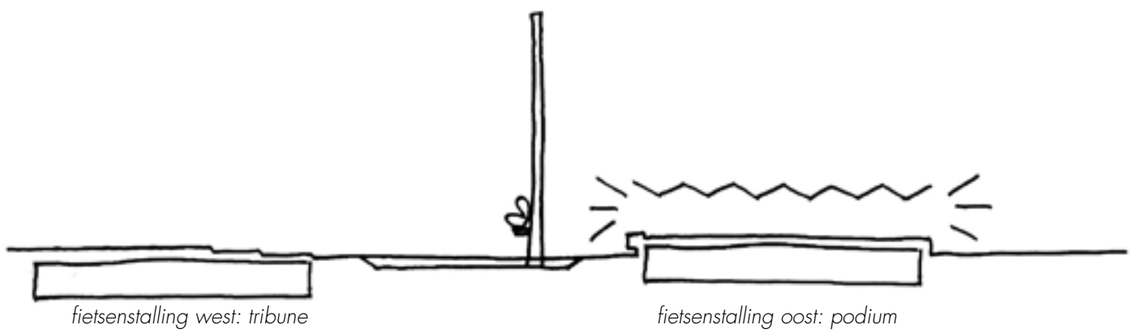

situatie na toevoeging van de fietsenstalling

DE ICONISCHE WAARDE

Bij het realiseren van een half verdiepte of verdiepte fietsenstalling is het van belang dat de fietsenstalling zich verhoudt tot het hoge afwerkings- en detailniveau van de Aku-fontein zelf. Het is een strategische keuze om de iconische waarde van de Aku-fontein zelf in stand te houden en de fietsenstalling daar op af te stemmen. Dit is een niet voor de hand liggende gedachte; in een meer standaard oplossing is de fietsenstalling gereduceerd tot een betonnen bak en richt alle aandacht zich op de nieuwe invulling van de pergola terwijl de ambitie zou moeten zijn om de boven- en onderwereld juist in samenspraak met elkaar te ontworpen.

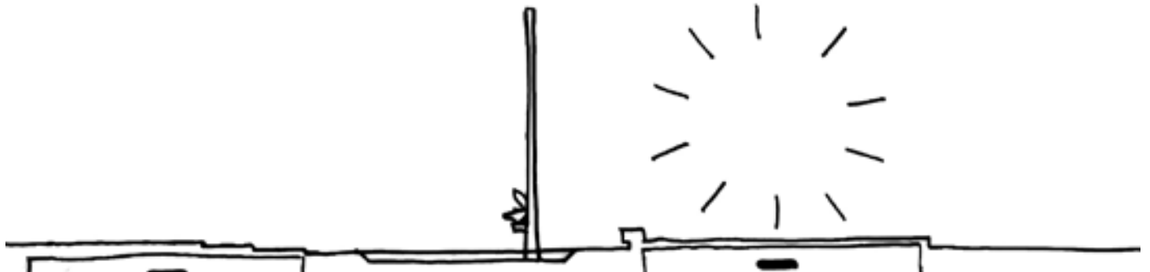

ongewenste situatie

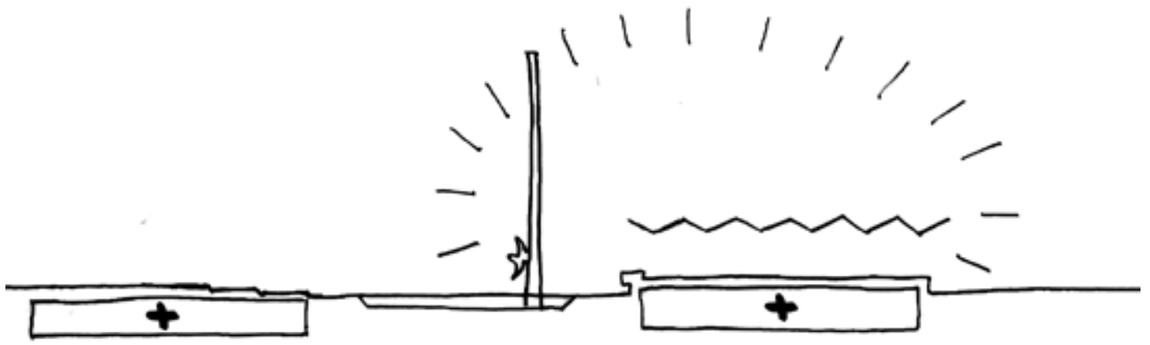

gewenste situatie

MOGELIJKE VARIANTEN

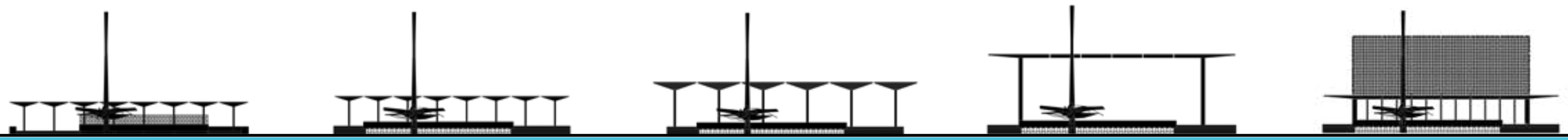

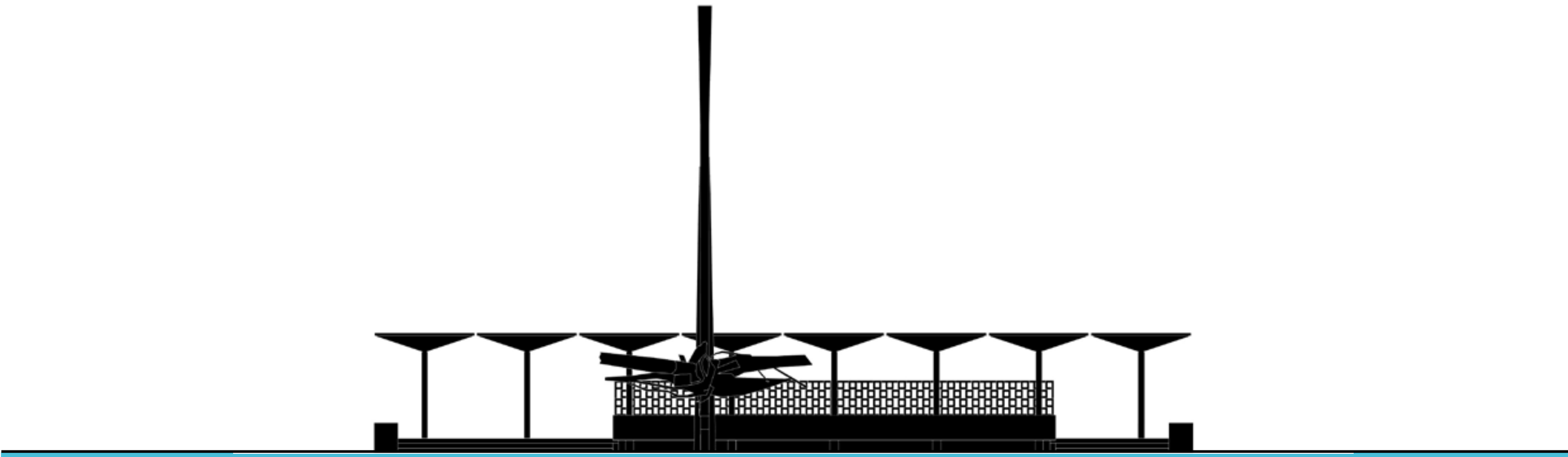

1. RESTAURATIE

FIETSENSTALLING OP MAAIVELD

BESTAANDE SITUATIE

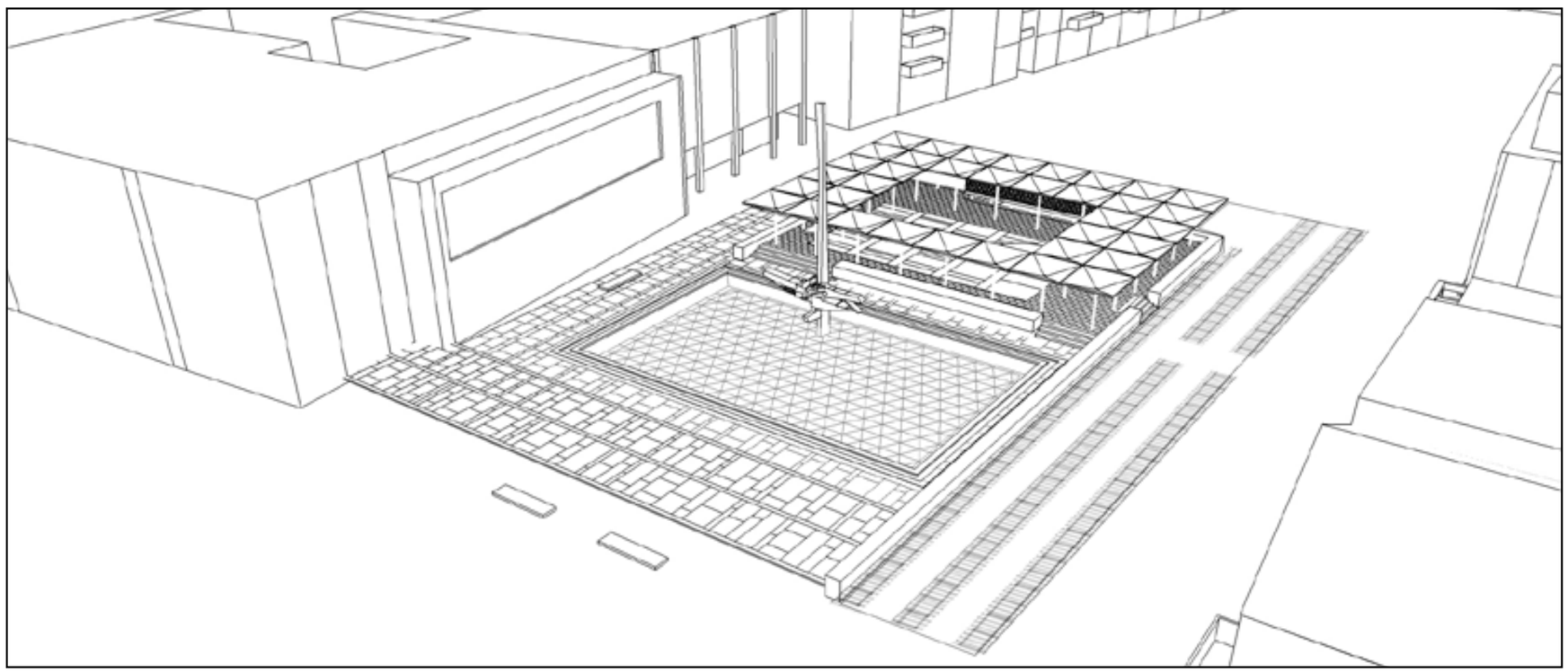

overzicht bestaande situatie met rechts de contour van de fietsenstalling

zicht vanaf de poort naar het Jansplein

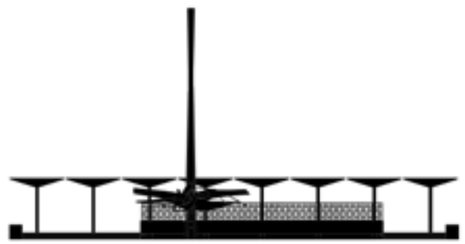

In deze variant wordt de Aku-fontein in zijn geheel gerestaureerd en vindt er geen transformatie plaats. Alle onderdelen van het monument blijven ongewijzigd in stand. Dit is enerzijds een zegen voor de oorspronkelijke staat van het monument maar anderzijds wordt de barrière tussen de Aku-fontein en de binnenstad en tussen het monument en de parkzone op deze wijze niet geslecht. Er is in deze variant geen ruimte om de fietsenstalling op een andere plaats te huisvesten. De fietsenstalling blijft derhalve op de huidige locatie gehandhaafd.

FIETSENSTALLING OP MAAIVELD

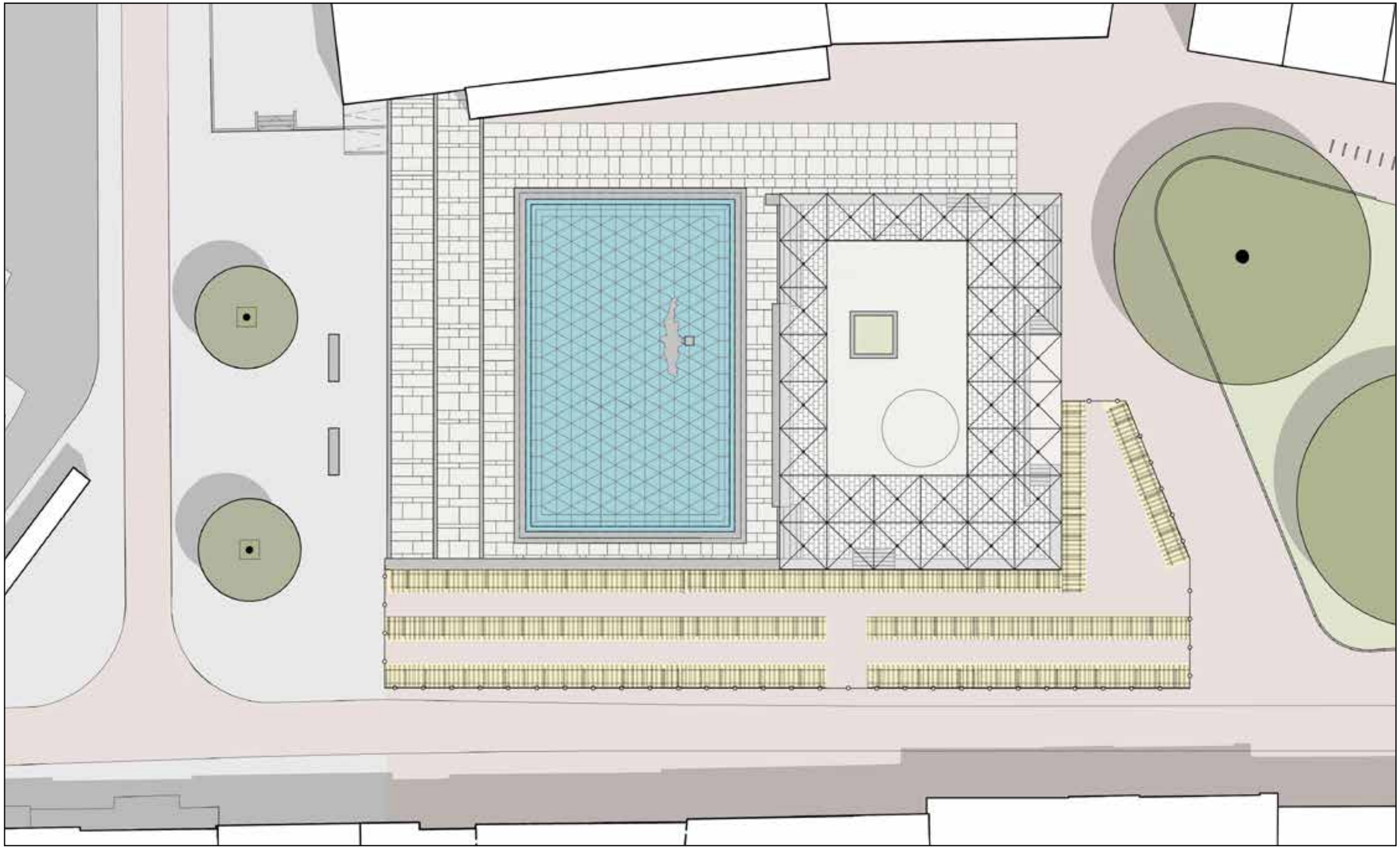

plattegrond met aan de zuidzijde de bestaande fietsenstalling op maaiveld

BESTAANDE SITUATIE

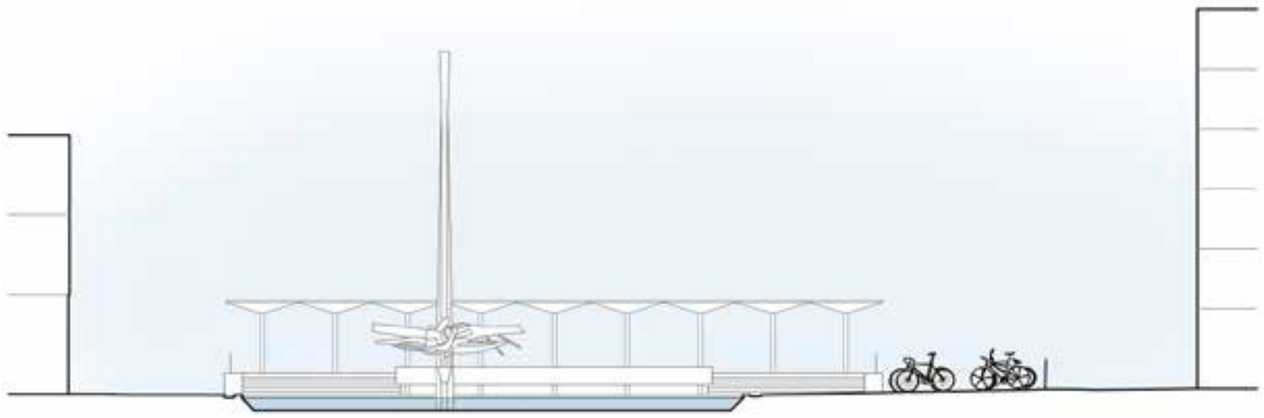

dwarsdoorsnede (van noord naar zuid)

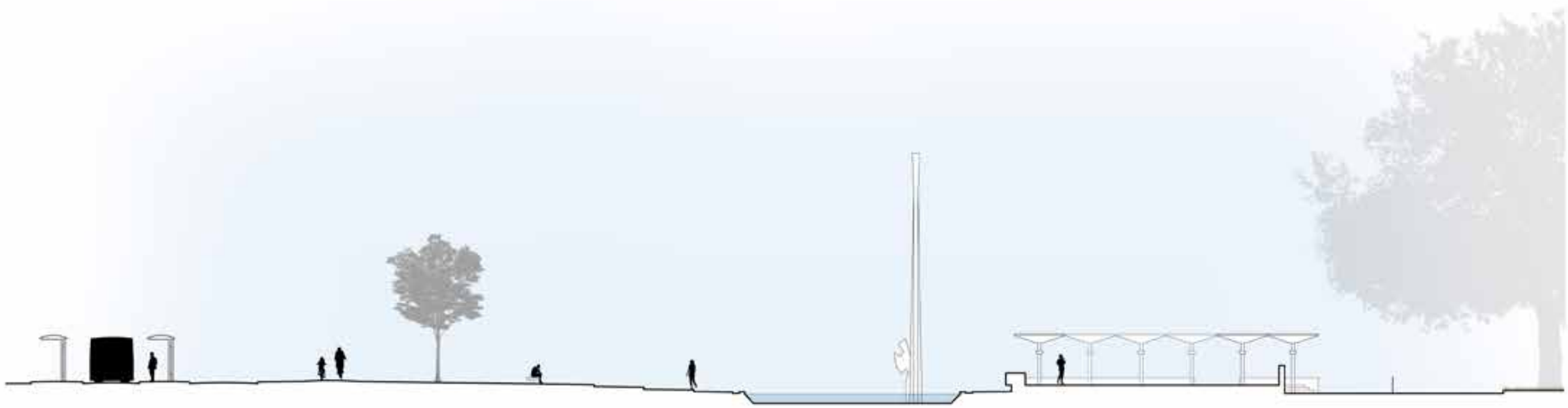

lengtedoorsnede (van west naar oost)

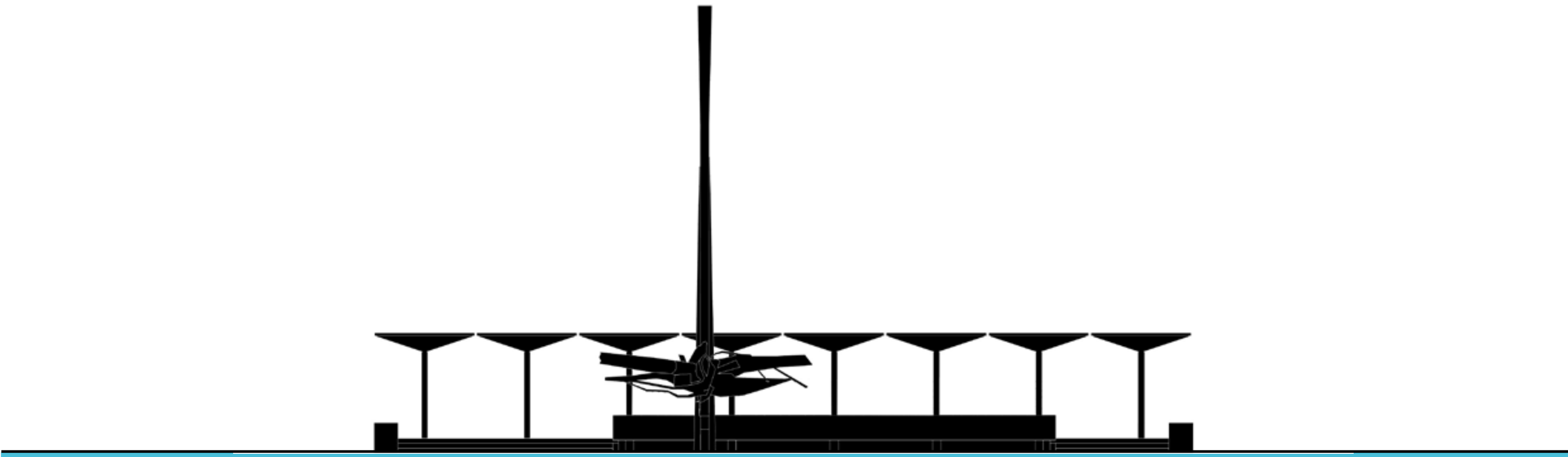

2A. RESTAURATIE EN TRANSFORMATIE

FIETSENSTALLING WEST / PERGOLA

PERGOLA OPEN NAAR DE OMGEVING

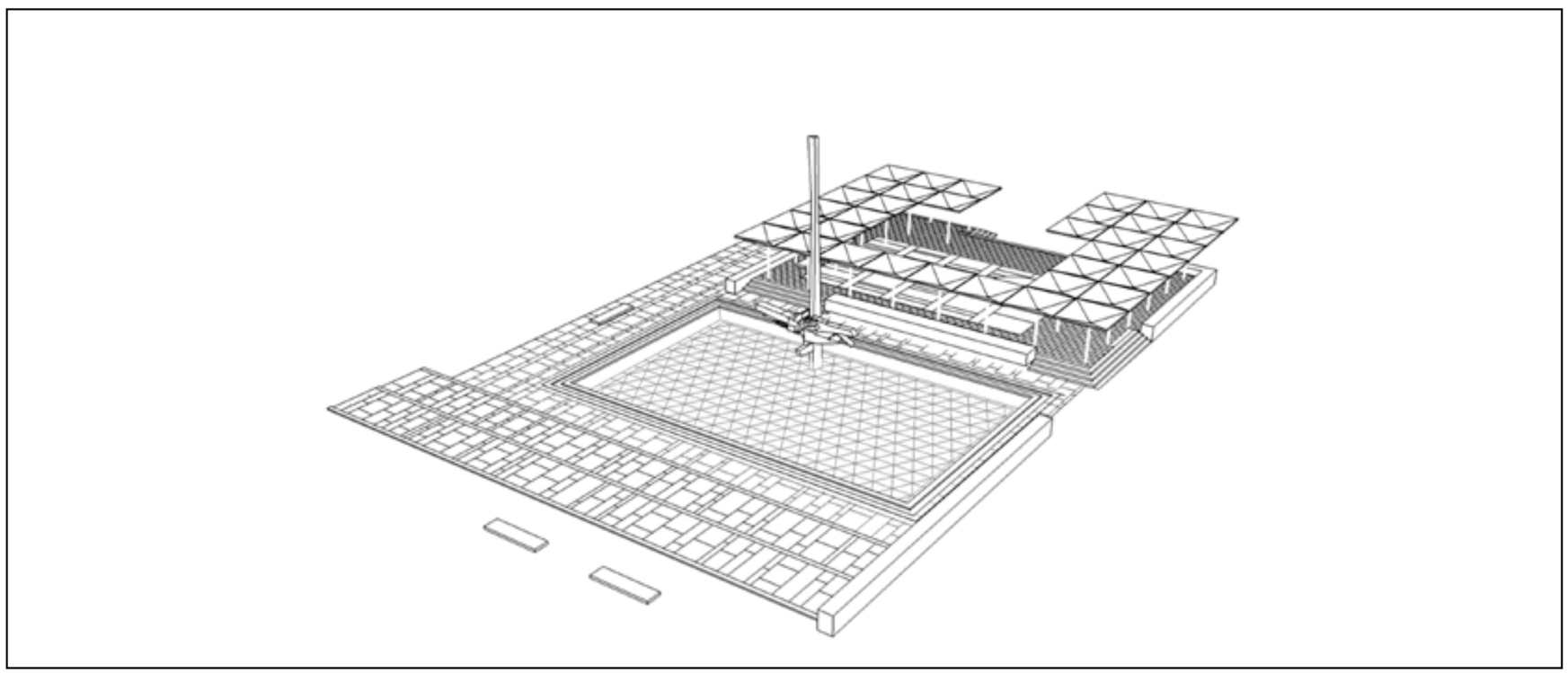

overzicht met rechts de opening naar het Jansplein en het parkdeel

zicht vanaf de poort naar het Jansplein

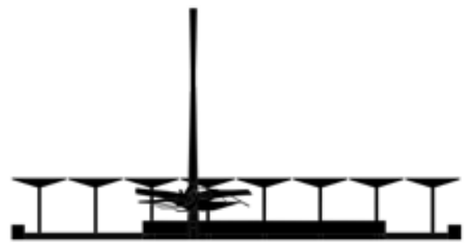

In deze variant vindt er een kleine transformatie van de Aku-fontein plaats. De fietsenstalling wordt driekwart verdiept aangelegd onder het west deel van het voorplein, de traptreden op het voorplein worden daarop aangepast en kunnen dienen voor daglichttoetreding. De keermuur aan de zuidzijde krijgt een grotere opening zodat de toegankelijkheid vanaf het Jansplein wordt vergroot. De pergola krijgt een opening naar het park en de muur van open betonstenen wordt verwijderd zodat de ruimte onder de pergola kan worden gebruikt bij evenementen. De entree van de verdiepte fietsenstalling kan op meerdere wijzen worden aangelegd. In de voorbeelduitwerking is het laatste perron van het busstation meegenomen bij de herinrichting van het voorplein.

VERDIEPTE FIETSENSTALLING WEST

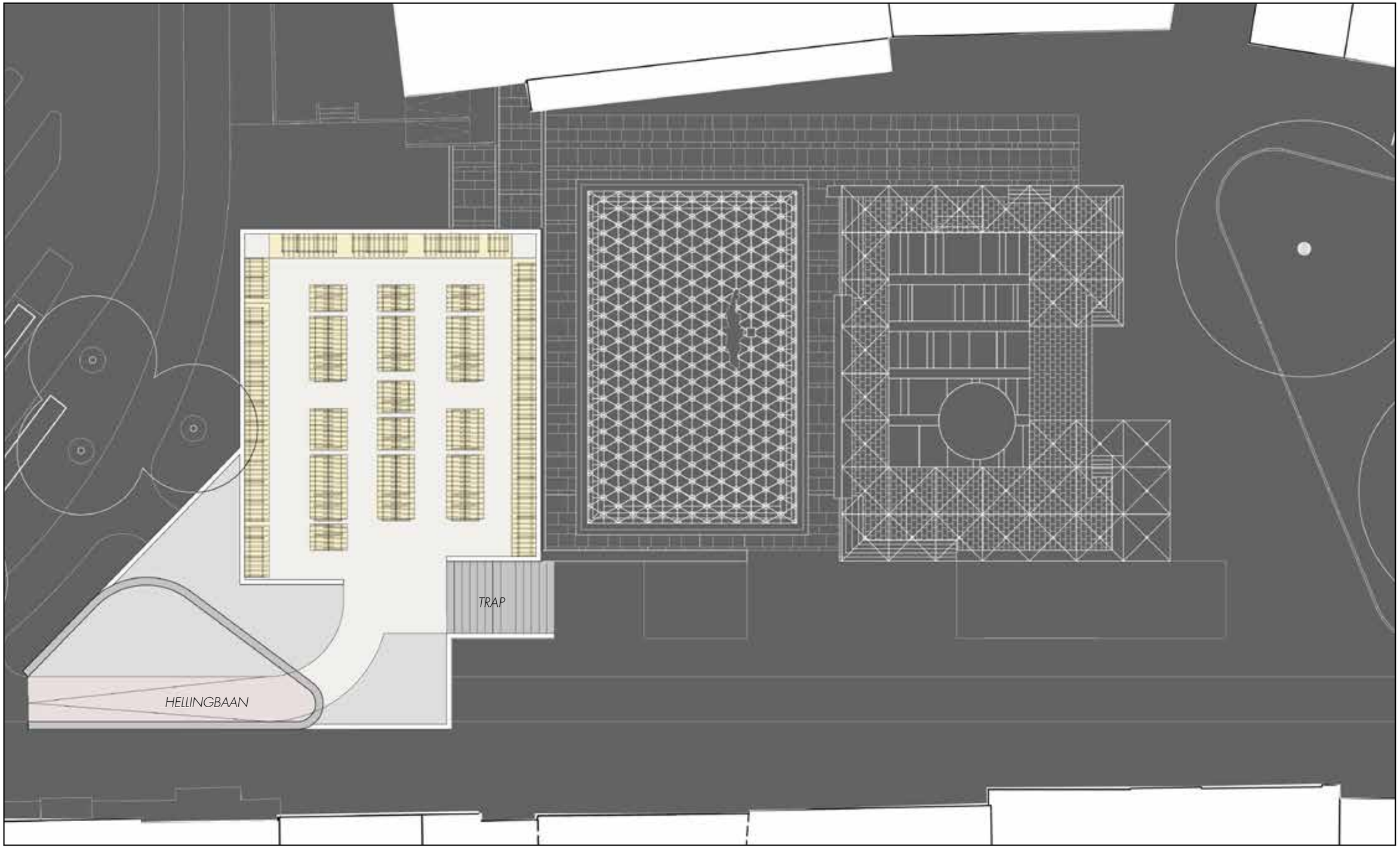

plattegrond niveau -1

PERGOLA OPEN NAAR DE OMGEVING

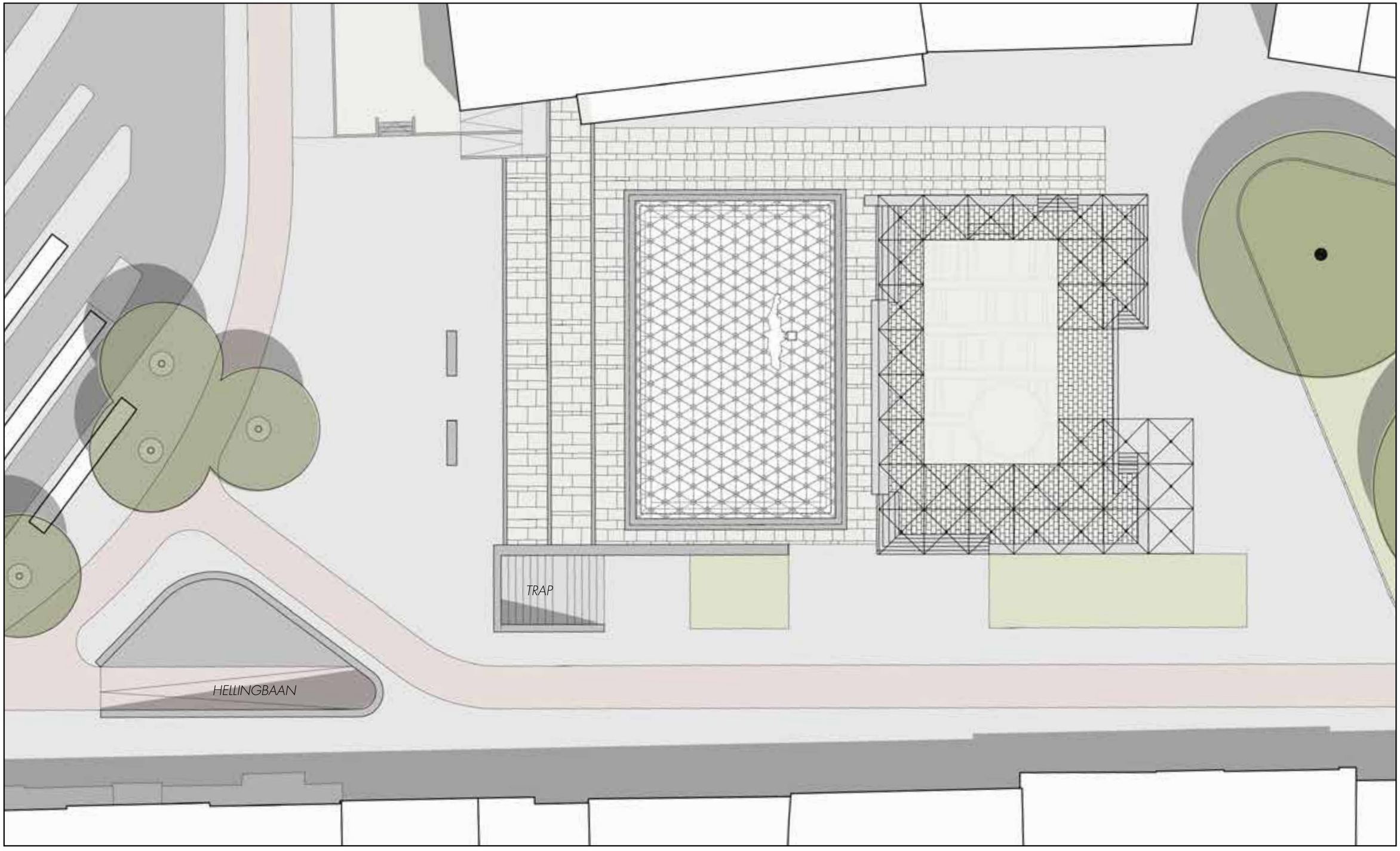

plattegrond maaiveldniveau

PERGOLA OPEN NAAR DE OMGEVING

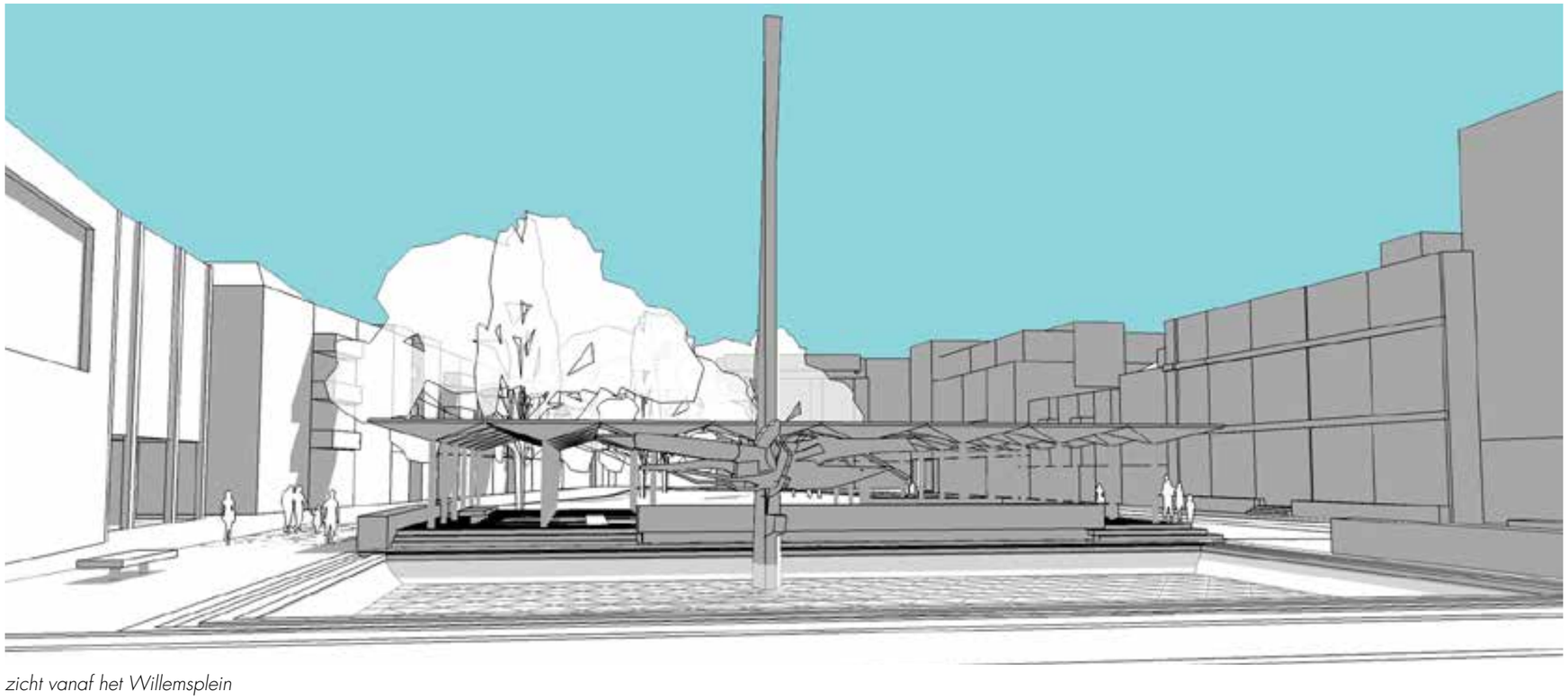

zicht vanaf het Willemsplein

zicht vanaf de parkzijde

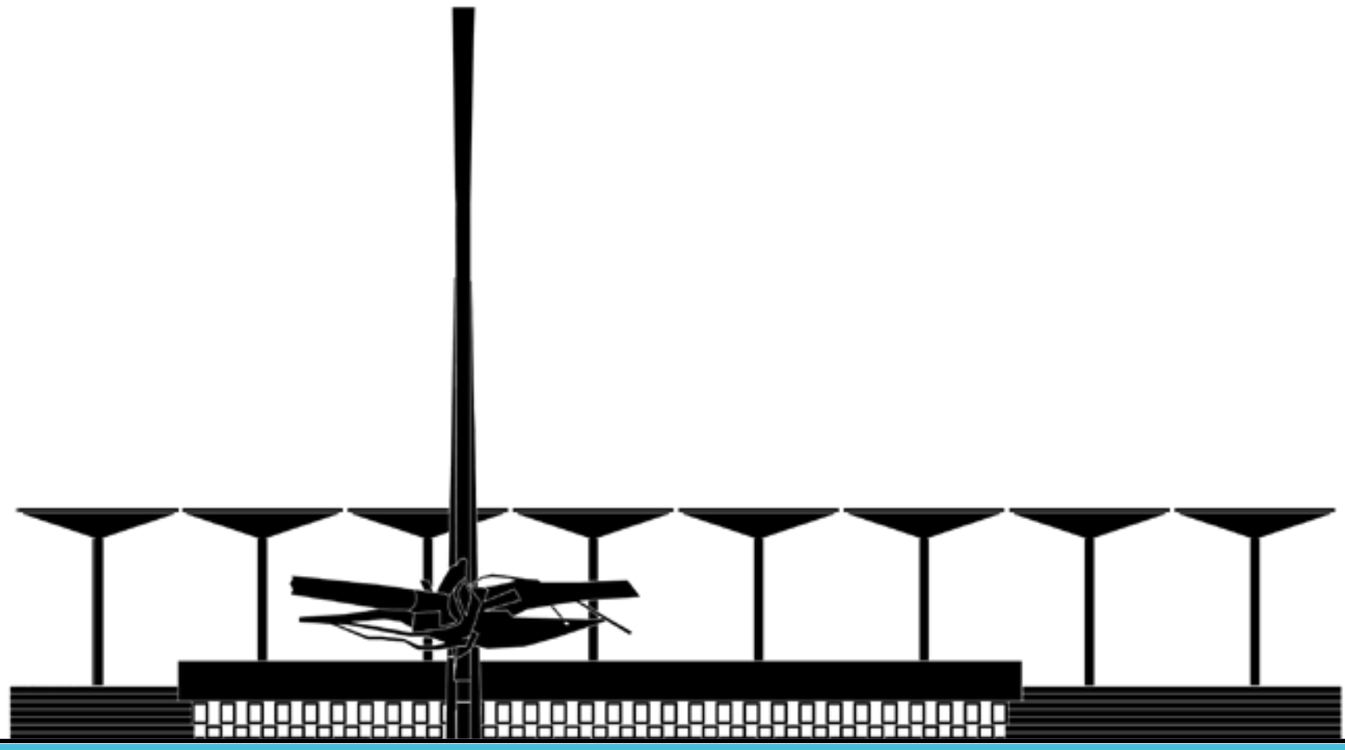

2B. RESTAURATIE EN TRANSFORMATIE

FIETSENSTALLING OOST / PERGOLA

PERGOLA VERHOOGD

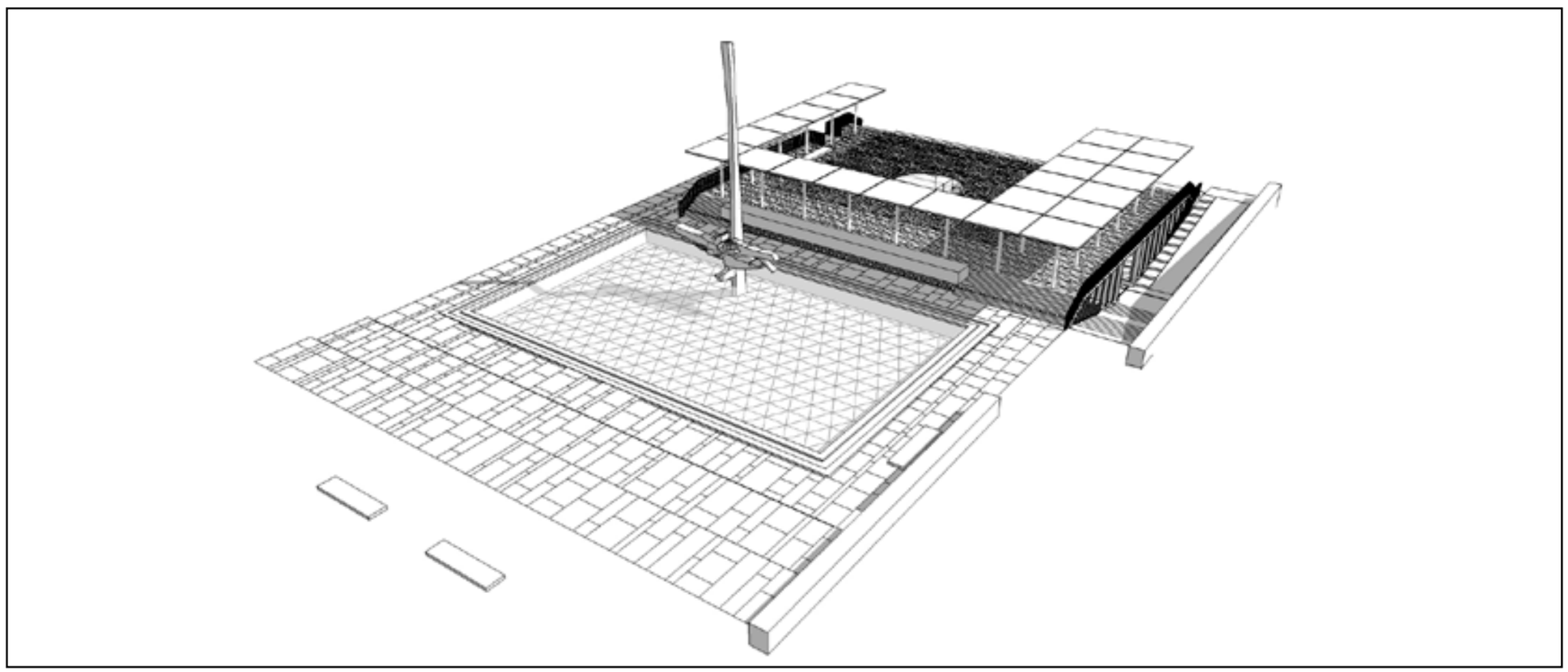

overzicht met rechts de entree naar de half verdiepte fietsenstalling

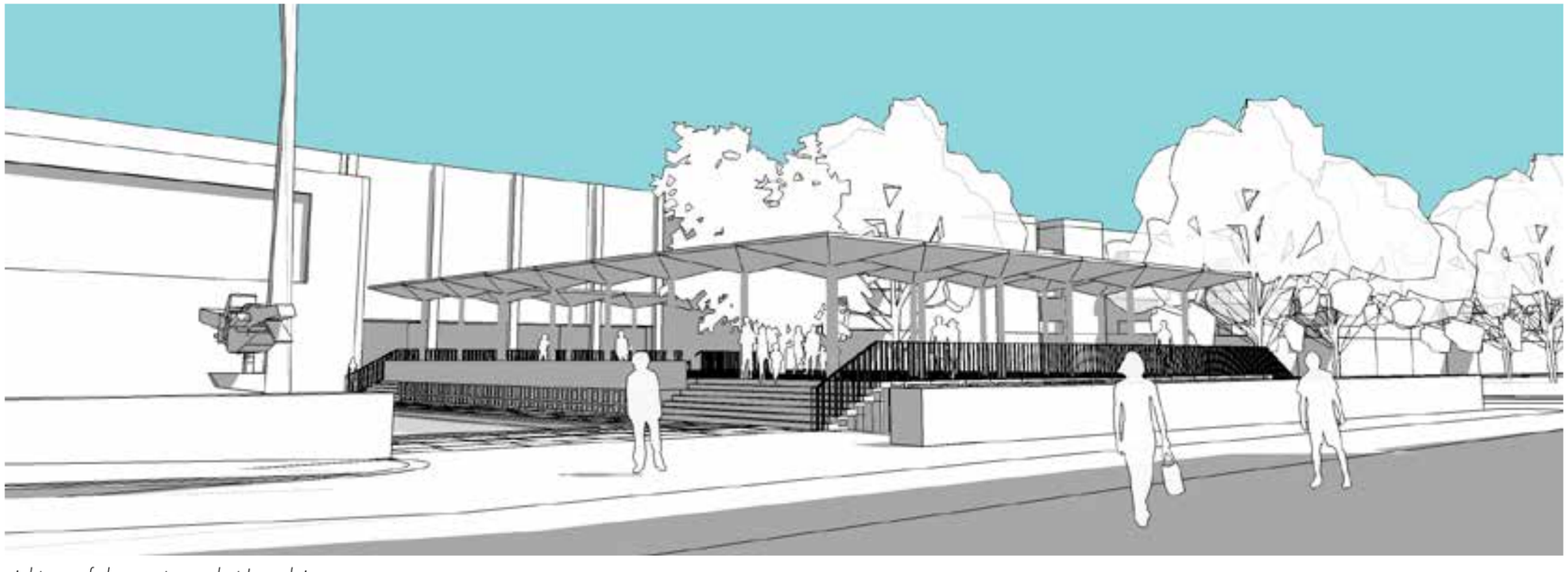

zicht vanaf de poort naar het Jansplein

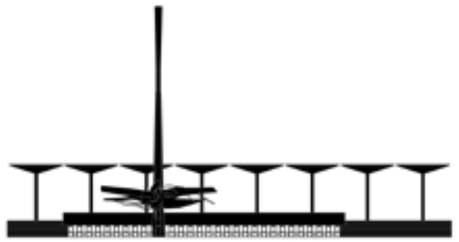

De fietsenstalling wordt half-verdiept aangelegd onder de pergola. De vloer van de pergola wordt daarvoor ca. 60 cm. verhoogd. De hoogte van de vloer is daarbij gelijk aan de hoogte van de huidige keermuren rondom de Aku-fontein. De basaltmuur aan de zuidzijde van het monument wordt geopend en deels verschoven richting het Jansplein. Achter de muur wordt de toegang tot de half verdiepte fietsenstalling vormgegeven. Door de vloer onder de pergola te verhogen ontstaat er een podium voor de stad. De bestaande pergola wordt in deze variant iets verhoogd teruggeplaatst op het podium. De pergola heeft een opening naar het parkdeel zodat de ruimte onder de pergola dienst kan doen bij evenementen.

DE BASALT MUUR ALS SCHEIDING

oorspronkelijke situatie met de verkeersweg aan de zuidzijde van de Aku-fontein en de basaltmuur als afscheiding

HALF VERDIEPTE FIETSENSTALLING OOST

plankaart niveau - 0.5

ENTREE HALF VERDIEPTE FIETSENSTALLING OOST

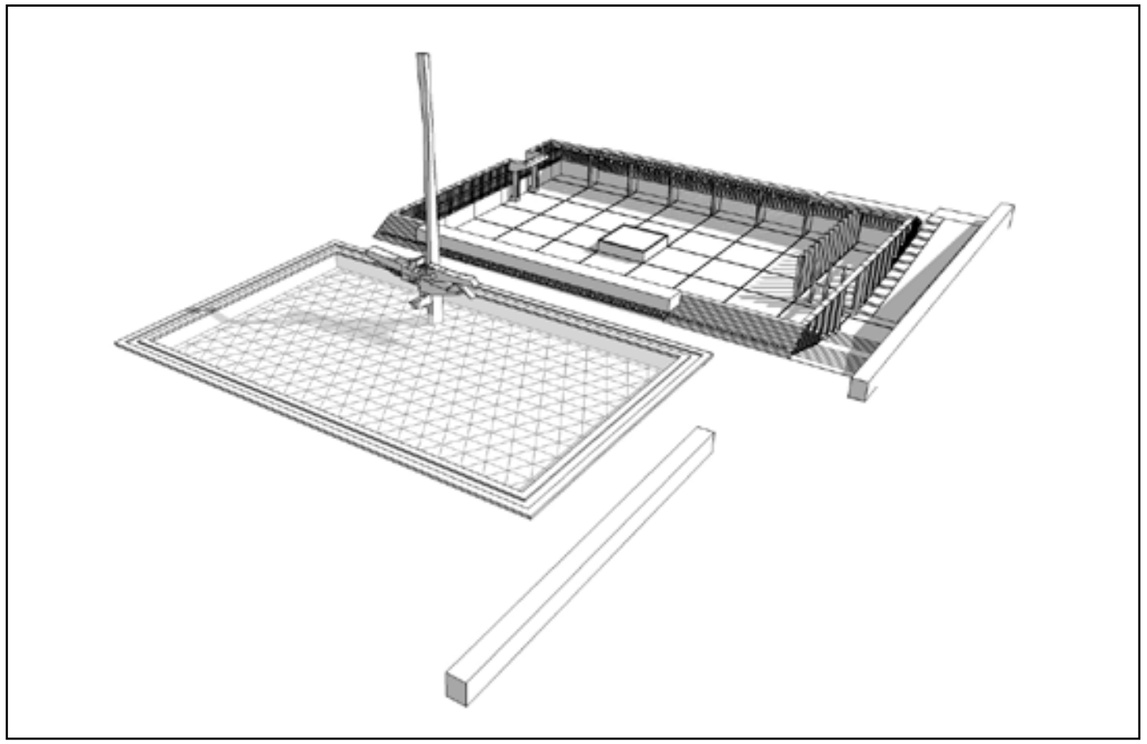

overzicht fietsenstalling

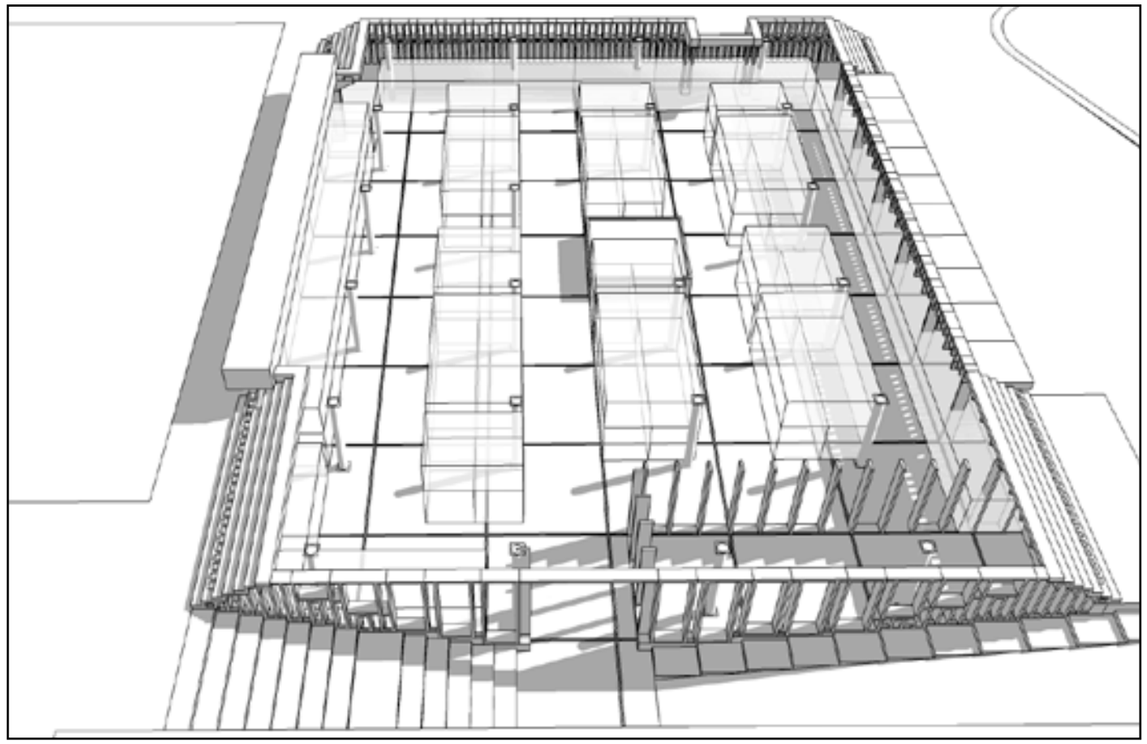

entree fietsenstalling

PLATTEGROND PERGOLA VERHOOGD

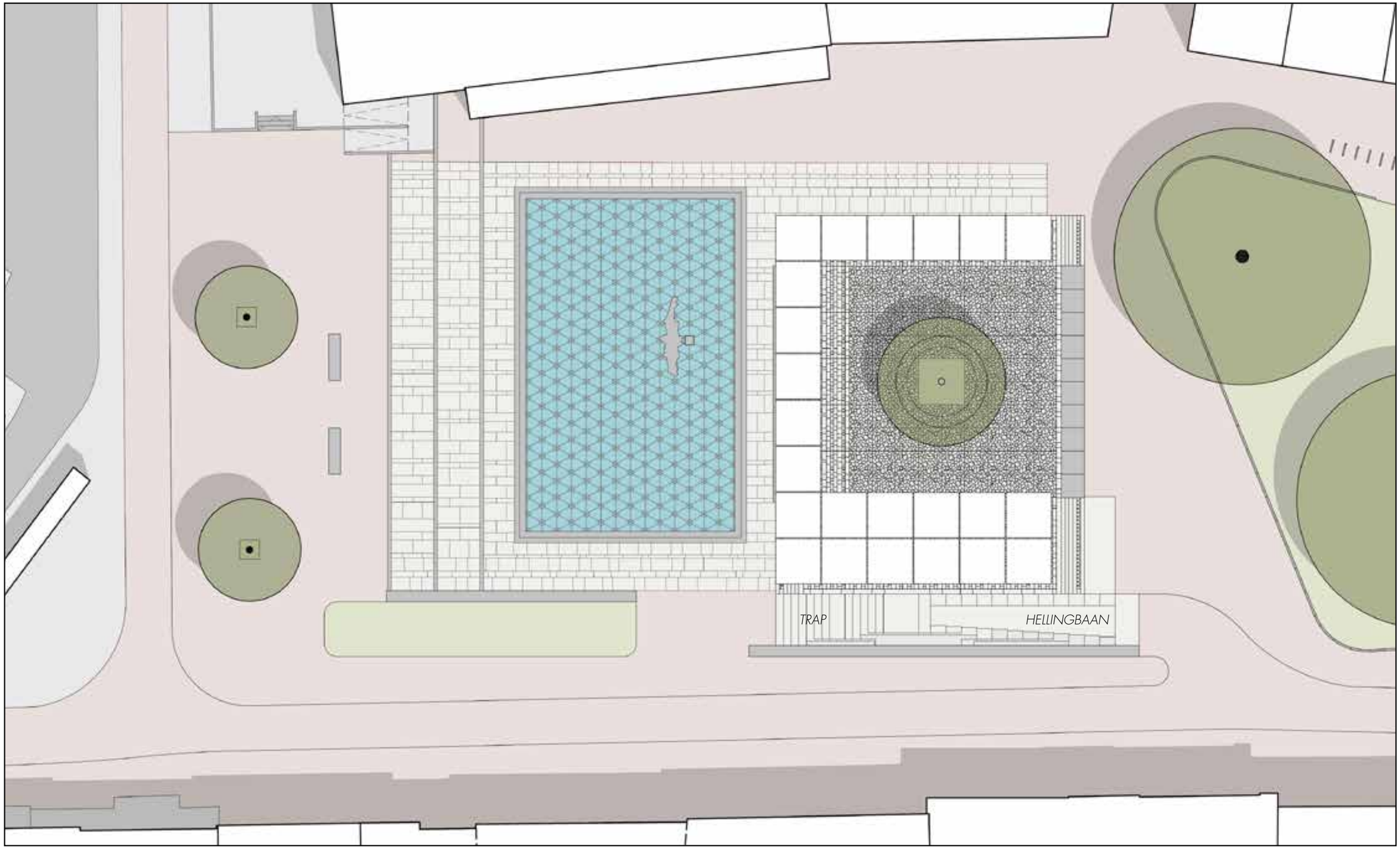

plattegrond maaiveldniveau

PODIUM NAAR DE PARKZIJDE

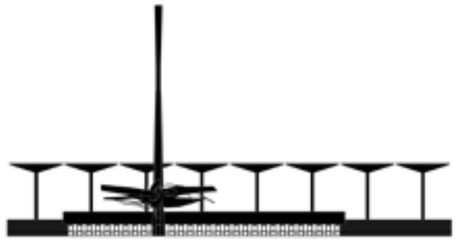

zicht vanaf het Willemsplein

zicht vanaf de parkzijde

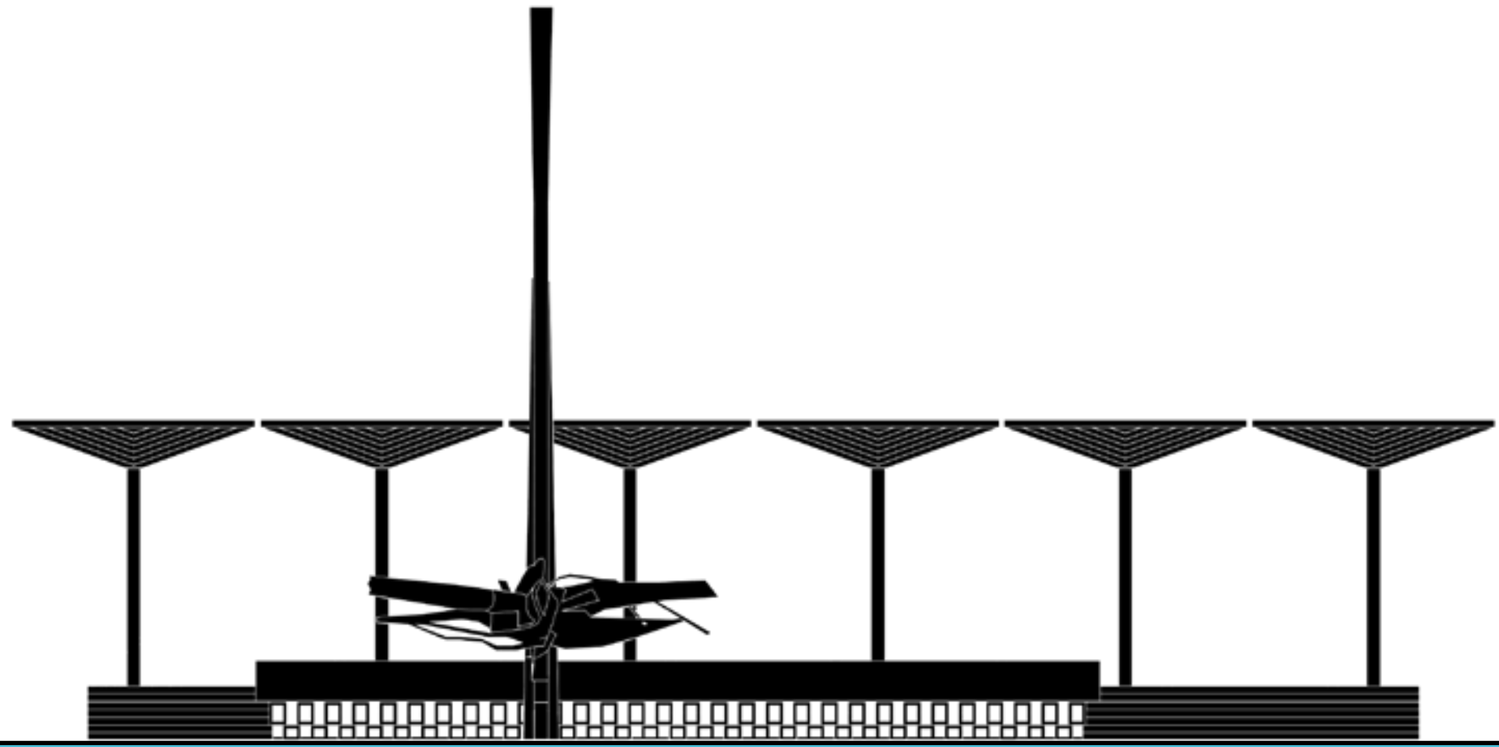

3A. RESTAURATIE EN TRANSFORMATIE

FIETSENSTALLING OOST / PERGOLA VERGROOT

PERGOLA VERGROOT

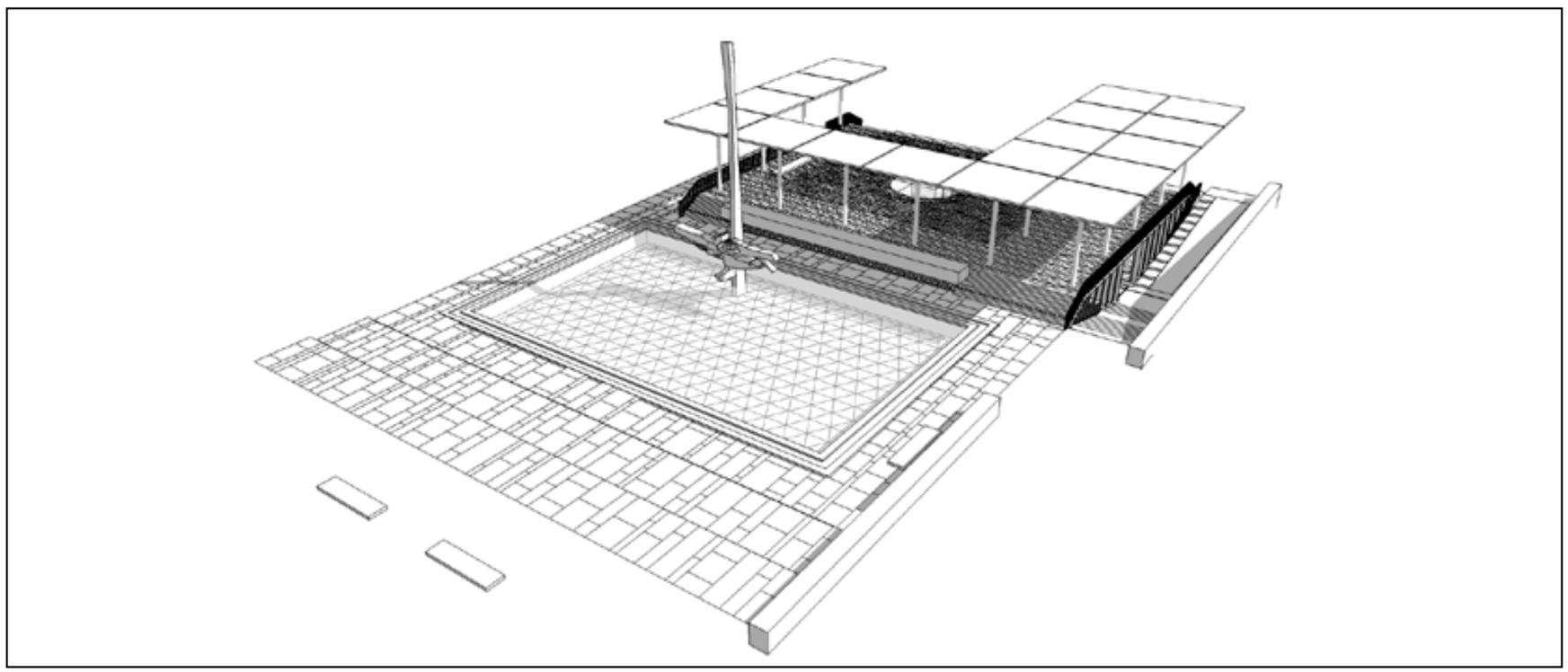

overzicht met de grotere pergola die zich opent naar de parkzijde

De basisopzet van deze variant is gelijk aan 2b waarbij de fietsenstalling zich half verdiept onder de pergola bevindt. De parasols van de pergola worden anderhalf keer zo groot gemaakt en geplaatst op het podium. Er ontstaan zo minder kolommen en de maat en schaal van de pergola is iets groter en daarmee beter opgewassen tegen de maat van het parkdeel. Bij evenementen is de maat van de pergola groot genoeg om dienst te kunnen doen voor coulissewerking, verlichting en techniek.

zicht vanaf de poort naar het Jansplein

PERGOLA VERGROOT

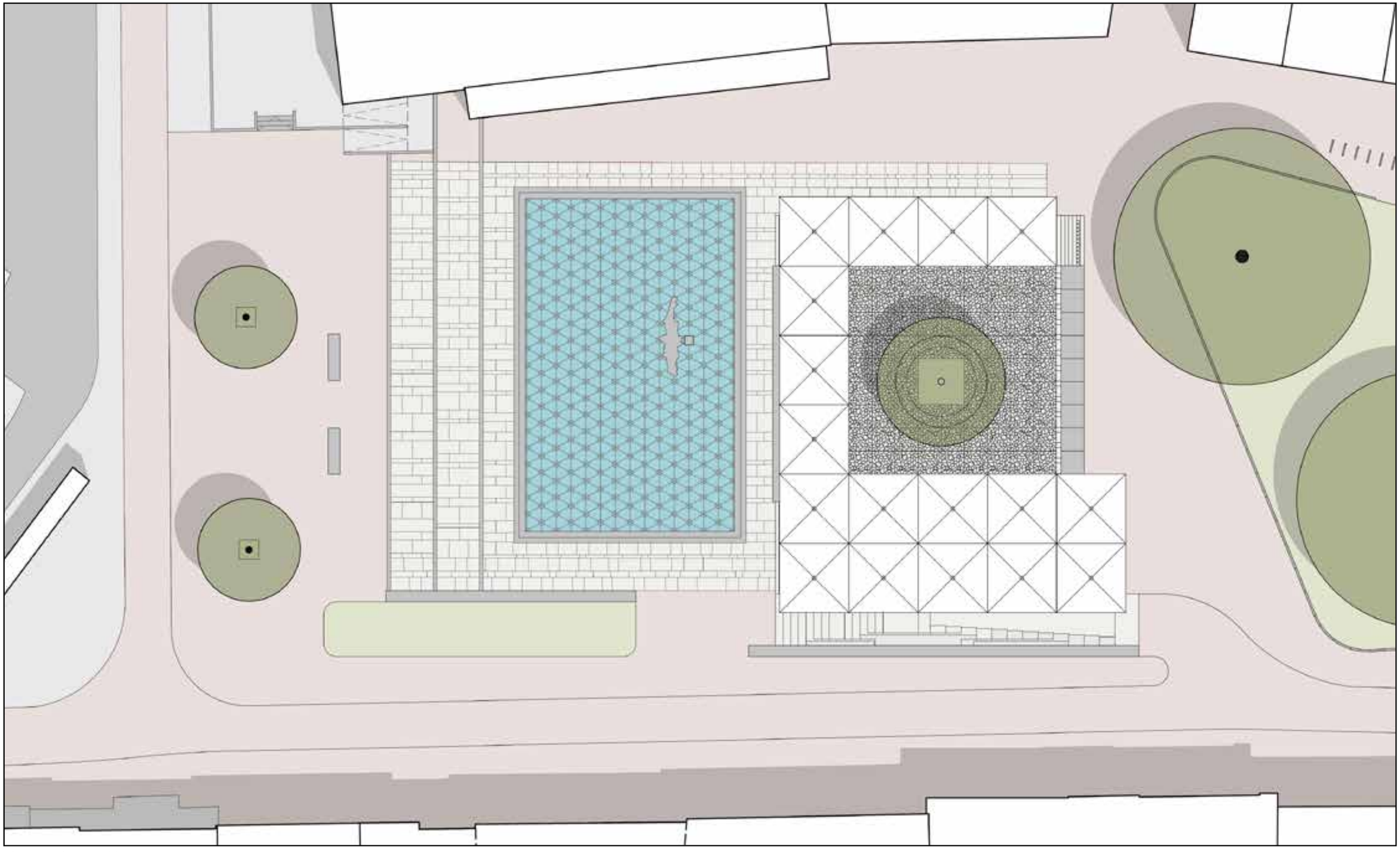

plattegrond maaiveldniveau

SCHAALSPRONG RINCHTING DE PARKZIJDE

zicht vanaf het Willemsplein

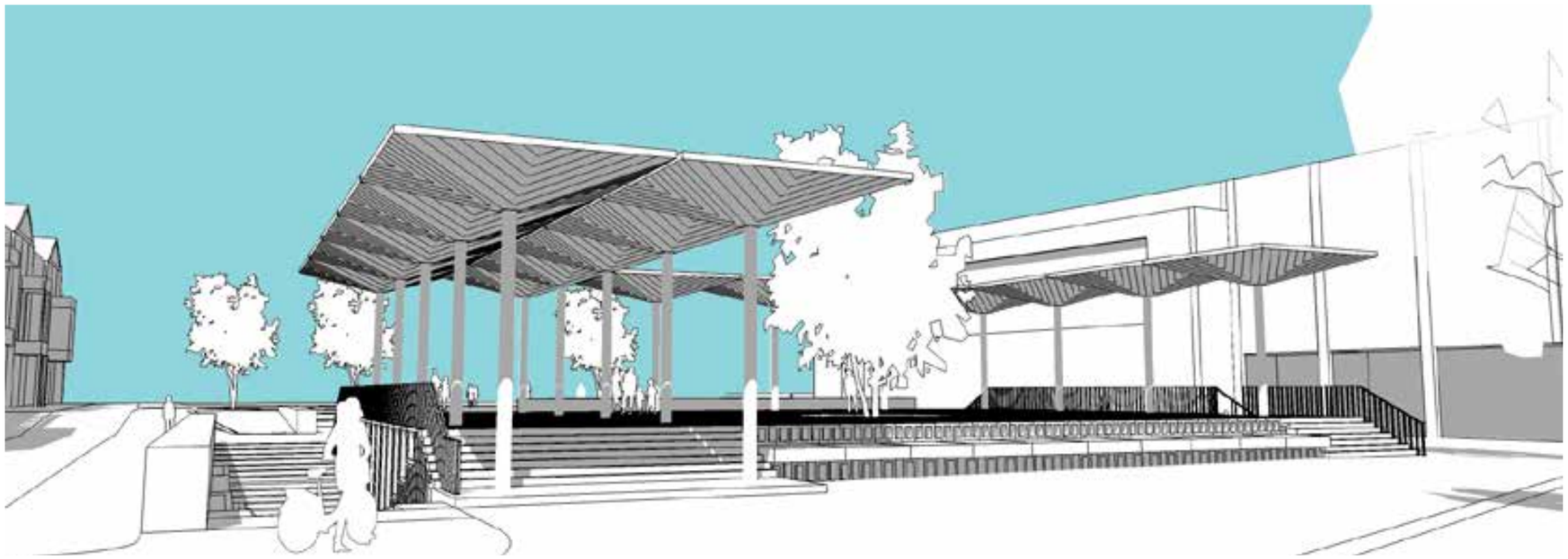

zicht vanaf de parkzijde

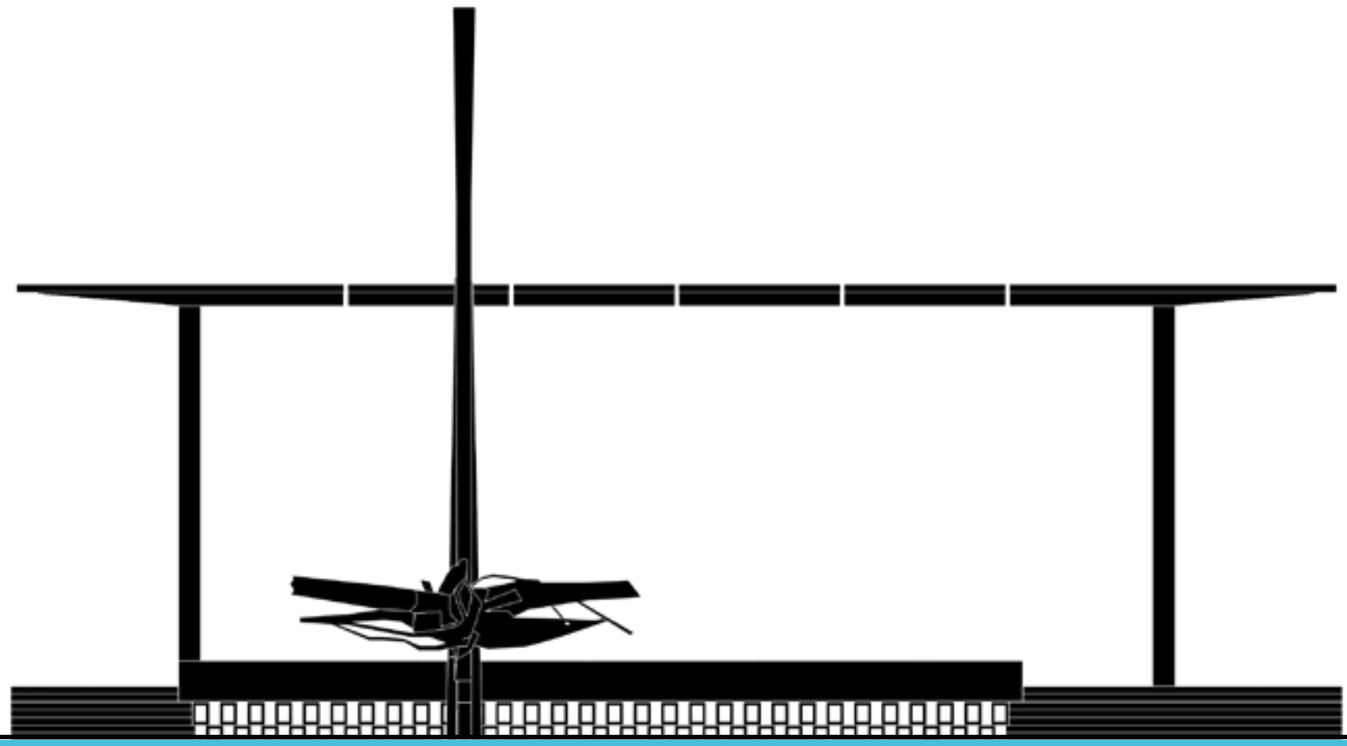

3B. RESTAURATIE EN TRANSFORMATIE

FIETSENSTALLING OOST / DAK

DAK

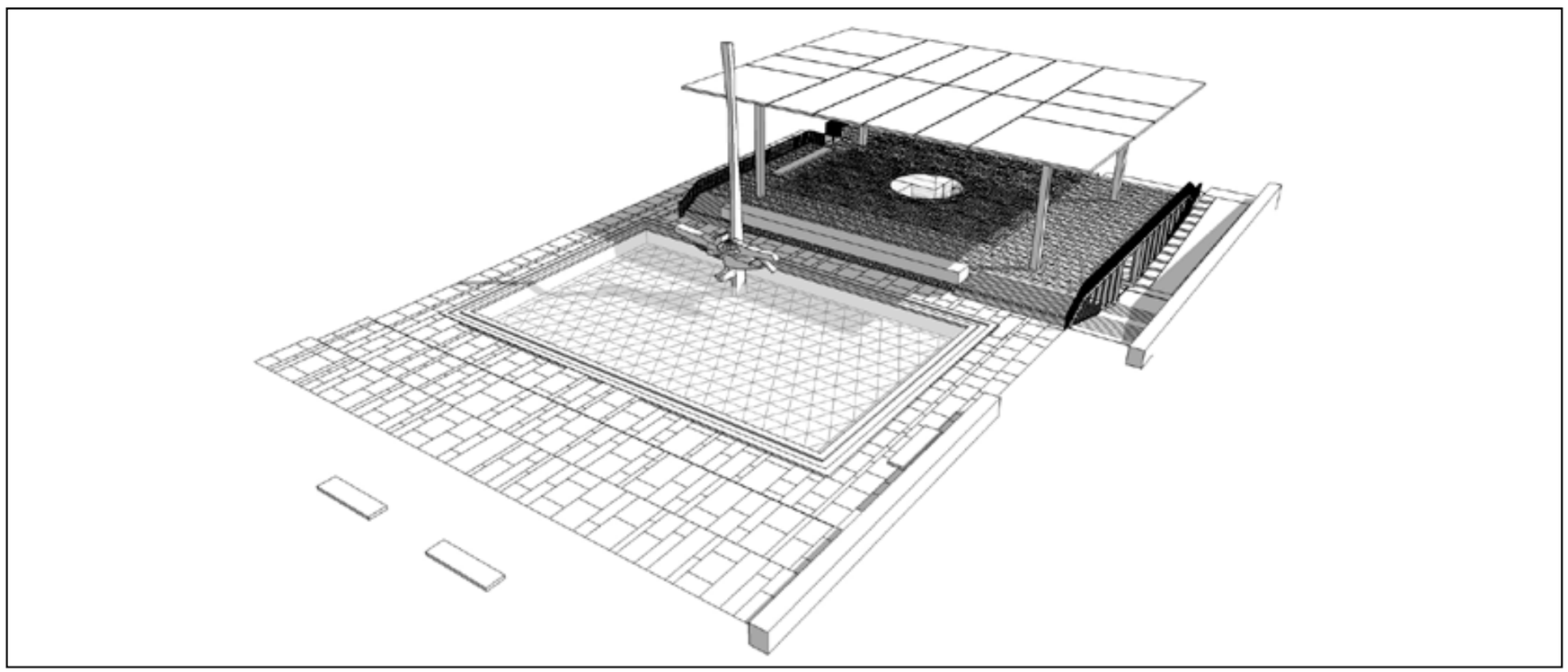

overzicht met de grotere pergola die zich opent naar de parkzijde

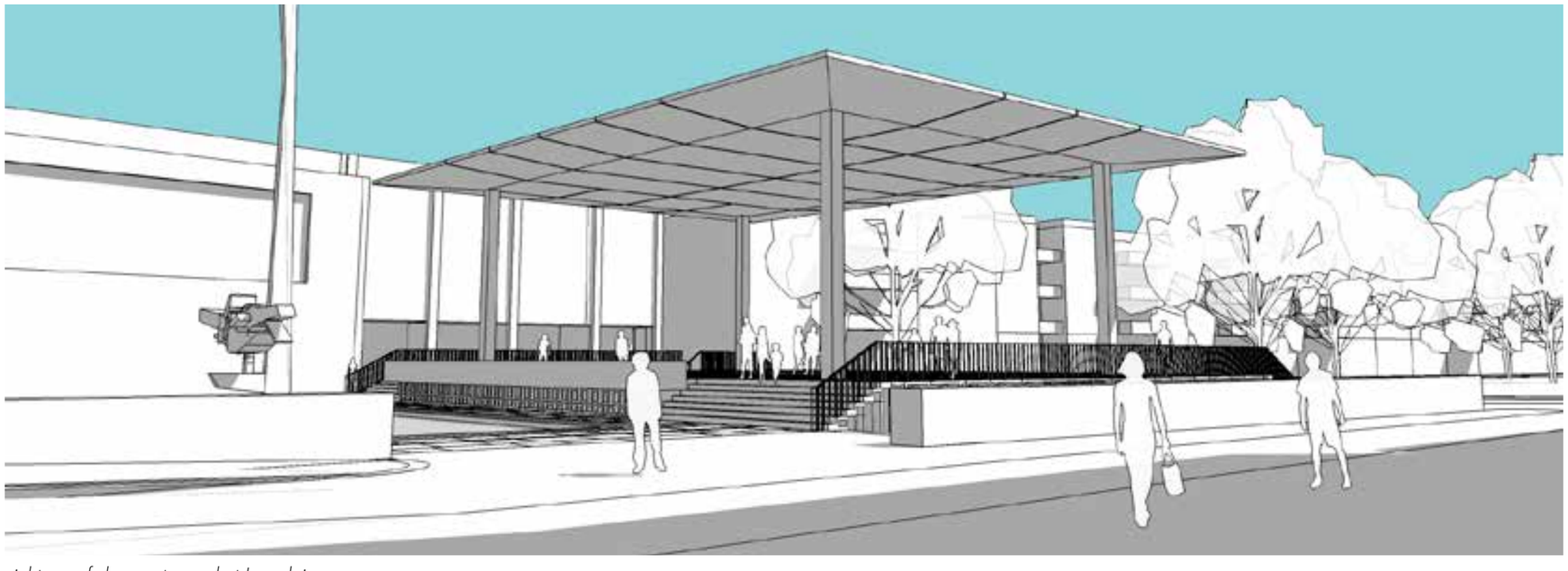

zicht vanaf de poort naar het Jansplein

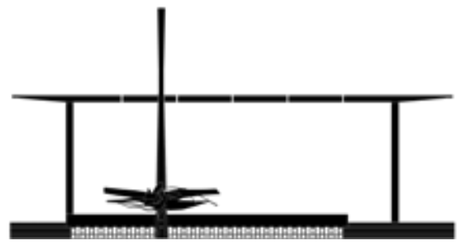

In plaats van een uitvergroting van de pergola kan er ook voor worden gekozen om een nieuw dak te maken boven de fietsenstalling. Het aantal kolommen wordt daarmee verminderd hetgeen de multifunctionaliteit in het gebruik van de plek ten goede komt. Hiermee wordt de huidige pergola vervangen door een nieuw iconisch dak.

DAK

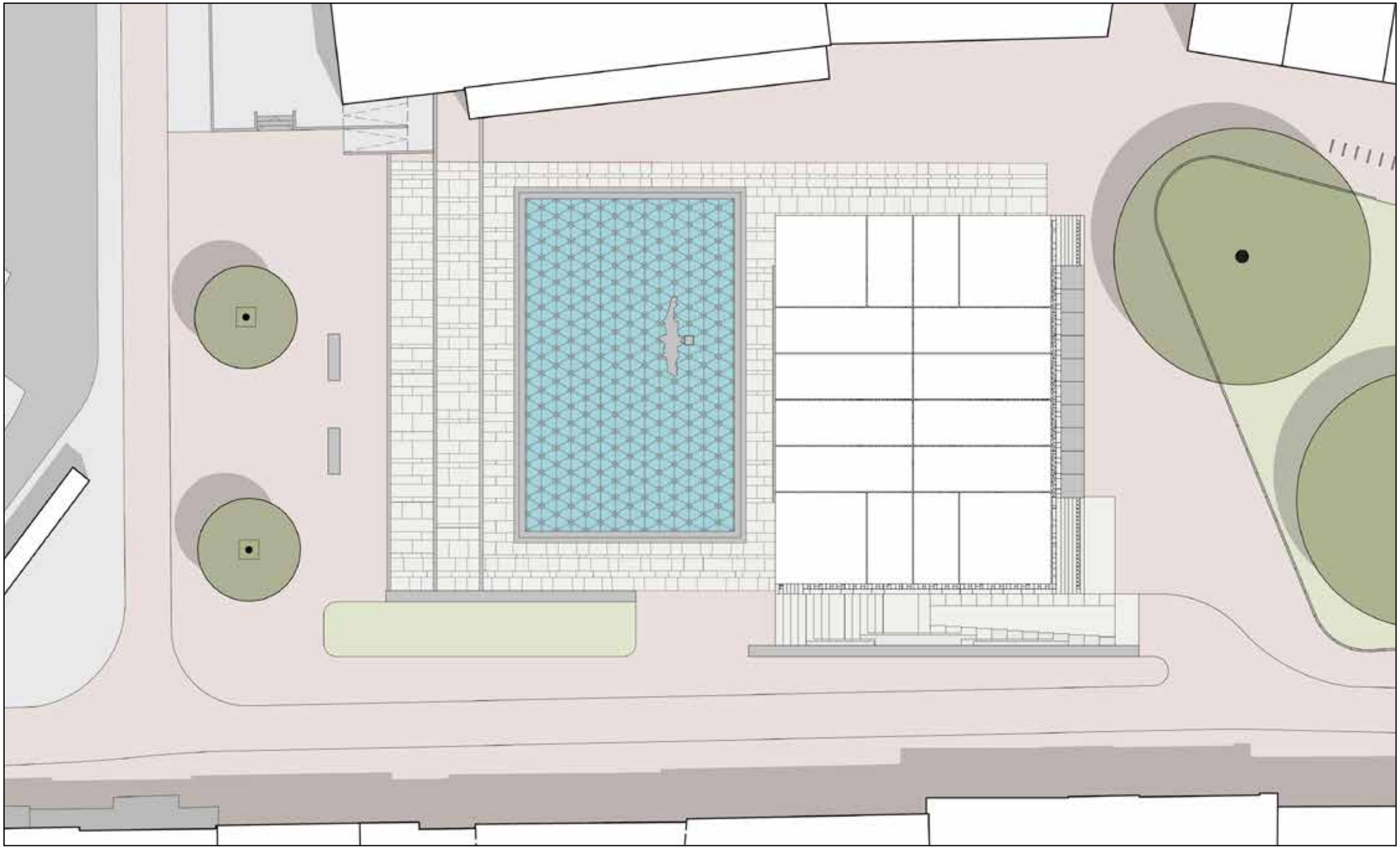

plattegrond maaiveldniveau

DAK

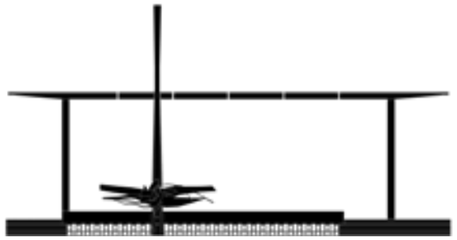

zicht vanaf het Willemsplein

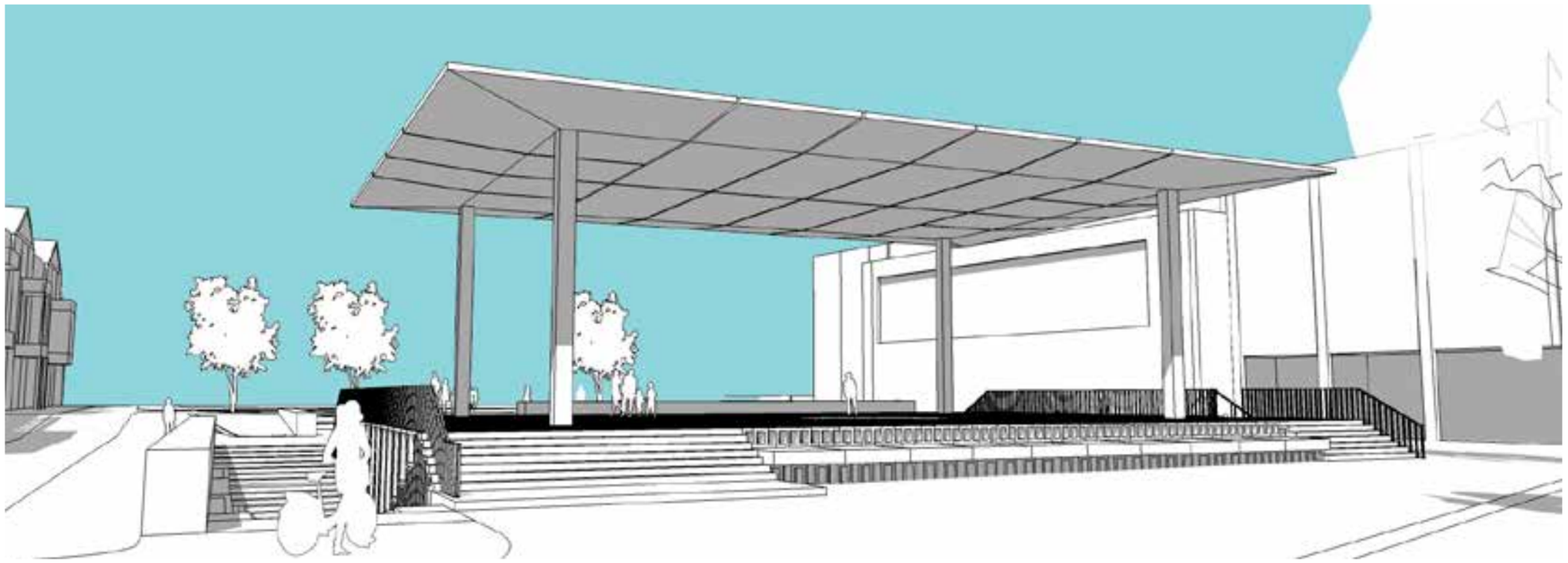

zicht vanaf de parkzijde

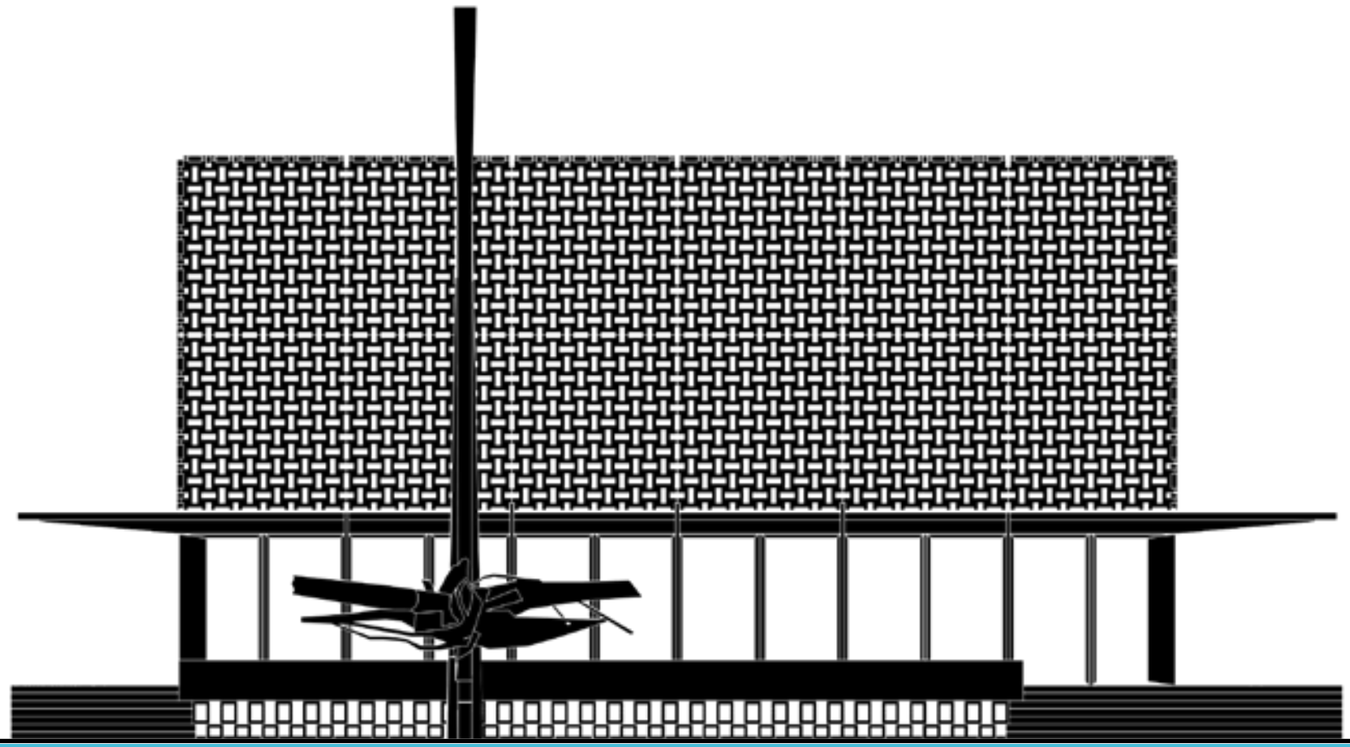

4. RESTAURATIE EN TRANSFORMATIE

FIETSENSTALLING OOST / PAVILJOEN

PAVILJOEN

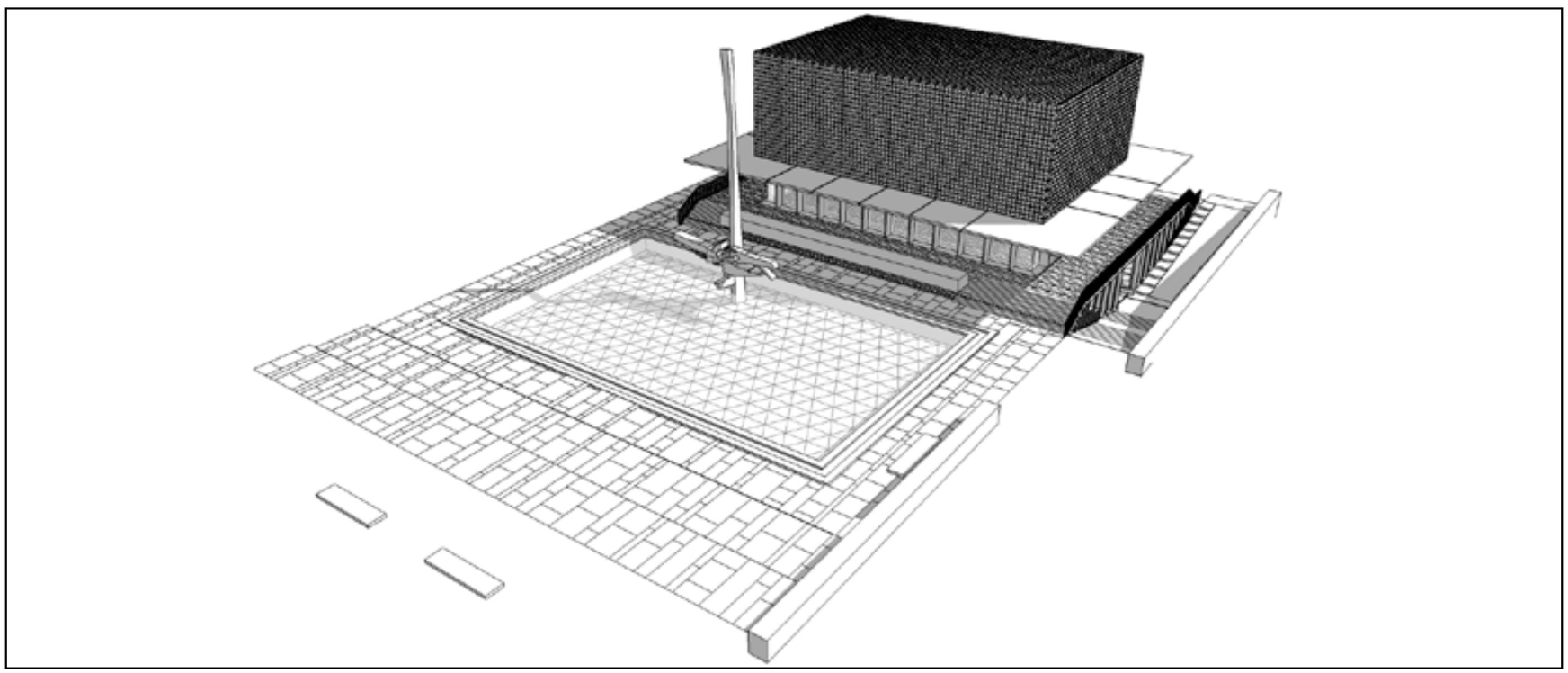

overzicht met het paviljoen boven de half verdiepte fietsenstalling

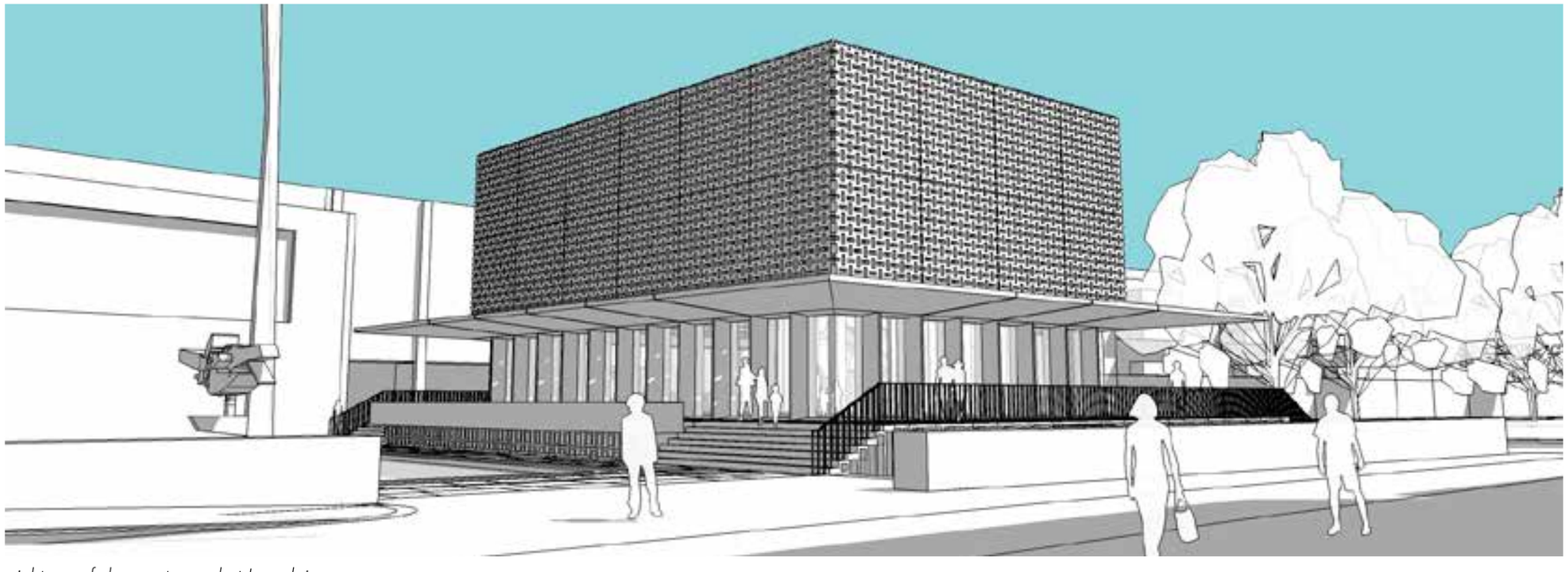

zicht vanaf de poort naar het Jansplein

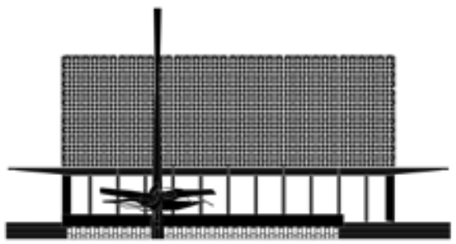

In de laatste variant wordt er een paviljoen geplaatst op de plaats van de huidige pergola. Het paviljoen wordt gebouwd boven de half verdiepte fietsenstalling en kan meerdere functies herbergen. Te denken valt aan een kleinschalige expositieruimte, kleinschalige congressen en evenementen. Door de gevel aan de parkzijde te openen kan de ruimte ook bij evenementen in het park worden gebruikt.

PAVILJOEN

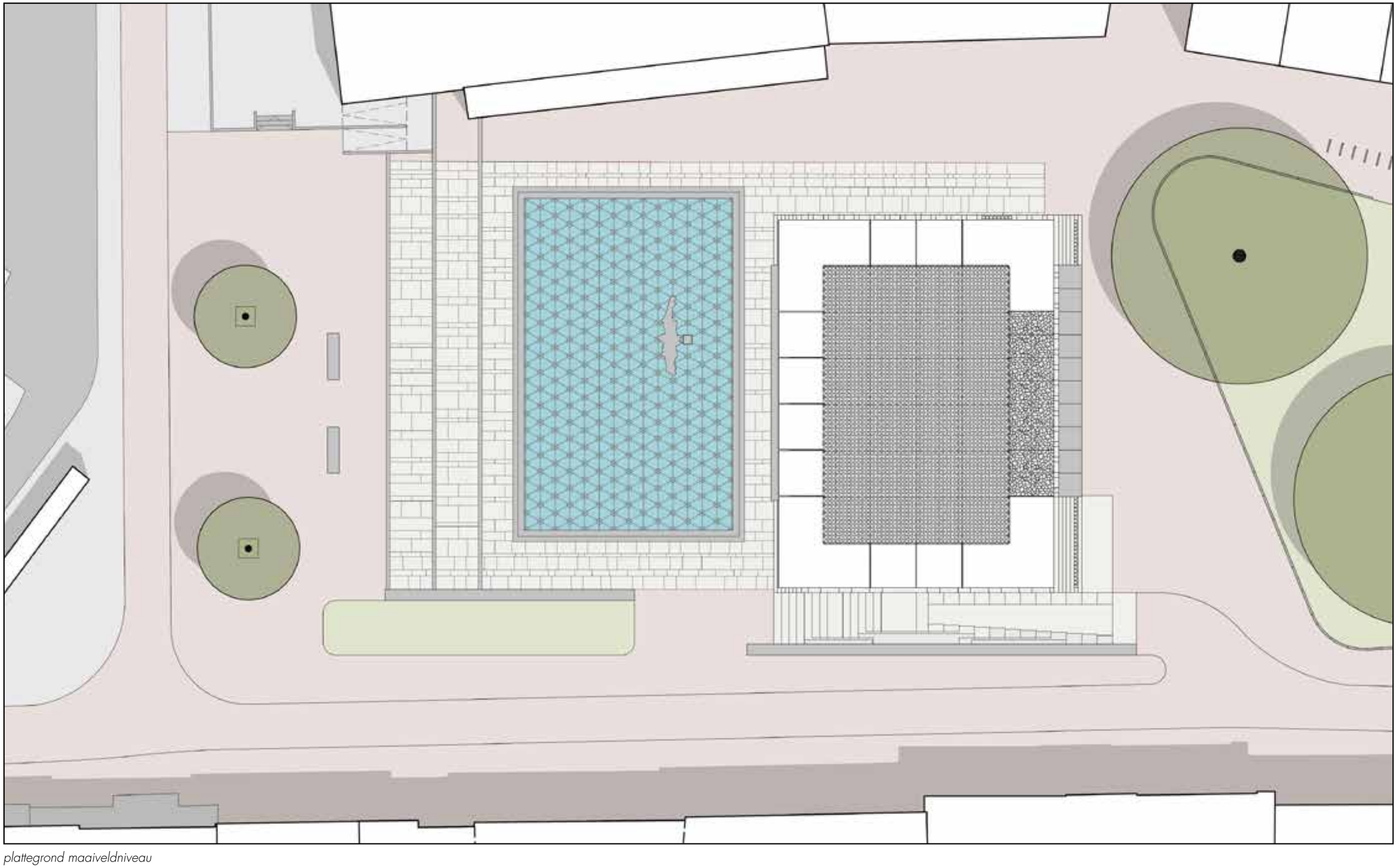

plattegrond maaiveldniveau

PAVILJOEN

zicht vanaf het Willemsplein

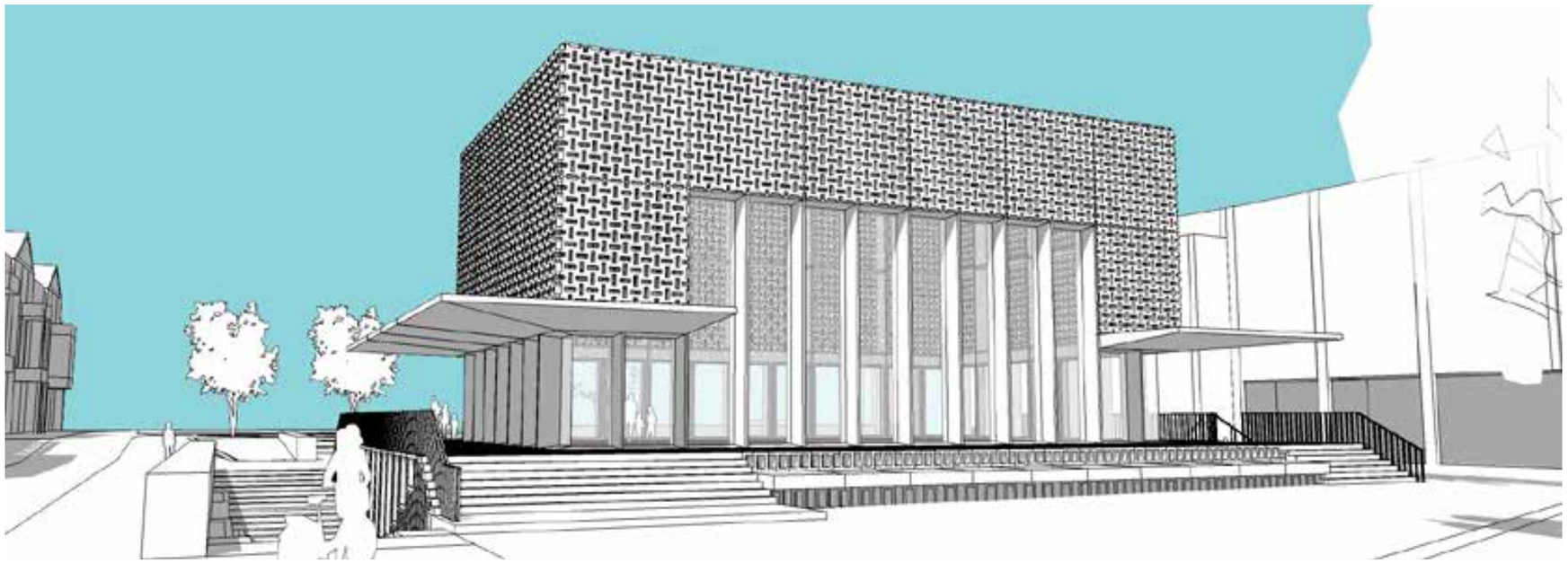

zicht vanaf de parkzijde

GEBRUIK EN EVENEMENTEN

VERHOOGDE VIJVERVLOER

Om de vijver jaarrond beter te kunnen gebruiken is het een optie om de vijvervloer verhoogd in de vijver aan te brengen. De verhoogde vloer wordt gecombineerd met een waterfilm hetgeen een fraaie spelaanleiding geeft in de zomermaanden. In de wintermaanden kan de vloer dan worden voorzien van een ijsbaan (zie volgende alinea). De waterfilm kan bij evenementen worden uitgezet zodat de vloer dan voor andere doeleinden geschikt is. Er is echter een kanttekening bij deze optie: het kunstwerk staat vrij laag op de pyloon. Als de vloer verhoogd wordt dient ook het kunstwerk hoger op de pyloon te worden gemonteerd. Dit is technisch niet mogelijk of de gehele pyloon moet herplaatst worden (hoger op het fundament) hetgeen hoge kosten met zich mee brengt. Als alternatief voor de permanent verhoogde vloer kan er bij evenementen een tijdelijk verhoogde vloer in een deel van de vijver worden aangebracht. De fundatie van de bestaande verdiepte vijvervloer dient hier dan op te worden voorbereid.

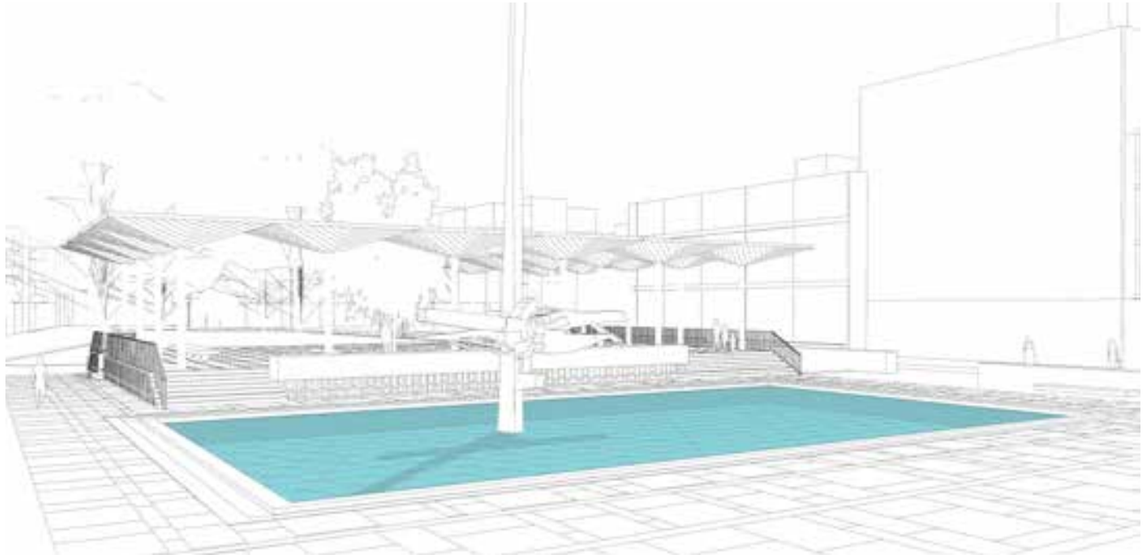

bestaande situatie vijver met verdiepte ligging van de vloer

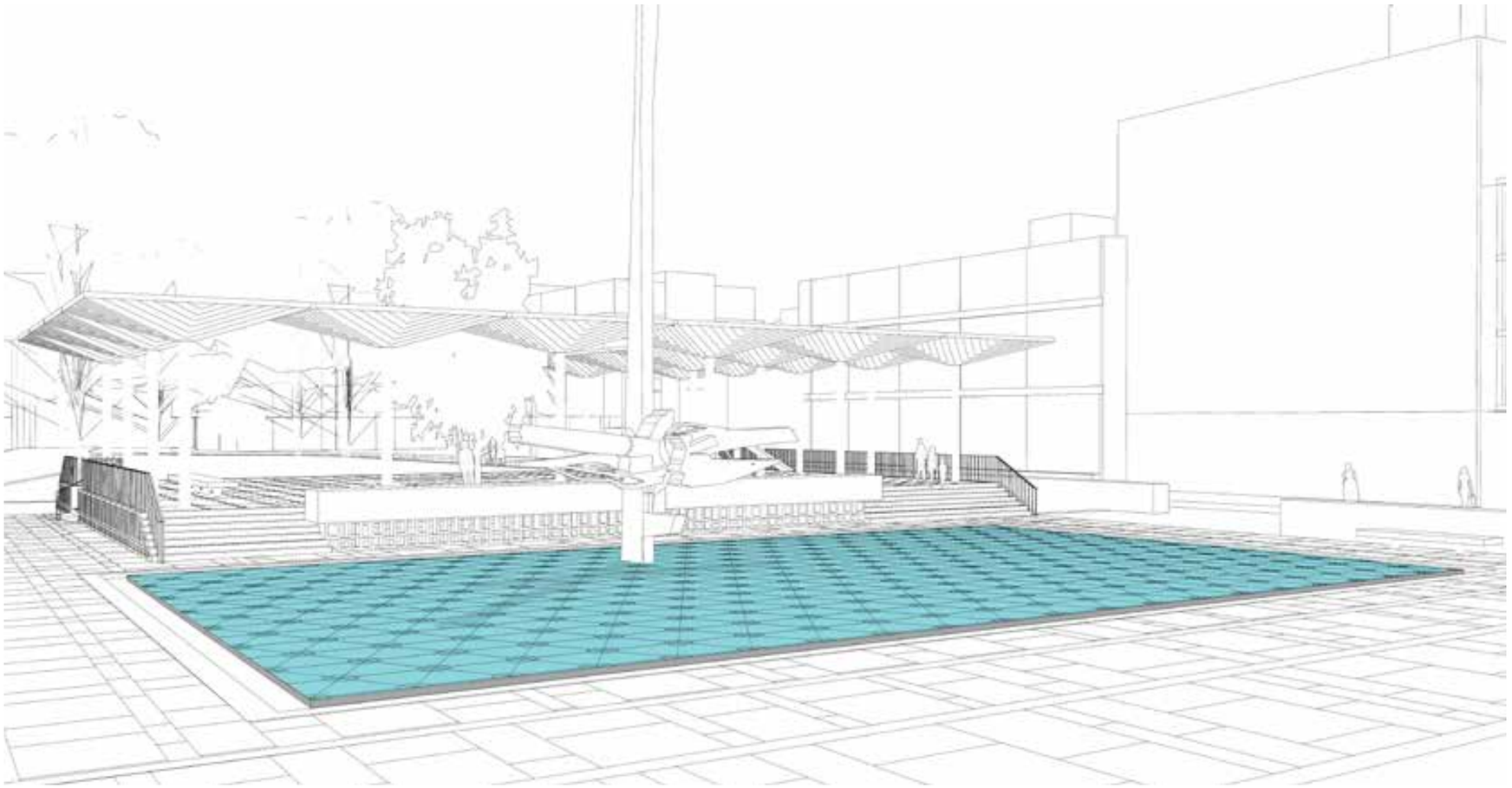

optie voor een verhoogde vloer met een waterflim

referentie waterfilm - Bordeaux

IJSBAAN

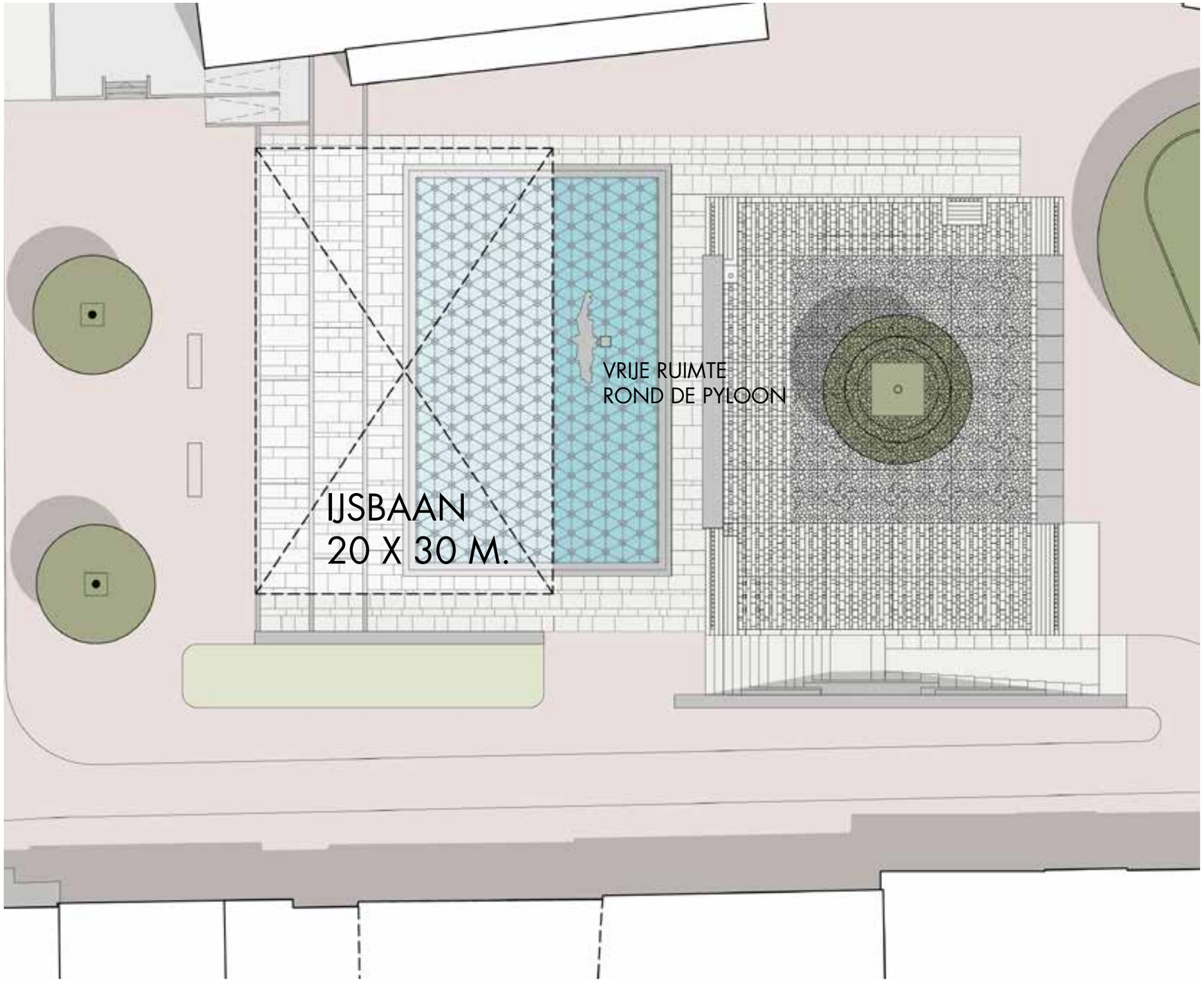

situatie ten opzichte van de ideale maat voor de ijsbaan

Er is onderzocht of de vijver in de wintermaanden kan worden gebruikt als een ijsbaan. Dat is echter niet eenvoudig te realiseren. Technisch is het niet mogelijk om een fonteininstallatie te combineren met een vriesinstallatie voor een ijsbaan. Althans dit is technisch zeer complex en nog nooit eerder gedaan. Daarnaast is de maat van de bestaande vijver te klein om een reguliere schaatsbaan van 20 x 30 m. te plaatsen (zie tekening). En er is uit veiligheidsoverwegingen een obstakelvrije zone nodig rond de pyloon met het kunstwerk. Dit alles maakt dat het alleen mogelijk is om een tijdelijke ijsbaan te plaatsen die deels op de plek van de vijver en deels boven de trappen is gesitueerd. Hierbij geldt hetzelfde als bij de verhoogde vloer, de fundatie van de bestaande verdiepte vijvervloer dient hier dan op te worden voorbereid.

referentie ijsbaan - Almere

VERLICHTINGSPLAN

Om het gebruik van de plek te verbeteren is goede verlichting in de avonduren essentieel. Het oorspronkelijke lichtplan (zie foto) biedt daarbij een fraaie ambitie. In dit plan wordt zowel de vijverinstallatie als de pergola van onder af aangelicht.

verlichting aan de staanders van de pergola

het oorspronkelijke verlichtingsplan met aanlichting van de pergola en de fonteinen

KEITJESVLOER

Om de beloopbaarheid van de keitjesvloer te verbeteren worden er in de uitwerking van het plan proeven gedaan met het slijpen van de kiezelstenen. In onderstaande referentie is te zien hoe dit eruit kan zien. Ook kan daarbij gedacht worden aan het slijpen van de loopzones in de vloer.

referentie loper van geslepen keien - Basel

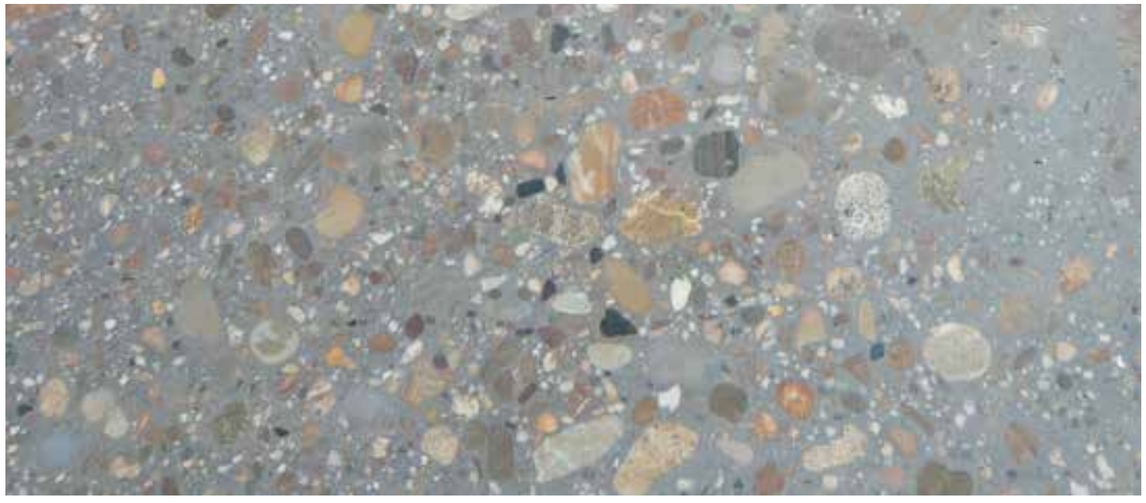

detail tegel met geslepen veldkeien

DUURZAAMHEID

GEREED VOOR DE TOEKOMST

Om de Aku-fontein gereed te maken voor de toekomst is het aan te bevelen om bij de transformatie van het monument een aantal nieuwe voorzieningen in het ontwerp op te nemen. Daarbij valt te denken aan onderstaande voorzieningen c.q. maatregelen:

Groen dak op de pergola

Het toepassen van een groen dak zorgt voor minder opwarming van de plek en het regenwater dat valt op het dak wordt vertraagd afgevoerd.

Voorzieningen voor infiltratie van het regenwater

Opvang van regenwater dat op de daken valt in een voorziening onder of naast de fietsenstalling zodat het regenwater langere tijd beschikbaar is voor de beplanting rondom het monument.

Extra bomen aanplanten in en rondom het monument

Door de aanplant van bomen rondom het monument wordt de opwarming van de plek bij warme zomers tegengegaan. Ook kan gedacht worden aan de aanplant van een boom in de middenruimte van de pergola, dit in plaats van het kleinschalige groen dat van oorsprong op de binnenplaats aanwezig was.

Het aanbrengen van zonnepanelen op de pergola of het dak.

De zonnepanelen kunnen worden ingezet om energie te leveren om de fonteinen in werking te stellen en/of om de verlichting van het monument te ondersteunen. Op deze wijze kan het oorspronkelijke fonteinbeeld op warme dagen in ere hersteld worden zonder dat dit extra energie kost. Het huidige fonteinbeeld is namelijk veel lager afgesteld in verband met het hoge energieverbruik.

Toepassen van daglicht in de (half) verdiepte fietsenstalling

Door de fietsenstalling te voorzien van ruime openingen voor daglichttoetreding wordt het energiegebruik gereduceerd en is de overgang van buiten naar binnen minder contrastrijk. Bij de half verdiepte fietsenstalling is dit beter op te lossen dan bij de geheel verdiepte stalling.

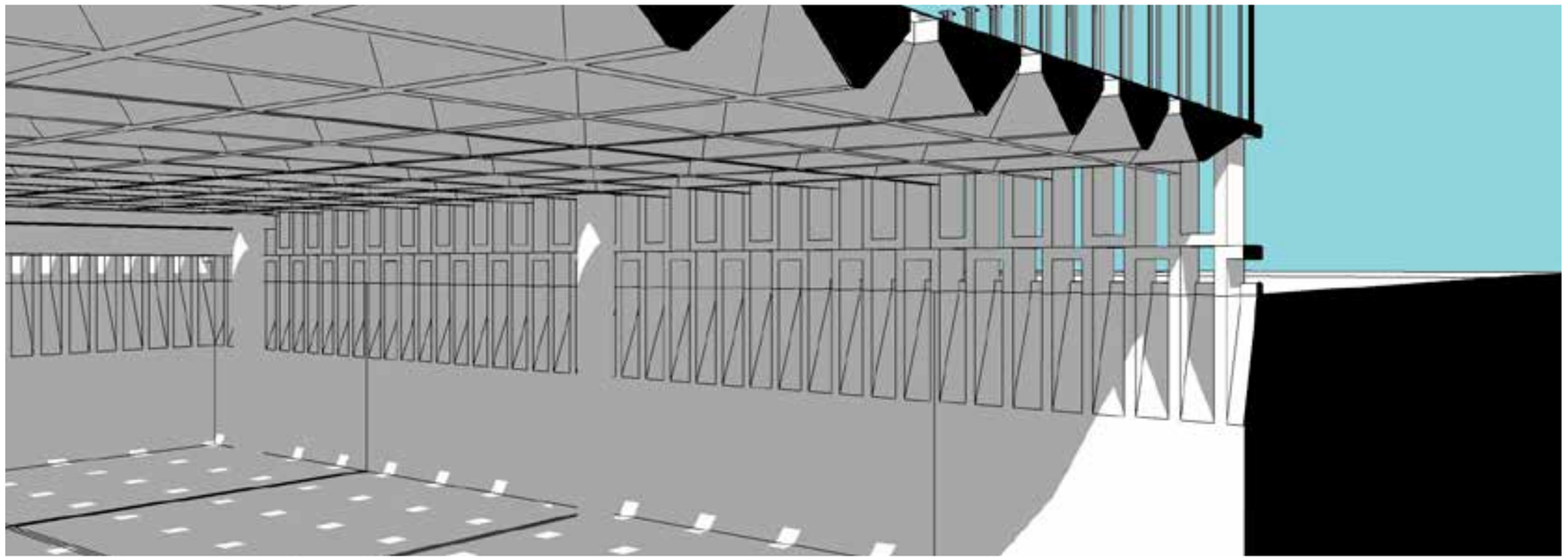

voorbeeldUitwerking van daglichttoetreding in de fietsenstalling

bestaande open gevelstenen hergebruiken

VOORBEELDUITWERKING DUURZAAMHEID

A – groen dak of zonnepanelen
B – boom centraal in de patioruimte
C – daglichttoetreding in het dak van de fietsenstalling (aanlichten dak in avonduren)
D – daglichttoetreding in de wanden van de fietsenstalling
E – infiltratie van hemelwater in de ondergrond

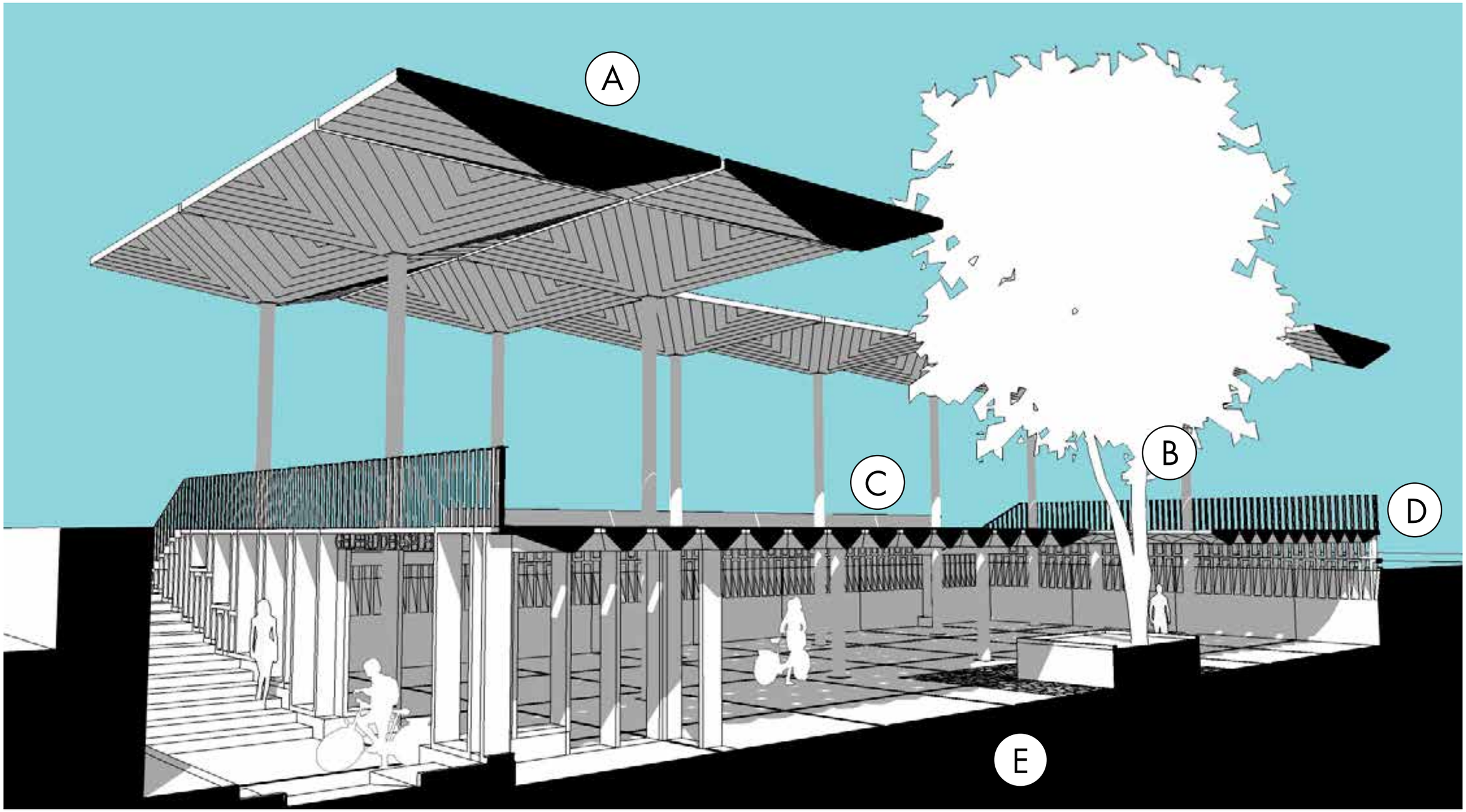

het oorspronkelijke verlichtingsplan met aanlichting van de pergola en de fonteinen

TE HUUR
KANTOORRUIMTE
WINKELRUIMTE
Ladenhuis Arnhem
026-229026

GEMEENTE
Arnhem

BURO POELMANS REESINK LANDSCHAPSARCHITECTUUR

Vergelijking ontwerprichtingen AKU monument

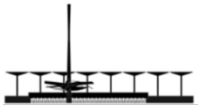

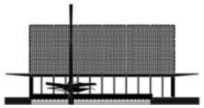

	1. Restauratie - restauratie pergola - fietsen huidige locatie op maaiveld	**2a. Restauratie transformatie** - restauratie en transformatie pergola - fietsenstalling voorplein	**2b. Restauratie transformatie** - restauratie en transformatie pergola (60 cm hoger) - combi fietsenstalling	**3a. Restauratie transformatie** - nieuwe pergola (1,5 keer vergroot) - combi fietsenstalling	**3b. Restauratie transformatie** - nieuw dak - combi fietsenstalling	**4. Restauratie transformatie** - nieuw paviljoen - combi fietsenstalling
Ontmoeten & verbinding omgeving	Geen versterking als plek voor ontmoeten en verbinding omgeving	Versterking als plek voor ontmoeten en verbinding omgeving	Grote versterking als plek voor ontmoeten en verbinding omgeving	Grote versterking als plek voor ontmoeten en verbinding omgeving	Grote versterking als plek voor ontmoeten en verbinding omgeving	Geen versterking als plek voor ontmoeten en verbinding omgeving
Fietsparkeren en fietsroute	Huidig fietsparkeren op maaiveld en fietsroute blijven	Verdiepte fietsenstalling direct aan singel	Verdiepte fietsenstalling onder pergola	Verdiepte fietsenstalling onder pergola	Verdiepte fietsenstalling onder nieuw dak	Verdiepte fietsenstalling onder paviljoen
Sociale veiligheid	Geen verbetering sociale veiligheid	Verbetering van sociale veiligheid	Verbetering sociale veiligheid (dubbelfunctie pergola)	Verbetering sociale veiligheid (dubbelfunctie pergola)	Verbetering sociale veiligheid (dubbelfunctie pergola)	Geen verbetering sociale veiligheid (wel dubbelfunctie)
Monumentale waarden	Volledig behoud van monumentale waarden	Vrijwel volledig behoud van monumentale waarden	Behoud en doorontwikkeling van monumentale waarden	Doorontwikkeling van monumentale waarden	Beperkt behoud van monumentale waarden	Beperkt behoud van monumentale waarden
Klimaatadaptatie en duurzaamheid	Geen verbetering van klimaatadaptatie en duurzaamheid	Fietsenstalling beperkt mogelijk opties voor vergroening voorplein	Goede mogelijkheden voor maatregelen klimaatadaptatie en duurzaamheid	Goede mogelijkheden voor maatregelen klimaatadaptatie en duurzaamheid	Goede mogelijkheden voor maatregelen klimaatadaptatie en duurzaamheid	Goede mogelijkheden voor maatregelen klimaatadaptatie en duurzaamheid
Financiële vergelijking	Geen verdiepte fietsenstalling, alleen restauratie monument	Verdiepte fietsenstalling voorplein duurder	Half verdiepte fietsenstalling met pergola financieel gunstiger	Half verdiepte fietsenstalling met pergola financieel gunstiger	Half verdiepte fietsenstalling met dak financieel gunstiger	Bouwkosten paviljoen hoog, wel combi met half verdiepte fietsenstalling
Faseerbaarheid	Gunstig, restauratie AKU monument staat los van fietsenstalling	Onunstiger, gezien afhankelijkheid met herinrichting Willemsplein	Ongunstiger, fietsenstalling en restauratie pergola moet gelijktijdig	Ongunstiger, fietsenstalling en nieuwe pergola moet gelijktijdig	Ongunstiger, fietsenstalling en nieuw dak moet gelijktijdig	Ongunstiger, fietsenstalling en nieuw paviljoen moet gelijktijdig

Toelichting vergelijking ontwerprichtingen AKU monument

Een weloverwogen keuze voor een ontwerprichting is bepalend voor de verankering van het AKU monument in de stad en de mogelijkheden om beter (en nieuw) gebruik van de plek mogelijk te maken. In de tabel treft u een vergelijking van de verschillende ontwerprichtingen die hieronder nader is uitgewerkt. Om te kunnen vergelijken is naar de volgende onderwerpen gekeken: ontmoeten en verbinden met de omgeving, fietsparkeren en fietsroute, sociale veiligheid, monumentale waarden, klimaatadaptatie en duurzaamheid, financiën en faseerbaarheid.

Plek voor ontmoeten & verbinding met omgeving

Het AKU monument is ontworpen als een ontmoetingsplek voor de stad, destijds als een ‘hoek’ van het Gele Rijders Plein. Het overige deel van het plein was in de wederopbouwperiode ingericht voor de auto. Inmiddels is de ruimte van de auto ingeruild voor de fietsenstalling op maaiveld en een parkje onder de bomen. Door de aanleg van een verstevigde grasmat kunnen hier ook kleinschalige evenementen plaatsvinden. Het is een kans om de relatie tussen dit groene pleindeel met het AKU monument te verbeteren. De ruimte rondom de fontein functioneert in de zomer ook als zodanig, echter de ruimte onder de pergola heeft nooit echt als ontmoetingsplek gefunctioneerd. De grootste opgave is om de ruimte onder de pergola nieuw leven in te blazen en de plek een nieuwe functie te geven om zo beter (en nieuw) gebruik van de plek mogelijk te maken.

In de ontwerprichtingen 2 en 3 is sprake van een versterking van het AKU monument als plek voor ontmoeten. De verbindingen met de omgeving worden in deze ontwerprichtingen verbeterd. Er ontstaat door het openen van de achterkant een betere relatie tussen de vergroende oostzijde en de pergola. Hier ligt potentie voor een beter (en nieuw) gebruik van de ruimte onder de pergola, bijvoorbeeld als een 'podium voor de stad'. Door de verhoogde/ vergrote pergola of een nieuw dak zijn de potenties hiervan het sterkst in de ontwerprichtingen 2b en 3. Door het verwijderen van het fietsparkeren op maaiveld en het gedeeltelijk 'openen' van de keermuur ontstaat er ook een betere verbinding tussen het AKU monument en de binnenstad. De relatie tussen pergola en de fontein blijft sterk in ontwerprichting 2a doordat het hoogteverschil hetzelfde blijft.

Fietsparkeren en fietsroute

De huidige fietsenstalling wordt goed gebruikt en heeft een hoge bezettingsgraad. De fietsenstalling ligt dan ook ideaal ten opzichte van een van de bronpunten voor de binnenstad, de poort naar het Jansplein. Binnen het fietsparkeren voor de binnenstad neemt deze fietsenstalling dan ook een belangrijke positie in. Het belang van de fiets voor de bereikbaarheid van de binnenstad is onmiskenbaar. Als niet zoveel mensen voor hun bezoek aan de binnenstad zouden kiezen voor de fiets, dan zouden de binnenstad, de centrumring en de toevoerroutes dichtslibben met autoverkeer; veel vaker en erger dan nu. We zien het fietsgebruik toenemen en de verwachting is dat het fietsgebruik in Arnhem de komende jaren verder zal groeien, onder andere door de opkomst van de elektrische fiets. Nog afgezien van het vermoedelijke 'corona-effect' dat vooral openbaar vervoer reizigers voor het alternatief van de fiets zullen kiezen. Om de fietsende bezoeker van de binnenstad te faciliteren zijn, behalve snelle en comfortabele routes, kwalitatief hoogwaardige, bewaakte stallingen bij de binnenstad onontbeerlijk. Ook om overlast van gevaarlijk, hinderlijk of slordig geparkeerde fietsen in de openbare ruimte te voorkomen en ruimte vrij te houden voor andere functies en gebruiksmogelijkheden. De ideale positie van deze stallingen is waar de routes bij de binnenstad aanlanden. Voor fietsers die via de Zijpsepoort de binnenstad bereiken is het Gele Rijders Plein die ideale locatie.

De huidige fietsenstalling op het Gele Rijders Plein kan continu gratis gebruikt worden en is overdag en op koopavonden bewaakt. Echter, deze fietsenstalling zorgt ook voor een blokkade in de verbinding tussen de binnenstad en het AKU monument/ Gele Rijders Plein. In de Planuitwerking 2017 is daarom gekozen voor het realiseren van (half)verdiept fietsparkeren. Bij het zoeken naar een nieuwe locatie voor de fietsenstalling is het van belang om de afstand tot de poort naar het Jansplein zo klein mogelijk te houden.

In de ontwerprichtingen zijn twee opties uitgewerkt: half verdiept onder de pergola (ontwerprichtingen 2b tot en met 4) en verdiept onder het voorplein aan de westzijde van het AKU monument (ontwerprichting 2a). Voor beide varianten geld dat dit een concept is dat nader uitgewerkt moet worden. Vooral voor de fietser acceptabele hellingbanen/ looproutes de fietsenstalling in en vervolgens de looproutes uit naar de binnenstad zijn van groot belang. Idealiter gaan fietsers, vanaf de primaire aanrijroute van de Zijpsepoort, automatisch de stalling in, als een logische beweging. De verdiepte fietsenstalling aan de westzijde ligt in die zin goed, echter deze is vrijwel geheel verdiept. De fietsenstalling onder de ruimte van de pergola heeft meer mogelijkheden voor daglichttoetreding. Hier is wel extra aandacht nodig voor de vormgeving van de entree om de relatief mindere zichtbaarheid te compenseren. Ook heeft het vanuit de fietser geredeneerd de voorkeur dat de fiets-entree gericht is richting de singel. Al deze punten worden meegenomen bij de uitwerking van de fietsenstalling in een volgende stap.

Bij een (half)verdiepte stalling is het beheer en de bewaking essentieel. Vanwege de verdiepte ligging is afsluiting van de stalling buiten openingstijden noodzakelijk. In dit raadsvoorstel is het uitgangspunt dat de te realiseren verdiepte fietsenstalling dezelfde bewaakte openingstijden kent als de huidige fietsenstalling op maaiveld. In 2021 wordt een fietsparkeerplan voor de Arnhemse binnenstad opgesteld. Dit plan gaat in op hoe het fietsparkeren te faciliteren met (bewaakte) fietsenstallingen en fietsparkeren in de openbare ruimte. De ambities en globale investeringen zullen hierin worden uitgewerkt. Voor de bruikbaarheid van de verdiepte fietsenstalling op het Gele Rijders Plein kan op basis van dit fietsparkeerplan gekozen worden voor een verruiming van de openingstijden ten opzichte van de huidige situatie.

Bij vaststelling van het raadsbesluit in 2017 is tevens een motie ('Rijders aan de randen van het Gele Rijders Plein') aangenomen om bij uitwerking van de plannen een zo optimaal mogelijke verkeerssituatie te creëren voor zowel voetgangers als fietsers aan de westelijke en zuidelijke zijde van het Gele Rijders Plein. In de ontwerprichtingen 2a tot en met 4 kan het zuidelijke fietspad mogelijk meer richting het noorden worden verlegd, afhankelijk van de inpassingsmogelijkheden van de entree van de fietsenstalling bij nadere uitwerking. Verleggen van het zuidelijke fietspad naar het noorden zorgt voor meer ruimte voor voetgangers en mogelijkheden voor terrassen. Specifiek voor ontwerprichting 2a is dat het fietsparkeren en de daarmee gepaard gaande bewegingen zich concentreert aan de westzijde.

Sociale veiligheid

In de Planuitwerking is aangegeven dat de pergola een wat unheimische plek in de stad is waar mensen zich niet graag ophouden. Door onder andere de huidige fietsenstalling op maaiveld, de muren met basaltblokken en de muur met betonblokken aan de parkzijde heeft de pergola een slechte toegankelijkheid. Er is matig overzicht en de sociale veiligheid is hierdoor beperkt. Gezien de ligging van het AKU monument in de stad is het wenselijk dat dit verbeterd wordt. In de ontwerprichtingen 2 en 3 is sprake van een verbetering van de sociale veiligheid door het verwijderen van het fietsparkeren op maaiveld, het maken van een doorgang in de muur met basaltblokken en de muur met betonblokken. De combinatie van verdiept fietsparkeren onder de pergola zorgt voor meer dynamiek en sociale veiligheid. Wel is afsluiting van de (half)verdiepte

fietsenstalling buiten openingstijden nodig, om te voorkomen dat een nieuwe sociaal onveilige situatie wordt gecreëerd. In de ontwerprichtingen 2b en 3 is de verbetering van sociale veiligheid het grootst.

Monumentale waarden

Het gehele AKU monument is op voorstel van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) aangewezen als rijksmonument (zie bijlage 3) In de studie 'ontwerprichtingen voor de AKU fontein' (bijlage 1) wordt uitvoerig ingegaan op de kernwaarden van het monument. De ruimte voor renovatie en vooral transformatie van een rijksmonument hangt nauw samen met de kernkwaliteiten en wat de voorgestelde wijzigingen betekenen voor het totaal. Wijzigingen aan een rijksmonument worden niet op voorhand uitgesloten. Het gaat om het zoeken naar een balans tussen de monumentale waarden en eventuele wijzigingen ten behoeve van het toekomstperspectief door veranderend gebruik. De RCE heeft hierin een belangrijke adviserende rol. Zie bijlage 4 voor het advies van de RCE over de studie.
De RCE adviseert positief over de ontwerprichtingen 1 en 2a, waarbij bij de eerstgenoemde het knelpunt van het fietsparkeren op maaiveld blijft. De voorgestelde ingrepen en aanpassingen bij ontwerprichting 2a dragen volgens de RCE op een positieve manier bij aan de beleving en het gebruik van het monument in deze tijd, zonder daarbij de kernkwaliteiten uit het oog te verliezen. Vanuit de RCE gezien is ontwerprichting 2b tevens denkbaar na zeer zorgvuldige afwegingen, als blijkt dat er daadwerkelijk geen alternatief is voor het oplossen van het probleem van de fietsenstalling. Bij deze ontwerprichting is de RCE positief over het feit dat bij de verschillende ingrepen is getracht om in de geest van het ontwerp en de kernkwaliteiten van het AKU monument 'te kruipen' en hier een hedendaagse vertaling aan te geven. Deze ontwerprichting zit tegen de grens aan van wat volgens de RCE acceptabel is. Met de ontwerprichtingen 3 en 4 kan de RCE niet instemmen.

Klimaatadaptatie en duurzaamheid

Voor wat betreft klimaatadaptatie liggen er kansen bij een herinrichting van het AKU monument en omgeving. De oostzijde van het Gele Rijders Plein is reeds vergroend. Het is de wens om een verbinding te maken tussen de bomenrij in de Looierstraat, de vergroende oostzijde en het Willemsplein. Bij een verdere uitwerking wordt verkend hoe deze groenstructuren op een slimme wijze (gecombineerd met alle andere ruimteclaims) verbonden kunnen worden. Het AKU monument wordt hierbij als een bijzondere onderbreking, een punt van water, ontmoeting en interactie ingezet. Tezamen met de reeds vergroende oostzijde leveren de ontwerprichtingen 2b, 3 en 4 een goede bijdrage aan schaduwroutes in de binnenstad. Hierbij wordt onderzocht of sprake zijn van een vergroening van het stenige voorplein tussen de fontein en het Willemsplein. Verder wordt bij een verdere uitwerking ook onderzocht in hoeverre gekomen kan worden tot een groen dak (gecombineerd met zonnepanelen) op de pergola, de plaatsing van een boom in het monument, voorzieningen voor infiltratie van regenwater, etc.. Bij ontwerprichting 1 is er door het handhaven van de huidige situatie van het AKU monument en omgeving geen verbetering op het gebied van klimaatadaptatie en duurzaamheid. In ontwerprichting 2a werkt de verdiepte fietsenstalling wellicht beperkend op de mogelijkheden voor een vergroening van het voorplein tussen fontein en Willemsplein.

Financiële vergelijking van de ontwerprichtingen

Voor de diverse ontwerprichtingen is een kostenraming gemaakt (zie bijlage 5). Ontwerprichting 1 kent de laagste investeringen omdat hier het fietsparkeren op maaiveld behouden blijft. Ontwerprichting 4 kent de hoogste investering vanwege de forse bouwkosten van een paviljoen. De ontwerprichtingen 2b, en 3 zijn in financiële zin redelijk vergelijkbaar met elkaar. De verdiepte fietsenstalling op het voorplein in ontwerprichting 2a kent hogere kosten en is daarmee beduidend duurder.

Faseerbaarheid

Tot slot is nog gekeken naar de faseerbaarheid van de verschillende ontwerprichtingen. Gezien de onlosmakelijke combinatie van een verdiepte fietsenstalling en de opbouw in de ontwerprichtingen 2b tot en met 4 zijn deze minder goed faseerbaar. In ontwerprichting 2a kan de renovatie en transformatie van het monument in principe los van de verdiepte fietsenstalling op het voorplein gerealiseerd worden. Alhoewel bij een ongewijzigde situatie van het fietsparkeren op maaiveld er feitelijk geen sprake is van een versterking van de plek voor ontmoeten en een verbetering van de verbinding met de omgeving. De aanleg van een verdiepte fietsenstalling op het voorplein moet daarentegen zeer waarschijnlijk wel gecombineerd worden met een herinrichting van het busplein.

BESLUITMOTIVERING

2016-1016277f

- maakt deel uit van het besluit

betreffende	: Fontein inclusief bassin, kunstwerk en de bijbehorende pleininrichting
naam	: AKU-fontein
gemeente	: Arnhem
plaats	: Arnhem
straat en huisnummer	: Gele Rijdersplein to 41
nummer	: 532276

==========

AANLEIDING

De aanwijzing gebeurt op voorstel van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), in het kader van het aanwijzingsprogramma voor monumenten uit de periode 1959 tot en met 1965.
Op 2 december 2014 is de aanwijzingsprocedure, bedoeld in de Monumentenwet 1988 (artikel 3), gestart.

AANWIJZINGSBELEID

Vanaf 1 januari 2013 geldt de Beleidsregel aanwijzing beschermde monumenten 2013, beleidsregel van de Minister van OCW van 15 februari 2013, Staatscourant 26 februari 2013, nr.5217 (hierna: Beleidsregel 2013).

Op grond van de Beleidsregel 2013 (artikel 5, eerste lid) vindt aanwijzing als beschermd monument plaats van een monument dat is vervaardigd vanaf 1940, indien:

a. het monument is opgenomen in een aanwijzingsprogramma, of
b. het monument
   1. vanwege zijn schoonheid, betekenis voor de wetenschap of cultuurhistorische waarde kan worden aangemerkt als een nationaal of internationaal erkend kenmerkend monument van de Nederlandse architectuur, stedenbouw, landinrichting, bouwtechniek of ruimtegebonden kunst, en
   2. vergelijkbare monumentale waarde heeft als de gebouwde monumenten die behoren tot de ongeveer 100 meest waardevolle monumenten die zijn gebouwd in de periode van 1940 tot en met 1958, bedoeld in de Tijdelijke beleidsregel aanwijzing beschermde monumenten 2007 (artikel 3, onderdeel b).

Op grond van de Beleidsregel 2013 (artikel 5, tweede lid) is een aanwijzingsprogramma als bedoeld in het eerste lid, onderdeel a, in elk geval het aanwijzingsprogramma voor monumenten uit de periode 1959 tot en met 1965.

In dit geval is het monument opgenomen in het aanwijzingsprogramma voor monumenten uit de periode 1959 tot en met 1965.

Op grond van de Beleidsregel 2013 (artikel 6, tweede lid) past de Minister bij het opstellen van een aanwijzingsprogramma voor monumenten uit de periode 1959 tot en met 1965, bedoeld in artikel 5, tweede lid, de volgende criteria toe:

a. het desbetreffende monument is een evidente mijlpaal in de ontwikkeling van de architectuur, stedenbouw, landinrichting, bouwtechniek of ruimtegebonden kunst in Nederland, wat onder meer blijkt uit een vooraanstaande positie en duiding in de nationale en internationale vakliteratuur, of
b. het desbetreffende monument is een essentieel toonbeeld van de cultuurhistorische of sociaalhistorische ontwikkelingen van de wederopbouwperiode in Nederland.

Op grond van de Beleidsregel 2013 (artikel 7), wordt bij de aanwijzing van een monument als beschermd monument rekening gehouden met de mate waarin het monument:

a. een positief behoudsperspectief heeft, zowel technisch als functioneel, en
b. een positieve invloed heeft op de kwaliteit van de ruimtelijke omgeving.

BESCHERMINGSVOORSTEL

Het beschermingsvoorstel betreft de AKU-fontein inclusief bassin, kunstwerk en bijbehorende pleininrichting (hierna: de AKU-fontein) aan de westzijde van het Gele Rijdersplein. De begrenzing is zoals weergegeven op de bijgevoegde kaart.

WAARDERING

I Cultuurhistorische waarde: belang van het object/complex

De AKU-fontein verwijst naar de belangwekkende rol die de Nederlandse kunstzijdefabriek AKU (Algemene Kunstzijde Unie) heeft gespeeld in de sociaaleconomische geschiedenis van Arnhem. De AKU (opgericht in 1911) was zeer belangrijk voor de werkgelegenheid binnen Arnhem.

De AKU-fontein symboliseert het denken over gemeenschapszin tijdens de wederopbouw in het algemeen. De fontein met patio en overdekte overkappingen was uitnodigend voor het langslopende publiek en bood tegelijkertijd geborgenheid. Hier kon de Arnhemse bevolking op een prettige manier op een mooie locatie gezamenlijk verpozen.

De AKU-fontein staat samen met de bijbehorende pleininrichting symbool voor de wederopbouw van Arnhem. Het vormt een opvallende markering van het tijdens de Wederopbouw tot stand gekomen winkelgebied.

II Architectuur- en kunsthistorische waarde: (bijzonder) belang van het object/complex

De AKU-Fontein is een uitdrukking van de eigentijdse ideeën over modernistische bouwkunst qua opzet en vormgeving.

De AKU-Fontein is een goed voorbeeld in het oeuvre van architectenbureau Brouwer en Deurvorst. Ook het kunstwerk is een goed voorbeeld in het oeuvre van Shinkichi

Tajiri. Van belang is het samenspel van architectonische en sculpturale elementen. Er bestaat een onlosmakelijke samenhang tussen fontein inclusief, bassin met het kunstwerk van Tajiri, het terras en de pleininrichting.
Opmerkelijk is het gebruik vanuit de provincie afkomstige materiaal (zoals zwerfkeien). Verder is er veel beton toegepast.

III Situationele en ensemblewaarde

De AKU-fontein heeft een belangrijke stedenbouwkundige betekenis, omdat het object een markante en sterk in het oog vallende positie inneemt aan de westzijde van het Gele Rijdersplein. Het is gerealiseerd als een visueel onderscheid tussen het Gele Rijdersplein en het Willemsplein.
Het Gele Rijdersplein is grotendeels (noord- en oostzijde) omgeven door wederopbouwarchitectuur. De bebouwing is zeer divers en geeft een idee van de diverse stijlopvattingen uit de wederopbouwperiode. De AKU-fontein heeft belangrijke stedenbouwkundige betekenis, omdat het object een markante en sterk in het oog vallende positie inneemt aan de westzijde van het Gele Rijdersplein. Het is gerealiseerd als een visueel onderscheid tussen het Gele Rijdersplein en het Willemsplein.

IV Gaafheid en herkenbaarheid: belang van het object/complex

De AKU-Fontein is een nagenoeg gaaf bewaard gebleven voorbeeld van straatmeubilair uit de wederopbouwperiode. Ook is er nog sprake van een nagenoeg gaaf gebleven visuele relatie tussen de fontein en de bebouwing rondom het Gele Rijdersplein.

V Zeldzaamheid

De AKU-Fontein vormt een uniek voorbeeld van de inrichting van een stadsplein uit de wederopbouwperiode.

ADVIES GEMEENTE

College van burgemeester en wethouders van de gemeente Arnhem is per brief d.d. 2 december 2014 in de gelegenheid gesteld om advies uit te geven. Op 13 oktober 2015 is een rappelbrief verstuurd, waarin een termijn van 4 weken is gegeven om advies uit te geven. Tot op heden is dit advies niet uitgebracht. Daarom vindt de aanwijzing nu plaats zonder het advies van het college.

HOREN VAN BELANGHEBBENDEN

De gemeente Arnhem is de enige belanghebbende. De gemeente heeft per e-mail aangegeven geen zienswijze te willen geven over de voorgenomen aanwijzing.

ADVIES PROVINCIE

- Ingevolge de Monumentenwet 1988 (artikel 3, tweede lid) is aan gedeputeerde staten niet gevraagd te adviseren, omdat het object niet buiten de krachtens de Wegenverkeerswet 1994 vastgestelde bebouwde kom ligt.

ADVIES RAAD VOOR CULTUUR

De Raad voor Cultuur heeft bij brief d.d. 9 mei 2016 positief geadviseerd ten aanzien van aanwijzing als beschermd monument.

OVERWEGINGEN

Aan de overwegingen van de Monumentenwet 1988 ligt onder meer ten grondslag het meer betrekken van lagere overheden bij het behoud van monumenten. In de Memorie van Toelichting wordt het grote belang gememoreerd dat in de huidige wet wordt gehecht aan de inbreng van vooral de gemeente over de aanwijzing. Hoewel op rijksniveau over het al dan niet beschermen wordt beslist, komt aan de adviezen van de lagere overheden een invloedrijke plaats toe. Slechts op zwaarwegende gronden zal de minister van die adviezen kunnen afwijken. In dit geval heeft het college van de gemeente Arnhem niet geadviseerd.

De AKU-fontein inclusief bassin, kunstwerk en de bijbehorende pleininrichting voldoet aan de aanwijzingscriteria zoals bedoeld in artikel 5, eerste lid onder a. en artikel 6, tweede lid onder b.
Het desbetreffende monument is opgenomen in het beschermingsprogramma Wederopbouw 1959-1965, omdat het een essentieel toonbeeld van de cultuurhistorische of sociaalhistorische ontwikkelingen van deze periode in Nederland vormt. De AKU-fontein is een essentieel toonbeeld, omdat het symbool staat voor de wederopbouw van Arnhem en het denken over gemeenschapszin tijdens de wederopbouw in het algemeen. Daarnaast is de AKU-fontein qua opzet en vormgeving een uitdrukking van de eigentijdse ideeën over modernistische bouwkunst en is ze een uniek voorbeeld van de inrichting van een stadsplein uit de wederopbouwperiode.

Op grond van de Beleidsregel 2013 (artikel 7), wordt bij de aanwijzing van een monument als beschermd monument rekening gehouden met de mate waarin het monument:
a. een positief behoudsperspectief heeft, zowel technisch als functioneel, en
b. een positieve invloed heeft op de kwaliteit van de ruimtelijke omgeving.

a 1. Momenteel zijn er geen concrete plannen die het voortbestaan van het monument bedreigen. Er lag een plan van Volkshuisvesting Arnhem om ter plaatse van de AKU-fontein nieuwbouw te realiseren. De AKU-fontein zou hiervoor moeten wijken. Omdat er onvoldoende maatschappelijk draagvlak voor dit initiatief was, heeft Volkshuisvesting het plan ingetrokken.
b 1. Het Gele Rijdersplein is grotendeels (noord- en oostzijde) omgeven door wederopbouwarchitectuur. De bebouwing is zeer divers en geeft een idee van de diverse stijlopvattingen uit de wederopbouwperiode. De AKU-fontein heeft belangrijke stedenbouwkundige betekenis, omdat het object een markante en sterk in het oog vallende positie inneemt aan de westzijde van het Gele Rijdersplein. Het is gerealiseerd als een visueel onderscheid tussen het Gele Rijdersplein en het Willemsplein. Derhalve heeft het een positieve invloed op de kwaliteit van de ruimtelijke omgeving.

CONCLUSIE

Geconcludeerd kan worden dat de in dit besluit aangegeven waarden bescherming op grond van de Monumentenwet 1988 rechtvaardigen.

De bijgevoegde kaart maakt deel uit van dit besluit.

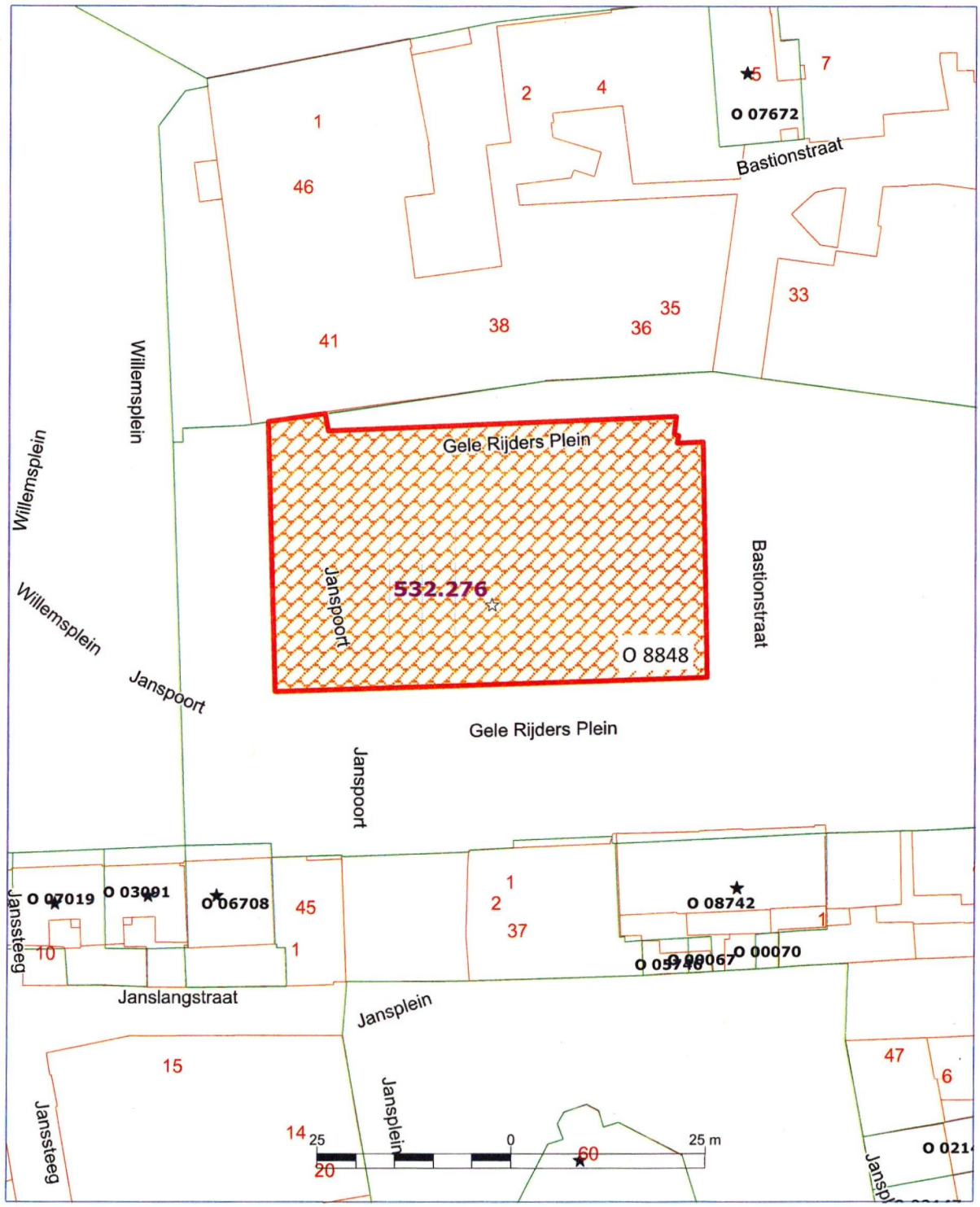

	rijksmonument	Scale 1: 750
999999	rijksmonumentnummer	
	kadastraal perceel	
A 00000	perceelnummer	printdatum: 18-11-2014

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

> Retouradres Postbus 1600 3800 BP Amersfoort

College van B&W van de Gemeente Arnhem
T.a.v. dhr. A. Borst
Postbus 9029
6800 EL Arnhem

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

Contactpersoon
Henk Hoogeveen
h.hoogeveen@cultureelerfgoed.nl
06-15879374

Onze referentie
142341

Datum 24 april 2020
Betreft Advies RCE | ontwerprichtingen AKU-fontein

Gegevens beschermd(e) monument(en)

Naam	AKU-fontein
Adres	Gele Rijders Plein 41
Postcode/plaats	6811AR Arnhem
Gemeente/provincie	Arnhem; Gelderland;
Monumentnummer	532276

Geacht college,

U vroeg mij te adviseren over het onderzoek naar de verschillende ontwerprichtingen voor het AKU-monument op het Gele Rijdersplein in Arnhem. Daarbij heeft u specifiek gevraagd mijn voorkeursvariant kenbaar te maken. De afgelopen periode is de RCE ook intensief betrokken geweest bij dit proces. In deze brief licht ik mijn advies en voorkeursvariant graag verder toe.

Top 100 rijksmonument
De AKU-fontein met pyloon, pleininrichting en pergola – het geheel aangeduid onder de naam AKU-fontein – is een ontwerp uit 1961 van het architectenbureau Brouwer & Deurvorst en kunstenaar Shinkichi Tajiri. Het geheel is beschermd als een van de top 100 rijksmonumenten uit de Wederopbouwperiode. Het kent daarmee een zeer hoge waarde voor zowel Arnhem als Nederland. De AKU-fontein is een toonbeeld van de Wederopbouw. Het is een kunstwerk en tevens openbare ruimte en nauw verbonden met deze specifieke plek in de stad. Maar bovenal is het een totaalontwerp: een samenspel van de verschillende onderdelen en kunstvormen. Iedere ingreep heeft daarmee impact op het geheel en kan dus niet op zichzelf worden beschouwd.

In mijn eerdere advies van 14 juni 2019 heb ik daarom een aantal kernkwaliteiten van het rijksmonument benoemd. Als uitnodiging om met deze kernkwaliteiten aan de slag te gaan. Hierdoor kunnen de monumentale waarden van het monument zorgvuldig worden afgewogen. Het zijn deze kwaliteiten en waarden die overeind moeten blijven. Ze vertellen het verhaal en zijn de kracht van het ontwerp en de plek. Sommige ingrepen tasten deze kernkwaliteiten aan. Andere ingrepen dragen juist bij aan het behoud of het versterken van deze kernkwaliteiten, gecombineerd met de wens om de plek meer toekomstbestendig

te maken. Door met deze kernkwaliteiten 'in de geest van' het ontwerp te kruipen is het mogelijk te zorgen voor een eventuele doorontwikkeling van het monument naar deze tijd, zonder dat het zijn essentiële waarden verliest. Deze kernkwaliteiten maken nu onderdeel uit van het voorliggende onderzoek. Hieronder zet ik ze nogmaals uiteen:

Kernkwaliteiten

1. *Totaalkunstwerk*. De AKU-fontein is een uniek voorbeeld van een pleininrichting uit Wederopbouwperiode. Het is een totaalkunstwerk dat specifiek in opdracht is ontworpen voor deze plek, met als context de wederopbouwarchitectuur van het Gele Rijdersplein en de Looierstraat. Samen tonen zij een staalkaart van architectuur en stedebouw uit de Wederopbouwperiode. De AKU-fontein was eveneens de bekroning / het sluitstuk van de Wederopbouw van Arnhem. Als zodanig heeft het een hoge zeldzaamheidswaarde.
2. *Ontmoetingsplek.* De AKU-fontein is behalve een kunstwerk een belangrijk deel van de openbare ruimte in de stad. Het was een cadeau van de AKU aan de stad: een aangename en uitnodigende ontmoetingsplek als openbare ruimte voor de Arnhemmers. Een plek van geborgenheid tussen het drukke verkeers- en stadsgedruis. Het ontwerp symboliseert de gemeenschapszin van die tijd. Deze Wederopbouwarchitectuur had iets idealistisch en straalde optimisme uit: het geloof in een betere toekomst.
3. *Viereenheid: Maat-schaal-verhoudingen-compositie.* Het ontwerp van de AKU-fontein met het kunstwerk van Tajiri en de pergola valt of staat met deze viereenheid.
4. *Binnenwereld versus buitenwereld door omzomen en omkaderen*. Er is sprake van een zorgvuldig lijnenspel waarmee kaders en grenzen zijn gevormd. Deze zorgen voor de subtiele balans tussen enerzijds de beslotenheid van het plein (zoals de muurtjes) en anderzijds de subtiele doorzichten (opengewerkte betonstenen) die voor de verbinding met de stad zorgen. Het plein is ontworpen met als doel het bieden van een rustplek in de drukke stad met verkeer rondom, waarbij geborgenheid, intimiteit en bescheidenheid de kernbegrippen zijn. Daarbij is veel aandacht besteed aan de menselijke maat.
5. *Materialisering en oog voor detail*. Het monument kent een rijke detaillering met veel oog voor detail. Er zijn materialen en kleuren gebruikt die kenmerkend zijn voor de Wederopbouwperiode, zoals beton, beton-/grindtegels, grind en (veld)keien, stalen kolommen en water (fonteinen).

Het plan

Het voorliggende plan betreft een 'onderzoek naar ontwerprichtingen voor het AKU-monument'. Het betreft een vervolg op de ruimtelijke verkenning van juni 2019*,* waarin als start is onderzocht hoe de restauratie van de AKU-fontein kan worden gecombineerd met een betere verankering in de stad en een verbeterd gebruik voor de toekomst. In dit onderzoek wordt verder ingegaan op de cultuurhistorische waarden, ruimtelijke kenmerken, knelpunten, kansen en het huidige en toekomstige gebruik. Op hoofdlijnen zijn een aantal scenario's voor restauratie en/of transformatie uitgewerkt, te weten:

1. Restauratie. In deze variant wordt het monument in zijn geheel gerestaureerd. Er verandert niets aan de situatie met de fietsenstalling op maaiveldniveau.
2. a. Restauratie & transformatie. In deze variant vindt een kleine transformatie plaats. Er wordt een verdiepte fietsenstalling voorgesteld onder het voorplein aan de Willemspleinzijde. De traptreden van het voorplein moeten hierop worden aangepast en kunnen mogelijk gebruikt worden voor daglichttoetreding. Daarnaast wordt de lange basaltmuur opengewerkt en de

trappartij van de pergola ter plekke verbreedt om meer verbinding richting Jansplein te maken. Aan de nieuwe parkzijde wordt de pergola deels opengewerkt. De wand van opengewerkt betonsteen verdwijnt.

2. b. Restauratie & transformatie. In deze variant vindt een grotere transformatie plaats. De fietsenstalling wordt half verdiept aangelegd onder de pergola. De pergola wordt met 60 centimeter opgehoogd, waardoor het vloerniveau komt ter hoogte van de huidige keermuren. Hierdoor zijn nieuwe hekwerken nodig als nieuwe balustrade. Het bijzondere legplan met de keitjesvloer verdwijnt / wordt aangepast. De basaltmuur wordt geopend en verschoven richting Jansplein en fungeert als nieuwe keermuur voor de ingang van de fietsenstalling. De trappartij naar de pergola wordt verbreedt en verhoogd. Verder wordt de pergola opengewerkt richting het nieuwe parkdeel en verdwijnt de wand van opengewerkt betonsteen. Het principe van deze betonsteen komt terug in de vorm van de beoogde daglichttoetreding naar de fietskelder.
3. a. Pergola vergroot. Deze variant bestaat uit dezelfde principes als 2b, echter worden de parasols van de pergola anderhalf keer vergroot, waardoor de de schaal verandert en het aantal kolommen afneemt.
3. b. Nieuw dak. Met deze variant komt er in plaats van de pergola een groot nieuw dak met vier kolommen boven de half verdiepte fietsenstalling.
4. Paviljoen. Deze variant bestaat uit een half verdiepte fietsenstalling met daarop een gebouw als paviljoen.

Motivering
Allereerst wil ik mijn waardering uitspreken voor het zorgvuldig uitgewerkte stuk en het proces van de afgelopen periode. Het proces rondom de AKU-fontein speelt al zeer lang, echter zonder resultaat. Dit heeft de staat van dit bijzondere rijksmonument geen goed gedaan. Tijdens het proces van de afgelopen maanden, met o.a. twee Ronde Tafel bijeenkomsten, zijn voor het eerst in de afgelopen jaren de verschillende betrokkenen en belanghebbenden met elkaar in contact gebracht. Tijdens de bijeenkomsten kwamen de verschillende belangen, standpunten en ervaringen op tafel. Deze dialoog en flinke discussies hebben mijns inziens voor meer onderling begrip gezorgd. Door op de hoogte te zijn van elkaars belangen, standpunten en ervaringen was het eveneens mogelijk om de onderlinge verbinding te zoeken om tot een gedragen plan te komen. Ik heb dit als intensief, maar zeer constructief ervaren.

In mijn eerdere advies van 14 juni 2019 heb ik reeds aangegeven hoe vanuit de RCE naar mogelijke wijzigingen ten behoeve van toekomstig gebruik wordt gekeken. De transformatieruimte voor het rijksmonument hangt nauw samen met de kernkwaliteiten en wat de voorgestelde wijzigingen betekenen voor het totaal. Zoals aangegeven worden wijzigingen aan een rijksmonument niet op voorhand uitgesloten. Het gaat om het zoeken naar een balans tussen de monumentale waarden en eventuele wijzigingen ten behoeve van het toekomstperspectief door veranderend gebruik. Deze afweging maken wij bij ieder advies over restauratie, herbestemming en/of transformatie van een rijksmonument.

Hieronder ga ik kort in op de uitgewerkte varianten:

1. Restauratie
Door langdurig gebrek aan onderhoud verkeert het rijksmonument op dit moment in een slechte onderhoudsstaat. Een restauratie van het geheel is daarom hard nodig. Iedere eigenaar van een rijksmonument heeft conform de Erfgoedwet de plicht om het geheel in goede staat te houden: de instandhoudingsplicht. Om eigenaren hierin te ondersteunen is er vanuit de rijksoverheid onder andere de Subsidieregeling Instandhouding Monumenten (SIM). Op basis van een instandhoudingsplan voor de periode van 6 jaar kan steeds subsidie worden

verkregen voor het reguliere onderhoud. Vanuit deze regeling worden nadrukkelijk geen restauratiekosten gesubsidieerd. Om na restauratie de onderhoudsstaat op een goed niveau te houden kan gebruik worden gemaakt van deze SIM-regeling, die tot op heden niet is benut voor de AKU-fontein.
Het is zeer positief dat in deze variant het monument in zijn geheel wordt gerestaureerd. Dit draagt in grote mate bij aan het verbeteren van de aantrekkelijkheid van het gebied en doet recht aan dit bijzondere monument. Het knelpunt van de fietsenstalling op maaiveldniveau wordt echter niet opgelost. Hierdoor blijft de beperkte toegankelijkheid en uitstraling een belemmering vormen.

2a. *Restauratie & transformatie (fietsenstalling onder voorplein)*
Deze variant kent naast restauratie ook enkele nieuwe ingrepen aan het monument. Door de fietsenstalling verdiept aan te leggen onder het voorplein aan de Willemspleinzijde wordt het grootste knelpunt op een passende manier opgelost. Deze variant heeft een minimale impact op het rijksmonument en juist een grote verbetering en vergroting van de openbare ruimte als gevolg. Aanpassing van de traptreden van het voorplein hiervoor is goed mogelijk en vraagt t.z.t. om een detailuitwerking. Om de toegankelijkheid van de AKU-fontein en de pergola te verbeteren wordt de lange basaltmuur gedeeltelijk opengewerkt en de trappartij vergroot om meer verbinding met de stad te bewerkstelligen. Deze ingrepen hebben gevolgen voor de compositie en het lijnenspel, echter blijven de kernkwaliteiten van de viereenheid: maat-schaal-verhoudingen-compositie en binnenwereld versus buitenwereld door omzomen en omkaderen overeind. Omdat deze ingreep sterk bijdraagt aan een verbeterd toekomstig gebruik is dit te rechtvaardigen en daarmee een acceptabele wijziging van het rijksmonument. De lange basaltmuur vormt enerzijds een belangrijk onderdeel van de architectonische compositie en het lijnenspel en als verbindend element tussen de verschillende onderdelen. Anderzijds is deze ook te begrijpen vanuit functioneel oogpunt omdat het Gele Rijdersplein destijds een drukke verkeersweg met parkeerplaats was. De muur diende eveneens als fysieke afscheiding van het drukke verkeer en droeg daarmee bij aan een aangename ontmoetingsplek en maakte van de AKU-fontein een binnenwereld op zich. De context van het plein is inmiddels veranderd en de huidige tijd en het gebruik vragen om meer verbinding en een doorgang. Een aandachtspunt blijft dat dit op een subtiele manier wordt bereikt, zodat het gevoel van de binnenwereld behouden blijft (ook vanuit gebruik en veiligheid van spelende kinderen bij het water) en er geen overmaat ontstaat. Hetzelfde geldt voor het openen van de pergola aan de achterzijde richting de groene parkzijde door het verwijderen van enkele ‘parasols’ en de wand van opengewerkte betonstenen. Het monument krijgt hiermee twee voorkanten en twee gezichten en kan aan de parkzijde functioneren als een soort podium. In zijn oorspronkelijke opzet diende de pergola al als een roomdivider tussen de twee pleindelen (verblijven en verkeer/parkeren). De wand van opengewerkte betonstenen had enerzijds als doel beide pleindelen te verbinden door subtiele doorzichten en anderzijds het afschermen van de parkeerplaats en het verkeer van de ontmoetingsplek (balans binnenwereld-buitenwereld). Het verwijderen hiervan en het openen van de pergola is een ingrijpende wijziging van het rijksmonument, maar zal op een hedendaagse manier als verbinding fungeren tussen beide pleindelen. De voorgestelde ingrepen en aanpassingen dragen mijns inziens op een positieve manier bij aan de beleving en het gebruik van het monument in deze tijd, zonder daarbij de kernkwaliteiten uit het oog te verliezen. In deze variant blijft eveneens de keitjesvloer met het bijzondere legplan in de pergola behouden. Deze variant die met name bestaat uit enkele aanpassingen om nieuw gebruik te stimuleren kan daarom op mijn instemming rekenen. Overigens is het ook mogelijk om variant 1 (restauratie) te combineren met de fietsenstalling onder het voorplein en gefaseerd te kijken welke ingrepen nog nodig zijn (doorbraak basaltmuur / openwerken pergola).

2b. *Restauratie & transformatie (fietsenstalling half verdiept onder pergola)*
Deze variant legt meer de nadruk op transformatie van de pergola en voorziet in aanpassingen die ingrijpender zijn voor het rijksmonument. De fietsenstalling wordt hier half verdiept voorgesteld onder de pergola. Het vloerniveau van de pergola komt hiermee 60 centimeter omhoog tot de hoogte van de huidige keermuren. Vanwege de hoogte zijn in plaats van de keermuren nieuwe hekwerken nodig als balustrade. Hiermee verandert het beeld wezenlijk. Ook de parasols worden met dezelfde hoogte opgehoogd. In mijn eerdere advies heb ik aangegeven dat het realiseren van een half verdiepte fietsenstalling onder de pergola eventueel denkbaar is. Ik heb tevens aangegeven dat het enigszins ophogen van de pijlers van de pergola vraagt om nauwkeurigheid in relatie tot de kernkwaliteit maat-schaal-verhoudingen-compositie. Er zit een grens waarbij het uit verhouding raakt, zeker in combinatie met de pyloon met het kunstwerk van Tajiri. Vanuit het monument gezien is deze ophoging wel de grens. Met een verhoogde pergola ontstaat mogelijk ook minder verbinding met het vijvergedeelte.
Aan de parkzijde wordt de pergola grotendeels opengewerkt, waarbij gedacht wordt aan een soort podiumfunctie. Het principe van de wand met opengewerkte betonsteen komt op een nieuwe manier terug in de vorm van daglichttoetreding naar de fietskelder. Ook wordt in deze variant een opening richting Jansplein voorgesteld, waarbij de muur wordt geopend en wordt verschoven om als keermuur van de entree van naar fietsenstalling te fungeren. Ook wordt hier, zoals in de andere variant de trappartij naar de pergola enigszins verbreedt en verhoogd. Bij deze variant wil ik als kanttekening plaatsen dat deze variant ingrijpend is voor het rijksmonument. Vanuit het rijksmonument gezien is deze variant alleen denkbaar na zeer zorgvuldige afwegingen, als blijkt dat er daadwerkelijk geen alternatief is voor het oplossen van het probleem van de fietsenstalling. Het is nogal wat om het in het verleden gecreëerde probleem van de fietsenstalling op te lossen in het rijksmonument zelf. Van belang is echter ook dat dit probleem wordt opgelost, omdat de huidige situatie ook een nadelige en negatieve impact heeft op zowel het monument als het gehele plein en goed gebruik in de weg staat. Positief ben ik over het feit dat bij de verschillende ingrepen is getracht om in de geest van het ontwerp en de kernkwaliteiten te kruipen en hier een hedendaagse vertaling aan te geven. Deze variant zit tegen de grens aan van wat acceptabel is met het rijksmonument.

3a. Pergola vergroot (opschalen)
Deze variant bestaat uit dezelfde principes als 2b, echter worden de parasols van de pergola anderhalf keer vergroot, waardoor de schaal verandert en het aantal kolommen afneemt. Vanwege de te grote impact op het monument kan ik niet instemmen met deze variant. In mijn eerdere advies heb ik aangegeven dat de verhoudingen hiermee zoek raken, evenals dat het verhogen van de pijlers te grote gevolgen heeft voor de menselijke maat, intimiteit en geborgenheid die verbonden zijn met de kernkwaliteiten van het monument. Er wordt te veel getornd aan de kernkwaliteiten. De viereenheid van maat-schaal-verhoudingen-compositie staat te ver af van het oorspronkelijke ontwerp met zijn zorgvuldige compositie en lijnenspel, de menselijke maat en de ‘bescheidenheid’ van deze binnenwereld.

3b. *Nieuw dak*
Met deze variant komt er in plaats van de pergola een groot nieuw dak met vier kolommen boven de half verdiepte fietsenstalling. Vanwege de te grote impact op het monument kan ik niet instemmen met deze variant. Er wordt te veel getornd aan de kernkwaliteiten.

4. *Paviljoen*
Deze variant bestaat uit een half verdiepte fietsenstalling met daarop een nieuw gebouw als paviljoen. Vanwege de te grote impact op het monument kan ik niet instemmen met deze variant. Er wordt te veel getornd aan de kernkwaliteiten. Daarnaast verhoudt deze variant zich moeilijk tot het oorspronkelijke gedachtegoed: een stuk openbare ruimte (verblijfsplek) als cadeau aan de stad. In een binnenstad die steeds meer wordt verdicht gaat het realiseren van een paviljoen ten koste van de spaarzame en waardevolle openbare ruimte.

Tot slot worden naast de varianten nog enkele suggesties gedaan voor aanpassingen ten behoeve van toekomstig gebruik. Bijvoorbeeld het realiseren van een verhoogde vijvervloer met een waterfilm en/of het gebruik als ijsbaan. Ik denk dat het goed mogelijk is om ter plekke van de vijver enkele maatregelen te treffen om de plek het hele jaar door te kunnen gebruiken. Hierdoor is het niet alleen in de zomermaanden een aantrekkelijke plek, maar kan het ook in combinatie met de pergola in de wintermaanden worden gebruikt en geprogrammeerd. Tijdens de Ronde Tafel Bijeenkomsten is ook aangegeven dat het goed mogelijk moet zijn om bijvoorbeeld een soort mal voor op de vijver/trappen te maken voor een dergelijke schaatsbaan. Onderdelen zoals het verlichtingsplan, begaanbaarheid van de keitjesvloer, een groen dak op de pergola, extra bomen en groen rondom, voorzieningen voor waterinfiltratie, zonnepanelen voor de fonteinen en daglicht in de fietsenstalling zijn zaken die goed mogelijk zijn en in een later stadium om een verdere uitwerking vragen. Evenals meer ruimte voor terrassen door een helder onderscheid tussen openbare ruimte en commerciële ruimte, op een zorgvuldige manier vormgegeven. Eveneens is het van belang om voor de restauratie van de verschillende onderdelen de juiste deskundigheid in te schakelen.

Advies voorkeursvariant
U vroeg mij nadrukkelijk aan te geven welke variant de voorkeur heeft. Mijn advies is om voor variant 2a te kiezen en deze verder uit te werken tot een definitief en uitvoerbaar plan.

Met mijn bijdrage aan het proces en met dit schriftelijke advies hoop ik een constructieve bijdrage te hebben geleverd voor een zorgvuldige planvorming en besluitvorming. Met als doel een positieve toekomst voor de AKU-fontein en het Gele Rijdersplein. Ik sluit daarom graag af met de hoop dat dit nationale topmonument van de Wederopbouw in de nabije toekomst weer het optimisme mag uitstralen zoals was beoogd met de oplevering in 1961.

Met dit preadvies geef ik inzicht in het te verwachten advies dat bij een definitieve Wabo-aanvraag zal worden gegeven over het voorliggende plan. Ik verzoek u om dit advies bij de verdere planontwikkeling te betrekken.

Uitgangspunten
In het document *'Uitgangspunten en overwegingen advisering gebouwde en groene rijksmonumenten'* op onze website kunt u lezen welke overwegingen ten grondslag liggen aan het advies van de RCE.

Vragen
Mocht u nog vragen hebben over de inhoud van dit advies, dan kunt u contact opnemen met de contactpersoon die in het briefhoofd vermeld staat.
De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
namens deze,
de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed,

Henk Hoogeveen MA
Adviseur Architectuurhistorie

AKU-FONTEIN GELE RIJDERSPLEIN ARNHEM

KOSTENRAMING ONTWERPRICHTINGEN

Datum 23.04.2020

PRIJZEN EXCL. BTW

Kosten per onderdeel

nr.	omschrijving		totaal
1	**RESTAURATIE - FIETSEN OP MAAIVELD**	€	755.000
2A	**RESTAURATIE EN TRANSFORMATIE - FIETSENSTALLING WEST**	€	3.577.000
2B	**RESTAURATIE EN TRANSFORMATIE - FIETSENSTALLING OOST**	€	3.065.000
3A	**RESTAURATIE EN TRANSFORMATIE - PERGOLA VERGROOT**	€	3.094.000
3B	**RESTAURATIE EN TRANSFORMATIE - DAK**	€	3.098.000
4	**RESTAURATIE EN TRANSFORMATIE - PAVILJOEN**	€	4.197.000
5	**Optioneel: verhoogde vijvervloer**	€	455.000
6	**Optioneel: duurzaamheid - zonnepanelen op de pergola**	€	24.000
7	**Optioneel: vernieuwd verlichtingsplan**	€	60.000
8	**Optioneel: slijpen deel van de tegels met veldkeien**	€	36.000

Specificatie per onderdeel

nr.	*omschrijving*		*totaal*
1	RESTAURATIE - FIETSEN OP MAAIVELD		
1.1	Monument	€	705.000
1.2	Herstellen onliggende openbare ruimte	€	50.000
		€	755.000
2A	RESTAURATIE EN TRANSFORMATIE - FIETSENSTALLING WEST		
2.1	Monument	€	705.000
2.2	Fietsenstalling west (incl. verleggen K&L, aanpassen trollyplein, aanpassingen pergola)	€	2.202.000
2.3	Herinrichten openbare ruimte (incl. extra deel west)	€	670.000
		€	3.577.000
2B	RESTAURATIE EN TRANSFORMATIE - FIETSENSTALLING OOST		
2.1	Monument - alleen deel vijver	€	232.000
2.2	Fietsenstalling oost	€	2.007.000
2.3	Boom in de fietsenstalling (incl. ondergrondse voorzieningen)	€	30.000
2.4	Pergola als bestaand (verhoogd op het dek geplaatst)	€	437.000
2.5	Herinrichten openbare ruimte	€	359.000
		€	3.065.000
3A	RESTAURATIE EN TRANSFORMATIE - PERGOLA VERGROOT		
3.1	Monument - alleen deel vijver	€	232.000
3.2	Fietsenstalling oost	€	2.007.000
3.3	Boom in de fietsenstalling (incl. ondergrondse voorzieningen)	€	30.000
3.3	Pergola vergroot	€	466.000
3.4	Herinrichten openbare ruimte	€	359.000
		€	3.094.000
3B	RESTAURATIE EN TRANSFORMATIE - DAK		
3.1	Monument - alleen deel vijver	€	232.000
3.2	Fietsenstalling oost	€	2.007.000
3.3	Dak	€	500.000
3.4	Herinrichten openbare ruimte	€	359.000
		€	3.098.000
4	RESTAURATIE EN TRANSFORMATIE - PAVILJOEN		
4.1	Monument - alleen deel vijver	€	232.000
4.2	Fietsenstalling oost	€	2.007.000
4.3	Paviljoen	€	1.599.000
4.4	Herinrichten openbare ruimte	€	359.000
		€	4.197.000
5	Optioneel: verhoogde vijvervloer		
5.1	Verhogode vijvervloer (incl. verhogen beeld Tajiri)	€	395.000
5.2	Aanpassen fonteininstallatie	€	60.000

		€	455.000
6	Optioneel: duurzaamheid - zonnepanelen op de pergola		
8.1	Zonnepanelen op het dak van de vergrote pergola	€	24.000
		€	24.000
7	Optioneel: vernieuwd verlichtingsplan		
7.1	Verlichtingsplan voor de fonteinen en de pergola	€	60.000
		€	60.000
8	Optioneel: slijpen deel van de tegels met veldkeien		
8.1	slijpen van een deel van de vloer met veldkeien	€	36.000
		€	36.000

Gemeente Arnhem

Klankbordgroep GRP
Kernpunten
16 april 2020

Gele Rijders Plein

Kernpuntenverslag klankbordgroep Gele Rijders Plein

Datum:	**16 april 2020**	
Aanwezig:	**Project Gele Rijders Plein (GRP/60030)**	
	Arthur Borst	Sr. Projectmanager GA
	Marcel van Empel	Vertegenwoordiger bewoners binnenstad
	Renzo Koopmans	Bewoner
	Berbera Vogel Prins	Bewoner
	Louise Garming	Bewoner
	Monique Karman	Projectsecretaris
Afwezig:	Adem Yildirim	Ondernemer
	Erik Hulsebos	Bedrijfsleider Stan&Co
	Marian van Hooij	PBA
Locatie:	**Webex**	
Aanleiding:	**Presentatie modellen**	

Inleiding
Afgelopen jaren is de klankbordgroep Gele Rijders Plein meerdere malen bijeen gekomen om de planontwikkeling rondom het plein te bespreken en de Gemeente van waardevol advies te voorzien. De klankbordgroep is voor het laatst samen gekomen op 15 oktober jl.

Door de klankbordgroep is toen de goede suggestie gedaan om enkele Ronde Tafel gesprekken te organiseren met alle betrokken stakeholders. Deze Ronde Tafels hebben inmiddels plaatsgevonden, en vele van jullie waren daarbij aanwezig. Daarnaast zijn door de gemeente ook diverse gesprekken gevoerd met onder andere de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, Team Monumenten & Welstand en het Kwaliteitsteam Zuidelijke Binnenstad.

De diverse adviezen en verkregen input geven geen eenduidige richting voor het AKU monument. In het uiteindelijke 'onderzoek naar ontwerprichtingen' welke is gemaakt door bureau Poelmans Reesink zijn zo veel mogelijk kennis en overwegingen uit de discussie verwerkt om de raad een verantwoorde keuze over de uitwerkingsrichting te kunnen laten maken. Het betreft een onderzoek op hoofdlijnen.

Terugblik Ronde Tafel
De aanwezigen waren allen bij één of 2 Ronde Tafelgesprekken aanwezig als vertegenwoordiging van de Klankbordgroep.
Kort wordt de discrepantie tussen erfgoedpartijen en de andere partijen aangelicht. Hier wordt in het verslag van Ronde Tafel 2 uitvoeriger op ingegaan (wordt nog toegezonden).

Presentatie modellen, door Theo Reesink, Bureau Poelmans Reesink.
Kernwaarden van het monument:

- Totaalkunstwerk
- Ontmoetingsplek voor de stad
- Viereenheid van maat, schaal, verhoudingen en compositie
- Binnen versus buiten, omzomen en omkaderen
- Materialisatie

De 4 modellen die nu zijn uitgewerkt zijn:

1. Restauratie
    - huidige monument restaureren
    - fiets parkeren op maaiveld
2. a. Restauratie en transformatie / fietsenstalling west/ pergola
    - keermuur zuidzijde grotere opening
    - pergola opening naar het park
    - muur open betonstenen verwijderd
    - fietsenstalling driekwart verdiept onder het voorplein

   b. Restauratie en transformatie / fietsenstalling oost/ pergola
    - vloer pergola 60 cm verhoogd
    - fietsenstalling half verdiept onder de pergola
    - basaltmuren zuidzijde geopend en deels verschoven richting Jansplein
    - pergola breed geopend naar het park
    - podiumfunctie
3. a. Restauratie en transformatie / fietsenstalling oost/ pergola vergroot
    - basisopzet gelijk aan 2 b.
    - fietsenstalling half verdiept onder de pergola
    - paraplu's vergroot en minder kolommen
    - pergola beter opgewassen tegen maat parkdeel
    - betere podiumfunctie

3 b. Restauratie en transformatie / fietsenstalling oost/ dak
    - nieuw iconisch dak in plaats van pergola
    - fietsenstalling half verdiept onder het dak
    - minder kolommen
4. Restauratie en transformatie/ fietsenstalling oost/paviljoen
    - paviljoen op de plaats van de pergola
    - fietsenstalling half verdiept onder het paviljoen
    - gevel openen aan parkzijde
    - paviljoen kan meerdere functie bergen

Theo geeft een toelichting op de onderzochte mogelijkheden van de fontein ten behoeve van het gebruik gedurende het hele jaar.
Verhoogde watervloer met waterfilm:
Voordeel: zomer en winter gebruik en goed in te zetten bij evenementen
Nadeel: Kunstwerk Tajiri verhogen is technisch niet mogelijk. Op deze hoogte is dit kunstwerk kwetsbaar als je er zo dicht bij kunt komen. Alternatief is een nieuwe kolom.

Als ijsbaan is de fontein te klein. Een mogelijkheid is een baan over de fontein waarbij weer rekening gehouden dient te worden met de kwetsbaarheid van het kunstwerk.

Fietsparkeren
Er zijn nu 4 theoretisch mogelijkheden voor een fietsenstalling met een bronpunt bij de stad.

I.	Onder voorplein (west)	Driekwart verdiept
II.	Onder het parkdeel	Geheel verdiept
III.	Onder de pergola	Half verdiept
IV.	Onder de huidige locatie	Geheel verdiept

I en III zijn realistisch. Beide opties worden in het structuurontwerp verder onderzocht.

Duurzaamheid

- ✓ Plaatsen van zonnepanelen op de pergola paraplu's. Energie die wordt opgewekt kan worden ingezet voor verlichting en fontein. Hoe meer zon, hoe meer energie, hoe hoger de fontein.
- ✓ Groene daken
- ✓ Opvangen regenwater
- ✓ Plaatsen van bomen
- ✓ Gebruik van zoveel mogelijk daglicht in de fietsenstalling via dak
- ✓ Gebruik van zoveel mogelijk daglicht via wanden

Opmerkingen van de klankbordgroep

- Model 1 wordt door de klankbordgroepleden als niet wenselijk aangemerkt. Het blijft daarmee een wat donkere plek dat zich van de stad en omgeving afwendt. Het fietsparkeren blijft de verbinding blokkeren
- Model 4 wordt door de klankbordgroepleden als niet wenselijk gemerkt. Een paviljoen blokkeert de doorkijk en werkt alleen als er een 'programma' is gedurende het gehele jaar
- Fietsenstalling op het maaiveld houden is iets dat we absoluut niet moeten willen
- Voordelen worden gezien voor fietsenstalling west, voornamelijk de inrij-route zien de leden als gunstig op die locatie
  Hergebruik van de open beton stenen wordt erg gewaardeerd. Het zijn immers mooie stenen, alleen zoals ze nu in een muur zijn geplaatst blokkeren ze teveel de transparantie van de plek.
- Pergola verschaald opbouwen uit nieuwe materialen zien de klankbordgroepleden als een hele interessante optie. Openen aan de groene parkkant bevordert sterk de functionaliteit maar blijft trouw aan het monument.
- Fietsenstalling onder de pergola geniet de voorkeur. Dan kan het een half verdiepte fietsenstalling worden. Op de west kant moeten we hem minimaal 3 kwart verdiepen en dat geniet niet de voorkeur.
- Keitjes vloer mag geheel verdwijnen volgens de leden van de klankbordgroep. Zij zien geen meerwaarde alleen maar overlast.
- Toilethokje moet verdwijnen
- De meerderheid van de leden vindt een waterfilm-principe in de fontein niet passend op die plek. Ze willen graag de fontein houden zoals die nu is
- Complimenten voor het werk van Theo Reesink

De klankbordgroepleden hebben een voorkeur voor model 3A. Arthur dankt een ieder voor zijn, en haar inbreng. De input nemen we mee naar het College en de Raad bij de komende besluitvorming over het AKU monument.

Verslag/advies van het Team Welstand en Monumenten

Afdeling : Vergunningen Bouw
Gehouden op : 11 mei 2020
Nr. : TWM 2020-6
Voorzitter : G. Frencken (Arnhem)
Verslag : K. Verbeek (ODRA)

Teamleden : M. van Bleek (extern adviseur monumenten)
R. Brouwers (extern adviseur monumenten)
G. Frencken (Arnhem)
G. Groothedde (ODRA)

afwezig : -

Betrokken adviseur : J. Kautz (Erfgoed adviseur)

Verzonden aan:

J. Kautz, P. Polman en M. Vrijkotte (Beleidsdomein Fysiek), M. Kapteijns en Bas Joosten (Bedrijfsvoering);
G. Frencken en mw. M. van Loo (Beleidsdomein Fysiek) , R. Brouwers (restauratiearchitect),
M. Van Bleek en R. Crols (extern adviseur monumenten),
C. Bouwkamp (wethouder), H. de Vroome (wethouder), archief.

Verslag advies welstands- en/of monumententoetsing d.d. 11-05-2020

De plannen zijn beoordeeld aan de hand van de ingediende stukken. De vergadering zelf is geannuleerd i.v.m. de Corona crisis. Daardoor hebben de architecten en aanvragers niet de gelegenheid gehad het plan nader toe te lichten.

1. GF/GG/RB/MB

Adres : Gele Rijdersplein Arnhem **Niet openbaar**
Omschrijving : herinrichting openbaar gebied
Mon.aanduiding: Rijksmonument
Soort aanvraag: vooroverleg aanvraag
Advies : **Behandeld**

NOTITIE:

Het plan betreft de herontwikkeling van het Gele Rijdersplein met het doel de verblijfskwaliteit en de functionaliteit van het plein te verbeteren. Daarnaast is er sprake van fors achterstallig onderhoud aan het Rijksmonument. Het plan is eerder besproken op 13 mei 2019 en 3 februari 2020.

WELSTAND-/MONUMENTENADVIES van 13 mei 2019

Toetsingskader
De verkenning is getoetst aan de criteria zoals omschreven in de gemeentelijke welstandsnota. Het van toepassing zijnde welstandsniveau is 'afwijkend' (Rijkmonument). Voor wijzigingen aan, bij of op een monument is altijd sprake van maatwerk.

Beoordeling
Het Team geeft aan dat het positief is dat het plein herontwikkeld wordt. Het gebruik van het gebied rondom het plein is veranderd in de loop van de jaren, dit heeft ook impact op het plein en het monument.

De belangrijkste knelpunten in de huidige situatie zijn:

- *De ruimtes in en om het monument zijn onvoldoende toegankelijk, de fontein, pergola, terrassen, muurtjes en de fietsenstalling vormen barrières.*
- *De pergola én de ruimte ertussen zijn onvoldoende toegankelijk door fietsenstalling en muurtjes.*
- *De fontein is in het winterseizoen een ongebruikte, lege bak een onaangenaam beeld oplevert.*
- *De staat van onderhoud van alle onderdelen van het monument is onvoldoende.*
- *De behoefte aan een fietsenstalling op het plein, zo centraal gelegen, blijft.*
- *De openbare ruimte aan de westzijde tussen vijver en busstation mist een bestemming en heeft een overmaat.*
- *De publieke toegankelijkheid aan de west- en noordzijde is onvoldoende door te veel terrassen.*
  Het gebruik van de pergola is zeer beperkt
- *De kenmerkende grindtegels met veldkeien van de Veluwe in cement, die onderdeel uitmaken van het monument, zijn zeer oncomfortabel voor passanten en slecht onderhouden.*

Er wordt gedacht aan het aanpassen van de pergola, het verhogen van de vloer van de pergola, zodat de fietsstalling daaronder half verdiept gerealiseerd kan worden. De ruimte van de pergola kan functioneel gebruikt worden als podium voor verschillende kleinere evenementen, maar m.n. de hoogte van de pergola en het grote aantal kolommen legt beperkingen op Gekeken wordt om de pergola te verlengen, geheel te vervangen door een andere openconstructie of een gebouw. Er zijn ook ideeën om de fontein aan te passen, functioneel zou de vloer omhoog gebracht kunnen worden, zodat deze ruimte bij leegstand van de fontein gebruikt kan worden.

Vanuit het oogpunt van erfgoed worden de belangrijkste kernkwaliteiten van het plein onder de aandacht gebracht door de medewerker van het RCE namelijk: het gaat om wederopbouw architectuur, het plein is destijds aan de stad geschonken door de AKU, het totaal heeft een bepaalde (menselijke) maat, schaal en compositie en betreft een omkaderd terrein, gebied specifiek ontworpen voor deze plaats in de stad.

Het Team geeft aan te begrijpen dat herontwikkeling/het aantrekkelijker maken van het gebied wenselijk is, gezien de ontwikkeling/wijzigingen van het gebied en de bebouwing met een meer publieke verblijfsfunctie (horeca). Belangrijk is wel dat de context van het plein niet verloren gaat. Er moet goed nagedacht worden over een aanpak die ook toekomstbestendig moet zijn en multifunctioneel bruikbaar, zodat het plein in zijn nieuwe/aangepaste vorm, te weten een aantrekkelijke verblijfsruimte, toekomst heeft in een steeds veranderende stad. Verder vraagt het Team aandacht voor het hergebruik van de bestaande onderdelen en materialen.

Conclusie
Het Team geeft aan dat de verkenning een goed beeld geeft van de mogelijkheden en dilemma's en zij ziet de verdere ontwikkeling met vertrouwen tegemoet. Het Team geeft aan graag betrokken te willen worden in de verdere planvorming.

MONUMENTENADVIES van 3 februari 2020

Toetsingskader

Het plan is getoetst aan de criteria zoals omschreven in de gemeentelijke Welstandsnota. Het van toepassing zijnde welstandsniveau is 'afwijkend' (Rijksmonument). Voor wijzigingen aan, bij of op een monument is altijd sprake van maatwerk.

Beoordeling
Het Team heeft kennisgenomen van het advies van de erfgoedadviseur.

Het Team heeft al eerder aangeven dat het positief is dat het plein/ de locatie herontwikkeld wordt. De stad verandert en zo ook gebieden zoals deze. Belangrijk onderdeel van het plan is het realiseren van een verdiepte fietsstalling (onder het podium met de pergola), zodat de fietsen uit het zicht verdwijnen en het plein beter zichtbaar, beleefbaar en toegankelijk wordt.

De architect presenteert vier nieuwe modellen, in grote lijnen gaat het om:

1. *Restauratie van het Rijksmonument, waarin begrepen het openen van de zuidelijke muur, de verhoging van het podium, het onderbouwen van het podium met een fietsenstalling met bijbehorende trap en hellingbaan en het wijzigen van de een deel van de borstwering rond het podium;*
2. *Idem als 1, maar met toepassing van grotere 'en hogere paraplu's met minder kolommen;*
3. *Een nieuwe dakconstructie op vier palen op het gerestaureerde podium;*
4. *Een volledig nieuw paviljoen op het gerestaureerde podium:*

Het Team spreekt de voorkeur uit voor optie 1 en 2. Van belang is goed in beeld te brengen wat de aanpassingen voor consequenties hebben voor de monumentale waarde van het monument. De nadere uitwerking ziet het Team met belangstelling tegemoet.
Aandachtspunt is nog dat de locatie open en openbaar blijft en altijd voor publiek toegankelijk moet blijven. Het plein mag niet geclaimd worden door bijvoorbeeld een horeca ondernemer.

Conclusie
Het Team ziet de verdere uitwerking met vertrouwen tegemoet.

WELSTANDADVIES van 3 februari 2020

Toetsingskader
Het plan is getoetst aan de criteria zoals omschreven in de gemeentelijke Welstandsnota. Het van toepassing zijnde welstandsniveau is 'afwijkend' (Rijksmonument). Voor wijzigingen aan, bij of op een monument is altijd sprake van maatwerk.

Beoordeling
Het Team heeft al eerder aangeven dat het positief is dat het plein/ de locatie herontwikkeld wordt. De stad verandert en zo ook gebieden zoals deze. Belangrijk onderdeel van het plan is het realiseren van een verdiepte fietsstalling (onder het podium met de pergola), zodat de fietsen uit het zicht verdwijnen en het plein beter zichtbaar, beleefbaar en toegankelijk wordt.

De architect presenteert vier nieuwe modellen, in grote lijnen gaat het om:

1. *Restauratie van het Rijksmonument, waarin begrepen het openen van de zuidelijke muur, de verhoging van het podium, het onderbouwen van het podium met een fietsenstalling met bijbehorende trap en hellingbaan en het wijzigen van de een deel van de borstwering rond het podium;*

2. *Idem als 1, maar met toepassing van grotere 'en hogere paraplu's met minder kolommen;*
3. *Een nieuwe dakconstructie op vier palen op het gerestaureerde podium;*
4. *Een volledig nieuw paviljoen op het gerestaureerde podium:*

Het Team spreekt de voorkeur uit voor optie 1 en 2. Van belang is goed in beeld te brengen wat de aanpassingen voor consequenties hebben voor de monumentale waarde van het monument. De nadere uitwerking ziet het Team met belangstelling tegemoet.
Aandachtspunt is nog dat de locatie open en openbaar blijft en altijd voor publiek toegankelijk moet blijven. Het plein mag niet geclaimd worden door bijvoorbeeld een horeca ondernemer.

Conclusie
Het Team ziet de verdere uitwerking met vertrouwen tegemoet.

MONUMENTEN- /WELSTANDSADVIES van 11 mei 2020

Toetsingskader
Het plan is getoetst aan de criteria zoals omschreven in de gemeentelijke Welstandsnota. Het van toepassing zijnde welstandsniveau is 'afwijkend' (Rijksmonument). Voor wijzigingen aan, bij of op een monument is altijd sprake van maatwerk.

Beoordeling

Er zijn vier varianten, met nadere uitwerkingen ingediend:
- 1 Restauratie, fietsstalling op maaiveld
- 2A Restauratie en Transformatie, fietsenstalling west / pergola
  2B Restauratie en transformatie, fietsenstalling oost / pergola
- 3A Restauratie en Transformatie, fietsenstalling oost / pergola vergroot
  3B Restauratie en Transformatie, fietsenstalling oost / dak
- 4 Restauratie en Transformatie fietsenstalling Oost / paviljoen

Het Team geeft aan de plannen die voorliggen nog te zien als een analyse van mogelijkheden en voor de nadere uitwerking, met eventueel nieuwe elementen, dient een bekwame (restauratie) architect met affiniteit voor monumenten betrokken te worden. Van belang is dat de architect herkent waar de waarden van het plein zich bevinden en hoe het originele ontwerp met respect voor de monumentale waarde een toekomstbestendige ontwikkeling maakt.
Het Team heeft kennisgenomen van het advies van de erfgoed adviseur, het kwaliteitsteam binnenstad en de RCE.

Het Team spreekt na bestudering van de varianten zijn voorkeur uit voor variant 2 met uitwerking A en B. Waarbij de meeste voorkeur uit gaat naar 2A en 2B niet bij voorbaat uitgesloten wordt:
- 2A Restauratie en Transformatie, fietsenstalling west/pergola;
Ten aanzien van dit voorstel geeft het Team aan het plan in verhouding tot de andere voorstellen het minst ingrijpend is voor het Rijksmonument. De fietsenstalling wordt los van het monument aan de west zijde gesitueerd, daarmee zal het minder afbreuk doen aan het monument. Vanuit het gebruik wordt opgemerkt dat een volledig ondergrondse fietsenstalling vanuit het gebruik wellicht minder aantrekkelijk is. Verder wil het Team aangeven dat het los van het monument realiseren van een fietsenstalling goed mogelijk is. Het integreren van een fietsenstalling in het plein/monument vormt een grotere uitdaging. Het Team geeft aan dat dit

ook voorstelbaar is, maar daarvoor zal het ontwerp nader uitgewerkt moeten worden. De suggestie wordt gegeven een kijkje te nemen bij fietsstallingen in andere steden en vooral te kijken naar de toegankelijkheid van die stallingen.
Daarentegen is het Team op voorhand geen voorstander van het openen van de pergola aan de achterzijde. Het openen is een aantasting van het monument. Het is een totaal opgave voor de nieuwe podium functie, het inrichtingsplan van het plein en ingrepen in het monument. De motivatie dat er grotere samenhang ontstaat tussen het groen, het plein en het monument is op dit moment nog niet overtuigend genoeg om een dergelijk aantasting van de monumentale waarde te rechtvaardigen.
Kleine afwijkingsmarges zijn niet uitgesloten bij de restauratie van de pergola's, zoals een eventuele beperkte verhoging van de kolommen wat overigens zeer nauw luistert om de bestaande verhoudingen tussen de elementen goed te houden.
- 2B Restauratie en transformatie, fietsenstalling oost / pergola
Bij deze variant zal onder het podium een fietsenstalling aangebracht worden. Ten behoeve van de ondergrondse fietsenstalling zijn meer grotere ingrepen in en om het monumentale plein noodzakelijk, zoals hellingbanen en een verhoging van het podium met ca. 0.60 m. enz. Deze variant is meer gericht op het oogpunt behoefte en gebruik van de locatie en houdt minder rekening met het bestaande monument.

Het Team geeft aan dat het realiseren c.q. Integreren van een fietsenstalling er niet per definitie voor zorgt dat er geen overlast zal zijn van verkeerd geplaatste fietsen. Er zal in alle varianten actief gehandhaafd moeten worden om dit tegen te gaan. Geen enkele voorziening zal dit probleem volledig oplossen.
Ten aanzien van de verharding van het plein wordt er aangegeven dat het erg hobbelig en ongelijk is. Het Team geeft aan dat het van belang is de bestaande verharding, als onderdeel van het ontwerp zoveel mogelijk intact te houden. Het aan brengen van beperkte smalle looproutes door b.v. slijpen wordt denkbaar geacht.
Het Team geeft aan dat aanpassingen aan het monumentale plein mogelijk zijn binnen de marges. Van belang is daarbij het kunstwerk/totale plein te respecteren en de verhoudingen van de verschillende bestaande onderdelen te behouden.

<u>Conclusie</u>
Het Team ziet de nadere uitwerking graag tegemoet.

Advies Kwaliteitsteam

binnenstadzuid

Het kwaliteitsteam Binnenstad draagt zorg voor de kwaliteit en samenhang tussen de deelprojecten op het gebied van stedenbouw, architectuur en openbare ruimte. Naast het bewaken van de gestelde uitgangspunten in de ruimtelijke principes zuidelijke binnenstad, heeft het de opdracht binnen projecten te fungeren als stimulator c.q.hoeder van de ruimtelijke kwaliteit en dit in de ruimste zin des woords.

Project: AKU fontein Gele Rijdersplein ontwerp PoelmansReesink landchapsarchitecten
Datum: 20 april 2020

Geacht College,

Aan het kwaliteitsteam is gevraagd een advies uit te brengen over het onderzoek naar ontwerprichtingen voor het AKU-monument verricht door landschapsarchitectenbureau Poelmans Reesink. Het betreft een onderzoek op hoofdlijnen op basis waarvan een uitwerkingsrichting gekozen kan worden.

Het bestaande Rijksmonument van de architect Henk Brouwer en de kunstenaar Shinkichi Tajiri uit 1961, met vijver, pergola, muurtjes en bijzondere verhardingspatronen is als wederopbouw gesamtkunstwerk een ensemble van zeer grote waarde voor het plein, voor de stad maar ook landelijk. Dit erfgoed moet leidend zijn als vector in waarde en betekenis over diverse schaalniveaus; de stad, de omgeving van het plein en vervolgens het monument. Behoud van de karakteristieke waarden en waar mogelijk versterking van het gesamtkunstwerk als totaal zou wat het kwaliteitsteam betreft een centrale positie moeten hebben bij willekeurig welke vervolgstap.

Het is duidelijk dat de huidige omgeving van fontein en omgeving weinig ondersteunend is aan de kwaliteiten van het monument. De plek wordt gedomineerd door fietsenstalling, overvloedige terrassen, de pergola verkeerd niet in beste staat (palen verrot, dakjes gammel) en de verschillende onderdelen van het monument: muren, trappen, vijver, fontein en pleinverharding hebben achterstallig onderhoud. Daarnaast is de stedenbouwkundige setting in de tijd drastisch veranderd. Was de enscenering van monument, plein en bouwwerken juist bewust gericht op het westen met de scheiding naar een groot parkeerterrein. Nu kijkt het plein uit op de non-descripte ruimte van het busplein en keert het zich af tegen het nieuw ingerichte groene plein. Zo is ook de analyse van PoelmansReesink.

Bovenstaande laat zien dat de problematiek van het Gele Rijders Plein niet sec het monument betreft. Een gradueel oplopende reeks van ingrepen die tot verbetering van de omgeving van het monument leiden zou tot betere keuzes leiden. De voorliggende reeks van modellen is teveel gericht op vooral ruimtelijke ingrepen aan het monument zelf (alsof alleen daar het probleem ligt).

1. Vanuit die redenering is het evident dat er een oplossing gezocht moet worden voor het fietsparkeren. In de huidige situatie een groot obstakel in het gebruik en beleving van het plein. Twee varianten uit de studie lijken logisch: een ondergrondse oplossing aan de buspleinzijde (verdiepte fietsenstalling west) en de oplossing gecombineerd onder pergola. Een derde optie zou

een model met behoud van pergola, maar enkel het verlagen van de vloer tot een halfverdiepte, halfopen fietsenstalling kunnen zijn. Hiermee kan de beleving van pergola, vijver en kunstwerk in zijn essentie gehandhaafd blijven.
2. De ruimte die ontstaat door het uit het zicht halen van het fietsparkeren kan gebruikt worden om meer samenhang tussen oost en westzijde van het plein te creëren. Een verbindende pleininrichting (groen of stenig) kan maken dat het monument als gesamtkunstwerk letterlijk meer óp het plein komt te staan.
3. Vanuit de gedachte dat het monument leidend is, is er voor het q-team nu geen directe urgentie om de positionering van de pergola richting park te openen.
4. Het is de vraag of met schaalvergroting van pergola het plein niet juist nog meer wordt opgedeeld. Het is ook de vraag of de schaalvergroting de intrinsieke kwaliteiten van het kunstwerk niet teveel overschaduwen. Deze vraag geldt des te meer voor het toevoegen van een paviljoen.

Conclusie
Uitgaande van de intrinsieke kwaliteiten van het kunstwerk als totaal (dus fontein inclusief pergola e.o.) adviseert het kwaliteitsteam een tussenfase in te zetten. In deze fase kan nader onderzoek worden gedaan naar met name oplossingsrichtingen voor het fietsparkeren. Drie modellen lijken hier het onderzoeken waard: geheel ondergronds aan westzijde, onder pergola zonder dak, en onder pergola met dak. Bij dit onderzoek zou nadrukkelijk een gefundeerde mobiliteitsvisie betrokken moeten worden (duurzaamheid, toekomstbestendigheid, capaciteit etc.). Het verwijderen van het overvloedige fietsparkeren rondom het monument, gecombineerd met een duidelijke omranding (groen of steen) van het monument en enkele trefzekere ingrepen aan het monument zelf zou wel eens voldoende kunnen zijn om de plek een levendige nieuwe toekomst te geven. Dit vergt in de uitwerking een multidisciplinair team met architect, landschapsarchitect en cultuurhistorische deskundigheid. Wat betreft het kwaliteitsteam kan de uitkomst van dit alles zijn, dat er op subtiele, trefzekere wijze met respect voor het monument een gloednieuwe laag aan de plek wordt toegevoegd.

Namens het kwaliteitsteam,

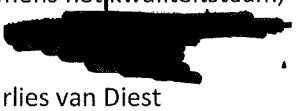

Marlies van Diest
Voorzitter

Beknopte weergave dialoog
1ste Ronde Tafel Gele Rijders Plein

Bijeenkomst	:	1ste Ronde Tafel gesprek Gele Rijders Plein
Gehouden op	:	20 januari 2020
Plaats	:	Royal Meeting te Arnhem
Aanwezig	:	Adem Yildirim, Nisantasi & klankbordgroeplid
		Ton Kuipers, Stichting Toekomst AKU Ensemble Arnhem
		Peter Neijenhuis, Stichting Toekomst AKU Ensemble Arnhem
		Marga van Mechelen, oud-bestuurslid OMDA
		René Janssen, eigenaar Royal
		Marcel van Empel, bewonersvereniging Arnhem 6811 & klankbordgroeplid
		Erik Wiessenberg, Arnhems Hart
		Eric Hulsebos, Stan&Co & klankbordgroeplid
		Renzo Koopmans, bewoner van de Doelenstraat & klankbordgroeplid
		Berbera Vogel-Prins, bewoner van de Bastionstraat & klankbordgroeplid
		Jan Reijnen, Erfgoed Vereniging Heemschut
		Henk Hoogeveen, Rijksdienst Cultureel Erfgoed
		Ryu Tajiri, erve Tajiri
		Bart Brouwer, erve Brouwer
		Marian van Hooij, Platform Binnenstad Arnhem
		Geert Elemans, Vertegenwoordiger Gele Rijders
		Piet van Dijk, Stadsschoon Arnhem
		Marielle Vrijkotte, erfgoed adviseur gemeente Arnhem
		Gijs Frencken, stadsbouwmeester gemeente Arnhem
		Alet Voskuil, evenementenmanager gemeente Arnhem
		Henk Velthorst, gebiedsbeheerder gemeente Arnhem
		Stefan van Aarle, VECA
		Wim Lavooij, stedenbouwkundige
		Johan Wolthuis, Stichting Jansbeek boven water
Organisatie	:	Martine Baar, dagvoorzitter gemeente Arnhem
		Theo Reesink, landschapsarchitect bureau Poelmans Reesink
		Arthur Borst, projectmanager gemeente Arnhem
		Monique Karman, projectsecretaris gemeente Arnhem

Vooraf

Op maandag 20 januari jl. heeft het 1ste Ronde Tafel gesprek plaatsgevonden over het Gele Rijders Plein. Bovenstaande mensen en organisaties waren hierbij aanwezig. De strekking van de presentaties en dialoog treft u aan in deze beknopte weergave van de bespreking. Dit document is geen letterlijk verslag van deze bijeenkomst.

Welkom

Dagvoorzitter Martine Baars heet iedereen welkom. Zij geeft aan blij te zijn met de opkomst. Dit geeft aan dat dat veel mensen zich betrokken voelen bij het Gele Rijders Plein. Er is in het verleden al veel gesproken over de toekomst van het Gele Rijders Plein. Er zijn inmiddels diverse stappen gezet. Voor het AKU monument en directe omgeving worden het 1ste kwartaal van 2020 vier ruimtelijke modellen

uitgewerkt. De gemeente organiseert nu deze Ronde Tafel gesprekken om input te krijgen voor de uitwerking van deze modellen. Het 1ste Ronde Tafel gesprek staat in het teken van kennismaken, delen van belangen, de analyse van de plek en de dialoog hierover. Tijdens het 2de Ronde Tafel gesprek is het de bedoeling dat de concept ruimtelijke modellen gepresenteerd worden en dat hier op gereageerd kan worden. De uiteindelijke keuze voor een model ligt bij de gemeente. Voor de Ronde tafel gesprekken zijn diverse partijen uitgenodigd die eerder hun mening hebben geuit over het Gele Rijders Plein/ AKU monument. Na deze korte inleiding wordt het programma van de bijeenkomst toegelicht.

Vertrekpunt en proces
Door de gemeentelijk projectmanager (Arthur Borst) van het Gele Rijders Plein wordt vervolgens een toelichting gegeven op het vertrekpunt voor de uitwerking van de ruimtelijke modellen en het proces hoe deze tot stand komen.

Redenen om het Gele Rijders Plein op te pakken waren/ zijn: de slechte staat van onderhoud van het monument, de verkeersfunctie is grotendeels vervallen, geen goede relatie met de stad, het beperkt functioneren van de pergola en de sociale veiligheid, het plein mist functionaliteit door het jaar heen, de fietsenstalling vormt een barrière, etc. In 2016 is het AKU monument aangewezen als Rijksmonument. In 2017 heeft de gemeenteraad van Arnhem onder andere besloten om de oostzijde van het plein te vergroenen, de fontein op te knappen mogelijk gecombineerd met een schaatsbaan, de pergola te verwijderen en onderzoek uit te voeren naar een invulling van de pergola en het fietsparkeren te verplaatsen (half verdiept). Inmiddels is de oostzijde vergroend. De restauratie van de fontein, de toekomst van de pergola en het fietsparkeren moeten nog uitgevoerd worden. In juni 2019 heeft er een evaluatie van de roomdivider (gele kubus) plaatsgevonden. In de bijbehorende raadsbrief is aangegeven dat de invulling van de pergola uitgewerkt gaat worden, gecombineerd met een half verdiepte fietsenstalling, en dat de kosten hiervan inzichtelijk gemaakt worden. In november 2019 heeft de gemeenteraad besloten om ook een model uit te werken voor restauratie van het gehele AKU monument (dus ook de pergola).

De opgave die er nu ligt is om enkele (vier) ruimtelijke modellen te maken voor het AKU monument en de aangrenzende openbare ruimte. Deze ruimtelijke modellen worden tevens financieel doorgerekend. En deze ruimtelijke modellen worden beoordeeld. De gemeente heeft het Arnhemse bureau Poelmans Reesink gevraagd deze ruimtelijke modellen op te stellen in het 1ste kwartaal van 2020. Tezamen met de financiële doorrekening en beoordeling worden deze ter besluitvorming voorgelegd aan het College van B&W en de gemeenteraad.

Voorstelronde
Tijdens de voorstelronde wordt door alle aanwezigen aangegeven wie ze zijn, welke belangen zij vertegenwoordigen, wat de betrokkenheid tot op heden is bij het AKU monument/ Gele Rijders Plein en wat de verwachtingen zijn voor deze Ronde Tafel gesprekken.

Presentatie AKU fontein
Vervolgens wordt door Theo Reesink van bureau Poelmans Reesink een presentatie over het AKU monument gegeven. Hierin wordt uitvoerig ingegaan op het AKU monument, de plek hiervan in de stad, de context van de wederopbouwperiode, de monumentale waarden van het monument, etc. Ook wordt hierbij ingegaan op onderwerpen die nadrukkelijk aandacht behoeven zoals de veranderingen in de

verkeersstructuur in de omgeving, de geslotenheid van de pergola, de barrierewerking van de keermuren en de fietsenstalling, de staat van onderhoud van het monument. Daarbij wordt ook aandacht gegeven aan mogelijkheden qua half verdiept fietsparkeren, een duurzame toekomst voor het monument, verhoogde vloer in de fontein, kansen in de omliggende openbare ruimte, etc..

Dialoogronde
Na deze presentatie, en een voedzame pauze met veel nadere kennismaking, volgt de dialoog in vijf rondes.

1. Bestaand gebruik van het AKU monument
Positief: Arnhem heeft 2 wederopbouwpleinen, de Markt en het Gele Rijders Plein. Daar mag Arnhem trots op zijn. Het AKU monument is een gesammtskunstwerk, alles is door Tajiri en Brouwer in samenhang ontworpen. Het kunstwerk van Tajiri is origineel in zijn ontwerp en staat voor nieuw leven en (weder)opbouw). De fontein is in goede staat. Het grondplan van het monument is ingenieus. Het Gele Rijders Plein is een goede plek in de Arnhemse binnenstad voor ontmoeten, een plek om af te spreken. Nieuwe bedrijven hebben de afgelopen jaren het Gele Rijders Plein een nieuwe dynamiek en betekenis gegeven. Het Gele Rijders Plein en het AKU monument hebben een belangrijke waarde. Het is een belangrijk onderdeel op de route door de stad en die route krijgt meer waarde door het AKU monument.

Negatief: Oorspronkelijk is het Gele Rijders Plein ontworpen als autoplein, dat heeft de plek van het AKU monument geïsoleerd (muur en keermuurtjes). De muurtjes zijn onderdeel van het monument maar maken het monument minder toegankelijk. Door de fietsenstalling wordt dit versterkt. Anno 2020 en naar de toekomst toe vraagt het om betere verbindingen met de omgeving (vergroende oostzijde en het Jansplein). De fontein heeft alleen in de zomermaanden een functie, de rest van het jaar is het een plek zonder functie. De verlichting in de fontein is verwijderd. Onderzocht moet worden wat de mogelijkheden zijn voor aan- en of uitlichten van de fontein. De pergola van het AKU monument is gesloten en in zichzelf gekeerd. Dit belemmert de gewenste ontmoetingsfunctie. De pergola functioneert in die zin niet als ontmoetingsplek. Er wordt aangegeven dat er veel overlast is omdat de plek donker en gesloten is. De huidige pergola is daarom niet toekomstbestendig. De fietsenstalling is functioneel gewenst maar ruimtelijk op de huidige plek niet wenselijk. Het AKU monument is in slechte staat door achterstallig onderhoud. De keitjesbestrating (in tegels) is onderdeel van het monument maar is beschadigd en lastig begaanbaar. De toegankelijkheid wordt belemmert door veel niveauverschillen. Dit beperkt ook de gebruiksmogelijkheden en functionaliteit van het monument. Vooral voor minder validen en kinderwagens is het monument ontoegankelijk. De positie van het huidige openbare toilet op het plein wordt als beperkend gezien. Het mooie verhaal van het monument, het geschenk van AKU aan de stad Arnhem, is niet meer zichtbaar.

2. Gewenst toekomstig gebruik van het AKU monument
Het AKU monument/ Gele Rijders Plein moet naar de toekomst toe versterkt worden als plek voor ontmoeting. Dat was ook de oorspronkelijke gedachte, maar door de veranderende fysieke omgeving heeft dit een veel minder prominente plek gekregen. Door vrijwel alle aanwezigen wordt aangegeven dat het Gele Rijders Plein en het AKU monument een succes kunnen worden wanneer deze ontmoetingsfunctie weer een prominente plek gaat krijgen.

Het Gele Rijders Plein en ook het AKU monument is een goede locatie voor kleinschalige evenementen. Een mix tussen rust (oostzijde) en reuring (westzijde). De vergroende oostzijde is hier al op ingericht. Ook het AKU monument kan hier veel meer op inspelen. Door bijvoorbeeld de pergola te verbeteren qua toegankelijkheid. Dit bevordert de gebruiksmogelijkheden van deze ruimte. Hier kunnen wellicht ook kleinschalige markten gehouden worden. Ook zou het een goede plek zijn waar je publieke debatten kan organiseren (agora/ speakerscorner). Daarnaast worden er mogelijkheden gezien om een tijdelijke openlucht expositieruimte te realiseren. Ook wordt aandacht gevraagd voor het mogelijk realiseren van een klimaatplein, waarbij ook het festival Future City benoemd wordt.

Om het gebruik van het gehele Gele Rijders Plein voor evenementen te bevorderen is het essentieel dat er goede aansluitingen qua elektra, water en afvoer worden gerealiseerd. Als belangrijk aandachtspunt wordt tevens genoemd het beheer van het plein. Gesuggereerd wordt om dit in overleg met de ondernemers rondom het plein goed vorm te geven.

Tevens is gesproken over de fontein. Onderzocht kan worden hoe de fontein het gehele jaar door meer een gebruiksfunctie kan hebben. Een schaatsbaan in de fontein wordt door de aanwezigen als niet realistisch gezien vanwege de beperkte omvang van de fontein en de combinatie water/ ijs. De bak is echt veel te klein om een fatsoenlijke schaatsbaan te maken. Een tijdelijke schaatsbaan over de fontein, met meer ruimte, is een optie. Een verhoogde vloer gecombineerd met een fontein biedt ook meer mogelijkheden voor kleinschalige evenementen het gehele jaar door.

De fietsenstalling heeft een belangrijke functie en moet echt blijven op het plein. De huidige locatie werkt belemmerend. Een half verdiepte fietsenstalling lijkt een goede oplossing. Daarbij moet wel zorgvuldig onderzocht worden of dit het lijnenspel en de samenhang van het totale monument niet negatief beïnvloed.

Nadrukkelijk wordt aandacht gevraagd voor een goede verlichting van het plein en het AKU monument. Het oorspronkelijke ontwerp had een lichtplan en ontwerp. Bij een nieuwe toekomst voor het plein is het essentieel dat dit meegenomen wordt.

Verder wordt ook aangegeven dat een goede inpassing van de terrassen rondom het AKU monument gewenst is. Daarbij wordt aangegeven dat de huidige bestrating van veldkeitjes in combinatie met terrassen niet ideaal is. Ook wordt door sommigen aangegeven dat het gewenst is de ruimte direct rondom de fontein vrij te houden. In het ontwerp lijkt het verstandig om rekening te houden met openbare zones en semi-openbare zones waar de terrassen geplaatst kunnen worden.

Samengevat is de essentie van bovenstaande dialoog de vraag hoe het Gele Rijders Plein en het AKU monument weer een betekenis kan krijgen als (ontmoetings)plek in de stad voor nu en de toekomst. De vergelijking wordt gemaakt met vrijkomende monumentale kerkgebouwen. Bij een nieuwe functie/ tijd kan ook een transformatie van het monument horen. Een goed voorbeeld hiervan is de Eusebiuskerk. Over het vraagstuk van de mate van behoud & restauratie danwel transformatie van het AKU monument bestaan tijdens de dialoog verschillende inzichten. In de ruimtelijke modellen die de volgende keer gepresenteerd worden, en de dialoog daarover, zal dit terugkomen.

3. Relatie AKU monument met de binnenstad, met name met de looproute richting Jansplaats.
De fietsenstalling en de muren blokkeren de looproute en verbinding met de binnenstad. De muren blokkeren ook de zichtlijnen. Om een beter gebruik te realiseren is het gewenst dat het plein meer bij de binnenstad betrokken wordt. Door de nieuwe ondernemingen aan het plein en de dynamiek die dit geeft wordt dit alleen maar benadrukt. Het is dus wenselijk dat de huidige fietsenstalling wordt verwijderd en de blokkerende werking van de muren wordt opgeheven.

Oorspronkelijk waren de muren bedoeld als afscheiding van het autoverkeer. De muren vervullen nu een bescherming voor spelende kinderen bij de fontein, maar dat is alleen bij mooi weer. De muren zijn onderdeel van het monument.

De doorgang van het Gele Rijders Plein naar het Jansplein is smal, donker en slecht onderhouden. De fietsen die daar geplaatst worden belemmeren de zichtlijnen en de verbinding. Het voelt bijna als een 'muizengaatje' de binnenstad in.

Ook de huidige ligging van het fietspad vormt een barrière. Het is een idee om deze wat verder van de gevels af te leggen en meer terrasruimte te creëren aan de gevel. Dan worden de horecaondernemingen aan de stadszijde meer bij het Gele Rijders Plein betrokken.

4. Relatie AKU monument met de parkzijde
De verbinding tussen het AKU monument en de vergroende oostzijde is belangrijk voor het slagen van het plein. Het is gewenst dat de huidige barrierewerking wordt opgeheven. De ruimte van de pergola zou een soort podium voor de stad kunnen worden. Het zou een podium kunnen zijn voor culturele en/ of kleinschalige evenementen. Belangrijk voor een podiumfunctie is tevens de mogelijkheid tot een overkapping. Het plein heeft reuring door het hele jaar heen nodig. Ook bij slechter weer.

5. Duurzaamheid, hoe restaureer je een rijksmonument met oog voor een duurzame toekomst?
Voor een succesvolle vergelijking voor een duurzame toekomst van het AKU monument wordt wederom de relatie gelegd met de Eusebiuskerk. Aan dit Rijksmonument zijn ingrijpende moderne ingrepen aangebracht om de kerk gereed te maken voor de toekomst. Dit alles is met het uiterste respect voor het monument gedaan. Daarbij moet gekeken worden naar het gebruik en de waarde van het monument. Je wilt ook de generatie van nu de kans geven om iets toe te voegen aan dit monument. Aangegeven wordt dat kerken die nu niet meer in gebruik zijn, niet worden gerestaureerd. Het is van belang dat ook in de toekomst monumenten duurzaam kunnen worden gebruikt.

Qua duurzaamheid wordt verder aangegeven dat het wenselijk is dat de fonteinbak niet elk jaar geschilderd hoeft te worden. Gesuggereerd wordt om ruimte voor zonnepanelen te creëren. Ook wordt aangegeven dat wellicht Led verlichting toegepast kan worden. Arnhem is de stad van de energietransitie. Waterstof is de toekomst. Is dit op één of andere manier mogelijk op het Gele Rijders Plein? Ook wordt een klimaatplein gesuggereerd en plasticvrije evenementen.

Beknopte weergave dialoog
2de Ronde Tafel

Gele Rijders Plein

Bijeenkomst	:	2de Ronde Tafel gesprek Gele Rijders Plein
Gehouden op	:	20 februari 2020
Plaats	:	Royal Meeting te Arnhem
Aanwezig	:	Ton Kuipers, Stichting Toekomst AKU Ensemble Arnhem
		Peter Neijenhuis, Stichting Toekomst AKU Ensemble Arnhem
		René Janssen, eigenaar Royal
		Marcel van Empel, bewonersvereniging Arnhem 6811 & klankbordgroeplid
		Erik Wiessenberg, Arnhems Hart
		Erik Hulsebos, Stan&Co & klankbordgroeplid
		Renzo Koopmans, bewoner van de Doelenstraat & klankbordgroeplid
		Louise Garming, bewoner & Klankbordgroeplid
		Berbera Vogel-Prins, bewoner van de Bastionstraat & klankbordgroeplid
		Jan Reijnen, Erfgoed Vereniging Heemschut
		Henk Hoogeveen, Rijksdienst Cultureel Erfgoed
		Ryu Tajiri, erve Tajiri
		Bart Brouwer, erve Brouwer
		Marian van Hooij, Platform Binnenstad Arnhem
		Geert Elemans, Vertegenwoordiger Gele Rijders
		Gijs Frencken, stadsbouwmeester gemeente Arnhem
		Alet Voskuil, evenementenmanager gemeente Arnhem
		Henk Velthorst, gebiedsbeheerder gemeente Arnhem
		Wim Lavooij, stedenbouwkundige
		Johan Wolthuis, Stichting Jansbeek boven water
Organisatie	:	Martine Baar, dagvoorzitter gemeente Arnhem
		Theo Reesink, landschapsarchitect bureau Poelmans Reesink
		Arthur Borst, projectmanager gemeente Arnhem
		Monique Karman, projectsecretaris gemeente Arnhem

Vooraf

Op donderdag 20 februari jl. heeft het 2de Ronde Tafel gesprek plaatsgevonden over het Gele Rijders Plein. Bovenstaande mensen en organisaties waren hierbij aanwezig. De strekking van de presentaties en dialoog treft u aan in deze beknopte weergave van de bespreking. Dit document is geen letterlijk verslag van deze bijeenkomst.

Welkom, door Martine Baar, dagvoorzitter.
Dagvoorzitter Martine Baar heet iedereen welkom. We blikken kort terug op het 1ste Ronde Tafel gesprek en nemen door hoe deze 2de bijeenkomst is opgezet.
De gemeentelijke projectmanager Arthur Borst geeft aan dat als er iets mist in de verslaglegging (of iets wordt hierin niet herkent) dan kan dit gemaild worden aan Monique Karman, projectsecretaris. Dit wordt dan als bijlage aan de beknopte weergave gevoegd.
De presentaties die deze avond worden getoond zullen ook aan deaanwezigen worden toegestuurd per e-mail.

Vertrekpunt en proces, door Arthur Borst, projectmanager Gemeente Arnhem
Door de gemeentelijke projectmanager wordt kort nog eens het vertrekpunt doorgenomen.
2016: Aanwijzing tot rijksmonument
2017: Raadsbesluit:
• Oostzijde vergroenen en ruimte voor Jansbeek
• Opknappen fontein met mogelijk ijsbaan
• Verwijderen van de pergola + onderzoek naar (bebouwing) als roomdivider
• Verplaatsen fiets parkeren, langzaam verkeer
2019: roomdivider/ placemaking en evaluatie
• Opdracht uitwerken modellen en fiets parkeren

Motie november 2019: Ook een model uitwerken voor alleen restauratie van gehele monument (ook pergola)

Vervolgproces

Fase	Definitiefase (Q1 '20)	Ontwerpfase	Voorbereidingsfase	Realisatiefase
Product	- afrondend onderzoek ruimtelijke modellen	- ontwerp/ restauratieplan - ontwerp herinrichting maaiveld	- technische uitwerking - vergunningen - aanbesteding	- restauratie - realisatie - herinrichting maaiveld

Raadsbesluit

• Uitwerken en beoordelen van 4 ruimtelijke modellen (invloed op rijksmonument en openbare ruimte)
• Financiële doorrekening van modellen
• 2 ronde tafel gesprekken: input/ meningen ophalen
• Besluitvorming B&W/ gemeenteraad (Q2 2020)

Terugblik 1ste Ronde Tafel gesprek, door Arthur Borst, projectmanager Gemeente Arnhem
Uit het 1ste Ronde Tafel gesprek zijn 6 punten gekomen die de rode draad vormen voor een nieuw perspectief voor het AKU monument op het Gele Rijders Plein:

1. Plek voor ontmoeten en evenementen
2. Verbinding met Jansplein en oostzijde van het Gele Rijders Plein
3. Oplossing voor fiets parkeren en route
4. Duurzaam monument en plein voor de toekomst
5. Verbeteren van de sociale veiligheid
6. Discussie behoud en transformatie monument.

Posters van ieder model zijn in de ruimte opgehangen en alle aanwezigen krijgen gedurende het programma de gelegenheid op die posters opmerkingen te plaatsen bij deze punten.

Presentatie structuurontwerp, door Theo Reesink, bureau Poelmans Reesink.
De presentatie gaat uitgebreid in op de historie van het Gele Rijders Plein, de kernwaarden van het monument, de ruimtelijke kenmerken, het gebruik en de fietsenstalling.
De kernwaarden van het monument vormen de leidraad van dit onderdeel van de presentatie.

- Totaalkunstwerk
- Ontmoetingsplek voor de stad
- Viereenheid: Maat, schaal, verhouding, compositie
- Binnen versus buiten, omkaderen
- Materialisatie

De 4 concept modellen die worden gepresenteerd zijn:

1. Restauratie

Fietsen op het maaiveld op de huidige plek op het plein.
Middels beelden loopt Theo Reesink met de aanwezigen door model 1. In dit model worden alle componenten van het monument gerestaureerd zonder dat deze worden aangepast. Wel wordt de optie van het weghalen van de muur van open stenen onderzocht, dit ten behoeve van de transparantie.

2a. Restauratie & transformatie

Half verdiepte fietsenstalling & pergola
Middels beelden loopt Theo Reesink met de aanwezigen door model 2. In dit model wordt een half verdiepte fietsenstalling onder de pergola gepresenteerd. De fietsenstalling voldoet aan de capaciteitsbehoefte, is goed begaanbaar en voorzien van de maximale hoeveelheid natuurlijk (dag) licht, onder andere door (her)gebruik van de open stenen. Door deze half verdiepte fietsenstalling komt de pergolavloer, en daarmee ook de pergola 60 cm omhoog en met het openen van de pergola naar de oostzijde wordt er een podiumfunctie voor het plein gecreëerd. In het structuurontwerp is het plafond van de fietsenstalling naar buiten geopend voor meer licht en is de boom, die ook in het oorspronkelijke ontwerp zich in het midden bevond, teruggebracht. De basaltmuren worden geopend naar de binnenstad.

2b. Restauratie & transformatie

Half verdiepte fietsenstalling & verhoogde pergola
Middels beelden loopt Theo Reesink met de aanwezigen door model 2b. Dit model is gelijk aan model 2a op alle componenten, met dit verschil dat de pergola zelf wordt verschaald. Dit ten behoeve van de

open ruimte en licht en een grotere doorkijk van luwte naar reuring en visa versa. De podiumfunctie krijgt in dit model nog meer 'smoel' door de pergola door te trekken naar de oostzijde waardoor er een gedeeltelijk overdekt podium ontstaat. De basaltmuren worden geopend naar de binnenstad.

3. Restauratie en transformatie

Half verdiepte fietsenstalling & dak

Middels beelden loopt Theo Reesink met de aanwezigen door model 3. Dit model is gelijk aan model 2 op alle componenten, met dit verschil dat de pergola wordt vervangen door een dak en wordt verhoogd.

4. Restauratie en transformatie

Half verdiepte fietsenstalling & paviljoen

Middels beelden loopt Theo Reesink met de aanwezigen door model 4. Dit model is gelijk aan model 2 op alle componenten, met dit verschil dat de pergola wordt vervangen door een paviljoen. Het paviljoen heeft een 'stoere' uitstraling. Belangrijk in dit model is wel de juiste permanente invulling van het paviljoen.

De vragen, opmerkingen en meningen op- en over de modellen die tijdens en na de presentatie van de 4 modellen worden opgebracht worden genoteerd op de posters in de ruimte en zijn verwerkt in onderstaande beknopte weergave van de dialoog.

Beknopte weergave dialoog

Hieronder volgt een beknopte weergave van de dialoog. De diverse adviezen en verkregen input geven geen eenduidige richting. Er zijn voorstanders van een minutieuze restauratie, maar ook van een noodzakelijke geachte modernisering. In het uiteindelijke onderzoek naar ontwerprichtingen/ modellen worden zo veel mogelijk van de kennis en overwegingen uit de discussie verwerkt om zo de raad een verantwoorde keuze over de uitwerkingsrichting te laten maken. Het betreft een onderzoek op hoofdlijnen. Na de keuze voor een variant kan in de uitwerking van het ontwerp veel detail worden toegevoegd. In de basis wordt met de keuze van een variant 'de denkrichting' (het concept op hoofdlijnen) vastgelegd zodat de kaders zijn bepaald voor de verdere uitwerking.

Model 1: Restaureren

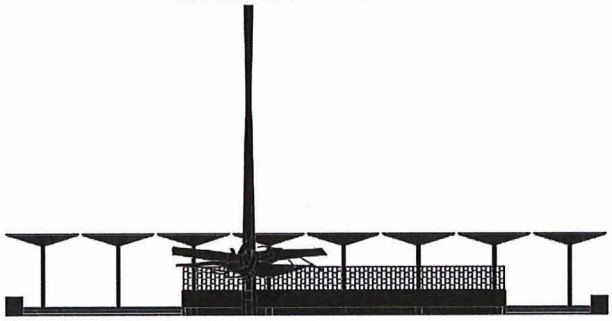

Restauratie van het monument in de huidige vorm. Fiets parkeren blijft op het maaiveld.

1. Plek voor ontmoeten en evenementen

Argumentatie voor model 1

- Gefaseerde restauratie voor het monument mogelijk. Eerst het monument volledig kunnen restaureren (fase1) en daarna de gebruikswaarde aanpassen (fase 2).

- Het monument is een cadeau aan de stad, juist om er prettig te verblijven. Volgens sommige aanwezigen moeten we daar goed voor zorgen en daarom in de oorspronkelijke vorm moeten laten.

Argumentatie tegen model 1

- Is alleen restaureren niet tekort doen aan wat het Gele Rijders Plein echt nodig heeft. In het najaar en de winter gebeurt er niets op dit plein.
- Essentieel voor het houden van evenementen op deze locatie zijn permanente voorzieningen zoals water en elektriciteit.

2. Verbinding met de omgeving

Argumentatie voor model 1

- De bedoeling van de kunstenaar van het monument was de mensen die daar verbleven een beschermd gevoel te geven, een gevoel van intimiteit, dat zou gerespecteerd moeten worden. Verbinding met de omgeving is daarbij onnodig.

Argumentatie tegen model 1

- De context van het monument in de omgeving is veranderd, en sluit niet meer aan. De omgeving is totaal anders dan bij het ontwerpen en bouwen van het monument en nu 'werkt' het monument niet meer in de nieuwe omgeving.
- Toegankelijkheid voor minder validen is in de huidige situatie onvoldoende en alleen restaureren gaat dat niet oplossen.
- Het fiets parkeren vormt een grote barrière tussen het monument en de binnenstad
- Het monument is donker en introvert en niet uitnodigend naar de omgeving
- De muur met open stenen en de zwarte muur werken als een barrière op de toegankelijkheid en de transparantie naar de omgeving.

3. Fiets parkeren en route

Argumentatie voor model 1

- Als de fietsen boven maaiveld blijven zullen de financiële voordelen aanzienlijk zijn.

Argumentatie tegen model 1

- Alle aanwezigen zijn het eens dat de fietsenstalling op de huidige plek in de huidige vorm, met de huidige route niet gehandhaafd dient te worden. De huidige fietsenstalling op de huidige plek dient te verdwijnen. Deze vormt een te grote barrière.
- Voorgesteld wordt om de fietsenstalling te verplaatsen elders op het plein, los van het monument. Een exacte locatie kan door de aanwezigen niet worden aangewezen maar de ruimte tussen het AKU monument en het busstation wordt genoemd. Dit werd aan tafel 'model 5 genoemd'.

4. Duurzaam monument/ plein

Argumentatie voor model 1

- Bij een volledige restauratie van het monument behoeven er geen nieuwe materialen gebruikt te worden, is duurzaam.

Argumentatie tegen model 1

- De fonteinbak in de huidige vorm moet ieder jaar opnieuw worden geverfd. Dit is in het geheel niet duurzaam

5. Verbeteren sociale veiligheid

Argumentatie voor model 1

- Als het monument volledig wordt gerestaureerd en de originele verlichting wordt teruggeplaatst dan zal de sociale veiligheid positief worden beïnvloed.

Argumentatie tegen model 1

- De huidige situatie zorgt voor onvoldoende sociale veiligheid op het Gele Rijders Plein. Bij restauratie van het monument zou de verlichting onder de pergola geplaatst moeten worden. Ook de verlichting in de fontein zou terug moeten worden geplaatst, of indien nog aanwezig, moeten worden hersteld.
- Verlichting en camera's zouden moeten helpen maar zijn als maatregel zeker onvoldoende om de sociale veiligheid te verbeteren en te waarborgen voor de toekomst. Hiervoor zullen meer ingrijpende maatregelen noodzakelijk zijn.
- De sociale veiligheid zal toenemen als er meer reuring komt op het plein gedurende het hele jaar. Als we het monument alleen restaureren zal die reuring niet ontstaan.

6. Renovatie/Transformatie monument

Argumentatie voor model 1

- Het monument is in lijnen en samenspel van de verschillende componenten precies zoals het behoort te zijn. De ontwerper en kunstenaar hebben het zo ontworpen. Daar moet je niets aan veranderen, alleen restaureren. Het ontwerp is goed zo.

Argumentatie tegen model 1

- Alleen restaureren is een gemiste kans om het plein te verbeteren. De fontein en het kunstwerk van Tajiri zou behouden kunnen worden in de originele staat maar de pergola en de rest van het monument kan aangepast worden naar de moderne tijd en moderne wensen.

Model 2a, Restaureren en transformeren

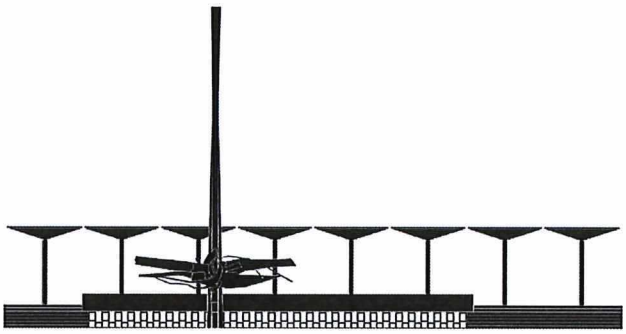

1. Plek voor ontmoeten en evenementen

Argumentatie voor model 2a

- De bereikbaarheid en begaanbaarheid van het monument worden beter door de aanpassingen. .
- Aanpassingen zijn nodig om het plein meer te openen voor en naar de omgeving en geschikter te maken voor evenementen en hiermee de gebruiksfunctie positief te beïnvloeden.

Argumentatie tegen model 2a

- Alle aanpassingen verstoren het originele lijnenspel van het monument en dat is niet wenselijk.
- Alle componenten zijn gerelateerd en aanpassingen verstoren de balans.
- Door de verhoging verslechterd de relatie tussen pergola en fontein nog meer.

2. Verbinding met de omgeving

Argumentatie voor model 2a

- Transparantere doorkijk van luwte naar reuring en visa versa. Doorbreken van de basalt muurtjes maakt het monument meer open naar de omgeving. Het openen van de pergola aan oostzijde geeft de pergola meer een podiumfunctie.

Argumentatie tegen model 2a

- Het is onnodig on de pergola een podium functie geven. Dit is niet de bedoeling geweest van de ontwerper.
- De pergola is ongeschikt als podium. Te klein en te laag en de ruimte onder en rond de pergola staat goede organisatie in de weg.

3. Fiets parkeren en route

Argumentatie voor model 2a

- Een half verdiepte fietsenstalling met voldoende daglicht, goed begaanbaar, voldoende capaciteit en bewaakt is zeer wenselijk op het Gele Rijders Plein.

Argumentatie tegen model 2a

- De pergola komt met 60 cm omhoog en dat verstoort het lijnenspel van het monument.
- Een half verdiepte fietsenstalling is enorm kostbaar

4. Duurzaam monument/ plein

Argumentatie voor model 2a

- De fontein moet dringend worden gerestaureerd en is nu al niet meer origineel. Kunnen we de gehele fontein niet vervangen door een nieuwe duurzamere fontein die geschikt is voor zomer - en winter activiteiten?

5. Verbeteren sociale veiligheid

Argumentatie voor model 2a

- Het meer openen van het monument zal naast verlichting en camera's de plek minder aantrekkelijk maken voor ongewenste activiteiten.
- Als er mogelijkheden worden gecreëerd voor meer reuring op het plein zal de overlast en sociale onveiligheid afnemen

6. Renovatie/Transformatie monument

Argumentatie voor model 2a

- We willen de generatie van nu kans geven iets toe te voegen aan het monument. Als een monument niet meer wordt gebruikt, wordt het niet meer gerestaureerd. De gebruikswaarde is dus essentieel.

Argumentatie tegen model 2a

- Aangegeven wordt dat model 2a zorgt voor aantasting van de kernwaarden van het monument

Model 2b, Restaureren en transformeren

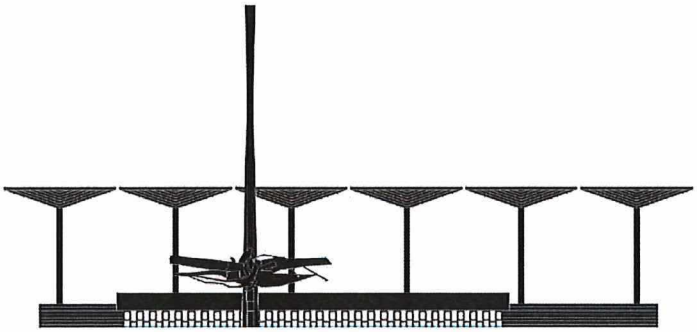

1. Plek voor ontmoeten en evenementen

Argumentatie voor model 2a

- De verhoogde pergola zorgt voor meer 'luchten ruimte in het monument. De pergola krijgt nog evidenter een podiumfunctie door de hoogte maar ook door het openmaken naar de oostzijde en het doortrekken over de trap.

5. Verbeteren sociale veiligheid

Argumentatie voor model 2a

- Meer licht, licht en ruimte maakt het monument nog minder aantrekkelijker voor ongewenste activiteiten. Meer mogelijkheden voor evenementen geeft meer reuring en ook dat zal bijdragen aan de sociale veiligheid.

6. Renovatie/Transformatie monument

Argumentatie tegen model 2a

- Alle verhoudingen, relaties, afhankelijkheden en lijnen zijn losgelaten in dit model. Het gesammtkunstwerk is geen gesammtkunstwerk meer.

Model 3, Restaureren en transformeren

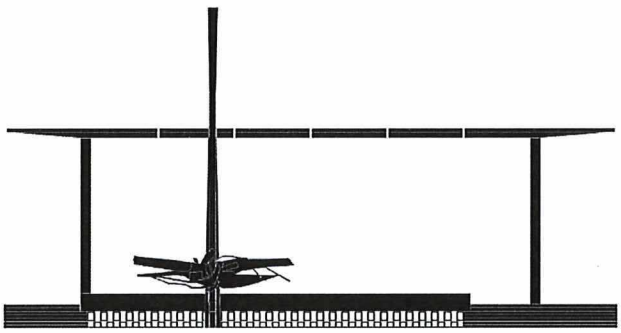

Vrijwel alle aanwezigen zijn van mening dat dit model niet het geschikte model is voor het plein.

Model 4, Restaureren en transformeren

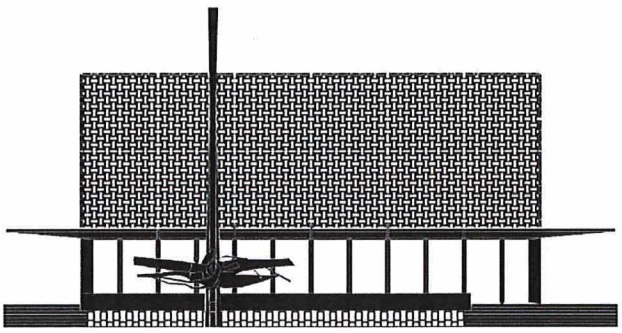

Vrijwel alle aanwezigen aanwezig zijn van mening dat het plaatsen van een paviljoen niet het juiste model is voor het plein. Het experiment met de gele kubus heeft dit ook uitgewezen. De invulling van het paviljoen zou permanent en zeer aantrekkelijk moeten zijn wil dit model kunnen werken. Door het weer 'dicht' te zetten zal de sociale veiligheid negatief beïnvloed blijven.

De fietsenstalling blijkt tijdens deze Ronde Tafel een groot aandachtspunt. Hieronder nog een aantal punten op dit onderwerp:

- Er is geen variant met een fietsenstalling volledig verdiept onder de pergola om de volgende redenen:
    - ✓ De hellingbaan in en uit wordt dan te steil
    - ✓ Onderzoek wijst uit dat geheel verdiepte fietsenstallingen slecht worden gebruikt.

- Een goede fietsenstalling geeft reuring en een extra functie aan het plein

- Beheer van een half verdiepte fietsenstalling moet goed georganiseerd zijn. Wie beheert de fietsenstalling? Wat wordt er georganiseerd voor het fiets parkeren van de omwonenden? Wat zijn de openingstijden? Vooral de vraag omtrent openingstijden leidt tot veel vragen en issues die opgelost dienen te worden.

Afsluiting, door Theo Reesink en Arthur Borst
Arthur bedankt alle aanwezigen voor hun input en geeft aan dat zij zullen worden geïnformeerd over het vervolg van het proces. De diverse adviezen en verkregen input geven geen eenduidige richting. Er zijn voorstanders van een minutieuze restauratie, maar ook van een noodzakelijke geachte modernisering. In het uiteindelijke onderzoek naar ontwerprichtingen/ modellen worden zo veel mogelijk van de kennis en overwegingen uit de discussie verwerkt om zo de raad een verantwoorde keuze over de uitwerkingsrichting te laten maken. Het betreft een onderzoek op hoofdlijnen. Na de keuze voor een variant kan in de uitwerking van het ontwerp veel detail worden toegevoegd. In de basis wordt met de keuze van een variant 'de denkrichting' (het concept op hoofdlijnen) vastgelegd zodat de kaders zijn bepaald voor de verdere uitwerking.

Van: **Arthur Borst** [redacted]
Onderwerp: FW: Uitnodiging Ronde Tafel 2
Datum: 20 mei 2020 12:15
Aan: [redacted]

Van: Renzo Koopmans [redacted]
Verzonden: vrijdag 21 februari 2020 11:19
Aan: Monique Karman <monique.karman@arnhem.nl>
CC: Arthur Borst <arthur.borst@arnhem.nl>; Theo Reesink <t.reesink@poelmansreesink.nl>
Onderwerp: Re: Uitnodiging Ronde Tafel 2

Beste mensen,

Nogmaals dank voor de bijeenkomst gisteren. Gister werd de uitnodiging gegaan om eea via mail nog door te geven. Omdat ik het idee heb dat de pro-Aku club nogal drammerig was in hun emotionele betogen, leek het mij handig om mijn zegje nog even te bevestigen per mail.

Hoewel ik van mening ben dat het geheel een verloederd sta in de weg is en beter naar het openluchtmuseum had kunnen verhuizen, blijkt dat helaas geen optie.
Het oorspronkelijke idee 1 is dan wat mij betreft uitgesloten. Door de fietsenstelling op het maaiveld en de dichte muren rondom de pergola blijft het een vreselijke plek.
Optie 5 (optie 1B) opent in dat op zich meer de pergola. En met de meneer van dat idee ben ik het eens: het toegankelijk en open maken van de pergola is het begin. Er moet alsnog werk en moeite verricht worden om het ding te gebruiken. Het blijft een onding. En hoe meer open het is (muren weg dus) hoe meer het bij beide delen van het Gele rijdersplein gebruikt kan worden.

Gister op de weg naar huis heb ik nogmaals gekeken. De room divider (met de mooie stenen) blokkeert het geheel. De zwarte muur bij de fontein ook. En daarmee is optie 2 A/B wat mij betreft alsnog een prima optie. Als de gehele pergola verhoogd wordt maar de zwarte muur bij de fontein gaat weg, is er helemaal geen barrière. Integendeel, dat is nu met de zwarte muur ook.

Optie 3 had ik een mooi alternatief gevonden als het plafond een soort moderne twist van de huidige pergola zou zijn maar nu is het gewoon een simpel dak. Optie 4 is stoer. Maar als er niet permanent (lees dagelijks) iets in de ruimte te doen is (horeca, museum) dan is het geen echt alternatief.

Tot slot wil ik nog even kwijt dat ik vind dat ik het idee heb dat de (om ze maar even zo te noemen) de tegenstanders liters water bij de wijn moeten doen en de voorstanders het liefst hebben dat de wereld is zoals 60 jaar geleden. Ik denk dat als je de fontein met pilaar en kunstwerk behoud maar de pergola moderniseert dat het een fantastische mix van oud en niet is. De wereld en ook arnhem is in ontwikkeling. Daar moet zo'n groot kunstwerk geen rem in zijn!

Groet, Renzo

> Op 12 feb. 2020, om 13:37 heeft Monique Karman <monique.karman@arnhem.nl> het volgende geschreven:

Van: **Arthur Borst** [redacted]
Onderwerp: FW: Uitnodiging Ronde Tafel 2
Datum: 20 mei 2020 12:13
Aan: [redacted]

Van: Marcel van Empel Arnhem681[redacted]
Verzonden: donderdag 20 februari 2020 21:33
Aan: Monique Karman <monique.karman@arnhem.nl>; Arthur Borst <arthur.borst@arnhem.nl>; 'Theo Reesink' <t.reesink@poelmansreesink.nl>
Onderwerp: Re: Uitnodiging Ronde Tafel 2

Hallo allemaal,
dank voor de 2e ronde tafel gesprek, jammer dat er veel vanuit emotie werd gesproken maar ook wel logisch met sommige persoonlijke/ familie belangen.
Graag wil ik opmerken en of toevoegen bij de opmerkingen

- in optie 5 of 1b of de atoomschuilkelder meegenomen kan worden als optie voor fietsenstalling.
- de kelder van workstation voor fietsenstalling
- of er een mogelijkheid is, iets van de parkeerruimte bij dadawan achter van fietsenstalling te kunnen gebruiken/pachten? (erg out of the box hoor)

Nogmaals dank voor de zeer levendige soms te emotionele ronde tafel gesprekken en complimenten voor de verzorging, was erg lekker vanavond.

groet mars
Arnhem6811

Op 12-2-2020 om 13:37 schreef Monique Karman:

> Beste betrokkenen bij het Gele Rijders Plein,
>
> Graag willen wij u uitnodigen voor het tweede Ronde Tafelgesprek.
> Wij hopen u weer te ontvangen op **donderdag 20 februari om 16.00 uur** in Royal Meeting, de King Zaal.
> Willemsplein 46 te Arnhem.
> In de bijlage stuur ik u een beknopte weergave van de dialoog in het 1ste Ronde Tafelgesprek.
>
> Het programma dat wij hebben opgesteld is als volgt:
> 16.00 uur: inloop met koffie & thee
> 16.30 uur: welkom, opening en terugblik op het 1ste Ronde Tafelgesprek
> 16.45 uur: presentatie van ruimtelijke modellen
> 17.30 uur: pauze, met lichte maaltijd
> 18.00 uur: dialoog
> 19.15 uur: afsluiting

Van: **Arthur Borst**
Onderwerp: FW: 2de Ronde Tafel gesprek 20 februari 2020, Gele Rijders Plein
Datum: 20 mei 2020 12:15
Aan: [redacted]

Van: Erik Wiessenberg [redacted]
Verzonden: dinsdag 12 mei 2020 7:41
Aan: Monique Karman <monique.karman@arnhem.nl>; Arthur Borst <arthur.borst@arnhem.nl>; 'Theo Reesink' <t.reesink@poelmansreesink.nl>
Onderwerp: RE: 2de Ronde Tafel gesprek 20 februari 2020, Gele Rijders Plein

Goedemorgen allemaal,

Een belangrijke punt mis ik in deze (te late) notulen helaas. En dat is de toegankelijkheid voor mindervaliden en ouderen.
We hebben meermaals aangegeven dat hier ook naar gekeken moet worden en ook ingepast moet worden.

Daarnaast waren er meer belangrijke punten aangegeven die ik mis in deze notulen. Alhoewel er veel gezegd en ook
besproken is mis ik toch de hoofdlijnen die door René werden aangegeven als zijnde model 5 welk omarmd werd door
de aanwezigen.

Ben benieuwd naar het voorstel die de raad c.q. wethouder zal krijgen maar vrees weer voor een ronde tafelgesprek.

Met vriendelijke groeten,
Erik Wiessenberg,
Voorzitter Bewonersgroep Arnhems Hart,
Tel: [redacted]

ArnhemsHart.nl

Van: Monique Karman <monique.karman@arnhem.nl>
Verzonden: woensdag 6 mei 2020 18:04
Aan: Arthur Borst <arthur.borst@arnhem.nl>; 'Theo Reesink' <t.reesink@poelmansreesink.nl>; Monique Karman <monique.karman@arnhem.nl>
Onderwerp: 2de Ronde Tafel gesprek 20 februari 2020, Gele Rijders Plein

Goedemiddag allen,

RONDETAFELGESPREKKEN GELE RIJDERSPLEIN JANUARI EN FEBRUARI 2020

Opmerkingen van Erfgoedvereniging Bond Heemschut. Stichting Toekomst AKUEnsemble Arnhem en Erven Brouwer Tajiri bij de verslaggeving van de Ronde tafelgespreken die plaatsvonden in januari en februari 2020. Verzameld 19 mei 2020.

Jan Reijnen Commissie Gelderland Erfgoedvereniging Bond Heemschut

We hebben enige maanden geleden een tweetal uitvoerige bijeenkomsten / rondetafelgesprekken gehad over de fontein en omgeving. Hier waren vele belangrijke partijen aanwezig. Als ik de gedachten van deze twee uitvoerige bijeenkomsten mag samenvatten dan komt dat neer op de conclusie dat de meerderheid van de aanwezigen voor het behoud is van fontein en pergola. Op het eerste verslag was geen reactie mogelijk bij de vaststelling ervan. Is de verslaglegging van deze bijeenkomsten wel in orde? Ik denk van niet. Ik heb de indruk dat er wat gemarchandeerd is, waar de uitkomst van het gesprek niet overeenstemde met wat de ambtenaren daarvan gehoopt hadden. Een kleine minderheid van de aanwezigen vond gedeeltelijke sloop en aanpassing van de pergola wel acceptabel en de meerderheid van deze bijeenkomsten vond dat juist niet. Als we dergelijk bijeenkomsten houden met alle specialisten en betrokkenen, gaan we er dan van uit dat de mening van de een meerderheid - niet van een krappe, maar een ruime meerderheid - gerespecteerd moet worden en een plaats moet krijgen in de verslaggeving? Het lijk mij van wel. Zo niet, dan hebben we tijdens de twee rondetafelgesprekken eigenlijk voor niks zitten denken en spreken met elkaar.

Peter Nijenhuis Stichting Toekomst AKU-ensemble Arnhem

De 'beknopte weergave dialoog 2e rondetafelgesprek' is geen weergave van hetgeen er werd besproken. Het is een lange opsommingen van argumenten voor en tegen verschillende ontwerpvarianten.

Wat uit de verf komt is dat vrijwel alle niet-ambtelijke aanwezigen voor het behoud van de pergola zijn en tegen sloop, zoals voorgesteld in ontwerpvarianten 3 en 4.

Wat niet uit de verf komt, is dat het met name de aanwezige ambtenaren voor variant 2a en/of 2b pleiten, dat wil zeggen het verwijderen en doorbreken van muren en het verhogen van de vloer van de pergola omwille van de sociale veiligheid, de mogelijkheid om een fietsenkelder onder de pergola aan te leggen en van de pergola een evenementenpodium te maken.

De vertegenwoordigers van de Erven Brouwer/ Tajiri, Wim Lavooij, Erfgoedvereniging Bond Heemschut, Stichting Toekomst AKU-ensemble en Open Monumentendag nemen een ander standpunt in. De argumenten daarvoor komen in de 'Beknopte weergave', niet echt naar voren. Volgens de laatstgenoemden gaat het bij fontein en pergola om een modernistisch ontwerp dat door het zeer afgewogen gebruik van minimale middelen een maximaal visueel effect trachtte te bereiken. Bepalend daarbij is de verhouding tussen de horizontale pilaar in de fontein en de horizontale lijn van het dak boven de pergola. Het verhogen van de vloer van de pergola(en dus ook het verhogen van de daklijn) en het wegbreken van voor het ontwerp essentiële muren en muurdelen, zou het karakteristieke van ontwerp en

uitvoering teniet doen. Om die reden pleiten de Erven Brouwer-Tajiri etc. voor ontwerp voorstel 1: restauratie.

Wat in de 'Beknopte weergave' verder ontbreekt is de niet onbelangrijke opmerking van de vertegenwoordiger van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Henk Hoogeveen. Wat hem betreft houdt de grens van het toelaatbare op bij ontwerp 2b. Volgens dat ontwerp 2b komt er een fietsenstalling onder de pergola en wordt de pergola opgehoogd. Voor Henk Hoogeveen is dat echt het maximaal toelaatbare en alleen als daardoor daadwerkelijk bepaalde problemen worden oplost en het dus een betekenisvolle ingreep is. Hij tekende daarbij aan dat zijn voorkeur uitgaat naar ontwerpvoorstel 2a.

Niet onbelangrijk lijk mij hetgeen naar voren werd gebracht door René Janssen, eigenaar van Royal. Die verliet al vrij snel de bijeenkomst, maar lanceerde voor vertrek zijn idee om de pergola te behouden en een fietsenkelder niet onder de pergola aan te leggen, maar aan de westkant van het waterbassin. Wat 'behoud' voor Janssen inhoudt werd echter niet helemaal duidelijk. Tijdens het eerste rondetafelgesprek pleitte Janssen juist voor sloop van de pergola. De vertegenwoordiger van Stan & Co leek voor behoud van de pergola te zijn, maar pleitte niettemin voor de sloop van de zwarte tegelmuur, trappen en andere onderdelen van de pergola.

Dat de omwonenden tijdens de avond niet echt enthousiast werden van een aangepaste pergola als podium voor evenementen is uit het verslag niet op te maken. De opmerkingen die Jan Reijnen van Erfgoedvereniging Bond Heemschut aan het begin van de avond wilde maken over de aard van het verslag van het eerste rondtafelgesprek – hetgeen hem werd belet, hij werd verzocht om ze per mail in te dienen - zijn tenslotte ook niet terug te vinden.

Ton Kuijpers Stichting Toekomst AKU-ensemble Arnhem

OPMERKINGEN DIE GEMAAKT ZIJN TIJDENS DE VERGADERING;
Er is tijdens de vergadering een "MODEL 1a" toegevoegd; Waarbij de fietsenstalling een ondergrondse plek moet krijgen. Velen waren het erover eens dat de plek gevonden kan worden tussen waterbak en Willemsplein. Uiteraard met behoud van het te renoveren terras.

ad 1. argumentatie voor model 1
toevoegen;
* Verwijderen van fietsenparkeerplaats .
* Bij renovatie moeten aansluitingen voor water en elektriciteit gemaakt worden!
* herfst en winter kan passend gebruik gemaakt worden van het monument, bv. specialiteiten markt.
* Een onderzoek naar het gebruik van de vijver als ijsbaan is wenselijk.

2. verbinding met de omgeving
argumentatie voor model 1;
de verbinding met de omgeving is altijd de essentie geweest, kijk naar openheid en ligging. Echter door verval, misbruik en het plaatsen van een fietsenstalling waardoor toegang vanaf Jansplein niet meer mogelijk was is verbinding verbroken. Ook een toilet voor het monument draagt niet bij tot de beleving ervan.

argumentatie tegen model 1.
de argumenten zijn alle oneigenlijke argumenten;
* De omgeving is zonder aandacht voor het monument veranderd, fietsenstalling en toilet, onderhoud!
* De toegankelijkheid is vrij eenvoudig aan te passen zonder het monument wezenlijk aan te tasten.
* Het monument is donker omdat alle verlichting eruit gesloopt is zonder dat de Gemeente hier ooit iets aan gedaan heeft!
* Fiets parkeren was in het oorspronkelijke plan nooit voorzien en is door incapabel bestuur toegevoegd.
* De open stenen wand geven een doorkijk naar het Gele Rijdersplein maar is ook een soort room-divider.
* De zwart betegelde rand (geen muur) biedt een luierplek en positieve hangplek voor iedereen als de zon schijnt! (en dat gebeurt steeds vaker!!)

4 Duurzaam monument.
* Met inachtneming van de steeds grotere behoefte aan koeling voor de stad is het van belang dat de fonteinen zo lang mogelijk in werking blijven!
* De noodzakelijkheid van het ieder jaar schilderen wordt betwijfeld. Het is de vraag of dit de originele uitvoering is.

5. Verbeteren sociale veiligheid.
Argumentatie tegen model 1.
De hele paragraaf getuigd van een negatieve houding van de schrijvers! Het valt te betwijfelen of een stralend en compleet hersteld kunstwerk met verlichting, werkende en verlichte waterpartij, onveilig is.....!
Dit is het zeker niet geweest gezien de vele gemaakte foto's en het gebruik als expositieruimte bij kunstmanifestaties.
De reuring komt dan vanzelf.

6 Renovatie/Transformatie monument.
deze tekst is wel heel bijzonder!! er staat iets helemaal verkeerd;
het is precies andersom;
ALS EEN MONUMENT NIET WORDT GERESTAUREERD (LEES ONDERHOUDEN) DAN WORDT HET INDERDAAD NIET MEER GEBRUIKT!!

Afsluiting.
Na...."In het uiteindelijke onderzoek naar" ontbreekt het woord "renovatie"

Erven Brouwer / Tajiri - Reactie op het verslag van het tweede ronde tafel gesprek, 15 mei 2020

Na het eerste ronde tafel gesprek was het niet mogelijk correcties op het verslag aan te geven. Dit heeft tot gevolg dat bij het tweede ronde tafel gesprek conceptmodellen worden gepresenteerd waarbij men zich kan afvragen of de bepaalde uitgangspunten wel een correcte weergave zijn van het eerste ronde tafel gesprek. De wijze waarop de restauratie geïntroduceerd wordt in de tekst van Model 1, is een restauratie met beperkingen.

Op pagina 3 van het tweede ronde tafel verslag staan de verkorte versies van de diverse modellen te lezen. '.....

De 4 concept modellen die worden gepresenteerd zijn:

1 Restauratie
Fietsen op het maaiveld op de huidige plek op het plein. Middels beelden loopt Theo Reesink met de aanwezigen door model 1. In dit model worden alle componenten van het monument gerestaureerd zonder dat deze worden aangepast. Wel wordt de optie van het weghalen van de muur van open stenen onderzocht, dit ten behoeve van de transparantie. .....'

In deze korte introductie tekst voor Model 1 wordt duidelijk dat de uitgangspunten die bepaald zijn, niet overeenkomen met de oorspronkelijke opdracht van restauratie van het gehele rijksmonument zoals die door de gemeente was gesteld:

-Te lezen is bij 'Belangrijke opgaven en conclusies' in de Raadsbrief van 11 juni 2019, dat er tot tweemaal toe vermeld wordt 'het verwijderen van de fietsenstalling'! -In de 'Aangenomen motie, aanvulling raadsvoorstel AKU-fontein' van 13 november 2019 wordt het college verzocht met een voorstel te komen waarin de kosten en mogelijkheden voor restauratie van het gehele monument uitgewerkt zijn. In de aangenomen motie rept men met geen woord over een fietsenstalling.

Het is voor iedereen duidelijk dat de fietsenstalling geen onderdeel is van het rijksmonument de AKU-fontein! Dat nu bij 'Model 1. Restauratie 'Fietsen op het maaiveld op de huidige plek op het plein', is toegevoegd als uitgangspunt voor het tweede ronde tafel gesprek, is alleen al daarom zeer opmerkelijk. De conclusie is namelijk dat een van de redenen waarom de AKU-fontein niet kan functioneren, is vanwege de fietsenstalling die een obstructie vormt voor de toegankelijkheid en de gewenste verbinding met het Jansplein.

Een oplossing wordt geboden in Model 5 die ontstond tijdens dit tweede ronde tafel gesprek. In dit verslag komt Model 5 verder niet meer voor, behalve als bijzin bij één van de argumenten.

Tijdens de bespreking van de modellen werd duidelijk dat de meerderheid van de externe genodigden zich hierin niet kon vinden en er sprake moest zijn van Model 1b. Restauratie van het gehele monument (zonder fietsenstalling).

Nu wordt in dit verslag van het tweede ronde tafel gesprek geen melding gemaakt Model 1b (die conform is aan de opdracht zoals omschreven in de Raadsbrief van 11 juni 2019). De argumenten vóór Model 1b worden her en der verstrooid ondergebracht in de tekst van Model 1.

In de derde zin van de introductie tekst van Model 1 staat:

'In dit model worden alle componenten van het monument gerestaureerd zonder dat deze worden aangepast.' Aangezien die componenten niet apart benoemd worden, vragen wij ons af wat de restauratie precies inhoudt, zoals het ontwerp uit 1961 - dus inclusief alle elementen die door de jaren heen verwijderd zijn?

Ook de laatste zin van de introductietekst van Model1: ‘Wel wordt de optie van het weghalen van de muur van open stenen onderzocht, dit ten behoeve van de transparantie.’

Hier wordt vooraf een aantasting verondersteld van een specifiek element van het rijksmonument. De muur met open stenen is onderwerp bij punt 2. Verbinding met de omgeving (pag 5), daar worden de argumenten voor en tegen besproken.

Bij het toekomstig presenteren van de ‘hapklare brokken’ aan de gemeenteraad waaruit deze zal gaan kiezen, wordt men naar onze mening bij Model 1 (met het behoud fietsenstalling) vooraf al op het verkeerde spoor gezet door een introductietekst die het monument tekort doet.

Deze voorstelling van zaken is voor de 'erven van’ onverteerbaar. Wij meenden deel te nemen aan een onderzoek waarbij het uitgangspunt is dat men respectvol omgaat met de waarde en vooral de betekenis van dit rijksmonument, een top honderd monument van de Wederopbouw.

Alleen een serieuze en zorgvuldige restauratie die past bij het bijzondere rijksmonument met dito betekenis komt voor ons in aanmerking.

Bart Brouwer Ryu Tajiri Namens erven Brouwer / Tajiri

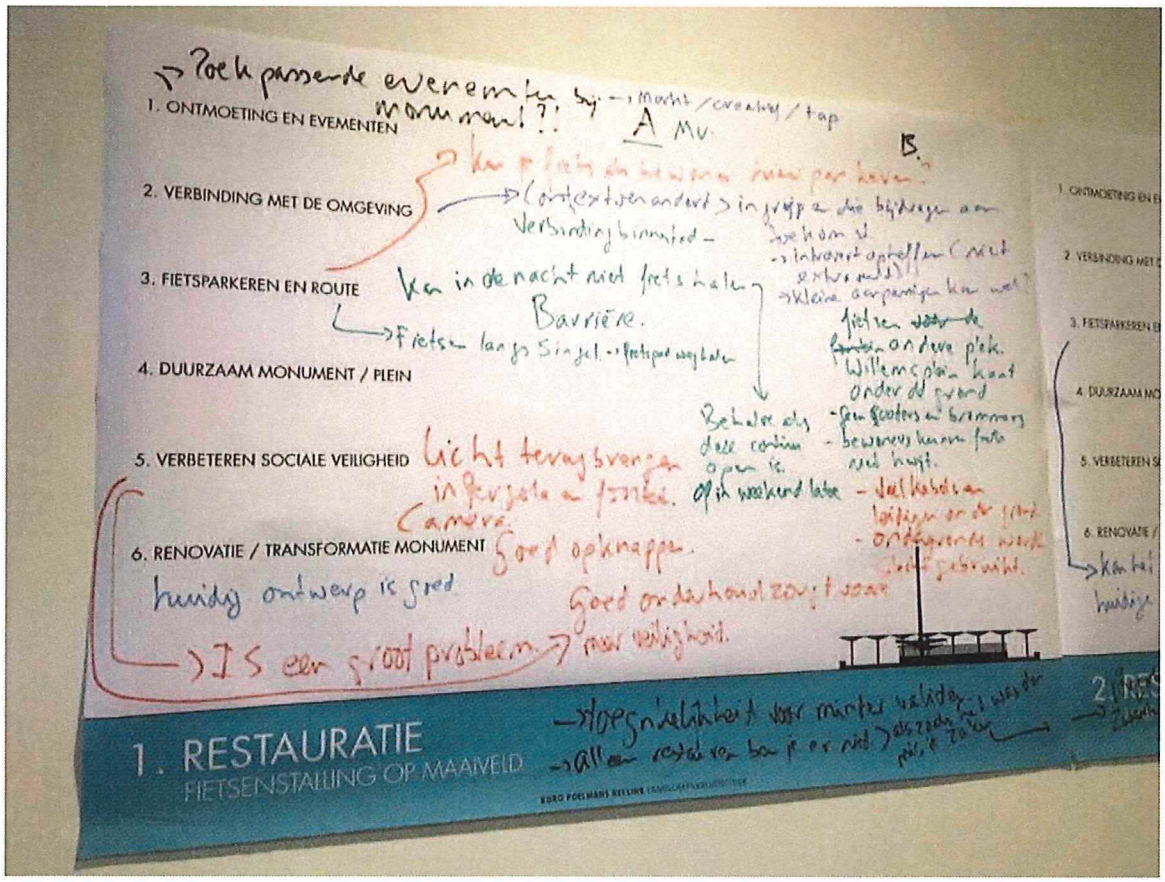

Aantekeningen op discussie poster Model 1 tijdens de 2de tafel ronde gesprek, febr 2020

Het A.K.U.-monument te Arnhem

rchitecten

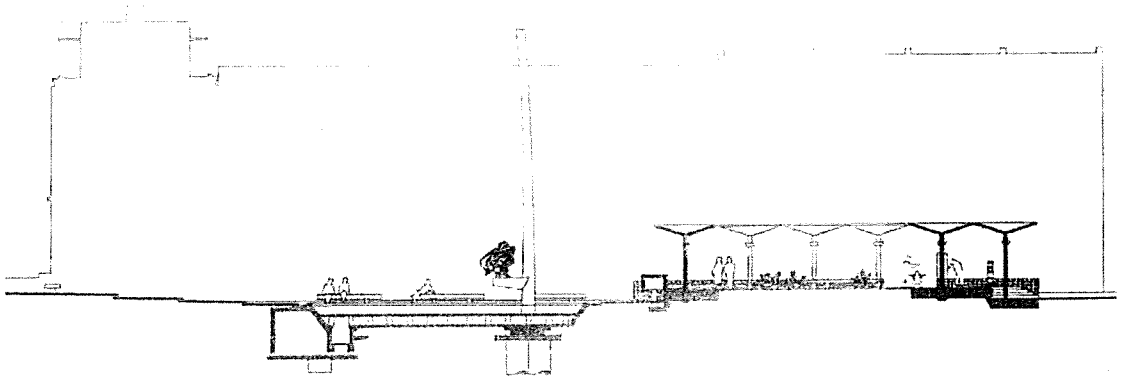

oorsnede, 1 : 500.

Overzicht. Hoewel deze foto betrekkelijk kort na de opening werd genomen is dit wat de belangstelling van het publiek betreft vrijwel het mooi weer een normaal beeld (foto De Kreuk)

Ontwerp doorsnede, 1961

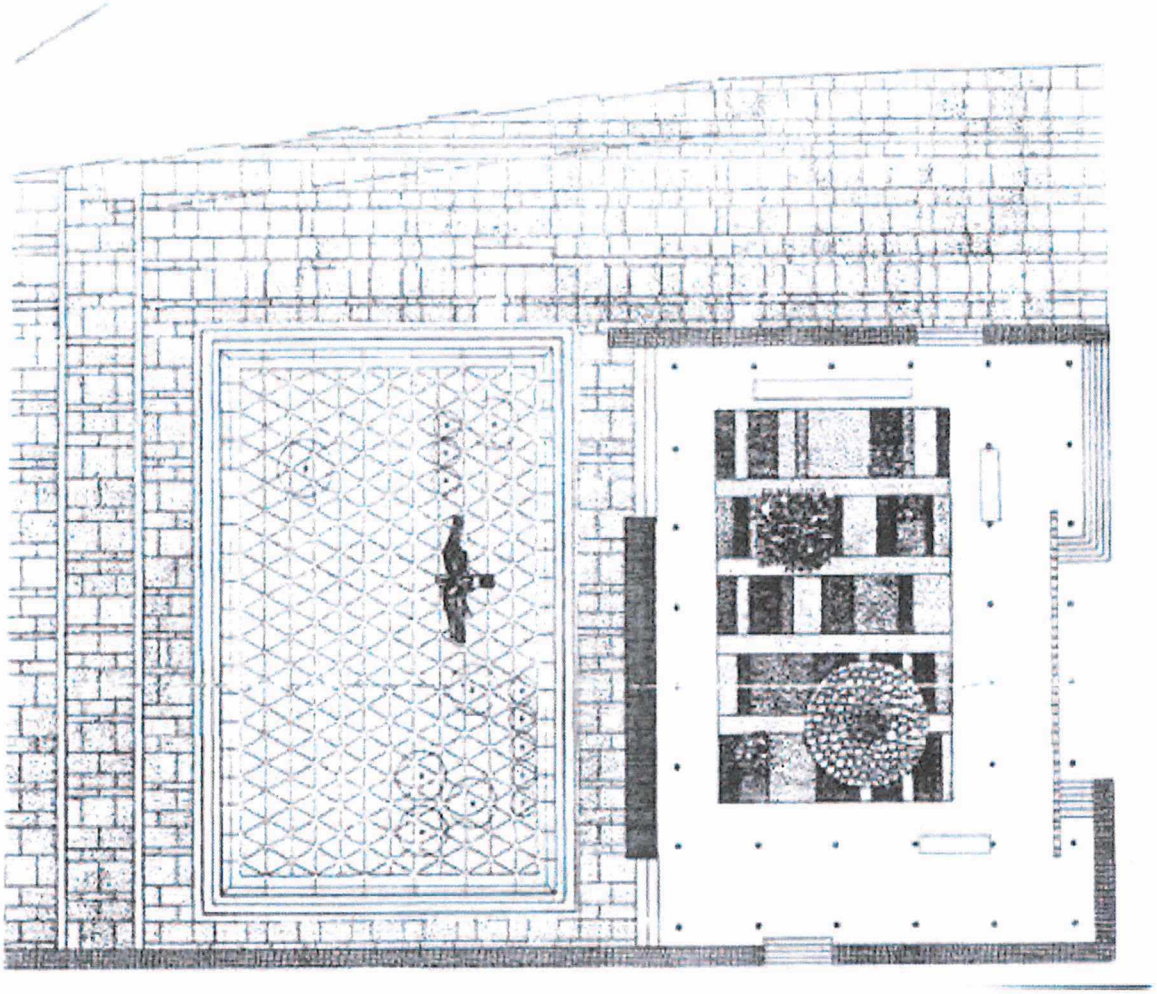

Het tekening ontwerp met de diverse elementen, (links afgesneden)

De uitvoering en het gebruik in de beginjaren

Het gebruik in recentere jaren

Toegankelijkheid van de pergola achterzijde. Het kamerscherm van de opengewerkte stenen is transparant en creëert een intieme omgeving in de pergola zoals het bedoeld is in het ontwerp

Gemeente Arnhem

T.a.v. de heer A. Borst

via email arthur.borst@arnhem.nl

Betreft: **advies herbestemming AKU Fontein**

Geachte heer Borst, beste Arthur,

Met betrekking tot de voorgenomen herbestemming van het AKU monument in Arnhem is onlangs aan de Gereformeerde Kerk Arnhem (Koepelkerk) gevraagd – als eigenaar van Gele Rijdersplein 1, Jansplein 36 en Jansplein 60 – om schriftelijk advies uit te brengen op uw onderzoek naar de ontwerprichtingen en daarbij onze voorkeur aan te geven.

Advies / voorkeur

Na de ontwerpen te hebben bestudeerd heeft **variant 2a** onze voorkeur. Door deze variant ontstaat volgens ons een betere aansluiting tussen het monument en de entree van de binnenstad. In deze variant wordt de fietsenkelder naar het westen gesitueerd. Dit heeft sterk onze voorkeur omdat daardoor de zichtlijnen vanuit de zuidzijde (begin Gele Rijdersplein en Janspoort/Jansplein) aantrekkelijker wordt. Een pluspunt is tevens de mogelijkheid om onder de pergola door te kijken naar het groenpark aan de oostzijde. Daarnaast wordt door variant 2a voorkomen dat winkelend publiek c.q. bezoekers van horeca gelegen aan de zuidzijde niet tegen de hellingbaan van de fietsenkelder aankijken.

Bovenstaande in acht neming adviseren wij u om voor variant 2a te kiezen. We hebben daarbij nog wel een opmerking over het toekomstig beheer van de fietsenstalling. Op zondagochtenden wordt door onze leden veelvuldig gebruik gemaakt van de huidige gratis fietsenstalling bij het monument. We roepen u op om de nieuwe fietsenstalling ook vanaf zondagochtend 09.00 uur toegankelijk te maken en gratis beschikbaar te stellen voor uw burgers.

Namens de Commissie van Beheer van de Gereformeerde Kerk te Arnhem,

[redacted]

Robert van Dijk

Voorzitter Commissie van Beheer

PORTAAL

Notitie

Aan Gemeente Arnhem – Arthur Borst (senior projectmanager)
Van Portaal – Isham Adams (asset manager)
Datum 15 april 2020
Betreft Advies AKU monument

Aanleiding

Met betrekking tot de toekomst c.q. invulling van het AKU monument te Arnhem is onlangs aan Portaal gevraagd - als eigenaar van de naastgelegen woningen - om schriftelijk advies uit te brengen over het 'onderzoek naar ontwerprichtingen voor het AKU monument'.

Achtergrond

In onderstaand kader is een deel van de door u op 3 april 2020 per email verstrekte informatie weergegeven aangaande de achtergrond en het onderzoek naar mogelijke ontwerprichtingen.

> Voor het Gele Rijders Plein en het AKU monument zijn in het verleden al veel plannen gemaakt. In 2017 heeft de raad van de gemeente Arnhem een besluit genomen over de toekomst van het Gele Rijders Plein en is geld ter beschikking gesteld om dit plan uit te voeren. Inmiddels is de oostzijde van het plein, waar ooit de parkeerplaats was, vergroend en opnieuw ingericht. Ook is geëxperimenteerd met tijdelijke bebouwing en placemaking op de plek van de pergola, die onderdeel uitmaakt van het AKU monument. De gemeenteraad heeft in 2017 ook besloten om de AKU fontein te renoveren, indien mogelijk gecombineerd met een ijsbaan. Onderdeel van dat besluit is het verwijderen van de pergola en het realiseren van een half verdiepte fietsenstalling mogelijk gecombineerd met bebouwing. In 2019 heeft bureau Poelmans Reesink hier al een eerste aanzet voor een ruimtelijke verkenning voor gedaan. In november 2019 heeft de gemeenteraad besloten dat ook de variant 'behoud en renovatie van het gehele AKU monument' (dus met behoud van de pergola) moet worden toegevoegd.
>
> *Proces onderzoek ontwerprichtingen*
>
> Medio december 2019 is door bureau Poelmans Reesink gestart met het onderzoek. Onderdeel hiervan waren diverse gesprekken met onder andere de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, Team Monumenten & Welstand, het Kwaliteitsteam Zuidelijke Binnenstad en de Klankbordgroep Gele Rijders Plein. Daarnaast zijn er ook twee zogenoemde Ronde Tafel gesprekken georganiseerd waar de dialoog is aangaan met betrokkenen bij het AKU monument. De diverse adviezen en verkregen input geven geen eenduidige richting. Er zijn voorstanders van een minutieuze restauratie, maar ook van een noodzakelijk geachte modernisering. In dit uiteindelijke onderzoek naar ontwerprichtingen zijn zo veel mogelijk kennis en overwegingen uit de discussie verwerkt om de raad een

verantwoorde keuze over de uitwerkingsrichting te kunnen laten maken. Het betreft een onderzoek op hoofdlijnen. Na de keuze voor een variant kan in de uitwerking van het ontwerp veel detail worden toegevoegd. In de basis wordt met de keuze van een variant 'de denkrichting' (het concept op hoofdlijnen) vastgelegd zodat de kaders zijn bepaald voor de verdere uitwerking.

Advies/voorkeur

De beoogde plannen hebben - voor zover we kunnen inschatten - in geen van de voorgestelde varianten, nadelige gevolgen voor de naastgelegen in ons eigendom zijnde woningen.

In de huidige situatie vormt met name de fietsenstalling een belemmerende factor voor de verbinding tussen de AKU fontein en de poort naar het Jansplein. Om deze verbinding te bevorderen/bewerkstelligen gaat onze voorkeur uit naar een oplossing waarbij de fietsenstalling elders wordt gesitueerd. In onze optiek is een elegante oplossing hiertoe, de verplaatsing van de fietsenstalling naar de oostzijde, waarbij deze half verdiept onder de huidige pergola komt liggen.

Van de voorgestelde ontwerprichtingen hebben varianten 3a en 3b de voorkeur, omdat hierbij tevens het aantal kolommen van de huidige pergola wordt teruggebracht, hetgeen de esthetiek en de multifunctionaliteit in gebruik ten goede komt.

We vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

SANSA
BUSINESS

College van B & W Gemeente Arnhem en
Wethouder de heer H. de Vroome
Postbus 9029
6800 EL ARNHEM

Betreft : plannen Gele Rijdersplein en AKU Fontein

Arnhem, 18 maart 2020

Geacht College, geachte heer de Vroome,

Namens Royal, Stan & Co en Popocatepetl vragen wij uw aandacht voor onze grote zorgen over de toekomst van het Gele Rijdersplein.

Wij hebben deelgenomen aan een 2-tal Ronde Tafel bijeenkomsten over de toekomstige invulling van het Gele Rijdersplein. Tijdens deze bijeenkomsten zijn er 4 mogelijke modellen gepresenteerd over een toekomstige invulling. Met deze 4 modellen die er nu voor het Gele Rijdersplein liggen benutten we in de verste verte niet de potentie die het plein heeft om hier echt een plein van ontmoeting en reuring te maken, een van de uitgangspunten welke de Gemeente Arnhem nastreeft.

De richting die uit de Ronde Tafel bijeenkomsten naar voren lijkt te komen, luidt:
"Blijf af van het monument. Restaureer het."

We hebben juist nu de kans de mogelijkheden volop te benutten en het monument toekomstbestendig te maken. Echter wij vrezen dat in grote lijnen alles bij het oude zal blijven en dat we over enkele jaren ons opnieuw moeten buigen over de vraag hoe we het plein aantrekkelijker kunnen maken en wat we met de pergola en fontein aan moeten. Aan de gewenste reuring, ook in de winter wanneer de fontein is afgesloten, kan nauwelijks invulling worden gegeven.

Ook dient het plein van alle kanten voor iedereen goed bereikbaar en bovenal toegankelijk zijn. Dat wordt het niet in de modellen die nu voorliggen. Sterker: het voorstel om de pergola te verhogen zorgt voor een nieuw obstakel. Wil je kleine evenementen op het podium houden, dan is een hek rondom het podium nodig om te voorkomen dat mensen eraf vallen. En als podium voor een band is de oppervlakte veel te groot. Een hek of andere fysieke afscheiding maakt ons inziens het monument niet aantrekkelijker.

Verder wordt er onvoldoende oplossing geboden voor het stallen van fietsen. Wanneer je de fietsenstalling op het GRP-plein wilt handhaven, zal deze geïntegreerd moeten worden in de totaaloplossing. De criteria die aan het gebruik van een fietsenstalling zijn echter totaal verschillend aan die van het GRP plein. Een fietsenstalling dient makkelijk bereikbaar en toegankelijk te zijn, gratis, duidelijk zichtbaar etc.. Als deze criteria goed zijn ingevuld, dan kun je ook gaan handhaven om het gebruik te stimuleren en "wild" parkeren in te perken.

Sansa Business B.V.
[redacted]

Kortom een nieuw GRP plein, met reuring en plezier vraagt om:
- Een zomer en winterinvulling, jaarrond
- Spontaan gebruik, goede bereikbaarheid en toegankelijkheid
- Een geïntrigeerde fietsenstalling, niet onder de pergola.

Wij hebben het gevoel dat we hiermee roepende in een woestijn zijn. Om het pleingedeelte een levendig karakter te kunnen geven, adviseren wij de gemeente om te kijken naar de mogelijkheden die dit plein biedt. Het wemelt momenteel van hindernissen die een klein of groot evenement in de weg staan. We hebben nu de kans de mogelijkheden volop te benutten

Deelnemers aan de Ronde Tafel gesprekken, die niet in Arnhem wonen, hier vrijwel nooit komen, hebben alleen maar oog voor het herstel van het Monument. Maar laten we eerlijk zijn. Hoe belangrijk het monument ook is, het is nu en ook nooit een publiekstrekker geweest. En in onze ideeën blijft het voor 80 procent in tact en blijven alle onderdelen op het plein aanwezig.
Wij denken dat je met een gewaagder plan waarbij onderdelen van het monument een andere plek op het plein krijgen wel reuring kunt creëren. Wij zien mogelijkheden voor ruimte voor evenementen, terrassen en ontmoeting.

Ons voorstel is, welke wij graag mondeling toelichten, om het trapsgewijs aflopende gedeelte van het plein, ter hoogte van het toilet, egaal te maken. Het eind kan middels een afstapje of via een helling verbinding krijgen met de waterbak met fontein en de terrassen. Haal waar mogelijk muurtjes en banken weg of verplaats die. De fietsenstalling kan onder de waterbak van de fontein en het voorterrein gemaakt worden. Daar is ruimte en de toegang ertoe kun je logisch laten aansluiten op het fietspad.
Onder de pergola hoeft geen nieuw fysiek obstakel in de vorm van een podium te komen.
Nog gewaagder is het om het monument van Tajiri te verplaatsen naar een ander deel van het plein. Dan ontstaat op die plek ruimte voor ontmoeting en dans bij een evenement. Daarnaast blijft er verbinding tussen pergola en fontein wat het gebruik van het monument zal versterken. Het argument dat je van het monument af moet blijven staat haaks op het plan om een ander deel van het monument, de pergola, op te hogen. In dat geval dient immers de pergola eerst geheel te worden afgebroken, waarna het vervolgens is af te wachten in welke staat de pergola terugkeert.

Wij brengen ons standpunt naar voren omdat wij ons distantiëren van de 4 modellen voor aanpassing/behoud van het Gele Rijdersplein, die tijdens de Ronde Tafel gesprekken zijn genoemd en gesteund. Tijdens deze bijeenkomsten hebben wij, mede vanwege het grote aantal aanwezige 'betrokkenen', onvoldoende kans gezien om ons idee over het voetlicht te brengen. Wij vragen ons af hoe zwaar welke stem van welke betrokkene weegt.

Sansa Business B.V.
[redacted]

SANSA
BUSINESS

Wij voelen ons genoodzaakt om hierbij het college, en specifiek de heer de Vroome, kennis te geven van onze zorgen. Wij realiseren ons dat een afwijkend standpunt de continuïteit van het project niet ten goede komt.
Toch vertrouwen wij erop dat we er uiteindelijk samen in slagen om van het Gele Rijdersplein weer een aantrekkelijke en vooral levendige ontmoetingsplaats te maken!

Wij zien een reactie met belangstelling tegemoet.

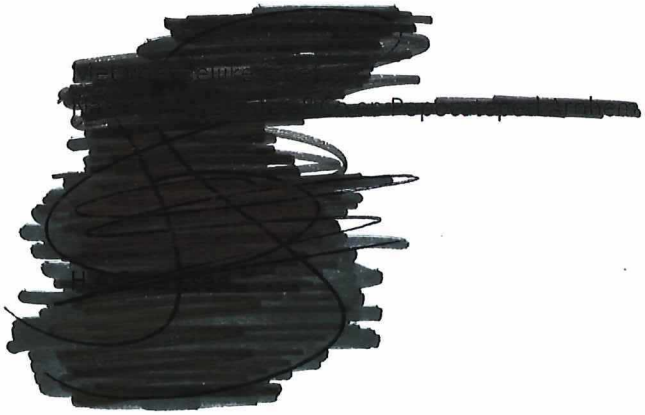

Sansa Business B.V.
[redacted]

Vergelijking kosten en dekking model 2b met Raadskader 2017			Raadskader 2017	Model 2a	Model 2b
Kosten					
fontein	renovatie fontein		€ 500.000	€ 232.000	€ 232.000
	verhogen vloer voor ijsbaan		€ 267.000	€ -	€ -
	ijsbaan in fontein		€ 233.000	€ -	€ -
	vervangen pompen fontein	*gereed*	*€ -*	*€ 67.000*	*€ 67.000*
pergola	renovatie en transformatie pergola		€ -	€ 473.000	€ 437.000
	sloop pergola		€ 25.000	€ -	€ -
	vernieuwd verlichtingsplan		€ -	€ 60.000	€ 60.000
	duurzaamheid, zonnepanelen op pergola		€ -	€ 24.000	€ 24.000
	boom in pergola		€ -	€ -	€ 30.000
fietsen	halfverdiept fietsparkeren		€ 400.000	€ 2.202.000	€ 2.007.000
openbare ruimte	fietspad en overige or rondom AKU monument		€ -	€ 670.000	€ 359.000
	slijpen deel van de tegels met veldkeien		€ -	€ 36.000	€ 36.000
vergroenen oostzijde		*gereed*	*€ 200.000*	*€ 200.000*	*€ 200.000*
placemaking		*gereed*	*€ 200.000*	*€ 200.000*	*€ 200.000*
plankosten*			€ -	€ 584.550	€ 507.750
Totaal kosten			**€ 1.825.000**	**€ 4.748.550**	**€ 4.159.750**
Dekking					
	bijdrage Prov (Steengoed Benutten)**		€ 912.000	€ 912.000	€ 912.000
				€ -	
	bestaande dekking gemeente		€ 680.000	€ 680.000	€ 680.000
	bestemmingsreserve BGB		€ 500.000	€ 500.000	€ 500.000
	reservering fonteinonderhoud		€ 80.000	€ 80.000	€ 80.000
	reservering fietsenstalling mobiliteit		€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000
	marktinvesteringen (ijsbaan)		€ 233.000	€ -	€ -
Totaal dekking			**€ 1.825.000**	**€ 1.592.000**	**€ 1.592.000**
Verschil tussen kosten en dekking* **			€ -	**€ 3.156.550-**	**€ -2.567.750**

* plankosten periode 2017-2020 a 154.000 euro inbegrepen

** eventuele wijzigingen in prestaties en cofinanciering kunnen gevolgen hebben voor de definitieve subsidie vaststelling

*** excl. 20.000 euro rente

2019-1025818w

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	13 november 2019
Ter bespreking van	Vaststellen Ontwerp-Meerjarenprogramma Begroting 2020-2023
Motie van	Lea Manders - Arnhem Centraal Eric Greving - PvdA
Titel motie	Aanvulling raadsvoorstel AKUfontein
Nummer Zaaknummer	**19M157** 401815

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat:
- Op 11 juni een raadsbrief is binnengekomen, die aangeeft dat de AKUfontein en het beeld van Tajiri worden opgeknapt en een ijsbaan wordt gerealiseerd
- Het monument ook nog andere onderdelen, zoals bijzonder plaveisel en een pergola omvat;
- Er geen zicht wordt gegeven op de mogelijkheden en kosten van het opknappen van het gehele monument in zijn originele staat.

Overwegende dat:
- De AKUfontein door alle deskundigen wordt beschreven als een uniek monument;
- Ook vanuit omwonenden de wens is gebleken dit unieke monument gaaf te bewaren;
- Het monument een geschenk aan de stad is;
- Het monument zeer betekenisvol is mbt het herdenken van de tweede Wereldoorlog;
- De komende periode de roomdivider en ijsbaan verder zullen worden uitgewerkt en de kosten daarvoor inzichtelijk worden gemaakt;
- Het daarnaast belangrijk is om aanvullend te weten wat de kosten zouden zijn van het in zijn totaliteit restaureren van het gehele monument.

AANGENOMEN

Igm 15 #P.2

Verzoekt het college te komen met een voorstel waarin ook de kosten en mogelijkheden van totale restauratie van het gehele monument worden uitgewerkt.
en gaat over tot de orde van de dag Lea Manders - Arnhem Centraal Eric Greving - PvdA AANGENOMEN

17 M 96

GROENLINKS D66

Motie "Rijders aan de randen van het Gele Rijdersplein"

De gemeenteraad van Arnhem, bijeen op 10 juli 2017 ter bespreking van het agendapunt **"Gele Rijdersplein"**

Constaterende dat:

- Het college beoogd het Gele Rijdersplein te transformeren naar een plein met zowel reuring (het westelijke deel) als luwte (het oostelijk deel).
- Het college beoogd het gebruik door voetgangers van de doorgang van het Gele rijdersplein naar het Jansplein te stimuleren.
- Horeca ondernemers aangeven dat nieuwe plannen voor het Gele Rijdersplein zich goed lenen voor met name uitbreiding van horecaterrassen.
- Er zich aan de zuidelijke en westelijke zijde van het plein verbindende hoofdfietsroutes bevinden.
- Deze verbindende hoofdfietsroutes aan de zuidelijke en westelijke zijde van het Plein intensief gebruikt worden door fietsers.

Van mening zijnde dat:

- Met name de reuring aan de westzijde van het Gele Rijdersplein zal leiden tot meer verkeersbewegingen van voetgangers die zich naar- en van het westelijk deel van het plein bewegen, en daarbij de fietsroutes kruisen.
- De verbetering van de doorgang tussen Gele rijdersplein en Jansplein zal leiden tot intensiever gebruik door voetgangers die daarbij de fietsroute aan de zuidkant kruisen.
- (uitbreiding van) horecaterrassen zal leiden tot meer verkeersbewegingen van voetgangers naar- en van het plein die de fietsroutes zullen kruisen.
- De infrastructuur van de huidige hoofdfietsroutes behouden zou moeten blijven.
- De mogelijkheid van een fietsenstalling in het plan vraagt om een passende infrastructuur voor zowel voetgangers als fietsers.

Verzoekt het college:

- Bij uitwerking van de plannen een zo optimaal mogelijke verkeersituatie te creeren wat betreft veiligheid, overzichtelijkheid en doorstroom voor zowel voetgangers als fietsers aan de westelijke en zuidelijke zijde van het Gele Rijdersplein.

En gaat over tot de orde van de dag.

AANGENOMEN

GroenLinks D66

Tobias De Groot Hans De Vroome

Concernwijziging / tabel voor in raadsvoorstel

	Nr.	**21-002**
	Onderwerp	Ontwikkeling Gele Rijdersplein
	I / S	I en S
	Raad d.d.	
	Zaaknr.	

bedragen x € 1.000	**Exploitatiebegroting**	Begroting	Meerjarenraming		
		2021	2022	2023	2024
	Lasten				
Programma	S02 Bereikbaarheid				
	Kapitaallasten investering 2.567.000				130
	Bespaarde rente over saldo in BR Kapitaallasten				-17
	Beheerslasten fietsenstalling				40
Programma	S00 Bestuur, dienstverlening en financien				
	Inzet kapitaallasten anticyclisch investeren				-80
		0	0	0	73
	Baten				
Programma					
		0	0	0	0
	Exploitatieresultaat	**0**	**0**	**0**	**-73**
	Mutaties reserves				
	Toevoegingen BR Kapitaallasten	0	0	-1.000	0
	Onttrekkingen BR Zuidelijke Binnenstad		0	1.000	
	Onttrekking BR Bereikbaarheid			0	40
	Onttrekkingen BR Kapitaallasten (jaarlijks afschrijvingsdeel)	0			33
		0	0	0	73
	Totaal Resultaat	0	0	0	0

	Meerjaren Investeringsplan (MIP)	Begroting	Meerjarenraming		
		2021	2022	2023	2024
Programma	S02 Bereikbaarheid				
	Ontwikkeling Gele Rijdersplein			2.587	
	Totaal Investeringen	0	0	2.587	0

https://ris2.ibabs.eu/Agenda/Details/Arnhem/bf11239e-4055-41be-abd4-b0b44c9d9c70#f2012ec1-192c-42b4-a9de-e484776972fb

https://arnhem.notubiz.nl/vergadering/416569#ai_3502387

Aan de leden van de raad

Datum	: 30 maart 2021
Zaaknummer	: 551587
Contactpersoon	: Kirsten van Rijen
Telefoonnummer	: 026 3773583

Onderwerp: Schriftelijke vragen art. 44 Rvo over Stand van zaken Jansbeek

Geachte voorzitter en leden,

Het raadslid Mark Coenders van de fractie GroenLinks heeft ons bij brief, ingekomen 16 februari 2021, schriftelijk vragen gesteld op grond van artikel 44 van het Reglement van Orde voor de Politieke Avond van de gemeente Arnhem 2018 over Stand van zaken Jansbeek. De vragen zijn als bijlage toegevoegd aan deze brief.

Ter beantwoording van deze vragen delen wij u het volgende mee.

1. *Welke contacten heeft het college gehad met het waterschap sinds juni 2018 over de Jansbeek-Noord?*

   Het college heeft bij monde van wethouder De Vroome een aantal malen contact gehad over de Jansbeek-Noord. Voorafgaand aan de waterschapsverkiezingen van maart 2019 heeft het waterschap aangegeven de eerdere toezegging om de mogelijkheden voor cofinanciering te onderzoeken (zie ook raadsbrief 10 oktober 2017) nog niet concreet te kunnen maken in afwachting van hiervan. Na de verkiezingen bij het waterschap is er in 2019 in diverse stuurgroepen en op ambtelijk niveau over de Jansbeek gesproken. Wethouder De Vroome heeft op 31 januari 2020 een persoonlijke ontmoeting gehad met de Heemraad Wissink van het waterschap en daarna zijn nog diverse telefonische contacten, zowel ambtelijk als bestuurlijk, geweest tussen waterschap en gemeente. In de aanloop naar de zomer 2020 is samen met de provincie als andere partner binnen de Jansbeek een aantal malen contact geweest met het waterschap. Op 1 juli 2020 in het breed bestuurlijk overleg met bestuurders van provincie, waterschap, Rijkswaterstaat en gemeente deelde de Heemraad Wissink mede dat hij geen mogelijkheid zag een bijdrage te leveren. Dit werd als teleurstellend ervaren omdat eerder andere verwachtingen waren gewekt. Binnen het waterschap is ook erkend dat dit proces niet goed gelopen is en gekeken wordt hoe hier in de toekomst beter mee kan worden omgegaan. Na het zomerreces is hierover op 10 september 2020 een brief verzonden aan het waterschap (zie bijlagen). Overigens bleek het gesprek over de Jansbeek van 1 juli 2020 niet in de notulen te zijn opgenomen. Dit gebeurt alsnog. Zodra dit verslag beschikbaar is, zal het aan uw raad worden nagezonden.

Stadskantoor - Eusebiusbuitensingel 49 • Postbus 5465 • 6802 EL Arnhem
Telefoon 0800-1809 • Fax 026-3774830 • www.arnhem.nl

2. *Kan het college de schriftelijke (verslagen, mails, enzovoort) correspondentie met het waterschap over het project Jansbeek-Noord met de raad delen?*

   Ja, dat kan. Wij verwijzen u hiervoor naar de bijlagen.

3. *Wanneer ontving het college de indicatie of het signaal dat de Jansbeek-Noord niet doorging en op welke manier(en)?*

   Wij kregen daarover in maart 2020 een signaal via email. Daarop volgde het stuurgroepoverleg op 1 juli 2020.

4. *Op welke manier(en) heeft het college gehandeld na de indicatie of het signaal?*

   Het college heeft hier samen met provincie teleurgesteld op gereageerd en pogingen gedaan de boodschap te keren. Dit heeft uiteindelijk geleidt tot een stuurgroep overleg en een briefwisseling.

5. *Waarom is de gemeenteraad na de MJPB 2020-2023 niet meer actief betrokken bij de indicatie of het signaal?*

   Het college is voornemens een koppeling te maken naar de raad tussen voortgang Jansbeek en het aan de raad toegezegde voorstel voor het Gele Rijders Plein.

6. *Op welke manier(en) heeft u gevraagd naar een schriftelijke bevestiging van de indicatie of het signaal en wanneer? Wat was daarop de reactie?*

   Dat is naar aanleiding van de stuurgroep gebeurd per brief. Deze brief en ambtelijke reactie van het waterschap zijn bijgevoegd.

7. *Heeft u nog geprobeerd de Jansbeek-Noord door te laten gaan en op welke manier heeft u dit geprobeerd?*

   Ja, dat hebben wij zeker geprobeerd. Wij verwijzen u naar de correspondentie in de bijlagen.

8. *Is het college bereid de middelen, bedoeld voor de Jansbeek-Noord, niet toe te bedelen tot de raad hierover is geïnformeerd of een keuze heeft kunnen maken?*

Het college zal de gelden uiteraard niet zonder raadsbesluit toebedelen. Het college is voornemens een raadsvoorstel aan uw raad te sturen over het Gele Rijders Plein waarin een ook beslispunt hierover is opgenomen.

9. *Waarom is de gemeenteraad niet actief geïnformeerd over de stand van zaken naar aanleiding van de toezegging van 2 september 2020?*

Het college is voornemens dit mee te nemen met het raadsvoorstel voor het Gele Rijders Plein dat op korte termijn aan u wordt voorgelegd.

Wij hopen u met deze brief en de bijlagen voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de loco-secretaris, de burgemeester,

P.J. Altena A. Marcouch

Bijlagen:
- Brief met artikel 44 vragen
- Brief gemeente Arnhem aan waterschap d.d. 10 september 2020
- Reactie Waterschap d.d. 15 oktober 2020
- Stuurgroep overleg Rijnkade d.d. 1 juli 2020
- Schriftelijke correspondentie met het waterschap over het project Jansbeek-Noord

[redacted]

Van: [redacted]@wrij.nl>
Verzonden: woensdag 18 september 2019 11:08
Aan: [redacted]
Onderwerp: St Jansbeek - standpunt WRIJ

Beste [redacted]

Naar aanleiding van verschillende gesprekken over de samenwerking tussen gemeente Arnhem, provincie Gelderland en waterschap Rijn en IJsselwil ik het volgende met jullie delen.

Waterschap Rijn en IJssel heeft niet specifiek budget gereserveerd voor de 2e fase van de Jansbeek. Bestuurlijk is aangegeven dat er nu ook geen investeringsbudget in beeld is voor de aanleg.

Vanuit het programma watersysteem zien we ambtelijk wel aangrijpingspunten met inhoudelijke doelen van het programma, en daarmee wellicht ook mogelijkheden om (in beperkte mate) financieel te participerenin de aanleg van de 2e fase. Hierbij spelen klimaat (beperken wateroverlast, verminderen hittestress door groen blauwe door-adering van het centrum) en het creëren van waterbeleving en waterbewustheid een rol. Het e.e.a. is sterk afhankelijk van het ontwerp en de koppelkansen die er voor deze fase zijn. Wellicht zijn er ook mogelijkheden om als waterschap minder te investeren bij aanleg maar juist een rol te pakken in de beheerfase (wat ook geld kost). Beide mogelijkheden voor het leveren van een bijdrage aan het project vraagt om een bestuurlijke afweging in ons college van D&H, waarbij het duidelijk moge zijn dat er ambtelijk nu geen enkele toezeggingen gedaan kunnen worden. Wel willen we hierbij aangeven dat we een waterschapsbijdrage aan het project ter overweging aan ons bestuur willen voorleggen.

Ten aanzien van de verdere uitwerking en (financiële en bestuurlijke) afstemming zien wij de gemeente als trekker.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

---Proclaimer De informatie in deze e-mail (inclusief de bijlagen) is uitsluitend bestemd voor het gebruik door de geadresseerde. Indien uit de aanhef of de inhoud blijkt dat dit bericht niet voor u bedoeld is, verzoeken wij u de afzender hiervan op de hoogte te stellen en het bericht te verwijderen. Waterschap Rijn en IJssel gebruikt e-mail niet als medium voor het aangaan van verplichtingen of rechtsbetrekkingen, tenzij anders is overeengekomen.

[redacted]

Van: [redacted]wrij.nl>
Verzonden: donderdag 14 november 2019 15:16
Aan: [redacted]
CC: [redacted]
Onderwerp: RE: Jansbeek

Hoi [redacted],

Helaas is daar nog niets uitgekomen. Er zijn al wel diverse verkennende gesprekken intern gevoerd maar nog niets voorgelegd.
Ik hou je op de hoogte van het verloop.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
relatiebeheerder gemeenten Liemers Veluwe
werkdagen: maandag, dinsdag en donderdag
T: [redacted] **M:** [redacted] **E:** [redacted]@wrij.nl

Van: [redacted]arnhem.nl>
Verzonden: dinsdag 12 november 2019 08:45
Aan: [redacted]wrij.nl>; [redacted]wrij.nl>
CC: [redacted]arnhem.nl>
Onderwerp: Jansbeek

Beste [redacted]

In ons gesprek op 10 oktober over de Jansbeek gaven jullie aan op 28 oktober jullie directie een voorstel voor te leggen. Ik ben nieuwsgierig wat hier uit gekomen is. Kunnen jullie ons hierover bijpraten?

Groet, [redacted]

-----Oorspronkelijke afspraak-----
Van: [redacted]
Verzonden: donderdag 3 oktober 2019 12:12
Aan: [redacted]
Onderwerp: afspraak Jansbeek Gemeente Arnhem - Waterschap Rijn IJssel
Tijd: donderdag 10 oktober 2019 15:00-16:00 (UTC+01:00) Amsterdam, Berlijn, Bern, Rome, Stockholm, Wenen.
Locatie: Stadskantoor Arnhem (Eusebiusbuitensingel 53) centrale hal of vergaderruimte E207

1 parkeerplek kunnen reserveren

Met vriendelijke
groet,
[redacted]

Personal Assistant

[redacted]

Tel: [redacted]connectie.nl

Werkdagen: maandag t/m donderdag en vrijdagochtend

Afdeling
Management
Support
De Connectie

<< OLE-object: Picture (Device Independent Bitmap) >>

In opdracht van:

<< OLE-object: Picture (Device Independent Bitmap) >>

<< OLE-object: Picture (Device Independent Bitmap) >>

---Proclaimer De informatie in deze e-mail (inclusief de bijlagen) is uitsluitend bestemd voor het gebruik door de geadresseerde. Indien uit de aanhef of de inhoud blijkt dat dit bericht niet voor u bedoeld is, verzoeken wij u de afzender hiervan op de hoogte te stellen en het bericht te verwijderen. Waterschap Rijn en IJssel gebruikt e-mail niet als medium voor het aangaan van verplichtingen of rechtsbetrekkingen, tenzij anders is overeengekomen.

[redacted]

Van: [redacted]wrij.nl>
Verzonden: maandag 9 december 2019 14:42
Aan: [redacted]
Onderwerp: RE: st Jansbeek 2e fase (terugmelding uit AVO)

Beste allen,

Nog 1 aanvulling op onderstaande mail: het verzoek is om naast een bestuurlijk overleg ook een tracé bezoek af te leggen aan het mogelijke tracé van de 2e fase.
Ik heb mijn collega gevraagd om het bestuurlijk overleg te plannen met [redacted] als ambtelijke ondersteuning.

Met vriendelijke groet,
[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: maandag 9 december 2019 14:32
Aan: [redacted]wrij.nl>; [redacted]wrij.nl>
Onderwerp: st Jansbeek 2e fase (terugmelding uit AVO)

Beste [redacted]

Zojuist is het onderwerp “aanleg 2e fase st Jansbeek” bij het aandachtsveldhoudersoverleg (=AVO) van Frank Wissink besproken (het portefeuilleoverleg van het waterschap).

De uitkomst van dit overleg is dat Frank Wissink niet staat te trappelen om 1/3 van de aanlegkosten bij te dragen. Er is tijdens het overleg geen duidelijke keus gemaakt over wel of niet bijdragen. Frank geeft aan dat hij open staat om een financiële bijdrage te leveren maar dat hij hierbij denkt aan een andere kosten verdeling waarbij o.a. de toekomstige beheer en onderhoudskosten ook meegenomen worden. Dit wil hij graag bespreken in één bestuurlijk overleg met zowel wethouder H. de Vroome als met wethouder C. Bouwkamp.

Ik zal ons bestuurssecretariaat vragen om zo snel mogelijk een bestuurlijk overleg te plannen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

T: [redacted] **E:** [redacted]@wrij.nl

Waterschap Rijn en IJssel
WATERBEHEER: VEILIG EN OP MAAT

Liemersweg 2, 7006 GG - Postbus 148, 7000 AC Doetinchem
T: [redacted] **- F:** 0314-343 258 **- I:** www.wrij.nl

---Proclaimer De informatie in deze e-mail (inclusief de bijlagen) is uitsluitend bestemd voor het gebruik door de geadresseerde. Indien uit de aanhef of de inhoud blijkt dat dit bericht niet voor u bedoeld is, verzoeken wij u de afzender hiervan op de hoogte te stellen en het bericht te verwijderen. Waterschap Rijn en IJssel gebruikt e-mail niet als medium voor het aangaan van verplichtingen of rechtsbetrekkingen, tenzij anders is overeengekomen.

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: donderdag 11 maart 2021 15:37
Aan: [redacted]
Onderwerp: FW:

Begin doorgestuurd bericht:

> **Van:** Frank Wissink <F.Wissink@wrij.nl>
> **Datum:** 23 maart 2020 om 15:22:59 CET
> **Aan:** Hans de Vroome <hans.de.vroome@arnhem.nl>
> **Kopie:** [redacted] <[redacted]@wrij.nl>
> **Onderwerp: Antw:**
>
> Dag Hans,
> Ik kan hier geen gehoor aan geven!
> De wereld ziet er in 2 weken tijd totaal anders uit. Ongelofelijk!
> Dit had niemand kunnen bedenken.
> Ik heb dan ook geen collegebesluit en dit gaat ook nog een tijdje duren.
> Ik stel voor dat je ons meer tijd geeft om dit alles goed voor te bereiden.
> Ik ga ervan uit dat hier begrip voor is.
> De prioriteit bij het waterschap ligt nu écht bij andere zaken (denk aan vitale onderdelen als waterzuivering, Ict en veiligheid).
> Laten we over een week of 4 / 6 opnieuw kijken of een bestuurlijke afspraak zinvol is.
> Intussen kunnen [redacted] al enige vooroverleg hebben, maar dat laat ik aan hen over.
> Het is even niet anders.
> Ik reken op jouw begrip.
> Gr. Frank.
>
> Outlook voor iOS downloaden
>
> ---
>
> **Van:** Hans de Vroome <hans.de.vroome@arnhem.nl>
> **Verzonden:** Monday, March 23, 2020 2:16:07 PM
> **Aan:** Frank Wissink <F.Wissink@wrij.nl>
> **Onderwerp:**
>
> Beste Frank,
> Alles goed? Ik hoop en verwacht coronavrij! Gezondheid gaat boven alles! Graag even je aandacht voor het volgende. Is het mogelijk om aanstaande donderdag (om 13:30 uur) of vrijdag (om 09:00 uur of om 13:00 uur) een conference call te organiseren met jou en met mij en ook met [redacted] en [redacted]. Dan kunnen uitwerking geven aan onze afspraak om voor eind maart voor jullie en voor mij een A4tje te maken inzake de afspraken voor de Jansbeek boven water 2e fase. Ik hoor graag.
> Groet
> Hans
> ---Proclaimer De informatie in deze e-mail (inclusief de bijlagen) is uitsluitend bestemd voor het gebruik door de geadresseerde. Indien uit de aanhef of de inhoud blijkt dat dit bericht niet voor u bedoeld is, verzoeken wij u de afzender hiervan op de hoogte te stellen en het bericht te verwijderen. Waterschap Rijn en IJssel gebruikt e-mail niet als medium

voor het aangaan van verplichtingen of rechtsbetrekkingen, tenzij anders is overeengekomen.

Begin doorgestuurd bericht:

Van: Frank Wissink <F.Wissink@wrij.nl>
Datum: 23 maart 2020 om 16:54:06 CET
Aan: Hans de Vroome <hans.de.vroome@arnhem.nl>
Kopie: [redacted]wrij.nl>
Onderwerp: Reactie op eerdere mail.

Hans,
Toch nog even een reactie op jouw mail. We doen de Jansbeek 2de fase dus NIET met z'n drieën. Wrij kan de waterdoelen NIET waarmaken!
Wat wij wél willen, is een overeenkomst sluiten met Arnhem over allerlei waterdoelen in Arnhem.
Denk dan aan projecten uit klimaatbestendig Arnhem, projecten uit de Stresstesten, afkoppelden van regenwater en andere projecten waarbij waterdoelen gerealiseerd worden. De Jansbeek komt dan (waarschijnlijk) niet in die overeenkomst te staan.

Maar.... omdat wij voornemens zijn om geld beschikbaar te stellen, biedt dat Arnhem wél de mogelijkheid om geld vrij te maken voor bijv. de Jansbeek.
Over het bovenstaande moet ons college nog besluiten en dit moet dus goed worden voorbereid en vastgelegd.
Zeker in deze zéér onwerkelijke tijd.

Nog een persoonlijke noot van mij.
Ik vind wel dat jij (lees : Arnhem) je moet afvragen, of je een goed functionerende Jansbeek fase 2 kunt realiseren. Dat wordt niet eenvoudig!
Als het straks niet werkt is dit zeer vervelend!
Kortom....haal alle tijdsdruk eraf en laten we samen de mogelijkheden verkennen. Dat is mijn advies.

Natuurlijk een hartelijke groet,
Frank

Outlook voor iOS downloaden

Van: Hans de Vroome <hans.de.vroome@arnhem.nl>
Verzonden: Monday, March 23, 2020 4:17:34 PM
Aan: Frank Wissink <F.Wissink@wrij.nl>
Onderwerp: Re:

Hoi Frank
Ja turbulentie, zeker! Maar we moeten ook wel verder met de dingen die ook onder hoge druk en spanning staan (ook qua onderlinge samenhang of afhankelijkheid) tussen partijen: WRIJ, Arnhem en Provincie. De inhoud is niet veranderd neem ik aan. We doen de 2e fase beek boven water gedrieën.

Het lijkt mij goed dat [redacted] toch het voorwerk zsm afronden; afspraken op 1a4 over plan, kosten en verdeling en planning etc etc. Zodat we snel (na Corona en voor de zomer) na 4 weken die je noemt verder kunnen. Ik ga inbrengen dat we het akkoord niet vanwege Corona konden formaliseren. Maar dat ik er niet aan de inhoud van de afspraak twijfel! Ook het collega van Arnhem ziet de impact van Corona! Nogmaals laat de dames doorgaan dan hebben wij met een week of vier weer contact.
Gr
Hans

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Op 23 mrt. 2020 om 15:22 heeft Frank Wissink <F.Wissink@wrij.nl> het volgende geschreven:

Dag Hans,
Ik kan hier geen gehoor aan geven!
De wereld ziet er in 2 weken tijd totaal anders uit. Ongelofelijk!
Dit had niemand kunnen bedenken.
Ik heb dan ook geen collegebesluit en dit gaat ook nog een tijdje duren.
Ik stel voor dat je ons meer tijd geeft om dit alles goed voor te bereiden.
Ik ga ervan uit dat hier begrip voor is.
De prioriteit bij het waterschap ligt nu écht bij andere zaken (denk aan vitale onderdelen als waterzuivering, Ict en veiligheid).
Laten we over een week of 4 / 6 opnieuw kijken of een bestuurlijke afspraak zinvol is.
Intussen kunnen [redacted] al enige vooroverleg hebben, maar dat laat ik aan hen over.
Het is even niet anders.
Ik reken op jouw begrip.
Gr. Frank.

Outlook voor iOS downloaden

Van: Hans de Vroome <hans.de.vroome@arnhem.nl>
Verzonden: Monday, March 23, 2020 2:16:07 PM
Aan: Frank Wissink <F.Wissink@wrij.nl>
Onderwerp:

Beste Frank,
Alles goed? Ik hoop en verwacht coronavrij! Gezondheid gaat boven alles! Graag even je aandacht voor het volgende. Is het mogelijk om aanstaande donderdag (om 13:30 uur) of vrijdag (om 09:00 uur of om 13:00 uur) een conference call te organiseren met jou en met mij en ook met [redacted] en [redacted]. Dan kunnen uitwerking geven aan onze afspraak om voor eind maart voor jullie en voor mij een A4tje te maken inzake de afspraken voor de Jansbeek boven water 2e fase. Ik hoor graag.
Groet
Hans
---Proclaimer De informatie in deze e-mail (inclusief de bijlagen) is uitsluitend bestemd voor het gebruik door de geadresseerde. Indien uit de aanhef of de inhoud blijkt dat dit bericht niet voor u bedoeld is, verzoeken wij u de afzender hiervan op de hoogte te stellen en het bericht te verwijderen. Waterschap Rijn en IJssel gebruikt e-mail niet als medium voor het aangaan van verplichtingen of rechtsbetrekkingen, tenzij anders is overeengekomen.

---Proclaimer De informatie in deze e-mail (inclusief de bijlagen) is uitsluitend bestemd voor het gebruik door de geadresseerde. Indien uit de aanhef of de inhoud blijkt dat dit bericht niet voor u bedoeld is, verzoeken wij u de afzender hiervan op de hoogte te stellen en het bericht te verwijderen. Waterschap Rijn en IJssel gebruikt e-mail niet als medium voor het aangaan van verplichtingen of rechtsbetrekkingen, tenzij anders is overeengekomen.

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: vrijdag 12 maart 2021 10:07
Aan: [redacted]
Onderwerp: FW: vergadering 1 juli

Van: Hans de Vroome <hans.de.vroome@arnhem.nl>
Verzonden: woensdag 10 maart 2021 09:09
Aan: [redacted]arnhem.nl>
Onderwerp: FW: vergadering 1 juli

Van: Hans de Vroome
Verzonden: woensdag 24 juni 2020 12:53
Aan: 'f.wissink@wrij.nl' <f.wissink@wrij.nl>
CC: 'P.Kerris@Gelderland.nl' <P.Kerris@Gelderland.nl>
Onderwerp: vergadering 1 juli

Beste Frank,
Op 1 juli aanstaande hebben o.a. het Waterschap, de Provincie en de Gemeente Arnhem bestuurlijk overleg over de Rijnkade en vervolgens over de Jansbeek. Ik begreep dat de Gedeputeerde daar van 8:30 uur tot 9:15 uur bij aanwezig kan zijn. Zowel de Provincie als de Gemeente stellen daarom voor de agenda's van de Rijnkade en de Jansbeek om te draaien. Dus eerst de Jansbeek te bespreken en daarna Rijnkade. Daarenboven vinden wij dat er agenda's en annotaties moeten zijn zodat een adequaat overleg kan plaatsvinden. Voor wat betreft de Jansbeek merken wij op dat volstrekte duidelijkheid over commitment en financiën de hoogste urgentie hebben bereikt.
Graag zien we je reactie tegemoet.
Met vriendelijke groet,
Mede namens Peter Kerris,
Hans de Vroome

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: vrijdag 12 maart 2021 10:08
Aan: [redacted]
Onderwerp: FW: vergadering 1 juli

Van: Hans de Vroome <hans.de.vroome@arnhem.nl>
Verzonden: woensdag 10 maart 2021 09:01
Aan: [redacted]arnhem.nl>
Onderwerp: FW: vergadering 1 juli

Van: Kerris, Peter [mailto:p.kerris@gelderland.nl]
Verzonden: donderdag 25 juni 2020 23:12
Aan: Frank Wissink <F.Wissink@wrij.nl>
CC: Hans de Vroome <hans.de.vroome@arnhem.nl>; [redacted]gelderland.nl>
Onderwerp: Re: vergadering 1 juli

Beste Frank,

We hebben elkaar nog niet in deze hoedanigheid ontmoet. Gezien het belang van het onderwerp en het slepende karakter van dit dossier toch even deze mail.

Goed dat je voorstelt ruim de tijd te nemen Ik heb er geen enkele moeite mee vroeger te beginnen. Waar ik wel aan hecht, in aansluiting op de mail van Hans, is dat er dan maandag een duidelijke agenda met onderliggende stukken ligt over de Jansbeek. De benodigde middelen van onze kant stonden op de lijst voor vrijval bij de komende Perspectiefnota (besluitvorming PS 9 juli). Ik heb, op basis van een mondelinge toezegging van jou aan Hans, de middelen van de vrijvallijst gehaald - dat vergde wel een gesprek in ons college. Ik wil graag zwart op wit dat het Waterschap de toegezegde middelen nog steeds beschikbaar wil stellen, anders heb ik geen keus dan de middelen alsnog vrij te laten vallen. Bovendien heeft het dan weinig zin om bestuurlijk overleg over de Jansbeek te voeren en hoeven we dus ook niet eerder te beginnen.

Ik ben voorstander van het project en de provincie neemt haar verantwoordelijkheid. Dus ik hoop dat we dit tot een goed resultaat kunnen leiden.

Hartelijke groet,

Peter Kerris
Gedeputeerde provincie Gelderland

-- Dit bericht is verzonden vanaf mijn iPhone; daarom excuses als het kort lijkt. --

> Op 25 jun. 2020 om 20:38 heeft Frank Wissink <F.Wissink@wrij.nl> het volgende geschreven:

Dag Hans en Peter.
Voor mij geen probleem om deze agendapunten om te draaien. Gaan we zo doen.
Maandagmiddag komt er nog een annotatie / overzicht over aandachtspunten voor de Jansbeek.

Ik krijg overigens zojuist de stukken en lees dat voor beide vergaderingen (Jansbeek en Rijnkade) totaal 3 kwartier is gereserveerd. Dat is zéér beperkt tijd en eigenlijk kan dit niet.
Een vraag aan Peter en aan jou; kunnen we eventueel om 8 uur beginnen?
Dan hebben we 30 minuten om het over de Jansbeek te hebben en 45 minuten over de Rijnkade.
We stoppen dan om 9.15 uur.
Als dit niet kan, dan maar zo laten en het beste (in recordtijd) ervan maken.
Ik verneem graag van jou / jullie.

Hartelijke groet,
Frank Wissink
Heemraad wrij.
[redacted]

Outlook voor iOS downloaden

Van: Hans de Vroome <hans.de.vroome@arnhem.nl>
Verzonden: Wednesday, June 24, 2020 12:53:05 PM
Aan: Frank Wissink <F.Wissink@wrij.nl>
CC: 'P.Kerris@Gelderland.nl' <P.Kerris@Gelderland.nl>
Onderwerp: vergadering 1 juli

Beste Frank,
Op 1 juli aanstaande hebben o.a. het Waterschap, de Provincie en de Gemeente Arnhem bestuurlijk overleg over de Rijnkade en vervolgens over de Jansbeek. Ik begreep dat de Gedeputeerde daar van 8:30 uur tot 9:15 uur bij aanwezig kan zijn. Zowel de Provincie als de Gemeente stellen daarom voor de agenda's van de Rijnkade en de Jansbeek om te draaien. Dus eerst de Jansbeek te bespreken en daarna Rijnkade. Daarenboven vinden wij dat er agenda's en annotaties moeten zijn zodat een adequaat overleg kan plaatsvinden. Voor wat betreft de Jansbeek merken wij op dat volstrekte duidelijkheid over commitment en financiën de hoogste urgentie hebben bereikt. Graag zien we je reactie tegemoet.
Met vriendelijke groet,
Mede namens Peter Kerris,
Hans de Vroome

---Proclaimer De informatie in deze e-mail (inclusief de bijlagen) is uitsluitend bestemd voor het gebruik door de geadresseerde. Indien uit de aanhef of de inhoud blijkt dat dit bericht niet voor u bedoeld is, verzoeken wij u de afzender hiervan op de hoogte te stellen en het bericht te verwijderen. Waterschap Rijn en IJssel gebruikt e-mail niet als medium voor het aangaan van verplichtingen of rechtsbetrekkingen, tenzij anders is overeengekomen.

Disclaimer

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: vrijdag 12 maart 2021 10:08
Aan: [redacted]
Onderwerp: FW: vergadering 1 juli

Van: Hans de Vroome <hans.de.vroome@arnhem.nl>
Verzonden: woensdag 10 maart 2021 09:01
Aan: [redacted]arnhem.nl>
Onderwerp: FW: vergadering 1 juli

Van: Frank Wissink [mailto:F.Wissink@wrij.nl]
Verzonden: donderdag 25 juni 2020 20:39
Aan: Hans de Vroome <hans.de.vroome@arnhem.nl>
CC: 'P.Kerris@Gelderland.nl' <P.Kerris@Gelderland.nl>
Onderwerp: Re: vergadering 1 juli

Dag Hans en Peter.
Voor mij geen probleem om deze agendapunten om te draaien. Gaan we zo doen. Maandagmiddag komt er nog een annotatie / overzicht over aandachtspunten voor de Jansbeek.

Ik krijg overigens zojuist de stukken en lees dat voor beide vergaderingen (Jansbeek en Rijnkade) totaal 3 kwartier is gereserveerd. Dat is zéér beperkt tijd en eigenlijk kan dit niet. Een vraag aan Peter en aan jou; kunnen we eventueel om 8 uur beginnen?
Dan hebben we 30 minuten om het over de Jansbeek te hebben en 45 minuten over de Rijnkade.
We stoppen dan om 9.15 uur.
Als dit niet kan, dan maar zo laten en het beste (in recordtijd) ervan maken.
Ik verneem graag van jou / jullie.

Hartelijke groet,
Frank Wissink
Heemraad wrij.
[redacted]

Outlook voor iOS downloaden

Van: Hans de Vroome <hans.de.vroome@arnhem.nl>
Verzonden: Wednesday, June 24, 2020 12:53:05 PM
Aan: Frank Wissink <F.Wissink@wrij.nl>
CC: 'P.Kerris@Gelderland.nl' <P.Kerris@Gelderland.nl>
Onderwerp: vergadering 1 juli

Beste Frank,
Op 1 juli aanstaande hebben o.a. het Waterschap, de Provincie en de Gemeente Arnhem bestuurlijk overleg over de Rijnkade en vervolgens over de Jansbeek. Ik begreep dat de Gedeputeerde daar van 8:30 uur tot 9:15 uur bij aanwezig kan zijn. Zowel de Provincie als de Gemeente stellen daarom voor de agenda's van de Rijnkade en de Jansbeek om te draaien. Dus eerst de Jansbeek te bespreken en daarna Rijnkade. Daarenboven vinden wij dat er

agenda's en annotaties moeten zijn zodat een adequaat overleg kan plaatsvinden. Voor wat betreft de Jansbeek merken wij op dat volstrekte duidelijkheid over commitment en financiën de hoogste urgentie hebben bereikt.
Graag zien we je reactie tegemoet.
Met vriendelijke groet,
Mede namens Peter Kerris,
Hans de Vroome

---Proclaimer De informatie in deze e-mail (inclusief de bijlagen) is uitsluitend bestemd voor het gebruik door de geadresseerde. Indien uit de aanhef of de inhoud blijkt dat dit bericht niet voor u bedoeld is, verzoeken wij u de afzender hiervan op de hoogte te stellen en het bericht te verwijderen. Waterschap Rijn en IJssel gebruikt e-mail niet als medium voor het aangaan van verplichtingen of rechtsbetrekkingen, tenzij anders is overeengekomen.

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: vrijdag 12 maart 2021 10:08
Aan: [redacted]
Onderwerp: FW: Memo Jansbeek tbv BO 1 juli
Bijlagen: 2020-07-01 MEMO tbv BO Jansbeek 2e fase.docx; 2020-07-01 MEMO tbv BO Jansbeek 2e fase - bijlage 1 agumenten.docx

---

Van: Hans de Vroome <hans.de.vroome@arnhem.nl>
Verzonden: woensdag 10 maart 2021 09:03
Aan: [redacted]arnhem.nl>
Onderwerp: FW: Memo Jansbeek tbv BO 1 juli

Van: Frank Wissink [mailto:F.Wissink@wrij.nl]
Verzonden: maandag 29 juni 2020 14:19
Aan: Hans de Vroome <hans.de.vroome@arnhem.nl>; 'P.Kerris@Gelderland.nl' <P.Kerris@Gelderland.nl>
CC: [redacted]wrij.nl>
Onderwerp: Fwd: Memo Jansbeek tbv BO 1 juli

Goedemiddag Hans en Peter.

Hierbij de annotatie (met bijlage) over de Jansbeek fase 2.
Tijdstip en tijdsduur van overleg blijft ongewijzigd dus om 8.30 uur tot 8.45 uur. Verzoek is om op tijd te zijn, zodat we op tijd kunnen beginnen.
We zien elkaar a.s. woensdagmorgen.

Hartelijke groet,
Frank Wissink, wrij.
[redacted]

---Proclaimer De informatie in deze e-mail (inclusief de bijlagen) is uitsluitend bestemd voor het gebruik door de geadresseerde. Indien uit de aanhef of de inhoud blijkt dat dit bericht niet voor u bedoeld is, verzoeken wij u de afzender hiervan op de hoogte te stellen en het bericht te verwijderen. Waterschap Rijn en IJssel gebruikt e-mail niet als medium voor het aangaan van verplichtingen of rechtsbetrekkingen, tenzij anders is overeengekomen.

[redacted]

Van: [redacted]wrij.nl>
Verzonden: maandag 29 juni 2020 15:57
Aan: [redacted]
CC: [redacted]
Onderwerp: FW: Memo Jansbeek tbv BO 1 juli
Bijlagen: 2020-07-01 MEMO tbv BO Jansbeek 2e fase.docx; 2020-07-01 MEMO tbv BO Jansbeek 2e fase - bijlage 1 agumenten.docx

Beste allen,

Zoals jullie hopelijk weten is er woensdag naast een breed bestuurlijk overleg ook een bestuurlijk overleg over de 2e fase van de Jansbeek.
Helaas is er iets niet helemaal goed gegaan met het reserveren van de goede tijden bij de bestuurders in de agenda waardoor nu binnen 45 minuten en de Rijnkade en de Jansbeek besproken gaan worden.
Van 8:30 tot 8:45 zal de Jansbeek besproken worden, van 8:45-9:15 de Rijnkade.
Voor de Rijnkade zijn de stukken al eerder verstuurd, het stuk tbv de Jansbeek stuur ik jullie bij deze toe. Frank Wissink heeft het inmiddels naar de bestuurders gestuurd.

Aangezien er kort de tijd is wil Frank Wissink om 8:30 ook daadwerkelijk starten met het overleg, het verzoek is dan ook om vooral al om 8:20 aanwezig te zijn.
Hopelijk spreekt de memo voor zich en zal het woensdag een vruchtbaar gesprek tussen de bestuurders zijn.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
relatiebeheerder gemeenten Liemers Veluwe
werkdagen: maandag, dinsdag en donderdag
T: [redacted]wrij.nl

Van: Frank Wissink
Verzonden: maandag 29 juni 2020 14:19
Aan: Hans de Vroome ; 'P.Kerris
CC: [redacted]wrij.nl>
Onderwerp: Fwd: Memo Jansbeek tbv BO 1 juli

Goedemiddag Hans en Peter.

Hierbij de annotatie (met bijlage) over de Jansbeek fase 2.
Tijdstip en tijdsduur van overleg blijft ongewijzigd dus om 8.30 uur tot 8.45 uur. Verzoek is om op tijd te zijn, zodat we op tijd kunnen beginnen.
We zien elkaar a.s. woensdagmorgen.

Hartelijke groet,
Frank Wissink,

---Proclaimer De informatie in deze e-mail (inclusief de bijlagen) is uitsluitend bestemd voor het gebruik door de geadresseerde. Indien uit de aanhef of de inhoud blijkt dat dit bericht niet voor u bedoeld is, verzoeken wij u de afzender hiervan op de hoogte te stellen en het bericht te verwijderen. Waterschap

Rijn en IJssel gebruikt e-mail niet als medium voor het aangaan van verplichtingen of rechtsbetrekkingen, tenzij anders is overeengekomen.

AGENDA

Stuurgroep vanuit HWBP – onderdeel Rijnkade Arnhem

te houden op woensdag 15 mei 2019, van 9:00 uur tot 10.00 uur
Plaats: Stadhuis Arnhem

Gemeente Arnhem: Wethouder C. Bouwkamp
Wethouder H. de Vroome
[redacted] (ambtelijke ondersteuning)
Waterschap Rijn en IJssel: Heemraad F. Wissink,
[redacted] (ambtelijke ondersteuning)

A. Opening, Verslag
laatste verslag is van woensdag 6 februari 2019 (zie bijlage 1)

B. Beek op de Paasberg (bewonersinitiatief)
afstemmen hoe verder gaan met uitvoeringsplan van gemeente en waterschap irt het bewonersinitiatief

C. St Jansbeek – 2e fase
bespreken hoe nu verder (financieel, proces, tijd, etc)

D. Concept samenwerkingsovereenkomst Rijnkade gemeente – waterschap (zie bijlage 2)
De concept SOK is toegevoegd. Deze SOK is ambtelijk juridisch afgestemd. Tijdens stuurgroep wordt de mogelijkheid geboden eventuele discussiepunten te beslechten.
gewenst resultaat: vrijgeven van de concept SOK voor ondertekening.

E. Meekoppelkansen
Terugkoppeling stand van zaken van meekoppelkansen voor de gemeente.

F. Vervolgafspraken
- volgende stuurgroep vergadering
- nieuw breed bestuurlijk overleg plannen?

AGENDA

Bestuurlijk overleg project "Dijkverbetering Rijnkade Arnhem"

te houden op woensdag 1 juli 2020, van 8:45 uur tot 9.15 uur
Plaats: Stadhuis gemeente Arnhem, Koningsstraat 38 in de Raadszaal.

Aanwezigen:

Waterschap Rijn en IJssel:	heemraad Frank Wissink (voorzitter)
Provincie Gelderland	gedeputeerde Peter Kerris
Rijkswaterstaat	hoofdingenieur-directeur Nelly Kalfs
Gemeente Arnhem:	wethouder Hans de Vroome

Ambtelijke ondersteuning:

Gemeente Arnhem:	[redacted]
Provincie Gelderland:	[redacted]
Rijkswaterstaat:	[redacted]
Waterschap Rijn en IJssel:	[redacted]

LET OP: voorafgaand (van 8:30 tot 8:45) aan het bestuurlijk overleg project "Dijkverbetering Rijnkade Arnhem" vindt een overleg met het waterschap, de provincie en de gemeente plaats m.b.t. de Jansbeek.

1. Opening, mededelingen
2. Toelichting project en stand van zaken
3. Vooruitblik komende periode
4. Verkennen haalbaarheidsstudie ‘uitvoering op waterstof’ (bijlage 1)
5. Rondvraag

Bijlage1: Memo Verkennen haalbaarheidsstudie ‘uitvoering op waterstof’

Bijlage 1: argumenten voor en tegen i.r.t. bijdrage 2e fase st Jansbeek

Argumenten voor	Argumenten tegen
WBP thema "uitdagingen" Klimaat: Uit de stresstest van de gemeente blijkt dat bij extreme buien wateroverlast ontstaat daar waar de nieuwe beekloop komt en er urgentie is voor hittestress. Door bij het ontwerp rekening te houden met de inrichting kan dit in de toekomst verminderd worden. maatschappelijk meerwaarde Door bij te dragen werken we samen met Provincie en gemeente aan een betere leefomgeving waarin klimaatadaptatie en biodiversiteit een rol speelt (maatschappelijk belang). vergroten bewust wording Met deze 2e fase wordt het verhaal van de Jansbeek van bron (Sonsbeek) tot monding (in de Rijn) in de stad zichtbaar gemaakt. De beek is goed te volgen door het park en in het Centrum. Met de aanleg zal Waterschap Rijn en IJssel zichtbaar zijn in het stedelijk gebied van Arnhem en werkt daarmee aan waterbewustzijn. samenwerking met overheden Als we willen optrekken met gemeente en Provincie tbv de 2e fase Jansbeek dan is dit het moment. Als we dit moment niet pakken dan is de kans groot dat de 2e fase nooit gerealiseerd wordt.	**WBP thema "uitdagingen"** Klimaat: De onderzocht varianten leveren geen van allen een bijdrage aan het oplossen van wateroverlast bovenstrooms van het spoor. Kostenbeheersing, Aan het waterschap wordt 1/3 deel van de aanlegkosten gevraagd (±9 ton). De hoeveelheid water dat afgevoerd kan worden via deze nieuwe fase is beperkt (5-10l/s) en de lengte van de nieuwe beek is ook beperkt (±350m). Past het uitgeven van dit bedrag in de kosten-baten en de kostenbeheersing? vergroten bewust wording De straten waar de beek zal komen zijn niet erg breed (tussen de 8,0m en 11,0m) waardoor het profiel van de watergang smal wordt. In de straat zal vrachtverkeer mogelijk moeten blijven waardoor de vraag rijst of een open en zichtbare beek (goot) mogelijk is of dat de beken alsnog over grote delen niet zichtbaar is..
WBP thema "Voldoende water" Beheer bij te nat zie voor argument het kopje klimaat.	**WBP thema "Voldoende water"** Beheer in normale tijd, De 2e fase zal geen klassieke waterhuishoudkundige functie hebben. Beheer bij droogte De hoeveelheid water gaat verdeeld worden over 2 waterlopen. Bij weinig water (droogte) kan dit waterkwanititeits en waterkwaliteits problemen opleveren.
WBP thema "Schoonwater" Goede ecologische kwaliteit Mogelijk kunnen in het ontwerp hier en daar plantenbakken geïntegreerd worden waardoor er een grotere kans is op een goed ecologische kwaliteit in de nieuwe watergang.	**WBP thema "Schoonwater"** Goede ecologische kwaliteit Het voorgestelde ontwerp van de 2e fase van de st Jansbeek is smal, ondiep en versteend. De verwachting is dat er in dit ontwerp weinig ecologische potentie mogelijk is. Goede chemische kwaliteit Het water vanuit het Park Sonsbeek is bacteriologisch minder goed in de zomer. Hierdoor is het minder wenselijk om het spelen met water toe te staan.

Argumenten voor	Argumenten tegen
Overige argumenten Duurzaamheid Er zijn technische varianten waarbij het water zonder pomp naar het Gele rijdersplein kan komen. Deze varianten hebben beperkingen in het minder beheersbaar zijn van de afvoerhoeveelheid. Ook is de verwachting dat de kosten voor onderhoud t.a.v. aanvoerleiding hoger zullen zijn dan bij de minder duurzame variant. Duurzaam Financieel beheer Het project past binnen de bestaande begroting, er zijn financiële middelen beschikbaar binnen programma watersystemen (dit vraagt nog wel bestuurlijke besluitvorming). Watererfgoed - historie De locatie van de 2e fase (in Beekstraat en Bovenbeekstraat) verwijst naar de historische ligging van de Jansbeek op deze plaats. Lasten terug naar betaler Omgekeerd van de vervuiler betaald zou het mooi zijn als hier het principe wie betaald bepaald gehanteerd wordt. Vanuit Arnhem Noord krijgen we een substantieel deel van onze lasten. Wat geven, wat nemen Gemeente (raad) wil de 2e fase graag uitvoeren gezamenlijk met de andere overheden. WRIJ heeft in Arnhem o.a. baggeropgave vanuit het waterkwaliteitsspoor. Wellicht zijn er afspraken te maken om te zorgen dat andere opgave van het waterschap door Arnhem uitgevoerd worden als wij nu bijdragen aan de 2e fase.	**Overige thema's** Duurzaamheid Er zijn technisch 1 variant waarbij het water dmv een pomp naar het Gele Rijdersplein komt. Deze variant heeft voordelen zoals beheersbaarheid van afvoerhoeveelheid en onderhoudsvriendelijk tav aanvoerleiding Duurzaam Financieel beheer niet deelnemen bespaart middelen ten gunste van Duurzaam Financieel Beheer hoewel er bestuurlijk afspraken zijn met de gemeente Arnhem mbt beschikbaar budget.

Waterschap Rijn en IJssel

MEMO

Aan	:	gedeputeerde P. Kerris, wethouder H. de Vroome, heemraad F. Wissink
Van	:	[redacted] Waterschap Rijn en IJssel
Datum	:	1 juli 2020
Onderwerp	:	bestuurlijk overleg st Jansbeek 2e fase
Projectnummer	:	

Doel Memo
Uitwisseling informatie omtrent haalbaarheid aanleg 2e fase van de st Jansbeek.

Aanleiding
De gemeente Arnhem heeft eind 2017 de aanleg van de 1e fase van de nieuwe Jansbeek door het Centrum afgerond. Door de positieve werking van deze nieuwe loop heeft de gemeenteraad van Arnhem op 10 juli 2017 ingestemd met de planuitwerking van het Gele Rijders Plein en daarbij een motie aangenomen waarin staat dat er onderzocht moet worden wat de mogelijkheden zijn voor de aanleg van de 2e fase van de st Jansbeek. Uit dit onderzoek bleek dat de aanleg van de 2e fase van de st Jansbeek ongeveer € 2,7 miljoen gaat kosten. Gemeente Arnhem en Provincie Gelderland hebben daarop ieder € 900.000,- gereserveerd en vragen aan Waterschap Rijn en IJssel of zij de resterende 1/3 deel wil bijdragen. Het waterschap heeft tot op heden, op deze nieuwe vraag, nog geen definitief standpunt ingenomen.

Dilemma's van het waterschap
In bijlage 1 is een opsomming van argumenten voor en tegen opgenomen.

Vind het waterschap het verantwoord om ±€ 3 miljoen uit te geven aan de aanleg van ±350m watergang zonder klassieke waterhuishoudkundige functie en beperkte afvoer en beperkte zichtbaarheid?

Kosten
Bij het waterschap (programma watersysteem) is €1,2 miljoen gereserveerde voor projecten en initiatieven in de gemeente Arnhem. Het gaat hierbij om projecten rondom stedelijk water in Arnhem waarbij doelstellingen van het waterschap worden opgepakt. Dit geld is nog niet vastgelegd in projecten. Op dit moment staan er, naast het HWBP project Rijnkade, geen grote gezamenlijke projecten op stapel in Arnhem. Er zijn wel lopende initiatieven (zoals Beek op de Paasberg, aanpak blauwalg, baggeren, aanpak wateroverlast Molenbeek, etc) maar hierover zijn nog geen financiële afspraken gemaakt.
WRIJ heeft aan de aanleg van de 1e fase st Jansbeek beperkt financieel bijgedragen, maar heeft wel het beheer en onderhoud overgenomen.

Ruimte:
De Bovenbeekstraat en de Beekstraat zijn beide smalle straten (8-11m breed) met verschillende functies zoals aanvoer van winkels en enkele terrassen. Past in het straatprofiel en deze functies een beekgoot tussen de 30 en 75cm breed of zal deze grotendeels met rooster (minder zichtbaar) zijn?

Klimaat:
Door bij het ontwerp rekening te houden met de inrichting kan klimaatadaptatie meegenomen worden (verminderen wateroverlast – taak gemeente), maar de beek levert geen bijdrage aan het oplossen van wateroverlast bovenstrooms van het spoor (taak WRIJ).

Bewustwording
De aanleg van de 2e fase Jansbeek levert een positieve bijdrage aan waterbewustzijn en dit is de kans om met 3 overheden een bijdrage te leveren aan ruimtelijke kwaliteit. Omgekeerd van de vervuiler betaald zou het principe wie betaald bepaald (of heeft voordelen) een rol kunnen spelen. Vanuit Arnhem Noord krijgen we een substantieel deel van onze lasten. Daarnaast geven de straatnamen (Beekstraat en Bovenbeekstraat) aanleiding om een stuk waterhistorie terug te brengen.

Voldoende water
De beek heeft een stedelijke invulling (goot met rooster) met beperkte afvoer. Het beheer en onderhoud van deze goot zal overwegend handwerk zijn (ingewaaid vuil verwijderen). In droge tijden zal de afvoer van de Jansbeek verdeeld moeten worden tussen de afvoer naar Lauwersgracht en 2e fase Jansbeek.

Waterkwaliteit
Door het versteende uiterlijk zal de ecologische potentie (biodiversiteit) laag zijn. Daarbij is het water vanuit het Park Sonsbeek in de zomer bacteriologisch minder goed. Hierdoor is het minder wenselijk om het spelen met water toe te staan.

Duurzaamheid
Om het water op een beheersbare manier op het Gele Rijdersplein te krijgen is het wenselijk om het water dmv een gemaal op te pompen. Dit is echter niet duurzaam (en tevens de 3e pomp in de nieuwe Jansbeek – of kunnen we de pomp bij waterkering verplaatsen als HWBP project uitgevoerd is?)

Huidige stand van zaken
Ambtelijk zijn gemeente en waterschap al bezig om een overzicht te maken met projecten, wensen en ambities die direct bijdragen aan de doelen van het waterschap. Met dit overzicht willen we in gesprek met de gemeente.

Tijdens het overleg zal de heemraad de huidige stand van zaken nadere mondeling toelichten.

GEMEENTE Arnhem

Waterschap Rijn en IJssel
College van Dijkgraaf en Heemraden
Postbus 148
7000 AC DOETINCHEM

Datum : 10 september 2020
Contactpersoon : [redacted]
Zaaknummer : 504377
Telefoonnummer : 026 377[redacted]

Onderwerp: Jansbeek

Geacht College,

Naar aanleiding van de feestelijke opening van de eerste fase van de Jansbeek hebben wij gesproken met de Provincie vanuit de Investeringsagenda Arnhem Nijmegen, programma Bruisende binnensteden aan de rivier en met het Waterschap Rijn-IJssel die verantwoordelijk is voor het water van de Jansbeek, over het gezamenlijk oppakken van de tweede fase.

Op basis van een eerste kostencalculatie, en samen met waterschap uitgevoerde technische onderzoeken, hebben beide partijen in 2017 aangegeven dat zij graag samen met ons willen onderzoeken wat de mogelijkheden zijn voor financiering van de aanleg van de tweede fase. Gemeente en provincie hebben beiden in hun begroting ruimte gevonden voor ieder 1/3 van de benodigde middelen (geraamd op € 2,7 miljoen). Het Waterschap heeft ons in diverse overleggen laten weten ook hun mogelijkheden te onderzoeken.

Op 1 juli jongstleden heeft u bij monde van heemraad Wissink ons kenbaar gemaakt geen mogelijkheid te zien budget hiervoor vrij te maken. Wij zijn hierover uiterst teleurgesteld. Provincie en gemeente konden na deze boodschap niet anders dan concluderen dat hiermee het bovengronds brengen van de tweede fase van de Jansbeek voorlopig geen doorgang kan vinden.

In hetzelfde overleg heeft u ons aangegeven € 1,2 miljoen beschikbaar te hebben voor de gemeente om aan klimaatadaptatieprojecten uit te geven. De gemeente gaat graag met u in overleg hierover.

Mocht u de conclusie over uw bijdrage voor de Jansbeek anders zien, dan vernemen wij dat graag van u, zodat wij de gemeenteraad hierover kunnen informeren.

Hoogachtend,
Het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
namens het college,

b/a

[redacted]

i.a.a.: Provincie Gelderland, dhr Kerris

Waterschap Rijn en IJssel

INGEKOMEN 19 OKT. 2020

2020-1018390/

Gemeente Arnhem
College van burgemeester en wethouders
Postbus 9029
6800 EL ARNHEM

15 OKT. 2020

Verzenddatum:
Nummer: 2020.03048
Uw brief van: 10 september 2020
Uw kenmerk: [redacted] 504377 (2020.02702)
Onderwerp: St Jansbeek
Projectnummer:

Contactpersoon: [redacted]
Telefoon:
E-mail: [redacted]wrij.nl
Kopie aan: auteur
Bijlage(n):

Geacht college,

Op 10 september jl. ontvingen wij een brief van de gemeente Arnhem over de Jansbeek. Als waterschap begrijpen we dat het niet vrij kunnen maken van budget voor de 2e fase van de st Jansbeek teleurstelling bij u heeft opgeroepen. We hopen dat deze teleurstelling overgaat in enthousiasme door de opgaven bij klimaatverandering voortvarend gezamenlijk op te pakken.

Ambtelijk zijn al gesprekken over de samenwerking op klimaatadaptatie en deze gesprekken willen we graag, ook bestuurlijk, voortzetten. Hiervoor zullen wij op kort termijn contact opnemen.

Hoogachtend,

[redacted]

Bezoekadres: Liemersweg 2, 7006 GG Doetinchem | **Postadres:** Postbus 148, 7000 AC Doetinchem
Tel.: 0314-369 369 | **Fax:** 0314-343 258 | **E-mail:** waterschap@wrij.nl | **Internet:** www.wrij.nl | **Bank:** 63.67.57.331

Swiftadres: NWABNL2G | **IBAN:** NL68 NWAB 06367573 31 | **BTW nummer:** NL 805432759B01 | **KvK** 09212548

Aan de gemeenteraad

Datum : 7 september 2021
Zaaknummer : 601067
Contactpersoon : Arthur Borst
Telefoonnummer : 026 3774353

Onderwerp: middelen Jansbeek Noord (motie 18M29)

Geachte voorzitter en leden,

Met deze raadsbrief informeren wij u over afdoening van motie 'Jansbeek ook op het Gele Rijders Plein naar boven' (18M29) van 5 maart 2018.

Inleiding
Op 5 maart 2018 heeft uw raad de motie 'Jansbeek ook op het Gele Rijders Plein naar boven' aangenomen. Door middel van de raadsbrief 10 oktober 2017 hebben wij u geïnformeerd over de kosten van aanleg van het noordelijk deel van de Jansbeek en over het feit dat waterschap, gemeente en provincie deze kosten gezamenlijk wilden dragen.

Toebedeling middelen Jansbeek Noord
Inmiddels is bekend geworden dat het waterschap, tot teleurstelling van de gemeente en provincie, geen mogelijkheden ziet om hier middelen voor vrij te maken. Hierover hebben wij u op 31 maart jl. geïnformeerd (iBabs Online). Daarmee vervalt de dekking van de aanleg van dit deel van de Jansbeek en heeft het college moeten constateren dat motie 'Jansbeek ook op het Gele Rijders Plein naar boven' niet uitvoerbaar is. Het college heeft u voorgesteld de beschikbare middelen binnen de gemeente die gereserveerd waren voor de aanleg van de Jansbeek in te zetten voor dekking van de in het raadsvoorstel Gele Rijders Plein opgenomen maatregelen. Dit voorstel ligt ter besluitvorming voor aan uw raad.

Het college acht motie 'Jansbeek ook op het Gele Rijders Plein naar boven' hiermee afgedaan.

Hoogachtend,
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

J.H. de Baas A. Marcouch

Stadskantoor - Eusebiusbuitensingel 53 • Postbus 9200 • 6800 HA Arnhem
Telefoon 0800-1809 • Fax 026-3774830 • www.arnhem.nl

18 M29

Motie: "Jansbeek ook op Gele Rijders Plein naar boven"

De gemeenteraad van Arnhem in vergadering bijeen op 5 maart 2018, tijdens de behandeling van moties vreemd aan de agenda.

Overwegende dat:

1. De raad op 10 juli 2017 heeft ingestemd met de planuitwerking van het Gele Rijders Plein met als doel het Gele Rijders Plein een nieuwe toekomst te geven.
2. De raad tijdens de behandeling van dit raadsvoorstel de motie 17M47 'Gele Rijders Plein boven Jan(sbeek)' heeft aangenomen met als doel onderzoek te starten naar de mogelijkheden om de Jansbeek op het luwe gedeelte van het plein naar boven te halen, partijen die zich hierbij betrokken voelen actief te benaderen en de resultaten en kosten hiervan in beeld te brengen.
3. Het Waterschap Rijn-IJssel in een destijds gedane rapportage al heeft aangegeven haar diensten te willen aanbieden bij onderzoek naar waterprojecten in de stad en als zodanig ook naar wat er mogelijk is met de Jansbeek op het Gele Rijders Plein.
4. Het College in haar raadsbrief van 10 oktober 2017 (zaaknummer 186924) genoemde motie heeft afgedaan, waarbij is aangegeven dat het bovenhalen van de Jansbeek vanaf het tracé Gele Rijders Plein tot aan de Beekstraat zeker tot de mogelijkheden behoort, maar dat daarbij rekening dient te worden gehouden met een kostenindicatie van 2,6 mio met een bandbreedte van 15% en deze financiële middelen momenteel nog niet voorhanden zijn.

Constaterende dat:

1. De Gemeente inmiddels overleg heeft gehad met zowel de Provincie als het Waterschap Rijn-IJssel waaruit naar voren is gekomen dat partijen zeer enthousiast zijn over dit plan, dat het Waterschap Rijn-IJssel i.h.k.v. het Deltaprogramma dit plan ook al onder de aandacht van het Rijk heeft gebracht, maar dat het n.a.v. gesprekken met partijen over cofinanciering wachten is op financiële middelen van de Gemeente zelf die naar schatting 1/3 van de kosten (8 ton tot 1 mio) bedragen.
2. Het College in haar raadsbrief 'Majeure financiële ontwikkelingen' van 13 februari 2018 (zaaknummer 216622) heeft aangegeven dat er t.a.v. het project 'Zuidelijke binnenstad' een positief saldo rest van 4,6 mio, dat dit resultaat beschikbaar zou moeten blijven voor verdere ontwikkeling van de (zuidelijke) binnenstad en waarbij wordt voorgesteld dit bedrag bij de jaarrekening 2017 tot te voegen aan de Bestemmingsreserve Binnenstad.

Van mening zijnde dat:

1. Naast wat reeds is gerealiseerd, ook het bovenhalen van de Jansbeek vanaf het tracé Gele Rijders Plein tot aan de Beekstaat een attractieve bijdrage kan leveren aan de verdere ontwikkeling, uitstraling en beleving van de binnenstad.
2. De kans voor het verzilveren van het hierboven genoemde nu binnen handbereik is met de beschikking van de middelen zoals genoemd in de raadsbrief 'Majeure financiële ontwikkelingen' indien de ontwikkeling van Gele Rijders Plein/Jansbeek daarin een hoge prioriteit krijgt.

Verzoekt het college:

1. Over te gaan tot het daadwerkelijk uitwerken van een plan om de Jansbeek naar boven te halen vanaf het tracé Gele Rijders Plein tot aan de Beekstraat. Qua cofinanciering in overleg te gaan met de Provincie, het Waterschap en mogelijk het Rijk en qua dekking de gemeentelijke bijdrage te financieren vanuit het positieve resultaat van 4,6 mio uit het project Zuidelijke binnenstad (Bestemmingsreserve Binnenstad).
2. Zo mogelijk nog voor het zomerreces van 2018 met een uitgewerkt voorstel naar de raad te komen.

CDA	D66	SP	CU
H. Montfrooy	M. Loor	G. Noordzij	D. Becker

AANGENOMEN

Voor 24

Tegen 13

Motie “Jansbeek ook op Gele Rijders Plein naar boven” (18M29)

D66	8	0
Andeweg		
Kemperman		
Loor		
de Vroome		
Venhoek		
Güven		
Kaatee		
Hamersveld		

SP	8	0
J. Elfrink		
van Geffen		
Kusters		
Lenting		
Lunter		
van Sprang		
Çetintas		
Noordzij		

PvdA	0	5
Louwers		
de Vries		
A-Kum		
Greving		
Aylward-Straatsma		

VVD Arnhem	0	3
Combée		
Kalthoff		
van der Zee		

GROENLINKS	0	4
Bouwkamp		
de Groot		
Peters		
Coenders		

CDA	3	0
Karssenberg		
Montfrooy		
van Dillen-Koorn		

Arnhem Centraal	2	0
Manders		
van der Laak		

ChristenUnie	1	0
Becker		

Verenigd Arnhem	0	1
Bal		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
van Beers		

Partij voor de Dieren	1	0
de Groot		

Totaal 37

	naam	namens
1 2	Bart Brouwer Ryu Tajiri	Erven Brouwer/Tajiri
3	Jan Reijnen	Bond Heemschut (Werkgroep behoud AKUfontein)
4	Marga van Mechelen	Werkgroep behoud AKUfontein
5 6	Karen Verholt Dick Cochius	APCG
7	Erik Wiessenberg	Bewonersgroep Arnhems Hart
8	Theo van der Meer	Rudius Vastgoed
9	Sander Wind	PBA
10	Wim van der Poel	Mamscoffee
11	René Janssen	Royal/ Sansa Business B.V.
12	Johan Wolthuis	Stichting Jansbeek boven Water
13	Marcel van Empel (ovb)	Klankbordgroep/ Arnhem6811

AKU fontein

De AKU fontein in 1961

Ferdi Tajiri (links), vriendin Loïs Wong en kinderen bij de AKU fontein 1961. Tajiri heeft in het midden van het beeld een inscriptie gemaakt voor Ferdi *'For a Girl from Arnhem'*.

De AKU fontein is een bijzonder monument
Ter viering van hun vijftigjarig bestaan in 1961, schonk de Algemene Kunstzijde Unie (AKU) dit ensemble aan de burgers van Arnhem. Een plek om elkaar te ontmoeten en te verpozen aan de fontein of in de intimiteit van de pergola. Een oase in hartje stad. De bedoeling van de AKU was een aangename omgeving te creëren, die bijdroeg aan de ontspanning en het welzijn van zijn burgers waarvan vele werknemers waren bij de AKU. Een mooi geschenk. Dit is de menselijke maat die architect Henk Brouwer in nauwe samenwerking met Shinkichi Tajiri heeft weten te integreren in het ensemble.

Architect Henk Brouwer heeft, ondanks dat hij jong gestorven is, een indrukwekkend oeuvre van wederopbouw architectuur op zijn naam staan waarvan meerdere gebouwen tegenwoordig rijksmonumenten zijn.
In al zijn opdrachten werkte hij samen met kunstenaars en zijn keuze om Tajiri hierbij te betrekken, laat zien hoe secuur hij op alle fronten inhoudelijk te werk ging.
Tajiri, veteraan uit het Amerikaanse leger, heeft gevochten voor de vrijheid in Europa.
Na de Tweede Wereldoorlog keerde hij in 1948 terug naar Europa, om te studeren in Parijs bij Zadkine en Léger. Tajiri werd al in 1949 door de Nederlandse Cobra kunstenaars uitgenodigd voor de, wat later zal blijken, spraakmakende tentoonstelling in het Stedelijk Museum te Amsterdam. Dit is ook de eerste keer dat architect Henk Brouwer zijn werk ziet.
Wanneer Tajiri in 1956 met zijn vrouw Ferdi (Nederlandse beeldhouwer en Arnhemse) naar Amsterdam verhuist heeft de Nederlandse kunstwereld hem al in het vizier en zal hij op diverse Documenta's en bij de Biënnale van Venetië Nederland vertegenwoordigen. Tajiri wordt nu gezien als een van de vernieuwers van de Nederlandse beeldhouwkunst.
Het beeld 'De ontembare krachten van de natuur' is Tajiri's eerste beeld in de openbare ruimte en spreekt hoop uit voor de toekomst. Het optimisme van de wederopbouw in een stad die zwaar beschadigd uit de oorlog is gekomen, en nu een betere tijd tegemoet gaat.
Voor het AKU ensemble ligt de kei van de Liberation Route, en zo komt de oorlog, de veteraan/beeldhouwer, de architect en de wederopbouw daar samen op het Gele Rijdersplein.
Men kan stellen dat alle elementen op architectonisch, stedebouwkundig, kunstzinnig, cultuur-historisch, historisch, economisch en maatschappelijk gebied op hoog niveau vertegenwoordigd zijn in het ontwerp en de betekenis van het AKU ensemble.

U kunt zich voorstellen dat wij, de erven van, bij de rondetafelgesprekken vorig jaar zeer verbaasd waren – en dit is een understatement – dat het uitgangspunt van het college was ‘**restauratie zoals het nu is’**!
Kan men werkelijk van restauratie spreken als het gaat om een monument dat nu, zestig jaar later, nog slechts een schim is van zichzelf. Gestript is van alle elementen die zorgden voor het aangenaam kunnen verpozen, zoals de verlichting van het gehele AKU monument, de vitrines, de beplanting, en zelfs recent werd een bank aan de fontein onttrokken. Waar de toegankelijkheid voor de bezoeker ernstig belemmerd wordt door de later toegevoegde fietsenstalling. Waar achterstallig onderhoud niet bijdraagt aan een positieve beleving.
In alle voorgelegde ontwerpen wordt het rijksmonument blijvend aangetast.
Wij hadden graag het onderzoek en de voorstellen gezien van een restauratie architect.
Arnhem moet zich realiseren welk uniek monument zij in haar bezit heeft, terecht een rijksmonument.
Wij danken u voor uw aandacht.

Hoogachtend,

Bart Brouwer
Ryu Tajiri
Erven Brouwer Tajiri
15 september 2021

www.akufontein.nl
https://www.shinkichi-tajiri.com/seeds
www.ferdi-tajiri.com

Architecten in Arnhem, Oosterbeek en Velp - Ontwerpers van gebouwen, stedelijke ruimte en landschap, uitgeverij Matrijs, Utrecht, maart 2020. ISBN: 978-90-5345-554-8

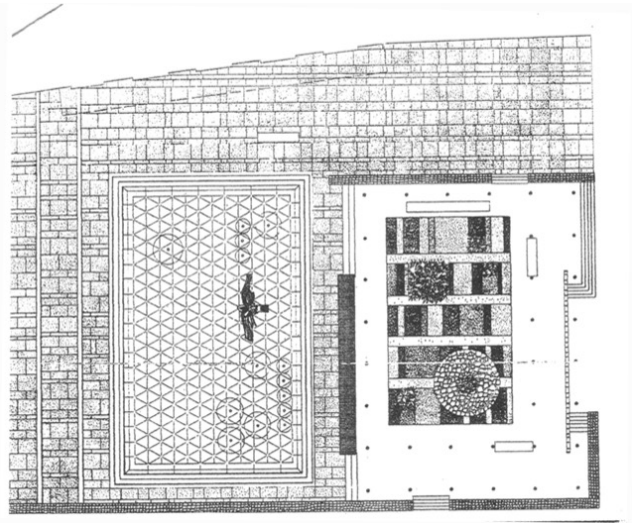

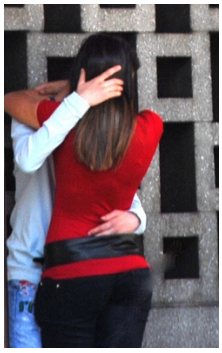

Gemeente Arnhem,
Postbus 9029,
6800 EL Arnhem.

Arnhem, 15 september 2021.

Inzake: Ronde tafel AKU fontein/Gele Rijdersplein 15 september 2021.

Geachte raadsleden,

Vanavond zitten we weer bijelkaar om over het Gele Rijdersplein te praten. Wanneer we kijken naar het traject vanaf 2016 tot op heden dan zijn er maar twee woorden mogelijk “diep treurig”. Diverse voorstellen, veel praten en ga maar zo door is deze soap in zes jaar tijd jaar al gepasseerd. Indertijd werd er nog beetje actief begonnen met “Plein krijgt smoel” door Ine van Burgsteden en dachten veel inwoners, ondernemers en passanten dat er werkelijk binnen een jaar of twee een geheel vernieuwd Gele Rijdersplein zou komen met een gerestaureerd monument.

Echter we zitten nog steeds te praten en onderhand is men al veel geld kwijt aan onderzoeken, tekeningen, vergaderen over het AKU fontein en omranding. In 2019 heeft men fase 1 gerealiseerd met een verhoogde rand, grasveld en toegankelijke bestrating. Gelukkig was dat wel binnen een aantal maanden gereed.

Een Gele Kubus werd het ook niet en is gelukkig via een debat gelijk dan ook stopgezet. Dat idee heeft dan ook een behoorlijke deuk veroorzaakt tussen de gemeente, diverse betrokken ondernemers en inwoners. Tevens zitten inwoners van Arnhem nog steeds te wachten op de echte en duidelijke afrekening van inkomsten en kosten. Een belofte door toenmalig wethouder Hans de Vroome indertijd aan de gemeenteraad en ons als inwoners van Arnhem. Neem aan dat deze belofte alsnog door wethouder Bob Roelofs ingewilligd zal gaan worden dit jaar?

Als we naar het huidige plan 2b kijken en terug denken aan de eerdere gesprekken met diverse gesprekspartners dan lijkt het erop alsof deze bijeenkomsten geen nut hebben gehad. We moeten dan terug denken aan de verslagen van een eerder klankbordgroep welk van het Gele Rijdersplein een racecircuit heeft gemaakt en waarbij diverse omwonenden zich buitengesloten voelden. Wel heeft het plein hierdoor een smoel gekregen, echter pas als men met zijn/haar brommer, fiets of scooter op zijn plaat gaat. Iets waar inwoners toen al geregeld voor waarschuwden, ook bij de informatieavond, maar gewoon naast zich neergelegd is.

Dat de openbare fietsenstalling geen gezicht is mag duidelijk zijn. Van de +/- 190 plekken staan er nu al een geruime tijd 60 bezet met wrakken en weesfietsen, dus adequaat opruimen en/of schoonmaken zit er niet in. Bij sommigen groeit het onkruid al door de spaken. Daartegen is deze fietsenstalling wel hard nodig. Als men goed kijkt is er ruimtegebrek omdat aanwonenden ook hier hun ijzeren ros vaak stallen vanwege geen stallingsruimte bij hun woning of kamer.

Daarnaast is het een plek om je ijzeren ros te stallen als je de Korenmarkt of het winkelgebied in wilt gaan. Een zeer logische plaats en makkelijk te bereiken zonder teveel poespas zoals bij Arnhem Centraal. Aangezien we meer mobieler worden dan met een auto vragen we ons ook af of het niet beter is om een plek te maken die groter is dan 190 stuks?

Kijken we verder naar het nieuwe ontwerp dan valt op dat er totaal geen rekening gehouden is met mensen met een beperking. Wanneer men de vloer 60 cm hoger gaat maken bij de pergola dan is er een hellingbaan nodig om deze toegankelijk te maken. Doordat men dan boven de 1.00 meter komt zal er een rustvlak moeten komen en naar schatting zal de hellingbaan 15 tot +/- 20 meter lang worden.

Wat betreft de kiezelbestrating en trappen naast Stan & Co. staat er ook niets omschreven over een hellingbaan en gelijke bestrating. Wel wordt er hier en daar gesproken over afslijpen van de kiezels. Dit laatste is ook toegepast bij de grote keien op de markt en vormen bij nattigheid glijpartijen. En is de hellingbaan naar de ondergrondse fietsenstalling wel toegankelijk voor iedereen?

Daarnaast zijn er vragen in hoever de ondergrondse fietsenstalling open is voor de inwoners van de binnenstad. Kunnen zij 24/7/365 terecht bij hun fiets? Hoe zit het met stallen van bakfietsen, elektrische fietsen, scooters, brommers en ga maar door met diverse varianten aan stalen rossen? Hetzelfde verhaal als bij de nieuw te bouwen fietsenstalling Bartokpark. Men weet het nog niet en is het aan onderzoeken.

Het Gele Rijdersplein is een ontmoetingsplek en een “Place to meet”, echter ook voor de mensen die niet gezellig komen om te lunchen, praten e.d. Net als bij de graffitiberg, Musis Sacrum, Sonsbeek en onderkade gebeuren hier ook zaken die men liever niet voor zijn/haar deur heeft. Dagelijks liggen er (kapotte) drankflessen, wikkels, zakjes maar ook zijn er spuiten en verbrande aluminiumfolie gevonden. We verwachten dat door de ondergrondse fietsenstalling dit meer zal gaan aantrekken en hierdoor een onveiliger situatie zal ontstaan. Iets waar aanwonenden enorm van balen en ook vanaf willen.

In onze gesprekken met de inwoners van de binnenstad werd duidelijk aangegeven om het Aku fontein met bijbehorende pergola op te knappen en zorgen dat de verlichting weer werkt. Het een en ander kan mogelijk op zonne-energie werken. Maak aan de voorzijde (Willemsplein zijde) een ondergronds fietsenstalling en zorg dat deze toegankelijk is voor omwonenden na sluitingstijd. Men kan bv met een automatische fiets-carrousel werken.

Pak daarnaast het fietspad aan en laat ze via de binnensingel verder rijden, zo ontlast men het Gele Rijdersplein van de crossende ijzeren rossen. Een mooie vergroende omgeving met verlicht voetpad langs het monument (zijde Janspoort) richting Dada Wan geeft een sfeer die het plein verdiend. Maar ook inwoners kunnen aan hun zijde vergroenen door het realiseren van geveltuinen e.d. Desgewenst kunnen er terrassen worden geplaatst voor de horeca en heeft men een “Place to Meet & Greet”..

Verder verwijzen we naar ons artikel van 19 juni 2021 waar in kort nog even wat aandachtspunten staan en een idee voor een fietsenstalling met service van 800m2 in voormalig Workstation (Gele Rijdersplein 36).
https://arnhemshart.nl/nieuws/opknappen-aku-fontein-bron-van-discussie/2021

Graag willen wij aansluiten in het vervolgtraject aangezien dit gedeelte een plek is waar inwoners van Arnhem komen en naar toe gelokt moeten worden voor de rust, vertier, kleine evenementen en gezelligheid. Tevens zien we dat het APCG nauw betrokken gaat blijven aangezien zij over de toegankelijkheid praat en tot op heden in dit traject nergens intensief bij betrokken zijn geweest.

We wensen de gemeenteraad een fijn en constructieve behandeling waarbij zeker diverse harde punten besproken worden. Het zou top zijn als Arnhem beter en met meer respect om zou gaan met monumenten en kunst in de openbare ruimte.

Met vriendelijke groeten,

Bewonersgroep Arnhems Hart,
Dhr. E.R. Wiessenberg,

Uitgaan
Rust
Groen
Coehoorn
Winkelen
Gemeente
SamenZijn
Binnenstad
ArnhemsHart
Arnhem
Korenmarkt
Rijnkade
sacrum
Musis
Bewoners
Cohesie
Centrum
Veilig

Behoud en restauratie van het AKU ensemble Gele Rijdersplein (inspreektekst) 15/09/2021

Korte bio Marga van Mechelen. Tot mijn pensionering ben ik verbonden geweest aan de Universiteit van Amsterdam, en nog steeds als onderzoeker werkzaam. Gespecialiseerd in internationale hedendaagse kunst, en kunst in Nederland vanaf de jaren zestig. In een ver verleden ook veel gepubliceerd over de architectuur en stedenbouw van de eind 19e en 20ste eeuw. Was lange tijd bestuurslid van Open Monumentendag Arnhem.

Ik wil de uiterst korte vraag voorleggen, in het bijzonder aan de raadsleden:

Kiest uw partij voor een Rijksmonument of voor een fietsenstalling?

U weet waar B&W voor heeft gekozen: een fietsenstalling en dan heb ik het niet over de voorkeur voor model 2B in het rapport van landschapsbureau Poelmans Reesink. Ik heb het dan over de keuze voor deze vorm van expertise (landschapsarchitectuur) en niet de primaire keuze voor restauratie en de deskundigheid die restauratie vraagt.
Er is gekozen voor een bureau gericht op creëren en niet restaureren.
Het creëren van een fietsenstalling, mooi gecamoufleerd in model 2B door een geruïneerd monument.
De Rijksdienst van het Cultureel Erfgoed, de RCE, schreef al: “het is nogal wat om het in het verleden gecreëerde probleem van de fietsenstalling op te lossen in het monument zelf.”
Een rapport dat u afleidt van waar u zich primair op zou moeten concentreren: het monument en de waardebepaling daarvan. Die waardebepaling is door de gemeente zelf in eerste instantie gedaan toen het als geschenk werd aanvaard en later door de Rijksdienst voordat het een Rijksmonumentenstatus kreeg.

Ongetwijfeld weet u dat het Rijksmonument nooit de functie van fietsenstalling heeft gehad.
Dat woord zult u dan ook niet in de motivering van de RCE tegengekomen.
Evenmin de daarbij horende waarde van mobiliteit. Wat u wél tegenkomt staat daar haaks op. Het draait bij het ensemble om geborgenheid, het is een ontmoetingsplek, een plek om te verpozen; het is een symbool van gemeenschapszin.

We realiseren ons dat deze waarden het monument tot een buitenbeentje maken in een stad als Arnhem die bekend staat om zijn verkeerscongestie, waar de ringweg, Parijzenaren zouden het de periferique intérieur noemen, door het Middeleeuwse stadshart loopt. Uniek ook omdat het deel uitmaakt van de enige geslaagde stedenbouwkundige ingreep in het centrum van Arnhem na de Tweede Wereldoorlog: het Gele Rijdersplein, de Looierstraat, het Johnny van Doornplein met het door Henk Brouwer ontworpen Nillmij gebouw.

Niet voor niets spreekt de Rijksdienst van “situationele en ensemblewaarde”, “van gaafheid en zeldzaamheid”.

Nogmaals: kiest u voor behoud van de ensemblewaarde van het Rijksmonument op de daarvoor ideale en geëigende plaats, of kiest u voor een fietsenstalling te midden van wat ooit een gaaf Rijksmonument was?

Marga van Mechelen

Beste Raadsleden,

Hoe meer bij het ontwerp van een project rekening gehouden wordt met de functie en alle gebruikers, hoe minder aanpassingen er nodig zijn. Het mooiste is als een ontwerp zo gemaakt wordt dat er helemaal geen aanpassingen nodig zijn. Door vanaf de start al over inclusie en toegankelijkheid na te denken, kan het zelfs zo zijn dat er hele andere keuzes gemaakt worden.

Het monument zoals het nu is, is niet toegankelijk. In de ontwerpen die gepresenteerd zijn, verwachten wij daar dan ook oplossingen voor. In het raadsvoorstel staat dat bij de uitwerking rekening gehouden wordt met de toegankelijkheid, wij vinden echter dat het eerste ontwerp al inclusief en dus toegankelijk moet zijn. Dit geldt nu voor geen van de varianten. Het moet voor inwoners met een beperking ook vanaf het begin al duidelijk zijn hoe de toegankelijkheid gerealiseerd gaat worden. Ook in de schetsen.

Het podium onder de pergola heeft een publieksfunctie. Mensen met een beperking moeten er kunnen optreden, maar ook tentoonstellingen kunnen bezoeken. Als we de huidige te overbruggen hoogte opmeten is deze niet overal gelijk en ligt tussen ong de 45 – 55 cm. Volgens de ITS is dan een hellingbaan van ong 7 – 11 m nodig. Als het podium met 60 cm wordt verhoogd kan het hoogteverschil zelfs 1 m of hoger worden. Dan praat je al over 20 meter. Als we de ontwerpen zien, zou een hellingbaan alleen aan de noordkant (bij zwartwerk) kunnen.
Om zeker te zijn dat een dergelijke hellingbaan ook realiseerbaar is, zou deze ons inziens als oplossing al in het ontwerp moeten worden opgenomen of ingetekend. Wij willen niet dat achteraf nog een oplossing wordt bedacht die niet adequaat is. Sowieso pleiten wij er voor dat alle gevolgen voor de toegankelijkheid ook in het vergelijkingsdocument (bijlage 2) wordt opgenomen.

Verder vinden wij het belangrijk dat de terrassen toegankelijk gemaakt worden. Over de hele breedte aan de kant van fontein zijn traptreden van ong 14 cm. Deze zouden minimaal aan 1 kant vlak gemaakt moeten worden (verlaagd). Inwoners met een rolstoel of scootmobiel moeten ook zelf, of samen met collega's, gezin of vrienden van het terras (als horeca) en de verkoeling kunnen genieten. De bestrating met keitjes is erg ontoegankelijk. Wij pleiten hier voor gladde bestrating.

Tenslotte wordt in het raadsvoorstel ook het verplaatsen van het openbaar toegankelijk toilet genoemd. Wij zijn van mening dat de locatie van het toegankelijke toilet duidelijk moet zijn voor aanvang van het project. Het moet onderdeel van het plan zijn en een volwaardig alternatief. Er zijn immers maar weinig toegankelijke toiletten in de buurt.

Met vriendelijke groet,

Dick Cochius,
Voorzitter Arnhems platform chronisch zieken en gehandicapten (Apcg)

BEHANDELRESULTAAT

Ronde tafelgesprek

Gele Rijdersplein (AKU-fontein)

Documentnummer:	
Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	Roelofs

Resultaat van bespreking:

Aanwezig: de raadsleden/fractievolgers Manders (Arnhem Centraal), Combée (VVD), Van Ommen (D66), Eliëns (PvdD), Coenders (GroenLinks), Greving (PvdA), Becker (ChristenUnie), Aydemir (Denk/Verenigd Arnhem), Wiggers/Van Plateringen (AOP) en Koorn (CDA). De fracties van de PVV en de SP waren niet vertegenwoordigd.

Verloop
Tijdens het ronde tafelgesprek waaraan onderstaande personen hebben deelgenomen is uitgebreid gesproken over het raadsvoorstel waarbij onder meer de toegankelijkheid van het AKU-monument en de locatie van de fietsenstalling uitgebreid besproken zijn.

naam	namens
Bart Brouwer Ryu Tajiri	Erven Brouwer/Tajiri
Jan Reijnen	Bond Heemschut (Werkgr behoud AKUfontein)
Marga van Mechelen	Werkgroep behoud AKUfontein
Karen Verholt Dick Cochius	APCG
Erik Wiessenberg	Bewonersgroep Arnhems Hart
Theo van der Meer	Rudius Vastgoed
Sander Wind	PBA
Marcel van Empel	Arnhem 6811 (& klankbordgroep)
René Janssen	Royal/ Sansa Business B.V.
Johan Wolthuis	stichting Jansbeek boven Water

Conclusie
De voorzitter concludeert dat het Ronde tafelgesprek is afgerond en geeft aan dat de Meningsvorming over het het raadsvoorstel op een van de volgende Politieke Avonden zal plaats vinden.

De raadsadviseur,

E.J.S. Dirksen

De voorzitter,

C.J.M. Kalthoff

Politieke Avond

Dossiernummer	2811
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	15 september 2021
Agendapunt	6.LF
Omschrijving	20.30 uur - 21.45 uur: Vaststelling 'Chw Omgevingsplan Presikhaaf 1 en 2'

Geagendeerd	Vergaderdatum
Politieke Avond	**15 september 2021**
Politieke Avond	29 september 2021

Titel/onderwerp: # Vaststelling 'Chw Omgevingsplan Presikhaaf 1 en 2

Raadsadviseur: W. Lammers Telefoonnr: 377 2581 Willem.lammers@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Bart Lagerberg
Portefeuillehouder:	C. Bouwkamp	Telefoonnr:	3391
		E-mailadres:	Bart.Lagerberg@arnhem.nl
Doel activiteit	Informerend (I) & Meningsvormend (M1)		
Toelichting	**Inhoud** Per 1 juli 2022 treedt de Omgevingswet in werking. Ter voorbereiding daarvan worden verouderde bestemmingsplannen geactualiseerd en technisch op orde gebracht, waaronder het digitaal toegankelijk maken. Hiermee wordt de basis gelegd voor de verdere verrijking van de plannen met aanvullende regels en wordt bijgedragen aan het verbeteren van de digitale dienstverlening. Het voorliggende omgevingsplan is een dergelijke bevestiging van de bestaande situatie. Er zijn twee zienswijzes ingediend. Zie voor meer informatie het raadsvoorstel.		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Start en afronding van de informatieve fase, start en afronding van de meningsvormende (M1) fase en besluit over vervolgbehandeling.		
Spreekrecht publiek	Ja		
Behandeladvies	1. Informerende fase *Inspreken* Het is mogelijk voor insprekers om de gemeenteraad toe te spreken over dit onderwerp. Op dit moment zijn er nog geen aanmeldingen binnen voor in te spreken. 2. Vergaderorde M1 Er wordt in twee termijnen vergaderd. - Iedere fractie heeft twee termijnen, waarin meningen kunnen worden verkondigd of politieke vragen kunnen worden gesteld. - De portefeuillehouder reageert na een termijn van de raad als alle fracties aan het woord zijn geweest. De portefeuillehouder beantwoordt de gestelde vragen, waarbij hij of zij antwoorden kan samenvoegen waardoor herhaling van vrijwel overeenkomstige punten achterwege blijft. De voorzitter ziet erop toe dat de beantwoording van de wethouder ter zake is en in gaat op de gestelde vragen. - Interrupties (in de vorm van een korte vraag of opmerking zonder inleiding) zijn in alle termijnen toegestaan. Zoals altijd kan de voorzitter interrupties beperken. Uitkomst van de Meningsvormende (MI) behandeling kan zijn: 1. Partijen zijn het eens, het voorstel wordt doorgeleid naar de besluitvormende fase 2. Partijen zijn het niet (volledig) eens en overwegen moties en/of amendementen. Het voorstel wordt doorgeleid naar de fase Meningsvorming 2, waar deze besproken zullen worden.		
Bijlagen			

Raadsvoorstel - Vaststelling 'Chw Omgevingsplan Presikhaaf 1 en 2'			
Bijlage 1a - Vast te stellen omgevingsplan 'Chw Omgevingsplan Presikhaaf 1 en 2' -tekst			
Bijlage 1b - 1b Plankaart Chw Omgevingsplan Presikhaaf 1 en 2 NL.IMRO.0202.969-0301			
Bijlage 1 - Wijzigingenoverzicht			
Bijlage 2a - Zienswijzennota (geanonimiseerd)			

Bijlage 2b - Gebundelde zienswijzen (geanonimiseerd)			

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 571083

Onderwerp: Vaststelling 'Chw Omgevingsplan Presikhaaf 1 en 2'

Voorstel

1. Het 'Chw omgevingsplan Presikhaaf 1 en 2', zoals vervat in verbeelding NL.IMRO.202.969-0301 met bijbehorende regels en toelichting, gewijzigd vast te stellen.
2. In de zienswijzen geen aanleiding te zien om het omgevingsplan te wijzigen.
3. In afwijking van het ontwerpomgevingsplan zoals dat ter inzage heeft gelegen de wijzigingen door te voeren zoals opgenomen in 'Bijlage 1'.
4. Geen exploitatieplan op te stellen.

Inleiding

De Omgevingswet treedt op 1 juli 2022 in werking. De Omgevingswet vraagt om meer samenhang en transparantie in onze regels voor de fysieke leefomgeving. Dit willen we bereiken door de komende jaren toe te werken naar één omgevingsplan voor de hele gemeente. De transitie naar één omgevingsplan verloopt stapsgewijs. Voor een vloeiende overgang is het van groot belang dat het huidige kader goed in beeld is gebracht en actueel is. Voor meerdere wijken geldt nog een, zowel digitaal als inhoudelijk, verouderd bestemmingsplan. De eerste stap is daarom het actualiseren en technisch op orde brengen van deze plannen. Met deze stap zorgen we ervoor dat deze gebieden beschikken over een actueel planologisch kader dat digitaal toegankelijk is. Hiermee leggen we een basis voor de verdere verrijking van het plan met aanvullende regels en dragen we bij aan het verbeteren van onze digitale dienstverlening. Op die manier geven we inwoners, ondernemers en eigenaren meer duidelijkheid over de ontwikkelmogelijkheden van particuliere en publieke gronden.

Het omgevingsplan dat voor u ligt zet een eerste stap in een betere digitale dienstverlening. Dit houdt in dat de regels zowel perceelsgericht als activiteitgericht in verschillende digitale 'lagen' raadpleegbaar zijn. Deze lagen laten zich lastig tonen in de papieren of pdf- versie van het plan. Voor een juiste weergave van de informatie verwijzen we daarom naar de planviewer op: https://pilot.ruimtelijkeplannen.nl/?planidn=NL.IMRO.0202.969-0301

Het ontwerpomgevingsplan heeft ter inzage gelegen van 9 februari 2021 tot en met 22 maart 2021. U bent hierover met een raadsbrief geïnformeerd (d.d.: 2 februari 2021). Tijdens de ter inzage periode zijn twee zienswijzen ingediend.

Gemeente Arnhem

Beoogd effect

Het 'Chw omgevingsplan Presikhaaf 1 en 2' biedt een actueel planologisch kader voor de wijk Presikhaaf 1 en 2 met zoveel mogelijk respect voor bestaande rechten dat anticipeert op de doelstellingen van de Omgevingswet.

Argumenten

1.1 Vaststelling van het omgevingsplan anticipeert op de Omgevingswet.

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) heeft Arnhem in november 2019 aangewezen als experiment 'bestemmingsplan met verbrede reikwijdte' op basis van de Crisis- en herstelwet (Chw). Dit betekent dat we nu al een planologische regeling kunnen opstellen waarin ook regels zijn opgenomen die normaal niet in een bestemmingsplan (mogen) zitten. Anticiperend op de komst van de Omgevingswet noemen we dit plan dan ook 'Chw omgevingsplan'.

Daarnaast bevat dit omgevingsplan belangrijke 'technische' aanpassingen die nu al, maar ook op termijn, bijdragen aan het verbeteren van onze digitale dienstverlening aan inwoners, ondernemers en eigenaren. Het omgevingsplan moet dan ook gezien worden als een groeimodel. De komende jaren voegen we aan het plan steeds meer regels toe die nu nog op andere plekken zijn ondergebracht. Op die manier ontstaat straks een samenhangend plan waarin inwoners, ondernemers en alle andere betrokkenen de regels voor de fysieke leefomgeving op een publieksvriendelijke manier kunnen raadplegen.

Omdat het omgevingsplan straks veel meer regels omvat dan het huidige bestemmingsplan, is de huidige systematiek met bestemmingen ontoereikend om de veelheid aan regelingen op een gebruiksvriendelijke manier te ontsluiten. In de systematiek van het omgevingsplan wordt daarom niet langer de bestemming centraal gesteld maar de activiteiten (wonen, bouwen, slopen, horeca uitbaten et cetera) die je wilt verrichten op een bepaald adres. Door deze locatie te koppelen aan de gewenste activiteit, bijvoorbeeld 'bouwen', laat het digitale omgevingsplan straks uitsluitend de regels zien die op die locatie gelden voor die activiteit.

De activiteiten zijn gekoppeld aan functies. Het gaat hier om duidelijk herkenbare hoofdfuncties die voorkomen in de stad en dominant zijn in een bepaald gebied (de voormalige bestemmingen zoals Groen, Kantoor of Verkeer). Onder deze functies hangen de zogenaamde activiteiten. Deze nieuwe manier van raadpleging betekent dat de regels in dit omgevingsplan niet langer gekoppeld zijn aan bestemmingen, maar aan functies en activiteiten.

Kortom: met de vaststelling van dit omgevingsplan, zorgen we ervoor dat het plangebied "Presikhaaf 1 en 2" ook na de inwerkingtreding van de Omgevingswet digitaal beschikbaar blijft én dat het digitaal en technisch geschikt is om de komende jaren te transformeren naar een omgevingsplan waarin alle relevante regels voor de fysieke leefomgeving op een publieksvriendelijke manier kunnen worden ontsloten.

2.1 De zienswijzen geven geen aanleiding om het omgevingsplan te wijzigen

Het ontwerpomgevingsplan heeft ter inzage gelegen van 9 februari 2021 tot en met 22 maart 2021. Tijdens deze periode zijn twee zienswijzen ingediend. In het zienswijzenrapport (bijlage 2a bij dit raadsvoorstel) zijn de zienswijzen samengevat en beantwoord. De zienswijzen geven geen aanleiding om het omgevingsplan te wijzigen.

3.1 Nieuwe inzichten hebben geleid tot een aantal technische aanpassingen.

Het 'Chw omgevingsplan Presikhaaf 1 en 2' is één van de eerste omgevingsplannen in Arnhem dat in procedure is gebracht. Inmiddels zijn ook diverse andere omgevingsplannen intern in voorbereiding zoals het Chw omgevingsplan voor het buitengebied en de binnenstad. Door het werken aan deze andere plannen is de standaardregeling voor de nieuwe omgevingsplannen op diverse onderdelen gewijzigd (de wet van de remmende voorsprong). Deze opgedane inzichten zijn verwerkt in het bijgevoegde gewijzigde omgevingsplan.
In 'Bijlage 1 wijzigingenoverzicht' bij het raadsbesluit wordt aangegeven op welke onderdelen het omgevingsplan wordt gewijzigd en zijn deze wijzigingen toegelicht.

4.1 Een exploitatieplan is niet noodzakelijk

Het Chw Omgevingsplan 'Presikhaaf 1 en 2' maakt geen bouwplannen zoals bedoeld in artikel 6.2.1 van het Besluit ruimtelijke ordening mogelijk. Daarom is het vaststellen van een exploitatieplan niet noodzakelijk.

Kanttekeningen en risico's

1.1 Vóór de inwerkingtreding van de Omgevingswet maken we nog gebruik van de huidige software.

Op dit moment zitten we in een overgangsperiode. We kunnen namelijk al wel gebruik maken van de mogelijkheden van de Crisis- en herstelwet om een omgevingsplan te maken maar de juiste software ontbreekt nog. Onze software werkt nog met de instrumenten 'bestemmingsplan', 'bestemmingen' en 'gebiedsaanduidingen'. Ook in het omgevingsplan dat op www.ruimtelijkeplannen.nl wordt gepubliceerd, komen de oude benamingen terug.
De overgangsperiode duurt nog een half jaar langer doordat de minister bekend heeft gemaakt dat de inwerkingtreding van de Omgevingswet is uitgesteld tot 1 juli 2022.

1.2 Ook zonder zienswijze is beroep bij de rechter nu mogelijk.

Uit een recente uitspraak van de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State volgt dat het ingediend hebben van een zienswijze niet langer een vereiste is om in beroep te kunnen gaan tegen een omgevingsplan.

Participatie

Dit omgevingsplan voor Presikhaaf 1 en 2 legt de bestaande situatie vast en maakt geen nieuwe ontwikkelingen mogelijk. In overleg met het Team Leefomgeving is daarom gekozen om geen inloopavond te organiseren. De bewoners zijn over deze terinzagelegging geïnformeerd door de publicatie in de digitale Staatscourant en het Gemeenteblad.
Naar aanleiding van de zienswijze van de Werkgroep Presikhaaf 1 heeft na de terinzagelegging een gesprek plaatsgevonden. Tijdens dit gesprek is een toelichting gegeven op de zienswijzen.

Financiën

Voor het opstellen van dit omgevingsplan zijn geen extra financiële middelen nodig; de werkzaamheden kunnen met de huidige bezetting en middelen worden uitgevoerd.

Uitvoering

Het omgevingsplan zal zes weken na de bekendmaking van de vaststelling in werking treden. De indieners van de zienswijzen zullen per brief worden geïnformeerd over de vaststelling.

Communicatie

De indieners van een zienswijze worden door middel van een brief op de hoogte gesteld van het voornemen tot vaststelling. De griffie zal de indieners van de zienswijzen informeren over de behandeling van het omgevingsplan in de raadscommissie en uitnodigen deze behandeling bij te wonen. Na de vaststelling zullen de indieners van een zienswijze wederom een brief krijgen om ze hierover te informeren.
De overige belanghebbenden worden na vaststelling geïnformeerd door een publicatie in de Staatscourant en in het digitale gemeenteblad.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- 1a Vast te stellen omgevingsplan 'Chw Omgevingsplan Presikhaaf 1 en 2' -tekst
- 1b Plankaart Chw Omgevingsplan Presikhaaf 1 en 2 NL.IMRO.0202.969-0301
- Bijlage 1 Wijzigingenoverzicht
- 2a Zienswijzenota (geanonimiseerd)
- 2b Gebundelde zienswijzen (geanonimiseerd)

Ter inzage stukken voor gemeenteraad

- 3a Zienswijzennota (niet geanonimiseerd) -Vertrouwelijk
- 3b Gebundelde zienswijzen (niet geanonimiseerd) -Vertrouwelijk

RAADSVOORSTEL

Besluit van	
Zaaknummer	571083

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 8 juni 2021, nummer: 571083;

gelet op de artikelen 3.8 en 6.12, lid 2 van de Wet ruimtelijke ordening;

besluit:

1. Het 'Chw omgevingsplan Presikhaaf 1 en 2', zoals vervat in verbeelding NL.IMRO.202.969-0301 met bijbehorende regels en toelichting, gewijzigd vast te stellen;
2. In de zienswijzen geen aanleiding te zien om het omgevingsplan te wijzigen;
3. In afwijking van het ontwerpomgevingsplan zoals dat ter inzage heeft gelegen de wijzigingen door te voeren zoals opgenomen in 'Bijlage 1';
4. Geen exploitatieplan op te stellen.

De griffier, De voorzitter,

Arnhem GEMEENTE

Chw
Omg
Pres
1
en
2

Cluster
Beleid en Regie, Gemeente Arnhem

Bestemmingsplan

GEMEENTE Arnhem

Colofon

Plan:	Chw Omgevingsplan Presikhaaf 1 en 2
Gemeente:	Arnhem
Plannummer:	969
IMRO-identificatie:	NL.IMRO.0202.969-0301
Huidige status:	vastgesteld
Plantype:	bestemmingsplan
Locatie:	
Projectleider:	
Datum:	2-6-2021

Chw Omgevingsplan Presikhaaf 1 en 2

Inhoudsopgave

Hoofdstuk1		**Inleiding**	**7**
1.1		Wat is een omgevingsplan?	7
1.2		Waarom een nieuw omgevingsplan?	7
1.3		Waar geldt dit omgevingsplan?	8
1.4		Welke plannen vervangt dit omgevingsplan?	9
1.5		Leeswijzer	9
Hoofdstuk2		**Onze visie op Presikhaaf**	**11**
2.1		Inleiding	11
2.2		Een aantrekkelijke wijk	11
	2.2.1	Historie	11
	2.2.2	Ruimtelijke structuur van de CIAM gedachte	13
	2.2.3	Waarborging opzet in omgevingsplan	16
2.3		Een vitale wijk met passende voorzieningen	16
	2.3.1	Vitaliteit	16
	2.3.2	Voorzieningenstructuur en beleid	18
	2.3.3	Waarborging voorzieningen in Omgevingsplan	20
2.4		Een duurzame en klimaatbestendige wijk	20
	2.4.1	Invloed klimaat op Presikhaaf	20
	2.4.2	Duurzaam Presikhaaf	24
	2.4.3	Waarborging klimaatbestendige en duurzame wijk in omgevingplan	25
2.5		Een gezonde wijk	25
	2.5.1	Wat wordt er bedoeld met een gezonde wijk en wat zijn de huidige milieufactoren in Presikhaaf?	26
	2.5.2	Visie gezonde wijk Presikhaaf	27
	2.5.3	Hoe wordt de gezonde wijk in het omgevingsplan gewaarborgd?	28
2.6		Ontwikkelingen	29
Hoofdstuk3		**Uitleg van de regels**	**31**
3.1		Wat regelt dit omgevingsplan?	31
	3.1.1	Algemeen	31
	3.1.2	Functies en activiteiten	31
	3.1.3	Focus van dit omgevingsplan	32
3.2		Opzet van de regels	32
	3.2.1	Inleidende regels	32
	3.2.2	Functies	32
	3.2.3	Waarden	33
	3.2.4	Activiteiten	33
	3.2.5	Bouwen, werken en werzaamheden	33
	3.2.6	Algemene regels	33
	3.2.7	Overgangs- en slotbepalingen	33
3.3		Functies	33
	3.3.1	Bedrijfsgebied	33

	3.3.2	Centrumgebied	34
	3.3.3	Gemengd gebied	35
	3.3.4	Groengebied	35
	3.3.5	Parkgebied	36
	3.3.6	Maatschappelijk	36
	3.3.7	Spoorgebied	36
	3.3.8	Openbaar gebied	37
	3.3.9	Oppervlakte water	37
	3.3.10	Woongebied	38
3.4		Waarden	39
	3.4.1	Waarde - Archeologie - Verwachting	39
	3.4.2	Waarde - Landschap	40
	3.4.3	Waarde - Rioolleiding	41
	3.4.4	Waarde - Bomenrij	41
	3.4.5	Waarde - Geluidszone - Industrie	41
3.5		Artikelsgewijze toelichting facetplan woningsplitsing en verkamering	42
	3.5.1	Omgevingsplanactiviteit verkamering	42
	3.5.1.1	Aanwijzing vergunningplichtige gevallen	
	3.5.1.2	Beoordelingsregels	
	3.5.2	Omgevingsplanactivteit woningsplitsing	43
	3.5.2.1	Aanwijzing vergunningplichtige gevallen	
	3.5.2.2	Beoordelingsregels	
3.6		Handhaving	44
3.7		Exploitatie	45
Hoofdstuk4		**Procedure**	**47**
4.1		Vooroverleg	47
4.2		Terinzagelegging	47
Hoofdstuk1		**Inleidende regels**	**50**
Artikel 1		Begrippen	50
Artikel 2		Wijze van meten	56
Hoofdstuk2		**Functies**	**58**
Artikel 3		Bedrijfsgebied	58
Artikel 4		Centrumgebied	58
Artikel 5		Gemengd gebied	58
Artikel 6		Groengebied	58
Artikel 7		Maatschappelijk	58
Artikel 8		Openbaar gebied	58
Artikel 9		Oppervlaktewater	59
Artikel 10		Parkgebied	59
Artikel 11		Spoorgebied	59
Artikel 12		Woongebied	59
Hoofdstuk3		**Waarden**	**60**
Artikel 13		Waarde - Archeologie - Verwachting	60

Artikel 14	Waarde - Landschap	60
Artikel 15	Waarde - Rioolleiding	60
Artikel 16	Waarde - Bomenrij	60
Artikel 17	Waarde - Geluidszone - Industrie	60
Hoofdstuk4	**Activiteiten**	**61**
Artikel 18	Activiteit bedrijf geschikt voor functiemenging	61
Artikel 19	Activiteit bedrijf geschikt voor functiemenging begane grond	62
Artikel 20	Activiteit detailhandel - exclusief supermarkten	63
Artikel 21	Activiteit detailhandel - exclusief supermarkten begane grond	63
Artikel 22	Activiteit detailhandel - inclusief supermarkten begane grond	64
Artikel 23	Activiteit dienstverlening begane grond	64
Artikel 24	Activiteit garagebox	64
Artikel 25	Activiteit gebouwde parkeervoorziening	64
Artikel 26	Activiteit gezondheids- en welzijnszorg	64
Artikel 27	Activiteit gezondheids- en welzijnszorg begane grond	64
Artikel 28	Activiteit groen	65
Artikel 29	Activiteit horeca van categorie 1 begane grond	65
Artikel 30	Activiteit horeca van categorie 2 begane grond	65
Artikel 31	Activiteit horeca van categorie 3 begane grond	65
Artikel 32	Activiteit horeca van categorie 4 begane grond	65
Artikel 33	Activiteit kantoor	65
Artikel 34	Activiteit kantoor IJssellaan	65
Artikel 35	Activiteit kantoor begane grond	66
Artikel 36	Activiteit levensbeschouwing	66
Artikel 37	Activiteit levensbeschouwing begane grond	66
Artikel 38	Activiteit maatschappelijke organisaties	66
Artikel 39	Activiteit maatschappelijke organisaties begane grond	66
Artikel 40	Activiteit nutsvoorziening	67
Artikel 41	Activiteit onderwijs en educatie	67
Artikel 42	Activiteit onderwijs en educatie begane grond	67
Artikel 43	Activiteit openbare dienstverlening	67
Artikel 44	Activiteit openbare dienstverlening begane grond	67
Artikel 45	Activiteit opslag en stalling	67
Artikel 46	Activiteit park	68
Artikel 47	Activiteit railverkeer	68
Artikel 48	Activiteit rioolleiding	68
Artikel 49	Activiteit verblijfsgebied	68
Artikel 50	Activiteit water	69
Artikel 51	Activiteit wegverkeer	69
Artikel 52	Activiteit wonen	69
Artikel 53	Bijbehorende activiteiten	69
Artikel 54	Omgevingsplanactiviteit verkamering	70
Artikel 55	Omgevingsplanactiviteit woningsplitsing	70
Hoofdstuk5	**Bouwen, werken en werkzaamheden**	**71**

Artikel 56	Algemene bouwregels	71
Artikel 57	Bouwregel archeologie - hoge verwachting	71
Artikel 58	Bouwregel archeologie - lage verwachting	72
Artikel 59	Bouwregel bijbehorende bouwwerken	73
Artikel 60	Bouwregel groen	73
Artikel 61	Bouwregel park	73
Artikel 62	Bouwregel railverkeer	74
Artikel 63	Bouwregel geluidszone industrie	74
Artikel 64	Bouwregel rioolleiding	74
Artikel 65	Bouwregel verblijfsgebied	74
Artikel 66	Bouwregel water	75
Artikel 67	Bouwregel wegverkeer	75
Artikel 68	Werken en werkzaamhedenregel archeologie hoge verwachting	75
Artikel 69	Werken en werkzaamhedenregel archeologie lage verwachting	76
Artikel 70	Werken en werkzaamhedenregel rioolleiding	77
Artikel 71	Werken en werkzaamhedenregel bomenrij	77
Artikel 72	Werken en werkzaamhedenregel park	78
Hoofdstuk6	**Algemene regels**	**79**
Artikel 73	Algemene afwijkingsregels activiteiten	79
Artikel 74	Algemene afwijkingsregels bouwen	79
Artikel 75	Anti-dubbeltelregel	80
Artikel 76	Overige regels	80
Artikel 77	Strijdige activiteiten	81
Hoofdstuk7	**Overgangs- en slotregels**	**82**
Artikel 78	Overgangsrecht	82
Artikel 79	Slotregel	82

Toelichting

bij het bestemmingsplan
'Chw Omgevingsplan Presikhaaf 1 en 2'
(plannummer: NL.IMRO.0202.969-0301)

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Wat is een omgevingsplan?

Een omgevingsplan is juridisch bindend en zegt iets over welke functies (wonen, winkels, kantoor etcetera) zijn toegestaan en wat de bouwmogelijkheden zijn zoals bouwgrenzen en bouwhoogtes.

Een plan bestaat uit een digitale verbeelding (plankaart) en regels en gaat vergezeld van een toelichting.

Op de verbeelding kun je zien welke functies waar zijn toegestaan en welke waarden in het gebied beschermd moeten worden. In de regels staat aangegeven wat er binnen een bepaalde functie mogelijk is en wat de (bouw)regels zijn. In deze toelichting geven we aan wat onze visie is op Presikhaaf en hoe de verschillende regels in dit omgevingsplan bijdragen aan het realiseren van die visie.

In dit omgevingsplan nemen we ook een aantal regels op die normaal gesproken in andere verordeningen of beleidsregels zijn opgenomen. Door de verschillende regels samen te voegen en beter op elkaar af te stemmen, geeft dit omgevingsplan meer duidelijkheid over de ontwikkelmogelijkheden van een perceel. Met deze verbetering van onze dienstverlening sluiten we nu al aan op de doelstellingen van de toekomstige Omgevingswet die op 1 januari 2022 in werking treedt. In de volgende paragraaf gaan we hier nader op in.

1.2 Waarom een nieuw omgevingsplan?

De Omgevingswet komt eraan!
Op 1 januari 2022 treedt de Omgevingswet in werking. Deze wet verplicht ons om regelgeving voor de fysieke leefomgeving te bundelen in één omgevingsplan voor het gehele gemeentelijke grondgebied. Dit betekent dat we regels over bijvoorbeeld, bouwen, welstand, erfgoed, milieu, mobiliteit, duurzaamheid en grote delen van de Algemeen Plaatselijke Verordening (APV) moeten integreren in onze bestaande bestemmingsplannen. Naast onze eigen bepalingen moeten we regels die het Rijk overhevelt naar gemeenten, zoals bijvoorbeeld vergunningsvrij bouwen en delen van het Activiteitenbesluit, lokaal vertalen in het omgevingsplan. Met het omgevingsplan zorgen we er o.a. voor dat onze inwoners en ondernemers straks op eenvoudige en eenduidige wijze kunnen zien welke ontwikkelmogelijkheden er gelden op een perceel en voor welke activiteiten een vergunning nodig is.

Omdat de transitie naar het omgevingsplan een omvangrijke operatie is, willen we niet wachten tot 2022 maar starten we er nu al mee. Dit omgevingsplan is dan ook één van de eerste plannen waarin een deel van de regels over de fysieke leefomgeving samengevoegd zijn. Dit kunnen we doen omdat het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties onze gemeente heeft aangewezen als experiment 'bestemmingsplan met verbrede reikwijdte' onder artikel 7g van het Besluit uitvoering Crisis- en herstelwet.

Afbeelding 1. De transitie van bestemmingsplannen, lokale verordeningen en Rijksregels naar een Omgevingsplan (Bron: Aan de slag met de Omgevingswet)

De bestemmingsplannen "Presikhaaf 1" (onherroepelijk 12 mei 2007) en "Presikhaaf 2" (onherroepelijk 17 maart 2010) zijn vastgesteld volgens een verouderde IMRO-standaard. Dit omgevingsplan is een actualisatie zodat onder andere wordt voldaan aan de verplichting om bestemmingsplannen digitaal te vervaardigen en digitaal beschikbaar te stellen. Met dit omgevingsplan wordt aangesloten bij het huidige handboek van de gemeente Arnhem zodat binnen de gemeente een eenduidig en helder juridisch-planologisch kader geldt. Vanaf paragraaf 1.4 wordt er enkel nog gesproken over een omgevingsplan, aangezien dit in lijn ligt met de nieuwe Omgevingswet en wordt er afscheid genomen van de term bestemmingsplan.

Het bestemmingsplan maakt geen nieuwe ontwikkelingen mogelijk. Binnen dit conserverende plan worden geen nieuwe gevoelige of milieubelastende functies mogelijk gemaakt. Het omgevingsplan Presikhaaf 1 en 2 is beheersmatig van aard.

Onderzoeken naar geluid, luchtkwaliteit, hinder, externe veiligheid, groen en ecologie, water, bodem, cultuurhistorie en archeologie zijn daarom niet vereist. In de verantwoording van de regels (Hoofdstuk 3 Uitleg van de regels) wordt per bestemming kort ingegaan op de relevante milieu- en omgevingsaspecten en beleidsuitgangspunten.

1.3 Waar geldt dit omgevingsplan?

Dit omgevingsplan richt zich op de wijken 'Presikhaaf 1' en 'Presikhaaf 2' en wordt globaal begrensd door de spoorlijn Arnhem - Dieren aan de noordzijde, door de Laan van Presikhaaf aan de oostzijde, door de Slaakweg aan de zuidzijde en door de spoorlijn Arnhem-Zevenaar aan de westzijde. In afbeelding 2 is de situering van het plangebied ten opzichte van de omgeving weergegeven. Opgemerkt moeten worden dat de begrenzing van het plangebied indicatief van aard is. Voor de exacte begrenzing wordt verwezen naar de bij dit omgevingsplan behorende verbeelding. Zie hieronder in afbeelding 2 waar Presikhaaf 1 en 2 liggen in Arnhem.

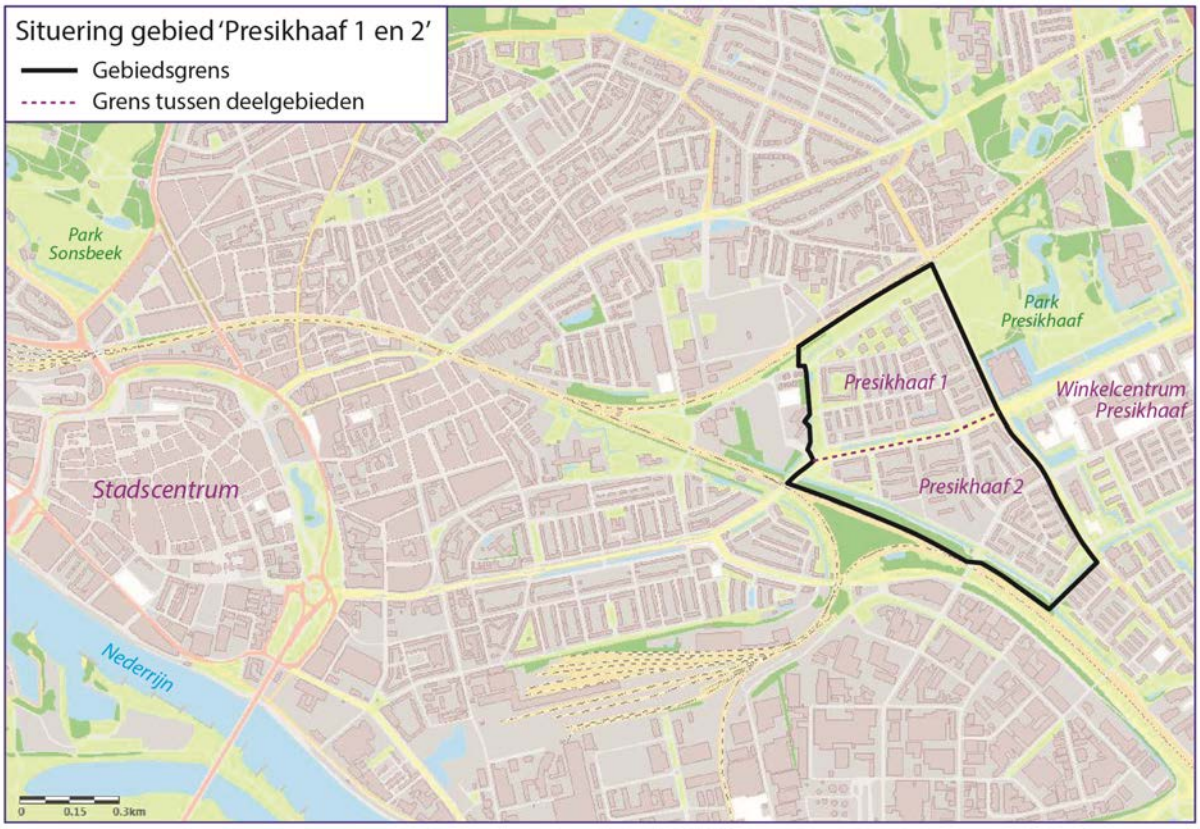

Afbeelding 2. Ligging gebieden Presikhaaf 1 en 2 (Bron: gemeente Arnhem)

1.4 Welke plannen vervangt dit omgevingsplan?

Dit omgevingsplan vervangt de bestemmingsplannen die hieronder in de tabel 1 staan. Dat betekent dat de regels uit deze plannen vervangen worden door de regels die dit omgevingsplan zijn opgesteld. Deze regels gaan definitief in op het moment dat het omgevingsplan onherroepelijk is.

Omgevingsplannen:	**Vastgesteld op:**
Presikhaaf 1	12-5-2007
Presikhaaf 1 Waalstraat-IJssellaan	13-10-2010
Presikhaaf 2	17-3-2010
Wijzigingsplan het Podium	26-10-2010
Deltakwartier	14-11-2016
Facetplannen:	**Vastgesteld op:**
Geluidszone industrieterrien Arnhem Noord	27-3-2018
Facetplan parkeren	30-5-2018
Facetplan groen en bomen	5-3-2018
Facetplan splitsen en verkameren	28-10-2020

Tabel 1.

1.5 Leeswijzer

Het omgevingsplan 'Chw Omgevingsplan Presikhaaf 1 en 2' is conserverend van aard. Dit omgevingsplan bestaat uit een toelichting en de bijbehorende regels. De toelichting van het omgevingsplan is derhalve kort en bondig. In hoofdstuk 2 wordt de visie op Presikhaaf 1 en 2 toegelicht. In hoofdstuk 3 zijn de regels van het omgevingsplan uitgelegd en in hoofdstuk 4 wordt de procedure van dit omgevingsplan uitgelegd.

De regels bestaat uit zes hoofdstukken. Hierin wordt in in hoofdstuk 1 de inleidende regels behandeld. In hoofdstuk 2 de functies en waarden, in hoofdstuk 3 de activiteiten, in hoofdstuk 4 de bouwregels,

werken en werkzaamhedenregels, in hoofstuk 5 de algemene regels en erwordt afgesloten met hoofdstuk 6 waarin de overgangs- en slotregels worden behandeld.

Hoofdstuk 2 Onze visie op Presikhaaf

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk is diverse achtergrondinformatie beschreven over de ontstaansgeschiedenis van het landschap, de historie van Presikhaaf, de realisatie van de wijk en de diverse ontwikkelingen die invloed hebben op de vitaliteit, klimaatbestendigheid, duurzaamheid en de gezondheid van wijk Presikhaaf. Elk hoofdstuk wordt afgesloten met de eerder benoemde thema's in samenhang met het beleid en wat dit van invloed heeft op de waarborging in de regels van dit omgevingsplan.

2.2 Een aantrekkelijke wijk

2.2.1 Historie

De ondergrond van Presikhaaf is voornamelijk gevormd in het Pleistoceen gedurende de voorlaatste ijstijd. De ijsmassa die toen Nederland bereikte heeft vanuit het noordoosten de bodem opgestuwd. Zo ontstond onder andere de stuwwal van de Oost Veluwe. In het gebied tussen Arnhem en Nijmegen brak het ijs door naar het Betuwedal. Deze doorbraak van het ijs heeft vanuit het zuiden de stuwwal van Arnhem gevormd.

Het plangebied is gelegen op de zuidelijke flank van de stuwwal. Deze overgangszone van het stuwwallengebied en het centrale rivierengebied is in het bijzonder van belang voor het aantreffen van pre- en protohistorische vindplaatsen. Vanaf de 3e/4e eeuw na Christus vormt deze overgangszone een aantrekkelijke plaats om te gaan wonen. Men kon de gemakkelijk te bewerken zandgronden als bouwland gebruiken en het vee weiden in de laaggelegen gebieden.

Wanneer in de 9e eeuw de schriftelijke berichtgeving iets toeneemt in vergelijking met de periode ervoor, worden voor het eerst de namen genoemd van nederzettingen die op de flank van de stuwwal zijn ontstaan zoals: Velp, Oosterbeek, Monnikenhuizen en Arnhem.

In afbeelding 3 hieronder is te zien dat Arnhem aan de voet ligt van de Veluwe en het ontstaan ervan ervoor heeft gezorgd dat er grote hoogteverschillen zijn. Dit is terug te zien in het grote hoogteverschil die vanaf de Rijn snel oploopt naar het noorden van Arnhem en verder oploopt richting de Veluwe.

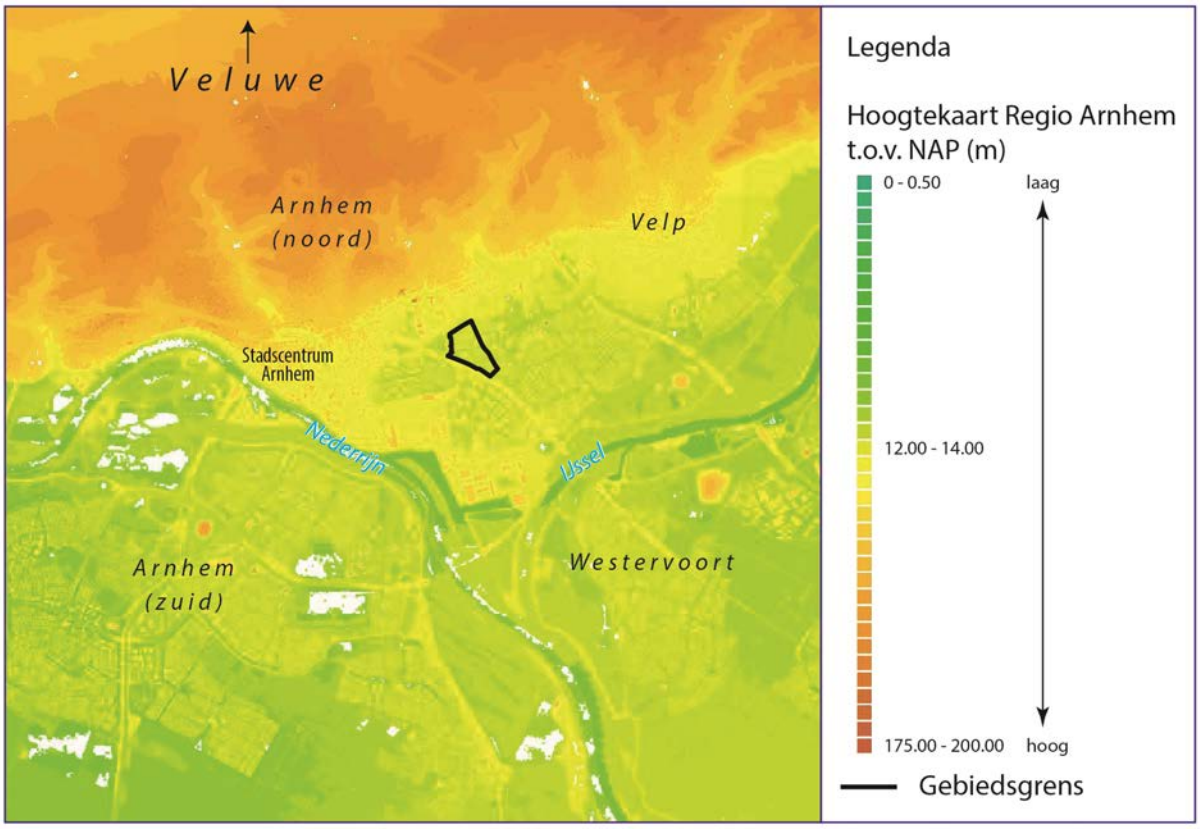

Afbeelding 3. Hoogteverschillen Arnhem (Bron: Atlas voor de Leefomgeving)

De aanleg van de spoorlijn richting Zutphen 1865 heeft ervoor gezorgd dat het oude buurtschap Plattenburg, een gebied met kleine buitenplaatsen en onbebouwd land, verdeeld werd in twee delen. Te weten: Buitenplaats Klein Plattenburg ten noorden van de spoorlijn en buitenplaats Groot Plattenburg, Groot Presikhaaf en Klein Presikhaaf ten zuiden van de spoorlijn. Een groot deel van het plangebied was toen nog deel van de natte Broeklanden.

In het uitbreidingsplan van Arnhem van voor de Tweede Wereldoorlog in 1917 werd alleen het westelijk deel van het huidige Presikhaaf meegenomen in de planontwikkeling. De gemeentegrens met Velp bepaalde hierin de beperkte uitbreidingsmogelijkheden. Na de oorlog werd in verband met de enorme woningnood en de daarbij behorende woningbouwopgave besloten de uitbreidingsplannen voor Presikhaaf op te voeren. Presikhaaf werd uitgebreid tot aan de huidige Europaweg (autosnelweg A12) waarvoor een deel van het grondgebied van de gemeente Velp werd geannexeerd.

Presikhaaf 1 en 2 zijn als eerste deelgebieden van Presikhaaf gebouwd. Het ontwerp van deze deelgebieden dateert nog van voor het uitbreidingsplan voor heel Presikhaaf uit 1950. De stedenbouwkundige opzet van Presikhaaf 1 en 2 wijkt dan ook enigszins af van de rest van Presikhaaf.

Eind jaren tachtig raakte Presikhaaf in verval. Om Presikhaaf een nieuwe dynamiek te geven, is in 2005 een ontwikkelingsplan voor dit gebied vastgesteld, welke grootschalige nieuwbouw tot gevolg heeft gehad. Door de economische crisis liep dit plan enige vertraging op en nu worden de laatste nieuwbouwprojecten gerealiseerd. Op afbeelding 4 is te zien welke woningen in het gebied behouden zijn gebleven (beheersgebied) en welke woningen in het gebied herontwikkeld zijn (in de afbeelding is dit het ontwikkeld gebied). Daarnaast heeft er nog nieuwbouw plaatsgevonden ten oosten van de Volkerakstraat, deze is hieronder in niet aangegeven.

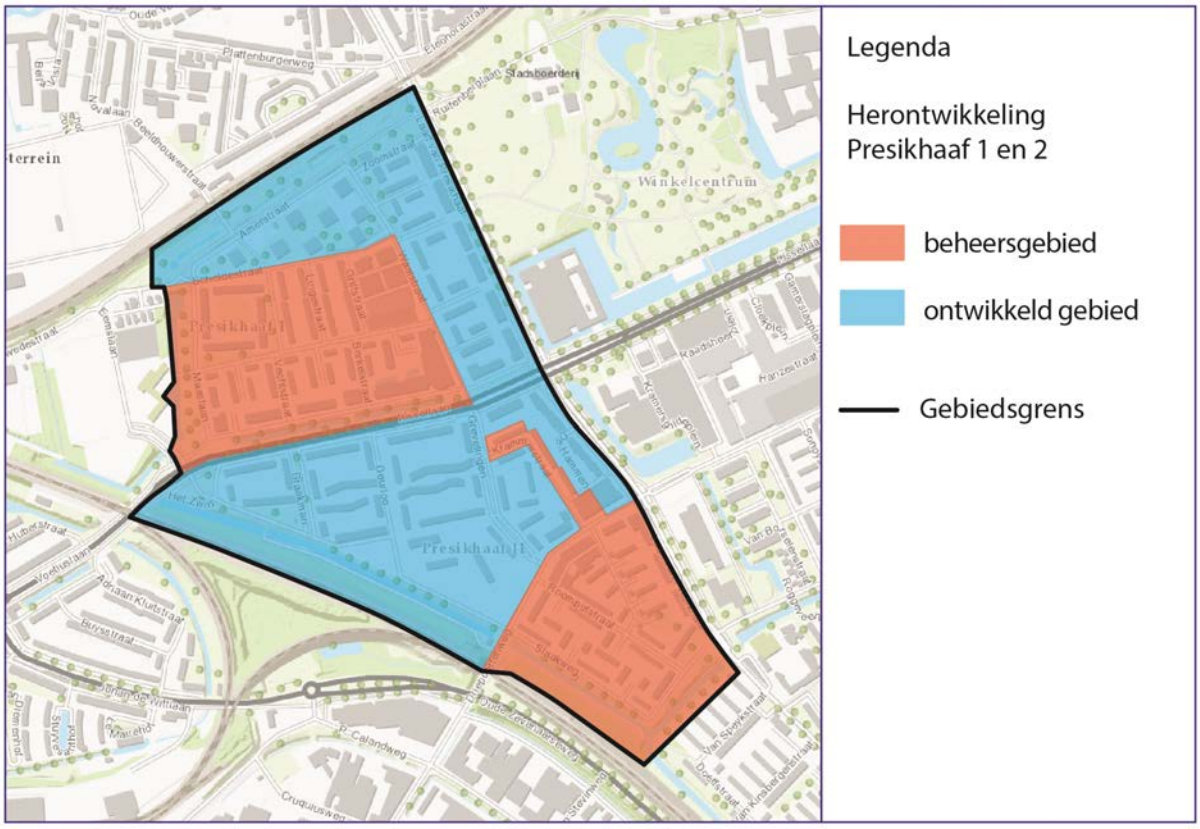

Afbeelding 4. Ontwikkelingsgebieden Ontwikkelingsplan Presikhaaf 1 en 2. (Bron: gemeente Arnhem)

2.2.2 Ruimtelijke structuurvan de CIAM gedachte

Presikhaaf als totale wijk is een grootschalige naoorlogse uitbreidingswijk die in haar hoofdopzet volgens de ideeën van de CIAM is vormgegeven. De CIAM (afkorting van Congrès Internationaux D'Architecture Moderne) is een in 1928 te La Sarraz (Zwitserland) gestichte organisatie van architecten tot internationale bundeling van krachten bij het opstellen van richtlijnen tot vernieuwing van de architectuur, rekening houdende met technische, economische en sociale problemen.

Licht, lucht en ruimte!

Het naoorlogse ideaal van goed wonen was gebaseerd op het principe licht, lucht en ruimte. Het gesloten bouwblok maakte plaats voor strokenbouw in het groen en de verschillende stedelijke functies werden strikt van elkaar gescheiden. Presikhaaf kreeg dan ook een rationele verkaveling met open bouwblokken en strokenverkavelingen. De wijkopbouw is gebaseerd op de wijkgedachte: het geloof in de maakbaarheid van de samenleving en kende aan de architectuur en stedenbouw een belangrijke rol toe in de ontwikkeling van de maatschappij. Door het bouwen van een nieuwe sociale orde zou het individu weer zijn plaats kunnen herkennen in de gemeenschap, die hij in de moderne stad was kwijtgeraakt. Als model hiervoor werd de wijkgedachte ontwikkeld. Een hechte sociale structuur stond voor ogen door een mix van woningtypen voor uiteenlopende gezinssamenstellingen en met een open bouwblok-structuur en gemeenschappelijk groen voor optimale beleving van de openbare ruimte.
Vanaf eind jaren tachtig functioneerde Presikhaaf niet meer goed en raakte het in verval. Om Presikhaaf een nieuwe dynamiek te geven is in 2005 een ontwikkelingsplan voor dit gebied vastgesteld, hierdoor is een groot deel van Presikhaaf 1 en 2 herontwikkeld binnen de oorspronkelijke wijkstructuur. Zie hieronder in afbeelding 5 de ruimtelijke structuur van Presikhaaf.

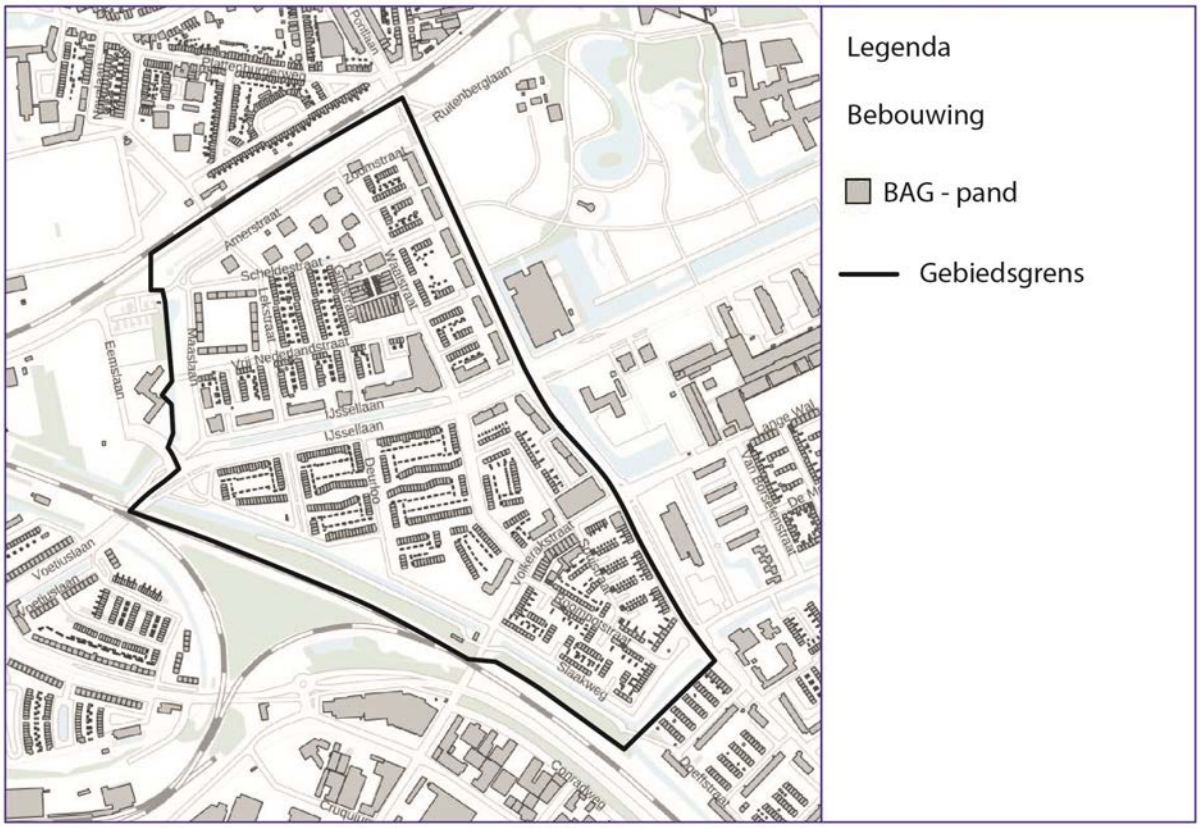

Afbeelding 5. Kaart ruimtelijke structuur Presikhaaf 1 en 2 (Bron: Atlas voor de leefomgeving)

Ruimtelijke structuur
De oorspronkelijke ruimtelijk opzet van de wijk met de karakteristieke stempelstructuur is nog steeds aanwezig zoals hierboven te zien is. Dit komt omdat de grootschalige nieuwbouw in de wijk zich grotendeels heeft gevoegd naar het originele straten- en bebouwingspatroon. Er is een relatief hoge (gestapelde) woningbouwconcentratie langs de (drukke) hoofdwegen gesitueerd, met daarachter laagbouw in de meer luwe delen van de wijk. De hoogbouw vormt de barrière tussen het stadsleven met het drukke verkeer op de hoofdwegen, naar de laagbouw van de woonwijk naar het centrale middenpunt voor de rust, waar het veilig verblijven is voor kinderen en langzaam verkeer aanwezig is.

Infrastructuur
Presikhaaf heeft een ruim netwerk van infrastructuur met een duidelijke hiërarchie. De hiërarchie is terug te zien in de wijkontsluitingswegen binnen de wijk, zoals de Maaslaan en de Waalstraat en de bovenwijkse wegen zoals de IJssellaan en Laan van Presikhaaf en in de overige woonstraten. Op de bovenwijkse wegen is een duidelijke scheiding tussen het langzame verkeer (voetgangers en fietsers/bromfietsers) en het snelle verkeer (auto's).

Groen- en waterstructuur
Hieronder in afbeelding 6 is te zien dat er met name aan de randen hoogwaardig groen (wijkbos) en waterbergingsgebieden in combinatie met andere (functionele) groenvoorzieningen liggen in Presikhaaf. De beschermde ecologische zone ligt in het noordwesten en deels in het zuiden langs de spoorlijnen. Deze sluit aan op de ecologische zone van het Park Presikhaaf, te zien in het noorden. Binnen in de woonwijken zelf is functioneel groen aanwezig (bestaand uit gras/kruiden met hier en daar een boom).

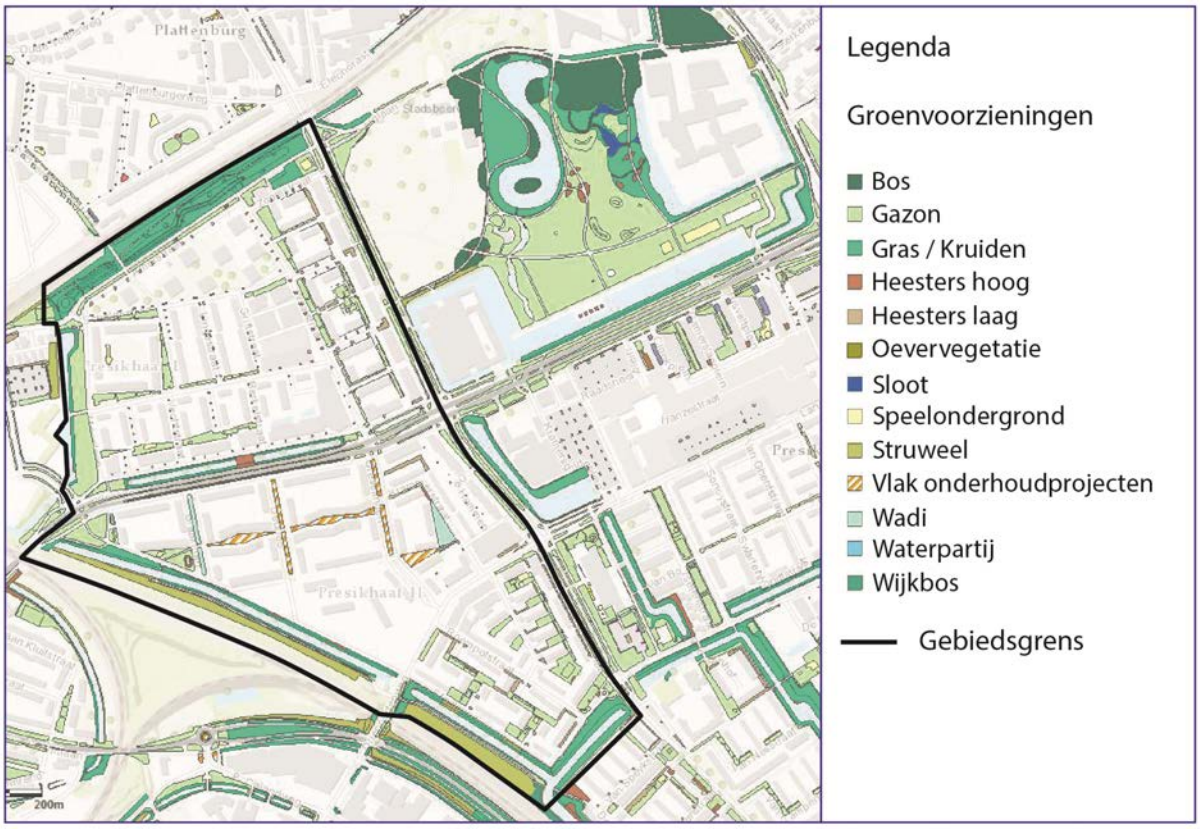

Afbeelding 6. Kaart groenzones en bebouwing Presikhaaf 1 en 2 (Bron: gemeente Arnhem)

De inrichting van de ecologische zone is op detailniveau inzichtelijk gemaakt. Het is goed zichtbaar hoe het hoogwaardige, diversere groen in het noorden zich onderscheidt ten opzichte van het functionele groen binnen de wijk.

De groenstructuur langs de buitenranden van Presikhaaf 1 en 2 is van betekenis op zowel wijkniveau als onderdeel van die oorspronkelijke groene hoofdstructuur van Presikhaaf. Het water dat de groene functie ondersteunt is aanwezig aan de zijde van de Maaslaan en IJssellaan in Presikhaaf 1 en aan de Slaakweg in Presikhaaf 2.

Langs de IJssellaan en Maaslaan liggen watergangen die onderdeel uitmaken van het stedelijk watersysteem. Het begin- en eindgedeelte van de watergang langs de IJssellaan bestaat uit een overkluisde watergang; een duiker. Deze duikers vormen de verbindingen met de watergangen op het Merwedeterrein, het park Presikhaaf en het winkelcentrum.

In Presikhaaf 2 ligt tussen de spoordijk en de Slaakweg een watergang die deel uitmaakt van het stedelijke watersysteem. Deze watergang heeft een aantakking ter hoogte van de Laan van Presikhaaf op de watergang die richting Bethaniënstraat en Honigkamp loopt.

In de Laan van Presikhaaf ligt een belangrijk transportriool. Dit riool verzorgt de afvoer van afvalwater van een deel van Arnhem-Noord naar het gemaal Driepoorten. Dit gemaal bevindt zich in de wijk Presikhaaf 2, op de hoek van de Driepoortenweg en de Slaakweg.

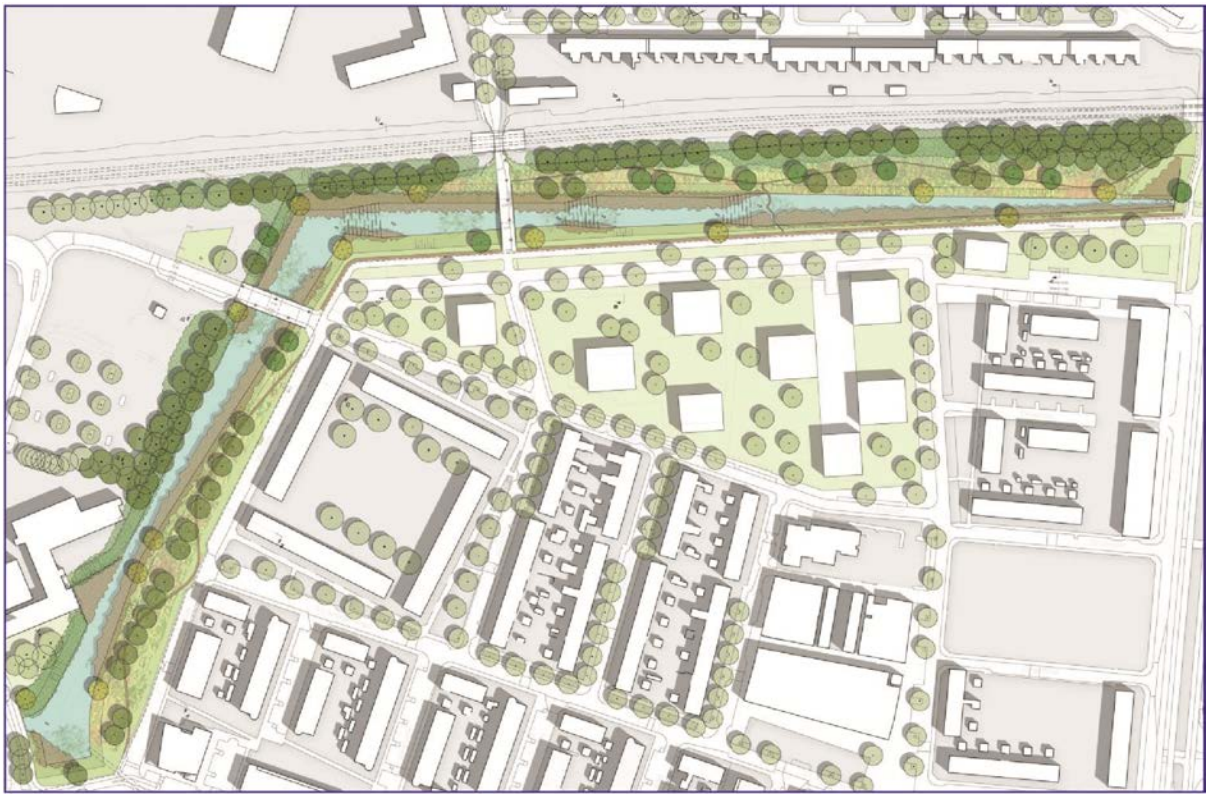

Afbeelding 7. Ecologische zone van boven Presikhaaf 1. (Bron: gemeente Arnhem)

2.2.3 Waarborging opzet in omgevingsplan

De ruimtelijke structuur wordt beschermd omdat alle fysiek aanwezige onderdelen in Presikhaaf zoals woningen, andere gebouwen/bouwwerken, wegen, groenvoorzieningen en mogelijk aanwezige leidingen, zijn vastgelegd op de verbeelding en in de regels. In de regels staan welke functies en activiteiten van toepassing zijn en waarvoor het gebruikt mag worden, wat er (aan)gebouwd en/of gesloopt mag worden, maar ook wat er niet mag. De verbeelding en de regels zijn juridisch bindend en hierdoor is het stedenbouwkundige CIAM-gedachtegoed gewaarborgd, aangezien alle fysieke onderdelen die hiervan deel uitmaken, zijn vastgelegd.

2.3 Een vitale wijk met passende voorzieningen

In deze paragraaf wordt besproken wat er gedaan wordt in Presikhaaf om de voorzieningen vitaal te houden, hoe de voorzieningenstructuur eruitziet, welk beleid er is voor voorzieningen in de wijk en hoe de voorzieningen worden gewaarborgd in het omgevingsplan.

2.3.1 Vitaliteit

Om de wijk vitaal te houden, ligt de focus van de ontwikkelingen met betrekking tot voorzieningen op de groen-, recreatie(speel)- en centrumvoorzieningen en op de maatschappelijke voorzieningen. De aanwezige kwaliteit, kwantiteit en combinatie van de voorzieningen zijn van belang om de vitaliteit te meten.

In de groenvoorzieningen, welke eerder zijn toegelicht in hoofdstuk 2.2.2. zijn ook speelvoorzieningen aanwezig om te spelen, recreëren en ontspannen. Hieronder in afbeelding 8 is een overzichtskaart van de aanwezige speelvoorzieningen te zien.

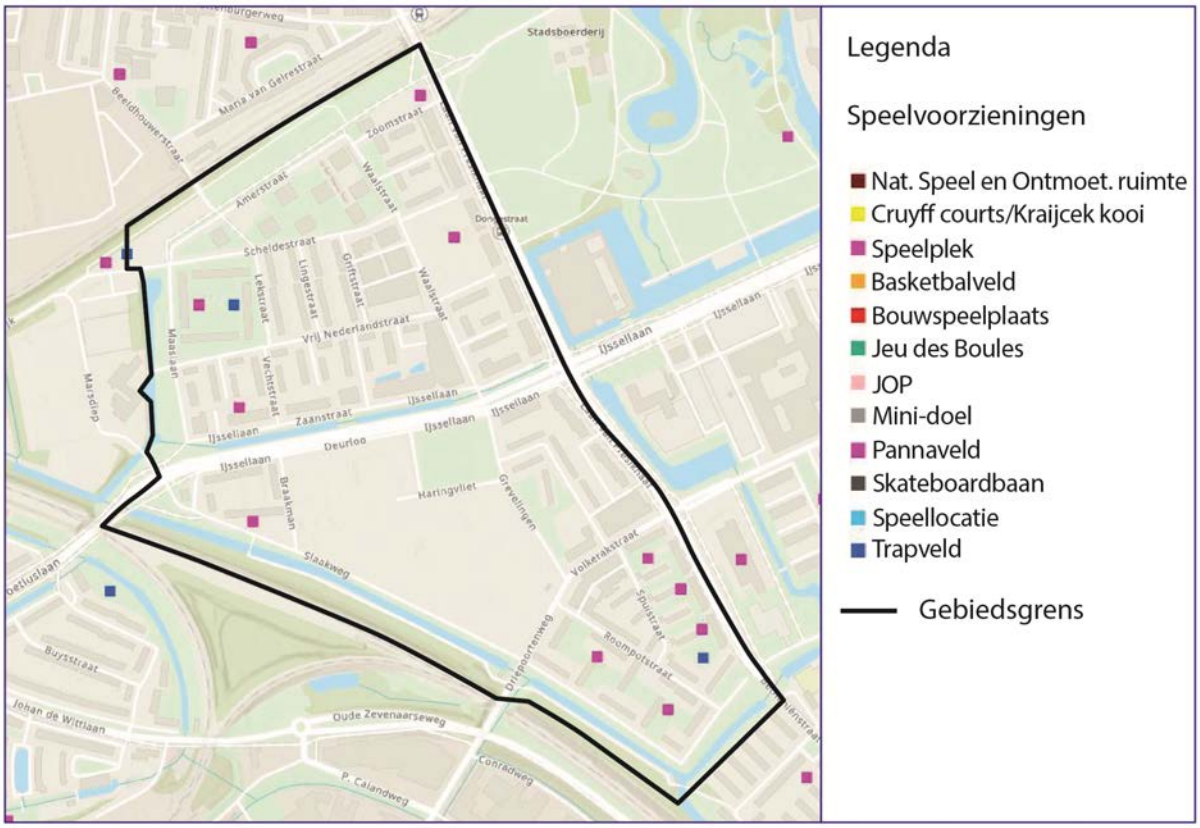

Afbeelding 8. Speelvoorzieningen in Presikhaaf 1 en 2 (Bron: gemeente Arnhem)

In afbeelding 8 is te zien dat er diverse soorten speelplekken aanwezig zijn. In de kaart is niet terug te zien dat het om speeltuinen en trapveldjes gaat, aangezien deze niet zo ver ingaat op detailniveau. De trapveldjes zijn onder andere voor voetbal en andere balsporten ingericht.

Wanneer gekeken wordt naar afbeelding 9, is te zien waar de centrumvoorzieningen gesitueerd zijn in en rondom de wijk. Ook geeft de afbeelding inzicht in wat voor strategische rol de voorzieningenlocaties hebben in Arnhem.

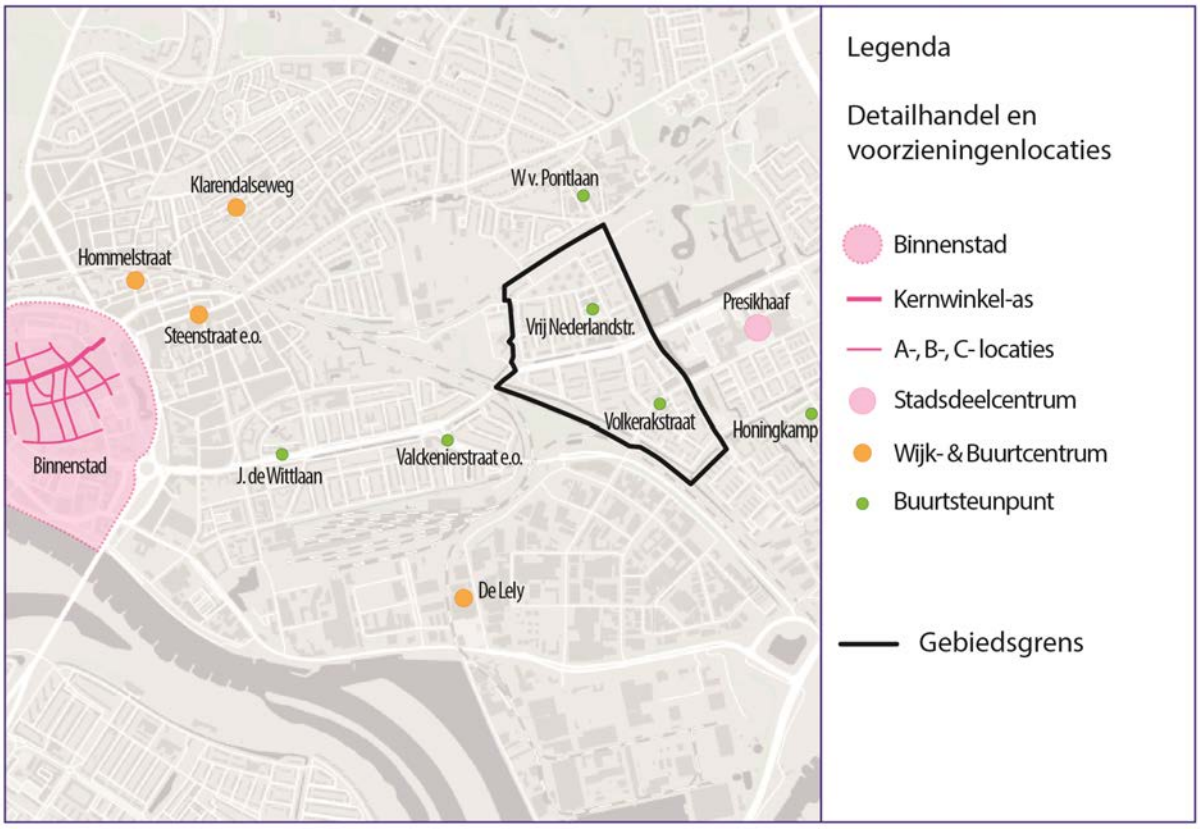

Afbeelding 9. Locaties Detailhandel en voorzieningenlocaties (Bron: gemeente Arnhem).

De locaties van detailhandel en andere soorten voorzieningen zijn aan twee wegen geconcentreerd in Presikhaaf, namelijk de Vrij Nederlandstraat en de Volkerakstraat. Op deze locaties zijn naast detailhandel ook andere voorzieningen aanwezig, zoals horeca of maatschappelijke voorzieningen. Winkelcentrum Presikhaaf is op loopafstand goed te bereiken ten oosten van het plangebied. Op de legenda is terug te zien wat de schaalgrootte van het voorzieningenaanbod is.

Naast de centrumvoorzieningen zijn er maatschappelijke voorzieningen op een paar plekken in de wijk aanwezig. Deze liggen aan de onder andere aan de Waalstraat en de IJssellaan. Aan de Waalstraat ligt de locatie Waalstaete van Pleyade en hier wordt 24 uurs zorg aangeboden en aan de IJssellaan is een woonconcept waarin maatschappelijke activiteiten met woonactiviteiten op allerlei manieren verzorgd/aangeboden worden. Ook bevindt zich er een Huisartsenpraktijk de Bethaan aan de Volkerakstraat. Rondom Presikhaaf 1 en 2 liggen liggen diverse kerken zoals Bethlehemkerk en de Willibrorkerk in het noorden en oosten van de wijk. Daarnaast is er een Moskee (Turkiyem moskee) ten zuiden buiten het plangebied gesitueerd.

Binnen dit beheeromgevingsplan worden geen grootschalige nieuwe ontwikkelingen voor voorzieningen mogelijk gemaakt. Deze liggen elders op andere locaties binnen Arnhem en zijn terug te vinden in beleidsstukken zoals bijvoorbeeld de Detailhandelsvisie Arnhem. De focus in Presikhaaf ligt op het continueren van de huidige voorzieningen. Dit wil niet zeggen dat met kleinschalige ingrepen, niet herontwikkeld kan worden en er geen nieuwe dynamiek aan het voorzieningenniveau op de wijkstrips in Presikhaaf 1 en 2 kunnen plaatsvinden.

2.3.2 Voorzieningenstructuur en beleid

Het beleid dat inzichtelijk maakt wat de ambities zijn voor het realiseren en behouden van voorzieningen in Presikhaaf is terug te vinden in drie visies: Nota Ruimte voor de jeugd, de Detailhandelvisie Arnhem en de Arnhemse horecavisie 2017 (mise-en-place).

Nota Ruimte voor de Jeugd (Spelennota) 2010-2020 / Initiatiefvoorstel Groene Speelplaatsen:

Ambities speelvoorzieningen:
Vanuit het oogpunt van kostenbeheersing voor het onderhoud wordt gestreefd naar grotere centrale speelplekken met meer spelaanleidingen en natuurlijk spelen. Deze grotere centrale speelplekken zijn uitdagender en sluiten beter aan bij de wensen van de kinderen

Detailhandelvisie
De Detailhandelvisie zet in op het versterken en clusteren van voorzieningen voor dagelijkse aankopen nabij de woonomgeving en het vestigen van pick-up point op goed bereikbare locaties die aansluiten op de detailhandelsstructuur.

Versterken en clusteren van voorzieningen voor dagelijkse aankopen nabij de woonomgeving:

Praktijkvoorbeelden laten zien dat een enkele solitaire vestiging van een winkel niet altijd rendabel is. Clustering van enkele, aanvullende winkels zorgt ervoor dat ze elkaar versterken en daarmee groeit de levensvatbaarheid van een wijk- /buurtcentrum of buurtsteunpunt. Uitgangpunt is ook dat er geen nieuwe solitaire supermarkten worden toegestaan.

Het is voor de aantrekkelijkheid van woongebieden belangrijk dat er in elke wijk een aantal winkels is waar bewoners voor hun dagelijkse boodschappen terecht kunnen. Vaak is dit een supermarkt met enkele aanvullende zaken in een buurtsteunpunt of (klein) wijkcentrum. Het is belangrijk dat er een supermarkt aanwezig is om de overige winkels levensvatbaar te houden. Deze zorgt dagelijks voor voldoende aanloop van potentiële kopers. We kunnen echter moeilijk sturen op de aanwezigheid van (typen) winkels.

Pick-up points op goed bereikbare locaties, aansluitend op detailhandelsstructuur:

Er wordt onderscheid gemaakt tussen twee typen pick-up-points. De ‘Storebased’ afhaalpunten zijn winkels waar consumenten pakketjes ophalen en brengen. We staan deze vorm toe in de binnenstad, stadsdeelcentra, wijk- en buurtcentra, bij buurtsteunpunten en op locaties voor bijzondere bewinkeling. De tweede vorm zijn ‘Stand alone’ afhaalpunten, zoals ophaalpunten van supermarkten. Ze liggen op makkelijk bereikbare locaties langs doorgaande wegen.

Horecavisie:
Er is geen specifieke visie voor Presikhaaf opgenomen, omdat het zwaartepunt in dit gebied niet op horeca is gericht. Vanzelfsprekend heeft de horeca hier wel een functie voor de dagelijkse boodschappen (voorzieningen) en ontmoetingsfunctie in de wijk. Er is daarom er ook voor gekozen om de flexibiliteit in lijn met de detailhandelsvisie te bepalen welke ontwikkelingen in deze gebieden noodzakelijk zijn voor de leefbaarheid van de wijk en levensvatbaarheid van de winkelcentra.

Het is vaste jurisprudentie dat op basis van een detailhandelsbestemming geen ondersteunende danwel ondergeschikte horeca is toegestaan. In dit kader is in 2006 de Beleidsnotitie horeca-activiteiten in winkels ontwikkeld om ondersteunende horeca in winkels onder omstandigheden toch mogelijk te maken. In deze visie worden de voorgenoemde beleidsstukken geactualiseerd. Deze spelregels maken ondergeschikte horeca in een winkel mogelijk; zij zijn gericht op het behoud van de uitstraling van de hoofdfunctie als winkel en het voorkomen van overlast voor de omgeving.

Aanwezige voorzieningen
Wanneer ingezoomd wordt op de deelgebieden Presikhaaf 1 en 2 is te zien dat de aanwezige voorzieningen zijn afgestemd op wijkniveau. Dit zijn met name voorzieningen die je in je dagelijks leven nodig hebt om te voorzien in de (dagelijkse) behoeften. Hierbij moet gedacht worden aan een supermarkt, een kapper, een fietsenmaker, een snackbar, maar ook andere voorzieningen zoals een zorgcentrum en een apotheek. Daar komt bij dat winkelcentrum Presikhaaf net buiten het plangebied ligt en een voorzieningeniveau heeft voor het gehele stadsdeel.

Een ander belangrijk kenmerk van de uitgangspunten van de CIAM is de ruimtelijke scheiding van de verschillende functies. Wonen, werken en recreëren zijn in Presikhaaf zoveel mogelijk gescheiden

geconcentreerd op de daarvoor meest geschikte plekken, afhankelijk van het functionele doel.

Er is veel groen in de openbare ruimte en deze kenmerkt zich door haar geborgen karakter binnen de bouwblokken. Dit maakt dat het veilig is voor kinderen om er buiten te spelen. De openbare ruimte is zo ingericht dat zowel wandelaars, fietsers als automobilisten er zich veilig doorheen kunnen verplaatsen. Hierover meer in hoofdstuk 2.5 Een gezonde wijk.

Woningaanbod
Qua typologie woningen is er een divers aanbod tot stand gekomen na de herontwikkeling. De wijk is geschikt door te groeien naar andere (duurdere) woningen. Zo kan er begonnen worden als starter in de huursector en gekozen worden uit een kleine flat of een klein rijtjeswoning welke worden aangeboden vanuit de sociale huursector en/of koopsector en kan er doorgestroomd worden naar een grotere flat, twee-onder-een-kapwoning en of grote stadswoning in de koopsector.

2.3.3 Waarborging voorzieningen in Omgevingsplan

De waarborging voor de voorzieningen in Presikhaaf zit in de regels en dan met name in de veelzijdige functies centrum en gemengd. Deze maken functies en voorzieningen zoals dienstverlening, kantoor, detailhandel en maatschappelijk in combinatie met elkaar mogelijk. Waarbij wél geldt dat horeca enkel in de functie centrum mag worden gesitueerd. Om een vitale wijk te houden, wordt er op gestuurd om voorzieningen in de wijk te behouden en aan te trekken die van belang zijn op wijkniveau of indien nodig op stadsdeelniveau. Dit met inachtneming van een passende dynamiek en drukte die past bij Presikhaaf. Voor grotere voorzieningen op bovenwijkse-,stads- of regioniveau zijn er betergelegen en geschiktere locaties om functies te centraliseren.

Om te weten wat de mogelijkheden zijn met betrekking tot de bestaande situatie en nieuwe ontwikkelingen zie hiervoor de diverse hoofdstukken van de regels en de plankaart. Hierin staat welke activiteiten er mogelijk zijn in welke functie en welke voorwaarden en bouwregels er gelden.

2.4 Een duurzame en klimaatbestendige wijk

Arnhem zet in op een duurzame en klimaatbestendige toekomst. Lees hieronder wat dit voor Presikhaaf betekent.

2.4.1 Invloed klimaat op Presikhaaf

Het veranderende klimaat is een belangrijke pijler geworden in de fysieke leefomgeving bij nieuwe ontwikkelingen. De invloed van klimaat wordt de laatste decennia gemeten om te zien hoe de fysieke leefomgeving erdoor wordt beinvloed. Voorbeelden van die invloed van het klimaat zijn wateroverlast en hittestress. Deze zijn gemeten en inzichtelijk gemaakt voor Presikhaaf. Hieronder volgt eerst een toelichting op de hittestress aan de hand van afbeelding 10. In de afbeelding erna, wordt aan de hand van afbeelding 11 de wateroverlast in Presikhaaf toegelicht.

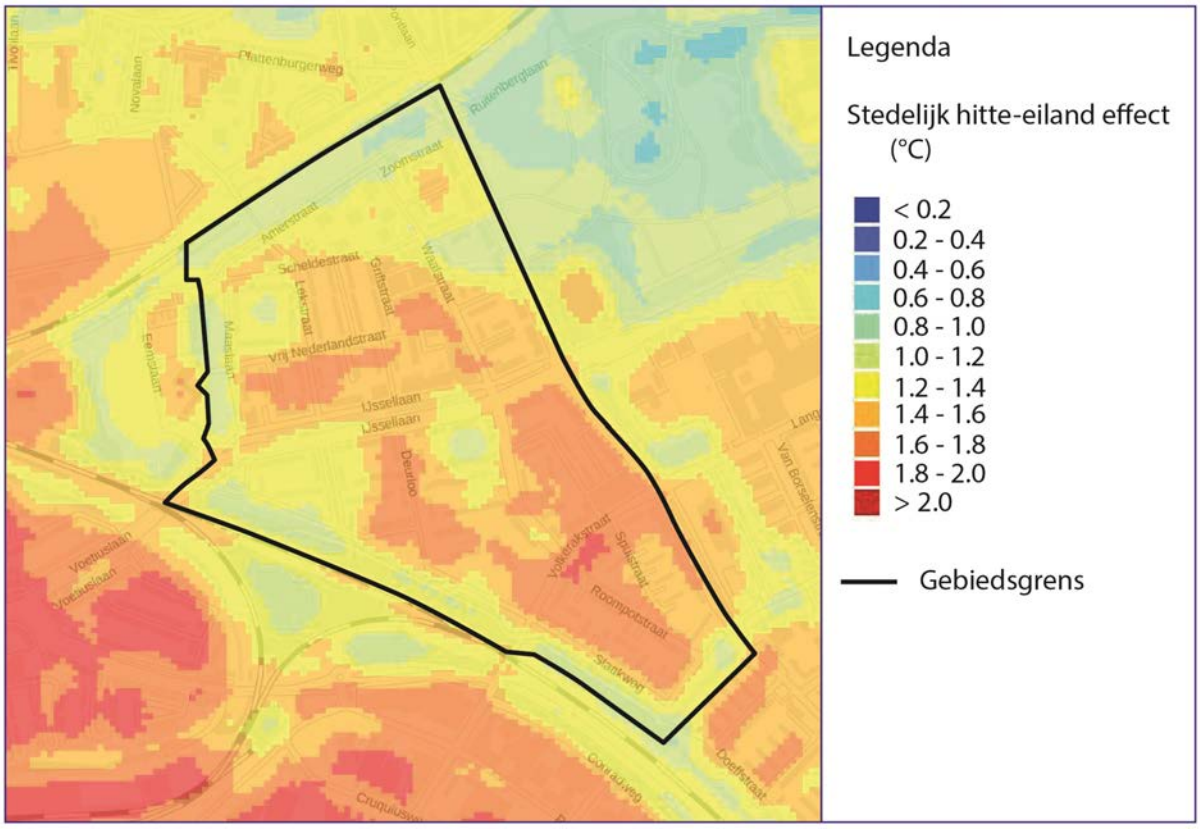

Afbeelding 10. Stedelijk hitte-eiland effect Presikhaaf (Bron: Atlas voor de Leefomgeving)

Te zien is dat de warmte in Presikhaaf op diverse plekken hoger is dan op andere plekken. Dit komt door de hoogstedelijke bebouwing, waar meer steen of beton aanwezig is die warmte vast houdt. Dit zorgt ervoor dat de tempratuur hoger is dan op de lagere en minder dichte bebouwing in Presikhaaf. Daar waar het hoogwaardige- en functionele groen aanwezig is, verschilt de temperatuur niet veel van de standaardtemperatuur. In hoofdstuk 2.2 Een aantrekkelijke wijk is dieper ingegaan op de bebouwing van Presikhaaf en helpt bij de onderbouwing/verduidelijking van de hittestresskaart.

Zoals hieronder te zien is in afbeelding 11 heeft Presikhaaf wateroverlast aan de oppervlakte bij de tunnelbak aan de Laan van Presikhaaf bij de kruising met het spoor en loopt die verder door in de laan.

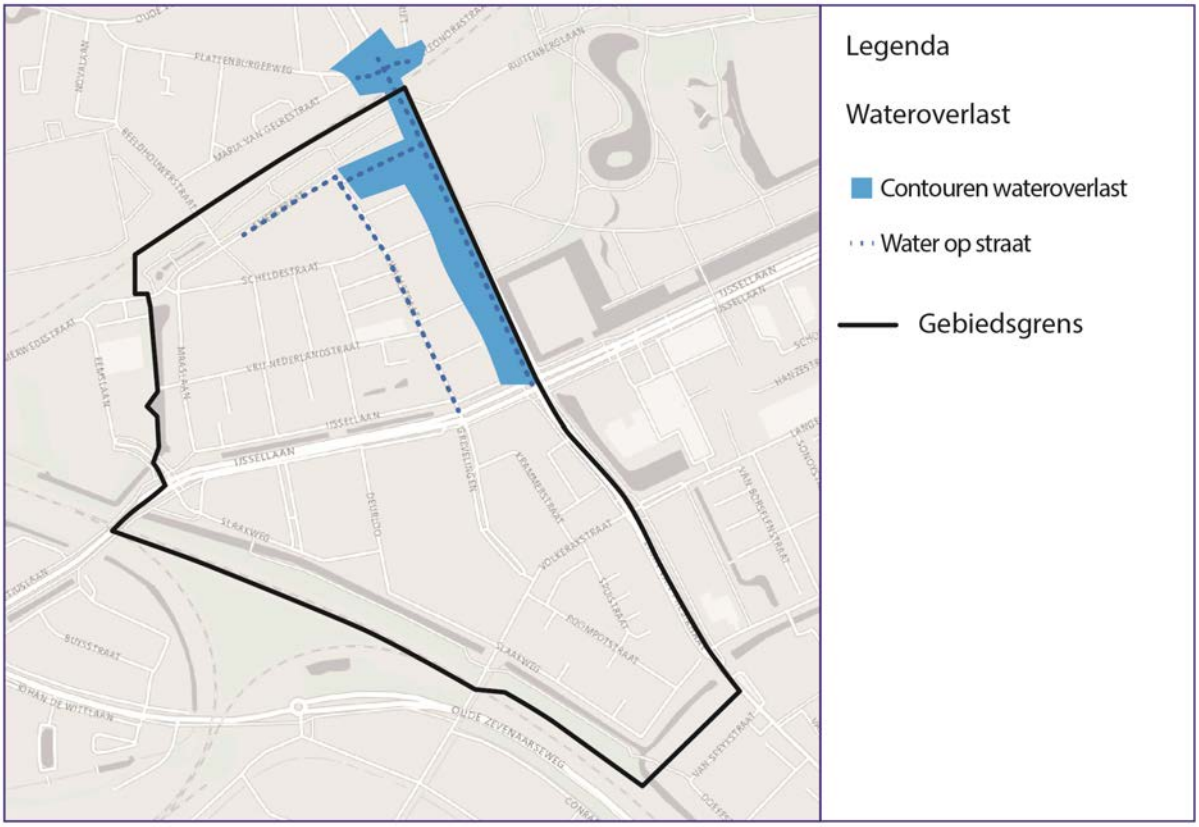

Afbeelding 11. Kaart wateroverlastcontouren Presikhaaf (Bron: gemeente Arnhem)

Naast het wateroverlast aan de oppervlakte aan de Laan van Presikhaaf heeft Presikhaaf ook op bepaalde tijden in het jaar te maken met wateroverlast door de hoge grondwaterstand. Hierdoor wordt de grond drassig.

De wateroverlast aan de oppervlakte ontstaat door neerslag die valt in gebieden die ten noorden van Presikhaaf liggen en hoger liggen dan Presikhaaf. Wanneer er grote en lange buien vallen en de rioolstelsels van die gebieden het niet aankunnen, overstromen de straten en stroomt er veel water naar Presikhaaf toe. Dit heeft tot gevolg dat bijvoorbeeld de tunnel bij de Laan van Presikhaaf onder water komt te staan (bovenin aan de Laan van Presikhaaf). Daarnaast kan het grondwater stijgen door de hoge waterstand van de Rijn en de uitgerekte grondwaterbubbel die uitstrekt tot en met onder Presikhaaf, waardoor de kleigrond 'verzuipt'.

Beleid:
In de Structuurvisie 2020-2040 (december 2012) is de gemeentelijke ambitie verwoord om Arnhem klimaatbestendig te maken onder alle weersomstandigheden. Gestreefd wordt naar prettig toeven binnen- en buitenshuis en in elk geval het vermijden van ongewenste gezondheidsrisico's. Dit laatste geldt vooral voor de kwetsbare groepen zoals ouderen. In de Structuurvisie ligt de nadruk op hitte door de toename in de toekomst van het aantal zomerse en zelfs tropische dagen als gevolg van de klimaatverandering. In het realiseren van een prettig stadsklimaat wil de gemeente optimaal gebruik maken van de (huidige) gunstige uitgangssituatie van natuurlijke luchtstromen die van de hoger gelegen stadsranden en vanuit de rivierzone de stad in stromen en zorgen voor koeling. Ook wordt er ingezet op een goede luchtkwaliteit. Ook draagt het groene karakter van de stad in hoge mate bij aan de klimaatbestendigheid van de stad.

Opwarming van de stad tijdens warme dagen doet zich voor in de dichtbebouwde versteende gebieden met veel gebouwvolume, verharding en weinig groen. Op de hittekaart van Arnhem is de gevoeligheid van Presikhaaf voor opwarming weergegeven (zie afbeelding 10). Bepaalde delen van Presikhaaf hebben een verhoogde kans op opwarming (stedelijke hitte-eilanden), welke ongewenste gevolgen voor het woon- en leefmilieu kunnen hebben en op het functioneren van deze gebieden.

Strategie Klimaatadaptatie
In de Strategie Klimaatadaptatie 2020-2030 staat wat we de komende tien jaar, tot 2030, gaan doen om onze stad klimaatbestendiger te maken. Grootste prioriteit ligt daarbij op het verminderen van de effecten van hittegolven, wateroverlast door extreme regenbuien en droogte. De strategie beschrijft welke ambities we hebben voor de komende 10 jaar en hoe we die willen gaan realiseren. Ambities en strategie zijn vertaald in een groot aantal maatregelen die we de eerstkomende jaren willen gaan nemen. Deze zijn opgenomen in de voorlopige Uitvoeringsagenda. Deze maatregelen vormen een momentopname: het zijn de maatregelen die wij als gemeente willen nemen in de eerstvolgende jaren

In de Uitvoeringsagenda staan zowel stadsbrede als gebiedsgerichte maatregelen. Zo worden stadsbreed maatregelen tegen minder verharding ingezet. Via gebiedsontwikkeling en projecten in de openbare ruimte zal worden gestreefd om de verharding in het bebouwde deel van Arnhem met 10% te verminderen. Ook wordt een deel van de beschikbare middelen gereserveerd om bij te dragen bij het verwijderen van overbodig asfalt. Daarnaast zal de uitwerking van plannen voor nieuwe bomen en bos (o.a. in het kader van het Bomenplan) in nauwe samenwerking plaatsvinden met maatregelen op het gebied van klimaatadaptatie. Naast het uitvoeren van enkele toonaangevende projecten is het belangrijk dat er ook meer mogelijkheden komen voor het uitvoeren van kleinschalige aanpassingen in de openbare ruimte. Prioriteit krijgen de aanpassingen die bewoners zelf voorstellen; zeker als zij daar zelf aan bijdragen door zelfbeheer of het uitvoeren van maatregelen op eigen terrein

Om de ambitie t.a.v. wateroverlast te kunnen realiseren moeten we in de verschillende deelgebieden van Arnhem verschillende soorten maatregelen nemen. We onderscheiden hierbij in het heuvelachtige gebied van Arnhem-Noord brongebieden, overgangsgebieden en putgebieden. Brongebieden zijn de hoger gelegen gebieden waar het hemelwater snel naar beneden stroomt en vervolgens overlast veroorzaakt in de lager gelegen putgebieden. Daarnaast is er speciale aandacht voor de hoofdinfrastructuur.

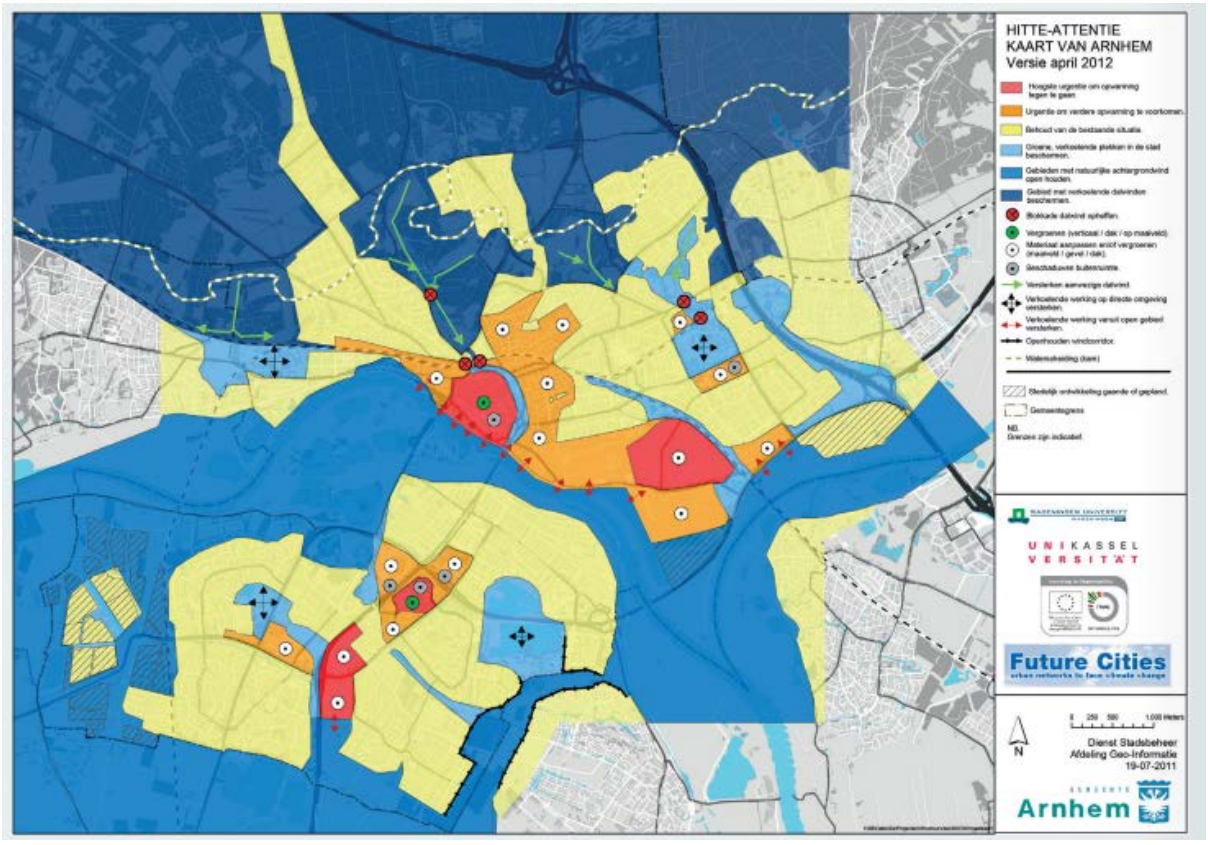

Afbeelding 12. Hitte-attentie kaart (Bron: gemeente Arnhem)

Ook om de effecten van de opwarming van de stad te verminderen is per gebied maatwerk nodig.

Presikhaaf valt binnen een geel gebied (zie afbeelding 12). De gele gebieden worden veelal gevormd door de wat ruimer opgezette woonwijken. Wat betreft hitte is de situatie in de gele gebieden relatief gunstig. De ambitie is om deze situatie te behouden. Dit betekent dat ook hier eventuele verdichting niet mag leiden tot een verslechtering van de gevoelstemperatuur ter plaatse.

Maatregelen:
• de gunstige verhouding tussen bebouwd/verhard en groen/blauw behouden, en
• toevoeging van bebouwing combineren met compenserende maatregelen zoals extra groen of minder verharding (openbaar en/of particulier).

2.4.2 Duurzaam Presikhaaf

Voor de duurzaamheidsopgave ligt de ontwikkelingsfocus sterk op het verduurzamen van de naoorlogse woningen (verbeteren energielabels) en het overgaan op duurzaam opgewekte energie.

Door de grootschalige herontwikkeling is er een groot gedeelte nieuwbouw dat over energielabel A beschikt en een klein gedeelte, de oudere naoorlogse woningen die zeer gevarieerd liggen over de gehele wijk, beschikken over energielabels tussen de C en G. De aanpak voor de verduurzaming wordt wijkgericht vormgegeven.

Beleid:

Wijkgerichte energietransitie van woningen in Presikhaaf
Presikhaaf is een naoorlogse wijk. Het grootste gedeelte is gebouwd tussen 1950 en 1970 bij de eerste bebouwing en bij de herontwikkeling tussen 2005 en 2020. De woningen in de woonwijk hebben zoals eerder beschreven verschillende soorten energielabels. Nu en in de toekomst, wordt er als gemeente Arnhem zijnde, gestuurd op het verduurzamen van woningen. De overheid stimuleert woningeigenaren met subsidies en lage renteleningen om duurzame maatregelen uit te voeren aan de eigen woning.

In Arnhem wordt hier de komende jaren aan gewerkt onder de noemer 'Wijkgerichte Energietransitie'. Samen met de al bestaande wijkinitiatieven voor nieuwe energie zorgen we ervoor dat uiteindelijk alle wijken overstappen op een warmte-alternatief.

Tijdspad
- 2019: De aanpak en de te hanteren uitgangspunten worden vastgesteld. Het overleg met de inwoners per wijk wordt voortgezet of gestart.
- 2021: Voor iedere Arnhemse wijk komt er een zogenaamde 'warmtevisie'. Hierin staat per wijk wat de route wordt naar aardgasvrij wonen. Hierbij wordt bijvoorbeeld gelet op technische haalbaarheid en de kosten.
- 2030: De eerste wijken moeten over zijn op een andere vorm van warmte.
- 2050: Arnhemse woningen zijn idealiter energieneutraal.

Aanpak
- Om een begin te maken met alle ambities wordt er gekeken naar wijkinitiatieven die er al zijn. Als het nodig is, worden deze initiatieven geholpen met professionaliseren. De ervaringen gebruiken we als we in andere wijken aan de slag te gaan.
- We maken per wijk een plan. Hierin staat welke alternatieven het meest geschikt zijn en op welke termijn ze ingevoerd kunnen worden. Er wordt hierbij zoveel mogelijk aangesloten op de bestaande plannen voor werken in de openbare ruimte.
- Voor inwoners met een lager inkomen komt apart gemeentelijk beleid.

New Energie Made in Arnhem
Met de vaststelling van de New energie made in Arnhem in oktober 2019 moet door middel van dit programma de volgende energie doelen worden behaald, welke hieronder in afbeelding 13 zijn samengevat.

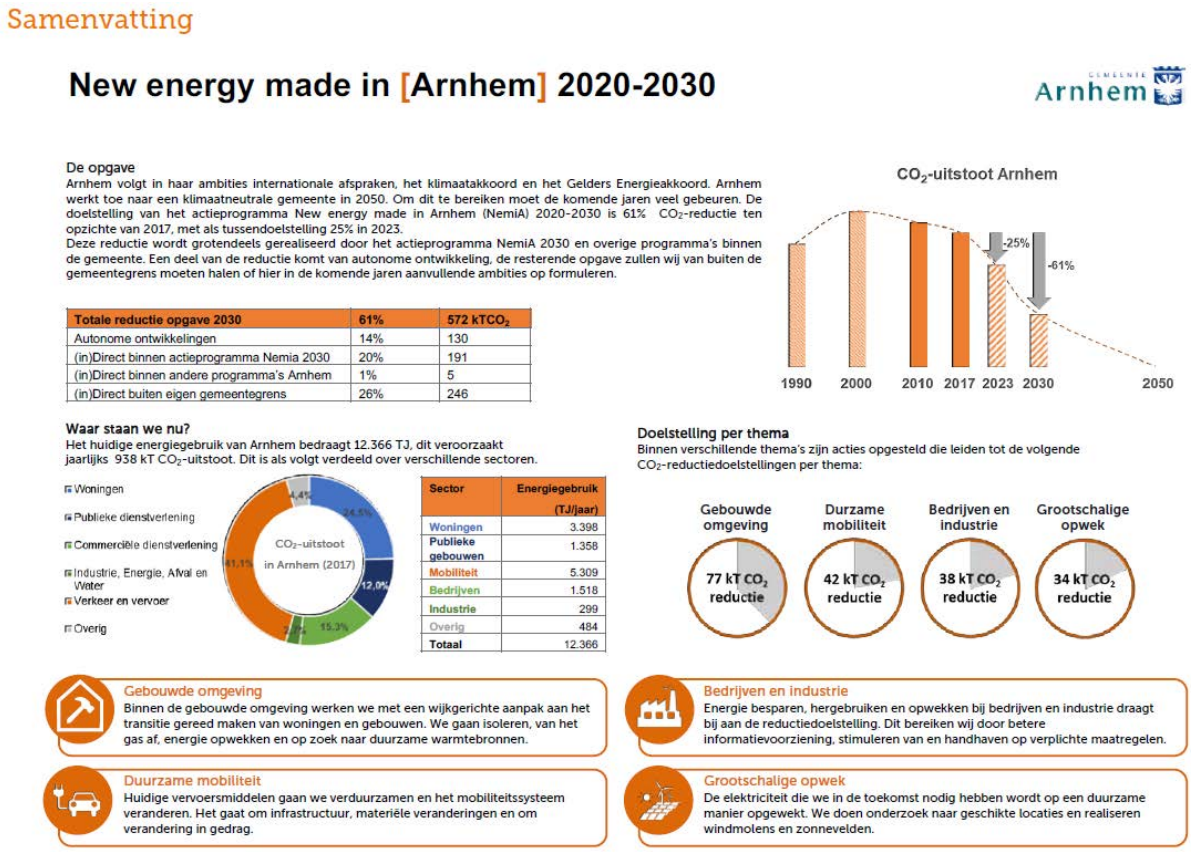

Afbeelding 13. Samenvatting uit New energy made in Arnhem 2020-2030

Naast energie gaat duurzaamheid ook over het volgende in de structuurvisie: een groene en duurzame wijk.

Groen en water bieden kansen voor een duurzame inrichting, natuur in de stad, recreatie in de buurt, veilige en aantrekkelijke routes en nieuwe woonmilieus. Nieuwe en vernieuwde inrichting en bebouwing gaan spaarzaam om met grondstroffen, energie en ruimte zorgen voor een gezond leefklimaat. Dat blijkt uit dubbel grondgebruik, aantrekkelijk openbaar vervoer, ruimte voor voetgangers en fietsers, concentratie van autoverkeer op de hoofdwegen, afscherming van geluid, een bewoonbare ondergrond, oriëntatie op de zon, water waarin gevist en misschien wel gezwommen kan worden en een rijkdom aan planten en dieren.

2.4.3 Waarborging klimaatbestendige en duurzame wijk in omgevingplan

In ontwikkelingsomgevingsplannen worden vooraf afspraken gemaakt om de thema's duurzaamheid en klimaatbestendigheid in de ontwikkeling van de fysieke leefomgeving mee te nemen. Ook komen steeds meer duurzaamheidseisen in het Bouwbesluit terug voor het bouwen van woningen en andere gebouwen, zodat op voorhand al duurzame woningen en gebouwen gerealiseerd worden. Voor dit plan geldt dat dit een beheerplan is en er geen nieuwe ontwikkelingen mogelijk worden gemaakt.

2.5 Een gezonde wijk

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op wat een gezonde wijk is, wat de huidige milieufactoren zijn in Presikhaaf, welke milieukwaliteiten hierbij aan bijdragen om dit te realiseren en hoe de gezonde wijk wordt gewaarborgd in het omgevingsplan.

2.5.1 Wat wordt er bedoeld met een gezonde wijk en wat zijn de huidige milieufactoren in Presikhaaf?

Een gezonde wijk is een wijk waar mensen goed kunnen verblijven en geen hinder ondervinden van aanwezige omgevingswaarden die betrekking hebben op het milieu. Milieufactoren hebben grote invloed op een gezonde leefomgeving. Een gezonde leefomgeving heeft duidelijke geluids- en luchtkwaliteitsnormen. Daarnaast moet de invloed en bijdrage van klimaatfactoren (zoals de eerder benoemde hittestress of wateroverlast) hierbij niet onderschat worden.

Geluid

Als gekeken wordt naar de omgevingswaarde geluid, kan er geconstateerd worden dat het hoge geluidsniveau met name aan de drukke doorstroomwegen ligt. In Presikhaaf 1 en 2 gaat het dan om de IJssellaan en de Laan van Presikhaaf. Met de planopzet van de wijk is destijds gekozen om aan deze wegen hoogbouw te realiseren, zodat het binnen in de deelgebieden rustig wonen is. Als je kijkt naar de kaart is dit ook goed terug te zien, deze normen liggen op redelijk tot goede waarden. Voor de toekomst is de verwachting dat de rode wegen een veel lagere geluidsnorm kunnen krijgen. Dit zal met name komen door de (verwachte, doorzettende) opkomst van de stillere elektrische auto.

Hieronder in afbeelding 14 is de geluidskwaliteit in kaart gebracht voor Presikhaaf. De kaart geeft enkel een ruwe indicatie van de geluidskwaliteit en is niet geschikt om geluidniveaus in het kader van de normstelling uit de Wet Geluidhinder te kunnen toetsen aan 'de geluidbelasting op de gevel'. Wel biedt de kaart op meer globale schaal een goed beeld van de geluidskwaliteit.

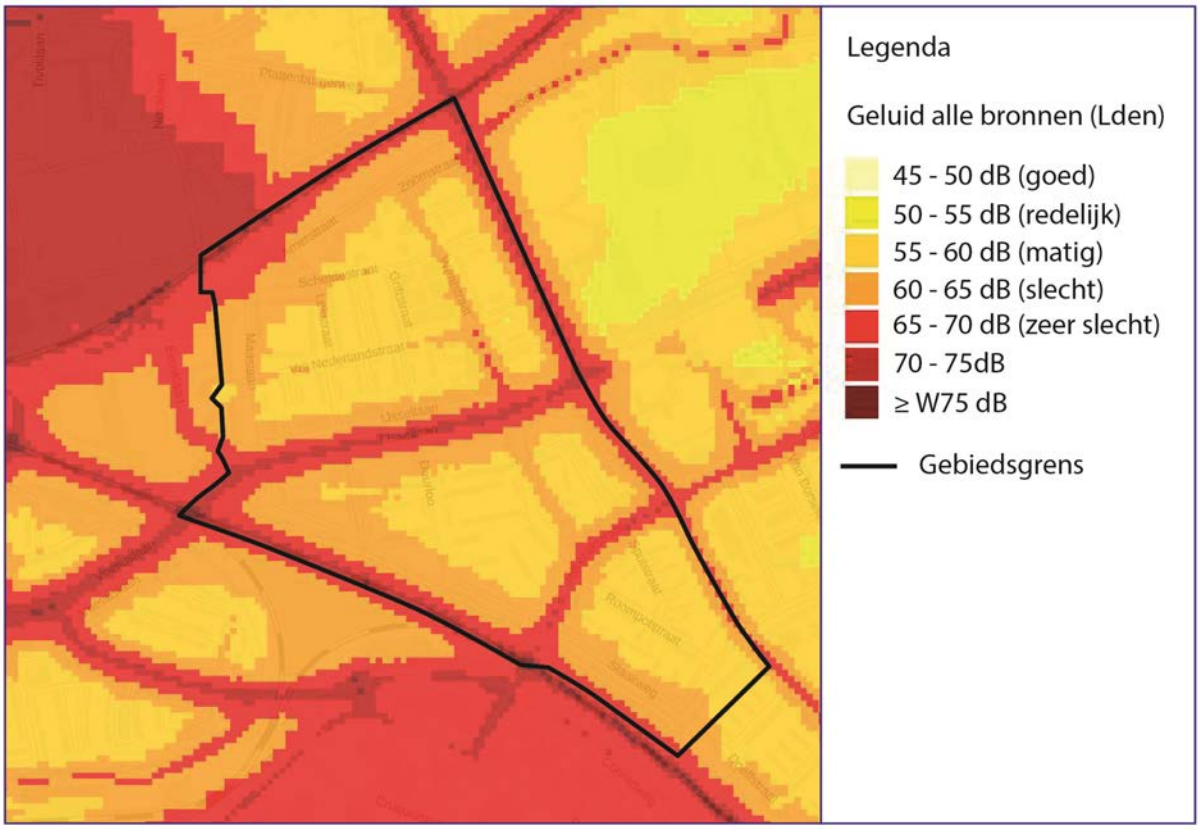

Afbeelding 14. Geluidskaart Presikhaaf (Bron: Atlas voor de leefomgeving, RIVM)

Te zien is dat de geluidsnormen aan de drukke wegen (aan de randen van Presikhaaf 1 en 2 bij de hoogbouw) een stuk hoger ligt dan meer naar binnen in Presikhaaf gelegen gebieden.

Bodem

De bodem is voordat de woonwijk Presikhaaf werd gerealiseerd, zo ontgraven en bouwrijp gemaakt dat die geschikt werd om er te wonen. Op sommige plekken ligt vanuit het verleden nog verontreinigde

grond. Deze verontreiningen zijn zo gesaneerd of liggen zo diep in de grond dat ze niet schadelijk zijn voor de gezondheid.

Lucht
De luchtkwaliteit is laatste jaren iets verbeterd. Een positief dalende trend is hierin te constateren. Dit is te danken aan generieke maatregelen vanuit het Rijk en door het steeds schoner wordende verkeer is de lokale bijdrage ook verminderd.

In Presikhaaf is vooral langs de drukke verkeersaders zoals de Pleyroute en de A12 sprake van een mindere luchtkwaliteit. In Presikhaaf zelf is de luchtkwaliteit niet hoger dan bijvoorbeeld de Marga Klompelaan in Rijkerswoerd of de Hollandweg in Elderveld. Het voldoet hiermee aan de nu geldende normen en is niet verschillend ten opzichte van andere stadwijken in Arnhem.

Ecologische groenzones
Zoals eerder genoemd moeten de ecologische zones in samenhang met andere ecologische zones die rondom Presikhaaf 1 en 2 liggen ervoor zorgen dat er een grote samenhangende hoogwaardige groenstructuur ontstaat door grote delen van Arnhem. De Ecologische Hoofdstructuur (EHS) welke staat voor hoogwaardig groen is vol op in ontwikkeling en moet ervoor zorgen dat er een goede aaneengesloten leefomgeving voor de natuur ontstaat.

2.5.2 Visie gezonde wijk Presikhaaf

In de Structuurvisie 2020 van de gemeente Arnhem is een streefbeeld opgenomen voor alle gebieden in Arnhem. Zoals het woord het al zegt is het het streven om een gezonder leefklimaat te realiseren door de omgevingsfactoren met betrekking tot milieu waar kan, te verbeteren. In afbeelding 15 is te zien dat in Presikhaaf wordt ingezet op het streefbeeld stadswijken goed.

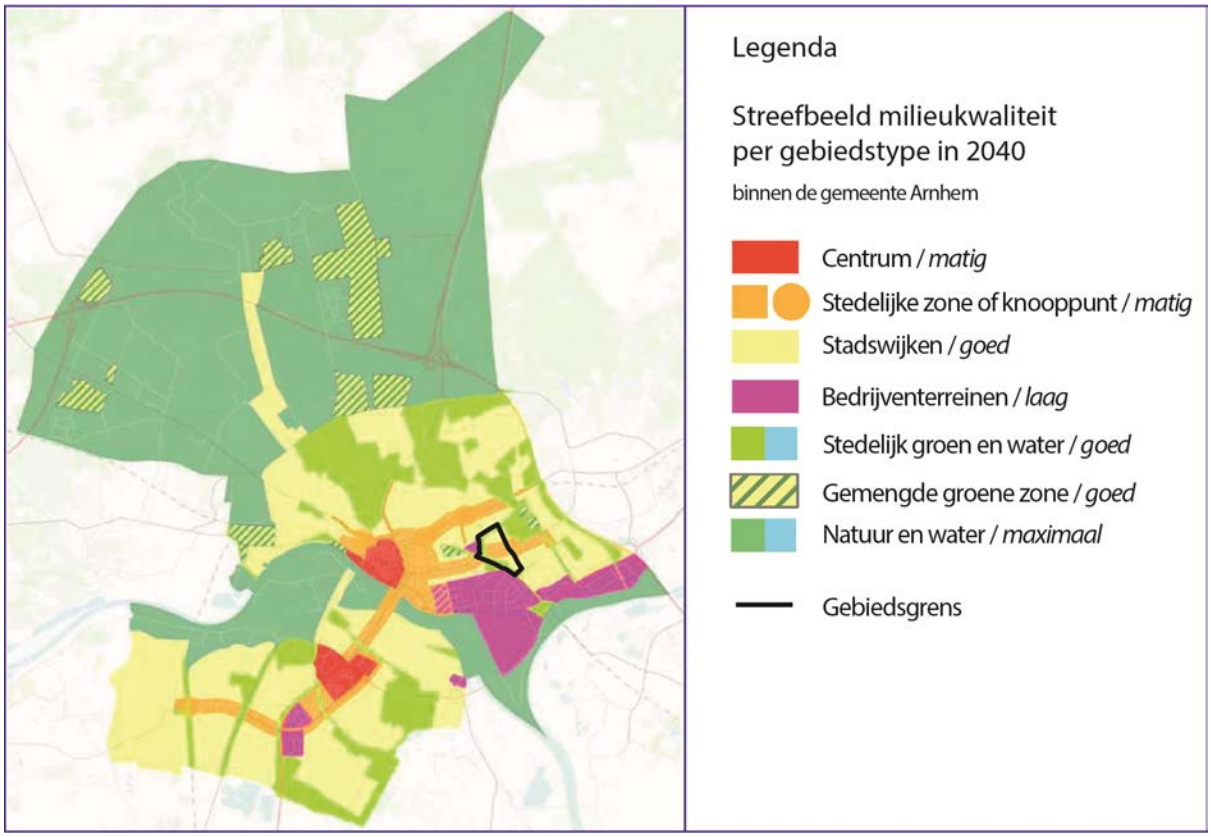

Afbeelding 15. Gewenste streefbeeld milieukwaliteit in 2040 (Bron: gemeente Arnhem)

De wijk Presikhaaf heeft drie kenmerken van streefkwaliteiten voor milieu om gezonde leefomstandigheden na te streven. Namelijk de stedelijke zone waar een matige, maar een voldoende milieukwaliteit wordt nagestreeft en die van de stadswijken, waar een streefbeeld van goed wordt

nagestreefd. Als laatste streefbeeld komt ook stedelijk groen en water terug met het streefbeeld goed.

Groenvisie Arnhem 2017-2035

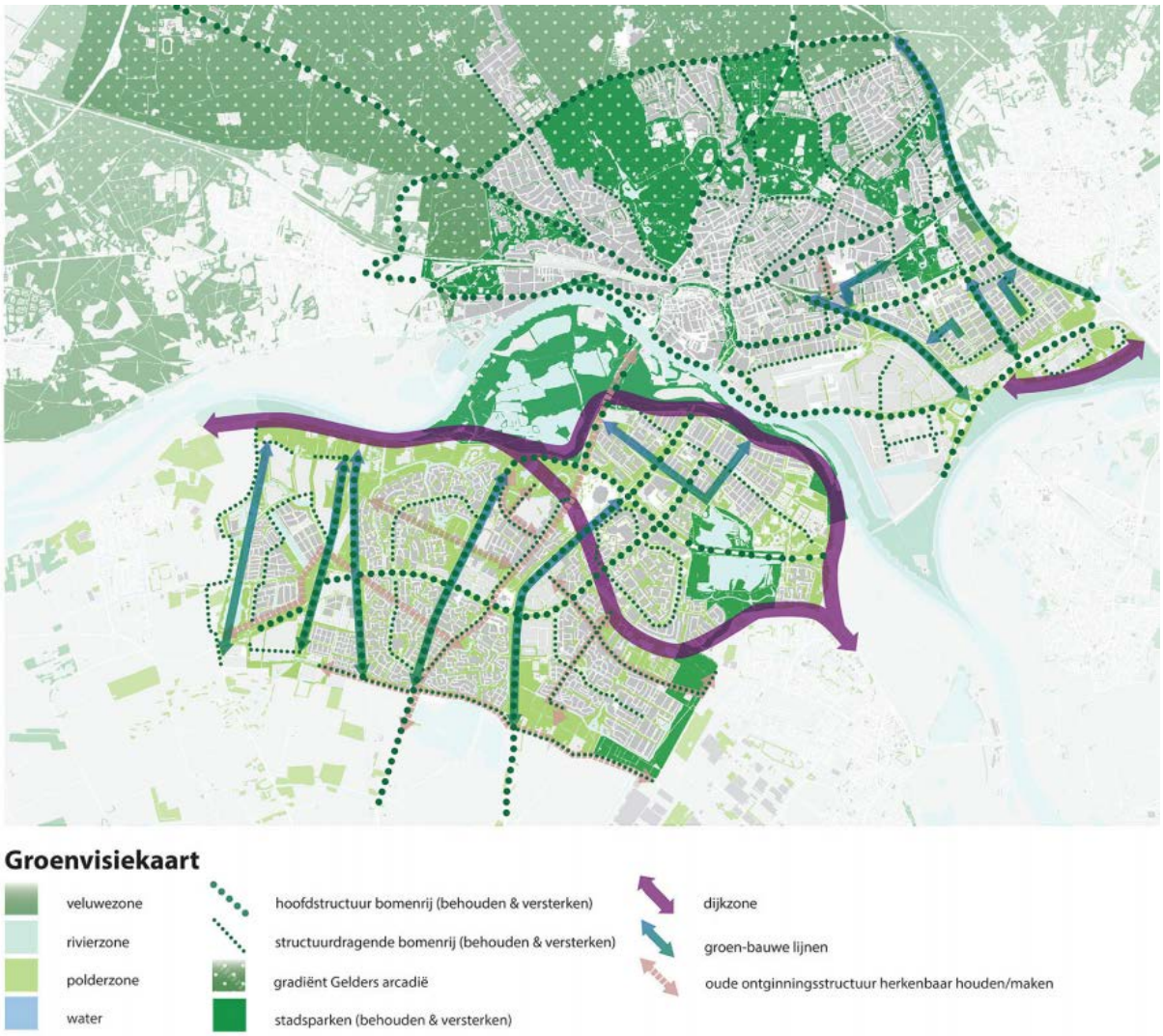

Afbeelding 16. Groenvisiekaart Presikhaaf: hoofdstructuur bomenrij en water (Bron: gemeente Arnhem)

In afbeelding 16 is te zien hoe de visie is op het aanwezige groen in de gemeente Arnhem (zie legenda). Voor Presikhaaf zijn de aanwezige structuurdragende bomen en de groen-blauwe lijnen van grote waarde.

2.5.3 Hoe wordt de gezonde wijk in het omgevingsplan gewaarborgd?

In dit omgevingsplan worden de waarden van het streefbeeld beschermd. De wijk is hoofdzakelijk ingericht en bestemd als woongebied met voorzieningen die bij een woonwijk horen. Ook de ontwikkelingesmogelijkheden zijn ernaar. Hierdoor zal het milieu op dit punt moeilijk door ontwikkelingen van binnenuit Presikhaaf kunnen worden aangetast. Daarnaast bezit Presikhaaf een belangrijk ecologisch gebied welke aangesloten is op andere ecologische zones in Arnhem. Deze is gewaarborgd in dit omgevingsplan en de focus ervan, ligt op het versterken van deze hoogwaardige groenstructuren. Ook maakt deze geen milieu-nadelige ontwikkelingen mogelijk. Dit geldt ook voor het aanwezige functionele groen. De gezonde wijk komt met name door klimaatfactoren (hittestress en wateroverlast) en de milieufactoren geluid en lucht onder druk. Hierop wordt door Arnhem gemeentebreed op ingezet om dit te verbeteren. Kort gezegd, de waarborging is omgevingsplanoverstijgend en hoeft niet in dit omgevingsplan niet verder te worden afgebakend.

2.6 Ontwikkelingen

Het Omgevingsplan Presikhaaf 1 en 2 is beheersmatig van aard. Dit betekent dat we de huidige situatie vastleggen, waarbij zo veel mogelijk wordt vastgehouden aan de bestaande rechten en plichten. Nieuwe ontwikkelingen vallen daarom buiten de reikwijdte van dit omgevingsplan. Indien de Arnhem-Oost aanpak of de ambities met betrekking tot Spoorzone-Oost leiden tot ruimtelijke effecten worden de ontwikkelingen los van dit omgevingsplan mogelijk gemaakt.

Hoofdstuk 3 Uitleg van de regels

3.1 Wat regelt dit omgevingsplan?

3.1.1 Algemeen

In het omgevingsplan legt de gemeente vast welke functies waar van toepassing zijn en welke activiteiten binnen die functies ontplooid kunnen worden. Het gaat niet alleen om het gebruik van de grond, maar ook over de bouwmogelijkheden. De regels in het omgevingsplan gelden voor iedereen, dus voor inwoners, bedrijven, maatschappelijke instanties en de gemeente Arnhem zelf.

In hoofdstuk 2 Onze visie op Presikhaaf zijn we ingegaan op de opgaven voor de wijk Presikhaaf en de strategie die we voeren om onze doelen te bereiken. In dit hoofdstuk leggen we uit hoe de regels in dit omgevingsplan bijdragen aan het verwezenlijken van die doelen. De regels in dit omgevingsplan zijn gebiedsgericht. Dat betekent dat regels per locatie kunnen verschillen en uitsluitend gelezen kunnen worden in combinatie met de digitale plankaart.

3.1.2 Functies en activiteiten

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) heeft Arnhem aangewezen als experiment 'bestemmingsplan met verbrede reikwijdte'. Dit betekent dat we vooruitlopend op de inwerkingtreding van de Omgevingswet al een omgevingsplan kunnen opstellen waarin de fysieke leefomgeving centraal staat.

Afbeelding 17. Het nieuwe omgevingsstelsel: de 4 verbeteringen (Bron: Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties)

Net zoals nu bij bestemmingsplannen, is ook de digitale versie van het omgevingsplan straks leidend. Omdat het omgevingsplan veel meer regels omvat dan het huidige bestemmingsplan is de huidige systematiek met bestemmingen ontoereikend om de veelheid aan regelingen op een

gebruiksvriendelijke manier te ontsluiten. In de systematiek van het omgevingsplan wordt daarom niet langer de bestemming centraal gesteld maar de activiteiten die je wil verrichten op een bepaald adres. Door je locatie te koppelen aan de gewenste activiteit: bijvoorbeeld 'bouwen' laat het digitale omgevingsplan straks uitsluitend de regels zien die op die locatie gelden voor die activiteit.
De activiteiten (bouwen, slopen, kappen, horeca uitbaten et cetera) zijn gekoppeld aan functies. Het gaat hier om duidelijk herkenbare hoofdfuncties die voorkomen in de stad en dominant zijn in een bepaald gebied.

Deze nieuwe manier van raadpleging betekent dat de regels in dit omgevingsplan niet langer gekoppeld zijn aan bestemmingen, maar aan functies en activiteiten. De voormalige bestemmingen zoals Groen, Kantoor of Verkeer noemen we nu functies. Het gaat hier om duidelijk herkenbare hoofdfuncties die voorkomen in de stad en dominant zijn in een bepaald gebied. Onder deze functies hangen de zogenaamde activiteiten. Dit zijn de verschillende meer gedetailleerde gebruiks- en bouwmogelijkheden binnen die functie.

3.1.3 Focus van dit omgevingsplan

Dit omgevingsplan richt zich op de bestaande situatie in Presikhaaf en houdt rekening met bestaande rechten van eigenaren. Dat betekent dat we bestaande planologische mogelijkheden zoveel mogelijk respecteren. Dit omgevingsplan maakt geen nieuwe (gebieds)ontwikkelingen mogelijk.

3.2 Opzet van de regels

In de Wet ruimtelijke ordening (Wro) is de verplichting opgenomen om ruimtelijke plannen en besluiten digitaal vast te stellen. De Crisis- en herstelwet maakt het mogelijk om De Standaard Vergelijkbare Bestemmingsplannen 2012 (SVBP2012) los te laten. Dit betekent dat we als gemeente Arnhem zelf kunnen bepalen op welke maneir we het omgevingsplan opbouwen en verbeelden.

Het juridisch bindend gedeelte van het omgevingsplan bestaat uit planregels en bijbehorende plankaart waarop de bestemmingen zijn aangegeven. Deze plankaart kan zowel digitaal als analoog worden verbeeld. De plankaart en de planregels dienen in samenhang te worden bekeken.

De regels zijn onderverdeeld in zes hoofdstukken:
1. Inleidende regels (begripsbepalingen en wijze van meten);
2. Functies;
3. Waarden;
4. Activiteiten;
5. Bouwen, werken en werkzaamheden;
6. Algemene regels;
7. Overgangs- en slotregels.

3.2.1 Inleidende regels

Hoofdstuk 1 van het omgevingsplan bevat de inleidende regels. Deze regels gelden voor het gehele plangebied en bevatten:
1. Artikel 1 In dit artikel zijn definities van de in de regels gebruikte begrippen opgenomen, voor een eenduidige interpretatie van deze begrippen.
2. Ariktel 2 Dit artikel geeft onder meer bepalingen waar mag worden gebouwd en hoe voorkomende eisen betreffende de maatvoering begrepen moeten worden.

3.2.2 Functies

Hoofdstuk 2 bevat de regels over de functies. Per functie wordt het doeleinde van de betreffende functie aangegeven en welke activiteiten en functies ter plaatse zijn toegestaan. Het aangeven van de functies op de verbeelding geeft een duidelijk beeld van de indeling van de stad. Hierbij sluiten we aan bij de legenda van de Standaard vergelijkbare bestemmingsplannen 2012.

3.2.3 Waarden

Hoofdstuk 3 bevat de regels over waarden. Deze regels moeten in samenhang worden gelezen met hoofdstuk 5 en 6.

3.2.4 Activiteiten

Hoofdstuk 4 Activiteiten bevat de regels over de activiteiten. De activiteitenregels moeten in samenhang worden gelezen met de verbeelding. Op de verbeelding staat aangegeven welke activiteit waar is toegestaan.

3.2.5 Bouwen, werken en werzaamheden

Hoofdstuk 5 Bouwen, werken en werkzaamheden bevat de regels over bouwen, werken en werkzaamheden. Op de plankaart zijn bouwhoogten en soms bebouwingspercentages aangegeven. Als er geen percentages zijn aangegeven, mag het hele bouwvlak worden bebouwd. De aangegeven bouwhoogte wordt gemeten vanaf peil tot het hoogste punt (exclusief elementen zoals een schoorsteen, liftopbouw en dergelijke). Uitgangspunt is dat alleen gebouwd mag worden binnen de bouwgrenzen. In Artikel 56 Algemene bouwregels zijn de algemene bouwregels opgenomen zoals de verplichting tot het bouwen binnen het bouwvlak en de uitleg van het bebouwingspercentage. Deze regel is van toepassing op het gehele plangebied.
De overige regels zijn locatiespecifiek.

3.2.6 Algemene regels

Hoofdstuk 6 Algemene regels bevat de algemene regels. Deze regels gelden voor het gehele plangebied. Dit hoofdstuk is opgebouwd uit:

1. Artikel 73 Algemene afwijkingsregels activiteiten
   In dit artikel zijn algemene regels met betrekking tot het gebruik van de gronden en opstallen in het plangebied opgenomen. Hierin is aangegeven welke functies in ieder geval in strijd zijn met het bestemmingsplan.
2. Artikel 74 Algemene afwijkingsregels bouwen
   In dit artikel worden de voorwaarden beschreven waaronder kan worden afgeweken van een bestemmingsregel. Deze afwijkingen kunnen worden toegepast op alle bestemmingen in het bestemmingsplan. De afwijkingen die uitsluitend gelden voor een bepaalde bestemming zijn in het betreffende artikel van die bestemming opgenomen.
3. Artikel 75 Anti-dubbeltelregel
   Deze regel bepaalt dat er niet twee keer voor eenzelfde locatie een bouwplan kan worden ingediend.
4. Artikel 76 Overige regels
   In dit artikel zijn de regels over parkeren uit het 'Facetplan Parkeren' opgenomen.
5. Artikel 77 Strijdige activiteiten
   Hierin is aangegeven welke functies in ieder geval in strijd zijn met het bestemmingsplan.

3.2.7 Overgangs- en slotbepalingen

In Hoofdstuk 7 staan de Overgangs- en slotregels. In de overgangsbepalingen is aangegeven wat de juridische consequenties zijn van bestaande situaties die in strijd zijn met dit bestemmingsplan.

3.3 Functies

In het plangebied onderscheiden we de volgende functies:

3.3.1 Bedrijfsgebied

Wat is het doel van de functie?
De functie 'Bedrijfsgebied' is een functie waarin bedrijven zich mogen vestigen die geschikt (mede op basis van lage negatieve milieufactoren) zijn voor functiemenging en hierdoor passen in een woonwijk zoals deze is in Presikhaaf.

Waar geldt de functie?

De functie geldt voor het gebied dat ligt achter de Volkerarkstraat en tussen de Spuistraat en Roompotstraat.

Welke activiteiten zijn er binnen dit plan , binnen deze functie, toegestaan?
Ter plaatse van 'Activiteit bedrijf geschikt voor functiemenging' is toegestaan een bedrijf geschikt voor functiemenging / kleinschalige bedrijvigheid met de daaraan ondergeschikte voorzieningen.

3.3.2 Centrumgebied

Wat is het doel van de functie?
De functie 'Centrumgebied' is een verzamelfunctie waarin activiteiten zoals detailhandel, horeca (met uitzondering van nachtclubs, discotheken en coffeeshops), dienstverlening, kantoren maar ook de activiteiten wonen en maatschappelijk zijn toegestaan. Deze activiteiten zijn onderling uitwisselbaar. Dit zorgt voor flexibiliteit bij de invulling van het winkelcentrum.

Het Arnhems horecabeleid (Mise-en-Place, de Arnhemse horecavisie 2017) en de detailhandelsvisie (Detailhandelsvisie 2016-2019) geven de uitgangspunten voor de gewenste ruimtelijke ontwikkeling van centrumfuncties in Arnhem.

Waar geldt de functie?
Binnen het plangebied zijn er twee locaties met de functie 'Centrum'. Deze zijn gelegen aan De Volkerakstraat en de Vrij Nederlandstraat. Het zwaartepunt in de wijk Presikhaaf is niet op horeca gericht. De horeca heeft in deze wijk wel een functie voor de voorzieningen en ontmoetingsfunctie in de wijk. Voor wijk- en buurtcentra en buurtsteunpunten ligt de nadruk op dagelijkse boodschappen. Clustering van enkele, aanvullende winkels zorgt dat ze elkaar versterken en daarmee groeit de levensvatbaarheid van een wijk/buurtcentrum of buurtsteunpunt. Geen nieuwe solitaire supermarkten is het uitgangspunt voor Presikhaaf. Het is voor de aantrekkelijkheid van woongebieden belangrijk dat er in elke wijk een aantal winkels is waar bewoners voor hun dagelijkse boodschappen terecht kunnen. Het is belangrijk dat er een supermarkt aanwezig is om de overige winkels levensvatbaar te houden. Deze zorgt voor voldoende aanloop van potentiële kopers.

Welke activiteiten zijn er binnen dit plan, binnen deze functie, toegestaan?
De functie 'Centrumgebied' laat activiteiten toe die kenmerkend zijn voor een stedelijk centrumgebied. Er is sprake van een mengconcept waarin deze activiteiten zowel gecombineerd als naast elkaar zijn toegelaten, zonder dat dit van negatieve invloed is op het bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en het doelmatig beheren en gebruiken van de in dit omgevingsplan beoogde functies.

Supermarkten
In het plangebied is één supermarkt aanwezig, de Deka supermarkt. Deze zit aan de Vrij Nederlandstraat 27). Op de plankaart wordt de locatie aangeduid met de aanduiding 'Activiteit detailhandel - inclusief supermarkten begane grond'.

In de Nota 'Versterking supermarktstructuur Arnhem' wordt opgemerkt dat hoewel de supermarkt (DEKA-markt) aan de Vrij Nederlandlaan in Presikhaaf een hoog rapporcijfer krijgt op de internetsite (8,5) en volgens het regionaal koopstromenonderzoek vrij veel omzet van buiten Arnhem weet te trekken, er geen noodzaak is om deze supermarkt de komende jaren te vergroten. De DEKA markt is 749 m^2 groot en voldoende groot voor de komende jaren.

In de Detailhandelsnota (p.30) is buurtwinkelcentrum Vrij Nederlandstraat samen met de buurtstrips aan de Middachtensingel, de Volkerakstraat en de Wichard van Pontlaan (net ten noorden van het stadsdeel Presikhaaf) op een lijst met kansarme buurtsteunpunten geplaatst.

Voor de bovengenoemde locaties laat het geldende bestemmingsplan detailhandel toe. Om detailhandel niet meer toe te staan moet de bestemming dus worden gewijzigd. De gemeente is in sommige gevallen voornemens dit te doen indien een pand minimaal drie jaar niet voor langere duur als winkel in gebruik is geweest. Om dit te kunnen bepalen zal de gemeente de bestaande situatie in kaart brengen

(nulmeting). De eigenaren van panden die niet als detailhandel worden gebruikt, zullen schriftelijk op de hoogte worden gebracht van deze uitvoeringsparagraaf en de voorgenomen actie. Om wijzigingen in het gebruik bij te houden zal deze inventarisatie elk half jaar worden herhaald. Indien er sprake is van een wijziging zal ook een brief worden gestuurd.

Horeca
Om sturing op de diversiteit op de horeca te krijgen die zijn gevestigd aan de centrumstrips, wordt alle aanwezige geopende horeca positief bestemd. Op plekken die een andere invulling hebben zoals bijvoorbeeld een winkel in de detailhandel of leegstaan, is gekozen om de optie om de activiteiten met betrekking tot de horeca 2 en 4 zaken met een binnenplanse afwijking nog mogelijk te maken, maar vervalt de activiteit horeca 2 en 4 op voorhand. Hiervoor is gekozen om meer op diversiteit te kunnen sturen, zodat de centrumstrips leefbaarder kunnen worden en economisch toekomstbestendig als wijksteunpunten kunnen blijven functioneren. Wat weer de leefbaarheid in de wijk ten goede komt.

3.3.3 Gemengd gebied

Wat is het doel van deze functie?
Binnen de functie 'Gemengd gebied' kunnen de activiteiten die binnen die functie zijn toegestaan ontplooid worden.

Waar geldt deze functie?
Binnen Presikhaaf is één locatie met de functie Gemengd. Deze ligt op de hoek van de Grifstraat en Scheldestraat. Hier streven we naar een functiemenging van maximaal twee, passend bij de functie die we in dat gebied nastreven.

Welke activiteiten zijn er binnen deze functie mogelijk?
Op de locatie aan de Griftstraat en Scheldestraat zijn de Activiteit kantoor en de Activiteit maatschappelijk toegestaan.

In het pand zit nu een kunstatelier van Portaal en er is een goudsmederij aanwezig. Het pand is in eigendom van wooncorporatie Portaal, hierdoor is het mogelijk om een kantoor te realiseren, maar ook maatschappelijke activiteiten te realiseren (conform de mogelijkheid uit het geldende bestemmingsplan).

3.3.4 Groengebied

Wat is het doel van de functie?
Binnen de functie 'Groengebied' is het toegestaan om groen in de breedste zin (grasvelden, struiken, speelvelden) aan te leggen en in stand te houden. Het aanleggen van voetpaden, fietspaden en voorzieningen voor bestemmingsverkeer zijn binnen deze bestemming toegestaan. Wegen voor doorgaand autoverkeer en parkeren zijn niet toegestaan. Bebouwing binnen de groenbestemming is uitsluitend toegestaan indien dit binnen de bestemming past zoals speeltoestellen en verlichting met een maximumbouwhoogte van 4 meter.

Waar geldt deze functie?
In de Groenvisie 2017-2035 is het groen-blauwe raamwerk op stadsniveau vastgelegd. Voor de groenvoorzieningen in Presikhaaf is een onderscheid gemaakt tussen het wijkgroen en het stadsgroen. Het groen dat structuurbepalend is op wijkniveau, is bestemd als 'Groen'. Het wijkgroen in Presikhaaf bestaat uit grotere groenzones en groen dat aan woonhoffen liggen binnen in de wijk die overlopen en aansluiting vinden bij het stadsgroen (en ook ecologische zones bevatten) die aan de randen bij het water liggen. De functie geldt niet voor solitaire bomen en andere kleinere groenvoorzieningen zoals bloembakken en geveltuinen.

Welke activiteiten zijn er binnen deze functie mogelijk?
Om het groen te beschermen zijn activiteiten toegestaan die niet leiden tot een aantasting van het groene karakter van die gebieden. Zo is de bouw van gebouwen of de aanleg van parkeerplaatsen niet toegestaan.

3.3.5 Parkgebied

Wat is het doel van de functie?
'Parkgebied' een zwaardere functie dan groen omdat hieraan een omgevingsvergunningstelsel voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden is gekoppeld. Dat betekent dat binnen de bestemming een omgevingsvergunning noodzakelijk is om bepaalde werkzaamheden uit te voeren zoals het aanleggen van verharding en het kappen van bomen. Binnen de bestemming 'Groen-Landschap en Park' is geen bebouwing toegestaan. Afwijking is wel mogelijk indien kan worden aangetoond dat de bebouwing geen afbreuk doet aan het park. Het gaat dan om bebouwing die past binnen de bestemming (zoals speeltoestellen) waarbij een maximumbouwhoogte geldt van 4 meter.

Waar geldt deze functie?
In de Groenvisie 2017-2035 is het groen-blauwe raamwerk op stadsniveau vastgelegd. Voor de groenvoorzieningen in Presikhaaf is een onderscheid gemaakt tussen het stadsgroen en wijkgroen.

Onder het stadsgroen vallen de gebieden die een landschappelijke, cultuurhistorische, ecologische of recreatieve functie hebben en zijn bestemd als 'Parkgebied'. Het stadsgroen het functioneel groen in combinatie met de Waarde Lanschap 1 en met de functie parkgebied, welke aan de randen in het noorden en het westen terugkomen.

Welke activiteiten zijn er binnen deze functie mogelijk?
Binnen deze functie zijn activiteiten mogelijk die passen binnen het park. Voor ingrepen die gevolgen kunnen hebben voor het groene karakter zoals het kappen van bomen is een vergunning nodig.

3.3.6 Maatschappelijk

Wat is het doel van de functie?
De functie 'Maatschappelijk' is bedoeld voor activiteiten ten behoeve van onderwijs, welzijn, zorginstellingen, cultuur, religie, openbare dienstverlening en therapeutische functies. Voorbeelden hiervan zijn scholen, ziekenhuizen en kerken. Dienstwoningen die horen bij de bestemming, zoals bijvoorbeeld een conciërgewoning of pastorie, zijn indien noodzakelijk toegestaan. Aan de hoofdfunctie ondergeschikte horeca (kantine) is eveneens toegestaan.

Waar geldt de functie?
In het plangebied zijn meerdere locaties met de functie. De functie geldt op de hoeken van IJssellaan-Waalstraat, de hoek van IJssellaan-Laan van Presikhaaf, de hoek Griftstraat-Scheldestraat (in gemengd), ter hoogte van de IJssllaan aan de Zoomstraat, hoeken zijstraten Grevelingenstraat, Braakman en het Deurloo en op de hoek Laan van Presikhaaf-Volkerakstraat.

Welke activiteiten zijn er binnen deze functie mogelijk?
Op deze locaties is overal de brede activiteit maatschappelijk toegestaan. Dit houdt in dat onderwijs en zaalsporten, gezondheids- en welzijnszorg, levensbeschouwelijke functies, poltieke-, belangen-, en ideële organisaties/ verenigingen en hobbyclubs en openbare dienstverlening als activiteit zijn toegestaan.

3.3.7 Spoorgebied

Wat is het doel van deze functie?
De functie 'Spoorgebied' vormt de planologische basis voor het railverkeer voor het personen- en goederenvervoer is de verbindingslijn tussen Arnhem-Winterswijk en Arnhem-Zwolle.

Waar geldt deze functie?
De functie geldt in het noorden en het zuiden van het plangebied waar de rails liggen waarover de treinen rijden liggen.

Welke activiteiten zijn er binnen deze functie mogelijk?
Er zijn diverse activiteiten mogelijk zoals: on)gelijkvloerse kruisingen ten behoeve van weg- en waterverkeer, passages ten behoeve van faunaverkeer (ecoducten en dergelijke) en geluidwerende

voorzieningen.

3.3.8 Openbaar gebied

Wat is het doel van deze functie?
De functie 'Openbaar gebied' vormt de planologische basis voor het openbaar gebied/verblijfsgebied in combinatie met de wegen t/m 50 km/u .

Waar geldt deze functie?
De Driepoortenlaan, Volkerarkstraat, gedeelte van de Laan van Presikhaaf en zijn de gebiedsontsluitingswegen in het plangebied waar een maximum snelheid van 50 km/u geldt. De overige straten in het plangebied zijn 30 km/u-zones of maken deel uit van het voetgangersgebied waar auto's in principe niet zijn toegestaan.

Welke activiteiten zijn er binnen deze functie mogelijk?
Binnen deze functie kunnen allerlei activiteiten plaatsvinden die nodig zijn in het openbaar gebied.

3.3.9 Oppervlakte water

Wat is het doel van deze functie?
De functie 'Oppervlaktewater' in het plangebied heeft niet alleen een belangrijke waterhuishoudkundige functie maar draagt ook bij aan het verminderen van hittestress en een belangrijke ecologische functie De grotere oppervlakte wateren in het plangebied hebben daarom deze functie gekregen.

Waar geldt deze functie?
Deze ligt in de functie Landschap en Park. Ten westen naast de Maaslaan, grotendeels ten zuiden van de Slaakweg en een klein gedeelte ten oosten van de Slaakweg.

Het stedelijk waterbeheer in Arnhem-Zuid is overgedragen aan het Waterschap Rijn en IJssel waardoor de gemeente Arnhem rekening dient te houden met het vigerende beleid van het waterschap. Relevant beleid voor de gemeente Arnhem is het Waterbeheerplan 2016-2021 en de keur en de legger van het waterschap.

Afbeelding 18: uitsnede legger Waterschap Rijn en IJssel (Bron: Waterschap Rijn en IJssel)

In Presikhaaf 1 en 2 liggen enkele watergangen die zijn aangewezen door het Waterschap Rijn en IJssel. Zo zijn de oranje kleurige lijnen duikers, de rode vierkanten waterbruggen, de lichtblauwe lijnen leidingvakken, de groene pijlen keurprofielen en de lichtgroene zones kernzones van het watersysteem Daarnaast zijn er nog enkele gronden met de functie 'Water' opgenomen, zonder dat deze zijn aangewezen in de legger. Deze sloten zijn niet in eigendom van het Waterschap Rivierenland maar in eigendom van de gemeente of van een particulier.

Welke activiteiten zijn er binnen deze functie mogelijk?
Binnen deze functie zijn alle activiteiten toegestaan die samenhangen met het beheer en de bescherming van het oppervlaktewater.

3.3.10 Woongebied

Wat is het doel van deze functie?
Het is belangrijk dat de leefkwaliteit in de woonwijk Presikhaaf behouden blijft. De functie 'Woongebied' richt zich dan ook voornamelijk op het wonen en we zijn terughoudend als het gaat om potentiële overlastgevende functies. Denk hierbij aan functies die zorgen voor veel verkeer of loopstromen of die van zichzelf uit veel lawaai of andere hinder veroorzaken.

Waar geldt deze functie?
Presikhaaf is in de eerste plaats een woonwijk. Deze functie is dominant en geldt voor het grootste gedeelte van het plangebied.

Welke activiteiten zijn er binnen deze functie mogelijk?
Naast de Activiteit wonen, is binnen de functie beroepsmatige activiteiten toegestaan. Om hinder voor de directe omgeving te voorkomen is hieraan wel een aantal voorwaarden verbonden. In de eerste plaats mag slechts een gedeelte van de woning, inclusief de bijgebouwen (maximaal 1/3 van de totale vloeroppervlakte van de woning) worden gebruikt als praktijkruimte door de bewoner. Is er meer dan 1/3 van de woning in gebruik voor het uitoefenen van een beroep, dan is er geen sprake meer van een 'beroep aan huis' en derhalve strijd met het bestemmingsplan. Voorts mag door dit gebruik geen onevenredige aantasting van het woon- en leefklimaat (bijvoorbeeld beperkte reclamemogelijkheden) noch een onevenredige parkeerdruk ontstaan. Tot slot zijn er vormen van beroepsuitoefening expliciet uitgezonderd, omdat ze te veel overlast voor de omgeving veroorzaken (detailhandel, prostitutie, horeca-activiteiten en beroepen die milieuoverlast veroorzaken).

3.4 Waarden

In het plangebied onderscheiden we de volgende waarden:

3.4.1 Waarde - Archeologie - Verwachting

Wat is het doel van deze waarde?
Uit de opgravingen uit de bodem kunnen we veel te weten komen over hoe de Arnhemmers van vroegen gewoond, geleefd en gewerkt hebben. Nieuwe ontwikkelingen bieden een uitgelezen kans om archeologisch onderzoek te doen. Om er zeker van te zijn dat deze onderzoeken gedaan worden geldt in Presikhaaf voor bepaalde ingrepen in de bodem een vergunningplicht.

Voor archeologie zijn in het omgevingsplan de volgende waarden opgenomen: 'Waarde - Archeologie - Verwachting. In de vigrerende oude bestemmingsplannen zijn nog geen regelingen opgenomen ter bescherming van de archeologische waarden. Op grond van nieuwe (Europese) wet- en regelgeving moet archeologie verplicht worden opgenomen in het omgevingsplan.

Waar gelden deze waarden?
Archeologische verwachtingenkaart
Archeologie is een integraal onderdeel van het erfgoedbeleid en als zodanig opgenomen in de erfgoednota. In de nota wordt voortgeborduurd op de uitgangspunten van het verdrag van Malta. Behoud van archeologische waarden is het uitgangspunt en als dat niet mogelijk is, volgt veiligstelling door archeologisch onderzoek. Om permanente aandacht voor deze vorm van erfgoed te krijgen, is ingezet op constante voorlichting en educatie. Sinds 2008 beschikt de gemeente over een archeologische verwachtingenkaart voor heel Arnhem. De verwachtingenkaart geeft al in een vroeg stadium van planvorming globaal inzicht in de mate waarin archeologische resten in een gebied aangetroffen kunnen worden. Zie hieronder in afbeelding 19, waar welke waarden liggen.

Afbeelding 19. Archeologische verwachtingenkaart; uitsnede Presikhaaf 1 en 2 (Bron: gemeente Arnhem).

Conform de Erfgoedverordening geldt dat archeologisch onderzoek uitgevoerd moet worden als grondroerende werkzaamheden:

- in archeologisch waardevolle gebieden (buiten monumenten) dieper dan 40 cm-maaiveld reiken en groter zijn dan 30 m^2;
- in gebieden met een hoge archeologische verwachting dieper dan 40 cm-maaiveld reiken en groter zijn dan 200 m^2;
- in gebieden met een middelhoge archeologische verwachting dieper dan 40 cm-maaiveld reiken en groter zijn dan 500 m^2;
- in gebieden met een lage archeologische verwachting dieper dan 40 cm-maaiveld reiken en groter zijn dan 2.000 m^2.

Welke activiteiten zijn er binnen deze waarde mogelijk?
De waarde archeologie is altijd gekoppeld aan een gebruiksfunctie. De (bouw)activiteiten die binnen deze functie zijn toegestaan, kunnen in principe worden ontplooid met uitzondering van activiteiten die van wezenlijke invloed kunnen zijn op de bodem. Deze activiteiten kunnen pas plaatsvinden nadat er archeologisch onderzoek is verricht. Kleine ingrepen in de bodem (dit is afhankelijk van de diepte en het oppervlak) zijn vrijgesteld van deze onderzoeksverplichting.

3.4.2 Waarde - Landschap

Wat is het doel van deze waarde?
De voor 'Waarde - Landschap' aangewezen gronden zijn, behalve voor de daar voorkomende activiteiten, mede bestemd voor behoud, het herstel en de versterking van de op deze gronden aanwezige landschappelijke en cultuurhistoriche waarden

Waar geldt deze waarde?
Deze waarde komt terug in de functies 'Groengebied' en 'Oppervlakte Water' welke gesitueerd zijn aan de IJssellaan.

Welke activiteiten zijn er binnen deze waarde mogelijk?
De activiteiten 'Activiteit Groen' en 'Activiteit Water' komen hierin terug.

3.4.3 Waarde - Rioolleiding

Wat is het doel van deze waarde?
Binnen het plangebied ligt de 'Waarde - Rioolleiding' die van belang is voor de afvoer van vuil- en hemelwater. Om ervoor te zorgen dat deze leidingen kunnen blijven functioneren en niet worden beschadigd bij nieuwe ontwikkelingen genieten deze tracés en hun veiligheidszone planologische bescherming.

Waar geldt deze functie?
Bij de belangrijke rioolpersleidingen in het plangebied.

Welke activiteiten zijn er binnen deze functie mogelijk?
De 'Waarde - Rioolleiding' is altijd gekoppeld aan een gebruiksfunctie. De (bouw)activiteiten die binnen deze functie zijn toegestaan zijn kunnen worden ontplooid zolang deze niet gevolgen hebben voor het functioneren van de leiding. Om te bepalen of dit het geval is moeten initiatiefnemers voor bepaalde ingrepen in de bodem een vergunning aanvragen.

3.4.4 Waarde - Bomenrij

Wat is het doel van deze waarde?
Het doel van deze waarde is om de bomenrijen die in de groenvisie zijn aangewezen als 'hoofdstructuur bomenrijen' en 'structuurdragende bomenrijen' te beschermen.

Waar geldt deze functie?
Deze waarden geldt voor de bomen langs de IJssellaan en de Laan van Presikhaaf.

Welke activiteiten zijn er binnen deze functie mogelijk?
De 'Waarde - Bomenrij' is altijd gekoppele aan 'Werken en werkzaamhedenregel bomenrij'. Hiermee wordt geregeld dat het verboden is om zonder omgevingsvergunning bomen te vellen, rooien en beschadigen. Hiermee worden de daar aanwezige bomen beschermd.

3.4.5 Waarde - Geluidszone - Industrie

Wat is het doel van deze waarde?
Een 'Waarde - Geluidszone - Industrie' is feitelijk een bufferzone tussen de bedrijven op het industrieterrein en de woningen en andere geluidsgevoelige functies in de omgeving. Een vastgestelde geluidszone biedt aan alle belanghebbenden duidelijkheid. Buiten de zone mag de geluidbelasting vanwege alle bedrijven op het industrieterrein tezamen niet hoger zijn dan 50 dB(A). Voor de bestaande woningen in de zone zijn hogere waarden vastgesteld. In de zone kunnen alleen nieuwe woningen of andere geluidsgevoelige objecten worden gerealiseerd indien hiervoor hogere waarden op grond van de Wet geluidhinder worden vastgesteld. Nieuwe bedrijven of wijzigingen binnen bedrijven worden getoetst aan de hand van de geluidszone (de zonebewakingspunten) en de hogere waarden of zogenaamde MTG-punten (Maximaal Toegelaten geluidsniveau). Voor de toets hiervan wordt gebruik gemaakt van het geluidmodel van de geluidszone.

Waar geldt deze waarde?

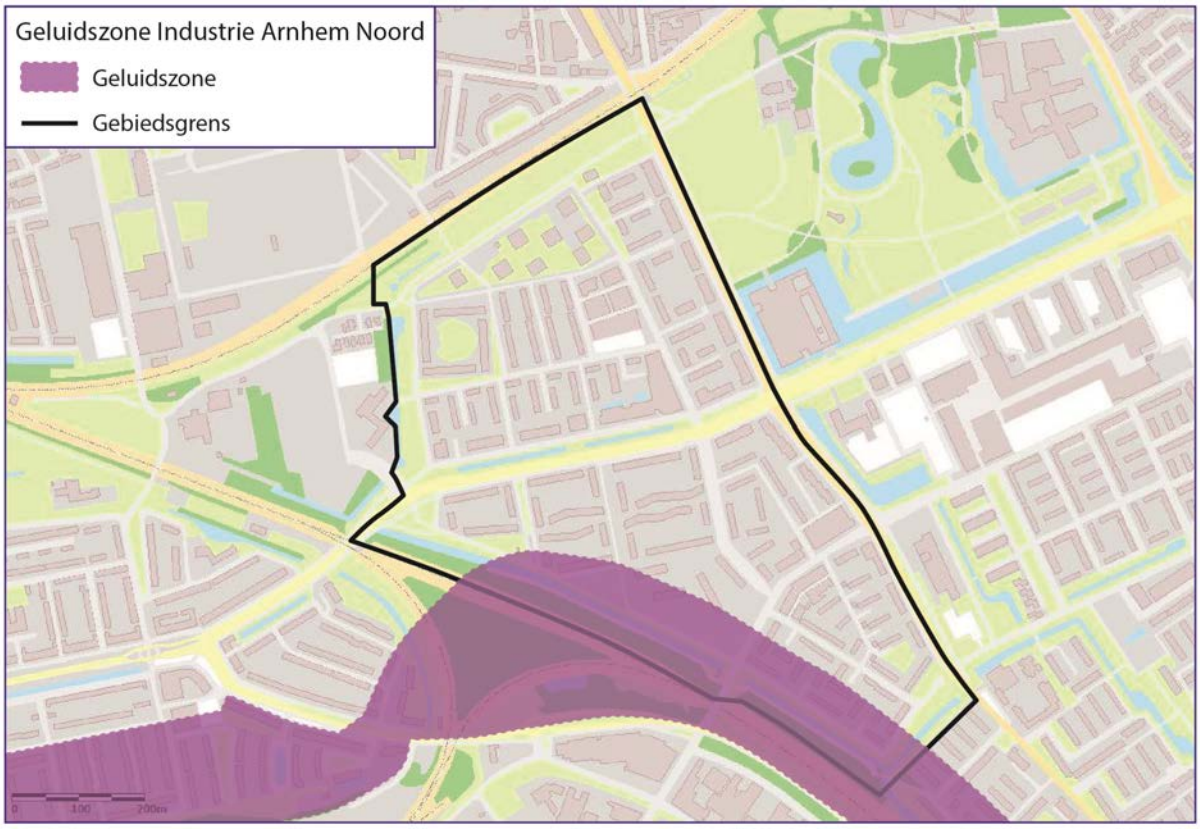

Afbeelding 20. Geluidszone Industrieterrein Arnhem Noord (Bron: ruimtelijke plannen)

De geluidszone loopt deels over woningen liggend aan Mastgast, Het Zwin en de Slaakweg.

Welke activiteiten zijn er, binnen deze waarde mogelijk?
In de geluidszone die in Presikhaaf van toepassing is, gaat het om de volgende activiteiten: de Activiteit Wonen, Activiteit wegverkeer , Activiteit verblijfsgebied, Activiteit landschap en park en Activiteit groen. De woningen die er gerealiseerd zijn en bijbehorende voorzieningen zoals de wegen en andere onderdelen van de openbare ruimte. De woningen voldoen aan de hogere geluidswaarden, die nodig zijn om de overlast van het industrieterrein te beperken, zodat er een gezonde leefomgeving blijft.

3.5 Artikelsgewijze toelichting facetplan woningsplitsing en verkamering

3.5.1 Omgevingsplanactiviteit verkamering

3.5.1.1 Aanwijzing vergunningplichtige gevallen

Uit 54.1 volgt dat alleen nog maar met een door burgemeester en wethouders te verlenen (binnenplanse) omgevingsvergunning voor planologisch strijdig gebruik het toegestaan is om woningen (en panden met een woonbestemming) te te verkameren.
Verkameren houdt het in gebruik nemen of laten nemen van (een gedeelte van) een gebouw waar wonen is toegestaan voor kamergewijze bewoning. Er is pas sprake van kamergewijze bewoning bij bewoning door drie personen of meer. Dit facetplan spreekt over bewoning in onzelfstandige wooneenheden (in algemener taalgebruik: kamers). Kenmerkend voor het verkameren is dat de toiletruimte, badruimte of een keuken gezamenlijk worden gebruikt.
Het verbod om zonder vergunning te splitsen of verkameren geldt niet voor bestaande situaties. De reden hiervoor is dat bestaande situaties onder het overgangsrecht vallen. Het toevoegen van onzelfstandige wooneenheden aan een kamergewijs bewoond pand valt niet onder een bestaande situatie en is vergunningplichtig.
Bewoners van onzelfstandige wooneenheden voor kamerverhuur gezamenlijk en werknemers die kortdurend in Nederland verblijven (waarbij geen sprake is van continuïteit en onderlinge verbondenheid)

vallen niet onder de definitie huishouden.
Het verbod om zonder de vereiste omgevingsvergunning te verkameren geldt ook niet wanneer sprake is van een hospes/hospita. Een hospes/hospita is de 100% economisch en juridisch eigenaar die zélf daadwerkelijk in de woning woont en minimaal 50% van deze woonruimte gebruikt voor zijn eigen huishouden en maximaal 2 onzelfstandige wooneenheden verhuurt (aan maximaal twee personen). Kenmerkend voor de hospes/ hospitaregeling is dat de bewoner/ huurder van een wooneenheid de toiletruimte, badruimte en de keuken deelt met de eigenaar van de woning. De onzelfstandige wooneenheden mogen niet beschikken over eigen voorzieningen, als badgelegenheid, keuken en/of toilet.

3.5.1.2 Beoordelingsregels

In 54.2 staan de voorwaarden voor vergunningsverlening bij verkameren. Deze voorwaarden gelden cumulatief. Daarnaast zijn in het lid weigeringsgronden opgenomen. Deze eisen gelden niet cumulatief. Wanneer er sprake is van één of meerdere weigeringsgronden die van toepassing zijn op de vergunningsaanvraag wordt de omgevingsvergunning geweigerd.
In onderdeel a staan **de voorwaarden voor vergunningverlening:**

1. Subonderdeel 1: het college kan alleen een vergunning verlenen indien de gebruiksoppervlakte van de bestaande woning gelijk of groter is dan 110 m^2 . De gebruiksoppervlakte is de vloeroppervlakte binnen de bouwmuren bepaalt volgens NEN 2580 met dien verstande dat daarbij aangebouwde bergingen, garages en andere niet voor bewoning geschikte ruimtes niet worden meegeteld. (NEN 2580 is de Nederlandse norm voor het bepalen van de oppervlakte en inhoud van een gebouw. Ook het bouwbesluit en de woningwet refereert naar deze norm.)
2. Subonderdeel 2: ook is als eis opgenomen dat een gebouw niet mag worden opgedeeld in meer dan één onzelfstandige wooneenheid per 18m^2 van de totale gebruiksoppervlakte. Bij deze 18m^2 eis worden ook de gemeenschappelijke ruimtes meegeteld.

Rekenvoorbeeld: Dit houdt in dat een gebouw met een gebruiksoppervlakte van 180m^2 in totaal kan worden opgedeeld in 10 onzelfstandige wooneenheden. De oppervlakte van een kamer/onzelfstandige wooneenheid maakt bij deze regel niet uit, zolang het gebouw maar niet wordt bewoond door meer dan één bewoner/onzelfstandige wooneenheid per 18m^2.

3. Subonderdeel 3: Tenslotte is opgenomen dat voldoende ruimte voor fiets en afvalcontainer en afvalzakken op eigen terrein aanwezig is. Dit is 3 m^2 waarbij als aanvullende eis geldt dat vanaf 4 onzelfstandige wooneenheden 1m2 bergingsruimte per wooneenheid wordt toegevoegd. Deze eis is opgenomen om te voorkomen dat fietsen en afval in de openbare ruimte worden geplaatst.

In onderdeel b staan de **weigeringsgronden voor de vergunning.**

1. De eis uit subonderdeel 1 gaat over het verbod om te verkameren met als doel het verschaffen van kortdurend verblijf te vergelijken met logies, al dan niet als onderdeel van de arbeidsvoorwaarden, aan werknemers. Bij een kortdurend verblijf gaat het over een verblijf van maximaal drie maanden.
2. De eis uit subonderdeel 2 gaat over het tegen gaan van concentraties. Deze eis houdt in dat een woning (die niet kamergewijs wordt bewoond) niet mag worden ingesloten door twee kamergewijs bewoonde panden aan dezelfde straat.
3. Subonderdeel 3 bevat de eis dat bijgebouwen niet in gebruik mogen worden genomen als onzelfstandige wooneenheid. Voor de definitie van bijbehorend bouwwerk wordt aangesloten bij de landelijke regelgeving (het Besluit omgevingsrecht). Een bijbehorend bouwwerk kan bijvoorbeeld een aanbouw, schuur, tuinhuis of serre zijn.

3.5.2 Omgevingsplanactivteit woningsplitsing

3.5.2.1 Aanwijzing vergunningplichtige gevallen

Uit 55.1 volgt dat alleen nog maar met een door burgemeester en wethouders te verlenen (binnenplanse) omgevingsvergunning voor planologisch strijdig gebruik het toegestaan is om woningen (en panden met een woonbestemming) te splitsen.
Splitsen houdt volgens de regels in dat één woning of (een gedeelte van) een gebouw waar wonen is toegestaan bouwkundig en/of functioneel wordt gesplitst naar twee of meerdere zelfstandige woningen. Hierbij wordt onder woning verstaan een zelfstandig gedeelte van een gebouw, dat dient voor de huisvesting van één huishouden. Een huishouden is één of meer personen die op hetzelfde adres wonen en een economisch-consumptieve eenheid vormen, met de intentie om zelfstandig, bestendig, voor

onbepaalde tijd, in gezinsverband of in een met een gezinsverband vergelijkbaar samenlevingsverband te wonen. Deze definitie sluit aan bij vaste jurisprudentie.
Bewoners van onzelfstandige wooneenheden voor kamerverhuur gezamenlijk en werknemers die kortdurend in Nederland verblijven (waarbij geen sprake is van continuïteit en onderlinge verbondenheid) vallen niet onder de definitie huishouden.

3.5.2.2 Beoordelingsregels

In 55.2 staan de voorwaarden voor vergunningverlening bij splitsing. Deze voorwaarden gelden cumulatief. Naast dit vereiste, dient ook altijd getoetst te worden aan een norm van een 'goede ruimtelijke ordening' (artikel 2.12 aanhef Wabo).
De omgevingsvergunning is behalve voor woningen ook vereist voor het splitsen van ruimten waar in het bestemmingsplan een woonbestemming op ligt zonder daadwerkelijk een woning aanwezig is, bijvoorbeeld binnen een gemengde bestemming of onder de categorie centrumdoeleinden. Bijvoorbeeld een ruimte waar meerdere functies zijn toegestaan waaronder kantoren, winkel of woningen of een combinatie daarvan.

- In onderdeel 1 staat dat het college alleen een vergunning kan verlenen indien de gebruiksoppervlakte van de bestaande woning gelijk of groter is dan 110 m^2. De gebruiksoppervlakte is de vloeroppervlakte binnen de bouwmuren bepaalt volgens NEN 2580 met dien verstande dat daarbij aangebouwde bergingen, garages en andere niet voor bewoning geschikte ruimtes niet worden meegeteld. (NEN 2580 is de Nederlandse norm voor het bepalen van de oppervlakte en inhoud van een gebouw. Ook het bouwbesluit en de woningwet refereert naar deze norm.).
- Uit onderdeel 2 volgt dat het college alleen een vergunning kan verlenen indien de woningen die als gevolg van splitsing ontstaan voldoen aan een bepaald minimum gebruiksoppervlakte. De algemene eis is dat de gebruiksoppervlakte van een zelfstandige woning die als gevolg van splitsing ontstaat niet kleiner mag zijn dan 50m^2.
- De voorwaarde in onderdeel 3 stelt een berging met een oppervlakte van ten minste 5 m^2 per woning verplicht. In onderdeel 3 wordt een buitenruimte verplicht gesteld voor de gesplitste woningen. Het begrip buitenruimte is niet nader gedefinieerd in de begripsbepalingen om flexibiliteit te behouden bij de mogelijke invulling. Een gedeelde buitenruimte of een frans balkon kunnen ook bijvoorbeeld vallen onder een buitenruimte.

3.6 Handhaving

Het omgevingsplan is bindend voor overheid en burger. Enerzijds kan de gemeentelijke overheid naleving van bestemmingsplannen afdwingen (optreden tegen strijdig gebruik en/of bebouwing). Anderzijds vormt het omgevingsplan ook het juridisch kader voor de burger waar deze uit af kan leiden wat zijn eigen bouw- en gebruiksmogelijkheden zijn, maar ook wat de mogelijkheden en onmogelijkheden zijn van zijn buren en directe omgeving. Het bestemmingsplan geeft immers de gewenste planologische situatie voor het betreffende gebied aan.

In de nota “beleidsuitgangspunten handhaving bestemmingsplannen” zijn de volgende uitgangspunten opgenomen:

- stringent beleid: als uitgangspunt geldt dat in principe elke overtreding wordt aangepakt;
- géén stilzwijgend gedogen;
- gewenste maar illegale ontwikkelingen zo mogelijk vooraf maar in ieder geval zo snel mogelijk legaliseren;
- gedogen van illegale gevallen alleen in uitzonderlijke gevallen, bij voorkeur alleen tijdelijk en met redenen omkleed.

Handhavend optreden tegen overtredingen van bestemmingsplannen kan niet alleen plaatsvinden via publiekrechtelijke, maar ook via de strafrechtelijke weg. De opsporingsambtenaren van de gemeente of politie zullen in die gevallen proces-verbaal van de overtreding maken. Het (reguliere) bestuursrechtelijke traject zal gelijktijdig worden ingezet.

3.7 Exploitatie

Het omgevingsplan 'Presikhaaf 1 en 2' is beheersmatig van aard. De uitvoering van het omgevingsplan brengt geen kosten met zich mee. Een onderbouwing van de economische uitvoerbaarheid kan hierdoor achterwege gelaten worden.

Hoofdstuk 4 Procedure

4.1 Vooroverleg

In het kader van artikel 3.1.1 Bro is het concept-bestemmingsplan naar het Waterschap Rijn IJssel en de Gasunie gestuurd. Zij hadden een aantal opmerkingen op het plan en deze opmerkingen zijn verwerkt.

Publicatie voornemen ontwikkeling
Dit is een beheerbestemmingsplan dat geen nieuwe ontwikkelingen mogelijk maakt. Daarom was het niet nodig om het voornemen te publiceren.

4.2 Terinzagelegging

Het ontwerpomgevingsplan heeft ter inzage gelegen van 9 februari 2021 tot en met 22 maart 2021. Tijdens deze periode zijn twee zienswijzen ingediend. In het zienswijzenrapport (bijlage bij het raadsvoorstel) zijn de zienswijzen samengevat en beantwoord. De zienswijzen geven geen aanleiding om het omgevingsplan te wijzigen.

Regels

Hoofdstuk 1 Inleidende regels

Artikel 1 Begrippen

1.1 ambachtelijk bedrijf
Een bedrijf, met uitzondering van beroep aan huis, dat is gericht op het geheel of overwegend door middel van handwerk vervaardigen, bewerken of herstellen van goederen alsook - in verband hiermee en als nevenactiviteit van ondergeschikt belang – het verkopen en/of leveren van de ter plaatse vervaardigde, geproduceerde of bewerkte goederen.

1.2 amusementsbedrijf
Een bedrijf gericht op het bieden van gelegenheid tot commerciële recreatie, zoals een bioscoop, lasergame-, biljart- of snookercentrum, casino en speel- en automatenhal.

1.3 bebouwing
Eén of meer gebouwen of bouwwerken geen gebouwen zijnde.

1.4 bebouwingspercentage
Een op de verbeelding of in de regels aangegeven percentage dat de grootte van een gedeelte van een bestemmingsvlak of gedeelte van een bouwvlak aangeeft dat ten hoogste mag worden bebouwd;

1.5 bed and breakfast
Overnachtingsaccomodatie gericht op het bieden van de mogelijkheid tot een kortdurend verblijf met het serveren van een ontbijt in een woning, gedreven door de bewoner van die woning.

1.6 bedrijf
Een onderneming of gedeelte van een onderneming, die een organisatorisch zelfstandige eenheid vormt en is gericht op de productie of de afzet van goederen of de verlening van diensten, hieronder begrepen ondernemingen of gedeelten van ondernemingen, die door of vanwege de overheid worden geleid.

1.7 bedrijfswoning / dienstwoning
Een woning in of bij een gebouw of op een terrein, bedoeld voor (het huishouden van) een persoon, wiens huisvesting daar gelet op de functie van het gebouw of terrein noodzakelijk is.

1.8 bedrijven uit de creatieve sector
Bedrijven hoofdzakelijk gericht op:
1. creatieve zakelijke dienstverlening: reclame- en grafische bedrijven, architecten en technische adviesbureaus, softwarebedrijven;
2. toegepaste kunsten: audiovisuele en fotografiebedrijven, dienstverlenende bedrijven t.b.v. de kunsten, mode en interieurbedrijven;
3. autonome kunsten: beeldend kunstenaars, muzikanten, theatermakers en vergelijkbare functies.

1.9 bedrijf geschikt voor functiemenging
bedrijf, dat qua aard en invloed op de omgeving past binnen een gemengd gebied met wonen, ook indien gevoelige objecten zijn gelegen:
a direct naast het bedrijf;
b in hetzelfde gebouw of een aanpandig gelegen gebouw, indien in dat gebouw gevoelige objecten zijn toegestaan.

1.10 beroep aan huis
Een (para)medisch, juridisch, administratief, therapeutisch, verzorgend, ontwerptechnisch, kunstzinnig of daarmee gelijk te stellen beroep of bedrijf dat in een woning wordt uitgeoefend.

1.11 beschermd stadsgezicht
Groepen van onroerende zaken die van algemeen belang zijn wegens hun schoonheid, hun onderlinge ruimtelijke of structurele samenhang dan wel hun wetenschappelijke of cultuurhistorische waarde.

1.12 bestaand(e)
a. bij bouwwerken: legale bouwwerken die aanwezig of in uitvoering zijn op het tijdstip van de ter visie legging van het ontwerp van het bestemmingsplan en bouwwerken die mogen worden gebouwd

krachtens een vergunning;
b. bij gebruik: legaal gebruik van grond en opstallen zoals aanwezig tijdens de inwerkingtreding van het bestemmingsplan dat na de inwerkingtreding van het plan niet langer onderbroken is dan een jaar.

1.13 bestemmingsgrens
De grens van een bestemmingsvlak.

1.14 bestemmingsplan
De geometrisch bepaalde planobjecten met de bijbehorende regels met de eventueel daarbij behorende bijlagen.

1.15 bestemmingsvlak
Een geometrisch bepaald vlak eenzelfde functie.

1.16 bijbehorend bouwwerk
Uitbreiding van een hoofdgebouw dan wel functioneel met een zich op hetzelfde perceel bevindend hoofdgebouw verbonden, daar al dan niet tegen aan gebouwd en met de aarde verbonden bouwwerk met een dak.

1.17 bijgebouw
Een zelfstandig bouwwerk dat niet in directe verbinding staat met het hoofdgebouw. Het bijgebouw wordt via een aparte toegangsdeur bereikt en kan tegen een hoofdgebouw worden aangebouwd. Voorbeelden van een bijgebouw zijn een garage of een schuur.

1.18 bijzondere woonvorm
Een woonvorm waar bewoners nagenoeg zelfstandig wonen met (voorzieningen voor) verzorging en begeleiding (ook 24-uurs begeleiding) en daar niet verblijven met het doel om therapeutisch behandeld te worden.

1.19 bioscoop
Een publieke uitgaansgelegenheid die zich hoofdzakelijk toelegt op het vertonen van commerciële films.

1.20 bouwen
Het plaatsen, het geheel of gedeeltelijk oprichten, vernieuwen of veranderen en het vergroten van een bouwwerk.

1.21 bouwlaag
Een geheel van voor personen toegankelijke ruimten, waarbinnen de vloerhoogte niet meer dan 1,20 meter varieert, met uitsluiting van onderbouw en zolder of vliering casu quo kapruimte.

1.22 bouwperceel
Een aaneengesloten stuk grond, waarop ingevolge de regels een zelfstandige, bij elkaar behorende bebouwing is toegelaten.

1.23 bouwvlak
Een geometrisch bepaald vlak, waarmee gronden zijn aangeduid, waar ingevolge de regels bepaalde gebouwen en bouwwerken geen gebouwen zijnde zijn toegelaten.

1.24 bouwwerk
Een bouwkundige constructie van enige omvang die direct en duurzaam met de aarde is verbonden.

1.25 brutovloeroppervlak:
De oppervlakte van een ruimte of een groep van ruimten, gemeten op vloerniveau langs de buitenomtrek van de opgaande scheidingswanden, die de desbetreffende ruimte of groep van ruimtes omhullen, waarbij de oppervlakte van delen van vloeren, waarboven de netto hoogte kleiner is dan 1,5 meter niet worden meegerekend.

1.26 culturele functies
Expositieruimten, ateliers, muziek- en kunstonderwijs en naar de aard daarmee gelijk te stellen voorzieningen, met uitzondering van musea, muziektheaters, bioscopen en naar aard vergelijkbare voorzieningen.

1.27 cultuurhistorischewaarde:
de kenmerken van het gebruik dat de mens in de loop van de geschiedenis van grond en gebouwen heeft gemaakt, zoals dat onder meer tot uitdrukking komt in de beplanting, de stedenbouwkundig structuur en/of de architectuur.

1.28 detailhandel
Het bedrijfsmatig te koop aanbieden, waaronder begrepen het uitstallen ten verkoop, het verkopen of leveren van goederen aan diegenen die deze goederen kopen voor gebruik, verbruik of aanwending anders dan in de uitoefening van een beroeps- of bedrijfsactiviteit; dienstverlening door een horecabedrijf en internetverkoop worden hieronder niet begrepen.

1.29 dienstverlenende bedrijven
Bedrijven met een uitsluitend of in hoofdzaak dienstverlenende of verzorgende taken, die naar aard, verschijningsvorm en gevolgen voor de omgeving als verwant aan detailhandel kunnen worden aangemerkt, zoals een reis- of uitzendbureau, kap- of schoonheidssalon, zonnestudio, hypotheekwinkel, baliefunctie van banken en van andere kantoren, alsmede andere vormen van dienstverlening met een overwegende baliefunctie. Horeca, detailhandel,seksinrichting en garagebedrijven worden hieronder niet begrepen.

1.30 dunning
Velling die uitsluitend is bedoeld als een verzorgingsmaatregel ter bevordering van de groei van de overblijvende bo(o)m(en), bos of houtopstand.

1.31 Duurzaamheidsvoorzieningen
PM.

Maatregelen genomen in het kader van natuurinclusief bouwen, zonnepanelen, warmtepompen,

1.32 gebouw
Elk bouwwerk, dat een voor mensen toegankelijke, overdekte, geheel of gedeeltelijk met wanden omsloten ruimte vormt.

1.33 gebruiksoppervlakte
De vloeroppervlakte binnen de bouwmuren bepaald volgens NEN 2580 met dien verstande dat daarbij aangebouwde bergingen, garages en andere niet voor bewoning geschikte ruimtes niet worden meegeteld

1.34 gezondheids- en welzijnszorg
Geneeskundige verzorging en verpleging zoals
- ziekenhuizen;
- medische, tandheelkundige en paramedische praktijken;
- apotheken;
- verpleeg- en verzorgingshuizen;
- dag- en nachtvoorzieningen voor gehandicapten, psychiatrische patiënten, jongeren en maatschappelijke opvang met (therapeutische) behandeling inclusief overnachting;
- maatschappelijke dienstverlening zonder overnachting: dienstverlening gericht op ouderen en gehandicapten, kinderopvang en buitenschoolse opvang, jeugdzorg, maatschappelijk werk en dergelijke.

1.35 grootschalige detailhandel
Detailhandel die vanwege de omvang van de gevoerde artikelen een groot oppervlak nodig heeft voor de uitstraling, zoals de verkoop van tuininrichtingsartikelen, meubelen, keukens, sanitair, (elektrische) fietsen, bromfietsen en scooters.

1.36 hoofdgebouw
Eén of meer panden, of een gedeelte daarvan, dat noodzakelijk is voor de verwezenlijking van de geldende of toekomstige bestemming van een perceel en, indien meer panden of bouwwerken op het perceel aanwezig zijn, gelet op die bestemming het belangrijkst is.

1.37 horeca - 1
horecabedrijf gericht op het verstrekken van etenswaren, niet zijnde maaltijden, en het schenken van (zwak-alcoholische) dranken, met openingstijden overwegend tijdens de dagperiode, zoals lunchrooms, broodjeszaken, koffiezaken, juicebars, ijssalons.

1.38 horeca - 2
horecabedrijf gericht op het overwegend via counterverkoop verstrekken van etenswaren, zoals fastfood, niet zijnde maaltijden, en (zwak-alcoholische) dranken met openingstijden tijden dag- en avondperiode, zoals cafetaria's, snackbars, grill-rooms, shoarmaroom, pizzeria, fastfood restaurants en afhaalcentra.

1.39 horeca - 3
horecabedrijf gericht op het serveren van maaltijden en dranken in een restaurant-setting met openingsti jden tijdens de namiddag en vroege avond, zoals restaurants, bistro, fastcasual concepten, grand-cafés en café-restaurants.

1.40 horeca - 4
horecabedrijf gericht op het verstrekken van (niet)-alcoholische drank als hoofdfunctie met daaraan ondersteunend het verstrekken van etenswaren met openingstijden zowel tijdens de dag- als avond- en nachtperiode, zoals cafés, cocktail-bars, wijnbars en shisha-lounges.

1.41 horeca - 5
horecabedrijf gericht op het verstrekken van dranken en eventueel etenswaren in combinatie met (live) entertainment of harde/elektronisch versterkte muziek, met openingstijden tijdens de avond- en nachtperiode, zoals discotheken, (nacht)clubs en andere uitgaansconcepten.

1.42 horeca - 6
horecabedrijf gericht op het bieden van nachtverblijf met openingstijden in de regel dagrond, al dan niet met een nachtportier of een onbemande receptie, zoals hotels, bed and breakfast met meer dan 4 slaapplaatsen, hostels en pensions.

1.43 horecabedrijf
Een bedrijf of instelling gericht op het verstrekken van logies, van maaltijden en spijzen of van dranken, alsmede het exploiteren van zaalaccommodatie; detailhandel wordt hier niet onder begrepen.

1.44 hospes/hospita
De 100% economisch en juridisch eigenaar die zélf daadwerkelijk in het gebouw woont en minimaal 50% van de gebruiksoppervlakte van het gebouw gebruikt voor zijn eigen huishouden en maximaal 2 onzelfstandige wooneenheden verhuurt. Kenmerkend voor de hospes/hospita is dat de huurder van een wooneenheid de toiletruimte, badruimte en de keuken deelt met de eigenaar van de woning. De onzelfstandige wooneenheden mogen niet beschikken over eigen voorzieningen, als badgelegenheid, keuken en/of toilet.

1.45 hostel
Eenvoudig horecabedrijf gericht op het verstrekken van logies met als nevenactiviteiten het verstrekken van maaltijden of dranken voor gebruik ter plaatse, waarbij hoofdzakelijk gericht wordt op reizigers (zoals backpackers) en jongvolwassenen en waarbij veelal sprake is van gemeenschappelijke slaapzalen en voorzieningen (sanitair/keuken).

1.46 huishouden
Eén of meer personen die op hetzelfde adres wonen en een economisch-consumptieve eenheid vormen, met de intentie om zelfstandig, bestendig, voor onbepaalde tijd, in gezinsverband of in een met een gezinsverband vergelijkbaar samenlevingsverband te wonen.

1.47 internetverkoop
Detailhandel zonder showroom, waarvan de handel voornamelijk via internet en andere media verloopt.

1.48 kantoor
Voorziening gericht op het verlenen van diensten op administratief, financieel, architectonisch, juridisch, softwarematig, ontwerptechnisch gebied of een daarmee naar aard gelijk te stellen functie.

1.49 kamergewijze bewoning
Een gebouw waarin zich 3 onzelfstandige wooneenheden of meer bevinden.

1.50 kleinschalige bedrijvigheid
Bedrijven met maximaal 9 werknemers;
onder kleinschalige bedrijvigheid wordt voor de werking van dit bestemmingsplan niet verstaan: detailhandel, horeca, maatschappelijke- en zorginstellingen en zware industrie.

1.51 maatschappelijk
voorzieningen gericht op onderwijs en zaalsport, gezondheids- en welzijnszorg, levensbeschouwelijke functies, politieke-, belangen- en ideële organisaties, verenigingen en hobbyclubs, openbare dienstverlening en andere vergelijkbare functies.

1.52 normaal onderhoud, gebruik en beheer
Gebruik gericht op het in zodanige conditie houden van objecten of de terreingesteldheid dat het voortbestaan van deze objecten of de terreingesteldheid op ten minste het bestaande kwaliteitsniveau wordt gehouden. Onder normaal onderhoud, gebruik en beheer wordt ook dunning van beplanting begrepen

1.53 nutsbedrijven
Bedrijven die uitsluitend of in hoofdzaak zijn gericht op
a. de levering van elektriciteit, gas, water en warmte;
b. de verzorging van telecommunicatie;
c. de afvoer en verwerking van afvalstoffen;

1.54 onderbouw
Een gedeelte van een gebouw, dat wordt afgedekt door een vloer, waarvan de bovenkant minder dan 1,20 meter boven peil is gelegen.

1.55 ondergeschikte horeca
Een horecavoorziening welke dient ter ondersteuning van de hoofdactiviteit en daar onderdeel van uitmaakt, waarbij de horecavoorziening qua oppervlakte, aard en ruimtelijke uitstraling ondergeschikt is aan de hoofdactiviteit, de horecavoorziening uitsluitend te bereiken is via de entree van de hoofdactiviteit en de openingstijden van de horecavoorziening niet afwijken van de openingstijden van de hoofdactiviteit, zoals een kantine of restaurant/café ;

1.56 onderwijs
Georganiseerde communicatie van niet-incidentele aard met als doel overdracht van kennis, vermeerdering van inzicht en/of aanleren van vaardigheden zoals primair en speciaal onderwijs, voortgezet onderwijs, middelbaar (beroeps)onderwijs en educatie, tertiair onderwijs en overig onderwijs en bij onderwijs behorende sportvoorzieningen.

1.57 ontspanning
Voorzieningen ter zake van recreatie en ontspanning hoofdzakelijk binnen gebouwen, zoals bowling-, snooker- en biljartcentra, speel- en vermaaksvoorzieningen, sauna's, ballet-, dans- en sportscholen, bioscopen en daarmee naar hun aard vergelijkbare voorzieningen, met bijbehorende kantinevoorzieningen uitsluitend als ondergeschikte nevenactiviteit;
Onder deze voorzieningen zijn in ieder geval niet begrepen seksinrichtingen en daarmee naar hun aard vergelijkbare voorzieningen;

1.58 onzelfstandige wooneenheid
Een onzelfstandig gedeelte van een gebouw bedoeld voor de huisvesting van één huishouden. Kenmerkend voor de wooneenheid is het gezamenlijk gebruik (met andere wooneenheden) van een toiletruimte, badruimte en/of een keuken. Een wooneenheid kan uit meerdere ruimten bestaan.

1.59 openbare dienstverlening
- **openbaar bestuur en overheidsdiensten zoals een politiebureau, gemeentehuis, gerechtsgebouw, brandweerkazerne, bibliotheek en penitentiaire inrichting;**
- uitvaartverzorging, crematoria en begraafplaatsen.

1.60 overig bouwwerk
Een bouwkundige constructie van enige omvang, geen pand zijnde, die direct en duurzaam met de aarde is verbonden.

1.61 pand
De kleinste bij de totstandkoming functioneel en bouwkundig- constructief zelfstandige eenheid die direct en duurzaam met de aarde is verbonden en betreedbaar en afsluitbaar is.

1.62 peil
1. voor een gebouw , waarvan de hoofdtoegang onmiddellijk aan een weg of pad grenst: de hoogte van die weg of dat pad ter plaatse van de hoofdtoegang;
2. voor een gebouw, waarvan de hoofdtoegang niet direct aan de weg grenst: de hoogte van het afgewerkte terrein ter plaatse van de hoofdtoegang bij voltooiing van de bouw;
3. voor een ander bouwwerk: de hoogte van het afgewerkte terrein ter plaatse bij voltooiing van de bouw.
4. voor zover als zodanig aangegeven in de bestemmingsregels: Normaal Amsterdams Peil (N.A.P.)

1.63 plan
Het bestemmingsplan Chw Omgevingsplan Presikhaaf 1 en 2 met identificatienummer NL.IMRO.0202.969-0301 van de gemeente Arnhem.

1.64 productiegebonden detailhandel
detailhandel in goederen die ter plaatse worden vervaardigd, gerepareerd of toegepast in het productieproces, waarbij de detailhandelsfunctie ondergeschikt is aan de productiefunctie.

1.65 prostitutie
Het zich beschikbaar stellen tot het verrichten van seksuele handelingen met een ander tegen vergoeding.

1.66 prostitué(e)
Degene, die zich beschikbaar stelt tot het verrichten van seksuele handelingen met een ander tegen vergoeding.

1.67 raamprostitutie
Een vorm van prostitutie waarbij de werving van klanten geschiedt door een prostitué(e) die door houding, gebaren, kleding of anderszins, vanuit een vitrine de aandacht op zich vestigt en waarbij de seksuele handelingen in een voor het publiek besloten ruimte plaatsvinden.

1.68 seksinrichting
Een voor publiek toegankelijke, besloten ruimte (hieronder wordt mede begrepen een voer- of vaartuig) waarin bedrijfsmatig, of in omvang alsof zij bedrijfsmatig was, seksuele handelingen worden verricht, of vertoningen van pornografische aard plaatsvinden.
Onder seksinrichtingen wordt in elk geval verstaan een (raam)prostitutiebedrijf, een seksclub, een privé-huis, een erotische massagesalon, een seksbioscoop, een seksautomatenhal, een sekstheater of parenclub, al dan niet in combinatie met elkaar.

1.69 stadswinkel
een gebouw of een ruimte in een gebouw, dat door zijn inrichting kennelijk bedoeld is voor detailhandel in (hoofdzakelijk) een grote verscheidenheid aan levensmiddelen, voornamelijk door middel van zelfbediening, in combinatie met consumptie ter plaatse en de bezorging van levensmiddelen met een bedrijfsvloeroppervlak van maximaal 500 m^2.

1.70 standplaats
Een kavel, waarop nutsvoorzieningen aanwezig zijn, bestemd voor het plaatsen van een woonwagen.

1.71 straatmeubilair
Onverminderd het bepaalde in bijlage II van het Besluit omgevingsrecht wordt onder straatmeubilair voor de werking van dit bestemmingsplan mede verstaan: papier-, glas- en andere inzamelbakken, toegangsconstructies voor ondergrondse voorzieningen; kunstwerken, speeltoestellen en draagconstructies voor reclame, alsmede abri's en kleinschalige bouwwerken ten behoeve van (openbare) nutsvoorzieningen.

1.72 thuisprostitutie
Vorm van prostitutie waarbij de seksuele dienstverlening plaatsvindt op het woonadres van de prostituté(e) en waarbij ook alleen door deze prostitué(e) op dit adres gewerkt wordt als prostitué(e).

1.73 vegetatiedak

Een dakbedekking waarop een laag is aangebracht die hoofdzakelijk bestaat uit aarde, levende planten, zoals sedum, mos of vergelijkbare vegetatie.

1.74 verkameren

Het gebruiken van een (gedeelte van een) gebouw waar wonen is toegestaan voor kamergewijze bewoning. Hieronder wordt tevens verstaan het toevoegen van onzelfstandige wooneenheden aan bestaande gevallen van kamergewijze bewoning.

1.75 vestigingsbeleid

Het beleid neergelegd in de nota 'van Rood naar Groen' (vastgesteld 26 juni 2000).

1.76 volumineuze detailhandel

detailhandel die vanwege de omvang van de gevoerde artikelen een groot oppervlak nodig heeft voor de uitstraling, zoals de verkoop van tuininrichtingsartikelen, meubelen, keukens, sanitair, (elektrische) fietsen, bromfietsen en scooters.

1.77 werken, werkzaamheden van geringe omvang

Werken of werkzaamheden die geen wezenlijke verandering van de terreingesteldheid of van een inrichting tot gevolg hebben.

1.78 werkplek

Een plaats, waar één prostitué(e) zijn of haar werk verricht.

1.79 wijk

Wijk, zoals gehanteerd wordt in de indeling van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

1.80 winkel

Een ruimte of bij elkaar behorende ruimten, die bestemd zijn voor de uitoefening van detailhandel, met inbegrip van bijbehorende magazijnruimte of werkruimte.

1.81 wonen

Voor de werking van dit bestemmingsplan wordt onder wonen mede geval begrepen bijzondere woonvormen en bed and breakfast met ten hoogste vier slaapplaatsen;

1.82 woning

Een complex van ruimten, bedoeld voor de huisvesting van één huishouding, een bijzondere woonvorm of een kamerverhuurbedrijf.

1.83 woningsplitsing

Het bouwkundig en/ of functioneel splitsen van één woning of (een gedeelte van een) gebouw waar wonen is toegestaan tot twee of meer zelfstandige woningen.

1.84 woonwagen

Voor bewoning bestemd gebouw dat is geplaatst op een standplaats en in zijn geheel of in delen kan worden verplaatst.

1.85 zelfstandige woning

Een zelfstandig (gedeelte van een) gebouw, dat dient voor de huisvesting van één huishouden. Kenmerkend voor de woning is de aanwezigheid van eigen voorzieningen, waaronder minimaal een toiletruimte, badruimte en een keuken met kooktoestel.

Artikel 2 Wijze van meten

Bij toepassing van deze regels wordt als volgt gemeten

2.1 de goothoogte van een bouwwerk

Vanaf het peil tot aan de bovenkant van de bovenste goot, c.q. de druiplijn, het boeibord, of een daarmee gelijk te stellen constructiedeel.

2.2 de inhoud van een bouwwerk

Tussen de onderzijde van de begane grondvloer, de buitenzijde van de gevels (of het hart van de scheidsmuren) en de buitenzijde van daken en dakkapellen.

2.3 de bouwhoogte van een bouwwerk

Vanaf het peil tot aan het hoogste punt van een gebouw of van een overig bouwwerk met uitzondering van ondergeschikte bouwonderdelen, zoals schoorstenen, antennes, liftopbouwen en naar de aard daarmee gelijk te stellen bouwonderdelen.

2.4 de oppervlakte van een bouwwerk

Tussen de buitenwerkse gevelvlakken en/of het hart van de scheidingsmuren, neerwaarts geprojecteerd op het gemiddelde niveau van het afgewerkte bouwterrein ter plaatse van het bouwwerk.

Hoofdstuk 2 Functies

Artikel 3 Bedrijfsgebied

3.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de functie 'Bedrijfsgebied' zijn uitsluitend de op de verbeelding aangeduide en in hoofdstuk 4 nader omschreven activiteiten toegestaan, met inachtneming van de in hoofdstuk 3 genoemde waarden en de in de hoofdstukken 5 en 6 voor de afzonderlijke activiteiten gegeven regels.

Artikel 4 Centrumgebied

4.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de functie 'Centrumgebied' zijn uitsluitend de op de verbeelding aangeduide en in hoofdstuk 4 nader omschreven activiteiten toegestaan, met inachtneming van de in hoofdstuk 3 genoemde waarden en de in de hoofdstukken 5 en 6 voor de afzonderlijke activiteiten gegeven regels.

Artikel 5 Gemengd gebied

5.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de functie 'Gemengd gebied' zijn uitsluitend de op de verbeelding aangeduide en in hoofdstuk 4 nader omschreven activiteiten toegestaan, met inachtneming van de in hoofdstuk 3 genoemde waarden en de in de hoofdstukken 5 en 6 voor de afzonderlijke activiteiten gegeven regels.

Artikel 6 Groengebied

6.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de functie 'Groengebied' zijn uitsluitend de op de verbeelding aangeduide en in hoofdstuk 4 nader omschreven activiteiten toegestaan, met inachtneming van de in hoofdstuk 3 genoemde waarden en de in de hoofdstukken 5 en 6 voor de afzonderlijke activiteiten gegeven regels.

Artikel 7 Maatschappelijk

7.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de functie 'Maatschappelijk' zijn uitsluitend de op de verbeelding aangeduide en in hoofdstuk 4 nader omschreven activiteiten toegestaan, met inachtneming van de in hoofdstuk 3 genoemde waarden en de in de hoofdstukken 5 en 6 voor de afzonderlijke activiteiten gegeven regels.

Artikel 8 Openbaar gebied

8.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de functie 'Openbaar gebied' zijn uitsluitend de op de verbeelding aangeduide en in hoofdstuk 4 nader omschreven activiteiten toegestaan, met inachtneming van de in hoofdstuk 3 genoemde waarden en de in de hoofdstukken 5 en 6 voor de afzonderlijke activiteiten gegeven regels.

Artikel 9 Oppervlaktewater

9.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de functie 'Oppervlaktewater' zijn uitsluitend de op de verbeelding aangeduide en in hoofdstuk 4 nader omschreven activiteiten toegestaan, met inachtneming van de in hoofdstuk 3 genoemde waarden en de in de hoofdstukken 5 en 6 voor de afzonderlijke activiteiten gegeven regels.

Artikel 10 Parkgebied

10.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de functie 'Parkgebied' zijn uitsluitend de op de verbeelding aangeduide en in hoofdstuk 4 nader omschreven activiteiten toegestaan, met inachtneming van de in hoofdstuk 2 genoemde waarden en de in de hoofdstukken 5 en 6 voor de afzonderlijke activiteiten gegeven regels.

Artikel 11 Spoorgebied

11.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de functie 'Spoorgebied' zijn uitsluitend de op de verbeelding aangeduide en in hoofdstuk 4 nader omschreven activiteiten toegestaan, met inachtneming van de in hoofdstuk 3 genoemde waarden en de in de hoofdstukken 5 en 6 voor de afzonderlijke activiteiten gegeven regels.

Artikel 12 Woongebied

12.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de functie 'Woongebied' zijn uitsluitend de op de verbeelding aangeduide en in hoofdstuk 4 nader omschreven activiteiten toegestaan, met inachtneming van de in hoofdstuk 3 genoemde waarden en de in de hoofdstukken 5 en 6 voor de afzonderlijke activiteiten gegeven regels.

Hoofdstuk 3 Waarden

Artikel 13 Waarde - Archeologie - Verwachting

13.1 Doelstelling

Deze waarde is gericht op het bescherming en veiligstelling van archeologische waarden in een gebied met een kans op aanwezige archeologische waarden.

Artikel 14 Waarde - Landschap

14.1 Doelstelling

Deze waarde is gericht op het behoud, het herstel en de versterking van de op deze gronden voorkomende dan wel daaraan eigen landschappelijke-, ecologische-, cultuurhistorische- en natuurwaarden.

Artikel 15 Waarde - Rioolleiding

15.1 Doelstelling

Deze waarde is gericht op de bescherming van de aanwezige leidingen voor transport van afvalwater.

Artikel 16 Waarde - Bomenrij

16.1 Doelstelling

De 'Waarde - Bomenrij' is gericht op het behoud, herstel en de versterking van de op de gronden voorkomende bomen die onderdeel uitmaken van een structurerende bomenlaan.

Artikel 17 Waarde - Geluidszone - Industrie

17.1 Doelstelling

De 'Waarde - Geluidszone - Industrie' is gericht op de bescherming en instandhouding van de geluidsruimte in verband met de nabijheid van gronden en gebouwen, welke deel uitmaken van een industrieterrein, waar geluidszoneringsplichtige inrichtingen zijn toegelaten.

17.2 Regels

Ter plaatse van deze waarde geldt dat er geen nieuwe woningen of andere geluidsgevoelige functies mogen worden gebouwd tenzij wordt voldaan aan de voorkeurswaarde of een verkregen hogere waarde op grond van de Wet geluidhinder of de voorwaarden opgenomen in het besluit hogere waarden.

Hoofdstuk 4 Activiteiten

Artikel 18 Activiteitbedrijf geschikt voor functiemenging

18.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de aanduiding 'overige zone-activiteit bedrijf geschikt voor functiemenging' is een bedrijf geschikt voor functiemenging toegestaan.

18.2 Specifieke gebruiksregels

Voor het gebruik gelden de volgende regels:

1. Tot een met de bestemming strijdig gebruik worden in ieder geval gerekend:
   a. activiteiten die op grond van artikel 2.1 lid 2 van het Besluit omgevingsrecht zijn aangewezen als vergunningplichtige inrichting;
   b. nieuwe activiteiten die genoemd zijn in onderdeel C en onderdeel D van de bijlage behorende bij het Besluit milieueffectrapportage, in de gevallen als genoemd in kolom 2 van die onderdelen,
   c. activiteiten die op grond van in artikel 2.1 lid 3 van het Besluit omgevingsrecht zijn aangewezen als categorieën inrichtingen als bedoeld in artikel 41, derde lid, van de Wet geluidhinder, die in belangrijke mate geluidhinder kunnen veroorzaken,
   d. activiteiten, waarvan de in het Activiteitenbesluit met betrekking tot die activiteiten voorgeschreven afstanden tot kwetsbare en beperkt kwetsbare objecten, reiken tot gronden waar kwetsbare of beperkt kwetsbare objecten zijn gelegen of op grond van het bestemmingsplan zijn toegestaan.

2. het gebruik van een bedrijf geschikt voor functiemenging mag niet leiden tot geluid-, geur-, stof- of trillinghinder buiten dat bedrijf, met dien verstande dat:
   a. het langtijdgemiddelde beoordelingsniveau en het maximaal geluidsniveau veroorzaakt door de in de inrichting aanwezige installaties en toestellen, alsmede door de in de inrichting verrichte werkzaamheden en activiteiten en laad- en losactiviteiten ten behoeve van en in de onmiddellijke nabijheid van de inrichting, de niveaus op de in dit lid opgenomen tabel genoemde plaatsen en tijdstippen niet meer bedragen dan de in die tabel aangegeven waarden, waarbij in de periode tussen 07.00 en 19.00 uur de in de tabel opgenomen maximale geluidsniveaus LAmax niet van toepassing zijn op laad- en losactiviteiten.

	07:00 - 19:00 uur	19:00 - 23:00 uur	23:00 - 07:00 uur
$L_{Ar,LT}$ op de gevel van gevoelige gebouwen	50 dB(A)	45 dB(A)	40 dB(A)
$L_{Ar,LT}$ in in- en aanpandige gevoelige gebouwen	35 dB(A)	30 dB(A)	25 dB(A)
L_{Amax} op de gevel van gevoelige gebouwen	70 dB(A)	65 dB(A)	60 dB(A)
L_{Amax} in in- en aanpandige gevoelige gebouwen	55 dB(A)	50 dB(A)	45 dB(A)

Tabel 2. Geluidsnormen

   - de in tabel 2 genoemde waarden in in- en aanpandige gevoelige gebouwen, gelden slechts in geluidsgevoelige ruimten en verblijfsruimten.
   - het bepalen van de langtijdgemiddelde beoordelignsniveaus en de maximale geluidsniveaus worden uitgevoerd door middel van metingen of berekeningen overeenkomstig de Handleiding meten en rekenen industrielawaai.

   b. trillingen, veroorzaakt door de tot de inrichting behorende installaties of toestellen alsmede de tot de inrichting toe te rekenen werkzaamheden of andere activiteiten, in geluidsgevoelige ruimten en verblijfsruimten, niet meer bedragen dan de trillingsterkte, die worden bepaalde aan de hand van de langtijdgemiddelde beoordelingsniveaus en de maximale geluidniveaus door

middel van metingen of berekeningen welke worden uitgevoerd overeenkomstig de Handleiding
c. de aangegeven geluid- en trillingwaarden binnen in- of aanpandige gevoelige gebouwen niet gelden, indien de gebruiker van deze gevoelige gebouwen geen toestemming geeft voor het in redelijkheid uitvoeren of doen uitvoeren van geluids- of trillingmetingen;
d. de aangegeven geluid- en trillingwaarden niet gelden voor woningen behorende bij de betreffende inrichting;
e. indien er binnen een afstand van 10 meter van de grens van het bedrijf geen gevoelige gebouwen zijn toegestaan, geldt dat op een afstand van 10 meter van de grens van het bedrijf wordt voldaan aan de genoemde normen voor geluid en trillingen;
f. De normen voor geluid en trillingen niet van toepassing zijn op incidentele bedrijfssituaties als bedoeld in de Handleiding meten en rekenen industrielawaai.

18.3 Afwijken gebruiksregels door maatwerkvoorschriften Activiteitenbesluit

Voor de toepassing van de normen voor het langtijdgemiddelde beoordelingsniveau of het maximale geluidsniveau op de gevel van gevoelige gebouwen in lid 2 van dit artikel opgenomen tabel kan van maximaal 5 dB(A) hogere waarden worden uitgegaan, voor zover daarvoor een maatwerkvoorschrift is vastgesteld.

Artikel 19 Activiteit bedrijf geschikt voor functiemenging begane grond

19.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de aanduiding 'overige zone-activiteit bedrijf geschikt voor functiemenging begane grond' is een bedrijf geschikt voor functiemenging toegestaan op de begane grond.

19.2 Specifieke gebruiksregels

Voor het gebruik gelden de volgende regels:
1. Tot een met de bestemming strijdig gebruik worden in ieder geval gerekend:
   a. activiteiten die op grond van artikel 2.1 lid 2 van het Besluit omgevingsrecht zijn aangewezen als vergunningplichtige inrichting;
   b. nieuwe activiteiten die genoemd zijn in onderdeel C en onderdeel D van de bijlage behorende bij het Besluit milieueffectrapportage, in de gevallen als genoemd in kolom 2 van die onderdelen,
   c. activiteiten die op grond van in artikel 2.1 lid 3 van het Besluit omgevingsrecht zijn aangewezen als categorieën inrichtingen als bedoeld in artikel 41, derde lid, van de Wet geluidhinder, die in belangrijke mate geluidhinder kunnen veroorzaken,
   d. activiteiten, waarvan de in het Activiteitenbesluit met betrekking tot die activiteiten voorgeschreven afstanden tot kwetsbare en beperkt kwetsbare objecten, reiken tot gronden waar kwetsbare of beperkt kwetsbare objecten zijn gelegen of op grond van het bestemmingsplan zijn toegestaan.

2. het gebruik van een bedrijf geschikt voor functiemenging mag niet leiden tot geluid-, geur-, stof- of trillinghinder buiten dat bedrijf, met dien verstande dat:
   a. het langtijdgemiddelde beoordelingsniveau en het maximaal geluidsniveau veroorzaakt door de in de inrichting aanwezige installaties en toestellen, alsmede door de in de inrichting verrichte werkzaamheden en activiteiten en laad- en losactiviteiten ten behoeve van en in de onmiddellijke nabijheid van de inrichting, de niveaus op de in dit lid opgenomen tabel genoemde plaatsen en tijdstippen niet meer bedragen dan de in die tabel aangegeven waarden, waarbij in de periode tussen 07.00 en 19.00 uur de in de tabel opgenomen maximale geluidsniveaus LAmax niet van toepassing zijn op laad- en losactiviteiten.

	07:00 - 19:00 uur	19:00 - 23:00 uur	23:00 - 07:00 uur
$L_{Ar,LT}$ op de gevel van gevoelige gebouwen	50 dB(A)	45 dB(A)	40 dB(A)
$L_{Ar,LT}$ in in- en aanpandige gevoelige gebouwen	35 dB(A)	30 dB(A)	25 dB(A)
L_{Amax} op de gevel van gevoelige gebouwen	70 dB(A)	65 dB(A)	60 dB(A)
L_{Amax} in in- en aanpandige gevoelige gebouwen	55 dB(A)	50 dB(A)	45 dB(A)

Tabel 2. Geluidsnormen

- de in tabel 2 genoemde waarden in in- en aanpandige gevoelige gebouwen, gelden slechts in geluidsgevoelige ruimten en verblijfsruimten.
- het bepalen van de langtijdgemiddelde beoordelignsniveaus en de maximale geluidsniveaus worden uitgevoerd door middel van metingen of berekeningen overeenkomstig de Handleiding meten en rekenen industrielawaai.

b. trillingen, veroorzaakt door de tot de inrichting behorende installaties of toestellen alsmede de tot de inrichting toe te rekenen werkzaamheden of andere activiteiten, in geluidsgevoelige ruimten en verblijfsruimten, niet meer bedragen dan de trillingsterkte, die worden bepaalde aan de hand van de langtijdgemiddelde beoordelingsniveaus en de maximale geluidniveaus door middel van metingen of berekeningen welke worden uitgevoerd overeenkomstig de Handleiding
c. de aangegeven geluid- en trillingwaarden binnen in- of aanpandige gevoelige gebouwen niet gelden, indien de gebruiker van deze gevoelige gebouwen geen toestemming geeft voor het in redelijkheid uitvoeren of doen uitvoeren van geluids- of trillingmetingen;
d. de aangegeven geluid- en trillingwaarden niet gelden voor woningen behorende bij de betreffende inrichting;
e. indien er binnen een afstand van 10 meter van de grens van het bedrijf geen gevoelige gebouwen zijn toegestaan, geldt dat op een afstand van 10 meter van de grens van het bedrijf wordt voldaan aan de genoemde normen voor geluid en trillingen;
f. De normen voor geluid en trillingen niet van toepassing zijn op incidentele bedrijfssituaties als bedoeld in de Handleiding meten en rekenen industrielawaai.

19.3 Afwijken gebruiksregels door maatwerkvoorschriften Activiteitenbesluit

Voor de toepassing van de normen voor het langtijdgemiddelde beoordelingsniveau of het maximale geluidsniveau op de gevel van gevoelige gebouwen in lid 2 van dit artikel opgenomen tabel kan van maximaal 5 dB(A) hogere waarden worden uitgegaan, voor zover daarvoor een maatwerkvoorschrift is vastgesteld.

Artikel 20 Activiteit detailhandel - exclusief supermarkten

20.1 Toegelaten activiteiten

a. Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone - activiteit detailhandel - exclusief supermarkten' is detailhandel toegestaan;
b. Op deze gronden zijn supermarkten niet toegestaan.

Artikel 21 Activiteit detailhandel - exclusief supermarkten begane grond

21.1 Toegelaten activiteiten

a. Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone - activiteit detailhandel - exclusief supermarkten begane grond'
is detailhandel op de begane grond toegestaan;

b. Op deze gronden zijn supermarkten niet toegestaan.

Artikel 22 Activiteit detailhandel - inclusief supermarkten begane grond

22.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de gebiedsaansuiding 'overige zone -activiteit detailhandel- inclusief supermarkten begane grond' is
detailhandel op de begane grond toegestaan met inbegrip van supermarkten.

Artikel 23 Activiteit dienstverlening begane grond

23.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone-activiteit dienstverlening begane grond' zijn dienstverlenende bedrijven toegestaan op de begane grond.

Artikel 24 Activiteit garagebox

24.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone - activiteit garagebox' zijn voorzieningen ten behoeve van autostalling of de opslag van goederen ten behoeve van het wonen toegestaan.

Artikel 25 Activiteit gebouwde parkeervoorziening

25.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone-activiteit gebouwde parkeervoorziening' is het parkeren in parkeergarages toegestaan.

Artikel 26 Activiteit gezondheids- en welzijnszorg

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone-activiteit gezondheids- en welzijnszorg' zijn toegestaan:

a. gezondheids- en welzijnszorg en daarmee te vergelijken activiteiten;
b. en ondergeschikte kleinschalige horeca en detailhandel uitsluitend ten dienste van bovengenoemde activiteiten.

Artikel 27 Activiteit gezondheids- en welzijnszorg begane grond

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone-activiteit gezondheids- en welzijnszorg begane grond' zijn toegestaan op de begane grond:

a. gezondheids- en welzijnszorg en daarmee te vergelijken activiteiten;
b. en ondergeschikte kleinschalige horeca en detailhandel uitsluitend ten dienste van bovengenoemde activiteiten.

Artikel 28 Activiteit groen

28.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone-activiteit groen' zijn activiteiten toegestaan met betrekking tot:

a. aanleg, beheer en gebruik van aanwezige groenvoorzieningen;
b. aanleg, beheer, onderhoud en gebruik van watergangen, waterpartijen, waterinfiltratievoorzieningen en andere voorzieningen voor de waterhuishouding
c. de aanleg, beheer, onderhoud en gebruik van fiets- en wandelpaden,
d. straatmeubilair en speelvoorzieningen.

Artikel 29 Activiteit horeca van categorie 1 begane grond

29.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone - activiteit horeca van categorie 1 begane grond' zijn op de begane grond horecabedrijven in de categorie horeca - 1 toegestaan.

Artikel 30 Activiteit horeca van categorie 2 begane grond

30.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone - activiteit horeca van categorie 2 begane grond' zijn op de begane grond horecabedrijven van categorie horeca - 2 toegestaan.

Artikel 31 Activiteit horeca van categorie 3 begane grond

31.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone - 'activiteit horeca van categorie 3 begane grond' zijn op de begane grond horecabedrijven van categorie horeca - 3 toegestaan.

Artikel 32 Activiteit horeca van categorie 4 begane grond

32.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone - 'activiteit horeca van categorie 4 begane grond' zijn op de begane grond horecabedrijven van categorie horeca - 4 toegestaan.

Artikel 33 Activiteit kantoor

33.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone-activiteit kantoor' is een kantoor toegestaan.

Artikel 34 Activiteit kantoor IJssellaan

34.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone-activiteit kantoor IJssellaan' is een kantoor toegestaan op de begane grond van maximaal 450m^2.

Artikel 35 Activiteit kantoor begane grond

35.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone-activiteit kantoor begane grond' is een kantoor toegestaan op de begane grond.

Artikel 36 Activiteit levensbeschouwing

36.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone-activiteit levensbeschouwing' zijn toegestaan:

a. instellingen en organisaties op levensbeschouwelijk en religieus gebied en daarmee te vergelijken activiteiten.
b. en ondergeschikte kleinschalige horeca en detailhandel, uitsluitend ten dienste van bovengenoemde activiteiten.

Artikel 37 Activiteit levensbeschouwing begane grond

37.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone-activiteit levensbeschouwing begane grond' zijn toegestaan op de begane grond:

a. instellingen en organisaties op levensbeschouwelijk en religieus gebied en daarmee te vergelijken activiteiten.
b. en ondergeschikte kleinschalige horeca en detailhandel, uitsluitend ten dienste van bovengenoemde activiteiten.

Artikel 38 Activiteit maatschappelijke organisaties

38.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone-activiteit maatschappelijke organisaties' zijn toegestaan:

a. politieke-, belangen- en ideële organisaties/ verenigingen en hobbyclubs en de daarmee te vergelijken activiteiten;
b. en ondergeschikte kleinschalige horeca en detailhandel uitsluitend ten dienste van bovengenoemde activiteiten.

Artikel 39 Activiteit maatschappelijke organisaties begane grond

39.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone-activiteit maatschappelijke organisaties begane grond' zijn toegestaan op de begane grond:

a. politieke-, belangen- en ideële organisaties/ verenigingen en hobbyclubs en de daarmee te vergelijken activiteiten;
b. en ondergeschikte kleinschalige horeca en detailhandel uitsluitend ten dienste van bovengenoemde activiteiten.

Artikel 40 Activiteit nutsvoorziening

40.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone-activiteit nutsvoorziening' zijn nutsbedrijven of soortelijke instellingen toegestaan.

Artikel 41 Activiteit onderwijs en educatie

41.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone-activiteit onderwijs en educatie' zijn toegestaan:

a. onderwijs- en educatieve voorzieningen, daarmee te vergelijken activiteiten en de daarbij behorende sportvoorzieningen.
b. en ondergeschikte kleinschalige horeca en detailhandel uitsluitend ten dienste van de bovengenoemde activiteiten.

Artikel 42 Activiteit onderwijs en educatie begane grond

42.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone-activiteit onderwijs en educatie begane grond' zijn toegestaan op de begane grond:

a. onderwijs- en educatieve voorzieningen, daarmee te vergelijken activiteiten en de daarbij behorende sportvoorzieningen.
b. en ondergeschikte kleinschalige horeca en detailhandel uitsluitend ten dienste van de bovengenoemde activiteiten.

Artikel 43 Activiteit openbare dienstverlening

43.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone - activiteit openbare dienstverlening' is toegestaan:

a. openbare dienstverlening en daarmee te vergelijken activiteiten;
b. en ondergeschikt voor kleinschalige horeca en detailhandel uitsluitend ten dienste van bovengenoemde activiteiten.

Artikel 44 Activiteit openbare dienstverlening begane grond

44.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone - activiteit openbare dienstverlening begane grond' is toegestaan op de begane grond:

a. openbare dienstverlening en daarmee te vergelijken activiteiten;
b. en ondergeschikt voor kleinschalige horeca en detailhandel uitsluitend ten dienste van bovengenoemde activiteiten.

Artikel 45 Activiteit opslag en stalling

45.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone - activiteit opslag en stalling' is opslag en stalling toegestaan.

Artikel 46 Activiteit park

46.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone-activiteit park' zijn de volgende activiteiten toegestaan:

a. activiteiten met betrekking tot aanleg, beheer en gebruik van aanwezige groenvoorzieningen;
b. activiteiten met betrekking tot de aanleg, beheer, onderhoud en gebruik van watergangen, waterpartijen, waterinfiltratievoorzieningen en andere voorzieningen voor de waterhuishouding;
c. activiteiten met betrekking tot de aanleg, beheer, onderhoud en gebruik van fiets- en wandelpaden, straatmeubilair en speelvoorzieningen.

46.2 Verboden activiteiten

a. Onder gebruik in strijd met het omgevingsplan, wordt in ieder geval begrepen gebruik van gronden:
    1. als standplaats voor onderkomens en stacaravans of voor enige andere vorm van kamperen;
    2. voor het aanbrengen van afbeeldingen of tekens voor commerciële doeleinden;
    3. voor het opstellen, opslaan, lozen c.q. storten, al dan niet ten verkoop, van onbruikbare dan wel aan hun oorspronkelijk gebruik onttrokken voorwerpen, materialen, stoffen, producten, voer- of vaartuigen of machines.
b. De in dit lid onder a. genoemde gebruiksvormen zijn niet verboden, indien en voorzover deze onlosmakelijk verbonden zijn met werken en werkzaamheden, waarvoor een omgevingsvergunning is verleend.

Artikel 47 Activiteit railverkeer

47.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone-activiteit railverkeer' aangewezen gronden zijn de volgende activiteiten toegestaan:

a. personen- en goederenvervoer per spoor met de daarbij behorende technische en administratievevoorzieningen, zoals bouwwerken voor energievoorziening ten behoeve van het treinverkeer en wacht- en werkruimtes voor het spoorwegpersoneel;
b. stations;
c. (on)gelijkvloerse kruisingen, over- en onderbouwingen ten behoeve van weg- en waterverkeer;
d. geluidwerende voorzieningen;
e. onderdoorgangen, alsmede toegangen tot ondergrondse voorzieningen ten behoeve van direct aangrenzende bestemmingen

Artikel 48 Activiteit rioolleiding

48.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone-activiteit rioolleiding' is een rioolleiding toegestaan.

Artikel 49 Activiteit verblijfsgebied

49.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone-activiteit verblijfsgebied' zijn activiteiten met betrekking tot aanleg, bouw, gebruik en instandhouding van de volgende voorzieningen toegestaan:

a. ten behoeve van bestemmingsverkeer en verblijfsfuncties;
b. voorzieningen voor het openbaar vervoer, zoals busstations;
c. terrassen;
d. nutsvoorzieningen;

e. onderdoorgangen, alsmede toegangen tot ondergrondse voorzieningen ten behoeve van direct aangrenzende bestemmingen.

Artikel 50 Activiteitwater

50.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone-activiteit water' zijn toegestaan:
a. watergangen met een waterhuishoudkundige of waterstaatkundige functie;
b. waterpartijen.

Artikel 51 Activiteitwegverkeer

51.1 Toegelaten actviteiten

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone-activiteit wegverkeer' zijn activiteiten met betrekking tot aanleg, bouw, gebruik en instandhouding van de volgende voorzieningen toegestaan:
a. gericht op de afwikkeling van het doorgaande verkeer;
b. voorzieningen voor het openbaar vervoer, zoals busstations;
c. geluidwerende voorzieningen.

Artikel 52 Activiteitwonen

52.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaanse van de gebiedsaanduiding 'overige zone - activiteit wonen' zijn de volgende activiteiten toegestaan:
a. het wonen, hieronder niet begrepen bewoning van woonwagens of woonschepen;
b. beroep aan huis.

52.2 Specifieke gebruiksregels

Beroep aan huis, waaronder mede begrepen bed and breakfast, is uitsluitend toegelaten tot maximaal 33% van het vloeroppervlakte van de woning, mits:
1. dit door de bewoner wordt uitgeoefend;
2. dit geen onevenredige aantasting van het woon- en leefklimaat ter plaatse of een onevenredige parkeerdruk tot gevolg heeft en;
3. het geen detailhandel, internetverkoop hiervan uitgezonderd, prostitutie of horeca betreft.

52.3 Verboden activiteiten

Onder gebruik van de locaties en opstallen in strijd met het wonen wordt in elk geval begrepen:
a. gebruik als beroeps- of bedrijfsmatige werk- of opslagruimte, anders dan voor beroep aan huis.
b. het bewonen, of laten bewonen, van een kamergewijze bewoning door meer dan één persoon per18m^2 gebruiksoppervlakte;
c. het verschaffen van kortdurend verblijf van maximaal 3 maanden, te vergelijken met logies, al dan niet als onderdeel van de arbeidsvoorwaarden aan werknemers in een kamergewijze bewoning;
d. het gebruik van bijgebouwen als onzelfstandige wooneenheid in een kamergewijze bewoning

Artikel 53 Bijbehorende activiteiten

53.1 Toegelaten activiteiten

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone-bijbehorende activiteiten' zijn toegestaan:
1. groen- en watervoorzieningen;
2. overige voorzieningen en bijbehorende activiteiten die qua aard, oppervlakte en ruimtelijke uitstraling ondergeschikt zijn aan de hoofdactiviteit. Hieronder worden geen ondergeschikte horeca en

detailhandel verstaan.

Artikel 54 Omgevingsplanactiviteit verkamering

54.1 Aanwijzing vergunningplichtige gevallen

Het is verboden om ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone-omgevingsplanactiviteit verkamering' zonder omgevingsvergunning van een (gedeelte) van een gebouw te verkameren (vanaf drie onzelfstandige wooneenheid), tenzij sprake is van verkameren door een hospes/hospita.

54.2 Beoordelingsregels

a. Een omgevingsvergunning als bedoeld onder 54.1 kan worden verleend ten behoeve van verkamering, indien:
   1. de gebruiksoppervlakte van de bestaande woning gelijk is aan of groter is dan 110 m^2, en;
   2. het gebouw niet opgedeeld wordt in meer dan één onzelfstandige wooneenheid per 18m^2 gebruiksoppervlakte; en;
   3. het verkamerde gebouw minimaal beschikt over een bergingsruimte met een oppervlakte van ten minste 3 m^2 ten behoeve van de stalling van fietsen, afvalcontainer(s) of afvalzakken. Vanaf 4 onzelfstandige wooneenheden geldt als aanvullende eis dat 1m^2 bergingsruimte per wooneenheid wordt toegevoegd.
b. De omgevingsvergunning wordt in ieder geval niet verleend indien:
   1. sprake is van verkameren met als doel het verschaffen van kortdurend verblijf van maximaal 3 maanden, te vergelijken met logies, al dan niet als onderdeel van de arbeidsvoorwaarden, aan werknemers; of
   2. indien zich door het verkameren een niet-verkamerd gebouw wordt ingesloten door legale kamergewijze bewoning van gebouwen aan dezelfde straat; of
   3. indien een bijgebouw in gebruik wordt genomen als onzelfstandige wooneenheid.

Artikel 55 Omgevingsplanactiviteit woningsplitsing

55.1 Aanwijzing vergunningplichtige gevallen

Het is verboden om ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone-omgevingsplanactiviteit woningsplitsing' zonder omgevingsvergunning een (gedeelte) van een gebouw te splitsen naar twee of meerdere zelfstandige woningen.

55.2 Beoordelingsregels

Een omgevingsvergunning als bedoeld onder 55.1 kan worden verleend ten behoeve van woningsplitsing, indien:

1. de gebruiksoppervlakte van de bestaande woninggelijk is aan of groter is dan 110 m^2, en;
2. de gebruiksoppervlakte van elke zelfstandige woning die als gevolg van splitsing ontstaat niet kleiner is dan 50 m^2, en;
3. de gesplitste woningen over een bergingsruimte met een oppervlakte van ten minste 5 m^2 per woning en;
4. de gesplitste woningen beschikken over een buitenruimte.

Hoofdstuk 5 Bouwen, werken en werkzaamheden

Artikel 56 Algemene bouwregels

56.1 Bouwen passend binnen functie/activiteit

Bouwwerken mogen uitsluitend worden opgericht, voor zover deze passen binnen de functies dan wel activiteiten zoals omschreven in deze regels.

56.2 Bouwen binnen bouwvlak

a. Indien op de verbeelding een bouwvlak is aangegeven mag, behoudens andersluidende bepalingen in deze regels, uitsluitend worden gebouwd binnen dit bouwvlak.
a. Indien geen bouwvlak is aangegeven, mag uitsluitend worden gebouwd voor zover in de betreffende activiteitenregel uitdrukkelijk is bepaald én daarvoor bouwregels zijn opgenomen.

56.3 Bouwen conform maatvoering

a. Indien op de verbeelding ter plaatse van een locatie maatvoeringsaanduidingen zijn opgenomen, mag uitsluitend worden gebouwd met inachtneming van de ter plaatse van deze locatie gegeven maximum-,minimum- dan wel verplichte maten, zoals bepaald door deze aanduidingen.
b. Voor een locatie waar geen maatvoeringsaanduidingen op de verbeelding zijn opgenomen, mag uitsluitend worden gebouwd indien dat expliciet is bepaald in de functie- dan wel activiteitenregel en met inachtneming van de eventueel in de regels opgenomen maten, die van toepassing zijn op de betreffende locatie

56.4 Bebouwingspercentage

a. Indien in een bouwvlak geen bebouwingspercentage is aangegeven, mag dit vlak geheel worden bebouwd.
b. Indien een bouwvlak en een bebouwingspercentage zijn aangegeven is het bebouwingspercentage van toepassing op de locaties binnen het bouwvlak.
c. Indien in een werkingsgebied, respectievelijk bouwvlak slechts één bebouwingspercentage is aangegeven geldt dit percentage voor het gehele werkingsgebied, respectievelijk bouwvlak.
d. Indien in een werkingsgebied , respectievelijk bouwvlak meerdere bebouwingspercentages zijn aangegeven, gelden deze percentages voor die delen van werkingsgebied, respectievelijk bouwvlak waarin ze zijn aangegeven.

56.5 Afwijkende maatvoering

a. Voor een bouwwerk, dat krachtens een omgevingsvergunning op het tijdstip van inwerkingtreding van het omgevingsplan aanwezig of in uitvoering is, dan wel gebouwd kan worden en dat in het plan is toegelaten, maar waarvan de bestaande afstands-, hoogte-, inhouds- en oppervlaktematen afwijken van de maatvoeringsbepalingen in de bouwregels, geldt dat:
    1. bestaande maten, die meer bedragen dan in het plan is toegelaten, mogen als ten hoogste toelaatbaar worden aangehouden;
    2. bestaande maten, die minder bedragen dan in het plan is toegelaten, mogen als ten minste toelaatbaar worden aangehouden.
b. ingeval van herbouw is het bepaalde in lid a onder 1 en 2 uitsluitend van toepassing, indien herbouw op dezelfde plaats plaatsvindt;
c. op een bouwwerk als hiervoor bedoeld, is het Overgangsrecht bouwwerken als opgenomen in artikel 78 niet van toepassing.

Artikel 57 Bouwregel archeologie - hoge verwachting

57.1 Bouwregels

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone: Bouwregel archeologie - hoge verwachting' mogen:
a. bouwwerken geen gebouwen zijnde worden gebouwd die voor archeologisch onderzoek noodzakelijk

zijn;
b. bouwwerken ten behoeve van de andere, voor deze gronden aangewezen functies en activiteiten worden gebouwd, indien het betreft:
    1. vervanging, vernieuwing of verandering van bestaande bebouwing, waarbij de oppervlakte voor zover gelegen op of onder peil niet wordt uitgebreid of
    2. een bouwwerk waarvan de binnen de 'Waarde - Archeologie - Verwachting' gelegen oppervlakte ten hoogste 200 m^2 bedraagt en
    3. het een bouwwerk betreft dat zonder graafwerkzaamheden dieper dan 40 centimeter en zonder heiwerkzaamheden kan worden geplaatst.

57.2 Afwijken van de bouwregels

a. Burgemeester en wethouders zijn bevoegd af te wijken van het bepaalde in lid 57.1 met inachtneming van de voor deze gronden geldende overige bouwregels.
b. Afwijken als bedoeld in lid 57.2 sub a. kan, indien op basis van archeologisch onderzoek of naar het oordeel van een archeologische deskundige is aangetoond dat de archeologische waarden niet onevenredig worden of kunnen worden geschaad.
c. Afwijken als bedoeld in lid 57.2 sub a. kan voorts, indien op basis van archeologisch onderzoek is aangetoond dat op de betrokken locatie de archeologische waarden door de bouwwerkzaamheden niet worden geschaad of mogelijke schade kan worden voorkomen door aan de omgevingsvergunning voor het afwijken regels te verbinden gericht op:
    1. het treffen van maatregelen, waardoor archeologische resten in de bodem kunnen worden behouden;
    2. het doen van opgravingen;
    3. begeleiding van de bouwwerkzaamheden door een archeologisch deskundige.

Artikel 58 Bouwregel archeologie - lage verwachting

58.1 Bouwregels

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone - Bouwregel archeologie - lage verwachting' mogen:
a. bouwwerken geen gebouwen zijnde worden gebouwd die voor archeologisch onderzoek noodzakelijk zijn;
b. bouwwerken ten behoeve van de andere, voor deze gronden aangewezen functies en activiteiten worden gebouwd, indien het betreft:
    1. vervanging, vernieuwing of verandering van bestaande bebouwing, waarbij de oppervlakte voor zover gelegen op of onder peil niet wordt uitgebreid of
    2. een bouwwerk waarvan de binnen de Waarde - Archeologie - Verwachting gelegen oppervlakte ten hoogste 2000 m^2 bedraagt en
    3. het een bouwwerk betreft dat zonder graafwerkzaamheden dieper dan 40 centimeter en zonder heiwerkzaamheden kan worden geplaatst.

58.2 Afwijken van de bouwregels

a. Burgemeester en wethouders zijn bevoegd af te wijken van het bepaalde in lid 58.1 met inachtneming van de voor deze gronden geldende overige bouwregels.
b. Afwijken als bedoeld in lid 58.2 sub a. kan, indien op basis van archeologisch onderzoek of naar het oordeel van een archeologische deskundige is aangetoond dat de archeologische waarden niet onevenredig worden of kunnen worden geschaad.
c. Afwijken als bedoeld in lid 58.2 sub a. kan voorts, indien op basis van archeologisch onderzoek is aangetoond dat op de betrokken locatie de archeologische waarden door de bouwwerkzaamheden niet worden geschaad of mogelijke schade kan worden voorkomen door aan de omgevingsvergunning voor het afwijken regels te verbinden gericht op:
    1. het treffen van maatregelen, waardoor archeologische resten in de bodem kunnen worden behouden;
    2. het doen van opgravingen;
    3. begeleiding van de bouwwerkzaamheden door een archeologisch deskundige.

Artikel 59 Bouwregel bijbehorende bouwwerken

59.1 Bouwregels

Op de gronden ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone - Bouwregel bijbehorende bouwwerken' mogen:

1. bijbehorende bouwwerken worden gebouwd, voor zover het betreft:
    a. uitbreiding van de hoofdbebouwing, tot een maximumbouwhoogte gelijk aan de hoogte van de begane-grondbouwlaag van de hoofdbebouwing, vermeerderd met maximaal 40 centimeter ten behoeve van isolatie of afschot;
    b. andere bijbehorende bouwwerken, met een maximumbouwhoogte gelijk aan de goothoogte van het hoofdgebouw, waarbij de goothoogte van vrijstaande bouwwerken niet meer mag bedragen dan de hoogte van de begane-grondbouwlaag van de hoofdbebouwing;
    c. bouwwerken geen gebouwen zijnde worden gebouwd, passend binnen de bestemming, met een maximumbouwhoogte van 3 meter

waarbij de oppervlakte van het totaal van deze bebouwing per bouwperceel de in onderstaand schema opgenomen maten niet overschrijdt.

oppervlakte gebied met de aanduiding 'bijbehorende bouwwerken' per bouwperceel	**maximale oppervlakte bouwwerken**
< 90 m^2	50% van de oppervlakte van het gebied met de aanduiding 'bijbehorende bouwwerken' per bouwperceel met een minimum van 20 m^2
90-150 m^2	45 m^2
150-300 m^2	55 m^2
300-500 m^2	65 m^2
500-1000 m^2	75 m^2

59.2 Afwijken van de bouwregels

Burgemeester en wethouders kunnen met een omgevingsvergunning afwijken van het bepaalde in het in lid 59.1 onder b. opgenomen schema ten behoeve van een verhoging van de maximale grootte van bouwwerken voor percelen waarbij de bebouwbare zone groter is dan 1000 m^2 met maximaal 25 m^2 mits:

1. dit vanuit stedenbouwkundig en landschappelijk oogpunt niet op bezwaren stuit en
2. de belangen van omwonenden met betrekking tot privacy, uitzicht en bezonning niet worden geschaad.

Artikel 60 Bouwregel groen

60.1 Bouwregels

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone - Bouwregel groen' mogen uitsluitend in de bestemming passende bouwwerken, worden gebouwd, zoals speeltoestellen en verlichting.

Artikel 61 Bouwregel park

61.1 Bouwregels

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone - bouwregel park' mag niet worden gebouwd.

61.2 Afwijken van de bouwregels

Burgemeester en wethouders kunnen met een omgevingsvergunning afwijken van het verbod in lid 61.1 ten behoeve van het bouwen van bouwwerken mits:

1. deze passen binnen de functies dan wel activiteiten zoals omschreven in deze regels;

2. dit vanuit stedenbouwkundig, landschappelijk, ecologisch, cultuurhistorisch oogpunt en vanuit natuurwaarden niet op bezwaren stuit;
3. de bouwhoogte maximaal 3 meter bedraagt.

Artikel 62 Bouwregel railverkeer

62.1 Bouwregels

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone-bouwregel railverkeer' gelden de volgende regels:

a. Op deze gronden mogen uitsluitend bouwwerken ten dienst van de genoemde activiteiten, zoals werkruimten worden gebouwd met een maximumbouwhoogte van 10 meter vanaf de bovenzijde van de spoorstaaf.
b. In afwijking van het bepaalde onder a. mag de bouwhoogte van geluidsschermen maximaal 2 meter bedragen, te meten vanaf de bovenzijde van de spoorstaaf.

Artikel 63 Bouwregel geluidszone industrie

63.1 Bouwregels

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'Bouwregel - Geluidszone industrie' mogen geen woningen of andere geluidsgevoelige functies en/of activiteiten worden gebouwd tenzij wordt voldaan aan de voorkeursgrenswaarde of een verkregen hogere grenswaarde op grond van de Wet geluidhinder.

Artikel 64 Bouwregel rioolleiding

64.1 Bouwregels

Op deze gronden mogen, in afwijking van het bepaalde bij de andere daar voorkomende bestemming(en) uitsluitend bouwwerken geen gebouwen zijnde worden gebouwd tot een hoogte van maximaal 2 meter ten behoeve van de rioolleiding.

64.2 Afwijken van de bouwregels

Burgemeester en wethouders kunnen met een omgevingsvergunning afwijken van het bepaalde in lid 64.1 voor het bouwen van bouwwerken geen gebouwen zijnde ten behoeve van de andere bestemming(en) mits:

a. geen onevenredige afbreuk wordt gedaan aan het doelmatig en veilig functioneren van de hoofdtransportleiding;
b. vooraf advies wordt ingewonnen van de leidingbeheerder.

Artikel 65 Bouwregel verblijfsgebied

65.1 Bouwregels

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone - Bouwregel verblijfsgebied' gelden de volgende regels:

a. Op deze gronden mogen, met inachtneming van de op de verbeelding aangegeven maximumbouwhoogte en voor zover aangegeven, het bebouwingspercentage uitsluitend in de gegeven bestemming passende bouwwerken worden gebouwd.
b. De hoogte van bouwwerken, geen gebouwen zijnde, zoals entrees tot parkeergarages en straatmeubilair mag ten hoogste 5meter bedragen.

Artikel 66 Bouwregel water

66.1 Bouwregels

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone - Bouwregel water' mogen uitsluitend in de bestemming passende bouwwerken, geen gebouw zijnde, worden gebouwd, zoals bruggen, dammen en duikers.

66.2 Afwijken van de bouwregels

Burgemeester en wethouders kunnen met een omgevingsvergunning afwijken van het bepaalde in lid 66.1 ten behoeve van bouwwerken van geringe omvang zoals steigers, mits de waterstaatkundige functie niet (onevenredig) wordt geschaad, gehoord de waterbeheerder.

Artikel 67 Bouwregel wegverkeer

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone - Bouwregel wegverkeer' gelden de volgende bouwregels:

a. Op deze gronden mogen, met inachtneming van de op de verbeelding aangegeven maximumbouwhoogte en voor zover aangegeven, het bebouwingspercentage uitsluitend in de gegeven bestemming passende bouwwerken worden gebouwd.
b. De hoogte van bouwwerken geen gebouwen zijnde, anders ten behoeve van de geleiding, beveiliging en regeling van het verkeer, zoals geluidwerende voorzieningen, mag ten hoogste 4 meter bedragen.

Artikel 68 Werken en werkzaamhedenregel archeologie hoge verwachting

68.1 Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden

68.1.1 Verboden werkzaamheden

Het is verboden zonder of in afwijking van een schriftelijke vergunning van burgemeester en wethouders (omgevingsvergunning) ter plaatse van de aanduiding "overige zone-werken en werkzaamheden archeologie hoge verwachting' de volgende werken, geen bouwwerken zijnde, of werkzaamheden uit te voeren:

a. grondwerkzaamheden dieper dan 40 centimeter, waartoe worden gerekend het afgraven, woelen, mengen, diepploegen, egaliseren en ontginnen van gronden, alsmede het vergraven, verruimen of dempen van sloten, vijvers en andere wateren, het verwijderen van funderingen en het aanleggen van drainage;
b. het verlagen of verhogen van het waterpeil;
c. het aanleggen of rooien van bos of boomgaard waarbij stobben worden verwijderd;
d. het aanleggen van ondergrondse transport-, energie- of telecommunicatieleidingen en daarmee verband houdende constructies, installaties of apparatuur.

68.1.2 Toelaatbaarheid

De werken of werkzaamheden, waarvoor het verbod van lid 68.1.1 geldt, zijn slechts toelaatbaar, indien op basis van archeologisch onderzoek of naar het oordeel van een archeologisch deskundige is aangetoond dat de archeologische waarden niet onevenredig worden of kunnen worden geschaad of mogelijk schade kan worden voorkomen door aan de vergunning regels te verbinden gericht op:

a. het treffen van maatregelen, waardoor archeologische resten in de bodem kunnen worden behouden;
b. het doen van opgravingen;
c. begeleiding van de aanlegwerkzaamheden door een archeologisch deskundige.

68.1.3 Uitzonderingen

Het verbod, als bedoeld in lid 68.1.1 sub a, is niet van toepassing indien:

a. de werken die, voor zover deze zijn gelegen binnen deze bestemming, een oppervlakte hebben tot ten hoogste 200 m^2 of een omvang van 200 m^1;
b. de werken of werkzaamheden mogen worden uitgevoerd krachtens een reeds verleende omgevingsvergunning voor het bouwen, omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden of een ontgrondingvergunning;
c. reeds in uitvoering zijn op het tijdstip van in werking treden van het plan;
d. behoren tot het normale onderhoud en beheer van de gronden;
e. ten dienste van archeologisch onderzoek worden uitgevoerd.
f. het gaat om onderhouds- en vervangingswerkzaamheden van bestaande bestratingen en beplantingen en werkzaamheden binnen bestaande tracés van kabels en leidingen waarbij niet dieper gegraven wordt dan de reeds uitgegraven diepte.

68.2 Omgevingsvergunning voor het slopen van een bouwwerk

Het is verboden binnen de voor 'Waarde - Archeologie (hoge archeologische verwachting)' aangewezen gronden zonder of in afwijking van een schriftelijke vergunning (omgevingsvergunning) reeds aanwezige bouwwerken te slopen indien het oppervlak groter is dan 200 m^2, de verstoringsdiepte daarbij meer dan 40 cm bedraagt en deze liggen in een beschermd stadsgezicht.

Artikel 69 Werken en werkzaamhedenregel archeologie lage verwachting

69.1 Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden

69.1.1 Verboden werkzaamheden

Het is verboden op of in de gronden met aanduiding 'overige zone - Werken en werkzaamhedenregel archeologie lage verwachting' zonder of in afwijking van een schriftelijke vergunning van burgemeester en wethouders (omgevingsvergunning) de volgende werken, geen bouwwerken zijnde, of werkzaamheden uit te voeren:

a. het verlagen of verhogen van het waterpeil;
b. het aanleggen of rooien van bos of boomgaard waarbij stobben worden verwijderd;
c. het aanleggen van ondergrondse transport-, energie- of telecommunicatieleidingen en daarmee verband houdende constructies, installaties of apparatuur.

69.1.2 Toelaatbaarheid

De werken of werkzaamheden, waarvoor het verbod van artikel 69.1.1 geldt, zijn slechts toelaatbaar, indien op basis van archeologisch onderzoek of naar het oordeel van een archeologisch deskundige is aangetoond dat de archeologische waarden niet onevenredig worden of kunnen worden geschaad of mogelijk schade kan worden voorkomen door aan de vergunning regels te verbinden gericht op:

a. het treffen van maatregelen, waardoor archeologische resten in de bodem kunnen worden behouden;
b. het doen van opgravingen;
c. begeleiding van de aanlegwerkzaamheden door een archeologisch deskundige.

69.1.3 Uitzonderingen

Het verbod, als bedoeld in artikel 69.1.1 sub a, is niet van toepassing indien:

a. de werken die, voor zover deze zijn gelegen binnen deze bestemming, een oppervlakte hebben tot ten hoogste 2000 m^2 of een omvang van 2000 m^1;
b. de werken of werkzaamheden mogen worden uitgevoerd krachtens een reeds verleende omgevingsvergunning voor het bouwen, omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden of een ontgrondingsvergunning;
c. reeds in uitvoering zijn op het tijdstip van in werking treden van het plan;
d. behoren tot het normale onderhoud en beheer van de gronden;

e. ten dienste van archeologisch onderzoek worden uitgevoerd;
f. het gaat om onderhouds- en vervangingswerkzaamheden van bestaande bestratingen en beplantingen en werkzaamheden binnen bestaande tracés van kabels en leidingen waarbij niet dieper gegraven wordt dan de reeds uitgegraven diepte.

69.2 Omgevingsvergunning voor het slopen van een bouwwerk

Het is verboden binnen de voor 'Waarde - Archeologie (lage verwachting)' aangewezen gronden zonder of in afwijking van een schriftelijke vergunning (omgevingsvergunning) bouwwerken te slopen indien het oppervlak groter is dan 2000 m^2 en deze liggen in een beschermd stadsgezicht.

Artikel 70 Werken en werkzaamhedenregel rioolleiding

70.1 Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden

Het is verboden zonder of in afwijking van een schriftelijke vergunning van burgemeester en wethouders (omgevingsvergunning) ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone-werken en werkzaamhedenregel rioolleiding' de volgende werken, geen bouwwerken zijnde, en werkzaamheden uit te voeren:
a. het egaliseren en ophogen van gronden en/of het anderszins ingrijpend wijzigen van de bodemstructuur;
b. het uitvoeren van graafwerkzaamheden dieper dan 30 cm;
c. het in de grond brengen van voorwerpen dieper dan 30 cm;
d. het aanleggen van oppervlakteverhardingen;
e. het planten van bomen en het aanbrengen van andere beplantingen die dieper wortelen of kunnen wortelen dan 30 cm.

70.1.1 Uitzonderingen omgevingsvergunningsplicht

Het in lid vervatte verbod is niet van toepassing op werken en werkzaamheden die:
a. het normale onderhoud en beheer betreffen;
b. noodzakelijk zijn in verband met het op de betreffende bestemming gerichte beheer of gebruik van de grond.

70.1.2 Toelaatbaarheid werken en werkzaamheden

Werken en werkzaamheden als bedoeld in lid 70.1 zijn slechts toelaatbaar, indien door de uitvoering daarvan, dan wel de daarvan hetzij direct, hetzij indirect te verwachten gevolgen:
a. geen blijvend onevenredige afbreuk wordt gedaan aan de belangen van en de veiligheidssituatie rond de betreffende leiding en
b. ter zake daarvan vooraf advies van de leidingbeheerder is ingewonnen.

Artikel 71 Werken en werkzaamhedenregel bomenrij

71.1 Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden

71.1.1 Verboden

Het is verboden om zonder of in afwijking van een vergunning van burgemeester en wethouders (omgevingsvergunning) houtgewassen te vellen, rooien en beschadigen ter plaatste van de aanduiding 'overige zone-werken en werzaamhedenregel bomenrij'.

71.1.2 Uitzonderingen omgevingsvergunningsplicht

De in lid 71.1.1 vervatte verboden gelden niet voor het uitvoeren van werken of werkzaamheden:
a. die van geringe omvang zijn, dan wel het normale onderhoud en beheer betreffen;
b. welke op het tijdstip waarop het plan rechtskracht verkrijgt, in uitvoering zijn.

71.1.3 Toelaatbaarheid werken en werkzaamheden

Werken of werkzaamheden als bedoeld in lid 71.1.1 zijn slechts toelaatbaar, indien:

a. deze verband houden met de ter plaatse toegestane activiteiten, en
b. hierdoor dan wel door de daarvan hetzij direct, hetzij indirect te verwachten gevolgen de landschappelijke waarden en kwaliteiten van de gronden onevenredig worden of kunnen worden verkleind.

71.1.4 Voorschriften

Aan de omgevingsvergunning kunnen voorschriften worden verbonden.

Artikel 72 Werken en werkzaamhedenregel park

72.1 Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden

Het is verboden om zonder of in afwijking van een schriftelijke vergunning van burgemeester en wethouders (omgevingsvergunning) ter plaatse van de aanduiding "overige zone-werken en werkzaamheden park' de volgende werken of werkzaamheden uit te voeren:

a. het vellen, rooien en beschadigen van houtgewassen;
b. het aanbrengen van ondergrondse of bovengrondse leidingen, constructies, installaties of andere apparatuur;
c. het aanleggen of aanbrengen van beschoeiingen en puinstortingen;
d. het graven, dichten, verdiepen of verbreden van greppels, sloten, vijvers, beken en andere watergangen;
e. het verlagen van de bodem of het afgraven van locaties waarvoor geen ontgrondingsvergunning is vereist;
f. het ophogen van locaties;
g. het aanleggen, verbreden of verharden van voet- en rijwielpaden.
h. het aanbrengen van oppervlakte verharding groter dan 25 m^2;

72.1.1 Uitzonderingen omgevingsvergunningsplicht

Het in lid 72.1 vervatte verbod geldt niet voor het uitvoeren van:

a. werken of werkzaamheden, welke op het tijdstip waarop het plan rechtskracht verkrijgt, in uitvoering zijn;
b. werken of werkzaamheden die van geringe omvang zijn, dan wel het normale onderhoud betreffen.

72.1.2 Toelaatbaarheid van werken en werkzaamheden

Werken of werkzaamheden als bedoeld in lid 72.1 zijn slechts toelaatbaar, indien:

a. deze in overeenstemming zijn met de toegelaten activiteiten;
b. hierdoor dan wel door daarvan hetzij direct, hetzij indirect te verwachten gevolgen de landschappelijke-, cultuurhistorische- en natuurwaarden en kwaliteiten van de locaties niet onevenredig worden of kunnen worden aangetast.

Hoofdstuk 6 Algemene regels

Artikel 73 Algemene afwijkingsregels activiteiten

73.1 Seksinrichtingen

Burgemeester en wethouders kunnen met een omgevingsvergunning afwijken van het bepaalde in artikel 77 voor de vestiging van maximaal één seksinrichting per wijk onder voorwaarde dat:

a. het geen raamprostitutie betreft;
b. de aanvraag past binnen de ruimtelijk relevante aspecten van het vestigingsbeleid prostitutie;
c. het aantal seksinrichtingen, niet zijnde raamprostitutiebedrijven, op het grondgebied van de gemeente Arnhem na het afwijken van de regels niet meer dan acht zal bedragen;
d. er in de wijk nog geen seksinrichting is;
e. de seksinrichting niet in een appartementengebouw wordt gevestigd;
f. het woon- en leefklimaat niet onevenredig wordt aangetast;
g. er geen onevenredige vergroting van de parkeerdruk ontstaat;
h. de afstand tot de dichtstbijzijnde seksinrichting hemelsbreed tenminste 250 meter bedraagt;
i. de inrichting niet meer dan acht werkplekken bevat.

Artikel 74 Algemene afwijkingsregels bouwen

74.1 Algemene afwijkingsregels

Burgemeester en wethouders kunnen met een omgevingsvergunning afwijken van:

1. de in deze regels opgenomen bebouwingsregels, voor zover betreffende de maximum bouwhoogte, de maximumgoothoogte, het maximumoppervlak en de maximuminhoud, mits de afwijking niet meer bedraagt dan 10% van de in de regels vastgelegde maten;
2. de verplichting tot het bouwen binnen het bouwvlak, zoals bedoeld in artikel 56.2 mits:
   a. de overschrijding van het bouwvlak niet meer bedraagt dan twee meter, de bestemmingsgrens niet wordt overschreden en het de bouw betreft van erkers, luifels, balkons, keldergaten (koekoeken) of galerijen;
   b. het de bouw van volledig beneden peil gelegen bouwwerken betreft, mits:
      - een diepte van 6 meter niet wordt overschreden;
      - het maaiveld wordt afgewerkt op een wijze die past binnen de bestemming;
      - geen onevenredige toename van de parkeerdruk plaatsvindt;
      - de bestemmingsgrens niet wordt overschreden;
3. de bestemmingsbepalingen voor het oprichten van:
   a. kunstobjecten en niet voor bewoning bestemde bouwwerken van openbaar nut, zoals transformatorstations, rioolgemalen, schakelhuisjes, telefooncellen voorzover met een inhoud groter dan 3 m^3 , en haltes van vervoersdiensten, alle met een inhoud van maximaal 75 m^3;
   b. sirenemasten met een hoogte van maximaal 18 meter;
   c. bouwwerken, geen gebouwen zijnde, ten behoeve van (tele)communicatie:
      - voorzover vrijstaand, met een hoogte van maximaal 20 meter;
      - voorzover op of aan een ander bouwwerk te plaatsen, met een hoogte van maximaal 8 meter boven de aangegeven maximumbouwhoogte;
   d. geluidwerende voorzieningen voor zover deze noodzakelijk zijn ingevolge de bepalingen van de Wet geluidhinder.
4. de in deze regels opgenomen bepalingen omtrent de maximum bouwhoogte voor het oprichten van hekwerken ten behoeve van het gebruik van platte daken als dakterras tot een maximum van 1 meter boven de maximaal toegestane bouwhoogte mits:
   a. dit passend is in het bebouwingsbeeld van de omringende bebouwing en
   b. de belangen van omwonenden met betrekking tot privacy, uitzicht en bezonning niet onevenredig worden geschaad.

74.2 Afwegingskader

De in lid 74.1 genoemde omgevingsvergunningen worden slechts verleend, indien geen onevenredige aantasting plaatsvindt van:
a. het straat- en bebouwingsbeeld;
b. de woonsituatie;
c. de verkeerssituatie;
d. de sociale veiligheid;
e. de milieusituatie;
f. de gebruiksmogelijkheden van de aangrenzende gronden;
g. de belangen zoals genoemd in de artikelen 13 tot en met 17.

Artikel 75 Anti-dubbeltelregel

Grond die eenmaal in aanmerking is genomen bij het toestaan van een bouwplan waaraan uitvoering is gegeven of alsnog kan worden gegeven, blijft bij de beoordeling van latere bouwplannen buiten beschouwing.

Artikel 76 Overige regels

76.1 Parkeren

a. Een omgevingsvergunning voor het bouwen van gebouwen wordt slechts verleend indien bij de aanvraag om een omgevingsvergunning wordt aangetoond dat gelet op de omvang of de bestemming van het gebouw in voldoende mate wordt voorzien in ruimte voor het parkeren of stallen van auto's in, op of onder het gebouw, dan wel op of onder het onbebouwde terrein dat bij dat gebouw behoort. Indien het wijzigen van het gebruik van gronden en/of bouwwerken - waarvoor een omgevingsvergunning is benodigd - daartoe aanleiding geeft, moet, voor wat betreft de toename in de parkeer- of stallingsbehoefte, in voldoende mate ruimte zijn aangebracht op die gronden of op de bij die bouwwerken behorende en daartoe bestemde gronden.
b. De onder a. bedoelde ruimte voor het parkeren van personenauto's moet afmetingen hebben die zijn afgestemd op gangbare personenauto's
c. Aan het bepaalde onder a. wordt geacht te zijn voldaan indien de ruimte voor parkeren of stallen voldoet aan de in de Beleidsregels Parkeren van de gemeente Arnhem daartoe opgenomen normen.

76.2 Laden of lossen

Indien de bestemming van een gebouw aanleiding geeft tot een te verwachten behoefte aan ruimte voor het laden en lossen van goederen, dient, onverminderd het bepaalde elders in de regels van dit plan, in deze behoefte in voldoende mate zijn voorzien aan, in, of onder het gebouw, dan wel op of onder het onbebouwde terrein dat bij dat gebouw behoort.

76.3 Specifieke gebruiksregels

Tot een strijdig gebruik van gronden en bouwwerken als bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, onder c van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht wordt in elk geval gerekend het gebruiken of laten gebruiken van gronden of bouwwerken waarbij niet in voldoende mate ruimte is aangebracht en in stand wordt gehouden op eigen terrein voor het genoemde in lid 3.1 overeenkomstig de beleidsregels als bedoeld in lid 3.6.

76.4 Afwijkingsbevoegdheid

Burgemeester en wethouders kunnen bij een omgevingsvergunning afwijken van het bepaalde in de leden 76.1 en 76.2:
a. indien het voldoen aan die bepalingen door bijzondere omstandigheden op overwegende bezwaren stuit, of
b. voor zover op andere wijze in de benodigde parkeer- of stallingsruimte, dan wel laad- of losruimte wordt voorzien.

76.5 Voorwaarden voor afwijken

Afwijken van de regels, als bedoeld in de leden 76.1 en 76.2 is slechts mogelijk, indien geen onevenredige aantasting plaatsvindt van:

a. de parkeersituatie in de openbare ruimte;
b. de woon- en leefsituatie.

76.6 Beleidsregels

a. Burgemeester en wethouders passen deze bouwregels toe met inachtneming van de door hen vastgestelde beleidsregels met betrekking tot het parkeren, zoals die gelden op het tijdstip van indiening van de aanvraag om een omgevingsvergunning.
b. Indien deze beleidsregels gedurende de planperiode worden gewijzigd, wordt rekening gehouden met de wijziging.

Artikel 77 Strijdige activiteiten

Onder gebruik van locaties in strijd met het bestemmingsplan wordt in ieder geval verstaan:

a. het gebruik van bijgebouwen als zelfstandige woning;
b. het gebruik van de locaties ten behoeve van thuisprostitutie, raamprostitutie en seksinrichtingen;
c. het gebruik van locaties of bouwwerken waarbij niet wordt voorzien in voldoende parkeergelegenheid volgens de in de geldende Arnhemse beleidsregels voor parkeren opgenomen normen.

Hoofdstuk 7 Overgangs- en slotregels

Artikel 78 Overgangsrecht

78.1 Overgangsrecht bouwwerken

78.1.1 Overgangsbepaling

Een bouwwerk dat op het tijdstip van inwerkingtreding van het bestemmingsplan aanwezig of in uitvoering is, dan wel gebouwd kan worden krachtens een omgevingsvergunning voor het bouwen, en afwijkt van het plan, mag, mits deze afwijking naar aard en omvang niet wordt vergroot,

a. gedeeltelijk worden vernieuwd of veranderd;
b. na het teniet gaan ten gevolge van een calamiteit geheel worden vernieuwd of veranderd, mits de aanvraag van de omgevingsvergunning voor het bouwen wordt gedaan binnen twee jaar na de dag waarop het bouwwerk is teniet gegaan.

78.1.2 Afwijken

Het bevoegd gezag kan eenmalig in afwijking van sublid 78.1.1 een omgevingsvergunning verlenen voor het vergroten van de inhoud van een bouwwerk als bedoeld in sublid 78.1.1 met maximaal 10%.

.

78.1.3 Uitzondering op het overgangsrecht bouwwerken

Het bepaalde in lid 78.1.1 is niet van toepassing op bouwwerken die weliswaar bestaan op het tijdstip van inwerkingtreding van het plan, maar zijn gebouwd zonder vergunning en in strijd met het daarvoor geldende plan, daaronder begrepen de overgangsbepaling van dat plan.

78.2 Overgangsrecht gebruik

78.2.1 Overgangsbepaling

Het gebruik van grond en bouwwerken dat bestond op het tijdstip van inwerkingtreding van het bestemmingsplan en hiermee in strijd is, mag worden voortgezet.

78.2.2 Strijdig gebruik

Het is verboden het met het bestemmingsplan strijdige gebruik, bedoeld in lid 78.2.1 te veranderen of te laten veranderen in een ander met dat plan strijdig gebruik, tenzij door deze verandering de afwijking naar aard en omvang wordt verkleind.

78.2.3 Verbod hervatten strijdig gebruik

Indien het gebruik, bedoeld in lid 78.2.1 na de inwerkingtreding van het plan voor een periode langer dan een jaar wordt onderbroken, is het verboden dit gebruik daarna te hervatten of te laten hervatten.

78.2.4 Uitzondering op het overgangsrecht gebruik

Het bepaalde in lid 78.2.1 is niet van toepassing op het gebruik dat reeds in strijd was met het voorheen geldende bestemmingsplan, daaronder begrepen de overgangsbepalingen van dat plan.

Artikel 79 Slotregel

Deze regels worden aangehaald als:
Regels van het bestemmingsplan Chw Omgevingsplan Presikhaaf 1 en 2.

Plangebied

Plangebiedsgrens

Functies

BG Bedrijf - Bedrijfsgebied

CG Centrum - Centrumgebied

GDG Gemengd - Gemengd gebied

GG Groen - Groengebied

PG Groen - Parkgebied

OG Overig - Openbaar gebied

SPG Verkeer - Spoorgebied

OW Water - Oppervlakte water

WG Woongebied

Waarden

WR-AV Waarde - Archeologie-Verwachting

WR-BR Waarde - Bomenrij

WR-GZI Waarde - Geluidszone - Industrie

WR-L Waarde - Landschap

WR-RL Waarde - Rioolleiding

Gebiedsaanduidingen

overige zone - Algemene bouwregels

overige zone - Algemene regels

overige zone - Overgangs- en slotregels

overige zone - activiteit bedrijf geschikt voor functiemenging

overige zone - activiteit bedrijf geschikt voor functiemenging begane grond

overige zone - activiteit detailhandel - exclusief supermarkten begane grond

overige zone - activiteit detailhandel - inclusief supermarkten begane grond

overige zone - activiteit dienstverlening begane grond

overige zone - activiteit garagebox

overige zone - activiteit gebouwde parkeervoorziening

overige zone - activiteit gezondheids- en welzijnszorg

overige zone - activiteit gezondheids- en welzijnszorg begane grond

overige zone - activiteit groen

overige zone - activiteit horeca van categorie 1 begane grond

overige zone - activiteit horeca van categorie 2 begane grond

overige zone - activiteit horeca van categorie 3 begane grond

overige zone - activiteit horeca van categorie 4 begane grond

overige zone - activiteit kantoor

overige zone - activiteit kantoor IJssellaan

overige zone - activiteit kantoor begane grond

overige zone - activiteit levensbeschouwing

overige zone - activiteit levensbeschouwing begane grond

overige zone - activiteit maatschappelijke organisaties

overige zone - activiteit maatschappelijke organisaties begane grond

overige zone - activiteit nutsvoorziening

overige zone - activiteit onderwijs en educatie

overige zone - activiteit onderwijs en educatie begane grond

overige zone - activiteit openbare dienstverlening

overige zone - activiteit openbare dienstverlening begane grond

overige zone - activiteit opslag en stalling

overige zone - activiteit park

overige zone - activiteit railverkeer

overige zone - activiteit riolleiding

overige zone - activiteit verblijfsgebied

overige zone - activiteit water

overige zone - activiteit wegverkeer

overige zone - activiteit wonen

overige zone - bijbehorende activiteiten

overige zone - bouwregel archeologie hoge verwachting

overige zone - bouwregel archeologie lage verwachting

overige zone - bouwregel bijbehorende bouwwerken

overige zone - bouwregel geluidszone industrie

overige zone - bouwregel groen

overige zone - bouwregel park

overige zone - bouwregel railverkeer

overige zone - bouwregel riolleiding

overige zone - bouwregel verblijfsgebied

overige zone - bouwregel water

overige zone - bouwregel wegverkeer

overige zone - omgevingsplanactiviteit verkamering

overige zone - omgevingsplanactiviteit woningsplitsing

overige zone - werken en werkzaamhedenregel archeologie hoge verwachting

overige zone - werken en werkzaamhedenregel archeologie lage verwachting

overige zone - werken en werkzaamhedenregel bomenrij

overige zone - werken en werkzaamhedenregel park

overige zone - werken en werkzaamhedenregel riolleiding

Bouwvlak

bouwvlak

Maatvoeringaanduidingen

maatvoeringsvlak

maximum goothoogte (m)

maximum bouwhoogte (m)

maximum bebouwingspercentage (%)

F maximum aantal bouwlagen

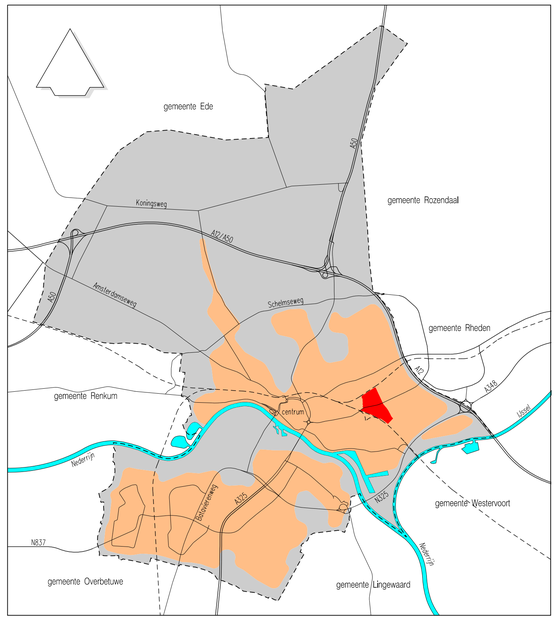

Chw Omgevingsplan PRESIKHAAF 1 EN 2

schaal:	getekend:	tekeningnummer:
1:1500	PvD	NL.IMRO.0202.969-0201

planstatus	datum:	getekend:
● ontwerp	17-05-2021	PvD
● vast te stellen	juni 2021	PvD
○ vastgesteld		
○ in werking		
○ onherroepelijk		

© Nadruk verboden

Strategie, Beleid en Regie, beleidsdomein Fysiek

Eusebiusbuitensingel 53, Postbus 9029, 6800 EL ARNHEM
Tel.: 0900-1809, fax: 026-3774830, gemeente@arnhem.nl

GEMEENTE Arnhem

Bijlage 1 bij het besluit van de gemeenteraad van Arnhem tot vaststelling van 'Chw Omgevingsplan Presikhaaf 1 en 2'

Wijzigingenoverzicht omgevingsplan 'Chw Omgevingsplan Presikhaaf 1 en 2'

Zaaknummer: 571083

Ten opzichte van het ontwerpomgevingsplan wordt het plan vanwege twee redenen gewijzigd vastgesteld:
A. Aanpassingen naar aanleiding van vertaling van de nieuwe systematiek omgevingsplan.
B. Inhoudelijke wijzigingen.

Ten behoeve van de overzichtelijkheid is in onderstaand schema aangegeven of het gaat om een wijziging naar aanleiding van de nieuw systematiek of dat het gaat om een inhoudelijke wijziging.

Nr	Ambtshalve wijzigingen:	Toelichting op de wijzigingen	Type wijziging
1.	De 'Waarde bomenrij' is op de verbeelding gewijzigd conform afbeelding 1.	De 'Waarde - bomenrij' was niet goed overgenomen uit het geldende facetplan 'Groen en bomen'. Dit is gerepareerd.	B
2.	De 'Waarde - Landschap' en de 'Werken en werkzaamhedenregel park' is ook over de activiteit 'water' gelegd (zie afbeelding 1).	Door nieuwe systematiek moet ook over de activiteit 'water', net zoals over de activiteit 'park' de 'waarde - landschap' en 'Werken en werkzaamhedenregel park' komen te liggen.	A
3.	De Waarde - Landschap is ook gelegd op het (zuidelijke) Spoorgebied conform afbeelding 1.	De 'Waarde - landschap' was niet goed overgenomen uit het geldende facetplan 'Groen en bomen'. Dit is gerepareerd.	B
4.	De regeling voor parkeren in artikel 76.1 is gewijzigd.	Het artikel voor overige regels parkeerregeling is opgenomen.	A
5.	De 10% afwijkingsregeling in artikel 74 is gewijzigd.	In het artikel voor de algemene afwijkingsregels was per abuis een verouderde 10% afwijkingsregeling opgenomen waarin het afwegingskader nog niet was opgenomen.	B
6.	De bouwregel park (artikel 61) is gewijzigd.	De toevoeging 'geen gebouwen zijnde' wordt geschrapt. Deze zinsnede was per abuis blijven staan in de regels.	A

Bijlage 1 bij het besluit van de gemeenteraad van Arnhem tot vaststelling van 'Chw Omgevingsplan Presikhaaf 1 en 2'

Wijzigingenoverzicht omgevingsplan 'Chw Omgevingsplan Presikhaaf 1 en 2'

Zaaknummer: 571083

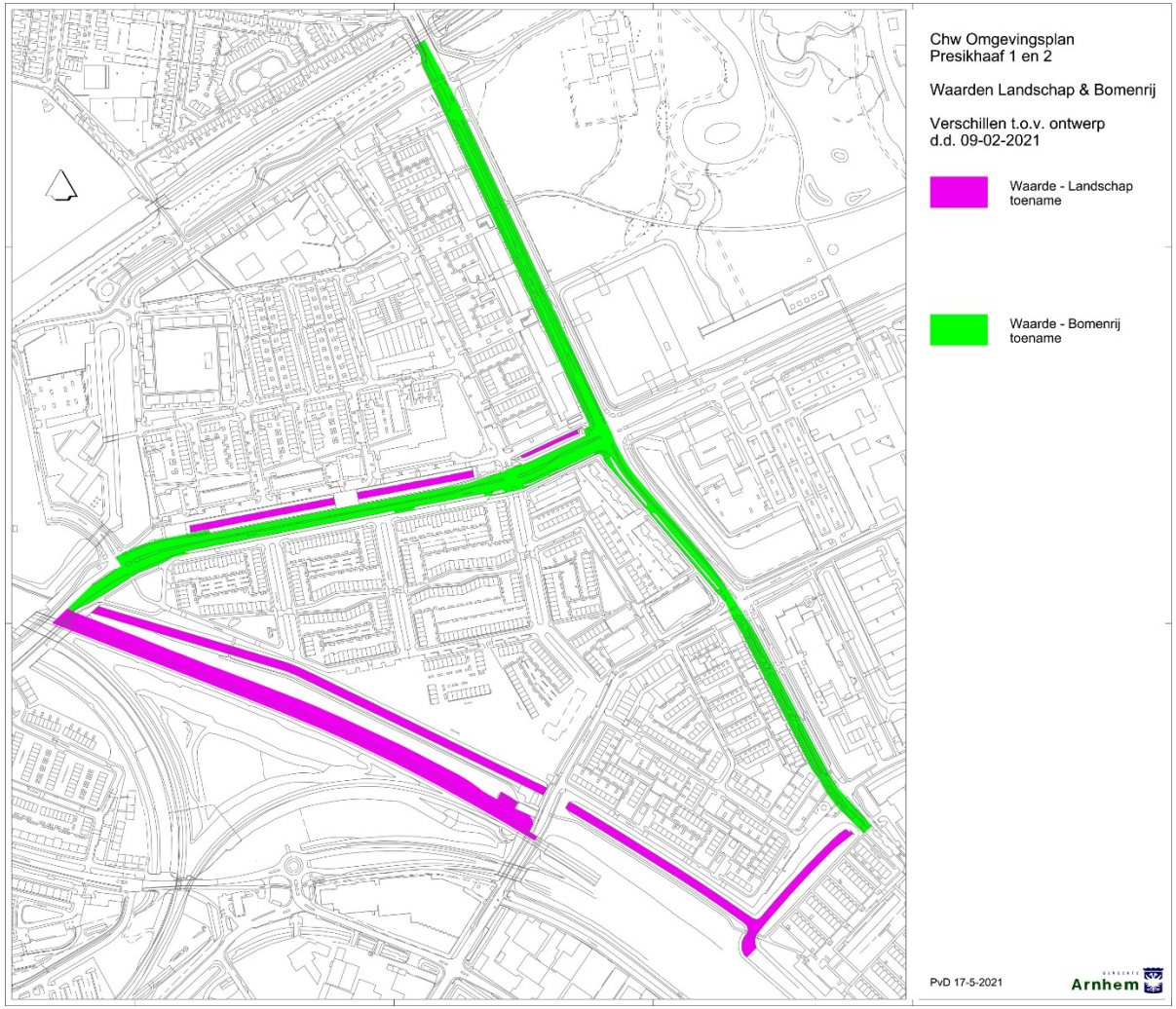

Afbeelding 1

Bijlage 1 bij het besluit van de gemeenteraad van Arnhem tot vaststelling van 'Chw Omgevingsplan Presikhaaf 1 en 2'

Wijzigingenoverzicht omgevingsplan 'Chw Omgevingsplan Presikhaaf 1 en 2'

Zaaknummer: 571083

18 MAART 2021

2021-1002800+

Liander

Locatiecode 2NA8120, Postbus 50, 6920 AB Duiven

Aangetekend

Gemeenteraad Arnhem
Postbus 9029
6800 EL Arnhem

Bezoekadres
Dijkgraaf 4
6921 RL Duiven
Postadres
Locatiecode 2NA8120
Postbus 50
6920 AB Duiven
Telefoon 088 542 6444

info@liander.nl
www.liander.nl

[redacted]

Datum
17 maart 2021
Ons kenmerk
RLI-1305/20210006

Betreft
Zienswijze ontwerp-omgevingsplan 'Presikhaaf 1 en 2'

Geachte heer/mevrouw,

Namens Liander N.V. maken wij u hierbij een zienswijze kenbaar op het ontwerp-omgevingsplan 'Presikhaaf 1 en 2' van de gemeente Arnhem (hierna: het ontwerp).

Liander N.V. is eigenaar van een 50kV verbinding in het plangebied van het ontwerp en is daarmee belanghebbend.

Zienswijze
Liander N.V. is als regionale netbeheerder onder andere belast met het beheer, het onderhoud en de instandhouding van het hoogspanningsnet met een spanningsniveau tot en met 50 kV. Om deze taak uit te voeren, is het van belang dat de ligging van kabelverbindingen planologisch wordt veiliggesteld. Daarnaast dient het tracé van de kabelverbindingen gevrijwaard te blijven van (nieuwe) ruimtelijke ontwikkelingen en activiteiten die van negatieve invloed kunnen zijn op de functionaliteit van de kabelverbindingen.

In het plangebied ligt een 50kV-kabelverbinding, zie afbeelding 1a. Het tracé van de kabelverbinding is niet voorzien van planregels waarmee gebruiksbeperkingen worden gesteld aan de grond.

Wij verzoeken u het ontwerp zodanig aan te passen dat aan de grond, waarin de beschermingszone van de 50kV-kabelverbinding ligt, en niet in eigendom zijn van Liander N.V., voorzien wordt van passende bouwregels en een omgevingsvergunningstelsel voor het uitvoeren van een werk of werkzaamheden, ter bescherming van de kabelverbinding.

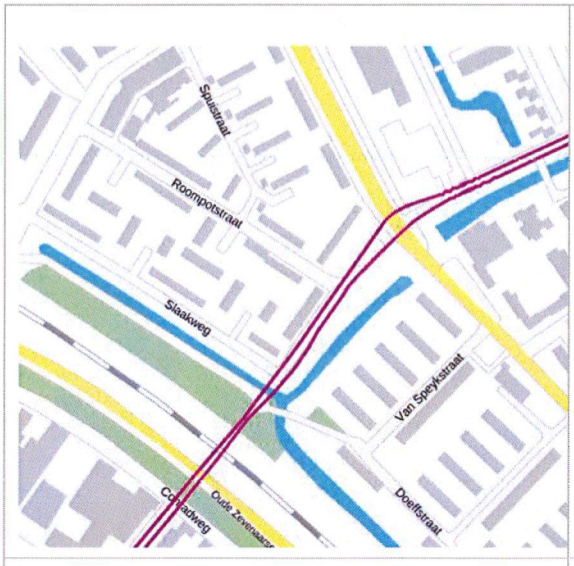

Afbeelding 1a: Schematische locatie van de 50 kV kabel (roze lijn)

Afbeelding 1b: Uitsnede ontwerp met locatie van de 50 kV kabel (roze lijn)

Conclusie
Wij verzoeken u het ontwerp zodanig aan te passen dat tegemoet wordt gekomen aan het beschreven voorstel. Wij zijn graag bereid om deze zienswijze mondeling nader toe te lichten en met u mee te denken.

Heeft u nog vragen naar aanleiding van deze brief of over ruimtelijke ontwikkelingen? Neem dan gerust contact met ons op door een e-mail te sturen naar ro.loket@liander.nl. We zullen dan binnen drie werkdagen contact met u opnemen.

Met vriendelijke groet,
Liander N.V.

[redacted]

Liander

Post op rekening

R NL Aangetekend G-A-1

Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas

postnl

3SRRC13711695

[redacted]

Is deze post niet voor u bestemd?
Wilt u dan onderstaande gegevens invullen en alstublieft dit poststuk geheel terugsturen. Vermeld op de voorzijde van de envelop alstublieft 'retour afzender'. U hoeft geen postzegel te plakken.

Reden retourzending poststuk (graag aankruisen wat van toepassing is)

- O Geadresseerde is onbekend op dit adres
- O Geadresseerde is overleden
- O Geadresseerde is inmiddels verhuisd naar:

Straat _____ Huisnummer _____

Postcode _____ Woonplaats _____

Wij stellen uw medewerking zeer op prijs.

De gemeenteraad van Arnhem
Postbus 9029
6800 EL ARNHEM

Onderwerp : Zienswijze ontwerpbestemmingsplan Presikhaaf 1 en 2
Datum : 21 maart 2021

Geachte gemeenteraadsleden,
Op 9 februari 2021 kwam een bewoner van Presikhaaf 1 er bij toeval achter dat binnen de gemeente gewerkt werd aan het opstellen van een nieuw bestemmingsplan voor ons woongebied. Het ontwerp-omgevingsplan / -bestemmingsplan Presikhaaf 1 en 2 stond op overheid.nl!
Er was hierover met geen woord gesproken met bewoners. Er werd zelfs niet verteld dat het in procedure was gegaan. Sterker nog, navraag bij de gemeente leerde dat er overleg is geweest met het Team leefomgeving en het opbouwwerk en dat zij overleg met bewoners niet nodig vonden omdat er toch alleen maar de huidige situatie in vastgelegd zou worden.

De gemeente is op de hoogte dat in artikel 3.2 van de Awb wordt geschreven dat bij de voorbereiding van een besluit het bestuursorgaan de nodige kennis vergaart omtrent de relevante feiten en de af te wegen belangen. Het gemeentebeleid is er ook op gericht samen met de inwoners de stad leefbaar te maken en te houden.
Gemeenteraadsleden, kunt u ons vertellen waarom de bewonersgroep van Presikhaaf 1 niet betrokken werd bij het opstellen van dit omgevingsplan / bestemmingsplan?

Bij bestudering van het omgevingsplan / ontwerpbestemmingsplan blijkt het volgende:
De Omgevingswet die in 2022 inwerking zal treden vraagt om meer samenhang en transparantie in de regels voor de fysieke leefomgeving. Dat wil de gemeente bereiken door de komende jaren toe te werken naar één omgevingsplan voor de hele gemeente.
Een eerste stap is nu het actualiseren en technisch op orde brengen van de verouderde bestemmingsplannen van Presikhaaf 1 en 2 en samen te brengen in het voorliggende ontwerpplan. Alle bestemmingsplannen voor Presikhaaf 1 zijn ouder dan 10 jaar, dus sowieso allemaal aan vernieuwing toe.

Het plangebied van Presikhaaf 1 en 2 wordt omschreven als het gebied dat begrensd wordt door de spoorlijn Arnhem – Zutphen aan de noordzijde, de Laan van Presikhaaf aan de oostzijde, de Slaakweg aan de zuidzijde en de spoorlijn Arnhem – Zevenaar aan de westzijde. De contour van Presikhaaf 1 is al te zien op een plankaart uit 1949 (zie bijlage 1).
Maar in de toelichting en op de plankaart blijkt dat het plangebied een andere contour heeft gekregen. Presikhaaf 1 is in tweeën geknipt en er wordt een grens getrokken door de Maaslaan. Een groot deel van Presikhaaf 1 wordt niet in het ontwerp-omgevingsplan / - bestemmingsplan opgenomen. Kort geleden nog hebben wij met de gemeente gesproken over op welke manier Presikhaaf 1 weer zoveel mogelijk een eenheid gaat vormen nu de bestemming industrie voor een deel van ons woongebied vervalt en een aantal ontwikkelingen voor die locatie staan te dringen om voorrang.
In dit ontwerp-omgevingsplan wordt bij punt 2.2.3 Waarborging opzet in omgevingsplan, geschreven: *De ruimtelijke structuur wordt beschermd omdat alle fysiek aanwezige onderdelen In Presikhaaf1 zoals woningen, andere gebouwen/bouwwerken, wegen, groenvoorzieningen en mogelijk aanwezige leidingen, zijn vastgelegd op de verbeelding en in de regels. In de regels staan welke functies en activiteiten van toepassing zijn en waarvoor het gebruikt mag worden, wat er (aan)gebouwd en/of gesloopt mag worden, maar ook wat er niet mag. De verbeelding en de regels zijn juridisch bindend en hierdoor is het stedenbouwkundige CIAM-gedachtegoed gewaarborgd, aangezien alle fysieke onderdelen die hiervan deel uitmaken, zijn vastgelegd.'*

Gemeenteraadsleden, kunt u ons vertellen waarom een groot deel van Presikhaaf 1 niet in dit omgevingsplan / bestemmingsplan wordt opgenomen?

Als wij bij het opstellen van dit document betrokken waren geweest hadden wij kunnen vertellen dat:
- de helft van de locatie die op afbeelding 4 als beheergebied staat aangegeven het eerste grootschalige sloop- en nieuwbouwproject is. In Presikhaaf 1 werd in 1996 al begonnen met herontwikkeling door sloop van een groot aantal flats om de nieuwbouw van de Groene Kamer mogelijk te maken.
- de Maaslaan geen wijkontsluitingsweg meer is sinds de Maaslaan in 2002 afgesloten werd. Sindsdien loopt de ontsluiting aan de westkant van Presikhaaf 1 via de Eemslaan – Merwedestraat en aan de oostkant via de Waalstraat en Zoomstraat.
- de moskee en het woonwagenkampje in Presikhaaf 1 in dit ontwerp-omgevingsplan /- bestemmingsplan geen 'functie' toegewezen krijgen.
- onder punt 2.4.1 wordt geschreven dat ingezet wordt op goede luchtkwaliteit. Wij zouden graag gesproken hebben over op welke manier / met welke middelen de gemeente Arnhem inzet op een goede luchtkwaliteit. In Presikhaaf 1 wonen wij in de directe nabijheid van Industrieterrein Arnhem Noord, een industrieterrein met de zwaarste categorie industrieën. Wij maken ons zorgen over de luchtkwaliteit.
- ons niet bekend is wat bij punt 2.6 verstaan wordt onder de Arnhem-Oost aanpak en wat dat zou betekenen voor Presikhaaf 1. Wij weten wel dat er al zo'n 20 jaar gesproken wordt over Spoorzone-Oost ofwel de aanleg van een ongelijkvloerse kruising van de spoorlijnen Arnhem-Zutphen en Arnhem-Zevenaar. Juist omdat er kennelijk nog helemaal geen zicht is

op het tijdstip van de aanleg en het nog wel 20 jaar kan duren, denken wij dat het van groot belang is dat de (on)mogelijkheden voor deze locatie in afstemming op elkaar worden vastgelegd zodat voorkomen wordt dat een groot deel van Presikhaaf 1 versnipperd ontwikkeld wordt.
- in tegenstelling tot wat geschreven wordt bij punt 3.3.2 zijn wij wel bekend zijn met aanvragen voor uitbreiding van de Dekamarkt en dat de procedure daarvoor moeizaam verloopt.
- wij ons afvragen waarom buurtwinkelcentrum Vrij Nederlandstraat op een lijst met kansarme buurtsteunpunten is gezet in plaats van dat er ingezet wordt op behoud en ondersteuning van deze goedlopende winkels in het belang van leefbaarheid van ons woongebied.
- wij bij punt 3.4.4 voorstellen de structuurdragende bomenrij van de Maaslaan in dit omgevingsplan / bestemmingsplan met de waarde 'structuurdragende bomenrij' op te nemen en te beschermen. En als zodanig op te nemen in de groenvisie.
- handhaving, zoals beschreven bij punt 3.6, van cruciaal belang is voor de leefbaarheid in Presikhaaf 1.

Wij zouden graag alsnog met de opstellers van dit ontwerp-omgevingsplan / -bestemmingsplan in gesprek gaan over de inhoud van dit document.
Een vriendelijke groet,
Namens Werkgroep Woonomgeving Presikhaaf 1,

[redacted]

Werkgroep Woonomgeving Presikhaaf 1

[redacted]

Bijlage: Plankaart gewijzigd part. uitbreidingsplan Presikhaaf 1

cc.: [redacted] wethouder Martien Louwers

Bijlage 1

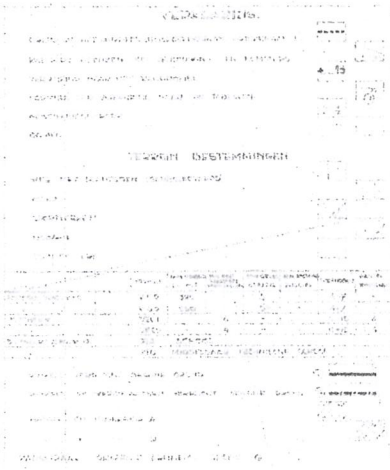

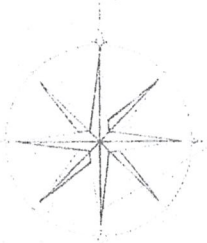

GEMEENTE WERKEN ARNHEM
STEDEBOUWK AFD
GEWIJZIGD DMV UITBREIDINGSPL
DUPLICAAT

Afgiftebewijs

Gemeente Arnhem

Naam: [redacted]

Adres:

Woonplaats:

Afgegeven documenten:

Datum van afgifte:

Document/kenmerk:

In ontvangst genomen door:

Handtekening baliemedewerker:

In ontvangst genomen door DIV/Naam en paraaf:

Datum en tijd in ontvangstname: _____

Arnhem GEMEENTE

MIX
Envelope from responsible sources
FSC® C019249
FSC
www.fsc.org

Zaaknummer: 571083

Bijlage 3b ONDERDEEL UITMAKEND VAN HET RAADSVOORSTEL
Zienswijzennota
Omgevingsplan 'Chw Omgevingsplan Presikhaaf 1 en 2

Geanonimiseerd

Zaaknummer: 571083

Zienswijzenota behorende bij het raadsvoorstel tot vaststelling van het omgevingsplan 'Chw Omgevingsplan Presikhaaf 1 en 2'

Het omgevingsplan voor Presikhaaf 1 en 2 heeft in ontwerp ter inzage gelegen van 9 februari 2021 tot en met 22 maart 2021.

Naar aanleiding van de terinzagelegging zijn twee zienswijzen tegen het omgevingsplan ingediend. Deze zienswijzennota maakt onderdeel uit van het raadsvoorstel tot vaststelling van dit omgevingsplan. Onder A. is het overzicht opgenomen van de indieners van de zienswijzen. In onderdeel B. worden de zienswijzen samengevat en volgt de gemeentelijke reactie en een conclusie.

A. Overzicht indieners zienswijzen

Nr.				
1	[redacted]	[redacted]	[redacted]	[redacted]
2	[redacted]	[redacted]	[redacted]	[redacted]

B. Beantwoording zienswijzen omgevingsplan

In dit hoofdstuk zijn de zienswijzen op het ontwerpomgevingsplan samengevat en van een reactie voorzien. In die gevallen dat een zienswijze gegrond wordt verklaard en dit leidt tot aanpassing van het omgevingsplan wordt dit expliciet aangegeven. Volledigheidshalve wordt opgemerkt dat in deze zienswijzennota de ingediende zienswijzen samengevat worden weergegeven. Dat deze zienswijzen zijn samengevat betekent niet dat bepaalde zienswijzen niet of niet volledig betrokken zijn in de (belangen)afweging. Alle ingediende zienswijzen inclusief eventuele bijlagen zijn in de (belangen)afweging betrokken.

	Samenvatting zienswijze	**Reactie gemeente**
1.	Indiener geeft aan dat zij als regionale netbeheerder onder andere is belast met het beheer, het onderhoud en de instandhouding van het hoogspanningsnet met een spanningsniveau tot en met 50 kV. Om deze taak uit te voeren, is het van belang dat de ligging van kabelverbindingen planologisch wordt veiliggesteld. Daarnaast dient het tracé van de kabelverbindingen gevrijwaard te blijven van (nieuwe) ruimtelijke ontwikkelingen en activiteiten die van negatieve invloed kunnen zijn op de functionaliteit van de kabelverbindingen. Het verzoek is om het ontwerp zodanig aan te passen dat aan de grond, waarin de beschermingszone van de 50kV-kabelverbinding ligt, en niet in eigendom zijn van Liander N.V., voorzien wordt van passende bouwregels en een omgevingsvergunningstelsel voor het uitvoeren van een werk of werkzaamheden, ter bescherming van de kabelverbinding.	Het is niet gebruikelijk 50 kV leidingen op de verbeelding aan te geven. Dit gebeurt alleen met planologisch relevante kabels en leidingen, zoals een 150 kV of een 360 kV leiding. Voor werkzaamheden boven of nabij leidingen is altijd een KLIC- melding nodig. Daarmee is de leiding voldoende beschermd. Conclusie: wij stellen u voor niet in te stemmen met deze zienswijze.
2.	1. Er heeft over dit omgevingsplan geen communicatie plaatsgevonden met de bewoners. De gemeente is op de hoogte dat in artikel 3.2 van de Awb wordt geschreven dat bij de voorbereiding van een besluit het bestuursorgaan de nodige kennis vergaart omtrent de relevante feiten en de af te wegen belangen. Het gemeentebeleid is er ook op gericht samen met de inwoners de stad leefbaar te maken en te houden. Waarom is de officiële bewonersgroep van Presikhaaf 1 niet betrokken bij het opstellen van dit omgevingsplan / bestemmingsplan?	1. Het Chw omgevingsplan Presikhaaf 1 en 2 is een technische omzetting van de bestemmingsplannen die nu voor deze gebieden gelden. Het omgevingsplan maakt geen nieuwe ontwikkelingen mogelijk. Bij elk plan wordt er in overleg met het Team Leefomgeving gekeken op welke wijze de buurt erbij betrokken moet worden. Gezien het doel van het omgevingsplan is ingeschat dat actieve participatie/communicatie niet nodig zal zijn. Het is wel gebruikelijk dat het wijkplatform of de werkgroep van een wijk wordt geïnformeerd over een nieuw bestemmingsplan/omgevingsplan. Ook indien dit plan geen nieuwe ontwikkelingen mogelijk maakt. Dat is bij dit plan helaas niet gebeurd en dat had wel gemoeten. Er heeft na het indienen van de zienswijzen een gesprek met de werkgroep Presikhaaf 1 plaatsgevonden waarbij hiervoor excuses zijn aangeboden. Verder is op deze afspraak ter plekke de zienswijze besproken.

	2. Bij bestudering van het omgevingsplan / ontwerpbestemmingsplan blijkt het volgende: De Omgevingswet die in 2022 inwerking zal treden vraagt om meer samenhang en transparantie in de regels voor de fysieke leefomgeving. Dat wil de gemeente bereiken door de komende jaren toe te werken naar één omgevingsplan voor de hele gemeente. Volgens de toelichting is de eerste stap in voorbereiding naar de Omgevingswet (en meer samengang en transparantie in regels) het actualiseren en technisch op orde brengen van de verouderde bestemmingsplannen van Presikhaaf 1 en 2. Alle bestemmingsplannen voor Presikhaaf 1 zijn ouder dan 10 jaar, dus sowieso allemaal aan vernieuwing toe. 3. Het plangebied van Presikhaaf 1en 2 wordt omschreven als het gebied dat begrensd wordt door de spoorlijn Arnhem - Zutphen aan de noordzijde, de Laan van Presikhaaf aan de oostzijde, de Slaakweg aan de zuidzijde en de spoorlijn Arnhem - Zevenaar aan de westzijde. De contour van Presikhaaf 1 is al te zien op een plankaart uit 1949. In dit Omgevingsplan is maar de helft van de wijk Presikhaaf 1 meegenomen. Het is onduidelijk waarom een groot deel van Presikhaaf 1 niet in dit omgevingsplan / bestemmingsplan wordt opgenomen?	2. Het gaat om het actualiseren van bestemmingsplannen die technisch niet op orde zijn. Als alle plannen technisch op orde zijn, vormen deze plannen vanaf 1-1-2022 één omgevingsplan van rechtswege. Dit plan is dan ook digitaal makkelijk raadpleegbaar. De oudere plannen voldoen technisch niet aan de voorwaarden om vanaf 1-1-2022 in het DSO (Digitaal Stelsel Omgevingsrecht) interactief raadpleegbaar te zijn. Ter aanvulling. De verplichting om bestemmingsplannen ouder dan 10 jaar te herzien is op 1 juli 2018 uit de Wet ruimtelijke ordening (Wro) gehaald. De afschaffing van de actualiseringsplicht is beperkt tot plannen die op www.ruimtelijkeplannen.nl raadpleegbaar zijn. Voor de plannen die dat niet zijn blijft de actualiseringsplicht in de Wro van kracht. 3. De beschrijving van de begrenzing in de toelichting waarnaar wordt verwezen is de begrenzing van het Omgevingsplan. Het gaat niet om de begrenzing van de wijk. De begrenzing van de wijk kan anders zijn. Vanwege de volgende redenen is gekozen voor de begrenzing van dit Omgevingsplan: - De begrenzing van het geldende bestemmingsplan Presikhaaf 1 (vastgesteld in 2006) is aan de zijde van de Maaslaan overgenomen. - Het hierboven genoemde bestemmingsplan voor Presikhaaf 1 is technisch verouderd en is niet op de landelijke website www.ruimtelijkeplannen.nl te raadplegen. Dit is slecht voor de dienstverlening. Daarnaast is het plan daardoor niet geschikt om onderdeel uit te maken van het Omgevingsplan van rechtswege indien de omgevingswet in werking is getreden. Dit is de aanleiding om dit bestemmingsplan te herzien. Het bestemmingsplan Merwedeterrein is in werking getreden in 2009 en voldoet technisch aan de eisen om op te gaan in het omgevingsplan van rechtswege. Dit plan is ook raadpleegbaar op www.ruimtelijkeplannen.nl. - Voor het Merwedeterrein is een visie opgesteld en die is in behandeling bij de gemeenteraad. De exacte ontwikkeling van het terrein is onduidelijk. Op het moment dat de ontwikkelingen duidelijk zijn, zal dit ook juridisch middels een bestemmingsplan/omgevingsplan geregeld worden. Er is dus vanuit praktische overweging gekozen voor deze begrenzing en er liggen geen ruimtelijke redenen aan ten grondslag. Het feit dat een gebied in een ander bestemmingsplan valt, betekent niet dat er geen ruimtelijke relatie tussen gebieden is. Indien de omgevingswet in werking treedt, is er sprake van één Omgevingsplan van rechtswege. De grenzen tussen

		bestemmingsplannen vervallen dan. Het gebied Presikhaaf 2 is ook meegenomen omdat hier nu meerdere bestemmingsplannen gelden. Technisch was het niet nodig om deze mee te nemen.
	4. In Presikhaaf 1 werd in 1996 al begonnen met herontwikkeling door sloop van een groot aantal flats om de nieuwbouw van de Groene Kamer mogelijk te maken. Deze eerste grootschalige sloop- en nieuwbouw is niet opgenomen op afbeelding 4.	4. Het klopt dat de Groene Kamer ook een herontwikkeling is. Het kaartje heeft echter betrekking op de ontwikkelingen die plaats hebben gevonden naar aanleiding van het Ontwikkelingsplan Presikhaaf. De Groene Kamer is een oudere ontwikkeling en maakte geen onderdeel uit van het Ontwikkelingsplan.
	5. De Maaslaan geen wijkontsluitingsweg is meer sinds de Maaslaan in 2002 afgesloten werd. Sindsdien loopt de ontsluiting aan de westkant van Presikhaaf 1 via de Eemslaan - Merwedestraat en aan de oostkant via de Waalstraat en Zoomstraat.	5. De tekst is aangepast
	6. De moskee en het woonwagenkampje in Presikhaaf 1 krijgen in dit ontwerp-omgevingsplan /- bestemmingsplan geen 'functie' toegewezen.	6. De moskee en het woonwagenkamp vallen buiten het plangebied en zijn daarom niet genoemd bij de opsomming.
	7. Onder punt 2.4.1 wordt geschreven dat ingezet wordt op goede luchtkwaliteit. De vraag is op welke manier / met welke middelen de gemeente Arnhem inzet op een goede luchtkwaliteit. In Presikhaaf 1 wonen de bewoners in de directe nabijheid van Industrieterrein Arnhem Noord, een industrieterrein met de zwaarste categorie industrieën. Er zijn zorgen over de luchtkwaliteit.	7. De bronnen voor luchtkwaliteit zijn gelegen buiten het plangebied. Het gaat om een beherend omgevingsplan dat de bestaande situatie vastlegt. De gemeente Arnhem is aangesloten op het Schone Luchtakkoord. Voor meer informatie zie: Vervoer en schone lucht - Gemeente Arnhem.
	8. Het is niet bekend wat bij punt 2.6 verstaan wordt onder de Arnhem-Oost aanpak en wat dat zou betekenen voor Presikhaaf 1.	8. Meer informatie over de Arnhem-Oost aanpak is te vinden via: Arnhem-Oost aanpak - Gemeente Arnhem
	9. In tegenstelling tot wat geschreven wordt bij punt 3.3.2 speelt er wel een aanvraag voor uitbreiding van de Dekamarkt.	9. Er is een aanvraag voor een interne verbouwing van de Dekamarkt bij de Omgevingsdienst ingediend. Het gaat hier niet om een uitbreiding en dit heeft geen gevolgen voor het omgevingsplan.
	10. Waarom staat het buurtwinkelcentrum aan de Vrij Nederlandstraat op een lijst met kansarme buurtsteunpunten? Waarom wordt er niet ingezet op behoud en ondersteuning van deze goedlopende winkels in het belang van leefbaarheid van ons woongebied?	10. Dit is opgenomen in het door de gemeenteraad vastgestelde 'Detailhandelsbeleid'. In dit omgevingsplan is het buurtwinkelcentrum positief bestemd en het kan op de huidige wijze blijven functioneren.
	11. Het voorstel is om de bomenrij van de Maaslaan in in dit omgevingsplan / bestemmingsplan te beschermnen met de waarde 'structuurdragende bomenrij'. En als zodanig op te	11. Het gebied langs de Maaslaan maakt onderdeel uit van de groene ecozone rondom Presikhaaf 1 en 2 (zie onderstaande afbeelding). Deze groene zone is bestemd als 'Park' en de bomen zijn beschermd met een

	nemen in de groenvisie. 12. Handhaving, zoals beschreven bij punt 3.6, is van cruciaal belang voor de leefbaarheid in Presikhaaf 1. Tijdens de afspraak in de wijk over de ingediende zienswijze is nog een onderwerp genoemd dat niet in de schriftelijke zienswijze waren opgenomen. Het gaat om: 13. Er is sprake van een onveilige verkeerssituatie op de Eemslaan en de Merwedestraat. Deze wegen vormen nu een belangrijke verbinding tussen de Velperweg en de Ijssellaan maar zijn hier niet naar ingericht. Daarnaast wordt de weg ook door veel kinderen gebruikt die naar de Jozef Sartoschool fietsen. Er zijn al jaren plannen voor een nieuwe aansluiting van het Marsdiep naar de Vosdijk. Dit zal de situatie enorm verbeteren.	vergunningsplicht. Een waarde 'structuurdragende bomenrij' hier nog aan toevoegen is niet nodig. 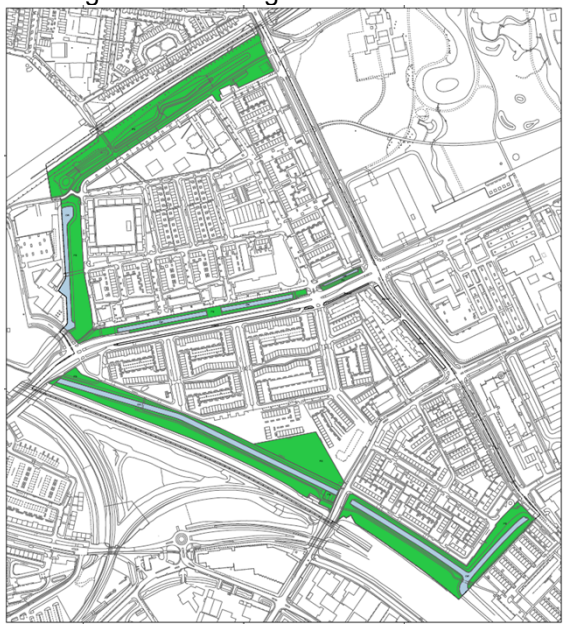 12. Het college deelt dit standpunt. 13. Dit gebied valt buiten de grenzen van het omgevingsplan. De opmerking is ook gemaakt in het kader van de Visie Merwedeterrein. Bij de beantwoording van de reacties is hierop gereageerd. Er is aangegeven dat er op korte termijn kansen zijn voor verbetering van de verkeersveiligheid bij een mogelijke aanleg van de snelfietsroute, vanuit het op te stellen ontwikkelperspectief in het kader van de versnellingsopgave uit de woondeal en het onderzoek naar tijdelijke invulling met flexibele woonvormen.

<u>Conclusie: het college adviseert om het omgevingsplan naar aanleiding van de zienswijzen niet te wijzigen.</u>

Zaaknummer: 571083

Vaststelling Omgevingsplan Presikhaaf 1 en 2

Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	Bouwkamp

Resultaat van bespreking:

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Van der Laak (AC), Van Plateringen (Arnhemse Ouderen Partij), Zijlstra (CU), Visser (PvdA), Maref (VVD), Prinsen (GL), Loor (D66), Groot (CDA) en De Groot (PvdD) .
De fracties van DENK/Verenigd Arnhem, PVV en SP waren niet bij de beraadslaging aanwezig.

Bespreking
De beraadslaging bestond uit een meningsvormende (1) fase.

Toezegging
De portefeuillehouder zal de raadskamer informeren in antwoord op de vraag van de heer De Groot betreffende de als nummer 6 in het wijzigingenoverzicht opgenomen wijziging.

Conclusie
De meningsvorming 1 is afgerond. Een meningsvormende ronde 2 is niet benodigd. Het voorstel kan als hamerstuk op de agenda van de besluitvormende raadsvergadering worden geplaatst.

De raadsadviseur,

Jozef Kersten

De voorzitter,

Mattijs Loor

Politieke Avond

Dossiernummer	2810
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	15 september 2021
Agendapunt	7.WG
Omschrijving	20.30 uur - 21.45 uur: Verordening bodemenergie Arnhem Binnenstad e.o. 2021

Geagendeerd	Vergaderdatum
Politieke Avond	**15 september 2021**
Politieke Avond	29 september 2021

Titel/onderwerp: # Verordening bodemenergie Arnhem Binnenstad e.o. 2021

Raadsadviseur: K. Vons Telefoonnr: 377 4087 Katinka.Vons@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Mela Spijker
Portefeuillehouder:	C. Bouwkamp	Telefoonnr:	3774315
		E-mailadres:	Mela.Splinter@arnhem.nl
Doel activiteit	Informerend (I) & Meningsvormend (M1)		
Toelichting	**Inhoud** Het voorliggende raadsvoorstel ziet toe dat indien er in de toekomst een grote vraag naar bodemenergie zal zijn, de mogelijkheid er is een interferentiegebied aan te wijzen. Het wijzigingsbesluit bodemsystemen en het Besluit Omgevingsrecht bieden de gemeente de mogelijkheid om via een verordening een interferentiegebied aan te wijzen, indien er in de toekomst een grote vraag naar bodemenergie zal zijn. Het vaststellen van de verordening is een bevoegdheid van de raad. **Financiën** De totale toetsingskosten van circa € 5.000, - worden gedekt uit het reguliere budget van het programma NemiA. **Participatie** Het Bodemenergieplan is opgesteld i.s.m. de Provincie. De verordening is eveneens opgesteld in overleg met de Provincie (afbakening gebied). Overige instanties zijn niet betrokken, omdat vooraf niet inzichtelijk is wie dat zullen zijn.		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Start en afronding van de informatieve fase, start van de meningsvormende (M1) fase en besluit over vervolgbehandeling.		
Spreekrecht publiek	Ja		
Behandeladvies	<u>Informerende fase</u> Het is mogelijk voor insprekers om de gemeenteraad toe te spreken over dit onderwerp. Hiervoor heeft zich op dit moment nog geen insprekers aangemeld. <u>Vergaderorde M1</u> Er wordt in twee termijnen vergaderd. - Iedere fractie heeft twee termijnen, waarin meningen kunnen worden verkondigd of politieke vragen kunnen worden gesteld. - De portefeuillehouder reageert na een termijn van de raad als alle fracties aan het woord zijn geweest. De portefeuillehouder beantwoordt de gestelde vragen, waarbij hij of zij antwoorden kan samenvoegen waardoor herhaling van vrijwel overeenkomstige punten achterwege blijft. De voorzitter ziet erop toe dat de beantwoording van de wethouder ter zake is en in gaat op de gestelde vragen. - Interrupties (in de vorm van een korte vraag of opmerking zonder inleiding) zijn in alle termijnen toegestaan. Zoals altijd kan de voorzitter interrupties beperken. Uitkomst van de Meningsvormende (MI) behandeling kan zijn: 1. Partijen zijn het eens, het voorstel wordt doorgeleid naar de besluitvormende fase 2. Partijen zijn het niet (volledig) eens en overwegen moties en/of amendementen. Het voorstel wordt doorgeleid naar de fase Meningsvorming 2, waar deze besproken zullen worden.		
Bijlagen			

Raadsvoorstel "Verordening bodemenergie Arnhem Binnenstad e.o. 2021"			
Bijlage 1 - Bijlage bij verordening: Kaart interferentiegebied en toelichting			
Bijlage 2 - Bodemenergieplan Arnhem Binnenstad e.o. 31 mei 2021			

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 552881

Onderwerp: Verordening bodemenergie Arnhem Binnenstad e.o. 2021

Voorstel

1. De Verordening Bodemenergie Binnenstad en omgeving 2021 vast te stellen

Inleiding

Arnhem wil in 2050 onafhankelijk zijn van fossiele energiebronnen, zoals aardgas en steenkool. Dit betekent onder meer dat er alternatieven gevonden moeten worden voor aardgas, waarmee nu nog ruim 90% van de woningen en gebouwen van warmte wordt voorzien. Dit is beschreven in het programma New energy made in Arnhem 2020-2030. De Raad heeft in april 2019 in de Arnhemse aanpak voor de wijkgerichte energietransitie als uitgangspunt vastgesteld: *'De meest duurzame oplossing gaat voor. Minder duurzame bronnen zijn tijdelijk en decentrale bronnen hebben de voorkeur".* Bodemenergie is een dergelijke decentrale, duurzame bron voor nieuwbouw en voor bestaande bouw.

Bodemenergie is het gebruik van warmte en koude uit de ondergrond tot 500m-mv. Er wordt onderscheid gemaakt in open of gesloten bodemenergiesystemen. Bij een open bodemenergiesysteem wordt warmte en koude opgeslagen in een watervoerend pakket. In de zomer wordt uit de koude bron koud grondwater opgepompt, waarmee gekoeld wordt. Het opgewarmde water wordt teruggepompt in de warme bron. In de winter wordt dit proces omgedraaid. De provincie is bevoegd gezag voor de vergunningen van de open systemen.
Bij gesloten bodemenergiesystemen wordt geen grondwater opgepompt, maar wordt thermische energie aan de bodem onttrokken of toegevoegd door middel van geleiding via bijvoorbeeld gesloten bodemlussen. De gemeente is bevoegd gezag voor de gesloten systemen.

In het plangebied "Arnhem Binnenstad en omgeving" is een grote (toekomstige) vraag naar bodemenergie, waarbij het risico bestaat dat de bodemenergiesystemen elkaar negatief beïnvloeden waardoor de energiepotentie van de bodem niet maximaal wordt ingezet. Het Wijzigingsbesluit bodemenergiesystemen en het Besluit omgevingsrecht bieden de gemeente de mogelijkheid om via een verordening een interferentiegebied aan te wijzen. Door deze aanwijzing worden ook de gesloten bodemenergiesystemen (< 70kW) binnen dit gebied vergunningplichtig. Binnen het interferentiegebied kunnen de open en gesloten bodemenergiesystemen worden geordend en kan de warmte- en koudepotentie van de bodem in dit gebied zo efficiënt mogelijk worden benut. Het vaststellen van de verordening met het interferentiegebied is een bevoegdheid van de Raad. Het college legt in een bodemenergieplan voor het gebied de uitgangspunten van de ordening en de bijbehorende beleidsregels vast. In de toelichting van de verordening zijn de begrippen uitgelegd en is meer achtergrondinformatie gegeven.
Om bodemenergie goed in te kunnen zetten in de energietransitie, is het van belang dat de verordening met het interferentiegebied nu wordt vastgesteld.

Arnhem GEMEENTE

Beoogd effect

Bijdragen aan de CO2-reductie doelstellingen van het programma New energy made in Arnhem 2020-2030 en de warmtetransitie in Arnhem.

Argumenten

1.1 Hiermee wordt de bodem optimaal ingezet voor bodemenergie.

Ondergronds kunnen bodemenergiesystemen (open en gesloten) elkaar beïnvloeden en in de weg zitten. Bij de aanleg van nieuwe bodemenergiesystemen moet rekening gehouden worden met de bodemenergiesystemen die al in de buurt liggen. Het is echter niet verplicht om ook rekening te houden met toekomstige systemen. Als alleen wordt gekeken naar de beste opbrengst voor het eigen bodemenergiesysteem, bestaat de mogelijkheid dat er voor toekomstige systemen geen ruimte is en dat de bodem niet optimaal wordt gebruikt als energiebron. Vooral in gebieden met veel bouwontwikkelingen is daarom een goede ordening vooraf van belang.

Door de ligging van de bronnen vooraf te ordenen wordt de bodem optimaal ingezet voor bodemenergie en wordt de warmte- en koudepotentie van de bodem zo efficiënt en duurzaam mogelijk benut. Deze ordening kan zowel verticaal (scheiding van open en gesloten bodemenergiesystemen) als horizontaal (scheiding van warme en koude zones voor de open systemen) zijn. Een kaart met zonering van de bronnen wordt gebruikt voor de afstemming en inpassing van bodemenergiesystemen, waarbij de systemen elkaar mogelijk zelfs versterken in plaats van elkaar negatief beïnvloeden.

1.2 De verordening bodemenergie is nodig om regie te kunnen voeren.

De wet (Besluit omgevingsrecht) geeft de mogelijkheid om met een gemeentelijke Verordening interferentiegebieden aan te wijzen. Door het vastleggen van het interferentiegebied is er een juridische basis voor het ordenen van de bodemenergiesystemen in dit gebied. Binnen het interferentiegebied geldt een vergunningplicht voor kleinere gesloten bodemenergiesystemen, in plaats van de reguliere meldingsplicht. Voor de grotere gesloten systemen en de open systemen verandert de vergunningplicht niet (zie ook de toelichting bij de verordening).

Door de vergunningplicht is het mogelijk om regie te voeren op de bodemenergiesystemen. Vergunningaanvragen worden getoetst aan de algemene weigeringsgronden voor doelmatig gebruik van bodemenergie en voor het voorkomen van ontoelaatbare beïnvloeding (interferentie) met andere bodemenergiesystemen. In een interferentiegebied kan het college aanvullende beleidsregels vaststellen, ter invulling van de algemene weigeringsgronden voor de vergunning. In de beleidsregels wordt de ordening uitgewerkt, waarbij rekening wordt gehouden met de situatie in het gebied. In een interferentiegebied kan daarbij ook rekening gehouden worden met toekomstige bodemenergiesystemen in het gebied. De uitgangspunten en regels zijn opgenomen in het bodemenergieplan dat door het college is vastgesteld.

1.3 Via de verordening wordt de Binnenstad Arnhem e.o. aangewezen als interferentiegebied.

In de Binnenstad Arnhem en omgeving is een grote (toekomstige) vraag naar bodemenergie door de vele bouwontwikkelingen. Via de verordening wordt het plangebied "Binnenstad Arnhem en omgeving" aangewezen als interferentiegebied. Hierdoor worden ook de kleinere gesloten bodemenergiesystemen vergunningplichtig en wordt het mogelijk om regie te voeren op de ligging van de bodemenergiesystemen in het gebied (zie ook argument 1.2 en toelichting op de verordening).

In de "Structuurvisie Arnhem 2020, doorkijk 2040" is het gebied "Binnenstad Arnhem" aangewezen als gebied met grote drukte voor bodemenergie (zie structuurvisie paragraaf 2.5.3). Via het aanwijzen van het interferentiegebied wordt dit ook breder juridisch bindend vastgelegd. Het interferentiegebied "Arnhem Binnenstad en omgeving" is iets groter dan het plangebied in de structuurvisie, gebaseerd op de te verwachten ontwikkelingen in Arnhem West, Het Broek en het bedrijventerrein Rijnpark en de hier verwachte drukte in de ondergrond door inzet op bodemenergie.

Buiten het plangebied "Arnhem Binnenstad en omgeving" wordt voor bodemenergie op dit moment geen drukte verwacht. Daarom is hier nog geen regie nodig en is het aanwijzen van een interferentiegebied nog niet nodig.

Kanttekeningen en risico's

1.1 Kleine gesloten bodemenergiesystemen in het gebied worden vergunningplichtig.

Kleine gesloten bodemenergiesystemen (<70kW) kennen momenteel alleen een meldingsplicht. Door het aanwijzen van het interferentiegebied worden de kleine gesloten systemen binnen dit gebied vergunningplichtig. Deze vergunningplicht betreft een Omgevingsvergunning Beperkte Milieutoets (OBM). Een OBM geldt al voor de gesloten bodemenergiesystemen van 70kW en groter; deze vergunningplicht verandert niet. Ook voor de open systemen verandert de vergunningplicht niet.

De OBM betreft alleen de instemming met de aanleg van het bodemenergiesysteem en gaat niet over het gebruik van het systeem. Voor de OBM kunnen geen leges worden geheven. Er is sprake van een reguliere procedure met een beslistermijn van 8 weken (met maximaal 6 weken verlenging). Belanghebbenden kunnen tegen een besluit tot weigeren of verlenen van een OBM bezwaar en beroep indienen.

De vergunningplicht maakt het mogelijk om via regels de bodemenergiesystemen optimaal te ordenen en de systemen te beschermen tegen onderlinge negatieve beïnvloeding. In een interferentiegebied is het mogelijk om daarbij ook rekening te houden met toekomstige bodemenergiesystemen. Zonder aanwijzen van het interferentiegebied kan er geen regie gevoerd worden op de bodemenergiesystemen. In dat geval geldt "wie het eerst komt, het eerst pompt". Het risico bestaat dat de ondergrond dan niet optimaal ingezet wordt voor bodemenergie.

1.2 Zonder aanwijzen van het interferentiegebied kan geen regie worden gevoerd.

Zonder aanwijzen van het interferentiegebied kan er geen regie gevoerd worden op de bodemenergiesystemen. Er kan dan alleen rekening gehouden worden met de bestaande bodemenergiesystemen en niet met toekomstige systemen. In dat geval geldt "wie het eerst komt, het

eerst pompt". Het risico bestaat dan dat de ondergrond dan niet optimaal ingezet wordt voor bodemenergie. Door het aanwijzen van het interferentiegebied gelden de aanvullende beleidsregels en is regie wel mogelijk.

Participatie

- De aanwijzing van het interferentiegebied op basis van deze verordening en het Bodemenergieplan zijn afgestemd met de provincie en voldoen aan de regels zoals opgenomen in "Beleidsregels masterplannen bodemenergie Gelderland 2014". Bij het opstellen is rekening gehouden met de reeds aangelegde bodemenergiesystemen in het gebied.
- Omdat het niet mogelijk is om vooraf te weten wie initiatiefnemers van een toekomstig bodemenergiesysteem zijn, dit slechts een beperkte groep is en het interferentiegebied juist ter bescherming van deze initiatieven is, zijn deze belanghebbenden niet betrokken bij het bepalen van het interferentiegebied.

Financiën

Jaarlijks worden circa 5 aanvragen voor een omgevingsvergunning van een gesloten bodemenergiesysteem (OBM) verwacht. De kosten voor de toetsing bedragen circa € 1.000,- per stuk. Het heffen van leges is niet toegestaan bij een OBM. De totale toetsingskosten van circa € 5.000 worden gedekt uit het reguliere budget van het programma New energy made in Arnhem.

Uitvoering

- Na publicatie van de verordening en het interferentiegebied is de vergunningplicht voor de kleinere gesloten bodemenergiesystemen (<70kW) direct van kracht. Toetsing van de vergunningaanvragen in het interferentiegebied gebeurt aan de wet en beleidsregels uit het "Bodemenergieplan Arnhem Binnenstad en omgeving"
- De ODRA is gemandateerd om te beslissen op de aanvragen voor een omgevingsvergunning (OBM).
- Het Bodemenergieplan Arnhem Binnenstad en omgeving wordt aangeboden aan Gedeputeerde Staten van de provincie Gelderland met het verzoek de daarin opgenomen regels, voor zover deze open bodemenergiesystemen betreffen, vast te stellen als beoordelingskader voor de vergunningverlening van de open bodemenergiesystemen in het plangebied, waarvoor de provincie is bevoegd gezag is. Na publicatie van de verordening en het interferentiegebied door de gemeente raadpleegt de provincie de gemeente in de vergunningprocedure voor de open bodemenergiesystemen in het gebied.
- Binnen 5 jaar wordt de aanwijzing van het gebied en het bodemenergieplan geëvalueerd, waarbij ook gekeken wordt naar de gevolgen van de invoering van de nieuwe Omgevingswet, zoals het overhevelen van deze regels naar het omgevingsplan.

Communicatie

- Via de eigen communicatiekanalen van de gemeente.
- De verordening wordt gepubliceerd in het digitale Gemeenteblad en op www.overheid.nl.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Raadsvoorstel tot het vaststellen van de Verordening bodemenergie Binnenstad e.o. 2021.
- Bijlage bij verordening: kaart interferentiegebied en toelichting.
- Bodemenergieplan Arnhem Binnenstad e.o. 31 mei 2021.

RAADSVOORSTEL

Besluit van

Zaaknummer 552881

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 8 juni 2021, nummer: 552881;

gelet op artikel 149 van de Gemeentewet, artikel 2.2b Besluit Omgevingsrecht en artikel 18 van de Wet bodembescherming en overwegende dat:

Ter voorkoming van onderlinge interferentie tussen gesloten bodemenergiesystemen en tussen gesloten en open bodemenergiesystemen of anderszins ter bevordering van een doelmatig gebruik van bodemenergie, op grond van artikel 2.2b van het Besluit omgevingsrecht bij gemeentelijke verordening een interferentiegebied kan worden aangewezen;

Voor het installeren van een gesloten bodemenergiesysteem met een vermogen van 70 kW of meer, dan wel een gesloten bodemenergiesysteem met een vermogen van minder dan 70 kW binnen een interferentiegebied, een Omgevingsvergunning met Beperkte Milieutoets (OBM) verplicht is;

In het plangebied Arnhem Binnenstad en omgeving grote drukte van bodemenergiesystemen wordt verwacht, het nodig is dat negatieve interferentie wordt voorkomen en dat daarom een vergunningplicht wenselijk is voor gesloten bodemenergiesystemen met een vermogen van minder dan 70 kW dat is gelegen binnen het interferentiegebied;

Besluit:
vast te stellen de volgende
Verordening bodemenergie Arnhem Binnenstad e.o. 2021

Artikel 1 Begripsomschrijving
In deze verordening wordt verstaan onder interferentiegebied:
het in artikel 2 bedoelde gebied, waarin ordening van bodemenergiesystemen wenselijk is met het oog op het voorkomen van negatieve onderlinge beïnvloeding (interferentie) van meerdere bodemenergiesystemen of anderszins ter bevordering van het doelmatig gebruik van bodemenergie.

Artikel 2 Aanwijzing interferentiegebied
Het omkaderde gebied op bij deze verordening horende plankaart (zie bijlage 1) wordt aangewezen als interferentiegebied in de zin van artikel 2.2b van het Besluit omgevingsrecht.

Artikel 3 Inwerkingtreding en citeertitel
1.Deze verordening treedt in werking op de dag nadat deze op de voorgeschreven wijze is bekend gemaakt.
2.Deze verordening wordt aangehaald als: Verordening bodemenergie Arnhem Binnenstad e.o. 2021.

De griffier, De voorzitter,

Gemeente Arnhem

Bijlage 1 Plankaart Interferentiegebied Arnhem Binnenstad en omgeving (losse bijlage)

Toelichting bij de Verordening bodemenergie Arnhem Binnenstad e.o. 2021:

Algemeen:
Arnhem wil in 2050 onafhankelijk zijn van fossiele energiebronnen. Dit betekent onder meer dat er alternatieven gevonden moeten worden voor aardgas, waarmee nu nog ruim 90% van de woningen en gebouwen van warmte wordt voorzien. De Raad heeft in de Arnhemse aanpak voor de wijkgerichte energietransitie als uitgangspunt vastgesteld: *'De meest duurzame oplossing gaat voor. Minder duurzame bronnen zijn tijdelijk en decentrale bronnen hebben de voorkeur".* Bodemenergie is een dergelijke decentrale, duurzame bron voor nieuwbouw en voor bestaande (utiliteits)bouw. In het plangebied "Arnhem Binnenstad en omgeving" is een grote (toekomstige) vraag naar bodemenergie, waarbij het risico bestaat dat de bodemenergiesystemen elkaar negatief beïnvloeden, waardoor de energiepotentie van de bodem niet maximaal wordt ingezet.

Het Wijzigingsbesluit bodemenergiesystemen en het Besluit omgevingsrecht bieden de gemeente de mogelijkheid om via een verordening een interferentiegebied aan te wijzen. Door deze aanwijzing worden de kleine gesloten systemen (<70kW) in het gebied vergunningplichtig. In dit interferentiegebied kunnen de open en gesloten bodemenergiesystemen worden geordend om de warmte- en koudepotentie van de bodem in dit gebied zo efficiënt mogelijk te benutten en kunnen daartoe regels worden gesteld aan de systemen.

Wat is bodemenergie
Bodemenergie is het gebruik van warmte en koude uit de ondergrond tot 500m-mv. Het principe van bodemenergie is dat in de zomer wordt gekoeld met winterkoude en in de winter wordt verwarmd met zomerwarmte. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de ondergrond voor het opslaan en onttrekken van warmte en koude. De bodem is daarbij een buffer waarin de winterkoude en zomerwarmte worden opgeslagen. Voor het verwarmen wordt doorgaans gebruik gemaakt van een warmtepomp om het water naar de gewenste verwarmingstemperatuur te krijgen. Het voordeel van bodemenergie ten opzichte van andere veelgebruikte technieken is dat warmte en koude wordt opgeslagen om later gebruikt te worden. Bij andere technieken, zoals bijvoorbeeld een warmtepomp die de buitenlucht als warmtebron heeft, is dat niet het geval. Bij deze luchtwarmtepompen moet in de winter de warmte uit de koude buitenlucht worden gehaald en voor het koelen in de zomer moet de warmte worden afgegeven aan de hete buitenlucht. Hiermee zijn deze systemen minder efficiënt dan een bodemenergiesysteem.

Er bestaan zijn twee verschillende typen bodemenergiesystemen: open en gesloten bodemenergiesystemen (zie noot[1]).

Open bodemenergiesystemen
Bij bodemenergie met een open systeem wordt warmte en koude opgeslagen in een watervoerend pakket in de bodem. In de zomer wordt uit de koude bron koud grondwater onttrokken waarmee gekoeld wordt. Het opgewarmde water wordt geïnfiltreerd in de warme bron. In de winter wordt dit proces omgedraaid.

[1] Definities uit Activiteitenbesluit milieubeheer:
Gesloten bodemenergiesysteem: installatie waarmee, zonder grondwater te onttrekken en na gebruik in de bodem terug te brengen, gebruik wordt gemaakt van de bodem voor de levering van warmte of koude ten behoeve van de verwarming of koeling van ruimten in bouwwerken, door middel van een gesloten circuit van leidingen, met inbegrip van een bijbehorende warmtepomp, circulatiepomp en regeneratievoorziening, voor zover aanwezig;
Open bodemenergiesysteem: installatie waarmee van de bodem gebruik wordt gemaakt voor de levering van warmte of koude ten behoeve van de verwarming of koeling van ruimten in bouwwerken, door grondwater te onttrekken en na gebruik in de bodem terug te brengen, met inbegrip van bijbehorende bronpompen en warmtewisselaar en, voor zover aanwezig, warmtepomp en regeneratievoorziening;
.

Een open bodemenergiesysteem kan ook als warmtebuffer dienen, gekoppeld aan zonnethermie, riothermie of andere hoge- of lagetemperatuurbronnen. Veel gebruikte namen voor open bodemenergiesystemen zijn warmte- koudeopslag (WKO) en koude- warmteopslag (KWO). Open systemen zijn vooral geschikt voor kantoren en utiliteitsbouw en voor grotere wooncomplexen. De provincie is bevoegd gezag voor de vergunningen van de open systemen.

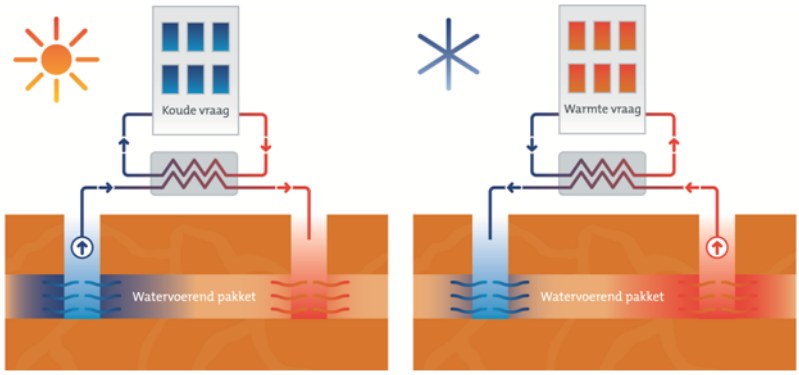

Figuur 1 Principe van een open bodemenergiesysteem

Gesloten bodemenergiesystemen

Een andere techniek om thermische energie aan de bodem te onttrekken en toe te voeren is met een gesloten bodemenergiesysteem (figuur 2). In plaats van grondwater te onttrekken en te infiltreren, wordt bij deze techniek energie aan de bodem onttrokken of toegevoerd door middel van geleiding. Gesloten systemen zijn er in verschillende typen: verticaal, horizontaal, energiepalen en de aardwarmtekorf. Het meest toegepaste type gesloten systeem zijn verticale bodemlussen. Gesloten bodemenergiesystemen zijn vooral geschikt voor kleinschalige toepassing. De gemeente is bevoegd gezag voor de gesloten systemen.

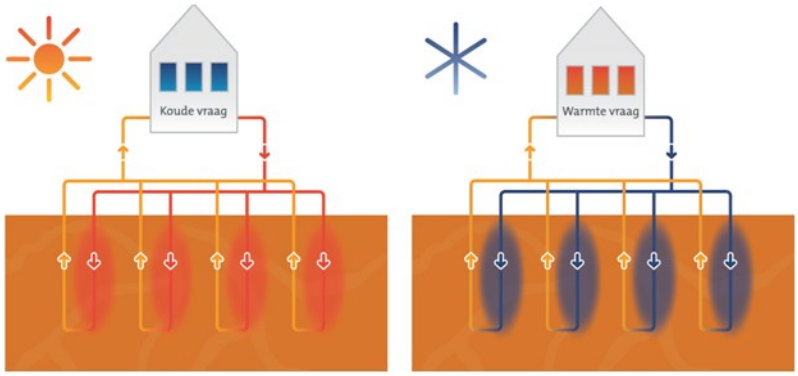

Figuur 2 Principe van een gesloten bodemenergiesysteem

Bodemenergie goed inzetten

Positieve effecten

De toepassing van bodemenergie kent een aantal positieve effecten, die bijdragen aan de groeiende populariteit van deze systemen. Hierbij gelden vooral de lagere energiekosten en de energiebesparing als drijfveer om de techniek toe te passen. Hiermee zorgt bodemenergie voor een vermindering van de CO2 uitstoot. Bodemenergie biedt de luxe om naast verwarming ook te koelen. Daarnaast kan bodemenergie in de bovengrond ruimte besparen, omdat er minder verwarmingsketels en koelmachines nodig zijn. De bovengrondse ruimtebesparing betekent wel dat er ondergronds ruimte moet zijn. Direct onder het maaiveld moet ruimte zijn voor het leidingwerk. En in de diepere ondergrond is afstemming met andere grondwaterbelangen noodzakelijk. Plaatsing in grondwaterbeschermingsgebieden is daarom niet toegestaan.

Negatieve gevolgen
Bodemenergie kent ook (potentiële) negatieve gevolgen voor de bodem en het grondwater. Systemen worden tot diep in de bodem geplaatst en kunnen mogelijk schade veroorzaken aan bodemlagen. Als de scheidende bodemlagen bij doorboring niet goed worden afgedicht zal water uit verschillende lagen met elkaar vermengt. Het doorboren van leemlagen kan grote invloed hebben op de waterkwaliteit en de aanvoer van water van de bronnen en sprengen. In onze leemlaaggebieden in Arnhem-Noord zijn bodemenergiesystemen daarom niet toegestaan. Te grote temperatuurveranderingen in de bodem kunnen invloed hebben op de biologische activiteit van bodemorganismen en mogelijk het chemische evenwicht. Ook kunnen gesloten systemen soms gaan lekken, waardoor milieuvreemde stoffen in de bodem terechtkomen. Open systemen kunnen leiden tot veranderingen van de grondwaterstand en -stroming, wat mogelijk gevolgen kan hebben op het grondwaterpeil of de verspreiding van verontreinigingen.

Borging randvoorwaarden
De negatieve gevolgen kunnen worden beperkt door een zorgvuldige aanleg, beheer en beëindiging van de systemen. Zo moeten doorboorde kleilagen worden afgedicht en lekkage van koelvloeistof in de bodem worden voorkomen. Dit is vastgelegd in het Wijzigingsbesluit bodemenergiesystemen. Voor gesloten systemen is er daarom een meldingsplicht en gelden algemene regels. Voor grotere gesloten systemen (>70kW) open systemen is er tevens een vergunningplicht. Daarnaast hebben bedrijven die bodemenergiesystemen ontwerpen en aanleggen een certificering nodig.

Om meer specifieke regels te kunnen stellen, afgestemd op de lokale omstandigheden (de al aanwezige bronnen of drukte in ondergrond van de openbare ruimte) kunnen gemeenten via een verordening een Interferentiegebied vaststellen. Hierdoor kunnen regels gesteld worden aan de ligging van de open systemen, worden ook de kleinere gesloten systemen vergunningplichtig en kunnen regels gesteld worden aan de ligging van de bijbehorende infrastructuur (bronputten en leidingwerk). In het bodemenergieplan zijn deze regels opgenomen.

Bevoegd gezag
Voor open bodemenergiesystemen is het college van Gedeputeerde Staten van Gelderland bevoegd gezag. Het college van burgemeester en wethouders is het bevoegde gezag voor gesloten bodemenergiesystemen.

Wat zijn interferentiegebieden
Een interferentiegebied is een gebied waarin een grote vraag naar bodemenergie al bestaat of wordt verwacht en waarin het wenselijk is om vraag en aanbod van ruimte voor bodemenergie op elkaar af te stemmen door regie te voeren over deze gebieden. Gemeenten kunnen een interferentiegebied aanwijzen volgens artikel 2.2b van het Besluit omgevingsrecht. Binnen een interferentiegebied heeft de gemeente sturingsmogelijkheden om doelmatig gebruik van bodemenergie en het voorkomen van ontoelaatbare beïnvloeding (interferentie) met andere systemen te waarborgen. In een interferentiegebied kan daarbij ook rekening gehouden worden met toekomstige bodemenergiesystemen in het gebied.

Waarom wijzen we dit interferentiegebied aan?
Vooral in de binnenstad en omgeving is sprake van drukte in de ondergrond door vele bestaande bodemenergiesystemen, zoals bij Arnhem Centraal, Rozet, Huis der Provincie en Alliander. Hoe meer bodemenergiesystemen in een gebied hoe groter de kans dat deze systemen elkaar onderling negatief beïnvloeden (thermische of hydrologische interferentie). Door de energietransitie wordt verwacht dat er vaker gebruik gemaakt gaat worden van bodemenergie als duurzame bron.

De algemene regels houden geen rekening met toekomstige systemen, terwijl een (te) ruim bemeten systeem de ligging van toekomstige systemen in de directe omgeving kan benadelen. Daarom is regie op de bodemenergiesystemen nodig, waarbij ook de toekomstige systemen worden meegenomen. Door vooraf goed na te denken over de ordening van de ondergrond kunnen meer bodemenergiesystemen worden gerealiseerd en kan de energiepotentie van de ondergrond optimaal worden gebruikt. Om de ordening mogelijk te maken is moet een interferentiegebied aangewezen worden. Het interferentiegebied dat in deze verordening wordt aangewezen geldt voor de binnenstad en omgeving (zie bijlage 1).

Buiten het plangebied "Arnhem Binnenstad en omgeving" wordt voor bodemenergie op dit moment geen drukte verwacht. Daarom is hier nog geen regie nodig en is hier het aanwijzen van een interferentiegebied nog niet nodig

Interferentiegebied Arnhem Binnenstad en omgeving: kern en buffer
Het interferentiegebied (zie bijlage 1) is bepaald op basis van de te verwachten ontwikkelingen in de binnenstad en omgeving en de verwachte drukte in de ondergrond door inzet op bodemenergie. Het interferentiegebied is ten behoeve van de horizontale ordening van de open bodemenergiesystemen onderverdeeld in het kerngebied Binnenstad en een omliggende bufferzone. Voor de verticale ordening en de regels voor de ligging van de bronnen en bijbehorende infrastructuur is deze onderverdeling niet relevant.

In het kerngebied is daadwerkelijk sprake van drukte in de ondergrond, door de al aanwezige bodemenergiesystemen en de vele ontwikkelingen (Binnenstad, Fluvium/Rijnwijk en Coehoorn e.o.) met bijbehorende duurzame energievraag. In dit kerngebied is daarom ordening van de warme en koude bronnen van de open bodemenergiesystemen nodig en duidelijk aan te geven.

Rondom het kerngebied is een bufferzone aangegeven. Ook in de bufferzone is ordening nodig. Ten noorden van het kerngebied is deze bufferzone een rand van 150m. Deze noordelijke bufferzone is bedoeld om een optimale inpassing van de bodemenergiesystemen in het kerngebied te garanderen. De breedte van de strook is gebaseerd op het thermisch invloedsgebied van een gemiddeld bodemenergiesysteem, rekening houdend met de natuurlijke grondwaterstroming. De bufferzone is als gebied naar het oosten en het westen uitgebreid, omdat hier verschillende ontwikkelingen worden verwacht maar nog niet concreet zijn. Het bufferzonegebied is hier bedoeld om vooraf een goede ordening van de bronnen van de open bodemenergiesystemen te regelen. Ten oosten van de binnenstad zijn enkele bodemenergiesystemen aanwezig, zodat een globale zonering is aangegeven. Ten westen zijn geen bodemenergiesystemen aanwezig die een concrete richting kunnen geven aan de horizontale zonering. In dit deel is een horizontale zonering nog niet aan te geven.

Wat zijn de gevolgen van het aanwijzen van het interferentiegebied?
Door het aanwijzen van het interferentiegebied worden de kleine gesloten bodemenergiesystemen (<70kW) in het gebied vergunningplichtig. Deze vergunningplicht betreft een Omgevingsvergunning Beperkte Milieutoets (OBM). Buiten interferentiegebieden en voor grote systemen veranderen de regels niet; zie de tabel voor het vergunningschema.

	Open Systeem	**Gesloten systeem**
Buiten interferentiegebied	**Vergunningsplicht (GS)**	**<70 kW meldingsplichtig (B&W)**
		≥70 kW vergunningsplichtig (B&W)
Binnen interferentiegebied	**Vergunningsplicht (GS)**	**Vergunningsplicht (B&W)**

Tabel vergunningschema

Ook is het door het aanwijzen van het interferentiegebied mogelijk om aanvullende beleidsregels op te stellen, ter invulling van de algemene weigeringsgronden voor de vergunning.

Weigeringsgronden voor vergunning
Door aanwijzing van het interferentiegebied is voor het installeren van een (klein en groot) gesloten bodemenergiesysteem een Omgevingsvergunning Beperkte Milieutoets (OBM) nodig. De algemene weigeringsgronden voor deze OBM zijn opgenomen in artikel 5.13b van het Besluit omgevingsrecht. Het gaat in algemene zin om de vraag of het juiste bodemenergiesysteem op de juiste plaats wordt aangelegd. Er kunnen geen voorschriften aan de OBM worden verbonden. De OBM betreft alleen de aanleg van het bodemenergiesysteem en ziet niet toe op het gebruik van het systeem.

De algemene gronden voor weigering zijn:
1. het veroorzaken van interferentie waardoor het functioneren van een ander bodemenergiesysteem kan worden geschaad of
2. het ondoelmatig gebruik van bodemenergie.

Bij doelmatig gebruik wordt onderscheid gemaakt tussen doelmatig ruimtelijke benutting en doelmatig energetisch gebruik.
Doelmatig ruimtelijke benutting betekent dat de ondergrondse ruimte door zoveel mogelijk systemen gebruikt kan worden. Het is daarom passend om voorwaarden te stellen aan de plek waar systemen worden aangelegd; zowel horizontaal als verticaal.
Doelmatig energetisch gebruik vindt plaats wanneer de geleverde energie met een optimaal rendement wordt benut. In de algemene regels is voorzien dat bij nieuwe systemen rekening gehouden wordt met bestaande systemen. Er mag geen sprake zijn van een negatief effect op deze systemen. Dat is niet doelmatig.

Invulling weigeringsgronden via Bodemenergieplan
De algemene regels voor de vergunning (OBM) houden geen rekening met toekomstige systemen, terwijl een (te) ruim bemeten systeem nieuwe systemen in de directe omgeving kan benadelen. Voor het interferentiegebied geeft het college aan welke aanvullende beleidsregels gelden ter invulling van de algemene weigeringsgronden. De regels zijn opgesteld om tot een juiste ordening van de bodemenergiesystemen in de ondergrond en een goede uitvoering van het besluit (op basis van artikel 5.13b van het Besluit omgevingsrecht) te komen. Deze beleidsregels zijn opgenomen en toegelicht in het bodemenergieplan[2] dat voor het interferentiegebied is opgesteld.

Via dit bodemenergieplan wordt gestuurd op het doelmatig gebruik van bodemenergie en wordt het voorkomen van ontoelaatbare beïnvloeding (interferentie) met andere (toekomstige) systemen gewaarborgd en wordt de warmte- en koudepotentie van de bodem zo efficiënt en duurzaam mogelijk benut.

[2] Bodemenergieplan Arnhem Binnenstad e.o., IF Technology, 31 mei 2021

Plankaart interferentiegebied Arnhem Binnenstad en omgeving

Bijlage 1 bij Verordening bodemenergie Arnhem Binnenstad e.o. 2021

Legenda

- plangebied Arnhem Binnenstad en omgeving
- kerngebied Binnenstad

Verbodsgebieden

- KWO-vrije zone
- Leemlagen

Zoekgebied

- Koude zone
- Warme zone

Bufferzone

- Koude zone
- Warme zone
- Overig

N

0 250 500 1.000 1.500 2.000 Meters

Land NRW, Kadaster, Esri, HERE, Garmin, INCREMENT P, USGS

In opdracht van:

GEMEENTE Arnhem

Uitgevoerd door:

Referentie:	65327/SV
Datum:	31-5-2021
Status:	definitief

if

Bodemenergieplan Arnhem Binnenstad eo

GEMEENTE Arnhem

if

IF Technology **Creating energy**

Datum	31 mei 2021
Referentie	65327/SV
Betreft	Bodemenergieplan Arnhem Binnenstad eo
Behandeld door	H. de Jonge
Gecontroleerd door	S. Verplak
Versienummer	3

IN SAMENWERKING MET OPDRACHTGEVER

Gemeente Arnhem

Cluster Strategie, Beleid en Regie

Programma New energy made in Arnhem

ADVISEUR

IF Technology bv
Stijn Verplak
Postbus 605
6800 AP Arnhem
T 026 - 35 35 555
E s.verplak@iftechnology.nl

Foto voorzijde: Maarten Takens

Leeswijzer

Voor u ligt het Bodemenergieplan Arnhem Binnenstad en omgeving. Heeft u een interesse voor het toepassen van bodemenergie in Arnhem, dan kunt u de mogelijkheden voor de Arnhemse binnenstad bekijken in dit plan.

Sinds 1 juli 2013 is het, op basis van het wijzigingsbesluit Bodemenergiesystemen, voor gemeenten mogelijk om interferentiegebieden aan te wijzen en regels te stellen voor gesloten bodemenergiesystemen. Om interferentie (ongewenste beïnvloeding) tussen open en gesloten bodemenergiesystemen te voorkomen en ordening van de systemen mogelijk te maken, wordt het plangebied “Binnenstad en omgeving” door de gemeente Arnhem aangewezen als interferentiegebied.

Open bodemenergiesystemen (WKO)
Heeft u al concrete plannen voor het realiseren van een open bodemenergiesysteem (ook wel WKO genoemd) - bekijk dan in ieder geval de paragrafen 2.2.1 en 5.2.1 en hoofdstuk 6. In hoofdstuk 5 zijn de ordeningsregels genoemd die aanvullend op de Waterwet gelden in Arnhem.

Voor het indienen van een vergunning voor een open bodemenergiesysteem kunt u zich melden bij de provincie Gelderland.

Gesloten bodemenergiesystemen
Heeft u al concrete plannen voor het realiseren van een gesloten bodemenergiesysteem bekijk dan in ieder geval de paragrafen 2.2.2 en 5.2.2 en hoofdstuk 6. In hoofdstuk 5 zijn de ordeningsregels genoemd die aanvullend gelden op het Wijzigingsbesluit Bodemenergiesystemen.

Voor het indienen van een melding of een vergunning voor een gesloten bodemenergiesysteem kunt u zich melden bij de gemeente Arnhem.

De rest van het document vormt achtergrondinformatie en geeft onder andere toelichting op de gekozen ordening, ondergrondse belangen en werking van bodemenergiesystemen.

INHOUDSOPGAVE

1 Bodemenergie in Binnenstad van Arnhem 6
1.1 Aanleiding 6
1.2 Bodemenergie voor duurzame warmte en koude 6
1.3 Bodemenergieplan voor optimaal en duurzaam gebruik ondergrond 7
2 Wat is bodemenergie 9
2.1 Bodemenergie - de techniek 9
2.2 Wettelijk kader bodemenergie 10
2.2.1 Wettelijk kader open bodemenergiesystemen 11
2.2.2 Wettelijk kader gesloten bodemenergiesystemen 11
3 Bodem en omgevingsbelangen 13
3.1 Bodemeigenschappen 13
3.2 Omgevingsbelangen 14
3.3 Ordenen geeft ruimte 16
3.4 Algemene conclusies 16
4 Uitgangspunten plan 17
4.1 Gebiedsafbakening bodemenergieplan 17
4.1.1 Plangebied 17
4.1.2 Kerngebied 17
4.1.3 Bufferzone 18
4.2 Ondergronds ruimtegebruik open bodemenergiesystemen 18
4.2.1 Alleen gebruik derde watervoerende pakket 18
4.2.2 Inrichting strokenpatroon derde watervoerend pakket 19
4.3 Ondergronds ruimtegebruik Gesloten bodemenergiesystemen 20
4.3.1 Dieptebeperking gesloten bodemenergiesystemen 20
4.4 Ligging bronnen, bodemlussen, kabels en leidingen 20
5 Plankaart en regels 21
5.1 Plankaart 21
5.2 Regels bodemenergiesystemen in “Binnenstad en omgeving” 22
5.2.1 Open bodemenergiesystemen 22
5.2.2 Gesloten bodemenergiesystemen 24
6 Informatie voor initiatieven 26
6.1 Projectdoorloop 26
6.2 Adviezen 26
6.3 Gemeente, provincie en het bodemenergieplan 27
6.4 U wilt bodemenergie toepassen, wat nu? 27

Bijlage 1	Belangenkaart
Bijlage 2	Plankaart Arnhem Binnenstad en omgeving

1 Bodemenergie in Binnenstad van Arnhem

1.1 AANLEIDING

Het gebruik van bodemenergie neemt in Arnhem een grote vlucht. Veel kantoren en woningen zijn al uitgerust met deze energiezuinige techniek. Bodemenergie kent naast de grote voordelen - energiebesparing, koeling en CO2-emissiereductie - echter ook aandachtspunten, omdat de techniek impact heeft op de ondergrond. Bij grootschalige toepassing van bodemenergie neemt de drukte in de ondergrond toe. Door de toename van het aantal bodemenergiesystemen bestaat het risico dat negatieve (thermische of hydrologische) interferentie tussen de bodemenergiesystemen optreedt of een nadelige beïnvloeding van andere ondergrondse functies. Met name in de binnenstad en omgeving is sprake van drukte in de ondergrond door vele bestaande bodemenergiesystemen, zoals Arnhem Centraal, Rozet, Huis der Provincie en Alliander.

De gemeente Arnhem heeft daarom samen met IF Technology de nut en noodzaak voor het opstellen van beleid voor bodemenergie verkend, om daarmee een efficiënte inzet van bodemenergie mogelijk te maken en het energiepotentieel van de ondergrond maximaal in te zetten. Aanleiding voor deze verkenning vormt het feit dat de gemeente sinds 2013 bevoegd gezag is voor gesloten bodemenergiesystemen. Dit geeft de gemeente de mogelijkheid om interferentiegebieden aan te wijzen en zo bij bodemenergiesystemen een optimale inzet te waarborgen en regels te kunnen stellen aan vergunningaanvragen. De provincie Gelderland is bevoegd gezag voor de open bodemenergiesystemen. In de "Beleidsregels Masterplannen Bodemenergie Gelderland 2014" heeft de provincie beleidsregels vastgesteld voor het opstellen van een masterplan bodemenergie, waarmee het mogelijk is voor open bodemenergiesystemen een optimale ordening te stimuleren en regels te kunnen stellen aan vergunningaanvragen.

Mede door de energietransitie wordt het in de toekomst steeds drukker in de ondergrond. Naast de bestaande leidingnetwerkken (elektriciteit, gas, water en telecom) worden ook nieuwe netwerken verwacht, zoals warmtenetten, koudenetten, waterstofleidingen en bodemenergieleidingwerk. De ondergrondse ruimte is echter beperkt. Daarom wordt met dit plan ook een aanzet gegeven om de ligging van de infrastructuur van de bodemenergiesystemen (putten en leidingen) in openbaar gebied te reguleren.

Om de in dit bodemenergieplan uitgewerkte ordening voor bodemenergie – voor zowel open als gesloten systemen - rechtsgeldig te laten zijn is het noodzakelijk om het plan te verankeren op gemeentelijk en op provinciaal niveau.

1.2 BODEMENERGIE VOOR DUURZAME WARMTE EN KOUDE

New energy made in Arnhem 2030 (2019) omschrijft de energiedoelstelling voor de gemeente Arnhem als volgt: 15 procent energiebesparing in 2030 en op de langere termijn energieneutraal in 2050. De toepassing van bodemenergie past in het rijtje maatregelen die genoemd zijn om deze doelstellingen te behalen. De Raad heeft in april 2019 in de Arnhemse aanpak voor de wijkgerichte

energietransitie als uitgangpunt vastgesteld: *'De meest duurzame oplossing gaat voor. Minder duurzame bronnen zijn tijdelijk en decentrale bronnen hebben de voorkeur*'. Bodemenergie is een kansrijke decentrale, duurzame bron voor nieuwbouw, maar ook voor bestaande (utiliteits)bouw. Naast de grote voordelen - energiebesparing, koeling en CO2-emissiereductie- echter ook aandachtspunten, omdat de techniek impact heeft op de ondergrond.

1.3 BODEMENERGIEPLAN VOOR OPTIMAAL EN DUURZAAM GEBRUIK ONDERGROND

Bij grootschalige toepassing van bodemenergie neemt de drukte in de ondergrond toe. Voorkomen moet worden dat bij een toename van het aantal bodemenergiesystemen negatieve thermische of hydrologische interferentie tussen bodemenergiesystemen, of nadelige beïnvloeding van andere ondergrondse functies optreedt. Regie is daarom gewenst om een optimaal en duurzaam gebruik van de ondergrond te borgen, zodat deze ongewenste interferentie wordt voorkomen. Door vooraf te ordenen wordt het energiepotentieel van de ondergrond maximaal ingezet Dit bodemenergieplan "Arnhem Binnenstad en omgeving", met een interferentiegebied en een verticale en horizontale ordening van de open en gesloten bodemenergiesystemen, zorgt hiervoor. Het plan is een uitwerking van de structuurvisie Arnhem 2020[1] ; hier is in paragraaf 2.5.3 de aanzet voor de ruimtelijke regie op de bodemenergie beschreven.

Het bodemenergieplan voldoet aan de uitgangspunten, zoals beschreven in "Beleidsregels masterplannenbodemenergie Gelderland 2014" en is daarmee het aanvullende toetsingskader voor de provincie Gelderland bij de vergunningaanvragen van de open bodemenergiesystemen binnen het plangebied. Door het aanwijzen van een interferentiegebied zijn ook de kleine gesloten bodemenergiesystemen (<70kW) in dit gebied vergunningplichtig en is het bodemenergieplan toetsingskader voor de vergunningaanvragen van de gesloten bodemenergiesystemen.

Met dit bodemenergieplan kunt u:

- Meer te weten komen over bodemenergie: hoe werkt de techniek en wat is het wettelijk kader?
- Bepalen of en hoe u bodemenergie kunt toepassen in het plangebied “Binnenstad en Omgeving”
- Meer te weten komen over de regels die in het plangebied "Binnenstad en omgeving" gelden voor uw vergunningaanvraag .

N.B. Het bodemenergieplan geeft de situatie van de aanwezige belangen weer ten tijde van het opstellen van het plan. In de loop van de tijd zal de situatie - met name de aanwezige bodemenergiesystemen - binnen het plangebied mogelijk veranderen. Daarom wordt een initiatiefnemer geadviseerd bij de voorbereiding van ontwerp en realisatie van een bodemenergiesysteem de meest recente informatie na te vragen bij o.a. de gemeente Arnhem en de provincie Gelderland.

Plan is geen ontwerp en geen automatische toestemming

Het voorliggende plan is vooral bedoeld voor de regulering van bodemenergiesystemen en geeft uitdrukkelijk géén ontwerprichtlijnen voor individuele bodemenergiesystemen. Opgemerkt dient te worden dat voorafgaand aan de realisatie van de systemen eerst een ontwerp gemaakt zal moeten worden.

[1] "Structuurvisie Arnhem 2020, doorkijk 2040", 12 december 2012

De beschikbare informatie in deze rapportage kan worden gebruikt voor nieuwe initiatieven en hiermee kan dus op onderzoekwerk worden bespaard. Let wel, met dit plan is de toepassing van een bodemenergiesysteem binnen het plangebied nog niet automatisch vergunbaar. Per geval zullen de optredende effecten in de vorm van een effectenstudie inzichtelijk gemaakt moeten worden. Op basis hiervan bepaalt het bevoegd gezag of er een vergunning wordt afgegeven.

2 Wat is bodemenergie

2.1 BODEMENERGIE - DE TECHNIEK

Het principe van bodemenergie is dat in de zomer wordt gekoeld met winterkoude en in de winter wordt verwarmd met zomerwarmte. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de ondergrond voor het opslaan en onttrekken van warmte en koude. De bodem is daarbij een buffer waarin de winterkoude en zomerwarmte worden opgeslagen. Voor het verwarmen wordt doorgaans gebruik gemaakt van een warmtepomp om het water naar de gewenste verwarmingstemperatuur te krijgen. Het voordeel van bodemenergie ten opzichte van andere veelgebruikte technieken is dat warmte en koude wordt opgeslagen om later gebruikt te worden. Bij andere technieken, zoals bijvoorbeeld een warmtepomp die de buitenlucht als warmtebron heeft, is dat niet het geval. Bij deze luchtwarmtepompen moet in de winter de warmte uit de koude buitenlucht worden gehaald en voor het koelen in de zomer moet de warmte worden afgegeven aan de hete buitenlucht. Hiermee zijn deze systemen minder efficiënt dan een bodemenergiesysteem.

Er bestaan zijn twee verschillende typen bodemenergiesystemen: open en gesloten bodemenergiesystemen.

Open bodemenergiesystemen

Bij bodemenergie met een open systeem (Figuur 2.1) wordt warmte en koude opgeslagen in een watervoerend pakket in de bodem. In de zomer wordt uit de koude bron koud grondwater onttrokken waarmee gekoeld wordt. Het opgewarmde water wordt geïnfiltreerd in de warme bron. In de winter wordt dit proces omgedraaid. Een open bodemenergiesysteem kan ook als warmtebuffer dienen, gekoppeld aan zonnethermie, riothermie of andere (hoge of lage) temperatuurbronnen. Veel gebruikte namen voor open bodemenergiesystemen zijn warmte- koudeopslag (WKO) en koude- warmteopslag (KWO).

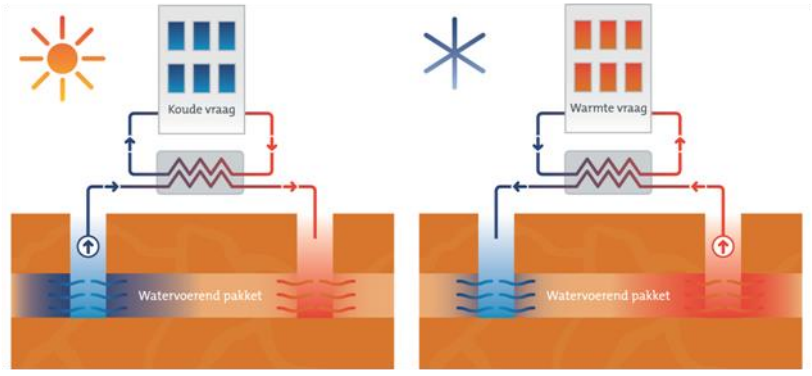

Figuur 2.1 | Principe van een open bodemenergiesysteem

Gesloten bodemenergiesystemen

Een andere techniek om thermische energie aan de bodem te onttrekken en toe te voeren is met een gesloten bodemenergiesysteem (figuur 2). In plaats van grondwater te onttrekken en te infiltreren, wordt bij deze techniek energie aan de bodem onttrokken of toegevoerd door middel van

geleiding. Gesloten systemen zijn er in verschillende typen: verticaal, horizontaal, energiepalen en de aardwarmtekorf. Het meest toegepaste type gesloten systeem zijn verticale bodemlussen.

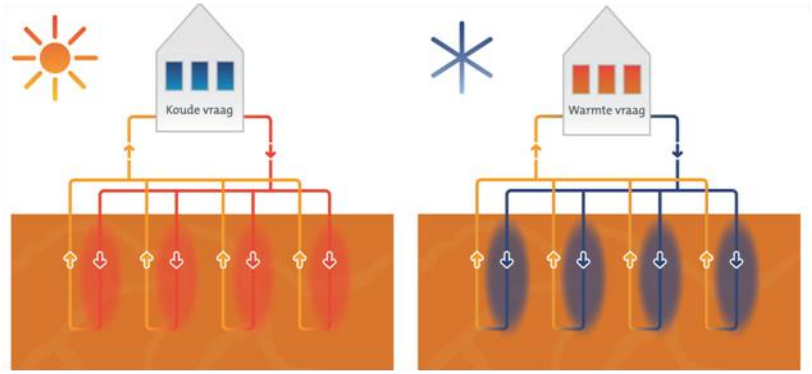

Figuur 2.2 | Principe van een gesloten bodemenergiesysteem

2.2 WETTELIJK KADER BODEMENERGIE

Bij de toepassing van bodemenergie speelt div wet- en regelgeving een rol. Vooral het Besluit bodemenergiesystemen (AMvB Bodemenergie) is van belang. Dit op 1 juli 2013 van kracht geworden besluit heeft vier belangrijke doelen:

1. de vergunningverlening voor open systemen te vereenvoudigen;
2. de vergunningverlening voor gesloten systemen regelen;
3. het voorkomen van interferentie tussen open bodemenergiesystemen onderling, tussen gesloten systemen onderling en tussen open en gesloten systemen;
4. het borgen van de kwaliteit van de aanleg van bodemenergiesystemen, o.a. door middel van het invoeren van certificering van bedrijven.

De provincie is het bevoegd gezag voor open systemen. De gemeente is bevoegd gezag voor de gesloten systemen.

Het Besluit bodemenergiesystemen geeft de mogelijkheid een gebied aan te wijzen als interferentiegebied. Een ´interferentiegebied´ is een gebied dat door de gemeente aangewezen kan worden, volgens artikel 2.2b van het Besluit omgevingsrecht. Reden voor het aanwijzen van een interferentiegebied is een grote (toekomstige) vraag naar bodemenergie. Hierdoor is het wenselijk dat de gemeente sturingsmogelijkheden heeft om doelmatig gebruik van bodemenergie en het voorkomen van ontoelaatbare interferentie met andere (open en gesloten) bodemsystemen te waarborgen. Voor het besluiten over vergunningverlening in een interferentiegebied stelt de gemeente beleidsregels op.

Voor zowel een open als een gesloten bodemenergiesysteem geldt sectorale regelgeving zoals voor natuur, archeologie of zoals in Arnhem de leemlagen (zie hiervoor paragraaf 3.2 Omgevingsbelangen). Ook eventuele regels in de provinciale verordening kunnen van invloed zijn op de toepassing van bodemenergiesystemen.

Andere wetgeving die voor zowel de open als de gesloten bodemenergiesystemen relevant is, zijn de regels voor het lozen van water. Dit water komt vrij bij de aanleg van een open en gesloten bodemenergiesysteem en bij het onderhoud van een open bodemenergiesysteem. De hiervoor geldende regels en het bevoegde gezag zijn afhankelijk van de lozingsroute.

2.2.1 Wettelijk kader open bodemenergiesystemen

Het onttrekken en terugvoeren van grondwater bij een open bodemenergiesysteem is vergunningplichtig in het kader van de Waterwet. Als bijlage bij de vergunningaanvraag dienen de effecten van het systeem in een effectenstudie te worden gekwantificeerd. De belangrijkste aspecten bij een vergunningaanvraag in het kader van de Waterwet zijn samengevat in Tabel 2.1.

Tabel 2.1 | Belangrijkste aspecten vergunning Waterwet

aspect	toelichting
bevoegd gezag	provincie Gelderland (conform Regionaal Waterprogramma Gelderland)
vergunningplicht	alle open systemen
doorlooptijd	8 weken tot publicatie definitieve beschikking*
leges/publicatiekosten	De provincie rekent leges voor het in behandeling nemen van een aanvraag voor een open bodemenergiesystemen: € 1.500,- (2020)
belangrijkste juridische voorwaarden	- negatieve beïnvloeding van verontreinigingen dient voorkomen te worden -bodemenergiesystemen mogen geen negatieve invloed hebben op reeds aanwezige bodemenergiesystemen of andere belanghebbenden in de omgeving - de gemiddelde infiltratietemperatuur in de bronnen mag niet hoger zijn dan 25°C, de provincie heeft de mogelijkheid om een hogere temperatuur toe te staan - een koudeoverschot is in principe toegestaan en een warmteoverschot verboden, de provincie heeft de mogelijkheid om het koudeoverschot te beperken

* De provincie kan onder voorwaarden deze termijn verlengen tot 6 maanden

Om interferentie tussen open bodemenergiesystemen onderling, tussen gesloten systemen onderling en tussen open en gesloten systemen te voorkomen, geeft het Besluit bodemenergiesystemen geeft gemeenten de mogelijkheid beleid op te stellen voor gebieden waar drukte in de ondergrond wordt verwacht met betrekking tot bodemenergiesystemen. Gemeenten kunnen via een verordening een interferentiegebied aanwijzen. In dit gebied is het mogelijk een optimale ordening van de bodemenergiesystemen te stimuleren en aanvullende regels te stellen aan vergunningaanvragen voor de open en gesloten bodemenergiesystemen in het gebied. De provincie heeft in de "Beleidsregels Masterplannen Bodemenergie Gelderland 2014" beleidsregels vastgesteld voor het opstellen van deze ordeningsregels. Dit bodemenergieplan voldoet aan deze beleidsregels. De ordeningsregels voor de open systemen zijn in goed overleg tussen gemeente en provincie opgesteld. Door vaststelling van dit Bodemenergieplan gelden de regels in dit beleidsplan als toetsingskader voor vergunningaanvragen van open bodemenergiesystemen.

2.2.2 Wettelijk kader gesloten bodemenergiesystemen

Alle gesloten bodemenergiesystemen moeten gemeld worden. Voor gesloten bodemenergiesystemen met een bodemzijdig vermogen groter dan of gelijk aan 70 kW en alle systemen die in een interferentiegebied worden gerealiseerd, moet ook een Omgevingsvergunning beperkte milieutoets (OBM) worden aangevraagd.

Voor gesloten bodemenergiesystemen gelden algemene regels. Deze regels stellen eisen aan de aanleg, werking (exploitatie) en beëindiging van systemen. Deze regels zijn te vinden in art. 3a.1

t/m 3a.10 van het Besluit lozen buiten inrichtingen voor woningen en art. 3.16i t/m3.16p van het Activiteitenbesluit milieubeheer voor inrichtingen.

De belangrijkste juridische aspecten voor gesloten bodemenergiesystemen zijn samengevat in Tabel 2.2.

Tabel 2.2 | Belangrijkste aspecten melding en vergunning gesloten systemen

aspect	toelichting
bevoegd gezag	gemeente Arnhem
meldingsplicht	alle systemen
vergunningplicht	≥ 70 kW of gelegen in interferentiegebied
doorlooptijd	melding: 4 weken voor start werkzaamheden via OLO* of AIM* vergunning: 8 weken tot publicatie definitieve beschikking (OBM*), via OLO
Leges/publicatiekosten	geen
belangrijkste juridische voorwaarden	- doelmatig gebruik van de bodemenergie - geen negatieve (thermische) invloed op andere bodemenergiesystemen in de omgeving - de retourtemperatuur van de circulatievloeistof mag niet lager zijn dan -3°C - de retourtemperatuur van de circulatievloeistof mag niet hoger zijn dan 30 °C. De gemeente heeft via een maatwerkvoorschrift de mogelijkheid om een hogere retourtemperatuur toe te staan - bij vermoedelijke lekkage: onmiddellijk buiten werking stellen en verwijdering van circulatievloeistof - een koudeoverschot is in principe toegestaan en een warmteoverschot verboden, de gemeente heeft de mogelijkheid om het koudeoverschot te beperken en een warmteoverschot via een maatwerkvoorschrift toe te staan

* OLO = Omgevingsloket, AIM = Activiteitenbesluit Internet Module, OBM = Omgevingsvergunning beperkte milieutoets

De algemene regels voor de vergunning (OBM) houden geen rekening met toekomstige systemen, terwijl een (te) ruim bemeten systeem nieuwe systemen in de directe omgeving kan benadelen. Voor een interferentiegebied kan de gemeente aanvullende beleidsregels stellen, die gelden ter invulling van de algemene weigeringsgronden. De regels worden opgesteld om tot een juiste ordening van de bodemenergiesystemen in de ondergrond en een goede uitvoering van het besluit (op basis van artikel 5.13b van het Besluit omgevingsrecht) te komen. De vergunning (OBM) kan worden geweigerd als het bodemenergiesysteem een zodanige interferentie veroorzaakt met een ander bodemenergiesysteem dat het doelmatig functioneren schaadt. Dit doelmatig functioneren geldt voor een van de desbetreffende systemen. Ook kan er op een andere manier sprake zijn van een ondoelmatig gebruik van bodemenergie (bijvoorbeeld benadeling toekomstige systemen). Ook dan kan het bevoegde gezag de OBM weigeren. Hiervoor stelt de gemeente in het bodemenergieplan regels op en wordt via een Verordening het bijbehorende interferentiegebied aangewezen.

3 Bodem en omgevingsbelangen

3.1 BODEMEIGENSCHAPPEN

De bodemopbouw in Arnhem is geschikt voor de toepassing van bodemenergie. Met uitzondering van de gebieden waar een verbod op het plaatsen van bodemenergiesystemen is (bijvoorbeeld de grondwaterbeschermingsgebieden, zie paragraaf 3.2) kunnen open en gesloten systemen nagenoeg overal in Arnhem gerealiseerd worden. De aard en omvang van een bouwontwikkeling bepaalt over het algemeen de keuze voor een open of een gesloten systeem. De geschiktheid van het watervoerende pakket bepaalt de optimale diepte van de open systemen. Begin 2020 zijn er in de gemeente 30 open systemen en 21 gesloten systemen geregistreerd. Er zijn waarschijnlijk meer gesloten systemen aanwezig, maar deze zijn (nog) niet geregistreerd.

Open systemen

Bij de toepassing van open bodemenergiesystemen wordt gekeken naar de watervoerende lagen in de ondergrond: de zogenaamde ‘watervoerende pakketten’. In deze lagen worden de bronfilters van het open systeem geplaatst. In figuur 3 is de ligging van de watervoerende pakketten in de Arnhemse Binnenstad systematisch weergegeven. Op het figuur is te zien dat er drie watervoerende pakketten aanwezig zijn. Vanuit waterkwaliteitstechnische redenen zijn de eerste twee watervoerende pakketten niet geschikt voor de toepassing van open bodemenergiesystemen. Indien in deze pakketten bronfilters worden geplaatst kan bronverstopping optreden als gevolg van menging van verschillende waterkwaliteiten (ook wel bekend als redox). In het derde watervoerende pakket treedt dit verschijnsel niet op, omdat in dit pakket geen grote verschillen in waterkwaliteiten aanwezig zijn. Derhalve wordt in het bodemenergieplan uitgegaan van het plaatsen van filters in het derde watervoerend pakket. Voor een optimale gebruik van het bodempotentieel wordt gebruik gemaakt van doubletsystemen. Monobronnen en recirculatiesystemen maken minder optimaal gebruik van het bodempotentieel en kunnen er ook voor zorgen dat het toepassen van doubletsystemen beperkt wordt. Daarom worden monobronnen en recirculatiesystemen via dit bodemenergieplan niet toegestaan.

Gesloten systemen

Gesloten bodemenergiesystemen onttrekken energie en voeren energie toe aan de bodem over de volledige hoogte waarop het gesloten bodemenergiesysteem is gerealiseerd. Bij verticale bodemlussen is dit vanaf maaiveld tot aan de einddiepte van de bodemlus(sen). Omdat hierbij geen grondwater wordt onttrokken speelt de kwaliteit van het grondwater hier geen rol. Om een verticale scheiding van open en gesloten systemen mogelijk te maken wordt in het bodemenergieplan uitgegaan dat bodemlussen voor gesloten systemen tot aan de tweede scheidende laag kunnen worden gerealiseerd.

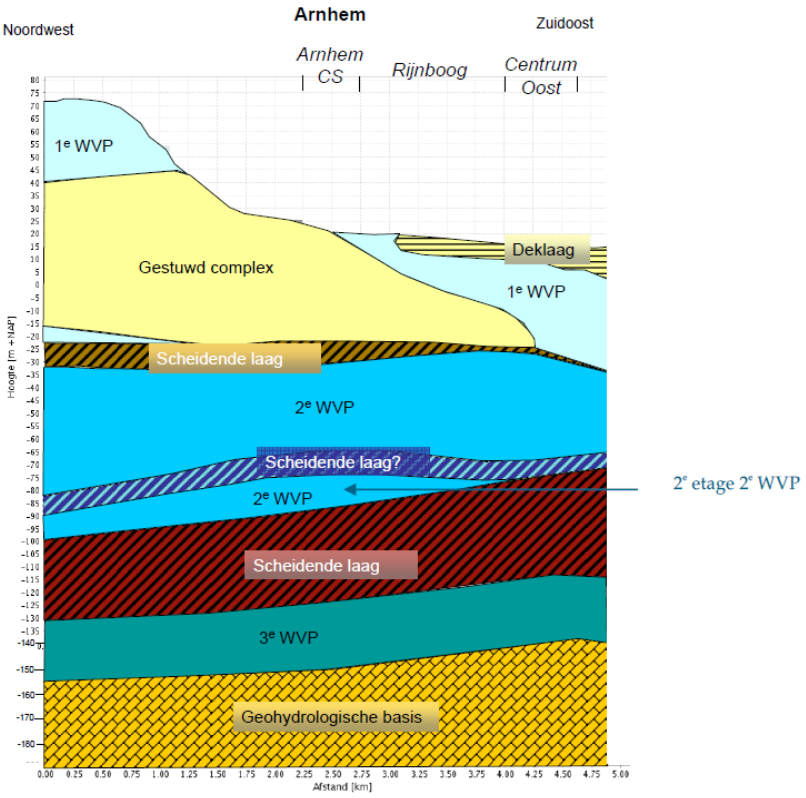

Figuur 3.1 | Bodemopbouw plangebied

3.2 OMGEVINGSBELANGEN

In de onder- en bovengrond zijn diverse belangen aanwezig waarmee rekening gehouden moet worden bij het realiseren van een open en/of gesloten bodemenergiesysteem. Denk hierbij aan een drinkwaterwinning met bijbehorend grondwaterbeschermingsgebied, bestaande bodemenergiesystemen of de aanwezigheid van speciale kleilagen – leemlagen – in de ondergrond. In Figuur 3.2 en bijlage 1 zijn de belangen in het centrum weergegeven. In Tabel 3.1 zijn de belangen kort toegelicht.

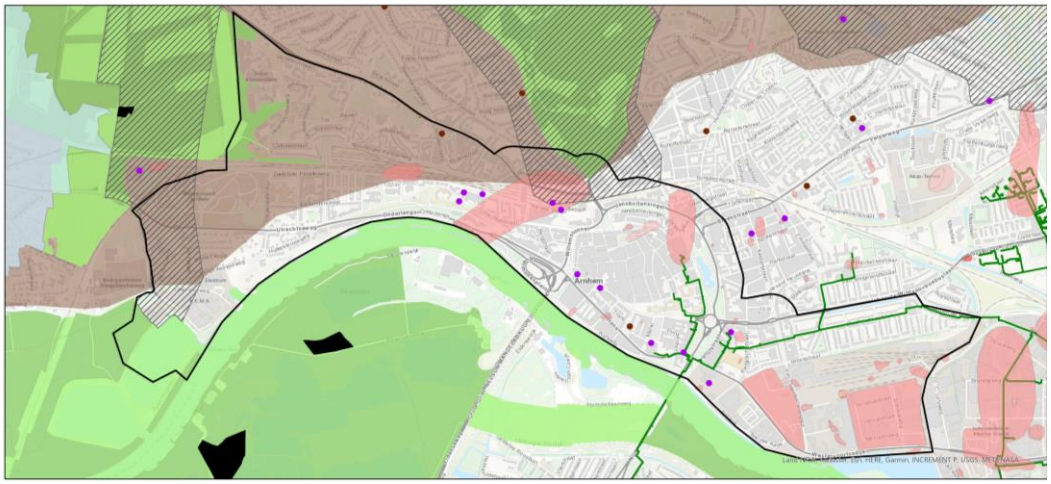

Figuur 3.2 | Omgevingsbelangen binnen het plangebied

Tabel 3.1 | Toelichting omgevingsbelangen

Belang	Invloed	Impact	Bron
Aardkundige waarden	Rekening mee houden bij ontwerp, geen belemmering.	✓	Omgevingsverordening Gelderland (2018)
Archeologie	In enkele gevallen belemmerend, soms een onderzoekplicht.	✓	Monumentenwet 1988, Erfgoedverordening 2017
Bodemenergiesystemen	Rekening houden met bestaande bodemenergiesystemen ter voorkoming van onderlinge negatieve interferentie.	!	Provincie Gelderland - open bodemenergiesystemen (WKO's) Gemeente Arnhem - gesloten bodemenergiesystemen (bodemwarmtewisselaars)
Milieubeschermingsgebied (t.a.v. ondergrond)	Geen of beperkt gebruik van de ondergrond voor bodemenergie in of nabij een grondwaterbeschermingsgebied / boringvrije zone / KWO vrije zone, ter bescherming van het drinkwater.	✗	Omgevingsverordening - Provincie Gelderland
Grondwaterverontreinigingen	Rekening mee houden bij ontwerp, meestal geen belemmering.	✓	Gemeente Arnhem
Leemlagen	Geen of beperkt gebruik van de ondergrond voor bodemenergie in of nabij de leemlagen ter bescherming van de ondergrond.	✗	Structuurvisie Arnhem 2020, gemeente Arnhem. Bestemmingsplan Leemlagen (2015)
Natuur	Natura-2000 gebieden en Groene Ontwikkelingszones Rekening mee houden bij ontwerp, meestal geen belemmering.	✓	Natuurbeschermingswet en Omgevingsvisie Gaaf Gelderland (2018).

Impact: is het belang wel of niet bepalend bij de uitwerking van het bodemenergieplan?
✓ Niet bepalend ! Mede bepalend, of onder bepaalde omstandigheden ✗ Bepalend

3.3 ORDENEN GEEFT RUIMTE

Ondergronds kunnen bodemenergiesystemen (open en gesloten) elkaar beïnvloeden en in de weg zitten. Bij de aanleg van nieuwe bodemenergiesystemen moet rekening gehouden worden met de bodemenergiesystemen die al in de buurt liggen. Het is echter niet verplicht om ook rekening te houden met toekomstige systemen. Als alleen wordt gekeken naar de beste opbrengst voor het eigen bodemenergiesysteem, bestaat de mogelijkheid dat er voor toekomstige systemen geen meer ruimte is en dat de bodem niet optimaal wordt gebruikt als energiebron. Vooral in gebieden met veel bouwontwikkelingen is een goede ordening vooraf daarom van belang.

Door de ligging van de bronnen vooraf te ordenen wordt de bodem optimaal ingezet voor bodemenergie en wordt de warmte- en koudepotentie van de bodem zo efficiënt en duurzaam mogelijk benut. Deze ordening kan zowel verticaal (scheiding van open en gesloten bodemenergiesystemen) als horizontaal (scheiding van warme en koude zones voor de open systemen) zijn. Een kaart met zonering van de bronnen kan worden gebruikt voor de afstemming en inpassing van bodemenergiesystemen, waarbij de systemen elkaar mogelijk zelfs versterken in plaats van elkaar negatief beïnvloeden.

3.4 ALGEMENE CONCLUSIES

In de basis is er in Arnhem voldoende ruimte beschikbaar om (nieuwe) ontwikkelingen te voorzien van een bodemenergiesysteem. De detailinpassing van bodemenergiesystemen ligt echter wel kritisch, met name als gevolg van de natuurlijke grondwaterstroming. Eén ongunstig gepositioneerd systeem kan de aanleg van systemen voor nabijgelegen ontwikkelingen direct blokkeren dan wel beperken. Dit geldt met name voor de Binnenstad eo, omdat hier al verschillende open bodemenergiesystemen aanwezig zijn. Door vooraf te ordenen wordt het energiepotentieel van de bodem maximaal ingezet en de warmte- en koudepotentie van de bodem zo optimaal mogelijk benut. Het is van belang om de gewenste ordening van de systemen op voorhand goed vast te leggen. Dit geeft aanleiding tot het opstellen van dit bodemenergieplan met interferentiegebied. In hoofdstuk 4 zijn de uitgangspunten van het plangebied en het bodemenergieplan beschreven.

4 Uitgangspunten plan

In dit hoofdstuk staan de uitgangspunten voor de indeling van het plangebied en voor het opstellen van de ordeningsregels beschreven.

4.1 GEBIEDSAFBAKENING BODEMENERGIEPLAN

4.1.1 Plangebied

Het plangebied is bepaald op basis van de te verwachten ontwikkelingen in de binnenstad en omgeving en de verwachte drukte in de ondergrond door inzet op bodemenergie. Door vooraf te ordenen wordt het energiepotentieel van de bodem maximaal ingezet. Deze ordening is zowel verticaal (scheiding van open en gesloten bodemenergiesystemen) als horizontaal (scheiding van warme en koude zones van de open systemen). Het plangebied geldt als interferentiegebied op basis van het Besluit bodemenergiesystemen. Het plangebied is ten behoeve van de horizontale ordening (zie 4.2.2) onderverdeeld in het kerngebied Binnenstad en een bufferzone. Voor de verticale ordening (4.2.1 en 4.3.1) en de regels voor de ligging van de bronnen en bijbehorende infrastructuur (4.4) is deze onderverdeling niet relevant. In Figuur 4.1 is het plangebied weergegeven.

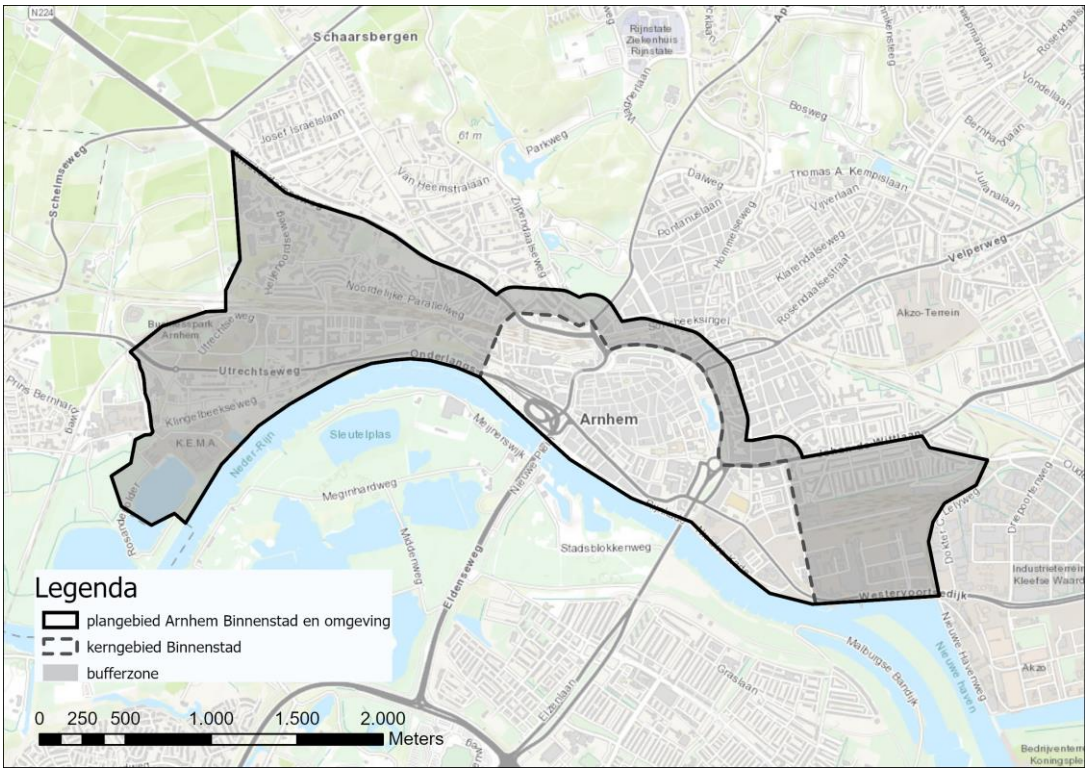

Figuur 4.1 | Plangebied bodemenergieplan

4.1.2 Kerngebied

In het kerngebied is daadwerkelijk sprake van drukte in de ondergrond, gerelateerd aan de al aanwezige bodemenergiesystemen en de vele ontwikkelingen (Binnenstad, Fluvium/Rijnwijk en Coehoorn eo) met bijbehorende duurzame energievraag. In dit kerngebied is daarom ordening van de

bodemenergiesystemen nodig en concreet aan te geven. De horizontale ordening van de open bodemenergiesystemen is gebaseerd op de al aanwezige systemen in het kerngebied.

4.1.3 Bufferzone

Rondom het kerngebied is een bufferzone aangegeven. Ook in de bufferzone is ordening nodig. Ten noorden van het kerngebied is deze bufferzone een rand van 150 m. Deze noordelijke bufferzone is bedoeld om een optimale inpassing van de bodemenergiesystemen in het kerngebied te garanderen. De breedte van deze strook is gebaseerd op het thermisch invloedsgebied van een gemiddeld bodemenergiesysteem[2], rekening houdend met de grootte van de natuurlijke grondwaterstroming.

De bufferzone is als gebied naar het oosten en het westen uitgebreid, omdat hier verschillende ontwikkelingen worden verwacht, maar nog niet concreet zijn. Door deze ontwikkelingen wordt wel drukte in de ondergrond met bodemenergiesystemen verwacht en is ordening nodig om optimaal gebruik te kunnen maken van het bodempotentieel. Het bufferzonegebied is hier bedoeld om vooraf een goede afstemming van de bronnen van de open bodemenergiesystemen te regelen. Ten oosten van de binnenstad zijn enkele bodemenergiesystemen aanwezig, zodat een globale zonering is aangegeven. Ten westen zijn geen bodemenergiesystemen aanwezig die een concrete richting kunnen geven aan de horizontale zonering. In dit deel is een horizontale zonering nog niet aan te geven.

4.2 ONDERGRONDS RUIMTEGEBRUIK OPEN BODEMENERGIESYSTEMEN

4.2.1 Alleen gebruik derde watervoerende pakket

Voor de verticale ordening van de bodemenergiesystemen is gekeken naar de geschiktheid van de watervoerend pakketten voor bodemenergie. Voor de open systemen is in Arnhem alleen het derde watervoerend pakket geschikt. De open bodemenergiesystemen die in het verleden in het tweede watervoerend pakket zijn aangebracht hebben tijdens de exploitatie te maken gehad met verstoppingsproblemen. Door deze kennis en de inzichten in de waterkwaliteit van het tweede watervoerende pakket wordt via dit bodemenergieplan het ondergronds gebruik voor open bodemenergiesystemen beperkt tot het derde watervoerend pakket. Dit geldt voor het gehele plangebied (kerngebied en bufferzone).

Door het gebruik voor open systemen te beperken tot het derde watervoerend pakket, ontstaat er ruimte voor het toepassen van gesloten bodemenergiesystemen met bodemlussen tot aan de tweede scheidende laag. Door het opnemen van deze verticale ordening wordt thermische interferentie tussen open en gesloten systemen voorkomen en wordt ruimte voor gesloten bodemenergiesystemen vergroot en geborgd (zie paragraaf 4.3.1).

Verwachting hydrologische effecten

Vanwege de diepe ligging van de bronfilters bij het gebruik van het derde watervoerende pakket en de aanwezigheid van scheidende lagen boven de bronfilters is de hydrologische invloed op ondiepe belangen (zoals verontreinigingen, natuur, kelders etc.) gering. Bij toepassing van bodemenergie in het derde watervoerende pakket wordt daarom verwacht dat belangen niet zullen worden geschaad.

[2] We gaan hierbij uit van een bodemenergiesysteem met een waterverplaatsing van 150.000 m³/seizoen (capaciteit van het systeem van 100 m³/uur en 1.500 vollasturen per seizoen)

4.2.2 Inrichting strokenpatroon derde watervoerend pakket

Op basis van de al aanwezige open bodemenergiesystemen is een horizontale ordening gemaakt voor het derde watervoerend pakket in de vorm van een strokenpatroon. Het strokenpatroon is gebaseerd op de werkelijk gerealiseerde bronnen van de bestaande open bodemenergiesystemen in het kerngebied en de richting van de natuurlijke grondwaterstroming. De warme en koude zones (de stroken) zijn zo gegroepeerd dat deze om en om naast elkaar liggen. De lengterichting van de stroken is gelijk aan de stromingsrichting van het grondwater. Voor de breedte van de stroken is rekening gehouden met het thermisch invloedsgebied van een gemiddeld bodemenergiesysteem[3] (zie Figuur 4.2). Door dezelfde bronnen (warm of koud) in één strook te groeperen, worden thermische verliezen beperkt en negatieve beïnvloeding voorkomen. Bij het ontwerpen van een open bodemenergiesysteem met rekening gehouden worden met het strokenpatroon en moeten de koude en warme bronnen in de bijbehorende strook worden gerealiseerd.

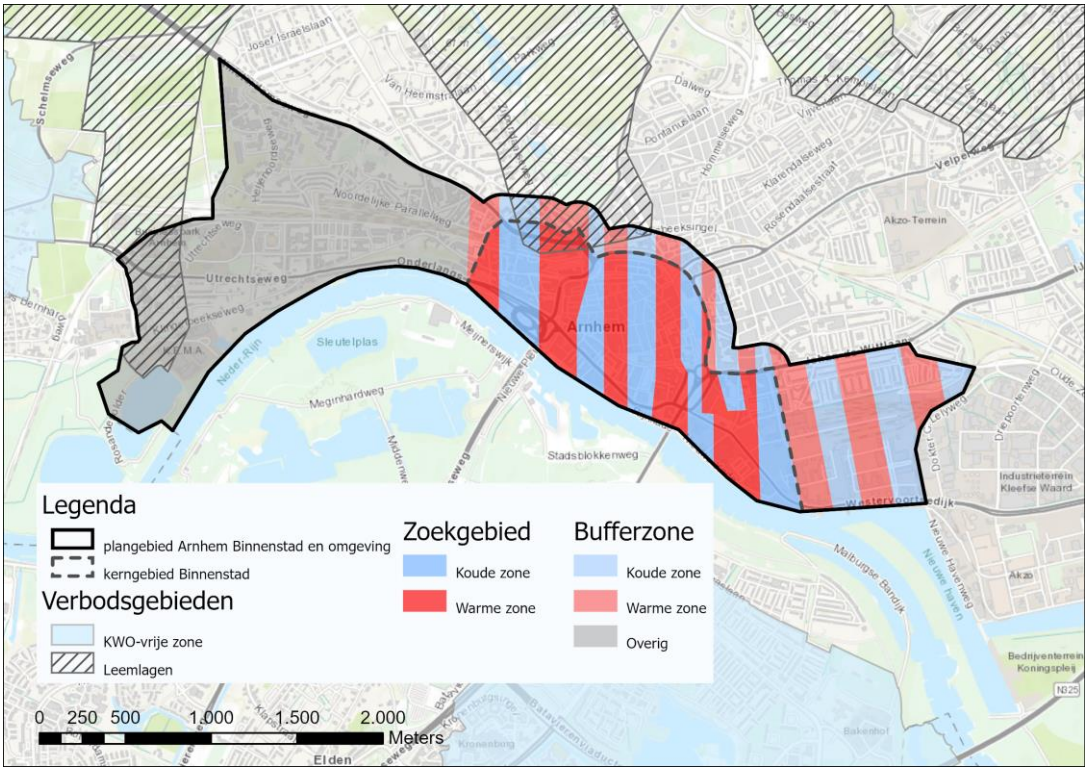

Figuur 4.2 | Inrichting strokenpatroon derde watervoerende pakket tbv open bodemenergiesystemen

Het strokenpatroon in de noordelijke en oostelijke bufferzone sluit aan op het strokenpatroon in het kerngebied Binnenstad. De stroken in het oosten zijn iets gedraaid ten opzichte van de stroken in het kerngebied, zodat de stroken beter aansluiten op de richting van de natuurlijke grondwaterstroming. Een initiatiefnemer in de noordelijke en oostelijke bufferzone houdt rekening met het aangegeven strokenpatroon en dient bij afwijking hiervan vooraf in overleg met de gemeente te treden.

[3] We gaan hierbij uit van een bodemenergiesysteem met een waterverplaatsing van 150.000 m³/seizoen (capaciteit van het systeem van 100 m³/uur en 1.500 vollasturen per seizoen)

In het westelijke deel van de bufferzone is het strokenpatroon niet doorgetrokken, omdat in dit deel van de bufferzone op dit moment voldoende ruimte is voor de inpassing van open bodemenergiesystemen. Afhankelijk van de uiteindelijke toename van de open bodemenergiesystemen is nadere ordening mogelijk wel gewenst. Binnen deze bufferzone geldt wel de dieptebeperking ten aanzien van gesloten bodemenergiesystemen. Binnen de gehele bufferzone is het verplicht voorgenomen initiatieven van bodemenergiesystemen vooraf af te stemmen met de gemeente.

4.3 ONDERGRONDS RUIMTEGEBRUK GESLOTEN BODEMENERGIESYSTEMEN

4.3.1 Dieptebeperking gesloten bodemenergiesystemen

Door de verticale ordening binnen het interferentiegebied geldt een dieptebeperking voor het realiseren van gesloten bodemenergiesystemen in het hele plangebied. Gesloten bodemenergiesystemen mogen tot aan de tweede scheidende laag gerealiseerd worden. Omdat de open bodemenergiesystemen in het derde watervoerende pakket gerealiseerd worden, ontstaat hierdoor een scheiding tussen de twee type bodemenergiesystemen en wordt thermische interferentie tussen open en gesloten bodemenergiesystemen voorkomen.

Voor de gesloten bodemenergiesystemen is vooraf geen horizontale ordening nodig; bij het ontwerp moet rekening gehouden worden met eerder aangelegde bodemenergiesystemen. Het strokenpatroon van de open bodemenergiesystemen geldt niet voor de gesloten bodemenergiesystemen.

4.4 LIGGING BRONNEN, BODEMLUSSEN, KABELS EN LEIDINGEN

Mede door de energie-/warmtetransitie wordt het steeds drukker in de ondergrond. Naast de bestaande leidingnetwerken (elektriciteit, gas, water en telecom) worden ook nieuwe netwerken verwacht, zoals warmtenetten, koudenetten, waterstofleidingen en bodemenergieleidingwerk. De ondergrondse ruimte is echter beperkt. Met het bodemenergieplan wordt daarom een aanzet gegeven om de ligging van de infrastructuur van de bodemenergiesystemen (putten en leidingen) in openbaar gebied te reguleren. Bronnen en de leidingen dienen zoveel mogelijk op het eigen terrein te liggen. Het gebruik van de openbare ruimte wordt wel toegestaan, mits de infrastructuur onderdeel uitmaakt van een collectief bodemenergiesysteem en het gebruik van de openbare ruimte strikt noodzakelijk is. Onder een collectief systeem wordt verstaan een systeem dat warmte- en koude levert aan meerdere panden. Grote collectieve systemen hebben daarbij voorrang op kleinere systemen. Dit geldt voor de open en de gesloten bodemenergiesystemen.

5 Plankaart en regels

Het bodemenergieplan bestaat uit een plankaart, een toelichting en regels. De regels in dit hoofdstuk beschrijven aan welke randvoorwaarden een nieuw aan te leggen bodemenergiesysteem in het plangebied moet voldoen. De uitgangspunten zijn te vinden in hoofdstuk 4.

5.1 PLANKAART

Figuur 5.1 geeft de plankaart weer (zie ook bijlage 2). Het plangebied geldt als interferentiegebied uit het Besluit bodemenergiesystemen en dient om interferentie tussen open en gesloten bodemenergiesystemen te voorkomen. In de plankaart zijn ook de belangrijkste verbodsgebieden voor bodemenergie aangegeven.

Het plangebied is onderverdeeld in het kerngebied Binnenstad en een omliggende bufferzone. De bufferzone is bedoeld om optimale inpassing van de bodemenergiesystemen in het kerngebied te garanderen. Door de verticale ordening zijn de open bodemenergiesystemen beperkt tot het derde watervoerend pakket. Voor de open systemen geldt een horizontale ordening met koude en warme zones. Door de verticale ordening zijn de gesloten systemen beperkt tot aan de tweede scheidende laag en daarmee gescheiden van de open systemen. Voor de gesloten bodemenergiesystemen is geen horizontale ordening en indeling in koude of warme zones voorzien.

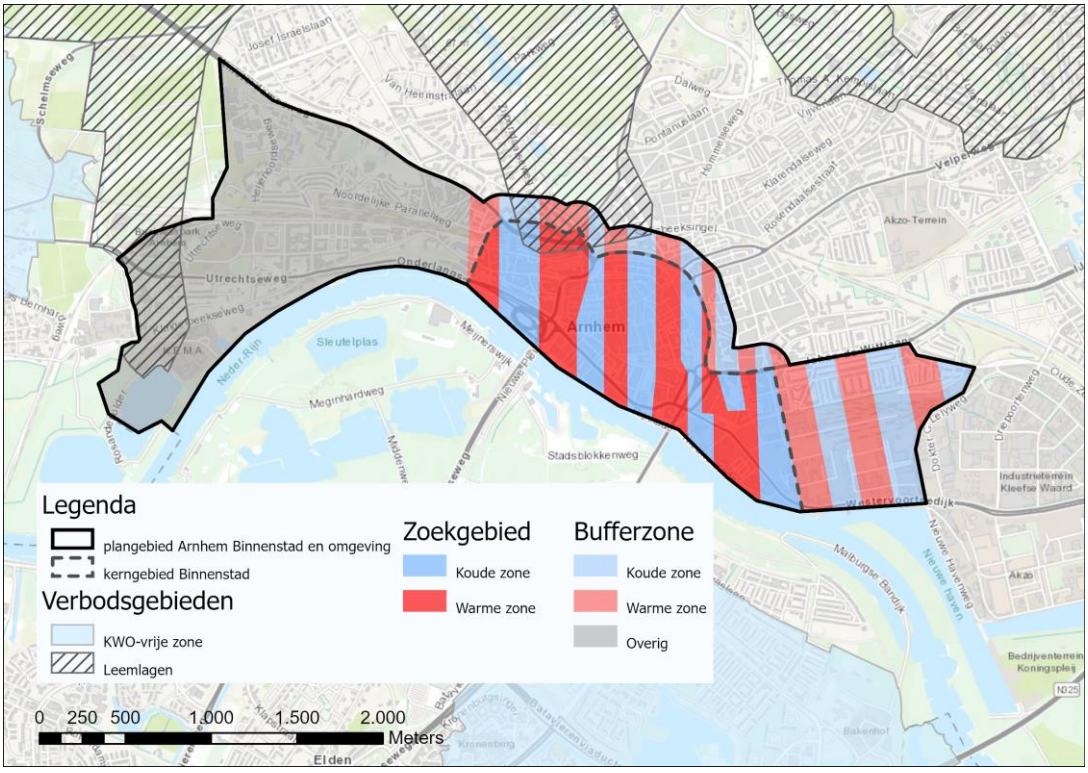

Figuur 5.1 | Plankaart Arnhem Binnenstad en omgeving

5.2 REGELS BODEMENERGIESYSTEMEN IN "BINNENSTAD EN OMGEVING"

De geldende regels voor bodemenergiesystemen vallen uiteen in vier categorieën.

- Nationale wettelijke regels voor open en gesloten bodemenergiesystemen.
- Provinciale regels voor open bodemenergiesystemen.
- Gemeentelijke regels voor open en gesloten bodemenergiesystemen.
- Gebiedsspecifieke regels voor open en gesloten bodemenergiesystemen die alleen voor het plangebied "Arnhem Binnenstad en omgeving" gelden.

De nationale wettelijke regels en de provinciale en gemeentelijke regels hebben tot doel om aanwezige bodem en (grond)waterbelangen te beschermen. De gebiedsspecifieke regels gelden alleen in het plangebied "Arnhem Binnenstad en omgeving" en zijn bedoeld voor de ordening en optimalisatie van de bodemenergiesystemen in dit gebied.

De regels in dit plan zijn dus uitdrukkelijk géén ontwerp van de individuele bodemenergiesystemen en maakt de toepassing van een bodemenergiesysteem in het plangebied nog niet automatisch vergunbaar. Voor een open bodemenergiesysteem zal per geval de optredende effecten in de vorm van een effectenstudie inzichtelijk gemaakt moeten worden. Voor een gesloten bodemenergiesysteem groter dan of gelijk aan 70 kW en voor de gesloten bodemenergiesystemen kleiner dan 70 kW die in een interferentiegebied liggen, zal inzichtelijk gemaakt moeten worden dat doelmatig gebruik van bodemenergie gemaakt wordt en ontoelaatbare interferentie met andere systemen niet optreedt. Op basis hiervan bepaalt het bevoegd gezag of er een vergunning wordt afgegeven.

De initiatiefnemer dient te allen tijde zelf het (detail)ontwerp van het open en gesloten bodemenergiesysteem te vervaardigen, zoals dit omschreven is in het SIKB protocol 11001 (Ontwerp, realisatie en beheer ondergronds deel bodemenergiesystemen).

5.2.1 Open bodemenergiesystemen

Wettelijke regels voor open bodemenergiesystemen

De wettelijke regels gelden, via de vergunning, voor alle open bodemenergiesystemen in Nederland. Voor de geldende wettelijke vergunningvoorschriften wordt verwezen naar art. 6.11a – 6.11i van het Waterbesluit.

Bij de toepassing van bodemenergie dient rekening gehouden te worden met bestaande en (voor zover bekend) toekomstige belangen. Belanghebbenden mogen geen ontoelaatbare nadelige invloed ondervinden van een nieuw bodemenergiesysteem. Bij het aanvragen van een vergunning voor een nieuw bodemenergiesysteem, moet de invloed op belangen worden gekwantificeerd: er moet worden aangetoond dat deze belangen niet nadelig worden beïnvloed. Een inventarisatie van de aanwezige en toekomstige belangen voor bodemenergie in de "Binnenstad en omgeving" is te vinden in paragraaf 3.2 en bijlage 1. Vanwege de diepe ligging van de bronfilters bij het (verplichte) gebruik van het derde watervoerende pakket en de aanwezigheid van scheidende lagen boven de bronfilters is de hydrologische invloed op ondiepe belangen (zoals verontreinigingen, natuur, kelders etc.) gering. Bij toepassing van bodemenergie in het derde watervoerende pakket wordt daarom verwacht dat belangen niet zullen worden geschaad.

Gemeentelijke regels bestemmingsplan Leemlagen
Ter bescherming van de aanvoer van hemelwater naar de beken in Arnhem is in het bestemmingsplan "Leemlagen" vastgelegd dat het in een deel van Arnhem niet is toegestaan de daar aanwezige leemlagen aan te tasten. In deze gebieden is het in principe niet toegestaan om de leemlagen te doorboren en een verticaal open bodemenergiesysteem te realiseren. Een omgevingsvergunning zou kunnen worden verleend indien:

- met onderzoek kan worden aangetoond dat zich in de bodem van de gronden waar een voornemen is gepland geen leemlagen worden aangetroffen met een relevante waterremmende werking die ook nog beken voeden;
- andere belangen zodanig belangrijk zijn dat deze het belang van de bescherming van de leemlagen 'overstijgen'.

Gebiedsspecifieke regels voor open bodemenergie *vast te leggen door de provincie*
Aanvullend op de wettelijke en gemeentelijke regels gelden in het plangebied gebiedsspecifieke regels. Alle (ontwikkelende) partijen die in het plangebied "Arnhem Binnenstad en omgeving" een open bodemenergiesysteem ontwerpen, realiseren en beheren, moeten zich aan de volgende regels houden:

- Regel O1: Bronnen van open systemen moeten worden gerealiseerd in het derde watervoerende pakket.
- Regel O2: Bronnen van open systemen moeten geplaatst worden binnen de op de plankaart aangegeven warme en koude zones. De warme bronnen dienen geplaatst te worden in de rood gekleurde warme zones, de koude bronnen dienen geplaatst te worden in de blauw gekleurde koude zones.
- Regel O3: De ligging van een open bodemenergiesysteem in de bufferzone mag afwijken van de koude en warme zones in de bufferzone, indien dit aantoonbaar geen nadelige effecten heeft op de koude en warme zones in het kerngebied Binnenstad.
- Regel O4: Initiatieven voor open bodemenergiesystemen binnen de bufferzone dienen, voordat een vergunning Waterwet hiervoor aangevraagd wordt, afgestemd te worden met de gemeente.
- Regel O5: De bronnen en het leidingwerk moeten gerealiseerd worden op eigen terrein, gedeeld terrein of terrein van derden niet zijnde de gemeente. Bij de vergunningaanvraag moet een schriftelijke toestemming van de betreffende grondeigenaren zijn toegevoegd.
- Regel O6: In afwijking van hetgeen is vermeld onder regel O5 is het gebruik van de openbare ruimte voor de aanleg van bronnen en leidingwerk toegestaan, mits er sprake is van een collectief systeem (systeem dat warmte en koude levert aan meerdere panden) en het gebruik van de openbare ruimte strikt noodzakelijk is en hier voldoende ruimte is. Bij de vergunningaanvraag moet een schriftelijke toestemming van de gemeente zijn toegevoegd.
- Regel O7: Het toepassen van een monobron of recirculatiesysteem is niet toegestaan binnen het plangebied "Arnhem Binnenstad en omgeving".
- Regel O8: De thermische effecten (temperatuurverandering na 20 jaar groter dan 0,5°C) van een bodemenergiesysteem dienen beperkt te blijven tot de (warmte/koude) zone waarin de bron zich bevindt.
- Regel O9: Anders dan art. 6.11c lid1 Waterbesluit stelt, is een koudeoverschot niet toegestaan, tenzij aangetoond kan worden dat dit past binnen het kader van de Omgevingsvisie Gelderland en hiervoor toestemming wordt gegeven door het bevoegd gezag. Criteria voor deze toestemming zijn:
    - het behoud van voldoende ruimte voor het realiseren van verwachte systemen;

- de invloed op de reeds gerealiseerde dan wel vergunde systemen en andere belangen (die al dan niet afhankelijk zijn van een specifieke (grondwater)temperatuur);
- effecten op het rendement van het systeem.

5.2.2 Gesloten bodemenergiesystemen

Wettelijke algemene regels gesloten bodemenergiesystemen
De wettelijke algemene regels gelden voor alle nieuwe te realiseren gesloten systemen in Nederland. Kijk voor de geldende wettelijke algemene regels in het Activiteitenbesluit Milieubeheer (art. 3.16i t/m 3.16p) en Besluit lozen buiten inrichtingen (art 3a.3 t/m 3a.10).

Omdat het plangebied "Arnhem Binnenstad en omgeving" wordt aangewezen als een interferentiegebied is voor de aanleg van een gesloten systeem in dit gebied naast de melding ook een vergunning (Omgevingsvergunning met Beperkte Milieutoets, OBM) nodig op grond van art. 2.2a lid 6 van het Besluit omgevingsrecht. De algemene weigeringsgronden voor de OBM zijn opgenomen in artikel 5.13b van het Besluit omgevingsrecht. Bij de vergunningaanvraag wordt getoetst of een zodanige interferentie met een ander bodemenergiesysteem optreedt, dat het doelmatig functioneren van een van de betreffende systemen kan worden geschaad. Daarnaast of sprake is van doelmatig gebruik van bodemenergie en of wordt voldaan aan de gebiedsspecifieke regels voor gesloten systemen uit dit bodemenergieplan.

Door de verticale scheiding van de open systemen (in derde watervoerend pakket) en de gesloten systemen (tot maximaal de tweede scheidende laag) is er geen onderlinge beïnvloeding tussen open en gesloten systemen.

Gemeentelijke regels bestemmingsplan Leemlagen
Ter bescherming van de aanvoer van hemelwater naar de beken in Arnhem is in het bestemmingsplan "Leemlagen" vastgelegd dat het in een deel van Arnhem niet is toegestaan de daar aanwezige leemlagen aan te tasten. In deze gebieden is het in principe niet toegestaan om de leemlagen te doorboren en een gesloten bodemenergiesysteem te realiseren (zie bestemmingsplan). Een deel van het plangebied valt binnen het bestemmingsplangebied "Leemlagen".

Gebiedsspecifieke regels voor gesloten bodemenergie *vast te leggen door de gemeente*
Aanvullend op de wettelijke regels en de regels uit het bestemmingplan "Leemlagen" moeten alle (ontwikkelende) partijen die in het plangebied "Binnenstad en omgeving" een gesloten bodemenergiesysteem ontwerpen, realiseren en beheren, zich aan de volgende beleidsregels houden :

- Regel G1: De maximale diepte van een gesloten bodemenergiesysteem is gelijk aan de maximale diepte van het tweede watervoerende pakket.
- Regel G2: De bodemlussen en het leidingwerk moeten gerealiseerd worden op eigen terrein, gedeeld terrein of terrein van derden niet zijnde de gemeente. Bij de vergunningaanvraag moet een schriftelijke toestemming van de betreffende grondeigenaren zijn toegevoegd.
- Regel G3: In afwijking van hetgeen is vermeld onder regel G2 kan het college het gebruik van de openbare ruimte voor de aanleg van bodemlussen en leidingwerk toestaan, mits er sprake is van een collectief systeem (systeem dat warmte en koude levert aan meerdere panden) en het gebruik van de openbare ruimte strikt noodzakelijk is en hier voldoende

ruimte is. Bij de vergunningaanvraag moet een schriftelijke toestemming van de gemeente zijn toegevoegd.

6 Informatie voor initiatieven

6.1 PROJECTDOORLOOP

Heeft u bouwplannen? Met behulp van onderstaand stroomschema kunt u bepalen welke regels voor u van toepassing zijn.

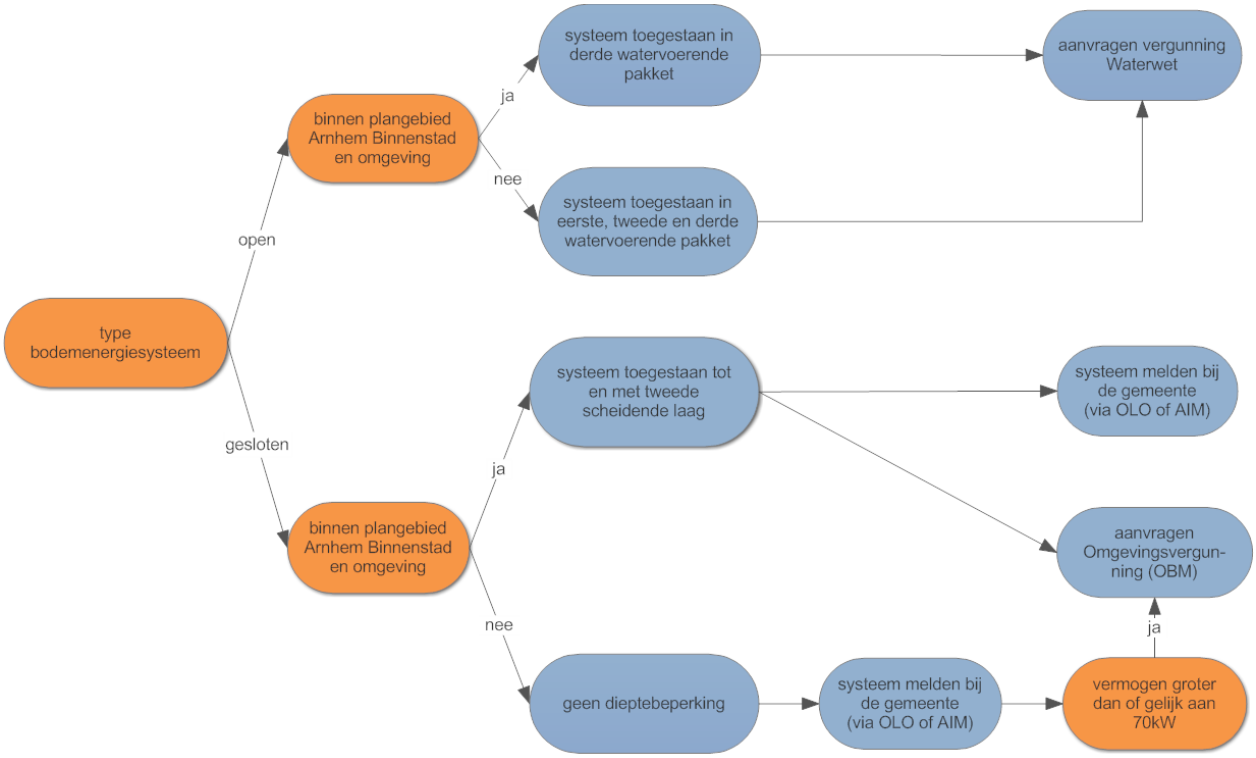

6.2 ADVIEZEN

Naast de ordeningsregels geven de gemeente en provincie u graag een aantal adviezen mee. Deze gelden niet als toetsingscriterium bij een vergunningaanvraag, maar zijn wel van belang voor een goed ontwerp en functioneren van een systeem.

- Houdt bij het ontwerp van het bodemenergiesysteem rekening met de hydrologische effecten van eventueel toekomstige bodemenergiesystemen door de bronpompen voldoende diep te plaatsen.
- Bepaal of en welke eisen een aanwezige verontreiniging stelt aan de wijze van boren, afvoeren van grond en het gebruik van materialen voor het bodemenergiesysteem.

6.3 GEMEENTE, PROVINCIE EN HET BODEMENERGIEPLAN

Toetsen vergunningaanvraag
Voor de aanleg van een bodemenergiesysteem zal de initiatiefnemer een melding moeten indienen en/of een vergunning moeten aanvragen bij de gemeente (voor gesloten systemen) of bij de provincie (voor open systemen). Gemeente en provincie zullen bij het beslissen omtrent vergunningverlening ook toetsen aan de gebiedsspcifieke regels van dit plan, die gelden ter invulling van de algemene weigeringsgronden. Voldoet het ontworpen systeem niet dan zal het bevoegd gezag geen vergunning verlenen.

Evaluatie van bodemenergieplan
De gemeente zal binnen 5 jaar na vaststelling het bodemenergieplan evalueren, waarbij de vraag centraal staat of het bodemenergieplan nog aansluit op de situatie. In de evaluatie wordt ook gekeken naar de gevolgen van de invoering van de nieuwe omgevingswet voor het bodemenergieplan en het interferentiegebied, zoals het overhevelen van de regels naar het omgevingsplan.

6.4 U WILT BODEMENERGIE TOEPASSEN, WAT NU?

1. Laat een gecertificeerd bedrijf (BRL 11000 / 6000-21) een ontwerp maken, waarbij voldaan wordt aan de regels in dit hoofdstuk en aandacht wordt besteed aan de adviezen in dit hoofdstuk;
2. Voer desgewenst overleg met de gemeente en/of de provincie;
3. Doe de melding en/of vraag een vergunning aan (zie paragraaf 6.1 Projectdoorloop).

Voor al uw vragen over bodemenergie, dit bodemenergieplan, meldingen en vergunningverlening kunt u terecht bij de gemeente Arnhem (bodem@arnhem.nl) en/of de provincie Gelderland (post@gelderland.nl).

Bijlage 1
Belangenkaart

Arnhem Binnenstad en omgeving

belangenkaart

Legenda

- plangebied Arnhem Binnenstad en omgeving

Aandachtsgebieden

- aardkundige waarden
- Warmteleiding Nuon

Vergunde/gemelde bodemenergiesystemen

- gesloten bodemenergiesysteem
- open bodemenergiesysteem

Grondwaterverontreinigingen

- niet-beschikt geval
- beschikt geval
- sanering
- restverontreiniging

Natuur

- Gelders natuurnetwerk
- Groene Ontwikkelingszone

Verbodsgebieden

- KWO-vrije zone
- Leemlagen

Archeologie

- Waardevol Gebied - Rijksmonument
- Waardevol Gebied - Gemeentelijk monument

N

0 250 500 1.000 1.500 2.000 Meters

Land NRW, Kadaster, Esri, HERE, Garmin, INCREMENT P, USGS, METI/NASA

In opdracht van:

GEMEENTE Arnhem

Uitgevoerd door:

Bijlage:	1
Referentie:	65327/SV
Auteur:	H. de Jonge
Datum:	26-5-2021
Status:	versie 1.0

if

Bijlage 2
Plankaart Arnhem Binnenstad en omgeving

Arnhem Binnenstad en omgeving

plankaart bodemenergie

Legenda

- plangebied Arnhem Binnenstad en omgeving
- kerngebied Binnenstad

Verbodsgebieden

- KWO-vrije zone
- Leemlagen

Zoekgebied

- Koude zone
- Warme zone

Bufferzone

- Koude zone
- Warme zone
- Overig

N

0 250 500 1.000 1.500 2.000 Meters

Land NRW, Kadaster, Esri, HERE, Garmin, INCREMENT P, USGS, METI/NASA

In opdracht van:

GEMEENTE Arnhem

Uitgevoerd door:

Bijlage:	2
Referentie:	65327/SV
Auteur:	H. de Jonge
Datum:	26-5-2021
Status:	versie 1.0

if

IF Technology **Creating energy**

Velperweg 37
6824 BE Arnhem
Postbus 605
6800 AP Arnhem

T 026 35 35 555
E info@iftechnology.nl
I www.iftechnology.nl

NL60 RABO 0383 9420 47
KvK Arnhem 09065422
BTW nr. NL801045599B01

IF Technology **Creating energy**

VASTSTELLEN:
Verordening bodemenergie Arnhem Binnenstad e.o. 2021

Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	Bouwkamp

Resultaat van bespreking:

Aanwezig
De raadsleden/ fractievolgers Peters (VVD), Venhoek (D66), Bouma (PvdA), Kraaijenbrink (AC), Hogenhout (PvdD), Verheij (PVV) en van den Broek (CDA).

Verder aanwezig: Wethouder Bouwkamp werd collegiaal vervangen door wethouder van der Zee en ambtelijk was aanwezig Mela Splinter- Dupont.

De fracties van GroenLinks, SP, Denk /VA, AOP en CU, waren niet bij de bijeenkomst aanwezig.

Verloop
Het onderwerp stond informatief en meningsvormend 1 op de agenda op 15 september. Er waren geen insprekers en de raadskamer is vervolgens begonnen met de M1 vergadering.
Deze is afgerond. Er zijn geen toezeggingen gedaan. Er is 1 wijzigingsvoorstel (amendement van D66) aangekondigd m.b.t. een verordening bodemenergie voor de hele stad.

Conclusie
De voorzitter heeft geconcludeerd dat de raadskamer vindt dat de meningsvorming 1 is afgerond en dat het voorstel doorgeleid kan worden als bespreekstuk naar de besluitvormende vergadering, met 1 wijzigingsvoorstel.

De raadsadviseur,

K. Vons

De voorzitter,

J. van Loo

Politieke Avond

Dossiernummer	2848
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	15 september 2021
Agendapunt	10.LF
Omschrijving	22.00 uur - 23.15 uur: Stedenbouwkundig schetsontwerp Nijmeegseweg

Geagendeerd	Vergaderdatum
Politieke Avond	**15 september 2021**
Politieke Avond	22 september 2021

Titel/onderwerp: # Stedenbouwkundig schetsontwerp Nijmeegseweg

Raadsadviseur: W. Lammers Telefoonnr: 377 2581 Willem.lammers@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Chantal Rijnsburger
Portefeuillehouder:	R. Paping	Telefoonnr:	5175
		E-mailadres:	chantal.rijnsburger@arnhem.nl
Doel activiteit	Informerend (I) & Meningsvormend (M1)		
Toelichting	**Inhoud** Aan de gemeenteraad wordt voorgesteld het stedenbouwkundig schetsontwerp voor fase 1 vast te stellen. Dit stedenbouwkundig schetsontwerp dient als basis voor het op te stellen bestemmingsplan en grondexploitatie. Het beoogde effect van dit schetsontwerp is Malburgen Oost en West ruimtelijk, functioneel en sociaal beter met elkaar te verbinden. Na vaststelling door de raad kan de volgende stap gezet worden naar het planologisch mogelijk maken van de beoogde 230 woningen aan de westzijde van het projectgebied. *Participatie* Bij de tot standkoming van het stedenbouwkundig schetsontwerp is samengewerkt met 40-tal bewoners van Malburgen Oost en West die verenigd zijn in de klankbordgroep Nijmeegsweg. Hiermee zijn vier bijeenkomsten georganiseerd, waaronder een rondwandeling. De klankbordgroep heeft ook een advies gegeven aan de gemeenteraad. Deze is toegevoegd aan de bijlage. Zie voor meer informatie het raadsvoorstel.		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Start en afronding van de informatieve fase, start en afronding van de meningsvormende (M1) fase en besluit over vervolgbehandeling.		
Spreekrecht publiek	Ja		
Behandeladvies	1. Informerende fase *Inspreken* Voorafgaand aan de M1 behandeling is het mogelijk voor betrokkenen om in te spreken bij de gemeenteraad. Op dit moment zijn er nog geen aanmeldingen ontvangen. 2. Vergaderorde M1 Er wordt in twee termijnen vergaderd. - Iedere fractie heeft twee termijnen, waarin meningen kunnen worden verkondigd of politieke vragen kunnen worden gesteld. - De portefeuillehouder reageert na een termijn van de raad als alle fracties aan het woord zijn geweest. De portefeuillehouder beantwoordt de gestelde vragen, waarbij hij of zij antwoorden kan samenvoegen waardoor herhaling van vrijwel overeenkomstige punten achterwege blijft. De voorzitter ziet erop toe dat de beantwoording van de wethouder ter zake is en in gaat op de gestelde vragen. - Interrupties (in de vorm van een korte vraag of opmerking zonder inleiding) zijn in alle termijnen toegestaan. Zoals altijd kan de voorzitter interrupties beperken. Uitkomst van de Meningsvormende (MI) behandeling kan zijn: 1. Partijen zijn het eens, het voorstel wordt doorgeleid naar de besluitvormende fase 2. Partijen zijn het niet (volledig) eens en overwegen moties en/of amendementen. Het voorstel wordt doorgeleid naar de fase Meningsvorming 2, waar deze besproken zullen worden.		
Bijlagen			

Raadsvoorstel "Stedenbouwkundig schetsontwerp Nijmeegseweg"			

Bijlage 1 - Ontwikkelingsplan Malburgen, Vlekkenplan - nieuwe situatie, 2 maart 1998.			
Bijlage 2 - Stedenbouwkundig Schetsontwerp Nijmeegseweg, OD205, februari 2021			
Bijlage 3 - Advies klankbordgroep			

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 579863

Onderwerp: Stedenbouwkundig schetsontwerp Nijmeegseweg

Voorstel

1. Het stedenbouwkundig schetsontwerp voor Fase 1 (westzijde van het projectgebied Nijmeegseweg inclusief een woongebouw aan de oostzijde van het projectgebied (Dotterlaan/Veldbloemenstraat)) vast te stellen als basis voor het op te stellen bestemmingsplan en de grondexploitatie.

Inleiding

In 1998 is het Ontwikkelingsplan Malburgen door de raad vastgesteld (zie bijgevoegde bijlage 1 Vlekkenplan). Onderdeel van dit Ontwikkelingsplan betreft de realisatie van woningbouw aan de Nijmeegseweg. In 2009/2010 is met de bewoners en andere belanghebbenden gewerkt aan een gebiedsvisie "Nijmeegseweg – winkelcentrum Drieslag". Vanwege de economische crisis is deze gebiedsvisie destijds niet vastgesteld, maar is besloten om de ontwikkelingen aan de Nijmeegseweg pas weer na 2020 op te pakken.
In juni 2012 is besloten de openbare ruimte van winkelcentrum de Drieslag te verbeteren en daar ruimte te geven voor enkele kleinschalige private ontwikkelingen. De in de gebiedsvisie van 2010 aangewezen bouwlocaties aan de Nijmeegseweg zijn in de MVA (Materiële Vaste Activa) gezet. De aanliggende portieketageflats zijn in 2012 gesloopt en het gebied is vervolgens tijdelijk met eenvoudig groen ingericht.

Nu de vraag naar woningen weer is toegenomen en de overige projecten uit het Ontwikkelingsplan vrijwel allemaal zijn gerealiseerd, is het project Nijmeegseweg weer opgepakt. Het wijkplatform had inmiddels een kerngroep bewonersparticipatie Malburgen opgericht. Samen met deze kerngroep hebben we stedenbouwkundig bureau OD205 geselecteerd om via een actief participatieproces een stedenbouwkundig schetsontwerp op te stellen. Dit proces is in bijgevoegd document 'De weg naar de toekomst' Nijmeegseweg-Malburgen, beschreven.

Het resultaat van dit proces is een langetermijnvisie voor de Nijmeegseweg. Op basis van deze visie kan het project in twee Fases worden opgesplitst. Fase 1 betreft de westzijde van het projectgebied Nijmeegseweg, inclusief het beoogde woongebouw aan de oostzijde (Dotterlaan/Veldbloemenstraat). Fase 2 betreft de invulling van de oostzijde van het projectgebied.

Het concept van het stedenbouwkundig schetsontwerp voor Fase 1 is inmiddels gereed en rijp voor besluitvorming.

Arnhem GEMEENTE

Beoogd effect

Malburgen Oost en West ruimtelijk, functioneel en sociaal beter met elkaar te verbinden. Na instemming met dit voorstel kunnen de volgende stappen gezet worden: het planologisch mogelijk maken van de beoogde 230 woningen aan de westzijde van het projectgebied (Fase 1) en het opstellen van de beeldkwaliteitseisen voor Fase 1.

Argumenten

1.1 Het participatieproces levert een gedragen schetsontwerp op (Fase 1), inclusief een visie voor de lange termijn (Fase 2).

Het bureau OD205 heeft samen met de klankbordgroep (circa 40 bewoners van Malburgen-Oost en West) een stedenbouwkundig schetsontwerp opgesteld voor de ontwikkeling van 230 woningen, waarvan 30% in de sociale huur. Om input op te halen hebben daartoe in de tweede helft van 2020 diverse interactieve bijeenkomsten plaatsgevonden, met als resultaat bijgevoegd gedragen stedenbouwkundig schetsontwerp voor Fase 1 (bijlage 2 en 3). Daarnaast is er samen met de klankbordgroep een visie voor de lange termijn (Fase 2) opgesteld.
Het kader voor het participatieproces was het programmatische uitgangspunt van minimaal 230 extra woningen (Fase 1) en het staande gemeentelijk beleid. Het stedenbouwkundig schetsontwerp is een binnen dit kader afgewogen ontwerp. Zie verder onder het kopje participatie van dit raadsvoorstel.

1.2 Het stedenbouwkundig schetsontwerp past binnen de actuele gemeentelijke beleidskaders, onder andere op het gebied van ecologie en klimaatadaptatie.

De groeninrichting heeft een belangrijke plek in de ontwikkeling van het gebied. Het groene karakter rondom de Nijmeegseweg wordt behouden en versterkt. De oppervlakte aan asfalt wordt kleiner. Het De Monchyplein wordt een herkenbare groen entree: het visitekaartje van Malburgen. Naast de bestaande en waardevolle bomen worden nieuwe bomen, heesters en vaste planten aangeplant. Soorten die elkaar aanvullen en versterken en zo de biodiversiteit en belevingswaarde van het gebied vergroten.
Op buurtniveau vormen groene pocketparks (parkjes tussen de bebouwing) de schakel tussen de bestaande en de nieuwe woningen en de brede groene bermen langs de Nijmeegseweg. De bestaande laanbomen aan de zijkanten van de weg (lindes) hebben een lange levensverwachting en zijn in het ontwerp volledig opgenomen. Voor de populieren in de huidige middenberm stellen wij een concept van geleidelijke vervanging voor. Door op korte termijn te starten met nieuwe bomenaanplant op plekken waar ruimte is in het huidige en toekomstige wegprofiel, kan worden voorkomen dat de omgeving met kaalslag geconfronteerd wordt. De soortkeuzes en plekken van deze nieuwe bomen is onderwerp van nadere studie en hangt sterk samen met de ligging en afmeting van de toekomstige rijbanen en middenberm van de Nijmeegseweg. Het uitgangspunt hierbij is de Nijmeegseweg te transformeren naar een tuinstad-allee met allure.

1.3 Het schetsontwerp biedt aanknopingspunten voor de Arnhem-Oost aanpak.

De Arnhem-Oost aanpak is onderdeel van de Woondeal regio Arnhem-Nijmegen. In deze woondeal zijn met de provincie Gelderland en het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties afspraken gemaakt over een brede vernieuwingsaanpak voor Arnhem-Oost. De wijk Malburgen maakt hier ook deel van uit. Het doel van de Arnhem-Oost aanpak is alle Arnhemmers gelijke kansen te bieden en een tweedeling in de stad tegen te gaan.
In de stedenbouwkundige toekomstvisie verandert de Nijmeegseweg geleidelijk in een tuinstedelijke allee: een straatruimte waarin verkeer, groen en bebouwing een nieuwe verhouding met elkaar aangaan. De weg wordt hiermee onderdeel van de wijk met bebouwing aan weerszijden. Malburgen Oost en West zijn daardoor ook beter met elkaar verbonden; ruimtelijk, functioneel en sociaal.
Het project Nijmeegseweg draagt bij aan:

- het realiseren van een leefomgeving die meerwaarde biedt voor huidige en toekomstige bewoners van de wijk;
- het leveren van een belangrijke bijdrage aan de doelen van de gemeente inzake woningbouw en klimaat;
- het verbeteren van Malburgen zodat de wijk een aantrekkelijk onderdeel van de stad kan zijn;
- het verbinden van Malburgen Oost en West, ruimtelijk, gevoelsmatig en functioneel wat betreft langzaam verkeer.

Kanttekeningen en risico's

1.1 Verkeersafwikkeling Malburgen-West nader onderzoeken

Uitgangspunt van het stedenbouwkundig schetsontwerp is dat het kruispuntvlak van het De Monchyplein wordt verkleind, de Huissensestraat direct wordt aangesloten op de brug, er efficiënt wordt omgegaan met parkeren en er een betere langzaamverkeerverbinding komt voor bewoners (over de weg heen).
Zoals de klankbordgroep ook in haar advies (bijlage 3) aangeeft, is er een nader verkeersonderzoek nodig om de beste wijze van ontsluiting van de nieuwe woningen aan de Paardebloemstraat, Anemoonstraat/Hazelaarstraat en de wijze van ontsluiting van de Drieslag vanaf de Huissensestraat te bepalen. Dit onderzoek zal plaatsvinden ten behoeve van het bestemmingsplan.

1.2 Parkeren belemmert meer woningen en groen

Het schetsontwerp bevat een groot aantal parkeerplaatsen, vanwege de financiële haalbaarheid grotendeels op maaiveld. Dit aantal parkeerplaatsen is gebaseerd op de huidige parkeernorm. Bij de uitwerking naar een stedenbouwkundig plan zal worden onderzocht of hier door middel van vernieuwende mobiliteitsconcepten nog een optimalisatieslag in te maken is die meer woningen en/of meer groen oplevert.

1.3 Stikstofuitstoot is volgens berekeningen te hoog

Uit onderzoek, verricht door bureau Antea, blijkt een overschrijding van de normen voor stikstofuitstoot voor zowel de bouw- als de gebruiksfase. De overschrijding in de bouwfase lijkt te kunnen worden opgelost door toepassing van onder andere specifiek bouwmaterieel. Hoe om te gaan met de

overschrijding in de gebruiksfase wordt onderzocht ten behoeve van het op te stellen bestemmingsplan. De ontwikkeling op het gebied van de stikstofregelgeving biedt wellicht kansen. Natuurinclusieve woningbouw kan een bijdrage leveren aan het dalen van de stikstofuitstoot. Dit aspect wordt meegenomen bij de ontwerpopgave van de woningen.

Participatie

Om tot een stedenbouwkundig schetsontwerp te komen is er gekozen voor de 'Malburgse Manier": het schetsontwerp is tot stand gekomen door OD205 te laten samen werken met een 40-tal bewoners van Malburgen Oost en West, verenigd in de klankbordgroep Nijmeegseweg.

Er zijn vier bijeenkomsten georganiseerd waarbij de activiteiten ontdekken-dromen-verbeelden en verbeteren centraal stonden. Door middel van een rondwandeling zijn het plangebied en de wijken eromheen ontdekt. Vervolgens is gevraagd hoe Malburgen rondom de Nijmeegseweg er in de toekomst uit zou moeten komen te zien, waarbij gedacht kon worden aan voorzieningen, plekken, gebouwen en activiteiten. Hieruit volgden diverse uitgangspunten van waaruit in overleg met de gemeentelijke projectgroep de ambities voor het project Nijmeegseweg zijn geformuleerd (zie voor deze ambities de argumenten zoals verwoord onder 1.3.) Daarna is door middel van een workshop aan de slag gegaan met de verbeelding van deze ambities. Samen zijn de mogelijkheden onderzocht met als doel de Nijmeegseweg onderdeel te maken van de wijk met een betere bewonersmix, betere voorzieningen en aantrekkelijke plekken. Er zijn verschillende maquettes gemaakt wat geresulteerd heeft in een aantal sleutelingrediënten voor het stedenbouwkundig schetsontwerp en een visie voor de lange termijn:

- Behoud van het groene karakter van de Nijmeegseweg als geheel;
- Een parkachtige entree bij het De Monchyplein;
- Bijzondere bebouwing tegenover Gelredome als markante zuidelijke entree;
- Laagbouw aan de Westzijde ten hoogte van de bestaande rijwoningen;
- Het op termijn toevoegen van woningen aan de oostzijde voor het naar elkaar toebrengen van de beide wijkdelen.

Het resultaat is een stedenbouwkundig schetsontwerp voor Fase 1 en een lange termijnvisie (Fase 2)
De klankbordgroep is enthousiast over het stedenbouwkundig schetsontwerp zoals dat nu voorligt (zie bijlage 3).
Het kernpunt van het plan is dat het een groen plan is. Dit vindt de klankbordgroep essentieel om met het gebied een kwaliteitsslag te kunnen maken, als integraal onderdeel van de woonwijk. De klankbordgroep wil graag betrokken blijven tijdens het gehele proces (Fase 1 en Fase 2). Er kan gesteld worden dat er sprake van een gedragen schetsontwerp.

De klankbordgroep heeft in haar reactie op het stedenbouwkundig schetsontwerp een aantal punten van zorg meegegeven. Het eerste en vierde punt van zorg (verkeersafwikkeling Paardebloemstraat en Drieslag) onderzoeken we nader in het kader van het bestemmingsplan. De overige punten van zorg worden gedeeld, maar vallen buiten het kader van dit project. Daar waar mogelijk worden deze in andere projecten opgepakt (Arnhem-Oost, Ontwikkelingsplan Malburgen, Olympuskwartier).

De klankbordgroep wordt door middel van een vergelijkbaar participatieproces betrokken bij het bepalen van de beeldkwaliteitseisen en het inrichtingsplan voor de openbare ruimte van Fase 1.

Aan de toekomstige ontwikkelaars van de verschillende bouwplots zal worden opgedragen om de klankbordgroep te betrekken bij hun planvorming.

De klankbordgroep krijgt in Fase 2 een vergelijkbare rol als in Fase 1.

Financiën

Op basis van het schetsontwerp zijn verkennende financiële haalbaarheidsberekeningen opgesteld. Daaruit volgt dat de ontwikkeling van Fase 1 naar verwachting budgetneutraal gerealiseerd kan worden. Op basis van de verdere invulling van het schetsontwerp zal een gedetailleerde grondexploitatie worden opgesteld, die samen met het bestemmingsplan aan uw raad ter vaststelling zal worden voorgelegd.

Voor fase 2 wordt uit het beschikbare voorstudiebudget grondexploitaties budget beschikbaar gesteld, dat wordt aangewend om te onderzoeken of de verlegging van Nijmeegseweg (en daarna de realisatie van woningbouw op de vrijkomende ruimte) haalbaar is.

Uitvoering

Fase1
Na de vaststelling van het stedenbouwkundig schetsontwerp voor Fase 1 worden een bestemmingsplan en een grondexploitatie opgesteld. Samen met de klankbordgroep worden de beeldkwaliteitseisen geformuleerd. Afhankelijk van de/het moment van besluitvorming door de raad over het stedenbouwkundig schetsontwerp, zal het bestemmingsplan eind dit jaar worden vrijgegeven voor zienswijzen. Vaststelling van het bestemmingsplan, beeldkwaliteitsplan en GREX door de raad is voor eind kwartaal 1 2022 voorzien.

Daarna zal er een inrichtingsplan worden opgesteld voor de middenberm en het De Monchypark. De nog te selecteren ontwikkelaars van de woningbouwplots zorgen voor de ontwerpen van de bouwplots en de gemeente is aan zet als het gaat om de inrichting van de openbare ruimte. Uiteraard binnen de kaders van het nog op te stellen bestemmingsplan en beeldkwaliteitsplan. Het streven is eind 2024 de eerste woningen op te leveren.

Visie voor de lange termijn (Fase 2)
In de langetermijnvisie wordt het wegprofiel samengevoegd, bomen en groen behouden en vernieuwd en de bebouwing ingepast. De voorgestelde woningbouw geeft een boost aan de omgeving. Samen zorgen het groen en de beoogde woongebouwen ervoor dat de wijk en de Nijmeegseweg meer met elkaar verweven raken.
Door het naar West verleggen van de oostelijke rijbaan worden bouwzones van noord naar zuid gecreëerd met de mogelijkheid voor een iconische woontoren nabij de brug. Nader (financieel) onderzoek is nodig om deze visie verder uit te werken naar een schetsontwerp. Dit zal parallel aan het mogelijk maken van Fase 1 (bestemmingsplan, beeldkwaliteitsplan en grondexploitatie) worden opgepakt.

De langetermijnvisie kent nog veel onzekerheden die onderzocht moeten worden. De verwachting is dat de Nijmeegseweg met de aanpassingen uit het schetsontwerp tot circa 2028 verkeerstechnisch goed zal functioneren. Er liggen verschillende vraagstukken die integraal bekeken moeten worden. Bieden verkeerskundige keuzes elders in de stad de oplossing, of is aanpassing van het kruispunt De Monchyplein noodzakelijk? Hoe kan het snelfietspad naar Nijmegen worden verbeterd en goed worden ingepast in het nieuwe profiel? Hoe past de John Frostbrug als rijksmonument daarin? Is er al meer zekerheid over de doortrekking van de A15? Hoe kan tussen het Olympuskwartier en de Nijmeegseweg een goed leefklimaat worden gerealiseerd?

Als gevolg van deze onzekerheden moet de (financiële) haalbaarheid van de tweede fase nog worden onderzocht, waarbij de eerste stap het inzichtelijk maken van de kosten van het naar West verleggen van de oostelijke rijbaan zal zijn. Daarbij wordt opgemerkt dat het naar West verleggen van de oostelijke rijbaan om een grote financiële bijdrage vraagt, die niet volledig vanuit de grondopbrengsten gerealiseerd kan worden. Vanuit mobiliteit is hier geen budget voor. Het mogelijk maken van woningbouw in Fase 2, waarmee tegelijkertijd een bijdrage wordt geleverd aan de grote woningbouwopgave waar we voor staan, zal daarom afhangen van of er budget beschikbaar kan worden gesteld voor het verleggen van de rijbaan en of er subsidies kunnen worden verkregen.

Het college stelt voorafgaand aan de start van Fase 2 de richtinggevende uitgangspunten voor deze gebiedsontwikkeling op (o.a. stedenbouw, programma). Deze worden gedeeld met de raad via een raadsbrief, waarna wordt gestart met het participatieproces. Daarna zal de raad worden gevraagd de uitgangspunten vast te stellen.

Communicatie

Structurele communicatie richting de omgeving over de stand van zaken van Fase 1 en Fase 2 vormt het uitgangspunt. In overleg met de kerngroep bewonersparticipatie Nijmeegseweg wordt hier invulling aan gegeven.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

1. Ontwikkelingsplan Malburgen, Vlekkenplan - nieuwe situatie, 2 maart 1998
2. Stedenbouwkundig Schetsontwerp Nijmeegseweg, OD205, februari 2021
3. Advies klankbordgroep

RAADSVOORSTEL

Besluit van	
Zaaknummer	579863

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 22 juni 2021, nummer: 579863;

gelet op artikel 3.1 van de Wet ruimtelijke ordening;

besluit:

Het stedenbouwkundig schetsontwerp voor Fase 1 (westzijde van het projectgebied Nijmeegseweg inclusief een woongebouw aan de oostzijde van het projectgebied (Dotterlaan/Veldbloemenstraat)) vast te stellen als basis voor het op te stellen bestemmingsplan en de grondexploitatie.

De griffier, De voorzitter,

Gemeente Arnhem

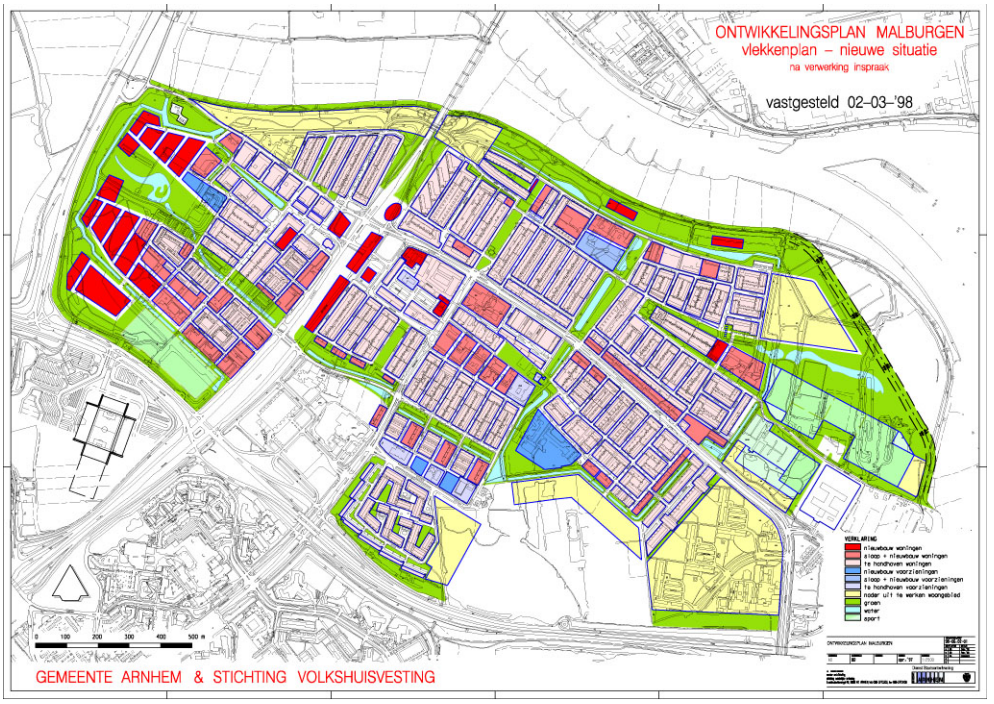
ONTWIKKELINGSPLAN MALBURGEN
vlekkenplan – nieuwe situatie
na verwerking inspraak
vastgesteld 02-03-'98
GEMEENTE ARNHEM & STICHTING VOLKSHUISVESTING

od205
een ander perspectief

De weg naar de toekomst

NIJMEEGSEWEG - MALBURGEN
STEDENBOUWKUNDIG SCHETSONTWERP

februari 2021

Contact

contactperson: Ralf Hottenträger
team: Jesse van Viegen, Judit Gaasbeek Janzen, Marjan Ketner, Ralf Hottenträger
mail: mail@od205.nl

projectnummer: 115-NW-01
versie: stedenbouwkundig schetsontwerp
datum: 05 februari 2021

Colofon

od205
een ander perspectief

Schiehavenkade 158-160

3024 EZ Rotterdam
tel 010 303 1277
www.od205.nl

Gemeente Arnhem

in opdracht van:
Gemeente Arnhem

Postbus 9029
6800 EL Arnhem

Inhoudsopgave

INLEIDING | 04

SAMENVATTING | 05
- DE BASIS VAN HET PLAN
- EEN STRATEGISCH ONTWERP

VERSLAG VAN HET CO-CREATIE PROCES | 10

DE VISIEKAART | 21

PLAN VAN FASE 1 | 26
- PLANKAART
- IMPRESSIES
- FACETTEN

NAWOORD EN DANK | 45

Inleiding

Een stedenbouwkundig ontwerp gaat in zijn kern over wat voor een betekenisvolle plek je maakt en voor wie. Die vraag moeten wij altijd stellen en beantwoorden.

Dat doen we als ontwerpbureau niet alleen. De opdrachtgever voor dit plan, Gemeente Arnhem heeft samen met de bewonersorganisaties van Malburgen Oost en West gekozen voor een vernieuwend proces op de ‘Malburgse Manier’: het plan komt tot stand door OD205 samen te laten werken met een 30-tal bewoners, verenigd in de klankbordgroep Nijmeegseweg.

Een ontwerpproces dat participatie dus serieus neemt. Wij weten dat dit werkt als empathie en wederzijds begrip centraal staan. Dan (pas) kan een inhoudelijk gesprek op gang komen tussen ontwerpers en bewoners. Afgelopen zomer (2020) heeft OD205 met de leden van de klankbordgroep door hun wijk gewandeld om uit eerste hand een persoonlijke kijk op de situatie te krijgen. Vervolgens organiseerden wij tot in november een viertal denk- en ontwerpavonden. Hier zijn we er samen achter gekomen aan welke voorwaarden de nieuwe ontwikkeling moet voldoen, welke voor- en nadelen diverse ontwikkelmodellen hebben en hoe de ontwikkeling uiteindelijk eruit moet komen te zien.

Hoe, vroegen we ons af, krijg je een prettige wijk met prettige ruimtes voor elkaar? Hoe kunnen we het gebied aantrekkelijk maken voor de diverse groepen bewoners; divers in achtergrond, sociale behoeftes en leeftijd? Hoe voorkomen we dat het groen sneuvelt en de openbare ruimte versteent? Hoe zorgen we ervoor dat het groen beter gebruikt kan worden en beleefbaar is? Dit zijn vragen die in een stedenbouwkundig traject beantwoordt moeten worden. Vragen die bewoners van de wijk direct aangaan. Zij hebben er een mening over gebaseerd op hun dagelijkse ervaring met het leven in de wijk. De leden van de klankbordgroep zijn voor ons de oren en ogen van de wijk en daarmee van onschatbare waarde.

Uiteraard stond in dit traject het programmatische uitgangspunt van minimaal 230 extra woningen vast en valt het traject dat bewoners en OD205 samen hebben afgelegd in een kader: dat van het beleid van de gemeente en van grotere maatschappelijke vraagstukken. Het stedenbouwkundig ontwerp is niet een enkele optelsom van bewonerswensen. De Raad, het College en de ambtelijke dienst hebben uitgangspunten geformuleerd waaraan de gebiedsontwikkeling moet voldoen.

Het bijzondere aan ontwikkelopgaven zoals Nijmeegseweg is dat bewonerswensen en gemeentelijk beleid meestal goed op elkaar aansluiten. Als het tegendeel het geval lijkt te zijn is vaak miscommunicatie de oorzaak. Of het vasthouden aan de eigen favoriete oplossing die een ander niet overtuigt terwijl de onderliggende wensen en doelen wel overeenkomen. Aan ontwerpers de taak om in dat geval nieuwe ruimtelijk-functionele oplossingen aan te dragen die partijen kunnen overtuigen.

OD205 heeft veel tijd gestoken in het luisteren naar alle betrokkenen en heeft ieders inbreng serieus genomen. Tijdens de klankbordavonden en tijdens de sessies met de gemeentelijke projectgroep. We hebben met het gebruik van verschillende communicatievormen de bewoners de mogelijkheid gegeven hun verhaal te doen. En wij hebben de discussie tussen de leden van de klankbordgroep onderling en met ons actief gemodereerd. Alleen zo is het mogelijk om tot een gezamenlijk gedragen plan te komen.

Alle aspecten die de afgelopen zes maanden op tafel zijn gekomen zijn door ons niet vooringenomen bekeken en op transparante wijze gedocumenteerd. Vanuit begrip en vakkundigheid hebben wij een schetsontwerp opgesteld dat hopelijk niet alleen de bewoners, maar ook de gemeente en ontwikkelende partijen overtuigt. Graag blijven wij bijdragen aan een prachtige, toekomstgerichte ontwikkeling rondom de Nijmeegseweg.

samenvatting

SAMENVATTING

De basis van het plan

Een duurzaam stedenbouwkundig plan begint bij het opstellen van uitgangspunten en ambities. Niet bij het maken van verleidelijke beelden of het opvullen van lege plekken.

Het voorliggend ontwerp is gebaseerd op een 9-tal thema's die de klankbordgroep ons heeft aangereikt in de eerste twee stappen van het co-creatieve proces. Voor elk thema is na de inventarisatie één centrale behoefte voor de wijk en daarmee de stad geformuleerd.

1. Groen
   Behoud het groene karakter en de bomen; voeg een nieuw park of pluktuin toe

2. Verkeer
   Verminder de rijbanen, sluit de Huissensestraat direct op de brug aan, parkeer slim

3. Oversteek
   Maak betere, aantrekkelijkere verbindingen voor bewoners over de weg heen

4. Betekenis
   Maak Malburgen zichtbaar d.m.v. een iconische poort of kunstwerk

5. Woningen
   Zorg voor een goede mix, bouw bij voorkeur veel koopwoningen

6. Functies
   Zorg voor betere voorzieningen en een goede spreiding over west en oost, denk ook aan sport, spel en bewegen

7. Duurzaamheid
   Ga verharding tegen en bouw energieneutraal

8. Architectuur
   Integreer groen in de gevels, mix jaren 30 met modern; hoog- met laagbouw

9. Drieslag
   Zorg voor een betere uitstraling, met meer woningen en groen

Vanuit deze basisbehoeften van de bewoners en met instemming van de gemeentelijke projectgroep hebben wij de volgende ambities geformuleerd.

Het project Nijmeegseweg moet bijdragen aan:

- het realiseren van een leefom geving die meerwaarde biedt voor huidige en toekomstige bewoners van de wijk;
- het leveren van een belangrijke bijdrage aan de doelen van de gemeente inzake woningbouw en klimaat;
- het verbeteren van Malburgen zodat de wijk een aantrekkelijk onderdeel van de stad kan zijn;
- het verbinden van Malburgen Oost en West, ruimtelijk, gevoelsmatig en functioneel wat betreft het langzame verkeer.

In een derde stap hebben wij de klankbordgroep laten werken aan ruimtelijke modellen voor het gebied, waarin wij hun vroegen de 9 thema's te verbeelden.

Dit ontwerpend onderzoek met maquettes en referenties heeft cruciale overeenkomsten aan ruimtelijke aspecten en voorkeuren aan het licht gebracht.
Door de klankbordgroep en door ons zijn deze onderkent als sleutel ingrediënten van het uiteindelijke visie en het schetsontwerp:

- het behouden van het groene karakter van de Nijmeegseweg als geheel;
- een groene, parkachtige entree bij het De Monchyplein, het toevoegen van groene verblijfskwaliteit;
- bijzondere bebouwing tegenover de Gelredome als markante zuidelijke entree;
- laagbouw aan de westzijde van de Nijmeegseweg t.h.v. de bestaande rijwoningen;
- op termijn toevoegen van woningen aan de oostelijke kant voor een eerlijke verdeling en het naar elkaar toebrengen van beide wijkdelen.

Samengevat: de behoefte aan een toekomstvisie voor de lange termijn op het gebied van verkeer, voorzieningen en wonen.

OD205 is van mening dat het proces tot een zeer wel overwogen reeks van thema's, ambities en hoofdingrediënten heeft geleid. Wij zijn uitzonderlijk blij dat de grote groep betrokkenen regelmatig de eigen (en onze) opvattingen kritisch heeft herzien en voor een collectief breed gedragen geheel heeft gekozen.

Stap 1 Ontdekken

Stap 2 Dromen

Stap 3 Verbeelden

Een strategisch ontwerp

Gezien de maatschappelijke impact van de opgave in relatie tot de wensen van de bewoners stellen wij een transitie-proces voor, een geleidelijke verande-ring.

De winst ten opzichte van herstructure-ring in één keer is evident: De door ons geschetste toekomstvisie weet mensen te raken en te overtuigen. Vanuit dat beeld blijkt het mogelijk om op korte termijn de eerste fase uit te werken en te realiseren. De urgente bouwopgave van 230 woningen maakt hier deel van uit. Doordat deze in een groter maat-schappelijk kader en een integraal stedenbouwkundig verhaal is ingebed, voorkomen we met zijn allen dat het project alleen over ‘de stenen’ gaat.

In het voorjaar van 2021 kan parallel aan het uitwerken van de eerste fase het proces vervolgd worden om de visie als geheel werkelijkheid te laten worden. Hiervoor is nader onderzoek naar meer-dere deelaspecten van het plan nodig en ook bestuurlijke besluitvorming.

In onze toekomstvisie brengen wij de westelijke en oostelijke rijlopers van de Nijmeegseweg dichter bij elkaar. We be-houden en voegen groen toe, juist aan de zijkanten van het wegprofiel. Waar-devol groen vanuit ecologisch oogpunt en vanuit sociaal oogpunt. Het groen grenst direct aan bestaande en nieuwe woningen, is op deze manier voor ieder-een beleefbaar en bruikbaar en geeft de woningbouw een kwaliteitsimpuls.

Het voornemen de rijlopers deels te verleggen is niet nieuw maar stond de afgelopen jaren ook niet op de agenda. Waarom is dit wel van cruciaal belang in de toekomstvisie?

In onze stedenbouwkundige toekomst-visie verandert de Nijmeegseweg geleidelijk in een ‘tuinstad allee’. Een straatruimte waarin verkeer, groen en bebouwing een nieuwe verhouding met elkaar aangaan.

Met dit karakter onderkennen wij de ontstaansgeschiedenis van Malburgen dat oorspronkelijk als tuinstad was geconcipieerd, ondersteunen wij de groene uitstraling die in dit stadsdeel thuishoort, houden wij voldoende ruim-te ook voor autoverkeer en voegen wij een straatruimte toe die specifiek voor Arnhem zuid is maar evengoed kwali-tatief kan concurreren met de mooie radiale hoofdwegen aan de noordkant van de Rijn.

Een ambitieus beeld omdat de weg nu nog het functionele karakter van een oud tijdperk ademt; een tijd waarin functiescheiding, stromend snelverkeer en kijkgroen centraal stonden. Maar 60 jaar nadien heeft onze maatschappij andere behoeften. De tuinstad-allee beoogt de Nijmeegseweg in de wijk te integreren, oost en west nader tot elkaar te brengen en een hoge kwaliteit voor wonen, ontspanning en ecologie te genereren. Daarbij blijft een robuuste verkeersfunctie mogelijk. Ook ontstaan er nieuwe bouwzones aan de oostkant van de weg die in deze tijd van grote woningbehoefte meer dan welkom zijn.

Het groene maaiveld van de straatruim-te bestaat in toekomst uit de toe-/afrit van de John Frostbrug, het De Monc-hypark, een versmalde middenberm en zijbermen aan weerskanten van de weg, met pocketparks die tot aan de be-staande bebouwing reiken. De bestaan-de laanachtige bomen aan de zijkanten van de weg hebben een lange levens-verwachting en zijn in het ontwerp vol-ledig opgenomen. Voor de populieren in de huidige middenberm hebben wij een concept van geleidelijke vervan-ging ontwikkeld. Deze bomen hebben een leeftijd bereikt die ons dwingt om op korte termijn te starten met nieuwe bomenaanplant die op den duur de populieren waar nodig zal vervangen. Alleen zo kan worden voorkomen dat de omgeving op een gegeven moment met een kaalslag wordt geconfronteerd.

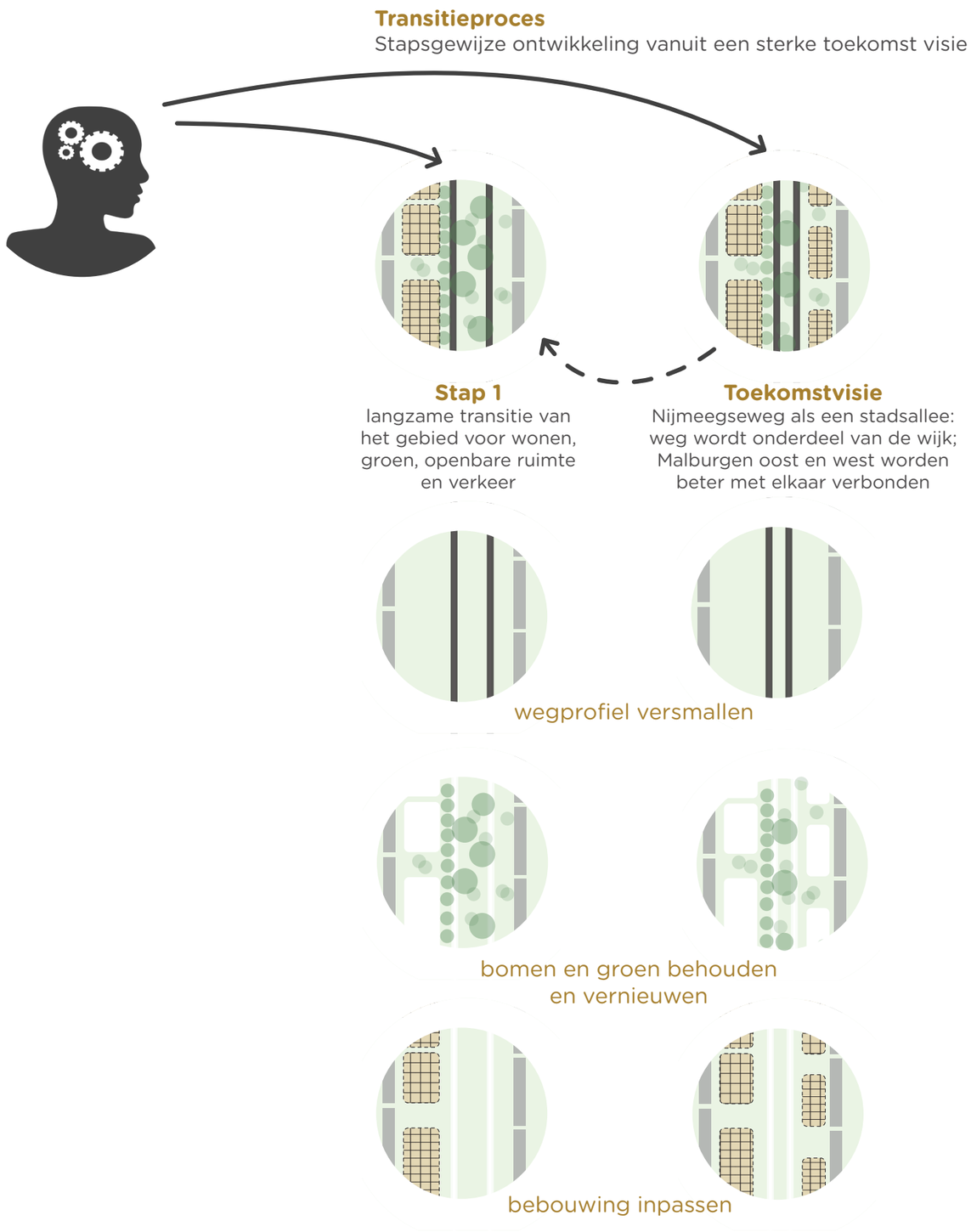

Het autoverkeer blijft ook op de ‘nieuwe’ Nijmeegseweg over twee rijstroken per rijrichting beschikken. Ter hoogte van de kruispunten worden de benodigde afslagen daaraan toegevoegd. Voor het kruispunt De Monchyplein schetst onze stedenbouwkundige toekomstvisie het beeld van een zo compact mogelijk kruispunt. Hoe compact is onderwerp van nader onderzoek.

Om dit verder uit te kunnen schetsen zijn niet alleen nadere verkeersberekeningen nodig maar ook een principiële beslissing over de wijze waarop het (snelle) fietsverkeer op langere termijn de Rijn kruist. Dit is belangrijk omdat het fietsverkeer op het Rijn-/Waalpad en de auto-verkeersbewegingen tussen de brug en de Huissensestraat elkaar in de weg gaan zitten. Het oplossen van dit (potentieel) probleem is essentieel voor het slagen van het schetsontwerp.

Op de visiekaart hebben wij rondom het kruispunt een onderzoeksgebied ingetekend. Uitgangspunt voor het ontwerp zijn functionele eisen zoals het bevorderen van het forenzen fietsverkeer en het niet belemmeren van de doorstroming van automobilisten. Niettemin is het pure noodzaak om een integrale oplossing te ontwerpen waarin alle hedendaagse eisen een plek krijgen. Sociale, ruimtelijke en functionele aspecten, goed afgestemd op het karakter van de Nijmeegseweg als tuinstedelijke allee.

De bebouwing aan weerskanten van de weg is een mix van bestaande en nieuwe gebouwen. De nieuwbouw borduurt voort op de karakteristieke bebouwingsstructuren van de wijk, zoals die ook in de Structuurvisie 2020 naar voren kwamen: de ‘Stad van licht, lucht en ruimte’ in de omgeving van het De Monchyplein en het Olympuscollege tegenover de ‘Stad van tuinwijk en landschap’ in de overige gebieden. Wij hebben dan ook losse appartementengebouwen (in het park, langs de Rijnhal en op de kop van de voetbalvelden) in het groen opgenomen. En wij hebben een groene hovenverkaveling met grondgebonden woningen en lage urban villa’s in de klassieke woonstraten langs de Nijmeegseweg ontwikkeld. Alle gebouwen zijn zo gepositioneerd dat er prettige tussenruimtes ontstaan met bijzondere groenkwaliteiten. Dat zijn de eerdergenoemde pocketparks en collectieve groene hoven waaraan gewoond wordt. Ze grenzen met een tuinmuur aan het openbaar gebied. Op deze wijze ontstaat er langs de weg een zeer afwisselend beeld van bouwvolumes en veel groen.

Het concept levert voor de Nijmeegseweg als onderdeel van de hoofdstructuur van de stad én voor de wijk met haar zittende wijkbewoners evenveel op: een rijke ruimtelijke schakering met grote diepte en zichtlijnen, veel bomenaanplant (oud en nieuw) en onverharde groene plekken, een doorgetrokken Zeegsingel en nieuwe woningbouw. Op korte termijn de eerdergenoemde 230 woningen; in de visie op langere termijn minimaal eenzelfde hoeveelheid, misschien zelfs anderhalf keer zo veel. Dit is pas goed in te schatten op basis van een stedenbouwkundig vervolgstap op dit document.

Hoe dan ook geeft de door ons voorgestelde woningbouw een nieuwe boost aan de omgeving. Samen zorgen het groen en de woongebouwen (die allemaal buiten de kritieke geluidscontouren van de Nijmeegseweg staan) ervoor dat de wijk en de Nijmeegseweg met elkaar sterk verweven raken. In de toekomst zal aan de tuinstad-allee volop gewoond en geleefd worden!

visiekaart

Karakter van het document

Een stedenbouwkundig ontwerp is vooral richtinggevend en wordt bijna nooit tot elk detail uitgevoerd!
Dit document moet zeker als belofte voor de toekomst worden gelezen die door alle betrokkenen wordt ondersteund. Niet als een uitgewerkt Masterplan voor alle aspecten van het gehele plangebied.

Cruciaal in dit document zijn twee kaartbeelden:

1. De visiekaart
Deze is van grote waarde omdat hiermee de koers op lange termijn wordt aangegeven; de gezamenlijke ambities van bewoners en gemeente zijn vertaald naar één leesbare kaart

2. De plantekening van fase 1
Deze omvat de stappen op korte termijn op het gebied van het groen, het verkeer en de woningbouw. Dit alles op het uitwerkingsniveau van een schetsontwerp.

Op de korte termijn kan gestart worden met het uitwerken en realiseren van het plan ten westen van de Nijmeegseweg, met de eerste fase van de reconstructie van het kruispunt De Monchyplein (op basis van het gemeentelijke plan de kruising drastisch te vereenvoudigen) en met de eerste fase van het De Monchypark. Volgens onze inschatting een mooi startpunt voor een transitie die de bewoners en de stad als geheel veel winst kan opleveren.

Sfeerbeelden fase 1

plantekening fase 1

verslag van het co-creatieve proces

met de klankbordgroep

Vormen van een klankbordgroep

Het projectgebied vanuit de lucht

PROJECT
NIJMEEGSEWEG

DOE MEE
DENK MEE
DROOM MEE

Wij nodigen u uit
om deel te nemen aan
de klankbordgroep

In februari 2020 hebben wij, OD205, van de gemeente in overleg met de vertegenwoordigers van de wijkplatforms, de opdracht gekregen een schetsontwerp te maken voor het project Njmeegseweg. Het betreft de inpassing van minimaal 230 woningen.

Dit doen wij samen met een klankbordgroep van bewoners uit Malburgen Oost en West. We moesten even wachten door de Coronacrisis, maar nu kunnen we van start!

Tussen medio juli en eind november 2020 organiseren wij hiervoor vier bijeenkomsten.

Op elke bijeenkomst staat één activiteit centraal: ontdekken - dromen - verbeelden - verbeteren.

Om samen goed op te kunnen trekken streven wij naar een klankbordgroep van ongeveer 50 mensen.

Wilt u samen met ons meewerken aan het project Nijmeegseweg? Heeft u tijd en zin om bij alle vier bijeenkomsten aanwezig te zijn? Dan vragen wij u om u aan te melden voor 10 augustus a.s..

Mail uw toezegging en de voorkeur voor de datum en het tijdstip van de rondwandeling naar: **aanmelden@od205.nl** of bel naar: **T 010 303 1277**

1. ONTDEKKEN
RONDWANDELING OP ZATERDAG 18 JULI OF OP 15 AUGUSTUS
GROEP 1: 10:00-12:00 UUR
GROEP 2: 13:00-15:00 UUR

Voor ons is dit de kennismaking met de locatie en met u. We willen samen op stap om het gebied door uw ogen te leren kennen. We verzamelen voor de ingang van het Olympus College. U kunt zich aanmelden voor groep 1 of groep 2 op één van de twee datums.
U krijgt dan ook een foto-opdracht mee die u in uw eigen tijd kunt doen.

2. DROMEN
DONDERDAG 20 AUGUSTUS
19:00-21:00 uur

Samen maken we een eerste inventarisatie: Wat vindt u belangrijk; aan welke sferen denkt u, wat wilt u in het gebied het liefste zien?
In verschillende werkvormen krijgt u de kans uw dromen aan ons duidelijk te maken.

3. VERBEELDEN
DONDERDAG 8 OKTOBER
19:00-21:00 UUR

Samen met u gaan we verder nadenken over een aantal belangrijke ontwerpthema's. Onderwerpen die in de Droomsessie aan de orde zijn gekomen, maar denk ook aan thema's zoals groen en water, spelen en ontmoeten, woonvormen en voorzieningen.

4. VERBETEREN
DONDERDAG 26 NOVEMBER
19:00-21:00 UUR

Tijdens deze bijeenkomst bespreken we het schetsontwerp dat wij met uw input hebben gemaakt. We laten zien hoe alle kennis en ideeën uit de vorige sessies zijn verwerkt in het ontwerp. We gaan samen met u op zoek welke verbeteringen nodig zijn om tot een breed gedragen schetsontwerp met advies te komen.
Het advies zal aan het college van B&W aangeboden worden.
Op basis hiervan wordt na het besluit van het College het Bestemmingsplan opgesteld.

1. Ontdekken - rondwandeling

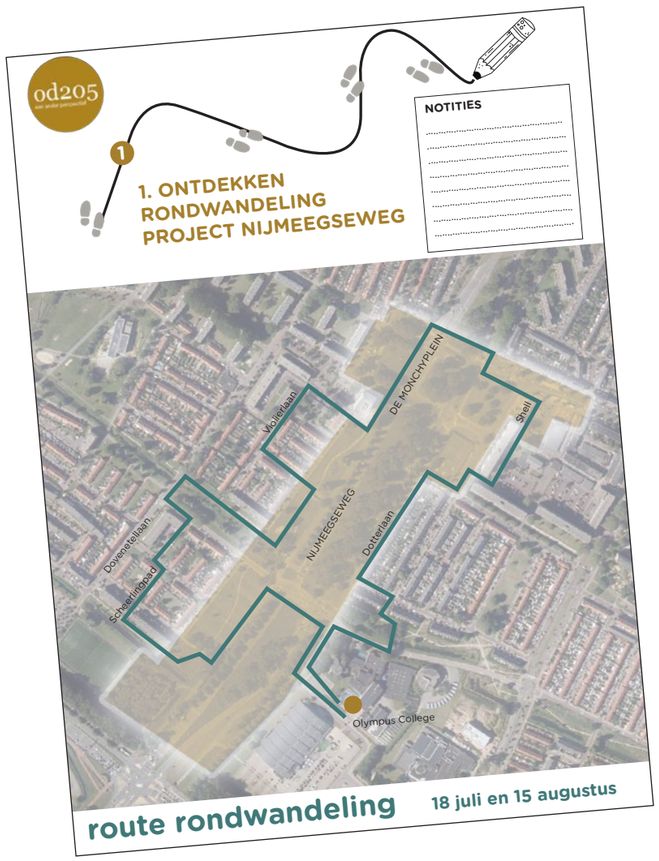

1. Ontdekken - foto opdracht

INTRODUCTIE

HIER WOON IK: .....

(geef op de kaart aan waar u woont)

IK WOON HIER SINDS:.....

MIJN LEUKSTE BUURT ERVARING IS:

.....

1. ONTDEKKEN
FOTO OPDRACHT
PROJECT NIJMEEGSEWEG

MIJN NAAM: .....

od205

DOEL

De bedoeling van deze foto opdracht is om u beter te leren kennen.
Tijdens de rondwandeling hebben we samen met u het plangebied en de wijken eromheen ontdekt.
Aan de hand van deze foto opdracht willen we meer te weten komen over hoe u uw omgeving beleeft en ervaart.
Wij vragen u om aan de hand van de opdrachten hiernaast 10 foto's te maken.
Dit kan in uw directe omgeving zijn, maar ook elders in de stad. Op het kaartje kunt u aangeven waar de foto's genomen zijn.

Op de tweede bijeenkomst van de klankbordgroep op 20 augustus kunt u dit formulier en de camera weer bij ons inleveren.
Wilt u liever uw mobiele telefoon gebruiken om foto's te maken, dan kunt u de foto's aan ons mailen:
mail@od205.nl

De foto's en bijbehorende observaties zijn voor ons waardevolle input voor het project. Met uw goedkeuring gaan we de foto's bundelen en gebruiken voor een tentoonstelling op de derde bijeenkomst.

FOTO OPDRACHTEN

Wij vragen u om aan de hand van de volgende opdrachten 10 foto's te maken (maximaal 3-4 foto's per opdracht).
Per opdracht vragen wij u ook om iets op te schrijven, wat de keuze voor de foto voor ons verduidelijkt.

Desgewenst kunt u ook de plek waar de foto is gemaakt aangeven op het kaartje.

OPDRACHT 1

Wat vindt u een mooie of aangename groene plek in de wijk of in de stad?

Schrijf hier uw toelichting

OPDRACHT 2

Welke activiteiten of voorzieningen in of buiten de wijk spreken u aan?

Schrijf hier uw toelichting

OPDRACHT 3

Wat vindt u een mooi gebouw? Dit kan groot of klein zijn, oud of nieuw, voor wonen of een andere functie, in de wijk of in de stad.

Schrijf hier uw toelichting

Mooie of aangename plekken in de wijk of stad volgens de klankbordgroep

Mooie of aangename plekken in de wijk of stad volgens de klankbordgroep

Activiteiten of voorzieningen die mij aanspreken volgens de klankbordgroep

Mooie gebouwen in de wijk of in de stad volgens de klankbordgroep

2. Dromen

od205
BIJEENKOMST 2: SAMEN DROMEN
HOE ZIET MALBURGEN RONDOM DE NIJMEEGSEWEG ER IN DE TOEKOMST UIT?
Denk aan: voorzieningen, plekken, gebouwen, activiteiten, ...
SCHRIJVEN
MOODBOARD
MAQUETTE

Photography © Michel Lammerse

autoluw, fietsers voorrang

een groene brug voor voet-gangers

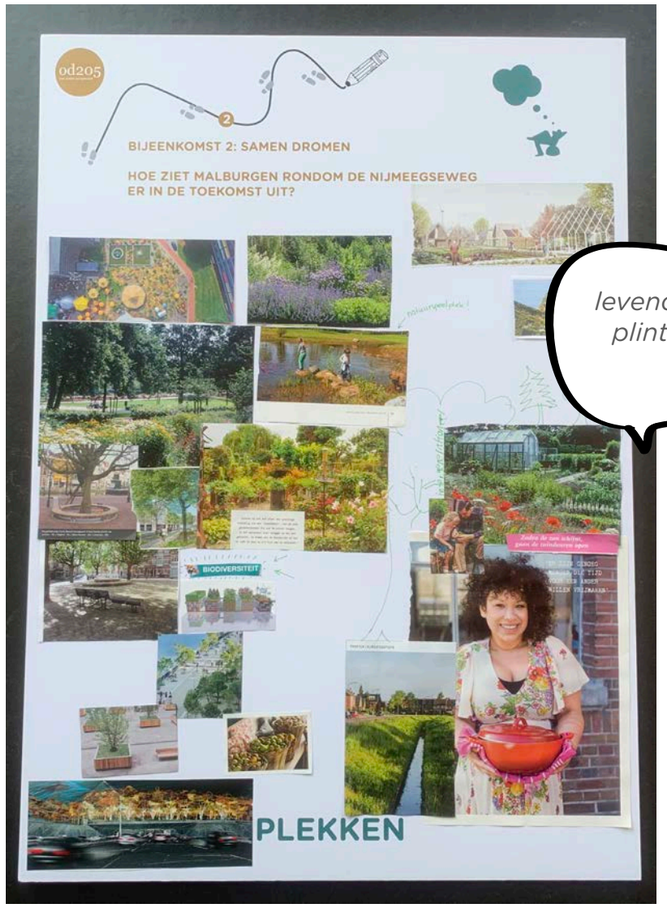
od205
BIJEENKOMST 2: SAMEN DROMEN
HOE ZIET MALBURGEN RONDOM DE NIJMEEGSEWEG ER IN DE TOEKOMST UIT?
levendige plinten
BIODIVERSITEIT
PLEKKEN

Samenvatting input bewoners in 9 thema's

woningmix

woningmix	
bouw koopwoningen	4x
bouw kleinere woningen, betaalbaar	3x
bouw voor iedereen (leeftijd/nationaliteit)	3x
bouw flexibele woningen, geen doelgroepenwoningen	2x
bouw seniorenwoningen	1x
bouw niet alleen apparte-menten maar ook laagbouw	1x
bouw hoog, dat levert ruimte voor groen en een koel maaiveld	1x
bouw stadswoningen, niet alleen woningen voor gezinnen	1x
verdeel sociale woningen over alle nieuwe gebouwen	1x

groen

groen	
maak een stadspark/parkzone - met hoge bomen (5x) - met een moes- of pluktuin (2x) - met een fonteintje (veelal: midden Nijmeegseweg)	9x
laat grote bomen staan	4x
gebruik anwezig water en groen - ook vanwege hittestress, mag wat kosten (1x)	4x
houd de van ouds open, groene vlakken ongebouwd	3x
verbeter de middenberm , maak er een park of bos van	2x
leg grasperken aan met zitjes	2x
voeg water toe in het gebied	2x
voorzie de middenberm van een plateau van loopbruggen met het aardvarken eronder	1x
maak een groene oase achter de nieuwe bebouwing: speelplekken en een ecozone	1x
behoud veel groen en bomen	1x
scherm de middenberm groen af om veilig te kunnen wandelen	1x
vul lege plekken in de midden-berm met bomen op die de biodiversiteit bevorderen en in vorm en kleur de platanen aanvullen	1x
extra water hoeft niet als verharding niet toeneemt; dat is beter voor grondwaterstand	1x
waardeer het speelveld Pinkster-bloemstraat en het groen voor Shell op tot een stadspark	1x
plant bomen aan op het Monchyplein (westzijde)	1x
leg stadspark of stadslandbouw bij de Paardenbloemstraat aan	1x
maak geen wadi's	1x
vergroen het marktplein en het plein bij de Shell	1x
maak een plantenasiel	1x
beptrek de rijn en de uiter-waarden bij de wijk	1x
laat groen leidend zijn	1x

duurzaamheid

duurzaamheid, gezondheid	
bouw energieneutraal	1x
pak kansen voor de energie-transitie en het vermijden van hittestress en wateroverlast	1x
ga verharding tegen	1x
doe aan biodiversiteit: bloemen, water, pluktuin	1x
werk aan de groene stad	1x
maak extra water, maar geen riet	1x
tref maatregelen tegen geluid en fijnstof	1x

betekenis

betekenis	
krik de aanblik van Malburgen op, ga voor uitstraling en allure, architectuur en groen moeten mooi zijn	2x
maak een Poort naar Noord	1x
maak een Poort van Zuid d.m.v. een groene loopbrug	1x
maak een groene toegangspoort van de stad	1x
maak een parkachtige entrée naar zuid vanaf de brug	1x
maak van de Nijmeegseweg een Parkway of Boulevard	1x
Feestaardvarken in midden-berm/Monchyplein	1x
maak er een groene entrée van Arnhem van, met open groene zones om de wijk in te kunnen kijken	1x
ga voor inventiviteit	1x

functies

functies	
maak betere voorzieningen en zorg voor spreiding ervan in oost en west, meer horeca, diversere winkels	3x
zorg voor voorzieningen voor kinderen en jeugd: speel-tuintjes, wilde landjes, vermaak	3x
winkels/horeca/bedrijven langs de Nijmeegseweg	2x
theater/filmhuis, fitness Rozet-gebouw net over de rijn met voorzieningen voor ouderen	2x
horeca, activiteiten en zitplekken in stadspark	2x
behoud de speelplek aan de Akeleistraat	1x
maak een verblijfsgebied van de westkant van het Monchyplein	1x
zorg voor stadslandbouw langs de Paardenbloemstraat; goed voor werkgelegenheid en voedselvorziening	1x
zorg voor ontmoetingsplekken in een parkachtige omgeving	1x
zorgboerderij op een v/d velden met groenten en terrasje met mensen die afstand hebben to td earbeidsmarkt	1x

oversteekbaarheid

oversteekbaarheid	
zorg voor betere verbindingen - zonder stoplichten (1x)	4x
maak een groene loopbrug	3x
maak een verbinding onder de weg door	1x
maak een heel goede ver-binding op maaiveld	1x
geen voetgangers en fietsers voorrang op het autoverkeer	1x

Drieslag

Drieslag	
zorg voor kwaliteitsverbetering via renovatie	2x
maak er een toegankelijk, duur-zaam, aantrekkelijk winkel-centrum van met woningen erboven	2x
sloop het gebied behalve Aldi, bouw hoogwaardig en minder winkels en meer woningen	2x
zorg voor meer groen en meer woningen	1x
geef er aandacht aan vanwege verloedering	1x
moet weer een prettige plek worden	1x

gebouwen

gebouwen	
integreer groen, denk bijvoor-beeld aan groene gevels - zo behoud je ook het groene karakter van het gebied (1x)	5x
ga voor kwaliteit	2x
wees innovatief	1x
zorg voor een harmonieus ge-heel met bestaande bebouwing	1x
bouw 2 flats aan weerszijden van de Nijmeegseweg, vlakbij Gelredomen de brug in Romeinse stijl (verwijzing castellum)	1x
bouw poortwoningen om het ruimtelijk te houden	1x
denk ook aan multifunctioneel ruimtegebruik: bijvoorbeeld ondergronds bouwen	1x
realiseer hoogwaardige hoogbouw op Monchyplein en de plek van de oude apotheek	1x
combineer architectuurstijl van de jaren 30 met modern	1x
sloop de winkelstrip ('nood-winkels') en bouw daar winkels en woningen	1x
zorg voor een combinatie van laag- en hoogbouw	1x
bouw hoog alleen waar het visueel kan, niet voor bestaande flats	1x
bouw alleen op versteende plekken of over de Nijmeegse-weg heen	1x
bouw de 230 woningen boven de westelijke rijbanen; maak geen extra parkeerplaatsen niet mogelijk: bouw alleen tussen de bestaande bomen	1x
plek Shell en oude apotheek: groene hoogbouw zonder extra parkeerplekken	1x
zorg voor diversiteit; geen verzameling schoenendozen, niet aleen vierkant	1x
creeer ruimte voor creatieve ondernemers en sociale ini-tiatieven op de begane grond	1x
maak stadswoningen, geen gezinswoningen, dus: hofjes, levensloopbestendig	1x
bouw bovenop de Salvatorflat op eigen palen 4-6 verdiepingen maak een glazen verbinding naar de flat aan het Werenfried-plein met restaurant en een medisch centrum	1x

verkeer

verkeer	
sluit de Huissenstraat direct op de oprit van de brug aan, zonder stoplichten	2x
zorg ervoor dat het parkeren niet meer het beeld domineert onttrek de auto slim aan het zicht	2x
verinder de rijbanen op de Nijmeegseweg: van 4 naar 2	2x
verminder de rijbanen op de Nijmeegsewg naar 2 in richting noord en 1 in richting zuid	1x
zorg voor maar 2 doorgangs-wegen: de Nijmeegseweg en de Huissensestraat	1x
zorg ervoor dat in toekomst geen chaotische oversteken en kruispunten meer zijn	1x
zorg voor alleen smalle in- en uitgangen naar de woonwijken met voorrang voor voetgangers en fietsers	1x
maak geen nieuwe parkeer-plaatsen langs de smalle wegen; die staan er nu al vol mee	1x
voorkom dat parkeren ten koste van het groen gaat; denk aan: parkeerdek, verdiept of overdekt parkeren	1x
leg het doorgaande verkeer op de Nijmeegseweg ondergronds (ook de bus) tot de Gelredom houd de wijkontsluiting boven *bij Meldestraat toch bovengronds? en kruisen en zonder stoplicht n-z verbinding? (Wil Voorend, nr. 10)*	1x
geef aandacht aan snelheid van de Nijmeegseweg; erg druk, veel lawaai	1x
zorg voor goede voet- en fiets-paden met directe verbindingen	1x
voorkom overbodig auto-verkeer maar maak de wegen niet te smal (Johan de Witlaan)	1x
haal de doorsteek weg tussen Hoefbladlaan en Akeleistraat	1x
verminder het asfalt van aangrenzende wegen	1x
richt de Nijmeegseweg als 30km-zone in om het verkeer naar de stad af te remmen en oversteken makkelijker te maken	1x
geef voetgangers en fietsers voorrang op autoverkeer	1x
handhaaf de breedte van rij-banen ivm verkeersveiligheid	1x
ontmoedig het parkeren en richt parkeerplekken groen in	1x
maak een fietsbrug over de rijn met aftakkingen naar de uiterwaarden	1x
houd de doorstroming op peil op Nijmeegseweg; moet helaas	1x
geef aandacht aan veilighied fietsroute brug-stad-wijk	1x
maak een loopbrug onder de brug ter bescherming voor uit-laatgassen	1x

divers

divers	
idealiter ontwikkel je een visie voor heel Malburgen; misschien moet bebouwing op andere plekken	1x
mooi voorbeeld: nieuwe buurt achter de Stadswaardenlaan; met variatie, mooie gebouwen en verrassende doorzichten	1x

Uitgangspunten en ambities

UITGANGSPUNTEN

Groen
Behoud het groene karakter en de bomen; voeg een nieuw park of pluktuin toe

Verkeer
Verminder de rijbanen, sluit de Huissensestraat direct op de brug aan, parkeer slim

Oversteek
Maak betere, aantrekkelijkere verbindingen voor bewoners over de weg heen

Betekenis
Maak Malburgen zichtbaar d.m.v. een iconische poort of kunstwerk

Woningen
Zorg voor een goede mix, bouw bij voorkeur veel koopwoningen

Functies
Zorg voor betere voorzieningen en een goede spreiding over west en oost, denk ook aan sport, spel en bewegen

Duurzaamheid
Ga verharding tegen en bouw energieneutraal

Architectuur
Integreer groen in de gevels, mix jaren 30 met modern; hoog- met laagbouw

Drieslag
Zorg alstublieft voor een betere uitstraling, met meer woningen en meer groen

AMBITIES

Vanuit deze basisbehoeften van de bewoners en met instemming van de gemeentelijke projectgroep hebben wij de volgende ambities geformuleerd.

Het project Nijmeegseweg moet bijdragen aan:

- het realiseren van een leefomgeving die meerwaarde biedt voor huidige en toekomstige bewoners van de wijk;
- het leveren van een belangrijke bijdrage aan de doelen van de gemeente inzake woningbouw en klimaat;
- het verbeteren van Malburgen zodat de wijk een aantrekkelijk onderdeel van de stad kan zijn en
- het verbinden van Malburgen Oost en West, ruimtelijk, gevoelsmatig en functioneel wat betreft het langzame verkeer.

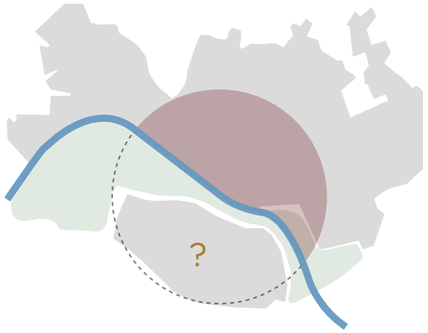

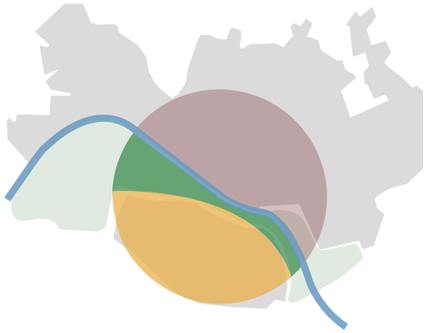

Tegenstelling tussen Arnhem Noord en Arnhem Zuid tegengaan
van Malburgen een aantrekkelijk onderdeel van de stad maken

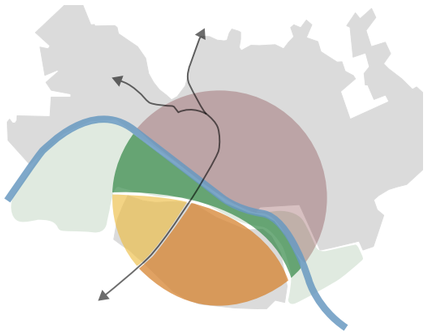

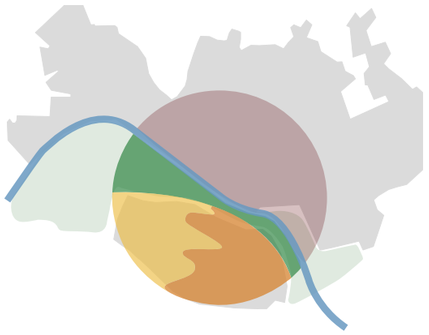

Tweedeling binnen Malburgen (oost en west) opheffen
Malburgen-oost en Malburgen-west beter met elkaar verbinden
Nijmeegseweg als ruimtelijke barriere tussen oost en west aanpassen

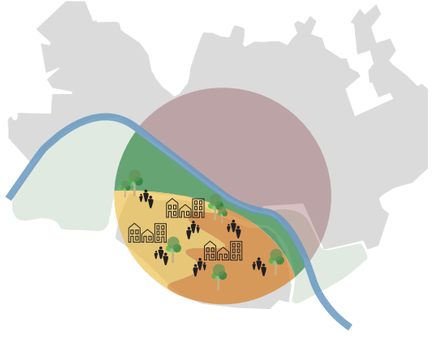

Het buurtgevoel en de betrokkenheid verbeteren
Malburgen een betere bewonersmix, betere voorzieningen en aantrekkelijke plekken geven

3. Verbeelden

Workshop Samen verbeelden

DOEL:
De Nijmeegseweg onderdeel maken van de wijk én betere bewonersmix, betere voorzieningen en aantrekkelijke plekken geven.

Dit kan op verschillende manieren.
Daar willen we vanavond met jullie mee aan de slag gaan.

Aan de hand van drie basis modellen voor de Nijmegseweg gaan we in 3 groepen samen maquettes maken. Om samen alle mogelijkheden te onderzoeken.

Parkway

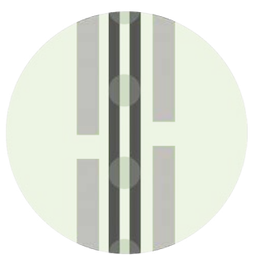

Stadstraat

Slinger

Model Parkway

Model Stadsstraat

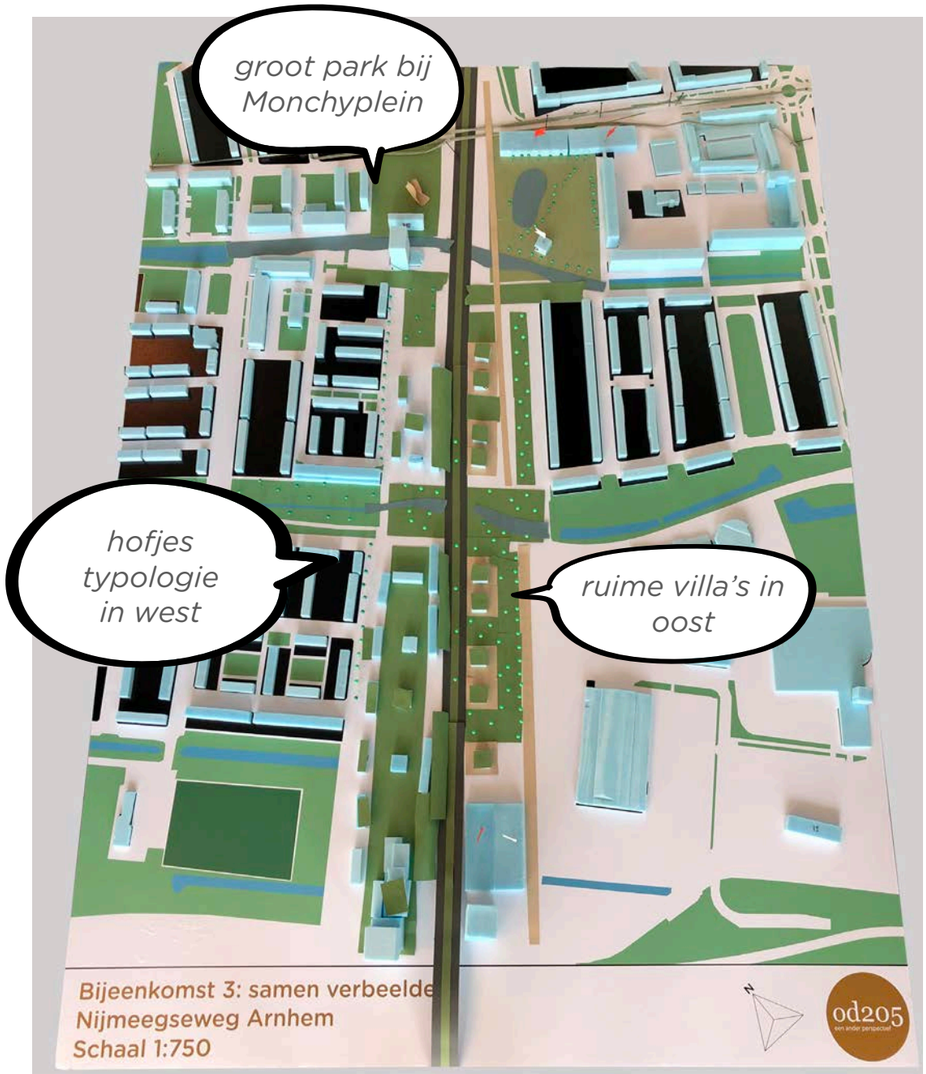

Model Slinger

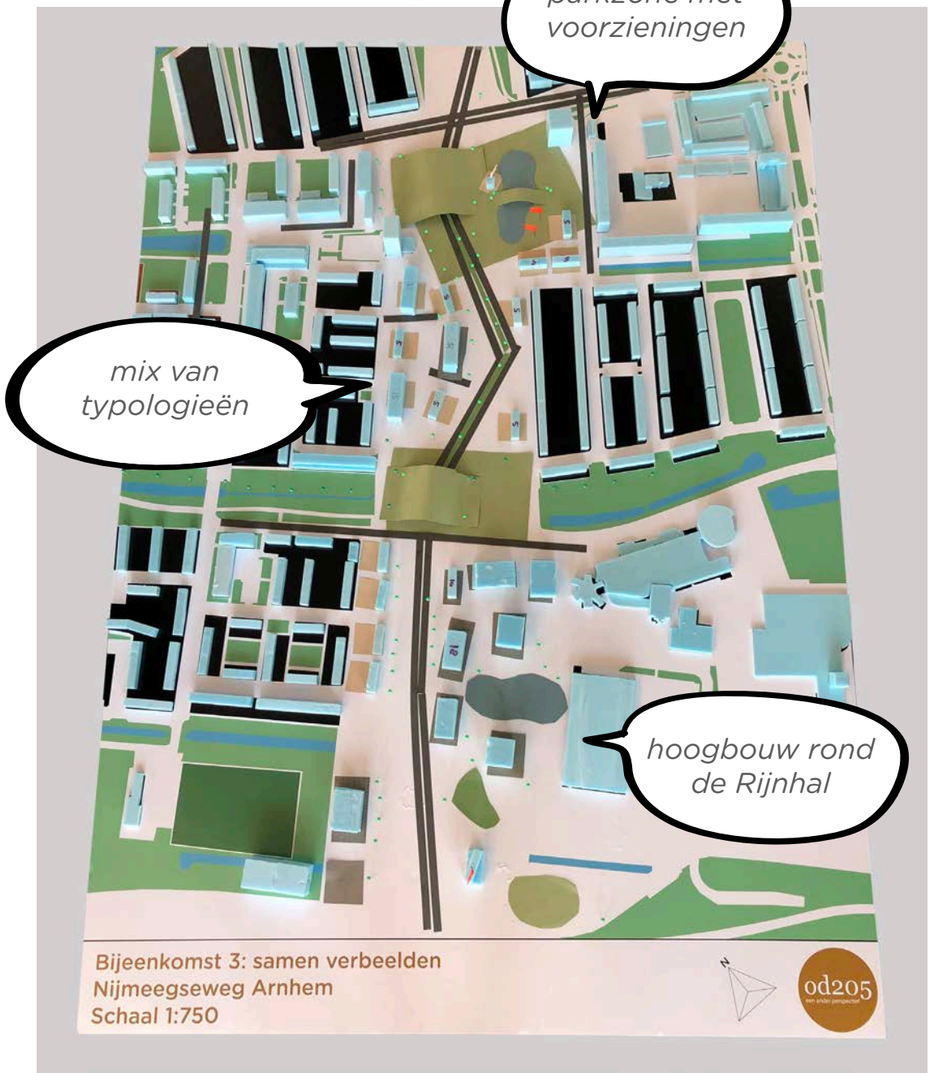

Conclusies modellen

Dit ontwerpend onderzoek met maquettes en referenties heeft cruciale overeenkomsten aan ruimtelijke aspecten en voorkeuren aan het licht gebracht. Door de klankbordgroep en door ons zijn deze onderkent als sleutelingrediënten van het uiteindelijke visie en het schetsontwerp.

- Het behouden van het groene karakter van de Nijmeegseweg als geheel
- Een parkachtige entree bij het De Monchyplein, het toevoegen van verblijfskwaliteit aan groen
- Bijzondere bebouwing tegenover de Gelredome als markante zuidelijke entree
- Laagbouw aan de westzijde van de Nijmeegseweg t.h.v. de bestaande rijwoningen
- Maar ook op termijn het toevoegen van woningen aan de oostelijke kant voor een eerlijke verdeling van nieuwbouw en het naar elkaar toebrengen van beide wijkdelen

Beoordeling modellen

De Slinger variant is het minst positief beoordeeld.
De Parkway en Stadsstraat passen volgens de bewoners het beste bij Malburgen.

Conclusie:
Waarom kiezen voor de een of de ander? Laten we inzetten op een transitieproces.

De drie modellen

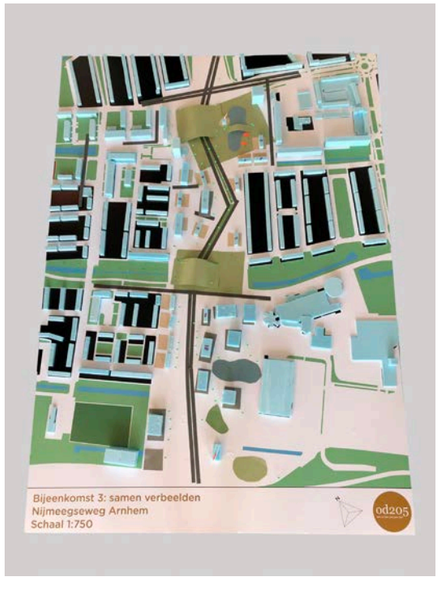

Overeenkomsten modellen

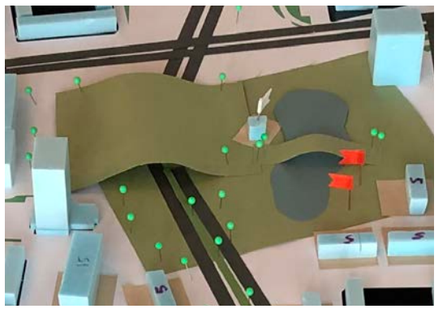

Een groene / parkachtige entree bij het Monchyplein

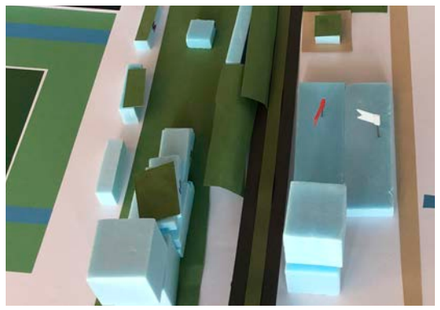

Een markante entree aan de zuidkant

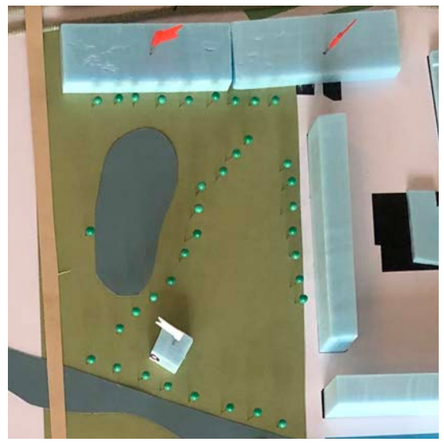

Horeca voorzieningen, kleinschalig, in het park

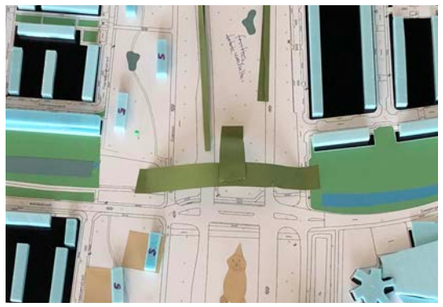

Goede verbindingen tussen oost en west

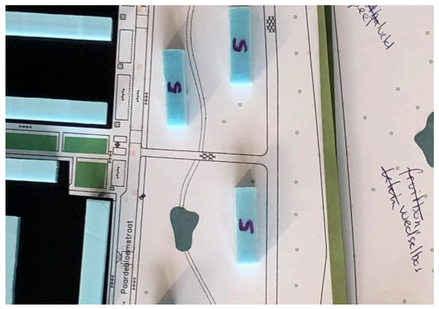

Laagbouw aan de westkant

visiekaart

visie uitleg in thema's

Stedenbouwkundige toekomstvisie

In de toekomstvisie is de Nijmeegseweg een tuinstedelijke allee.
De weg wordt hiermee onderdeel van de wijk met bebouwing aan weerszijden. Malburgen oost en west zijn beter met elkaar verbonden; ruimtelijk, functioneel en sociaal. Daarbij wordt het gebied voorzien van nieuwe herkenningspunten.

In onze toekomstvisie brengen wij de westelijke en oostelijke rijlopers van de Nijmeegseweg dichter bij elkaar. We behouden en voegen groen toe, juist aan de zijkanten van het wegprofiel. Waardevol groen vanuit ecologisch oogpunt en vanuit sociaal oogpunt. Het groen grenst direct aan bestaande en nieuwe woningen, is op deze manier voor iedereen beleefbaar en bruikbaar en geeft de woningbouw een kwaliteitsimpuls.

Het voornemen de rijlopers deels te verleggen is niet nieuw maar stond de afgelopen jaren ook niet op de agenda. Waarom is dit wel van cruciaal belang in het plan?

In onze stedenbouwkundige toekomstvisie verandert de Nijmeegseweg geleidelijk in een tuinstad-allee. Een straatruimte waarin verkeer, groen en bebouwing een nieuwe verhouding met elkaar aangaan.
Met dit karakter onderkennen wij de ontstaansgeschiedenis van Malburgen dat oorspronkelijk als tuinstad was geconcipieerd, ondersteunen wij de groene uitstraling die in dit stadsdeel thuishoort, houden wij voldoende ruimte ook voor autoverkeer en voegen wij een straatruimte toe die specifiek voor Arnhem zuid is maar evengoed kwalitatief kan concurreren met de mooie radiale hoofdwegen aan de noordkant van de Rijn.

Een ambitieus beeld omdat de weg nu nog het functionele karakter van een oud tijdperk ademt; een tijd waarin functiescheiding, stromend snelverkeer en kijkgroen centraal stonden. Maar 60 jaar nadien heeft onze maatschappij andere behoeften. De tuinstad-allee beoogt de Nijmeegseweg in de wijk te integreren, oost en west nader tot elkaar te brengen en een hoge kwaliteit voor wonen, ontspanning en ecologie te genereren. Daarbij blijft een robuuste verkeersfunctie voor de auto mogelijk. Ook ontstaan er nieuwe bouwzones aan de oostkant van de weg die in deze tijd van grote woningbehoefte meer dan welkom zijn.

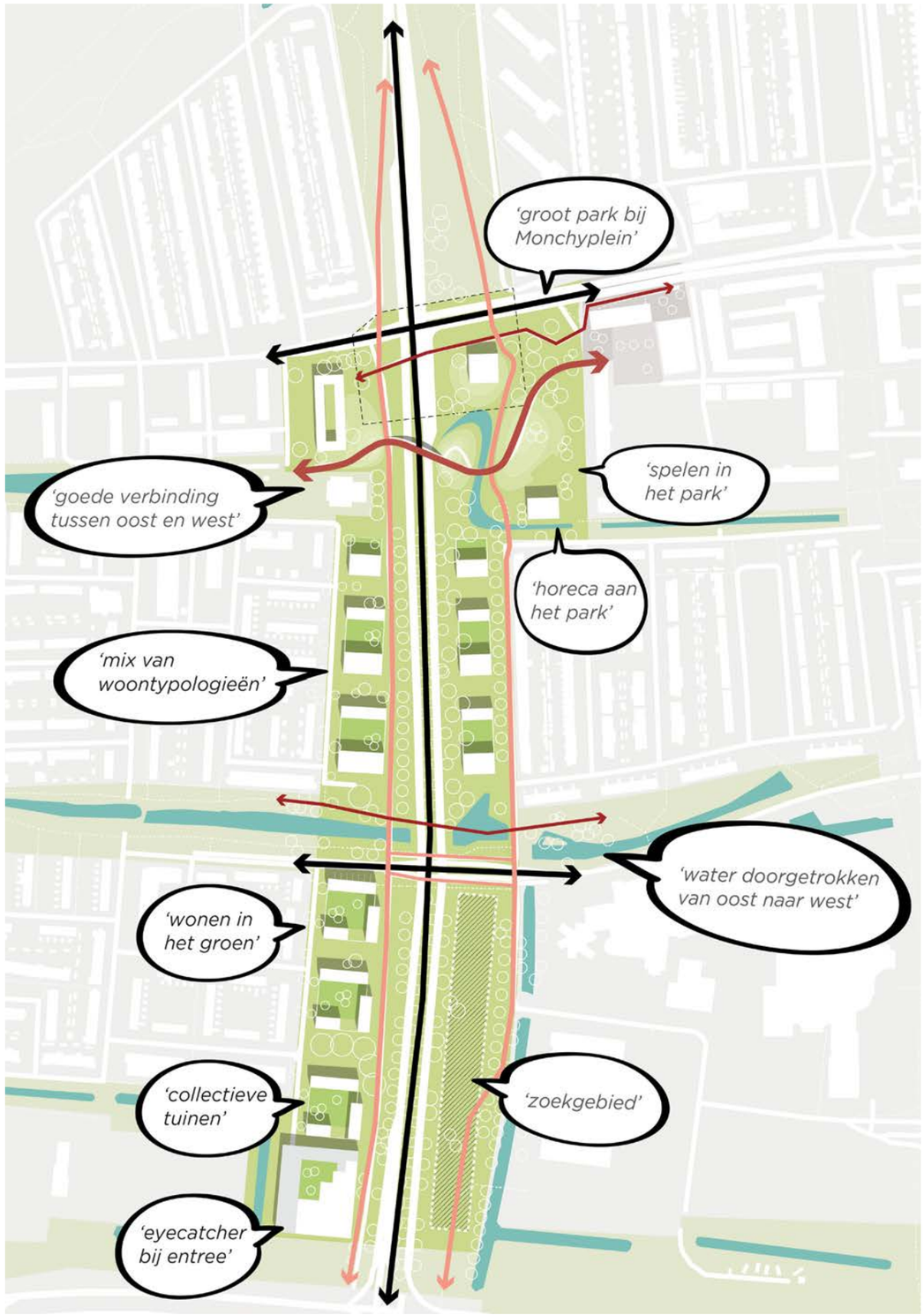

visiekaart

Toekomstvisie verkeerstructuur

Een tuinstedelijke allee met 2x2 rijstroken, met een fietssnelweg en betere oversteekplekken voor fietsers en voetgangers.

Het autoverkeer blijft op de ‘nieuwe’ Nijmeegseweg over twee rijbanen in beide richtingen beschikken. Ter hoogte van de kruispunten worden daaraan de benodigde afslagen toegevoegd. Voor het kruispunt De Monchyplein schetst de stedenbouwkundige toekomstvisie het beeld van een zo compact mogelijk kruispunt. Ook het Meldeplein kan compacter dan nu het geval is.

Om dit verder uit te kunnen werken is meer ontwerpend onderzoek nodig én een bredere discussie binnen de stad. De vraag dient beantwoordt te worden wat op langere termijn de essentiele kwaliteit voor de verschillende verkeersdeelnemers is. Is de huidige ligging van het Rijn-/Waal (snelfiets-) pad ideaal of kunnen met een aantal aanpassingen de kruisende verkeersbewegingen met het autoverkeer verminderd worden? Hoe kan het De Monchyplein en het Meldeplein het beste worden georganiseerd zodat aan (soms tegenstrijdige) wensen voldaan kan worden? Dit vergt een integrale benadering omdat verkeer één van de bouwstenen van de stad is.

Binnen het kader van dit schetsontwerp is nu een duidelijke ambitie geformuleerd. Hoe deze precies te verwerkelijken is vormt de centrale vraag die vanaf voorjaar 2021 te beantwoorden is. Op basis van berekeningen van de (toekomstige) intensiteiten van de verschillende modaliteiten, een principiële keuze over de gewenste kwaliteit van de fietsverbinding tussen noord en zuid en de wijze waarop fietser en automobilist elkaar kruist ter hoogte van het Meldeplein en het De Monchyplein.

Voor het laatste punt is op de visiekaart een onderzoeksgebied ingetekend. Binnen deze begrenzing is het nieuwe kruispunt vorm te geven. Uitgangspunt hiervoor zijn functionele eisen zoals het bevorderen van het forenzen fietsverkeer en een goede doorstroming van automobilisten. Niettemin is het noodzaak om een integrale oplossing te ontwerpen waarin alle hedendaagse eisen een plek krijgen. Sociale, ruimtelijke en functionele aspecten, goed afgestemd op het karakter van de Nijmeegseweg als tuinstedelijke allee.

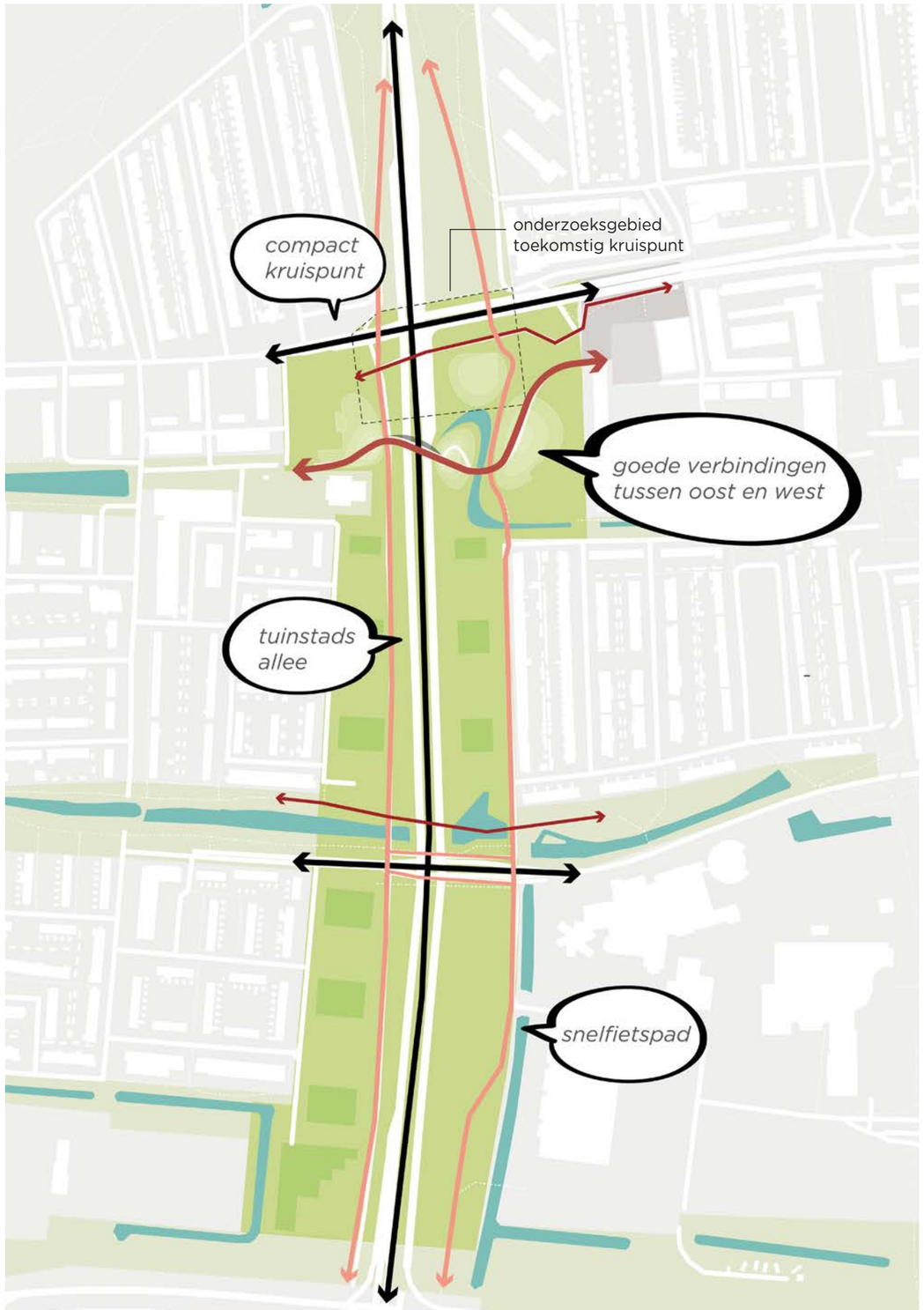

visiekaart verkeer

Toekomstvisie groen- en waterstructuur

Het groene karakter rondom de Nijmeegseweg wordt behouden en versterkt.

De groene ruimte van het De Monchyplein wordt door het toevoegen van bebouwing, verblijfsplekken en herkenbare elementen, zoals glooiingen, water en mogelijk een brug voor voetgangers en fietsers een herkenbare groene wijkentree; een visitekaartje voor Malburgen. Naast de bestaande en waardevolle bomen worden nieuwe bomen, heesters en vaste planten aangeplant. Soorten die elkaar aanvullen en versterken en zo de biodiversiteit en belevingswaarde van het gebied vergroten.

Op buurtniveau vormen groene pocketparks de schakel tussen de bestaande en de nieuwe woningen en de brede groene bermen langs de Nijmeegseweg. Waardevolle bomen zijn zorgvuldig ingepast in het stedenbouwkundig plan, rekening houdend met de benodigde groeiruimte. De bestaande bomen vormen de basis van deze groenstructuur van pocketparks, die waar nodig worden aangevuld met nieuwe bomen.
Enkele waterlopen in het plangebied worden volgens de gemeentelijke structuurvisie met elkaar verbonden, zo nodig omgelegd en waar mogelijk zichtbaar gemaakt op plekken waar nu ondergrondse verbindingen zijn.

De bestaande laanbomen aan de zijkanten van de weg (lindes) hebben een lange levensverwachting en zijn in het ontwerp volledig opgenomen. Voor de populieren in de huidige middenberm stellen wij een concept van geleidelijke vervanging voor. Door op korte termijn te starten met nieuwe bomenaanplant op plekken waar ruimte is in het huidige en toekomstige wegprofiel, kan worden voorkomen dat de omgeving met kaalslag geconfronteerd wordt. De soortkeuzes en plekken van deze nieuwe bomen is echter onderwerp van nadere studie en hangt sterk samen met de ligging en afmeting van de toekomstige rijbanen en middenberm van de Nijmeegseweg. Het uitgangspunt hierbij is de Nijmeegseweg te transformeren in een tuinstad-allee met allure.

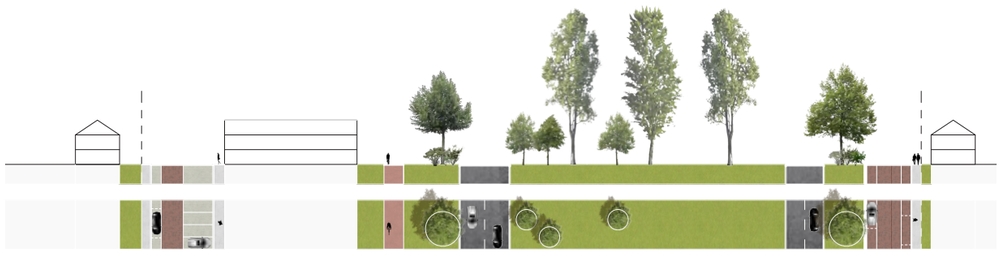

strategie van geleidelijke vervanging: profiel Nijmeegseweg fase 1

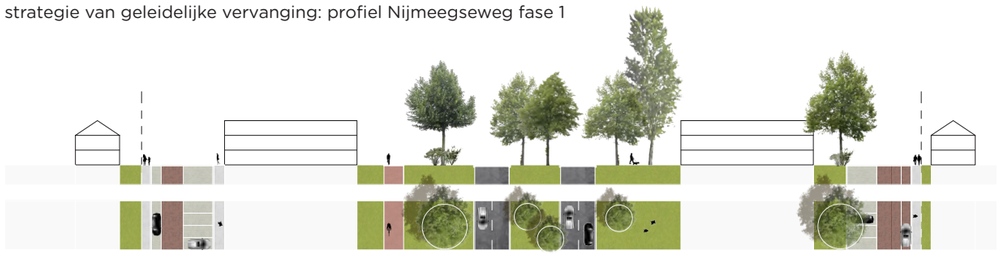

toekomstvisie profiel Nijmeegseweg

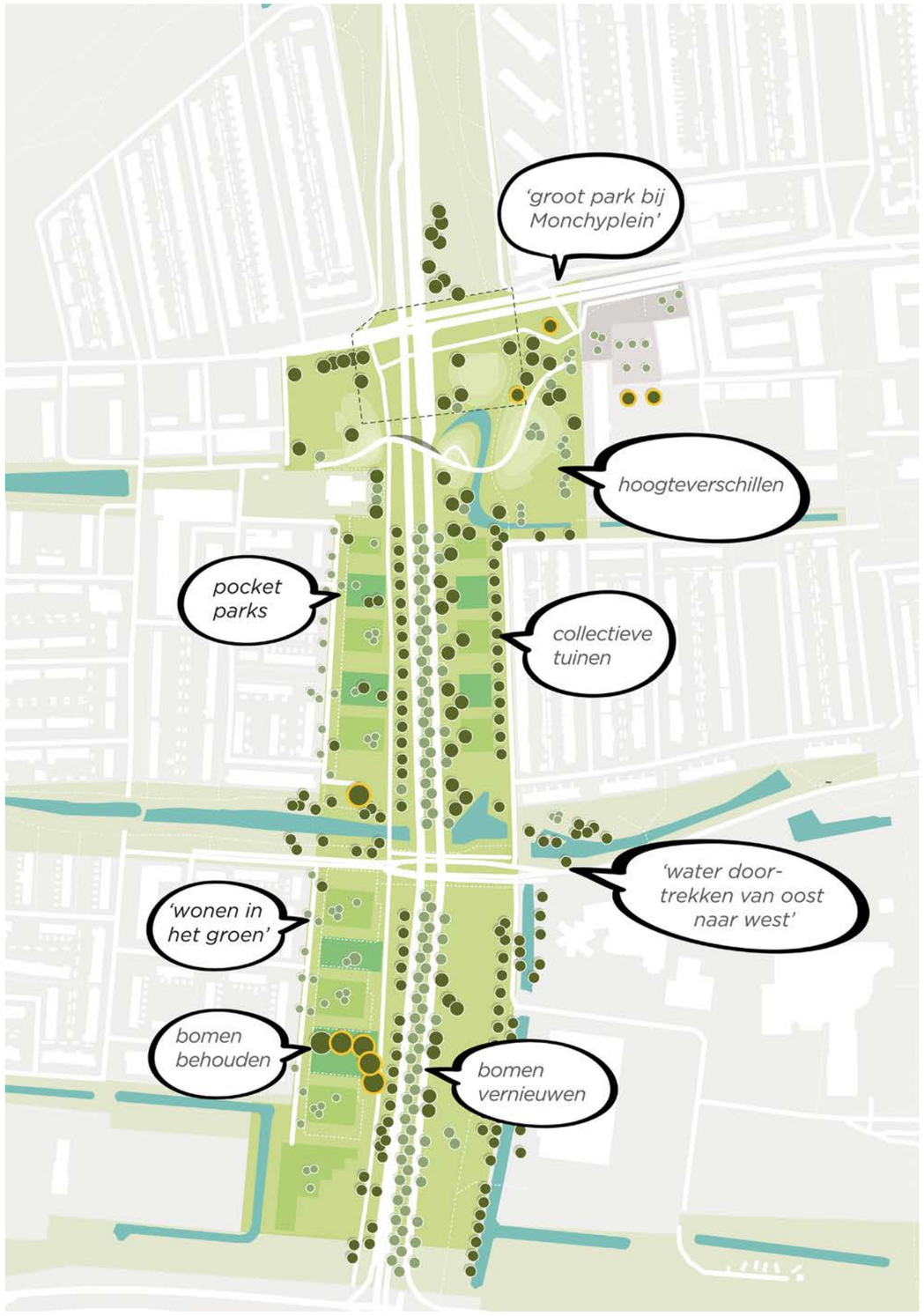

visiekaart groen

Toekomstvisie bebouwing

Een groene woonsfeer, passend bij Malburgen. Een mix van woningtypes; hoog/laag, koop/huur, voor gezinnen en alleenstaanden, ouderen en jongeren.

De bebouwing aan weerskanten van de weg is een mix van bestaande en nieuwe gebouwen. De nieuwbouw borduurt voort op de karakteristieke bebouwingsstructuren van de wijk, zoals die ook in de Structuurvisie 2020 naar voren kwamen: de ‘Stad van licht, lucht en ruimte’ in de omgeving van het De Monchyplein en het Olympuscollege tegenover de ‘Stad van tuinwijk en landschap’ in de overige gebieden.
Wij hebben dan ook

- losse appartementengebouwen in het groen opgenomen, in het park, langs de Rijnhal en op de kop van de voetbalvelden en
- een groene hovenverkaveling ontwikkeld, met grondgebonden woningen en lage urban villa’s dichtbij de klassieke woonstraten langs de Nijmeegseweg.

Alle gebouwen zijn zo gelegen dat er prettige tussenruimtes ontstaan met bijzondere groenkwaliteiten. Dat zijn de eerdergenoemde pocketparks en de collectieve groene hoven waaraan gewoond wordt. Deze gemeenschappelijke tuinen zijn plekken waar bewoners en kinderen elkaar kunnen ontmoeten en veilig kunnen spelen. Ze grenzen met een tuinmuur aan het openbaar gebied. Op deze wijze ontstaat er langs de weg een zeer afwisselend beeld van bouwvolumes en openbaar dan wel collectief groen. Met begroeide gevels en daken gaat de nieuwe bebouwing als het ware op in de groene omgeving van pocketparks en gezamenlijke tuinen. Dit sluit aan bij het gemeentelijke beleid om natuurinclusief en klimaatadaptief te bouwen.

Het concept levert voor de Nijmeegseweg als onderdeel van de hoofdstructuur van de stad én voor de wijk met haar zittende wijkbewoners even veel op: een rijke ruimtelijke schakering met grote diepte en zichtlijnen, veel oude en nieuwe bomen aanplant en onverharde groene plekken, een doorgetrokken Zeegsingel en nieuwe woningbouw.
Op korte termijn de eerdergenoemde 230 woningen; in de visie op langere termijn minimaal eenzelfde hoeveelheid, misschien zelfs anderhalf keer zo veel. Dit is pas goed in te schatten op basis van een stedenbouwkundig vervolgstap op dit document.

Hoe dan ook geeft de door ons voorgestelde woningbouw een nieuwe boost aan de omgeving. Samen zorgen het groen en de woongebouwen (die allemaal buiten de kritieke geluidscontouren van de Nijmeegseweg staan) ervoor dat de wijk en de Nijmeegseweg met elkaar sterk verweven raken. In de toekomst zal aan de tuinstad-allee volop gewoond en geleefd worden!

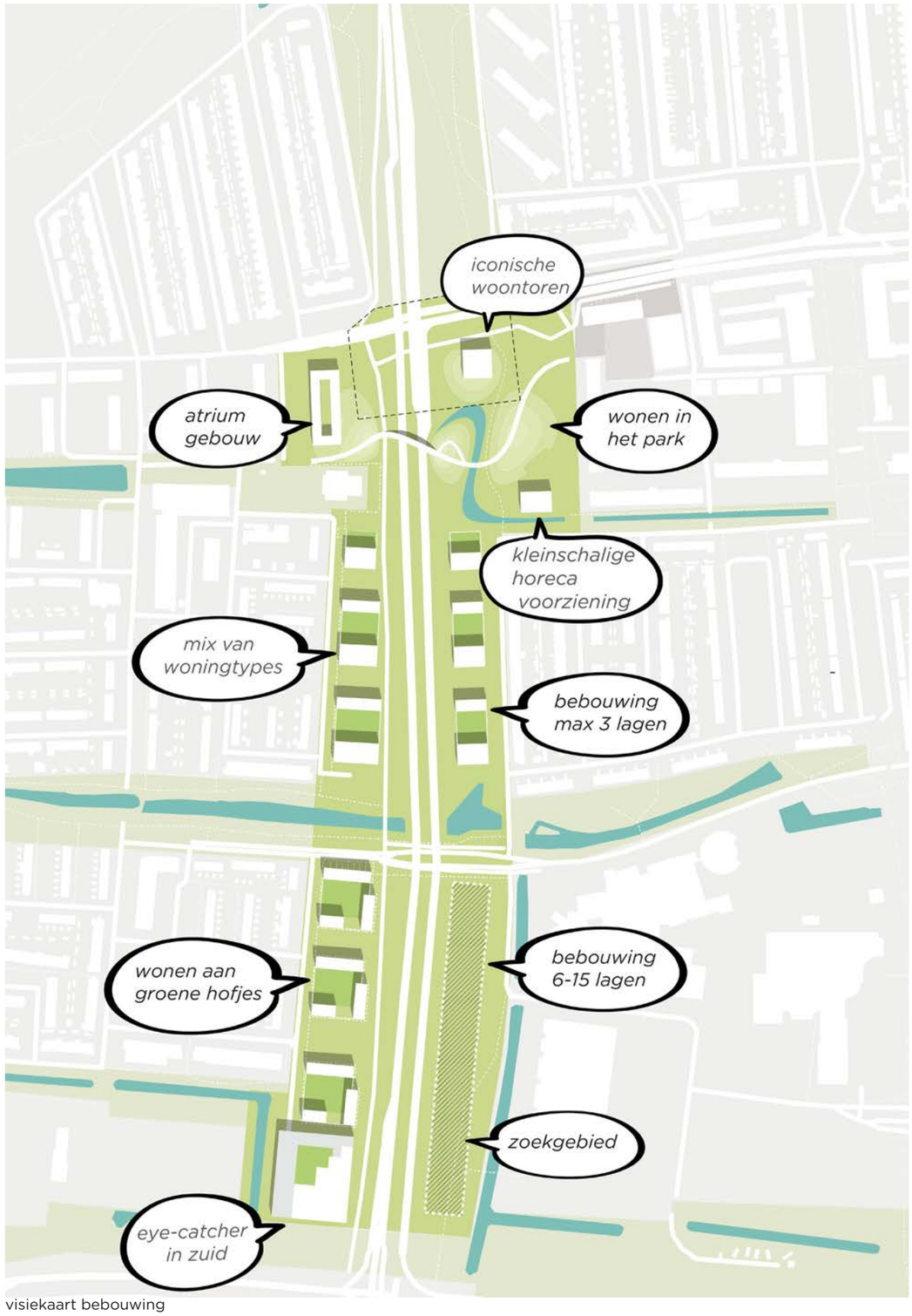

visiekaart bebouwing

plantekening fase1

uitwerking planonderdelen

Plankaart

Met fase 1 wordt de ontwikkeling van de Nijmeegseweg in gang gezet.

De onderdelen ervan:

- Een nieuw kruispunt van het De Monchyplein. Daarbij hoort het verwijderen van de Akeleistraat en het samenvoegen van alle afslaande verkeersbewegingen ter plekke van Huissensestraat, Gelderse Rooslaan en Nijmeegseweg. Op de plankaart is dit kruispunt indicatief ingetekend.

- Een nieuwe inrichting van de open ruimte ten zuiden van het vernieuwde kruispunt, het begin van het ‘De Monchypark’. Het karakter van deze ruimte verandert van een groene grasvlakte naar een parkruimte met een rijkere beleving.

- Een recreatieve route voor voetgangers en fietsers tussen Malburgen Oost en West via het park. Bij voorkeur kruist de route de westelijke rijbanen van de Nijmeegseweg via een brug en de oostelijke via een voetgangersoversteek met verkeerslichten.

- Een aantal pocketparks tussen de Paardebloemstraat en de Nijmeegseweg. Dat zijn de uitlopers van het groene profiel van de Nijmeegseweg; zij zorgen voor doorzichten en looproutes tussen de bestaande bebouwing en het Elzenpad.

- Een zestal bebouwingclusers aan de westkant van de Nijmeegseweg waarin woongebouwen aan groene collectieve hoven grenzen. Er komen geen privé-tuinen. De bebouwing bestaat uit eengezinswoningen met privé-veranda’s en kleinschalige ‘urban villa’s’. Gebouwen zijn bij voorkeur 3 lagen hoog.

- Een atriumgebouw ter plekke van de huidige Hazelaarstraat, aan de rand van het De Monchypark. Het is geschikt voor senioren door de ligging dichtbij alle voorzieningen. Woningen grenzen aan het centrale atrium en oriënteren zich naar alle vier kanten van het gebouw.

- Een terrasgebouw tussen de velden van de MASV en de Nijmeegseweg. Een bijzonder woongebouw met een duidelijke, robuste rand langs de hoofdwegen en een afgetrape gevel aan de binnenzijde met veel ruimte voor private terrassen gericht op de namiddagzon.

- Een urban villa tussen Veldbloemenlaan en Dotterlaan. Dit gebouw van drie bouwlagen vorziet het park van een prettige open gevel en kan op de begane grond horeca opnemen.

Plankaart

Plankaart inzoom

aanpassingen fase 1 verkeersafwikkeling
- De Monchyplein (Akeleistraat vervalt)
- Pinksterbloemstraat (versmallen) en
  kruispunt met Huissenstraat (nader te ontwerpen)

atriumgebouw in park, 3 lagen hoog
herschikken parkeren en rijbanen omgeving
Anemoonstraat en Hazelaarstraat (nader te ontwerpen)

landschappelijke inrichting De Monchyplein
met glooiingen en recreatieve wandel- en fietsroute

woongebouw met op begane grond de mogelijkheid
van een café met terras, gelegen aan een nieuwe
uitdagend ingerichte speelplek

Plankaart inzoom

pocketpark met bestaande bomen

fietsverbinding Spireapad door pocketpark

collectieve ommuurde tuin behorende
bij nieuwe woningen: rijwoningen met privé-
veranda’s en appartementen in urban villa’s

water zichtbaar maken
aan Meldestraat, voorsorteren op
verder zichtbaar maken van verbinding met Zeegsingel;
belangrijke groen-blauwe verbinding op wijkniveau

Plankaart inzoom

collectieve ommuurde tuin behorende bij nieuwe woningen: rijwoningen met privé-veranda's

pocketpark met bestaande bomen

markante entree aan zuidzijde: appartementengebouw getrapt aflopend naar de wijk

waterverbinding verplaatsen

Sfeerbeelden nieuwe bebouwing

Sfeerbeelden nieuwe bebouwing

Facetkaart groen

Van kijkgroen naar meer variatie in groene plekken én een groen woonmilieu.

Een van de centrale behoeftes van het project, zoals geformuleerd tijdens het co-creatie proces met de klankbordgroep, is het behouden en versterken van het groene karakter van het gebied rondom de Nijmeegseweg. Het landschapsontwerp als bouwsteen voor de verdichtingsopgave is dan ook een essentieel onderdeel van fase 1. Hierin is ook aansluiting gezocht bij de structuurvisie water en groen en de ambities van de gemeente ten aanzien van klimaatadaptatie.

De groene ruimte van het De Monchyplein wordt door het toevoegen van bebouwing, verblijfsplekken en herkenbare elementen, zoals glooiingen en mogelijk een brug, een herkenbare groene wijkentree; een visitekaartje voor Malburgen. Naast de waardevolle en bestaande bomen worden nieuwe bomen, heesters en vaste planten aangeplant. Soorten die elkaar aanvullen en versterken en zo de biodiversiteit en belevingswaarde van het gebied vergroten. De glooiingen in het terrein van 2 à 3 meter hoogte vergroten het gebruiksoppervlak van het gebied, geven plekken een oriëntatie en aanleiding voor een landschappelijke inrichting, zoals de nieuwe speel- en ontmoetingsplekken in het gebied. Daarnaast onttrekken zij het verkeer aan het oog. Het reliëf geeft een nieuwe herkenbare identiteit aan het gebied.

Op buurtniveau vormen groene pocketparks de schakel tussen de bestaande en de nieuwe woningen en de brede groene bermen langs de Nijmeegseweg. Waardevolle bomen zijn zorgvuldig ingepast in het stedenbouwkundig plan, rekening houdend met de benodigde kroon- en wortelgroeiruimten. De bestaande bomen vormen de basis van deze groenstructuur van pocketparks, die waar nodig worden aangevuld met nieuwe bomen en een gevarieerde beplanting.
De pockets vormen samen met de bebouwing en de collectieve hoven een groen woonmilieu voor nieuwe en bestaande bewoners. Met het creëren collectieve groene tuinen, in plaats van individuele tuinen, wordt verstening en verharding van het gebied voorkomen en wordt bijgedragen aan het groene karakter. Ook de uitstraling van de nieuwe bebouwing draagt hiertoe bij met begroeide gevels en groene daken. Dit sluit aan bij het gemeentelijke beleid op het gebied van natuurinclusief en klimaatadaptief bouwen.

landschappelijke hoofdstructuur gemeente Arnhem

Sfeerbeeld pocketpark

De recreatieve route door het park

De groene ruimte van het De Monchyplein krijgt in het plan een kwaliteitsimpuls.

Door het verwijderen van de Akeleistraat is er ruimte vrijgekomen, waardoor er een kans ligt de ruimte van het De Monchyplein te transformeren tot een gebied dat beide wijkhelften verbindt en van betekenis is voor Malburgen als geheel. Dit doen we door een aantal ingrepen. Ten eerste wordt voorzien in een aantrekkelijke en uitnodigende voetgangersroute die de beide wijkcentra verbindt. Deze route ligt ongeveer op de huidige locatie van de Akeleistraat en sluit zodoende goed aan op de aanliggende routes in de wijken. De route is naast een functionele langzaamverkeers-verbinding, ook een identiteitsdrager voor het park. De route laat je de nieuwe parkruimte ervaren, biedt vergezichten en slingert over de lichte glooiingen in het park naar twee oversteken over de Nijmeegseweg. Eén over de oostelijke rijbaan op maaiveld niveau en één over de westelijke rijbanen door middel van een brug. Deze brug vormt een tweede identiteitsdrager van het park, een herkenbaar icoon voor het nieuwe Malburgen. De vormgeving van de brug anticipeert op het naar elkaar toebrengen van de rijbanen in het toekomstvisie voor het gebied. De haalbaarheid en technische uitwerking van deze brug zal in dit kader nog verder worden onderzocht. Een mogelijkheid is dat deze tweede oversteek in eerste instantie ook op maaiveldniveau wordt gerealiseerd.

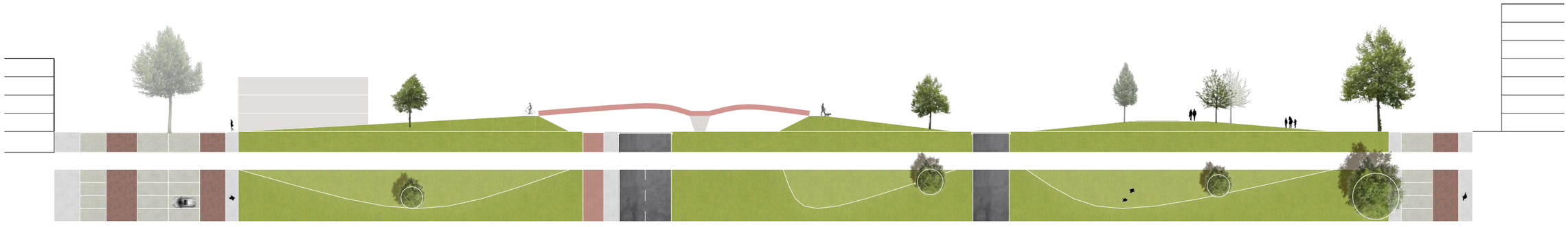

profiel Nijmeegseweg en De Monchypark fase 1 met brug

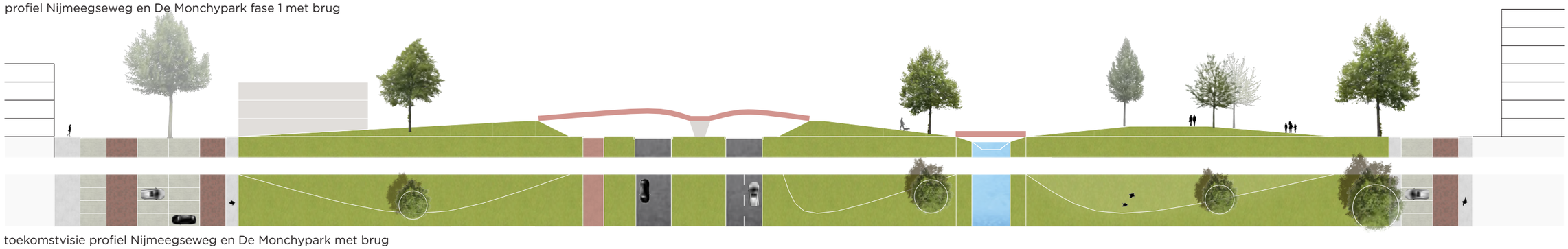

toekomstvisie profiel Nijmeegseweg en De Monchypark met brug

Sfeerbeelden route De Monchypark

Sfeerbeelden route De Monchypark en speelpek

Facetkaart langzaam verkeer

Voor het dagelijks leven in de wijk is een goed functionerend en prettig netwerk van paden voor voetgangers en fietsers erg belangrijk. Daarnaast ligt een belangrijk snelfietspad langs de Nijmeegseweg, het Rijn-/Waalpad.

- In fase 1 blijven de fietsverbindingen aan weerskanten van de Nijmeegseweg grotendeels ongewijzigd. Het Rijn-/Waalpad zal waar nodig en mogelijk worden verbeed naar 4,5 tot 5 meter (twee richtingsverkeer); in richting binnenstad wordt de verbinding in het op te stellen parkontwerp geintegreerd. In de nadere uitwerking van het De Monchypark zal de precieze ligging van het pad worden bekeken. In deze facekaart is het pad indicatief aangegeven.

- In samenhang met het nieuwe kruispunt van Nijmeegseweg/Huissensestraat en Gelderse Rooslaan (een ontwerp dat door Gemeente Arnhem in voorbereiding is) verandert de ligging van de oversteken voor voetgangers en fietsers enigzins. In oost-westrichting komt de oversteek aan de zuidzijde van het kruispunt te liggen.

- Langs de pocketparks aan de Paardebloemstraat komen voetpaden te liggen. Hieraan grenzen de voordeuren van de nieuwe woningen. In het deel noordelijk van de Meldestraat eindigen de voetpaden bij de laatste voordeur van de woningen; in het deel ten zuiden van de Meldestraat lopen de voetpaden rondom de bebouwingsclusters omdat hier ook woningen parallel aan het Elzenpad staan.

- Een bijzondere toevoeging aan het huidig netwerk van verbindingen is de als slingerpad ingetekende voet-/fietsverbinding die dwars door het nieuwe parkgebied lopt. Deze vervangt de huidige oversteek ter hoogte van de Akeleistraat. In het plan wordt dit een fijne recreatieve route tussen de Drieslag en de Hoefblaadlaan. Vanuit gebruiksgemak zou het ideaal zijn om beide rijrichtingen van de Nijmeegseweg met viaducten te kruisen. Echter, omdat de visie uitgaat van het dichter bij elkaar brengen van de rijbanen zou dit een onzinnige investering vragen; na verloop van tijd zou immers één van de viaducten geen functie meer hebben. Het alternatief is wachten op de nieuwe aanleg van de rijbanen en het realisieren van één viaduct eroverheen. Omdat dit nog geruime tijd kan duren stellen wij een tussenoplossing voor: het kruisen van de twee oostelijke rijbanen door middel van een oversteek en het kruisen van de westelijke twee rijbanen door middel van een viaduct. Als dit slim ontworpen wordt kan hieronder op den duur ook het verkeer in richting binnenstad rijden. Dit voorstel vraagt om nadere uitwerking samen met de gemeente om zeker te zijn van de haalbaarheid van het idee.

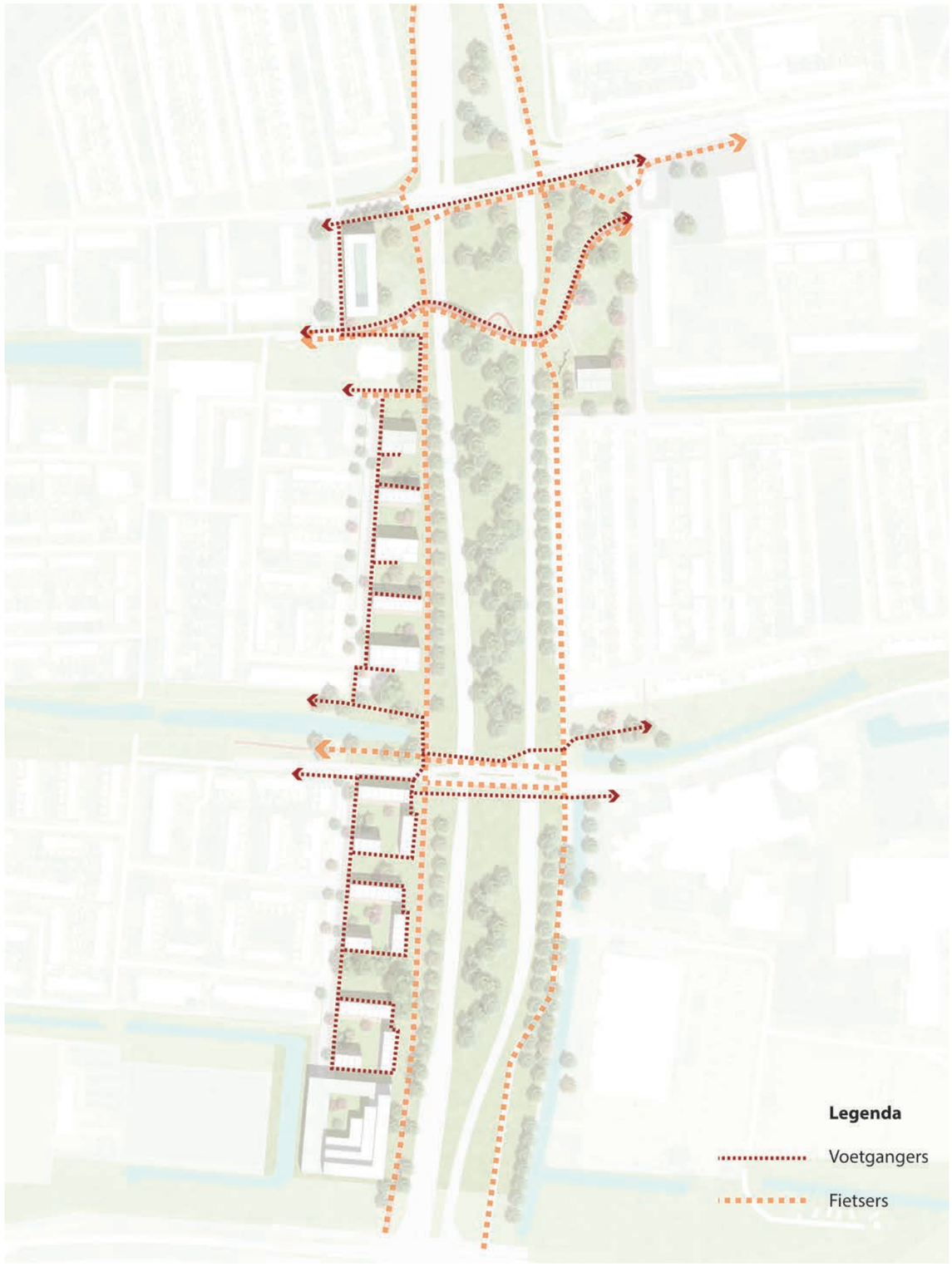

Facetkaart autoverkeer

De Nijmeegseweg blijft een centrale verkeersader aan de zuidkant van de Rijn.
In fase 1 wordt het kruispunt De Monchyplein aangepakt als opmaat voor een nieuw tijdperk.

- De rijbanen van de Nijmeegseweg blijven nog op hun huidige plek liggen. Eventueel kan de overbodige derde rijstrook aan de westzijde van de weg worden verwijderd. Dit zou bijvoorbeeld gecombineerd kunnen worden met de werkzaamheden aan het kruispunt De Monchyplein die door de gemeente gepland worden:

- Het huidige kruispunt heeft een enorm ruimtebeslag, is in zijn ruimtelijke beleving verwarrend en dwingt tot omrijbewegingen. De gemeente werkt daarom aan een nieuw, compact kruispunt waarbij al het autoverkeer in het verlengde van de Huissensestraat en de Gelderse Rooslaan wordt afgewikkeld; de Akeleistraat komt dan te vervallen. Dit verhoogt het orientatievermogen en schept tevens ruimte voor het De Monchypark.

- Door het verwijderen van de Akeleistraat verandert voor sommige gebruikers de aanrijroute van het parkeerterrein van de Drieslag (Salvatorplein). In toekomst is dit terrein vanaf de Huissensestraat te bereiken. Hiervoor past de gemeente het kruispunt van Pinksterbloemstraat/Huissensestraat aan (nader onderzoek volgt). De Pinksterbloemstraat krijgt een nieuw profiel; smaller en groener met behoud van het aantal parkeerplaatsen.

- Aan de oostzijde van de Nijmeegseweg wordt de Dotterlaan opgeheven als een autoverbinding tussen de Zeegsingel en Decathlon. In het kader van de herontwikkeling van het Olympuskwartier is besloten om het autoverkeer voor dit gebied vanaf de Koppelstraat te organiseren. De bevoorrading van Decathlon blijft vooralsnog ongewijzigd.

- In Malburgen West wordt de Paardebloemstraat de belangrijkse woonstraat voor de nieuwe woningen. Langs deze straat wordt aan beide kanten van de weg geparkeerd. Een verkeersonderzoek moet aantonen dat de woonstraten de extra verkeersbewegingen door de nieuwbouw aankunnen.

- Vanuit de klankbordgroep is de suggestie gedaan om de Paardebloemstraat tussen Klaverlaan en Sterremuurpad voor autoverkeer te ‘knippen’; dat zou kunnen gebeuren ter hoogte van het Spireapad. Een andere sugestie van bewoners is het bereikbaar maken van het private parkerterrein van de Monchyflat vanaf de noordkant.
  Deze suggesties zullen opgenomen worden in het verkeersonderzoek.

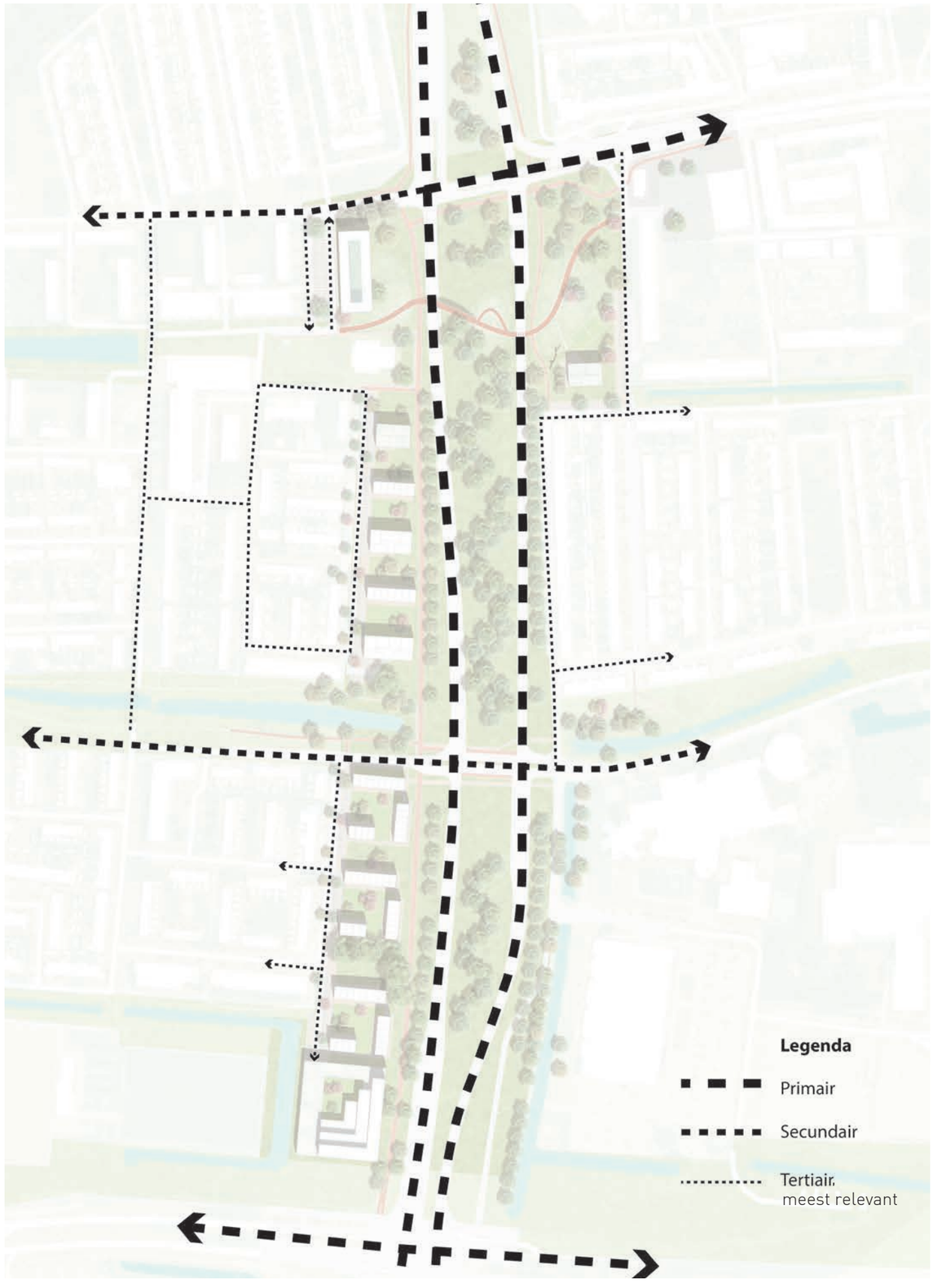

Facetkaart bebouwing

De Nijmeegseweg wordt een Malburgs woonadres. In fase 1 wordt hiervoor de basis gelegd.

Om van de huidige randen van de Nijmeegseweg een prettige woonomgeving te maken is maatwerk nodig. Alleen daarmee is het mogelijk om de huidige bomen voor het overgrote deel te behouden, wooncondities te scheppen die kwaliteit borgen en zittende bewoners van de aangrenzende woningen niet te benadelen. De hier gepresenteerde verkaveling is als een voorbeeldverkaveling te lezen. In de verdere uitwerking kunnen nog wijzigingen optreden.

Gemeenschappelijke eigenschap van alle woningen is een dubbele oriëntatie; de woningen beschikken over een privé buitenruimte en over een collectieve of openbare groene ruimte. Met deze kwaliteit wordt het nadeel van de woonlocatie gecompenseerd; de ligging langs de weg met het daaran verbonden geluid van het wegverkeer.

- Ter plekke van de huidige Hazelaarstraat komt een atriumgebouw te staan, direct grenzend aan het De Monchypark. Het is een geschikte locatie voor senioren door de ligging dichtbij alle voorzieningen. De appartementen, verdeeld over drie verdiepingen grenzen aan het centrale atrium en oriënteren zich via loggia's of balkons naar alle vier kanten van het gebouw.

- Zuidelijk van het appartementengebouw Monchystate (Klaverlaan) staan woongebouwen aan groene collectieve hoven. De hoven zijn door de woongebouwen en door tuinmuren van het openbaar gebied afgeschermd. De bebouwing bestaat uit eengezinswoningen met privé-veranda's en uit kleinschalige 'urban villa's'. Er komen geen privé-tuinen. Gebouwen zijn bij voorkeur 3 lagen hoog. Aan de kant van de hoven kan de hoogte van de eengezinswoningen naar twee verdiepingen aflopen.

- Als eye-catcher staat op het zuidelijke punt, tegenover de Gelredom een terrasgebouw. Een bijzondere typologie met een robuste rand langs de Batavierenweg en de Nijmeegseweg. Aan de binnenkant, in richting woonbuurt wordt het bouwvolume geleidelijk afgetrapt tot twee verdiepingen hoog. Hierdoor ontstaat een zeer afwisselende gevel met veel ruimte voor private en collectieve terrassen, gericht op de namiddagzon.

- Tussen de Pinksterbloemstraat en de Dotterlaan staat een urban villa. Dit gebouw van drie bouwlagen vorziet het park van een prettig ogend bouwvolume met een woonfunctie op de twee bovenverdiepingen en de mogelijkheid voor horeca op de begane grond. Het zorgt voor extra 'ogen op het park' op een hoek waaraan verder weinig gewoond wordt.

Facetkaart parkeren

Efficiënt parkeren met behoud van kwaliteit van de woonomgeving is essentieel.

Vanuit overwegingen van duurzaamheid en kostenbesparing is het merdendeel van de benodigde parkeerplaatsen gelegen aan bestaande wegen. Dit voorkomt extra verharding en nieuwe straatruimtes in de woonbuurt met extra verkeersbewegingne tot gevolg.

Op de volgende pagina is de berekening van het benodigd aantal parkeerplaatsen in de tabel terug te vinden. De parkeernorm is conform de geldende gemeentelijke eisen: per rijwoning 1,5 parkeerplaatsen en per appartement 1,0 tot 1,3 parkeerplaatsen, gerelateerd aan de woninggrootte. Wij gaan uit van een gebruiksoppvervlakte tot 75 m2 per woning in het atriumgebouw en van 75 tot 120 m2 in het terrasgebouw en de urban villa's.

- Aan de noordzijde van het plangebied worden 35 parkeerplaatsen voor het atriumgebouw aangelegd. Hiervoor maken wij dankbaar gebruik van de Anemonstraat. Deze weg heeft een enorm overmaat van breedte. Wij schuiven de parkeerplaatsen in richting rijbaan op, gebruiken de vrijgekomen ruimte en leggen daarachter een nieuwe rijbaan met extra parkeerplaatsen aan. De Anemonstraat en de niewe weg kunnen eventueel als eenrichtingwegen worden ingericht (nader onderzoek).

- De Paardebloemstraat krijgt aan de zuidoostzijde nieuwe haaks parkeerplaatsen met daarachter een nieuw voetpad.

- Parkeren voor het terrasgebouw (96 parkeerplaatsen) gebeurt volledig op eigen terrein. De voorkeur gaat uit naar een (bovengrondse) parkeergarage waarin ook de bergingen geintegreerd zijn alsmede een grote patiohof). De in-/en uitrit is aan het zuidelijke einde van de Paardebloemstraat gelegen.

- Voor de urban villa aan het park, op de hoek Veldbloemenstraat en Pinksterbloemstraat worden parkeerplaatsen aan de Dotterlaan gerealiseerd.

Bij het verdere uitwerken van het schetsontwerp zal de inrichting van het openbare gebied altijd voldoen aan de 'Gids Openbare Ruimte' van de Gemeente Arnhem.

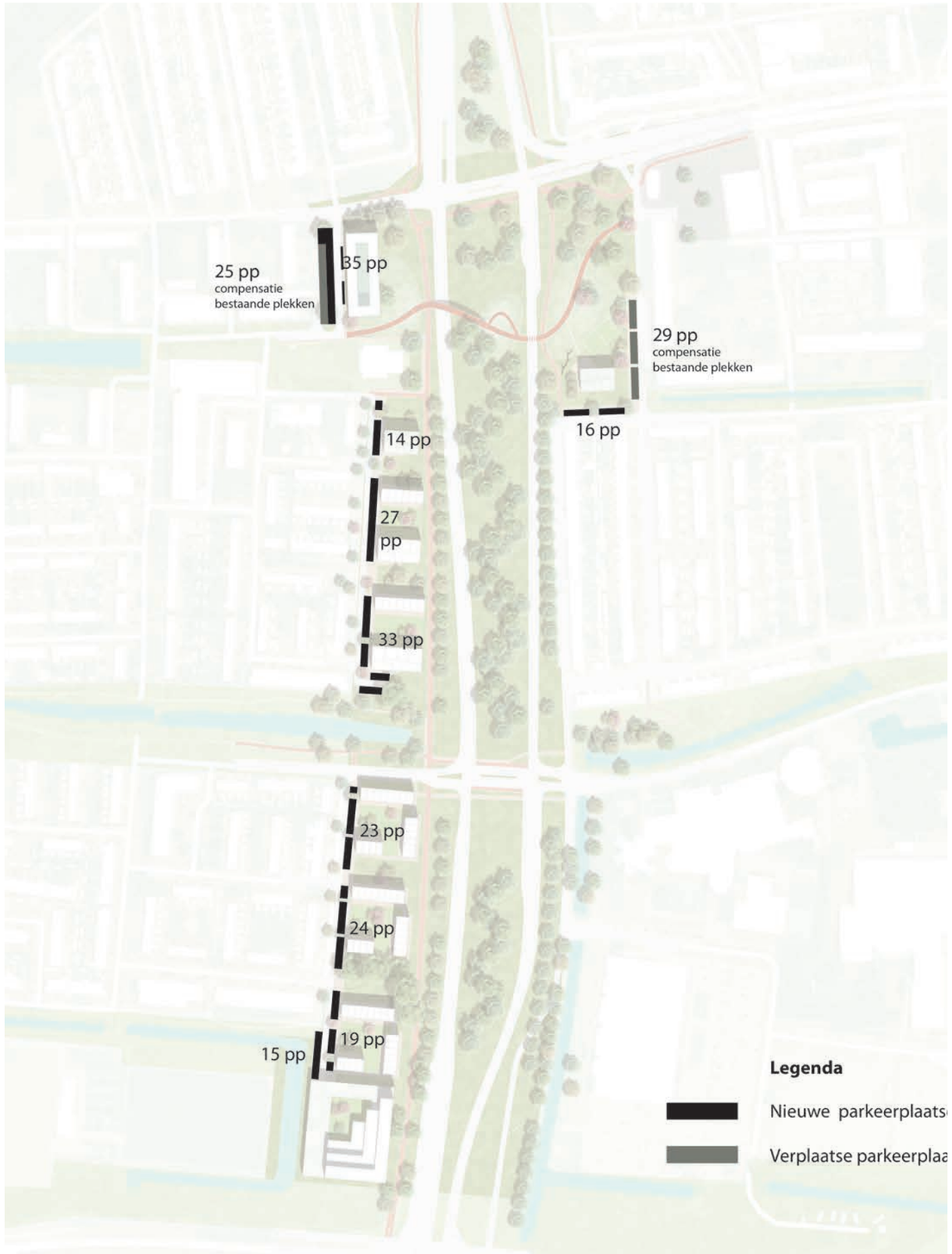

programma en parkeren

stand van zaken 2-feb-21		typologie	aantal bouw-lagen	hoofd-afmeting voetprint in m	bvo gebouw in m2	aantal woningen		financeringscategorie		bvo woning in m2	parkeer-norm ...op 1 wo	gebaseerd op een ge-bruiksopper-vlakte van...	p.p. benodigd	p.p. aanbod	parkeren	
						grond-gebonden	appar-te-menten	markt-sector	sociale sector						langs straat	in garage
	1	terrasgebouw	8	n.t.b.	9.000		74	✓		122	1,3	75 - 120 m2	96	96		✓
	2	verandawoning	2,4	31 x 9	672	6				112	1,5		9			
	3	verandawoning	2,4	41 x 9	892	8			✓	112	1,5	flexibel	12			
	4	verandawoning	2,4	21 x 9	451	4				113	1,5		6			
	5	verandawoning	2,4	31 x 9	672	6				112	1,5		9			
	6	verandawoning	2,4	41 x 9	892	8			✓	112	1,5	flexibel	12	81	✓	
	7	verandawoning	2,4	21 x 9	451	4				113	1,5		6			
	8	verandawoning	2,4	31 x 9	672	6				112	1,5		9			
	9	verandawoning	2,4	41 x 9	892	8		✓		112	1,5	flexibel	12			
	10	verandawoning	2,4	21 x 9	451	4				113	1,5		6			
	11	urban villa	2,8	39 x 18	1.966		17	✓		116	1,3	75 - 120 m2	22			
	12	verandawoning	2,7	39 x 10	1.034	7				148	1,5	flexibel	11			
	13	urban villa	2,8	33 x 18	1.663		14	✓		119	1,3	75 - 120 m2	18	74	✓	
	14	verandawoning	2,7	33 x 10	888	6				148	1,5	flexibel	9			
	15	urban villa	2,8	27 x 18	1.361		11	✓		124	1,3	75 - 120 m2	14			
	16	atriumgebouw	3	65 x 25	3.413		35		✓	98	1,0	max 75 m2	35	35	✓	
	17	urban villa	2,8	27 x 18	1.361		12	✓		113	1,3	75 - 120 m2	16	16	✓	
	26.731		**67**	**163**		**69,1%**		**30,9%**		**116**			**302**	**302**		
	bvo totaal		**230 woningen**			**159 markt**		**71 sociaal**		bvo gemidded			parkeer-behoefte	parkeer-aanbod		

FASE 1

Facetkaart geluid

Deze facetkaart geeft een eerste indicatie over de geluidsbelasting van de woning-bouw door het wegverkeer.

Alle woningen zijn buiten de krtiteke gelduiscontouren gelegen. Bij een concrete vervolgstap van het uitwerken van de bebouwing of het opstarten van een bestemmingsplan zal nader onderzoek naar de geluidsbelasting worden uitgevoerd.

Facetkaart wateropgaaf

watercompensatie Nijmeegseweg

Gedempt Water		**2454**	**m2**
Toegevoegd verhard oppervlak		**26538**	**m2**
bebouwing		*9644*	*m2*
tuinen	*100% verhard*	*9157*	*m2*
parkeren	*100% verhard*	*2996*	*m2*
voetpaden	*100% verhard*	*4741*	*m2*
Verwijderd verhard oppervlak		**5083**	**m2**
Totaal		**21455**	**m2**

Gevraagd wateroppervlak			
gedempt water	1op1	2454	m2
verhard oppervlak	0,0436 m3/0,3	3118	m2
Totaal		**5572**	**m2**
Toegevoegd wateroppervlak		**4380**	**m2**
Verschil wateroppervlak		-1192	m2

watercompensatie Nijmeegseweg

Gedempt Water		**2454**	**m2**
Toegevoegd verhard oppervlak		**18091**	**m2**
bebouwing		*9644*	*m2*
tuinen	*50% verhard*	*4578,5*	*m2*
parkeren	*50% verhard*	*1498*	*m2*
voetpaden	*50% verhard*	*2370,5*	*m2*
Verwijderd verhard oppervlak		**5083**	**m2**
Totaal		**13008**	**m2**

Gevraagd wateroppervlak			
gedempt water	1op1	2454	m2
verhard oppervlak	0,0436 m3/0,3	1890	m2
Totaal		**4344**	**m2**
Toegevoegd wateroppervlak		**4380**	**m2**
Verschil wateroppervlak		36	m2

watercompensatie Nijmeegseweg

Gedempt Water		**2454**	**m2**
Toegevoegd verhard oppervlak		**13868**	**m2**
bebouwing		*9644*	*m2*
tuinen	*25% verhard*	*2289,25*	*m2*
parkeren	*25% verhard*	*749*	*m2*
voetpaden	*25% verhard*	*1185,25*	*m2*
Verwijderd verhard oppervlak		**5083**	**m2**
Totaal		**8784,5**	**m2**

Gevraagd wateroppervlak			
gedempt water	1op1	2454	m2
verhard oppervlak	0,0436 m3/0,3	1277	m2
Totaal		**3731**	**m2**
Toegevoegd wateroppervlak		**4380**	**m2**
Verschil wateroppervlak		649	m2

Nawoord en dank

Het stedenbouwkundig ontwerp Nijmegseweg is bijzonder. Zowel qua proces als qua inhoud.

Om co-creatief, samen met bewoners aan een belangrijk gebied te werken is helaas nog steeds geen vanzelfsprekendheid. OD205 prijst zich gelukkig met de opstelling van de gemeente Arnhem en de doorzettingskracht van de wijk. Ons inziens laat dit proces zien dat plannen beter worden door de inbreng van bewoners.

De visie die we met z'n allen, OD205, bewoners en gemeente hebben ontwikkeld is er één van groot optimisme. In het plan schuilt de overtuiging dat de Nijmeegseweg kan uitgroeien tot een nieuwe toekomst. Eén die duurzamer is, waarin veel aandacht is voor de leefkwaliteit en waarin plek is voor vele verschillende functies. Autoverkeer is daar één belangrijke van maar niet in de geest van 60 jaar geleden. Wij vinden: het 'recht van de snelste' mag langzaamaan wel plaats maken voor 'het recht van iedereen'.

Dat wij hiermee kunnen beginnen, dat Project Nijmeegseweg hiervoor de koers uitzet aan de zuidflank van de stad en dat daardoor Malburgen een pioniersrol mag vervullen maakt ons trots.

OD205
Rotterdam, Arnhem
februari 2021

OD205 dankt alle leden van de klankbordgroep Nijmeegseweg voor hun grote bijdrage aan ons gezamenlijk proces vanaf zomer 2020 tot januari 2021!
Speciale dank gaat uit naar Michel Lammers voor het vastleggen van het proces in foto's.

Anne-Claire Schreuder
Arjen Diepstraten
Anne Ferwerda
Antoinette Grintjes
Bart van Erp
Bert Roosendaal
Carlo Goossens
Dhr. Tetelepta
Dhr. Gerritsen
Engelien Kooij
Frans van den Berg
George Kayadoe
Gerda Davelaar
Hanspaul Maarseveen
Ingrid Sindorf
Joos van Vugt
Kees Wisserhof
Mart Noevers
Martijn Hunneman
Martijn Leendert
Michel Lammerse
Mirjam Alexander
Nick Ebbers
Petra Dondorp
R. Khatraoui
Rob Gerritsen
Rob Ligtenberg
Roel v/d Heul
Ruben Dondorp
Sjerk de Groot
Theo Hegeman
Vera Spronk
Will Voorend
Zoé Bruyère

En we danken de projectgroep van de gemeente Arnhem onder de leiding van Mariëlle Knaapen voor haar ondersteuning.

od205
een ander perspectief

Schiehavenkade 158-160

3024 EZ Rotterdam
tel 010 303 1277
www.od205.nl

Geacht College van B&W van Arnhem,

Hierbij krijgt u het advies van de Klankbordgroep Nijmeegseweg betreffende het stedenbouwkundigplan van od205.
Dankzij bemiddeling van wethouder Paping is eind 2019 een nieuwe start gemaakt met de planontwikkeling Nijmeegseweg.
Wat nu voor u ligt is het uiteindelijke resultaat hiervan.

Inleiding
We willen u eerst een korte schets geven hoe we tot dit resultaat gekomen zijn.
Naar aanleiding van een bemiddelingspoging zijn gesprekken gevoerd tussen de projectgroep van de gemeente en een afvaardiging van beide wijkplatforms in Malburgen (de Kerngroep Bewonersparticipatie Malburgen).
Vanaf het begin van het nieuwe traject is de Malburgse manier gehanteerd waarbij de deelnemende partijen -dus ook de bewoners- dezelfde vorm van inspraak hebben.
Dit heeft geresulteerd in een gezamenlijk offerte traject waarbij in overleg gekozen is voor het stedenbouwkundig bureau od205 en de nadruk op bewonersparticipatie lag.
Vervolg gesprekken tussen de projectgroep van de gemeente en de Kerngroep Bewonersparticipatie Malburgen en het stedenbouwkundigbureau od205 hebben geleid tot de totstandkoming van de Klankbordgroep Nijmeegseweg.

Advies
De Klankbordgroep is enthousiast over het Stedenbouwkundig plan Nijmeegse weg zoals deze nu voorligt.
Het kernpunt van het plan is dat het een groen plan is. Dit vindt de Klankbordgroep essentieel om een kwaliteitsslag te kunnen maken met het gebied als integraal onderdeel van onze woonwijk.
Groen is belangrijk voor een fijne en gezonde woonomgeving. Bovendien past een groene entree naadloos bij het profiel Arnhem als groenste stad van Nederland.

Het groen komt zowel tot uiting in de bouw als in de openbare ruimte.
De Klankbordgroep is blij dat veel bestaande bomen waaronder alle waardevolle bomen behouden kunnen blijven na uitvoering van het plan.
Wij adviseren ook om al dit najaar te beginnen met de aanplant van nieuwe klimaatbestendige bomen voor de 2e fase van het plan waarbij de rijbanen worden opgeschoven en nieuwe ruimte wordt gemaakt voor nieuwe woningen.

De leden van de Klankbordgroep vinden dat onderstaande punten belangrijk in dit groene plan en willen dit bij de uitvoering ervan in terug zien:

- Groene gevels bij alle nieuwbouw en groene terrassen bij het Eye-catcher gebouw ter hoogte van het Gelre Dome. Groene hofjes en pocketparks tussen de bebouwing, waaronder ook collectieve tuinen, waardoor het tuindorp weer terug komt in Malburgen.
- Realisatie van het de Monchypark zoals opgenomen in het plan en vermindering van asfalt.
- Maximale bouwhoogte (op de eyecatcher na) van 3 bouwlagen.
- Goede fietsverbinding tussen oost en west, middels een overbrugging voor voetgangers en fietsers en een doorgaande fietsverbinding tussen de John Frostburg en het Nijmeegseplein voor fietsers (aansluiting snelfietspad (Arnhem – Nijmegen).
- Geen hoogbouw direct voor bestaande bebouwing.

- Een herkenbaar of uitspringend gebouw met groene gevels en groene terrassen: "de Eye-catcher" aan het begin van de Nijmeegseweg ter hoogte van het Gelre Dome,
- Verdieping watergang evenwijdig aan de Meldestraat tot aan de Nijmeegseweg in fase 1.

Naast bovengenoemde punten die de Klankbordgroep gerealiseerd wil zien zijn er ook een aantal punten van zorg die een betere uitwerking vragen:

- Er zijn zorgen over de parkeerdruk en verkeersdruk voor de Paardebloemstraat door het toevoegen van een groot aantal nieuwe woningen en de vraag is of extra ontsluitingen van de Paardebloemstraat richting Nijmeegseweg mogelijk zijn.
- In dit plan is niet voorzien in een zonder verkeerslichten doorgaande fietsverbinding voor het snelfietspad Arnhem-Nijmegen, maar wellicht is het alsnog mogelijk als de heuvels anders gebruikt worden zie bijvoorbeeld de heuvels rondom de brug over de spoorlijn Arnhem Nijmegen ter hoogte van de 1e Weteringsewal (zie Google Maps)
- de onveilige kruisingen zeker voor (schoolgaande)fietsers van de Meldestraat, Nijmeegseweg, Meldeplein en de Zeegsingel Dotterlaan Olympus en met het snelfietspad Arnhem-Nijmegen zijn nog steeds niet opgelost met dit plan.
- Kruising Monchyplein met de Huissensestraat en toegang tot het parkeerterrein van winkelcentrum Drieslag. Doordat de Akeleistraat wordt weggehaald in fase 1 moet worden voorkomen dat het verkeer helemaal door de wijk moet omrijden om het parkeerterrein te bereiken, dus een directe verbinding met de Huissensestraat is ons inziens noodzakelijk. Het zou mooi zijn als de gemeente de Shell een goed aanbod zou doen voor een andere plek zodat de huidige plek gebruikt kan worden voor onder meer de logische verbinding met het parkeerterrein en eventueel nieuwe woningbouw.
- Delen van winkelcentrum de Drieslag maken deel uit van het plangebied Nijmeegseweg (waaronder de Shell en de voormalige apotheek) maar hier is alleen voor fase 2 nieuwbouw voorzien. De Klankbordgroep wil hierbij nogmaals aangeven dat we dit graag in fase 1 hadden zien plaatsvinden ten einde de verloedering van het winkelcentrum te stoppen en minder zichtbaar te maken door er nieuwbouw voor te plaatsen.
- Een betere samenhang met omliggende plangebieden van de Drieslag en van het Olympus.

Vervolg

De Klankbordgroep wil zelf betrokken blijven tijdens het gehele proces dus zowel geheel fase 1 als ook geheel fase 2 -waarbij de rijbanen verschoven gaan worden en ruimte wordt gecreëerd voor nieuwe woningbouw- tot aan de oplevering van de laatste volgens het plan gerealiseerde bebouwing.
Wij wensen tevens dat bij de verdere uitvoering van fase 1 het stedenbouwkundig bureau od205 betrokken wordt als supervisor en dat zij bij fase 2 weer het traject met de Klankbordgroep zullen leiden om voor fase 2 het stedenbouwkundig plan te maken.

Met hartelijke groet,

Klankbordgroep Nijmeegseweg

Stedenbouwkundig Schetsontwerp Nijmeegseweg

Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	Paping

Resultaat van bespreking:

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Van der Laak (AC), Zijlstra (CU), Bouma (PvdA), Loos (VVD), Prinsen (GL), Loor (D66), Groot (CDA) en Wildenberg (PvdD) .
De fracties van DENK/Verenigd Arnhem, PVV, Arnhemse Ouderenpartij en SP waren niet bij de beraadslaging aanwezig.

Bespreking
De beraadslaging bestond uit een informatieve en een meningsvormende fase. Tijdens de informatieve fase heeft de heer Diepstraten namens de klankbordgroep Nijmeegseweg ingesproken.

Tijdens de meningsvormende behandeling hebben fractievertegenwoordigers hun voorlopige mening geuit en vragen gesteld aan de portefeuillehouder. De portefeuillehouder is gestart met de beantwoording maar deze kon nog niet worden afgerond.

Toezegging
De portefeuillehouder zegt een memo toe waarin hij inzicht zal geven in het verloop van de concessieverlening aan het Shell tankstation. Daarbij zal hij ingaan op de door de raad in 1998 gestelde kaders en hoe deze kaders zich verhouden tot de actuele concessieverlening.

Conclusie
De meningsvorming 1 zal worden voortgezet met de beantwoording in 1e termijn door de portefeuillehouder.

De raadsadviseur, De voorzitter,

Jozef Kersten Rebin Maref

Naschrift griffier: *Tijdens de vergadering is op enig moment, tegen het einde van de vergadering een aantal minuten (de inschatting is 6 á 7) de live stream onderbroken geweest. Normaliter is er dan na afloop altijd een back up opname beschikbaar waarmee de vergadering achteraf gecompleteerd wordt en daarmee volledig na te zien. Door een technische storing in de regiekamer van de raadzaal is met het uitschakelen van de uitzending in de raadzaal ook de spanning weggevallen van zowel de apparatuur die de uitzending verzorgt als de apparatuur die de backup opname maakt van de vergadering in de vergaderkamer Landgoed/Festival. Dit is niet tijdig onderkend.*
Het deel van de vergadering dat niet is uitgezonden en waarvan de beelden ook niet meer beschikbaar zijn zal worden gereconstrueerd en in de volgende vergadering worden herhaald.

Politieke Avond

Dossiernummer	2676
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	15 september 2021
Agendapunt	11.WG
Omschrijving	22.00 uur - 23.15 uur: Criteria waardevolle particuliere bomen

Geagendeerd	Vergaderdatum
Politieke Avond	15 september 2021

Titel/onderwerp: # Criteria waardevolle particuliere bomen

Raadsadviseur: K. Vons Telefoonnr: 377 4087 Katinka.Vons@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Marcel Wenker
Portefeuillehouder:	C. Bouwkamp	Telefoonnr:	3772185
		E-mailadres:	Marcel.Wenker@arnhem.nl
Doel activiteit	Informerend (I) & Meningsvormend (M1)		
Toelichting	**Inhoud** Het voorliggende raadsvoorstel ziet toe dat ook particuliere bomen naast gemeentelijke bomen, beschermd worden via het bestemmingsplan en via een waardevolle particuliere bomenlijst. De gemeenteraad heeft bij het vaststellen van het bomenplan* hiertoe besloten. Het Raadsvoorstel regelt op deze manier dat particuliere bomen op verschillende manieren worden beschermd en dat niet voor élke particuliere boom een omgevingsvergunning kap nodig is en dat tegelijkertijd een Arnhemmer baas in eigen tuin blijft. Amendement 20A08* "Baas in eigen tuin, boompje planten niet ontmoedigen" Door het vast laten stellen van de aangescherpte criteria wordt uitvoering gegeven door het college aan het amendement. Het amendement heeft als dictum: " De bestaande criteria voor waardevolle particuliere bomen aan te passen en aan te vullen met criteria op het gebied van hitte stress en biodiversiteit. Het Boom Kwaliteitsteam Arnhem hierin te laten adviseren." * Het amendement is bij de stukken van het college gevoegd evenals het vastgestelde bomenplan van 19-2-2020. **Financiën** Het vaststellen van de criteria heeft geen financiële gevolgen. **Participatie** Het Boom Kwaliteitsteam Arnhem heeft geparticipeerd in de tot standkoming van de aangescherpte criteria.		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Start en afronding van de informatieve fase, start van de meningsvormende (M1) fase en besluit over vervolgbehandeling.		
Spreekrecht publiek	Ja		
Behandeladvies	<u>Informerende fase</u> Het is mogelijk voor insprekers om de gemeenteraad toe te spreken over dit onderwerp. Hiervoor hebben zich op dit moment nog geen insprekers aangemeld. <u>Vergaderorde M1</u> Er wordt in twee termijnen vergaderd. - Iedere fractie heeft twee termijnen, waarin meningen kunnen worden verkondigd of politieke vragen kunnen worden gesteld. - De portefeuillehouder reageert na een termijn van de raad als alle fracties aan het woord zijn geweest. De portefeuillehouder beantwoordt de gestelde vragen, waarbij hij of zij antwoorden kan samenvoegen waardoor herhaling van vrijwel overeenkomstige punten achterwege blijft. De voorzitter ziet erop toe dat de beantwoording van de wethouder ter zake is en in gaat op de gestelde vragen. - Interrupties (in de vorm van een korte vraag of opmerking zonder inleiding) zijn in alle termijnen toegestaan. Zoals altijd kan de voorzitter interrupties beperken. Uitkomst van de Meningsvormende (MI) behandeling kan zijn: 1. Partijen zijn het eens, het voorstel wordt doorgeleid naar de besluitvormende fase 2. Partijen zijn het niet (volledig) eens en overwegen moties en/of amendementen. Het		

	voorstel wordt doorgeleid naar de fase Meningsvorming 2, waar deze besproken zullen worden.			
Bijlagen				

Raadsvoorstel "Criteria waardevolle particuliere bomen"			
Bijlage 1 - Criteria waardevolle bomen			
Bijlage 2 - Advies Boomkwaliteitsteam			
Het vastgestelde Bomenplan d.d. 19-02-2020 (extra ter informatie)			
Aangenomen amendement 20A08			

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 559892

Onderwerp: Criteria waardevolle particuliere bomen

Voorstel

1. Vaststellen van de aangescherpte criteria waardevolle particuliere bomen

Inleiding

Bij het vaststellen van het bomenplan op 19-02-2020, heeft u als gemeenteraad besloten particuliere bomen te beschermen via het bestemmingsplan en via een waardevolle particuliere bomenlijst. Zo worden particuliere bomen op verschillende manieren beschermd, is niet voor élke particuliere boom een omgevingsvergunning kap nodig en blijft een Arnhemmer baas in eigen tuin.

In de huidige situatie staan op de waardevolle bomenlijst zowel particuliere als gemeentelijke bomen. Bomen moeten aan een aantal vastgestelde criteria voldoen om op deze lijst te staan.
Bij het nieuwe bomenplan is besloten dat er een waardevolle bomenlijst komt met alleen particuliere waardevolle bomen. Deze bomen moeten voldoen aan de bestaande criteria aangevuld met criteria op het gebied van hittestress en biodiversiteit. De voorgestelde aangescherpte criteria kunnen vervolgens door de raad worden vastgesteld.

Deze criteria liggen nu voor aan de gemeenteraad. Het Boom Kwaliteitsteam Arnhem (BKA) heeft geadviseerd over de criteria particuliere waardevolle bomen.

Beoogd effect

Het beschermen van waardevolle particuliere bomen in de lijn van het nieuwe bomenbeleid.

Argumenten

1.1 Vast laten stellen criteria waardevolle particuliere bomen door gemeenteraad

Door het vast laten stellen van deze aangescherpte criteria wordt uitvoering gegeven aan amendement 20A08.
Met dit amendement besloot uw raad:
:

- De bestaande criteria voor waardevolle particuliere bomen aan te passen en aan te vullen met criteria op het gebied van hittestress en biodiversiteit.
- Het Boom Kwaliteitsteam Arnhem hierin te laten adviseren

Gemeente Arnhem

In de criteria waardevolle particuliere bomen die nu voorliggen is het advies van het BKA verwerkt.

Advies BKA
In overleg met het BKA heeft de gemeente een voorstel gedaan voor de aangescherpte criteria. Op dit voorstel heeft het BKA haar advies gegeven in de vorm van vijf punten en enkele opmerkingen, vragen en suggesties in de kantlijn.
In de criteria waardevolle particuliere bomen die nu voorliggen, is het advies van het BKA verwerkt zoals hieronder weergegeven. Het advies is als bijlage toegevoegd.

1. Beschrijving doel
De context waarin besloten wordt te komen tot het beschermen van waardevolle particuliere bomen uitgebreider toelichten.

Verwerking advies van het BKA
In de inleiding bij de criteria voor waardevolle particuliere bomen is het belang van beschermen van bomen weergeven en is opgenomen welke rol de waardevolle particuliere bomenlijst hierin speelt.

2. Eenvoudiger presentatie
Een schematischer weergave, bijvoorbeeld in de vorm van een stroomschema, kan helpen bij het overzichtelijk maken van de afweging of een boom al dan niet waardevol is.

Verwerking advies van het BKA
Onderzoeken of er een digitale tool kan worden gebouwd zodat bewoners eenvoudig een boom kunnen aanmelden en inzicht hebben of een boom voldoet aan de criteria waardevolle boom.

3. Zwaarste criteria eerst
De zwaarst tellende criteria bij aanvang van de vragenreeks stellen.

Verwerking advies van het BKA
De zwaarst wegende criteria komen als eerste aan de orde.

4. Oorsprong van elk criterium
Bij elk van de criteria is het handig om aan te geven wat de onderbouwing is van het gekozen criterium.

Verwerking advies van het BKA
De bestaande criteria zijn gehanteerd en uitgebreid met criteria op het gebied van biodiversiteit en klimaatadaptatie. Waarom deze criteria van belang zijn, wordt beschreven bij het criteria.

5. Verhouding ten opzichte van criteria waardevolle bomen in de openbare ruimte
Het kan behulpzaam zijn om een link te leggen naar de wijze waarop bomen in de openbare ruimte als waardevol worden aangemerkt.

Verwerking advies van het BKA
Voor publieke bomen in de openbare ruimte gebruikt het Bomenplan de term buitengewone bomen. We hanteren hierbij grotendeels dezelfde criteria als voor de waardevolle particuliere bomen.

1.2 Een lijst waardevolle particuliere bomen op te kunnen stellen

Door de gemeenteraad te laten besluiten de criteria voor waardevolle particuliere bomen vast te stellen, kunnen particuliere bomen die voldoen aan deze criteria in beeld worden gebracht. Zo kan er een lijst waardevolle particuliere bomen worden opgesteld en vastgesteld door het college van B&W en ter kennisgeving aan de gemeenteraad worden aangeboden.

1.3 Beleidsregels juridisch borgen

Parallel hieraan loopt het spoor de beleidsregels uit het Bomenplan te vertalen naar een omgevingswetproof juridisch kader. Een onderdeel van de juridische borging van de beleidsregels is een lijst met waardevolle particuliere bomen.

Kanttekeningen en risico's

1.1 Aan het vaststellen van criteria voor waardevolle particuliere bomen zijn geen risico's verbonden.

Participatie

Het Boom Kwaliteitsteam Arnhem heeft geparticipeerd in het tot stand komen van de aangescherpte criteria. Zij hebben een inhoudelijk advies gegeven aan het college. Adviezen van het BKA zijn verwerkt in de nu voorliggende criteria.

Financiën

Het vaststellen van de criteria waardevolle particuliere bomen heeft geen financiële gevolgen. Eventuele externe advieskosten worden gedekt uit bestaande budgetten.

Uitvoering

Nadat de gemeenteraad de aangescherpte criteria waardevolle particuliere bomen heeft vastgesteld, kunnen particuliere bomen beoordeeld worden en indien ze voldoen aan de nieuwe criteria, geplaatst worden op de waardevolle particuliere bomenlijst.
Eigenaren worden hiervan per brief op de hoogte gesteld en hebben gelegenheid een zienswijze in te dienen.
Na het volgen van deze procedure wordt de waardevolle particuliere bomenlijst door het college van B&W vastgesteld en ter informatie aan de gemeenteraad aangeboden.
Parallel hieraan loopt het spoor de beleidsregels (waaronder de waardevolle particuliere bomenlijst) te vertalen naar een omgevingswetproof juridisch kader.

Communicatie

De communicatie delen we op in twee delen:

1. I**nformeren en bekendmaken nieuwe criteria waardevolle particuliere bomen**.
   Omdat de waardevolle particuliere bomenlijst een onderdeel wordt van de juridische vertaling van de beleidsregels naar een omgevingswetproof juridisch kader, loopt de communicatie hierover gelijk op. Zodra het juridisch kader er ligt, wordt zowel hierover als over de nieuwe criteria gecommuniceerd.
   De nieuwe criteria worden bekend gemaakt via de gemeentelijke website, onze digitale nieuwsbrief en de Arnhemse Koerier. Onze groene partners in de stad worden geïnformeerd.

2. **Nieuwe waardevolle bomen toevoegen aan de waardevolle bomenlijst**.
   Naast dat de gemeente zelf de waardevolle particuliere bomen in beeld gaat brengen, starten we een campagne om meer waardevolle bomen te genereren. Particulieren kunnen bomen aanmelden die voldoen aan de criteria. Momenteel onderzoekt het college of er een digitale tool kan worden gebouwd zodat bewoners eenvoudig een boom kunnen aanmelden en inzicht hebben of een boom voldoet aan de criteria waardevolle particuliere boom.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Criteria waardevolle particuliere bomen
- Advies Boom Kwaliteitsteam Arnhem

RAADSVOORSTEL

Besluit van	
Zaaknummer	559892

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 30 maart 2021, nummer: 559892;

gelet op artikel 147 van de Gemeentewet;

besluit:

1. De criteria waardevolle particuliere bomen vast te stellen.

De griffier, De voorzitter,

GEMEENTE Arnhem

Criteria particuliere waardevolle bomen Arnhem

Bij het vaststellen van het Bomenplan op 19-02-2020, heeft de gemeenteraad besloten particuliere bomen te beschermen via het bestemmingsplan en via een waardevolle particuliere bomenlijst. Zo worden particuliere bomen op verschillende manieren beschermd, is niet voor élke particuliere boom een omgevingsvergunning kap nodig en blijft een Arnhemmer baas in eigen tuin.

Bij vaststelling van het nieuwe Bomenplan is besloten dat er een waardevolle bomenlijst komt met alleen particuliere waardevolle bomen. Deze bomen moeten voldoen aan de bestaande criteria aangevuld met criteria op het gebied van hittestress en biodiversiteit. Het Boom Kwaliteitsteam Arnhem (BKA) heeft geadviseerd over de criteria particuliere waardevolle bomen.

Beleidsregels bescherming bomen op particuliere kavels (Bomenplan februari 2020)

• Bomen op particuliere grond kleiner dan < 1.000m² zijn vergunning vrij, met uitzondering van bomen die zijn beschermd via het bestemmingsplan of via de door het college van B&W vastgestelde Particuliere Waardevolle Bomen Lijst.

• Voor bomen op particuliere grond groter of gelijk dan ≥ 1.000m² geldt een vergunningplicht indien de boom een stamomtrek heeft groter of gelijk dan ≥ 80 cm op 1,30m hoogte, of als de bomen beschermd zijn via het bestemmingsplan of via de door het college van B&W vastgestelde Particuliere Waardevolle Bomen Lijst .

Wanneer is een particuliere boom waardevol?

Bomen zijn belangrijk. Ze leveren ecosysteemdiensten aan de stad en omgeving Arnhem. Het Bomenplan 2020 beschrijft de waarden van bomen voor Arnhem en geeft aan hoe we bomen beschermen.
Zodra een boom een bepaalde omvang of leeftijd bereikt, wordt de boom extra belangrijk en levert de boom een grotere bijdrage aan de leefbaarheid van de stad. Daarom komen, indien het particuliere bomen zijn, deze bomen op de Particuliere Waardevolle Bomen Lijst te staan.

GEMEENTE Arnhem

Criteria particuliere waardevolle bomen Arnhem

Om te beginnen zijn er bomen waarbij omvang of leeftijd geen criteria is, maar deze bomen sowieso waardevol zijn omdat ze zeldzaam zijn of een uitzonderlijke waarde vertegenwoordigen.
De boom voldoet dan aan <u>één van onderstaande zeldzaamheidscriteria</u> èn <u>heeft een levensverwachting groter of gelijk dan ≥ 5 jaar</u>.

Dendrologische waarde 1

Een boom is dendrologisch waardevol als van deze variëteit er 5 of minder voorkomen in Arnhem. Het is mogelijk dat een variëteit in Nederland algemeen voorkomt, maar in de omgeving Arnhem zeldzaam is. Deze boom krijgt ook de waardering dendrologisch waardevol.

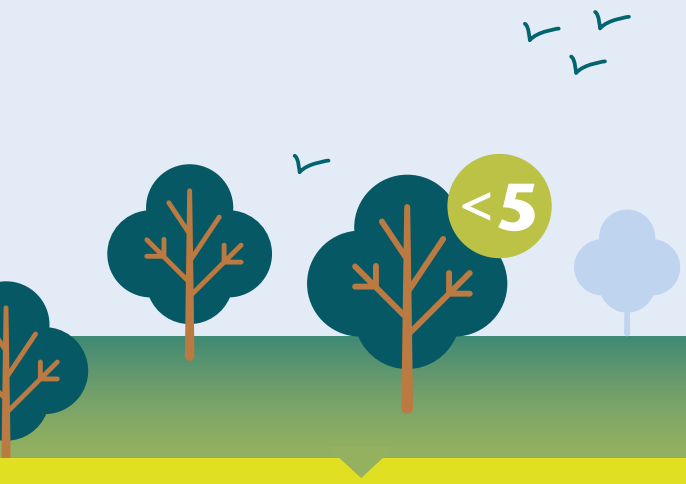

= Waardevolle boom

Verschijningsvorm 2

Bijzondere verschijningsvormen kunnen zijn tot volledig wasdom gekomen exemplaren als knotvorm, haag-zuilvorm, leiboom of solitair. Of de boom is tot volledige wasdom gekomen en heeft een bijzondere groeivorm als gevolg van natuurlijke oorzaken bijvoorbeeld twee-stam-mig, meerstammig. Of de boom is de dikste, oudste of hoogste in de gemeente, regio, provincie of landelijk.

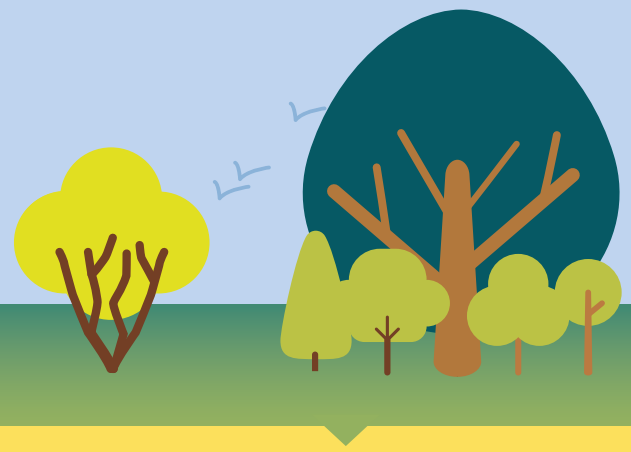

= Waardevolle boom

Cultuurhistorie 3

Een boom is cultuurhistorisch waardevol als deze een rol van betekenis speelt in de geschiedenis van zijn omgeving. Te denken valt aan bomen die herinneren aan bijzondere gebeurtenissen of bomen die een bepaald punt markeren:
a. Herdenkingsboom; geplant ter gelegenheid van een belangrijke gebeurtenis (bijvoorbeeld geboorte of huwelijk van een prins of prinses);
b. Markeringsboom; geplant ter markering, zoals grensbomen in het agrarisch gebied, of bakenbomen langs de rivieren.
c. Kruis / kapelboom; geplant naast een kapel of kruisbeeld om de locatie te benadrukken.

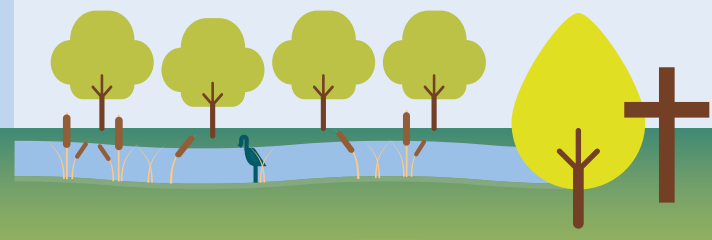

= Waardevolle boom

Biodiversiteit 4

Vervolgens zijn er bomen, waarbij de maatgevende criteria de boom als waardevol te benoemen, gebaseerd zijn op basis van biodiversiteit en ecologie. Deze waarden worden bepaald door:

- de positie van de boom ten opzichte van andere bomen in Arnhem
- omvang of leeftijd

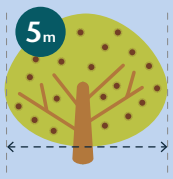

De boom een kroondiameter heeft groter of gelijk aan ≥ 5 meter

OF

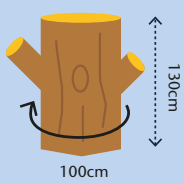

een stamomtrek heeft groter of gelijk aan ≥ 100cm op 130cm hoogte

EN

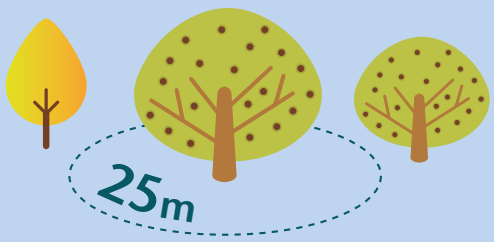

Binnen een straal kleiner of gelijk aan ≤ 25 meter van de stam staat geen andere boom met een kroondiameter groter of gelijk aan ≥ 5 meter of stamomtrek groter of gelijk aan ≥ 100cm op 130cm hoogte.

EN

Levensverwachting groter of gelijk ≥ 5 jaar

= Waardevolle boom

Hittestress 5

Vervolgens zijn er bomen, waarbij de maatgevende criteria de boom als waardevol te benoemen, gebaseerd zijn op basis van vermindering van hittestress. Deze waarden worden bepaald door:

- De boom staat in een gebied dat extra gevoelig is voor klimaatverandering en extreme weersinvloeden
- omvang of leeftijd

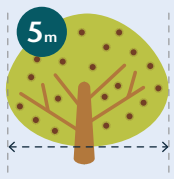

De boom een kroondiameter heeft groter of gelijk aan ≥ 5 meter

OF

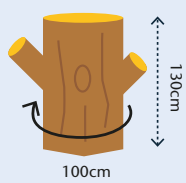

een stamomtrek heeft groter of gelijk aan ≥ 100cm op 130cm hoogte

EN

De boom staat in een oranje of rood gebied op de actuele **Arnhemse hitteattentie kaart**

De boom staat in een brongebied op de actuele **Arnhemse waterkaart**

De boom staat in een focusgebied genoemd in de **strategie klimaatadaptatie**

EN

Levensverwachting groter of gelijk ≥ 5 jaar

= Waardevolle boom

Omvang 6

Ten slotte zijn er bomen waarbij de maatgevende criteria de boom als waardevol te benoemen, gebaseerd zijn op de omvang van de boom.

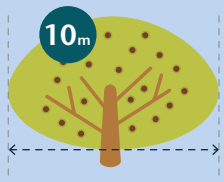

De boom een kroondiameter heeft groter of gelijk aan ≥ 10 meter

OF

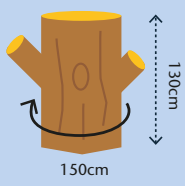

een stamomtrek heeft groter of gelijk aan ≥ 150cm op 130cm hoogte

OF

Leeftijd ouder of gelijk aan ≥ 70 jaar

EN

Levensverwachting groter of gelijk ≥ 5 jaar

= Waardevolle boom

Advies van Boomkwaliteitsteam aan college van B & W Arnhem over “Criteria Waardevolle particuliere bomen.”

11 januari 2021

Datum adviesaanvraag: 3 november 2020

Advies
Elementen:

1. Beschrijving doel
2. Eenvoudiger presentatie
3. Zwaarste criteria eerst
4. Oorsprong / Belang van elk criterium
5. Verhouding t.o.v. criteria waardevolle bomen in openbare ruimte

1. **Beschrijving doel**
   In de conceptmemo staat nu: “Bij het vaststellen van het bomenplan op 19-02-2020, heeft de gemeenteraad besloten particuliere waardevolle bomen te beschermen, zodat niet voor elke particuliere boom een omgevingsvergunning kap moet worden aangevraagd.” Dit is niet duidelijk. Er wordt nu alleen gefocust op kap. Op welke wijze wordt de betere bescherming gerealiseerd? De context dient wat uitgebreider te worden toegelicht. Voorstel: “De gemeenteraad heeft besloten om particuliere waardevolle bomen beter te beschermen. Voor die waardevolle bomen zal een particulier gestimuleerd worden om deze te behouden en bij voorgenomen kap een omgevingsvergunning moeten aanvragen. Voor bomen die niet als waardevol worden aangemerkt is geen kapvergunning nodig.”
   Hierbij is het wellicht ook handig om iets van de geschiedenis rond kapvergunningen in Arnhem te herhalen. Ook zou het goed zijn om de status van een waardevolle particuliere boom in dit document beschrijven. En op welke manier een waardevolle boom wordt vastgelegd, doordat bijvoorbeeld de boom wordt opgenomen in het bestemmingsplan.

2. **Eenvoudiger presentatie**
   Er zijn nu erg veel criteria, wat het bepalen of een boom waardevol is lastig maakt. Een schematischer weergave, bijvoorbeeld in de vorm van een stroomschema, kan helpen bij het overzichtelijk maken van de vraag of een boom al dan niet waardevol is.

3. **Zwaarste criteria eerst**
   Als alle vragen zijn doorlopen en een boomeigenaar denkt klaar te zijn, volgen nog enkele zware, uitzonderlijke criteria. Deze zouden bij aanvang van de vragenreeks moeten worden gesteld. De criteria dendrologisch, verschijningsvorm en cultuurhistorisch waardevol worden nu niet nader geduid. Hoe weet een boomeigenaar of zijn boom daar onder valt? Er moet dus een flinke bijlage bij komen die uitlegt wat de termen inhouden en wanneer een boom er onder ‘valt’.

4. **Oorsprong van elk criterium**
   Bij elk van de criteria is het handig om aan te geven wat de onderbouwing is van het gekozen criterium. Dat geldt ook voor de toelichting waarom er onderscheid wordt gemaakt tussen kleine en grote tuinen. Het criterium “levensverwachting

groter dan 5 jaar” is een randvoorwaarde / kick-out aan de voorkant (waarbij de vraag is of dit niet een levensverwachting van minimaal 10 jaar zou moeten zijn).

Wellicht kunnen referenties uit andere gemeentes of uit literatuur worden aangehaald om te laten zien dat de criteria niet willekeurig zijn gekozen. De bomenstichting hanteert vergelijkbare criteria, maar met net weer wat andere getallen. De nu genoemde criteria roepen nog verschillende vragen op, deze zijn in bijlage 1 in de oorspronkelijke tekst opgenomen.

5. **Verhouding t.o.v. criteria waardevolle bomen in openbare ruimte**
   Het kan behulpzaam zijn om een link te leggen naar de wijze waarop bomen in de openbare ruimte als waardevol worden aangemerkt, om daarmee te laten zien hoe de gemeente met “eigen” bomen om gaat. Om te laten zien dat de gemeente net zo of misschien wel zuiniger is op de bomen in de openbare ruimte.

Vervolgstappen
Hoewel hier in de adviesvraag niet op wordt gefocust, zijn naar onze mening ook de volgende vragen van belang:

1. Hoe gaat de gemeente de bewoners verleiden om waardevolle bomen aan te melden?
2. Hoe gaat de gemeente bevorderen dat bewoners waardevolle bomen in stand gaan houden? Is het mogelijk om particuliere waardevolle bomen te subsidiëren voor beheer? Of moeten ze in het bestemmingsplan een bepaalde status krijgen.
3. Hoe worden particuliere waardevolle bomen in kaart gebracht?
4. Hoe gaat de gemeente communiceren naar boomeigenaren over dit nieuwe beleid?
5. Op welke wijze gaat de gemeente dit beleid handhaven?
6. Hoe gaat de gemeente om met de toekomstige waardevolle bomen? Die bijvoorbeeld over 5 jaar aan de beurt zijn. Dit om continuïteit te waarborgen.

BOMENPLAN
Arnhem

Gemeente Arnhem
Maart 2020

Inhoudsopgave

1. Inleiding en samenvatting **5**

2. Situatieschets **9**

3. Arnhemse ambitie en aanpak **13**

3.1 We willen meer bomen aanplanten **13**

3.2 We willen onze bomen goed verzorgen **16**

3.3 Arnhemse kap- en compensatieregels **20**

4. Arnhem werkt samen en laat zien wat zij doet **27**

5. Monitoring en evaluatie **29**

6. Bijlagen **31**

Bijlage 1: Evaluatie deregulering kapvergunning 2014 32

Bijlage 2: Afwegingskader en stroomschema's kapvergunning 36

Bijlage 3: Definitielijst Bomenplan 46

Bijlage 4: Participatieproces Bomenplan 49

Colofon:

Foto's Gemeente Arnhem, Rinus Baak, Alfred Boland, Samuel Scoop, Sanne Gerritsen, Gitte Cappetti en Toos Poels

1 Inleiding en samenvatting

Bomen zijn waardevol. En dat geldt zeker voor onze groene stad. Arnhemmers voelen zich sterk verbonden met de bomen in onze stad. Door de klimaatverandering krijgen bomen een steeds belangrijkere functie. Zij helpen ons klimaatverandering tegen te gaan en dragen bij aan een klimaatadaptieve stad. Bomen zijn ook essentieel om te zorgen voor een leefbare stad, voor mens en dier. De afgelopen jaren staat biodiversiteit noodgewongen op de agenda; de biodiversiteit loopt terug. Het is belangrijk dat wij daar ook in onze stad oog voor hebben. En naast het feit dat bomen mooi zijn en bijdragen aan het groene imago van onze stad, zijn zij ook belangrijk voor de gezondheid en het welbevinden van ons allemaal.

Dit Bomenplan, dat kan worden gezien als een aanvulling op de Groenvisie 2017-2035, laat zien wat onze ambities zijn voor de bomen in onze stad. Ook geeft het meer duidelijkheid en richting bij afwegingen op het gebied van aanplant, beheer en kap en hoe om te gaan met bomen in projecten. Dit is ook belangrijk omdat hierdoor transparant wordt gemaakt welke afwegingen hierbij gelden en vanuit welke kaders de gemeente opereert.
Het coalitieakkoord vraagt om nadere uitwerking. Al met al, reden om een Bomenplan op te stellen. Dit nieuwe bomenbeleid verankert de nieuwe visie en werkwijze voor bomen. Daarbij worden ook de resultaten van de evaluatie van de deregulering van de kapvergunning meegenomen.

Arnhem en bomen

Arnhem heeft een uniek groen karakter. Onze stad wordt geroemd om zijn stadsparken, heeft aan de noordkant de Veluwe en aan de zuidkant het rivierengebied. Groen vormt één van de kernwaarden van Arnhem. Al in 2009 is Arnhem uitgeroepen tot groenste stad van Europa. Onze bomen hebben daarin een belangrijke plaats.

Bomen leveren een grote bijdrage aan ons groene imago. Een boomrijke woon- en werkomgeving is positief voor ons welbevinden. Het is aantrekkelijk voor inwoners, toeristen en het vestigingsklimaat van bedrijven en ondernemers. Bomen dragen bij aan de identiteit en beleving van het landschap en de cultuurhistorie, aan ecologie en biodiversiteit. Bomen hebben een belangrijke waarde en functie voor Arnhem. Zij leveren een grote bijdrage aan het verbeteren van gezondheid en milieu en het tegengaan van klimaatverandering. Bomen leggen CO2 vast en vangen fijnstof af. Ze creëren schaduw tijdens zonnige dagen en houden regenwater langer vast. Kortom: bomen zijn belangrijk voor Arnhem en steeds meer mensen zijn hiervan doordrongen.

Koerswijziging

Het grote belang van bomen, dat zich ook uit in grote betrokkenheid van veel Arnhemmers, vraagt om een koerswijziging, zoals ook is aangekondigd in het coalitieakkoord.

Uit het Coalitieakkoord:
"Arnhem heeft een uniek groen karakter. De stad ligt op de overgang tussen Veluwe en rivierengebied en kent prachtige parken en monumentale bomen. Het groen in de stad zorgt er niet alleen voor dat het goed toeven is voor bewoners als voor bezoekers, het heeft ook een belangrijke rol bij het verbeteren van de gezondheid, luchtkwaliteit, klimaat en biodiversiteit.

Het is daarom belangrijk dat er wordt geïnvesteerd in de kwaliteit en de variatie van het groen in de stad. Voor het bevorderen van de biodiversiteit en de leefomgeving van dieren is het belangrijk om het groen in de stad meer met elkaar te verbinden.

We beschermen de monumentale bomen van Arnhem en daarnaast komen er bomen bij die kunnen uitgroeien tot de monumentale bomen van morgen. Er komt een evaluatie van het afschaffen van de kapvergunning en er wordt ingezet op het vergroten van bewustwording onder inwoners van de waarde die bomen en groen in eigen tuin hebben."

Wat willen we bereiken?

We willen meer (Buitengewone) bomen in Arnhem, meer groenmassa en dus een nog groenere stad. Uitgangspunt daarbij is kwaliteit en toekomstbestendigheid: de juiste boom op de juiste plek. Dit geldt zowel voor bestaande als nieuw te planten bomen. We willen een betere bescherming van bomen. En het grotere belang van bomen vraagt ook om meer aandacht en transparantie in besluitvorming en communicatie.

En hoe gaan we dat doen?

We zorgen dat er meer bomen worden geplant. Dat kunnen we als gemeente zelf doen, maar we gaan ook op zoek naar manieren om de stad meer mogelijkheden te geven. Gemeentelijke bomen worden duurzaam en ecologisch verantwoord onderhouden en beter beschermd bij evenementen en werkzaamheden. Uitgangspunt bij kappen is 'nee, tenzij'. Het is echter soms noodzakelijk om een boom te kappen. Dat vraagt om een zorgvuldige belangenafweging. Daarbij is maatwerk nodig.

Het afwegingskader en de procedure van de kapvergunning wordt aangescherpt en verduidelijkt. Voorkomen wordt dat er bureaucratische drempels worden opgeworpen zonder dat daarmee de doelen van het bomenbeleid worden gediend. Daarbij maken we onderscheid tussen eenvoudige en complexe gevallen. Hiernaast zullen we de mogelijkheden van de Omgevingswet gebruiken voor ruimtelijke differentiatie. Grootschalige kaalkap van gemeentelijke bomen om biodiversiteit te bevorderen of voor de oogst van biomassa is niet aan de orde. Bomen krijgen bij planontwikkeling meer gewicht.

Bomen worden vooraf geïnventariseerd en gewaardeerd, waarna er een boombewust ontwerp

wordt gemaakt. Keuzes in behoud, kap en aanplant worden daarin meegenomen en onderbouwd. Op basis van een integrale afweging, wordt in een project een definitieve ontwerpkeuze gemaakt. Dit geldt ook voor projecten die 'vanuit de wijk' worden geïnitieerd. Wanneer bomen mogelijk moeten wijken, zal eerst een onderzoek plaatsvinden naar de mogelijkheden om de boom te sparen of te verplanten. De compensatieregels met betrekking tot te kappen bomen worden uitgebreid.

We willen afspraken maken met andere boomeigenaren en -beheerders over een zorgvuldiger beheer. Daarnaast vinden wij het ook belangrijk om transparanter om te gaan met de keuzes en afwegingen die gemaakt worden rond kap en aanplant van bomen. In het reguliere beheer van bomen in de parken en de wijken hebben wij goede ervaringen met schouwgroepen, bestaande uit bewoners, deskundigen en ambtenaren. Wij gaan het Boom Kwaliteitsteam Arnhem vormen rond projecten waar mogelijke kap van bomen in het spel is. Dit kwaliteitsteam, hoofd-zakelijk bestaande uit bewoners en (externe) deskundigen, geeft gevraagd en ongevraagd advies.

Positionering van het plan

Dit Bomenplan staat niet op zich. Het is, voor wat betreft onze bomen, een uitwerking van de Groenvisie 2017-2035, waarin de gemeentelijke koers voor een robuuste stedelijke hoofdgroenstructuur is vastgelegd. Daarnaast zijn de aanbevelingen van de evaluatie van de deregulering van de kapvergunning meegenomen. Voor de goede orde: dit plan bevat geen integraal afwegingskader voor alle ontwikkelingen in de stad. Of ergens een school moet komen of woningen of een weg, valt buiten de reikwijdte van dit plan. Maar áls ergens een ontwikkeling plaatsvindt waarbij een conflict ontstaat met bestaande bomen beschrijft dit plan hoe we het belang van de bomen afwegen tegen andere belangen zoals toegankelijkheid, veiligheid en kosten.

Dit Bomenplan is een kaderplan, een plan op hoofdlijnen. Tal van beleidsvoornemens zullen verder moeten worden uitgewerkt, nadat de kaders zijn vastgesteld. Zoals de aanpassing van de APV om te komen tot een

kapvergunning nieuwe stijl, het selecteren van locaties voor de aanplant van toekomstbomen, de uitwerking van nieuwe subsidievoorschriften, de installatie van het Boom Kwaliteitsteam Arnhem etc. Deze maatregelen worden opgenomen in het Uitvoeringsprogramma Bomenplan, waarvan de voortgang jaarlijks aan de gemeenteraad wordt gerapporteerd. Onderdeel daarvan is ook een communicatieplan.

Belangrijke wijzigingen t.o.v. de huidige situatie:

- er komen meer bomen bij en meer bomen worden beschermd zodat ze kunnen uitgroeien tot Buitengewone bomen;
- in het beheer en onderhoud van onze bomen gaan we Buitengewone bomen langer verzorgen;
- we benoemen toekomstbomen;
- kapvergunning nieuwe stijl: het afwegingskader en de procedure van de kapvergunning wordt aangescherpt en verduidelijkt. Meer (Buitengewone) bomen worden beschermd. Daarbij spelen ook de waarde voor het klimaat, biodiversiteit en gezondheid nu een rol. Voorkomen wordt dat er onnodige bureaucratische drempels worden opgeworpen;
- bij projecten waarbij mogelijk bomen moeten worden gekapt, gaan we zorgvuldiger te werk. De bestaande bomen worden vooraf geïnventariseerd en gewaardeerd, waarna er een boombewust ontwerp wordt gemaakt. Op basis van een integrale afweging, wordt een definitieve ontwerp keuze gemaakt;
- indien bomen niet behouden kunnen worden, kijken we altijd of verplanten redelijkerwijs mogelijk is;
- er komt een Boom Kwaliteitsteam Arnhem, voornamelijk bestaande uit externe deskundigen en bewoners, dat de gemeente adviseert bij keuzes rond het kappen van bomen. Een nadere uitwerking en invulling van het Boom Kwaliteitsteam Arnhem volgt.

2 Situatieschets

Bomen in Arnhem

Arnhem heeft een uniek groen karakter. Onze stad wordt geroemd om zijn stadsparken, heeft aan de noordkant de Veluwe en aan de zuidkant het rivierengebied. Groen is één van de kernwaarden van Arnhem. Al in 2009 is Arnhem uitgeroepen tot groenste stad van Europa. Onze bomen nemen daarin een belangrijke plaats in.

Bomen leveren een grote bijdrage aan ons groene imago. Een boomrijke woon- en werkomgeving is positief voor ons welbevinden. Het is aantrekkelijk voor inwoners, toeristen en het vestigingsklimaat van bedrijven en ondernemers.

De gemeente Arnhem heeft zo'n 40.000 individuele bomen in haar beheer én beheert daarnaast nog ruim 1.200 ha aan bos, parken en natuurterreinen. Op gemeentegrond zijn minstens 485 boomsoorten te vinden. De meest voorkomende soorten zijn eik, linde en esdoorn.

Sommige bomen staan er al jaren: zo zijn er bijna 30 bomen ouder dan 150 jaar en 12 ouder dan 200 jaar. De drie tamme kastanjes in park Gulden Bodem, bekend als de Poortwachters, zijn waarschijnlijk zelfs ouder dan 350 jaar. Dit alles is exclusief alle bomen en bossen die in eigendom zijn van derden.
Bomen dragen bij aan de identiteit en beleving van het landschap en de cultuurhistorie, aan ecologie en biodiversiteit. Daarnaast hebben bomen een eigen intrinsieke waarde.

Het wordt daarnaast steeds duidelijker wat voor bijdrage bomen leveren aan het verbeteren van gezondheid en milieu en het tegengaan van klimaatverandering. Bomen leggen CO2 vast en vangen fijnstof af. Ze creëren schaduw tijdens zonnige dagen en houden regenwater langer vast in de bodem. Daarnaast zijn ze belangrijk bij het in stand houden van de biodiversiteit. De Arnhemse bomenhoofdstructuur vormt het grove bomennetwerk van de stad. Dit strekt zich uit over de hele stad en is van belang voor de stad: de bomen markeren en begeleiden belangrijke wegen en bieden oriëntatie in de stad. Ze leveren een belangrijke bijdrage als verbinding tussen groene gebieden.

De bomen zijn een belangrijk onderdeel van het groen-blauwe raamwerk, dat wij willen behouden en verder versterken, zoals beschreven in de Groenvisie 2017-2035 (zie kaart 1).

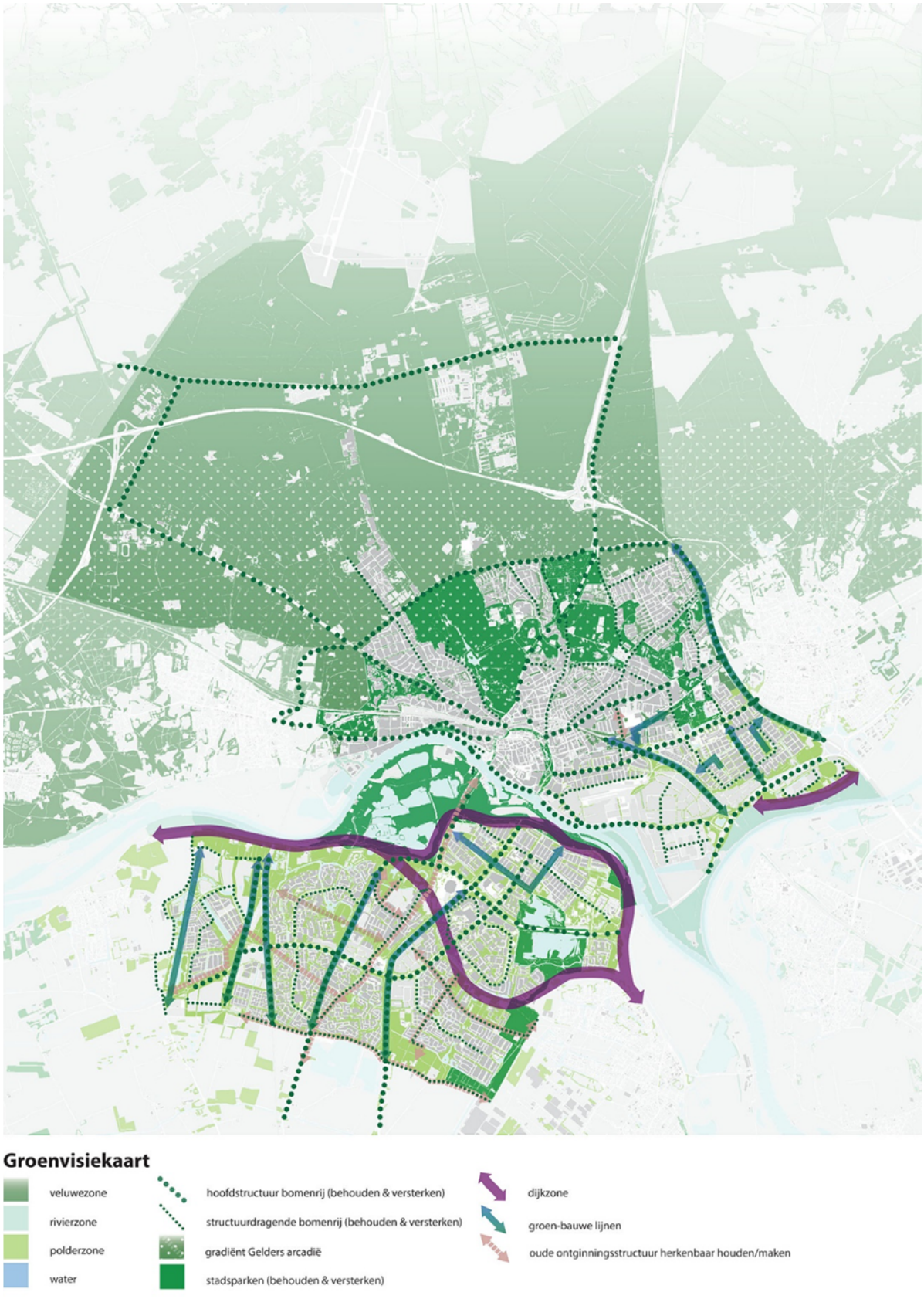

Kaart 1. Arnhems Groenblauwe raamwerk met Bomenhoofdstructuur

Sinds 2006 is zowel het aantal bomen als de bladmassa in Arnhem als geheel toegenomen, zo blijkt uit lucht-foto's. Toch zijn er gebieden in de stad waar het aantal bomen is afgenomen. Soms zijn dat ook de gebieden waar we meer last van hittestress ervaren, waaronder de Binnenstad en sommige bedrijventerreinen. Dat zijn bij uitstek de plekken waar nieuwe bomen wenselijk zijn.

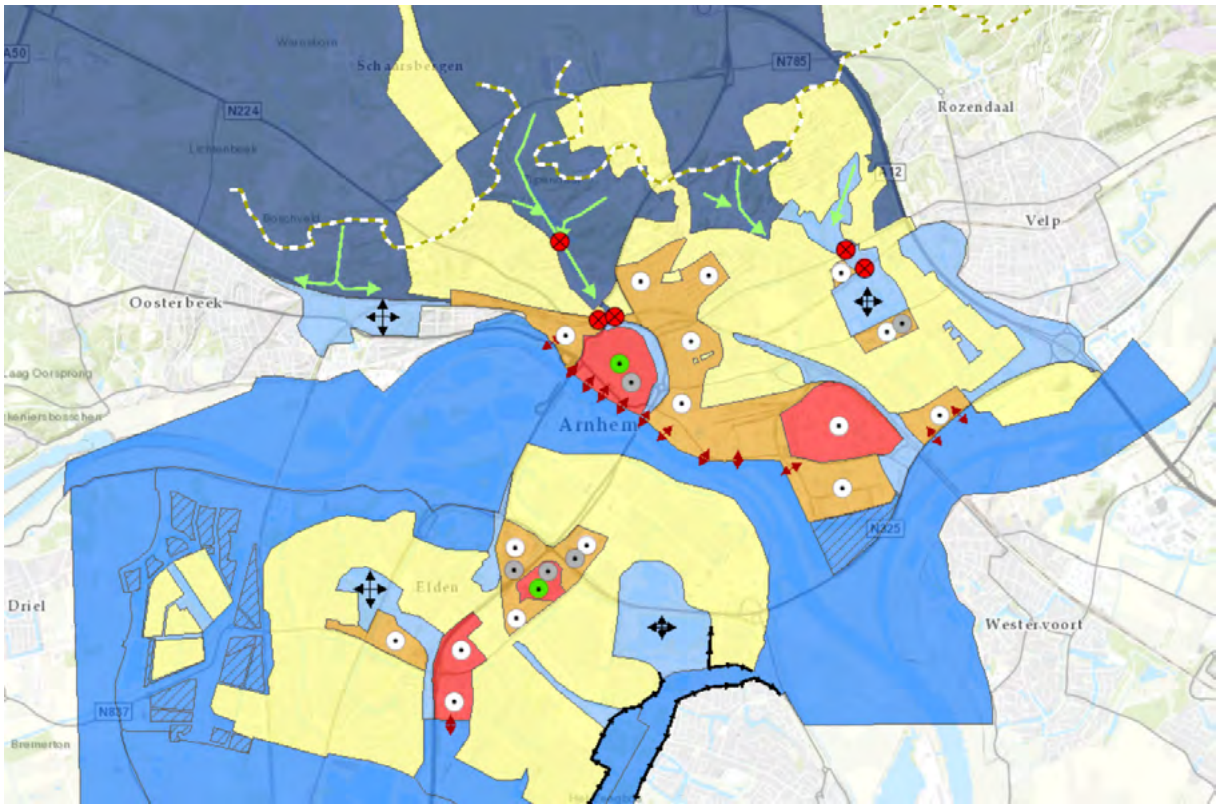

Kaart 2. Arnhemse Hitteattentie kaart

LC Walki

3 Arnhemse ambitie en aanpak

Wij willen meer bomen en we willen bomen langer behouden. Met het oog op klimaatverandering en biodiversiteit hebben wij onze ambitie vergroot. We willen meer (Buitengewone) bomen in Arnhem, meer bladmassa dus een nog groenere stad. Uitgangspunt daarbij is kwaliteit en toekomstbestendigheid: de juiste boom op de juiste plek. Dit geldt zowel voor bestaande als nieuw te planten bomen. Het grotere belang van bomen vraagt ook om meer aandacht en transparantie in besluitvorming en communicatie. De bovengenoemde koers heeft gevolgen voor de keuzes die we maken bij aanplant, beheer en het kappen van bomen.

3.1 We willen meer bomen aanplanten

Koerswijziging

Arnhem is een groene stad. Toch zijn er nog plaatsen waar weinig of geen bomen groeien en die stenig zijn, of waar door omvorming of herontwikkeling extra bomen passen. Een van de speerpunten van dit plan is te zorgen voor meer bomen in de stad zodat we werken aan een beter stadsklimaat en mensen nog meer kunnen genieten van de vele voordelen die bomen hebben en dieren er hun leefgebied in kunnen vinden.

De gemeente Arnhem gaat onderzoeken waar op een duurzame wijze meer bomen passen en deze aanplanten. Daarbij starten we bij zogenaamde hitteplekken en plekken waar de biodiversiteit of het groene netwerk een impuls kan gebruiken. Wanneer de omgeving erg stenig is, maar er onvoldoende ruimte is voor bomen, kan gekeken worden of een andere vorm van groen gerealiseerd kan worden zoals struiken of gevelgroen.

Bomen horen thuis in elke straat. Ook bij nieuwe buurten is het daarom belangrijk dat in het ontwerp voldoende ruimte is voor (straat)bomen. Alleen zo blijven we die groene stad waar we trots op zijn. Bij het (opnieuw) inrichten van straten is de groene ambitie maatgevend, ook gezien het belang van klimaatadaptatie. Bomen spelen daarbij een essentiële rol. Bij voorkeur kiezen we voor bomen die groot en oud kunnen worden zonder onevenredig veel overlast te veroorzaken. Een uitzondering maken we alleen als dit technisch, of vanwege veiligheid en toegankelijkheid niet mogelijk is.

We onderzoeken waar we (in de toekomst) vrijkomende gronden kunnen omvormen naar bos. Ook willen we kijken of we bomen die verplant worden en waar niet meteen een plek voor beschikbaar is kunnen planten in een zogenaamd ‘weesbos’.

Wijkinitiatieven voor meer bomen in straten of tiny forests worden door de gemeente ondersteund.

Arnhem wil meer Buitengewone bomen

We willen niet alleen meer bomen in de stad maar ook meer Buitengewone bomen. Daarbij houden we rekening met de mogelijkheden van een bepaalde locatie. Buitengewone bomen zijn bomen van een bepaalde omvang en leeftijd die (globaal) voldoen aan de criteria die voorheen werden gehanteerd voor de Waardevolle bomenlijst, aangevuld met criteria op het gebied van hittestress en biodiversiteit. Nieuw is dat ook bomen die aangewezen zijn om in de toekomst buitengewoon te worden (zogenaamde Toekomstbomen) hiertoe behoren. Waar het kan, wordt gestreefd de bomen uit te laten groeien tot Buitengewone bomen, door ze zo groot en zo oud als mogelijk te laten worden. Waar minder ruimte beschikbaar is, kiezen we voor kleinere boom(soorten) en accepteren we dat bomen op deze locatie wellicht minder groot of oud worden.

Arnhem zet de juiste boom op de juiste plek

Er zijn heel veel verschillende boomsoorten met allemaal eigen kenmerken, kwaliteiten en groei-eisen. De te kiezen boomsoort wordt afgestemd op de beschikbare onder- en bovengrondse groeiruimte, zodat bomen duurzaam in stand kunnen worden gehouden en waar mogelijk kunnen uitgroeien tot Buitengewone bomen. Andersom zorgen we voor voldoende groeiruimte en bodemverbetering voor de gewenste bomen. Oftewel de juiste boom op de juiste plek.

Arnhem zorgt voor herplant

Wanneer een boom dient te wijken, wordt eerst gekeken of de boom in redelijkheid verplant kan worden. Indien dit om technische of boomkundige redenen niet realistisch is, wordt gekeken of kwalitatieve compensatie kan plaatsvinden, alvorens over te gaan tot het verlenen van een kapvergunning. In eerste instantie wordt bekeken of de betreffende boom herplant kan worden in de buurt of eventueel elders. Als dit niet mogelijk is vindt kwantitatieve compensatie in de omgeving plaats. Wanneer ook dit (gedeeltelijk) niet logisch of realistisch is, wordt de waarde van de bomen financieel gecompenseerd. Daarbij krijgt de financiële compensatie het label ‘bomen’ zodat dit geld ook daadwerkelijk voor de aanplant of in stand houding

van bomen ingezet wordt. Eventuele herplant dient binnen een jaar plaats te vinden. We gaan daarbij actief zoeken naar plaatsen waar bomen geplant kunnen worden, zodat herplant zo snel mogelijk plaats kan vinden. Plaatsen waar hittestress optreedt of waar de biodiversiteit (aanzienlijk) vergroot kan worden, zullen als eerste aangemerkt worden voor aanplant.

Arnhem kiest voor aanplant op eindafstand

We kiezen ervoor straat- en laanbomen op eindafstand te planten. Zo hebben bomen gedurende hun hele levenscyclus voldoende groeiruimte zonder dat ze andere bomen in de weg zitten. Omdat we meer bomen gaan aanplanten kiezen we voor een kleine aanplant maat. Zo kunnen we binnen de beschikbare budgetten meer bomen planten. Bijkomend voordeel is dat kleinere maten sneller aanslaan en minder nazorg nodig hebben. In sommige gevallen is er maatwerk mogelijk en worden bij uitzondering grotere maten bomen geplant.

We gaan niet meer uit van ‘wijkers’ en ‘blijvers’. Bijkomend voordeel is dat de onderhoudskosten lager zijn en dat er ondergronds meer ruimte is voor kruisende kabels en leidingen. De schade aan wortels van onze bomen neemt hierdoor af. De kans dat het Buitengewone bomen worden, neemt hierdoor toe. Tegelijkertijd inventariseren we waar we ruimte willen reserveren voor bomen zodat we de kabelaars kunnen vragen hun leidingen te verleggen.

Arnhem wil meer inheemse boomsoorten

Bomen hebben een belangrijke functie op het gebied van biodiversiteit in de stad. Bij de boomsoortkeuze wordt in de hoofdstructuur in principe gekozen voor biologisch geteelde inheemse boomsoorten van autochtone herkomst om zo de biodiversiteit te bevorderen. Deze trekken de meeste flora en faunasoorten aan. Buiten de hoofdstructuur is het mogelijk om meer cultuurvariëteiten of uitheemse soorten toe te passen. In de keuze wordt meegewogen of de soorten nuttige zaden en vruchten geven voor insecten, vogels of kleine zoogdieren of broed- en schuilgelegenheden bieden. Juist in de stedelijke omgeving is een bijdrage hieraan

zeer welkom voor het versterken van het groene netwerk en de biodiversiteit.

Arnhem zorgt voor diversiteit in aanplant

Wanneer er veel bomen van dezelfde soort zijn (monocultuur) dan zijn deze kwetsbaar voor plagen en ziektes. Om in de toekomst beter bestand te zijn tegen plagen en ziektes, kiezen we om meer variatie toe te passen. Dit kan bijvoorbeeld variatie zijn in boomsoorten. Waarbij ook naar mogelijkheden wordt gezocht om de omgeving natuurlijk te beheren, bijvoorbeeld met bloemrijke bermen. De omgeving aantrekkelijk maken voor natuurlijke vijanden van ongewenste insecten kan een extra bijdrage leveren aan het tegengaan van plagen en ziektes.

Arnhem plant fruit- en nootbomen

In Arnhem zijn al honderden fruitbomen met behulp van vrijwilligers geplant. Zij zijn ook actief in het intensieve onderhoud van de fruitbomen. Daar waar vrijwilligers actief zijn en bereid zijn om de bomen te onderhouden, wordt in samenspraak gekeken waar fruit- of nootbomen geplant kunnen worden. Mogelijke initiatieven voor voedselbossen worden ondersteund.

In Arnhem planten we samen meer bomen

Een groot deel van Arnhems grondgebied is eigendom van particulieren. Dit zijn niet alleen particuliere woningeigenaren maar ook woningcorporaties, bedrijventerreinen, terreinbeherende instanties als het Gelders Landschap, Natuurmonumenten en Defensie. De gemeente gaat actief de boer op om met deze partijen in gesprek te gaan en afspraken te maken over hoe zij zelf kunnen bijdragen aan het vergroenen van de stad of wat zij hiervoor nodig hebben van de gemeente.

Bij woningcorporaties nemen we de uitgangspunten van het Bomenplan mee in de gesprekken rondom de Prestatieafspraken.

We stellen naast de bestaande subsidieregeling klimaatadaptatie en de actie *"bomen op hitteplekken"*, een subsidieregeling in voor 'geboortebomen' en ontwikkelen een website 'Boom zoekt plek, plek zoekt boom'. Ook kijken we hoe we voorlichting aan bewoners kunnen uitbreiden.

Meetbare doelen

Met de maatregelen in dit Bomenplan willen we de komende 5 jaar de volgende concrete doelen bereiken:

- Een toename van kroonoppervlak in alle Arnhemse wijken
- Een gemiddelde toename van kroonoppervlak van ten minste 5 procent over heel Arnhem, waarbij in minder groene wijken die over de periode 2006-2018 een afname hebben laten zien, de toename niet minder moet zijn dan gemiddeld in Arnhem
- Te streven naar een toename van kroonoppervlak van ten minste 10 procent in delen van wijken met hitte-eilanden (de gebieden met urgentie volgens de Arnhemse hitte-attentiekaart)

Doordat we het kroonoppervlak jaarlijks gaan monitoren, kunnen we bijsturen indien we in een wijk de genoemde doelen niet op tijd dreigen te bereiken. De doelen nemen we mee in de Uitvoeringsagenda Bomenplan.

3.2 We willen onze bomen goed verzorgen

We willen meer bomen en meer groenmassa in onze stad. Daarvoor is het belangrijk om te zorgen dat onze bomen voldoende plek hebben en kunnen groeien. Door goed beheer en onderhoud kunnen onze bomen uitgroeien tot grote volwassen bomen. De manier waarop de gemeente haar bomen en het overige groen beheert is onder meer afhankelijk van de plaats waar de bomen zich bevinden. Waar het kan, zorgen we ervoor dat bomen kunnen uitgroeien tot Buitengewone bomen.

Goed beheer en onderhoud van onze bomen

Om te zorgen dat bomen zich goed kunnen ontwikkelen zonder al te grote overlast te veroorzaken, is beheer en onderhoud van groot belang. De gemeente gaat uit van bestendig beheer en onderhoud. Dat betekent dat de onderhoudsmaatregelen zijn gericht op de instandhouding van de boom, beplanting en zijn groeiplaats. Ze dragen daarmee bij aan een gezonde, veilige en duurzame boom of beplanting. Snoeien, opkronen, het verbeteren van de groeiplaats en het geven van water zijn beheermaatregelen, evenals het bestrijden van ziekten en plagen. Dergelijke onderhoudsmaatregelen worden afhankelijk van de situatie jaarlijks tot tienjaarlijks uitgevoerd en behoren tot het normale onderhoud en zijn daarmee niet vergunningplichtig.

Ook dunning kan deel uitmaken van normaal beheer en onderhoud als dat ecologisch verantwoord is. Dan worden bomen weggehaald om de resterende bomen meer ruimte te geven en daarmee de mogelijkheid te bieden uit te groeien tot Buitengewone bomen. Dit gebeurt vooral in de bossen en de parken en incidenteel bij lanen, en altijd ten behoeve van de blijvende bomen.

Vrijstaande bomen

Arnhem kent veel vrijstaande bomen. Het beheer van deze bomen is gericht op het zo lang mogelijk in stand houden van gezonde bomen in de wijk. De juiste boom op de juiste plek is ook hier een belangrijk uitgangspunt. Na aanplant van een jonge vrijstaande boom vindt periodiek snoei plaats. De boom wordt afhankelijk van de plek waar deze staat meer of minder hoog opgesnoeid. Een boom langs een fietspad wordt minder hoog opgesnoeid dan een boom langs een doorgaande weg waar vrachtwagens onder de boom door rijden. Daarnaast worden soms takken gesnoeid die in de toekomst gevaar voor uitbreken zouden kunnen opleveren.

Afhankelijk van de boomsoort en ouderdom kunnen bomen dood hout vormen. Dood hout boven een weg levert meer gevaar op dan dood hout boven een gazon. Afhankelijk van de situatie wordt er vaker of minder vaak dood hout gesnoeid. Om het risico op ongevallen te verkleinen, worden de bomen periodiek gecontroleerd door een visuele controle van de boom. Uit deze controle kunnen onderhoudsmaatregelen volgen om de boom weer veilig te maken. Soms is een visuele controle onvoldoende om de risico's in te kunnen schatten. In dat geval wordt een nader onderzoek ingesteld.

Zorgen voor de 'oudjes'

Iedere boom heeft een eigen levenscyclus. Bomen die het einde van hun levenscyclus naderen, laten we langer staan dan voorheen. Dit brengt extra beheerinspanningen en kosten met zich mee.

Arnhemse lanen

Arnhem kent vele prachtige bomenlanen. Voor het onderhoud van bomen in lanen geldt hetzelfde als voor vrijstaande bomen met als verschil dat de bomen in een laan een eenheid vormen. Het onderhoud van de laan is er op gericht om de laan duurzaam in stand te houden. Dit kan betekenen dat wanneer bomen in een laan elkaar in hun groei belemmeren ze gedund kunnen worden. Dit speelt het meest bij lanen die bestaan uit lichtminnende boomsoorten zoals populier, wilg en eik en is primair gericht op het langer in stand houden van de laan. Dunning van een laan gebeurt altijd in overleg met de bewoners.

Vervanging van laanbomen is aan de orde als de laan niet meer als laan wordt ervaren. Dit verschilt per situatie. Onder andere beeld, locatie, mate van uitval, veiligheid en kwaliteit van de bomen zijn factoren die gewogen worden om te bepalen of een laan aan vervanging toe is. We stellen samen met het Boom Kwaliteitsteam Arnhem een lijst samen van lanen die hiervoor in aanmerking komen. Deze lijst wordt gebruikt bij de programmering van projecten. Als vervanging van een laan aan de orde is, gaan we in overleg met bewoners kijken hoe vervanging er uit ziet. Dat is maatwerk. Er kan worden besloten om de bestaande bomen te laten staan en nieuwe bomen er tussen te planten of om de bestaande laanstructuur (of een deel daarvan) in één keer te vervangen. Bij vervanging worden bomen in principe op eindafstand geplant, zodat er in de laan niet meer gedund hoeft te worden. De eindafstand wordt bepaald in het ontwerp, afgestemd met beheer en is afhankelijk van de situatie, locatie en boomsoort(en).

Arnhem gaat in de aanplant uit van aanplant op eindafstand en niet meer van wijkers en blijvers. Er zijn nu nog wel locaties waar in het verleden bomen onder dat principe zijn geplant. In het kader van normaal beheer en onderhoud kunnen deze locaties gedund worden als de bomen in elkaar groeien. Dit gebeurt altijd in overleg met omwonenden. Indien mogelijk worden de bomen verplant.

Arnhems bos

Een groot deel van het Arnhemse grondgebied bestaat uit bos. Het beheer van de bossen is niet alleen gericht op de instandhouding ervan, maar vooral op het vergroten van de biodiversiteit en het vastleggen van CO2. Ook vinden wij het belangrijk dat bossen recreatief aantrekkelijk zijn.

Vrijwel alle Arnhemse bossen zijn oorspronkelijk aangelegd als gelijkjarige monoculturen. Dit zijn bossen met één boomsoort van allemaal dezelfde leeftijd. Ze hebben daarom veelal één boomlaag met weinig onderbegroeiing en weinig variatie. Om de biodiversiteit te verhogen dient zowel de gelaagdheid als de soortensamenstelling toe te nemen. Als er meer variatie in leeftijd en soortensamenstelling is, dan zijn de

bossen stormbestendiger en zijn ze minder vatbaar voor ziekten en plagen. Om dit te realiseren worden bossen periodiek gedund. Daarbij wordt, met gebruikmaking van natuurlijke processen, gestuurd op het vergroten van de variatie. In de regel worden deze gevarieerde bossen ook aantrekkelijker gevonden. Kaalkap ten behoeve van andersoortige natuur of voor de oogst van biomassa is niet aan de orde.

In de bossen wordt gestreefd naar een boomsoortensamenstelling die van nature thuishoort op die specifieke plek. Hierdoor kan zich op termijn een ‘compleet’ systeem van daarbij thuishorende flora en fauna vestigen. Wel worden dode en onveilige bomen langs drukke wegen en paden gesnoeid of indien nodig gekapt. Al deze activiteiten vallen onder de noemer van normaal of bestendig beheer en onderhoud.

Sinds 1995 heeft de gemeente Arnhem het FSC keurmerk voor duurzaam bosbeheer.

Arnhemse stadsparken

Arnhem is rijk aan prachtige stadsparken. Onze stadsparken zijn van origine particuliere landgoederen geweest met ieder hun eigen ontwerp en inrichting. Ze zijn mede vanwege hun unieke ligging, landschappelijk en recreatief aantrekkelijk. Hun beken, waterpartijen en hoogteverschillen maakt van ieder park een uniek landschap. Het beheer en onderhoud is gericht op de in

stand houding van de parken met hun eigen historische aanleg en karakter. Naast de soms exotische boomsoorten en boomgroepen zijn de bosgebieden weliswaar kleinschalig maar, net als de Arnhemse bossen, meestal als gelijkjarige monoculturen aangelegd. Bij het onderhoud van de bosgedeelten wordt gestreefd naar meer variatie en stabiliteit, maar wordt tegelijkertijd rekening gehouden met de historische context.

Voor elk park is een beheervisie opgesteld waarin de historische, landschappelijke, ecologische en recreatieve waarden zijn beschreven. Deze visies houden nadrukkelijk rekening met de originele bedoeling van de ontwerper en eigenaar van het landgoed. De meeste Arnhemse landgoedontwerpen met betrekking tot open en dicht, boomgroepen en zichtlijnen, beken en watervallen, bos en weiland zijn zo gemaakt dat een landschappelijk beeld ontstond gebaseerd op de Engelse landschapsstijl. Voor de instandhouding van dit beeld is het soms nodig om bomen, boomgroepen of zichtlijnen te herstellen. Voor het beheer en onderhoud zijn deze parkvisies leidend. Onderhoudsmaatregelen gericht op het realiseren van deze visies worden gezien als 'normale' onderhoudsmaatregelen.

Voor elk park is er een schouwgroep van inwoners en professionals. De gemeente bespreekt de voorgenomen onderhoudsmaatregelen met de schouwgroep. De schouwgroep kan ook zelf wensen inbrengen en adviseert de gemeente.

Het kappen van bomen voor het creëren of open houden van zichtlijnen gebeurt uitsluitend als het gaat om zichtlijnen die expliciet zijn benoemd in de huidige beheervisies van de parken. Nieuwe beheervisies worden door het college vastgesteld.

Arnhemse struwelen en wijkbossen

In de wijken zijn veel smalle beplantingen aangelegd die bestaan uit bomen en struiken, struwelen genoemd. Deze struwelen zijn soms tegen of tussen huizen geplant en soms maken ze onderdeel uit van een wijkpark. Het kenmerk van deze beplanting is dat ze een grote gelaagdheid hebben, met zowel kruiden, struiken als bomen. De gelaagdheid maakt ze tevens aantrekkelijk voor insecten en vogels en het geeft de wijk een groen karakter. Bij de aanleg is het aandeel bomen vaak groot om de beplanting snel 'smoel' te geven. Echter wanneer de bomen groter worden, geven ze meer schaduw en belemmeren daardoor de groei van struiken en kruiden waardoor deze beplantingen aan de onderzijde 'hol' worden. Door te dunnen in de bomen komt er weer meer licht op de bodem en kunnen struiken en kruiden weer beter groeien en bloeien. Deze onderhoudsmaatregel valt onder normaal beheer en onderhoud.

Arnhemse toekomstbomen

Er staan veel Buitengewone bomen in de stad en om ervoor te zorgen dat dat ook in de toekomst zo is, gaan we toekomstbomen aanwijzen. Een toekomstboom is een boom die op basis van zijn locatie en eigenschappen gekozen wordt om te behouden en te beschermen voor de toekomst. Het kan een boom zijn die net is aangeplant en nog tijd nodig heeft om groot en bijzonder te worden, maar die wel de optimale groeiomstandigheden heeft om daar te komen. Mits er rekening met deze boom wordt gehouden. Doel is om nu al bomen extra te beschermen die in de toekomst oud en buitengewoon kunnen worden.

Natuurkalender en gefaseerd onderhoud

Arnhem werkt met de Natuurkalender Arnhem. Beheer en onderhoud is daarin zoveel mogelijk afgestemd op de aanwezige dieren en planten. Beheer en onderhoud hoeft daarnaast ook niet in één keer plaats te vinden. Er kan gekozen worden om het beheer gefaseerd uit te voeren. Zo wordt het leefgebied van vogels, insecten en kleine zoogdieren beschermd.

Boomziekten en -plagen

Helaas kunnen bomen ook aangetast worden door boomziektes of -plagen. Arnhem volgt bij ziekten en plagen in principe de landelijke richtlijnen. Om ontstaan en verspreiding te vermijden proberen we te voorkomen dat veel bomen van dezelfde soort dicht bij elkaar staan.

Invasieve exoten

Invasieve exoten zijn veelal ingevoerde planten of bomen die inheemse soorten kunnen verdringen. In sommige gevallen is het daarom wenselijk om ze te bestrijden. Arnhem volgt hierin in principe de landelijke richtlijnen.

Circulair boombeheer

Hout dat vrijkomt in de Arnhemse bossen proberen we zo duurzaam mogelijk te (laten) verwerken. Allereerst gaan we bekijken of we vrijkomend hout zelf kunnen gebruiken voor het herstel van onze eigen banken, hekwerken, trappen, bruggen, etc. Voor het overige vrijkomende hout gaan we onderzoeken hoe dit op de meest duurzame wijze ingezet en verkocht kan worden.

Bescherming van bomen bij werkzaamheden en evenementen

Bomen zijn waardevol voor onze stad. Dat betekent dat ze met respect moeten worden behandeld, zodat ze bijvoorbeeld niet beschadigd raken tijdens evenementen, onderhoud, werkzaamheden of andere activiteiten. Dit kan gaan over het plaatsen van opslag, graaf- of ophoogwerkzaamheden, het beschermen van de kroon, wortels of grondwaterstand. Ook tijdens evenementen is dit van belang. Evenementen en werkzaamheden mogen geen schade veroorzaken aan de bomen, hun wortelstelsel of groeiomstandigheden.

Sommige bomen kunnen met kleine maatregelen extra beschermd worden. Zo kan het plaatsen van een hekje of kei er al voor zorgen dat er niet meer tegenaan gereden wordt of geparkeerd kan worden. Arnhem gaat bij Buitengewone of toekomstbomen kijken waar maatregelen nodig zijn, zodat de bomen beter worden beschermd.

Bij werkzaamheden worden afspraken gemaakt over hoe de bomen worden beschermd tijdens de werkzaamheden. We informeren met de poster ‘Werken rondom bomen’ over de maatregelen die kunnen worden toegepast. Indien een boom beschadigd zou kunnen worden, wordt de verplichting opgelegd om voorzieningen te treffen ter bescherming van de boom.

Bij de opbouw van een evenement, tijdens en na afloop moet er aandacht zijn voor de bescherming van bomen. Gemeente Arnhem gaat onderzoeken hoe bomen bij evenementen beter beschermd kunnen worden via een gebruiksovereenkomst tussen gemeente en organisator.

3.3 Arnhemse kap- en compensatieregels

Bomen zijn belangrijk. Bomen mogen dan ook niet zomaar worden gekapt. De deregulering van de kapvergunning zoals die in 2014 is ingevoerd, wordt deels teruggedraaid. De regeling van de kapvergunning voor bomen op privéterrein op percelen tot 1000m² wordt niet gewijzigd ten opzichte van de huidige situatie. Voor deze percelen geldt dat houtopstanden vergunning vrij zijn, met uitzondering van bomen die zijn beschermd via het bestemmingsplan of de door de gemeenteraad vastgestelde lijst met Waardevolle bomen. Eigenaren worden gericht aangeschreven dat ze in bezit zijn van (een) Waardevolle boom / bomen, dat ze geacht worden deze duurzaam in stand te houden en dat voor deze bomen een vergunningplicht geldt.

Voor privépercelen groter of gelijk aan 1000m² geldt naast de Waardevolle bomenlijst de procedure zoals opgenomen in bijlage 2 van dit Bomenplan

In het afwegingskader voor de verlening van een kapvergunning krijgen belangen als biodiversiteit en klimaat meer gewicht. Dit betekent dat de regels van de Algemeen Plaatselijke Verordening (APV) worden aangepast. De criteria voor de Waardevolle bomenlijst zoals die in 2014 is ingevoerd worden aangepast en uitgebreid waarin het Boom Kwaliteitsteam Arnhem een adviserende rol heeft. De gemeenteraad stelt de nieuwe criteria vast. Zo worden meer bomen beschermd.

Bij projecten kijken we in een vroeg stadium wat de effecten zijn van de voorgenomen activiteiten op de aanwezige bomen. Dit kan leiden tot aanpassingen in het ontwerp of afspraken over compensatie.

Evaluatie deregulering kapvergunning

In 2014 is de toenmalige kapvergunning op grond van de APV grotendeels gedereguleerd. Alleen voor bomen die op de Waardevolle bomenlijst staan was nog een vergunning nodig. Uit de evaluatie (zie bijlage 1.) blijkt dat er weliswaar meer particuliere bomen zijn gekapt in de onderzochte gebieden dan verwacht, maar dat de gevreesde kaalslag is uitgebleven. Wel mag worden aangenomen dat zonder de deregulering het aantal bomen minder was afgenomen of zelfs toegenomen. Ook blijkt dat door de deregulering de situatie er voor de burger niet eenvoudiger op geworden is. In de volksmond heette het dat de kapvergunning was afgeschaft. Feitelijk was dat niet zo. Soms moest er wel een vergunning worden aangevraagd en soms niet.

Juridische bescherming

Arnhem beschermt haar bomen via bestemmingsplannen en de APV. Bomen worden daarnaast beschermd via de Wet Natuurbescherming (voorheen Boswet). In het kader van dit Bomenplan worden de regels met betrekking tot de APV gewijzigd.

Bescherming via Wet Natuurbescherming

De Wet Natuurbescherming beschermt bos van minimaal 10 are of bomenrijen van meer dan 20 bomen gelegen buiten de bebouwde kom. Daar waar de kapregels uit de Wet Natuurbescherming van toepassing zijn, geldt geen APV.

Bescherming via Bestemmingsplannen

Bomen in de bomenhoofdstructuur zijn de laatste jaren voorzien van een groene bestemming (zie kaart 3). Bij een groene bestemming is een vergunningplicht opgenomen voor het kappen van bomen en struiken. De vergunningplicht geldt niet voor normaal beheer en onderhoud en dunnen. De werkzaamheden zijn slechts toelaatbaar, indien de landschappelijke-, cultuurhistorische- en natuurwaarden en kwaliteiten van het gebied niet onevenredig worden aangetast. Deze bescherming blijft behouden.

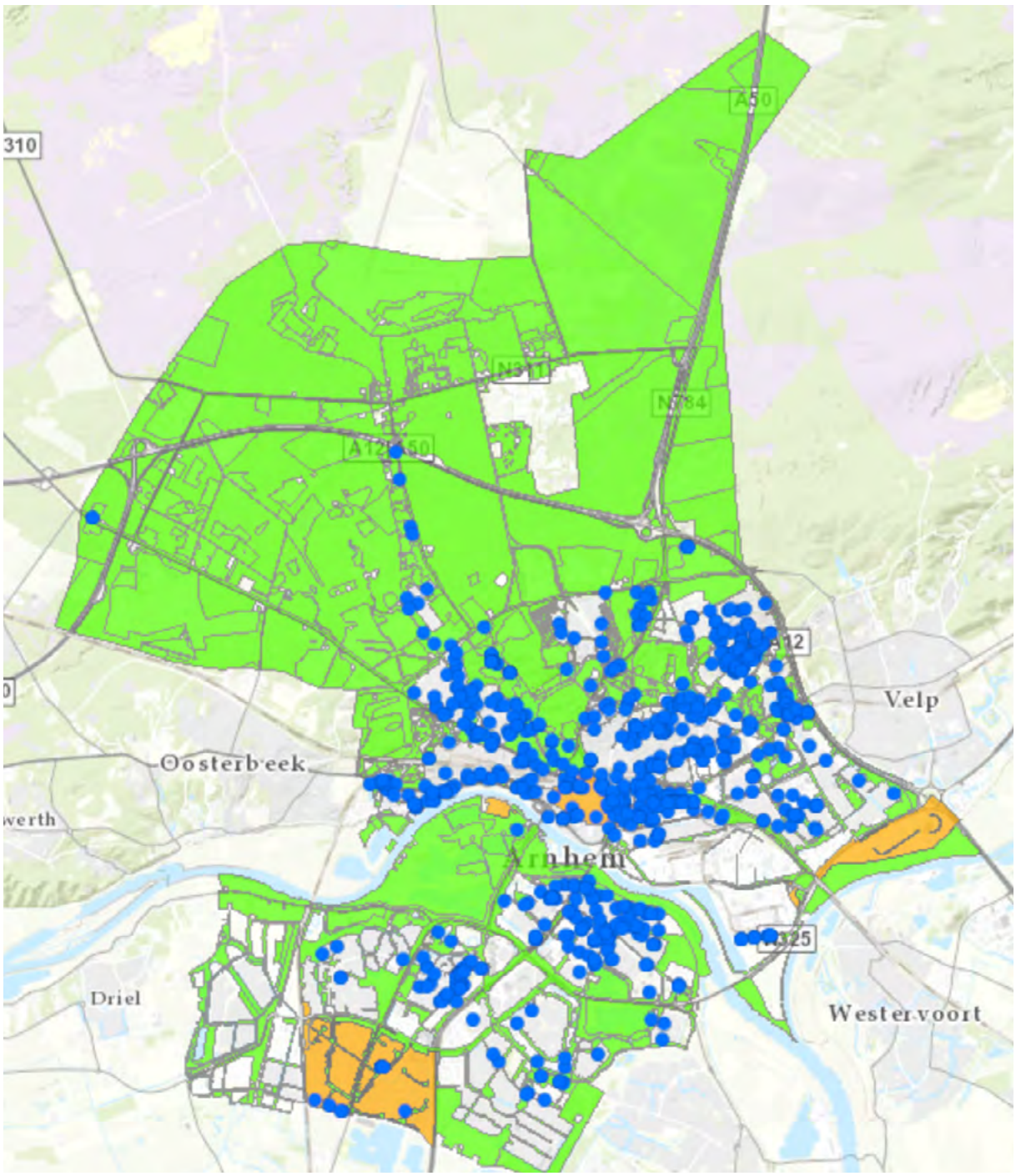

Legenda

Beschermde bomen, struiken en groen

Waardevolle bomen

Bescherming door bestemmingsplan

Mogelijke bescherming via bestemmingsplan

Kaart 3. Bescherming via bestemmingsplan en de huidige Waardevolle bomenlijst

Bescherming via Algemeen Plaatselijke Verordening (APV)
De APV wordt in het kader van dit Bomenplan gewijzigd. Tot op heden ging de APV uit van een vergunningplicht voor het kappen van bomen die worden vermeld op de Waardevolle bomenlijst. Dit zijn er in 2019 ongeveer 800. Voor de overige bomen was geen vergunning nodig. Na vaststelling van dit plan maken we een onderscheid tussen particuliere bomen op percelen kleiner dan 1000m², particuliere bomen op percelen groter dan of gelijk aan1000m² en openbare gemeentebomen. Voor particuliere percelen groter of gelijk aan 1000m² is het beschermingsregieme strenger dan voor particuliere percelen kleiner dan 1000m². Houtopstanden op percelen kleiner dan 1000m² zijn vergunning vrij, met uitzondering van bomen die zijn beschermd via het bestemmingsplan of de door de gemeenteraad vastgestelde lijst met Waardevolle bomen. Voor privépercelen groter dan of gelijk aan1000m² geldt naast de Waardevolle bomenlijst de procedure zoals opgenomen in bijlage 2 van dit Bomenplan

De criteria voor de Waardevolle bomenlijst worden aangepast en uitgebreid waarin het Boom Kwaliteitsteam Arnhem een adviserende rol heeft. De gemeenteraad stelt de nieuwe criteria vast..

Voor gemeentebomen hanteren we een strenger beschermingsbeleid dan voor particuliere bomen. Voor openbare gemeentebomen hanteren we criteria voor de Buitengewone bomen en Toekomstbomen

De wijziging van de kapregels heeft voor een boom op een privéperceel andere consequenties dan voor een straatboom. Het volledige afwegingskader staat in bijlage 2. Kort samengevat is hieronder voor enkele veel voorkomende gevallen de nieuwe situatie beschreven.

Particuliere bomen kavel kleiner dan 1000m²
De bomen op een particuliere kavel kleiner dan 1000m² kunnen zonder vergunning worden gekapt, behalve als de boom op de Waardevolle bomenlijst staat of beschermd is via het bestemmingsplan of de Wet Natuur Bescherming. Het beoordelen van een kapaanvraag is maatwerk en kan leiden tot een weigering of een vergunning. Is het perceel groter dan 400 m2, dan is compensatie aan de orde.

Particuliere bomen kavel groter dan of gelijk aan1000m²
Als de boom een stamomtrek heeft van 80 centimeter of meer op 130 centimeter hoogte, of de boom staat op de Waardevolle bomenlijst vindt er een nadere afweging plaats. Dat is maatwerk en kan leiden tot een weigering of een vergunning. Er is altijd sprake van compensatie.

Gemeentebomen bij beheer en onderhoud

Er zijn situaties waarbij bomen overlast veroorzaken en waar een afweging gemaakt moet worden tussen het belang van de bewoner en het belang van de boom. Voor gemeentelijke bomen met een stamomtrek van meer dan 35 cm en zogenaamde toekomstbomen volgt er een vergunningaanvraag. Afhankelijk van de waarde van de boom en de omvang van de hinder en overlast vindt er een nadere afweging plaats. Als een boom schade veroorzaakt aan de stoep, de weg of een gebouw herstellen we schade of verbeteren we de standplaats. Als er sprake is van onvoldoende daglichttoetreding, kijken we of extra snoeien mogelijk is. Wanneer dit allemaal niet of onvoldoende kan, dan kan de kapvergunning verleend worden en bekijken we of de boom verplant kan worden. Dit is maatwerk, waarbij omwonenden betrokken worden. Als een dergelijke boom gekapt wordt vindt compensatie plaats, liefst in de nabije omgeving.

Gemeente- en particuliere bomen bij projecten

Als er ergens een school gebouwd gaat worden, een riool vervangen of een ander project moet worden gerealiseerd staan er altijd wel bomen in de buurt. Bomen waar we als gemeente zorgvuldig mee om willen gaan. We zetten daarom in op boombewust-ontwerpen waarin de afweging transparant en helder wordt weergegeven tijdens het hele proces. Dit geldt ook voor projecten vanuit de wijk. Daarom gaan wij werken met de Richtlijn Bomen Effect Analyse (BEA) om keuzes ten aanzien van mogelijke kap van bomen te kunnen maken. Een BEA wordt uitgevoerd om voorafgaand aan activiteiten de effecten te beschrijven op de aanwezige bomen. Ook wordt de waarde van de bomen vooraf in beeld gebracht. In een rapportage wordt een voorstel gedaan voor het behouden, verplaatsen, kappen en aanplanten van bomen waarbij behoud van bomen het uitgangspunt is, naast andere uitgangspunten zoals toegankelijkheid en veiligheid. Als kap onvermijdelijk is, wordt onderbouwd waarom de bomen niet behouden kunnen blijven en hoe wordt gecompenseerd. Bewoners worden bij de keuze van het ontwerp betrokken. Bij projecten met grote impact op het bomenbestand worden de varianten voorgelegd aan het Boom Kwaliteitsteam Arnhem.

Kappen zonder vergunning?

In sommige gevallen is er sprake van een uitzondering en is het aanvragen van een kapvergunning niet noodzakelijk. Dit geldt:

- bij werkzaamheden die vallen onder 'normaal beheer en onderhoud', waaronder dunning;
- bij werkzaamheden ten behoeve van het realiseren van de beheervisies van de parken, zoals bijvoorbeeld de daarin beschreven zichtlijnen;
- uitzonderingen zoals vastgelegd in de Wet Natuurbescherming.

In geval van acuut gevaar moet een boom direct worden geveld. De eventuele melding of vergunning volgt achteraf.

Wanneer een vergunningplichtige boom zonder vergunning is gekapt, dan is er sprake van een economisch delict. Er kan dan een boete worden opgelegd ter hoogte van de waarde van de gekapte boom.

Verplanten

Als een boom in een project niet behouden kan blijven, zal in eerste instantie altijd onderzocht worden of deze ergens anders opnieuw geplant kan worden. Aangezien er niet altijd meteen een geschikte locatie beschikbaar zal zijn, gaan we onderzoeken of het mogelijk is een 'weesbomenbos' in te richten waar bomen indien nodig, tijdelijk geplant kunnen worden.

Compensatie

APV

We gaan altijd primair uit van het behoud van de bomen. Daar waar er voor gekozen wordt om bomen toch te kappen, en er een vergunning wordt verleend, is mogelijk compensatie aan de orde (zie bijlage 2). Daarbij houden wij de volgende volgorde aan:

1. verplanten;
2. kwalitatief compenseren;
3. kwantitatief compenseren;
4. financieel compenseren.

Vooraf wordt de waarde van de boom bepaald. Deze waarde dient gecompenseerd te worden. Wanneer voor een boom een kapvergunning wordt verleend, wordt eerst gekeken of de boom in redelijkheid verplant kan worden. Indien dit om technische of boomkundige redenen niet realistisch is, wordt gekeken of kwalitatieve compensatie kan plaatsvinden. Is het mogelijk om door herplant in de buurt of elders bomen te planten waardoor de groenkwaliteit duurzaam wordt verbeterd. Als dit niet mogelijk is vindt kwantitatieve compensatie in de omgeving plaats. Wanneer ook dit (gedeeltelijk) niet logisch of realistisch is, wordt de waarde van de bomen financieel gecompenseerd. Daarbij krijgt de financiële compensatie het label 'bomen' zodat dit geld ook daadwerkelijk voor de aanplant van bomen ingezet wordt. De herplant zal worden gemonitord. We gaan daarbij actief zoeken naar plaatsen waar bomen plant kunnen worden, zodat herplant zo snel mogelijk plaats kan vinden. Plaatsen waar hittestress optreedt of waar de biodiversiteit (aanzienlijk) vergroot kan worden, zullen als eerste aangemerkt worden voor herplant.

Bestemmingsplan

In de Groenvisie zijn aanvullend meer regels ten aanzien van de groencompensatie vastgelegd. Voor bomen binnen een bestemming groen (Groen, Park, Bos, Natuur, Landschap) geldt eveneens een compensatieplicht. Voor normaal beheer en onderhoud geldt geen compensatieplicht.

Wet Natuurbescherming

Voor bossen en lanen buiten de bebouwde kom gelden de compensatieregels van de provincie Gelderland, volgens de Wet Natuurbescherming. De compensatieregels van Arnhem zijn niet van toepassing als de provinciale regels gelden.

Toezicht en handhaving

Het vaststellen van een kapvergunning nieuwe stijl, vraagt ook inzet op het gebied van toezicht en handhaving. Dit geldt zowel voor handhavend optreden wanneer de APV of het bestemmingsplan niet wordt nageleefd als voor toezicht bij evenementen en werkzaamheden.

4 Arnhem werkt samen en laat zien wat zij doet

Een nieuw bomenbeleid vraagt naast ingrepen op straat, ook om een andere manier van samenwerking en communicatie. Inwoners, bedrijven en instellingen moeten worden geïnformeerd over het nieuwe Bomenplan en de veranderingen die het plan met zich mee brengt. Een van de uitvoeringsmaatregelen van dit plan is een communicatieplan, waarin dit wordt uitgewerkt.

Bij het opstellen van het Bomenplan Arnhem zijn veel bewoners en professionals betrokken geweest. Zij voelen zich betrokken en hebben daar op velerlei wijzen uiting aan gegeven. Bij de uitvoering van het nieuwe beleid hebben ook weer veel partijen een rol om dit tot een succes te maken. De gemeente kan dit niet alleen.

Daarbij denken wij aan de grote terreinbeheerders, met wie wij in gesprek gaan over de uitgangspunten van dit beleid, maar ook de Arnhemmer, die informatie zoekt over de beste manier om om te gaan met zijn of haar bomen. Het stimuleren en ondersteunen van (particuliere) initiatieven; het ondersteunen van natuureducatie en het samen optrekken met bewoners(groepen) bij het vergroenen van de stad.

We kennen al diverse schouwgroepen en andere bewonersgroepen die zich inzetten voor een groen Arnhem. Wij gaan daarnaast de oprichting van een Boom Kwaliteitsteam Arnhem initiëren. Dit BKA, waarin zowel deskundigen als inwoners zitten, adviseert de gemeente gevraagd en ongevraagd over zaken die bomen aangaan.

©NOPENKRIP
Bommerdan Arnhem

5 Monitoring en evaluatie

Monitoren aantal bomen en kroonoppervlak

Omdat we willen dat niet alleen het aantal bomen in Arnhem toeneemt maar ook de kroonoppervlakte, gaan we dit jaarlijks monitoren. Daardoor kunnen we zien of de gekozen maatregelen effectief zijn of dat deze moeten worden geïntensiveerd.

In 2019 is de toe- en afname van het aantal bomen en de kroonoppervlakte van bomen geïnventariseerd op buurt- en wijkniveau tussen 2006 en 2018. Om het Bomenplan te monitoren wordt dit in de toekomst voortgezet. Jaarlijks zal een bomenbalans worden opgesteld met daarin een overzicht van de toe- of afname van het aantal bomen en de kroonoppervlakte. De bomenbalans wordt gerapporteerd aan de gemeenteraad.

Daarnaast houden we bij hoeveel bomen met een kapvergunning zijn geveld, hoeveel bomen er in dit kader zijn bijgeplant en hoeveel bomen we hebben kunnen verplanten.

Evaluatie

De aanpak van het Bomenplan wordt na 2,5 jaar en na 5 jaar geëvalueerd. In de evaluatie wordt bekeken in hoeverre de meetbare doelen worden bereikt en in hoeverre de huidige aanpak bereikt wat we willen of dat hier andere maatregelen voor nodig zijn.

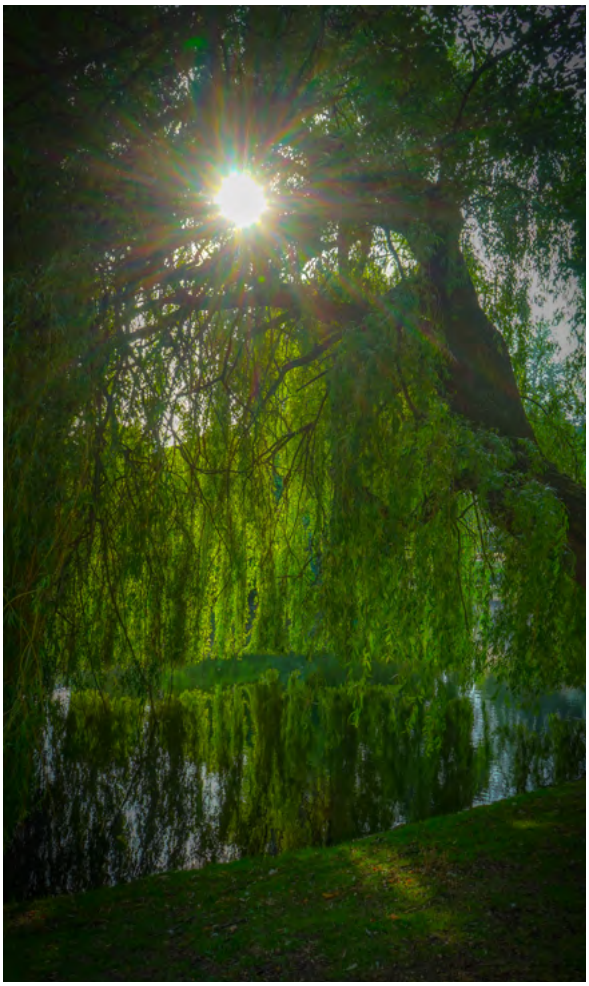

6 Bijlagen

Bijlage 1: Evaluatie deregulering kapvergunning 2014

Bijlage 2: Afwegingskader en stroomschema's kapvergunning

Bijlage 3: Definitielijst

Bijlage 4: Overzicht inbreng en verwerking

Bijlage 1

Evaluatie deregulering kapvergunning

Samenvatting

Dit document geeft antwoord op twee vragen over de deregulering van de kapvergunning per 1 januari 2014. Allereerst de vraag of hierbij de beoogde bezuiniging is bereikt, en als tweede of de deregulering van invloed is geweest op het groene karakter van de stad. De eerste vraag lijkt met nee te moeten worden beantwoord, in elk geval niet in de omvang zoals was beoogd. Wat betreft de tweede vraag is er geen eenduidig antwoord te geven. In de vijf proefwijken zijn er meer (particuliere) bomen gekapt dan voor de deregulering. Een uitgebreider onderzoek met luchtfoto's van de stad laat zien dat er buurten/wijken zijn waarin het aantal bomen is afgenomen, naast veel andere gebieden waar het groene karakter is toegenomen. Dit was ook in de jaren voor 2014 het geval. Of de deregulering een negatieve invloed heeft gehad is daarom niet met zekerheid te zeggen, maar kan ook niet worden uitgesloten.

1. Inleiding

In 2009 heeft het project 'Vereenvoudiging vergunningen' van de toenmalige dienst Stadsbeheer geresulteerd in een voorstel voor deregulering van de kapvergunning. Op 19 april 2011 is deregulering door de gemeenteraad vastgesteld als bezuinigingsopgave met ingang van 2014.

Op 23 april 2012 heeft de raad besloten de APV te wijzigen, zodanig dat de vergunningplicht voor het vellen of doen vellen van houtopstand uitsluitend nog betrekking heeft op bomen die worden vermeld op de Waardevolle bomenlijst. Hierbij is tevens het legesbedrag vastgesteld op €157, - per boom. Op de lijst staan zowel particuliere als gemeentebomen. Het raadsbesluit tot deregulering van de kapvergunning is in december 2013 genomen en per 1 januari 2014 van kracht geworden.

Daarnaast gold en geldt er een omgevingsvergunning (aanlegvergunning) voor het verwijderen van houtopstanden die beschermd zijn door middel van het bestemmingsplan. Deze vergunningplicht geldt voor alle bomen en struiken die vallen binnen de bestemming 'Bos', 'Groen - Park', 'Natuur' en 'Waarde - Landschap'.
Voor de meeste bosbezitters is de Wet natuurbescherming van toepassing. Dit betreft de bossen en lanen in het buitengebied en in de stadsparken. Indien bos of lanen moeten worden gekapt, moet er een kapmelding bij de provincie (bevoegd gezag) worden ingediend. De provincie legt compensatie op voor de te kappen bomen en bos.

Hoewel voor het kappen van veel bomen een vergunning nodig blijft, ontstond het beeld dat de kapvergunning werd afgeschaft. Uit zorg dat dit zou leiden tot een kaalslag in de stad heeft de gemeenteraad destijds gevraagd om een evaluatie van het besluit.

Naast de evaluatie in enge zin (zoals toegezegd aan de raad) is ook gekeken naar de feitelijke ontwikkeling van het groenareaal in de afgelopen jaren en de ontwikkeling van het aantal bomen dat door de gemeente wordt beheerd. Gezamenlijk geven deze gegevens een beeld van de ontwikkeling van het groene karakter van Arnhem sinds het dereguleren van de kapvergunning.

2. Toegezegde evaluatie

Aan de raad is toegezegd dat de effecten van de wijziging van de APV en de legesverordening worden bijgehouden. Hierbij gaat het om:

a. Het effect van deregulering op de vergunningverlening, de afname van het aantal vergunningen en de gerealiseerde bezuiniging;
b. Het effect van de deregulering op het groene karakter van de stad. Deze monitoring wordt twee en vijf jaar na invoering van de deregulering herhaald, dus in 2015 en 2018. Het verslag daarvan wordt ter kennisgeving naar de raad gestuurd;
c. Er zal worden geëvalueerd of het legesbedrag kostendekkend is voor de aanvragen die nog wel ingediend worden. Deze evaluatie gebeurt na vijf jaar. Het verslag daarvan wordt ter kennisgeving naar de raad gestuurd.

Ad a.
Tussen 2015 en medio 2019 zijn er door de ODRA 552 aanleg- en kapvergunningaanvragen behandeld (gemiddeld 125 per jaar). Het exacte aantal is niet te herleiden uit de cijfers maar in zeker 98 gevallen was er sprake van voorgenomen kap. In 6 gevallen is de aangevraagde kapvergunning niet verleend. In de andere gevallen werd de vergunning verleend of werd deze ingetrokken door de aanvrager. Hoewel het aantal aanvragen voor een kapvergunning sinds 2014 is gedaald, is het onduidelijk of de beoogde bezuiniging van € € 62.000, - is gerealiseerd. Er heeft een verschuiving in de inzet van ambtelijke uren plaatsgevonden. Bij veel mensen is er onduidelijkheid ontstaan over welke bomen nu vergunningplichtig zijn. Wekelijks komen hierover vragen binnen bij de ODRA en de gemeente. Verder vergt het jaarlijks actualiseren en vaststellen van de Waardevolle bomenlijst een aanzienlijke ambtelijke inzet.

Ad b.
De genoemde monitoring heeft plaatsgevonden. De tussenresultaten zijn op 11 oktober 2016 en op 5 september 2017 (op verzoek van de raad een jaar eerder dan toegezegd) aan de raad toegestuurd. Daarnaast is er in 2019 nog een extra telling uitgevoerd.

In vijf buurten die representatief worden geacht voor de stad zijn data verzameld over het bomenbestand gedurende een periode van vijf jaar, met drie peilmomenten (2015, 2017 en 2019). Geselecteerd zijn delen van buurten in de wijken Gulden Bodem, Overmaat, St. Marten, Holthuizen en Elderveld. Voorafgaand is in elke buurt een nulmeting uitgevoerd, waarbij het aantal particuliere vergunningplichtige bomen is vastgesteld (volgens de regels van vóór 2014). Dit zijn bomen dikker dan 25 cm, gemeten op een hoogte van 1,30 m en zichtbaar vanaf de openbare weg.

Tijdens schouwmomenten in juni 2015, juni 2017 en februari 2019 is vastgelegd, hoeveel bomen er (sinds de vorige telling) geveld zijn en hoeveel er als 'vergunning plichtig' (als in de situatie van voor 2014) zijn bijgekomen door groei van de stamdikte. Tabel 1 laat de totaalresultaten van deze monitoring zien:

Het is lastig na te gaan in hoeverre compenserende maatregelen zijn opgelegd en uitgevoerd. Hiervan is geen volledige administratie bijgehouden en ook de controle is niet structureel uitgevoerd.

Ad c.
Afhandeling van een kapaanvraag kost gemiddeld 8 uur, volgens opgave van de ODRA. Deze behandeling van aanvragen is daarmee niet kostendekkend. Dit geldt overigens ook voor andere (kleine) omgevingsvergunningen. Dit is bewust gedaan omdat anders de inwoners relatief hoge legeskosten moeten betalen voor kleine aanvragen. Als ook de grotere aanvragen voor een omgevingswetvergunning worden meegenomen zijn de totale legesinkomsten wel kostendekkend.

Buurt	Gekapt 2014-2015	Gekapt 2015-2017	Gekapt 2017-2019	Tot. gekapt jan. 2014 - feb. 2019	Tot. Groei jan. 2014 - feb. 2019	Verschil sinds deregulering
Gulden Bodem	-16	-10	-10	-36	+47	+11
Overmaat	-5	-3	-12	-20	+8	-12
St. Marten	-8	-2		-10	+7	-3
Holthuizen	-6	-5	-13	-24	+18	-6
Elderveld	-5	-2	-1	-8	+7	-1
Totaal	**-40**	**-22**	**-36**	**-98**	**+87**	**-11**

Tabel 1: Ontwikkeling aantal 'vergunningplichtige' bomen per buurt van 2014 tot 2019

Op het moment van deregulering van de kapvergunning is er in de genoemde buurten bij particulieren een totaal aantal van 442 vergunningplichtige bomen geconstateerd. In de periode tot 2019 blijken er hiervan 98 te zijn gekapt. Dat is een afname van 22% in 5 jaar. In dezelfde periode zijn er 87 bomen bijgekomen doordat ze een stamdikte van 25 cm hebben bereikt (natuurlijke groei). Het aantal particuliere 'vergunningplichtige' bomen komt daarmee begin 2019 op 431. Per saldo is er in deze periode dus sprake van een afname met 11 bomen, ofwel 2,5% in 5 jaar.

3. Effecten op het groene karakter van de stad

Naast de toegezegde evaluatie zoals hier boven beschreven, is uitgebreider geïnventariseerd hoe het Arnhemse bomenbestand zich de afgelopen jaren feitelijk heeft ontwikkeld:

1. registratie van het gemeentelijke bomenbestand (uit gemeentelijk beheersysteem);
2. infrarood luchtfoto's van het aantal bomen en het kroonoppervlak in de wijken.

3.1 Registratie van het gemeentelijke bomenbestand

De gemeente heeft een groot aantal bomen in beheer. Bomen in de openbare ruimte zijn individueel geregistreerd, met uitzondering van de bomen in bospercelen. Volgens het registratie-systeem heeft het aantal zich als volgt ontwikkeld:

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Aantal	40165	40721	40555	41049	40943	39728	40787	41465	41579	41327	43608	46665

Tabel 2: Ontwikkeling aantal bomen in beheer bij de gemeente

De eerste jaren laten een vrij stabiel beeld zien. De laatste jaren is er sprake van een flinke toename van het aantal bomen dat bij de gemeente in beheer is. Enerzijds is dit te verklaren door verbeteringen in het beheersysteem, maar ook door aanplant in wijken als Schuytgraaf loopt het aantal bomen van de gemeente op.

3.2 Infrarood luchtfoto's van het aantal bomen en het kroonoppervlak in de wijken

Vanaf 2006 worden jaarlijks infrarood luchtfoto's gemaakt van Nederland. In opdracht van de gemeente Arnhem heeft Cobra Adviseurs op basis van deze luchtfoto's onderzoek gedaan naar de ontwikkeling van het bomenbestand en de kroonbedekking in Arnhem tussen 2006 en 2018.
Het gaat hierbij om alle bomen in de wijken, zowel particulier als van de gemeente. Op de kaarten zijn de stadsparken, bospercelen groter dan 1 hectare en landbouwgronden niet meegenomen. Omdat de kwaliteit van de luchtfoto's niet constant is, zijn de aantallen niet exact maar geven zij over een langere termijn wel een duidelijke trend weer. Omdat een grote boom niet hetzelfde is als een kleine boom, is naast het aantal bomen ook naar de kroonontwikkeling gekeken. De oppervlakte van de kroon (kroonbedekking) is gemeten. De toe- of afname van de totale kroonoppervlakte zegt iets over het totaal boomvolume. Het kan dus voorkomen dat het aantal bomen afneemt, maar de totale kroonoppervlakte toeneemt.

Op de bijgaande kaarten is per buurt de toe- of afname van het aantal bomen en het oppervlakte kroonbedekking weergegeven. Rood verbeeldt een afname van meer dan 10%, dondergroen een toename van meer dan 10% in de betreffende periode.

Trend

In de meeste buurten is na het afschaffen van de kapvergunning het aantal bomen toegenomen. Toch is in 12 van de 83 buurten het aantal bomen afgenomen. En in een kwart van de buurten is het kroonoppervlak in deze periode afgenomen. In zes buurten zelfs met meer dan 10%.

Opvallend is dat de ontwikkeling na het afschaffen van de kapvergunning positiever is dan daarvoor.
Verder laten de kaarten zien dat veel buurten donkergroen zijn aangegeven. Dit houdt in dat het aantal bomen in die buurten met meer dan 10% is toegenomen. Dit betekent niet per definitie dat er in die periode bomen zijn bijgeplant, maar ook dat kleine bomen die eerst niet werden gezien nu wel worden gezien en meegeteld.

4. Conclusies

- Met de deregulering van de kapvergunning is het er voor de burger niet eenvoudiger op geworden. Voor de kap van waardevolle bomen, bomen in het buitengebied en bomen die binnen een bepaalde bestemming liggen, moet nog steeds een vergunning worden aangevraagd. Voor andere bomen niet. Dat dit voor veel mensen verwarrend is blijkt uit het grote aantal vragen dat hierover bij de ODRA en de gemeente binnenkomt.
- De deregulering heeft enerzijds geleid tot een kostenbesparing (minder aanvragen), anderzijds tot een kostenstijging (meer advisering en administratie waardevolle bomen).
- De legesopbrengsten van de kapvergunningen zijn in enge zin niet kostendekkend. Samen met de grotere omgevingswetaanvragen dekken de legesopbrengsten wel de kosten.
- Op basis van de evaluatiegegevens kan niet worden vastgesteld dat de deregulering heeft geleid tot de gevreesde kaalslag. Toch zijn er na deregulering, in de proefwijken, relatief veel particuliere bomen gekapt. Dit was zonder deregulering wellicht minder geweest.
- In de huidige situatie is het lastig na te gaan in hoeverre compenserende maatregelen zijn opgelegd en uitgevoerd. Hiervan is geen volledige administratie bijgehouden en ook de controle is niet structureel uitgevoerd.

- Op basis van infrarood luchtfoto's blijkt dat de meeste wijken in Arnhem groener worden, zowel als het gaat om aantal bomen als om kroonoppervlak. Er zijn echter ook gebieden waar dit niet voor geldt. Er zijn grote verschillen in de stad. In een kwart van de buurten is het kroonoppervlak sinds het dereguleren van de kapvergunning afgenomen.

5. Aanbevelingen voor het Bomenbeleidsplan

- Voer een eenvoudiger en eenduidiger kapvergunningstelsel in. Geef sneller duidelijkheid voor de aanvrager zonder terug te gaan naar het oude stelsel van voor 2014 (waarbij in 95% van de gevallen de vergunning werd verleend).
- Evalueer de compensatieregels en voer hierbij een beter controleerbare administratie in. In situaties waarin een kapvergunning wordt verleend, is compensatie nodig. Wellicht dat strengere (financiële) compensatieregels een preventieve werking hebben.
- Formuleer aanvullende maatregelen voor die buurten die volgens de luchtfoto's minder groen zijn geworden. Daarbij ligt een koppeling met het bestrijden van hitteplekken voor de hand.

Bijlage 2 Afwegingskader en stroomschema's kapvergunning

Arnhems Afwegingskader kap bomen

Voorliggend afwegingskader beschrijft de beleidsregels en de afwegingscriteria bij voorgenomen kap van bomen. Daarnaast wordt aangegeven hoe de compensatie van de gekapte boom is geregeld.

Bescherming bomen en afwegingskader kap

Arnhem beschermt haar bomen via bestemmingsplannen en de Algemeen Plaatselijke Verordening (APV). Bomen worden daarnaast beschermd via de Wet Natuurbescherming (voorheen Boswet). In het kader van dit Bomenplan worden de regels met betrekking tot de APV gewijzigd. Het voorliggende afwegingskader gaat voor het overgrote deel over de nieuwe regels van de APV. Het afwegingskader kap bomen maakt onderdeel uit van het Bomenplan Arnhem 2020 en is mede gebaseerd op de evaluatie van de deregulering van de kapvergunning in 2014.
In het nu voorliggende afwegingskader voor kap van bomen onderscheiden we vier veel voorkomende situaties:

1. (voorgenomen) kap van gemeentelijke bomen in verband met hinder, gevaar, normaal beheer en onderhoud e.d.
2. (voorgenomen) kap van particuliere bomen op percelen < kleiner dan 1000m²
3. (voorgenomen) kap van particuliere bomen op percelen ≥ groter of gelijk dan 1000m²
4. (voorgenomen) kap in verband met een ruimtelijk project[5]

Situaties die niet onder deze vier situaties vallen, vragen altijd om een nadere afweging.

Per situatie schetsen we via een stroomschema de verschillende mogelijke stappen in het afwegingsproces.

Waardebepaling bomen

De kern van het nieuwe afwegingskader bestaat uit het beoordelen van de waarde van de boom. Elke boom vertegenwoordigt een bepaalde waarde. De ene boom meer dan de andere.
Voor gemeentelijke bomen gelden andere waardencriteria dan voor particuliere bomen.

Waardebepaling gemeentelijke bomen

Aan de hand van diverse criteria (zoals kroon- of stamomvang, ecologische, landschappelijke en klimaatwaarde) wordt de waarde bepaald. Als een boom positief scoort op één of meerdere van deze (onderstaande) criteria is er sprake van een Buitengewone boom. Daarnaast kan een gemeentelijke boom ook een Toekomstboom[6] zijn. Ook een Toekomstboom is een Buitengewone boom. Bij een gemeentelijke boom die als Buitengewoon is gewaardeerd volgt altijd een nadere afweging. Dat is maatwerk.

Intrinsieke en cultuurhistorische waarde: Een boom is buitengewoon als deze opgenomen is als landelijk of gemeentelijk monument, benoemd kan worden als Toekomstboom of cultuurhistorisch waardevol is. Daarbij valt o.a. te denken aan bomen die herinneren aan gebeurtenissen, bomen die een bepaald punt markeren, schenkingsbomen of bomen die onderdeel zijn van een beschermd stadsgezicht.

Biodiversiteit, ecologie en landschappelijke waarde: Een boom heeft een (extra) ecologische waarde als de boom als element onderdeel uitmaakt van het Gelders Natuurnetwerk of onderdeel van de Bomenhoofdstructuur Arnhem (het Groenblauwe netwerk op basis van de Groenvisie 2017). Ook kan een boom om andere redenen ecologisch van grote waarde zijn, bijvoorbeeld omdat er in de omgeving verder weinig bomen voorkomen.

Hittestress: Bomen die in gebieden staan die op de hitte attentiekaart van Arnhem rood of oranje gemarkeerd zijn, hebben een grote meerwaarde als het gaat om het bestrijden van hittestress.

---

5 Denk hierbij aan projecten als vervanging riool, verkeersmaatregelen, herinrichting van de openbare ruimte en bouwprojecten.

6 Een Toekomstboom is een gemeenteboom die op basis van zijn locatie en eigenschappen gekozen wordt om te behouden en te beschermen voor de toekomst.

Fijnstof afvangen/CO2 reductie/vasthouden van regen- en grondwater: Deze factoren hebben invloed op de bijdrage van de boom aan gezondheid en het klimaat. De grootte van de kroondiameter en/of de stamomtrek van de boom is hierbij bepalend voor het bepalen van de waarde. Grote bomen zijn niet alleen belangrijk voor dit criterium, ze leveren ook een grote bijdrage aan de andere waarden.

Waarderingstabel gemeentelijke boom	Ja / Nee
Voldoet de boom aan één of meerdere waardencriteria?	
- Landelijk monument	
- Gemeentelijk monument	
- Toekomstboom (gemeentebomen)	
- Belangrijke rol in geschiedenis (gedenkboom) en /of onderdeel van beschermd stadsgezicht	
- Onderdeel van Gelders Natuurnetwerk	
- Onderdeel van Arnhemse Groenvisiekaart	
- Ecologisch waardevol omdat er binnen 25 meter uit de stam van de boom geen andere boom staat	
- Boom staat in een gebied dat volgens de hitte attentiekaart rood of oranje is	
- Boom heeft stamomtrek 100 cm op 1,30m gemeten	
- Kroondiameter groter dan 5 meter	

Bij één of meer keer 'ja' is er sprake van een Buitengewone gemeentelijke boom.

Particuliere Waardevolle Bomenlijst

Een particuliere boom wordt gezien als Waardevolle boom als de boom voldoet aan de door de gemeenteraad vastgestelde criteria Waardevolle boom. Het Boom Kwaliteitsteam Arnhem heeft geadviseerd bij het opstellen van de criteria.
Deze criteria worden nog voorgelegd aan de gemeenteraad in 2020. Particuliere bomen die voldoen aan deze criteria komen op de Particuliere Waardevolle Bomenlijst te staan.

Hinderbepaling

Bij een afweging rondom overlast/hinder wordt eerst gekeken naar de boomveiligheid en verkeersveiligheid. Is daar acuut gevaar, dan wordt de vergunningsprocedure gestopt en wordt er overgegaan tot noodkap. Is er (niet acuut) gevaar aanwezig dan wordt er overgegaan tot een nadere afweging. Bij geen gevaar wordt de overlast/hinder tabel verder doorlopen. In alle gevallen van hinder wordt onderzocht in hoeverre deze kan worden verholpen door een andere maatregel dan kappen. Als dit het geval is, wordt de betreffende hinder NIET meegewogen in de totaal-beoordeling.

Hindertabel	
Veiligheid	
Boomveiligheid (gevaar dat boom omvalt)	
- Acuut gevaar	Einde procedure: noodkap
- Gevaar aanwezig (niet acuut)	Veel hinder
Verkeersveiligheid (boom beperkt overzicht, staat te dicht op de weg i.r.t. de maximum snelheid)	
- Acuut gevaar	Einde procedure: noodkap
- Gevaar aanwezig (niet acuut)	Veel hinder
Buitenproportionele overlast	
- Dermate grote overlast die niet oplosbaar is zonder de boom te kappen	Veel hinder
- Er is sprake van een levensverwachting van minder dan 3 jaar	Veel hinder
I.r.t. de onderstaande hinderfactoren: Deze tellen niet als de hinder met reguliere beheermaatregelen (o.a. snoeien van de boom of aanpassen van de inrichting) geheel of grotendeels kan worden weggenomen)	
Hinder	
- Ernstig zichtbare schade aan bouwwerken	Veel hinder
- Ernstige wortelopdruk	Veel hinder
- Minder dan 3 bezonningsuren per dag in de periode 21 januari – 22 november (gedurende 10 maanden) in midden vensterbank binnenkant raam.	Veel hinder
- Beperking groeiruimte Buitengewone boom	Veel hinder
- Beperkt bereikbaarheid/ruimte op trottoir (o.a. scootmobiel/ rolstoel)	Veel hinder
- Allergieën door particuliere boom	Veel hinder
- Allergieën door gemeente boom	Weinig hinder
- Belemmering openbare verlichting	Weinig hinder
- Schaduw op zonnepaneel door gemeenteboom	Weinig hinder
- Schaduw op zonnepaneel door particuliere boom, aantoonbare vermindering van opbrengst van minder dan 25%	Weinig hinder
- Schaduw op zonnepaneel door particuliere boom, aantoonbare vermindering van opbrengst van 25% of meer	Veel hinder
- Overhangende takken	Weinig hinder
- Bladval, vruchtval, plagen, luizen etc.	Weinig hinder

Hinderbepaling particuliere bomen

Als een particuliere boom op een perceel staat < kleiner dan 1000m² en niet op de Particuliere Waardevolle Bomenlijst staat, of niet beschermd wordt via het bestemmingsplan kan de boom ongeacht de hinderbepaling worden gekapt.
Als een particuliere boom op de Particuliere Waardevolle Bomenlijst staat en/of beschermd is via het bestemmingsplan volgt in geval van hinder en overlast een vergunningaanvraag.
Als een particuliere boom op een perceel staat ≥ groter of gelijk dan 1000m² en een stamomtrek heeft van ≥ groter of gelijk dan 80cm op 1,30m hoogte, of op de Particuliere Waardevolle Bomenlijst staat, volgt in geval van hinder en overlast een vergunningaanvraag.
Afhankelijk van de omvang van de hinder en overlast, wordt de vergunning tot kap wel of niet verleend. Als een dergelijke boom op een particulier perceel staat ≥ groter of gelijk dan 400m2 is, indien een kapvergunning wordt verleend, compensatie aan de orde.

Hinderbepaling gemeentelijke bomen

In geval van hinder en overlast van gemeentelijke bomen met een stamomtrek van meer dan 35 cm (op 1,30m) en van zogenaamde Toekomstbomen volgt een vergunningaanvraag. Afhankelijk van de waarde van de boom en de omvang van de hinder en overlast vindt er een nadere afweging plaats. Als een boom schade veroorzaakt aan de stoep, de weg of een gebouw herstellen we de schade of verbeteren we de standplaats. Als er sprake is van onvoldoende daglichttoetreding, kijken we of extra snoeien mogelijk is. Wanneer dit allemaal niet kan, dan kan de kapvergunning verleend worden en bekijken we of de boom verplant kan worden. Dit is maatwerk, waarbij omwonenden betrokken worden. Als een dergelijke boom gekapt wordt, zijn de compensatieregels van toepassing.

Bomen in projecten

Als er ergens een school gebouwd gaat worden, een riool vervangen moet worden of een ander project moet worden gerealiseerd staan er vaak bomen in de buurt. Bomen waar we als gemeente zorgvuldig mee om willen gaan. We zetten daarom in op boombewust-ontwerpen waarin de afweging transparant en helder wordt weergegeven tijdens het hele proces. Dit geldt ook voor projecten vanuit de wijk. Daarom gaan wij werken met de Richtlijn Bomen Effect Analyse (BEA) om keuzes ten aanzien van mogelijke kap van bomen te kunnen maken. Een BEA wordt uitgevoerd om voorafgaand aan activiteiten in de buitenruimte de effecten te beschrijven op de aanwezige bomen. Ook wordt de (financiële) waarde van de bomen vooraf in beeld gebracht. In een rapportage wordt een voorstel gedaan voor het behouden, verplaatsen, kappen en aanplanten van bomen waarbij behoud van bomen het uitgangspunt is, naast andere uitgangspunten zoals toegankelijkheid en veiligheid. Als kap onvermijdelijk is, wordt onderbouwd waarom de bomen niet behouden kunnen blijven en hoe wordt gecompenseerd. Bewoners worden bij de keuze van het ontwerp betrokken. Bij projecten van enige omvang worden de varianten voorgelegd aan het Boom Kwaliteitsteam Arnhem.

Uitzonderingen

In sommige gevallen is er sprake van een uitzondering en is het aanvragen van een kapvergunning niet noodzakelijk. Dit geldt:

- bij werkzaamheden die vallen onder ‘normaal beheer en onderhoud’, waaronder dunning (veelal in de bossen en parken);
- bij werkzaamheden ten behoeve van het realiseren van de beheervisies van de parken, zoals bijvoorbeeld de daarin beschreven zichtlijnen.

In geval van acuut gevaar moet een boom direct worden geveld. De eventuele vergunning volgt achteraf.

1. (voorgenomen) Kap van gemeentelijke bomen in verband met hinder, gevaar e.d.

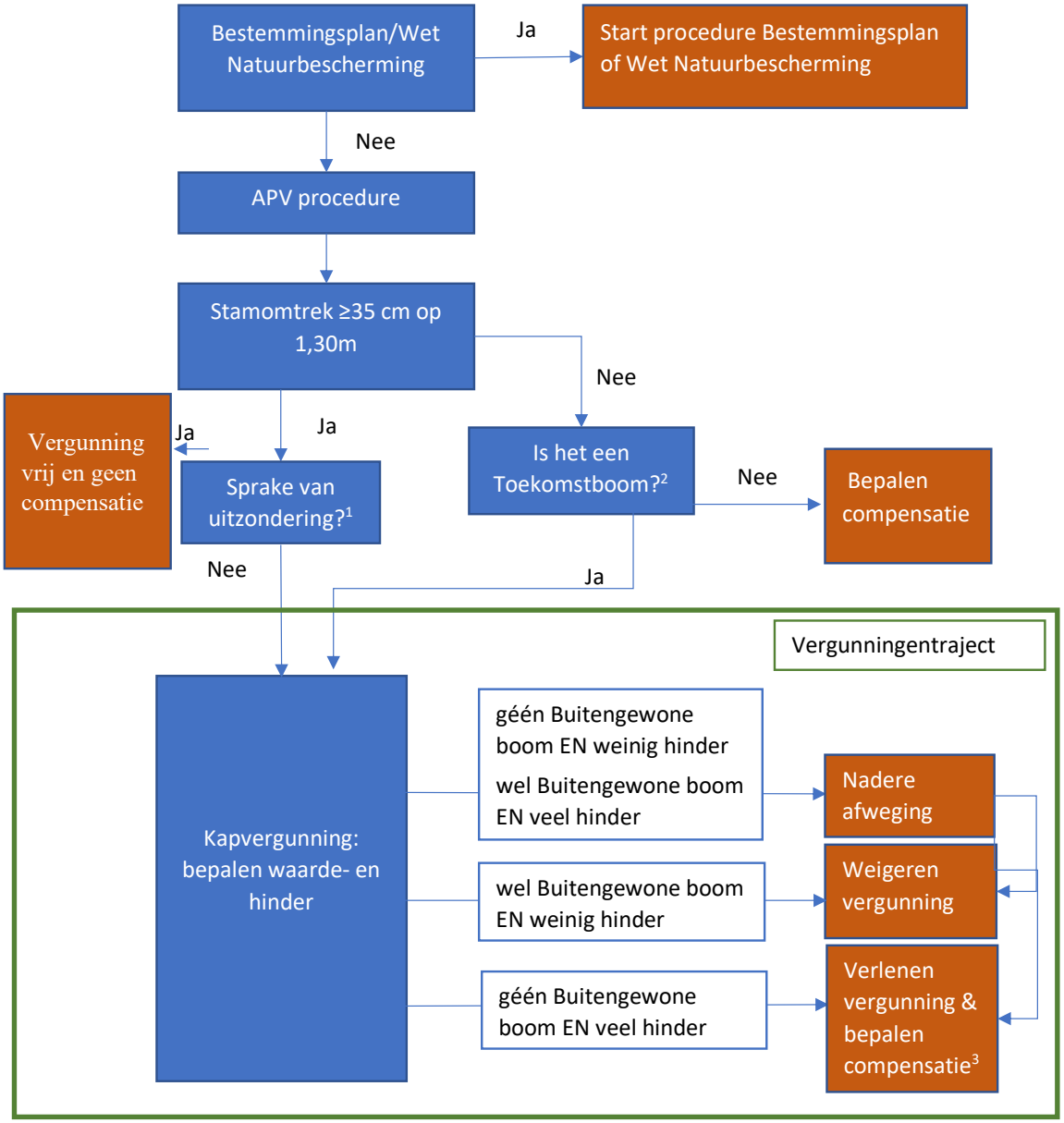

[1]Zie ad1 met uitzonderingen in APV

[2]Zie ad2 met uitleg toekomstbomen

[3]Zie ad4 voor compensatie

2. (voorgenomen) kap van particuliere bomen op perceel < 1000m²

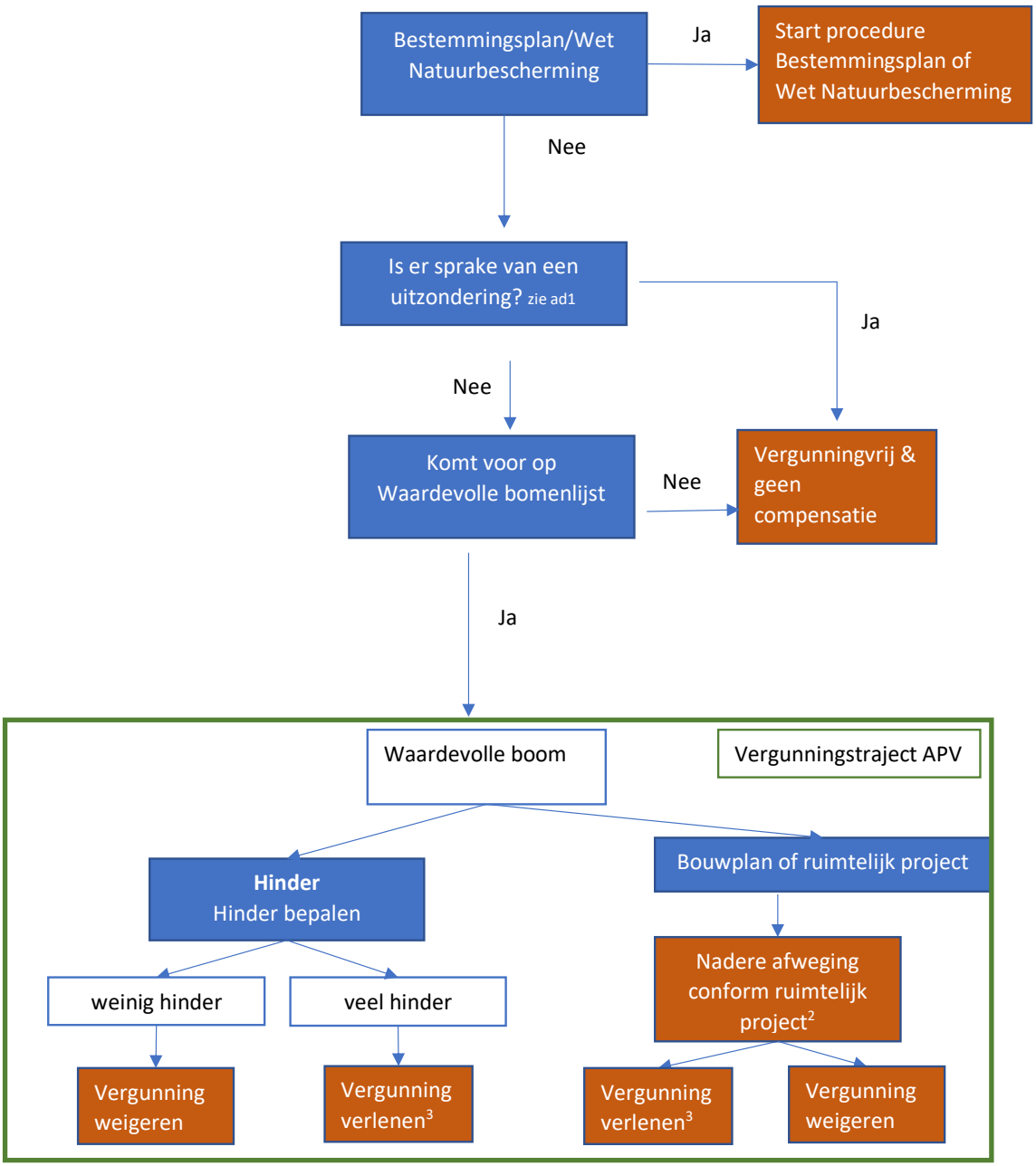

²Zie ad 3 voor afwegingsrapportage met alternatief plan. Integrale beoordeling in het kader van de Omgevingsvergunning voor bouwplan en kapaanvraag.

³Zie ad 4 voor compensatie. Voor particuliere percelen groter dan 400m2 is compensatie aan de orde.

3. (voorgenomen) kap van particuliere bomen op perceel ≥ 1000m²

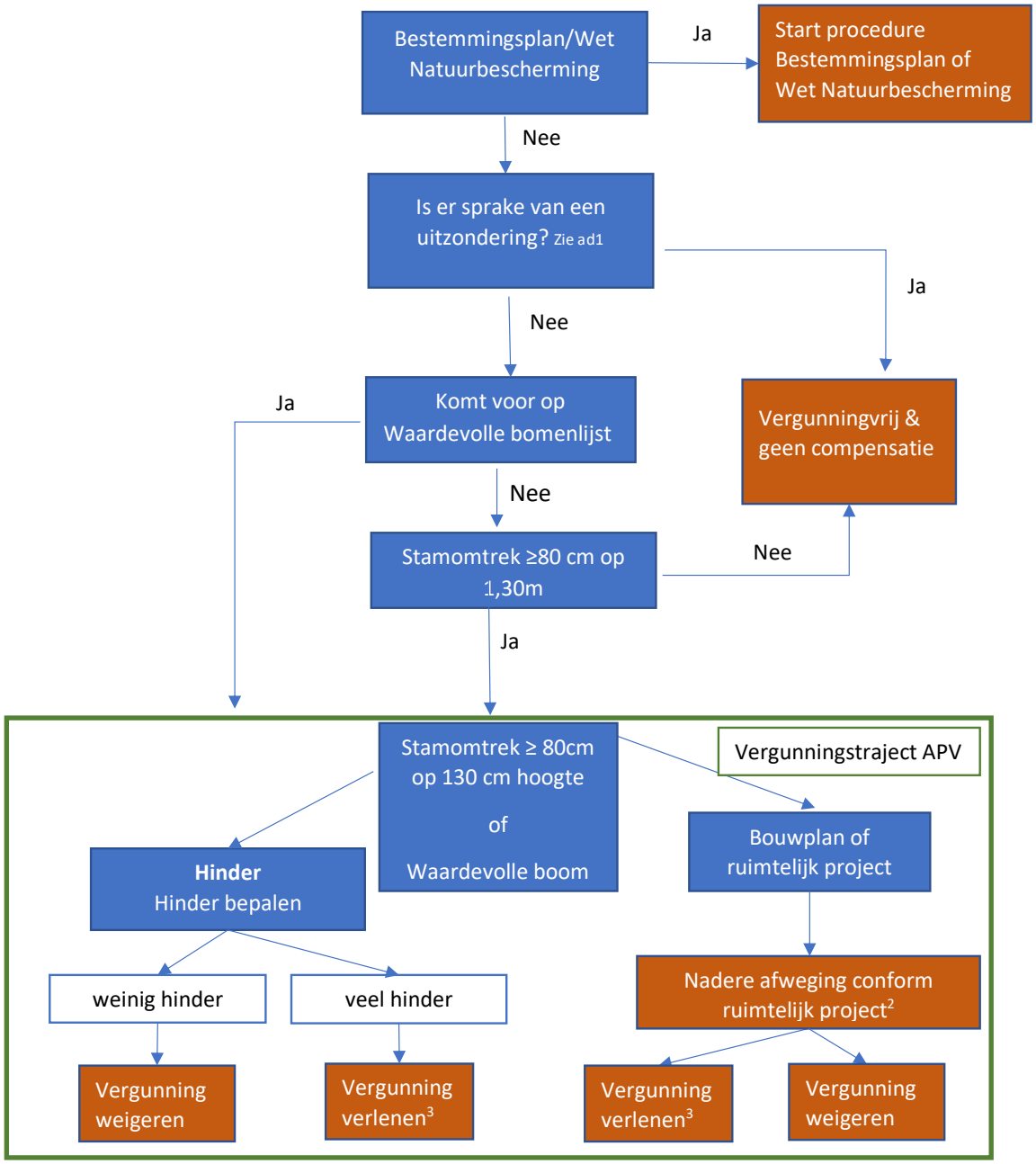

²Zie ad 3 voor afwegingsrapportage met alternatief plan. Integrale beoordeling in het kader van de Omgevingsvergunning voor bouwplan en kapaanvraag.

³Zie ad 4 voor compensatie. Voor particuliere percelen groter dan 400m2 is compensatie aan de orde.

4. (voorgenomen) kap in verband met een ruimtelijk project[7]

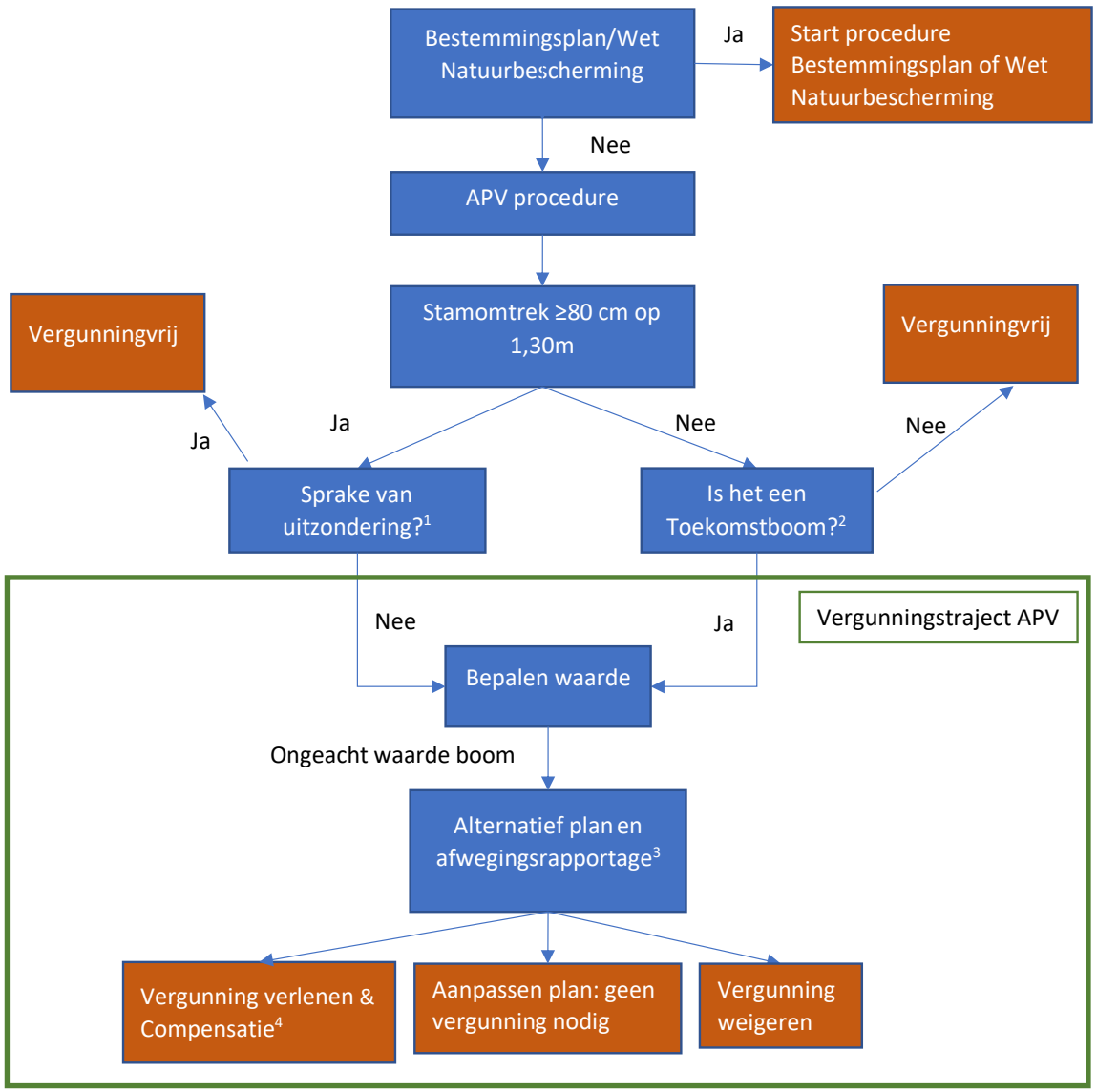

[1]Zie ad1 met uitzonderingen in APV

[2]Zie ad2 met uitleg toekomstboom

[3]Zie ad3 voor afwegingsrapportage met alternatief plan

[4]Zie ad4 voor compensatie

7 Denk hierbij aan projecten als vervanging riool, verkeersmaatregelen, herinrichting van de openbare ruimte en bouwprojecten.

ad 1. Uitzonderingen

In sommige gevallen is er sprake van een uitzondering en is het aanvragen van een kapvergunning niet noodzakelijk:

a) werkzaamheden die vallen onder 'normaal beheer en onderhoud', waaronder dunning of het verwijderen van opschot uit sierplantsoen;
b) werkzaamheden ten behoeve van het realiseren van de beheervisies van de parken, zoals bijvoorbeeld de daarin beschreven zichtlijnen.

ad 2. Toekomstboom

Een Toekomstboom is een gemeenteboom die op basis van zijn locatie en eigenschappen gekozen wordt om te behouden en te beschermen voor de toekomst. Het kan een boom zijn die net is aangeplant en nog tijd nodig heeft om groot en bijzonder te worden, maar die wel de optimale groeiomstandigheden heeft om daar te komen. Mits er rekening met deze boom wordt gehouden. Doel is om nu al bomen extra te beschermen die in de toekomst oud en buitengewoon kunnen worden.

ad 3. Afwegingsrapportage

Bij projecten wordt in een afwegingsrapportage een inventarisatie gemaakt van de bomen die op de locatie aanwezig zijn en wordt de waarde van deze bomen bepaald. Hierbij wordt naast de boomwaarde waar mogelijk ook de financiële waarde in kaart gebracht. Ook worden de consequenties van het behoud van de bomen voor de kwaliteit van het ruimtelijk plan en de meerkosten voor de aanpassing van het ruimtelijk plan (in verband met het behoud van de bomen) meegenomen. Deze worden afgewogen en daaruit volgt een alternatief plan. Op basis hiervan wordt een voorstel gedaan voor het behouden, verplaatsen, kappen en aanplanten van bomen waarbij behoud van bomen het uitgangspunt is. Als sprake is van kap wordt onderbouwd waarom de bomen niet behouden kunnen blijven en hoe wordt gecompenseerd. Bij projecten van enige omvang worden de varianten voorgelegd aan het Boom Kwaliteitsteam Arnhem.

ad 4. Bepalen compensatie

De basis wordt gevormd door de huidige compensatietabel uit de Groenvisie 2017. Voor kleine particuliere percelen wordt er nooit om compensatie gevraagd. Bij bomen op grote particuliere percelen (groter of gelijk aan 400m2), gemeentelijke bomen en bomen in een ruimtelijk project is compensatie aan de orde.

We gaan altijd primair uit van het behoud van de bomen. Daar waar er voor gekozen wordt om bomen toch te kappen, en er een vergunning wordt verleend, is mogelijk compensatie aan de orde. Daarbij houden wij de volgende volgorde aan:

1. verplanten;
2. kwalitatief compenseren;
3. kwantitatief compenseren;
4. financieel compenseren.

Vooraf wordt de waarde van de boom bepaald. Deze waarde dient gecompenseerd te worden. Wanneer voor een boom een kapvergunning wordt verleend, wordt eerst gekeken of de boom in redelijkheid verplant kan worden. Indien dit om technische of boomkundige redenen niet realistisch is, wordt gekeken of kwalitatieve compensatie kan plaatsvinden. Is het mogelijk om door herplant in de buurt of elders bomen te planten waardoor de groenkwaliteit duurzaam wordt verbeterd. Als dit niet mogelijk is vindt kwantitatieve compensatie in de omgeving plaats. Wanneer ook dit (gedeeltelijk) niet logisch of realistisch is, wordt de waarde van de bomen financieel gecompenseerd. Daarbij krijgt de financiële compensatie het label 'bomen' zodat dit geld ook daadwerkelijk voor de aanplant van bomen ingezet wordt. We gaan daarbij actief zoeken naar plaatsen waar bomen herplant kunnen worden, zodat herplant zo snel mogelijk plaats kan vinden. Plaatsen waar hittestress optreedt of waar de biodiversiteit (aanzienlijk) vergroot kan worden, zullen als eerste aangemerkt worden voor herplant.

Bijlage 3 Definitielijst Bomenplan

Algemene Plaatselijke Verordening (APV)	De APV is een document waarin bepalingen en regels zijn opgenomen die in de gemeente gelden. Regels rondom kap kunnen worden opgenomen in de APV.
Beheervisie	Een visie waarin de historische, landschappelijke, ecologische en recreatieve waarden zijn beschreven. Voor het beheer en onderhoud zijn deze beheervisies leidend. Onderhoudsmaatregelen gericht op het realiseren van deze visies worden gezien als 'normale' onderhoudsmaatregelen.
Belanghebbende	Belanghebbende zoals is vastgesteld in artikel 1.2 van de Awb. *"Onder belanghebbende wordt verstaan: degene wiens belang rechtstreeks bij een besluit is betrokken."*
Bestemmingsplan	Ruimtelijk plan waarin de gemeente vastlegt wat de bestemming inclusief doelen en voorschriften van de grond is.
Bestendig beheer en onderhoud	Bestendig beheer en onderhoud is het uitvoeren van onderhoudsmaatregelen die gericht zijn op de instandhouding van de boom of beplanting. Ze dragen daarmee bij aan een gezonde, veilige en duurzame boom of beplanting. Snoeien, opkronen, dunnen, het verbeteren van de groeiplaats en het geven van water zijn beheermaatregelen, evenals het bestrijden van ziekten en plagen. Dergelijke onderhoudsmaatregelen worden afhankelijk van de situatie jaarlijks tot tienjaarlijks uitgevoerd en behoren tot het normale onderhoud en zijn daarmee niet vergunningplichtig.
Biodiversiteit	Biodiversiteit is ons natuurlijk kapitaal. Het vormt de basis voor een gezonde leefomgeving en een gezond en duurzaam voedselsysteem. Biodiversiteit omvat alle soorten die er op aarde zijn, waaronder alle dier- en plantensoorten. Naast deze verscheidenheid aan soorten omvat biodiversiteit ook de diverse leefgebieden (ecosysteem) waar die soorten voorkomen, bijvoorbeeld bos. Bij het bevorderen van meer biodiversiteit streven we enerzijds naar een zo groot mogelijke soortenrijkdom en anderzijds naar een 'compleet' ecosysteem. En soms richten we ons op het behoud van het leefgebied van een bepaalde soort, bijvoorbeeld de sleedoornpage op Hoogte80 of de ijsvogel in park Zijpendaal.
Bomen Effect Analyse (BEA)	Een landelijke richtlijn voor een nauwgezette en onafhankelijke beoordeling, voorafgaand aan de voorgenomen bouw of aanleg. Deze standaardisering waarborgt de boomtechnische kwaliteit en garandeert een goede beoordeling van alle effecten en mogelijke alternatieven. Een BEA dient uitgevoerd te worden door een deskundig boomverzorger of boomtechnisch adviseur. De resultaten van deze beoordeling kunnen vervolgens worden meegenomen in de besluitvorming rond bouw of aanleg.
Bomenhoofdstructuur	De bomenhoofdstructuur zoals opgenomen in Groenvisie 2017-2035 en zichtbaar op kaart 1 van het Bomenplan.
Boom	Een houtig opgaand gewas, zowel levend als afgestorven, met een rechte stam.

Buitengewone bomen	Buitengewone bomen zijn bomen van een bepaalde omvang en leeftijd die (globaal) voldoen aan de criteria die voorheen werden gehanteerd voor de Waardevolle bomenlijst, aangevuld met criteria op het gebied van hittestress en biodiversiteit. Nieuw is dat ook bomen die aangewezen zijn om in de toekomst buitengewoon te worden (zogenaamde Toekomstbomen) hiertoe behoren. Waar het kan, wordt gestreefd de bomen uit te laten groeien tot buitengewone bomen, door ze zo groot en zo oud als mogelijk te laten worden. Waar minder ruimte beschikbaar is nemen we noodgedwongen genoegen met kleinere boom(soorten) en accepteren we dat bomen op deze locatie wellicht minder oud worden.
CO2	Als gevolg van fotosynthese in bladeren leggen bomen CO2 vast. Ze vangen CO2 uit de lucht en samen met water H2O wordt hout gevormd (CHOx) en komt zuurstof vrij. Omdat het bos na een dunning steeds weer aan groeit, kan er in principe oneindig gedund worden, zonder dat de hoeveelheid vastgelegde CO2 in het bos afneemt.
Compensatie	Het vervangen van gekapte bomen door herplant, andere vorm van kwalitatief groen of financiële compensatie. Voor normaal beheer en onderhoud geldt geen compensatie.
Dunning	Velling, welke uitsluitend als een verzorgingsmaatregel ter bevordering van de groei van de overblijvende houtopstand moet worden beschouwd.
Eindafstand	Aanplant gericht op de potentiële groeiontwikkeling van een boom. Snoei en kap in het kader van dunning in een latere fase wordt hierdoor voorkomen.
Gemeentelijke boom	Een boom die op de grond in eigendom van de gemeente staat.
Houtopstand	Eén of meer bomen of boomvormers, of andere houtachtige gewassen.
Kappen	Zie vellen
Kapvergunning	Zie omgevingsvergunning
Monumentale boom	Zie waardevolle en monumentale bomen
Netwerk	Naast de bomenhoofdstructuur is een groen netwerk dat de gehele stad beslaat. Het bestaat uit meerdere lagen (gelaagdheid), zoals bomen, lage beplantingen, struiken en (kruidenrijke) grassen. Het is een geheel van met elkaar verbonden punten.
Noodkap	Kap van een boom in geval van acuut gevaar voor de omgeving.
Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA)	Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA) is een uitvoeringsorganisatie van gemeente Arnhem. Vergunningverlening, toezicht en handhaving op het gebied van bouw en milieu zijn de kerntaken van de ODRA. ODRA maakt deel uit van het stelsel van Gelderse Omgevingsdiensten.
Omgevingsvergunning	Vergunning voor bouwen, milieu, natuur en ruimte. De omgevingsvergunning vervangt de voorheen losse vergunningen, zoals bouwvergunningen, milieuvergunningen en kapvergunningen.
Particuliere boom	Een boom die niet op de grond in eigendom van de gemeente staat.

Normaal beheer en onderhoud	Zie bestendig beheer en onderhoud
Snoeien	Het selectief terugsnijden van houtige delen van bomen of andere houtopstand.
Struwelen	Een gesloten, houtige begroeiing van struikgewas variërend van 1 tot 5 meter hoog met enkele bomen.
Toekomstboom	Een toekomstboom is een boom die op basis van zijn locatie en eigenschappen gekozen wordt om te behouden en te beschermen voor de toekomst. Het kan een boom zijn die net is aangeplant en nog tijd nodig heeft om groot en bijzonder te worden, maar die wel de optimale groeiomstandigheden heeft om daar te komen. Mits er rekening met deze boom wordt gehouden.
Van Wijken Weten	De uitgangspunten rondom wijksturing van gemeente Arnhem.
Vellen	Rooien, met inbegrip van verplanten, alsmede het verrichten van handelingen, zowel boven- als ondergronds, die de dood of ernstige beschadiging of ontsiering van houtopstand ten gevolge kunnen hebben.
Waardevolle particuliere boom	Waardevolle bomen zijn bijzondere vrijstaande bomen die voorheen opgenomen zijn in de Waardevolle Bomenlijst. De boom is tenminste 30 jaar oud en heeft daarnaast specifieke beeldbepalende kenmerken of cultuurhistorische, dendrologische of natuurwaarde. Ook een zeer zeldzame boom, bijvoorbeeld de dikste, oudste of grootste boom kan aangewezen worden als waardevolle boom. Monumentale bomen hebben een leeftijd van minimaal 80 jaar.
Wijkers en blijvers	Bij de aanplant van bomen worden meer bomen aangeplant dan waar na volledige uitgroei ruimte voor is. Doel is om snel een groen beeld te creëren. In het concept worden wijkers na een tijd verwijderd zodat de blijvers volledig uit kunnen groeien.

Bijlage 4

Participatieproces Bomenplan 2019

1. Inleiding en doel

Voor het opstellen van het Bomenplan zijn inwoners betrokken om zo draagvlak voor het beleidsplan te creëren. Deze memo licht toe wanneer en hoe de inwoners van Arnhem betrokken zijn en wat er met de gemaakte opmerkingen is gebeurd. Doel van deze memo is overzicht geven van het proces en de verwerking van opmerkingen.

2. Meepraten en meedenken

Het participatieproces bestond uit informeren, raadplegen en adviseren afgestemd op het moment in het proces. Participatie vond plaats tijdens diverse stadsbijeenkomsten en ook online was het mogelijk om actief deel te nemen aan discussies.

2.1. Stadsgesprekken Arnhem

Op 13 maart 2019 is de aftrap gegeven van het participatieproces van het Bomenplan in de startbijeenkomst in Molenplaats Sonsbeek. Tijdens deze avond zijn de inwoners geïnformeerd over het proces en werd gestart met de raadpleging en advisering door inwoners. De onderwerpen die op deze avond ter sprake kwamen, zijn in verdere bijeenkomsten nader uitgewerkt.

In april en mei hebben er 4 stadgesprekken plaatsgevonden, de zogenaamde boompicknicks. Deze bijeenkomsten hadden als doel om de inwoners te raadplegen en te vragen om advies. De avonden bestonden respectievelijk uit 1) Wat is je doel als stad? Wat is de meerwaarde van bomen en wat zijn de schaduwkanten? 2) Hoe realiseren we de doelen? 3) Wie beslist, wie heeft welke rol? En hoe communiceren we? 4) Terugkoppeling stadsgesprekken.

Op aanvraag van de inwoners is er een eindbijeenkomst georganiseerd waarin het concept-Bomenplan is besproken voordat het plan aan het College ter vaststelling is aangeboden. Deze stond in eerste instantie in juni gepland, maar heeft uiteindelijk begin oktober plaatsgevonden.

Tijdens de startbijeenkomst waren er ongeveer 80 mensen aanwezig, tijdens de picknicks en de eindbijeenkomst waren er 30-50 personen aanwezig. Een grote groep van de deelnemers is van het begin tot het eind van het proces actief betrokken gebleven. De stadsgesprekken zijn geleid door externe gespreksleider Raymond Reesink.

2.2. Online platform

Om het participeren rondom het Bomenplan breder en transparanter te maken en te versterken, is de website www.bomenplanarnhem.nl ontwikkeld als online platform. Het platform heeft, net als de stadsgesprekken, gefungeerd als locatie voor informatie, advies en raadpleging.

Tijdens het proces konden geïnteresseerden informatie vinden over het proces en de toekomstige bijeenkomsten. Ook zijn de verslagen en presentaties van de avonden gepubliceerd. De inbreng en reacties die zijn binnengekomen via de e-mail en website zijn voor de inwoners verzameld en ook gepubliceerd. Eind september is tevens het concept Bomenplan op het platform geplaatst.

Inwoners hadden op deze manier de mogelijkheid om vanuit huis mee te denken en te praten en up to date te blijven over het proces. In totaliteit zijn er ruim 130 reacties geplaatst op het platform en zijn er ongeveer 70 e-mails met reacties en ideeën binnengekomen. Het platform is ruim 6300 keer bezocht en door bijna 1200 unieke bezoekers bekeken.

3. Belangrijkste punten en verwerking punten

Tijdens de avonden en via het online platform is er veel input geleverd. Een totaaloverzicht van alle input is terug te vinden op www.bomenplanarnhem.nl. Op hoofdlijnen zijn de volgende punten ingebracht en verwerkt. Naast de inwoners is ook een grote groep ambtenaren vanuit verschillende beleidsvelden geraadpleegd.

Inbreng	Verwerking
Toename groenmassa, aantal bomen en versterken netwerk: *Er is een wens om Arnhem groener te maken met meer (waardevolle) bomen en een sterker en breder groennetwerk. Het netwerk bestaat niet alleen uit bomen, maar ook uit kruidlagen en struiken. Werk daarom integraal.*	Er komen meer bomen bij en meer bomen worden beschermd zodat ze kunnen uitgroeien tot buitengewone bomen. De focus ligt in het plan op bomen. Groenvisie Arnhem ondervangt de bredere groene netwerkfunctie. In het beheer en onderhoud van onze bomen gaan we buitengewone bomen langer verzorgen. We benoemen Toekomstbomen die extra beschermd worden.
Zorgvuldige en transparante afweging: *Afwegingen waar bomen bij betrokken zijn moeten zorgvuldiger worden gemaakt en transparanter kunnen worden gevolgd. Betrek inwoners hierbij. Kap bomen alleen als het niet anders kan.*	Bij projecten waarbij mogelijk bomen moeten worden gekapt, gaan we zorgvuldiger te werk. De bestaande bomen worden vooraf geïnventariseerd en gewaardeerd, waarna er een boombewust ontwerp wordt gemaakt. Er komt een Boom Kwaliteitsteam Arnhem, voornamelijk bestaande uit externe deskundigen en bewoners, dat de gemeente adviseert bij keuzes rond het kappen van bomen. Een nadere uitwerking en invulling van het Boom Kwaliteitsteam Arnhem volgt. Indien bomen niet behouden kunnen worden, kijken we altijd of verplanten redelijkerwijs mogelijk is.
Bescherm bomen met een kapvergunning en compenseer na kap: *Het is de wens om bomen te beschermen met een kapvergunning met als onderdeel compensatie. De vorm van deze kapvergunning is tijdens de gesprekken niet volledig uitgewerkt.*	Er is een kapvergunning nieuwe stijl uitgewerkt: het afwegingskader en de procedure van de kapvergunning wordt aangescherpt en verduidelijkt. Meer (buitengewone) bomen worden beschermd. Daarbij spelen ook de waarde voor het klimaat, biodiversiteit en gezondheid nu een rol. Voorkomen wordt dat er onnodige bureaucratische drempels worden opgeworpen. Compensatie vormt onderdeel van de kapvergunning nieuwe stijl.
Communicatie en raadpleegbaarheid beleid: *Communicatie en de raadpleegbaarheid van het beleid vraagt om extra aandacht. Het is nu vaak onduidelijk wanneer welk beleid geldt.*	Zie kapvergunning nieuwe stijl. Daarnaast wordt er als uitvoering van dit plan een communicatieplan opgesteld.

Werk samen: *De gemeente kan het niet alleen. Door samen te werken kan er meer bereikt worden.*	De gemeente gaat actief de boer op om samen te werken met andere grondeigenaren. Er worden extra subsidies ingesteld en bij woningcorporaties nemen we de uitgangspunten van het Bomenplan mee in de gesprekken rondom de Prestatieafspraken.
Verbeter educatie en boombenul: *Bomen zijn van groot belang. Bomen verdienen 'respect'. Hier zou iedereen bewust van moeten zijn en naar moeten handelen. Dit vraagt om extra aandacht in de vorm van educatie en het uitdragen van deze waarden.*	Gesprekken, educatie, stimuleren en ondersteunen vormen onderdelen van het Bomenplan.
Werk gebiedspecifiek, lever maatwerk en plant de juiste boom op de juiste plek: *Een bos is geen laan en een laan geen solitair. Daarnaast vraagt een solitair in een stadspark misschien om een andere aanpak dan een solitair in een wijkparkje. De aanpak moet afgestemd worden op het type boom en het gebied waar hij staat. Dit vraagt om maatwerk.*	De beheer, aanplant en kapregels zijn zo opgesteld dat ze rekening houden met de locatie van de bomen. De juiste boom op de juiste plek is een uitgangspunt in het beleid.
Wijkers en blijvers en zichtlijnen: *Wijkers en blijvers en zichtlijnen -en de daarmee soms noodzakelijke kap om de blijvende bomen te laten volgroeien of om een beeld te behouden- vormen in de dagelijkse praktijk vaak een punt van discussie tussen inwoners (onderling) en gemeente. Ook op de avonden was er geen eenduidigheid over Wijkers en blijvers.*	Er is gekozen om niet meer automatisch van wijkers en blijvers uit te gaan. Dit om bomen te kunnen laten uitgroeien tot volwassen bomen en om discussies over kap in de toekomst te voorkomen. Voor zichtlijnen mag gekapt worden als het is opgenomen in een vastgesteld beheerplan.
Zorg voor meer (bio)diversiteit: *Aanplant van bomen moet diverser om zo de biodiversiteit te stimuleren en plagen en ziekten tegen te gaan.*	We kiezen om meer variatie toe te passen bij de aanplant.
Beheer zorgvuldig en bescherm bomen: *Grijp op tijd in, maar doe meer niets als het niet hoeft met oog op flora en fauna.*	Arnhem gaat uit van bestendig beheer en onderhoud. Bestendig, of normaal, beheer en onderhoud is het uitvoeren van onderhoudsmaatregelen die gericht zijn op de instandhouding van de boom, beplanting en zijn groeiplaats. Ze dragen daarmee bij aan een gezonde, veilige en duurzame boom of beplanting.
Creëer voldoende budget voor beheer, bescherming (handhaving) en aanplant van bomen	Er is een financiële paragraaf opgesteld.

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	19 februari 2020
Ter bespreking van	Bomenplan Arnhem
Amendement van het lid	Leendert Combee - VVD Mattijs Loor - D66 Lea Manders - Arnhem Centraal Nico Wiggers - Arnhemse Ouderen Partij Abdurrahman Cetintas - SP Jan Hutten - CDA
Titel Amendement	Baas in eigen tuin
Nummer / zaaknummer	**20A08** 316242

De ondergetekenden stellen het volgende amendement voor:

Aan het raadsbesluit toe te voegen:
"met dien verstande dat:

- er geen meldingsplicht voor bomenkap wordt ingevoerd;
- de regeling van de kapvergunning voor bomen op privéterrein (dus bomen die niet staan op grond die in eigendom is van de gemeente) op kavels tot 1000m2, niet wordt gewijzigd ten opzichte van de huidige situatie;
- en de daaronder liggende waardevolle bomenlijst en de bescherming middels bestemmingsplannen gehandhaafd blijven en worden uitgebreid op basis van objectieve criteria die op advies van het Boom Kwaliteitsteam Arnhem door de gemeenteraad worden vastgesteld. Alle eigenaren van bomen die op de waardevolle bomenlijst staan of in een bestemmingsplan worden beschermd ontvangen te zijner tijd een duidelijk bericht met de consequenties daarvan.

Zodat dit resulteert in een regeling waarbij voor het kappen van bomen op privéterrein (kavels tot 1000m2) geen melding of vergunning nodig is, tenzij de boom op de uitgebreide waardevolle bomenlijst staat of in een bestemmingsplan wordt beschermd."

Toelichting:

Het belang van meer bomen, een groter kroonoppervlak en betere bescherming van bomen staat niet ter discussie. Daarvan zijn de indieners een groot voorstander. We moeten echter wel die maatregelen nemen, die daadwerkelijk bijdragen aan een groener Arnhem.

AANGENOMEN 7

20A08/P.2

Vóór de deregulering van de kapvergunning werden er van de ca. 200 aanvragen per jaar slechts 3 geweigerd. Tijdens de periode van deregulering is de ontwikkeling positiever dan daarvoor (pag. 34): er kwamen meer bomen bij en de totale kroonomvang nam in de meeste wijken toe.

Daar waar de afgelopen jaren groen verdween, was dat vooral in de openbare ruimte. Kapvergunningen voor bomen in openbaar groen zijn daarom een goed idee: het dwingt de gemeente hierover goed te communiceren, een goede belangenafweging te maken en stelt inwoners in de gelegenheid dat te controleren. Openbaar groen is immers van ons allemaal.

Meldingen en kapvergunningen voor bomen in particuliere tuinen zijn niet nodig en leidt tot extra regeldruk. Ook is de voorgestelde regeling betuttelend, met onder andere een beoordeling of kap wel of niet nodig is op basis van de hoeveelheid bezonningsuren “in midden vensterbank binnenkant raam”. De invoering van een complex kapvergunningsysteem kan volgens insprekers zelfs ook een averechts effect hebben: Arnhemmers denken na voordat ze een boom planten in hun tuin, want het later weghalen van hun eigen boom is bijna onmogelijk.

Op privéterrein moet de eigenaar zelf een belangenafweging kunnen maken, tenzij het gaat om bomen die vanwege de waarde voor de stad als geheel op de waardevolle bomenlijst dienen te staan. Daarom willen de indieners dat alle bomen op privéterrein die van grote waarde zijn ook op de waardevolle bomenlijst komen te staan. Voor privéterrein met een oppervlak groter dan 1000m2, geldt de ‘kapvergunningprocedure particulieren’ zoals beschreven in het bomenplan. Het compenseren van een eventueel vergunde kap op het eigen terrein maakt daar onderdeel van uit. De meldingsplicht wordt met dit amendement voor geen enkele situatie ingevoerd.

We vragen het Boom Kwaliteitsteam Arnhem om objectieve criteria voor te stellen waarmee bepaald kan worden dat een boom op de waardevolle bomenlijst thuis hoort of dat een groep bomen of gebied middels het bestemmingsplan moet worden beschermd, en om de bestaande criteria waar nodig aan te scherpen. Dit kan gaan over ecologische waarde, een bijzondere bijdrage aan het tegengaan van hittestress, bijdrage aan een monumentaal stadsbeeld vanwege omvang en/of soort, etc. De voorgestelde criteria kunnen vervolgens door de raad worden vastgesteld.

De particuliere eigenaren van bomen die op de lijst staan of middels het bestemmingsplan worden beschermd krijgen persoonlijk bericht wat er met deze bomen wel en vooral niet mag gebeuren. Een kapvergunning is voor deze specifieke bomen altijd nodig.

Als dit amendement wordt aangenomen hoeven Arnhemmers voor het kappen van bomen op privéterrein (tot 1000m2) dus geen meldingen te doen en ook geen kapvergunning aan te vragen. Alleen de Arnhemmers -met een kavel tot 1000m2- die heel gericht zijn aangeschreven omdat hun particuliere boom op de waardevolle bomenlijst staat of in het bestemmingsplan wordt beschermd, worden gewezen op hun plicht om die te beschermen.
Voor Arnhemmers met een kavel groter dan 1000m2 geldt naast de waardevolle bomenlijst ook de kapvergunningsprocedure uit het bomenplan.

Leendert Combee - VVD
Mattijs Loor - D66
Lea Manders - Arnhem Centraal
Nico Wiggers - Arnhemse Ouderen Parti
Abdurrahman Cetintas - SP
Jan Hutten CDA

AANGENOMEN

Voor	**24**
Tegen	**14**

Amendement "Baas in eigen tuin, boompje planten niet ontmoedigen" (20A08)

GROENLINKS	0	6
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
Hutten		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Aydemir		
Dilekçi		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Iperen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	0	2
de Groot		
Hegge		

PvdA	0	4
Greving		
Bouma		
de Vries		
Visser		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal	**38**

Raadsvoorstel Criteria waardevolle bomen 15 september 2021

Ik ben Tinka Chabot, ecologisch hovenier en opgeleid als bosbouwkundig ingenieur.
Ik durf te stellen dat ik over meer dan voldoende kennis beschik om over dit voorliggende raadsvoorstel in te spreken.

Ik wil voornamelijk reageren op de criteria voor particuliere waardevolle bomen. Wat mij betreft legt dit epistel een bom onder het amendement “Baas in eigen tuin” en is dit een verkapte manier om voor iedere boom weer een kapvergunning in te voeren. Bovendien is met deze 6 criteria bijna iedere Arnhemse boom op de waardevollebomenlijst te plaatsen.

Via het bestemmingsplan worden bomen op 2/3^{e} van de oppervlakte van Arnhem al tot in het absurde beschermd. Voor iedere boom, ziek, zwak, misselijk, dood of op een volstrekt verkeerde plek aangeplant, moet een vergunning worden aangevraagd. Ik heb daar schrijnende verhalen over, maar die zijn voor de geïnteresseerden onder u. Het wantrouwen en de slechte dienstverlening richting de burger en het op kosten jagen van diezelfde burger is funest voor het vertrouwen in de overheid.

Ook bomen op particuliere terreinen groter dan 1000 m^{2} zijn kapvergunningplichtig als ze een doorsnede hebben van 25 cm. Dat zijn dan nog hele jonge bomen.

Waarom voor de resterende oppervlakte van Arnhem nog aparte, nota bene aangescherpte, criteria opgesteld moesten worden is mij een raadsel. Er is toch al een monumentalebomenlijst?

Ik begrijp dat de burger NIET zelf zijn/haar eigen boom aan moet melden, maar dat een ambtenaar dat vaststelt. Klopt dat?
Je plant dus als burger gemotiveerd een boom, betaalt de aanschaf, de plantkosten, het onderhoud en dan bepaalt de gemeente na een aantal jaar dat er niet gekapt mag worden. Je kan, na ontvangst van een brief, wel een zienswijze indienen, maar deze brief zal leiden tot onmiddellijke kap, want op deze ambtelijke molen zit je als burger niet te wachten en je legt het bijna altijd af tegen een ambtelijk besluit.

Dan de absurde criteria.
Kunt u mij uitleggen hoe je er als burger achter komt of er van jouw boom slechts 5 exemplaren in Arnhem te vinden zijn? Wellicht is de betreffende boomsoort een exoot die hier helemaal niet thuishoort? Of vorstgevoelig? Is die boom dan beschermenswaardig?

Dan de bijzondere verschijningsvorm. Wanneer is een verschijningsvorm bijzonder? Ik vind iedere boom bijzonder. En u? Lei-, knot-, haag- of zuilvormige bomen zijn ontzettend arbeidsintensief om in die vorm te houden. Leuk als de gemeente je oplegt om de boom te behouden, maar de kosten zijn altijd alleen maar voor de eigenaar. En hoe controleer je of jouw boom echt wel de oudste, dikste of hoogste is in Arnhem? Weet u dat bomen niet het eeuwig leven hebben? Sommige bomen zijn na 40 jaar al op, andere kunnen een paar honderd jaar oud worden.

Hoeveel herdenkingsbomen, markeringsbomen of kruis/kapelbomen denkt u dat er staan in particuliere tuinen? Dat aantal lijkt me echt verwaarloosbaar klein, dus een kulcriteria. En

zelfs een herdenkingsboom kan doodgaan. Kijk naar de kastanjeboom van Anne Frank. Heeft 2 ton gekost om die boom in de benen te houden en viel na een jaar op het huis van de buren ondanks dat iedere deskundige dat voorspeld had.

Voorgaande 3 punten waren dus de belangrijkste criteria. Biodiversiteit staat pas als 4e criterium genoemd. Als er iets belangrijk is, is dat het wel. Maar dan moet je er als gemeente natuurlijk wel wat van af weten en er ook zorgvuldig mee omgaan.

Hittestress is natuurlijk ook een heel belangrijk criterium. Maar geef als gemeente dan eens het goede voorbeeld. Leg géén bestrating waar het niet nodig is en ga die bomen eens planten bv. op de Zijpendaalseweg en de Janssingels en zet de juiste boom op de juiste plaats en ga er zorgvuldig mee om. Te kleine groeiplaatsen, te hoog opkronen, maaischade: ik zie het overal om me heen.

Omvang hierbij als criterium is echter een lachertje. Een kroondiameter van 5 meter heeft een boom al gauw. Zelfs een boom met een kroondiameter van 10 meter is een jonkie. Echt nog niet het beschermen waard.

Ik lees ook dat het vaststellen van genoemde criteria geen financiële gevolgen heeft. Nee, niet voor de gemeente, wel voor de burgers die zo dapper zijn geweest om een boom te planten. Iedere goedbedoelde regelgeving die er voor zorgt dat het planten van bomen wordt ontmoedigt is onwenselijk. Niemand zit te wachten op symboolpolitiek die averechts werkt in de praktijk. Er moet juist regelgeving komen die het planten van bomen en het goed onderhouden ervan een enorme impuls geeft.

Ik vind dat deze criteria de burgers nog meer demotiveert om bomen aan te planten. Tevens is het een inbreuk op het recht van de eigenaar.

De rol van de gemeente moet zijn: adviseren, stimuleren, subsidiëren én het goede voorbeeld geven wat betreft het zorgvuldig omgaan met bomen in de publieke ruimte. En vooral stoppen met onnodige bedilzucht.

Ik ervaar bij mijn klanten regelmatig de frustratie bij het aanvragen van een kapvergunning. Trajecten van meer dan 3 maanden, zelfs voor een boom die aantoonbaar dood is, zijn doodgewoon. Hoezo zelf beslissen? Hoezo baas in eigen tuin.

Bedenk wel: de gemeente draagt nog steeds geen cent bij in de kosten van aanplant, onderhoud of kap van particuliere bomen, maar legt de burger wel allerlei verplichtingen op. Dat past de gemeente niet.

Hoe stimuleer je liefde en respect voor bomen? Niet door wantrouwen in ieder geval. En ook niet door het opleggen van allerlei idiote, achter een bureau verzonnen regeltjes die van generlei praktisch nut zijn.

Ik wens u veel wijsheid toe, maar u kunt mij natuurlijk ook altijd inhuren voor advies en ondersteuning. Ik ben daar zeer toe bereid omdat ik het groen in de stad een warm hart toedraag en steeds weer zie hoe het misgaat. Ik ben bijzonder praktisch en zorgvuldig ingesteld. Doe daar uw voordeel mee.

2 Voorbeelden
Wil je een groveden redden door een concurrent weg te halen? Vergunning.

Wil je een overduidelijk dode groveden kappen, omdat je vreest voor de veiligheid van jezelf of anderen? Vergunning. Notabene met uitstel van de termijn omdat het boomverzorgingsbedrijf dat advies heeft gegeven, niet bij de desbetreffende ambtenaren bekend is. Gecertificeerd zou voldoende moeten zijn. De ambtenaar in kwestie durft zelfs, godbetert het, te adviseren om een noodconstructie te plaatsen om de boom rechtop te houden. Kosten: enkele duizenden euro's, de leges: 186 euri, en dan nog de kap met hoogwerker voor € 1800,-, omdat er niet meer in geklommen kan worden. Onder die boom staat nu al een prachtige es, die de plaats van de dode boom in kan nemen. Telt niet: er MOET een andere boom geplant worden, liefst ook een Pinus, terwijl iedere kenner weer dat een groveden een pionier is en het daar dus nooit meer gaat doen. Ach ja, detail en wat weet de burger er toch van.

Criteria waardevolle particuliere bomen (i/m1)

Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	Bouwkamp

Resultaat van bespreking:

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Spruijt (AC), Nede (CU), Visser (PvdA), Pape (VVD), van der Loo (GL), Venhoek (D66), van den Broek (CDA) en De Groot (PvdD).
De fracties van DENK/Verenigd Arnhem, PVV, Arnhemse Ouderenpartij en SP waren niet bij de beraadslaging aanwezig.
Verder aanwezig: Wethouder Bouwkamp

Bespreking
De beraadslaging bestond uit een informatieve en een meningsvormende fase. Tijdens de informatieve fase heeft mevrouw T. Chabot ingesproken. Haar inspreektekst is bijgevoegd.

Tijdens de meningsvormende behandeling hebben fractievertegenwoordigers hun voorlopige mening geuit en vragen gesteld aan de portefeuillehouder. Enkele vragen van de VVD en CDA zijn nog niet beantwoord door de wethouder. Deze worden als technisch opgevat en zullen schriftelijk worden afgedaan. Het is onduidelijk hoeveel wijzigingsvoorstellen er zijn aangekondigd. De wethouder heeft twee toezeggingen gedaan.

Toezegging
1. Portefeuillehouder Bouwkamp zegt toe uit te zoeken/ in kaart te brengen hoe de gemeente particulieren kan helpen bij het in stand houden van waardevolle bomen.
2. Portefeuillehouder Bouwkamp zegt toe te kijken naar de moeilijkheid van de formulering en daar waar nodig de formulering aan te passen naar eenvoudiger taalgebruik, richting inwoners.

Conclusie
De voorzitter heeft geconcludeerd dat de raadskamer van mening is dat de meningsvorming 1 is afgerond en dat het onderwerp doorgeleid kan worden naar een meningsvormende 2 vergadering.

De raadsadviseur,

Katinka Vons

De voorzitter,

Nico Wiggers